

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Murat ÖZTÜRK

LAMİ'Î ÇELEBİ'NİN VEYSE VÜ RAMİN MESNEVİSİ
(İNCELEME-METİN-SADELEŞTİRME)

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Metin AKKUŞ

ERZURUM-2009

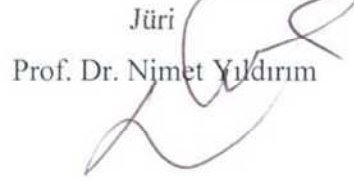
TEZ KABUL TUTANAĞI SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

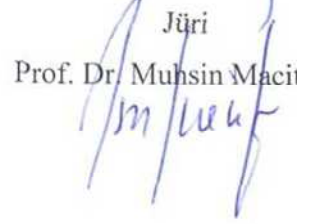
Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak Kabul edilmiştir.

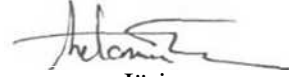
Prof. Dr. Metin Akkuş

(Danışman, Jüri)

Jüri
Prof. Dr. Turgut Karabey

Jüri
Prof. Dr. Nîmet Yıldırım

Jüri
Prof. Dr. Muhsin Macit

Jüri
Doç. Dr. Selami Ece

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. 28.12.2009

Prof. Dr. Mustafa Yıldırım
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	XII
GİRİŞ.....	1
1. Mesnevinin adlandırılması.....	1
2. Kaynağı.....	2
3. İran Edebiyatında Vis ü Ramin.....	5
3.1. Fahreddin Cürcanî	5
3.2. Cürcanî'nin Vis ü Ramin'i.....	6
3.3. Cürcanî'nin Eserinin Etkileri.....	9
3.4. Vis ü Ramin ve Tristan ile İsolde hikâyeleri arasındaki ilişki.....	11
3.5. Cürcanî'nin eserinin özeti.....	14
4. Türk Edebiyatında Veyse vü Ramin.....	17
4.1. Lami'î Çelebi'nin Veyse vü Ramin'inin Özeti.....	21
5. Lami'î Çelebi'yle Fahreddin Cürcanî'nin Eserlerinin Karşılaştırılması.....	26
5.1. Aşk.....	26
5.2. Kahramanlar	27
5.2.1. Vis (Veyse).....	28
5.2.2. Ramin	28
5.2.3. Mubed	29
5.2.5. Şehru	31
5.2.6. Veyru.....	31
5.2.7. Zerd	32
5.2.8. Gül.....	32
5.2.9. Daye	32
5.3. Coğrafya	32
5.4. İnançlar	34

5.5. Yerlilik.....	36
5.6. Ahlakilik-Öğreticilik.....	38
BİRİNCİ BÖLÜM.....	41
ESERİN MESNEVİ GELENEĞİNE GÖRE DÜZENLENİŞİ.....	41
1.1. Giriş Bölümü.....	41
1.1.1. Münacat	41
1.1.2. Tevhid	42
1.1.3. Kelime-i tevhid	42
1.1.4. Münacat	43
1.1.5. Naat.....	43
1.1.6. Miraciye.....	43
1.1.7. Şefaatname.....	44
1.1.8. Sebeb-i telif- i kitap	44
1.1.9. Medhiye (Kanuni'ye)	46
1.1.10. Padişaha pend-name	46
1.1.11. Devlet büyüğüne (İbrahim Paşa'ya) övgü	48
1.1.12. Söz ve şair üzerine:.....	48
1.1.13. Aşk övgüsü	51
1.2. Konunun İşlendiği Bölüm.....	51
1.2.1. Kahramanların doğumu ve yetişmeleri.....	51
1.2.2. Kahramanların âşık olması	52
1.2.3. Sevgiliye ulaşmak için çıkılan yol.....	52
1.2.4. Sevgililerin buluşmaları ve ayrı düşmeleri:.....	53
1.2.5. Kavuşmayı engelleyen olaylar.....	54
1.2.6. Savaşlar ve nedenleri	55
1.2.7. Eğlenme ve avlanma.....	55
1.2.8. Son	56
1.2.9. Olay unsurları	57
1.2.9.1. Kişiler	57
1.2.9.2. Zaman	57

1.2.9.3. Mekân	57
1.3. Motifler	58

İKİNCİ BÖLÜM

2. İNCELEME.....	61
2.1. Şekil Özellikleri.....	61
2.1.1. Nazım şekli	61
2.1.2. Vezin ve uygulanışı	61
2.1.3. Kafiye ve Redif.....	65
2.1.3.1. Kafiye.....	65
2.1.3.2. Redif.....	69
2.1.4. Başlıklandırma.....	70
2.2. Dil ve Anlatım.....	71
2.2.1. Anlatım	71
2.2.2. Dil özellikleri	77
2.2.2.1. İktibaslar.....	79
2.2.2.3.Deyimler.....	88
2.2.2.4. Özlü sözler	93
2.2.2.5. Terimler.....	93
2.2.3. Edebi sanatlar.....	96
2.3. Figüratif Unsurlar.....	100
2.3.1. Tipler ve kişilikler.....	101
2.3.1.1. Tahayyüli-tasavvuri tipler	101
2.3.1.2. Temsili (sembolik) tipler.....	103
2.3.1.3. Kişiler / kişilikler.....	103
2.3.1.3.1. Dini kişilikler	104
2.3.1.3.2. Tarihi-efsanevi (destani-mitolojik) kişilikler	104
2.3.1.3.3. Sanatkar kişilikler.....	105
2.3.1.3.4. Mutasavvıf kişilikler	105
2.3.1.3.5. Bilgin kişilikler.....	105
2.3.1.3.6. Edebi kişilikler	106

2.3.2. Dini varlıklar.....	106
2.3.3. Milletler	106
2.3.4. Coğrafya	107
2.3.5. Hayvanlar.....	109
2.3.6. Bitkiler	111
2.3.7. Dini-mistik unsurlar.....	113
2.3.7.1. Melametilik	113
2.3.7.2. Kalenderilik.....	114
2.3.7.3. Haydarilik.....	115
2.3.7.4. Zerdüştlük-Mecusilik	116
2.3.7.5. Hristiyanlık.....	119
2.4. Edebi Türler ve Tarzlar.....	119
2.5. Tahkiye Özellikleri.....	121
2.5.1. Vak'aya dayalı eser olarak mesneviler	121
2.5.2. Kurgu	123
2.5.3. Vak'a.....	136
2.5.4. Bakış açısı ve anlatıcı	139
2.5.5.1. Başkahraman	148
2.5.5.1.1. Ramin	148
2.5.5.1.2. Behram Şah	149
2.5.5.2. Hasım kahraman.....	150
2.5.5.2.1. Şehrubanu (Şehru).....	150
2.5.5.2.2. Mubed Şah	152
2.5.5.2.3. Başvezir.....	153
2.5.5.2.4. Ateşperest şeyh.....	153
2.5.5.3. İstenilen veya istenilmeyen obje	154
2.5.5.3.1. Veyse.....	154
2.5.5.4. Verici (yönlendirici) kahraman.....	156
2.5.5.4.1. Behzad.....	156
2.5.5.4.2. Şeyh.....	157
2.5.5.5. Alıcı kahraman	158

2.5.5.5.1. Keyhan Şah	158
2.5.5.5.2. Behzad.....	159
2.5.5.5.3. Veyru.....	159
2.5.5.6. Yardımcı kahraman.....	160
2.5.5.6.1. Pervane.....	160
2.5.5.6.2. Kalender Şeyhi.....	160
2.5.5.6.3. Şemse	161
2.5.5.7. Dekoratif unsur durumundaki kahramanlar	161
2.5.6. Zaman	162
2.5.7. Mekân	168
2.5.8. Anlatım teknikleri.....	174
2.5.8.1. Tasvir	174
2.5.8.2. Mektup tekniği	182
2.5.8.3. Anlatma	186
2.5.8.4. Gösterme tekniği	188
2.5.8.5. Duraklama tekniği.....	189
2.5.8.9. Montaj tekniği	202
2.5.8.10. Diyalog tekniği.....	203
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	205
3. METİN VE SADELEŞTİRME.....	205
3.1.Nüshalar ve Tavsifleri.....	205
3.2. Metni Kurarken Uygulanan Yöntem.....	209
3.3. Metnin Türkiye Türkçesine Aktarılmasında Uyulan Yöntem.....	211
3.4. Başlıklar Fihristi.....	213
METİN VE SADELEŞTİRME.....	238
KAYNAKLAR.....	605
ÖZGEÇMİŞ.....	614

ÖZET
DOKTORA TEZİ
LAMİ'Î ÇELEBİ'NİN VEYSE VÜ RAMİN MESNEVİSİ
(İNCELEME-METİN-SADELEŞTİRME)
Murat ÖZTÜRK

Danışman: Prof. Dr. Metin AKKUŞ
2009- SAYFA: 614

Jüri: Prof. Dr. Metin AKKUŞ
Prof. Dr. Turgut KARABEY
Prof. Dr. Nimet YILDIRIM
Prof. Dr. Muhsin MACİT
Doç. Dr. Selami ECE

Lami'î Çelebi 1472-1532 yılları arasında yaşamış son derece üretken bir şair ve yazardır. Yazmış olduğu eserlerin sayısı kendi ifadesiyle kırktır. Veyse vü Ramin, şiir ve düzyazı şeklinde ve farklı türlerde pek çok eser sahibi olan Lami'î Çelebi'nin hamsesindeki mesnevilerden biridir. Bu mesnevi, konusunu İslam öncesi İran inanç ve ananelerini barındıran ve aslı Pehlevicede olan bir hikayeden almıştır. 11. asırda Cürcani tarafından Farsça olarak kaleme alındıktan sonra 1525-1530 yılları arasında Lami'î Çelebi'nin şiir ve hayal dünyasında yeniden biçimlenerek Türkçeye kazandırılmıştır. Mesnevi gerek iki şair, iki ulus ve dönem arasındaki inanç ve düşünce farklarını açığa çıkarması ve gerekse Türk edebiyatında yalnız Lami'î Çelebi tarafından kaleme alınmış olması bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

Lami'î'nin bu mesnevisinin incelenip çeviriyazı metninin hazırlandığı çalışmamızın giriş bölümünde Veyse vü Ramin mesnevisinin İran ve Türk edebiyatlarındaki yansımaları, Cürcani ve Lami'î Çelebi'nin yazdıkları eserlerin ortak ve farklı yönleri ortaya konmaya çalışılmış, her iki eserin olay örgüsü özet olarak sunulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde Veyse vü Ramin mesnevisi, mesnevi geleneğine göre değerlendirilmiş, eserin kompozisyonu ortaya konmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde mesnevi; vezin, redif, kafiye ve başlıklar gibi şekilsel özellikler, anlatımı etkileyen ifade ve dil özellikleri, eserin dokusunda yer alan figüratif unsurlar ve edebi türler bakımlarından incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca olaya dayalı bir eser olan mesnevinin, tahkiyeyi oluşturan özelliklere ve anlatım tekniklerine göre de tahlili yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde yedi ayrı nüshanın okunması sonucu hazırlanan çeviriyazı metin, tenkitli metin yöntemiyle 6765 beyit olarak oluşturulmuş, günümüz Türkçesine aktarılmış, nüshalar tanıtılmış ve metin başlıklarının nüshalarda bulunup bulunmamasına göre bir fihristi hazırlanmıştır.

ABSTRACT**Ph. D. THESIS****VEYSE AND RAMIN MASNEVI OF LAMI'Î CHALABI
(ANALIYS-TEKST-SIMPLIFICATION)****Murat ÖZTÜRK****Supervisor: Prof.Dr. Metin AKKUŞ****2009- PAGE: 614****Juri : Prof. Dr. Metin AKKUŞ
Prof. Dr. Turgut KARABEY
Prof. Dr. Nimet YILDIRIM
Prof. Dr. Muhsin MACİT
Assoc. Prof. Dr. Selami ECE**

Having lived between 1472-1532, Lami'î Chalabi is an extremely productive writer and poet. Lami'î Chalabi says that he has written forty literary works. Veyse vü Ramin is one of the masnevis (a poetic genres in classical Turkish-Persian and Arabic poetry) in Lami'î Chalabi's hamse (the pentad of masnevi by a poet) among numerous forms of poetry and prose written by him. This masnevi derives its subject from a story in Pahlavish (old Persish), and possesses various pre-Islamic beliefs and traditions set in Iran. After being written by Cürçany in Persian in 11th century, the story was rendered into Turkish in the poetic and imaginative world of Lami'î Chalabi. This masnevi is of preliminary importance both in terms of manifesting the distinctions between two poets, two nations and two periods with respect to beliefs and ideas, and its having been written only by Lami'î Chalabi in Turkish Literature.

In the introductory chapter of our study, in which the analysis and the transcription text of masnevi by Lami'î Chalabi, the reflections of Veyse vü Ramin masnevi in Persian and Turkish literature, the common points of the two Works written by Cürçani and Lami'î Chalabi as touched on and the plot of the two Works were presented.

In the first section of our study, the masnevi of Veyse vü Ramin was evaluated based in masnevi tradition and its composition was established. In the second chapter, masnevi was analysed in terms of formal properties such as poetic measure, rhyme and headings, the expression and linguistic properties which affect narration, figurative elements with in the bulk of the work. In this chapter this masnevi being based juxtaposition of incidences the narrative techniques, the story telling was analysed. In the third chapter of our study, the transcription text which was prepared as a result of reading seven different manuscripts was composed of 6765 couples with critical contextual method rendered into Turkey Turkish, manuscript were introduced and an index of contextual headings was prepared.

ÖNSÖZ

Klasik Türk edebiyatı ürünü olan eserlerin çeviriyazı metinlerinin ortaya konması bu metinlerden hareket ederek bu edebiyatın tarihi seyrini, zihniyet dünyasını, kültürel ilişkilerini, dil tasarruflarını vb. farklı açılardan değerlendirecek araştırmacılar için son derece önem arz etmektedir. Edebiyat tarihi, biri diğerinin öncülü veya ardılı olan eserler, kişilikler ve akımlar bütünüdür. Her eser bu tarihi zincirin bir halkası olarak düşünüldüğünde bilhassa örneği az veya tek olan eserlerin metin hâlinde ortaya konmaması, önemli kopukluklara neden olabilir. Ayrıca edebi şahsiyetlerin sağlam biyografilerinin hazırlanması da bütün eserlerine ulaşmak ve bu eserleri türlü açılardan yorumlamakla mümkündür.

Lami'î Çelebi'nin biyografisi ve eserleri üzerine pek çok akademik çalışma yapılmışsa da böyle üretken bir edebi şahsiyetin Veyse vü Ramin mesnevisinin, Türk edebiyatında başka örneği bulunmamasına rağmen, sağlam bir metnin ortaya konmadığını tespit ettik. Her ne kadar eserle ilgili biri lisans, diğeri yüksek lisans düzeyinde iki çalışma yapılmışsa da, her iki çalışmada da mesnevinin tam bir metni oluşturulmamıştır. Sözkonusu çalışmalardan ilki 1945 yılında, İstanbul Üniversitesinde Muzaffer Gürses tarafından yapılmıştır. 112 sayfa olan bu çalışmada Gürses, Lami'î'nin hayatına ve eserlerine, Vamık u Azra ve Veyse vü Ramin mesnevilerinin kaynaklarına, Türkçe ve Farsça yazılan bu mesnevilerin karşılaştırmalarına yer vermiş ancak eserlerin metinlerini ortaya koymamıştır. Bu çalışmada Veyse vü Ramin mesnevisine ayrılan bölüm toplam 27 sayfadır.

Bu çalışmalardan ikincisi ise Fatma Zehra Kavrukçu tarafından Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada nüshalardan dördünün tanıtımı yapılmış, müellif hattı olduğu gerekçesiyle sadece Bursa nüshası dikkate alınmış, diğer nüshalar çalışmaya dahil edilmemiştir. Ancak çalışmaya esas edilen Bursa (B) nüshası eksik bir nüshadır. Bu nüshanın 1b varağından sonra pek çok varak kopmuştur. Diğer nüshalara göre toplam 6765 beyit olan mesnevinin söz konusu nüshası dikkate alınarak yapılan çalışmada 3091 beyitlik bir metin oluşturulmuştur. Ayrıca nüshada olduğu halde 18 beyit -derkenara yazılan beyitlerin çok ve karmaşık oluşundan olmalı- araştırmacının dikkatinden kaçmış ve metne dahil edilmemiştir. Yine Bursa nüshasında varakların kopmamış olduğu bölümlerde diğer

nüshalarda olduğu halde bu nüshada bulunmayan 66 beyit vardır. Tarafımızdan eserin nüshalarının sayısı da dört değil dokuz olarak tespit edilmiştir. Belirlenen bu eksiklikler mesnevi hakkında daha kapsamlı bir çalışma yapılmasını gerekli kılmıştır.

11. asırda Fahreddin Esad Cürcani tarafından Pehlevice (Eski Farsça)den Fars diline aktarılan ve mesnevi nazım şekliyle yazılan Veyse vü Ramin (Vis ü Ramin), 16. asrın ilk çeyreğinde Lami'î Çelebi tarafından da Farsçadan Türkçeye çevrilmiştir. Lami'î Çelebi eserini vücuda getirirken ona aslından oldukça farklı bir özellik yüklemiş, eserin kurgusunda değişiklik yapmıştır. 6765 beyit olarak yazılan mesnevi, konu olarak başka şairler tarafından kaleme alınmamış olması açısından ayrıca önem taşımaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde Veyse vü Ramin mesnevisinin İran edebiyatındaki kaynağı, mesnevinin İran ve Türk edebiyatlarındaki görüntüsü hakkında elde edilen bilgiler ışığında değerlendirmesi ve her iki mesnevinin kısmi karşılaştırması yapılmıştır.

Birinci bölümde Lami'î Çelebi'nin mesnevisinin klasik Türk edebiyatındaki diğer aşk mesnevilerinde de görülen ortak özellikler paralelinde giriş, konunun işlendiği bölüm ve bitiş bölümlerinin kompozisyon, motif ve olay özellikleri ekseninde bir inceleme yapılmıştır. Bu incelemede Prof. Dr. İsmail Ünver'in "Mesnevi" başlıklı makalesi esas alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde eserin şekil ve içerik unsurları ele alınmıştır. Şekil özellikleri incelenirken şekli oluşturan her bir unsur, ayrıca şairin anlatımına etki eden anlatım öğeleri seçilen örnek beyitlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra mesnevide şair tarafından adları zikredilen dini-dünyevi ve temsili kişiliklerle bitki, hayvan, coğrafya gibi, eserde figüratif birer malzeme olan unsurların tespiti yapılmıştır. Böylelikle eserin dokusunu oluşturan elemanlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Vak'aya dayanan ve merak unsurunu olaylar dizisinin oluşturduğu aşk ve macera mesnevilerinden biri olması nedeniyle eser, modern öyküleme tekniğiyle incelenmiş; mesnevinin kurgusal özelliklerinin tek tek tespiti amaçlanmıştır. Ayrıca olaya dayalı olması nedeniyle, çalışmamızda mesnevi için zaman zaman *hikaye* sözcüğü kullanılmıştır.

Üçüncü bölümde yedi ayrı nüshanın karşılaştırılması neticesinde 6765 beyitlik tenkitli metin oluşturulmuştur. Metni oluşturan her bir nüsha tanıtılmış, nüshalarda

tamamı Farsça olan başlıkların indeksi hazırlanmış, bütün başlıkların Türkçe çevirisi de verilmiştir. Böylelikle okuyucunun başlıklar üzerinden iz sürerek metni takip edebilmesi hedeflenmiştir. Metni her türden okuyucunun anlayabilmesi için bütün beyitler günümüz Türkçesine aktarılarak sadeleştirilmiştir.

Çalışmam esnasında yurt içi ve yurt dışındaki nüshaları temin etmemde yardımcı olan dostlarıma minnettarım. Şahsi kütüphanesini istifademe sunan Prof. Dr. Muhsin MACİT'e, değerli yardımlarından ötürü Alman dili ve edebiyatı profesörü Arif ÜNAL'a, Doç. Dr. Osman GÜRBÜZ'e, Yrd. Doç. Dr. Bedri SARICA'ya ve Olcay HİÇDURMAZ'a teşekkür ederim. Tez konusunu belirlememden bitirmeme kadar bilgi ve tecrübesiyle daima yol göstermesinden, ilgisinden ve hatalarıma karşı gösterdiği hoşgörüsünden dolayı hocam Prof. Dr. Metin AKKUŞ'a şükranlarımı arz ederim.

Erzurum-2009

Murat ÖZTÜRK

KISALTMALAR

AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
Ans.	: Ansiklopedi.
bkz	: bakınız.
bşk.	: başkaları
c.	: cilt
çev.	: çeviren
Haz.	: hazırlayan.
Hz.	: Hazret
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KB.	: Kültür Bakanlığı.
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: sayfa
S.	: sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
TDK	: Türk Dil Kurumu.
TT.	: takdim tehir.
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı.
TTK	: Türk Tarih Kurumu.
vb.	: ve benzeri.
yay.	: yayınları
yy.	: yüzyıl

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا	: A, a, Ā, ā, E, e
ب	: B, b, p
پ	: P, p
ت	: T, t
ث	: S, s
ج	: C, c
ح	: H, h
خ	: Ĥ, ĥ
د	: D, d.
ذ	: Z, z
ر	: R, r
ز	: Z, z
ج	: J, j
س	: S, s
ش	: Ş, ş
ص	: Ş, ş
ض	: Ž, ž, Đ, đ
ط	: T, t
ظ	: Z, z
ع	: c
غ	: Ğ, ğ
ف	: F, f
ق	: K, k
ك	: K, k, G, g; ñ
ل	: L, l
م	: M, m
ن	: N, n
و	: V, v; O, o; U, u; Ū, ū; Ū, ū
ه	: H, h
ي	: Y, y; I, i; Ī, ī; Ī, ī
ء	: '

GİRİŞ

1. Mesnevinin Adlandırılması

İran edebiyatında Veys u Ramin, Veys ve Ramin veya Vîs ü Ramin olarak adlandırılan ve batı dillerine daha çok Vîs ü Ramin (Vis and Ramin) şeklinde çevrilen mesnevi, Türkçe kaynaklarda Vîs ü Ramin, Veys ü Ramin, Vîse vü Ramin, Veyse vü Ramin, Veyse ve Ramin gibi adlarla anılır. Farklılık kadın kahramanın adının Vîs, Veys, Vîse veya Veyse şekillerinde yazılıp harekelenmesinden kaynaklanır. Bu farklılıkta ismin vezin gereği farklı yazılışlarından başka pek çok kaynakta harekesiz olmasından dolayı değişik okunuşlara açık olmasının da etkisi vardır.

Cürcani'nin eserinin adı için Cami'nin *Baharistan*'ını Türkçeye çeviren M. Nuri Gençosman, Veys ve Ramin şeklini tercih ederken (Cami-1958, s; 178), Abdalbaki Gölpınarlı, Attar'ın *İlahiname*'sinin Türkçe tercümesinde Viyse ve Ramin şeklinde çeviri yapar (Attar-1967, s; 147). Zebihullah-ı Safa'nın eserinde ise Veys u Ramin şekli mevcuttur (Safa-2002, s;). Bu son tercih Lami'î'nin Cürcani 'nin eseri hakkındaki bahiste de mevcuttur.

Ki ʿunvānidur ānuñ Veys ü Rāmīn
Bu devr içinde görmüş yok tamāmın (363)

Hem Lami'î'nin hem de Cürcanî'nin eserinden bahsedilen kaynaklarda bu farklı yazılışları görmek mümkündür. Ayhan Gültaş mesneviyi Veys u Ramin olarak adlandırır (Gültaş-1996, s; 8). İskender Pala (Pala-1995, s; 561), Gönül Ayan (Ayan-94, s; 65), Günay Kut (Kut-1976, s; 91), Nuran Tezcan (Tezcan-1979, s; 319) ve Numan Külekçi (Külekçi-1999, s; 269) de eseri Vîs ü Ramin şeklinde tanıtır. Öte yandan Ağâh Sırrı Levend hamse sahibi şairler arasında andığı Lami'î Çelebi'nin eserlerini sayarken Vîse vü Ramin'den bahsedip doğrusu Vîs ü Ramin'dir (Levend-1984,s; 113) diye düzeltme yapar. Fakat Levend kitabının 87. sayfasında Vîs ü Rāmīn adını kullansa da Gibb'in ele aldığı şairleri ve eserleri sıralarken Lamiî 'nin mesnevisini Vîse vü Ramin şeklinde kaydeder. Mesneviyi Veyse vü Ramin olarak adlandıran tek isim Nihat Sami Banarlı'dır (Banarlı-1971; s; 602). Hikâyeyi Türkçeye çeviren tek şair olan Lami'î Çelebi'nin eserinde isim Veyse şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir. Nüshalarda kitabın başlığı Veyse vü Ramin (**Hâzâ Veyse vü Rāmīn ez-ân-ı Lâmi'î-i sühan-âferîn**)

şeklinde yazılıp harekelenmiştir. Yine hem başlıklarda hem de beyitlerde isim Veyse olarak harekelenmiştir.

firistâden-i şâh-ı cürcân-ı âşüfte-ḥal dāye-i ḥod-rā be-Merv berā-yı tecessüs-i aḥvāl-i **Veyse-i şāḥib-cemāl** (1223. beyitten sonraki başlık).

Ḳomışdur **Veyse** adını atası
Bugün oldur gözinüñ rüşenâsı (985)

Seher uyansa zikri **Veyse** idi
Gece ḥāb etse fikri **Veyse** idi (1171)

Ser-ā-tā-pā beyān it iy sūḥandān
Ne kıldı **Veyse vü Rāmīne** hicrān (4277)

Ki idüp **Veyse vü Rāmīn** şeb ü rüz¹
Şafā vü ‘işret ü ‘ayş u dil-efrüz (4063)

Lami’î, Divanı’nın dibacesinde Kanuni’nin emriyle yazdığı eserleri sıralarken de mesnevinin ismini Veyse vü Ramin şeklinde zikreder (Tolasa-1999, s; 242). Ayrıca **ويسه** kelimesindeki güzel he’den dolayı hareke olmasa bile eserin adının Vîs ü Ramin değil de Vîse vü Ramin olması gerekir. Yazımdaki ve harekelemedeki bu özellikten dolayı Lami’î’nin eserinin Veyse vü Ramin olarak adlandırılması tercih edilirken, Cürcani’nin eseri için ise yaygın olarak kullanılan Vîs ü Ramin şekli uygun görüldü.

2. Kaynağı

İran edebiyatının en önemli aşk hikâyelerinden biri olan Vîs ü Ramin mesnevisinin kaynağının Partlara (Eşkaniler) veya Sasanilere dayandığına dair iddialar varsa da Partlara dayandığı fikri daha çok kabul görmüştür. “*İran’da yüzlerce yıl boyunca halk arasında canlı bir şekilde anlatılan ve en meşhur aşk hikayelerinden biri olan Vis ü Ramin’in kaynağı Mecma’u ‘l-Tevarih ve’l-Kısas sahibi tarafından Erdeşir-i Babekan’ın oğlu Şapur dönemine kadar götürülür ve şöyle denir: “ Erdeşir’in döneminde Veys u Ramin hikayesi vardır. Ramin’in kardeşi Mubed, Şapur tarafında bir yerin sahibiydi, Merv’de oturur, Horasan ve Mahan onun emri altındaydı.”* (Safa-2002, s; 184). Burada sözü edilen Erdeşir, Sasani devletinin kurucusu Erdeşir-i

¹ Bu beyitte vü bağlacı ötre ile harekelenmiştir.

Babek'tir. Şapur da onun oğludur (Yazıcı-1995, s; 284). Ancak eserde yer alan coğrafi isimlerle kişi adları Sasaniler dönemiyle değil de Eşkaniler (Partlar) dönemiyle uyumaktadır. Part imparatorluğu M.Ö. 250 yılında Arsakis tarafından İran'ın doğu ve kuzey bölgelerinde kurulmuş ve M.S. 224 yılına kadar varlığını sürdürmüştür (Naskalı-2000, s; 394-395). Mesnevide olayın aksiyonu kuzeydoğuda Merv ve batıda Hemedan'la sınırlandırılmıştır. Mubed Şah'ın hâkimiyet alanı olarak Sasanilerin anavatanı olan Fars, eserde neredeyse hiç yoktur. Karakter isimlerinin pek çoğu da Part orijinini akla getirir; örneğin Vis'in babası Karun (Davis-2005; s, 1; Minorsky-1946, s; 757). Uzun İran tarihinin hiçbir döneminde özellikle coğrafi bakımdan Vis ü Ramin'deki bu anlatılanlara, Partların egemenlik zamanları haricindeki hanedanlar dönemi uymaz (Minorsky-1946, Davis-2005). Zebihullah Safa, hikayenin kaynağının Sasani döneminden önce ve en azından Eşkani dönemi sonlarında ortaya çıkmış olduğunu, zira Eşkani dönemi kültürünün ve o yüzyılın meliklerinin etkilerinin onda açık bir şekilde görüldüğünü iddia eder (Safa-2002, s; 184). İran'da Sasaniler öncesi dönemin güçlü devletlerinden olan Partların dili eski İran dillerinden biri olan ve eski Farsça içinde değerlendirilen Pehlevicedir (Yıldırım-2005: s; 34-36). Sasaniler döneminde Part dilinin de etkisinde olmakla beraber resmi dil, orta Farsça olarak adlandırılacak yeni bir özelliğe bürünür. Pehlevicede denilen bu dil, dil özellikleri itibariyle uzun asırlar boyunca varlığını zayıflayarak da olsa devam ettirir (Yazıcı, Öztürk-2000, s; 414). İran'da dini ve öyküsel pek çok metin Arami alfabesinden alınan hususiyetleri de taşıyan Pehlevi diliyle yazılmıştır. Vis ü Ramin de Pehlevi diliyle yazıya geçirilen bu metinlerden biridir. Cürcanî, eserinde Pehleviler dönemiyle ilgisini göstermeye dikkat eder (Davis-2005, s; 2).

Vis ü Ramin; Zal ve Rudabe, Menije ve Bijen, Ferhad u Şirin gibi en eski İran halk hikayeleri arasında gösterilir. Vis ü Ramin'i hem bu hikâyelerden hem de Firdevsi'nin naklettiği diğer pek çok destansı hikayeden ayıran en önemli özelliği onun konusudur. Çünkü eski aşk hikâyelerinin kahramanlarının çoğu efsanelerden veya tarihi kişilerden seçilmiştir. Bu eserlerin pek çoğunda okuyuculara ahlak, özveri, hoşgörü gibi dersler verilmeye çalışılmıştır. Oysa Vis ü Ramin'de kahramanların özellikleri ve hikâyenin sonu böyle değildir. Onlarda diğer hikâyelerdeki kahramanların özverileri veya ahlaki nitelikleri yoktur (Hidayet-2007, s; 382).

Eser Cürcanî tarafından düzenlenmeden önce İranlılar arasında bilinir. İslami dönemde bu hikayeden söz ettiği bilinen en eski kişi Ebu Nüvas'tır. "Veys u Ramin" hikayesi Hicretten sonraki ilk yüzyıllarda Arapçaya tercüme edilmiş olan İslam öncesi Pehlevi kitaplarının aksine o dilden tercüme edilmemişti. Ancak İran'ın bazı bölgelerinde hala onun Pehlevice metinlerinden bazı nüshaları, halk arasında yaygındı ve onların ilgi konusuydu. İsfahan'da halk, Pehlevi dilini bilmesi sonucu o kitabı tanıyıp okumaktaydı (Safa-2002, s; 184-185).

Vis ü Ramin hikayesi, Vamık u Azra gibi Firdevsi'nin Şehnamesi'nde yer almayan hikayelerden biridir. Cürcanî, Vamık u Azra'nın şairi Unsuri'yle beraber eski İran'ın aşk hikâyelerini yeniden canlandırmış olur (Gürses-1944).

Dick Davis, hikayedeki önemli motiflerin çoğunun, epizodik yapılarıyla antik dönemin ilk yüzyıllarında yazılan Helenistik romanslarla benzerlikler gösterdiğine dikkat çeker. Bu ortak motiflerden bazıları şunlardır: gelin kaçırma teşebbüsü; gerçek aşkının dışındakilerle beraber olmak durumunda herhangi bir seçime sahip olmayan kadın kahramanın farklı muhteşem servetlerle elde edilmesi veya kaçmasının ve reddetmesinin tekrarlanma ihtimali; aile dışı evlilik kadar iç (endogamik) evliliğin olması (Vis ve Veyru'nun evliliği, dahası Vis ve Ramin aralarında herhangi bir kan bağı olmadığı halde aynı dadı tarafından büyütülürler.). Erkek kahramanı gerçek aşkından bir süre alıkoyup kendisine bağlayan ikinci bir güzelin varlığı (Bu güzele bağlanan erkek kahraman bir süre sonra bu güzellik ve çekiciliğe doyup eski sevgilisine döner). Erkek kahramanın bu ikinci güzelle ilişkisi kadın kahramanın aşktaki sadakatini ortaya koyması içindir (Davis-2005, s; 1). Yine Richard Davis de Ayyukî'nin Varka vü Gülşah'ı, Unsuri'nin Vamık u Azra'sı ve Cürcanî'nin Vis ü Ramin'inin dini-mistik derinlikten uzak olmaları, mutlu sonla bitmeleri ve endogamik evliliklere yer verilmesi özelliklerinden dolayı diğer İran mesnevilerinden (romanslarından) ayrıldığını iddia eder. Söz konusu üç eserin ortak motifler taşıdıkları için Yunan romanslarıyla güçlü etkileşimlerinin olduğuna işaret eder (Richard Davis-2009, s; 1).

Helenistik kültürle Part kültürü arasında büyük bir paralellik olduğu gibi Vis ü Ramin'deki bu benzerlikler hikayenin bazı özellikleriyle bu ilişkinin bir ürünü olabileceği olasılığını güçlü şekilde hissettirir (Davis-2005, s; 1-2).

3. İnan Edebiyatında Vis ü Ramin

3.1. Fahreddin Cürcanî

İnan edebiyatının büyük şairlerinden biri olan Fahreddin Esad Cürcanî'nin hayatı hakkında kaynaklarda detaylı bilgiye rastlanmaz. Onun hakkında bilgi veren tezkire yazarlarının ifadeleri çelişkilidir. Hakkında en sağlam bilgilere ulaşmak için en uygun kaynak kendi şiirleridir.

Şairin ismi kaynaklarda Cürcanî veya Gürgani şeklinde geçer. İnan'ın kuzeyinde bir şehir olan Gürgen'in Araplar tarafından Cürcan şeklinde telaffuz edilmesinden dolayı bizdeki kaynakların çoğunda şehrin adı Cürcan ve şairin adı da Cürcanî olarak zikredilir. Nitekim Lami'î Çelebi, Türkçeye çevirdiği Veyse vü Ramin'inde Cürcan ifadesini kullanır. Cürcanî olarak tanınmakla beraber Cürcan'ın onun doğum yeri mi yoksa yaşadığı yer mi olduğu belli değildir.

Cürcanî'nin Sultan Tuğrul zamanında yaşadığı, onun ülkesinin topraklarına kattığı İsfahan'da bulunduğu ve Tuğrul Bey'in İsfahan valisi Ebu'l-Feth Muzaffer'in himayesini görüp onun isteğiyle Vis ü Ramin mesnevisini yazdığı Vis ü Ramin mesnevisindeki bilgilerden anlaşılmaktadır. İsfahan, Tuğrul Bey tarafından 1051 yılında fethedilmiştir. Bu fetihden sonra Cürcanî yedi ay boyunca İsfahan'da kalıp Vis ü Ramin mesnevisini yazmıştır. Cürcanî'nin eserinde Tuğrul Bey'in Malazgirt'i kuşatmaya aldığı 1054 yılına kadarki olayları ve Şam padişahının ona takdim ettiği hediyelerden bahsettiği görülmektedir. Buradan da şairin vefatının 1054 yılından sonra olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan şairin Vis ü Ramin'in sonlarındaki "Ya rabbi, bu güzel destanı söylediği için bu genci bağışla!" ifadesinden hareketle kitabını bitirdiği tarihte yaşının fazla olmadığı söylenebilir (Tokmak-1996, s; 321; Safa-2002, s; 184).

İranlı şairlerden Attar'ın İlahiname'sinde Cürcanî'nin eserini yazmasına sebep olarak anlattığı hikayeye göre mesnevinin Sultan Mahmud döneminde yazılması gerekir (Attar-1967; s., 142). Oysa Vis ü Ramin mesnevisindeki bilgilerden açık şekilde anlaşıldığına göre Cürcanî eserini devrinin devlet adamlarından Tuğrul Bey'e, Tuğrul Bey'in veziri Hoca Ebu Nasır Mansur bin Muhammed'e ve İsfahan valisi Amid Ebu'l-Feth Muzaffer'e ithaf eder. Bu da Attar'ın anlattığı hikayenin kurmaca olabileceği fikrini akla getirmektedir.

3.2. Cürcanî'nin Vis ü Ramin'i

7905 beyitten oluşan ve aruzun mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün vezninde yazılan mesneviyi Cürcanî'nin İsfahan valisi Ebu'l-Feth Muzafferiddün'ün isteği üzerine kaleme aldığını yukarıda zikretmiştik. Fahreddin Cürcanî'yle dost olan Ebu'l Feth bir gün ona:

“Vis ü Ramin hakkında ne dersin? Onun iyi bir şey olduğunu söylüyorlar. Bu memleket de herkes onu seviyor der. Ebu'l-Feth'in bu sorusuna karşı şair, ona eser hakkındaki kanaatlerini söyler: “Kıssa çok güzeldir. Onu toplayan da alim adamdır. Ondan daha güzel bir destan (hikaye) görmedim. Artık ondan daha mutlu bir destan kalmadı. Fakat dili Pehlevicedir. Okumak isteyen bir kimse beyanını anlamıyor. Hiçbir kimse o dili iyi bilmiyor, bilse bile metnin bütün anlamını kavrayamıyor. Pek çok tasvirle doludur. O zaman şairlik adet değildi. Hakim de ağır ağır düşünür, sür'atle düşünmezdi. Bu gün sözün nasıl yaratıldığını, kafiye ve vezinle anlamın nasıl güzelleştiğini görmek için o, eski hakimler neredeler? Bu gün, bu memlekette o kitabı okuyup, Pehlevicesini anlayan adam nerede? Manalı sözü ancak iyi okunduğu takdirde anlamak mümkündür. Güzел ve tatlı bir efsane vezin ve kafiyeyle bir kat daha güzelleşir.” der. (Ruşen-2007;s, 37-38; Gürses-1944; s, 87-88) Cürcanî Ebu'l-Feth'in ricasıyla eserini yazmaya başlar.

Bizzat Cürcanî'nin kaleminden bu eserin aslının Pehlevicede olduğu, bilgin bir adam tarafından toplanıp nesir olarak yazıya aktarıldığı, artık dilinin halk tarafından okunamadığı, Cürcanî'nin de Pehlevicede bildiği ve eseri böylelikle çevirebildiği anlaşılmaktadır. Cürcanî, hikayeyi yazarken onda bazı değişiklikler yapmış ve daha da güzelleştirmiştir (Hidayet-2007; s, 383).

Cürcanî'nin bu eseri yazmasına sebep olarak gösterilen ve Attar'ın İlahiname'sinde yer alan bir başka olay da şöyledir:

“Gürgan'da ileriye görür, güzel huylu, pak dinli, bir padişah vardı. Tabiatı güzel, kadir kıymet bilir bir zat olduğundan Fahreddin-i Gürğani, huzuruna gider gelirdi. Ona medhiyeler yazar, okur, padişah da Fahreddin'e pek hürmet eder, onu iyi tutardı. Padişahın bir de kölesi vardı ki Yusuf gibi güzellikte tekti. İki yanına saldıği zülüfleri, adeta miskten yapılma iki balıktı. Ne diyeyim? Sanki Çin ülkesinde iki Hintli köleydi onlar. Yüzü aya benzerdi, zülfü balığa. Balıktan aya kadar her şeye hüküm yürütür bir

padişahı o. Bir göz kaşını görseydi derhal nazara uğrar, kaşı gibi iki büklüm olurdu. İki nergis gözü, kirpikleri yüzünden dikenlerle bir evde oturmadaydı. Dudakları bir nar tanesinin iki kız kardeşiydi. (... ..) Onun yüzünü görünce Fahreddin'in işi bitti. Bütün hayatı elinden çıktı. Gönlünü ona verdi gitti. Fakat padişahın korkusundan ay gibi yüzüne bakamıyordu ki. Akli başından gitmişti ama akıllı davranmaya çalışıyor, erlikle yüzünü koruyor, ona bakmaya uğraşıyordu.

Padişah, işi derhal çaktı. Fakat anladığını açmadı. Meclistekiler sarhoş olup ayaktan düştüler. Fahreddin'se o mecliste hem şarapla hem de sevgilisinin cemaliyle iki kat sarhoş olmuştu. Canı ateş deryası içinde öyle bir dalgalanıyordu ki. Adeta o güzelin başı ucunda ruhu yanmak üzereydi. O coşkun topluluk içinde yanıp yakıldığı halde bir mum gibi yine de kendi kendisini korumakta, için için erimekteydi. Gürgan padişahu Fahreddin',i gönlü aşkla ateş arasında kalmış görünce kölesini derhal ona bağısladı. Fahredin öyle bir sevindi ki söz söyleyemez oldu. Aşkın verdiği hararetle yüce padişahın utanmasından, şaşılacak bir şey, bir anda yüzlerce renge giriyordu. Padişah, ne oldu sana, dedi, neden böyle bitiyor, ölüyorsun? Senin kölen bu, elinden tut götür.

Köyleyle Fahreddin ikisi de sevinçle padişahın meclisinden çıktılar. Fahreddin kendisinden geçmişti. Sarhoştı ama işin akibetini düşünen akli, yine kendisine yar oldu. Padişahın meclisinde büyük kişiler vardı. Hepsi de iyiyi kötüyü bilirlerdi. Onlara dedi ki bu gece padişah sarhoş. Bu köle de şarap içti. Adeta yakılmış, kendinden geçmiş bir halde. Bu köleyi tutar, padişah tapısından alıp evime götürür seher çağına kadar orada bırakırsam, belki padişah ertesi gün ayılır, yaptığından pişman olur. Yaptığını unutması da mümkündür, kıskançlıktan kanının kaynaması da mümkün. Köle benim yurdunda olduktan sonra ne kadar özür getirsem beyhudedir. Töhmetsiz suçsuz olarak kanımı dökülebilir, beni yolda köpeklerin önüne atabilir. Bana, a bilgisiz, bilmez misin ki sarhoş akıllıca konuşmaz. Neden bir gececik olsun, sabaha kadar sabredip kutlu padişahın ayılmasını beklemedin diyebilir. Ben şimdi onu götürmeyeceğim. Çünkü padişah sarhoş, ileride başıma ne gelecek? Bilmiyorum. Meclistekilerin hepsi de: Düşüncen doğru. Bu gece padişahın yanında kalsın, burada yatsın dediler.

O ulu padişahın tahtının altında taştan yapılmış sağlam bir serdap vardı. Serdapta on kat ipek kumaşlarla örtülmüş güzel bir taht vardı. Köleyi o topluluğun gözü önünde oraya götürüp yatırdı. Yanına da iki üç mum dikti. Orada izzetle, ikballe iki

mum yaktı, kendisi de dışarı çıktı. Çıktı ama mum gibi de yanıp yakılıyordu. Fahreddin-i Gürgani o ulu kişilerin gözleri önünde serdabı kapısını kapadı. Anahtarı da onlara vererek serdabın kapısı önünde gönüller aydınlatan aşkıyla yatıp sabahladı.

Ertesi gün padişah meclise gelip oturunca Fahreddin gelip tapısında durdu. Büyükler söze başlayıp ağız açtılar. Anahtarı padişahın önüne koyup Fahreddin'in hareketini hadden artık ihtiyatını anlattılar. Padişah o köleyi sarhoşken bağışladığı için o anda hakkiyle hürmette bulunmuş, ona riayetler etmişti. Sonradan padişah ne emrecek diye onu geceleyin on kişinin gözleri önünde serdaba kapatmıştı.

Padişah dedi ki: Edebe tamamiyle riayet etmiş. Kölem onun malıdır, ona bağışladım. Fahreddin pek sevindi, neşeden gönü yalımlanıyordu adeta. Hasılı serdabın kapısını açtı, gözlerinden kanlı yaşlar saçtı. Fakat bir de ne görsün? O ay yüzlü dilber berbat bir hale gelmiş, baştan ayağa kadar kömür olmuş. Meğerse mumdan bir ateş sıçramış, o peri gibi güzel kölenin yatağına düşmüş. Onu baştan başa yakmış. Ne elbise kalmış ne taht! Şarabın ve uykunun sarhoşluğuyla yakıcı ateşlere batıp gitmiş. Sevgilisinin yüzünü o halde görünce gözüne bütün dünya ateş göründü. Sevgilisi ateşe düşmüş olduğundan onun işi de ateşlere yanmaktı artık. Nasıl deli divane oldu.? Ben nasıl söyleyeyim? Adına bir hayli divanelikler kaydedildi sanki. O çılgınlıkla çöllere düştü. Felek gibi gece gündüz dolaşmaya koyuldu. Aşk haddini aşıp derdiyle baş başa kalınca Viyse ve Ramin hikayesini vird edindi. Hikayeyi Viyse ve Ramin adına yazıyordu ama orada kendi derdini döküp durmaktaydı. Yazıda gece gündüz söylenip dolaşır, topraklara, kanlara bulanıp yatar kalkardı.” (Attar-1967, s; 142-147).²

Ancak bu iddiamın doğruluğu hayli kuşkuludur. Cürcanî'nin eserinden anlaşıldığına göre eser Ebu'l-Feth Muzafferüddin'in teklifiyle kaleme alınmıştır.

Cürcanî bu hikâyeyi yazınca şifahi ve yazılı rivayetlerden yararlanmıştı. Pehlevice metin söz ve anlam sanatlarından yoksunken şair onu nazım şekli ile süsler ve Fars edebiyatında yeni olan güzel ve çekici benzetme ve istiareler kullanır. Cürcanî'nin eseri hakkında kendisinden yaklaşık bir buçuk asır sonra şairler tezkiresi olarak kaleme aldığı ve 1233 tarihinde tamamladığı eserinde Avfi (Köprülü; s, 21): “ ... ve orada açıklamış olduğu vasıfların seçkinlerinden ve teşbihlerin incilerinden fazilet ehlinin

---

² Bu hikaye aynı zamanda Nabi'nin Hayrabad'ının konusunu oluşturur. Nabi'nin eserindeki vak'alar hemen hemen aynı olup sadece kahramanların isimleri farklıdır (Bilkan-1999, s; 136).

yapısını değerlendiren değerlendirmeciler onu değerlendirmekten acizdirler, sanat cevhercileri onun benzerini göstermekten yoksun...” Fahrüddin Es’ad’ın sözü ister nakil esnasında olsun ister kendine ait olan hikmet ya da övgü hakkında getirdiği konularda olsun sadeliğinin ve akıcılığının en üst noktasında olup Veys u Ramin hikayesinin Pehlevice metninden etkilenmesi sonucu, Pehlevice birçok kelime ve terkihi aktarma esnasında kendi şiirine dahil etmiştir.” (Safa-2002, s;185).

3.3. Cürcanî’nin Eserinin Etkileri

“Vis ü Ramin, İran’ın eski hikayelerinden kalma olması, yazarının en iyi şekilde onu nazm etmenin üstesinden gelmesi ve güzel eserini sadelik yönüne de riayet ederek fesahat ve belagat süsüyle süslemesi açısından hızla meşhur olup kabul konusu oldu.” (Safa-2002, s; 185).

Fahredden Cürcanî’nin bu eseri başta Fars edebiyatı olmak üzere Türk, Gürcü ve Avrupa edebiyatları üzerinde etkili olmuştur. İran’ın 13. asırdaki meşhur âlim ve yazarlarından olan Avfi, *Lubabu’l-Elbâb* adlı tezkire türündeki eserinde Vis ü Ramin’in on üçüncü yüzyıla kadar ünlü ve ilgi çekici bir hikâye olarak varlığını sürdürdüğünü ifade eder (Safa-2002, s; 186). Cürcanî’nin eseriyle aynı vezinde 1175 yılında ve 6500 beyit olarak yazılan *Hüsrev ü Şirin*’inde (Nizami-1967, s; IX) Nizami, pek çok yönden Vis ü Ramin etkisinde kalmıştır. Nizami eserindeki hikayenin pek çok unsurunu Firdevsi’den alırsa da retorik tarafını Cürcanî’den almıştır. (Gencevi-2001, s; 167;). Nizami’nin eseri pek çok bakımdan Vis ü Ramin’den daha güçlü olup pek çok Fars ve Türk şair tarafından taklit edilmiştir. Hüsrev ü Şirin’in şöhretinin artması, yayılıp okunması Vis ü Ramin’in okunurluğunu azaltmıştır (Gencevi, 2001, s; 168). Ne var ki Hüsrev ü Şirin’in bu üstün özelliklerine rağmen iki eser arasında önemli benzerlikler vardır. Bu benzerliklerin başında Vis ü Ramin ve Hüsrev ü Şirin arasında geçen uzun bir sözlü tartışma vardır. Her iki örnekte de sevgili ayakta durur ve aşığın saraya girme izninin reddedildiği görülür. Vis ü Ramin mesnevisinde karlı bir yerde karşılaşp konuşan âşıkların görüntüleri Hüsrev ü Şirin’de örnek alınır. Nizami, Cürcanî’nin eserindeki gökyüzüne ait gece tasvirlerini de örnek almıştır. Yine her iki eserde konuşma bölümlere ayrılmıştır. Konuşma, Vis ü Ramin’de 15 ve Hüsrev ü Şirin’de 10 bölümden oluşur. Nizami’nin eserinde bu konuşmayı on bölüme ayırması, Cürcanî’nin

eserinde, şiddetli aşk arzusu içinde kıvranan ve tam bir umutsuzluk içinde olan Vis'in Ramin'e gönderdiği on aşk mektubundan etkilenmesinden dolayıdır (Gencevi-2001; 168; Davis-2005, s; 4). Bunlardan başka iki mesnevide de âşıkların içsel değişimlerini başlatan ve ilk görüşte adeta büyümlü bir bakışmanın neticesinde ortaya çıkan aşkın oluşumunda da önemli bir etkilenme vardır (Pürcevadi-1998, s; 158-159).

Cürcanî'nin eserinde bulunan ve Vis tarafından yazılan on mektup daha sonra Fars ve Türk edebiyatlarında *deh-name* adı verilecek bir türün doğmasına neden olmuştur. Bu iki eserden sonra İran edebiyatında Evhedi, İmameddin Fakih, Şah Şuca, İbn İmad, Ayşi, Selman-ı Saveci, Katibi ve Arifi; Türk edebiyatında ise Harezmi, Hucendi, Yusuf Emiri, Seydi Ahmed İbn Miranşah ve Nevi-zade Atayi gibi şairlerce yazılan *deh-name* örnekleri görülür (Tokmak-1996, s; 321; Gencevi-2001, s; 169-172).

Vis ü Ramin hikayesinin Cürcanî'den sonra Nizami-i Aruzi-i Semerkandi ve Nizami tarafından mesnevi formunda kaleme alındığı söylenirse de henüz bu eserlere rastlanmamıştır. (Devletşah-1977, s; 97). Devlet Şah, Semerkandi'nin biyografisini anlatırken mesnevinin Nizami-i Gencevi tarafından da yazıldığını belirtir. Eserinin üçüncü tabakasında Nizami-i Gencevi hakkında verdiği bilgilerde de onun *Veys u Ramin* hikâyesini yazdığını belirtir. Burada verdiği bilgilerde hikâyenin aslının Nizami'ye ait olması ihtimalini daha güçlü bulur: “*Şeyh (Nizami-i Gencevi), gençliğinde Hamseden önce Veys u Ramin destanını, sultan Mahmud b. Muhammed b. Melikşah adına nazmetmiştir. Bazıları bu manzumenin Nizami-i Aruzi'nin olduğunu söylerler. Şeyh Nizami'nin olması daha doğrudur. Çünkü Nizami-i Aruzi Sultan Melikşah zamanında yaşamıştır. Veyse vü Ramin destanı ilk defa Sultan Mahmud adına yazılmıştır. Ve bu Şeyh Nizami'nin devrine daha yakındır. (.....) Şeyh Nizami'nin vefatı sultan Tuğrul ibni Arslan zamanında 576 senesinde vaki olmuştur.*” (Devletşah-1977, s; 186-187)

Vis ü Ramin'in yazılışından yaklaşık elli yıl sonra 12. yüzyılda Sargis Tmogveli tarafından aslına uygun bir şekilde Gürcüceye çevirisi yapılmıştır. Bu çeviri Müslümanlarla onların Kafkasya'daki komşuları olan Hıristiyanların aynı esere teveccühlerini göstermesi bakımından ilgi çekicidir (Minorsky-1946, s; 741).

Vis ü Ramin'i Türk edebiyatına kazandıran tek şair ise Lami'î Çelebi'dir. Cürcanî'den serbest çeviri şeklinde Türkçeye aktarılan eser hakkında aşağıda etraflı bilgi verilecektir.

3.4. Vis ü Ramin ve Tristan ile İsolde hikâyeleri arasındaki ilişki

Aralarındaki pek çok benzerlik nedeniyle Vis ü Ramin'le ilişki kurulan eserlerden biri de Tristan ve İsolde'dir. Alman, İngiliz, Kelt ve Fransız edebiyatları başta olmak üzere Avrupa edebiyatlarının çoğunda en bilinen aşk romanslarından biri olan bu hikâyenin konusu özetle şöyledir:

“Annesi Blanchefleur'le, babası Kral Rivalen'i kaybeden şövalye Tristan, İngiltere Kralı olan amcası Marke'a yollanır. Şövalye ruhu taşıyan cesur Tristan burada amcasının sempatisini ve güvenini kazanır.

Kral Marke (Marc Cornaouailles), İrlanda Kralının kızı Altın Saçlı İsolde ile evlenmek ister. Bu siyasi evliliğe aracılık etmesi amacıyla Şövalye Tristan'ı yollar.

Siyasi evliliğinden haberdar edilen İsolde buna karşı çıkmaz fakat müstakbel kocasının kendisine âşık olmasını da ister. Bunun için büyücüler bir iksir hazırlarlar.

İsolde bu iksirin başkalarının ele geçmemesi için onu en yakın arkadaşı Brangane'e verir. Kadın bunu bir şarap şişesine boşaltır.

İngiltere'ye deniz ötesi yolculuk başlar. Gemide Brangane'nin yanlarından ayrıldığı bir vakitte, İsolde'yi korumak ve ona moral vermek amacıyla yanında bulunan Tristan, ona şarap ikram etmek ister. Şarap bulamayınca Brangane'nin çantasındaki şişeyi fark eder. Bunun bir Aşk İksiri olduğunu bilmeyen Tristan bundan bir kadeh İsolde'ye de verir. İşte ünlü aşkları bu şekilde başlamıştır. İçeri giren Brangane bunu fark eder fakat artık elinden bir şey gelmez. İsolde Tristan'a vurulmuştur.

Hayatlarının tehlikeye girmemesi için bu aşk gizli tutulur. Tristan ve İsolde gizli gizli buluşmaya başlarlar.

Onlar buluşurken bazı dedikodular İsolde'nin kocası Kral Marke'a ulaşır. Kral onların buluştuğu göl kıyısını öğrenir ve oraya gizlice saklanır. İsolde ve Tristan orada buluşurlar fakat ağaçların arasındaki gölgeyi farkedince doğaçlama bir tiyatro oynamaya başlarlar. İsolde Tristan'a bu şekilde Kral ile olan evliliklerinin tehlikeye

girebileceğini, kem göz taşıyanların bunu yanlış anlayabileceğini söyler. Kral bunu duyunca vicdan azabından kahrolur ve onlara daha iyi davranmaya başlar.

Dedikodular gittikçe artmaktadır ve bunlar Kralın içindeki şüpheleri körüklemektedirler. Kral en sonunda ikisinden sarayı terketmelerini rica eder. İkisi sarayı terk edip bir ormana girerler. Ormanda geceyi geçirmek için bir mağara bulurlar ve orada uyurlar. Onları takip eden gözcüler mağarayı krala haber verirler ve kral mağaraya gizlice girer.

Gördüklerine inanamamıştır çünkü Tristan ve İsolde ayrı yerlerde yatıyorlar ve aralarında bir kılıç duruyordur. Yatan iki kişinin arasına konan kılıç orada namusu sembol etmektedir. Kral bunun üzerine onları saraya tekrar davet eder. Törenle saraya yerleşirler.

Bu gizli buluşmalar devam eder, birçok köylü de onları görüyordur. En sonunda kral kendisi de bunları fark eder ve öfkeyle cezalandırır.

Korkunç son gelmiştir. Tristan ve İsolde ayrı ülkelere sürgüne gönderilirler. Strasburg'un derlemesi burada bitmektedir. Buraya kadar yazılan bölüm yirmi iki bin dizeden oluşmaktadır.”

Destanın sonu hakkındaki anlatılar

Bu konuda birçok farklı anlatı vardır. Bunlardan en çok anlatılanı kralın Tristan ve İsolde'yi sürgünde de rahat bırakmayıp zehirletmek istemesi, Tristan'ın zehirlenmesi fakat İsolde'nin kurtulmasıdır. İsolde hikâyeye göre Tristan ölmek üzere iken yanına gelir fakat Tristan onu göremeden ölmüştür. İsolde onun yanında ölür.

Diğer bir anlatıya göre Tristan sürgünde iken evlenmiş fakat yeni karısı onun sönmeyen aşkını öğrenmiştir. Tristan İsolde'yi yanına çağırması, gemisine beyaz yelken çekmesini dilemiştir. Bunu da duyan karısı Tristan'ı zehirlemiş, ufukta bir gemi gören Tristan'a onun kara yelkenli olduğunu söylemiş ve Tristan son nefesini vermiştir. Beyaz yelkenli gemi gelince İsolde Tristan'ı ölü bulmuş ve o da onun yanında can vermiştir. Bunu duyan Kral pişman olmuş ve ikisine bir mezar yaptırmıştır.

Sir Walter Scott'un da ayrı bir son yazdığı biliniyor ([www. wikipedia.org](http://www.wikipedia.org). erişim tarihi 28.11.2009).

Avrupa edebiyatlarında sıklıkla işlenen aşk hikâyelerinden biri olan Tristan ve İsolde'in kaynağının Vis ü Ramin hikayesi olduğu iddia edilmekteyse (Davis-2005, s;

5) de bu konuda bir kesinlik yoktur. Tristian ve Ísolde hikâyesinde aşkın kadın kahramanı Ísolde'e hem Tristan hem de Tristan'ın İngiltere kralı olan amcası Marke ile ilişki içindedir. Ísolde'nin kral Marke'yle ilişkisi siyasi bir evliliğin, Tristian'la ilişkisi ise gönülden duyulan aşkın sonucudur. Benzer yapı Vis ü Ramin'de de vardır. Vis, Mubed Şah'la istek dışı evlenirken Ramin'le aşkından dolayı evlenir. Her iki hikâyede de kral tarafından rakip olarak görülen yeğen/ kardeşin görev bahanesiyle başka bir şehre uzaklaştırılması vardır. Âşıkların yaşanan şehirlerden uzaklaşıp medeniyetin olmadığı yerlerde (Dalyam, orman) bulunmaları ve Tristan'la Ramin'in ikinci bir kadınla evlilikleri diğer benzerliklerdir. Yine aşktan dolayı hazırlanan büyü motifi iki hikâyede de mevcuttur. Âşıkların yolculuk esnasında aşk atmosferine girmesi, gizli buluşmaları da diğer benzerlikler olarak göze çarpar.

Bütün bu benzerliklerden dolayı Tristan ve Ísolde hikâyesinin kaynağının Vis ü Ramin hikayesi olabileceği tartışılır. Tristian ve Ísolde hikayesinin kaynağı konusunda pek çok iddia bulunmaktaysa da Doğu, Kelt ve Alman kaynaklı olan teoriler en çok öne çıkanlardır. Bunlar arasında en çok dikkati çeken ve en kabul göreni Kelt kaynaklı olduğu yönündedir. Zira Kelt kaynağında yerel ve tarihi veriler de anılmaktadır. Cornwall'de bulunan, 6. yüzyıla ait olduğu tespit edilen DRWSTANWS adı verilen ve Tristian Stein olarak da adlandırılan bir kitabede bu aşk hikâyesine ait bilgiler bulunmuştur. Bir mezar taşı olan bu kitabede Cunomorus'un oğlu Durustanus'un yattığı bilgisi bulunmaktadır. Bu kitabe Kelt dilinde yazılmış daha sonra Almancaya çevrilmiştir. Tristan ve Ísolde hikâyesinin Kelt edebiyatında işlendikten sonra Fransız ve İspanyol edebiyatlarına geçtiği, bu aşkın orta çağ toplumlarında görülen klasik destan anlatı geleneğine uygun olarak müzisyen ozanlar tarafından anlatıldığı ve bu anlatıların da destanın fragmanları olduğu bilinmektedir. 12. yüzyılda Beroul ve daha sonra Thomas von England'ın romanslarında Tristian bölümleri bulunmaktadır. Bütün bu fragmanlar sonraki dönem şairlerince (Gottfried von Strasburg, Sir Tristram, Sir Walter Scott) bir araya getirilerek hikâye metni ortaya çıkarılmıştır(www.wikipedia.org. erişim tarihi: 28/11/2009). Öte yandan Minorsky iki eser arasında bir ilişki bulunmasının çok uzak ihtimal olduğunu zira her iki aşka konu olan Horasan'la Cornwall'in oldukça uzak yerler olduğunu belirtir (Minorsky-1946, s; 743).

Vis ü Ramin, 1959 yılında Henri Masse tarafından Fransızcaya, 1972 yılında G. Morrison tarafından Farsçadan İngilizceye, S Lipkin tarafından 1963 yılında Rusçaya ve son olarak Dick Davis tarafından 2008 yılında İngilizceye çevrilmiştir.

3.5. Cürcanî'nin eserinin özeti

Toplam 7905 beyit olan Cürcanî'nin eseri doksan beyitlik bir tevhid-münacatla başlar. *Sitayiş-i Yezdan* başlıklı bu bölümden sonra altmış yedi beyitlik bir naat, na'attan sonra ise sırasıyla Tuğrul Bey, Hoca Ebu Nasır Mansur Bin Muhammed ve Ebu'l-Feth Muzafferiddün adına yazılan medhiyeler gelir. Bunlardan sonra asıl aşk hikâyesine geçilir.

İran şahı Mubed, Nevruz kutlamaları nedeniyle düzenlenen bir eğlenceye katılır. Tabiatın hoşluğu içkinin sarhoşluğu ile coşan şah; eğlencede bulunan kadınların en güzeli olan Mah (Hemedan) sultanı Munkad'(Karun)ın eşi Şehru'ya, güzelliğinden çok etkilendiğini ve kendisi ile evlenmek istediğini söyler. Şehru ise kendisinin genç ve güzel görünse bile yaşlandığını ve böyle bir evliliği kabul edemeyeceğini söyleyerek şahın teklifini reddeder. Ama bu arada Mubed'e bir söz verir: Eğer bir kızı olursa, onu şaha verecek ve onunla evlenmesine izin verecektir.

Aradan bir süre geçtikten sonra Şehru dünyalar güzeli bir kız çocuğu doğurur ve ona Vis adını verir. Kızını Huzan'da dayeye (dadiya) gönderir. Huzan'da bulunan kralın kardeşi Ramin'e de aynı dadı bakmaktadır. Vis ve Ramin aynı dayenin bakımı altında on yıl beraberce büyürler. Dadı bülüğ çağına erişen Vis'in şımarıklıklarından şikayet edince, Vis ailesinin yanına Mah'a geri getirilir. Belli bir olgunluğa ve güzelliğe ulaşan Vis, annesinin yönlendirmesiyle eski bir geleneğe bağlı kalınarak kardeşi Viru (Veyru) ile evlendirilir. Bu evlilikten sonra Mubed, kardeşi Zerd vasıtasıyla Şehru'ya sözünü hatırlatmak ve Veys'i istemek üzere haber gönderir. Haberi alan Şehru, bunu üzüntüyle karşılar ve Zerd'e red cevabı verir. Aynı zamanda Vis de kendi geleneklerine göre kocasını kendisi seçmek ister. Mubed Şah'ı da yaşlı bulur. Bunun üzerine öfkelenen Mubed Şah, ülkesinin dört bir yanından topladığı büyük bir ordu ile Vis ve ailesinin üzerine yürür. Veyru da kendi tebaasındaki askerlerle Nihavend ovasında toplanır. Savaşta önce Vis'in babası Karun mağlup edilir ve öldürülür. Akşama doğru Veyru üstün gelir. Ancak Daylam civarından gelen bir şahın Veyru'ya ait olan Tarum Ovası'na

yönelmesi üzerine askerini hemen harekete geçiremeyeceğini anlayan Veyru'nun zaferi kısa sürer. Mubed Şah geri çekildikten sonra yeniden toparlanır, Horasan yoluna doğru gidiyor gözüdürken güneye İsfahan'a doğru çekilir ve Vis'in bulunduğu Gurab'a yönelir. Mubed, Mah'a Vis için bir adam gönderir. Ona olan aşkını ve her şeyiyle ona bağlandığını anlatır. Ancak olanlardan dolayı üzüntü içinde bulunan Vis, kendisinin erkek kardeşi Veyru'ya ait olduğunu ayrıca babasını öldüren ve çok yaşlı olan Mubed'le evlenmek istemediği cevabını verir. Fakat Mubed, Veyru'nun evliliğinin tamamlanmadığı yönündeki bilgisini iletir. Zira Veyru ve Vis gerdeğe girememişlerdir.

Mubed Şah'ın adamı bu haberi getirince o, durumu kardeşleri Zerd ve Ramin'e anlatır. Ancak Ramin, çocukluğundan beri kalbinin ısındığı Vis'e karşı aşk duygusu taşımaktadır. Bu yüzden ihtiyar ağabeyi Mubed Şah'a, Vis'in genç ve güzel olduğunu halbuki kendisinin ise çok yaşlı olduğunu, böyle bir aşkta uyuşma olamayacağını, ondan vazgeçmesi gerektiğini yoksa başına belalar açılacağını söyler. Mubed Şah'ın diğer kardeşi Zerd ise Mubed Şah'a Vis'i elde etmek için Şehru'ya para teklif edilmesini önerir. Bunun üzerine Mubed Şah da Şehru'ya tehdit ve hediye teklifi içeren bir mektup göndererek onu ikna eder. Veyru Tarum'dan geri gelmeden önce Şehru, kale kapılarını açıp Vis'i verir. Ramin, Merv yolunda Vis'in güzelliğini görmeyi arzular ve aşkından bayılır.

Mah'(Gurab)tan Merv'e getirilen Vis bu durumundan dolayı hayli üzüntü duyar. Olaylardan haberdar olan Vis'in dadısı kısa sürede Merv'e varır. Vis'le görüşen dadı ona kaderine razı olmasını ve Mubed Şah'la evlenmesini tavsiye eder. Ancak Vis bu tavsiyelere uymak istemez. O "Sevgi uğruna bir kocaya ihtiyaç duyacaksam sevgisiz kalmak benim için daha iyidir" cevabını verir. Vis, babasının ölümünden dolayı ağlayıp inler ve bir yıl için yas tutmak bahanesiyle Mubed'le beraber olmayacağına yemin eder. Vis'in dadısı arzularına engel olsun diye Mubed Şah'ı iktidarsız kılmak için bir iksir hazırlar. Dadı bir bakır kaptan hazırlanan ve içine demir parçacıkları atılarak oluşturulan karışımı bir nehrin yakınında gömer. Bir ay sonra bu kabı ateşte yakarak kilidini açar. Fakat Merv'de esen şiddetli bir fırtınadan dolayı kap çatlar ve karışım dışarı akar. Böylece büyü sonsuza kadar kralın Vis'e yaklaşmasını engeller. Bunun üzerine Vis kocasız olarak ikinci evliliğini yapar.

Ramin Vis'ten ayrıken karşılaştığı dadısına kendisiyle Vis arasında aracılık yapmasını ve buluşma ortamı hazırlamasını rica eder. Vis, dadının bu teklifini önceleri şiddetle geri çevirir. Nihayet her ayın yirmi birinci gününde yapılan ram şenliğinde Ramin'le Vis görüşür. Kralın Kuhistan, Rey ve Gurgan'a gitmesinin ardından Ramin dadı tarafından Vis'in çadırına getirilir ve iki âşık baş başa kalarak sadakat yemini ederler.

Mubed Şah, Hemedan'ın batısında bulunan Arvand dağındaki av bölgesine Ramin ve Vis'in de gelmelerini emreder. Böylelikle Ramin ve Vis bir ay boyunca beraber olma imkânı bulurlar.

Bir süre sonra dadının yardımıyla Ramin'le aşk ilişkisi başlayan Vis, bilhassa Mubed Şah'ın sarayda olmadığı zamanlarda sevdiğiyle baş başa kalarak eğlenip, vuslat yaşar. Daha sonra dadıyla Vis arasında geçen konuşmayı duyan Mubed Şah, Vis'in Ramin'e olan aşkından haberdar olur.

Mubed Şah Romalıların İran ülkesine doğru sefere çıktıkları haberini alınca ordularını toplar ve o da karşı sefere çıkar. Vis'i kaleye kapatan Mubed Şah, Ramin'i de beraberinde götürür. Ramin yolda hastalanınca Mubed tarafından iyileşmesi için geride bırakılır. Ramin, hemen Merv'e doğru yola çıkar ve Vis'in kaldığı kaleye girmeyi başarır. Böylelikle âşıklar birkaç ay boyunca birlikte olurlar.

İki âşık arasındaki bu aşktan haberdar olan Mubed Şah Kuhistan'dan dönerek onları cezalandırmak ister. Bunun üzerine Rey şehrine kaçan Vis ve Ramin Mubed Şah tarafından tekrar getirilir. Vis, dadı aracılığıyla af dilese de Mubed Şah'ın kurduduğu ateş mahkemesinde yargılanarak cezalandırılmaktan kurtulamazlar. Ancak mahkemenin kararından sonra Vis kaçır, Ramin ise zindana atılır. Vis'in ayrılığına dayanamayan şah onu aratır ve geri getirtir. Bu arada sürekli ayrılık acısı yaşayan âşıklardan Ramin de zindandan kaçır. Bir süre sonra Mubed Şah, annesinin de araya girmesiyle Vis ve Ramin'i affeder. Birlikte eğlence meclisi düzenleyip şarap içerler. Bu serbest ortamda Vis ve Ramin arasındaki aşk yeniden şiddetlenir. Bu durumdan rahatsız olan Mubed Şah, bu aşka engel olmak için Ramin'i valilikle görevlendirip, Vis'ten uzaklaştırır.

Gurab'da valilik görevini yürüten Ramin burada Gül adlı bir güzeli görünce ona âşık olur. Çok geçmeden Gül'le evlenen Ramin, Vis'in dadısının getirdiği mektubu önce dikkate almasa da daha sonraları gönlünde Vis için yeniden alevlenen aşkla

kendisini bu yeni evliliğe ve aşka veremez. Akli Vis'te kalır. Vis de Ramin'den ayrı düştüğü için hasta olur. Daha sonra Vis hasret acısını hafifletmek için Ramin'e edebi değeri yüksek, aşk duygusuyla yüklü on ateşli aşk mektubu yazar. Gül'den bıkan Ramin Vis'in özlemine dayanamayarak Merv'e geri döner. Burada Ramin ve Vis aşk maceraları hakkında birbirlerine şikayette bulunurlar. Ramin'i kızdıran Vis Daye aracılığıyla onunla yeniden buluşup beraber olur.

Vis, Mubed Şah'ın aşklarının önündeki en büyük engel, kendileri için bir tehlike olduğunu söyleyerek Ramin'i isyana teşvik eder. Ramin, Mubed Şah'ın avda olduğu bir sırada sarayda bulunan kardeşi Zerd'le mücadelesinde onu öldürür. Hazinesi de ele geçirir. Durumdan haberdar olan Mubed Şah da askerlerini toplayarak Ramin'le savaşmaya karar verir. Savaş hazırlığı yaptığı sahrada bir yaban domuzunun saldırısına uğrayan Mubed Şah burada ölür. Her iki rakibinin de saf dışı kalmasıyla Vis ve taht önündeki engellerden kurtulan Ramin, düğün yapar ve tahta çıkar. seksen üç yıl boyunca tahtta kalan, devletinin sınırları uçsuz bucaksız olan ve halk tarafından sevilen Ramin, bir süre sonra Vis'in ölümüyle büyük acı duyar. Tahtını oğluna bırakarak bir ateşgedeye kapanan Ramin burada günahlarının bağışlanması için üç yıl ibadetle meşgul olur ve ölür.

4. Türk Edebiyatında Veyse vü Ramin

Türk edebiyatında ilk ve tek Veyse vü Ramin (Veyse ve Ramin, Veys ü Ramin) mesnevisini Lami'î Çelebi yazmıştır.

Hikâyenin yazımı için daha önceleri 14-15. yüzyıllarda Anadolu sahasında yetişip yaşayan şairlerden Ahmedî ve Abdulvasî Çelebi'nin de teşebbüsleri olmuştur. Abdulvasî Çelebi, *Halil-name*'sinin sebeb-i telifinde mesnevinin kendisi ve Ahmedî tarafından tamamlanamama gerekçesini şöyle açıklar:

“Vezir Bayezid Beğ bir gün Farsça manzum “Veys ü Ramin” adlı mesneviyi görüp beğenir ve eserin Türkçe yazılmasını arzular. Bunu duyan Ahmedî de dahil, birkaç şair harekete geçerler. Vezir, özellikle Ahmedî'ye eseri Türkçe'ye çevirmesini ve her beyit için kendisine bir altın vereceğini söyler.

Ahmedî tercüme üzerinde beş altı ay çalışır; fakat ömrü vefa etmediğinden, eser yarıda kalır. Abdulvasî Çelebi bu eseri bitirmek için teşebbüse geçerse de okunaksız

müsveddeyi ve konuyu beğenmeyince bu işten vazgeçer. Onun yerine din ulularından veya peygamberlerden birinin kıssasını konu edinen Türkçe telif bir mesnevi yazmaya karar verir.” (Gültaş-1996;s, 8). Abdulvasi Çelebi, Cürcani'nin yazdığı *Veys ü Ramin* hakkındaki olumsuz kanaatlerini,

Nazar kıldum ol asl-ı dāsītāna
O Fārsī şīr ü eski būsītāna

Gönül nazm etmege olmadı zāmin
Bilirdüm neydi ol Veys ü Ramin

Bir eski demden ol eski hikayet
Cihan içinde meşhur idi gayet

Sözi pür- ʿıyş u fisk u mekr ü tezvīr
İşi pür-fikr ü hile kendü teshīr

Ne vʿaz ü ne hikāyet ne ʿacāyib
Ne pend ü ne nasīhāt ne garāyib

Gönül nazm itmege olmadı meşgūl
Zīrā her fisk işinden oldu maʿzūl

beyitleriyle dile getirir ve eseri kaleme almaktan vazgeçer (Gültaş-1996, s; 75-76).

Yaşadığı devrin en verimli sanatçılarından biri olan Lami'î Çelebi'nin uzun süre devam eden ilmi ve edebi çalışmalarının neticesinde yazmış olduğu manzum-mensur eserlerinin sayısı kırkı aşar. Türkçe Divanı'nın dibacesinde "...kırk mikdarı mensur ve manzum, meşhur u ma'lum... kitab ve risale-i şeref-nisab ve mecmu'a-i makale-i ma'rifet-yab eser-i muteber..." (Tolasa-1999, s; 241) meydana getirdiğini bizzat belirtir.

Lami'î'nin *Vamık u Azra*, *Salaman u Absal*, *Ferhad u Şirin* gibi İran kaynaklı mesnevilerinin sonuncusu *Veys vü Ramin* mesnevisidir. Eserin yazılış tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber eserden anlaşıldığına göre Mohaç Savaşı'ndan ve Rodos'un fethinden sonra, İbrahim Paşa'nın sadrazamlığı devrinde yazıldığı kesindir. Lami'î Çelebi "sebeb-i telif" kısmında, yazdığı eserlerin sayısının yirmi beşi geçtiğini kaydeder. *Şerefü'l-İnsan*'da 933 tarihinde yirmi dört eser yazdığını söyleyen Lami'î Çelebi aynı zamanda 55 yaşında olduğunu belirtir. Bu eser 1526-27 yıllarında yazılmıştır (Kut-1986, s;67). Şairin *Veys vü Ramin*'i söz konusu tarihten sonra kaleme aldığı anlaşılmaktadır. Lami'î Çelebi'nin 939 (1531-32) tarihinde öldüğü bilindiğine

göre bu eserini hayatının sonlarında yazmıştır. Lami'î Çelebi sebep-i telif bölümünde eseri Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle yazdığını kaydediyor. Lami'î'nin dostlarından biri Cürcanî'nin eserini gösterip ona bu eseri Türkçe yazması gerektiğini, eserin Kanuni'nin namıyla anılması için kendisine daha önceden emir verildiğini hatırlatır:

Ki nazm itmişdür anı Faḫr-i Cürcān
Cemali ʿāşıkıdur ehl-i ʿirfān

Saḫa sâbıkda fermān olmuşidi
Bu yüzden emr-i sulṭān olmuşidi

Ki bu efsāne-i pür-siḫr-i efsūn
Ki ʿālem ḫalkıdur ḫüsnine meftūn

Olup Rumī ʿibāret üzre manzūm
Ola ʿunvān-ı sulṭānile mersūm

Vücūdı olmağın ʿālemde mefkūd
Zarūretten bu bāb olmuşdı mesdūd (365-369)

Lami'î Çelebi Veyse vü Ramin'i Kanuni'nin emriyle yazdığını Türkçe Divanı'nın dibacesinde de tekrarlar: "...*hususa kitab-ı müşgin-nikab-ı Vamık u Azra-yı garra ve defter-i felek-mahzar-ı Veyse vü Ramin-i dil-ara... şol sahib-kıran-ı zaman ve hükm-
ran-ı ins ü can... Sultanumuzun emr-i ʿalem-muta'ı... mucibince zuhura gelmişdür...32/a*" (Tolasa-1999, s; 239).

Münşeât'ındaki bilgilere göre şair, yazmak istediği bu eserin nüshalarını bulamamıştır (Gürses-1945, s; 96). Cürcanî'nin eserinin nüshasının bulunamadığı bilgisi Cami'nin Baharistan'ında ve Ali Şir Nevaî'nin Mecalisü'n-Nefais'inde de mevcuttur. Cami, Cürcanî ve eseri için: "*Zamanın hayırlı ve faziletli simalarındandır. Olgunluk ve erginliğinin ölçüsü ve şiirlerdeki inceliğin delili Veys ve Ramin adındaki eseridir. Bu kitabın zamanımızda nüshaları bulunamamaktadır.*" der (Cami-1958, s;178). Lami'î için nihayet eksik bir nüsha bulunur ve şair eklemelerle eserini nazmeder (Gürses (Münşeât)-1945, s; 96). Böylelikle padişahın emrini yerine getiren Lami'î, eserinin farklı yerlerinde; çocuklarının ilim öğrenmekle meşgul olduklarını ve kendisine akçe hesabı sorduklarını ifade ederek ekonomik ihtiyacını belirtir.

Ġam-ı evlād olup her-bār ser-bār Cihāndan miḥnet idi ḥāşıl-ı kār	Çocukların derdi her defasında başa yük olmuş, dünyadan bana kalan sıkıntı olmuştu.
Girībān-gīrüm olsa tañ mı bu ğam Ki çekmişdür bu derdi enbiyā hem	Bu, peygamberlerin bile çektiği dert yakamı yırtsa şaşılır mı?
Ġam-ı ferzend müşkil ibtilādur Olursa miḥnet olmazsa belādur	Oğul derdi zor bir sıkıntıdır. Olursa eziyet, olmazsa beladır.
Olup her biri kesb-ı ilme meşğül Beni eyler suʿāl-ı zerle mesʿül	Her birisi ilim elde etmekle uğraşıp beni altın sorusuyla sorumlu tutarlar. (318-321)
Degüldür şākī-i luḫf-ı Ḥudā dād Velī anı giriftār idüp evlād	Allah'ın lutfundan şikayet etmek doğru değildir. Fakat çocuklarım onu (lutfu) tutmuştur.
Mühimmātını teklīfāt iderler Dil ü cān mülkine āfāt iderler	(Kendileri için) gerekli olanı isterler. Gönül ve can ülkesine afetler ederler.
Ṭapuñdur çün ṭabīb-i cümle-emrāz Ḳoma anı helāk ide bu aʿrāz	Huzurun bütün hastaların doktorudur. Bu derdin ona zarar vermesine izin verme.
Çü devr-i āşafıdur sikke-peyker Niçün bī-zer olam ben zār u muḫtar	Sikke yüzlü vezirin dönemi olduğundan ben niçin çaresiz ve inler şekilde altınsız kalayım.
Süleymān-ı zamān devrinde ben mūr Revā mıdur olam pāmāl u maḫhūr	Devrin Süleyman'ının dönemindeki karıncayım. Ayak altında kalıp kahrolmam uygun mudur? (609-613)

Bunun üzerine devrin sadrazamı İbrahim Paşa şaire 20 akçe tahsis eder (Latifi-2000- s; 266).

Lami'î Çelebi'nin yazdığı Veyse vü Ramin mesnevisi hakkında, asrında yazılan tezkirelerde pek bilgi veya yorum bulunmaz.

Tezkireci Latifi, Veyse vü Ramin'i Lami'î'nin en kıymetli eserleri arasında göstermez. O, Salaman u Absal ve Guy u Çevgan'ı Lami'î'nin en övgüye layık manzum eserleri olarak değerlendirir (Canım-2000, s; 474; İsen-1999, s; 275). Gelibolulu Mustafa Ali, Lami'î Çelebi'nin eserlerini sayarken Veyse vü Ramin'i sadece Lami'î'nin İbrahim Paşa'dan aldığı yirmi akçelik caizeden ötürü anar. Şiirde genel olarak başarısız bulunduğu Lami'î Çelebi'nin mesnevilerine çok fazla rağbet olmadığını

ifade eder (İsen-1994, s; 266). Kınalızade Hasan Çelebi de tezkiresinde Lami'î'nin manzum-mensur eserlerini saymakla yetinir. Eserleri hakkında Maktel-i Hüseyin dışında yorum yapmaz (Hasan Çelebi-1989, s; 830-832).

Gibb, Lami'î Çelebi'nin yazdığı mesnevilerin diğer Batı- Türk şairlerince işlenmemiş olduğuna dikkat çekerken bu eserlerin yazmalarının ender bulunduğu bahsederek pek fazla okunup bilinmediklerini belirtir. Örnek olarak da Vis ü Ramin mesnevisinin tek yazma nüshasının British Museum'da olduğunu ifade eder (Gibb-1999, s; 29). Ne var ki bu bilginin bugün geçerliliği yoktur. Sadece bizim tespit ettiğimiz Vis ü Ramin (Veyse vü Ramin) nüshalarının sayısı dokuzdur. Aynı şekilde Vamık u Azra nüshalarının sayısı Gönül Ayan tarafından on altı olarak tespit edilmiştir (Ayan-1998, s; 85).

4.1. Lami'î Çelebi'nin Veyse vü Ramin'inin Özeti

Cürcan diyarının sultanı Behram Şah, her zaman işret ve musîkî meclisleri tertip eden, eğlenmeyi ve hoşça vakit geçirmeyi seven, baharın ve tabiatın her türlü güzelliğinden tat almasını bilen, yıldızı kutlu ve bahtı açık biridir. Bir bahar gününde en iyi atlara binip merasimle yola koyularak erkânıyla beraber bağık bahçelik, çiçeklerle bezeli, güzel bir yere gider ve yine türlü meclisler kurdurur. Yenilir, içilir, musîkîler icra olunur. Akşam olunca Behram Şah, Şehru'(Şehrubânû) yu görür ve ona aniden âşık olur. Yanına çağırarak ona bol bol iltifat eder. Behram, Şehru'yla konuşup, aşkını ilan eder ve vuslat diler. Ancak Şehru, genç görünse bile yaşının fazla olduğunu, evli olduğunu, dinine göre kutsal bir yere (tapınağa) uğramanın gerekliliğinden dolayı kocasının zorunlu hizmetini bırakarak buralara kadar geldiğini, şaha kendisinden bir hayır gelmeyeceğini bildirir ve ona kızı Veyse'den haber verir. Kızının güzelliğinden övgüyle bahseder ve böylece Şah'ı oyalar. Oradan ayrılıp, derhal Merv'e döner. Mahabad'a kızının yanına gitmek isterken kızının dadısı tarafından gönderilen mektubu getiren elçi vasıtasıyla Veyse'nin sağlık durumunu öğrenir ve onu yanından ayırmak istemeyerek kızını yanına getirtmek ister. Bu arada yıldız falcılarının, kızı hakkında daha önceden söyledikleri “Başına türlü belalar gelecek ve sonunda uğurlu talihi olacak.” sözlerinin muhasebesini yapar ve “Onların söyledikleri doğru olsaydı yedi yıl içinde bir şeyler olurdu.” deyip kızını Merv'e getirmek hususundaki kararlığını ortaya

koyar. Neticede Veyse'yi Mahabad'da kendisi için yaptırılan kasrıdan törenlerle getirir. Annelik hissiyle de sürekli kızıyla ilgilenir. Daha sonra kızını Behram'a vermemek için kızkardeşinin oğlu Veyru'ya nikahlamak ister ve olanı biteni kocası Merv sultanı, Mu'bid Şah'a anlatır. Şahın da onayıyla çocuk yaştaki Veyru ile Veyse'nin nikahları kıyılır.

Behram Şah işret meclisinin akşamı sarhoş olup uyuduktan ve sabahleyin uyandıktan sonra Şehrubanu'nun anlattıklarıyla Veyse'yi düşünmeye başlar. Kederini başından savmak için yeniden işret meclisi kursa da sıkıntısını gideremez. Bunun üzerine Şehru'nun anlattıklarının doğru olup olmadığını öğrenmek için Merv şehrine başta dadısı olmak üzere kervancı kılığındaki casuslarını gönderir. Casuslar bizzat Veyse'ye kadar ulaşıp güzelliğini görüp hayran kalırlar. Cürcan'a dönerek gördüklerini, Veyse'nin dillere destan güzelliğini, Behram Şah'a anlatırlar.

Behram Şah adamlarına danışır ve Merv şehrine Veyse'yi istemek, her türlü karşılama merasimini bildirmek üzere belagat ustası kâtipleriyle mektup yazdırır ve türlü hediyelerle elçisini Merv'e gönderir. Mu'bid Şâh mektubu alıp okuyunca kaygılanır, karısına da okutur. Kederlenseler de Behram'a Veyse'nin bir kocası olduğunu bildirirler. Elçiler Cürcan'a geri dönerler. Haberi alan Behram Şah üzülür, öfkelenir. Bunun üzerine Zerd adındaki elçisiyle Merv'e tehdit ve meydan okuma dolu bir mektup gönderir. Ancak tekrar olumsuz cevap alınca ordusuyla Merv üzerine yola çıkar. Behram'ın Merv'e geliş haberini alan Mubed Şah divan üyeleriyle konuşup halkın birliğinin dağılmaması için Behram Şah'a itaatkâr davranmalarını ister ve ailesi ve bazı hizmetçileriyle birlikte buradan ayrılıp Mahabad'a gelir ve bir kaleye sığınır. Behram Şah takibini sürdürür ve Mahabad'a gelip kaleyi kuşatır. Kale ahalisi şiddetli direniş gösterir. Bunun üzerine Behram Şah kaleye akan suların yolunu keser ve kale halkını çaresiz bırakır. Bu sıkıntılar içinde kıvranan Mubed Şah kaçış planı hazırlar. Ayın olmadığı karanlık bir gece düşmana uyku anında gece baskını yapılmasını ve böylelikle oluşacak hengameden yararlanarak kaçmayı tasarlar. Kale ahalisi son bir ümitle gece baskını yaparsa da pek çoğu esir düşer ve Behram Şah, kaleyi ele geçirir. Mubed Şah ve ailesi gece vakti kalenin gizli kapısından çıkıp Herat'a doğru kaçarak Mubed Şah'ın yeğeni Fîrûz Şâh'a sığınırlar.

Firuz Şah onlara teselliler verir. Teselliler verdikçe gözünü ve gönlünü Veyse'den alamaz ona âşık olur. Daha sonra bir eğlence meclisi düzenleyen Firuz Şah, daha önceden zehir hazırlamasını emrettiği sakisi vasıtasıyla Veyrû'yu zehirletip öldürür. Veyrû için cenaze töreni yapılır, yas tutulur. Bu esnada Behram'ın ordusuyla Herat' a doğru geldiği haberi alınır. Yedi gün sonra iki ordu arasında kanlı bir savaş olur. Behram Şah savaşta Firuz Şah'ı okla vurarak öldürür (Bu bölümde şair, kimsenin yaptığı kötülüğün yanına kâr kalmayacağı, Firuz Şah'ın öldürülmesinin ilahi adaletin neticesi olduğu yönünde hikmet ve öğüt verir.). Herat'ı ele geçiren Behram Şah, burada Firuz Şah'ın Şemse adında bir kızı olduğunu öğrenir. Kızı huzuruna getirir ve görür görmez âşık olur. Şemse'nin gönlünü alıp babasından dolayı özürler bildiren Behram Şah şaşaalı bir düğün yapar. Şemse'den sonra Veyse'yi unuttur ve takipten de vazgeçer.

Behram'dan korkan Şehru, Mu'bid ve Veyse Horasan'a kaçarlar. Önce Amu suyunu (Amuderya) geçerler, sonra uçsuz bucaksız bir çölden açlık, sıkıntı ve yoksunluklar içinde geçmeye mecbur kalırlar. Nihayet suyu bol ve tatlı, gölgeliği çok bir yere gelir dinlenirler. Gece olunca Veyse'nin gözünü uyku tutmaz ve su kenarında yürüyüp bir havuza gelir. Havuzda yıkanır. Bu esnada Turan hâkimi, Semerkand sultanı Keyhan'ın oğlu Ramin, avını takip ede ede havuza kadar gelir ve burada yıkanmakta olan Veyse'yi görür görmez âşık olur.³ Suda yalnız yıkanmakta olan bir kızı seyretmeyi mertliğe yediremeyen Ramin, buradan ayrılır ve durumu sırdaşı, arkadaşı Pervane'ye anlatır. Pervane nehre gelip Mubed ve ailesinin durumunu soruşturur. Mubed Şah, Pervane'ye tüccar olduklarını, Hıta diyarına gittiklerini, yolda eşkiyalar tarafından yollarının kesildiğini, mallarını yitirdiklerini, kervandaki pek çok kimsenin öldürüldüğünü ve kendilerinin de canlarını kurtarmak için Turan ülkesine kaçtıklarını söyler. Daha sonra Ramin ve Pervane bu yere gelip Veyse ile ebeveynini alıp saraya giderler. Ramin'in bunları hoş tutmasıyla bir süre mutlu bir hayat yaşarlar.

Sarayda türlü sofralar kurulur, tatlılar meyveler ikram edilir, musiki meclisleri kurulur. Gazeller okunur, rakkaseler raks eder. Bu mutlu günler devam ederken Şehrubânû kızı Veyse'yi aşk konusunda uyarır ve dikkatli olması yönünde nasihatlerde bulunur. Veyse ise annesine bu konuda iffet eteğini kirletmeyeceğine dair teminat verir.

³ Hikayenin bu bölümü Nizami'nin Hüsrev ü Şirin'inde Hüsrev'in at üzerinde gezinirken tamamen bir tesadüf sonucunda Şirin'i bir suda yıkanırken görmesini ve ilk nazarda âşık olmasını hatırlatır.

Râmin, Veyse'yle buluşup görüşmek, aşk zevkini doyasıya tatmak ister. Bu sebeple dostu Pervane'ye niyetini söyler. Râmin'in talebi, Pervane aracılığıyla Mu'bid Şah ve Şehrubânû'ya iletilir ve onlar tarafından kabul görür. Daha sonra bu durum Veyse'ye haber verilir. Veyse memnun olur ve görkemli bir merasimle haremden çıkarılır. Bağlık bahçelik bir yere gidilir. Ramin'in huzuruna gelir ve aralarında iltifatlarla dolu bir konuşma olur. Beraber tahtlarına otururlar. Ramin'in erkek hizmetçileriyle (gulamlar) Veyse'nin kız hizmetçileri (cariyeler) tahtın etrafında sağlı sollu dizilirler. Ramin'in emriyle satranç takımları kurulur. Serefrâz ve Dilârâm adında iki satranççının oyunları izlenir. Bu oyundan sonra da tavla takımları getirilir ve Zeynî ve Mühre adında iki kişinin tavla oyunu seyredilir.

Daha sonra da yemek ziyafeti verilir büyük sofralar kurulur. Şem adındaki bir cariyeye ve Pervane lugaz sorarlar. Sonra çeng çalınır. Tavus adlı rakkase dans eder. Şami ve Seher adlarında biri neyzen diğeri udi iki gulam çalgı çalarlar. Ardından Anka adlı hizmetçi dans eder. Eğlencenin sonunda Ramin'in isteğiyle meclisteki herkes kendi aşk hâlini ve âşık oluşunu tek tek anlatır. Meclisin coşkunluğu iyice artar. Sabah olunca da guyu çevgan oynanır. Oyun esnasında bir ceylanı kovalayan vahşi bir canavarın (kaplanın) oyun alanına geldiği görülür. At üzerindeki Veyse kemendini atar ve kaplanı yakalayıp öldürür. Bundan sonra da herkes ava çıkar. Av bitince Veyse'nin öldürdüğü kaplan bir kağnyaya yüklenir ve onun bu cesareti şehirde duyulur. Şehir halkı sevgi ve hayranlık içinde bunları karşılar.

Ne var ki bu mutlu günler de çok uzun sürmez. Padişahın başveziri kendi kızı Gülşeker'i Râmin'le evlendirmek istemektedir. Bu sebeple bir oyun ile, Veyse'nin büyücü olup Ramin'i etkisi altına aldığı ve Ramin'in bu sebeple devlet işlerinden tamamen el ayak çektiği suçlamasıyla Keyhan Şah'a şikayette bulunur. Keyhan Şah, Veyse'nin önce öldürülmesini isterse de araya giren vezirlerin Veyse'nin günahsız ve tek suçunun güzelliği olduğu, acele karar vermesinin yanlış olabileceği yönündeki telkinleriyle ölüm cezası fikrinden vazgeçip, Veyse ve ailesini ülkeden uzaklaştırıp vuslata engel olur. Ramin ise zindana kapatılır. Ramin zindandayken dert arkadaşı Pervane aracılığıyla Veyse'yle mektuplaşırsa da Veyse ve ailesinin kovulmasıyla bu olanak da sona erer. Ramin; rüzgarla, yıldızlarla, geceyle konuşur, dertleşir, sonunda aklını oynatır. Keyhan Şah, pek çok hekim çağırıp Râmin'i iyileştirmek istese de

hekimler başarılı olamaz. Sonunda hekimler şaha ülkesinde hikmet sahibi ve bilgin bir şeyhten bahsederler. Şah, Ramin'i bu şeyhe götürür. Ramin'le konuşan şeyh onun âşık olduğunu ve hakikatte deli olmadığını anlayıp dua eder ve Ramin iyileşir.

Bu arada Mubed Şah, Behram Şah'ın ölümüyle yeniden tahta geçmiştir. Bu haberi Ramin'e ulaştıran Pervane beraberinde Veyse'nin mektubunu da getirir. Ramin Veyse'nin mektubunu okuyup sevinir. Ramin'in iyileşmesinden sonra Veyse'yle evlenmesine razı olan Keyhan Şah tarafından Mu'bid Şah'a mektup yazılır, özürler dilenir, hediyeler gönderilir ve Veyse yeniden istenir. Keyhan Şah da düğün hazırlıklarına başlar; ancak bir süre sonra hastalanır. Aşk zevkiyle eğlenen Ramin'e babasının hastalığı haber verilir. Ramin, babasının yanına varınca Keyhan Şah ona dünya hâli ile ilgili bazı öğütlerde bulunur ve ölür. Yedi gün yas tutulur. Daha sonra şaşaalı törenlerle Râmin tahta çıkar. Halka altınlar gümüşler dağıtılır, açlar doyurulur, adalet tesis edilir. Ancak başvezir, haset duygusuyla Çin fağfuruna bir mektup yazar ve onu Râmin'in üzerine kışkırtır. Çin fağfuru kalabalık bir orduyla Turan ülkesine gelir, her tarafı işgal eder. Râmin ilkin asker toplayıp savaşmayı düşünse de artık zamanının kalmadığını, Çin fağfuru karşısında mücadele edemeyeceğini anlayıp ava çıkıyorum diyerek bir grup adamıyla İran'a kaçar. İran' a giderken yolda bir şehre girer ki şehir halkı hep zikirle meşguldür. Tamamı ibadet yolunu tutmuştur. Hakikatte ise şeyh de dahil tamamı iki yüzlüdür. Râmin'i alıp şeyhin huzuruna götürürler. Burada konuklar için ziyafet verilir, sohbetler edilir. Ancak bir süre sonra bunlar esir alınır. Hepsini zincire vurulur. Burada sıkıntı ve çaresizlik içinde kalan Râmin geceye, feleğe, aya, talihine, gönlüne ve güneşe seslenir. Sonra Allah'a dua eder ve kurtuluş diler. Sabah olunca şeyhin oğlu olan Behzâd (Nev-şad) adında biri şehrin tüm ahâlisi batıl inançları doğrultusunda ateşe tapınmak üzere ayindeyken Ramin'i ve beraberindekileri kurtarır ve birlikte kaçarlar.

Ramin, Behzad ve adamları Amu suyunu geçip İran sahillerine varınca orada ihtiyar bir Kalenderi şeyhinin iki dervişi bunları karşılar ve şeyhin huzuruna götürür. Şeyh, bunları ağırlar, misafir edip ziyafet verir. Ramin'e tarikat adabını, velayet yolunu anlatır, ona dualar eder ve yolcu eder. Ramin Veyse'nin memleketine ulaştığında Mubed Şah ölmüş ve ülkenin idaresi Veyse'ye kalmıştır. Ramin'in gelişiyile düğün hazırlıkları başlar düğün dernek yapılır ve Ramin tahta geçer. Arkadaşı Behzad'ı da

veziri ve başkomutanı tayin eder. Kırdan eğlenirken aşklarını ilan eden tüm gulamlar ve cariyeleri de birbiriyle evlendirir. Bu arada Şemse'yi Behzad'la ve Pervane'yi de Şehru'yla evlendirir. Bundan sonra otuz bin kişilik bir ordu kurar ve Horasan (Turan)'a doğru yola çıkar. Yolda karşılaştıkları Kalenderi şeyhi de bunlara yardımcı olur. Horasan'a ilerlerken ateşperestlerin şehrine girerler. Ramin; Behzad'ın babası olan sahte şeyhi cezalandırmayı düşünür. Ne var ki şehir ahalisi ve şeyh af dileyip yakarıшта bulunurlar. Behzad'ın da hatırı gözetilerek şeyh ve topluluğu bağışlanır. Ramin buradan ayrılp Semerkand'a yönelir. Bu arada Çin fağfuru burayı ele geçirdikten sonra yönetimi başvezire vermiştir. Başvezir halka türlü zulümler etmiş, halkın ve beylerin nefretini kazanmıştır. Ramin'in gelişini haber alan beyler Ramin' i desteklerler. Başvezir öldürülerek cezalandırılır. Ramin yönetimi tekrar ele geçirir. Ramin burada da fakirlere, yetimlere yardım eder. Daha sonra şeyhi ziyarete gider. Şeyh ona siyasetname tarzında uzun uzun nasihatler eder, devlet yönetimindeki önemli hususları anlatır ve onu uğurlar.⁴

5. Lami'î Çelebi'yle Fahreddin Cürcanî'nin Eserlerinin Karşılaştırılması

5.1. Aşk

Her iki mesnevinin de temel kurgusu aşktır. Ne var ki aşkın taşıdığı özellikler ve yüklendiği fonksiyonlar arasında önemli farklar bulunmaktadır. Cürcanî'nin eserinde aşk tamamen dünyevidir. Kahramanların aşktaki tutkuları, beşeri arzularını yerine getirmek içindir. Kahramanlar aşkta sınır tanımazlar. Bu sebeple kardeş eşine göz koyma, aşk uğruna kardeşleri öldürme gibi eylemlerden kaçınmazlar. Yine Ramin'in Gül ile yaşadığı aşk da tamamen beşeri ve hiçbir yüceliği olmayan bir maceradır. Cürcanî'de gençlerin aşkının yaşlılığa üstün geldiği tezi aşkın özünü oluşturur. Nitekim bu anlayış Zerd'den mektup alan Vis'in dilinden vurgulanır. O, evlenmek üzere iki aday arasında seçim yapmak gereğini hissettiğinde Mubed'i yaşlı olduğu ve genç biriyle evlenmesinin uygun olmayacağı gerekçesiyle reddettiğini Zerd'e bildirir.

⁴ Mesnevide Ramin'in şeyhi ziyarete gidip ondan yolunu kaybettiği için yol göstericilik yapmasını, kainatın sırlarını açıklamasını kainatın mahiyetini anlatmasını, oluşların ve değişimlerin sebeplerini izah etmesini istemesi kendi hayatıyla benzerlik arz eder. Çünkü Lamii, hayatının belirli bir döneminden sonra Emir Buhari'ye intisap etmiş, onunla kendi arasında manevi bir bağ kurmuş, Buhari'nin bazı şiirlerini tanzir etmiştir (Kurnaz-Tatçı-1998; 24-25).

Fahredden Cürcanî'nin hikayesinde ahlaki dayanağı olmayan, toplumda yaygınlaşmamış beş tip aşktan söz edilebilir:

1. Evli bir kadına olan aşk (Mubed'in Şehru'ya olan aşkı)
2. Mahrem olanlar arasındaki aşk (Vis ile Veyru aşkı)
3. Yaşlı bir erkeğin genç kıza olan aşkı (Mubed'in Vis'e aşkı)
4. Aile içi aşk (Vis ile Ramin'in aşkı)
5. Başka bir kadına âşık olduğu halde vefa duygusuyla takdim edilen aşk (Ramin ile Gül'ün aşkı) (Eğri-2001, s; 105).

Lami'î Çelebi'nin eserinde de kahramanların aşktaki ilk tutkuları beşeriyse de bu aşk daha sonra mahiyet değiştirir ve yüce bir hal alır. Bu da eserin kurgusunda aşka farklı işlevler yüklenmesinden kaynaklanır. Mesnevinin erkek kahramanı Ramin aşkla olgunluk kazanır, mutlak gerçeğe ulaşır. O hikayenin başında yüzü ve teniyle beğendiği Veyse'ye duyduğu aşkla hayatın gerçek amacını fark edecek, aşkını doğru rotaya yönlendirecektir. Yine kahramanlar arasındaki aşk maceraları toplumun inanç ve ahlak anlayışlarına ters değildir. Cürcanî'nin eserinde görülen kardeş evlilikleri, ahlaksızlıklar, aile içi aşk ilişkileri Lami'î'nin eserinde yer bulmaz. Lami'î Çelebi bilhassa Ramin'in olayların aksiyoneri olduğu bölümden sonra âşık kahramanların yaşadıkları maceraları, onların engelleri aşarak bir hazine değerindeki hakiki aşka ulaşmanın vasıtası kılmış, eserin geniş bir bölümüne mistik bir hava vermiştir. Benzer şekilde Lami'î Çelebi, aşk macerasına henüz başlayan Veyse'nin aşkta hataya düşmesinden korkan annesinin dilinden öğüt vermekten geri durmaz. Böylelikle ne olursa olsun aşk konusunda ahlakçı tavrını terk etmez.

5.2. Kahramanlar⁵

Cürcanî'nin eserindeki kahramanların bazıları Lami'î'nin eserinde rol ve makamlarını değiştirmişlerdir. Ayrıca Lami'î Çelebi'nin bazı ekleme ve çıkarmalarıyla kahramanların sayısında ve olayların akışındaki işlevlerinde farklılıklar olmuştur.

---

⁵ Bu bölümde bizim ayrıntılı olarak gözden geçiremediğimiz Cürcanî'nin eseri için Minorsky (Minorsky-1956) ve Eğri' (Eğri-2001) nin makalelerinden yararlanılmıştır.

5.2.1. Vis (Veyse)

Cürcanî'nin eserinde Mahabad sultanı Karun ile Şehru'nun kızıdır. Vis daha dünyaya gelmeden annesi tarafından Merv sultanı Mubed Şah'a eş olarak verileceği vaat edilmiştir. Olgunluk çağına geldiğinde annesinin etkili olduğu birtakım oyunların arasında kalarak iradesinin dışında ilişkiler yaşamaya mecbur bırakılır. Yaşlı kocası Mubed Şah'ın kardeşi Ramin'le aşk yaşar. O, bu yönüyle ahlaki bir zaaf içindeyse de bütün bu yaşadıkları kocasının ve annesinin desiseleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Vis, kocasıyla ilişki hâlinde olmamak için uzun süre direnen inatçı bir kahramandır. Sevgilisi Ramin'in Gül'le evliliğini de sineye çeken Vis, bu özelliğiyle vefalı sevgili kimliğini de taşır. Öte yandan Vis, aşktaki arzusunda sınır tanımayan, kocasını sevgilisine öldürtecek kadar tutkulu ve fitnedir. Hikayenin sonunda aşktaki isteğine kavuşan ve dingin bir hayat süren Vis, ortaya konan "mutlu son"lu maceranın yansıtıcısıdır.

Lami'î Çelebi'nin eserinde Veyse, Merv hakimi Mubed Şah ve Şehru'nun kızıdır. Anne adı ve özelliği burada da değişmeyen Veyse, hikayenin başından itibaren hayattadır ve yedi yaşındadır. Veyse ateşperest geleneklerine göre yetiştirilmiş, son derece iffetli bir kızıdır. Onun Cürcanî'nin eserinin tersine herhangi bir ahlak dışı özelliğine tesadüf edilmez. Veyse, hikaye boyunca edilgen bir karakter arz eder. Kendisiyle ilgili kararları anne ve babası alır. O ise bu kararlara karşı itatkâr bir tutum sergiler. Yine ateşperest inançlarına göre yetiştirilen ve Ramin'in aşkta yücelmesine vasıta olan Veyse, hikayenin sonlarına doğru Müslüman kimliği taşımaya başlar. Mektuplarını Allah adıyla yazar. Babasının ölümünden sonra geçtiği tahtı kocası Ramin'e bırakır ve aşk mesnevilerindeki klasik sevgili anlayışına uygun olarak aşk ve sadakate aykırı hiçbir eylemde bulunmaz.

5.2.2. Ramin

Merv hakimi Mubed Şah'ın ve Zerd'in kardeşidir. Ramin küçük yaşta Mahabad'da bir dadı tarafından yetiştirilir. Ona küçüklüğünden itibaren kol kanat geren ağabeyi Mubed Şah'a karşı tam bir vefasızlık örneği sergiler. Ramin, ağabeyinin karısı olan Vis'e göz koymuştur. Ağabeyinden gizli olarak Vis'le aşk yaşayan Ramin bir süre sonra, gönderildiği şehirde bir başka kadına meyleder ve onunla evlenir. O, bu yönüyle

de olumlu bir tavır sergilemez. Ramin, kardeşi Zerd'i öldürür ayrıca ağabeyi Mubed Şah'ı da ortadan kaldırma planı yapar. Ramin mesnevîde tam manasıyla kendisini aşka ve kadına adanmış biri olarak dikkat çeker. O, karşılaştığı engelleri aşmak için her şeyi göze alabildiği gibi, ahlaki bir duruş da sergilemez. Buna rağmen eserde aşka Vis'in dengi olarak gösterilmesi, tahta çıktığında halk tarafından sevilmesi, ülkeyi adaletle yönetmesi gibi özelliklerinden dolayı olumlu bir tip görünümü kazanır. Ramin'in hayatı aşkıyla paralel bir seyirde geçer. O, karısı Vis'in ölümünden sonra bir tapınağa girerek kendisini ibadete verir. Çok geçmeden ölür.

Cürcanî'de pek çok olumsuz özelliği bulunan Ramin, Lami'î'nin eserinde mesnevinin başından sonuna kadar ideal bir aşk kahramanı olarak tanıtılır. Turan Şahı Keyhan Şah'ın oğlu olan Ramin yakışıklı, ahlaki, savaşçı, vefalı, cömert, eğlenmeyi bilen, sadakatli biri olarak tanıtılır. İlk görüşte sevip bağlandığı Veyse'den asla vazgeçmez. Dostlarına karşı sonuna kadar sadıktır. Ramin'in aşkında toplumun ve inancın ters bulduğu herhangi bir olumsuzluk yoktur. Veyse'ye karşı hissettiği aşkı babasının kendisine verdiği zindana kapatma cezası ve ayrılık acısıyla şiddetlenen Ramin, bir süre sonra şeyhlerin telkinleri ve tedavileriyle hem gerçek aşkı idrak eder hem de her yönüyle olgun bir kişilik olarak dikkat çeker. Lami'î Çelebi, Ramin'i sadece bir aşk kahramanı olarak öne çıkarmaz. Çünkü Ramin aynı zamanda ideal bir devlet yöneticisinde olması gereken özellikleri taşıyan bir kahramandır. Onun bu niteliklerinin anlatılması esere siyasetname havası da katar.

5.2.3. Mubed

Çin'den Kayruva (Kuzey Afrika) ya kadar uzanan çok geniş topraklar üzerinde kurulan büyük bir devletin şahı ve hırsının, heveslerinin esiri olan bir kişiliktir. Cürcanî'nin eserinde işlediği aşk ilişkisindeki yenik taraftır. Zira o, aşk konusunda tutarlı değildir. Bir içki meclisinde gördüğü Şehru'ya âşık olup ondan hemen kâm almak isteyen Mubed, Şehru'nun oyalamacasına kanar. Henüz doğmamış bir çocuğa sahip olmanın sözünü alır. Dünyaya gelen bu çocuk olgunluk çağına girer girmez Mubed Şah tarafından elde edilmek istenir. Onun bu tavrı, yaşlılık hâlinde küçük yaşta bir kızla evlenmek arzusu, eserin kurgusunda yenilgi ve hüsrana sebebi olarak gösterilir. Mubed Şah, aşktaki bu ihtirasının acısını bizzat yetiştirip büyüttüğü kardeşi

Ramin'in kendi karısına âşık olup aşk ilişkisi içinde olmasıyla yaşar. Vis'e zorla sahip olan Mubed, bu aşk macerasında aradığını bulamamış, tersine arzusuna kavuşmak için mücadele ederken hayatından olmuştur.

Lami'î Çelebi'nin eserinde Mubed karakterinin karşılığı Behram Şahtır. Behram Şah Cürcan hakimidir. Büyük bir şahtır. Eğlenmeyi ve savaşmayı bilen, talihi kutlu biri olan Behram Şah'ın aşk macerası tıpkı Mubed gibi bir içki meclisinde gördüğü Şehru'ya hayran olmasıyla başlar. Şehru'yla evlenmek isteyen Behram'a kızı Veyse'den bahseden Şehru, onu oyalar. Burada Veyse yedi yaşında bir kız olarak tanıtılır. Behram Şah kendisini oyalayıp sonra da kaçan Şehru'nun Veyse hakkında anlattıklarının doğruluğunu araştırır ve şiddet ve ihtiras dolu aşk macerasına başlar. O, kendisine verilmek istenmeyen Veyse'ye sahip olmak ve Veyse'nin anne babasından intikam almak için amansız bir takibe başlar. Aşk yolunda önüne çıkan her engeli aşan Behram Şah, Mubed Şah'ın Herat hakimi olan yeğeni Firuz Şah'ı da öldürür. Sonunda gördüğü, Firuz Şah'ın kızı Şemse'yi alarak takibinden vazgeçer. Behram Şah aşқта tutkulu ama sadık olmayan bir kişiliktir. O, Mubed'in tersine tuttuğunu koparan, istediğini elde eden aynı zamanda hayranlık uyandıran bir kahramandır.

5.2.4. Münkad (Karun)

Cürcanî'nin eserinde Vis'in babasıdır. Zayıf karakterli, yaşlı, pasif bir kişiliktir. Olayların akışında belirleyici bir yönü yoktur. Vis'in Mubed'e verilmesinde ve Veyru ile evlendirilmesinde hiçbir etkisi olmamıştır. Hikayedeki görüntüye göre Şehru'nun etkisinde, karar vermekten bile aciz bir tip olarak göze çarpar.

Lami'î Çelebi'nin eserinde Veyse'nin babası ve Şehru'nun kocası rolünde gördüğümüz Mubed Şah Münkad'ın karşılığıdır. Bu eserde de Mubed Şah etkisiz ve zayıf karakterli biri olarak dikkat çeker. O da daha çok Şehru'nun etkisindedir. Bununla beraber Şehru, kimi durumlarda Mubed Şah'a danışır ve onu taltif eder. Ancak Lami'î Çelebi'nin eserindeki diğer kahramanlar gibi Mubed Şah da ahlaklı ve daha sevecen bir kişiliğe bürünür. O, kızının mutluluğunu düşünen bunun için türlü belalara maruz kalan bir babadır. Bu baba acınası aynı zamanda saygı duyulması bir kişilik sahibidir.

5.2.5. Şehru

Cürcanî'nin eserinde Şehru, henüz doğmamış çocuğunu yaşlı bir adamla evlendireceğine söz verecek kadar düşüncesiz ve acımasız bir annedir. O, kızını kendi oğlu Veyru'yla da evlendirir ve Mubed'e verdiği sözü tutmaz. Bu zayıf karakterini kocası Karun'u aldığı kararlara dahil etmeyerek ve kızını para ve hediyelere kanarak Mubed'e vererek de gösterir. Şehru, Vis'in trajedisinin başlatıcısıdır. O, ne olumlu bir annelik vasfına ne de kraliçelik özelliğine sahiptir.

Lami'î Çelebi'nin eserinde kızı Veyse'den bahsederek onu aşk belasının içine atan Şehru, Cürcanî'nin eserine göre çok daha ahlaklı bir kişiliğe sahiptir. Her şeyden önce Behram Şah'tan gelebilecek tehlikeyi sezen Şehru, hemen ülkesine dönüp kızını da Mahabad'dan Merv'e getirtir. Sonra da kızının yaşça kendisinden çok büyük olan Behram Şah'la evlenmesinin önüne geçmek için yeğeni Veyru'yla nikahlar. Onun bu tutumu annelik şefkat ve himayesinden gelir. Şehru bu mesnevide de aktif tabiatlı bir kadındır. Kararları vermede, tedbir almada daha çok öne çıkar. Şehru, akıllı ve ailesinin mutluluğunu düşünen bir anne tipidir.

5.2.6. Veyru

Cürcanî'nin eserinde Vis'in erkek kardeşidir. Genç ve yakışıklıdır. Mesnevideki rolü azdır. Onun Vis'le evlenmesine öncülük eden kişi annesi Şehru'dur. Veyru bu evlilik ilişkisi neticesinde Mubed Şah'ın düşmanlığını kazanır. Ailesinin bireyleri arasında daha olumlu bir özelliğe sahiptir.

Veyru, Lami'î'nin eserinde Veyse'nin kardeşi değil de teyzesinin oğlu olarak rol oynar. O, Şehru'nun, kızını Behram Şah'a vermek istemeyişinin neticesinde henüz çocuk yaşta Veyse'yle evlendirilir. Veyru'nun ölümü de bu evlilik nedeniyledir. Firuz Şah'a sığınan Mubed Şah ve ailesi Firuz Şah'ın Veyse'yi elde etmek istemesinin sonucunda yeni bir acı daha yaşarlar. Veyru'yu zehirleyen Firuz Şah, böylelikle Veyse'ye sahip olmak ister. Zehirlenen Veyru uğradığı haksızlığa ah ederek bu dünyadan göçer. Cürcanî'nin eserinde Veyse'nin kardeşi ve kocası olan Veyru Lami'î Çelebi'nin eserinde kuzen yapılarak evliliğe meşruiyet yolu açılır. Veyru bu mesnevide edilgen bir kişi olarak yer bulur. Aksiyoner değildir.

5.2.7. Zerd

Mubed'in üvey kardeşi olan Zerd, aynı zamanda vefalı ve daha dürüst bir kişilik sunar. O, Ramin ve Mubed arasında yaşanan aşk çekişmesinde Ramin tarafından öldürülerek hayatından olur. Zerd, ağabeyinin Vis'i elde etme yönündeki arzusuna, verdiği fikirle destek olur. Hikaye içinde çok belirleyici bir yönü yoktur. Bir prensten ziyade Mubed'in veziri olarak görülür.

Lami'î Çelebi'nin eserinde Zerd Behram Şah'ın Mubed Şah'a gönderdiği elçidir. İsmi gibi sarı bir yüzü ve sakalı olan Zerd, sert tonda konuşan ve etkili üslubu olan bir katip ve sadık bir elçidir. Mesnevi içinde bu küçük rolünden başka etkinliği yoktur.

5.2.8. Gül

Ramin'in valilik yapmak üzere gittiği Gurab'da görüp beğendiği sonra da evlendiği kız olan Gül'ün Lami'î Çelebi'deki benzeri Gülşeker'dir. Lami'î Çelebi'nin eserinde Semerkand vezirinin kızı olan Gülşeker'e Ramin tarafından herhangi bir yöneliş olmaz.

5.2.9. Daye

Vis'in yanında yer alan, Ramin'le mektuplaşmalarına yardımcı olan, affedilmeleri için Mubed Şah'a gönderilen, Vis'e zaman zaman tavsiyede bulunan Daye Cürcanî'nin eserinde yeri geldikçe yardımcı bir dost olarak dikkati çeker. O'nun doğduğu topraklar olan Huzan eserde sağlıklı kişiliklerin diyarı olduğu gerekçesiyle kötülenir. Daye, zaman zaman hem Vis'in hem de Mubed Şah'ın öfkesini çeken eylemlerde bulunur. Ayrıca eserde biri Merv diğeri de Mahabad'dan iki soylu ve önde gelen ailenin çocuklarının olumsuz yönleriyle tanıtılan Huzan şehrinden bir dadıya emanet edilmeleri de dikkat çekicidir.

Lami'î Çelebi'nin eserinde de Vis'in bir dadısı vardır. Ancak bu dadı Şehru'ya Veyse ile ilgili Mahabad'dan haber getirttikten sonra bir daha görünmez.

5.3. Coğrafya

Her iki eserde olaylara konu olan mekânlar daha çok İran coğrafyasıdır. Lami'î Çelebi'nin mesnevisinde olayların geçtiği Merv, Cürcan, Mahabad, Herat, Semerkand,

Amuderya kıyıları ve belirsiz bir şehirden ibaret olan coğrafya ve coğrafi adlar Cürcanî'nin eserinde hayli zenginleşir.

Cürcanî'nin eserinin başında tanıtılan Merv şahı Mubed'in hakim olduğu toprakların alanı anlatılırken Çin'den Hint'e Turan'dan İran'a ve Suriye'den Berberi topraklarına kadar bir sınır çizilir. Ancak olayların geçtiği mekânlar daha çok kuzey ve batı İran topraklarıdır. Mubed Şah'ın başkenti Merv'dir. Devletini buradan idare eder. Hikâyenin başında nevruz kutlamaları nedeniyle davet ettiği misafirleri Azerbaycan, Rey, Gurgan, Horasan, Kuhistan, Şiraz, İsfahan ve Dihistan'dan gelmişlerdir. Mubed Şah'ın daha doğmadan kendisine talip olduğu Vis'in ailesi Mah ovasındaki Hemedan'da ikamet eder. Vis dünyaya geldikten sonra Mahabad'la Merv arasında bir yer olan (Minorsky-1946, s; 759) Huzan'da Ramin'le beraber büyütülür. Vis ve Veyru'nun düğünleri de Hemedan'da yapılır. Veyru'nun düğününde Azerbaycan, Rey, Gilan, Kuzistan ve İsfahan'dan dostları bulunur.

Vis'ten dolayı Veyru ve Mubed Şah arasında gerçekleşen savaş öncesinde Veyru askerlerini Hemedan yakınlarındaki Nihavend ovasında toplar. Daha sonra da askerlerini, Mezopotamya'dan Horasan'a giden bir hat üzerinde bulunan Denaver'e çeker. Yapılan savaşı Veyru kazansa da Daylam'dan gelen bir ordu Veyru'ya ait olan Tarum ovasında Veyru'yu yener. Savaştan sonra Mubed askerlerini önce İsfahan'a çeker ardından da Vis'in bulunduğu Gurab'a yöneltir. Hemedan'ın güneyindeki Gurab, Vis'in kalmakta olduğu yerdir. Burası aynı zamanda Ramin'in Vis'ten ayrıldıktan sonra valilik yaptığı ve Gül'le evlendiği yerdir. Cürcanî'nin eserinde olayların geçtiği yerlerden biri de Daylam'dır. Ramin Vis'i elde etmek için Merv'den aldığı hazineler ve kendisi için bir sığınak aradığında Kazvin'den geçerek bu şehre gelir. Ramin ve Vis'in beraber buldukları şehirlerden biri de Rey'dir, Bu şehir Mubed'in vereceği cezadan dolayı âşıkların kısa süreli sığınağı olarak dikkat çeker. Mesnevide kahramanların avlanmak için buldukları yerler de Hemedan'ın batısındaki Arvand dağlarıyla Mugan şehridir.

Hikaye kahramanlarından Mubed ve Ramin'in yolculuk yaptıkları veya sefer düzenleyip ülke topraklarına kattıkları yerler de vardır. Bunlar Roma (Anadolu), Bağdat, Kuhistan, Gurgan, Rey, Kuzistan, Musul, Suriye ve Ermenistan'dır. Ermenistan, Azerbaycan ve Arran'la beraber Vis'in şahsi yurtluğu (tımâr)

durumundadır. Yine hikâyenin sonunda Ramin'in iki oğlundan biri doğuda bulunan Soğd, Harezmi ve Çagan'ı alırken bir diğeri batıda yer alan Suriye, Mısır ve Hayruvan'ı alır (Minorsky-1946, s; 758).

Mesnevîde başta İran coğrafyası olmak üzere, Mısır, Cezayir ve Çin hariç, bütün coğrafi mekânlar Partların hakimiyet alanlarıyla uyumlu olarak verilmiştir. Partların Azerbaycan, Ermenistan, Doğu Anadolu, Suriye, Asya'daki Arap topraklarının geniş bir kesimi ve Gürcistan topraklarına hakim olduğu bilinmektedir. Olayların geçtiği yerler arasında İran'ın orta güney bölgelerinde kurulan Sasaniler'e ait izlere pek fazla rastlanmaz.

5.4. İnançlar

Fahredden Cürcanî eserine İslami özellikler ilave etse de o daha çok Zerdüştinin inançlarını ve geleneklerini yansıtmıştır. Bu, onun hikâyenin orijinal hâline sadık kalmasıyla ve duyup okuduğu aşk hadisesine fazla müdahale etmemesiyle açıklanabilir. Bunda onun Firdevsi'yi taklit ettiği de düşünülebilir. Zaten İslami unsurlar onun eserinde oldukça sınırlıdır ve kelime düzeyindedir. Bu kelimelerin bir kısmı Zerdüştlükte de var olan bazı kavram veya varlıkların karşılığıdır. Cürcanî, Ehremen için İblis, cennet için Firdevs kelimelerini de tercih eder. Ayrıca huri, Rıdvan, Yecüc-Me'cüc, Kevser ve zemzem gibi Kur'an'da adı geçen kelimeleri de kullanır. Ancak bütün bunlar eserin kurgusunda etkisizdir ve aslından uzaklaşmayı düşündürecek özellikte değildir (Hidayet-2007, s; 386-389).

Cürcanî zaman ve mekan kavramlarını Zerdüştlükle ilgili kitaplarda olduğu gibi kutbiyyet fikriyle açıklamaya çalışır.

Zerdüştlükte varlıkların üzerinde iyilik ve kötülük açısından etkisi olan gök cisimleri de eserde türlü yönleriyle konu olurlar. İnsanlara karşı iyilik görevleri olup onları kötülük ve şeytan yoldaşı olan diğer gezegenlere karşı koruyan yıldızlardan bahsedilir.

Ruhu'l-Kudüs ve onun İran şahlarıyla beraber olduğu düşüncesi söz konusu edilir.

Yine Zerdüştinin tanrıları olan Yezdan'ın, Hüda'nın ve ayrıca göklerin nurundan da bahsedilir.

Zerdüşt geleneğine göre inananlar kendi Zerdüşt kahramanlarını saygın kişiler olarak görür ve bunları saygıyla ulularlar.

Zerdüştlüğün en büyük meleklerinden biri olup geceleri dünyayı kötülerden ve cadılardan koruma görevini üstlenen Süruş ve kötülük kahramanı Ehremen (Şeytan) de kahramanlar üzerindeki etkilerinden dolayı anılırlar.

Eserde Zerdüştlikle ilgili bir diğer özellik Div-bend ismiyle bilinen Tehmuras (Tehmurs)'ın varlığıdır. Tehmuras'a tüm cinleri ve şeytanları mağlup edecek bir güç verilmiş o da bu gücünü insanların hayrına kullanmıştır (Yıldırım-2008, s; 680). Bu eserde Cemşid, Div-bend olarak tanıtılır. Div-bend ismi daha sonraları Süleyman'a verilmiştir. Yine Zerdüşt dinine göre insanlara kötülük yapan devler ve şeytanların insanlara gözükmemeye özelliklerinden, devlerdeki kin ve düşmanlığın öfkeye benzetilmesinden ayrıca bahsedilmiştir.

İslam inancında besmele çekildiğinde kötü cinlerin kaçması inanışına benzer şekilde devler de Süruş'un Pehlevice bir kelime olan *devariden* veya *dûrîden* sözünden kaçarlardı (Hidayet-2007, s; 395). Süruş Zerdüştlükte dünyanın düzenini koruyan, insanları şeytanların kötülüklerinden muhafaza eden ve Cebrail'e benzer görevleri olan bir varlıktır (Yıldırım-2008, s; 642).

Zerdüşt dininin temel özelliklerinden biri yıldızların ve dünyanın yaratılışı üzerine kurulmuştur. Zerdüştlere göre alın yazısı anlamında olan ve haraç, vergi anlamlarına gelen *berhinden* fiili eserde dikkati çekecek şekilde açıklanmıştır.

Sonbaharın üçüncü ve ilkbaharın son ayında ateşgedelerde ve ateşgâhlarda tapınmanın daha sık oluşuna şiirde işaret edilir. Eserde pek çok beyitte Zerdüşt inancına sahip bir kişinin düşünce yapısı basit fakat sağlam kavramlarla açıklanır.

Cürcanî İslam dininde olan kurban kesme ibadetini ateşgedelerde de yaptırır da bu Zerdüştlikle uyumsuzdur (Hidayet-2007; s, 392-399).

Mesnevîde en çok dikkati çeken inanç özellikleri; kardeş olan Veyru ve Vis'in evlenmeleri, Mubed tarafından kendisine ihanet ettikleri gerekçesiyle Ramin ve Vis'in yargılanmaları için ateş mahkemesinin kurulması ve Ramin'in hayatının sonlarında bir ateşgedede (Mecusi tapınağında) kendisini ibadete vermesidir.

Lami'î çelebi'nin eserinde hem Zerdüştlüğe ait özelliklere hem de İslam ve tasavvufla ilgili izlere rastlanır. Lami'î'nin eserinde Veyse ve ailesi Zerdüşt olarak

tanıtılır. Ramin ise Müslüman'dır. Bu eserdeki inanç unsurları için aşağıda teolojik unsurlar başlıklı bölümde daha ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır (bkz. teolojik unsurlar).

5.5. Yerlilik

Cürcanî'nin eserini okuyan Lami'î, onu pek beğenmediğini, eserin renkli ifadelerden ve sanatlı anlatımlardan uzak olduğunu mesnevisinin sebeb-i telif bölümünde belirtir. Hikâyenin akışından da anlaşıldığına göre büyük bir ihtimalle eksik bir nüshayı görerek çevirisine başlayan Lami'î Çelebi tercüme yapmaktan ziyade bir adaptasyon yapmış hatta eserini ahlaki ve İslami bir içeriğe büründürmek gayretiyle asıldan büyük ölçüde uzaklaşarak adeta telif eser ortaya koymuştur. Her şeyden önce eserini tasavvufî aşk ve insan-ı kamil kavramları üzerine kurgulayıp, kahramanların inanç dünyalarında büyük değişiklikler yapmıştır. Eser salt beşeri aşkın işlendiği bir aşk macerasının ötesinde bir pendname ve siyasetname görüntüsü de taşımıştır.

Lami'î Çelebi bütün bunları yaparken ister istemez Cürcanî'den farklı olarak tasvirlerinde, benzetmelerinde, telmihlerinde ve dikkatlerinde yaşadığı çağın ve devletin özelliklerini, kültürel kodlarını, şiirine aksettirmiştir. Cürcanî'nin, eserini yazdığı dönemde şiirinde anması olanak dışı olan bir takım nesnelere, yer adları, kişiler veya kavramlar Lami'î'nin eserinde yer bulmuştur.

11. yüzyılda Karaman ve Aydın (Aydınoğulları) adlarında devletler yoktur. Bu devletlerin veya yer adlarının şiirde yer bulması Osmanlı şairlerine özgüdür. Bu isimler hem kelime oyunları yapmaya müsait olması hem de devletler arasındaki siyasi-askeri çekişmenin konusu olması nedeniyle şairler için sanatlı söyleyişe uygundu.

Mesnevide Veyse'nin güzelliği anlatılırken sevgilinin beni, renginin siyahlığından ötürü Karaman'a alını da Aydın'a benzetilir.

İzāruñ Rūm u zūlfüñ Çin ü Māçin
Beñüñ mülk-i Karaman alnuñ Aydın

Yanağın Anadolu, saçların Çin ve Maçin
(Ülkesi); benim Karaman ülkesi ve alnında
Aydın'dır.

(3332)

Behram Şah'ın Mahabad kalesini kuşatması esnasında kullanılan silahlar arasında Cürcanî'nin eserini yazdığı çağda kullanılmayan toplar ve tüfekler vardır.

Zeminden çekdürüp **top u tüfengi**
Yürütdi çarha ejderlerle cengi

Top ve tüfekleri yerlerinden çıkarıp, savaşı
ejderlerle feleğe (yukarı) çıkardı. (1602)

Hişār üstine şaldı şöyle aşüb
Ki gerdündan geçerdı **toplar** aşup

Feleği bile aşacak toplar atıp kalenin üstüne
kargaşa saldı. (1622)

Türkçe bir kelime olan ve Osmanlılarda, özellikle Balkanlarda askeri bir kurum olarak yüzyıllarca varlığını sürdüren akıncılık da şiirde anılan terimlerden biridir.

Sipehden her yaña **akıncı** şaldı
Sürüp togru Mehābād üzre geldi

Her tarafa akıncı askerlerini gönderdi. (Kendisi
de) doğru Mahabad'a vardı.

İrüp deryā-yı 'Amū sāhiline
Akıncı şaldılar Tūran iline

Amuderya sahiline erip, Turan ülkesine akıncı
gönderdiler. (6149)

Cürcanî'nin yaşadığı asırda İran'la veya Doğu dünyasıyla pek münasebeti olmayan Rus ve Macar milletleri de şiirde anılır.

Ḥüdānuñ düşmeni dīnuñ 'adūsı
Libāsı Engērūsī rīşi Rūsī

Allah'ın ve dinin düşmanı; elbisesi Macar ve
sakalı Rus sakalı. (5336)

Oğuz Türklerinin atası olan Oğuz Han ve Cürcanî'den yaklaşık 350 yıl sonra yaşayan Timur ve sonraki asırlarda kurulan ve Cengiz'in torunlarından birinin adına nisbetle bilinen Çağatay devletinden bahsedilmesi de Lami'î'nin eserindeki ayırıcı özelliklerdendir.

Ḳomaz medḥi maḥal fağfūr u fūra
Ki sayar şevketi Timūrı mūra

Övgüsü Çin ve Hint sultanlarına yer bırakmaz.
ululuğu Timur'u karıncadan sayar. (499)

Ḳurum ḳārīm Ḳırım kışlağı idi
Oğuz Han tağları şulağı idi

Kurum, Karim ve Kırım kışlağı... Oğuz Han
dağları ise sulağıydı.

Mülük-ı Türk ü şāhān-ı Moğoluñ
Ḳamu Tatar u Çağatay Noğoluñ

Moğol şahlarının ve Türk ülkelerinin, bütün
Tatar, Çağatay ve Moğolların... (2556-
2557)

Osmanlı döneminde Anadolu ve Balkanlarda faaliyetlerini sürdüren ve marjinal görüntüleriyle dikkat çeken bazı tarikat zümrelerinin isimleri de şiirde anılır. Kalenderiler ve Haydariler bunlar arasındadır.

Kalender şekli ammā Hayderī vār
Ser-a-tā-pā teninde halkalar var

Kalender şekilli ama vücudunda Haydari gibi
baştan ayağa kadar halkalar var. (3525)

Bu yerel unsurları en çok Kanuni'nin övgüsüyle şairin fahriyesini yaptığı bölümlerde görmek mümkündür. Bu özellikler doğrudan memduh-meddah ilişkisi içinde Kanuni'nin büyüklüğü, aldığı ve hakim olduğu ülkeler, milletler veya şairin öykündüğü ya da sanatıyla aştığını iddia ettiği şairler söz konusu edilerek eserde yer bulmuşlardır. Asıl vak'a dışında ve mesnevinin giriş bölümünde yer alan bu özelliklere Rodos'un alınışı, Rusların ve Macarların mağlup edilişi (Mohaç Savaşı), şairin 15. asırda yaşayan Molla Cami'yi anması örnek verilebilir.

5.6. Ahlakilik-Öğreticilik

Lami'î Çelebi'nin Cürcanî'den çevirirken adeta Türkî libas giydirdiği bu esere tasavvufî veya irşad eksenli bir boyut vermesi Osmanlı şiir dünyasında, bilhassa İran edebiyatından tercüme edilen eserlerde yer yer görülen bir özelliktir. Bu konuda yabancı gözüyle yapılan tespitler de dikkate değerdir: *“İran'ın daha yumuşak iklimi ve oradakilerin yerleşik adetleri onlara daha sakin, daha az savaşçı fikirler ilham eder. Ama bunların arasında, duyusal zevklere dönük beğeni de ayrıca gelişmiştir; söylenebilecek her şeyin ötesinde, zevklerine düşkünlürlük ve kadınlar, güller ve güzel kokulardan başka bir şey düşünmezler. Aşk, güzellik ve boyun eğdikleri dinin yasakladığı içki üzerine en iyi nağmeleri söylemiş olanlar, onların en sevilen şairleri olmuştur. İranlılar, Asya'nın ehl-i keyifleridir.*

Türklere gelince onlarda diğer iki milletten farklı bir şey vardır. Mizaçları gereği tefekküre yatkın, varlığın sırlarının derinliklerine inmeyi, düşünceyle öte dünyanın karanlıklarına dalmayı ve oradaki her şeyin başını ve sonunu merak etmeyi severler. Aynı zamanda en üstün seviyede birer ahlakçıdırlar, ölüm saati ve her insanı mezarın ötesinde bekleyen ebedi kader daima akıllarındadır. Yazarlarının en hafif eserlerinde bile, ana konuyla bağlantılı olan ve eseri ya taçlandırmak ya da gerekiyorsa

hatalarından arındırmak amacıyla konulmuş, hemen her zaman dini ve felsefi birkaç iz vardır. Kısaca, nasıl ki onlar için Avrupa’da yalnızca konakladıkları söylenmiştir, aynı şekilde, bu hayatta da sadece konakladıkları düşünülebilir. Benzer bir bakışla nasıl bir ağırbaşlılığın onların önce huyları ve sonra da zihinsel yapıları üzerinde iz bırakması gerektiğini tasarlayabiliriz.”(Sugny-1999, s; 363) “İran şiirindeki pek çok duyguyu Türkler içten hissedememişlerdir. Örneğin, İran şiirinde yoğun olarak işlenen eşcinselliğin hazları ve sızıları Türkler için kabul edilebilir bir tema olmaktan çok uzaktı. ‘ İnsanların gerçek duygularının seslerinin’ bir ifadesi olan ulusal türkülerinde eşcinsellik için bu tür bir dolaylı anlatımın kullanılmaması bunun bir kanıtıydı(Clark-1999, s; 64-65).

Bu konuyla ilgili son olarak Ahmet Kartal tarafından Türk ve Fars edebiyatlarında özellikle Hüsrev ü Şirin mesnevileri dikkate alınarak yapılan tespit ve değerlendirmelere dikkat çekmek istiyoruz: “*Her milletin kendi duygu ve düşüncesine uygun bir tarzda şiir anlayışı vardır. Kaya Bilgegil, İranlı rindlere gönderme yapılan,*

*Ol tarz-ı acemdir olmaz i’cab
Rindan-ı acem gözetmez adab*

beytinden hareketle İranlı bir şairin adabı bir yana bırakabileceğini, ancak Türk şairi için bunun bir kusur olduğunu belirtir (Şeyh Galip,1992:X [Giriş]). Nitekim Fahri, Hüsrev ü Şirin isimli mesnevisinde, Nizami’de geçen Hüsrev ile Şirin’in sevişme bölümünü eserine almamış; Hüsrev ile Şirin’in zıfaf gecesinin anlatıldığı bölümü ise kısaltmış, bazı yerlerini de çıkartmıştır. Yine Şeyhi, aynı adlı eserinde, Nizami’nin kadın güzelliğini bütün detaylarıyla öne çıkardığı sahneler ile Hüsrev’in Şirin’i kucağına nakışlı kumaş sarıyor gibi çekmesi, Şirin’in vücudunu ısırıklarla morartması gibi sahneleri de mesnevisine almamıştır. Ayrıca Nizami’de geçen Hüsrev ile Şirin’in sevişme sahnesini de pek çok yerini çıkararak yazmıştır. Şeyhi, Nizami’nin Hüsrev ile Şirin’inin zıfaf gecesinde anlattığı sevişme sahnesinin bazı beyitlerini çıkarmış, bazılarını ise hafifleterek eserine almıştır. Hem Fahri’nin hem de Şeyhi’nin bu şekilde davranışı o dönem Türk kültürünü ve ahlaki değer yargısını yansıtması bakımından önemlidir.” (Kartal-1999, s; 263-264).

Lami’î Çelebi’nin Cürcanî’nin eserini çevirirken yaptığı ahlaki-öğretici değişiklikler onun edebi anlayışıyla da ilgilidir. Şiir anlayışını dile getirdiği Divanı’nın

dibacesinde beğenmediği şiir ve şairlerle ilgili özellikleri değerlendirir. Ona göre hoşgörülemez şair ve şiir özellikleri şunlardır:

1. Toplum huzur ve düzenini bozucu bir yolda bulunmak.
2. Bizzat şairin kendisi de dahil olmak üzere, insanı, dini ve toplumsal görevlerinden saptırmak ya da uzaklaştırmak.
3. İnsanları incitmek.
4. Köklü ve derin bir bilgi, ilham ve sezgi kaynağına dayanmamak.
5. Şiiri tek almaç, tek meşguliyet olarak almak, kendisini bu yolda kapıp koyvermek (Tolasa-1999, s; 237)

Lami'î Çelebi yukarıdaki tespitler paralelinde Ateşperest ananelerinin dile getirildiği kardeş evliliklerinin anlatıldığı bir eser olan Cürcanî'nin Vis ü Ramin'ini çevirirken ona yepyeni bir boyut kazandırmış, İslami ve ahlaki olmayan hemen her unsuru hikayeden çıkarmıştır. Eserinin gayesi bir insanın irşada dönük değişimini ve dönüşümünü anlatmak, kâmil insan olma yolunda yürüyen bir âşık tipini ortaya koymaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESERİN MESNEVİ GELENEĞİNE GÖRE DÜZENLENİŞİ

Divanlar gibi mesneviler de belirli bir biçimsel ve estetik anlayış çerçevesinde yazılmışlardır. Sınırları gelenek tarafından çizilen ve hemen her mesneviciyi bağlayan dini-dünyevi açıdan hiyerarşik bir tür diziliminin var olduğu mesnevilerde giriş bölümünden eserin sonuna kadar ortak bir kompozisyon görmek mümkündür. Klasik Türk edebiyatında birbirinden farklı konularda yazılan mesnevilerin; dil özellikleri, yazılış şekilleri, yazılış amaçları, tertip özellikleri ve muhtevaları bakımlarından farklı sınıflandırmaları yapılmıştır (Kutlar-2000, s; 104). Aşk mesnevileri bu sınıflandırmalar içinde müstakil bir yer tutarlar.

Bu bölümde Veyse vü Ramin hikayesi, İsmail Ünver'in, mesnevilerin geleneksel yapısı etrafında şekil özellikleri ve düzenleniş biçimiyle ilgili incelemelerini ortaya koyduğu makalesi (Ünver-1986, s; 430-564) esas alınarak incelendi. Ünver mesnevileri yazılış amaçlarına göre: "1. Okuyucuya bilgi verip eğiten, 2. Okuyucunun kahramanlık duygusuna seslenen tarihi kaynaklı olan, 3. Sanat yönü ön planda olup ana çizgisi aşk ve macera romanı olan, 4. Şairlerin görüp yaşadıkları olayları anlattıkları, toplum hayatından kesitler sunan mesneviler" olmak üzere dörde ayırır. Bu sınıflandırmaya göre Veyse vü Ramin üçüncü gruba dahildir.

1.1. Giriş Bölümü

Genel olarak bir mesnevinin giriş bölümünde şu başlıklar olabilir: Besmele, tevhid, münacat, na't, Mi'rac, Mucizat, Medh-i Çehar-yar, Padişah için övgü, Devlet büyüğüne övgü, sebab-i telif (Ünver-1986, s; 433-434).

Veyse vü Ramin mesnevisinin giriş bölümü yukarıdaki yapıyla büyük oranda benzerlik göstermektedir. Mesnevinin başında bulunan otuz iki beyitlik münacat kısmı hariç tutulursa her bir tür başlıklarla ayrılmıştır. Mesnevinin giriş kısmında bulunan bölümler şunlardır:

1.1.1. Münacat

Bu bölümde şair, Allah'tan imanını artırmasını ve nefisle mücadelesinde kendisine güç vermesini diledikten sonra özellikle eserin güzel ve şairliğinin güçlü

olması için dua eder. Şair, Allah'ın bahşedeceği aşkla söz söyleme yeteneğinin güçlenmesi, şiirinin etkili ve asırlar boyunca okunur olması, padişahların bile ellerinden düşürmedikleri bir başucu kitabı olması, manevi havadan yoksun olmaması, belagat ve fesahat bilimleri için önemli bir örnek teşkil etmesi için Allah'a yakarır (1-32.). Lami'î Çelebi eserinin sadrazam tarafından da okunur olması için dua eder.

Anı dīvān idinüp pādīşehler Baş egsünler görüp şāhib külehler	Padişahlar onu başucu kitabı etsinler. Bu yüceltmeyi görenler önünde baş eğsinler.
Ābād-ı hāşına olup mübārek İdünsünler ʿumumen tāc-ı tārek	Saçkinler (onu)kutlu kabul edip, hepsi başlarına taç edinsinler.
Ĥuşuşān Āsaf-ı Cemşīd-rāya Urup ser kıadri irişsün semāya	Özellikle Cemşid görüşlü vezir başvurup kıymetini göklere ulaştırısın.
Ġubār-ı pāyı olup tūtīyā-baḥş Ola gerdūna dün gün rüşenā-baḥş	Ayağının tozu sürmeler sunup, bütün feleğe aydınlıklar bağışlasın.
Zemīn tırdukça devr itdükçe gerdün Bu tertīb olmasun yā Rab dıger-gün	Ya Rabbi! Dünya var oldukça ve felek döndükçe bu gidişat değışmesin. (20-24)

1.1.2. Tevhid

Allah'ın sonsuz gücünün övgüsüyle başlanan bölümde onun vahdetini kavramanın esasları tasavvuf düşüncesi doğrultusunda anlatılır. Allah'ın büyüklüğü, tarifsizliği, gücünün enginliği, onun büyüklüğünü kavramanın ve onu tarif etmenin insanların güçlerinin çok ötesinde olduğu ayet ve hadislerden yapılan iktibaslarla da yer verilerek vurgulanır. Lami'î Çelebi, gönül-masiva ilişkisiyle vahdete ulaşmanın ve Allah'ın sırrının insana malum olmasının ancak dünya kayıtlarından geçtikten sonra mümkün olabileceğini ifade eder. Bu sırrın önündeki en büyük engel olarak insanın kalbindeki benlik düşüncesini görür. (32-62)

1.1.3. Kelime-i tevhid

Zikrin tarifi, Allah'ın varlığı ve birliği, kelime-i tevhidi özümsemenin ve buna göre kazanılacak ilahi mertebelerin kul için faziletleri, zikrin incelikleri, anlamlı ve anlamsız zikrin ne olduğu ve ikiyüzlü zikirci tipinin özellikleri ve yergisi kelime

oyunları da yapılmak suretiyle dile getirilmiştir (63-138). Lami'î Çelebi'ye göre zikrin üç nüktesi vardır. Bu nüktelerin anlamını kavrayan kişi ebedi mutluluğu bulur.

Bu zikrûñ nüktesin fikr eyle bir dem Saña tâ zâhir ola sırr-ı müdğam	Saklı sırrın sana açılması için bu zikrin derin anlamlarını bir kere düşün. (102)
İkinci nüktesi oldur bu zikrin Perişân olma cem' it 'aql u fikrûñ	Bu zikrin ikinci derin anlamı akı ve fikri toplamaktır. (106)
Üçüncü nüktesi ey merd-i rü'yet Bunı hatm itmedür hâyy-ı hüviyyet	Ey hakkı gören kişi! (Bunun) üçüncü nüktesi Allah'ın bütün varlıkları kuşatan sıfatını tanımaktır. (112)

1.1.4. Münacat

Önceki bölümlerde olduğu gibi Allah'ın büyüklüğünün övgüsünden sonra kulun o güç karşısındaki küçüklüğü ve basitliği anlatılıp, dünya ve ahiret için merhamet dilenilmiştir (139-174).

1.1.5. Naat

Bu bölümde Hz. Muhammed, üstün özelliklerinden ötürü övülür. O, son peygamberdir. Dünyayı şereflendirmiştir. Diğer peygamberlerden üstündür. Allah'la bire bir konuşmuş ve O'nun eşsiz lütuflarına mazhar olmuştur. Ezelden beri peygamber olup alemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Benzeri olmayan bir yaratılışı vardır. İhsan sahibi ve yetimlerin koruyucusudur. Okuryazar değilken bile kimseye verilmeyen büyük bir ilme sahiptir (175-224).

1.1.6. Miraciye

Hz Muhammed'in Miraca yükseldiği gecenin tasviri yapıldıktan sonra Cebrail'in Hz. peygamberin yanına gelip onu uyandırmasıyla başlayan yolculuk anlatılır. Buna göre Hz. Muhammed'le Cebrail'in konuşmaları, peygambere binit verilmesi, Mekke'den Kudüs'e gelişi, Mescid-i Aksa'dan göğe yükselmesi, göklerde seyretmesi esnasında gezegenlerin ve ayın, teşhis sanatı yapılarak duydukları sevinç ve heyecan ile peygamberin Allah'ın cemaline ulaşma payesine ermesi Miraç'la ilgili ayet alıntılarında da yer verilerek anlatılmıştır (225-284).

1.1.7. Şefaaname

Kendisini kötünün kötüsü, günahkar bir kul olarak nitelendiren şair, her türlü kusur ve günahına karşın Hz. Muhammed'den gelecek şefaate muhtaç olduğu inancıyla bir yandan peygamberi övüp diğer yandan mahşer gününde o büyüklükten umduğu merhamet isteğini dile getirir. (284-311)

1.1.8. Sebeb-i telif- i kitap

Şair bir süreden beridir sıkıntı içindedir. Çoluk çocuğunun geçim derdinden ve zamanenin hüner ehlini takdir etmeyişinden ötürü şikayetçidir. Bir gün dostlarından biri elinde bir kitapla şairin uzlethanesine gelir. Ona Veys ü Ramin adında Fahr-i Cürcanî'nin yazdığı kitaptan bahsederek şair ve eserini över. Kendisine bu eseri yazması için Sultanın daha önceden emir verdiğini hatırlatır. (313-448)

Meger kim biri yārān-ı şafādan
Bu ḥākī yād idüp mihr ü vefādan

Meğer zevkle vakit geçiren dostlardan biri
sevgi ve vefayla ben değersiz hatırlayıp,

Keremden külbe-i aḥzāna geldi
Meserret gösterüp mestāne geldi

kerem edip hüznün dolu evime geldi. Sevinç
gösterip sarhoşça geldi.

İdüp dilden duʿāyı şādīkāne
Çıkarıdı bir kitābı ʿāşīkāne

Gönülden dosdoğru dua edip, bir aşk kitabı
verdi.

Didi bu kışsa-i Mihr ü Vefādur
Semāından dil ehli pür-şafādur

Dedi: “Bu, aşk ve vefa hikayesidir, gönül
ehli (bunu) dinlemekten zevkle dolmuştur.

Ki ʿunvānidur ānuñ Veys ü Rāmīn
Bu devr içinde görmüş yok tamāmın

Onun adı Veys ve Ramin'dir. Bu zamanda
tamamını gören olmamıştır.

Vücūdı maʿrifet-mānend kem-yāb
Virür gevherleri encüm-şifāt tāb

Varlığı marifet gibi az bulunur. Cevherleri
yıldızlar gibi ışık verir.

Ki nazm itmişdür anı Fahr-i Cürcān
Cemali ʿāşīkīdur ehl-i ʿirfān

Onu Fahrettin-i Cürcanî yazdığından irfan
sahipleri yüzüne âşıktırlar.

Saḥā sābıkda fermān olmuşidi
Bu yüzden emr-i sulṭān olmuşidi

Sana daha önce sultanın emriyle ferman
edilmişti.

Ki bu efsâne-i pür-sihr-i efsün
Ki ʿâlem halkıdır hüsniine meftün

Bu büyülerle dolu efsanenin kitabına bütün
alem halkı tutkundur. (359-367)

Şairin Cürcanî'nin eserine yaklaşımı klasik sebep-i teliflerden farklı değildir (Önal-2007, s; 105-124). O da selefinin eserini beğenmez ve Cürcanî'nin bu eserini utancından dolayı sakladığını ve bu yüzden kimsenin bu kitaba kolayca ulaşamadığını, esere olan rağbetin de bundan kaynaklandığını dile getirir.

Elinden aldum ol zîbâ kitâbı
Götürdüm söz ʿarūsından niķâbı

O güzel kitabı elinden aldım. Söz gelininden
örtüyü kaldırdım.

Temâşâ eyledüm hüsni ü cemâlin
İzâr u çeşm u zülf ü haṭṭ u hâlin

Yüzünün güzelliğini yanağını, gözünü,
zülfünü, benini ve yanak tüylerini seyrettim.

Egerçi çarḥa irmiş şân-ı hüsni
Yoğ ammâ zerre deñlü ân-ı hüsni

Her ne kadar yüzünün güzelliği feleğe
ulaşmışsa da güzelliğinin zerre kadar çekiciliği
yok.

Geçilmiş gerçi çok efsün u nîreng
Velîkin nazm süst efsâne bî-reng

Pek çok hile ve büyü yapılmışsa da nazm (şiir)
değersiz, hikaye renksiz.

Çü görmüş kimse kılmaz merḥabâyı
Hemân hacletden itmiş ihtifâyı

Kimsenin (esere) bakmadığını görünce
utancından hemen gizlemiş.

Tulûʿ-ı hüsni şubḥ-ı kâzib imiş
Cihân gizlendüğüçün râğıb imiş

Güzelliğinin doğuşu yalancı şafakmış; Herkes,
(eser) görülmediği için rağbet edermiş. (374-
378)

Lami'î Çelebi, yaşının ilerlediğini, şairlikten el ayak çektiğini, eserlerinin sayısının yirmi beşi geçtiğini söyleyerek eseri yazmak istemediği yönündeki mazaretlerini bildirir. Şair buradan itibaren dostunu konuşturur ve onun dilinden kendi övgüsünü yapar.

Şavur âfâka ʿirfân hürmenini
Pür itsün hüşe-çînler dâmenini

İrfan harmanını ufuklara savur ki harman
artığı toplayanlar eteklerini doldursunlar.

Zamîrün Enverî tabʿuñ Senâyî
Olur mı Lâmi'î kesmek ziyâyı

Ey Lami'î! Gönlün Enveri, yaradılışın
Senayi'yken ışığı kesmek yakışır mı?

Virür sihrile şuyun oda peyvend
Lisānuñda gerekmez ʿuqde vü bend

Suyun sihirle ateşe varır. Dilinde düğüm ve
bağa gerek yoktur.

Yürü dün gün yed-i beyzāñı göster
Kalem çüpinden ejderhānı göster

Yürü de daima beyaz (mucizevi) elini
göster. Kalem değneğinden ejderhanı
göster.

Çerāğ-ı dūdmān-ı ʿışksın sen
Ne tañ nūruñdan olsa dehri rüşen

Sen aşk ocağının kandilisin. Dünya nurunla
aydınlansa şaşılır mı?

Bugün incinme çarḥ-ı bī-ķarāre
Güneş ʿālemde olur bī-sitāre

Bugün kararsız feleğe incinme. Güneş
alemde yıldızsız olur.

Eridüp ʿışk odından sīne yağın
Uyarduñ bī-ʿaded bezmüñ çerāğın

Aşk ateşiyle yürek yağını eritip, sayısız
meclisin mumunu yaktın. (405-412)

Şair, dostunun ısrarından ve övgüsünden sonra sonunda eseri yazmaya karar verir.

Koyup ol köhne tarzı fikr-i reh-rev
Hemāndem kıldı ʿazm-i kışsa-i nev

O eski tarzı yolculayıp, hemen o anda yeni
hikayeye başladı.

Hayāl olup füsūn-sāz u dem-āver
Hemīn bağladı bir efsāne-i ter

Hayal, büyücü ve konu bulucu olup, hemen yeni
bir efsane bağladı. (437-38)

1.1.9. Medhiye (Kanuni'ye)

Mesnevinin bu bölümü tamamen geleneksel bir hava içinde düzenlenmiştir. Şair adet olduğu üzere devrin padişahını en abartılı ifadelerle över. Kanuni'nin övgüsü yapılırken adaş olmaları nedeniyle Hz. Süleyman'la karşılaştırır. Kanuni, cihan padişahıdır. Değeri gökler, askeri yıldızlar kadardır. Savaşçılıkta, düşüncede, saltanatta eşsizdir. O Rodos'u almış, Ruslara, Macarlara, Frenklere ve putperestlere korku salmıştır. O, her türlü olumlu sıfatta "en"lere sahiptir. Bütün bu övgülerin ardından padişah için dua eder. (450-505)

1.1.10. Padişaha pend-name

Lami'î Çelebi eserinin pek çok yerinde olduğu gibi bu bölümünde de padişaha öğüt vermekten geri durmaz. Padişahın övgüsünü yaptıktan sonra uygun bir geçişle nasihat etmeye başlar (509-579).

‘Acebdür bu ‘aceb söz bü’l-acebden
Edîb alur edeb her bî-edebden

Bu şaşılacak söz en tuhaf sözden bile
tuhaftır. Edeb sahibi her edepsizden edep
öğrenir.

Tapuñdur ‘âlemüñ çün pâdişâhî
Gerek gûş eylemek her dâd-ḥ’âhî

Padişahlık, alemin huzuru olduğundan her
şikayetçiyi dinlemek gerek. (520-521)

Şair daha sonra padişaha devlet yönetimiyle ilgili incelikler hakkında bilgi ve öğüt verir. Padişahın ve devletin halkla var olduğu bu yüzden halkın hoş tutulup, adaletin gözetilmesi gerektiği, devlet büyüklerinin seçkinlerden seçilip saygınlıklarının korunması, savaşın barışa tercih edilmesi, bilginlerin dost edinilmesi, iyi bir ordu kurulması, ülke ve dünya şartlarından haberdar olunması ve insafly yöneticiler atanması gerektiği gibi hususlarda öğüt verir. Yetmiş beyitten oluşan bu bölümde şair benzetme ve telmih sanatlarını kullanarak bir yandan öğüt verirken diğer yandan hikmet dersleri sunar.

Dir iseñ mülk ü devlet ola kâyim
Muḳaddem eyle şulḥı cenge dâ’im

Eğer ülke ve huzur daimi olsun istiyorsan
barışı daima savaşa tercih et.

Çü ef’i zehrini def’ide efsün
Ne ḥâcet sükkerile yimek afyon

Büyü yılan zehrini giderdiğine göre şekerle
afyon yemeye ne gerek var.

Çü maḳḥûr-ı Sikender oldı Dārâ
Ḥaḫâyimiş didi terk-i müdārâ

Dara, İskender’in kahrına uğrayınca yüze
gülmeyi (farklı görünmeyi) terk etmem
hataymış dedi.

Gerekmez mülk ü leşker i’timâdı
Ḥaḳḳuñ ‘avnine itgil istinâdı

Ülke ve askere güvenmeye gerek yok. Her
zaman Allah’ın yardımını dayanak et.

Hemîşe ‘adl u dâdı pîşe eyle
Cihānuñ âḫirin endîşe eyle

Her zaman adaleti ve doğruluğu ilke edin.
Dünya (hayatı)nın sonunu düşün.

Ola ‘âlemde çün adlile yâduñ
Enüşirvânı unutdura aduñ

İsmin bu dünyada adaletle anılıp, Nuşirevan’ı
unuttursun.

Bu ḳavli pîr-i diḫḳân hoş dimişdür
Ki şîrîn ber getirmez dâne-i mürr

İranlı bilge bu sözü ne güzel söylemiştir: Tatlı
buğday acı tane getirmez.

Eger cevdir vü ger kendumdür el-ħak Biçisersen ne kim ekdüñ muħaħķak	Gerçekten de ister buğday ister arpa olsun, mutlaka ne eksen onu biçeceksin.
Nedimüñ her zamān dānā gerekdür Cihān esrārına bīnā gerekdür	Her zaman bilginler sohbet arkadıñın olmalı ve dünya sırlarını görebilmeliler.
Ne zībā didi ħikmet bāğbānı Şulansun āb-ı rahmetden revānı	Hikmet bahçıvanı ne güzel söyledi. Söz, rahmet suyuyla sulansın.
Göñül saħnı gibi kıl bāğūñı pāk Koma bir çöpçe kārīm ħār u ħāşāk	Bahçeni gönül avlusu gibi tertemiz kıl. Çöp kadar bir çalı çırpının kalmasına izin verme.
Cihān ħalkını idüp ser-te-ser rām Ĥevernağdan ne revnāk gördi Behrām	Bütün dünya halkına boyun eğdiren Behram, Hevernak sarayından ne hayır gördü?
Ne hoş buyurdu şol bināyı üstād Ururken kaşır için āb üzre bünyād	Su üzerine köşk yapmak için temel atan usta ne güzel dedi:
Çü bünyādı konuldu bunuñ āba Ĥimāret ola şanma bu ħarāba	Temeli su üzerine atılan bu harabenin yapılacağını sanma. (537-558)

1.1.11. Devlet büyüğüne (İbrahim Paşa'ya) övgü

Devrin sadrazamı İbrahim Paşa'nın klasik anlayışa uygun olarak abartılı bir dille övgüsü yapılır. Sadrazam adeta kusursuz ve insanüstü bir varlıktır. Bu övgülerin ardından şair cömertliğini övdüğü devlet adamından şairlerin erdemlerini sıralayıp, kendi hünerinin karşılığı olarak yardım beklediğini bildirir. (581-612)

1.1.12. Söz ve şair üzerine:

Mesnevilerin bir kısmında bulunmayan, bir kısmında da müstakil bir bölüm olarak yer almayan bu bölümde şair sözün mahiyeti, kıymeti, önemi, işlevi, şeriat içindeki yeri, şairliğin ve şairlerin değeri ve yetenekleri hakkındaki görüşleri doğrultusunda poetikasını ortaya koyar. Daha sonra da şairlik taslayan müteşair zümresini tenkit eder. Lami'î Çelebi hamse sahibi ünlü şairleri de anmaktan geri durmayıp kendisini klasik anlayışa uygun olarak sözü geçen şairlerle kıyaslayıp kendi yeteneğini çok daha üstün görür. Mesnevinin 623-690. beyitlerini kapsayan bu bölümdeki beyitlerin önemli bir kısmı şairin Divanı'nın dibacesinde de mevcuttur (Üzgör-1990, s; 126-250).

Cihān bünyādı çün kim emr-i kündür
Pes evvel dem zühür iden sühandur

Dünya ol emri üzerine bina edilmiştir. Söz
ise ondan önce ortaya çıkmıştır.

Sühandan oldı ʿālem mülki ābād
Sühandan urulur her nazma bünyād

Alem sözle yaratıldı. Her nazımın temeli
sözle atılır.

Sühandur cilve-sāz-ı bezm-i ʿālem
Sühandur nükte-rān-ı faẓl-ı ādem

Alem meclisinin cilvelisi sözdür. Söz, insan
erdeminin nüktecisidir.

Sühan cüş itdi çün baħr-ı ƣademden
Cihan açdı gözün h̄āb-ı ʿademden

Söz uğur meclisinden çoşunca dünya,
gözünü yokluk uykusundan açtı.

Sühan ʿālemde bir ser-keş ʿalemdür
Esiri geh zebān u geh ƣalemdür

Söz, alemde dik başlı bir sancaktır. Esiri
bazen dil, bazen kalemdir.

Lami'î, usta şairlerin erdemlerini ve üstünlük nedenlerini sıralar.

Nefes bābında bunlardur Mesīhā
Sözün rūhın iderler her-dem ihyā

Bunlar nefes konusunda İsa gibidirler. Her
an söze can verirler.

Lisān-ı ģaybe bunlar tercümāndur
Melekveş her biri ʿarş āşiyāndur

Bunlar bilinmezlik dilinin tercümanındırlar.
Her biri melek gibi göğün zirvesini mekan
edinmişlerdir.

İdüp nūr-ı nübüvvet iktibāsın
Düzerler söz ʿarūsınun libāsın

Peygamberlik nurunu alıp söz gelininin
elbisesini dikerler.

Çü pey-rev oldı bunlar enbiyāya
İkincidür şufūf-ı aşfiyāya

Bunlar peygamberlerin takipçileri
olduklarından veliler zümresinin
ikincisidirler.

Ayağıdur nübüvvet çeşmesinün
Seridür āb-ı hikmet eşmesinün

Peygamberlik çeşmesinin ayağı, hikmet
suyunun pınarının başdırlar.

Nevāmis-i ilāhiden urup dem
Olur hatırları gül gibi hurrem

İlahi sırlardan bahsedip gönüllerini gül gibi
sevinçle açarlar.

Ne dem kim añsalar ser fikretiçün
Sühan-peymāy olurlar ʿibretiçün

Ne zaman baş kaygısında olsalar ibret için
sözün tartıcısı olurlar.

Çü ƣaddin bunların fikr ide çenber
Olur ol yirde gerdün halka-i der

Düşünmekten boyları çembere dönüşse,
felek, o yerde kapı halkası olur.

Ḥayāl evcine çün pervāz iderler
Sūḥan çarḫında ḥoş şehnāz iderler

Hayal burcuna kanat çırpıp, söz göğünde
şehnaz makamını okurlar.

Göñül ʿarşında çün tayrān kıılurlar
İrem gülzārını seyrān kıılurlar

Gönül zirvesinde uçup İrem bahçesinde
dolaşırlar.

Beyān şahnında çün at oynadurlar
Dem-i efsūnla bahri kaynadurlar

Beyan (sanatlı anlatım) meydanında at
oynatınca büyülu nefesleriyle denizi
kaynatırlar.

Sūḥan cāzūlarıdır nazm içinde
Bu efsūnlar bulunmaz bezm içinde
.....

Nazımda söz cadılarıdır. Bu büyüler
mecliste bulunmaz.
(643-659)

Şair usta şairlerin bu övgüye değer niteliklerini tanıttıktan sonra, gerçekte şair
olmadığı halde şairlikte üstünlük taslayan müteşairleri yerer.

Velī oñlar ki lehvi pīşe eyler
Haḫḫı ḳor bātılı endīşe eyler

Fakat, hakkı bırakıp batılı düşünen, oyunu iş
edinen bu (diğer) kişiler (şairler)...

Gezerler derbeder nān-pāre için
Ne ḳadr olur seg-i āvāre için

Bir ekmek parçası için kapı kapı dolaşırlar.
Başiboş köpeğin ne değeri olur ki?

Ḥayālātı fişār u nazmı bī-reng
Dem-i cān yoḳ ḳuru bir naḫş-ı Erteng

Hayalleri sıkıcı, şiirleri ise renksiz ve can
soluğu olmayan Erteng mecmuasındaki
kuru bir resimdir.

İdüp güherlerin cehlile zayıḳ
Olurlar āb-ı rü-yı ḫāke bāyiḳ

İncilerini cehaletle harcayıp, toprak (gibi
değersizlik) saygınlığını satarlar.

Bulardur delle-i muḫtāle-i dehr
Fırīb-i ḫaḫḫ için delāle-i dehr

Dünyanın hileci kadını, halkı aldatan feleğin
düşük çöpçatanlarıdır.

Dizerler dürrleri ḫer mühre ile
Ururlar lāfı mihr ü zühre ile

İncileri cam boncuklarla dizer, Güneş ve
Venüs'ten bahsederler.

Dem idüp divi ḫavrā gösterürler
Şebi rüz-ı dil-ārā gösterürler
.....

Bazen devi, ceylan gözlü kız; geceyi gönül
süsleyen gündüz gibi gösterirler.
(665-674)

1.1.13. Aşk övgüsü

Bu bölümde aşkın; hayatın ve dünyanın özü olduğu, nedenleriyle neden oldukları ve etkisi anlatılmıştır. Lami'î Çelebi'ye göre “aşk-ı kerim” olan gerçek aşk sahipleri şehvete yönelmezler. Dünya ve âlemler, aşk eseriyle yaratılmıştır. Kâinattaki her şey aşk etkisinden can bulur. Aşk dünyada olanların sebep-sonuç ilişkisinin açıklamasıdır. İncinin saçılmasına, bulutun yağışa dönmesine, bülbülün ağlamasına, gülün parlamasına, gecenin gündüze dönüşmesine, Mecnun'un bahtının kararmasına neden olan aşktır. Aşk Yusuf'u kuyuya, Yakub'un gönlünü aha, Ferhat'la Perviz'i birbirlerine düşürmüştür. Lami'î Çelebi bu bölümün sonunda anlatacağı aşk hikayesini mecazla örteceğini ifade ederek sözü (hikayesini) hakikatle ışıklandıracağını söyler ve bundan sonra mesnevideki aşk olayının anlatımına başlar. (692-719)

Çü yokdur ıışk eţvārına gāyet
Diyem gūş eylegil bir hoş hikāyet

Aşk tavırlarının sınırı olmadığından sana güzel
bir hikaye anlatayım (da) dinle.

Nesīm-i rahmet olursa mededkār
Kılam naĥl-i kalem şāĥın ruţeb-bār

Rahmet rüzgarı yardımcı olursa, kalem
fidanının dalını hurma yüklü kılayım.

Ťutup ĥüsnine rüveş mecāzı
Urup pertev ĥaĥikāt söz ü sāzı

Güzelliğini yüz gibi mecazi anlatıp, sözü
gerçekle ışıklandırıp...

Cihānı eyleyem ser-mest ü medhūş
Ťaşup deryā-leyin cānlar kıla cūş

dünyayı sarhoş edip, şaşkına çevireyim. Deniz
gibi taşıp canları çoşturayım. (714-717)

Dini ve dünyevi hiyerarşi gözetilerek düzenlenen mesnevide dört halifenin övgüsü için herhangi bir bölüm ayrılmamıştır.

1.2. Konunun İşlendiği Bölüm

Mesnevileri işledikleri konulara göre dörde ayıran Ünver, “sanat yönü ön planda olan, okuyucunun edebi zevkine hitap eden, ana çizgisi aşk ve macera olan mesneviler”deki olayların ortak özelliklerini şöyle sıralar:

1.2.1. Kahramanların doğumu ve yetişmeleri

Veyse vü Ramin mesnevisinde kahramanların doğumları hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Kahramanların olay sahnesine çıkışları, Veyse hariç, olgunluk çağlarındadır. Klasik mesnevilerde çocukları olmayan veya ölen padişah veya onların gördüğü düş motifi bu mesnevide yoktur. Müneccimlerin, çocukların gelecekları hakkında verdikleri bilgiler Veyse'yle sınırlıdır. Veyse hakkında bilgi veren müneccimler onun türlü sıkıntılara maruz kalacağını fakat en sonunda uğurlu bir talihe kavuşacağını bildirirler. Nitekim Veyse geçirdiği onca acı maceradan sonra muradına ermiş bir kahraman olarak karşımıza çıkar.

1.2.2. Kahramanların âşık olması

Pek çok mesnevide erkek kahraman, çıktığı bir av esnasında gördüğü bir güzel resmine bakarak veya güzeli rüyada görerek kimi zaman da kızın güzelliğini duyarak âşık olur. Buna okulda tanışıp âşık olanları da ekleyebiliriz. Bu kahramanlar çoğunlukla şehzadelerdir. Veyse vü Ramin'de eserin ilk âşık kahramanı Behram Şah, Veyse'nin annesinin (Şehru'nun), kızı hakkında anlattıklarından ve daha sonra bu anlatılanların teyidi maksadıyla Merv şehrine casus olarak giden dadısı ve adamlarının anlatılarından etkilenerek âşık olur. Eserde Veyse'nin diğer sevdalıları Firuz Şah ve Ramin ise bizzat görerek âşık olurlar. Ramin'in aşk hadisesi bir av gezintisinde başlar. Burada ilgi çeken hususlardan birisi de mesnevinin ilk âşık kahramanı olan Behram Şah'ın sadece işittikleriyle yetinmemesi ve duyduklarıyla ilgili tahkikat yaptırmasıdır. Bu özellik hikâyenin gerçekçiliğini artırmıştır. Behram Şah'ın Şehru ve Şemse'ye karşı duyduğu aşk da bizzat görerek gerçekleşmiştir.

1.2.3. Sevgiliye ulaşmak için çıkılan yol

Mesnevilerin pek çoğunda resimde veya rüyada gördüğü güzele ulaşmak için diyar diyar dolaşan ve vuslat için her türlü zorluğa katlanan âşık tipi bulunur.

Veyse vü Ramin mesnevisi esasen iki ana olay halkasından meydana gelir. Hikayenin mihver kahramanı olan Veyse'nin merkeze alındığı bu iki ayrı olay halkasının baş erkek kahramanlarının birbirleriyle doğrudan ilgileri ve rekabetleri mevcut değildir.

Hikayenin ilk âşık kahramanı Behram Şah, Veyse'ye, hakkında Şehru'dan duyduklarının etkisiyle âşık olur. Veyse'ye kavuşmayı ümit ederken Şehru'nun şehirden ayrıldığını öğrenir ve bu duruma öfkelenir. Ardından Veyse hakkında casusları vasıtasıyla bilgi edinen Behram Şah, evlenmek amacıyla Veyse'yi isterse de küçük yaştaki Veyse'nin evlenmesine rıza göstermeyen anne babasından red cevabı alır. Bunun üzerine Veyse'yi almak ve ana babasının haddini bildirmek için ordusunu toplayıp harekete geçer. Veyse ve ailesinin kaçtığını öğrenince de takibini sürdürür. Önce Mahabad'a sonra da Herat'a gelir. Firuz Şah'ı da mağlup eder. Ancak Veyse yerine Semse'yi görüp âşık olur. Şemse'yle evlenir.

Burada sevdiğinin peşinden sonuna kadar giden, aşkında ısrarcı âşık tipi, yerini arzularına göre aşkının şekil değiştirdiği bir kahraman kişiliğine bırakır. Esasen bu durum kudretli bir şah olan ve isteklerini almaya alışmış bir gerçek hayat tipiyle uyumaktadır. İstenilen konumundaki Veyse'nin âşıklık rolü yoktur. O, olayların gelişip şekillenmesinde hiçbir aktivitesi olmayan kahramandır. Hikâyenin bu ilk olay halkası bu yönüyle çift kahramanlı aşk mesnevilerinin geleneksel kompozisyonuna uymamaktadır.

İkinci âşık kahraman rolündeki Ramin, sevgilisini bizzat görerek âşık olduğu için böyle bir macera geçirmez.

1.2.4. Sevgililerin buluşmaları ve ayrı düşmeleri:

Klasik mesnevilerde âşıklar ya tesadüflerin ya da üçüncü kişilerin yardımlarıyla buluşup görüşürler. “Bu tür mesnevilerde sevgililer ilk karşılaşmadan sonra birbirini kaybederler. Sırdaş yardımcıları aracılığıyla haberleşirler.” (Ünver-1986, s; 452). Aşk her zaman yüceltilen bir kavram olduğu için, sevgililerin vuslatı elde etmeleri de bir o kadar kıymetli olmuştur. Vuslata bu kıymeti veren şey ona ulaşmanın zorluğudur. Bu nedenle mesnevilerde ve halk hikâyelerinde ilk görüşmenin ardından âşıkların aşkını olgunlaştıran ve kavuşmanın bedelinin ödenmesini gerektiren ayrılık süreci başlar.

Veyse vü Ramin mesnevisinde bir nehir kıyısında yıkanırken gördüğü Veyse'ye ilk nazarda âşık olan Ramin, çok geçmeden dostu Pervane'nin de yardımıyla aşığıyla buluşma imkânına kavuşur. Sarayda içki ve müzik meclislerinde ziyafetler vererek, kırdan gıy u çevgan oynayarak, güzellerin ve delikanlıların da bulunduğu ortamlarda

satranç ve tavla oyunları oynatarak hoş zamanlar geçiren âşıkların bu mutlulukları uzun sürmez. Vuslatın önüne geçen engelci tip bu mesnevîde de mevcuttur. Kızı Gülşeker'i Ramin'le evlendirmek ve böylece devlet içindeki konumunu tamamen sağlama almak düşüncesindeki başvezir, Ramin'in Veyse'ye gönül vermesi ve kızına yönelmemesinden hoşlanmaz. Ramin'in babası Keyhan Şah'ı Ramin'e karşı kıskırtır. Ramin'in her türlü devlet işinden el ayak çektiği ve adeta fitneci ve büyücü bir kız olduğunu iddia ettiği Veyse'yle gece gündüz eğlendiğini söyleyip cezalandırılmasına zemin hazırlar. Babası tarafından cezalandırılan Ramin, zindana atılıp zincire bağlanır. Ramin, bu esnada aşktan kaynaklanan değişim hâliyle kendisiyle yârini bir (aynî) görmeye başlar. Veyse ve beraberindekiler de ülkeden kovulur. Bu arada Ramin, zindandayken sırdaşı Pervane aracılığıyla sevgilisi Veyse'yle mektuplaşırsa da bir süre sonra Behram Şah'ın ölüp, Mubed Şah'ın tekrar tahta geçmek üzere ailesiyle beraber ülkesine dönmesiyle bu haberleşme de son bulur.

1.2.5. Kavuşmayı engelleyen olaylar

“Aşk mesnevîlerinde eserin sonuna kadar sevgililerin kavuşmalarını engelleyen çeşitli olaylar ve entrikalar vardır.” (Ünver-1986, s; 452). Ramin zindana atıldıktan sonra birkaç kez mektuplaşarak sevgilisinin sağlığından haberdar olup teselli bulur. Ancak Veyse'yle iletişimi son bulunca git gide delilik emareleri gösterir ve aklını oynatır. Evladını ıslah olması için zindana attıran Keyhan Şah, yaptığına pişman olup hekimler çağırırsa da istediği neticeyi alamaz. En sonunda bilge bir şeyh Ramin'i tedavi eder. Keyhan Şah oğlunun mutluluğu için Veyse'yi istemeye karar verir. Ramin de yol hazırlığı yapar. Bundan sonra kavuşmayı engelleyen yeni nedenler ortaya çıkar. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- a) Ramin'in babası Keyhan Şah'ın hastalanıp ölmesi.
- b) Babasının yerine Ramin'in tahta çıkacağını bilen başvezirin Çin hakanına mektup yazıp onu Turan ülkesini zaptetmeye kıskırtması.
- c) Çin hakanından kaçan Ramin'in ikiyüzlü tarikatçilerin beldesine gelip tutuklanması.

1.2.6. Savaşlar ve nedenleri

Klasik mesnevilerin pek çoğunda yer alan savaş sahnelerine Veyse vü Ramin mesnevisinde de tesadüf etmekteyiz. Savaşların ilk kahramanı Behram Şah'tır. İsteddiği kızı vermeyen ana babaya karşı açılan savaşın ilki Merv'de, ikincisi Mahabad kalesinde yapılır. Son olarak da takibini sürdüren Behram Şah Herat'a gelir ve Herat'ta Firuz Şahla savaşır. Bu savaşlar klasik anlayışa uygun olarak son derece abartılı bir dille tasvir edilir. Zırhlar ve silahlar demir çelik denizi, savaş meydanı lale tarlası, bayraklar kartal, ordular okyanus gibidirler. At kişnemeleri ve davul sesleri göklere yayılır.

Veyse'yle evlendikten sonra onun tahtına geçen Ramin de ordu kurup ülkesini başvezirden almak üzere savaş niyetiyle sefere çıksa da herhangi bir savaş yapmadan istekleri gerçekleşir.

1.2.7. Eğlenme ve avlanma

Aşk mesnevilerinde kahramanlar üzüntülerinden kurtulmak ya da mutlu bir olayı kutlamak için eğlence düzenlerler. Veyse vü Ramin mesnevisi böyle bir içki ve eğlence meclisiyle başlar. Baharın kutlu bir vaktinde Behram Şah, son derece gönül çekici bir atmosferde meclis kurup eğlenir.

İkinci meclisi kuran yine Behram Şah'tır. Bu kez niyeti kutlama değil efkâr dağıtmaktır. Şehru'nun Veyse hakkında anlattıklarından dolayı gönlünde alevlenen aşk ateşini soğutmayı amaçlar.

Mubed, Şehru, Veyru ve Veyse'nin Herat şahı Firuz Şah'a sığınmalarının hemen ardından buluşup görüşmenin şerefine içki meclisi kurulur. Veyru'nun zehirlenip öldürülmesi de bu içki meclislerinde vuku bulur.

Kutlama amaçlı eğlenceler Ramin ve Veyse arasında ortaya çıkan aşk hadisesinden sonra da devam eder. Ramin, Veyse ve ailesi için hem sarayda hem de kırdaki eğlenceler tertip eder. Bu eğlencelerde içkiler içilir, ziyafetler verilir, müzik fasılları yer alır, rakkaseler oynar, sakiler içki dağıtır. Ayrıca guy u çevgan (polo) oynanır. Satranç ve tavlâ müsabakaları yapılır. Lugaz sormaca oynanır. Ziyafetler ve eğlenceler Ramin ve Veyse'nin düğünlerinde de devam eder.

Mesnevîde avlanmaya çıkan kahraman Ramin'dir. Bir şehzade ve asil bir kahraman olması hasebiyle cesaret ve yetenek timsali olarak tanıtılan Ramin av konusunda son derece üstün biri olarak vâsfe edilir.

Hikâyede farklı kişiler tarafından ve farklı mekânlarda düzenlenen eğlencelerin ortak özellikleri şunlardır: Eğlenceler bahar mevsiminde tabiatta iç açıcı açık alanlarda, gül bahçelerinde, kırlarda veya saraylarda düzenlenir. Bu eğlencelerde daima içki içilir. İçki güzel yüzlü, hurileri andıran cariyeler tarafından sunulur. Kadınlar ve erkekler arasında daha rahat bir ortam bulunur. Eğlencenin kıvamını artırıp, zevki çoğaltan unsurlardan biri de müziktir. Bu meclislerde ud, tambur, şeşta, çeng, def ve ney çalınır. Rakkaseler raks eder, şarkıcılar farklı makamlar ve perdelerde güzel sesleriyle şarkılar okurlar. Türlü türlü sofraların kurulduğu ziyafetler verilir. Bu ziyafetlerde kusursuz sofralar serilir, servis yapılır. Eğlenceler gündüzden geceye, gecedan sabaha kadar devam eder. Eğlence meclislerinin odağında âşık kahramanlar vardır.

1.2.8. Son

“Aşk ve macera mesnevîleri genellikle sevgililerin kavuşmasıyla biter. Bunlar arasında Leyla ve Mecnun gibi her iki âşğın ölümüyle biten mesnevîler pek azdır. Eserin sonunda âşıklar birbirine kavuşur. Büyük bir törenle evlenirler. Bu sırada erkeğin ve kızın yanında bulunan ikinci derece kahramanlar da birbiriyle evlendirilir” (Ünver, 1986, s; 454).

Veyse vü Ramin de sonu kavuşmayla biten mesnevîlerdendir. Veyse'ye kavuşmak için çıktığı uzun ve tehlikeli yolculuktan sonra sevdiğine kavuşan Ramin, sonunda büyük bir düğün töreninin ardından muradına erer. Armağanlar verilir, saçılar saçılır. Ramin'i ikiyüzlü dervişlerin elinden kurtaran Behzad, Şemse'yle; sırdaşı Pervane, Şehru'yla; diğer dostları da Veyse'nin yanındaki güzellerle evlendirilirler. Çektiği onca ıstıraptan ve geçirdiği tecrübelerden sonra hayli olgunlaşan Ramin, kendisini delilikten kurtaran şeyhe karşı tam bir vefa örneği sergileyerek onu makamında ziyarete gider. Büyük bir saygı ve hürmet gösterdikten sonra devlet yönetimi ve dünya hayatına dair uzun uzun öğütler alıp geri döner.

1.2.9. Olay unsurları

Mesnevîde vak'ayla ilgili özellikler çalışmamızın sonraki bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenecektir. Burada bu özellikler hakkında bazı kısa değerlendirmeler yapılması uygun görüldü.

1.2.9.1. Kişiler

Mesnevîlerin klasik yapısı içinde pek çok insan dışı olağanüstü varlık, olayların akışında rol alan, bazen yönlendirici etkileri olan kahramanlar olarak görünürler. Sözelimi Vamık u Azra'da periler hikâyesinin belirleyici kahramanları arasında yer alırken (Ayan-1998; Ece-2002), Leyla ve Mecnun'da Mecnun hayvanlarla konuşur. Veyse vü Ramin mesnevîsinde bu türden olağanüstü ve masalsi hiçbir kahraman mevcut değildir. Kahramanların tamamına yakını saray çevresindeki kişilerdir. Kahramanların kişilik özellikleri de geleneksel anlayış doğrultusunda "sabit" karakterli olmalarıdır.

1.2.9.2. Zaman

Aşk mesnevîlerinde olayların geçtiği zaman belirsizdir. Bu eserlerde olay-zaman ilişkisi oransızdır, olağanüstüdür. Altı aylık yol altı günde gidilebilir. Olayların başlangıcından sonuna kadar geçen süre belli değildir." (Ünver, 1986, s; 455).

Veyse vü Ramin mesnevîsinde klasik yapıya uygun olarak belirli bir tarihi zaman dilimi yoktur. Hikâye bir bahar günü başlar. Ayların ve yılların geçişine dair net bilgiler mevcut değildir. Sadece kimi yolculuklarda uzun sürede alınabilecek yolların birkaç günde aşılabildiği, zamanın gecedен gündüze gündüzden geceye geçtiği gökyüzü tasvirleriyle belirtilir.

1.2.9.3. Mekân

Mesnevîde kahramanların yaşadıkları, buldukları mekânlar genellikle gerçek mekânlardır. Pek çok klasik mesnevîde bulunan hayali şehirler ve coğrafi unsurlar bu mesnevîde sınırlıdır. Örneğin hikâyede olaylara konu olan Cürcan, Herat ve Mahabad İran coğrafyası içinde yer alan şehirlerdir. Merv ise Cürcan'ın kuzeyinde bulunmaktadır. Herat, Amuderya'nın güneyindedir. Yine Semarkand, Türkistan coğrafyasında ve Herat'tan gidildiğinde Amuderya'dan geçilerek varılabilecek bir

şehirdir. Hikâye içindeki belirsiz mekânlardan biri olan çölün hangi çöl olduğu belli değildir. Ancak Herat ve Semerkand arasında çöl olduğu bilinmektedir. Hikâyedeki belirsiz şehirlerden biri de ikiyüzlü dervişler şehridir. Lami'î Çelebi'nin hikâyede geçen mekanlarla ilgili dikkati belki de Cürcanî'nin yazdığı eserde geçen mekanlardan başka, dedesinin Tumur zamanında Semerkand'a götürülüp orada bir süre kalması (Kut-1986) ve yaşadıklarını ve gördüklerini çocuklarına anlatmasıyla ilgilidir. Birkaç istisna dışında mesnevi, adı geçen mekânlar itibariyle klasik mesnevilere göre farklılık arz etmektedir.

1.3. Motifler

“Aşk ve macera mesnevilerinde sık sık karşılaşılan ve küçük farklarla birbirine benzeyen motiflerden bazıları şunlardır:

Çocuğu olmayan padişah

Düş görme

Kılık değiştirme

Resimde görüp âşık olma

Mektuplaşma

Girilmemesi gereken yer

İnsan olmayan varlıklarla konuşma” (Ünver-1986, s; 456).

Bu motiflerden sadece mektuplaşma ve insan dışındaki varlıklarla konuşma, Veyse vü Ramin mesnevisinde yer almaktadır. Yukarıda kahramanların doğumu ve yetişmeleri bölümünde de kısmen değindiğimiz gibi Veyse vü Ramin mesnevisinde kahramanların hemen hepsi olgunluk çağlarında karşımıza çıkmaktadırlar. Mesnevide çocuk sahibi olma arzusundaki herhangi bir kahraman mevcut değildir. Ramin'le Veyse'nin birbirlerine âşık oluşları bizzat karşılaşp görüşme neticesinde gerçekleşmiştir. Mesnevide aynı zamanda doğdukları belirtilen Ramin ve Gülşeker arasında herhangi bir aşk ilişkisi gerçekleşmediği gibi, Ramin Gülşeker'e karşı büsbütün kayıtsız kalmıştır. Üstelik bu iki kahramanın doğumları hikâyenin ilerleyen bölümlerinde geriye dönüş tekniğiyle çok kısa bir şekilde verilmiştir. Yine mesnevide gizemli unsurlara, yasak mekânlara yer verilmemiştir. Kahramanlar içinde insan dışı varlıklar da mevcut değildir.

İnsan dışındaki varlıklarla konuşma motifinde konuşma diyalog şeklinde değil de kahramanın (Ramin'in) seslenmesi, hitabı şeklindedir. Ramin zindanda kaldığı zaman tabiat varlıklarıyla feleğe seslenerek derdini anlatır.

Veyse vü Ramin mesnevisinde Ünver'in zikretmediği fakat kimi mesnevilerde yer bulan bazı başka motifler de mevcuttur. Bunlardan ilki münecim veya falcı motifidir. Mesnevinin başında yıldız falcılarının Veyse'nin başına bazı belalar geleceği ve daha sonra bu belalardan uzaklaşıp kurtulacağı yönündeki kehanetleri doğrultusunda kızı Veyse'yi Mahabad'da yaptırdığı kalede koruyan Şehru, daha sonra kâhinlerin söylediklerinin doğru olması hâlinde bugüne kadar bu kehanetin çoktan doğrulanması lazım geldiğini düşünerek tedbir fikrinden vazgeçer. Sonrasında da münecimlerin söyledikleri, yaşanan olaylarla doğrulanır.

Bu mesnevideki bir diğer motif mecnuna dönme, çıldırma motifidir. Kapatıldığı zindanda dış dünyayla bağlantısı kesilen Ramin, Veyse'yle mektuplaşma imkânından da mahrum kalınca delilik emareleri göstermeye başlar.

Mesnevide kaleye veya zindana kapatma motifi de vardır. Veyse'ye karşı aşkından ötürü babası tarafından cezalandırılan Ramin, kalede esir edilip zincire bağlanır. Buradan kurtulduktan sonra çıktığı yolculuk esnasında varıp konakladığı ikiyüzlü dervişler (ateşperestler) şehrinde de zincire bağlanarak mahkum edilir.

Kahramanları şehzade ve prensesler olan aşk mesnevilerinde âşıkların yanında bulunan ve onları hayata hazırlayan dadı (daye)lar bulunur. Bunlar küçük yaştan itibaren kahramanların büyütülüp yetiştirilmesinden sorumlu tutulur. Kimi mesnevilerde kahramanlarla hayatlarının sonuna kadar kader ortağı olurlar. Veyse vü Ramin mesnevisinde de bu dadı (daye) motifi bulunmaktadır. Veyse'nin yanında bulunan daye onu yedi yaşına kadar büyütüp eğitmiş ve sonunda mahabad'dan Merv'e uğurlamıştır. Ramin'in sırdaşı ve yardımcısı olan Pervane de her zaman dert ve kader ortağı olarak dikkat çeker.

Veyse vü Ramin mesnevisinde gördüğümüz bu kompozisyon ve motif özelliklerinden sonra “aşk ve macera romanlarında tahkiyenin masal özelliği taşıdığı” (Ünver-1986, s; 457) hükmünü Veyse vü Ramin mesnevisi için vermenin zor olduğunu ifade edebiliriz. Eserine tasavvuf ve siyasetnameyle derinlik ve farklılık katmaya çalışan Lami'î Çelebi, olağanüstü unsurları hikayesine dahil etmemesi, gerçek hayata yakın

kurguya ve motiflere yer vermesinden dolayı klasik mesnevilerdeki masalsı havadan oldukça farklı bir eser vücuda getirmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İNCELEME

2.1. Şekil Özellikleri

2.1.1. Nazım şekli

Mesnevi kendi arasında kafiyeli beyitlerden oluşmuş bir nazım şeklidir (aa/bb/cc/...). Beyit sayısı bakımından hiçbir kısıtlayıcı kurala bağlı değildir. İki ile on binlerce beyit arasında değişen bir genişliktedir. Gerek beyitler arasında kafiye bağlantısı bulunmaması gerek beyit sayısının sınırlı olmaması, şairlerin işledikleri konuyu istedikleri kadar genişletebilmelerine imkan sağlamıştır (Ünver-1986, s; 432). Veyse vü Ramin şeklin sağladığı bu olanakla 6765 beyit olarak düzenlenmiştir. “*Şairler mesnevi yazarken ustalıklarını gösterebilmek ve monotonluğu gidermek amacıyla değişik nazım şekilleri kullanmışlardır. Aşk ve macerayı konu edinen mesnevilerde şairler , olayların takdim-tehiriyle araya küçük parçalar eklemek veya çıkarmak suretiyle aynı konuda yazılmış başka mesnevilerden farklı bir eser ortaya koymaya çalışmışlardır.*”(Ünver-1986, s; 455). Bu tavrı Lami’î Çelebi’nin başka şairlerce de konu edilip kaleme alınmış mesnevilerinde görebiliyoruz (Ayan-1998; Uludağ-97). Veyse vü Ramin mesnevisinde farklı tür özellikleri yer almasına rağmen şair bütün eser boyunca sadece mesnevi nazım şeklini kullanmıştır. Monotonluğu kırmak amacıyla olayın akışı değişikçe yeni başlıklar ilave etmiş ve bu ana başlıklar öncesinde sakiye ve çalgıcıya seslenerek dikkatleri yeni olay veya durumlar üzerine çekmeye çalışmıştır.

2.1.2. Vezin ve uygulaması

“*Beyit sayısının çok olması yüzünden, aruzun hangi bahrinden olursa olsun, mesnevide daima kısa kalıplar kullanılmıştır*” (Ünver-1986; s, 432). Veyse vü Ramin mesnevisi hezec bahrinin *mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün* kalıbıyla yazılmıştır. Haluk İpekten’in bildirdiğine göre bu müseddes kalıp kısalığı ve işlekliliği nedeniyle daha çok mesnevi biçiminde yazılmış uzun hikâyelerde kullanılmıştır (İpekten-1999; s, 174). Lami’î Çelebi’nin aruzu kullanmada hayli başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Zira vezne uymayan beyit sayısı çok azdır. Diğer divan şairlerinin aruzu kullanırken yaptıkları tasarrufları Lami’î Çelebi’nin de yaptığını aşağıdaki örneklerle de görmek mümkündür.

Vasl (Ulama)

“Sonu sessiz harfle biten bir sözcüğü ardından gelen ve sesli harfle başlayan sözcüğe ulamak, bağlamak demektir.” (İsen ve bşk- 2002, s;182). Aşağıda vasl yapılan birkaç beyit örnek olarak verilmiştir.

Yedi kat kaşır içinde dīde-mānend
Bulupdur perveriş ol nūr-ı dil-bend (1001)

Aña kadar idi ol gerdün cenābe
Yüz urup itse hizmet hāk ü ābe (1438)

Saña göndermiş idüm gerçi nāme
Ol işi gönderem iltür tamāme (1484)

İmale: Kısa hecenin uzatılarak okunmasıdır. İki çeşit imale vardır.

a. İmale-i maksur (kısa uzatma): Kısa hecenin uzatılarak okunmasıdır. Türkçe kelimelerde yapılır. (İsen ve bşk.-2005; s,189)

Lami’î Çelebi’nin mesnevi boyunca en çok başvurduğu uygulamadır.

İlāhī kıl dilüm āyīnesin şāf
Ki cānum ol cemālī ola vaşşāf (1)

Muhabbet şem‘ini yak cānum içre
Koma dūd-ı keder imānum içre (2)

Bu sözi dimezem şāhā kıvanu
Şorarsañ dirler adum Şehribānū (943)

b) İmale-i Memdud: “Arapça ve Farsça kelimelerde bir uzun heceyi, ya da sonu iki sessiz harfle veya hemze ile biten bir heceyi bir uzun bir kısa olmak üzere iki hece okumak demektir. Bu, aruzda kusur sayılmadığı gibi, şairlerce çok kez ahengi artırmak için özellikle yapılmıştır.” (İpekten-1999, s;148).

Cihānı mest kılsun cür‘asından
Sa‘adet fāli gelsün kur‘asından (17)

Çü şi‘rūñ iştikākı ‘arşdandur
Bunuñ kadrini şanma ferşdendür (638)

Hayātum kişt-zārın şanma nevdür

Şarardı sebzem evkāt-ı direvdür (949)

Sekt: “Ulama aruz uygulamasında çok kullanılmış ve üstelik şiirde bir ahenk yaratması bakımından da gerekli sayılmıştır. Tersine ulama yapılacak yerde yapılmazsa kulağa hoş gelmeyen bir *sekt*, bir kesinti olur.” (İpekten-1999, s; 140).

Añılsun nāmıyile ʿālem içre
Duʿālar eylesünler her dem içre (19)

Çü hüsnüñ şerhidür dillerde mervi
Kudümüñden müşerref eyle Mervi (1131)

Niçün eyler hevā evcine pervāz
Çü döymez kız kıgıldısına şebbāz (1460)

Zihaf: “Aruz terimi olarak uzun okunması gereken hecelerin kısa okunmasına denir. Uzun sesli heceleri bulunan Arapça ve Farsça kelimeleri aruz kalıplarına uydurabilmek için yapılan hatadır.” (İpekten-1994, s; 33).

Hakūñ irdi çü genc-i rahmetine
Hedāyāyile döndi ümmetine (280)

Bir ağızdan idüp Davūdî elhān
Götürdi raqşa her cānı felek sān (2793)

Bu āteşden mişāl-i māhî-i şūr
Nemek-sūd oldı yekser bahr-i mescūr (5043)

Bazı uygulamalar: Lami’î Çelebi neredeyse bütün divan şairlerinin yaptığı gibi vezin gereği bazı kelimelerde ses türetme veya ses düşürme yoluna gider. Aşağıda örnekleri görülen beyitler bu uygulamalardan birkaçıdır.

a) ses türemisi:

zırh-zırh

Felekler geyse kasdum çün **zırhlar**
Zırhlardan açā tūrüm girihler (1405)

Zırhlar halkā der-güş eylediler
Dühüller sīneden cūş eylediler 1557

Zehr: zehir

Olanlar hizmetin idüp miyân-bend
Nebât **zehir**se olur ney-i kıand (2661)

Hızr: Hızır

Hızır san bunda çekmiş şandum ābum
Alup gelmiş Sikenderveş türābum (4367)

nar: enar

Enārı düşürüp nārenci rence
Şıķup işkenceler virmiş turunca (2185)

nahl: nahil

Cihānı toyladuñ turvendelerden
Naķiller bađladuñ silk-i güherden (6320)

Zaķm: zaķım

Zaķımlar tıgden kıan ağlar idi
Ney-i nāvek cigerler tağlar idi (2050)

b) Ses değişimi:**Nuşirevan- Enuřırvān**

Ola  alemde  ın adlıle yāduñ
Enuřırvānı unuttura aduñ (542)

tılsım-tılsım

Rumūz-ı devr-i gerdūn anda peydā
Ŧılsımāt-ı cihān yekser hüveydā (837)

İskender: Sikender

Sikender bezminuñ āyinedārı
āalar cāmıle Cem cānına zārı (455)

dil-efgār: dil-figār

Tef ü tābı bu kıār-ı dil-**figāruñ**
Ķurutdı güķlerin ehl-i hiřāruñ (1633)

firüz: efrüz

Demindendir ruḥı oduñ **dil-efrüz**
Ĝamındandır dili dūduñ siyeh-rüz (705)

c) Ses düşmesi:**Ki uram-k'uram**

Burāk it ʿaqlı miʿrāc-ı yaḳīne
K'uram cevlan toḳuz çarḥ-ı berīne (3)

Kadd: kad

Başı kel saçları pāyına ırmiş
Ḳadi oḳı belā yāyına girmiş (3515)

2.1.3. Kafiye ve Redif**2.1.3.1. Kafiye**

Bütün klasik edebiyatlarda olduğu gibi divan şiirinde de şairler dahil oldukları geleneğin estetik nizamına sıkı sıkı bağlıdırlar. Bu bakımdan divan şiirinde kafiye ve redif gibi unsurların kullanımını büyük ölçüde gelenek belirler. Bu anlayışta kafiye daha çok göze hitap eder. Dolayısıyla şairler bazen Türkçe kelimelere getirilen eklerle, birbiriyle kafiyeli olması mümkün olmayan, ancak, benzer sesleri ihtiva eden kelimelerle kafiye yapmışlardır. (Macit-1996, s; 84). Veyse vü Ramin mesnevisinde de bu anlayış çerçevesinde bazı uygulamalar mevcuttur. Bazı beyitlerde kafiye herhangi bir ahenk özelliği taşımayıp sadece göze hitap etmektedir.

Gerekmez dūna yüz virmek şü deñlü
Ki kendin şanup ādem baş çeke o (1463)

İşidüp bu sözi Muʿbedle Şehrū
Didiler verd-i nāzük-ḫabʿ idi o

Lami'î Çelebi mesnevi boyunca pek çok beyitte kafiyeyi çoğul eki yardımıyla sağlamış bir nevi kolaycılığa kaçmıştır. Aşağıdaki beyitler Lami'î'nin bu uygulaması için sadece birkaç örnektir.

Yüridi çün ʿalemler açdı şeh-**per**
Zeminden ādemi gökden melek**ler** (1567)

Bedenler üzre dikdürdi ʿalemler
Tonatdı burc u bārūyı ser-ā-ser (1601)

Şu deñlü itdi zeyn-i tīg ü hañçer
Ser-ā-ser hār-püşť oldı bedenler (1603)

Derūndan işleridi naķb-zenler
Dil-i ʿāşıkda gūyā fikr-i dil-ber (1627)

Hadeng ü seng idi dün gün muķarrer
Bu ortalıkda hoş varup gelenler (1629)

Uyanup h̄ābdan aʿdā ser-ā-ser
İdüp gayret çeküp tīg ü teberler (1642)

Osmanlıcanın üç dilin kelime ve dil özelliklerini barındıran yapısı şairler için hem aruzun Türkçeye uygulanmasında hem de şiirde kafiye ve redif kullanımında geniş imkanlar sağlamıştır. 6765 beyitlik eserinde bu imkândan faydalanan Lami'î Çelebi'nin kafiye tercihleriyle ilgili birkaç örnek beyiti aşağıya çıkarılmıştır.

Türkçe kelimelerle yapılan kafiyeler:

Kişi çeşmine hergiz bed şanur mı
Geñez cānuñdan ādem uşanur mı (4155)

Anuñ güftarı cāna cān bağışlar
Bunuñ nāvekleri cān içre işler (3356)

Sühandan bezme güherler saçıldı
Gül-i ter gibi sözden söz açıldı (3360)

Türkçe-Farsça kelimelerle yapılan kafiyeler:

Eger görseydi merd-i heyʿat-endiş
İdinmezdi felek endāzesin iş (2386)

Dir iseñ gül yüzüñdür āşinā-rūy
Gül-āb idüp perīveş şīşeye koy (3081)

Şaçuñ dirseñ olur hem-dest-i herkes
Degül pāy-ı dırāzın başımı kes (3082)

Türkçe-Arapça kelimelerle yapılan kafiyele:

İki  alemde birdür yok Şeriki
Olur k fir ana kim dirse iki (4510)

Ruĥu ndan m ha yüz bin ta ne vardur
Bugün ĥ sn nde hiĥ eksik ne vardur (4538)

Ĥi ab eylerdi geh  arĥ   geh aya
Gehi yanardı derdinden Őab ya (4605)

Farsça kelimelerle yapılan kafiyele:

Nes minden alursam b dveŐ b 
Olam zülfüm gibi d n gün siyeh-r  (3074)

Didi dild re Ő h olup güher-senc
Bilür var mı bu aĥterlerde satranc (3361)

Eger meyd n virirse Ő h-1 kişver
Urup  evg n-1 emre g yveŐ ser (4179)

Farsça-Arapça kelimelerle yapılan kafiyele:

Dem  nd r s ne-i mecr ĥa merhem
Nefes p yinde b d iy n y her dem (2359)

Cih ndan bir nefesdür iĥtiy ru 
Toludur y d-1 ĥaĥdan c n-1 z ru  (2368)

   maĥb l-1 Süleyman-1 zam nsın
Zeb n- m z-1 murg n-1 cih nsın (2369)

Arapça kelimelerle yapılan kafiyele:

Dimiş erb b-1 d n ol kim  aceld r
Ceh let birle Őeyt n   ameld r (4187)

Eger  onulsa  ab  üzre e f l
Dil   c ndan ider idb ra iĥb l (4156)

Hev n  rdınca Őehb z n-1 devr n
İderler vuŐlatu  Őevĥiyle  ayr n (4496)

Yapılarına göre kafiye kullanımı:**Yarım kafiye**

Nola ol cānı şaķınsam nazardan
Nazar hāli degüldür şūr u şerden (1008)

Çü menzilgāhına irişdi Şehrū
Başından mey gözinden uçdı uyhu (1027)

Ḳudūm-i hazret-i Bānūyı bildi
Yüz urup ben ḳulı irsāl ḳıldı (1043)

Tam kafiye

Muʿaṭṭar ḳıl meşāmum būyuñile
Münevver eyle cānum rūyuñile (7)

Nihādum dürcini gülşen gibi aç
Seher şebnemleri gevherlerin saç (11)

Yiter ḳıl **Lāmi** bu ḳıl ü ḳāli
Hikāyet eyle şahuñ noldı hāli (1022)

Zengin kafiye

İbād-ı hāsına olup mübārek
İdünsünler ʿumumen tāk-ı tārek (21)

Kenār-ı cūy ister oldu servi
Diler gül-geşt-i şahrular tezervi (1064)

Ṭaḥammül itse tañ mı derd u **rence**
Bozup ḳuflı irem dir feth-i **gence** (3010)

Cinash kafiye

Çü hüsñüñ şerhidür dillerde mervi
Ḳudümüñden müşerref eyle Mervi (1131)

Bu deñlü didi vü uçdı perī-vār
Gören ādem şanurdı kim perī var (4599)

Saʿādetmend olan pendi işidür
Naşīḥat diñlemek ʿāḳil işidür (1731)

Revādur olsa güftārum perīşān
Ki efsūn itdi ol zūlf-i perī-şān (4544)

Eyitdi dem'i ḥod reşhat-ı demdür
Didi dirlik bu demsüz pür ne demdür (4841)

2.1.3.2. Redif

Ek hâlinde redifler:

Çü şıgmaz vahdeti ʿaql u ḥayāle
Düşürme cānuñı fikr-i muḥāle (36)

Hemīn ol yirde yāri sāyesidür
Bir iki ḥādimiyle dāyesidür (1002)

Çü Şehrū gördi ol perhīz u andı
Anuñ şıdķına gönünden inandı (3093)

Tek kelimelik redifler:

Tevāriḥ-i cihān yād **olduḡunca**
Suḥān bünyādı ābād **olduḡunca** (25)

Vişāl eyyāmıdur muṭrıb nevā **kıl**
Demüñden ʿālem için pür-şafā **kıl** (1138)

Baña nefretle nefrīn **eylemezler**
Ḳaranup eylenüp kīn **eylemezler** (1870)

İki kelimelik redifler

Çü cānumdur niçün **tenden ola dūr**
Gözüme nūr iken **benden ola dūr** (1084)

Gel iy dil ʿışķa dem **eksük degüldür**
Hevā ehline ḡam **eksük degüldür** (4569)

Bulup senden şafālar **Merve ḥaķķı**
İderler ḥoş duʿ ālar **Merve ḥaķķı** (4674)

Üç kelimelik redifler

Dilüm gibi qarârũñ **yok senũñ de**
Cihānda ğam-küsāruñ **yok senũñ de** (4640)

Dört kelimelik redifler:

Ḳadi servin hilāl **itdi ğam u derd**
Rũhı māhın hilāl **itdi ğam u derd** (5436)

2.1.4. Başlıklandırma

Başlıkların sayısı oldukça çoktur. Bu başlıkların tamamının Lami'î Çelebi tarafından mı yoksa müstensihler tarafından mı yazıldığından emin değiliz. Zira bu, mesnevilerde sıklıkla karşılaşılan bir durumdur (Ünver-1986, s; 457). Ne var ki şairin kendi hattı olduğunu kabul ettiğimiz Bursa nüshasında bulunan başlıkların tamamına yakını diğer nüshalarda da mevcuttur. Bunlar nüshalarda mesnevi metninin içindeki ana başlıklardır. En güvenilir ve eksiksiz kabul ettiğimiz Süleymaniye, Viyana ve Londra nüshalarında derkenar olarak yazılan başlıkların çoğu Bursa nüshasında yoktur. Buna göre mesnevide konudan konuya geçerken ve pek çoğu sakiye ve mutrıba seslenen beyitlerden sonra yer alan başlıkların Lami'î Çelebi'ye ait olduğunu kabul edebiliriz.

Lami'î Çelebi'nin eserinin başlığı Farsçadır. Mesnevinin tamamında bölüm başlıkları Farsça olmakla beraber eserin giriş bölümlerinde Farsça ve Arapçanın beraber yer aldığı birkaç başlık mevcuttur. Özellikle dini tür örneklerinin başlıklarında Arapça ifade ve iktibaslar bulunmaktadır. Lami'î Çelebi başlıklandırmalarda klasik nesrin bedii tarzını uygular. Özellikle uzun başlıklarda sık sık secilere yer verir. “*Seci terim olarak nesirde cümlelerin sonundaki kelimelerin son harflerinin veya tamlama oluşturan kelimeler ve bağlaçlarla birbirine bağlı ibarelerin son harflerinin kafiye oluşturmasıdır. Bedii üslupta seciler dalgalar hâlinde birbirini izler ve cümleciğin sonunda ortaya çıkar. Tekrar bölünme için en iyi ortak nokta, bir cümle için iki veya daha fazla kısmı arasındaki paralelizmdir. Cümleciklerin sonundaki secilerden başka iç kafiyeler, aynı vurgu kalıpları, kısa ünlülerin kullanılışı ve tevriyeli ifadeler, bu üslubun belirgin diğer özellikleridir.*” (Komisyon (İsen))-2007, s; 84-85). Mesnevideki başlıklarda bu üslubun özelliklerini görmekteyiz:

Tazarru^c u münacāt be-ḥazret-i Kāzıyü'l-ḥacāt ve ʿarz-ı niyāz u zārī der-hāl-i ibtihāl-i talebkārī (138. beyitten sonraki başlık).

Der-naʿt-ı seyyid-i enbiyā ve sened-i aşfiyā ʿaleyhi mine't-taḥiyyati evfāhā ve mine't-teslīmāti aşfāhā (174. beyitten sonraki başlık)

şıfat-ı ḥiṣār-ı gerdün-medār ü midhat-ı kaşr-ı nāmdār (994. beyitten sonraki başlık)

2.2. Dil ve Anlatım

2.2.1. Anlatım

Lami'î Çelebi'nin mesnevisini yazdığı 16. yüzyıl, divan şiirinin tam anlamıyla klasik kimliğini bulduğu dönemdir. Önceki yüzyılda yazı dili olarak kuruluş aşamasını tamamlayıp olgun örneklerini vermeye başlayan klasik Türk şiiri, hem siyasi ve kültürel hadiselerle paralel olarak gelişimini sürdürmüş hem de aruzun şiire tatbikindeki iki-üç asırlık tecrübe sonucunda çok sayıda Arapça ve Farsça kelimeyi bünyesine dahil etmiş, böylelikle üç dilin sözcük olanağıyla oluşan bir şiir diliyle varlığını sürdürmüştür. Veyse vü Ramin mesnevisi de bu yapıdan bağımsız değildir. Mesnevide Farsça ve Arapça kelimeler çok fazla kullanılmıştır. Bilhassa kafiyelerde Farsça kelimelerin çokluğu dikkati çekmektedir. Lami'î Çelebi'nin başta tevhid üzere dini türlerle, tasvirlerde kullandığı dil çok daha ağırdır. Arapça ve Farsça kelime yoğunluğu bu bölümlerde biraz daha fazladır. Allah'ın varlığı ve birliğiyle Hz. Muhammed'in özelliklerinin dile getirildiği tevhid ve naat bölümleri muhataba uygun bir seviyede, sıradan okuyucunun anlayacağından çok daha ağırdır. Yer yer iktibaslarla da süslenen bu bölümlerde yaratıcının ve onun elçisinin güçleri ve vasıfları, yer yer mecazlar, soyutlamalar ve terminolojik bir dil kullanılarak daha da ağırlaşır.

Saḥa ey dil bu aḥvālüñdür āfāt
Ki e't-tevhīdu isḳātu'l-izāfāt (33)

ʿUḳül āşüftedür zatında haḳḳā
Ki küllü'n-ñasi fi't-taşvīri ḥumaḳā (37)

Bu bahrūñ gerçi oldı kaʿr-ı pür dür
ʿAzīmün lā-yü'eddī deynehū dur (41)

Velī sırrı devāyirden biründür
Ḳuyudāt-ı taʿayyünden maşündür (44)

Ne deñlü eyler iseñ fikr-i ıtlāk
Olur ħallüñ ser-ā-ser kayd-ı iğlāk (45)

Şeh-i ħayl-i rüsul ser-ħalka-i dīn
İmām-ı enbiyā kehfü'l mesākīn

Muħammed virdi Hak nām-ı kerīmin
Livā-yı hamde mencūk itdi mīmin

Çü bağlandı kemer rāh-ı aħadde
Aħad Aħmed ħodı nāmın o ħadde

O nāmile yazıldı dehre nāme
Melā'ik secde kıldılar o nāme

Felek ħırz itdi anı ħātemine
Güneş denk oldu o naqş-ı nigīne

Zihī ħırz u zihī naqş u zihī nām
Ki oldu ħalka mihri mühr-i İslam

Şebāsā 'ālemüñ miskīn ħitāmı
Bulur anuñla dün gün ihtişāmı

Zihī zāt-ı şerīf ü ħadr-i a'lā
Ki ser-gerdānıdur 'arş-ı mu'allā

Ġubār-ı pāyı āb-ı rüy-ı 'ālem
Nesīm-i ħulķı cennet gibi hoş-dem

Zebānı gülşen-i şer' içre bülbül
Cemāli pertevinden reng alur gül

Felek firūze-i engüşterini
Rüsüm-ı mihr u meh naqş-ı nigīni

Şeh-i dīn taħtgāhı 'arş u kürsī
Serān-ı leşkeri İsī vü Musī

Ĥalī 'lullah ħ'ān-sālār-ı bezmi
Emīn-i vaħy-i ħaķ serheng-i 'azmi (175-187)

Kahramanlar arasındaki diyaloglarla devam eden bölümlerde dil biraz daha sadeleşir; ancak çok yalın bir dil kullanımının olduğu söylenemez. Ramin'i tedavi etmesi için götürülen Şeyh'le Ramin arasındaki diyalog tamamen konuşma havası içinde nakledilir.

Eyitdi nitesin iy merd-i 'āşık
Didi mihr ü vefâ içinde şādık

Eyitdi nicedür dilden aña yol
Didi dil kıandedür cānumdurur ol

Eyitdi söyle andan bir nişāne
Didi evşāf-ı cān sığmaz beyāne

Eyitdi iste bu ğamdan necātı
Didi kim cānumuñ oldur hayātı

Eyitdi baña mihrüñden haber vir
Didi evvel kıademde cān u ser vir

Eyitdi kim nider bī-ser bu cismi
Didi genc isteriseñ boz tılısmı

Eyitdi söyle ol gencüñ bahāsın
Didi öldürmedür nefis ejdehāsın

Eyitdi ejdehānuñ zehri vardur
Didi 'ışkuñ dağı pā-zehri vardur

Eyitdi nice şaklar 'ışk cānı
Didi anuñladur bu zindegāni

.....

(4830-4849)

Lami'î Çelebi hikâyeti anlatırken olayın akışına uygun olarak farklı tarzlarda anlatım sergiler. Hikayenin başında Behram Şah'ın gelip konakladığı bağlık bahçelik alanı tasvir ederken, Veyse ve beraberindekilerin geçmeye mecbur oldukları çöl anlatılırken, Ramin ve Veyse'nin eğlenmek amacıyla gittikleri kır betimlenirken benzetme ve kişileştirme sanatlarına başvurularak pastoral-pitoresk tasvirlerle dolu bir üslup kullanır.

Güher-pāş idi her dem ebr-i nīsān
Çemen Hızridi şular āb-ı hayvān

Fürūzān idi güller şem^c-mānend
Ururdı gonceler gūyā şeker ḥand

Göz eylerdi gül-i bādāma nerges
Ḳadeḥ-gīr idi bu şevḳile herkes

Ṭutup la^clīn piyāle elde lāle
Çemenler üzre olmışdı ḥavāle

Benefşe dürc-i ^canber gösterürdi
Dehānından güle zer gösterürdi

Zümürrüd cāmeler geymiş çemenler
Külāhın çarḥa atmış yāsemenler

İdüp gül-nār-ı terler zer-feşānı
Od itmişdi zemīn āsumānı

Semenler beñzedüp meh-tāba ^carzı
Safādan eyleridi āba ^carzı (762-769)

Eserde sıklıkla tercih edilen didaktik üslubun, eserin yazılış amacının sonucu olduğu söylenebilir. Zira eser Kanuni'nin emriyle yazılmıştır. Lami'î Çelebi de eseri çevirirken, Nakşibendi olduğu için (Tezcan-1979, s; 306), tasavvufi gayeyi ihmal etmemiştir. Hikayenin başkahramanı Ramin'i vuslat sahnesinde bırakıp, âşıkların maceralarını mutlu sonla noktalamakla kalmamış, adeta asıl meramını son söz olarak söylemek için eserin bitiş bölümünü siyasetname türünde ve didaktik tarzda düzenlemiştir. Burada ifade edilen düşünceler ve verilen öğütler siyasetnamelerde işlenen konulardan üzerinde durulan fikirlerden pek farklı değildir (Levend-1962, s; 167-194)

Lami'î Çelebi olayların içinde, her şeyi görüp gözeten, hangi olaydan ne gibi dersler çıkarılması gerektiğini hatırlatan bir edayla nasihat verir. Muhatabını doğrudan karşısına alıp ona öğütler veren bir hâkim tavrı sezdirir. Zaman zaman hitap ve tembihlerle, örneklendirme ve deyimlerle anlatımında canlılığı devam ettirir. Veyse'ye

kavuşmak için Veyru'yu zehirleten Firuz Şah, çok geçmeden Behram Şah'ın okuyla atından devrilip ölür. Lami'î Çelebi bu ok ve yay, bu ölüm karşısında nasihate başlar:

Hemānā āh-ı Veyrū idi ol tīr
Ki per-tāb itdi anı kıavs-i taqdīr

O ok sanki kaderin yayından fırlayan
Veyru'nun ahıydı.

Şaķın incitme şāhum bī-günāhı
Ki berķ-i cān-sitāndur tīr-i āhı

Şahım! sakın ah okları, can alıcı şimşek olan
günahsızları incitme.

Çü kıalmaz yirde āhı bī-günāhuñ
Siper olmaz felek olsa penāhuñ

Masumların ahı yerde kalmadığından
sığınağın felek bile olsa sana siper olamaz.

Κazā berķi gibi bu bī-amān tīr
Senüñ çarķuñ bozup eyler kıara yir

Bu amansız ok, kaza şimşegi gibi senin
göğünü bozup kara yere döndürür.

Bugün dime baña karşı tırur yok
Murādum üzre pertāb eylerem ok

“Bugün karşımda duracak kimse yoktur ve
ben okumu istediğim gibi fırlatırım.” deme.

Ne mazlūma ki tīrūñ rence virdi
Hemān öz cānuña işkence virdi

Okun hangi mazlumun canına sıkıntı verdiyse
aynı şekilde kendi canına işkence etti.

Bilür iy tīre-dil ehl-i sa'adet
Özine tīrūñi seh-m-i şehādet

Ey kara gönüllü! Mutluluk ehli, okunun
kendisi için ölüm sebebi olduğunu bilir.

Olur ol nāvek-i ney nāy-ı nālān
Kılur tā rüz-ı maşşer her dem efgān

O kamış ok, inleyen bir neye dönüşüp ta ki
maşşer gününe kadar figan eder.

.....
Sipihrūñ nice biñ kıatdur kemānı
‘Adedden taşradur tīr-i nihānı

Göklerin binlerce kat yayı vardır ama gizli
oku sayılamaz.

Seni merkez gibi idüp nişāne
Kemīngāhuñda tırımış kıaşd-ı cāne

Seni hedef gibi nişan almış ve pusuda durup
öldürmek ister.

Irāķdan eyleyüp kıaşr-ı mesāfet
Göz açdırmayup urur tīr-i āfet

Bela oku, uzak mesafeleri kısaltıp göz
açtırmadan vurur.

.....
Dilerseñ dām olalar dāneyi saç
Füsünü gizleyüp efsāneyi aç

Tutsak olmalarını istersen dane saç. Büyüyü
bırakıp efsaneyi anlat.

(2086-2119)

Ramin'e dünya hâli ve siyasetin gerekleriyle ilgili öğüt veren Şeyh, hafızalarda kalan ünlü hükümdarların bu dünyadan gelip geçtiklerini ve ömrün faniliğini anlatır. Lami'î Çelebi dize başlarında soru sözcüklerini tekrarlayarak oluşturduğu mısra başı rediflerle (Aydemir, Çeltik-2008, s;197) beyitler arasında bir ahenk ve bütünlük sağlar.

Süricek cān u dilden ʿiṣret ü dem Teʿemmül kı̄l ne gördi cāmdan Cem	Gönülden ve candan eğlenip sohbetler edersin. İyi düşün ki Cem kadehten ne fayda buldu?
Yürütsün dehre tīg-i kahramānı Añup fikr it Nerīmān-ı zamānı	Dünyada Kahraman'ın kılıcını yürütsün. Devrin Neriman'ını anıp düşün.
Ḳanı ser pençe ile lāf uranlar Ḳanı yumruk döğüp seblet buranlar	Hani güç, kuvvet bahsini edenler? Hani yumruk vurup bıyık buranlar?
Ḳanı Rüstem Ḳanı Zāl ü Ḳanı Sām Ḳamusın loḲma kı̄ldı ejder-i Sām	Hani Rüstem, hani Zal, hani Sam? Ölüm ejderi hepsini bir lokma etti.
Ḳanı Cemşid ü Deḫḫāk u Ferīdün Degüldi bunlaruñ āḫir ferī dün	Hani Cemşid, hani Dehhak ve Feridun? Sonuçta bunların iktidarları alçak değildi.
Ḳanı İskender ü Ḳanı Süleyman Yedi iḳlīme olmuşlardı sulṫan	Hani yedi cihana sultan olan İskender ve Süleyman?
Bunuñ taḫtını virdi bāde ʿālem Anuñ āb-ı ḫayāt itdi dilin dem	Alem birinin tahtını rüzgara verdi. Zaman birinin gönlünü can suyu etti.
Ser-ā-ser ḫāl-i ʿālem pür ʿiberdür Ṭutar ʿibret ṣu kim ehl-i nazardur	Dünya hâli baştan başa ibretle doludur. Nazar ehli olanlar ibreti görürler. (6525-6532)

Ön redif kullanımının örnekleri aşağıdaki beyitlerde de mevcuttur.

Ṣu ḫālūñ ḫaḳḳı kim ʿanber-ṣikendür
Ṣu zülfüñ ḫaḳḳı kim müşk-i Ḥotendür
Ṣu eşküm ḫaḳḳı kim deryā-yı demdür
Ṣu sīnem ḫaḳḳı kim pür-dağ-ı ḡamdur
Ṣu ʿiṣḳum ḫaḳḳı kim cismümde cāndur
Ṣu şıdḳum ḫaḳḳı kim gündən ʿayāndur (4518-4520)

Kimisinde hevā-yı esb-i tāzi
Kimisinde şafā-yı ḡüy-bāzi

Kimi gül-çin kimi gül-geşt iderdi
Kimi seyrân-ı küh u deşt iderdi
Kimisi serv gibi āba māyil
Kimi bir serve ol itmiş hamāyil
Kimi gül gibi ılmış yakasın ak
Kimi Şu gibi pür-cüş u arāb-nāk
Kimi sāz u kimi sōzile dem-sāz
Kimi efsūn kimi efsāne perdāz
Kimi sāgar tūtop manend-i lāle
 Ruından ber urur aks-i piyāle
Kimi mihrile ılmış rūŐenāl
Kimi māhilerile āŐināl
Kimi eyler Őarāb-ı erguvān nūŐ
Kimi eyler nevā-yı ergānūn gūŐ (781-788)

2.2.2. Dil zellikleri

Mesnevide gūnūmūz Tūrkçesinde pek kullanılmayan bir kısmı unutulmuŐ, bir kısmı da bazı aızlarda varlıđını sūrdüren bazı arkaik Tūrkçe kelimeler gōze arpmaktadır. Tespit ettiđimiz bu kelimelerden bazıları Őunlardır:

enū yanu, gōndürmek, uđurlamak, gōndermek, ıpratmak, geñlü-geñsūz, aruru, yūgürmek, sūnū, yalman, uđunmak, gōyünmek, kalđıymak, kemiŐmek, ıđurmak, kōs÷lmek, genez, ınurmak, sıđamak, sızarmak, ulalmak, aruru, tūrgurmak, yıcanmak, dūt÷zmek, yıltar, aranmak, olaysınmak, önürmek, ölçermek, tamzurmak, arımak, tūrmak, yacanmak...

Eserde gōze arpan dil zelliklerinden biri de kullanılan eklerdir. Mesnevide bugün

-ınca, -ince ve -ıp, -ip, -up, -üp Őekilleri mevcut olan zarf-fiil eklerini karŐılayacak Őekilde -ıcak/ icek ve uban/ūben ekleri de kullanılmıŐtır.

Gelecek zaman eki olarak birkaç beyitte -ısar eki kullanılmıştır. (423, 544, 1004, 1481, 1485, 1663, 2105,3107, 8885, 6134, 6268, 6493, 6531)

Bildirme eki olan -dır, -dir yuvarlaklaŐmıŐ hāliyle -dur, -dūr Őeklinde; bazı beyitlerde ise vezin geređi -durur, -dūrür Őeklinde yazılmıŐtır.

Birinci ve ikinci Şahıs ilgi ve iyelik ekleri (harekeyle) yuvarlaklaŐmıŐ olarak yazılmışlardır. biz-im /biz-÷m; sayd-ımız/ sayd-umuz gibi. (2679, 2684)

Birinci tekil şahıs geniş zaman ve bildirme eki yerine birkaç beyitte –ven eki kullanılmıştır. *dimezven, degülven* gibi (551, 680, 988, 1281, 3562, 3596, 4718).

Bugün kapalı e olarak adlandırılan de-, yet-, yen-, ye-, beş, gibi kelimelerde bulunan i-e arası ses, i sesini karşılayacak şekilde yazılmış ve nüshalarda yer yer harekelenmiştir.

Bugün giy- şeklinde telaffuz ettiğimiz kelime gey- şeklinde harekelenmiştir. Yine döndür- fiili dönder- şeklinde harekelenmiştir.

dağ, dolu, doğru, doğ-, dur-, duy-, danış-, tutuş-, tat-, dokun- gibi bugün bir kısmı d, bir kısmı t sesiyle başlayan bazı Türkçe kelimelerin yazımında nüshalarda tam bir tutarlılık olmamasına rağmen genel olarak bu sesler L ve K nüshaları dışında t harfiyle yazılmışlardır.

İkinci tekil kişi emir kipi olarak –ğıl, -gil eki de kullanılmıştır.

Eger merdiseñ ol**ğıl** haqqa meşğül
Ne hâcet qalbün itmek halka meşğül (135)

Gül-i tersin semenveş durma**ğıl** ruḥ
Şeker-lebler gerekmez telḥ pāsuh (4540)

Ḥalāş olğıl riyā-yı pür-zağaldan
Ne ḥāşıl kimyā-yı bī-‘amelden (6748)

-lık, -lik, -luk, -lük isimden isim yapma eki beyitlerde lıḡ şeklinde de kullanılmıştır.

Niçün sāḳi bu dem bed-ḥūliḡ eyler
Şürāhiveş delüḳanlul**ıḡ** eyler (3857)

Te‘emmül ḳıl ḳamu bād-ı hevādur
Hevā-peymāl**ıḡ** iy cān nā-revādur (6304)

Ṭutulmaz mülk zūr-āverliḡile
Yüri ‘ālemde dānişverliḡile (6624)

-lık, -lik, -luk, -lük ekinin yazımında nüshalarda bir bütünlük yoktur. Ek, aynı nüshada farklı şekillerde yazılabilmiştir. örn.: gedālıḡ: gedālik L V G (2983), pāklıkdür: paklıkdur K (2936).

İlgi zamiri olan ki de nüshalarda birkaç yerde ḡi şeklinde yazılmıştır. ör.: la‘indeki: la‘ındaḡı İ L K G V (4138), canındaki: canındaḡı S İ L K V (2464).

Hemen hemen bütün nüshalarda yan yana iki ünlünün bulunduğu sözcüklerde ünlüler arasında bazen y bazen de hemze (◌) kullanılmıştır:

kā'ināt: kāyināt (613), māyī: mā'i (718)

Nüshalarda ve (u, ü) bağlaçları ve terkiplerin yazımında da tam bir tutarlılık yoktur. Bazı beyitlerde bağlaç yerine terkip kullanılırken bazı beyitlerde bunun tersi olur. Bu tür kullanımın en sık göze çarptığı nüsha S nüshasıdır. Bu nüshada pek çok beyitte ve (u, ü) bağlaçları kullanılmamış bunun yerine terkip yapılmıştır.

örnek: efsûn u: efsûn-ı S (377), taht u mülk ü : taht-ı mülk-i S (747) ayrıca bkz. 570, 782, 880, 1031, 1032, 1057, 1158 vd.

Bazı kelimelerin nüshalarda ikili yazımı da dikkat çekmektedir. örneğin koğ- fiili bazı nüshalarda koğ- şeklinde yazılmıştır (1127, 5103, 5128). şoğut- fiili bazı nüshalarda hem şoğut hem de şovut- şeklinde yazılmıştır (814, 2079, 2122, 2874).

Bu gramatikal özelliklerden başka iktibaslar, atasözleri, deyimler ve edebi sanatlar da Lami'î Çelebi'nin dil tasarrufundaki diğer öğeler olarak dikkat çeker.

2.2.2.1. İktibaslar

İktibas kelimesinin edebiyattaki anlamı: “Manayı kuvvetlendirmek, söze güzellik kazandırmak maksadıyla bir şair veya nasirin, eserine ayet, hadis ya da bunlardan parçalar almasıdır.”

İktibas olunan kelimelerin vezin zorunluluğuyla artırılıp eksiltilebilir. Yahut takdim tehir edilebilir.

Ayet ve hadislerin aynen alınıp alınmamasına göre iktibasın iki şekli vardır:

I- Tam iktibas: Söz içerisinde zikredilen ayet-i kerime veya hadis-i şerif tamam bir mana ifade edecek şekilde alınmışsa tam iktibastır.” (Küleççi-1999, s; 172).

1. Kemā verede fi'l-ḥadīsi: **li-kūlli şey'in şa[y]kâletün şa[y]kâletü'l-ḳalbi zikrullah:**

Hadiste söylendiği gibi her şeyin bir cilası vardır, kalbin de cilası da Allah'ı zikretmektir. (65. beyitten sonraki başlık). (Ali el-Mütteki; s, 621, hadis no: 1777)

2. Kemā ḳāle'n-nebīyyu 'aleyhisselām: **efḍalu'z-zikri lāilāhe illallah:** Salat ve selam üzerine olsun, Hz. Muhammed'in dediği gibi lailahe illallah en faziletli zikirdir (75. beyitten sonraki başlık) (Tirmizi; 12/282, hadis no: 3711)

3. Terğîb-i müstetir şod an rāh bā ḥafā-i zikr-i *lā ilāhe illallah* fī külli vaktin ve ḥālin kemā ḳālellahu'l-melikü'l müte'āl v'ezkur: **rabbeke fi nefsike taḍarru'en ve ḥifeten ve dūne'l-cehri mine'l-ḳavli bi'l-ğuduvvi ve'l-aşāl.....** (*La ilahe illallah zikrini her an ve duruma gizli söyleme yoluna teşvik için yüce Allah şöyle der:* “Rabbini içinden yalvararak ve korkarak yüksek olmayan bir sesle sabah akşam zikret.” (Kur'an, Araf, 8/205)) (Başlık 96. beyitten sonra)

4. Keşāniden-i Rāmīn envā'-i ni'methā elvān ber-mücīb-i **ve in te'uddu ni'mete'llahi lā tuḥşühā:** Eğer Allah'ın nimetlerini sayacak olsanız sayamazsınız (Kur'an, İbrahim 14/34), ayetinin gereğince Ramin'in türlü türlü nimetlerle sofralar kurdurması.

5. **ekrimu'd-ḳayf:** Misafire ikram ediniz (Hadis), (Yılmaz 1993, 38).

Buyurmuşdur peyamber *ekrimu'd-ḳayf*
Eger ḥıdmetde taḥşir idevüz ḥayf (5291)

6. Kemā ḳāle'n nebi 'aleyhi's-selām: **el eşrefu mine't-teḥiyyāt tuḥefu-ı 'aleyhi'si'r eşrefu mā yū'lefu** (Selamlaşmanın en güzeli üzerine en güzel şekilde şiir inşad edilmiş hediye dir.) (639. beyitten sonraki başlık). (Bu sözün kaynağı bulunamamıştır.)

II. Nakıs (Eksik) İktibas: Vezin veya başka sebeplerden dolayı, asıl mananın bzulmamak ve tamamen anlaşılma şartıyla iktibasta artırma, eksiltme yahut kelimelerin yerlerinde değiştirme yapmaktır (Külekçi-1999, s; 172)

1. **Lā ilāhe illa'llah:** Allah'tan başka ilah yoktur. **la ve illa:** yok, yoktur ancak vardır. Lā, tasavvufta “vahdet-i vücud: varlığın birliği” inancına göre varlığın ancak Allah varlığı olduğunu bildirir. İlla edatı la'nın olumsuz kıldığı şeyi la'dan sonra gelerek olumlu kılar. Bu edatlar La ilahe illallah Muhammedun Resulullah sözünün (tevhid kelimesinin) ilk parçasına işaret ederler (Yılmaz-1992; s, 99).

Ne cān kim iče şerbet dest-i *lā*dan
Olur pākīze aḥlāt-ı sivādan

Ṭolup cān u dili envār-ı *illā*
Tabi'at iče illet ḳalmaz aşla (81-82)

2. Yu'refu'l-mucrimūne bīsimāhum fe **yu'ḥezu bi'n-nevāsi** ve'l-aḳdām: “Suçlular simalarından tanınır, alınlarından ve ayaklarından tutulur.” (Kur'an, Rahman 55 /41).

Yüzün düşdükte gamdan cümle āşi

Ağışni yevme yuhhez bi'n-nevāši (157)

3. **Ahad:** bir, tek. En çok İhlas suresi'nde geçtiği şekliyle bilinen bu kelime başka ayetlerde de geçer. Aynı zamanda Allah'ın isimlerinden biridir. (Kur'an, İhlas, 112/1; Bakara, 2/102, 136, 285 vs)

Gidüp Aħmedden ol dem mīm- i imkān
Aħad aldı heman ol demde iy cān (272)

4. **Bihāmdi'llah:** Hamd Allah'a mahsustur, Allah'a hamdolsun. Kur'an-ı Kerim'de 38 ayette hamdin Allah'a mahsus olduğu ifade buyrulur (Yılmaz-1992, 61-62).

Bihāmdi'llah hazineñ pür-güherdür
Hüner ızharın itmek hem hünerdür (404), ayrıca bkz. 427, 563, 574, 680, 1533,
2829, 4740, 4923, 5967, 6096, 6116, 6393

5. **İl ma'a'llah:** Benim Allah ile... "Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı ede edebilir." mealinde rivayet edilen sözden alınmadır. Bu, sofilerin ağzında çok dolaşan bir sözdür (Yılmaz 1992, 115)

Şehenşāh-ı serīr-i *İl ma'a'llah*
Zihī adr u zihī izzet zihī cāh (189)

6. **İnnā feteħnā** leke fethān mubinā (Kur'an, Feth 48/1). Biz sana apaçık bir fetih verdik.

7. **İnnā kefeynāke'l mustehzi'in:** O alay edenlere karşı biz sana yeteriz (Kur'an, Hicr 15/95).

ılısm-ı rāyāti *innā feteħnā*
Sipāh-ı nuşreti *innā kefeynā* (190)

8. **um fe-enzir, feahhir:** "Ey elbisesine bürünen, kalk uyar. Rabbini tekbir et (O'nun büyüklüğünü an). Elbiseni temizle." ayetlerinden bölüm. (Kur'an, Muddesir 74/1-4)

Dişār-ı keşfin eyler *um fe-enzir*
Şiyābı cāmeşüyıdur *feahhir* (193)

9. **subhānellezī esrā bi 'abdiħ....** "Kulu Muhammed'i geceleyin, Mescid-i Haram'dan kendisine bazı âyetlerimizi göstermek için, etrafını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah, her türlü noksan sıfatlardan münezzehtir. Şüphesiz ki her şeyi

hakkıyla işiten, hakkıyla gören O'dur.” mealindeki ayetten bölümdür (Kur'an, İsrâ, 17/1).

Melekler oldu göklerden şadâ dih
Ki *subhânellezi esrâ bi 'abdih* (253)

İdüp çâvuşluk Behrâm-ı şaf-der
Dir idi *tarriķū* ey kavm-i Enver (263)

10. E'r-rahmānu **'ale'l-'arşı'stevä:** “(Emri) arş üzerine egemendir.” (Kur'an, Araf 7/54, Yunus 10/13, Rad13/2; Taha20/5; Secde, 32/24; Hadid, 57/4).

Çü dikdi 'arşa nūrından 'aşâyı
Müşir oldu *'ale'l 'arşı'stevâyı* (268)

(Kur'an, saf 38/ 48; *neml 27/40*)

11. Fekâne **ķābe ķavseyni ev ednā:** “Sonra (çok perdeler geçerek Rabbine) yaklaştı, derken daha da yaklaştı. O kadar ki kab-ı kavseyn (iki yay) kadar veya daha yakın oldu” mealindeki ayetlerden bölümdür (Kur'an, Necm, 53/8-9).

İrişdi tūr gibi *turfetü'l-'ayn*
Zihī menzilgeh oldur *ķābe ķavseyn* (270)

Nice *ķavseyn* ki *ev ednāya* irdi
Denādan menzil-i a'lāya irdi (271)

12. **fe'staķīm** ke-mā umirte: Öyleyse emrolunduğun gibi dosdoğru ol. (Kur'an, Hud 11/112)

'Alem gibi kadüñdür serv ķāmet
Bulurdur *fe'staķīmden* istiķāmet (290)

13. **kün:** ol. (O), göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Bir şeyi yaratmak istedi mi, ona sadece “ol” der, o da hemen oluverir. (Kur'an, Bakara 2/117, Al-i İmran 3/47, En'am 6/73, Meryem 19/35, Ya-sin 36/82)

Cihān bünyādı çün kim emr-i *kündür*
Pes evvel dem *zuhūr* iden *sühāndur* 623

14. **Nefahtu fihi min-rūhī:** Ben ona ruhumdan üfledim (Kur'an, Hicr 15 / 29).

Sana derdi devā virdi *taḫībūñ*
Nefahtu fihi min-rūhī naḫībūñ (725)

Bunuñ şavtında ʿālemler fütūhı
Anuñ hālī *nefehtu fihi rūhi* (3618)

15. ficidihā **ḥablun min-mesed:** Odun taşıyıcı olarak karısı da (ateşe girecek). Ve boynunda hurma lifinden bükülmüş bir ip olduğu halde. (Kur'an, Tebbet, 111/5)

Ḥuyūṭ-ı şîʿri kim yekser *ʿukaddür*
Felek boynında *ḥablun min meseddür* (4127)

16. ve min şerri'n neffāsāti fi'l-**ʿuḳad:** Ve düğümlere üfleyen büyücülerin şerrinden (Allah'a sığınırım). (Kur'an, Felak 113/ 4)

Ḥuyūṭ-ı şîʿri kim yekser *ʿukaddür*
Felek boynında *ḥablun min meseddür* (4127)

17. Ve min-şerri'n-**neffāsāti** fi'l- ʿuḳad. Ve düğümlere üfleyen (büyücü)lerin şerrinden (Allah'a sığınırım). (Kur'an, Felak, 113 /4)

Şeb ü rüz işi *neffāsāt* u efsün
İder keydile dün gün dehri meftün (4129)

18. **Lā ḥavle** velā kuvvete illā billah'il-aliyyi'l-aẓîm. (Her türlü) kuvvet ve kudret ancak Allah'tadır." Sabır telkin etmek veya bir tehlikeyi uzaklaştırmak için söylenen bu lafız *lā kuvvete illā bi'llah* şekliyle aynı zamanda bir ayet bölümüdür (Kur'an, Kehf, 18/39), (Yılmaz 1992, 101).

Yemez içmez geçer gūyā melekdür
Özi şeytan dili *lā-ḥavleden* pür (5338)

Ümīdüñ kesme iy ehl-i beliyeye
Felîr-rahmāni eltāfu ḥafīye (5528)

19. .... ve **şavirhum** fi'l-emri: (Yapacağın) işlerde onlara da danış. (ayetten bölüm) (Kur'an, Al-i İmran, 3/159).

Çü *şāvīrhum* buyurdu ḥaḳ tebārek
Olur bī-meşveret iş nā-mübārek (6606)

20. **el-faḳr u faḥrî** ve bihî eftahiru: "Yoksulluk benim övüncümdür, ben onunla övünürüm." Bu söz tasavvufî edebiyatta sıklıkla kullanılmakla beraber hadis olup olmadığı kesin değildir; ancak uydurma hadis olduğu yönünde daha güçlü kanı vardır (Yılmaz 1992, s; 49).

Dir iken şāh-ı dīn *el-faḫr u faḫrı*
Ne için sevmeyem cānile faḫrı (5868)

21. Lā tadrī leʿellellahe yuḫeddiṣu baʿde zālīke emren: Bilmezsın, olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarıverir. ayetten bölüm (Kur'an, Talak, 65 / 1)

Bugün hicrūñdeyem bir cāna mālīk
Leʿellellah yuḫeddiṣ baʿde zālīk (4494) (Kur'an, Talak 65/1))

22. Veʿevfā biehdillahi izā ʿāhedtum velā tenḫuḫū'l- ey māne baʿde tevkidihā ve kad ceʿeltumullahe ʿaleykum kefilen innallahe yaʿlemu mā tefʿelune: Sözleştığınız zaman da Allah'ın ahdini (verdiğiniz sözü) yerine getirin; hem Allah'ı üzerinize gerçekten kefil tutarak sağlamlaştırdıktan sonra, yeminleri(nizi) bozmayın! Muhakkak ki Allah, ne yaparsanız bilir (Kur'an, Nahl, 16/91).

İdicek vaʿde-i ihsān ü cūdı
Ferāmuş itme *evfā bil-uhūd* (6730)

Ayet veya Hadis olmayan İktibaslar:

1. Erihnā: Rahatlat. Hz. Peygamberin Bilal Habeşi'den Kur'an ve ezan okumasını istemesi üzere hitabı.

Bilen ḫadrin bu şavt-ı müstetābuñ
Erihnā yā Bilāl oḫur ḫiṭābuñ (2361)

2. el-ʿāru ve la ʿn-nār: ar ateşten beterdır. Arapça kalıplaşmış söz (Ece-2007; s, 190).

İdüb ṭabʿum tamam eşʿārdan ʿār
Olubdur virdüm *el-ʿāru veʿ-ennār* (383)

3. fiṭ-teḫīr-i āfāt: Erteye kalan beladan korkma (Ece-2007; s, 200)

Ney-i dem-sāz idüp bülbülleri māt
Dir idi üd *fiṭ-teḫīr-i āfāt* (856)

4. el-maḫdūr-ı kāyin: Takdir olan başa gelir. El makduru kâinun: Bu ifade için bkz. (Ebu Avane, II / 465)

Degülseñ ger ḫazā ḫükminde ḫāyin
ḫadersiz olma *el-maḫdūr-ı kāyin* (1086)

5. lā isrāfe fi'l-ḫayr: Hayırda israf yoktur.

Çü *lā isrāfe fi'l-ḥayr* oldı ḥaḳ söz
Aradan çıksa mümsik ṭañ mı ḥaḳsuz (6725)

6. *ṭarfetü'l-ʿayn*: göz açıp kapayıncaya kadar . Arapça ifade (Ece-2007; s, 198).

İrişdi tır gibi *ṭarfetü'l-ʿayn*
Zihī menzilgeh oldur *ḳābe ḳavseyn*

Manevi İktibaslar:

1. Mahrem olmayan bir kadınla bir erkek yalnız kaldıklarında aralarına girecek üçüncü kişi şeytandır. (Tirmizi, fiten / 7)

Çü *tenhā* ḳala bir merd ile bir zen
Olur elbette şeyṭān aña reh-zen (3111)

2. Acele şeytandır. (Hadis, Tirmizi, no: 2144)

Dimiş *erbāb-ı dīn* ol kim ʿaceldür
Cehālet birle şeyṭānī ʿameldür (4187)

3. Sultanlar Allah'ın gölgesidir. (Hadis, Acluni, Keşfü'l-Hafa,).

Anuñ kim *nūr-ı şerʿi* rehnümādur
Dimiş kim *şāhlar zıll-ı Ḥudādur*

4. Bir saat adalet etmek bin yıllık nafile ibadetten üstündür. (Hadis, Acluni, Keşfü'l-Hafa, II, 58 /1721).

Anuñçündür ki ʿadl-i *sāʿati* ḥaḳ
Didi yıllık ʿibādetdür muḥaḳḳaḳ (6501)

5. Kendini bilen, Rabbini bilir. (Hadis ?, Yılmaz, 1992, s; 122)

Çü *bildüñ* *nefsüñi* *Rabbüñ* bilindi
Yüri saʿy eyleyüp *nefsüñ* bil indi (6445)

6. Hepiniz çobanlarsınız ve sürülerinizden mesulsünüz. (Hadis, Buhari, Nikah / 90)

Raʿiyyet çün sürüdür *şāh* çoban
Gerek çoban ola dün gün *niḡebān* (5146)

7. Muhakkak Allah adalet ve ihsanla (davranmayı) emreder. (Kuran, Nahl, 16/90)

Bu ni‘met şükürini it kim muhaqqak
Melāz-ı ‘ālemin itdi seni haq

Şeb ü rüz eyleyüp endişe ‘adli
Şehā itmek gerekdür pīşe ‘adli (6476-6477)

İktibas olmayan Arapça ibareler

1. Saña ey dil bu aḥvālüñdür āfāt
Ki *e’t-tevhīdu iskātu’l-izāfāt* (33)

Tevhid, fazlalıkların düşürülmesidir. (Tevhid, Allah’ı eksikliklerden ve fazlalıklardan tenzih etmek demektir).

2. ‘Uḳūl āşüftedür zatında haqqā
Ki *küllü’n-ñasi fi’t-taşvīri ḥumaḳā* (37)

Bütün insanlar (Allah’ı) tasvir etmede / anlatmada aklen yetersizdir (acizdir).

3. Bu bahriñ gerçi oldı ka‘rı pür dür
‘Azīmün lā-yü’eddā deynuhū dur (41)

(Allah), yücedir; onun şükürü (layıkıyla) eda edilemez.

4. Çü mevc-i ‘ışq ile çalḳandı bu fülk
Didi sākinleri *subḥāne zi’l-mülk* (701)

“Mülk sahibini anarız.”

2.2.2.2. Atasözleri

Atasözleri ve deyimlerin özelliklerinden bahsedilirken kalıplaşmış sözcük grupları veya cümleler oldukları söylenir. Bu “kalıplaşmış” ifadesiyle kastedilenin kelimelerin yerlerinin değişmediği, değiş(e)meyeceğidir. Aynı şekilde atasözü veya deyim içindeki bir kelimenin eş veya yakın anlamlısının kullanılmasının da o deyim veya atasözünün klişe özelliğini bozacağı, bu durumda da söz dizisinin deyimsel özelliğini yitireceği atasözleri ve deyimlerle ilgili bilgi verilen pek çok kaynakta belirtilir (Aksoy-1965, Parlatur-2007) Birer dil ustası olan şairler yaşadıkları toplumun dilinin sıcaklığını, canlılığını hoşça giden ifadelerini eserlerine yansıtarken ister istemez sözcükler üzerinde oynamaya gereği duymuşlardır. Kuşkusuz bu tercihte veznin getirdiği zorunluluk da

vardır. Herhangi bir sözcüğün veya sözcük grubunun; zikrettiğimiz nedenlerden ötürü yerinin veya aslının değiştirilmiş olması, edebi metinler içinde değişikliğe uğramış hâliyle kullanılması kanaatimizce deyimsel anlamın ve özelliğın kaybolmasına engel değildir. Bu nedenle çalışmamızda bu şekilde yerleri veya orijinal söyleyişleri değışmiş bütün sözcük grupları atasözü ve deyim olarak değerlendirildi.

Eger cevduır vü ger gendumduır el-ħağ
Biçisersen ne kim ekdüñ muħağğağ (544)

Muğarrerdüır çü yok tağdıre tağyır
Nedüır bu dürlü dürlü fikr ü tedbır (1084)

Elindeñ tutanı bī-dest şanma
El elden üstün olur pest şanma (1524)

Gözüñi bir dem aç iy merd-i ġāfil
Uyumaz ħün-ı nā-ħağ şu uyur bil (1874)

Şular kim maşlahat kaydın yimişler
Biñin fikr it birin işleñ dimişler (2958)

Ziyānuñ fikrini evvelden itgil
Nedāmet soñra aşşı eylemez bil (1498)

Dimişler **eylügi idüp şuya şal**
Yaramazlardan eylük pendini al (4245)

Çü **yoğdur penbeyile oyunu oduñ**
Saña derd ile neyer soñra düduñ (2967)

Sözüñ sağı benemışk ile şayru
Dimişler otur egri söyle toğru (3650)

Revā mı **gün şıvanmağ balçığıle**
Otağ-ı ʿadnı tutulmağ çığıle (5900)

Vaşak kürkile olmaz kişi kaplan
Çıkarur postuñ bir gün bu devrān (6271)

Ṭamaʿ kes ʿālemüñ sīm ü zerinden
Şağın mazlumuñ āhı āzerinden (6506)

Peşimānluk ziyāne aşşı itmez

Kesilmiş dest ü ser bir daħi bitmez (6515)

Meşeldür eski düşmen dost olmaz

Dil-i pür-kīne ʿālem çāre bulmaz (6622)

2.2.2.3.Deyimler

Ağız birliği etmek 4178	Başı hoş olmak 5652
Ağız yumup kulak tutmak 3546	Başını almak 2155
Ağzı açık kalmak 3279	Baş çekmek 1463
Aklını almak 1032	Baş eğmek 3592
Alçak gönüllü 2474	Başı açık yalın ayak 4820
Aman vermemek 2021	Başına duman çıkmak 4725
Ardından bakakalmak 3279	Belaya düşmek 4060
Ateş saçmak 314	Belayı eliyle satın amak 1424
Ateşlere yanmak 313	Belini bükme 3573
Ayağına baş koymak 5844	Benzi sararmak 4351
Ayağına düşmek: 3318	Beti benzi kesilmek 2002
Ayağına yüz sürmek: 4724	Bir içim su 4059
Ayağının tozu olmak: 3338	Boğazına dizmek 1482
Ayak altına almak 4655	Buluttan nem kalmak 1951
Ayaktan düşmek 3573	Can atmak 4725
Bağrı kan olmak: 3484	Can yakmak 5099
Bağrı kararmak 4351	Cana can katmak 2503
Bağrı yanık 4801	Cana işlemek 906
Bağrı yufka olmak 3446	Canı tutuşmak 981
Bağrına basmak 4432	Canına ateş düşek 2240
Bağrına pençe vurmak 5234	Canına ateş vurmak 935
Bağrına taş basmak 5998	Canına kıymak 1678
Bağrını ateş etmek 3862	Canına korku salmak 3959
Bağrını delmek: 3741	Canına su serpmek 2501
Bağrının yağı erimek 1840	Canından usanmak 4155

- Canını almak 5150
 Canını kurtarmak 5602
 Canını yağmalamak 6688
 Dağ üstü bağ olmak 5458
 Defterini dürmek 6432
 Dem bu dem 2335
 Dem sürmek 3365
 Dem vurmak 3851
 Derde derman olmak 1844
 Dert yemek (biri için) 2204
 Devran sürmek 1563
 Dil dökmek 2168
 Dil ucuyla 4652
 Diş bilemek 1552
 Dokuz dolanmak 3940
 Dünya durdukça 6208
 Dünyadan el çekmek 6162
 Dünyanın kaç bucak olduğunu bilmek 1486
 Dünyayı ahrete satmak 5194
 Dünyayı başına dar etmek 4070
 Dünyayı gözüne dar etmek 6117
 Düşe kalka 4640
 El ayak çekmek 342
 El çekmek 372
 El elden üstündür 1524
 El ele baş başa 828
 El ele olmak 6057
 Eli altında olmak
 El silmek 6308
 El yumak 6162
 Elden ayaktan çıkmak / düşmek 1929
 Elden gitmek 2875
 Eli altında olmak 568
 Elinden bir şey gelmemek 6193
 Elinden inlemek 1454
 Elinden kadeh düşmemek 3722
 Elinden tutmak 1524
 Elsiz ayaksız olmak 5502
 El vermek 5622
 Emiş kariş olmak (cancıger dost olmak) 869
 Eteği eskimek 2875
 Eteğini tutmak 6504
 Fırsat bulmak 3888
 Fırsat gözlemek 4100
 Fırsatı fevt etmemek 2048
 Fırsatı ganimet bilmek 5556
 Gaflet uykusundan uyanmak 6360
 Gam yemek 1879
 Gam çekmem 146
 Gayret kuşağını kuşanmak 2067
 Göğsünü dövmek 2006
 Göğüs germek 2065
 Gönlü daralmak 2771
 Gönlünü almak 3266
 Gönlü susamak 2774
 Gönlünü almak 3266
 Gönül vermek 737
 Göz açtırmamak 598
 Göz dikmek 3447
 Göz gözü görmemek 1648

- Göz ucuyla 2812
 Göz üstüne 739
 Göz yummamak 2071
 Gözden uzak olan gönülden uzak olur
 4371
 Gözden uzaklaşmak 2963
 Gözü kana dönmek (öfkeden) 1543
 Gözü kapalı (yapmak) 1674
 Gözü uykuya vermek 227
 Gözünü toprak doyurmak 6676
 Günü doğmak 2044
 Gündüzü geceye dönmek 1837
 Haram olmak 629
 Haya perdesini açmak 2909
 Helali haram olmak 3088
 Her parmakta bir marifet 730
 Hiçe saymak 1166
 Hoş tutmak 4247
 İbret almak 4037
 İster istemez 1032
 İşini altın etmek 979
 Kan ağlamak 2050
 Kan içmek 5400
 Kan yutmak 3117
 Kana boyanmak 5997
 Kanat açmak 5834
 Kara günlü 5448
 Kararı gitmek 1514
 Kararı olmak 2142
 Kemer bağlamak (işe koyulmak) 2143
 Kendi çalıp kendi oynamak 5339
 Kılı kırk yarmak 971
 Koç başına kurban etmek 959
 Kulak vermek 1325
 Kulak vurmak 1953
 Kurban etmek 3996
 Kuş uçurmamak 3286
 Laf vurmak 6119
 Mazlumun ahını almak 6506
 Murad almak 6136
 Muradı hasıl olmak 3012
 Oda yanmak 313
 Pabucu dama atılmak 954
 Parmağı ağzında kalmak 2804
 Parmakla gösterilmek 4051
 Pervane olmak 904
 Saçını süpürge etmek 4971
 Sakalı değirmende ağartmak 2148
 Sefa sürmek 2330
 Sen sağ biz selamet 1539
 Ser verip sır vermemek 4312
 Sudan çıkmış balığa dönmek 5232
 Suya salmak 6091
 Tası tarağı toplamak 4587
 Toprağa yüz sürmek 3534
 Toza toprağa bulamak 5791
 Tuz ekmek hakkı bilmek 934
 Yaka yırtmak 5772
 Yarım ağızla söylemek 4652
 Yele vermek 4139
 Yelip yopurmak (aceleyle koşmak,
 durmadan koşturup çalışmak) 779

Yer gök götürmemek 2021	Yüreği yanmak 4196
Yere çalmak 5117	Yüz çevirmek 6202
Yeryüzünü dar etmek 1683	Yüz suyu 4809
Yol bulmak 6368	Yüz vurmak 5718
Yol tutmak 4151	Yüzü ak alnı açık 4371
Yoluna baş koymak 4312	Yüzü ak olmak 1035
Yoluna baş koymak 4312	Yüzü kara 5487
Yoluna bel bağlamak 5652	Yüzü kara olmak 3074
Yolunda can baş oynamak 6117	Yüzünü toprak etmek 3280
Yumruk dövmek 6526	Yüzü yerdeolmak 2474
Yük olmak 318	

Deyimlerin kullanıldığı beyit örnekleri:

Dilünde ıışk odı yir eylemişdür
Senüñle yār **ağız bir eylemişdür** (724), (4178)

Şeref burcın şu gün **k'ol** kıldı menzil
Atıldı tama başmağı mehüñ bil (954)

Yeg ol kim yer қarayiken тұravuz
Yüzümüz ağ iken pervāz uravuz (1035)

Nemüz aldı **o sağ u biz selāmet**
Ne aldanduk ne hōd çekdük ʿazāmet (1273)

Saņa şahn-ı sarāyum țarraқdur
Bilesin dār-ı **dünyā kaç bucaқdur** (1486)

Olanlar hem-қadeh ʿișret sürenle
Dimișler **aș tuzıyla tuz uranla** (1513)

Diyüp bu resme kıldı cenge āheng
Dil-i aḍāya **kıldı yir yüzün teng** (1683)

Uñudur bulduğın ser-gește hāli
Degirmende ağarmışdur saқalı (2148)

Yimezdi kimse içün kimse **derdi**

Kedi olmuşdı şehriñ şîr-merdi (2204)

Didi iy yâr-ı ğam-h^vâr u vefâdâr
Ĝam itdi **ĝiñ cihâni başuma tar** (3142)

Geyüp çün müze'i geldi hırâma
Hilâlün **başmağı atıldı tama** (3265)

İdüp erbâb-ı meclis baħrveş cüş
Şadefveş **yumup ağız tıtdılar ĝüş** (3546)

Belüm bükdi ğamuñ bâr-ı ĝirâni
Esirger yok mı bu âzürde cânı (3572)

Elüm çekdüm cihân sevdâlarından
Gözüm yumdum zamân ğavgâlarından (3677)

Budur ħorħum ki iy dildâr-ı mehcür
Göñülden dūr olur gözden olan dūr (4371)

Felekveş kimseden pervâm yokdur
Meh-âsâ **yüzüm ağ alnum açuğdur** (4946)

Hemân şeb cümle gördiler yarağı
Seher **divşürdiler taş u tarağı** (4587)

Nola virseñ **dil uciyla** peyâmın
Getürseñ **yarum ağızla** selâmın (4652)

Şafağ-mânend **bağrum kan idersin**
Seher ĝibi dilüm büryân idersin (4683)

Dem-i 'ömri bugünlik tañlalığdur
Hemâna kim **şudan çıkmış balığdur** (5232)

Mey-i murdârveş ħabında kaynar
Ĥaħîħât **kendü çalar kendü oynar** (5339)

Baňa çün **kılmaduñ tağ üstini bağ**
Yeter ur iy felek dâğ üstine dâğ (5458)

2.2.2.4. Özlü sözler

Niçün eyler hevā evcine pervāz
Çü döymeز kız kıgıldısına şebbāz (1460)

İşi ehline işletmek gerekdür
Çü nā-ehl ola terk itmek gerekdür (2673)

Vaşak kürkile olmaz kişi kaplan
Çıkarur postuñ bir gün bu devrān (6271)

Ne hoş dimiş bu kavli ehl-i dāniş
Çü **hemser bulmaduñ borküñle tanış** (6648)

Bilüp bu **fırsatı cāndan ganīmet**
Halāşiçün hemīn itdüm ‘azīmet (5555)

Degüldür hāşılı her hūşenüñ bürr
Şadef her kıtreden ‘ağd eylemez dürr (6331)

Şehenşehler ki mülke cān gibidür
Koyundur halk olar çoban gibidür (6472)

Dikenler kim yemiş virmekdür işi
Yeg ola servden kim yok yemīşi (4165)

Egerçi vaşl olur tār-ı güsiste
Velī dönmeک ne mümkün tār-i ceste (4941)

2.2.2.5. Terimler

Veyse vü Ramin mesnevisinde konunun akışına ve kahramanların birbirleriyle olan ilişkilerine bağlı olarak terimlere yer verilir. Terimler bazı bölümlerde ıstılahat başlığıyla yer alır.

Zehir dolu kadehi içtikten sonra kendinden geçen Veyru’yu ayıltmaya, iyileştirmeye çalışan Veyse, ona yalvararak tıbbi tedavileri sunmak için elinden ne gelirse yapabileceğini belirtirken pek çok tıp terimi kullanır.

Şunup şirīn lebinden nūş-ı **dārū**
Dir idi iy revānum kıtı Veyrū

Tatlı dudağından ilaç içirip derdi ki: “Ey canımın gıdası Veyru!”

Kılayım bağrumuñ **cedvārını** hal

Bağrımın safranını açayım. Yeter ki sen bir

Gözüñ bir dem açup tek kendüñe gel

an gözünü açıp kendine gel.

İdeyüm muklemi **tiryāk**-i fārūk
Şifā olsun saña tek lā demek yok

Gözbebeğimi sana panzehir edeyim. Yeter ki
sana şifa olsun. Hayır demek yok!

Ezeyim zehremi olmazsa **pā-zehr**
Ki sensüz nūş-ı dārūdur baña zehr

Sensiz içilecek ilaç benim için zehirdir.
Panzehir bulunmazsa ödümü ezeyim.

Ƙı lup bu resme bī-ħadd sūz u sāzı
İlac emrinde dilden cān-güdāzı

Bu şekilde ilaçla ilgili hadsiz oranda
acımayla yanıp yakılarak...

Arayup cümle Ƙānūn-ı şifāyı
Ƙomadı itmedük hiçbir devāyı

bütün şifa kitaplarını arayarak araştırmadık
hiçbir deva bırakmadı.

Eger dār u ħayāt ābād olaydı
Etibbā mergden āzād olaydı

Eğer hayat ve yurt sonsuz olsaydı tabipler
ölümden kurtulmuş olurdu.

Maraz şıħhat-pezīr olmasa iy cān
Olur semm-i efāī āb-ı ħayvān

Ey can! Hastalık, sağlık kabul etmeseydi
yılanların zehri ölümsüzlük suyu olurdu.

Ola çün cān u dil āşüfte aħvāl
Helilec Ƙabz ider **ħarnüb ishāl**

Can ve gönül perişan hallere düşünce
helilec(bir çeşit müshil) kabız eder,
keçiboyuzu ise ishal.

Şınup ten çünki çıƘdı dest ü pādan
Ne aşşı Ƙalbe iy cān mūmyādan

Beden tükenip elden ayaktan çıktı. Ey can!
Kalp için mummyadan ne fayda? (1916-
1929)

Aşağıdaki beyitlerde anlatım gramer terimleri aracılığıyla yapılmıştır.

Sūħan-rānī-i şeker-i şigerf bā 'şılāħāt-ı
İlm-i şarf

Gramer ilminin terimleriyle tatlı şeker gibi
söz söyleyicilik

Bugün el virdi fırsat ki demidür
Ki fırsat gözler ol kim ādemidür

Fırsat bugün doğdu. Fırsat gözleyen kişi için
tam zamanıdır.

Çün onlar oldı bu ef'āle **maşdar**
Olam ben daħi **taşrifine** mazhar

Onlar bu işlere kaynaklık (master) edince ben
de idaresini (tasrifini, çekimlemesini)
yapayım.

Gerek kim olmadın ğam ħālī **müdgam**
Ƙılam ol **İllet i'fāl**ini muħkem

Gam hāli *müdgam* (arka arkaya) olmadan o
illet (harfini) kaideye bağlamam gerek.

Bu işden olmadın biñ fitne **müştak**
İdem bu **şığayı** bir **bāba** mülhāk

Bu işten binlerce fitne isteklisi olmadan bu
kipi bir bölüme ekleyeyim.

Kim ola fā vü ‘ayn ü lāmı **sālīm**
Bināsı istiķāmet üzre ķāyim

Kim fe, ayn ve lam’ı (fili, işi) salim (sağlam,
at ekiyle çoğul) yaparsa, binası (grameri)
doğruluk üzerine ayakta kalır.”

Aşağıdaki beyitler Ramin’in kırda düzenlediği eğlencede oynanan satranç oyununun anlatıldığı bölümlere aittir.

Olup **haşmına** bī-dehşet muķābil
Şanasın iki şāhiddür mu‘ādil

Rakibine karşı centilmence oturdu. Sanırsın ki
iki adaletli şahittir.

İki necm-i münevverdür konuşdı
İki haşm-ı dil-āverdür şunuşdı

(Sanılır ki) iki nurlu yıldız konuştu, iki yürekli
rakip hamle yaptı.

İki **leşker** tutup şaflar berāber
İki cānibden aķup geldi leşker

İki asker birlikte saf tuttu ve iki yönden asker
akıp geldi

Olup **beydaķlar** evvel **şāh** reh-ber
Şalındı **esb u fil ü ferz ü ruķlar**

Önce piyonlar şaha kılavuz oldu. (Sonra) fil,
at, vezir ve kaleler harekete geçti.

Bu **ferzin** bend u ol ser **fil** olundı
Oyunlar geçdi ķāl u ķīl olundı

Bu, vezirini bağladı ve fil başkan edildi.
Oyunlar oynandıkça söylentiler çıktı.

Serefrāz itmiş iken **māta** iķdām
Geçüp **manşūbe**-i nāzik Dilārām

Serefracz mat etmeye yaklaşmışken, Dilaram
ince oyununu oynayıp...

İdüp tarķ aña bir **at** u iki **ruķ**
Hemān **māt itdi** ol dildār-ı ferrūķ

o kutlu dost (Dilaram), ona (Serefracz’a) bir at
ve iki kale bırakıp, hemen mat etti.

Göriceķ şāh o bend-i nāzenīni
Aña itdi hezārān āferīni

Şah, o nazlı bağı görünce ona binlerce övgüde
bulundu.

Olup āzürde cāmı Serfirāzuñ
Didi olur öñ oyun künde-bāzuñ

Şerefracz’ın canı acıyıp dedi ki: “İlk oyun
düzenbazın olur.” (3388-3396)

Aşağıdaki beyitlerde ise müzikal terimler yer almaktadır.

Egerçi hoş tutup kılmadı ģarbi
Velī ol bī-dili söyletdi ģarbı

Her ne kadar hoş tutup kavga etmediyse de o
gönlünden geçmişşi söyletti.

Gelüp her mûyî ol pîrûn zebâne
Gamından başladı ʿıŝkuñ terâne

O ihtiyarın her kılı dile gelip gamından aşkın
şarkısına başladı.

Düzenler virdi söz bezmine cāndan
Pür itdi dehr için dil-keş beyāndan

Söz meclisine candan düzen verip, feleği
gönül çekici (dil-keş makamı) anlatımıyla
doldurdu.

Baş açup ʿıŝk ile meydāna girdi
Sühān meydānına merdāne girdi

Baş açıp aşk ile meydana çıktı. Söz meydanına
mertçe çıktı.

Didi benven bugün ʿuŝŝāka dem-sāz
Nevām anuñçün olmışdur ser-efrāz

Dedi ki: “Bugün âşıkların (uŝsak makamının)
sırdaşı benim. Nağmem bu yüzden dik başlı
olmuştur.

Kılup seyr-i ʿIrāk u İŝfehānı
Hicāza itmiş iken ʿazm-i cānı

İsfahan ve Irak’ı (makamlarını) dolaşip (çalıp),
Hicaz (makamın)a yönelmişken...

Esîr-i çeng-i ʿıŝk oldum benāgāh
ʿAceb mi cān u dilden eylesem āh

ansızın aşk çenginin esiri oldum. Candan ve
gönülden ah etsem şaşılır mı? (3559-3565)

2.2.3. Edebi sanatlar

Veyse vü Ramin mesnevisinde şairin anlatımına etki eden unsurlardan biri de başvurduğu edebi sanatlardır.⁶

Mesnevide benzetmeler (teşbih) kahramanların maceralarıyla uyumlu olarak yapılmıştır. Firuz Şah’a başlarına gelenleri anlatan Şehribanu, Veyse’nin güzellik unsurlarıyla yaşadıkları arasında ilgi kurar. Veyse’nin güzelliği bir afettir. Şehribanu ve ailesi onun dağınık saçları gibi dağılmış, tüm düzenlerini sanki rüzgar alıp götürmüştür. Veyse’nin yanağının allığı baht yakıcı, yüzündeki kara ben ise gündüzü geceye çevirici özelliktedir. Dudağının tatlılığı zehir gibidir. Küçücük ağzı bütün aileye dünyayı dar etmiş, yay gibi kaşları ve ok gibi etkileyici bakışları can alıcı olmuştur.

Yaratmış haqq Teʿālā hüsünin āfet
Cemāli bahre beñzer pür meħāfet

Allah onun güzelliğini bela olarak yaratmış.
Güzel yüzü korku dolu bir denize benzer.

Şaçından yile virdük hānumānı

Şaçından dolayı evi barkı yele verdik. Ezeli

⁶ Bu bölümde tek tek edebi sanatlarla değinip mesneviden örnek vermek yerine şairin anlatımına etki eden ve dikkati çeken bazı bölümler edebi sanatların kullanımını açısından incelenmiştir.

Yıkup yakduķ kadīmī dūd-mānı

ocağımızı yakıp yıktık.

Bu dem zülfi gibi āvāre olduk
Düşüp sevdalara ğam-ħāre olduk

Şimdi saçı gibi avare olduk. Sevdalara düşüp
gam yedik.

Ruħından oda yakduķ raħt u baħtı
Ki terk itdük ser-ā-ser tāk u taħtı

Yüzünden ötürü baħtı, malı ve terk ettiğimiz
tacı taħtı ateşe verdik.

Siyeh hālinden oldı rūzumuz şām
Şeker la'ından olduk zehr-āşām

Kara beninden ötürü gündüzümüz gece oldu.
Şeker dudaklarından zehir ićer olduk.

Dehānidur cenūñ rāz-ı nihānı
Bize teng eyledi bu ğiñ cihānı

Saklılığın gizli sırrı olan ağız bize bu geniş
dünyayı dar etti.

Kemānî kaşlarından nātivānuz
Ĥadeng-i ğamzesinden cān-feşānuz

Yay kaşlarından dolayı bitkiniz. Bakışının
oklarından ötürü can vermekteyiz.

Eridi bağrumuz yağı ğamından
Kebāb itdük ciğer odlu deminden

Ğamından bağrımızın yağı eridi. Ateşli
nefesinden ciğerimiz yandı.

Ruħı iken cihānuñ māh u mihri
Ĥarañu kıldı çeşmi bize dehri

Yüzü dünyanın ayı ve güneşyken, gözü bize
cihani karanlık etti. (1833-1841)

Ramin'e öğüt veren şeyh ona dünyanın gelip geçici olduğunu anlatırken geçmişteki ünlü tarihi ve mitolojik kahramanların hālini ibret gözüyle dikkatlere sunmaya çalışır. Lami'î Çelebi burada istifham, tekrar ve telmih sanatlarını kullanarak anlatımını canlı tutmaya çalışır.

Süricek cān u dilden ćişret ü dem
Te'emmul kıl ne gördi cāmdan Cem

Gönülden ve candan eğlenip sohbetler
edersin. İyi düşün ki Cem kadehten ne fayda
buldu?

Yürütsüñ dehre tıĝ-i ģahramānı
Añup fikr it Nerīmān-ı zamānı

Dünyada Kahraman'ın kılıcını yürütsün.
Devrin Neriman'ını anıp düşün.

Ĥanı ser pençe ile lāf uranlar
Ĥanı yumruk döĝüp seblet buranlar

Hani güç, kuvvet bahsini edenler? Hani
yumruk vurup bıyık buranlar?

Ĥanı Rüstem ģanı Zāl ü ģanı Sām
Ĥamusın loĝma kıldı ejder-i Sām

Hani Rüstem, hani Zal, hani Sam? Ölüm
ejderi hepsini bir lokma etti.

Ĥanı Cemşid ü Deħħāk u Feridūn

Hani Cemşid, hani Dehhak ve Feridun?

Degüldi bunlaruñ āhir ferī dūn	Sonuçta bunların iktidarları alçak değildi.
Ƙanı İskender ü Ƙanı Süleyman Yedī iƙlīme olmuşlardı sulţan	Hani yedi cihana sultan olan İskender ve Süleyman?
Bunuñ tahtını virdi bāde ʿālem Anuñ āb-ı hayāt itdi dilin dem	Alem birinin tahtını rüzgara verdi. Zaman birinin gönlünü can suyu etti.
Ser-ā-ser hāl-i ʿālem pür ʿiberdür Tutar ʿibret şu kim ehl-i nazardur	Dünya hâli baştan başa ibretle doludur. Nazar ehli olanlar ibreti görürler. (6524-6532)

Aşağıda bir sofrada yer alan meyvelerin her biri benzetme, kişileştirme ve mübalağa sanatları kullanılarak tasvir edilmiştir.

Döküldi ol Ƙadar cins fevākih ʿUƙūl-ı kâinātı Ƙıldı vālih	O kadar çok çeşitli meyveler döküldü ki kainatın aklını şaşkına çevirdi.
Alup cān būyını andan melekler Meşām-ı çarĥı tıtdı müşg ü ʿanber	Melekler can kokusunu ondan almışlar. Misk-u amber kokusu feleğin burnunu kapladı.
Leb-i dil-ber gibi şīrīn ruţablar Ki hūn itmiş ğamından dil ʿinebler	Güzelin dudağı gibi tatlı hurmalar gamlarından bağrıları kanlı üzümler...
Şararmış rū-yı ʿāşık gibi ayvā Ƙızarmış ĥadd-i cānān gibi elma	Ayva aşığın yüzü gibi sararmış. Elma sevgilinin yanağı gibi kızarmış.
Turunc-ı mihrī māt eylerdi narenc Meger mīzān-ı dehr idi güher-senc	Narenciye(portakal), güneşin turuncunu soluklaştırdı. Felek terazisi sanki inciler tartardı.
Enārından ʿāƙıƙūñ dūrci dil-teng Alur yāƙūt ʿunnābın görüp reng	Akik kutusunun nardan dolayı gönlü daralmış. Yakut, hünnabı görüp rengini almış.
Dil ü cānın yaƙar incīri baluñ Aƙıdur ağızı şuyını zülālūñ	İncir, balın gönlünü ve canını yakar. Pınarın da ağzının suyunu akıtır.
Virür engūrı cūş aşhāb-ı nūşa Ĥurūş-efzā olur erbāb-ı hūşa	Üzümü içki ehline coşkunluk verir. Akıl sahiplerine de coşku verir.
Şekerden taʿm-ı şeftālūsı şīrīn Virür dil-teşneler cānına teskīn	Şeftalisinin tadı şekerden bile tatlıdır. Gönlü susamışların canını sakinleştirir.

Her emrūdi ki m̄anend-i gūherdūr
Şorarsañ kūze-i şehd u şekerdür

İnci gibi olan her bir armudunu sorsan bal ve şeker testisi derler.

Kim eyler piste vü bādāmını yād
Ki destinden kıılır şehd u şeker dād

Sofranın fıstığını ve bademini anan kişi bal ve şekerle dolar.

Nisār oldı reyāhin deste deste
Ki ırı kııldı bŷy-ı müşgi haste

Kokusu misk kokusunu hasta eden deste deste reyhanlar dağıtıldı.

Yolunmuş sünbülŷn mŷ-yı siyāhı
Kıapılmış lālenŷn laleyŷn külāhı

Sünbülŷn siyah saçı yolunmuş. Lalenin yakuttan külahı alınmış.

Gŷlŷn alup yakasın hār elinden
Şunulmuş bezme hoş gŷlzār elinden

Gŷlŷn yakası dikenden alınıp gŷlzar eliyle meclise sunulmuş.

Gŷneş gibi karanfil sikke-peyker
Ruħından meclisi kıılmış mŷnevver

Sikke yüzlŷ karanfil gŷneş gibi yanağıyla meclisi aydınlatmış.

Olundı şöyle tertīb-i şahāne
Ki bezm-i çarħa bulundı bahāne

Felek meclisinin bile (kendi kusurunu örtmek için) bahane bulacağı kadar mŷkemmell bir düzenleme yapıldı. (2766-2781)

Aşağıdaki beyitler Behram Şah'la Firuz Şah arasında yapılan savaş tasvirlerinden alınmıştır. Savaş aletlerinin savaş içindeki görüntüleri hüsn-i talil ve kinaye sanatları yapılarak anlatılmıştır.

Zebān virŷp sinānlar cān alurdu
Gören ol hāleti hayrān kıalurdu

Mızraklar dil uzatıp can alırdı. O hāli görenler şaşıp kalırdı.

Kemān itdŷkçe ebrŷdan işāret
Dil iklīminde tŷr eylerdi gāret

Yay, kaşı hatırlattıkça ok, gönŷl ikliminde yağmacılık yapardı.

Dehān urup sipeh gŷşına sŷfār
Dir idi fırsatı fevt itme zinhār

Okun gezi askerinin kulağına ağzını vurup, "fırsatı asla tepme" derdi.

Yaķa yırtup demŷrden pirehenler
Alemler geydiler kıanlı kefenler

Demirden gömlekler yaka yırttılar. Bayraklar kanlı kefenler giydiler.

Zahımlar tŷğden kıan ağlar idi
Ney-i nāvek ciğerler tağlar idi

Yaralar, kılıçlardan dolayı kan ağlardı. Oklar ciğerleri dağlardı. (2046-2050)

Bihār-ı hūnda yalmanlar yüzerdi
Uzadup dil sūñüler yalmanurdi

Kan denizinde alevler yüzerdi. Kargılar dil
uzatıp yalanırdı.

Kemānlar kılduğınca tīr-i bārān
Gögüsler germişidi rezme kalқан

Yaylar ok yağmuru yağdırdıkça kalkanlar
savaşa göğüs germişti. (2064-2065)

Veyru'nun ölümünden sonra yas tutulur. Yasa insan ve nesne namına her şey katılır. Müzik aletleri ve içki meclisinin elemanları da bu yasa katılırlar. Lami'î Çelebi meclisteki nesnelere her birine insani özellikler yükleyip teşhis (kişileştirme) sanatı yapar. Kişileştirilen nesnelere doğal özelliklerine daha farklı ve çarpıcı nitelikler yüklenerek hüsn-i talil sanatı yapılır:

Olup şūrīde-dil ālātı bezmūñ
Akıtdı hūn-ı dil esbābı rezmūñ

Meclisin aletleri perişan gönüllü olup savaş
vasıtaları gönül kanı akıttı.

Tutuşdı odlu demler birle neyler
Dögüp göğsin kadın def kıldı çenber

Neyler ateşli nefeslerle tutuştu. Def,
göğsünü dövüp boyunu çember etti.

Bilini bükdi çengüñ āh u efğān
Dilin od itdi gamdan ʿud-ı nālān

Ah çekişler ve inilti çengin belini büktü.
İnleyen udun gönlünü gamdan ateşe verdi.

Eritdi bağrını şemʿ-i dil-efrūz
Nitekim cānını mäh-ı siyeh-rūz

Gönül aydınlatan mum kara bahtlı ayın
canını eritti.

Қadehler қана yundı bu elemden
Şürāhinūñ dili hūn ʿoldı gamdan

Kadehler bu elemden kana boyandı.
Sürāhinin gönlü gamdan kanla doldu.

Sipend-i āzer oldı cān-ı micmer
Boyandı düddan saķf-ı serālar

Buhurdanın canı ateş tütsüsü oldu.
Sarayların kubbelerini duman kapladı.

Cenibetler urundı zīn-i maʿkūs
Dühüller sīne döğdi nitekim kūs

Yedek atlara ters eyerler kondu. Davullar
sinelerini büyük savaş davulu gibi
dövdüler.

Derūndan kıldı şurnālar fiğānı
Ceresler pūr-enīn itdi cihānı

Zurnalar derinden inledi. Çingiraklar
cihanı iniltilere boğdu. (2005-2012)

2.3. Figüratif Unsurlar

2.3.1. Tipler ve kişilikler⁷

2.3.1.1. Tahayyüli-tasavvuri tipler

Tahayyüli-tasavvuri tipler, divan şiirinin dünyasında değişmez, sabit özelliklere sahip olup çoğu gerçek kişi veya kişilik olmayan, insanın belirli sıfatlarını ifade eden ve genellikle divan şiirinin aşk kurgusunda yer alan tiplerdir.

Âşık Grubu:

âşık 4686

bende 5429

bi-dil 1924

bülbül 850

dil-dade (4062),

divane

ehl-i aşk (4848)

ehl-i dil (571)

ehl-i hikmet 2186

erbab-ı dil

erbab-ı gam

Ferhad 712

Geda 4915

Hüsrev (1397)

Mecnun (711)

Mest 6056

Pervane 4420

Ramin 6022

Saki 3055

Şeyda 4746

Uşşak 3367

Vamık 1793

Vefa 362

---

⁷ Bu bölümdeki sınıflandırma, Metin Akkuş'un Nef'i Divanı'nda Tipler ve Kişilikler adlı kitabına göre yapılmıştır.

Yakub 713

Mürid 681

Maşuk (Sevilen) Grubu:

afet 3845

Azra 1793

canan 6248

Gül 1236

Kıblegâh-i halk-ı alem: 4804

Kutb 5303

Leyla 711

Meh-i Kenan (Yusuf) 713

Mihr 362

Mürşid 5715

Nigar 789

Perviz 712

Sultan-ı huban 5801

şah 5429

şem' 4420

Şeyh 681

Şeyh-i kamil 3521

Şirin 1347

Veyse 2965

Yar 5823

Rakib (Engel veya Engelleyici) Grubu:

adu 6560

ağyar 4532

cazu 4125

düşman 5244

Ehrimen 1615

felek 4254
 gayr 4542
 hain 5228
 kafir 5481
 Sufi 5389
 şeytan 5324

2.3.1.2. Temsili (sembolik) tipler

Keyvan (Zühal, hazinedar, Satürn): 5602
 Mah (kamer, güneş sultanının nedimi): 2831
 Mihr (Şems, sultan-ı cihan): 6007
 Müşteri (Bercis, Jüpiter): 264
 Utarid (Merkür, Behram, güneş sultanının katibi): 261
 Zühre (Nahid, çalgıcı, şarkıcı): 3556

2.3.1.3. Kişiler / kişilikler

Mesnevide kişiler dini-tarihi kimlikleri hatırlatılarak verilmiştir. Gerek dini gerek tarihi ve mitolojik kişiler ya dünya hayatıyla ilgili ibret sunmak, dünyanın geçiciliğini vurgulamak veya hikaye kahramanlarının kişisel özelliklerini benzetmek veya üstünlüklerini, karşılaştırma yapmak suretiyle vurgulamak amaçlarıyla anılmışlardır. Söz gelimi mesnevinin şah kişilerinin özellikleri anlatılırken savaşçı özellikleri İran'ın mitolojik ve tarihi şahsiyetlerinden Zal, Rüstem, Feridun veya Siyavuş'a; eğlenmeyi sevme ve içki meclisi kurma özellikleri Cem'e; cömertlikleri Hatem'e benzetilmiş hatta pek çok zaman kahramanların bu kişilerden daha üstün niteliklere sahip oldukları dile getirilmiştir. Yine dini veya tarihi yönleri olan bu kişiler genellikle en bilinen, adları geçtiğinde akla ilk gelen özellikleri hatırlatılarak mesnevide anılmışlardır. Mesela Belkıs güzelliği, Hızır çok süratli bir şekilde yardıma ulaşması, Hz. İsa ölümlere can verebilmesi, Hz. İbrahim cömert ve sofrası açık bir kişi olması bakımlarından söz konusu edilmişlerdir. Lami'î Çelebi mesnevinin kimi yerlerinde tarihe mal olmuş, ihtişamları, güç ve saltanatlarıyla ünlenmiş bu kişileri art arda sıralanan beyitler hâlinde hatırlatmış böylelikle okuyucunun dikkatini canlı tutmayı başarmıştır.

2.3.1.3.1. Dini kişilikler

Belkıs: 1280, 1820, 6007

Bilal Habeşi: 2361

Davut-Zebur: 2835, 3619

Halil Hz. İbrahim): 187, 596, 602, 3478, 4333

Harut: 677, 2223, 4126

Hızır: 94, 492, 505, 762, 1361, 2434, 2698, 2806, 2947, 2995, 3238, 4321, 4367, 4854, 5665, 5472, 5478, 5512, 5517, 5523, 5529, 5533, 5608, 5622, 5832, 6111

İlyas: 505

İsa / Mesih / Ruhullah: 94, 186, 209, 421, 422, 436, 508, 643, 722, 761, 2345, 2639, 2809, 3239, 3464, 3476, 3619, 4337, 4623, 4638, 4738, 4786, 5523, 5533, 5632, 5779, 6257

Karun: 488, 3314, 6681

Meryem: 4638

Muhammet (Rusulullah, şah-ı din, imam-ı enbiya, ser-halka-i din, şeh-i hayl-i resul): 172, 173, 174, 175, 176, 177, 250, 272, 285, 473, 5349, 5835, 5867, 6474

Musa: 186, 2527, 3476

Nuh: 778, 4625, 5512, 5615

Süleyman: 501, 520, 578, 592, 613, 797, 1095, 2369, 5142, 5223, 5613, 5664, 5758, 5835, 6007, 6529

Ümmühan: 233

Yusuf: 4331,

Zünnun (Yunus): 4332, 5504

2.3.1.3.2. Tarihi-efsanevi (destani-mitolojik) kişilikler

Behmen: 5031

Behram: 462, 495, 556, 599

Cem (Cemşid): 22, 454, 455, 495, 580, 751, 778, 1401, 1417, 1580, 1657, 2534, 2571, 2829, 2951, 3493, 3500, 4007, 4558, 5142, 5406, 5732, 5838, 6457, 6524, 6528, 6652,

Dara: 5150

Dahhak: 2534, 6528

Ebubekir Suli 3382

Efrasiyab: 500, 5149

Efrasiyab: 5149

Feridun: 498, 5148, 6528

Hatem: 2571, 3482

Hıssa Bin Dahir: 3381

Hüsrev: 454, 683, 1397, 2537, 2841, 3493, 3876, 5237, 5926

İskender: 455, 498, 1417, 4367, 5670, 5805, 5927, 6118, 6529, 6607

Kanuni Sultan Süleyman: 26, 450, 520, 592, 613

Kaydâfe : 6578

Kiyumers: 497

Kubad: 5150

Leclac: 3376

Nerdeşir: 3419

Neriman: 1653, , 5152, 6116, 6525

Nuşirevan: 542

Oguz Kağan: 2556

Perviz: 712

Rüstem: 462, 463, 798, 1779, 2537, 2567, 2571, 6116, 6527, 6613, 6643

Siyavuş: 1213

Suhrab: 5151

Tahmuras: 497

Zal: 5031, 5152, 6527

Behram: 263, 462, 495, 556, 599

Sultan Sencer: 659

Timur: 499

2.3.1.3.3. Sanatkar kişilikler

Mani: 2289, 3526, 5985

2.3.1.3.4. Mutasavvıf kişilikler

Hallac-ı Mansur: 3600

2.3.1.3.5. Bilgin kişilikler

Aristo: 456, 4736

Sokrat: 4737

Calinus: 1914

2.3.1.3.6. Edebi kişilikler

Cami: 30

Enveri: 406

Senayi: 406

Nizami: 682

Hüsrev: 683

Ali Şir Nevayi: 684

Hatifi: 685

Şeyhi: 686

2.3.2. Dini varlıklar

Cebrail (Süruş-ı Gayb, Ruhü'l-Kuddüs): 48, 187, 584,

Şeytan (Ehremen): 1615, 2160

İsrafil: 635

Rıdvan: 5892

Huri: 2351

Harut : 4127

Marut : 4127

Calut : 4127

Talut : 4127

2.3.3. Milletler

Milletler ya Kanuni'nin övgüsü yapılırken onun saltanatının ve devletinin büyüklüğünü anlatmak ya Turan hâkimi Keyhan Şah'ın hâkimiyet alanını vurgulamak veya diğer milletlere göre ayırıcı özelliklerine dikkat çekmek için anılmışlardır. Kanuni'nin büyüklüğü anlatılırken İran (Acem) şahının kendisine oranla bir kul hükmünde olduğu, Rusları ve Macarları yendiği, Frenklere karşı üstün geldiği dile

getirilmiştir. Yine Ruslar ve Macarlar elbiseleri ve sakallarıyla, Hintliler çirkinlikleri ve esmerlikleri, Berberi, Rum ve Türkler güzel yüzlü kadınlarıyla anılmışlardır. Mesnevide adları geçen Çağatay, Türk, Tatar ve Moğollar ise Turan şahın idaresi altındaki milletler olarak zikredilirler.

Acem: 485

Arap: 485, 781

Berberi: 880

Bulgar: 4326

Çağatay: 2557

Çin: 499, 2199

Engerüs (Macar): 470, 471, 5336

Frenk (Efrenc): 471

Hint: 499

Moğol: 2557

Rum: 333, 880

Rus: 470, 471, 5336

Sind: 2199

Tatar: 2557

Türk: 500, 880

2.3.4. Coğrafya

Veyse vü Ramin mesnevisinde zikredilen yer adlarının bir kısmı olayların geçtiği gerçek mekanlarken bir kısmı ise farklı ilgiler için sadece isim olarak anılan yerlerdir. Bu mekanlardan bazıları büyük coğrafi bölgelerin (Hint, Turan, Türkistan, Çin, Rum, Irak, Horasan) isimleri, bir kısmı ise şehir adlarıdır. Adı geçen bu yerlerden bazıları divan şiirinin genel benzetmelerine uygun olarak zikredilen ve tevriye veya tenasüp sanatları için kullanılmaya oldukça elverişli adlar taşıyan coğrafi mekanlardır. Hint, Karaman ve Aydın bu kullanıma örnektir. Irak, İsfahan, Hicaz isimleri ise musiki makamları bahsinde tevriyeli anlatımın örnekleri olarak dikkat çeker. Yine dini mekanlar olan Kabe ve Merve de benzer amaçlarla anılan ve olayların geçtiği mekanlarla ilgisi olmayan yerlerdir. Mesnevide Kanuni'nin övgüsünün yapıldığı

bölümde Kanuni tarafından alınan veya hakim olunan coğrafi bölgelerin de adları geçer. Bunun dışındaki yer adlarının tamamı ya olayların geçtiği veya olay kahramanlarının münasebetlerinin bulunduğu yerlerdir. Babil ise Harut ve Marut'un büyülerine mekan olan ve bu bakımdan büyücülükle ilişkilendirilen bir şehir adı olarak mesnevîde kullanılmıştır.

Aydın: 3331

Babil: 4125

Bulgaristan: 4326

Buhara : 5693

Cürcan: 747, 2157

Çin: 499,6213

Herat: 1650, 1653

Hıta: 2642, 39

Hicaz: 3563

Hint: 2199

Horasan: 2134, 2200

Irak: 3503, 5367, 3563

İran: 805, 5917

İsfahan: 925, 3563

Kabe: 996, 2994

Karaman: 3331

Maçin: 2199, 3331

Mahabad: 994, 1040, 1095

Merv: 930, 1037

Merve: 4675

Rodos: 471

Rum (Anadolu): 368, 880, 5006

Semer kand: 2560, 2867

Şam: 4326

Turan: 805, 3315, 266

2.3.5. Hayvanlar

Mesnevîde geçen hayvan adları oldukça çeşitlilik gösterir. Olayların akışı içinde kahramanların doğrudan görüp ilişkili oldukları hayvan sayısı azdır. Bu hayvanların başında atlar, deve, şahin, canavar (kaplan), ceylan ve balık gelir. Bunların dışındaki hayvan adları ya mekanı oluşturan dekoratif birer figür olarak veya kişilerin benzetme yönlerini ortaya koymaya yarayan sembolik varlıklar olarak dikkat çekerler. Ayrıca bazı hayvan adları da ziyafet sofralarında birer yemek unsuru olarak geçer (oğlak, kuzu, turna, kaz, kuş, buğra vs.). Lami'î Çelebi, hayvan adlarını daha çok benzetme ilgisi içinde kullanır. Hayvanlar sembolize ettikleri genel veya zıt özellikler için birer anlatım aracı olarak anılırlar. Buna göre güzellik, çirkinlik, güçlülük, zayıflık, cesaret, korkaklık, sinsilik, iyilik, kötülük, hırslılık, ahmaklık, incelik, kabalık gibi karakter sıfatları etrafında benzetme ilgileri kurularak ya hikmet ve nasihat verilmiş veya kahramanların özellikleri anlatılmıştır. Aşağıda isimleri geçen hayvanlar ve beyit numaraları verilirken farklı adları olan hayvanların her bir adının geçtiği beyit numarası isim sırasıyla verilmiştir.

Ahu (gazal): 845, 2680

Akrep: 4770

Anka: 1581

Ankebut: 4425

At (semend, esb, rahş): 2598, 515, 2601, 2580

Buğra: 3440

Bum: 2167

Bülbül (andelib): 3222, 3292

Canver: 4011

Ceddi: 3437

Deve (nake, uştur): 1514, 5015, 6000

Dinme: 5232

Dürrâc: 2345

Ejderha (ejdeha, ejder): 408, 465, 515

Gâv (sevr): 603, 2003

Gevezn: 4015

Gûr: 4015
 Har: 6671
 Hemel: 3437
 Hınzır: 1733
 Horos: 5445
 Hüdhd: 5835
 Hüma: 4281
 İnek: 2161
 İt (seg, kelb, kilab): 1733, 1517, 936, 4550
 Kaknüs: 2167
 Kaplan (bebr): 6271, 3820
 Kebk: 3227
 Kebuter: 2585
 Kedi (gürbe, hırre): 2204, 1593, 6488
 Kelâğ (zağ): 5334, 4610
 Kerkes: 6277
 Kirm: 330
 Koyun (agnam, gusfend): 6471, 531, 5401
 Kumru: 3204
 Kurt (gurg, sirhan): 5232, 5231, 531
 Kuş (murg): 635, 1045
 Küleng: 4019
 Meges: 527
 Melah: 5757
 Menn: 6323
 Mûr: 603
 Muşek: 384
 Neheng: 5041
 Ördek: 2760
 Peleng: 1478
 Peşe: 603

Pil: 603
 Rübâh: 5235
 Samur (semmur): 5049
 Semek (hut. mahi): 2060, 2450, 2452
 Serçe (usfur, üncişk): 4200, 5505, 496
 Simurg: 5505
 Sincap (kakum): 2899, 5049
 Süklün (tezerv): 963, 3435
 Şahin(baz, şehbaz): 2539, 3222, 1581
 Şir: 3820
 Tavşan (hargûş): 1517, 6617
 Tavus: 5334
 Tazi: 3926
 Tuti (Bebga): 3467, 5832
 Ukab: 1263
 Üştur: 5413
 Vaşak: 6270
 Yılan (mâr, ef'i): 1509, 2207, 4487
 Zenbur: 466

2.3.6. Bitkiler

Veyse vü Ramin mesnevisindeki bitkilerin çoğu çiçek veya meyvelerdir. Çiçekler daha çok bahar tasvirlerinin yapıldığı mekanlarda birer bezeyici unsur veya sevgilinin güzelliğini anlatmak için benzetme ögesi, meyveler ise divan şiirinin sevgiliyle ilgili klasik teşbih ögeleri olarak kullanılmışlardır.

‘Unnab: 3119
 Afyon: 1031
 Ağaç (eşcar. bîşe, dıraht): 822, 815, 4024, 817
 Ar’ar: 3207
 Ayva (bih): 2769, 3451
 Badam: 2776

Bar: 6326
benefşe: 3295
Çemen: 2442
Çınar: 2716
Çiçek: 822
Elma (sib): 3451, 2769
Erguvan: 2786
Fındık: 3119
Fıstık (piste): 3119, 5007
Gonce: 6050
Gül: 4321
Hurma (rutab): 3297, 4320
İncir: 1939
Kafur: 893
Karanfil: 2780
Lale: 3479
Leymun: 3451
Nahil: 6319
Nar (enar): 389, 2185
Narenciye: 389
Nergis: 5125
Nesrin: 3296
Nihal (nahl): 3052
Nilüfer: 2443
Reyhan: 2445
Sandal: 5024
Semen: 4322
Servi: 881
Sidre: 835
Sipend: 894
Susen: 2447

Sünbül: 3295
 Şakayık: 2447
 Şimşad: 881
 Tere: 4717
 Tuba: 815
 Tunç: 677
 Ud: 881
 Ukhuvan: 2444
 Vakvak: 3284
 Yasemen: 3226
 Zaferan: 3256

2.3.7. Dini-mistik unsurlar

2.3.7.1. Melametilik

Horasan'da doğup gelişen, uzun asırlar boyunca Ortadoğu, Anadolu, Balkanlar ve Orta Asya'da etkili olan Melametilik sufilerin adab-erkan ve kıyafetlerine en büyük tepki hareketi olarak hicri üçüncü asırda doğup gelişmiş bir tasavvufî akımdır (Bolat-2003, s;14). Melametîlik için tasavvuf ıstılahında: “*Yaptığı iyilikleri (gösteriş olur endişesiyle) gizlemek, kötülükleri ve işlediği günahları ise (nefsiyle mücadele etmek için) açığa vurmak.*” şeklinde tarif yapılmıştır (Bolat-2003, s; 14). Veyse vü Ramin'de zikrin faziletlerini ve usullerini açıklayan Lami'î Çelebi, görünüşte Melametî olmanın ve esenliğe zikri dışı vurmaksızın erişmenin güzelliğinden bahseder. Bu şekilde yapılacak zikirle kişi şeytanın her türlü hilesinden kurtulmuş olur.

Ḳıl iy zākır dil ü cāndan sözüüm gūş
 Ḳo zāhir zikri bātından gerek cūş

Ey zikredici (zakir)! Candan ve gönülden sözümü dinle. Açık zikri bırak ve gizli zikirle coş.

Ne hoşdur suretā olmaḵ melāmet
 Ki sırren idesin ḥāşıl selāmet

Görünüşte Melameti olup sonuçta esenlik sırrını bulmak ne hoştur.

Yüri dün gün erenler yolın izle
 Bu genci şöyle cān içinde gizle

Haydi! Her zaman erenlerin yolundan git. Bu hazineyi canında gizle.

Aña bulmaya şeyṭān zerre medḥal

Şeytan ona (hazineye) girmek için hiçbir yol

Degül şeytân melek ırgürmeye âl

bulmasın. Hatta melekler (bile) bir düzene giriş(e)mesin. 97-100

2.3.7.2. Kalenderilik

Kalenderilik, pek çok diğer tarikat gibi Horasan'da kurulmuştur. Cemaleddin Savi tarafından XI. asırda kurulan tarikat, İslam coğrafyasının geniş bir kesimine yayılmış ve geçen süre içinde daha çok muhalif bir tasavvufi akım olarak öne çıkmıştır. Özellikle 13. asırdan sonra Anadolu'da heterodoks İslami anlayışa sahip olmaları, toplumun genel çizgisinin dışına çıkmaları nedenlerinden dolayı Sünni ulema tarafından yerilen Kalenderiler, varlıklarını 20. yüzyıla kadar sürdürmüşlerdir (Ocak-1992). Kalenderilerle ilgili bilhassa divan edebiyatı metinlerinde genel olarak marjinal halleri ve dünyaya kayıtsız tarafları ön plana çıkarılarak tasvir ve tanımlamalar yapılmıştır. Bunlar saçsakallarını kazıyarak tıraş eder, kulaklarına halkalar takar, ellerinde sancaklar olduğu halde def, kudüm ve davul çalarak şehir şehir dolaşırlarmış. Melametilikten doğan bu tarikatın (Pala-1995, s; 309) önde gelen isimleriyle kimi fırkaları birbirinden hayli farklı eğilimler ve görünüşler sergileyebilmişlerdir. Bunlar arasında Baba Tahir-i Uryan, Şemsi Tebrizi, Fahreddin-i Iraki ve Otman Baba örnek verilebilir (Ocak-1992, s; 5).

Osmanlı coğrafyasında yayılmaları 17. asra gelindiğinde önemli oranda azalma gösteren Kalenderilere bir Sünni ve Nakşibendi olduğunu bildiğimiz (Tezcan-1979, s; 306) Lami'î Çelebi'nin olumlu bir bakış sergilediği görülür. Bunda onun Molla Camii'nin eserlerini çevirmesinin etkisi vardır, kanaatindeyiz. Zira Lami'î tarafından Türkçeye çevirisi yapılan Molla Camii'nin Nefahatü'l Üns'ünde Kalenderilerden "sadece ruh sükunu ve kalp huzuru ile kanaat ederler, hallerde bir ziyadelik talep etmezler." sözleriyle övgüyle bahsedilir. (Uludağ, Kara-2008, s;80) Camii, Kalenderileri biri gerçek diğeri İslam'ın özünden kopmuş iki kesim olarak görür (Uludağ, Kara-2008, s;81).

Hikayenin âşık kahramanını irşad eden, ona doğruluk yolunu gösterip yardımcı olan kahramanlardan biri de Kalenderi şeyhidir. Bu şeyh, kendi kavmi olan Ateşperestlerden uzaklaşmış, Amu suyunun karşı kıyısında bir tekke kurmuştur. Ateşperestlerin elinden kurtulan Ramin ve arkadaşları bu şeyh tarafından konuk edilirler. Tekkesi ve müritleri olan bu Kalenderi şeyhi, şair tarafından oldukça olumlu bir şekilde tanıtılır.

Bu yāķın yirde bir pīr-i alender
Felek-āyin urup būnyād-ı lenger

Bu yakınlarda bir Kalender Şeyhi, felek gibi
(buraya) demir atmış.

İŐi cānıyla hızmetsdūr Őeb ũ rūz
Cemāl-i tābnākidūr dil-efrūz

İŐi gece gūndūz candan hizmet etmektir. Nurlu
yūzū gōnūl aydınlatıcıdır.

arīķ-i terk ũ tecrīd ũzre sālīk
Őafā-yı hātır ũ irfāna mālīk

Terk ve tecrit yolunun yolcusudur. Sezgiye ve
gōnūl saflıĝına sahiptir.

Geçūp seksenden ol pīr-i mūcerred
Bugūn yoķ yetmiŐ iki milleti red

O (dūnyadan) soyutlanmıŐ Őeyh seksenini aŐmıŐ.
Bugūn yetmiŐ iki millete “red” yok. 5645-5648

Mesnevinin bir baŐka bōlūmūnde sorulan br lugazda Kalenderilere ait ųzelliklere
deĝinilir.

alender Şekl ammā ayderī vār
Ser-a-tā-pā teninde ĥalkalar var

Kalender Őekilli ama vūcudunda Haydari gibi
baştan ayaĝa kadar halkalar var.

Ūce mi pīr ũ bu tıfl-ı alender
Degūl tıfl-ı alender pūr-ı ayder

O ihtiya ve Kalender çocuk, Kalender çocuĝu
deĝil Haydari oĝlu yūce midir? (3524-3525)

2.3.7.3. Haydarilik

Haydarilik, Kalenderiliĝin bir kolu olarak gōrūlmūŐtūr. Haydariler’in hayat tarzları Kalenderiler’e çok benzer. Esrar içip sarhoŐ bir Őekilde Őiir okuyarak Őehir Őehir dolaŐan serseri derviŐler olarak da tasvir edilen Haydariler, Kalenderiler gibi yarı çıplak dolaŐır, saçlarını kazır ama tepesinde bir tutam sa bırakırlarmıŐ. Boyunlarına, kulaklarına ve hatta erkeklik organlarına dahi halka takarlarmıŐ (Ocak 1992, s; 113-114).

Mesnevide sadece bir lugaz içinde bir benzetme ųĝesi olarak anılırlar.

alender Şekl ammā ayderī vār
Ser-a-tā-pā teninde ĥalkalar var

Kalender Őekilli ama vūcudunda Haydari gibi
baştan ayaĝa kadar halkalar var.

Ūce mi pīr ũ bu tıfl-ı alender
Degūl tıfl-ı alender pūr-ı ayder

O ihtiya ve Kalender çocuk, Kalender çocuĝu
deĝil Haydari oĝlu yūce midir? (3524-3525)

2.3.7.4. Zerdüştlük-Mecusilik

“Zerdüş’tün isminden hareketle Zoroastrianizm ya da Zerdüşçülük ve inanç sisteminde önemli yer tutan ateş kültünden dolayı “Ateşperestlik” olarak da adlandırılan Mecusilik, eski İran kökenli bir dinsel gelenektir.” Bugün hala yaşayan bir din olarak varlığını sürdüren Mecusiliğin kurucusu milattan önce yedinci ve altıncı yüzyıllarda yaşadığı sanılan Zerdüş’tür. Bu din Doğu İran’da kabul görmüş ve buradan yayılmıştır. Zerdüş’tün kurduğu bu inanç sistemi ilk önce tek tanrılı bir din görünümünde olmuştur. “Zerdüş, yüce tanrı Ahura Mazda’dan vahiy yoluyla aldığı öğretileri Gatalarda insanlara aktardığını ifade etmektedir.” Zerdüştlük kısa sürede Anadolu ve Avrupa’da yayıldıktan sonra Helenistik kültürün etkisi altında kalmış ve tek tanrılı görünüşünden, özellikle Roma etkisiyle, uzaklaşmıştır. Sasaniler döneminde en güçlü dönemini yaşayan Zerdüştlük’te iyilik ve kötülük tanrılarının varlığına inanılmış, İslam ordularının İran’ı almasıyla hızla gerileyip kaybolmaya yüz tutmuştur.

Zerdüştlüğün kutsal kitabı büyük Avesta bin iki yüz parça deri üzerine yazılmış yirmi bir adet risaleden oluşturulmuştur. Bu kitabın büyük bir bölümü İskender’in İran’ı istilasında yok edilmiş, bir kısmı da İskender tarafından Yunancaya çevrilmiştir. Avesta’nın M.Ö. 7. ve 4. asırlar arasında yazıldığı dilinden anlaşılmaktadır. Daha sonraları bu kitaba yazılan tefsirler ise Zend adıyla adlandırılmışlardır.

Başlangıçta tek tanrılı bir din görünümündeki Zerdüştlük çok tanrılığa dönüştükçe inanç sistemine yeni inanışlar ve tanrılar eklenmiştir. Zendlerde açıklanan bu çok tanrılı düşünceye göre başlangıçtan itibaren iki asli tanrısal varlık vardır. Bunlardan Ohrmazd kudret ve iyiliklerle çevrili ışık dünyasında yaşıyor; Ehrimen ise karanlıklarla çevrili olan derin çukurlarda kana susamış bir halde yaşıyordu. Her iki tanrı da kendi alemlerinde bir dizi yaratma eylemi gerçekleştirdi. Böylelikle Ohrmazd; zamanı, ilahi varlıkların özünü, Ameşa Spenta’yı ve diğer ilahi varlıkları yarattı.

Zerdüştlüğün önemli bir kültü ateştir. Ateş bir tapınma objesi değil, tanrısal saflığın, temizliğin sembolü olmuştur. Bu dine göre her gün beş vakit dua edilmelidir. Bu dua vakitleri de güneşin hareketleriyle ilgilidir. Mecusiliğe göre yılın belirli zamanlarında kutsal günler ve bayramlar vardır. Bunların en önemlisi Nevruz’dur.

Mecusilikte ölü gömme adetleri dikkat çekicidir. Çok eski dönemlerde ölü gömme adetleri bulunmakla beraber daha sonraları ceset gömülmeyp açıkta bırakılmış,

böylelikle ruhtan ayrıldıktan sonra kirlendiğine inanılan ceset bu yüzden kirlendirmesin diye toprağa gömülmez ve suya atılmaz. Kuşların ve vahşi hayvanların yemeleri için ıssız dağ başlarına bırakılması inancı hakim olmuştur.

Mecusilikte ibadetler ateşgede adı verilen tapınaklarda Mobad (Magbad, Mubed) adı verilen rahipler eşliğinde yapılır (Gündüz-2007, s; 507-527 - Aydın-2007, s;173-205;).

Zerdüştlükle ilgili bu özet bilgilerden sonra Veyse vü Ramin mesnevisindeki Zerdüş inancının yansımaları incelenebilir. Mesnevide olaylar baharın her türlü güzelliğinin tabiata hakim olduğu bir Nevruz günü başlar. Zerdüş inancına göre Nevruz tabiatın dirilişi için kutlanan bir bayramdır. Behram Şah ve beraberindekiler inançları gereği bu günü kutlamaya çıkmışlardır. Bu kutlama ve eğlenme anında gördüğü Şehru'ya âşık olan Behram Şah, Şehru'dan red cevabı alır. Şehru, Şaha evli olduğunu ve buralara inancı gereği kutsal bir mekanı ziyaret etmek için geldiğini söyler.

Baňa düşdi bu yaňa kıds için yol
Bilürsüz kıble-i alem dürür ol

Bilirsiniz ki burası dünyanın kiblesidir ve ben de ibadet amacıyla buraya geldim.

Bu emrũn fehm idüp farziyyetini
Kodum anuñ zarũri hizmetini

Bu ibadet emrinin gereğini anlayıp kocamın zaruri hizmetini bıraktım. (931-932)

Behram Şah'ı oyalamak isteyen Şehru, kocası Mubed Şah'tan bahseder. Daha önce değinildiği gibi mubedler Mecusilik tapınaklarındaki başrahiplerdir. Şehru da kocası Mubed Şah'ı ateşperest rahiplerinin reisi olarak tanıtır.

Budur evvel ki yār u şevherüm var
Re'is-i mu'bedān bir pīr erüm var

Öncelikle benim ateşperestlerin reisi olan, sevdiğim ihtiyar bir kocam var. (929)

Şehru tarafından Behram Şah'a övgüsü yapılan Veyse de Pazend ve Zend'i okuyarak tamamen Zerdüş inancına göre yetiştirilmiştir.

Kılıp Pāzend ü Zendī ders-i taqrīr
Çeküp āvāzeler gösterse taḥrīr

Zend ve Pazend(Mecusiliğin kitabı ve tefsiri) den ders okuyup yazdıkça nağmeler okur.

Urur mubedlerũn cānına odı

Ateşperest rahiplerinin canını tutuşturur. Odunun canını sıkıntı üzerliğı eder.

Sipend-i miḥnet eyler cān-ı ʿūdı

Bileden kendüsin ol serv-i kāmēt
İder Zerdüşt āyinince taʿat

O servi boylu güzel kendisini bildi bileli
Zerdüşt dinine göre ibadet eder. (980-982)

Behram Şah'ın öfkesine ve saldırısına maruz kalan Mubed Şah, çaresizlik içinde bir tapınağa (kinişte) girerek dua eder. Burada Mecusiliğin kutsal kitapları olan Pazend ve Zendi getirerek okur ve dualar eder.

Girüp Muʿbeddaḥi bir hoş kinişte
Şalā itdi muḡān-ı zer-i dehişte

Mubed de hoş bir tapınağa girdi ve birlik altını
için mugana (rahibe) seslendi.

Getürdüp ortaya Pazend ü Zendi
İdüp dilden niyāz-ı derdmendi

(Mecusilerin kutsal kitapları) Pazend ve
Zend'i getirtip yürekten dertli dertli yakardı.

Meded-cūlık idüp vird ü duʿādan
Felekler künbedi ʿoldı şadādan

Zikir ve duayla yardımlar diledi ve sesi felek
kubbesini doldurdu.

Mesnevîde yer alan bir diğerk Mecusilik görüntüsü de Ramin'in esir düştüğü kabile ve onların adetleridir. Bu kavmin yaşadığı şehir ahalisinin başında iki yüzlü, aldatıcı bir şeyh vardır. Bunlar şehirlerine gelenlere önce iyi davranır daha sonra esir ederler. Ramin ve arkadaşlarını ilkin ağırlayan bu şeyh ve adamları çok geçmeden hepsini zincire vururlar. Bunlar yıllık ibadetleri gereği şehrin dışına bir yere gidip üç gün boyunca ateş etrafında ibadet ederler. Onlar tapınmaya giderken Ramin ve arkadaşları buradan kurtarılıp kaçarlar.

Bugün bir kende ol zālimleri hep
Gelüp hoş daʿvet itdiler müretteb

Bugün o zalimlerin hepsini gelip bir kente
davet ettiler.

Ḳamusı şevḳ u zevḳile göneldi
Esāra üzre bekçiler ḳonuldu

Hepsi zevk ve arzuyla gitti. Esirler için de
bekçiler konuldu.

Ki dirler anda var bir er ocağı
Yaḳar ḳandil-i ʿarş andan ḳerāğı

Orada bir er ocağı olduğu ve göğün kandilinin
mumunu onunla yaktığını söylerler.

Nidā idüp ser-ā-ser ḥās u ʿāma
Varurlar yılda bir kez ol maḳāma

Bütün herkese seslenip (haber verip) senede
bir kez o makama varırlar.

Anuñçün Ka^cbeveş bağlarlar iħrām
 Kılurlar sa'y iderler cāndan ikdām

Bu yüzden Kabe gibi ihrama girip, içtenlikle
 sa'y etmeye koyulurlar.

Semā^c eylerler üç gün gice gündüz
 Füsündür cümlesinüñ kārı düpdüz

Üç gün gece gündüz sema ederler. Hepsinin
 işi tamamen büyüdür. (5542-5547)

2.3.7.5. Hristiyanlık

Tasviri yapılan ikiyüzlü ateşperest şeyhinde neredeyse her türlü olumsuz sıfat vardır. Bu tasvirler arasında Hristiyanlara ait özelliklere de rastlanır. Onun koynunda haç vardır ve vaziyeti Arap alfabesine göre ters (soldan sağa) yazılan Hristiyan (Latin) alfabesi gibi ters (bozuk)tir.

Haç-ı tersā gibi aħvāli ma^ckūs
 Tolu koymı şalıb ü başı menkūs

Durumu Hristiyan yazısı gibi ters. Koynu haç
 dolu ve başı tersine dönmüş.

Kelāgiken geçinür halka ^canka
 Olur mı zāg fāvūs-ı semāvā

Kargayken halka anka diye geçinir. Hiç karga
 göklerin tavusu olur mu?

Esir-i şehvet ü zerķ u riyādur
 Velī zu^cmınca şāh-ı kibriyādur

İki yüzlülük, hile ve şehvet esiridir. Ama
 zannınca büyükler şahıdır. 5332-5334

2.4. Edebi Türler ve Tarzlar

Münacat : 1-32

Tevhid : 32-62,

Kelime-i tevhid: 63-96

Tevhid: 139-174

Naat: 175-224

Miraciye: 225-283

Şefaatname : 284-312

Sebeb-i telif- i kitap: 313-448

Zamaneden şikayet: 315-342

Medhiye (Kanuni'ye) : 449-505

Padişaha pend-name: 521-580

İbrahim Paşa'ya övgü (medhiye): 581-612

Müteşaire yergi: 664-673

Bahariye: 757-792

Raḥṣiye: 793-800
 Bezm (saki-name): 841-874
 Pend-name: 1208-1220
 Pend-name: 1511-1526
 Pend-name : 1727-1733
 Pend-name: 1872-1880
 Pend-name: 2085-2118
 Hikmet : 2324-2336
 Pendname: 2591-2595
 Pend-name: 2923-2925
 Pend-name: 2928-2934
 Pend-name: 2995-3053
 Lugaz : 3473-3488
 Lugaz: 3510-3539
 Saki-name: 3497-3507
 Saki-name: 3761-3778
 Hikmet-pendname: 4253-4270
 Hikmet: 4986-4987
 Pendname: 5107-5116
 Pendname-siyasetname : 5132-5159
 Pendname: : 5171-5181
 Hikmet: 5325-5330
 Hicviyye : 5331-5347
 Hikmet: 5408-5412
 Münācāt: 5492-5511
 Sadrazam'a medhiye: 5838-5848
 Hikmet: 6024-6031
 Pend-name: 6248-6294
 Pend-name: 6297-6359
 Fahriye: 6363-6368
 Pend-name: 6413-6456

Siyaset-name-pend-name: 6459-6731

2.5. Tahkiye Özellikleri

2.5.1. Vak'aya dayalı eser olarak mesneviler

Mesnevilerin vak'a etrafında şekillenen edebi türlerle ilişkisi, veya birer roman-hikâye sayılıp sayılmayacakları edebiyat incelemecilerinin zihnini kurcalayan bir konudur. Burada sadece kafiye örgüsü ve beyit sayısı esas alınarak tanımlanan nazım şekli olarak değil; dini, destanî veya aşkla ilgili, herhangi bir olayın hikâye edildiği mesnevileri, özellikle de çift kahramanlı aşk mesnevilerini kastediyoruz. Hiç şüphesiz mesneviler için romanların bizdeki karşılığı olduğu hükmünü vermek zordur. İki ayrı anlatı geleneğinden gelen bu iki edebi formun aynı edebi tür zemininde değerlendirilmesi ve tamamen birbirinin karşılığı olduğunun iddia edilmesi güçtür. Ne var ki aralarında önemli benzerlikler bulunan mesnevilerle roman ve hikâyeyi; bir kurguya dayanmaları, vak'ayı oluşturan bütün unsurları taşımaları gibi yönlerden karşılaştırmak ve bu edebi eserlere bu ortak özelliklerden dolayı benzer inceleme yöntemleriyle yaklaşmak mümkündür.

Hikâye etme veya anlatı, destandan modern şiire kadar pek çok edebi şekil veya türde mevcuttur. *“En eski edebi türlerden kabul edilen hikâyenin bu özelliği (eskiliği) onun destan türüyle ilişkilendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca hikâyeyi bugünkü modern anlamından soyutlayarak “mutlak anlamda” bir olay veya olaylar ile bunlar etrafındaki kişilerin maceralarının tahkiyesi şeklinde ele aldığımızda birçok edebi türde hikâyeyi bulmanın mümkün olduğunu da biliyoruz. Tarihi süreç itibariyle destan ile roman arasında bir yerlere oturtulan hikâyenin kendisine veya izlerine elbette bu geniş anlamı ile yazılı / sözlü geleneği olan herhangi bir edebiyatın herhangi bir döneminde rastlamak mümkündür. Bu noktadan hareket edildiğinde divan edebiyatında da hikâyenin bulunduğunu söyleyebiliriz.”* (Saraç-2000, s; 122). Buna göre *Leyla ile Mecnun*, *Hüsrev ü Şirin*, *Yusuf u Züleyha* gibi mesneviler birer manzum hikâyedirler (Saraç-2000, s;123). Tahkiye türünün tarihi gelişimini ortaya koymaya çalışan Çetin, mesnevileri, masallar, destanlar ve halk hikâyeleri gibi modern roman öncesinin gerçek dışılığa dayalı tahkiye dönemi içinde gösterir (Çetin- 2004, s; 13). Yine klasik Türk şiirinde tür ve tarz ilişkisine dair çalışmalarla bu şiirin anlam dünyasına inilmesi

gerektiği kanaatindeki Akkuş, mesneviyi anlatı türleri içinde değerlendirir. “*Mesnevi orijinal adlandırmayla dastan (epos) dır. Dastan anlatmaya dayalı eserlerin karşılığıdır. Osmanlı edebiyatının masal-efsane; roman-hikâye ihtiyacını karşılar. Bu tarzın içeriğine bakılarak söz konusu anlatma tekniğini kullanan çağdaş türlerin muhtevası ortaya çıkacaktır.*” (Akkuş-2000, s; 43). Şeyh Galib’in Hüsn ü Aşk’ını tahkiye özellikleri açısından inceleyip değerlendiren Şerif Aktaş, konuyla ilgili olarak: “*Bu yazıyla mesnevilerin , bu arada Hüsn ü Aşk’ın roman olduğunu iddia etmek istemiyoruz. Ancak, mesnevilerin belirli bir tarihi devirde toplumumuzda roman ihtiyacını karşılayan edebi nevilerden biri durumunda olduğunu söylemekten de çekinmeyeceğiz. Çünkü yazılı ve sözlü her metni arzettiği yapı ve muhteva hususiyetleri, varlık sebepleri dikkate alınarak gruplandırmak istediğimizde mesnevilerin romanların yanında yer aldığını görürüz.*” fikriyle tıpkı Akkuş gibi mesnevinin tür özelliğini belirlerken muhtevanın şeklin önünde olduğunu belirtir. Aktaş aynı makalesinde vak’anın tahkiyevi eserlerdeki belirleyiciliğini izah eder. “*Tahkiye esasına bağlı edebi eserlerde vak’a esas unsurdur. Her şey onun etrafında birleşir. Ağaçtaki gövdeye benzer. (...) Vak’a beraberinde şahıs kadrosu, mekan ve zaman kelimeleriyle ifade edilen kavramları getirir. Zira vak’a şahıs kadrosunu teşkil eden fertler arasındaki münasebetlerin tezahürlerinden başka bir şey değildir.*” (Aktaş-1983, s; 94). Hüsn ü Aşk’la ilgili değerlendirmelerinde Türinay da söz konusu eseri mesnevi tarzında kaleme alınmış bir hikâye ve roman olarak kabul eder (Türinay-1994, s; 89). Türinay bir başka yazısında bizde mesnevilerin roman veya hikâye olarak kabul edilmesi gerektiğini şöyle ifade eder: “*Hayır, bizde uzun asırlar içinde geleneği teşekkül etmiş bir anlatma tarzımız, yani kendimize mahsus bir hikâye ve romanımız vardı. Fakat bu hikâye ve romanın bir kısmı şifahi anlatımlar seviyesinde kaldığı, ağırlıklı bir kısmı da manzum olarak kaleme alındığı için; bu edebi verimlerin birincilerine “folklor” ikincilerine de artık devreden çıkmış bir edebi tür olarak “mesnevi” ya da doğrudan “şiiir” muamelesi layık görüldü. Daha doğrusu büyük bir kavramlaştırma hatasına düştük.*

Eğer içine girdiğimiz yeni batılı edebiyat devirlerimizde “roman” kavramı yerine “hikâye” kavramını kullanmaya devam edebilse idik, belki de bu mahzur o kadar büyük olmayabilecekti. Nedense kavramın yeniliği romanın bizde olmayan yeni bir tür, eski ve

büyük hikâyelerimizden daha farklı bir edebi tür olarak algılanmasına yol açtı” (Türinay- 2002, s; 428).

Roman ve hikâye gibi klasik aşk mesnevileri (Leyla ve Mecnun, Hüsn ü Aşk, Vamık u Azra, Salaman u Absal vs.) de belirli bir olay etrafında vücut bulan, temel özelliği anlatıya dayanan edebi türlerdir. Mesnevilerde de tıpkı hikâye ve romanda olduğu gibi bir anlatıcı ve vak’a zinciri mevcuttur. Yine anlatıcı olayları naklederken kahramanların maceralarını zaman ve mekân unsurlarıyla iç içe verir. Destan çağından modern romana uzanan tarihi seyirde her kurgusal metin bir anlatı dünyası içinde nakledilmiştir. Pek çok zaman masalsı unsurlar taşıyan, bir kısmı tarihi olaylar veya kişilerle ilintilenen mesneviler bütün bu özellikleriyle tıpkı diğer anlatı formları gibi kurmaca dünyaların öykülendirildiği ve belirli bir vak’a etrafında vücut bulduğu anlatma esasına dayalı eserlerdir. Söz konusu sebeplerden dolayı roman ve hikâyeyle bu denli benzerliği ve ilişkisi olan mesnevileri modern öyküleme yöntemleri ışığında incelemek mümkündür.

2.5.2. Kurgu

“Bir şeyi anlatmak, yani söze ya da yazıya dökmek, öncelikle onu kurgulamaktır. Sıradan insan da, politikacı da, hukukçu da, tarihçi de, toplumbilimci de, matematikçi de, öykücü de, kurgular gerçeği, yani onu kendi düzleminden başka bir düzleme taşıyarak yeniden düzenler, bunun sonucu olarak da bir ölçüde kendi özünden uzaklaştırır. Bu da bize, başka birçok şey arasında, gerçek dediğimiz şeyin hep aynı düzlemde yer alan, tek biçimli, tek tanımlı bir veri olmadığını gösterir.” (Yücel-1999, s; 255).

“Kurgu ile kastedilen eserin yapısı (inşası)dır; figürlerin, motiflerin, temel düşüncelerin nasıl yerleştirildiğinin, birbirlerine karşı konumlarının, eser dokusu ve bütünü içindeki işlevlerinin ortaya çıkarılmasıdır kurgu saptama çalışmaları”(Aytaç-1999, s;75).

“Roman kurgusu denince romanlık öğelerin (parçaların, bölümlerin, malzemelerin) temel bir amaç çerçevesinde, romancı tarafından ustaca birleştirilmesi akla gelir. Buradaki “temel amaç” sözü, romanda eksen alınacak olayı anlatır. Bu olay, bir arama, bir aşk, bir macera vs. ağırlıklı olabilir. Olay “neyin” ağırlığını taşıyorsa, o

romanın temel kurgusu o olaya dayanır. Sözelimi, temel olay, “birinin bir başkasını araması” ise roman “arama kurgusu” üzerine kurulmuştur, denebilir (Akbaşır, 2006, s; 295).

Veysel vü Ramin mesnevisinin temel kurgusu aşktır. Lami’î Çelebi, eserin temasının ve kurgusunun aşk olduğunu, anlatılacak aşkın mecazi ifadelerle nakledileceğini vak’a başlamadan önce mesnevide aşk övgüsüne ayırdığı bölümde dile getirir. Bu bölümde aşkın ne olduğu, yansımaları ve nesnelere üzerindeki etkisi anlatılmıştır. Tabii burada bahsi edilen aşk büyük olan, yüce olan “ışk-ı kerim”dir:

Nice vaşf eyleyem ışk-ı kerîmi Degüldür şehvet ü meyl-i behîmi	Yüce aşkı nasıl anlatayım? (Yüce aşk), hayvani hislere ve şehvete yönelmez.
Cihândur cümleten ten cânıdır ışk Felekler topunuñ çevgânıdır ışk	Cihan tamamen beden, canı da aşktır. Aşk, felekler topunun çevganıdır (değneğidir).
Hayâtı ışkđur cân u cihānuñ Şebâtı ışkđur kevn ü mekānuñ	Dünyanın ve canın hayatı, kainatın kararı aşktır.
Ezel şubhında ışk urup zebāne Kalem naşş eyledi levh-i beyāna	Ezel sabahında aşk dile etki etti ve kalem beyan levhasına nakışını yazdı.
Muğaddem rāyetini dikdi ‘arşa Pes andan sāyesini şaldı ferşe	Önce sancağını göğe dikti. Daha sonra gölgesini yere saldı. (692-696)

Sözü edilen aşk, klasik şiirin üçlü aşk yapısına uygun olarak inşa edilmiştir. “Divan şiirinde üç tip insan figürü rol almaktadır. Sevgili, âşık(lar) ve rakib(ler). Bu üç temel figür etrafında anlatılan macera aslında insanoğlunun yaratılış serüveninden beri yaşadığı bir maceranın bir başka versiyonla anlatımından ibarettir.” (Tökel-2001, s; 311). Aslında insanlığın ezeli arayış macerasını anlatmada divan şairinin neden aşk yoluyla anlatmayı tercih ettiği sorulabilir. Bu soruya aşk hâlinin insanın yaşamış olduğu en trajik, en yoğun, en sarsıcı hal olduğunu söyleyerek cevap vermek istiyoruz. Divan şiiri insanoğlu neyi ararsa arasın onun bu arayışını aşk hâlindeki trajik durumla simgeleştirmiştir. (Tökel-2001, s; 315). Bir kul, bir yolcu, bir derviş veya bir âşık olan

insanın nihai hedefi aradığını bulmaktır. Aranan Rab, menzil, mürşid veya sevgilidir. Bu arayışın motor gücü ulaşmak arzusu yani tutkudur. Bu tutku aşkın ta kendisidir.

Divan şairinin dünyaya ve hayata bakışını belirleyen hususların başında bu şiirin kaynağını teşkil eden dini-tasavvufi anlayışın etkisi olduğunu ifade edebiliriz. Kur'an'dan hadislerden, peygamberler tarihinden, ve İslam dünyasında yüzyıllarca sosyal hayatın düzenleyicilerinden olan tasavvuftan aldığı öğretiyle sanat ve hayat faaliyetlerine yön veren sanatçı doğal olarak bu dairede eserler verecekti. Yüzyıllar boyunca oldukça geniş bir coğrafyada ortak bir estetik anlayışın ortaya çıkmasına neden olan bu yapının özü "güzellik" anlayışıdır. Bu anlayış "Allah güzeldir, güzeli sever" hadisi üzerine temellendirilmiştir (Ayvazoğlu-1996, s; 68).

Böyle olmakla beraber kişiler arasındaki aşkla ilgili yaklaşım İslam bilginlerince ortak bir zeminde değerlendirilmez. Başta mutasavvıflar olmak üzere tasavvufu, eserlerine konu veya malzeme edinen şair ve yazarlar aşkı hemen her hâliyle yüceltip onu, mutlak güzele ulaştırıcı ve aklın üstünde bir kavram olarak görürken; pek çok kelam ve hadis bilgini ise onu nefsin kendisine zarar verdiği şeyi sevmesi, insanı insan yapan aklı, fikri ve muhakemeyi yok edici; ıstırap, uykusuzluk, iştahsızlık gibi patolojik tezahürlerle kendini belli eden ve kişiyi intihar ve cinnete sürükleyen bir hastalık; insanın aklını, gözünü ve kulağını körleştiren bir tutku, gibi olumsuz tariflerle değerlendirmişlerdir (Uludağ-1991, s; 11-16). Bütün bu değerlendirmelere karşın söz konusu edebiyat ve şiir olunca aşkın olumlu hâli dikkate alınmış, sanatçılar için vazgeçilmez ilham ve kurgu kaynağı olmuştur.

Doğunun pek çok yerinde kahramanları farklı ama kurgusu benzer hikâyeler yazılıp okunmuştur. Leyla ve Mecnun, Yusuf u Züleyha, Salaman u Absal vd... Sanatçılar bu ortak kurgu içinde bireysel tasarrufları veya kullandıkları dille şahsiliği yakalamak istemişlerdir. Bunu da anlatma yetenekleri, hayal zenginliği, kurgusal becerileri gibi özelliklere ek olarak kahramanların yaşadıkları aşka derinlik kazandırarak yapmaya çalışmışlardır. "Şiir veya nesir olsun, aşkın konu edildiği eski eserlerde beşeri boyutun yanı sıra, aşk duygusu Leyla ve Mecnun'da olduğu gibi yarı ilahi bir edaya büründürülmüştür. Zira tasavvuf düşüncesinde insanın kesret perdelerini aralaya aralaya vahdete doğru bir seyir takip ettiği bilinci ile, beşeri seviyedeki aşklara dahi ince bir müsamaha gösterildiği olurdu. Eskiler, hayatın her

alanında insanın fani olan zevkleri bir bir aşarak, asıl ihtiyacını duyduğu ebediyete, yani yaratıcısına bir sevk-i tabii ile yöneldiğini, bu hâlin insan ruhunun tekamülü ile ilgili bir mesele olduğunu düşünürlerdi.” (Türinay-1995, s; 117)

Mesnevîde aşk, kahramanların eylem sebebidir. Kahramanlar arasındaki ilişkiler ağı, olaylar arasındaki nedensellik bağı aşk etrafında şekillenir. Kahramanları “ideal”e yaklaştıran veya cezalandırılmalarına neden olan ana unsur aşktır. Kurgunun odağında çatışma ve gerilim vardır. (Tobias, aktaran Akbayır-2006, s; 295). Veyse vü Ramin’de bu çatışmayı başlatan ve gerilimi tırmandıran unsur aşktır. Aşkın tarafları arasındaki kovalamaca, bağlılık ve entrikalar kahramanların aşkla ilgili durum belirlemesine neden olur.

Mesnevîde nedensellik ağı hikâyenin ilk öne çıkan kahramanlarından Behram Şah’ın Şehru’ya ilk bakışıyla alevlenen aşkıyla başlar. Bu ilk görüşte aşk, benzer eserlerde sıklıkla karşımıza çıkan bir motiftir. *“Aşığın maşuğa ilk bakışı aşk hikâyelerinde zaman zaman; Nizami’nin Hüsrev ü Şirin’inde ve Fahrüddin Esad-ı Gurgani’nin Veys u Ramin mesnevîlerinde olduğu gibi felsefi ve tasavvufî düşüncelerin de dile getirildiği, heyecan verici betimlemelerin yer aldığı bir sahnedir. Aşığın sevdiğini gördüğü bu ilk an, hayatının da dönüm noktasıdır. Bu bakımdan şair bu anı gücünün yettiği ölçüde belirginleştirmeye, etkili sunmaya çalışır. İlk karşılaşma anı ve beklenmedik bir olaydır.”* (Pürcevadi-1998, s;155). Ramin de tıpkı Behram Şah gibi Veyse’yi görür görmez âşık olur. Daha sonra gördüğü Şemse’ye âşık olup Veyse’yi unutan Behram Şah’ın bu aşkı da tamamen bu ilk nazarla ortaya çıkar. Bu ilk nazar ve ilk etki yani yoğunluklu aşk, âşıkları harekete geçirmeye yeterlidir. Çünkü bu hal irade dışıdır. *“Aşığın yetkesinde değildir-ilahi kazadır.”* (Pürcevadi-1998, s;157) İki kahraman arasındaki aşk duygusunun ortaya çıkmasıyla vücut bulan mesnevîlerde aşk, kahramanların hareket sebebidir. Zira *“aşk evrenin özünde vardır ve bütün şey’lerdeki ilk hareket ettiricidir; her şeyi “en güzel”in, “mutlak güzel”in elde edilmesine yöneltir.”* (Ayvazoğlu-1996, s; 66). Bu bakımdan çok güzel olan sevgililer güzelliklerine meftun olan âşıklarını son adımda “en güzel”, “mutlak güzel” olan Allah’a yöneltirler.

Behram Şah’ın aşk atmosferine girişiyse vak’a zinciri başlar. Behram Şah’a karşı kayıtsız kalan Şehru onu oyalamak için kızı Veyse’nin güzelliğinden övgüyle bahseder

ve böylelikle Behram Şah'ın ilgisini başka tarafa çevirerek onu oyalar. Behram Şah tıpkı ilk nazardaki aşk gibi ilk anlatıyla da aşk ilgisini devam ettirir. Bu yoğunlaşan aşk hâli onun casuslarının Veyse hakkındaki anlatılarıyla şiddetlenir. Behram Şah'ın aşkının artan yoğunluğu hikâyede gerilimin tırmanmasına da neden olur. Veyse'yi hararetle isteyen Behram'ın arzusu Mubed Şah ve Veyse'nin reddiyeleriyle engellenir. Böylelikle aşk etrafında kurgulanan olayın ilk “*çatışma*” sı vuku bulur.

Çatışma, hikâyede merak unsurunu ve gerilimi artıran okuyucuyu veya dinleyiciyi vak'anın içine çeken başlıca neden olarak gözüktür. Behram Şah'la Veyse'nin anne-babası arasındaki bu çatışma kahramanlar arasında uzun bir kovalamacanın nedenidir. Veyse'nin ebeveyni önce Mahabad'a ardından Herat'a sonra da Horasan'a (Semerkand'a) kaçmaya mecbur kalırlar.

Eserde kahramanlar arasındaki çatışmanın odağında daima Veyse vardır. İlgiler hep Veyse kaynaklıdır. Herat'ta yeğenine sığınan Mubed Şah ve ailesi burada Firuz Şah tarafından ağırlandır. Firuz Şah da diğer âşık kahramanlar gibi ilk nazarla Veyse'ye âşık olur ve Veyse'nin kocası Veyru'yu ortadan kaldırmak için aşk “*entrika*”sına girer. Firuz Şah Veyru'yu zehirleterek öldürtür. Onun bu entrikası yazarın kurgusunda karşılıksız kalmayacak bir eylemdir. Zira kurgu öyküdeki olayların sıralanmasından başka bir şeydir. Kurgu okurun sorduğu “bu neden oldu?” sorusunun cevabıdır (Tobias, aktaran Akbayır-2006, s; 295). Firuz Şah aşkını elde etmek için basit bir yol tutmuş ve bunun cezasını Behram Şah'la yaptığı savaşta okla vurulup öldürülmekle bulmuştur. Savaşın ardından Herat'ı ele geçiren Behram Şah, burada Firuz Şah'ın kızı Şemse'yi görür ve yine ilk nazarda yeni bir aşka başlar. Bu aşk ona Veyse'yi unutturur. Hikâyenin Behram Şah'ın aşk tutkusu etrafında şekillenen bu ilk bölümündeki aşk, tamamen beşeri bir nitelik taşır. Burada klasik üçlü aşk figürleri mecazi aşkın tarafları olarak rol oynarlar. Sevgili Veyse'dir. Âşıklar Behram Şah ve Firuz Şah'dır. Bu ikisi aynı zamanda rakiptirler. Rakip olarak Behram Şah'ın karşısında engelleyici sıfatıyla Veyse'nin babası Mubed Şah ve annesi Şehru bulunmaktadır.

Veyse ve ailesinin Behram Şah'ın korkusuyla Herat'tan kaçıp Horasan'a gelmesi hikâyede yeniden başlayacak bir aşkın nedensellik bağıdır. Semerkand yakınlarında bir yerde ailesiyle dinlenmekte olan Veyse ve ailesini ava çıkarken gören Ramin önceki âşık kahramanlar gibi ilk bakışta âşık olur. Hikâye bu tesadüfün, bu bakışmanın ortaya

çıkardığı aşkla yeni bir boyut kazanırken olaylar asli mecrasında “aşk” yolunda seyreder.

İricek anda bu t̄ab ile n̄a-ḡāh
Şu içinden tecellī kıldı ol m̄āh

Bu hararetle suya varınca o ay (yüzlü),
ansızın su içinden göründü.

Ol idi kim görüp hayretle kaldı
Nazar kılduğça gönlin hayret aldı

Görünce şaştı, baktıkça gönlü hayret içinde
kaldı.

Olam dirken o c̄anı teşne s̄ir-āb
Yağup gönlini ol āb itdi p̄ür-t̄āb

O canı susamış suya kanayım derken o su,
gönlünü yakıp hararetle doldurdu.

Şalarken ʿālemüñ şaydına şeh-bāz
Dili kıldı kebüter gibi pervāz

Av için şahinler yollarken gönlü güvercin
gibi uçtu.

Zebūn iken elinden ejder ü ş̄ir
Bir āhū çeşme n̄a-ḡāh oldı naḥḥ̄ir

Ejder ve aslan onun elinde tutsakken ansızın
ceylan gözlü bir güzele esir(av) oldu.

Çü gördi kim ḥayādan ol gül-i ter
Olup garḳ-ı ʿarāḳ gün gibi ditrer

O taze gülün, edebinden tere batıp güneş
gibi titrediğini gördü.

Tenini şuda yaqdı n̄ār-ı āzerm
Kılur nuruñ ḥicābın dūd idüp şerm

Utanma(haya) ateşi tenini şuda yaktı. Nur
örtüsünü duman gibi kaldırıp utandırdı.

Yaraşur key diyüp s̄usen gülile
Semen bergin bürür ter s̄ünbül ile

“ Susen her zaman gülle münasıptır.”, deyip
yasemin yaprağını taze sümbülle bürür.

Teni s̄imāba döndi āb içinde
Anuñçün kıldı p̄iç ü t̄āb içinde

Vücudu su içinde gümüş suya (civaya)
döndü. Bu yüzden şaşkınlık içinde kaldı.

Mürüvvet görmedi şāh-ı muzaffer
K̄ola āb içre ol meh-pāre muḫtarr

Zaferler görmüş şah o ay parçasının şuda
çaresiz kalışını insanlığına yedirmedi.

(2582-2591)

Veyse vü Ramin arasındaki bakışma yeni bir aşkı alevlendirir. Âşıklar, bir süre mutluluk dolu günler geçirirler. Ne var ki bu mutlu günler uzun sürmez. Kurgunun vazgeçilmez öğelerinden *çatışma* ve *entrika* burada kendisini tekrar gösterir. Ramin'in babası Keyhan Şah'ın başvezirinin Gülşeker adında bir kızı vardır. Başvezir devlet içindeki yerini sağlamlaştırmak için kızı Gülşeker'in Ramin'le evlenmesini ister. Keyhan Şah da aynı arzuyu taşır. Ancak Ramin gönlünü Veyse'ye kaptırmıştır.

Böylelikle Ramin'in aşk arzusuyla Keyhan Şah ve Başvezir'in evlat kaygıları arasında bir çatışma başlar. Başvezir bu durumu içine sindiremeyip Ramin'i devlet işlerinden el ayak çektiği gerekçesiyle babasına gammazlarken Veyse ve ailesi hakkında da suçlamalarda bulunur. Bunun üzerine Keyhan Şah, Ramin'i zindana kapatırken Veyse'yi ülkeden uzaklaştırır. Böylelikle ayrılık başlar. Bu ayrılık Ramin'in aşkının olgunlaşmasına neden olur.

Ramin zindana kapatıldıktan sonra Veyse'yle sadece birkaç kez mektuplaşarak iletişim kurar. Mektuplaşma da kesilince önce insan dışı mahluklara seslenir ardından da iç alemiyle konuşur. Aşkın ilk hal değişimi gerçekleşir, âşıkla sevgili aynileşir. Bütün bu kurgu aşığı aşktaki ideal makama çekmek içindir. Zira “aşk, bela ve ıstırap demektir. Eza ve cefayla azalmaz; nimet ve ihsanla artmaz. Aşkta sıkıntı asıldır. Rahatlık geçici bir durumdur; gerçek bir rahatlık asla mümkün değildir. Dert ve belalar Hakk'a yakınlığın işaretidir” (Üstüner-2007, s; 91). Aşk mesnevilerinin pek çoğunda aşkın mecazi ve hakiki boyutlarını idrak eden âşıklar hikâye sonunda ideal insan (kâmil) hâline gelirler.

“Şiir veya nesir olsun, aşkın konu edildiği eski eserlerde beşeri boyutun yanı sıra, aşk duygusu Leyla ve Mecnun'da olduğu gibi yarı ilahi bir edaya büründürülmüştür. Zira tasavvuf düşüncesinde insanın kesret perdelerini aralaya aralaya vahdete doğru bir seyir takip ettiği bilinci ile, beşeri seviyedeki aşklara dahi ince bir müsamaha gösterildiği olurdu. Eskiler, hayatın her alanında insanın fani olan zevkleri bir bir aşarak, asıl ihtiyacını duyduğu ebediyete, yani yaratıcısına bir sevk-i tabii ile yöneldiğini, **bu hâlin insan ruhunun tekamülü ile ilgili bir mesele olduğunu düşünüyorlardı.**” (Türinay -1996, s; 117).

Bu kemale erme çoğu zaman ayrılık veya vuslat hâlinde belirir. Çoğu kez bir “aynileşme” şeklinde kendini gösteren bu halden sonra âşıklar tutkularından, hırslarından arınmış olurlar. Bu durum tarikat yolundaki engelleri bir bir aşan müridin *fenafillah* makamına erişmesine benzer.

Veyse'nin ayrılığındaki Ramin aşktaki olgunluğa benzer şekilde yaklaşır.

Ğam-ı yâri bu dem kim yâr idindüm
Cihânı ser-te-ser ağıyâr idindüm

Şu anda yarin gamını dost, cihanı
(herkesi) baştan başa düşman edindim.

Ḥaṭā didüm ser-ā-ser her ne kim var Ḥaḳīḳāt yārdür hep benven aġyār	Yanlış söyledi. Gerçekte her şey tamamen yarıdır. Yabancı olan benim.
Çü çıġdum aradan ben zār u mehcūr Gidüp zūlmet tecellī eyledi nūr	Ben ayrılıp inleyerek aradan çıktım. Karanlık gitti ve nur göründü.
Açıldı perde gitdi ġayn aradan Ḥalāř oldu dil ü cān mācerādan	Perde açıldı ve hava karartısı kayboldu. Gönül ve can maceradan kurtuldu.
Birikdi ‘ayn-ı ‘āřık ‘ayn-ı ma‘řuġ Görinür yārdan ġayrı daġı yoġ	Aşığın gözüyle sevgilinin gözü bir oldu. Yardı başka görünen yoktur.
Müvekkiler bu ḫālī çünki görđi Hemān ser-cümle cān atup yügürđi	Gözcüler bu ḫālī görünce hemen aceleyle hana koştular. (4718-4723)

Ramin bundan sonra aşkın hallerine tamamiyle vakıf olur. O, deli olduğu gerekçesiyle götürüldüğü şeyh (mürşid) le aralarında geçen diyalogla aşkı idrak ettiğini ıspat etmiştir. Burada mutasavvıfların hakikati idrak etmeyle ilgili aşk-akıl tartışmasının etkisi vardır. Mutasavvıflara göre esas olan aşktır. Aşk akıldan çok daha üstün ve tesirlidir. Hakikate ancak aşk ile erişilir(...) Akıl sınırlıdır, aşk sonsuzdur (Üstüner-2007, s; 96). Bu âşıklık hâli “cünun” (delilik) olarak görülse bile aşktan anlayan şeyhe göre tam bir akıllılıktır. Zira şeyhe göre Ramin, feleğin elinden içtiği aşk şarabıyla sarhoş olmuş, söylediği sözler kendisine Cebrail tarafından ilham edilmiş, sözlerini can aleminden dile getirmiştir.

Eyitdi nitesin iy merd-i ‘āřık Didi mihr ü vefā içinde řadıġ	Söyledi: Ey âşık adam nasılsın? Dedi: aşka ve vefaya baġlıyım.
Eyitdi nicedür dilden aña yol Didi dil şandedür cānumdurur ol	Söyledi: Gönülden ona yol nasıldır.? Dedi: Gönül nedir, o canımdır.
Eyitdi söyle andan bir niřāne Didi evřāf-ı cān sıġmaz beyāne	Söyledi: Ondan bir işaret söyle. Dedi: Canın vasıfları ifadeye sıġmaz.
Eyitdi iste bu ġamdan necātı Didi kim cānumuñ oldur ḫayātı	Söyledi: Bu gamdan kurtuluğu iste. Dedi ki: Canımın hayatı odur.
Eyitdi baña mihrüñden ḫaber vir Didi evvel şademde cān u ser vir	Söyledi: Bana aşkıñdan haber ver. Dedi: Önce can ve baş ver.

Eyitdi kim nider bī-ser bu cismi
Didi genc isteriseñ boz tılısmı

Söyledi: Bu bedeni başsız kim ne yapsın?
Dedi: Hazine istersen büyüü boz.

Eyitdi söyle ol gencüñ bahāsın
Didi öldürmedür nefis ejdehāsın

Söyledi: O hazinenin fiyatını söyle.
Dedi: Nefs ejderhasını öldürmektir.

Eyitdi ejdehānuñ zehri vardur
Didi ııřkuñ dağı pā-zehri vardur

Söyledi: Ejderhanın zehiri vardır.
Dedi: Aşkın da panzehiri vardır.

Eyitdi nice şaklar ıışk cānı
Didi anuñladur bu zindegāni

Söyledi: Aşk camı nasıl saklar?
Dedi: Bu dinçlik onunladır.

Eyitdi ıışk ĥod nār-ı belādur
Didi ĥāküñ zer eyler kīmyādur

Söyledi: Aşkın kendisi bela ateşidir.
Dedi: Toprağı altın eden kimyadır.

Eyitdi kim olur iksire vaşıl
Didi her kim ki itdi ıışkı ĥaşıl

Söyledi: İksire kim kavuşur?
Dedi: Aşkı kim elde ederse.

.....
Nüvīd-i vaşl-ı dilberdür devāsı
Ümīz-i laʿl-i cānāndur şifāsı

Şifası sevgiliye kavuşma müjdesi ve
sevgilinin dudağının ümididir.

Dilin luţfile şayd itmek gerekdür
Hemīn ııłāķı kayd itmek gerekdür

Gönlünü lutufla avlamak gereklidir. Aynı
şekilde bağından çözmek gerek.”

Duʿāyiçün pes andan ĥaldurup el
Didi yā Rabbi ĥıl bu ııķdeyi ĥal

Sonra dua için el kaldırıp dedi: “Ya
Rabbi bu düğümü çöz.”

Hemān olup duʿā āşārı peydā
Özin cemʿ eyledi ol mest ü şeydā

Dua eserleri hemen ortaya çıkıp, o
kendinden geçmiş çılgın kendisine geldi.

Dili pür-nūr olup ĥānuñ şafādan
Açıldı ĥıflı miftāĥ-ı duʿādan

Hanın gönlü zevkten aydınlanıp kilidi
dua anahtarıyla açıldı. (5830-5854)

Âşıklar arasındaki aynileşme hâli Herat'ta yeniden kavuşmaları esnasında da devam eder.

Çü birbirine ʿaks urdı cemāli
Mehüñ naķşı günüñ irdi zevāli

Yüzlerinin güzelliği birbirine yansınca,
ayın noksanı, güneşin eksikliği sona erdi.

Dil ü cāndan gelüp her biri vecde
Biri birine ĥarşu ĥıldı secde

Her biri gönülden ve candan coşup
birbirlerinin önünde eğildi.

Bir idi çünkü meşhûdile şâhid
Birikse tañ mı mescûdile sâcid

Çünkü görenle görünen birdi. Secde edenle, edilen bir olsa şaşılır mı?

Nola mihrâb ikiyse kıble birdür
Ten ü cān içre bu hâl özge sırdur

Mihrap ikiyse kıble birdir. Beden ve can içinde bu durum bambaşka bir sırdır. (5909-5812)

Lami'î Çelebi'nin eserinin kurgusunda rol alan bir diğer unsur "ideal" insan (insan-ı kamil) veya dünya anlayışıdır. Tasavvufi yoruma göre eksikleri olan insan, Allah'ın zatı, sıfatları ve fiilleriyle kendisinde tecelli ettiği mahluk (Kara-2005, s; 43) olduğu için bir üstünlüğe sahiptir. İnsanın yaradılışıyla ilgili Kur'an-ı Kerim'deki ayetler onun hem eksik hem de mükemmel yönlerine işaret eder. "Biz insanı en güzel biçimde yarattık" (Tin 95/4). "Allah sizi yeryüzünde hâlife yaptı" (En'am 6/165). "İnsanoğluna güzel mizaç ve kabiliyetler ikram ettik." (İsra 17/10). "İnsan zayıf yaratılmıştır." (Asr 103 / 2). Doğrusu insan hırslı ve huysuz yaratılmıştır." (Mearic 79 / 19). "Hayır, hayır insan azar" (Alak 96 / 6). "İnsan hüsrandır." (Asr 103 / 2). (Kara-2005, s; 43). Aşk, insanın eksiklerinden arınıp mükemmelleşmesinde etkili olan bir vasıta. Bu vasıta "*ister beşeri ister ilahi yönüyle olsun her durum ve hâliyle insanı Hakk'a götürür. O, -ister süfli arzulardan uzak- iki insan arasında duyulan mecazi aşk olsun, ister Allah Teala ile kul arasındaki gerçek aşk derecesini bulsun neticesi hep aynıdır*" (Eraydın-1994, s; 203). Bu yöneliş aşığı hamken pişirir; insan-ı kamil mertebesine ulaştırır.

Mesnevinin kahramanı Ramin, hikâyede ilk görüldüğü andan itibaren beşeri yönüyle mükemmel biri olarak tanıtılır. İlk nazarda âşık olmasının hemen ardından sevgilisi Veyse'yle buluşup konuşma, birlikte zaman geçirme fırsatı bulur. Bir süre sonra sevgilisinden ayrı kalan Ramin, aşkın verdiği acılarla olgunlaşmaya, çok geçmeden şeyhin etkisiyle aşk hallerine vakıf olarak irşad olmaya başlar. Ramin'in acılar çekerek olgunlaşması Ateşperest kavmin elinde esir düştüğü zaman da devam eder. Ramin tabiat varlıklarından yardım diledikten sonra en sonunda Allah'a yakarır. Çok geçmeden duası kabul olan Ramin, Ateşperest şeyhinin oğlu tarafından kurtarılır. Hikâyede kurgusal olarak nedenselliği çok da bariz olmayan bir Kalenderi şeyhi de mevcuttur. Bu şeyh de Ramin'i konuk eder, sohbetine ortak eder ve sonunda onu

uğurlar. Böylelikle Ramin'in irşadı aralıksız devam eder.⁸ Bu irşad esnasında Ramin'in aşktan dolayı başka ilgilerden arındığı belirtilir.

Açup bâb-ı tarîkat yüzlerinden Dühül itdi haqîkat sözlerinden	Yüzlerinden tarikat kapısını açıp hakikat sözlerine geçti.
Şu deñlü rāz-ı hikmet kıldı taqrîr Dil-i Ramîni teşhîr eyledi pîr	Şeyh, hikmet sırrını Ramin'in gönlünü büyüleyecek kadar anlattı.
Görüp âyînesin meh gibi kâbil Ma'arif şemsini şaldı mukâbil	Aya benzer aynasını kabul edip karşılığında bilgi güneşini gönderdi.
Şehûñ hod cân-ı pâkin ışk-ı dilber 'Alâyıkdan beri kılmışdı yekser	Güzelin aşkı, şahın pak canını, alakalardan tamamıyla arındırmıştı.
Ki tavr-ı ışk külli pâklîkdür Şafâ-yı hâtır ü çâlâklîkdür	Çünkü aşk tavrı tamamen arınmışlık, anlayış ve gönül saflığıdır.
Pes idüp şâh terk-i cümle 'âdet Getürdi pîre bātından irâdet	Daha sonra şah, bütün adetini terk edip, iradesini şeyhe kalpten verdi. (5683-5688)

Ramin sevgilisi Veyse'ye sonunda kavuşur ve onunla evlenir. Burada birleşme tamamen İslami kabullere uygun olarak nikâh üzere olmuştur. Ramin tahtını tacını ele geçirdikten sonra ideal yönetici olarak halka bağışta bulunur, adaleti sağlar, herkesi memnun eder. En nihayet kendisini aşk çılgınlığından kurtaran şeyhe yeniden uğrar ve ondan nasihat alır. Ramin burada çilesini tamamlamış, kemale ermiş bir derviş, bir âşık kimliğindedir. Bu nasihatler ideal devlet adamında bulunması gereken sıfatları içerir.

⁸ Burada Ramin'in Kalenderi şeyhten bahsetmesi, onu bu irşad ortamına ortak etmesi onun Molla Cami etkisinde olmasıyla ilgilidir. Zira Lamii, eserlerinin bir kısmını Cami'den tercüme etmiş ve Cami'-yi Rum olarak adlandırılmıştır (Latifi (İsen)1999, s; 275). Kendisi gibi Nakşibendi olan Camii'nin Kalenderiler hakkındaki yorumları Lamii'nin de Kalenderilere karşı olumlu bir bakış içinde olmasına neden olabilir. Zira Lamii tarafından Türkçeye çevirisi yapılan Molla Camii'nin Nefahatü'l Üns'ünde Kalenderilerden "çok mübarek bir tayife" olarak bahsedilir (Ocak, 1992, s; 15). Camii'ye göre Kalenderiler iki kısımdır. Bir kısmı gerçek Kalenderilerken, bir kısmı İslam'dan uzak ve adlarına haşviyye denen gürühtür. (Ocak-1992 s;15)

Ramin, şeyhinden öğüt bir devlet adamından ziyade tam bir mürid olarak buradan ayrılır. O artık aşkın derecelerini birer birer aşip ideal noktaya ermiştir.

Veyse vü Ramin mesnevisindeki aşkın bir diğer özelliği kahramanların beşeri tarafının sonuna kadar devam etmesidir. Beşeri aşkı yaşayıp iki şeyh tarafından irşad edilmiş olan Ramin, dünyadan büsbütün el etek çekmiş bir sufi değil, tam tersine dünyayı ve hayatı tam anlamıyla kavramış, ideal bir devlet yöneticisidir. O şeyhinin huzurundan ayrıldıktan sonra dünyevi görevinin başına dönmüştür. Zira dünyevi hayatın idealleştirilmesi ideale ermiş kahramanlarla mümkündür.

İdeal insan olma yolunda yürüyen tek kişi Ramin değildir. Veyse de aynı şekilde bu ideale doğru yol alır. Hikâyenin başında bir Zerdüşt olarak tanıtılan Veyse (978-988) daha sonra bir Müslüman olarak karşımıza çıkar. Veyse Ramin'e yazdığı mektuplara Allah adıyla başlar (4924). Tahta geçtiği Herat'ta artık her yer mescitlerle doludur.

İdeal alem kurgusu hikâyedeki iyi-kötü mücadelesinde de kendini gösterir. Kurgunun "bu neden oldu?" sorusunun cevabı olduğunu yukarıda belirtmiştik. İyilerin ödüllendirilip kötülerin cezalandırılması kurgusal olarak gerekçelendirilmiştir. İyilerden biri olan Behzad, Ateşperest şeyhin oğludur. Ancak o, kavminin sapkın inancından hazzetmez. Ahlaki erdemleri olan Behzad, esir düşen Ramin ve arkadaşlarına yardım edip onları kurtarır. Neticede bu iyiliğinin karşılığında Ramin'in ordularının başkomutanı olur ve Şemse'yi nikâhına alır.

Kötülerden Firuz Şah'ın niçin cezalandırıldığı yukarıda belirtilmişti. Veyse vü Ramin arasındaki aşkın asıl engelleyicisi olan Başvezir ise kötülüğünün cezasını başını vererek öder.

Hikâyenin başında Şehru'nun dilinden yıldız falcılarının Veyse hakkında ileride başına gelecekler bildirilir. Onun türlü belalara uğrayacağı, sonunda mutluluğu yakalayacağı söylenir. Hikâye bu falcıların falını doğrular.

Eser kurgusal olarak bazı hatalar da içermektedir. Bunların ilki olayın ilk sahnesinde ortaya çıkan, Herat'ı alıp Firuz Şah'ı öldüren ve Firuz Şah'ın kızı Şemse'yle evlenen Behram Şah'ın bu evlilikten sonra hikâye sahnesinden çekilmesidir. Behram Şah'ın akıbetiyle ilgili bilgi çok sonra Veyse ve beraberindekilerin Semerkand'dan kovulmasından sonra verilir. Mesnevide olayların başlamasına neden olup, sonraki

olayların müsebbibi ve yönlendiricisi olan kahramanın olay sahnesinden silinmesi kurgusal olarak bir boşluğa neden olmuştur.

Eserin ikinci kurgusal hatası Lami'î çelebi'nin aslı Partlar (Eşkaniler)a kadar dayandırılan ve bir Ateşperest hikâyesi olan eseri İslamileştirirken bir anlamda hızını alamamasıdır. Mecusi inancına göre ibadet eden ve ateşgede rahiplerinin adını taşıyan *Mubed(Mubed)* Şah, eserin başında bir Zerdüşt olarak tanıtılır. Ayrıca Şehrubanu, Zerdüşt inancının gereği olarak kutsal bir mekânı ziyarete gitmiş, bu sebeple Cürcan'da bulunmuştur. Mesnevinin başında her yönüyle Zerdüşt olarak tanıtılan Mubed Şah ve çevresinin sonraki durumları anlatılırken onların ateşperest oldukları adeta unutulmuştur. Veyru öldüğünde İslami usüle göre kefenlenip defnedilir. Veyse'nin, babasının tahtına oturup Ramin'le kavuşmak üzere olduğu bölümde Herat şehrinin her tarafında mescitler ve minareler belirir.

Bir diğer kusur Ramin ve Veyse'nin kır eğlencelerinin anlatıldığı bölümde asıl hikâyeden fazlasıyla uzaklaşılmasıdır. Bu bölümde satranç, tavla ve gıy u çevgan oyunları oynanmasının, av merasiminin ve Veyse'nin bir canavarı öldürmesinin anlatıldığı bölümlerde klasik mesnevilerde görülen macera havasından ve merak unsurundan epeyce uzaklaşmıştır.

Ramin'in ateşperestlerden kaçarken karşılaştığı ve yine Herat'tan Semerkant'a dönerken yardımını aldığı Kalenderi şeyhinin vak'anın kurgusunda esaslı bir rolü yoktur. Kalenderi şeyhinin ve eylemlerinin hikâyeden çıkarılması hâlinde hikâyenin akışında herhangi bir kopukluk olmaz.

Daha önceki beyitlerde (978-988) Zerdüşt olarak tanıtılan Veyse'nin Ramin'e gönderdiği mektup Allah adıyla başlar.

Çün açdı nâmenüñ mührini Rāmīn
Hüdānuñ gördi 'unvānında nāmın

Ramin mektubun mührünü açınca unvan
olarak Allah'ın adını gördü. (4438)

Eserdeki kurgusal zaafardan biri de Mubed Şah'ın ölümünün ardından Şehru'nun sahnedeki tamamen çekilmesi ve adeta silikleşmesidir. Vak'anın başında asıl yönlendirici güç olan, kızını Behram Şah'tan koruyan, onun Veyru'yla evlenmesine önayak olan, Behram Şah'a verilecek cevabı tayin eden ve hatta kocasını bile yönlendiren Şehru, Mubed Şah'ın ölümünden sonra ortaya çıkmaz. Devlet yönetimi ve

taht, çocuk yaştaki Veyse'ye kalır. Şehrubanu, büsbütün edilgen bir kahraman hâline gelirken Ramin'in isteğiyle Pervane'yle evlendirilir.

2.5.3. Vak'a

“Vak'a herhangi bir alakayla bir arada bulunan veya birbirleriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münasebetlerinin tezahürüdür.” (Aktaş-2005, s; 46). Vak'a esas karakteri itibariyle “taklit” ve “yansıtma” eylemleriyle biçimlenen anlatıma dayalı türlerin (masal, hikâye, roman gibi türlerin) vazgeçilmez elemanıdır. Vak'asız anlatı sistemi düşünülemez: Çünkü vak'a, anlatı sisteminin ruhudur. Bir anlatı sisteminde vak'a –belki- yok sınırına kadar çekilebilir, fakat yok edilemez. Yeni roman taraftarlarının aşırı “tecrit (soyutlama)” ve “insansızlaştırma” eğilimlerine rağmen vak'a ögesini ortadan kaldırmak mümkün olmamıştır” (Tekin-2006, s; 62).

“Vak'a iskeletinde oluşan “Roman türü, kuruluşu itibariyle her biri, bir vak'a parçası etrafında anlamlı birtakım metin halkalarından meydana gelmektedir. Her metin halkası romanın genel yapısında yer alan şahıs, zaman, mekan ... gibi elemanları içinde barındırır: Belirli bir mantık dahilinde peşpeşe gelen “metin halkaları”yla roman, bir bütünlük tamlık kazanmış olur. Olay örgüsü bu bütünlüğün metin halkaları düzeyinde idrak edilmesidir. Vak'a nabız atışlarıysa, “olay örgüsü” bir romanın sesidir” (Tekin-2006, s; 66). Olay örgüsü ve hikâye arasındaki münasebetle ilgili en bilinen örneklerden biri Forster'e aittir: “Olay örgüsünün tanımını yapalım: Hikâyeyi ‘olayların kronolojik olarak anlatılması’ diye tanımlamıştık. Olay örgüsü ise, olayların sebep-sonuç ilişkisine göre anlatılmasıdır. ‘Kral öldü, arkasından da kraliçe de öldü’ dersek, bu hikâye olur. Kral öldü sonra üzüntüsünden kraliçe de öldü dersek olay örgüsü olur. Zaman dilimi bozulmuş değildir; ancak sebep-sonuç ilişkisinin iyice gölgesinde kalmıştır. (Forster-1982, s;128)

“Mesnevilerde bazen sıralanmışı itibariyle vaka, iki veya daha fazla vaka zincirinden meydana gelir. Bunlar belirli noktalarda kesişirler. Bir olay bir noktaya kadar nakledildikten sonra onunla kesişecek olan başka bir olayın nakledilmesine başlanır. Masallarda bu yapı hâkimdir. Bazen de vaka sergüzeşt romanları cinsinden merkez alınan bu bir insanın belirli bir zaman dilimindeki yaşayış tarzına göre sıralanır.

Birbirine zincirleme bağlanan bu metin halkaları esas vakanın parçaları durumundadır.” (Ece-2002, s; 103) Veyse vü Ramin mesnevisi bunlardan ilkinde örnektir. Ayrıca eserde metin halkaları sebep-sonuç ilişkisi içinde bir bütünlük, bir olay örgüsü oluşturur. Metin halkalarının her biri metin içinde verilen Farsça başlıklarla birbirinden ayrılır veya birbirine eklenir. Ayrıca anlatıcı bir metin halkasından diğerine geçerken önce sakiye ve çalgıcıya seslenir, ardından olayın rivayetçisinden ne duyduğunu nakleder.

Eserin Cürcanî'den tercüme edilirken tamamının elde mevcut olmadığını bu yüzden Lami'î Çelebi'nin eserine vücut verirken asıldan uzaklaşıp farklı bir kurguya yönelmek zorunda kaldığını önceki bölümlerde ifade etmiştik. Eserde olay, iki âşık kahramanın aynı sevgili çevresinde birbirlerinden habersiz olarak ve farklı zamanlarda yaşadıkları aşk macerası üzerine kurulmuştur. Bu bakımdan olaylar iki ana halka hâlinde sıralanmıştır. İlk olay halkası Behram Şah'ın Veyse'yi elde etmek isteği ve bu uğurda verdiği mücadele, ikinci olay halkası ise Behram Şah'tan kaçan Veyse ve ailesinin Ramin'le olan ilişkileridir. Veyse'nin Behram Şah'tan kaçışı, Ramin'le olan münasebetinin sebebini hazırlamıştır. Her iki ana olay halkasının kavşağındaki kişi Veyse'dir. Vak'ayı bütünleyen metin parçaları, metin halkalarının hikâye içindeki akışı şöyledir:

a) Behram Şah'ın aksiyonerliğindeki birinci olay halkası:

1. Behram Şah, eğlenmek amacıyla maiyetiyle beraber başlık bahçelik bir yere gider ve burada içki ve eğlence meclisi kurup eğlenir. Güzel kadınların olduğu bu mecliste Behram Şah'ın gözü Şehru'yu görür ve ona âşık olur.

2. Behram Şah, Şehru'dan vuslat diler ancak Şehru mazaretini belirtip ona kızından bahsederek şahı içkiyle sarhoş edip oyalır. Sonra da hemen Merv'e döner.

3. Merv'e dönen Şehru, kızını Mahabad'dan getirtip yeğeni Veyru'yla nikâhlar.

4. Sarhoşluktan ayılan Behram Şah, Veyse'yi düşünürken Şehru'nun Merv'den ayrıldığı haberini alır. Bunun üzerine Şehru'nun anlattıklarının doğru olup olmadığını araştırır.

5. Anlatılanların doğru olduğunu öğrenen Behram Şah elçiyiyle Veyse'yi ister; ancak red cevabı alır.

6. Red cevabı alan Behram Şah ordularını toplayarak Merv üzerine yürür, ardından da Merv'den kaçan Mubed Şah'ı takip ederek Mahabad kalesine gelir.

7. Mahabad kalesinin düşeceğini ve Behram Şah'a karşı koyamayacağını anlayan Mubed Şah ve beraberindekiler Herat Şahı olan yeğeni Firuz Şah'a sığınrlar.

8. Kendisine sığınan Mubed Şah'ın kızı Veyse'ye âşık olan Firuz Şah Veyse'nin kocası Veyru'yu zehirletip öldürür.

9. Mubed Şah'ı takip eden Behram Şah ordusuyla Herat'a gelir ve Firuz Şah'ın ordusuyla savaşıır.

10. Firuz Şah'ı mağlup eden Behram Şah, Firuz Şah'ın kızı Şemse'yi görüp âşık olur ve onunla evlenir. Arzusu yön değiştiren Behram Şah Veyse'den ve Mubed Şah'ı takipten vazgeçer.

b) Ramin'in aksiyonerliğindeki ikinci olay halkası:

1. Behram Şah'tan kaçan Mubed Şah, Veyse, Şehru ve beraberindekiler büyük bir çölden geçtikten sonra bir vahaya ulaşırlar.

2. Avlanmak üzere vahaya kadar gelen Semerkand ve Horasan Şahının oğlu Ramin, ırmakta yıkanmakta olan Veyse'yi görür görmez âşık olur. Aynı duygu Veyse'de de oluşur.

3. Ramin, sarayına döner ve aşk duygusunu sırdaşı Pervane'ye açar.

4. Pervane derhal vahaya gelip Veyse ve ailesini alıp saraya götürür.

5. Sarayda konuklar şerefine ziyafet verilir eğlenceler tertip edilir.

6. Bir süre sonra âşıklar arasındaki aşk yoğunlaşır ve Ramin'in Mubed Şah'tan aldığı izinle âşıklar hizmetçileri ve cariyeleriyle kır eğlencesine çıkarlar.

7. Kırdan satranç ve tavla oynanır, ziyafetler verilir, içkiler içilir, lugaz sorulur, guy u cevgan oynanılır, ava çıkılır.

8. Kırdan döndükten sonra Semerkand hakimi Keyhan Şah'ın başveziri kendi kızı Gülşeker'le evlenmek istemeyen Ramin'i devlet işleriyle ilgilenmiyor bahanesiyle Şaha şikayet eder.

9. Ramin'in Veyse'ye âşık olmasına ve devlet işlerinden el ayak çekmesine öfkelenen Keyhan Şah onu hisarda zindana attırırken Veyse ve ailesin de ülkesinden kovar.

10. Ayrı kalan âşıklar bir süre Pervane aracılığıyla mektuplaşırlarsa da Veyse'nin, Behram Şah'ın ölümünden sonra ülkesinin beylerinin Mubed Şah'a haber göndermeleri üzerine Herat'a dönmesinden sonra iletişim kuramazlar.

11. Bu durumla derdi artan Ramin delilik emareleri gösterir ve hekimler tarafından tedavi amacıyla zincire vurulur.

12. Zincire vurulan Ramin bir süre sonra büsbütün aklını oynatır. Sonunda evliyadan bir şeyhe tedavi amacıyla götürülür.

13. Şeyhin Ramin'in hâline vakıf olması tedavisini kolaylaştırır ve Ramin iyileşir.

14. İyileşen Ramin için düğün hazırlıkları başlar ve Mubed Şah'a Veyse'yi istemek üzere elçiler gönderilir.

15. Keyhan Şah'ın kısa bir süre sonra hastalanıp ölmesi üzerine Ramin tahta çıkar.

16. Ramin'i çekemeyen Başvezir Çin fağfuruna mektup yazarak onu Horasan üzerine kışkırtır. Çaresiz kalan Ramin, ülkesinden kaçıp Veyse'nin yanına gitmek üzere yola koyulur.

17. Yolda uğradığı bir ateşperest şehirde tutuklanıp esir edilir.

18. Burada ateşperest şeyhinin oğlu tarafından kurtarılan Ramin ve maiyeti kaçarak Amuderya nehrini aşp, önce bir Kalenderi tekkesine ardından Herat Şehrine varırlar.

19. Herat Şehrine varan Ramin, burada bir süre önce ölen babasının tahtına oturan Veyse'yle buluşur. Veyse'nin, tahtını Ramin'e bırakmasından sonra iki âşık evlenip vuslata erer.

20. Düğünden sonra ordu kuran Ramin, ateşperestlerin şehrine gelir ve buradaki ahalinin af dileyip tövbe etmesi üzerine yola koyulup Semerkand'a yönelir.

21. Ramin'in ordusuyla Semerkand'a yaklaştığı haberini alan vezirler Başvezir'i öldürüp Ramin'i karşılarlar.

22. Tahta yeniden çıkan Ramin halka ihsanda bulunur, saçılar saçar, adaleti tesis eder.

23. Ramin kendisini iyileştiren şeyhi ziyarete giderek ondan devlet yönetimiyle ilgili uzun uzun öğütler aldıktan sonra ülkesine döner.

2.5.4. Bakış açısı ve anlatıcı

“Anlatıma dayalı her eser, bir yandan yazar ile okuyucu, diğer yandan anlatıcı ile dinleyici arasında bir ilişki kurar.” (Bourner-Quellet-1989, s; 69). Anlatıya dayalı edebi türlerde, bu arada tabii olarak hikâye ve romanda, hem metin halkası hem de

eserin dili, bakış açısına göre şekil alır (Aktaş-2005, s; 75). *Bakış açısı, anlatıya dayalı metinlerde vaka zincirlerinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekan, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir* (Aktaş-2005, s; 78).

“Anlatma esasına bağlı edebi nevilerde vak’a ilk nazarda zannedildiği gibi yazar tarafından nakledilmez. Yazarın vücut verdiği itibari bir varlık anlatma işini üzerine alır. Onun vak’a ve vak’a kahramanları ile her nevi alakası şüphesiz yazar tarafından tayin edilir.”(Aktaş-2005, s; 94)

“Bilinenin aksine romancı, olayları anlatmaz; her şeyi anlatıcıya yahut herhangi bir kahramanına anlattırır. Unutulmaması gereken nokta şudur: Romancı gerçek dünyaya mensuptur ve kesinlikle romanın dışındadır. Böyle bir konuma sahip olan romancının, bir romanın iç dinamiklerini kurması mümkün olamaz. Bu işi romancı tarafından seçilen ve görevlendirilen figürler yerine getirir. Dolayısıyla bir romanda yer alan tasvirler de romancı tarafından değil, onun yerine görevlendirilen elemanlar tarafından yapılır (Tekin-2006, s; 216).

“Klasik mesnevilerde hikâyeyi bize nakleden kişi, eserinin bir yerinde, bu hikâyeyi kimden duyduğunu, dinlediğini veya okuduğunu hatırlatmak ister. Eski hikâyelerin her birinde rolleri bakımından müşterek, fakat sıfatları itibariyle farklı, çeşitli anlatıcılarla karşılaşırız: Kıssahanlar, raviler, destancılar, hikâye-gular ve tarih-nüvisler gibi. Mesnevi yazarı asıl hikâyeyi eski hayatımız içinde sıklıkla karşılaştığımız bu hikâye anlatıcısından dinlemiştir. Ya da bu tür anlatıcılardan birine istinat ederek kaleme alınmış bir kitaptan hikâyeyi okumuştur. Mesnevi yazarları kendilerini böyle bir rivayete veya kaynağa istinat ettirmekte bir sakınca görmezler. Zaten eski sanatçılar için bu durum ne bir iktibas ne de bir iltibas sayılmazdı.” (Türinay-1995, s; 99).

Veyse vü Ramin mesnevisinde yazar-anlatıcı vakadan ve vakayı ilk defa yazıya geçiren kişiden haberdar olduğunu okuyucuya sebep-i telif kısmında bildirir.

İdüp dilden du[‘]âyı şâdıkâne
Çıkardı bir kitâbı ‘âşıqâne

Gönülden dosdoğru dua edip, bir aşk kitabı verdi.

Didi bu kışşa-i Mihr ü Vefâdur

Dedi: “Bu, aşk ve vefa hikayesidir, gönül ehli (bunu) dinlemekten zevkle

Semā'ından dil ehli pür-şafādur

dolmuştur.

Ki ʿunvānidur ānuñ Veys ü Rāmīn
Bu devr içinde görmüş yok tamāmın

Onun adı Veys ve Ramin'dir. Bu zamanda tamamını gören olmamıştır. (361-63)

Hikâyeye giriş yaparken olayı nereden veya kimden duyduğunu nakleder ve anlatımı *dimiş* dediği kişiden duydukları üzerine bina eder.

Sicil iden tevāriḥ-i cihānı
Bu yüzden eyleyüp sabit beyānı

Dimiş vāridi Cürcān içre bir şāh
Sezā-yı tāt u taḥt u mülk ü dergāh (746-747)

Mesnevîde hikâyeyi nakleden kişi yeri geldikçe anlatının rivayetçisini anarak anlatımına devam eder.

İden bu ğam beyānın bize taḫrīr
Bu yüzden eyledi aḫvāli taḫrīr (1224)

Bu gam anlatısını bize bildiren durumu böylece yazdı.

İden bu ğuşsa destānın rivāyet
Bu yüzden kışşayı kıldı hikāyet (1737)

Bu gam destanını rivayet eden, kıssayı bu şekilde hikâyelendirdi.

Hikāyet eyle noldı ḥāl-i Veyse
Beyān it bize aḫl-ı kışşa neyse (2374)

Veyse'nin hâli noldu, anlat. Olayın aslı neyse bize açıkla.

Hikâyeyi anlatma görevini üstlenen anlatıcı bu görevi bazen sakiye bazen ney'e bazen bülbüle bazen de Lami'î'ye verir.

Yiter kıl **Lami'î** bu kıl ü kıli
Hikāyet eyle şahuñ noldı hāli

Lami'î bu dedikoduyu anlatmayı bırak da şaha ne olduğunu anlat.

İdüp efsāneyi dil-keş bahāne
Getür ḫikmetler efsūnın beyāne

Efsaneyi gönül çekici bir bahane ederek hikmet büyülerini anlat. (1022-1023)

Anlatıcının niteliğine ve olayların öncesi ve sonrasıyla ilgili bilgilerine ve tutumuna bağlı olarak bir romanda ya hakim-tarımsal bakış açısına sahip anlatıcı, ya kahraman anlatıcının bakış açısı veya gözlemci anlatıcının bakış açısı mevcuttur.

Veyse vü Ramin mesnevisindeki anlatıcı her şeyi gören, duyan, kahramanların yaptıklarından ve yapacaklarından haberi olan, eğriyi doğruyu iyi tayin eden, zamana ve mekana tasarruf edip kahramanların aklından geçenleri bile bilen hakim-tarımsal

anlatıcıdır. “Böyle bir güç ve yetenekle donatılmış anlatıcı (*the omniscient narrator*), aslında gerçek dünyaya ait olan yazara , yarattığı kurmaca (gerçeksiz) dünyada yer alan kahramanlarının duygu ve düşüncelerini sunma ve anlatma yönünde geniş imkanlar sağlar. O, Tanrısal konumu (*olympian position*) itibariyle hem anlatı dünyasındaki karakterleri hem de anlatının dışında kalan okuyucuları yönlendirebilir.” (Tekin-2006, s; 50).

Anlatıcı tarihte olup bitenden, tarihi kahramanlardan haberi olan son derece geniş bir bakış açısına sahiptir. Tarihi ve mitolojik kahramanların yapıp ettiklerini an be an görmüş gibidir.

Şımışdur neçe Cem cāmın bu devrān
Virür tahtuñ yile olsañ Süleymān

Bu felek nice Cem kadehini kırmıştır.
Süleyman olsan bile tahtını yele verir.

İdüp Kisrī cihānbānlıkda tedbīr
Cihānı tutamadı urdı zincīr

Kisra hükümdarlıkta tedbir aldı, zincir
vurdu. (ama) dünyayı tutamadı.

Düriş kim ideler hayrile yāduñ
Şaķın añılmasun şerrile aduñ

Çalış ki adını hayırla ansınlar. Sakın adın
şerle anılmasın.

Cihān aḥvālını endīşe eyle
Dün ü gün ‘adl ü dādı pīşe eyle

Dünyanın hallerini düşün. Her zaman
adaleti iş edin.

Ra‘iyyet çün sürüdür şāh çoban
Gerek çoban ola dün gün niḡebān

Halk sürü, şah ise çoban olduğundan
çobanın daima gözcü olması gerekir.

Anuñçün şāh olan zıll-ı Ḥudādur
Ki bābı melce-i ḡarr-ı belādur

Şah bu yüzden Allah’ın gölgesidir. Kapısı
da bela ateşinin (kaçış) sığınağıdır.

Ferīdūnuñ degüldür ḡod ferī dūn
Ne kıldı ferrini seyr eyle gerdūn

Feridun’un kendi kuvveti düşük değildir.
Feleğin onun gücünü ne yaptığını gör.

Ḳolaysınma bu gerdān āsiyābı
Ögütüdi un gibi Efrāsiyābı

Bu felek değirmenin, Efrasiyabı un gibi
öğüttüğünü kolay basit görme.

Boḡup Dārāyı āba aldı cānın
Ḳubāduñ bāda virdi ḡānumānın

Dara’yı suda boğup canını aldı. Kubad’ın
bütün varını rüzgara verdi.

Virüp Suhrāba zehr-āb-ı ciḡer-sūz
Ne zor itdi meded ne baḡt-ı pīrūz

Sohrab’a ciğer yakıcı zehirli su verdi. Ne
zor (güç) yardım etti ne de parlak talih.

(5142-5150)

Olayları istediği an durdurma, kesme yetkisine sahip olan anlatıcı yeri geldikçe öğütler vermekten geri durmaz. (1208-1220)

Cihān dām-ı belādur dānesi çok
Kaẓā geldükde ẓuluñ çāresi yok

Dünya, danesi çok bir bela tuzağıdır. Kaza gelince kulun çaresi yoktur.

Bu deñlü var ki ẓul ğāfil gerekmez
Ebed ʿiṣretle ẓurrem dil gerekmez

Ancak kul ne gafil olmalı ne de sonsuza kadar yiyip içip Şen gönüllü olmalı.

Öninden añlamak hoşdur Őoñını
Firāset birle divşürmek önüni

Bir işin sonunu feraset (gözüyle) en başından anlamak en iyisidir.

Reh-i nefis ü hevā pür Şür u Şerdür
Ki her bir ẓatvesi yüz biñ ẓatardur

Arzuların yolu her bir adımda bin tehlike bulunan kargaşa ve kötülükle doludur.
(1209-

1213)

Anlatıcı tanrısal bakışı ve sezgisiyle kahramanların kafalarından geçenleri dahi bilme yetisine sahiptir. Anlatıcının bilhassa iç çözümlene tekniğini kullandığı bölümlerde bu özellik göze çarpmaktadır.

Anlatımda istediği tasarrufta bulunma hakkını elinde bulunduran hakim anlatıcı gerek gördüğü yerde olaya veya duruma müdahil olur. Dilediğinde yorum yapar. Behram Şah'ın kalabalık ordularına karşı koyma gücüne sahip olmayan Mubed Şah'ın Merv'den ayrılma düşüncesini yorumlar:

İrişdi merz-i Merve bir seherĝāh
Kaẓdümünden Şeh-i Merv oldu āĝāh

bir sabah vakti Merv sınırına vardı. Merv Şahı (Mubed), onun gelişinden haberdar olup...

Didi yokdur benim ẓaylümde ol tāb
Anuñla ceng idüp olam zafer-yāb

Dedi ki: “Benim zümremde onunla savaşıp zafer elde edecek güç yoktur.

Şular kim Şirile hem-pençe oldu
Őıdı bāzūsını pür-rence oldu

Aslanla pençelesen nicelerinin güçleri kırıldı ve büyük derde düştüler.

Çü gördüñ ẓaŐma yokdur kābiliyyet
Kaẓuru ĝayretdür anda cāhiliyyet

Düşmanı yenecek yeteneğinin olmadığını anlayınca, cehaletle didişmek kuru ĝayrettir.

Ħired ehli kaçār her dem ġavīden
Za'if olan firār eyler kaçāviden

Akıllı insanlar her zaman azgından, zayıf
olan da güçlūden kaçār.” (1575-74)

Yukarıdaki durumun bir benzerini Firuz Şahın Veyse'ye âşık oluşu anlatılırken de görmek mümkündür.

Velī baķduķça göñlin Veyse aldı
Muĥabbet cānını girdāba şaldı

Ancak baktıkça gönlünü Veyse aldı. Aşk, canını
girdaba düşürdü.

Nazar āfet dūrür ehl-i hevāya
Ķarardup göz düşer dām-ı belāya

Nefsine uyanlar için nazar bir beladır. (Nazar)
göz karartıp bela tuzaġına düşürür.

Aña şeh bir nazardan oldu 'āşık
Nitekim şūret-i 'Azrāya Vāmık

Şah Veyse'ye Vamık'ın Azra'nın yüzünü
görünce âşık oluşu gibi bir bakışta tutuldu.

āaçından oldu cānı zār u meftūn
Nitekim tal'at-ı Leylāya Mecnūn

Canı, Mecnun'un Leyla'nın güzelliğine
baġlanması gibi, Veyse'nin saçlarına baġlandı.
(1791-95)

Kahramanların başına gelecekleri daha önceden gören, adeta onların kaderlerini elinde bulunduran anlatıcı, kahramanların hislerinin ve düşüncelerinin sıhhatini yorumlayıp okuyucuya hikâyenin devamında olacakları sezdirirken *merak* unsurunu devam ettirmek için olayı kaldığı yerden anlatmaya devam eder. Herat şehrini görüp esenliğe erdiklerini düşünen kahramanların bu tavırlarını safdillik olarak değerlendirir. Zira itibari alemin itibari kahramanlarının kaderlerini tanrısal anlatıcı çizmiştir.

Görüp bu şehri Mu'bed Şāh u Şehrū
İnüp topraġa atdan sürdiler rū

Bu şehri gören Mubed Şah ve Şehru attan inip
topraġa yüz sürdüler.

Olup Veys ile Veyrū şād u ĥurrem
Didiler yoķdurur şimden girü ġam

Veyse ve Veyru mutlu ve sevinçli olup
“Bundan sonra gam yoktur.”, dediler.

Ne bilsün naķş-ı ġaybī merd-i sāde
Keder fikrini Ķor vaķt-i şafāda

Saf adam, geleceġin gizli örüntülerini ne
bilsin? Zevk vaktinde sıkıntılı düşüncesini
unutur.

Çün insān oldu nisyāndan 'ibāret
'Aceb mi kılsa dil 'işyānla ġāret

İnsan unutkanlıktan ibaret olduğundan gönül,
isyanla yağma yapsa şaşılır mı? (1762-
1765)

Veyru'yu zehirletme planını aklından geçiren Firuz Şah'ın akıbetiyle ilgili ipucunu da daha önceden verir.

Bunu fikr itmedi kim gayret-i haq
Cezâsın sevğ ider her kâre muṭlaq

(Firuz Şah), Allah'ın (adil) gayretinin her işin cezasını mutlaka vereceğini düşünmedi.

Anlatıcının aynı tavrını ateşperestlerin şehrine giren Ramin'in kurtuluşa erdiğini sanması üzerine şehir ahalsinin önceki hallerini vafederken de görürüz:

Meger ol kendüñ erbâbı müretteb
Ne âdem gürg-i merdüm-h'âr idi hep

Meğer o şehrin bütün halkı insan değil insan yiyen kurttular.

İdüp dün gün şikâr-ı âdemî zâd
Kılurlardı şitâ vü şayf için zâd

Her gün insan avını azık edip kış ve yaz için toplarlardı.

Ḳamu pîr ü cüvân ü hâş ü'âmı
Sürâhî gibi hûnî ü harâmî

Bütün yaşlısı, genci, seçkini ve sıradanının tamamı sürahi gibi kanlı ve haram yiyiciydi / eşkiyaydı.

İdüp her biri telbîs-i zarûret
Olup âyîne gibi düzd-i şûret

Her birisi zarureten farklı görünüp, ayna gibi hırsız görünüşleriyle...

‘Avâmı itmek için murğveş râm
Düzetmiş dâne-i tesbihden dâm

halkı kuş gibi teslim almak için tesbih tanesinden taneler yapmışlar.

.....

(5268-5286)

Tanrısal anlatıcı, aynı şekilde başına geleceklerden habersiz Ramin'in ümidinin boş olduğunu daha hadise yaşanmadan görmektedir. O bu yönüyle zamanı da tasarrufu altında tutmaktadır.

Ne bilsün hîle-bâz-ı çarḫ-ı gerdân
İder dâneyle her dem dâm-ı merdân

Dönek feleğin hilesini ne bilsin. Her an taneyle insanları tuzağa düşürür.

(5313)

Anlatıcı farklı coğrafyalardaki kahramanları aynı anda görebilme yetisine sahiptir ve hakimane tavrıyla olaydan olaya istediği gibi geçiş yapabilir.

Çü hikmet demleridür bî-nihâyet
Olunsun kışşadan bâḫî hikâyet

Hikmet anları sonsuz olduğundan gerisi kıssamızdan hikâye edilsin.

Ḳoyup Behrâmı bu dem vaşl içinde
Diyelüm Veyse hecrin râh-ı Çinde

Behramı kavuşma anında bırakıp, Çin yolundaki Veysenin ayrılığını anlatalım.

(2336-2337)

Veyse vü Ramin mesnevisinde hâkim olan tanrısal bakış açısının yanı sıra kahraman anlatıcının bakış açısı da mevcuttur. Kalender şeyhinin özellikleri Behzad'ın dilinden tanıtılır:

Bu yâķın yirde bir pîr-i K alender
Felek- ay n urup b ny d-ı lenger

Bu yakınlarda bir Kalender şeyhi, felek gibi
(buraya) demir atmış (tekke yapmış).

İşi c nıyla h zmetd r şeb   r z
Cem l-i t bn kid r dil-efr z

İşi gece gündüz candan hizmet etmektir.
Nurlu yüzü gönül aydınlatıcıdır.

 ar k-i terk   tecr d üzre s lik
şaf -yı h t r    rf na m lik

Terk ve tecrit yolunun yolcusudur. Sezgiye ve
gönül saflıĝına sahiptir.

Geçip seksenden ol p r-i mücerred
Bugün yok yetmiş iki milleti red

O (dünyadan) soyutlanmış şeyh seksenini
aşmış. Bugün yetmiş iki millete "red" yok.

.....

(5646-5657)

Anlatıcı zaman zaman okuyucuya kendi varlıĝını hissettirerek konuşma havası içinde onu hik yenin içine  eker.

Olup luşfına ĝarķ ehl-i men zil
Ar mil oldu ni metden h v mil

Menzil ehli (Ramin'in) sa ısına doyup dul
kadınlar nimetle yüklendiler(hamile oldular).
(6381)

Diyaloglarda ve yazılan mektuplarda kahramanlar birinci şahıs aĝzından anlatımda bulunurlar. Burada anlatıcı aradan çekilerek yerini kahraman anlatıcıya bırakır. "*Kahraman anlatıcının bakış açısı tanrısal anlatıcıya göre hayli sınırlıdır. O, olayların içindedir. Her şeyi kendi sezgisi, yeteneĝi ve birikimine göre görüp, anlatır. Kahramanın içinde bulunduĝu sosyolojik ve psikolojik şartlar onun bakış açısına ve anlatımına etki eder. Yani, anlatıcı kahramanlardan birisiyle aynileşir*" (Aktaş-2005, s; 93). Hikayede anlatıcı-kahraman aynileşmesinin en tipik  rneĝi şeyhtir. Anlatıcı şeyhin dilinden yaklaşık yüzlerce beyitlik bir nasihat verir (6413-6731). Kahraman anlatıcının anlatım düzeyi ve anlatisi için bkz. mektup tekniĝi ve diyalog tekniĝi.

2.5.5. Kahramanlar

“Eğer hikâyede olay örgüsünden bahsediliyorsa, elbette bunları yaşayan veya var eden insan veya insan hüviyetindeki varlıklara; yani şahıs kadrosuna ihtiyaç duyulacaktır. Zira olay/olayların kendiliğinden oluşmasını beklemek, fizik kanunlarına aykırıdır. Üstelik hikâyenin konusunun insan olduğu gerçeğini bir kere daha hatırlayalım. Unutmayalım ki, olay örgüsüne anlam ve değer kazandıran insandır. Bu sebeple hikâyede amaç olay örgüsü değil, insan ve onun meseleleridir.” (Çetişli-2001, s; 41-46)

“Sinema ve tiyatro sahasında olduğu gibi roman dünyası kahramanları , insan ve nesne olarak ait oldukları fiktif dünyanın ayrılmaz unsurlarıdır. Roman dünyası kahramanı, izole bir kahraman gibi varlığını sadece düşüncemizde idame ettirmez, aynı zamanda bir yıldızlar kümesine bağlı bulunmaktadır ve işte böyle bir küme ile birlikte içimizde bütün boyutlarıyla hayatiyet kazanmaktadır” (Bourner-Quellet-1989, s; 141). Çift kahramanlı aşk mesnevilerinde aşkın başlıca kahramanlarını birbirinden bağımsız düşünebilmemiz olanaksızdır. Araya giren engelciler, âşıkların kavuşması, dertlerinin dinmesi için onların çevrelerinde gezinen sadık ve vefalı dostlar, rakipler ve diğer kahramanların tamamı bu aşk atmosferinin farklı boyutlar kazanması için mesnevide varlık kazanan tamamlayıcı unsurlardır.

“Tiyatro kahramanları gibi roman kahramanları, romancının yarattığı fiktif dünyada çeşitli fonksiyonlar yüklenir. Roman kahramanı, sırasıyla romanda hem objektif eleman, hem aksiyonun faili, hem yazarın sözcüsü ve hem de başkalarını ve gerçek dünyayı idrak edebilme, hissedebilme ve yaşayabilme tarzları ile fiktif dünyanın bir insanı olabilmektedir” (Bourner-Quellet-1989, s; 150).

“Roman karakterlerini (*flat*) ve yuvarlak (*round*) olmak üzere ikiye ayırabiliriz. En saf şeklinde düz bir karakter tek bir fikrin veya niteliğin sembolüdür. Eğer düz karakterler birden fazla nitelik veya unsura sahip olmaya başarlarsa, yuvarlak karakter olmaya da başlarlar” (Stevick-2004, s;165). “Bir başka ifade ile anlatılmak istendiği takdirde **round** karakterli kahraman kompleks ve çok boyutlu olmasına karşılık **flat** karakterli kahraman psikolojik bir derinliği bulunmayan tek düze bir kahramandır” (Bourner-Quellet-1989, s;162). “Mesnevide şahıslar arzu edilen biçimde iyi veya kötüdür. Çoğunlukla düz karakterlidirler. Düz karakterli kahramanlar

kendilerinden bekleneni en belirgin çizgilerle yansıtırlar. Okuyucunun bunlara şüphe ile yahut mesafeli bakması söz konusu değildir. Baş kahramanlar ise idealize edilmiştir” (Ece-2002, s; 101)

“Bir eserde birbirine zıt veya aynı hedefe yönelik güçlerin oyununu roman aksiyonu olarak tarif etmek mümkündür. Aksiyona bağlı olarak oluşan her ortamda kahramanların birbirlerini izlediği, birbirleriyle anlaştığı ya da karşı karşıya gelip çatıştıkları görülür. Bu dramatik ortamda bulunan güçlerin ve fonksiyonların” (Bourner,Quellet-1989, s; 152) Veyse vü Ramin mesnevisindeki görünüşleri şöyledir:

2.5.5.1. Başkahraman

“Her aksiyon “ilk dinamik atılımını” oyun kurucu denilen bir kahramandan alır ve E. Souriau bu kahramana Tematik güç adını verir” (Bourner-Quellet-1989, s; 153). Veyse vü Ramin’de bu dinamik atılımın ilk adımını Behram Şah’ın attığını görüyoruz. Bununla beraber Behram Şah’ın Şehrubanu ve akabinde Veyse’ye karşı olan vuslat tutkusu Veyse ve hikâyenin diğer ana kahramanı Ramin’i türlü maceraların içine çekmek, nedensellik zincirini başlatmak içindir. Hikâyede bütün olaylar Veyse’nin etrafında döner; ancak bu atılımı gerçekleştirip olayların akışını belirlemede etkili olan kişiler Ramin, Behram Şah ve Firuz Şah’tır.

2.5.5.1.1. Ramin

Hikâyenin başkahramanı Ramin, klasik mesnevi geleneğinin şairce hazır bulunmuş kalıpları içinde hem anlatıcı hem de diğer kahramanlar tarafından tanıtılır. Hikâyede ilk görünmeye başladığı andan itibaren tasviri yapılan Ramin, Şah-ane özellikler taşır. Ramin’e atfedilen bu özellikler esasen devrin genel âşık tipinde görülen özelliklerdir. Klasik şiirin; idealinden vazgeçmeyen, aşkının uğrunda her şeye katlanan, sevdiğinden başka bir şey düşünmeyen âşık tipinin örneğidir. O İran’ın tarihi ve mitolojik kahramanlarıyla mukayese edilir. Şehzade ve sonra sultan olması nedeniyle bütün olumlu sıfatları taşır. Adaletli, cömert, eğlenmeyi seven iyi bir avcıdır (2561-2577). Ramin’i tanıtanlardan biri de dostu ve sırdaşı Pervane’dır.

Hümâdur zıll-ı şeh pür-nür olursız
Göricek gün yüzün mesrûr olursız

Şahın gölgesi hüma gibidir. Nurlanırsınız.
Güneş (gibi) yüzünü görünce de mutlu

Dil-i feyyāzı baħr-i mekremetdür Kef-i dūr-bārı ebr-i maḳsimetdür	olursunuz. Feyzli gönlü cömertlik denizidir. İnciyle dolu eli kısmetlenmiş buluttur.
Muhīti ğarḳ-ı ḫayret ḳıldı cūdı Bugün yanında k̄anuñ yoḳ vüçüdü	İhsanı denizi (bile) şaşkına çevirdi. Bugün (denizin), onun ihsanının yanında adı (bile) yoktur.
Bulup devrinde anuñ ḳadr ü i‘zāz Kemer ser-ḫalḳadur efser ser-efrāz	Halka hâlinde oturanların başı olan kemer ve yüce başlılık bulan taç, onun zamanında kıymet ve üstünlük buldular.
Egerçi şırveşdür anda pençe Elinden irmemişdür mūra rence	Her ne kadar pençesi aslan gibiyse de bir karıncayı bile incitmemiştir.
Kelāmı mihre hem-serdür degül māh Güle baḫş-ı selātındür zihī şāh	Sözleri ayın değil, güneşin eşidir. O şah güle sultanların ihsanıdır.
Ḳılur pūr-nūr dehiri mihr-i ra‘yı Zihī şaḫib-şeref zıll-ı Ḥudāyī	Fikrinin güneşi feleği bile nurlandırır. O güzel şeref sahibidir ve Allah’ın gölgesidir.
Cihānuñ cānidur dehrüñ amānı Ḳılur devrinde gerdün zindegāni ..... Sarāyınuñ şabā cārū-keşidür Güneş kemter kenīz-i mehveşidür	Dünya’nın güveni ve canıdır. Zamanında felek bile dinçlik bulur. Saba rüzgarı sarayının süpürgecisi, güneş ay yüzlü cariyelerinden daha değersizdir.” (2649-2666)

Ramin yuvarlak (round) karakterdir. O aşkın ve şeyhin irşadının etkisiyle hal değiştirmeye başlamıştır. Klasik edebiyatımızda Mecnun veya Aşk’ın yaşadığı değişime benzer bir değişim geçirir.

Bilürsüz onı kim ḫān ibn-i ḫāndur Güneşdür zātı mihr-i āsumāndur	Biliyorsunuz ki o, han oğlu handır. Kendisi güneş, sevgisi göklerdir. (5918)
---	--

2.5.5.1.2. Behram Şah

Vak’anın başladığı anda sahneye ilk çıkan kahramandır. Ramin’in hikâyede görünmesine kadarki sürede olayların belirleyicisidir. Anlatıcı, hikâyeyi Behram Şah’ın arzularınca şekillendirir. Behram Şah son derece dinamik bir görüntü çizer. O, talihi

kutlu, içkiyi ve eğlenmeyi seven, kudretli, halkın emniyetini sağlayan, muzaffer bir şahıdır (748-757).

Veyse'yi elde etme, Şehrubanu ve Mubed Şah'ı cezalandırma hususunda tavizsiz, acımasız ve son derece kararlı olan Behram Şah'ın, Firuz Şah'ın kızını görünce duyguları yön değiştirir. Veyse'den vazgeçer. Ele geçirdiği şehirlerin halkını bağışlar ve ihsanlarda bulunur.

2.5.5.1.3. Firuz Şah

Merv şahı Mubed Şah'ın yeğeni olan Firuz Şah, Herat Şahıdır. Mesnevide fiziki özellikleri tanıtılmaz. Kendisine güvenen, meydan okuyan bir şahıdır. İsteğini elde etme hususunda hileyle adam öldürecek kadar hırslıdır. Ne var ki onun bu zalimane tavrı karşılıksız kalmaz ve sonunda Veyse'nin diğer aşığı Behram Şah tarafından öldürülür.

2.5.5.2. Hasım kahraman

“Çatışma olabilmesi, aksiyonun sonuçlanabilmesi bakımından, mikrocosme denilen küçük alemde tematik güç kahramanının hareketini engelleyen ve hasım denilen bir kahramanın ortaya çıkması gerekli görülür.(Bourner-Quellet-1989, s; 153).” Tematik gücü elinde bulunduran kahramanlardan Behram Şah; Şehrubanu ve Mubed Şah, Ramin ise başvezir tarafından engellenmişlerdir.

2.5.5.2.1. Şehrubanu (Şehru)

Şehrubanu, Behram Şah'ın hareketini engelleyen, arzularının önüne geçen kahramandır. Kızı Veyse'yi Behram Şah'a vermemek için yeğeni Veyru'yla nikâhlar. Böylelikle hikâyede çatışmayı başlatır. Hikâyede kocasından daha aktif ve daha belirleyicidir. Şehrubanu hem anlatıcı (901-907) hem diğer kahramanlar, hem de kendisi (946-951) tarafından tanıtılır. O klasik edebiyatın her türlü güzellik unsuruna sahiptir. Yaşı elliyi aşmıştır. Namusuna düşkün, kocasına bağlıdır.

Şehrubanu'nun kahramanlar tarafından tanıtımı eser boyunca değişkenlik gösterir. Behram Şah Şehrubanu'ya önce meftun olup her hâlini güzel ve sevmeye değer bulur.

Şunup destine bir zerrin ayağı
Didi iy hüsn ü hülkuñ taze bāğı

Eline altından bir kadeh sunup dedi ki: “Ey
güzellik ve yaradılışın taze bahçesi!

Ne yirdensin ne cāndandur maḳāmuñ Ne cānsın kim güneşdendür cemālūñ	Nerelisin, makamın kimdendir? Nasıl birisin ki yüzün güneştendir?
Perī misin ne hoş efsūn idersin Alup ʿaqlum beni mecnūn idersin	Peri misin, ne güzel büyülüyorsun. Aklımı alıp beni mecnun etmekteisin.
Lebüñden şehd ü sükker yağdurursın Sözüñden bezme gevher yağdurursın	Dudaklarından bal ve şeker, meclise sözlerinle elmas yağdırırsın.
Beni luṭf u keremden bende kılduñ Tevāzūʿlar idüp şermende kılduñ	Beni ihsanın ve ikramınla esir ettin. Alçak gönüllülük gösterip utandırdın.
Berü şun destüñi cānise ḳasduñ Ki dünyādan beni mihrūñle kesdüñ	Niyetin canımı almaksa elini uzat. Çünkü aşkınla beni dünyadan kopardın. (909-914)

Muradına eremeyen Behram Şah, aşağıdaki beyitlerde Şehribanu'ya olumsuz sıfatlar yükler. Ona göre Şehribanu, ahlaksız ve fitneci biridir.

Didi gördüñ mi bu dellāle ʿavret Füsünger delletü'l-muḫtāle ʿavret	Dedi: “Gördünüz mü bu oynatıcı, sihirbaz ve aldatıcı kadın...”
Mezād idüp metāʿın germ-i bāzār İşi destān u mekr ü ḫaddaʿ her bār	pazarlığı kızıştırarak malının fiyatını artırıp sattı. İş her defasında destan, hile ve dalaveredir.
Çoğaldup müşteri efsāneyile Düşürür dāma ḫalkı dāneyile	Efsane anlatarak müşteri artırır; halkı tane ile tuzağa düşürür.
Ne iḳrārın ne ḫod añlar ḳarārın Utar dehri şalup miḫnet-ḳımārın	Ne söz tutmaktan ne verdiği karardan anlar. Eziyet kumarını yayararak feleği yener.
Elinden zü-fünūnlar zār u meftūn Virür barmaḳ ḫisābın oḳur efsūn ..... Benümle el tutuşdı itdi iḳrār Dönüp ḳılımış bir āḫer birle bāzār	Bilginler bile elinden inleyip esir olur; parmak hesabıyla büyüler okur. Benimle el tutuşup söz verdikten sonra (sözden) dönüp başka bir pazarlık etmiş. (1450-1456)

Behram Şah'ın Şehribanu hakkındaki olumsuz tanıtımı 2157-2169. beyitlerde de devam eder. Şehribanu her ne kadar bir kraliçeyse de aynı zamanda bir annedir. Onun

vak'ada çatışmayı başlatmasındaki asıl amil küçük yaştaki kızını evlendirmeme kaygısıdır.

2.5.5.2.2. Mubed Şah

Hikâyede Şehru'nun kızını evlendirmemek endişesiyle Merv'e geri dönüşünden sonra tanıtılan, Veyse'nin babası ve Merv sultanı olan Mubed Şah'ın fiziksel tasviri hem anlatıcı hem de kahramanlar tarafından yapılır. Behram Şah'tan kurtulmak ve onu oyalamak isteyen Şehru, masumiyetini ve mazaretini bildirmek için evli olduğunu dile getirip kocası Mubed Şah'tan bahseder.

Budur evvel ki yār u şevherüm var
Re'is-i mu'bedān bir pīr erüm var

Öncelikle benim ateşperestlerin reisi olan,
sevdiğim ihtiyar bir kocam var.

Diyār-ı Merve hākimdür ser-ā-ser
Şerīfū'l-aşldur sālār-ı kişver

Merv ülkesine tamamen hakimdir. Nesebi
yücedir ve ülkenin başıdır. (929-930)

Firuz Şah'tan yardım dileyen Şehru, Mubed Şah'ı tasvir ederken onu yaşlı ve kalbi zayıflamış biri olarak vasfeder.

Bilürsin 'emmüñi kim pīr olupdur
Za'ifü'l-ğalb u bī-tedbīr olupdur

Biliyorsun ki amcan yaşlı, kalbi zayıf ve tedbir
alamaz olmuştur.

Çü şeyhūhet belā-yı bī-devādur
'İnāyet sen cüvān-dilden revādur

Yaşlılık devasız bir dert olduğundan genç
gönüllü olan senden yardım beklemek
münasıptir. (1845-1846)

Pervane de Mubed Şah'ın yaşlılığına işaret eder.

Didi Pervāne iy pīr-i münevver
Bugünden biliñüz baht oldı yāver

Pervane dedi ki : "Ey nurlanmış ihtiyar!
Biliniz ki talihiniz dost olacak.

(2648)

Eser boyunca neredeyse hiçbir olağanüstü özelliğine veya sultanlık vasfına rastlanmaz. Hikâyenin başından itibaren kızının derdiyle dertlenip düşman elinden kaçarak diyar diyar dolaşan Mubed Şah, daha çok cefakâr bir baba olarak göze çarpmaktadır.

2.5.5.2.3. Başvezir

Anlatıcının Başvezir'e bakışı taraflıdır. O tam manasıyla düz (yalıncat) kişidir. “*Yalıncat kişilerin bir büyük özelliği ne zaman ortaya çıksalar kolayca tanınabilmeleridir. Okuyucunun bakan gözü değil de gönül gözü tanır onları*” (Forster-1982, s; 109). Başvezir, okuyucunun gönül gözüne olumlu bir görüntü sunmaz. Hikâyede ilk tanıtıldığı andan itibaren oldukça itici bir intiba uyandırır (4075-4095). Fiziksel özellikleri tanıtılmaz. Ramin'i Veyse'den ayıran haset ve kin dolu, cömertlikten ve bağışlama duygusundan nasipsiz, asla görüldüğü gibi olmayan, hain, engelci bir tiptir. Ramin'i Keyhan Şah'a gammazlayarak Veyse'den ayrılmasına sebep olmuş, aşk kahramanları arasında kavuşma uğrunda yeni maceralar yaşanmasının nedeni olmuştur.

2.5.5.2.4. Ateşperest şeyh

Mesnevide Ramin'in Veyse'ye kavuşmasını engelleyen kişilerden biridir. Ateşperest şeyhinin gerçek kimliğini Ramin ve arkadaşları başlangıçta bilemezler. Zira Şeyhin görüntüsüyle özü arasında fark vardır. Şeyhin ak sakalını gören Ramin ve arkadaşları ona karşı olumlu duygular beslerler. Ne var ki fırsatını bulan şeyh, gerçek niyetini ve karakterini açığa çıkarır.

Görüp rîş-i sefîdin şubh-mânend
Derûnın şandılar mihr-i şerefmend

Sabah gibi ak sakalını görünce, içini de şerefli güneş sandılar. .

Ne bilsünler ki ol pîr-i füsûnger
Olupdur leşker-i şeytâna rehber

O büyücü şeyhin şeytan ordusunun öncüsü olduğunu nerden bilsinler? (5323-24)

Ateşperest şeyhinin fiziksel ve ruhsal özellikleri anlatıcı tarafından aşağıdaki beyitlerde anlatılır.

Nedür tâcında şekl-i şüret-i dâl
Oğur egriligin başdan olup dâl

Tacındaki dal görünüşlü şekil nedir? Baştan dal harfi gibi olup eğriliği okur.

Yüzünüñ karasın başına şarmış
Hayâlâtını sevdâyile şarmış

Yüzünün karasını başına sarmış. Hayatını sevdayla yoğurmuş.

Haç-ı tersâ gibi aḥvâli ma'kûs
Tolu koynu şalib ü başı menkûs

Durumu Hıristiyan yazısı gibi ters. Koynu haç dolu ve başı tersine dönmüş.

Kelāgiken geĉinür ħalka ‘anĉa Olur mı zāg ĩāvūs-ı semāvā	Kargayken halka anka diye geĉinir. Hiĉ karga göklerin tavusu olur mu?
EsİR-i Şehvet ü zerĉ u riĳādur Velİ zu‘mınca Őāh-ı kibriyādur	İki yüzlülük, hile ve Şehvet esiridir. Ama zannınca büyükler Şahıdır.
Ĥüdānuñ dūŐmeni dīnūñ ‘adūsı Libāsı Engerūsı rīŐi Rūsı	Allah’ın ve dinin dūŐmanı; elbisesi Macar ve sakalı Rus sakalı.
Serinde tācı vardır ĳubbe deñlü Dilinde ma‘rifet yok ħabbe deñlü	Başında kubbe kadar taĉ vardır. Gönlünde damla kadar marifet yoktur.
Yemez iĉmez geĉer gūyā melekdür Özi Őeyĉan dili <i>lā-ĥavleden</i> pür	Melekmiş gibi yemez iĉmez geĉinir. Kendisi Şeytan, gönlü sabırsızlıkla dolu.
Mey-i murdārveŐ ĳabında ĳaynar Ĥaĳıĳāt kendü ĉalar kendü oynar	Murdar olmuş Şarap gibi kabında kaynar. Gerĉekte kendi ĉalar kendi oynar.
‘Uyūnı beste ĥābına inanur Yolın görmez ‘aŐāsına ĉayanur	Gözleri kapalı uyuduĝuna inanır. Yolunu görmez esasına dayanır.
İdüp yüz pāre başında ‘aŐāsın Ridāsıyla boĝazından aÇasın	Asasını başında yüz parĉa edip, örtüsüyle boĝazından aÇasın. (5330-39)

Şeyh, olayın sonuna doĝru ikbaline kavuşan Ramin’e baĝıŐlanması için yalvarıp yakarması neticesinde affedilir. Esasen olay örgüsü içinde manevi hal deĝiŐen tek kişi Ramin deĝildir. Ateşperest Şeyhi ve müritleri de bu olumlu deĝiŐimden (tamamen kendi rızalarıyla olmasa bile) paylarını alırlar.

2.5.5.3. İstenilen veya istenilmeyen obje

“Souriau tarafından deĝerli olanı takdim diye adlandırılan bu cezbedici güç, hedeflenen amacın kendisini ya da korkuya sebep olan objenin kendisini gösterir” (Bourner-Quellet-1989, s; 153).

2.5.5.3.1. Veyse

Hikâyede bütün olayların odaĝındaki kişidir. O her yönüyle deĝerlidir ve hem âşıkları (Behram, Firuz, Ramin) tarafından hedeflenmiŐ hem de anne babası için korkuya sebep olmuştur.

Her şey onun etrafında dönmektedir. Kahramanları harekete geçiren sebep ona ulaşma veya onu koruma düşüncesidir. Behram, Firuz ve Ramin ona kavuşmak için mücadele ederler. Mubed Şah ve Şehru ise onu korumak endişesini taşırlar. Kısacası o mihver kahramandır. Bütün bunlara rağmen hikâye boyunca edilgen bir özellik gösterir. Anne ve babasının kararları doğrultusunda hareket ettirilir. Sadece babasının ölümünden sonra tahtın varisi olması hasebiyle divan kurup tahtı Ramin'e bırakmak konusunda aksiyon içinde olduğu görülür. Bununla beraber burada da ülke yönetiminin kadın işi olmadığı, böyle bir görevi yürütemeyeceği düşüncesiyle hareket etmiştir.

Veysel, olay akışı içinde anlatıcı ve diğer kahramanlar tarafından tasvir edilir. Bütün bu tanıtlarda Veysel'yle ilgili olarak şunları söyleyebiliriz: O çok güzeldir. Her türlü güzellik unsuruna sahiptir. Yaşı küçüktür, taze gonca gibidir. Edeplidir. Saçından başka mahremi olmamıştır. Onu ilk tanıtan annesidir (959-1012). Bu tanıttan sonra Behram Şah Veysel'e onu hiç görmediği halde âşık olur. Veysel daha sonra Behram Şah'ın casusları (1293-1323) , Firuz Şah (1794-1798, 1818-1828, 2170-2191) ve Ramin tarafından da tanıtılır.

Veysel'in güzelliğini bütün ayrıntılarıyla ve adeta bir kadın gözüyle tanıtan kahraman, Behram Şah'ın Merv'e casus olarak gönderdiği dadısıdır. Dadı türlü kılıklarda Şehrubanu ve Veysel'e yaklaşıp, onları yakından görerek özelliklerini anlatır.

Ne diyem hüsni fikretten biründür
Ne kim dinildi andan şād füzündür

Nasıl anlatayım? Güzelliği düşünceden daha derindir. Söylenenlerden yüz kat fazladır.

Şaçından tāba düşmüş şām-ı yeldā
Ser-i hürşide şalmış tābı sevdā

Uzun gece (onun)saçından dolayı takatsiz düşmüş. Karanlık ışığını güneşin başına salmış.

Ruḥı gül la'li mül nergisleri mest
Tutar her gamzesi şemşirdür dest

Yüzü gül, dudakları şarap, gözleri baygın. Her bakışı, kılıç tutan eldir.

Nihāli servi çekmiş şöyle kāmēt
Görenler dir ki kıdd kāmēt kıyāmet

Servi fidanı öyle uzamıştır ki görenler onun boyu posu kıyamettir der.

Cebīni levh-i maḥfūz-ı ilāhī
Serinde kec külāh-ı pādīşāhī

Alını Allah'ın takdiratının yazıldığı levha (gibidir.) Başında ise eğri sultanlık tacı var.

Yazılmış gamzesinde hırz-ı seyfi
Aña cān vermeyen boynuna ḥayfī

Bakışlarında ona can vermeyenin boynuna yazık edecek kılıç korkusu yazılmış.

Ꞑulaꞑdan ‘ařıꞑı dıvānesi gl
Cemāli şem‘ine pervāne bülbül

Gl kulaktan (duyarak) aşkına divane; bülbül ise
onun yüzünün mumuna pervane olmuş.

‘İzārından ĥacil nr-ı sehergāh
Yüzin görse bilür ekskligin māh

Sabah vaktinin aydınlığı (onun) yanağından
utanır. Ay, yüzünü görse kusurunu fark eder.

.....

(1299-1326)

2.5.5.4. Verici (yönlendirici) kahraman

“Bir vericinin (en geniş anlamda objenin “hedefi” ile ilgili olarak etki yaratmaya kurulu her kahraman), yani aksiyonu yönlendiren ve hikāyenin sonunda dengeyi bir taraftan diğer tarafa kaydıran ve bir çeşit hakem rolü oynayan bir kahramanın müdahaleleri sayesinde, var olan problemlili durum zme kavuşmuş olur. (...) Verici kahramanın şu veya bu şekilde yaptığı role ya da aksiyon içinde bulunduğu ana göre fonksiyonunun önemi artabilir veya azalabilir” (Bourner-Quellet-1989, s; 153-154).

2.5.5.4.1. Behzad

Mesnevinin verici kahramanlarındandır. Babasının tersine hakikatten ve doğruluktan yana biridir. Ramin’i esaret zincirinden kurtarıp Ramin’e kavuşmasını sağlayan, daha sonra ordularına komutanlık eden kahramandır. O, her hāliyle olumlu, kötülük düşünmeyen biridir. Babasının ve kavminin inanç ıstırabına maruz kalsa da onların affedilmelerine vesile olur. Behzad bu yönüyle düz (yalıncat) karakterdir.

Görür kim bir felek-kisvet melek-ĥy
Cüvān-ı Ĥızır-sīmā şem‘-i meh-ry

Felek görünüşlü, melek huylu, ay yüzlü
bir mum gibi, Hızır yüzlü bir genç gördü.

Pes alup bend  zencīrin serāpāy
Didi olmak gerek sen rāh-peymāy

Baştan ayağa bütün zincirlerini zp,
dedi: “Senin yol lc olman gerek.”

.....

Ne gördi bir cüvān-ı serv-i bālā
Libāsı Ĥızır u gftārı Mesīhā

(Bir de) ne gördü! Uzun boylu bir genç.
Elbisesi Hızır gibi ve sözleri de İsa.

Yüzi ĥurřid  alnı māha hem-ser
Dem-i cān-baĥřı rhuēllaha beņzer

Yüzü güneşe alnı da aya eş. Can
bağışlayan nefesi Hz. İsa’ya benzer.
(5517-5524)

Ramin’in bakışından Behzad

Didi sen kimsin iy Hızır-ı hüceste
Ki servüñdür kerem bāğında rüste

Dedi: “Ey uğurlu Hızır! Sen kimsin? Kerem bağında yeni yetişmiş servisin.

Yüziñden berķ urur nūr-ı İlahī
Kaşuñ mihrābı cānlar secdegāhı

Yüzünde İlahi nurun şimşegi çakar. Kaşının mihrabı canların secde yeridir.

Mübārek tal‘atüñ ferruḥ cemālüñ
Hümāyun tāli‘üñ zībā ḥişālüñ

Görünüşün hayırlı, yüzün kutlu. Talihin yüce, huyun güzel.

Güneş gibi ne burcuñ aḥterisin
Nücüm-āyīn ne dürcüñ gevherisin

Güneş gibi hangi burcun yıldızısın. Yıldızlar gibi hangi kutunun cevherisin.

Meleksin süret-i ādemde elḥak
Hızırsın yā Mesīḥasın muḥakḫak

Gerçekten insan görünüşlü meleksin. Kesinlikle ya Hızır ya da İsa’sın.” (5528-32)

2.5.5.4.2. Şeyh

Mesnevinin verici (yönlendirici) kahramanıdır. Veyse’ye karşı oransız bir aşk tutkusu içinde olan Ramin’i, etkisiyle dizginler ve aşkını kontrollü bir boyuta erdirir. Aşkın sırlarına ve hallerine vakıf olan Şeyh, ülkede doktorların bile tedavi edemediği, çare bulamadığı dertlere deva bulur. Evliya sınıfındandır. Duası makbuldür. Hikâyenin kurgusunun belkemiğini oluşturan kişidir denebilir. Aslında beşeri bir sevdanın peşinde koşan Ramin, şeyhin irşadıyla aşkta makam değiştirir. Bu makam Mecnun’un aşkında görülen tamamen beşeri olandan ilahi olana geçiş şeklinde vuku bulmaz. Ramin Veyse’ye olan aşkıdan vazgeçmez. Tam tersine aşkının yolunda aralıksız yürür. Bunun yanında, hayatın uhrevi yanını da şeyh etkisiyle büsbütün idrak eder ve bu idrak onu iyi bir devlet adamı olmaya doğru yönlendirir. Mesnevide tamamen olumlu özellikleriyle tanıtılan şeyh, bir tiptir.

Bugün mülküñde var bir şeyḥ-i a‘zam
Ki oldur kıblegāh-ı ḥalk-ı ālem

Bugün ülkende herkesin kendisine yöneldiği yüce bir şeyh var.

Mükerrem Ka‘be gibi āsitānı
Du‘ā miftāḥı deprense zebānı

Dergāhı Kabe gibi hürmet görür. Kimıldayan dili dua anahtarındır.

Melekveş gice gündüz dāyimü‘ş-şavm
Felek-mānend dün gün sālīmü’n-nevm

Melek gibi gece gündüz daima oruçlu. Felek gibi hep uykudan emin.

Cemāli çeşm-i rüşen gibi pür-tāb Felek fākı içinde yiri mihrāb	Güzelliği aydınlık göz gibi nurlu. Yeri felek kubbesi içinde mihraptır.
Cihānuñ terk idüp vārını cāndan Tahāret idüp el yumuş cihāndan	Dünyanın bütün varını içten terk etmiş ve arınıp cihandan elini çekmiş.
Şuvarmış mezra ^c -ı cānın vuzūdan Nezāret hāşıl itmiş āb-ı rūdan	Can tarlasını abdestle sulamış, yüz suyuyla da canlı kılmış.
Cihān ālāyişinden hātırı pāk Ki her bir barmağı destinde misvāk	Gönlü dünya süslerinden arınmış. Elindeki her parmağı bir misvaktır. (4803-4817)

2.5.5.5. Alıcı kahraman

“Her zaman baş kahraman, aksiyondan en çok kâr sağlayan, korku verici veya cezbedici objeyi elde eden kişi demek değildir, çünkü insan kendisi için olduğu kadar başkası için de arzu edebilir ya da korkabilir” (Bourneur ve Quellet-1989, s;154).

2.5.5.5.1. Keyhan Şah

Turan hükümdarıdır. Semerkand’ı mesken edinmiş, eğlenmeyi ve savaşmayı bilen, yıldızı kutlu, bahtlı ve bütün Türk topluluklarının şahıdır. Hemen her türlü sultanlık hasletine sahiptir. Kahramanın tanıtımı anlatıcı tarafından yapılmıştır. (2552-2560)

İden bu kışşayı gerdünveş ābād Urup tārında bu resm üzre bünyād	Bu hikayeyi felek gibi inşa eden (anlatan), temelini üstünde bu şekilde inşa etti.
Dimiş kim ol zamān şāh-ı Ḥorāsān Bir ulu Ḥusrevidi adı Keyhān	Demiş ki: O zamanlar Horasan’ın şahı ulu bir hükümdar olan Keyhan’dı.
Bilād-ı şarğa olup cümle şāh ol Güneş gibi idi şāhib külāh ol	Doğu’daki bütün şehirlerin şahıydı ve güneş gibi taç sahibiydi..
İrince Çine Ceyhūndan ser-ā-ser Eli altında idi mülk ü kişver	Çin’den Ceyhun’a kadar bütün ülkeler elinin altındaydı.
Ḳurum kārīm Ḳırım kışlağı idi	Kurum, Karim ve Kırım kışlağı... Oğuz Han dağları ise sulağıydı.

Oğuz Han tağları şulağı idi

Mülük-ı Türk ü şāhān-ı Moğoluñ
Çamu Tatar u Çagatay Noğoluñ

Moğol şahlarının ve Türk ülkelerinin, bütün
Tatar, Çagatay ve Moğolların...

Ol idi bī-münāzi^c hüküm-rānı
Zamānınuñ şeh-i şāhib-ķırānı

tartışmasız, hükümdarı ve devrinin bahtlı
sultanı oydu.

Şeb ü rüz işi ‘ayş u ‘işret idi
Dem-i rezm olsa şāhib-i ğayret idi

İşi gece gündüz yeme içme eğlenmekti.
Savaş zamanı olunca da gayret sahibiydi.

Çü Hağdan bulmuşidi ğadr u baht ol
Semerkandı idinmişidi taht ol

O, gücünü ve bahtını Allah’tan almıştı.
Semerkand’ı (kendisine) taht edinmişti.
(2552-2560)

Veyse’ye duyduğu aşktan ötürü Başvezir’in kinine maruz kalan Ramin’i cezalandıran Keyhan Şah, oğlunun akıl sağlığını kaybetmesinden dolayı büyük sıkıntılar çeker. Oğlunun tedavisi için önce doktorlara müracaat edip ardından da oğlunu zincire çeken Keyhan şah, bu tedavilerden bir sonuç alamayınca çareyi Şeyh’e gitmekte bulur.

2.5.5.5.2. Behzad

Herat’a vardığında Veyse’ye kavuşan Ramin’in baş yardımcısı olan Behzad, Firuz Şah’ın kızı Şemse’yle nikâhlanmıştır.

Veyse vü Ramin mesnevisindeki dekoratif kahramanlar aynı zamanda Ramin’in Veyse’ye kavuşmasıyla beraber kendi sevgililerine kavuşup evlenme şansına sahip olmuşlardır.

2.5.5.5.3. Veyru

Veyse’yi elde etme arzusundaki iki aksiyoner kahramanlardan Firuz Şah’ın aşktaki hırsı Veyru’nun ölümüyle neticelenmiştir. Veyru’nun fiziksel yönleriyle ilgili özellikleri ölümünden sonra mersiye-medhiye tarzında sunulmuştur:

Sehī servini bükmiş şarşar-ı merg
Hayātı şāhı ğalmış şöyle bī-berg

Fidan gibi boyunu ölüm rüzgarı eğmiş.
Hayatının dalı böylece yapraksız kalmış.

Yañağı güllerinüñ ābı gitmiş
Gözi nergislerinüñ tābı gitmiş

Gül yanaklarının tazeliği, nergis gözlerinin
ışığı kaybolmuş.

‘İzārı lālesi nilüfer olmuş
Ciger yanmış teni hākister olmuş

Lale yanağı nilüfere dönmüş. Ciğeri
yanmış, vücudu küle dönmüş.

Vedā itmiş seri bālin ü tāca
Teni bedrūd kılmış taht-ı ‘āca

Başı yastığa ve taca, teni fildişinden tahta
veda etmiş. (1968-71)

2.5.5.6. Yardımcı kahraman

“Yukarıdaki ilk dört fonksiyonu gerçekleştiren şahıslardan her biri bir başkasının tahrikine ihtiyaç duyabilir. İşte bunlara yardımcı adımı vermek yerinde olur” (Aktaş-2005, s;139).

2.5.5.6.1. Pervane

Ramin’in dostu, sırdaşı, sağ koludur. Son derece vefalı ve sadık bir hizmetçidir (2610-2618). Anlatıcı tarafından tanıtılan Pervane’nin olay akışına etki eden bir vasfı bulunmaz. O bütünüyle düz bir karakterdir. Anlatıcı tarafından görevinin dışına çıkarılmaz.

2.5.5.6.2. Kalender Şeyhi

Kalender şeyhi mesnevîde olayların akışına müdahale etme özelliğine sahip değildir. Hikâyeye adeta Ramin’in olgunlaşmaya devam etmesi için yerleştirilmiştir. Kalenderi şeyhi Ramin’e yolculuğu esnasında yer ve yemek temin eden olumlu bir tiptir. Onun özellikleri anlatıcı tarafından aşağıdaki beyitlerde dile getirilmiştir:

Bu yāķın yirde bir pīr-i Kālander
Felek-āyīn urup bünyād-ı lenger

Bu yakınlarda bir Kalender şeyhi, felek gibi
(buraya) demir atmış (tekke kurmuş).

İşi cānıyla hizmetdür şeb ü rüz
Cemāl-i tābnākidür dil-efrüz

İşi gece gündüz candan hizmet etmektir.
Nurlu yüzü gönül aydınlatıcıdır.

Ṭarīķ-i terk ü tecrīd üzre sālīk
Şafā-yı hātır ü ‘irfāna mālīk

Terk ve tecrit yolunun yolcusudur. Sezgiye
ve gönül saflığına sahiptir.

Geçüp seksenden ol pīr-i mücerred
Bugün yok yetmiş iki milleti red

O (dünyadan) soyutlanmış şeyh seksenini
aşmış. Bugün yetmiş iki millete “red” yok.

Cihān hāķına cāndan mīzbāndur

Herkese candan ev sahipliği yapar.

Nevāda bülbül-i şîrin-zebāndur	Anlatmada tatlı dilli bülbüldür.
Gül-āsā sofrası dün gün güşāde Kefinde berg-i sebz ü çehre-sāde	Sofrası her zaman gül gibi açıktır. Yeşil yaprak ve yüz sadeliği elindedir.
Ṭarîk-i hizmet için bağlayup bil Müsâfirlerle başı hoş durur bil	Hizmet yoluna bel bağlayıp (işe koyulup), misafirlerle başı hoştur, bil.
Begāyet şöhetidür hâṭır-ārā İşi dün gün tevellā vü teberrā	Sohbeti oldukça gönül süsleyicidir. İşi daima (Hakka) yakınlaşma ve (batıldan) uzaklaşmadır.
Tırāş idüp keder nakşın ser-ā-ser Dili āyîneveş pāk ü münevver	Keder nakışlarını kazımış gönlü ayna gibi temiz ve aydınlıktır.
Tahāret içre itmiş şöyle himmet Kim itmezler aña bir kılca töhmet	Temizlikte o kadar gayret etmiştir ki ona kıl kadar ayıplamada bulunmazlar.
İdüpdür bāṭının mānend-i zāhir Cihān ālāyışinden pāk ü tahir	İçini dışı gibi dünya süsünden arındırıp temizlemiştir. (5645-55)

2.5.5.6.3. Şemse

Firuz Şah'ın kızıdır. Veyse'yi elde etmek isteyen Behram Şah, Firuz Şah'ı öldürüp, Herat şehrini aldıktan sonra Şemse ile karşılaşır. Kendisini görür görmez güzelliğine meftun olan Behram'ın ilgi ve aşkına cevap veren Şemse, Behram Şah'la evlenir. Şemse hikâyede anlatıcı ve Behram şah tarafından tanıtılır. Anlatıcıyla kahramanın Şemse'ye bakış açılarında herhangi bir farklılık yoktur (2218-2254).

Şemse de tıpkı diğer kadın kahramanlar gibi kusursuz güzellik sahibidir. Yüzü ay ve güneşin gözlerini kör edecek kadar güzeldir. Güzellikte en öndedir. Dili tatlı ve sözü şeker gibidir. Yüzü görenleri secde ettirecek kadar etkileyicidir. Çenesi âşıkların düştüğü çukur, dişi inci , dudağı yakut, teni kafur ve saçı misk kokuludur. Güneş onun güzelliğinin yanında ay gibidir ve o güneş kadar güzeldir. Adı da bu yüzden Şemse'dir.

2.5.5.7. Dekoratif unsur durumundaki kahramanlar

Daye: Behram Şah'a Merv'den Veyse ile ilgili haberler getiren kişidir. Hikâyede ismi bile zikredilmez.

Veyse'nin dadısının elçisi: Veyse'nin dadısından Şehru'ya mektup getiren kişidir. Herhangi bir fiziksel veya ruhsal özelliği tasvir edilmez.

Dadı (Veyse'nin dadısı): Veyse'yi Mahabad'daki sarayında büyütüp terbiye eder. Herhangi bir tanıtımı yapılmaz.

Tavus: Meclisteki rakkaselerdendir.

Piyale: Meclisteki gulamlardan biridir.

Mehlika: Meclisteki güzellerden biridir.

Zeyni: Ramin'in sahrada tertip ettiği eğlencede tavla oynayan kişidir.

Mühre: Sahrada kurulan mecliste Zeyni'nin rakibi olan tavlacıdır.

Dilaram: Satranç oyuncusudur. Veyse'nin hizmetindeki cariyelerdendir. Ramin'in sahrada kurduğu eğlence meclisinde satranç Serefraz'la satranç oynar.

Serefraz: Ramin'in hizmetindeki gulamlardandır. Satranç oyuncusudur. Dilaram'ın rakibidir.

Şem': Mecliste lugaz soran cariyelerden biridir.

Seher: Ramin'in meclisinde udidir.

Şami: Ramin'in meclisinde ney-zendir.

Anka: Ramin'in meclisindeki rakkas / rakkasedir. (369-3700)

Nesim-i dil-guşa: Ramin Şahın buhurdancısıdır. Hindu'dur.

Zühre. Eğlence meclisinin çengcisidir.

2.5.6. Zaman

“Olayların belirli bir amaç doğrultusunda ve belirli bir sisteme göre sıralanması demek olan “hikâye” zaman içinde meydana gelir. Yine hikâyenin varlık bilinci demek olan aksiyon, zaman içinde anlamını bulur, zaman içinde biçimlenir. Destandan romana kadar uzanan anlatı yapılarının zaman gerçeğinden soyutlanarak inşa edilmesi mümkün değildir.”(Tekin-2006, s; 110). Vak'aya dayalı bir eserde zaman; olayın yaşanmışlığına ve kurgulanmasına, yazılmasına ve okunmasına bağlı olarak ayrı ayrı değerlendirilebilir.

“Edebi eser mahiyeti itibariyle bir iletişim vasıtasıdır. Her iletişimde bir göndericinin bir de alıcının olması tabiidir. Yazma zamanı, gönderici durumundaki sanatkârın eserine vücut vermek üzere harcadığı süreye verilen addır. Bunun itibari

zamanla alakası yoktur, takvim ve saatle ölçülebilen cinstendir. Okuma zamanı da aynı mahiyettedir. Ancak okuyucudan okuyucuya değişir, daha yerinde bir ifadeyle, okuma işine bağlı saat ve takvimle ölçülebilen zamandır. Bunların her ikisi de bir bakıma eserin dışındadır, vakayla alakası yoktur. Her hal ü karda söz konusu iki zaman kronolojik karakterlidir.

Eserde nakledilen bir vaka bir de onun anlatılma işi olduğu daha önceki bölümlerden anlaşılmış olmalı. Vaka bir müddet zarfında cereyan eder. Anlatıcı bu vakayı, vaziyete göre, yine bir müddet zarfında öğrenir ve nakleder. Bu sonuncusunu yazma zamanıyla karıştırmamaya dikkat etmek gerekir. Vak'a ve anlatma zamanı itibari olmalarıyla bildiğimiz zamandan ayrılırlar”(Aktaş-2005; s; 107).

“Bütün bu noktaları bir cümle çerçevesinde toplayacak olursak, şöyle diyebiliriz: Bir olay belli bir zamanda cereyan eder (vak'a zamanı), bu olay belirli bir süre sonra romancı tarafından öğrenilir / duyulur, yine aynı olay belli bir zamanda kaleme alınır (anlatma zamanı) ve yine belli bir sürede (anlatım süresi) sunulur, anlatılır.” (Tekin-2006, s; 118). “Okuma zamanı vak'a ve anlatma zamanlarından ayrılır. Mesnevinin okuma zamanı eserin yazıldığı andan itibaren başlar ve okuyucunun okuma süresine göre değişir. Okuma zamanı eserin kodunun okuyucu tarafından çözülmesi için harcanan süredir. Bu süre zarfında okuyucu, eserden hareketle ayrı bir itibari alem yaratır. Yorumu dayalı yaratma işinden kendince zevk duyar. Bu da eserdeki edebiliğin yeniden tezahürü demektir ve her okunuşta tekrar edilir. Kısacası eser okuma zamanı süresince okuyucunun muhayyilesinde ve gözleri önünde yeniden tecessüm eder” (Aktaş-2005, s; 126).

Veyse vü Ramin mesnevisine konu olan olayın zamanı (vak'a zamanı)-bu vak'anın yaşanmışlığından emin olmamakla birlikte- eserle ilgili bilgilerden anlaşıldığına göre eski İran'daki Partlar (Eşkaniler) zamanıdır. Veyse vü Ramin (Vis ü Ramin) hikâyesinin tarihte yaşamış gerçek kahramanlara dayanıp dayanmadığıyla ilgili bilgiye sahip değiliz. Ancak hikâyenin sözlü ve yazılı anlatım sürecinden tarihi seyirinin oldukça eski olduğu söylenebilir. Vak'a'nın itibari âlemde vücut bulup yazıya nakledilmesinde rol oynadığı bilinen ilk yazar Cürcanî'dir. Bunun zamanı 11. asırdır. Hikâye Lami'î Çelebi tarafından Cürcanî' den çok daha sonra, en azından dört yüz elli sene sonra, öğrenilir. Bu, Cürcanî'nin eserini sunduğu Tuğrul Bey'in yaşadığı dönemle

Lami'î Celebi'nin yaşadığı 15. asır sonu ve 16. asrın başları arasındaki zaman farkından tayin edilebilir. Vak'ayı yazıya aktaran Lami'î Çelebi'nin hayatı ve Veyse vü Ramin mesnevisindeki bilgilerden hareketle yazma zamanını yaklaşık olarak tespit etmek mümkündür. Mesneviden öğrendiğimize göre yazma zamanı Kanuni devrinde ve en azından Rodos'un fethinden ve Mohaç zaferinden sonradır. Yine Lami'î'nin 1531-1532'de öldüğü bilgisi bizi yazma zamanının en azından bu tarihten önce olduğu fikrine ulaştırmaktadır.

“Edebi eserlerde vak'a zamanıyla anlatı zamanlarının itibari olduğuna daha önce değinmiştik. Romancı benimsediği tutumla, olayları, normal seyriyle, geriye dönüşlerle, takdim tehirlerle, hatta olaydan olaya atlama yöntemiyle sunar. Esasen okuyucu için bunlar birer ayrıntıdır ve okuyucu bu ayrıntıları değil, olayı- veya olayları- idrak eder.” (Tekin-2006, s; 118) Veyse vü Ramin mesnevisinde anlatıcı olayları nedensellik ağı içinde kronolojik olarak nakleder. Ancak bu kronolojik akış içinde geriye dönüş, özetleme ve konudan konuya atlama teknikleri de uygulanmıştır.

Mesnevide zaman bir bütün olarak devam eder. Şehrubanu Cürcan'dan ayrılıp Merv'e gelir, adamlarını Mahabad'a göndertir ve kızını getirir, kocasına danışıp kızını Veyru'yla nikâhlar. Tüm bu olaylar esnasında herhangi bir zaman boşluğu mevcut değildir. Olaylar anlatıcının isteğine göre ya çok hızlı ya da yavaş yavaş gelişir. Anlatıcı gerek gördüğü zaman gerek gördüğü durumlar veya nesnelere için ayrıntılar hakkında bilgi verir. Şehrubanu bu maceraları yaşarken şair Behram Şah'ın hikâyesine kaldığı yerden devam eder. Anlatıcı olaydan olaya atlayarak bir zamandan bir zamana geçer. Behram Şah, işret gecesinden sonra henüz uyanmıştır.

İden bu ğam beyânın bize takrîr
Bu yüzden eyledi aĥvâli taĥrîr

Bu ğam anlatisını bize bildiren durumu
böylece yazdı.

O Şeb kim kıldı Şehrû terk-i bezmi
Göçüp Cürcândan itdi Merve 'azmi

O gece Şehru meclisten ayrılıp Cürcan'dan
Merv'e geldi.

Őabâĥ olduĥda ŐâhenŐâĥ-ı ğam-ĥ'âr
Uyandı ĥ'âbdan maĥmûr u evkâr

Sabah olunca ğamlı Şah, maĥmur bir Şekilde
uyandı.

Gözinde giceki bezmüñ ĥayâli
Dilinde Őehribânunuñ maĥâlî

Gözünde geceki meclisin hayali, dilinde
Şehru'nun sözleri. (1224-27)

Anlatıcı gerek gördüğü yerde olay zamanını özetleyerek anlatır. Burada anlatım zamanı ile vak'a zamanı arasındaki mesafe ortaya çıkar. Behram Şah'ın elçisi Zerd'in Cürcan'dan Merv'e gidişi olay zamanı itibariyle günlerce süreceken, olayların istediği şekilde naklini yetkisinde gören anlatıcı bu süreyi sadece bir beyitle özetlemiştir.

Maḥaşşal bād-ı şarşar gibi pür-kīn
İrişdi Merve **Zerd**-i âteş-âyīn

Özetle ateşvari Zerd kin dolu sarsar (rüzgar)
gibi Merv'e vardı. (1499)

Aynı durum Behram Şah'ın ordusuyla beraber Cürcan'dan Merv üzerine yürüyüşü için de geçerlidir. Olay zamanı itibariyle günlerce sürecektir bu yolculuk iki beyitle özetlenmiştir.

İki gün kılmayup bir yirde menzil
Mişāl-i māh idüp tayy-ı menāzil

İki gün bir yerde konaklamadan, ay gibi
mesafeleri uçarak...

İrişdi merz-i Merve bir sehergāh
Kudümünden şeh-i Merv oldu āgāh

bir sabah vakti Merv sınırına vardı. Merv şahı
(Mubed), onun gelişinden haberdar olup...
(1569-70)

Vak'a zamanı diğer geleneksel anlatı türlerinde olduğu gibi (masal, destan, mesnevi) anlatı zamanından önce tamamlanmıştır. Anlatıcı aynı zamanda nakledici olduğu için zaman konusunda vak'adan ileridedir. Anlatıcı geçmiş zaman kiplerini kullanarak vak'a zamanının yaşanmış bitmiş olduğunu bildirmektedir. Hemen ardından vak'a ile ilgili ilk kahraman olan Behram Şah'ı tanıtırken aslında geriye dönerek anlatı zamanına başlar:

Sicil iden tevāriḥ-i cihānı
Bu yüzden eyleyüp sâbit beyānı

Dünya tarihini kaydeden, sanatlı anlatımı
böyle tespit etti.

Dimiş vāridi Cürcān içre bir şāh
Sezā-yı tāt u taht u mülk ü dergāh

Cürcan'da makama, ülkeye, tahta ve taca
layık bir şah olduğunu söylemiş.

Mişāl-i āfitāb-ı ʿālem-efrūz
Bülend-aḥter ḫavī ḫālī' cihān-sūz

Dünyayı aydınlatan güneş gibi yıldızı
yüce, talihi açık ve dünyayı yakıcı.

İşi ʿālemde gün dün kāmranlık
Bahār ebri gibi gevher-feşānlık

Dünyada işi daima mutluluk ve bahar
bulutu gibi inci saçıcılık.

Tarābdan bir nefes olmazdı hālî
 urup meclis iderdi bezm-i alî

Bir an iin elenceden geri durmaz,
 byk meclisler kurardı. (746-750)

“Zaman konusunda zerinde durulması gereken bir nokta da olayın anlatılma sresidir. Bir romanda olaylar; yıl, ay, gn, saat lleriyle anlatıldıı gibi, “dn”, “ertesi gn”, “birka gn”, “o gn”, “bir gn” gibi belirsizlik arz eden iaretlerle de sunulur. Bir yazardan olayları mutlaka kronolojik sraya gre anlatması beklenmemelidir. Anlatma sresinin Şu veya bu Şekilde biimlenmesi, yazarın niyeti, beklentisi, dnya grŐuyle, dnyayı kavrayıŐıyla ve olayların seyriyle ilgili bir husustur.” (Tekin-2005, s;120)

Mesnevinin yazıldıı 16. asır, sanatın ve hayatın neredeyse her alanında gelenein belirleyici olduu, masalların, destanların, halk hikyelerinin, Şiirin ve dz yazının bile belirli ifade ve estetik kurallar ve kabuller dhilinde yazıldıı bir dnemdir. Bu bakımdan yazarın / anlatıcının olayları nakletmesi dneminin zelliklerine uygun olarak kronolojik akış ierisinde verilmiştir.

Veyse v Ramin mesnevisinde vak’a bir nevriz gn başlar. Fakat bu nevriz gnnn takvimsel olarak belirli bir tarihi yoktur.

Meger bir rz kim yd-ı nev-bahri
 MŐerref ılmıŐidi rzigri
 GneŐ burc-ı Şerefden alîc idi
 Saadet nr dn gn lmic idi

Bir gn ilkbahar bayramı (Nevruz), zamanı ŐereflelendirmiŐti.
 GneŐ Şeref burcundan domuŐtu. Mutluluk nuru daima parlıyordu. (758-759)

Genel olarak sre-dizimsel olarak ilerleyen hikyede -dında, -ken, -e,a zarf fiilleri dışında zaman bildiren kelime ve kelime gruplarının hikyede kronolojik akıŐa uygun olarak yer alan bazı rnekleri Őyledir:

Bir gn, Nevruz zamanı: Hikye belirsiz bir Nevruz gn başlar. (758)

Gn bitimi: Behram Şah beraberindekilerle gittii mesire alanında elenirken akşam olur (891)

Mbarek vakit ve gnl acı gn: Veyru ve Veyse’nin nikahları kutlu bir gnde Jpiterle gneŐin yaklaŐtı uurlu bir zamanda kıyılır. (1200)

Bir seher-gh: Behram Şah’ın elisi Merv’e bir seher vakti ulaşır (1509)

Bir seher-geh: Bir sabah vakti Herat Şehrine ulaşırlar.

Üç gün gece gündüz: Veyru'nun ölümünden sonra halk üç gün gece gündüz matem tutar. (1999)

Yedi gün: Firuz Şah , Behram Şah'ın Herat'a doğru geldiği haberini alınca hazırlıklara başlar ve yedinci gün iki ordu savaşa tutuşur. (2039)

Bir iki gün: Behram Şah Herat'ı ele geçirdikten sonra orada bir iki gün kalır. (2126)

Biraz: Veyse suda biraz oynar.(2510)

Andan sonra: Veyse suda bir müddet oynadıktan sonra bir an rahatlar.(2512)

O gün: Ramin o gün, Veyse'nin nehirde yıkandığı gün, sabahleyin seher vaktinden avlanmaya çıkar.(2578)

Hemen: Veyse'nin kim olduğunu öğrenme emrini alan Pervane hemen nehre doğru atını sürer.(2620)

Şeb, subh, seher: Ramin'in Veyse ve ebeveyni için kurduğu meclis sabaha kadar devam eder. Sabah olunca gece ölümler tomarını uçurmuş ve gece topluluğunu dağıtmıştır. Seher vakti gündüzün penceresini açmıştır.(2914-2916)

Şeb ü rûz: Mubed Şah ve ahalişi gece gündüz durmadan yol alırlar ,

Demadem: Veyse Ramin'in aşkından dolayı daima ah etmektedir. (3122)

Birkaç gün: Ramin'in Veyse'ye olan aşkı birkaç gün bu şekilde devam eder. (3138)

Bahar eyyamı, gül mevsimi: Pervane kendisine aşk sırrını ve derdini açan Ramin'e bahar günlerinde ve gül mevsiminde olduklarını hatırlatır. (3153)

Gündüzden geceye: Ramin ve Veyse'nin birlikte oldukları içki, oyun ve eğlence dolu zaman gündüzden geceye ilerler.

Sabah oluşu: Ramin'le Veyse'nin eğlence meclisi sabaha kadar sürer ve sabah olunca guy u çevgan oynanır. (3864)

Ansızın (na-gâh): Guy u çevgan oyunu esnasında ansızın bir toz kalkar. (3944)

Ondan sonra (pes andan): Veyse'nin kaplanı yakalamasından sonra ava çıkılır. (3993)

Gece gündüz: Ramin'den Veyse'ye ulaştırmak üzere mektubu alan Pervane, bir an bile durmayıp gece gündüz yol alır.(4581)

Üç gün: Pervane Veyse'nin bulunduğu diyara ulaştığında Veyse'nin üç gün önce buradan ayrılıp İran'a yöneldiği haberini alır. (4584)

bir ay geçtikten sonra: Ramin'in hapse düşmesinden bir ay sonra çıldırma emareleri görülmeye başlanır. (4705)

Bir sabah: Pervane bir sabah Ramin'e Veyse'den, ülkesinin tahtına çıktığı haberini ve mektubunu getirir. (4884)

Otuz gün: Mubed Şah tahtta otuz gün kaldıktan sonra ölmüştür. (4899)

Kış mevsimi: Delirmekten kurtulan Ramin'in arzusunu yerine getirmeye karar veren Keyhan Şah, ikiyüz kişilik cariyeye ve gulam takımları hazırlayıp hediyelerle Veyse'ye gönderir Ancak mevsim kış olduğu için düğün sonra yapılacaktır. (5030)

Yedi gün: Keyhan Şah'ın ölümünün ardından yedi gün yas tutulduktan sonra Ramin tahta çıkar. (5188)

Bir gün: Ramin'in tahta çıkmasından sonra bir gün Çin hakanın geldiği haberi alınır. (5236)

bir ay: Ramin Çin hakanından kaçıp İran'a giderken bir ay yol alır.

Seher vakti: Ramin'in ikiyüzlü şeyh elinde tutsak olduğu gecenin sabahında gün ışımaya başlar ve Behzad yardıma gelir. (5514)

Gecedan ikindi vaktine: Ramin, Behzad ve arkadaşları ikiyüzlüler şehrinde gece kaçıp ikindi vaktine kadar durmadan yol giderek Amuderya'ya varırlar.(5592)

Sabah vakti: Kalender şeyhinin dergâhında bir gece kalan Ramin ve beraberindekiler sabahleyin şeyhten izin alıp yola koyulurlar. (5714)

Bir seher vakti: Ramin ve beraberindekiler bir seher vakti Herat şehrine varırlar. (5730)

Üç gün gece gündüz: Ramin ve Veyse kavuşkuttan sonra eğlence tertiplenir, düğün dernek kurulur ve üç gün gece gündüz yenilip içilir. (5913)

Sabah vakti: Ramin ve Veyse düğün gecesinin sabahı uyanıp şarap içerler. (6078)

Mesnevide hem vak'a zamanı hem de anlatı zamanı geçmiş zaman kipleriyle nakledilmiştir. Bununla beraber bazı beyitlerde geniş zaman ve gelecek zaman eylem kipleri de kullanılmıştır.

2.5.7. Mekân

“Romanda olup biten olaylar mutlaka bir mekânda cereyan eder. Mekan olmaksızın olayları kavramak zordur. Mekân aynı zamanda olayları yaşayan kişilerin ayaklarının yere basmasını sağlayan bir unsurdur.” (Sağlık-2002, s;145).

Veyse vü Ramin mesnevisinde mekân olaylara ve kişilerin konumlarına bağlı olarak değişkenlik ve genişlik gösterir. Neredeyse bütün İran ve Horasan bölgesi kahramanlara coğrafi anlamda mekân olur. Hikâyenin dıştan içe doğru değişen mekânları ise tamamı yönetici sınıftan olan kahramanların yaşam alanları olan saraylar ve kasırlardır. Bu mekânlar kahramanların taşıdıkları mutluluk ve hüznün, ümit ve korku duygularına adeta tercüman olurlar. Korku ve hüznün daha çok mekanın sahralar, çöller, savaş alanları veya zindanlar olduğu durumlarda; sevinç ve ümit ise saraylar, bahçeler, veya oyun alanları olduğu durumlarda yaşanır.

“Vak’anın mahiyeti çok defa mekân tasvirlerine ayrılan satırlarda sezdirilir. Bu bakımdan mekân tasvirlerinin sinemada film başlamadan önce musikiye benzer bir fonksiyonu vardır” (Aktaş-2005, s; 128). Veyse vü Ramin mesnevisinde mekan her zaman kahramanların algılayış şeklini ve bakışını göstermez. Kimi zaman anlatıcının kendi algılayışını, okuyucuyu içine çekmeye çalıştığı dünyayı sunar. Mahabad kalesi tasvir edilirken bu etkiyi görmek mümkündür. Kalenin zaptetmek için ne denli müstahkem olduğu tasvir edilerek Behram Şah’ın böyle bir zorluğu nasıl aşacağını ön hazırlığı yapılır (1612-1620).

Romanda mekânlar somut ve soyut olarak ikiye ayrılabilir. Somut mekânlar açık ve kapalı mekânlar olarak tasnif edilebilirler (Çetin-2004, s;136).

Açık mekanlar

a)Yurt veya şehir

Cürcan: Herhangi bir tasviri yapılmaz. Burası Behram Şah’ın diyarıdır. Ayrıca Ateşperestlerin kiblesidir. (931)

Mahabad kalesi: Bu kale son derece dik ve yüksek bir kale olarak tasvir edilir.

Ne gördi bir hişâr-ı küh-mânend
Zeminden eylemiş çarhile peyvend

Yerden göğe bağlanmış dağ gibi bir kale gördü.

Hirāsân virmekičün şekli halka
Bir ejderdür ki olmuş halka halka

(Kale) şekli halka korku vermek için halka halka olmuş bir ejder şeklinde yapılmış.

Görenler dir ki ‘anka-yı zamâne
Ser-i kâf üzre itmiş âşiyâne

(Kaleyi) görenler, zamanın ankası Kaf dağının başını yuva edinmiş derler.

Bedenler ehrimenlerden urur dem

Surlar devlerden ve şeytanlardan dem vurur.

Ser-i gerdüne çıkmış yirden âdem	(Sanki) insanlar göğün zirvesine çıkmış.
Reh-i pür-pîçi gūyā mūy-ı zengi Güzergâhında bād eyler direngi	Rüzgar, bir zenci saçını andıran kıvrımlarla dolu (kale) yolundan geçerken (yorulup) istirahat eder.
ılup pür-âb müşgîn meşkîn iy yâr Suhub saalıgı ider anda her bâr	Bulutlar her zaman orada misk kokulu su tulumunu doldurup sakalık ederler.
Eger burcına çar itse niğâhı Düşerdi hâke başından külâhı	Gök bile (kalenin) burcuna baksa başından külâhı düşerdi.
Felek âhengeri levh-i derine Şevâbit okumuş mîhî yirine	Felek demircisi kapının levhasına çivi yerine yıldızları çakmış.
Dil-i mümsik gibi ol âhenîn der Şayar pülâd-ı çarı muma hem-ser	O demirden kapı cimrinin gönlü gibi felek çeliğini muma arkadaş etmiştir. (1612-20)

Merv: Burası Mubed Şah'ın hakim olduğu şehirdir. Şehrin ayrıntılı tanıtımı yapılmaz. Şehru'nun Cürcan'dan dönüşünden, Mubed Şah ve beraberindekilerin Mahabad'a kaçışına kadar Veyse ve ailesinin yaşadıkları olayların mekânıdır.

Herat: Firuz Şah'ın hüküm sürdüğü şehirdir. Burası, hikâyede Mubed Şah ve maiyetinin kurtuluş ümidi gördükleri bir şehir olduğundan tamamen olumlu yönleri dile getirilmiştir. Kalesi yüce ve sağlam, havası suyu hoş, insanları iyi, güzelleri bol, ticareti canlı ve bağı bahçesi latif, ibadethaneleri temiz bir yerdir. Herat şehri Mubed Şah, Şehrubanu, Veyse ve Veyru'nun geçici mutluluk ve kurtulma ümidi yaşadıkları, aynı zamanda Veyru'nun ölümüne sahne olan bir şehirdir (1745-1761).

Semer kand: Mesnevîde adı geçen ve Ramin'in yaşadığı bu şehrin herhangi bir tasviri yapılmaz.

Bir şehir: Bu şehir ateşperestlerin yaşadığı bir "ulu kent"tir. Şehir fiziki yönleriyle değil de ahâlisinin sapkın özellikleriyle tanıtılır.

b) Tabiat ile ilgili mekanlar

Bahçeler ve mesire alanları: Bu mekanlar genellikle eğlencelerin yapıldığı, kahramanların mutluluk içinde oldukları yerlerdir. Bu bahçelerden biri Behram Şah'ın maiyetiyle beraber eğlence meclisi düzenlediği yerdir. Bir diğeri Ramin'in Veyse, gulamlar ve cariyelerle birlikte oyunlar oynatıp, ziyafetler verdiği, ava çıktığı kırdır:

Meger bir rüz kim ʿıyd-ı nev-bahāri Müşerref kılmışidi rūzigāri	Bir gün ilkbahar bayramı (Nevruz), zamanı şereflendirmişti.
Güneş burc-ı şerefden ʿālīc idi Saʿādet nūrı dün gün lāmiᶜ idi	Güneş şeref burcundan doğmuştu. Mutluluk nuru daima parlıyordu.
Nühüstden eser yoğ idi zerre Şafā gelmişdi yekser baħr u berre	Uğursuzluktan zerre kadar eser yoktu. Karalar ve denizler büsbütün neşelenmişti.
Mesihāveş şabā cān-perver idi Zamān hūrrem zemīn müşk-i ter idi	Saba rüzgarı İsa gibi can koruyucuydu. Zaman kutlu, zemin ise taze misk kokusuydu.
Güher-pāş idi her dem ebr-i nīsān Çemen Hızridi şular āb-ı hayvān	Nisan yağmuru her zaman inci saçmaktaydı. Çimen Hızır/yeşildi ve sular da hayat çeşmesiydi.
Fürüzān idi güller şemᶜ-mānend Ururdu gınceler gūyā şeker ħand	Güller mum gibi parıltılı, goncalar da tatlı gülücüklüydü.
Göz eylerdi gül-i bādāma nerges Kadeħ-gīr idi bu şevķile herkes	Nergis, bademin gülüne göz ederdi. Herkes bu coşkuyla kadeh tutardı.
Tutup laᶜīn piyāle elde lāle Çemenler üzre olmuşdı ħavāle	Lale, elinde yakuttan kadeh tutup, çimenlerin üzerine yayılmıştı. (758-779)

Savaş alanları: Mesnevîde Behram Şah'ın askerleriyle Mubed Şah'ın Mahabad kalesindeki askerleri arasında yapılan savaş ve Behram Şah'la Firuz Şah'ın orduları arasında yapılan savaşlara yer verilir. Bu meydanlar savaş atmosferini yansıtmak kelime ve benzetmelerle tanıtılır.

Olup kanlar revān mānend-i Ceyhūn Semek gibi yüzerdi şevr-i gerdūn	Kanlar Ceyhun nehri gibi aktı. Felek öküzü (boğa burcu) balık gibi yüzerdi.
ʿAceb baħr idi ol ħūn mevci ādem Ki ħarķ-ı hayret idi ħalk-ı ʿālem	Dalgaları insan olan o kan denizi bütün halkı hayrete düşüren acayip bir denizdi.
Degüldi küşteler kâbil ħesāba Gezerdi gülleler dönüp ħabāba	Ölenlerin hesabını yapmak mümkün değildi. Gülleler su damlacığı gibi dolaşırdı.
Dönüp ırmaĝa kanlar şöyle taşdı Sipihrūñ yidi kat burcından aşdı	Kanlar ırmaĝa dönüp göğün yedinci katından aşacak kadar taşdı.

Bihār-ı hūnda yalmanlar yüzerdi
Uzadup dil süñüler yalmanurdi

Kan denizinde alevler yüzerdi. Kargılar dil
uzatıp yalanırdı. (2060-2065)

Çölller: Behram Şah'tan kaçan Mubed, Şehribanu ve Veyse Horasan'a giderlerken engin bir çöl görürler ki burası sıkıntılarla doludur.(2384-2396)

Vaha: Çölden çıkan Mubed Şah ve ailesinin ferah buldukları mekandır. Burada ulu, gölgesi bol bir ağaç, cennet suyunu akla getiren bir nehir ve çiçeklerle bezeli bahçeler vardır. (2430-2451)

Guy u çevgan alanı: Meydanın herhangi bir tasviri yapılmaz. Burada Ramin ve Veyse'nin guy u çevgan oynarlar. (3887-3942)

Av alanı (sahra) : Sahranın mekan özellikleri tasvir edilmez. Burada pek çok av hayvanı bulunur. Ramin, Veyse ve beraberlerindeki burada avlanırlar. (3992-4031)

Amuderya kıyıları: Burası Ramin ve arkadaşlarının Ateşperest topluluktan kaçarken geçtikleri Amuderya kıyılarıdır. Kıyıların güzelliğinin Ramin ve arkadaşlarının nehri geçmeden önce değil de geçtikten sonra betimlenmesi kahramanların psikolojik durumları, olay ve mekan arasındaki uyumu yansıtmaktadır.

Çıkup ser-cümle bir hürrem zemîne
Ki hem-tâyidi firdevs-i berîne

Hepsi en yüce cennet gibi güzel bir yere
çıktılar.

Çemenler şıbgatu 'llahdan boyanmış
Semenler h'ābgāhından uyanmış

Çimenler Allah'ın boyasıyla boyanmış.
Yaseminler uykularından uyanmış.

İlāhi sāyebān her bir dırahtı
Zebercedden felekveş raht-ı tahtı

Her bir ağacı, tahtının malzemesi felek gibi
zebercetten İlahi gölgeliktir.

İdüp cevlan 'arūsān-ı bahārı
Düm-i fāvūs kılmış sebzezarı

Bahar gelinleri dolaşıp, tavus kuşunun
kuyruğunu çimenlik etmiş.

Şabā burka' götürmüş rüy-i gülden
Cihān olmuş mu'athtar büy-ı gülden

Saba gülün yüzünden örtüsünü kaldırmış.
Cihan, gül kokusundan kokulanmış.

Kebüter nağmeger bülbül gazel-h'ān
Oğur her murğ bir mestāne destān

Güvercin nağmeci, bülbül gazel okuyucu.
Her kuş mest edici bir destan okur.

(5632-5637)

Kapalı mekânlar

Saraylar: Mesnevide olaylara mekan olan ilk saray Mubed Şah ve ailesini konuk edip ağırlayan Firuz Şah'ın sarayıdır. Burası türlü ziyafetlere ve eğlencelere mekan olur. Asıl dikkat çekici saray ise Ramin'in Veyse ile ana babasını götürüp misafir ettiği, eğlence meclisi kurduğu saraydır; bezemeleri, havuzu, mimarisi, çeşmeleri, bahçeleri, avizeleri, mücevherleri, altın tahtı, kemerleri, çiçekleri ve ağaçlarıyla kusursuz bir yapıdır (2691-2717)

Varup kondurdu bir ʿālī sarāya
Ki şahı hāk oğur kâh-ı semāya

(Pervane, Mubed Şah'ı) avlusu gökteki yıldızları toprak sayan yüce bir saraya konuk etti.

Atar pertev zemīnden çarha nūrī
İdinmiş şemse şakfı mäh u hūrī

Nuru yerden göğe ışık yayar. Tavanı ayı ve güneşi 'şemse' (tavan bezemesi) edinmiş.

Füsüs-ı ferşi kılmış encümi māt
Havālisi felek gibi tokuz kat

Dekorasyonunun büyüğü yıldızları mat etmişti. Etrafı felek gibi dokuz katlıydı.

Degül mermer bināsı hişt-i zerden
Der ü dīvārī pür tezyīn güherden

Binası mermerden değil, altın tuğladan. duvarları ve kapısı ise incilerle süslenmiş.

Harīm-i pāki gūyā şahı-ı mīnū
İderdi görse mūyın hūr cāru

Temiz haremi sanki cennet bahçesiydi. Huriler (bu haremi) görseler saçlarını süpürge ederlerdi.

İdüp her gūşesinden çeşmeler cūş
Muhiṭüñ cānını kılmışdı medhūş

Her köşesinden akan çeşmeler etrafın canını kendinden gerçirmişti.

Pür itmiş şöyle havzın feyż-i mīz-āb
Ki kalmış çarḥ şadırvānı bī-āb

Arkların bereketiyle havuzlar öylesine dolmuştu ki göklerin şadırvanı susuz kalmıştı.

.....

Aşılmış toplar āyīne girdār
Cihān hālını ʿarz eyler felekvār

Aynalar gibi asılmış toplar, felek gibi, dünyanın hālını sunar. (2691-2709)

Zindanlar: Bu zindanlardan ilki Ramin'in hapsedildiği hisardaki zindandır. Zindana kapatılan Ramin için birkaç gözcü görevlendirilir. Daha sonra bu zindanda delirdiğine hükmedilen Ramin tedavi amacıyla zincire vurulur. (4278-89)

İkinci zindan ise ateşperest kavmin şehrindedir. Burada da Ramin bir zindanda baştan ayağa zincire vurulur. (5420-5437)

İbadethaneler:

Kinişt: Mubed Şah Mahabad kalesindeyken Mecusilerin tapınağı olan bir kinişte girip dua eder. Ancak kiniştin tasviri yapılmaz.(1603-1605)

Kalenderi dergâhı: Burası Kalenderi şeyhin, dervişleriyle kaldığı, Ramin ve arkadaşlarının misafir edilip uğurlandığı bir yerdir.

Ne lenger bârgâh-ı husrev-âyîn Çalır hayrân görenler tarh u resmin	(Ama) ne tekke (fakir sığınağı)! Padişah divanhanesi gibi! Konumunu ve şeklini görenler hayran kalırlar.
Çılır tākında her cām-ı dil-ārā Sikender şāha ‘arz-ı mülk-i Dārā	Her gönül süsleyici kadeh, kubbesinde İskender Şaha, Dara'nın ülkesini sunar.
Bakıp ol manzar-ı ‘ālî-revāka Çamer düşmüş hubû u ihtirākā	Hilal, o yüce kemerlerin görünüşüne bakıp, kaybolup batmış.
Çabā-yı kubbesi gerdün-ı Mīnā Şafā-yı şuffesi hurşîd-i ra‘nā	Kubbesinin elbisesi feleğin sırçası, sofasının zevki hoş güneş gibi.
Harīm-i pākiniñ derbānı Rıdvān Nesīm-āsā yumuş oğlanı gülman	Rıdvān, pak dergâhının kapıcısı; gülmanlar, hizmetçileri rüzgar gibi yıkamış.
Olup perr-i melâ'ik anda cārū Şu gibi hāk-i pāki gösterür rû	Meleklerin kanatları orda süpürge olup temiz toprağı su gibi yüz gösterir (yansıtır).
Çerāğından fitil-i şubh-ı handān Meh ü hūr şofrası içre iki nān	Gülen sabahın fitili, (onun) kandilinden. Ay ve güneş sofrasındaki iki ekmek. (5669-5676)

2.5.8. Anlatım teknikleri

2.5.8.1. Tasvir

Nesneleri, veya durumları göz önünde canlandırma, adeta kelimelerle resim yapma olarak tanımlanabilecek tasvir, klasik edebiyatımızın vakaya dayalı eserlerinde şairlerin vazgeçilmez anlatım tekniğidir. “*Tasvir, yazardan okuyucuya, dolayısıyla hikâyenin içinde bir konuda bilgisi olan kişiden, bilgisi olmayan bir kişiye haber verme görevini üstlenir*” (Bourneur, Quellet-1989, s; 110). “*Anadolu sahası Türk edebiyatında manzum-mensur bütün eserlerde yoğunluğu değişen tasvirlerle rastlanmaktadır. Tabiatın ve insanın olduğu her yerde edebi tasvir anlayışının kaçınılmaz bir yol olduğu dikkati çekmektedir. Tahkiye esaslı eserlerde hemen her*

konunun farklı başlıklar altında tasviri yapılmaktadır: Sıfat-ı kuh, Sıfat-ı saray, sıfat-ı subh... (Burmaoğlu-2001, s; 65) Edebi tasvirleri fonksiyonları bakımından beş madde hâlinde tasnif edip mesnevilerdeki görüntülerini izah edip örnekleyen Şentürk'ün tasnifine göre (Şentürk-2002, s; 36), Veyse vü Ramin mesnevisindeki betimsel görüntüler şöyledir:

1. Zaman bildirmek: “Mesnevilerde hadiselerin akışı içerisinde belirtilmesi gereken zaman dilimleri kalıplaşmış birtakım tasvirlerle gerçekleştirilir. Şair okuyucuya akşam olduğunu ihsas ettirmek isterse derhal bir gece tasviri çizer veya hadiseler arasında gün farkları olduğunu belirtmek isterse gerekli yerlere sabah veya güneş tasvirleri yerleştirir.” (Şentürk-2002, s; 36).

Meger bir şeb kıararmışdı felekler Deründan nâle eylerdi melekler	Feleklerin karardığı bir gece melekler yürekte ah etmişti.
Işımaz gülmez idi rûy-ı âlem Sipihri almış idi zûlmet-i gam	Alemin yüzü ışımaz, gülmezdi. Gam karanlığı göğü kaplamıştı.
Kevâkib oda yanmışdı elemden Boyanmışdı rûh-ı meh dūd-ı gamdan	Yıldızlar elemden ateşe yanmış, ayın yüzü gam dumanına boyanmıştı.
Urulmuş keheşândan şîre zencîr Töğunmüş kalb-i çarha nâvek-i tûr	Aslana samanyolundan zincir vurulmuş, okun ucu feleğin kalbine dokunmuştu.
Zühâl ruhbân gibi girmiş siyâha Boyanmış Zühre yekser dūd-ı âha	Satürn rahipler gibi siyaha bürünmüş, Venüs ise baştan başa ah dumanına boyanmıştı.
Ten-i Behrâmı kıan tutup gögermiş Zemîn ruhsâr-ı mihre perde germiş	Merkür'ün bedenini kan tutmuş, yeşermiş. Yer güneşin yüzüne perde germiş.
Metâ'-ı Müşteri düşmüş kesâde Şalâhı âlemüñ dönmüş fesâde	Jüpiter'in malı kıtlığa düşmüş (satılmıyor). Alemin huzuru bozgunculuğa dönmüş.
Horûs-ı şubhı boğmuş delle-i şeb Kimüñ var zehresi kim diye Yâ Râb	Gecenin fitnessi sabah horozunu boğmuş. Kimin Ya Rabbi, demeye cesareti var?
Ne temcîd-i İlahîden eşer var Ne kûs-ı padişâhîden haber var	Ne ilahi temcidden (sala, ululama) eser var ne padişahlık davulundan haber. (5437- 5445)

2. Mekân bildirmek: Bu tasvirler hadiselerin geçtiği ülke veya mekânı okuyucuya tanıtmak için kaleme alınır (Şentürk-2002, s;36). *“Romanda olayın geçtiği yerin sınırlandırılması, karakterlerin ve hikâyelerin kendilerine sahne olacak çevre içine yerleştirilmesini sağlayan pratik bir meseledir. Aynı şey dramatik olarak sunulan tasvirler ve tiyatro eserlerindeki sahne tasvirleri için de geçerlidir. Böylece Crusoe’nun yaşadığı adayı tasvir etmek, onun böyle bir adada neler yapabileceğini göstermek bakımından faydalıdır”* (Stevick-2004, s; 266).

Veyse vü Ramin mesnevisinde vak’a bir bahar tasviriyle başlar ve tasvir edilen bu mekan orada olacakları anlatmaya hazırlık içindir. Bundan sonra bütün olay örgüsü bu mekan-tasvir-olay uyumu içinde devam eder. Divan şiirindeki anlatıcının romancıdan ayrılan en önemli yönlerinden biri eşyaya bakışı ve onu yorumlayışıyla ilgilidir. Mesnevisi için bu atmosfer genellikle siyah-beyaz olarak resmedilir. Eşya ona bakan veya onu kullanan kahramanın psikolojik durumuyla iç içedir. Anlatıcı, okuyucuyu zihnindeki ideal aleme çekebilmek için zıtlıklardan yararlanma yoluna başvurur ve bu genellikle öznel bakışı da beraberinde getirir. Düz karakterlerin sıklıkla yer aldığı ve çoğu zaman yuvarlaklaşan karakterlerin de vak’a sonunda tekrar düzleştiği mesnevilerde anlatıcı da kişi olay ve mekâna doğal olarak düz bir bakış atfeder. Bu bakımdan tasvirler ya mükemmelliklerle ya da aşırı olumsuzluklarla yüklü olur. Yukarıda değinildiği gibi vakanın başlangıcında yapılan bahar tasvirinde her şey bir padişah olan kahramanın sosyal statüsüne uygun olarak anlatılmıştır. Eksik veya kusur yoktur. Dekor oluşturulan gök cisimlerinden ağaçlara, çiçeklerden güzellere kadar her şey yerli yerindedir. Anlatıcı nesnelere insani nitelikler yükleyerek ve türlü benzetme ilgileri kurarak dış alemi okuyucunun gözünde canlandırmaya çalışır. Mekânı paylaşan insanların tamamı mutludur. Behram Şah’ın maiyetiyle eğlence (meclis) alanına gelişi de son derece ihtişamlı tablolar serer göz önüne. **“Şıfat-ı bahār ü midḥat-i gül-zār”** başlığıyla 757. beyitten başlayıp 889. beyite kadar süren bu tasvir baştan sona öznellik içerir.

Mekân-kahraman-olay uyumunun bir diğer örneği Ramin ve arkadaşlarının ateşperestlerin şehrinden kaçtıktan sonra Amuderya’yı geçip sahile ulaştıkları zaman görülür. Selamete eren şahısların bulunduğu bu yer son derece güzel bir su kıyısıdır. Burada yukarıda Behram Şah’ın meclis kurup eğlendiği mekânda olduğu gibi zaman da

bu uyuma eşlik etmiştir. Mevsim bahardır, güller açmıştır. Mutluluk tablosu, anlatıcının bakış açısından bir bütün olarak verilmiştir (5631-5639).

3. Varlıkları tanıtmak: “Bunlar olayda rol alan insanlar, yeri geldikçe zikredilen hayvan ve eşyalar, bitkiler, gök cisimleri vb. hakkında çizilen tasvirlerdir” (Şentürk-2002, s; 36).

Kişi tasviri (Şemse)

Ki var bir duḡteri Firūz şāhuñ
Cemāli dīde-dūzı mihr ü māhuñ
Bedi'ül-ḡisndür āfāk içinde
Güneşdür berḡ urur nūh ḡāk içinde

.....

Firuz Şah'ın, güzelliği ay ve güneşin gönlünü delen bir kızı var.

(O kız, sanki) ufukların güzellikte eşsiz olanıdır. Dokuz gök içinde şimşekler çakan bir güneştir.

(2219-2225)

(2219/2925)

Bitki tasviri (Ağaç)

Göründi karşıdan bir devḡa ʿāli
Ki olmuş sebzeden cennet ḡavāli

Felek mānend çetr-i sebze beñzer
Sütün-ı ḡāmeti ḡübāya hem-ser

.....

karşıdan her tarafı yemyeşil büyük bir ağaç göründü.

Boyu tubayla eş(ti) ve felek gibi yeşil bir kubbesi var(dı).

(2430-2433)

Hayvan tasviri (canavar)

Buña meşḡül iken şāh-ı dil-āver
Belürdi rāhdan bir bebr-i şaf-der

Nicesi bebr-i şafder pīl-mānend
Seri künbed teni kūh-ı Demāvend

Göreydi nāḡeh anı şīr-i şerze
Felek şīri gibi eylerdi lerze

İki çeşmi şan iki kāse-i ḡūn
Dehān-ı pūr-şerāri ḡufre-i tūn

.....

Gönül alıcı şah, bununla meşgulken, yoldan saflar yaran bir kaplan belirdi.

Nice saflar yaran fil gibi kaplan ki başı kubbe, vücudu Demavend dağı gibi.

Kudurmuş aslan onu ansızın görseydi, felek aslanı gibi titretirdi.

İki gözünü iki kan çanağı san. Kıvılcım dolu ağzı külhan (ocak) çukuru.

(3964-3972)

4. Hadiseleri anlatmak: Hikâye içinde geçen savaş, eğlence, av, çevgan vb. spor oyunları, âşıkların sevişmeleri vb. sahneleri okuyucuya en canlı şekilde aktarabilmek

için bu tasvirlerle müracaat edilir. Aşağıda Veyse vü Ramin'in düğün töreninin tasviri alıntılanmıştır.

Dirildi mülk-i İrân begleri hep
Görüldi ʿurs āyini mürettep

İran ülkesinin beyleri toplandı ve gelin
hazırlama töreni yapıldı.

Şalā olundu yekser ʿıyş u nūşa
Cihān deryā-şıfat geldi ħurūşa

Yeme içmeye davetler olundu. Herkes
deniz gibi coştı.

.....

(4940-4953)

5. Psikolojiyi aksettirmek: Behram Şah, Banu'nun ayrılmasından sonra yeniden meclis kurdurup eğlenmek ister. Ne var ki onun tabiata ve eşyaya bakış açısı haleti ruhiyesiyle tam bir uyum içindedir. Burada şair bu tasvir-mekân-ruh uyumunu yansıtır. (1224-1276)

Mubed Şah, Şehru ve Veyse Herat'tan kaçarken bir çölle karşılaşırlar. Bu çöl ne kadar tehlike, korku, sıkıntı ve dert varsa tamamını barındırır. Anlatıcı, kahramanları ve okuyucuyu bu mekâna ve bu sıkıntılı yolculuğa hazırlamak üzere önce mekân tasviri yapar ardından kahramanların hislerini nakleder:

Ne beydā bir rīkistān ser-ā-ser
Velī mānend-i ħākister-i pūr-āzer

(Ama) nasıl çöl! Baştan başa kumluk.
Ancak ateş dolu bir küllük gibi çöl!

.....
Sevādı rīki şeb gibi siyeh-rūz
Şerer-mānend zerrātı hevā-sūz

Kumun karalığı geceye dönmüş. Tanecikleri
gündüz vakti, havayı yakan kıvılcım
gibidir.

Serābı berķ-zen āyīne girdār
Dıraĥtistānı yekser şāne-girdār

Serabı şimşek çakmış ayna gibi, ağaçlığı ise
tamamen tarak gibi.

Otu dārū-yı merg ü tır ü ħançer
Şuyı zehr-i efāʿiden muĥammer

Otu hançer, kılıç ve ölüm ilacı; suyu yılan
zehriyle mayalanmış.

Ġurābuʿl-beyn idi durrāc u būmı
Nesīm-i merg idi bād-ı semūmı

Baykuşu ve turacı (çil kuşu) alakargaydı.
Sıcak rüzgarı da ölüm esintisiydi.

Duĥān-ı āteş-i ħayret sehābı
Dil-i ħurşīdi yakmış tef ü tābı

Bulutlu hayret ateşinin dumanı; sıcaklığı ve
harareti güneşin gönlünü yakmıştı.

Düşüp ağaçda kuşlar sūz u tāba

Kuşlar ağaçlarda yanıp yakılıp adeta şişteki
kebaba dönmüşlerdi.

Yanup dönmişdi sîh üzre kebābe

Görüp ol dīv-lāhı kıldılar lāl
Perīşān-hātır u āşüfte aḥvāl

O delilik yerini görünce dilleri tutuldu,
gönülleri dağıldı ve durumları perişan oldu.

Girü derd ile cāndan kıldılar āh
Ne kılsunlar ne ğam-h̄ār u ne hem-rāh

Tekrar dertlerinden ah çektiler. Ne yapabilirler ki? Ne dert ortağı var ne de yoldaşları.

Ne var ardına dönmek ihtimāli
Ne ḥod ol yirde şabr itmek mecāli

Ne buldukları yerde sabrecek güçleri
var ne de geri dönüş ihtimalleri.

Bu miḥnetden yaqalar eyleyüp çāk
Didiler ḥayretile zār u ğamnāk

Bu sıkıntıdan ötürü yakalarını parçalayıp,
gamlı, iniltili ve şaşkın bir vaziyette dediler:

Bu derdüñ çāresi bī-çārelıkdür
Belā vü miḥnet ü āvārelıkdür

“Bu derdin çaresi çaresizlik, bela, ıstırap ve
perişanlıktır.

Bunuñ āḥir devāsı terk-i cāndur
Ki bu miḥnet semūmı cān-sitāndur

Bu derdin son çaresi ölümdür. Zira bu
sıkıntı rüzgarı can alıcıdır.

Firār itdük çü baḥt-ı kāmrandan
‘Aceb mi el yuşaq eşkile cāndan

Mutluluk dolu bahtımızdan kaçtık.
Gözyaşımızla canımızdan vazgeçsek şaşılır
mı?

.....

(2398-2426)

“Tasvirin amaçlarından biri de okuyucuyu etkilemektir. Yazar; metin içinde yer verdiği kişi, zaman, olay ve çevreye dönük tasvirlerle okuyucuyu etkilemenin onu metnin dünyasına çekmenin yollarını arar. Bu bağlamda tasvir sanatı iki şekilde yapılır:

1. Nesnel (objektif=realist) tasvir,
2. Öznel (sübjektif=romantik) tasvir.

Bahis konusu olan şey olduğu gibi (gerçek görünümüyle) tasvir ediliyorsa bu tasvire nesnel tasvir (gerçekçi) tasvir denir. Buna karşılık tasvir edilen şeyi yazar, kendi duygularına veya mizacına göre değiştiriyorsa bu tasvire de öznel (sübjektif) tasvir denir.” (Tekin-2006, s; 208)

Veyse vü Ramin mesnevisinde nesnel tasvirler yok denecek kadar azdır. Zira insandan eşyaya hemen her şey yazarın zihnindeki tahayyüli şekliyle tanımlanıp betimlenmiştir. Kahramanlar olağan, gerçek hayatta görünür şekillerinden ziyade anlatıcının bakış açısıyla tanıtılmışlardır. Sözelimi, başlıca kahramanlar olan Ramin,

Behram Şah, Veyse veya Şehru her halleriyle kusursuzdurlar. Onların yüz hatları, psikolojik özellikleri, inanç dünyaları çok başkadır. Anlatıcının anlatı dünyasına giren kahramanlar veya nesnelere, bu dünyada çok farklı bir şekle bürünürler. Nitekim bütün mesnevi boyunca bahsi edilen hemen hiçbir mekân bu öznelikten uzak değildir.

Anlatıcının öznel tasvirleri kahramanlara bakışında da ortaya çıkar. O kahramanlar arasında tarafsız değildir. Mubed Şah'a içeriği nefret, düşmanlık ve meydan okuma olan bir mektup getiren Zerd olumsuz sıfatlarla tanıtılır..

İcâzet oldu geldi **Zerd**-i dil-sûz
Dem urdu ibtidâdan serd-i dil-sûz

İzin çıktı ve gönül yakıcı sertlikteki Zerd
gelerek söze başladı.

Çeküp hançerleyn tîğ-i zebânı
Fîrāvân eyledi çarhu'l-lisânı

Dil kılıcını hançer gibi çekerek lisan
çarkını döndürdü.

Yılan gibi dilinden saçdı zehrin
Didi şāhuñ ser-ā-ser hışm u kahrın

Dilinden yılan gibi zehirler saçtı ve
şahın gazap ve öfkesini tamamıyla anlattı.

(1507-1509)

Firuz Şah'ın Mubed Şah ve maiyetinin gelişyle düzenlediği musiki meclisiyle Veyru'nun ölümünden sonraki mecliste müzik aletlerine zıt benzetmelerle bakılmış, hikâyedeki atmosfere uygun bir dış alem ve nesne görüntüsü çizilmiştir.

Behram ve Firuz arasındaki savaş tasvirlerinde şair öznel anlatımını sürdürür.
(2042)

Behram Şah'ın Firuz Şah'ın üzerine yürüyüşü adeta film sahnelerinden çıkma ve saniye saniye görüntülenir gibidir. Son derece başarılı bir tasvirle hareketin şiddeti artırılır ve nihayet Firuz Şah'ın ölümüyle yavaşlayıp son bulur:

Ŧutup destinde düşmen gibi yayın
Yolına kim ki geldi aldı payın

(Behram Şah), yayını elinde düşman gibi tuttu
ve karşısına çıkan herkes (oktan) payını aldı.

‘Adū haylin biri birine kardı
Pes āhîr dem şufûfî iki yardı

Düşman askerlerini birbirine karıştırıp sonunda
safları ikiye ayırdı.

Şalup Fîrüz şāhuñ üstine at
Benümdür didi hağ virürse şehmât

Atını Firuz Şah'ın üstüne salıp Hak izin verirse
şah mat (zafer) benimdir dedi.

Görür Fîrüz şeh kim irdi Behrām

Firuz Şah da Behram'ın yaklaştığını görünce

Depüp atın yürüdi kām u nā-kām	ister istemez atını sürüp ilerledi.
Fürüzān oldı cānı hışm idüp tīz Çeküp bir tīg-i āteş-bār u hūn-rīz	Canı öfkeden parladı ve kan dökücü, ateş yüklü bir kılıç çekti.
Murād idindi kim Behrāmı fi'l-hāl Çalup tīgile ber-ser ide pā-māl	O anda Behram'ın başına kılıç çalıp ayak altına almayı istedi.
Tamām alup 'adūdan kīnesini Şovudup rāhat ide sīnesini	Düşmandan bütün kinini alıp yüreğini soğutup rahatlamak istedi.
Çü rezme hāzırul-vaqt idi Behrām Yirinden itmedin Firüz şeh kām	Behram, her zaman savaşa hazır olduğundan, Firuz Şah niyeti üzre daha yerinden kımıldamadan,
Qoyup bir tīr-i dil-dūzı kemāne Hemāndem haşmını kıldı nişāne	gönül delici bir oku yayına koyar koymaz düşmanına nişan aldı.
Çektüp toldurdı hışm u kīnesinden Ne kalkan geçdi haşmuñ sīnesinden	Öfke ve kinle oku öyle bir çekti ki düşmanının (Firuz Şah'ın) değil kalkanını göğsünü de delip geçti.
Öñin divşürmedin atdan yıkıldı Hemāndem cānını teslīm kıldı	Kendisini toparlayamadan attan yıkıldı. Hemen o anda canını teslim etti. (2073-2083)

Veysel'in Semerkand'da Ramin'le buluşmak üzere haremnden çıkışı benzetme ve mübalağa sanatları yardımıyla ve öznel bir tutumla tasvir edilmiştir.

Ben-i ādemle yollar tölmişidi Şanasın kim kıyāmet olmuşidi	Yollar insanla dolmuştu. Sanki kıyametler kopmuştu.
Şu deñlü izdiḥām olmuşdı yollar Kılamazdı güzer bād-ı füsünger	Yollar rüzgarın (bile) geçeceği yer olmayacak şekilde kalabalıkla dolmuştu.
Ağaçlar başı olmuş irden ādem Urūc-ı çarḫa çıkmış yirden ādem	Ağaçların başı erkenden, insanla dolmuştu. Halk (sanki) gök merdivenine çıkmıştı.
Yüce yirler muşavver tākā dönmiş Ağaçlar sidre-i vaḫvaḫa dönmiş	Yüksek yerler resimlenmiş kubbelere, ağaçlar ulu çınarlara dönmüş.
Ne ādem kıldurup yir yir zemīn baş Dökerdi haşretinden gözleri yaş	Bırak insanı, yer (bile) zaman zaman başını kaldırıp, hasretinden gözyaşları dökerdi.

Melekler seyre gelmişdi semâdan
Perîler kuş uçurmazdı hevâdan

Melekler gökten izlemeye gelmişti. Periler
(izlemek için) gökten kuş uçurmazdı.

Güneş dem-beste idi gayretinden
Felek ser-geşte idi hayretinden

Güneş, kıskançlığından sus pus olmuştu. Göklerin
şaşkınlıktan başı dönmüştü.

(3281-3287)

Ramin'in kurdurduğu ve 16. yy. Osmanlı dünyasına ait sofrada adabı ve yiyecek-içecekleri (yemekler, tatlılar, çerezler, içkiler ve meyveler) oldukça canlı tablolarla adeta resmedilir. (3426-3467).

2.5.8.2. Mektup tekniği

Anlatmaya dayalı eserlerde anlatıcının aradan çekilip yerini doğrudan kahramanlara bıraktığı ve böylelikle okuyucuyla kahramanlar arasında dolaysız bir etkileşimin sağlandığı mektup tekniğine Veyse vü Ramin'de yer yer tesadüf edilir. Bu mektuplar anlatımda son derece fonksiyonel bir özelliğe sahiptirler. *“Edebi eserler dahilinde kişisel mektuplar, genellikle arz-ı hal niteliğindedir. Kişilerin hallerini bir yakınına mektup yazdırmak vasıtasıyla gözler önüne serilir. Kahraman, yaşantısından, duygu ve düşüncelerinden haber vermek, muhatabından bir şeyler öğrenmek, bir temennide veya istekte bulunmak için mektup yazma ihtiyacı duyar. Çoğu zaman aşk itirafı gibi mahrem olan, bir başkasının duymaması gereken anlarda kahraman mektup tekniğiyle dillendirilmiş, bazen iki samimi dostun dertleşmesi veya askerinin cephe yaşantısını aktarması için de yine bu teknik kullanılmıştır.”* (Fildişi-2006, s;167).

Mesnevîde kahramanlar arasında gerçekleşen ilk mektuplaşma Mahabad'da bulunan Veyse'nin dadısı tarafından Şehru'ya gönderilen mektup aracılığıyla. Mektubu dadının elçisi getirir. Bu elçi uğurlu biri olarak tavsif edilir. Dadıdan gelen mektupta Veyse'nin büyüdüğü, aklının kemale erdiği, güzellikte eşsiz olduğu, çok nazlı olduğu gibi özellikleri dile getirilir. Dadının üslubu dil-keş (gönül çekici)dir. (1042-1080)

Mubed Şah'tan kızı Veyse'yi isteyen Behram Şah, kâtibine bir mektup yazdırır. Mektuptaki anlatım mektubu yazdıran kişinin seviyesine uygun olsun diye belagat ustası bir kâtime yazdırılır. Kâtibin anlatım kurallarına ve kendi büyüklüğüne yakışır bir üslupta mektup yazmasını özellikle ister.

Çağurdup kâtib-i dīvānı fi'l-hâl
Didi kı l şāh-ı Merve nāme irsāl

Derhal divan katibini çağırtıp dedi ki: “Merv
şahına mektup gönder.

Ne kim lâyıkdurur ta'zīm ü tevķır
Belāgāt birle bir bir eyle taħrır

Vakar ve ululama için layık olan her şeyi
belagata uygun olarak bir bir yaz.

Ri'āyet eyleyüp üslūb-ı peyvend
Füsūn-ı hāmeden kı l göñlini bend

Bağlılık üslubuna uyarak kalemin büyüsiyle
gönlünü bağla.

Dilümden 'arz idüp mihr-i firāvān
Eyit iy māh-ı dehr efrūz-ı devrān

Gönlümden hayli sevgi sunup de ki: Ey feleğin
ayı, devrin aydınlığı! (1345-1348)

Behram Şah, kâtibine kısaca ne yazması gerektiğini söyledikten sonra, kâtip sanatını konuşurmak ister ve mektubu yazar. Mektup, mektubun muhatabı olan Mubed Şah tarafından okunur. (1378-1405)

Mubed Şah'tan Veyse ile ilgili olumsuz haberler alan Behram Şah öfkesinden adeta küplere biner ve Zerd adındaki kâtibine bir mektup yazdırır. Burada Lami'î, mektubu Behram'ın dilinden yazar ve okutur.

Eyit kim didi şāhenşāh-ı 'ālem
Çün urduñ 'özü-i ğadr-āmīzden dem

De ki: alemin şahlarşahı dedi ‘madem vefasızlık
özüünü bildirdin...

Eger rüyān ten olsañ kahrūm odı
Eridüp şala cānuñ içre dūdı

eğer bedenin tunçtan olsa kahrımın ateşi dumanını
canına salıp eritecek.

Çü kılmaduñ ğubār-ı pāyum efser
Tenüñden tığüm āħır alısar ser

Madem ki ayağımın tozunu taç edinmedin
sonunda kılıcım başımı vücudundan ayıracak.

Bugün ğüş itmedüñ çün nuşh u
pendüm Boğazuñ dize yarın kıy d u
bendüm

Bugün nasihatlerimi dinlemediğin için yarın
bağım ve kemendim(öğütlerimi) boğazına
dizecek.

Çü keç fehm eyledüñ fikr-i zamīrüm
Seni toğrulda sehmü'l-mevt tūrüm

Gönlümün fikrini eğri anladığından ölüm korkulu
okum seni doğrultur.

Saňa göndermiş idüm gerçi nāme
Ol işi gönderem iltür tamāme

Gerçi sana bir mektup göndermişim. Bu işi de
gönderip tamamlayalım.

İşigümden çevürdüñ gerçi kim baş
Gözüñ fetħ idisersin iricek taş

Her ne kadar eşğimden yüz çevirdiysen de taşım
erince gözünü açacaksın.

Saňa şahñ-ı sarāyüm țarrağdur
Bilesin dār-ı dünyā kaç bucağdur

Sarayımın avlusu senin için çok dardır. Dünyanın kaç bucak olduğunu bilesin.

Kağan ʿözrüñ olur yanumda mağbul
Ne ebleh diye ol güftäre maçkül

Özrün yanımda nasıl kabul edilebilir ki? Hangi ahmak bu sözlere makuldur der.

Ki geldükde bu ħurrem şehre Şehrū
Öñümde pāy-māl idüp ser ü rü

Şehrü bu şen şehre gelince başı ve yüzü, önümde çiğnenecek

(1478-1499)

Sevgilisi Veyse'den ayrı kalan Ramin, Veyse için bir mektup yazdırtır. Burada dikkat çeken şey tıpkı Behram Şah gibi hikayenin âşık kahramanlarının mektubu kendileri yazmak yerine bir başkasına yazdırtmalarındır (4316-4394). Ramin'in yazdığı mektuba Veyse'den yine mektupla cevap gelir. Bu mektupların her ikisi de belirli bir kompozisyona sahiptir. Daha sonra Ramin yine bir mektup yazıp gönderir. En son mektup İran tahtına oturduktan sonra Veyse tarafından Pervane aracılığıyla Ramin'e gönderilen mektuptur (4924-4982). Söz konusu bu dört aşk mektubu da Allah adıyla başlar. Önce Allah'ın övgüsü yapılır ardından konuya geçilir:

Añup ser-nāmede nām-ı Ĥudāyı
Didi oldur viren vaşl ü cüdāyı

Mektubun başında Allah'ın adını anıp, dedi:
"Kavuşmayı ve ayrılığı veren O'dur.

Fürüzān ʿtalʿatin anuñ gül eyler
Bunuñ derdiyle cānın bülbül eyler

Kiminin parlayan yüzünü gül eder kiminin canını dertten bülbül eder.

Döker eşkini anūn jāle gibi
Bunuñ bağrını yaqar lāle gibi

Onun gözyaşlarını çiğ taneleri gibi döker.
Bunun bağrını lale gibi yakar.

Leb-i ħübānı eyler çeşme-i nūş
Dil-i ʿuşşāka virür mey gibi cūş

Güzellerin dudaklarını içilecek çeşme eder.
Âşıkların gönlüne şarap gibi coşkunluk verir.

Zihī Şāniç ki şunçı bī-ħaťādur
Ser-ā-ser luťf u qahrı pür ʿatādur

O Allah ki sanatı hatasızdır. Bütün kahrı ve bağışığı ihsan doludur.

Şeh-i ħübān idüp rencide ħāme
Esir-i qahre yazmış ʿışq-nāme

Güzeller şahı gücenmiş kalemle kahr esirine aşk mektubu yazmış.

Şu resme eyledi bu bendesin şād
Bu ecri bulmaz itse biñ kul āzād

Bu kölesini, karşılığında bin köle azad etse (bile) zevkine varamayacağı kadar memnun

Egerçi taze cān buldum deminden
Velī cān yandı cānānuñ ğamundan

Dilüm ateş tenüm hākister idi
Gözüm yaşı şu sepmek isteridi

Hevāñ odı şuya şavurdu hāküm
Od oldı cümle cān-ı derdnāküm

Nigārā dilberā āşüb-ı cānā
Ser-i hūbān ü fettān-ı cihānā

Gülüñ cānında ğamzeñ hārḥārı
Dilüñde nergisüñ çeşmüñ ḥumārı

Nemek-pāş olalı ol şehd-ḥande
Düşüpdür şūr-ı derdüñ cān-ı ḳande

Baña geçmişdür ol zülf ü zeneḥdān
Ĝam-ı hicrūñle dün gün bend-i
zindān

Dil ü cānum giriftār-ı ḳafesdür
Ḥayātumdan nişānum bir nefesdür

Tenüm nāzik miyānuñ mūy idüpdür
Şaçuñ müşgi esir-i būy idüpdür

Olup derd ü ğamuñ peyveste
hemdem
Ḳılupdur ḳaddümi ḳaşuñ gibi ḥam

Ḳara topraĝa gözyaşın ḳarāram
Belā baḥrinde dürr-i vaş araram

Dilüm ğam tīgī kesdi ḥāme girdār
Cihāndan yüz çevürdüm nāme girdār

Ḳalemdeñ ğayrı yoḳdur hem-
zebānum
Ĝamuñ ser-nāmesidür dāstānum

etti.

Her ne kadar seninle olmakla taze canlar
bulduysam da sevgilinin gamından canım
yandı.

Gönlüm ateş, bedenim küldü. Göz yaşlarım su
serpmek isterdi.

Arzunun ateşi külümü suya savurdu. Dertli
canım tamamen ateş oldu.

Ey güzel, ey gönül alıcı, ey can kargaşası! Ey
güzeller şahı, dünyanın fitnecisi!

Bakışların gülün canında devamlı istektir.
Nergisin gönlünde gözünün mahmurluğu (var).

Derdinin patırtısı o bal gülücüğe tuz serpeli
şekerin canına düşmüştür.

O saçlar ve çene, ayrılığının gamıyla daima
zindan esiri olmuştur.

Gönlüm ve canım kafes esiridir. Hayatımdan
(tek) işaretim bir soluk (alıp vermedir).

Bedenim ince belimi kıl etmiştir. Saçının miski
kokusuna esir etmiştir.

Derdin ve kederin daima dost olup boyumu
kaşın gibi bükmüştür.

Gözyaşını kara toprağa kararım. Bela denizinde
kavuşma incisi ararım.

Gam kılıcı gönlümü kalem gibi kesti. Dünyadan
name (mektup) gibi yüz çevirdim.

Kalemdeñ başka konuştuğum kimse yok.
Hikayem gamın baş adıdır.

<p> Kabağum mey gibi hün-âbeden pür İşüm ney gibi her dem âh u vâdur </p>	<p> Kabağım şarap gibi kanlı suyla dolmuştur. İşim ney gibi her an ah u vahtır. </p>
<p> Lebüñ balından ayru zâr u maħrûm Yanar pervâne-i dil nitekim mûm </p>	<p> Dudağımın balından ayrıyken, inilti ve mahrumum. Gönül pervanesi mum gibi yanar. </p>
<p> Şaçun sevdâyı kılmışdur lebüñ mest Ğamuñla dün gün olsam ÷an mı hem- dest </p>	<p> Saçının karası dudağımı mest etmiştir. Daima derdinle el ele olsam şaşılır mı? </p>
<p> Tolu dūd eyledi sevdā dimāğum Ki yağdum dīde yağından çerāğum </p>	<p> Sevda, beğnimi dumanla doldurdu ki göz yağından kandilimi yaktım. </p>
<p> Kābāsın şöyle çāk itmiş dūrür ten Bir olmuşdur girībānile dāmen </p>	<p> Vücudum elbisesini öyle parçalamıştır ki eteğimle yakam bir olmuştur. </p>
<p> Güm olmuşdur ğamuñdan cān-ı medhüş Hemīn bir nāle vü efgān olur güş </p>	<p> Korku dolu canım gamından kayıptır. Böylece bir inleyiş ve bağırta duyulur. </p>
<p> Akıtsam ÷añ mı miñnet birle yaşlar Ki pürdür şahn-ı sīnem kanlı başlar .....</p>	<p> Gönül meydanım kanlı başlarla dolu olduğundan dertle gözyaşları akıtsam şaşılır mı? (4456-4552)</p>

Ramin'in sultan olmasını istemeyen Başvezir Çin hakanına mektup yazarak ondan yardım ister. (5208-5226)

Mesnevîde kahramanlar tarafından yazılan bütün mekullarda bakış açısı kahraman anlatıcının bakış açısıdır. Birinci tekil şahıs anlatımının tercih edildiği bu mekullarda anlatılanlar kahramanların duygu ve düşünce yoğunluğunu doğrudan vermektedir. Bilhassa Veyse vü Ramin arasındaki mekulluşmalarda tazallüm tarzı da göze çarpmaktadır. Anlatıcı aradan çekildiği için kahramanların kendi acıları aşk hâlinin oluşturduğu ıstırapları, okuyucuya doğrudan hissettirilir.

2.5.8.3. Anlatma

Bu teknikte anlatıcı-yazar, romanda kendi varlığını çok belli eder. Araya girer, yorumlar, değerlendirmelere yapar, nasihat verir, soru sorar, okuyucuya hitap eder, roman kişilerini yargılar vs.(Çetin-2004, s;116). *Göstermede kullanılan "kurmaca*

zaman” geçmiş zamanı ifade etmez ve olaylar sanki okuyucunun gözleri önünde canlandırıyormuş hissini verir. Anlatım tarzında ise kurmaca zamanı konumunu korur, geçmiş zamanı ifade etmez (Stanzel-1997, s;17).

“Anlatma tekniğinde romandaki olan biten, birisi tarafından anlatılır ve aktarılır. Bu yöntemde okuyucunun dikkati daha çok kendisiyle metin arasında aracı konumunda olan anlatıcı üzerinde yoğunlaşır”. (Çetin-2004, s; 117)

Veyse vü Ramin mesnevisinde anlatıcı klasik mesnevi geleneğinde yadrganamayacak bir tavırla zaman zaman kendisini hissettirerek araya girer:

Bu ıışk efsânesinden kıışsa-perdâz
Bu yüzden oldı efsünile dem-sâz (1026)

İden bu gam beyânın bize taqrîr
Bu yüzden eyledi ahvâli taqrîr (1224)

İden bu kıışsayı âfâka irsâl
Bu üslûbile kıldı ‘arz-ı ahvâl (1343)

İden bu guşsa destânın rivâyet
Bu yüzden kıışsayı kıldı hikâyet (1737)

Herat’ta matem havası hâkimken bir anda birkaç adam Firuz Şah’ın huzuruna vararak Behram’ın yaklaştığı haberini verirler. Hikâyede yeni bir serüven başlatılırken okuyucunun ilgisi aniden farklı bir yöne çekilerek merak dürtüsü iyice artırılır ve hikaye dinamik görüntüsünü güçlendirir. Lami’î Çelebi bu aksiyonlarla geçişleri başarıyla sağlar:

Olurken cân u dilden böyle giryân İderken sîneler derdile büryân	Yürekler dert ile yanıp can u gönülden böyle ağlarken...
Anı gördiler irdi birkaç âdem Kamunuñ çeşmi pür-nem câmı pür-gam	hepsinin canı gamlı, gözü nemli birkaç adamın yaklaştığını gördüler.
İdüp Firüz şâha çehreler hâk Didiler gamdan idüp yaqalar çâk	Firuz Şah’ın önünde eğilerek ve dertle yaka yırtarak dediler:
Degüldür şehriyârâ vaqt-i zârî Şeh-i Cürçân harâb itdi diyârî	“Ey sultan! Ağlamanın vakti değildir. Cürçan şahı ülkeyi harap etti.

Urup bir yanını mülkler götürdi
Cihānı ser-te-ser tutdı götürdi

Ülkenin bir kısmını vurup aldı. Bütün
cihana hakim oluyor.

Amān virmez göz açdurmaz kazāvār
Ki yir ü gök götürmez leşkeri var

Yere göğe sığmayan askeri kaza gibi, ne
aman verir ne göz açtırır. (2015-2021)

2.5.8.4. Gösterme tekniği

“Bu teknikte yazar-anlatıcı, olabildiğince ortalarda görünmemeye, kendini belli etmemeye ve arka planda kalmaya çalışır. Bu, canlı yaşantıları ve hayatı daha gerçekçi bir biçimde sunmada etkili bir yöntemdir.” (Çetin-2004, s; 118) “Gösterme tekniğinin tipik uygulamaları bir romanda yer alan diyalog parçalarıdır. Okuyucu bu parçalarda yer alan olay, duygu ve düşüncelere doğrudan tanık olur.” (Tekin-2005, s; 194)

Mesnevîde kahramanların diyalog hâlinde oldukları bölümlerde konuşma veya anlatım sırayla olur. Bir kahramanın diğerinin sözünü kesmesi, hemen araya girmesi mümkün değildir. Bu yönüyle mesnevîdeki diyaloglarda gösterme tekniğinin modern romanlarla bire bir benzeştiğini söylemek zordur. Ancak yine de bu diyaloglarda anlatıcı, bakış açısını ve anlatımı kahramanlara bırakır.

Ramin’le aşk hâlinde olan Veyse’ye annesi tarafından aşk konusunda dikkatli ve temkinli olması yönünde öğütler verilir. Yetmiş dört beyit süren bu konuşma boyunca anlatıcı aradan çekilmiştir (2980-3054).

Veyse de uzun bir konuşmayla annesine cevap verir:

Didi iy māder-i müşfik ne dirsin
Baña efsūs idüp efsāne dirsin

Dedi ki: “Ey şefkatli anne neler söylersin?
Bana büyüler edip efsane anlatırsın.

Beni mecnūn-ı lā-yā’kīl mi şanduñ
Hevā-yı kūdek ü bī-dil mi şanduñ

Beni akılsız Mecnun mu sandın. Gönlünden
geçmiş çocuk hevesli mi sandın?

Eger az ise yāşum gam degüldür
Bu deñlü var ki ‘aqlum kem degüldür

Yaşım azsa da gam değildir. Şu var ki aklım
da az değildir.

Ne mümkün āb-ı rūyum hak idem ben
Gül-i ter gibi perdem çāk idem ben

Yüz suyumu (şerefimi) değersiz etmem ve
perdemi taze gül gibi parçalamam mümkün
mü?

Degüldür serv-i ‘kaddüm bīd lertzān
Ne için eyleyem kadrümi erzān

Servi boyun söğüt gibi sallanmaz. Ne diye
değeri basitleştireyim ki?

Dilüm deryâ vü ‘aqlumken şadefvâr
Şıyam mı gevhertüm kıadrin hâzefvâr

Gönlüm deniz aklım da inci gibiyken,
cevherimin değerini çömlek gibi kırar mıyım?

Şu deñlü añlaram rāyum muṭahhar
Düşersem bahre dāmen itmezem ter

Niyetim o kadar paktır ki denize düşsem
bile eteğimi ıslatmam.

Cihān eylerse yüz biñ sihr ü efsün
Umaram olmayam bir dem diger gün

Dünya yüz bin türlü büyü yapsa da umarım
ki bir an için bile değışmem.

.....

(3061-3098)

2.5.8.5. Duraklama tekniğı

“Hiçbir olay öyküleme süresiyle denk değıldir. Okur bazen öykü hiç ilerleme göstermeden sayfalarca okuyabilir. Bu anlatım bir yavaşlamayı gösterir. Duraklama anlatıda hiçbir olayın olmadığı, olayların akışını kesen anlatıcının yorumlamalarına veya betimlemelerine yer veren bir bölümdür.” (Sağlık-2002, s; 138). Bilhassa tanrısal bakış açısıyla yazılan tahkiyevi eserlerde okuyucuya ders vermek, hikmet sunmak, nasihat etmek gibi amaçlarla olay akışı kesilir.

Veyse ile Veyru’nun nikahlarından sonra oyuncak ilgisiyle dünya hayatı arasında benzetme kurulur ve anlatıcı, *Va’z-i sūd-mend ü pend-i dil-bend* (1208-1220) başlığıyla olayları durdurup öğüt ve hikmet sunumu yapar.

Ramin’le Veyse’nin mutlu günlerinin bitip ayrılığın yakın olduğunun ipuçlarını veren anlatıcı olayı hikaye etmeyi bırakıp hikmet dersi sunar:

Gehi bezm ü tarāb geh gūyi bāzī
Gehī şayd u şikār ü kelb ü bāzī

Bazen meclis kurup eğlenerek bazen oyun oynayarak, bazen av, köpek ve şahinle...

Neçe gün sürdiler cāmı bu yüzden
Cihāndan aldılar kāmı bu yüzden

bir zaman kadehi böylece sürdüler (eğlendiler).
Dünyadan bu şekilde mutluluk aldılar.

Aña dek kim hâsed irdi zamāndan
Vefā kim buldı devr-i bī-emāndan

O andan itibaren zamandan kıskançlık ulaştı.
Merhametsiz zamandan kim vefa buldu?

Bugün vasl ise yarın hicrdür kār
Meserret bahş iken eyler dilüñ zār

Bugün işin kavuşmaysa yarın ayrılıktır. Sevinç
bağıslarken gönlünü inletir.

Bu kaçır-ı dil-keş ü bu cām-ı mehveş

Bu gönül çekici köşk ve bu ay gibi kadehin canı

Anuñçün dün gün olur cānī āteş

bu yüzden daima ateştir. (4064-4074)

.....

Ramin'in hisarda zindana kapatılmasının ardından anlatıcı gönlüne seslenerek dünya hâli hakkındaki tespitlerini olay akışını durdurarak anlatır.

Gel iy dil nāle kıl hicrān elinden
Ki yandum baht-ı bī-sāmān elinden

Gel ey gönül! Ayrılıktan inle ki düzensiz
bahtımın elinden yandım.

Ki dün gün çarḥ-ı pür-efsün ü nīreng
Geçer naqş oynayup āfāka yüz reng

Hile ve büyü dolu felek her zaman ufuklara
yüzlerce hile eder.

Virür evvel rahīk-ı āşināyı
Şunar āhirde afyon-ı cüdāyı

Önce hâlis şarap verir sonra da ayrılık afyonunu
sunar.

Қıılır öñ gül gibi gönlüñi hurrem
İder şoñ lāleveş bağrını pür-dem

Önce gönlünü gül gibi sevindirir sonra bağrını
lale gibi kan eder.

Nesīm-i dil-güşādan cān bağışlar
Semūmuñ āteşinden işler işler

Gönül açan rüzgarla can bağışlar, samyelinin
ateşinden işler eder.

Virür destine hicrūñ tīg-i hūn-bār
Қıılır vaşl ehlini zār u dil-figār

Ayrılığın eline kan dökücü kılıç verir. Kavuşma
ehlini gönlü yaralı ve inilti eder.

Қarārdur gün yüzün ebr-i gamile
Yaқar çarḥuñ dilin odlu demile

Güneşin yüzünü gam bulutuyla karartır. Feleğin
gönlünü ateşli nefesiyle yakar.

Gülü bülbülle eyler iki gün yār
Üçüncü gün қıılır bağrını pür-hār

Gülü bülbülle iki gün yar edip, üçüncü gün
bağrını diken eder. (4252-4274)

.....

Gözcüler tarafından Ramin'in delirdiği haberini alan Keyhan Şah telaş içinde zindana doğru koşar. Bu arada anlatıcı evlat derdi hakkında yorum yapar.

Oğul derdi ‘aceb müşkül belādur
Pezer miskīne Ḥaқdan ibtilādur

Oğul derdi çok tuhaf, güç bir beladır.
Zavallı babaya Allah'tan (bir) beladır.

Тутуşур hasta olsa nār-ı gamdan
Ölürse ḥod helāk olur elemden

(Evlat), hasta olsa, gam ateşinden tutuşur.
Ölse kendisi elemden mahvolur.

Pezer hâlin püser efsâne şanur
Bu oda yanmamışdır yâ ne şanur

Oğul, babanın hâlini efsane sanır. Bu
ateşe yanmamıştır; yoksa ne sanır?

Ne diyem bu belâyı yâne yâne
Ki derdi buñlaruñ sığmaz beyâne

Bu belayı yana yana nasıl diyeyim.
Bunların derdi ifadeye sığmaz.
(4725-28)

2.5.8.6. Özetleme tekniği

“Romancı türün kendisine sağladığı imkanlara rağmen her şeyi anlatamaz; her gördüğünü, sezdiğini, duyduğunu yansıtamaz. O, önünde sonunda seçici bir anlayışın adamı olmak, dolayısıyla romanın yapısında yer alan elemanları karakteristik yönleriyle anlatmak tanıtmak zorundadır.” (Tekin-2005, s; 229). Bunu da özetleme tekniğiyle sağlar.

“Zaman özeti ile okuyucunun zihninde fasılada ne olduğu hakkında doyurucu olmak gayesi güdüdür. Zaman özetiyle denilebilir ki, sıkıştırılmış bir anlatım gerçekleştirilir. Böylece anlatıdaki olaylar kısa bir zaman dilimi içerisine yerleştirilir.”(Demir-1984, s; 38).

Mesnevide özetleme tekniği pek çok yerde tesadüf edilmektedir. Cürcan’dan ayrılan Şehru’nun Merv’e varışı iki beyitle özetlenmiştir:

Bunu didi hemîn bağladı maħmil
Revân olup o meh menzil-be menzil

Bunu söyler söylemez yükünü bağladı, yol
alıp pek çok durak aştı.

Diyâr-ı Merve irdi âhir kâr
İrüp il gün şehi kıldı haber-dâr

Nihayet Merv diyarına vardı. Halk da şahı
haberdar etti. (1036-1037)

Behram Şah’ın casuslarının Cürcan’dan Merve gidiş dönüşleri sadece birkaç beyitle anlatılmış, arada hiçbir macera veya ayrıntı olmamış, zaman adeta Behram Şah’ın arzusunun bir an önce yerine gelmesi için hızla akmıştır. Aslolan, zamanın an be an nasıl geçtiği değil hikâye kahramanlarının ne yaptığı veya ne yapacağıdır:

Görüp pes yol yarağın tırdılar tîz
Binüp her biri bir esb-i şabâ-ħîz

Sonra yol hazırlığını görüp hemen kalktılar.
Her birisi rüzgar hızında bir ata bindi.

Qılup tertîb ħayl ü bâr u bungâħ
Ticâret resmin idüp kesdiler râħ

Hayli yük ve sandık düzenleyip, ticaret
adıyla yol aldılar.

İrişüp Merve bir gün aḥīr kār
İdüp bir ḥānı menzil çözdiler bār

Sonunda bir gün Merv şehrine varıp bir hanı konak edindiler ve yüklerini çözdüler.

Ḳılup ḥoş dāye şüret-bāzlıklar
Tecessüs içre dem-perdāzlıklar

Dadı çok iyi kılık değiştirdi. Casusluk için de hile düzenledi.

Gehī dellāl geh dellāle oldı
Füsūnda delletüpl muḥtāle oldı

Bazen tellallık bazen de çöpçatanlık etti. Büyüde hileci bir koketçi oldu.

Gözetdi fırsat-ı eyyām u hengām
Ḳomadı girmedük dergāh u ḥammām

(Uygun) bir zaman ve gün fırsatı gözetti. Girmedik ne hamam ne de dergāh bıraktı.

Temāşa kıldı ol māhuñ cemālin
Ḥüdānuñ gördi şunc^c-ı ber-kemālin

O ay yüzünün güzelliğini seyretti. Allah'ın mükemmel sanatını gördü. (1284-1292)

Behram Şah'ın elçisinin Merv'den ayrılıp Cürcan'a, varışı da sadece iki beyitle anlatılmıştır:

Şunuldı ol resül-ı nükte-dāne
Belekler virilüp oldı revāne

(Mektup) o nüktedan elçiye sunuldu ve hediyeler verilerek gönderildi.

Cevab-ı nāme çün kim şāha irdi
Dilinüñ dūdı mihr ü māha irdi

Mektubun cevabı şaha verilince gönlünün dumamı aya ve güneşe erdi. (1447-1448)

Ramin'in Veyse'ye olan aşkından tedirgin olan Mubed Şah ve Şehrubanu Veyse'yi uyarmaya, ona öğüt vermeye karar verirler. Veyse'ye tam bir analık şefkati örneği gösteren Şehrubanu, başlarından geçenlerin adeta kısa bir özetini yaparak öğüt vermek için giriş yapar:

Didi iy ʿarızı gül zülfi reyḥān
Dil ü cāndur sentüñ emründe ḥayrān

Dedi ki “Ey gül yanaklı, reyhan saçlı! Gönül ve can senin emrinde hayran olmuşlardır.

Cemālün gönlümüñdür taze bāğı
Gül ü nergisleyin çeşm u çerāğı

Yüzünün güzelliği; gönlümün taze bahçesi, gül ve nergis gibi gözü ve ışığıdır.

Bilürsin ḥāk-i rāh olduḡ meh iken
Gedalıḡ iḥtiyār itdük şeh iken

Biliyorsun, ay iken yol tozu olduk. Şah iken kulluğa düştük.

Senüñçün terk olındı taḥt eger tāc
Senüñçün ser-te-ser mülk oldı tārāc

Taç ve taht senin için terk edildi. Ülkemiz baştan başa senin için yağmalandı.

Düşüp derdile bāzār-ı ʿanāya
Çürütdük cümle vārı yok bahāya

Dert ile zahmet pazarına düştük. Bütün varımızı yok pahasına sattık.

Şafā naḳdin ser-ā-ser ḥarca sürdük
Belā vü derd ü ḡam ḳaydını gördük

Sefa sermayesini tamamen harcadık. Bela, dert ve sıkıntıyı gördük.

Alan aldı viren virdi ne ise
Düketdik māyeyi boşaldı kīse

Neyse, alan aldı veren de verdi. (Kısacası), sermaye tüketip keseyi boşalttık.

Ḳarardup dūd-i zūlfüñ gibi baḥtı
Od urup şuya şalduḳ cümle raḥtı

Bahtımızı saçlarının dumanı gibi karartıp, bütün varımızı suya attık.

Bugün kim bu şeh-i devrāna irdük
Ḥaḳıḳat mürde iken cāne irdük

Bugün zamanın şahına ermekle aslında ölüyken, cana kavuştuk.

Elümüz tıtdı bī-pā vü ser iken
Şuwardı cānumuz pür-āzer iken

Başsız ve ayaksızken elimizi tuttu. Canımız ateşler içindeyken su verdi.

.....

(2980-2991)

Çü birkaç gün bu ḥāl üstine geçdi
Ḡam u derd u melāl üstine geçdi

Birkaç gün böylece gam, dert ve can sıkıntısıyla geçip gitti. (3139)

Ramin ve Veyse'nin ayrılığa düşmeden önceki beraberlikleri ve eğlenceleri *birkaç gün bu şekilde geçti* diye özetlenmiştir.

Gehi bezm ü ḫarāb geh gūyi bāzī
Gehī şayd u şikār ü kelb ü bāzī

Bazen meclis kurup eğlenerek bazen oyun oynayarak, bazen av, köpek ve şahinle...

Neçe gün sürdiler cāmı bu yüzden
Cihāndan aldılar kāmı bu yüzden

bir zaman kadehi böylece sürdüler (eğlendiler). Dünyadan bu şekilde mutluluk aldılar. (4064-65)

Mesnevide özetleme tekniği pek çok bölümde olayların ayrıntısını anlatmak ve olup biten her şeyi dakikası dakikasına anlatmayı tercih etmeyen anlatıcının el-kıssa, ma-hasal gibi sözcükleri kullanarak olayı veya konuyu toparlaması şeklinde de uygulanmıştır:

Olup el-ḳışşa şahuñ derdi efzūn
Melāl ü ḡamla aḫvāli diger-gūn

Sözün kısası şahın derdi artıp, dert ve üzüntüyle hâli başkalaşıp, (4601)

Yimekden ḳaldı içmekden kesildi

Yeme içmeden kesildi. Gece gündüz ah

Şeb ü rüz āh u eşki kār kıldı	çekip ağlamayı iş edindi (4602)
İdüp el-kışşa çoğ efsūs u hānde Çeküp Rāmīni daħi kayd u bende	Sözün kıçası çok büyü edip gülerək Ramin'i de zincire bağladılar. (5404)

2.5.8.7. Geriye dönüş tekniği

“Romanda yer alan her şeyin; insanın, çevrenin, zamanın, eşya ve düşüncenin bir mazisi vardır. Romancı bu elemanlara ruh ve can vermek için fırsat buldukça geçmişe döner. O, bu işlemi gerçekleştirirken de geriye dönüş tekniğinden yararlanır” (Tekin-2005, s; 234).

Veyse vü Ramin mesnevisi esasen geriye dönüş tekniğiyle başlar. Mesnevinin kahramanlarından Behram Şah'ın vak'a içindeki serüveni başlamadan önce onun niteliklerinden ve icraatlarından kısaca bahsedilir, sonra hikayeye giriş yapılır:

Dimiş vāridi Cürcān içre bir şāh Sezā-yı tāk u taħt u mülk ü dergāh	Cürcan'da makama, ülkeye, tahta ve taca layık bir şah olduğunu söylemiş.
Mişāl-i āfitāb-ı ʿālem-efrüz Bülend-aħter kavī ʿālī cihān-süz	Dünyayı aydınlatan güneş gibi yıldızı yüce, talihi açık ve dünyayı yakıcı.
İşi ʿālemde gün dün kāmranlık Bahār ebri gibi gevher-feşānlık	Dünyada işi daima mutluluk ve bahar bulutu gibi inci saçıcılık.
Ṭarābdan bir nefes olmazdı hāli Ḳurup meclis iderdi bezm-i ʿālī	Bir an için eğlenceden geri durmaz, büyük meclisler kurardı.
Elinden Cem gibi gitmezdi cāmı Şafā vü ʿişretidi şubh u şāmı	Cem gibi elinden kadehi bırakmazdı. Gecesi, gündüzü zevk ve içmekti. (747-751)

Şehribanu'nun Cürcan'da bulunma sebebi anlatılırken geriye dönüş tekniğine başvurulur.

Budur evvel ki yār u şevherüm var Reʿis-i muʿbedān bir pīr erüm var	Öncelikle benim ateşperestlerin reisi olan, sevdiğim ihtiyar bir kocam var
Diyār-ı Merve hākimdür ser-ā-ser Şerīfūl-aşldur sālār-ı kişver	Merv ülkesine tamamen hakimdir. Nesebi yücedir ve ülkenin başıdır.
Baňa düşdi bu yaňa ʿıquds için yol Bilürsüz kıble-i ʿālem dūrür ol	Bilirsiniz ki burası dünyanın kıblesidir ve ben de ibadet amacıyla buraya geldim.

Bu emrũñ fehm idüp farziyyetini
Kodum anuñ zarũri hizmetini

Bu ibadet emrinin gereğini anlayıp kocamın
zaruri hizmetini bıraktım.

Şehũñ yanındadır bu nũkte fāiz
Degũl bir dĩnde iki kıble cāyiz

Bir dinde iki kıble olmayacağı anlayışı
şahımda fazlasıyla vardır.

Ne zen kim yire depdi haqq-ı nānı
Nemek-sũd olsa hoşdur çeşm-i cānı

Ekmek hakkını bilmeyen bir kadının can gözü
tuza batsa layıktır. (929-932)

Hikayede özetleme tekniği kahramanların başlarından geçen olayları naklederken de uygulanmıştır. Behram Şah'ı oyalayarak kavminin yanına gelen Şehrubanu başından geçenleri tekrar anlatır. Burada aynı zamanda özetleme tekniği de kullanılmıştır:

Çü menzilgāhına irişdi Şehrũ
Başından mey gözinden uçdı uyğu

Şehrũ menziline varıncaya kadar başından
sarhoşluk, gözünden uyku gitti.

Didi kavmine iy yārān-ı ğam-ğār
Bu bezm-i meyden oldu yirümüz nār

Kavmine dedi ki: "Ey gamlı dostlar! Bu içki
meclisinden ötürü yerimiz ateş oldu.

Şehenşeh gice ğāyet ser-ğoş oldu
Dili pür mihr ü cānı āteş oldu

Şahlar şahı geceleyin çok sarhoş oldu. Gönlü
aşk ve canı ateşle doldu

Geçüp ortada söz bĩ-ğadd kem ü kāst
Ne egri söyleyem kaçdı degũl rāst

Ortada sayısız söz söylendi. Niçin yalan
söyleyeyim. Onun niyeti doğru değil.

Aña efsāneyi idüp pür-efsũn
Yidürdüm sũkkerile beng ü afyun

Ona büyülü (etkili) efsaneyi anlatarak
şekerle afyon ve esrar yedirdim.

Şu deñlü şundum aña mekr idüp cām
Uyutdum ʻaqlın alup kām u nā kām

Ona oyun edip o kadar çok içki içirdim ki
ister istemez aklını alıp uyuttum. (1027-
1032).

Şehrubanu kızına Ramin'in aşkı konusunda öğütler verirken Ramin'in kendilerine güç durumlarında yaptığı iyilikleri de hatırlatır.

Elümüz tũtdı bĩ-pā vũ ser iken
Şuwardı cānumuz pür-āzer iken

Başsız ve ayaksızken elimizi tuttu. Canımız
ateşler içindeyken su verdi.

Ğubār-ı rāh iken ol mihr-i efser
Götürdi ğakden idindi hem-ser

(Biz), yoldaki toz iken o tacı güneş olan şah,
bizi topraktan kaldırıp arkadaş edindi.

Şol işler işledi kim fehme şıgmaz
Dil ü cān u hayāl ü vehme şıgmaz

Gönle, hayale, cana vehim ve anlayışa
şıgmayacak (güzel) işler yaptı. (2989-91)

Başvezirin tanıtımı da aynı teknikle yapılır. (4076-4082)

Aynı tekniğe Başvezir'in kızı Gülşeker'in tanıtımında da başvurulur. Anlatıcı Gülşeker'in ne zaman doğduğunu ve adını niçin Gülşeker koyduklarını geçmişe dönerek bildirir:

Ki Rāmīn şāhla ol serv-i āzād
Ulalmışdı olup bir günde hemzād

Ramin Şahla o servi boylu, aynı gün doğup
büyümüşlerdi.

Lebīnūñ çünkü şirin idi tādı
Kiçiden Gülşeker konmuşdı adı

Dudağının tadı tatlı olduğundan küçükken
adını Gülşeker koymuşlardı.

Nihāl-i serv idi şalınsa kıddi
Gülūñ cānını od eylerdi haddi

Boyu salınsa servi fidanı gibiydi. Yüzü gülün
canını ateşe verirdi.

Velī atasınuñ aḥvāl-i zışti
Maṭb itmişdi ol hūr-ı behiştı

Fakat babasının fena hâli, o cennet hurisini
kusurlu etmişti.

Veẓīr ü hān çoğ idinmişdi maşşūd
Ola Rāmīne ‘aḳd ol dürr-i manzūd

Han ve vezir inci yığını olan Gülşeker'in
Ramin'le nikahlanmasını istemişlerdi.

Aña Rāmīnden olmayup rızā hīç
Ne dem yād itseler eylerdi ser pīç

Ramin bu işi hiç kabul etmemiş(ti), ne zaman
bahsedilse yüz çevirirdi. (4092-4095)

Pervane Veyse'nin bulunduğu diyara Ramin'in mektubunu ulaştırmak üzere vardığında Veyse ve beraberindekilerin üç gün önce buradan ayrıldıklarını Behram Şah'ın ölüp Mubed Şah'ın tahta yeniden geçtiği haberini alır:

Didiler bugün üç gündür ki ol yār
Olupdur murğ-ı gerdūn gibi tayyār

Dediler ki: “O yar bugün üç gündür, felek
kuşu gibi uçmuştur.

Egerçi hātırı vīrāne gitdi
Bu deñlü bilürüz İrāna gitdi

gönlü hayli haraptı. Şu kadarını biliriz ki
İran'a gitti.

İrişüp nice yüz biñ nāme-berler

Binlerce haberci varıp, o ülkeden haberler

O kişverden getürmişler haberler	getirmişler.
Hemān şeb cümle gördiler yarağı Seher divşürdiler taş u tarağı	Hemen o gece hazırlık görüp, sabahtan tası tarağı topladılar.
Ser ü mūdan yumayup gillerini Atup cān özlediler illerini	Başlarını ve saçlarını kilden arındırmadan istekle ülkelerini özlediler.
Bu deñlü anladuķ icmāl-i hālī Ölüp Behrām ҡalmış taht hālī	Hâlin özetini bu kadar bildik ki Behram ölmüş ve taht boş kalmış.
Ulu begler idüp irsāl-ı nāme Özin şāh istemişler hās u ʿāme	Ulu beyler mektup gönderip, kendisini seçkinler ve halk için şah olarak istemişler.”

(4583-89)

Mesnevîde geriye dönüş tekniğinin uygulandığı diğer bölümler ve olaylar şunlardır:

Anlatıcı Başvezir'in Çin hakanına mektup gönderip yardımını aldıktan sonra halka ve beylere yaptıklarını Ramin'in Semerkand'a tekrar dönüşünden sonra bildirir. (6190-6222)

Hikâye boyunca kahramanların anlatıcı tarafından tanıtımlarında da bu tekniğe başvurulmuştur. Kahramanların geçmişten gelen özellikleri özetleme tekniği uygulanarak sunulmuştur. Aşağıda Keyhan Şah ve oğlu Ramin'in kişilikleri geriye dönüş tekniğiyle anlatılmıştır:

İden bu kışşayı gerdünveş ābād Urup ʿarhında bu resm üzre bünyād	Bu hikayeyi felek gibi inşa eden (anlatan), temelinin üstünde bu şekilde inşa etti.
Dimiş kim ol zamān şāh-ı Ḥorāsān Bir ulu Ḥusrevidi adı Keyhān	Demiş ki: O zamanlar Horasan'ın şahı ulu bir hükümdar olan Keyhan'dı.
Bilād-ı şarka olup cümle şāh ol Güneş gibi idi şāhib külāh ol ..... Aña haķ virmişidi bir oğul pāk İderdi mihr öñinde ʿehresin hāk	Doğu'daki bütün şehirlerin şahıydı ve güneş gibi taç sahibiydi.. Allah ona güneşin huzurunda yüzünü toprağa sürdüğü halis bir oğul vermişti.
Cemālinden uğurlardı seher nūr Şaçından reng alırdı şām-ı deycūr	Sabah vakti ışığını onun(aydınlık)yüzünden; akşam ise karanlığını onun saçlarından alırdı.

Urunsa serv-āyīn keç-külāhı Şır idi gün gibi iklīl-i māhı	Servi gibi eğri başlık giyindiğinde aya benzeyen tacını gündüz gibi kırardı.
Gözi maḥmūr ḥāb-ālūdelikden Lebi mey-gün şarāb-ālūdelikden	Gözü uykuya bulaşmaktan (ötürü) baygın. Dudağı şarap içmekten şarap rengini almış.
Kaşı fikri ḥam itmişdi hilālī Günüñ mihr-i ruḥındandı zevālī	Kaşının düşüncesi hilali bükümüştü. Güneşin kaybolması onun güneş (gibi) yüzündendi.
Seḥāda Ḥātem idi bezme Cemşīd Veḡāda Rüstem idi bezle ḥurşīd	Cömertlikte hatem, meclis kurmada Cemşid, savaşta Rüstem vermede ise güneştir.
Atası nāmını virmişdi Rāmīn Sürerdi devr-i gerdūn içre kāmın	Babası (ona) Ramin adını vermişti. Zamanın zevkini sürerdi.
Kılurdu dā'imā 'azm-i şikārı Severdi seyr-i deşt u kūhsārı	Daima avlanmaya çıkardı. Dağları ve çölleri dolaşmayı severdi.
Ḥalās olmazdı āhu pençesinden Zebūn idi peleng işkencesinden	Pençesinden kurtulan ceylan olmazdı. Kaplan, işkencesinin esiriydi. (2552-2578)

2.5.8.8. İç çözümleme tekniği

“Batudan romanı alan yazarlarımız da roman kişilerinin duygularını ve düşüncelerini okura sergileyebilmek için daha çok iç çözümleme yöntemini seyrek olarak da iç konuşma yöntemini kullanmışlardır. İç çözümleme ile, anlatıcı-yazarın araya girerek kahramanın duygularını, düşüncelerini okura aktarması yöntemini kastediyorum”(Moran-1995, s; 60).

Şehrubanu'nun Cürçandan ayrıldığını öğrenen Behram Şah öfkelenir ve zihni fikirden fikre atlar. Kafasındaki farklı düşüncelerin muhasebesini yapar:

İşitdükde şehensāh ol peyāmı Şanasın şundılar zehrile cāmı	Şahlar şahı o haberi işitince sanki (kendisine) zehirli kadehler sundular.
Firāvān fikr idüp dem-beste kaldı Ġam u endūh deryāsına taldı	Sessiz sakin kalıp oldukça düşündü. Gam ve üzüntü içinde kaldı.

Bu fikri itdi kim m nend-i  ar ar
 alup ardınca birkaç yüz dil ver

Sarsar (rüzgar) gibi birkaç yüz yiğit adamını
ardına salmayı düşündü.

Getird p  arabile  ehr y   ehre
Mur d  üzre andan ala behre

 ehru'yu zorla  ehre getirtip isteği üzere
ondan payını almayı düşündü.

Girü fikr itdi kim bu iş  a adur
Bu yüzden r y-1 cünbiş n -rev dur

Sonra bu iş hata olur ve böyle bir oyun fikri
uygun olmaz diye düşündü.

Ki  aŐd-1  aned n-1 p diŐ h 
Dil   c n m lketin nd r teb h 

Padişahlık hanedanı gönül ve canın sığındığı
bir ülkedir ki kasetmek olmaz.

Ya ar mülki yı ar devlet  ar min
Kişi fikr eylemek  oŐdur g r min

Ülkeyi yakar, devlet yuvasını yıkar. İnsanın
düşmanını düŐünmesi de iyidir.

 a an yıkılrsa bir b ny d-1  ali
Ser- -ser p r-gub r olur  av li

Yüksek bir bina ne zaman yıkılrsa çevresi de
baştan başa toz duman olur.

 alup  Őub bu n h-t k içine
Tezelzül düşürür  f k içine

Bu dokuz gök içine fitne salıp ufuklara
sarsıntı düşürür.

 ar mi belki bir kemter ged nuŐ
 ar nid r ser y-1 p diŐ nuŐ

Padişah sarayının yakınında belki sıradan bir
kulun evi vardır.

Dime b -dest   pak rın tebedd r
 aŐk t her kişi başına  ehd r

Elsiz ve kazançsız olanlar mahvolmuştur,
deme. Hakikatte herkes kendisinin  ahıdır.

DilerseŐ mülk    mr Őn ola  b d
 azer kıl urma  ahum z lme b ny d

 ahum! Ülkenin ve ömrünün daima  en
olmasını istiyorsan zulm temeli atmaktan
sakın.

Girü fikr itdi k ol efs ne-perd z
Başa bezm içre kim oldu f s n-s z

Sonra, o efsane uyduran ( ehru) bana mecliste
büyü yaptı, diye düşündü.

Y  budur k m idüp benden hir s 
G zetmiŐd r  ar k-i i tir s 

Ya da benden korkarak sakınma yolunu
gözetmiştir.

 al Ő içün özini n zik ne
Hep efs n ola ol  zr   bah ne

(Benden) kurtulmak için kendisini nazik bir
Şekilde  z rl r ve bahanelerle acındırdı.

(1246-

1260)

Mubed Şah, Behram Şah'tan gelen mektubu okuduktan sonra kederlenir ve derdini içten içe söyler. Mubed Şah'ın duyguları anlatıcı aracılığıyla verilir:

Didi gönliyle müşkül işe düşdüñ
Belā vü mihnet ü teşvîşe düşdüñ

İçinden dedi ki: “Çok zor bir işe; belaya, sıkıntıya ve karmaşık bir hale düştün.

Giriftār-ı ‘asel zembūra döndüm
Belâyı bāl idinmiş mūra döndüm

Bala kapılmış arıya; belayı bal edinen karıncaya döndüm.” 1409-1410

Mubed Şah'tan sonra mektubu okuyan Şehribanu da derundan konuşur.

Derūndan āh idüp didi nihānī
Demümden yakmışam mülk-i cihānı

Gizli gizli yürekten ah edip dedi: “Nefesimle cihan mülkünü yakmışım.

Belâyı şatun almışam elümle
Ciger şād-pāre kılmışam dilümle

Belayı elimle satın almışım. Ciğerimi dilimle yüz parçaya bölmüşüm.

Benüm beñzer mişālüm şol ‘uqāba
İrüp tır-i belā düşmüş türāba

Benim hâlim kaza okuyla vurulup toprağa düşmüş kartala benzer.

Bakup görmüş perini şeh-perîdür
Dimiş ben itmişem baña yiridür

Kanadını görmüş ki şah kanadıdır. Ben kendi kendime ettim, layıktır.”

Çarandı bir zamān fikrine çurdu
Elin geh rüy u geh müyına urdu

Bir müddet düşüncesine lanetler edip durdu. Elini bir yüzüne bir saçına vurdu. (1423-1427)

Veysel'e sahip olmak için Veyru'yu zehirleten Firuz Şah, planını ikinci şahıslarla paylaşamayacağı için zihnindekileri kendi kendine konuşarak dile getirir. Burada iç monolog tekniğinin anlatıcı tarafından kahramanın yaşadığı olaya uygun olarak tercih edilişi görülür:

Ki gördi ‘ışk işi pâyāne irdi
Tehevür itdi nā-ħağ kana girdi

Aşk işinin sona erdiğini görünce öfkelenip haksız yere (Veyru'nun) kanına girdi.

Didi çün ‘ışk içinde yol benümdür
Diken yoldan gidicek gül benümdür

Dedi ki: “Dikenli yoldan gidilerek alınan gül ve aşktaki yol benimdir.”

Bilinmez çünki bu kār-ı nihānī
Çalāyık dir şarāb urmuşdur anı

Bu gizli işi kimse bilemez. Herkes: “Onu şarap bu hale getirmiş.” der.

Ne Şehrūnuñ ne şāhuñ ne nigāruñ

Şehru da şah (Mubed) da Veysel de bu işin nedeni olarak şarabı görecekler.

Şarıcağ bādeden aşlın bu kārūñ

Demümden dilleri olmaz elem-senc
Nüvāzişler kılup bezl eyleyem genc

Bañā nefretle nefrīn eylemezler
Kāranup eylenüp kīn eylemezler

Çü düşmenden olalar fāriğü'l-bāl
Benümdür Veyse itmez bir kişi kāl

Kana girdiğim için gönülleri gamlanmaz.
Merhamet gösterip hazinemi dağıtırım.

Bana nefretle beddua etmezler. Sövüp söylenip
kin tutmazlar.

Düşmandan dolayı kanatları kırık olduğu için
Veyse benim olur. Kimse de bir söz
söylemez.”

Veyse'e baktıkça aşkı artan ve bu duygusunu teskin edemeyen Ramin, kendi kendine konuşarak bu dertten kurtulmanın pratik çaresinin içki meclisi kurmak olduğunu söyler.

Ruḥ-ı cānāne olduğça muḳābil
Yaḳardı sīnesini sūziş-i dil

Velī şabr ile ārām eyleridi
Dilini cebr idüp rām eyleridi

Çü gördi āteş-i cān tırılmaz artar
Güneş gibi olur varduḳça berter

Didi bunuñ devāsı bezm-i meydür
Ki bezm-i mey güneş bāḳisi feydür

Ne işlersem olur ol vaḳt ma'zūr
Bulursam yāre kurbet olmaya dūr

Buyurdı ḥān-ı miḥmāni çekildi
Sımāt-ı bezm-i sulṭāni çekildi

Döküldi şol kadar envā'-ı ni'met
Ki tārḥın idemezdi ehl-i kısmet

Sevgiliyle yüz yüze geldikçe gönül ateşi
kalbini yakardı.

Fakat sabr ile bekleyip, gönlüne zorla boyun
eğdirirdi.

Can ateşinin (Ramin'e) yaklaşmakla güneş gibi
fazlalaşıp, durmayıp arttığını hissedince..

dedi ki : “ Bunun çaresi içki meclisidir. İçki
meclisi güneş, gerisi gölgedir.

O zaman her ne yapsan mazur görülür.
Sevgiliye yakınlık bulsam uzaklaşmam(hor
görülmem).

(Ramin'in) emriyle misafir sofrası serildi.
Sultan meclisinin sofrası donatıldı.

Çeşit çeşit nimetler sunuldu ki kısmet ehli/
paylaştrıcılar bunu düzenleyemezdi. (2746-
2751)

Ramin'i Veyse'den vazgeçirip kendi kızına yöneltmeyi planlayan Başvezir içten içe konuşur.

Çün oldı hâl-i Rāmīnden haberdār
Didi buldum bu sâ'at çâre-i kâr

Ramin'in hâlinde haberdar olunca dedi:
"Şimdi bu işe çare buldum.

Ki bu işler kamu hōd-râyılıkdur
Öni gaflet soñi rüsvâyılıkdur

Bu işler tamamen bencilliktir. Başı gaflet,
sonu rezilliktir.

Cünün-āmīz olur kâr-ı cüvānī
Gerekdür pende çekmek dāyim anı

Gençlerin işi delilikle karışıktır. Onlara
daima nasihat etmek gerekir.

Eger pendile olmaz ise tedbīr
İlâcıdur muqarrer bend ü zincīr

Eğer nasihatle tedbir bulunmazsa, ilacı
mutlaka zincire bağlamaktır. (4094-4097)

2.5.8.9. Montaj tekniği

"Montaj tekniği bir romancının genel kültür bağlamında bir değer ifade eden anonim, bireysel ve hatta ilahi nitelikli bir metni, bir söz veya yazıyı, "kalıp hâlinde" eserinin terkebine belirli bir amaçla katması , kullanması demektir. Bu teknik bir bakıma bizim edebiyatımızda köklü şekilde bulunan iktibas sanatını hatırlatmaktadır" (Tekin-2006, s; 244). Bu teknik "aslında film yapımcılığından edebiyata geçmiş bir kurgu tekniğidir montaj. Yazarın gerçeği çok boyutlu yansıtmak amacıyla çok çeşitli alanlardan hazır ifade kalıplarından yararlanması, bu kalıpları kendi romanının anlatım dokusuna ustalıkla monte etmesiydi." (Aytaç-1999; s, 42).

Montaj tekniği farklı düzeylerde uygulanmaktadır: Bir yazar eserinin genel yapısında yer vermek istediği "hazır kalıp" metne, orijinal hâliyle yer vermek isteyebilir. ... Bir diğer uygulama da montajlanan metnin yeniden yazılarak (dönüştürülerek) mealen verilmesi, yahut sadece sezdirme yoluna gidilmesidir (Tekin-2006, s; 245). Veyse vü Ramin mesnevisinde bu uygulamaların her ikisi de mevcuttur.

‘Alem gibi kadūndür serv kâmet
Bulupdur fe 'staķīmden istikâmet (290)

Çü tenhâ kıala bir merd ile bir zen
Olur elbette şeytân aña reh-zen (3111)

Sözün şağı benem ‘ışk ile şayru
Dimişler otur egri söyle toğru (3651)

Dimiş erbāb-ı dīn ol kim ‘aceldür
Cehālet birle şeytānī ‘ameldür (4187)

Revā mı gün şıvanmağ balçığıle
Otağ-ı ʿadnı ʿutulmağ çığıle (5900)

2.5.8.10. Diyalog tekniği

Klasik mesnevilerde kahramanlar arasında gerçekleşen diyaloglar modern roman ve hikayede görülen diyaloglarla teknik anlamda tamamen örtüşmez. Roman ve hikayede kahramanlar peş peşe konuşurken anlatıcı araya girmez, söz hakkını bir kahramandan alıp diğerine vermez. Konuşmalar anlatıcı hissedilmeksizin devam eder. Mesnevilerde diyaloglarda araya giren anlatıcı dedi, ayıtdı, söyledi gibi ifadelerle sözü bir kahramandan alıp diğerine verir. Bir kahramanın sözünü bitirmeden diğer kahramanın araya girmesi düşünülemez. Dinleyici konumundaki kahraman, dinlemesini bilen bir muhatap rolünde adeta sıranın kendisine gelmesini bekler. Böyle olmakla beraber mesnevide diyalog bölümlerinde konuşma ve anlatım anlatıcıdan kahramana geçer. Böylelikle okuyucu-dinleyici, kahramanın bakış açısını, aklından geçenleri, seviyesini vs. doğrudan öğrenmiş olur. Bu bölümlerde dil biraz daha sadeleşirken samimiyet hissi artar.

Veyse vü Ramin mesnevisinde dikkati çeken başlıca diyaloglar şunlardır:

Ramin'le Pervane arasında Veyse'yi ilk görüşten sonra

Ramin'le Pervane arasında Veyse'yi kırdaki eğlenceye davet etmek için

Veyse ve annesi arasında Veyse'nin aşk konusunda dikkatli olması için

Mesnevi'deki canlı ve sürekli diyaloglardan biri Ramin'in meclisinde bulunan gulamlar ve cariyeler arasında gerçekleşir. (3785)

Mesnevideki en kesintisiz diyalog Ramin'le Şeyh arasında yaşanan diyalogdur. Dedi-söyledi şeklinde soru-cevap tarzında anlatıcı tarafından nakledilen diyalogda kahramanlar hayli aktif ve dinamikler:

Eyitdi nitesin iy merd-i ʿâşık
Didi mihr ü vefâ içinde şâdık

Söyledi: Ey âşık adam nasılsın?
Dedi: aşka ve vefaya bağlıyım.

Eyitdi nicedür dilden aña yol
Didi dil ʿandedür cānumdurur ol

Söyledi: Gönülden ona yol nasıldır.?
Dedi: Gönül nedir, o canımdır.

Eyitdi söyle andan bir nişâne
Didi evşâf-ı cān sığmaz beyâne

Söyledi: Ondan bir işaret söyle.
Dedi: Canın vasıfları ifadeye sığmaz.

Eyitdi iste bu ğamdan necātı
Didi kim cānumuñ oldur ğayātı

.....
Suāl itdükçe ol şeyh-i yegāne
Cevābın virdi Rāmīn ‘āşıkāne

Söyledi: Bu ğamdan kurtuluşu iste.
Dedi ki: Canımın hayatı odur.

O biricik şah soru sordukça, Ramin âşıkça
cevaplar verdi. (4828-4848).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. METİN VE SADELEŞTİRME

3.1.Nüshalar ve Tavsifleri

Veysel vü Ramin mesnevisinin altısı yurt içinde ve üçü de yurt dışında olmak üzere toplam dokuz nüshası tespit edildi. Türk Dil Kurumundan temin ettiğimiz nüsha kopyasının aslının da Londra nüshasına ait olduğu belirlendi. Tespit edilen nüshalar ve özellikleri şunlardır:

1. Süleymaniye Kütüphanesi (S) nüshası:

Esad Efendi bölümü 2853 numara ile kayıtlıdır. Muhyi bin Bali tarafından hicri 939 (1532) yılında, yani Lami'î Çelebi'nin öldüğü yıl istinsah edilen bu nüsha 190 x 118 mm ebadındadır. 207 varaktan müteşekkildir ve her sayfa iki sütun hâlinde 17 satır olarak tertip edilmiştir. Yazı çeşidi taliktir. Gayet okunaklıdır ve nadiren hareke kullanılmıştır. Nüshanın fevaid kaydında ayrıca Edhem ü Hüma kaydı düşülmüştür. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Der-kenar olarak da kırmızı mürekkeple çok sayıda başlık yazılmıştır. Bazı nüshaların başındaki 32 beyitlik münacat kısmı bu nüshada yoktur. Nüshanın sonunda ferağ kaydı ve tarih de mevcuttur.

Başı: Saña ey dil bu aḥvālüñdür āfāt
Ki e't-tevhīdu isḳāṭu'l-iẓāfāt

Sonu: Beni muṭrıb şāfirüñ birle dām it
Bu dem bir nağmeden kārüm tamām it

2.İstanbul Üniversitesi (İ) nüshası:

İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar bölümü 4020 numarayla kayıtlıdır. Yazı türü taliktir. Müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Nüshanın cildinde şemse ve salbek olup ayrıca silik çerçeve vardır. Cilt rengi kahverengidir. 198 varaktan oluşan eserin her sayfasında iki satır ve 17 beyit vardır. 125 x 202 mm sayfa ve 75 x 135 mm çerçeve ebadındadır. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmış olup derkenarda başlık mevcut değildir. 111b'den 112a'ya geçerken aynı tertiple yazılmış S nüshasına göre 23 sayfa (11.5 varak, 336 beyit) eksiktir. Okunaklı olmakla beraber kimi yerlerde başlıklar nisbeten silinmiştir. S ve V nüshasındaki başlıkların bir kısmı bu nüshada mevcut değildir.

Başı: İlahî kıl dilüm âyînesin şâf
Ki cânım ol cemâli ola vaşşâf

Sonu: Beni muṭrıb şafirüñ birle dām it
Bu dem bir nağmeden kārım tamām it

3. Bursa (B) Nüshası: Bursa Eski Eserler Koleksiyonu 2278 numarayla kayıtlıdır. İstinsah tarihi belli değildir. Ancak kitabın fevaid kaydında müellif hattıyla kaydı düşülmüştür. Kitabın neredeyse tüm sayfalarında yüzlerce beyit der-kenara yazılmış, pek çok beytin üzeri çizilmiş ve yeniden yazılmış ayrıca birçok kelimenin ikinci bir alternatifi de kaydedilmiş, düzeltmeler yapılmıştır. Bütün bunlar nüshanın müellif hattı olduğunun işaretidir; ancak diğer nüshalarda olan pek çok beytin bu nüshada olmaması ve kimi başlıkların yer almaması, başlıklar arasında önemli farkların olması bu nüshanın müellif tarafından henüz tamamlanmamış, son şekli verilmemiş olduğunu düşündürmektedir. Kitabın 1b varağından 2a'ya geçişte S nüshasına göre 12 varak kopmuştur. Ayrıca 2b'bden 3a'ya geçerken de S nüshasına göre yaklaşık 100 varak kopmuştur. Kitapta bulunan sayfa numaralarına göre 13'ten 113'e geçilmiştir. Bu nüshada ayrıca S nüshasına göre numaralandırma yapılmıştır. Toplam 50 varak olan nüshanın son sayfasında sayfa numarası 217'dir. Nüshanın cildi yeşil, bordo ve beyaz renklerden oluşup ebruludur. Ciltte şemse yoktur. Nüshada zevahir ve fevaid kayıtları mevcuttur. Nüsha 213 x 154 sayfa ve 150 x 107 çerçeve ebadına sahiptir. 50 varaktır ve her varak üç sütun, 17-18 satır hâlinde düzenlenmiştir. Pek çok sayfada bir sütun kadar beyit boşluklara yazılmıştır. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Nüsha okunaklıdır.

Başı: İlahî kıl dilüm âyînesin şâf
Ki cânım ol cemâli ola vaşşâf

Sonu: Beni muṭrıb şafirüñ birle dām it
Bu dem bir nağmeden kārım tamām it

4. Londra (L) Nüshası: Londra'da İngiltere Milli Kütüphanesinde BORİENTAL MSS AND P.B ADD24,693 numarayla kayıtlı bu nüshanın müstensihisi ve istinsah tarihi belli değildir. 239 varaktan ve her sayfa iki sütun 15 satırdan oluşmuştur. Okunaklı

nestalik hatla yazılmıştır. 152 x 127 mm sayfa ebadındadır. Serlevhası vardır. İlk varak çerçevelidir. Başlıklar siyah mürekkeple yazılmıştır. Yer yer harekelidir. 112b'den 113a'ya geçerken S nüshasına göre bir varak eksik yazılmıştır. Ayrıca S nüshasındaki birkaç beyit bu nüshada mevcut değildir. Nüshanın fotokopi metni Türk Dil Kurumunda da mevcuttur.

Başı: İlāhī kı̄l dilüm āyīnesin şāf
Ki cānum ol cemāli ola vaşşāf

Sonu: Beni muṭrı̄b şafirūñ birle dām it
Bu dem bir nağmeden kārūm tamām it

5. Kütahya (K) Nüshası: Kütahya Tavşanlı Zeytinoğlu kütüphanesi 802 yeni ve 4932 eski numaralarla kayıtlıdır. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. 228 varak ve her sayfada iki sütun hâlinde 15 satır olarak düzenlenmiştir. Gayet okunaklı, yer yer harekelidir. Talik hatla yazılmıştır. Nüshanın cildi gayet süslü ve ebrulu, şemseli salbektir. Şemsenin içinde ayrıca çiçek nakışları mevcuttur. Serlevhası yaldızlı, mavi tonların ağırlıkta olduğu motifler vardır. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Diğer nüshalarda derkenarda yazılı başlıkların çoğu bu nüshada satır aralarında yazılmıştır. 20b'den 21a'ya geçerken benzer tertiple yazılan L nüshasına göre 10 varak eksiktir. 103a sayfasında da 29 varak eksiktir. L nüshasında olmayan beyitlerin tamamına yakını K nüshasında da yoktur. Ancak K nüshasında eksik beyit sayısı daha fazladır.

Başı: İlāhī kı̄l dilüm āyīnesin şāf
Ki cānum ol cemāli ola vaşşāf

Sonu: Beni muṭrı̄b şafirūñ birle dām it
Bu dem bir nağmeden kārūm tamām it

6. Gürün (G) Nüshası: Ankara Milli Kütüphane Türkçe Yazmalar bölümü 89 numarayla kayıtlıdır. Üzerinde Gürün kaydı vardır. Cildi çiçek motifli, şemseli, çerçeveli, miklepli, miklebi şemseli ve tıgıldır. Müstensihi belli değildir. 210x120-135x70 mm ebadındadır. Yazı türü taliktir. 158 varak ve her sayfa iki sütun 15 satır olarak düzenlenmiştir. Baştan ilk 20 varak kopmuştur. Benzer tertiple yazılmış Londra nüshasına göre yaklaşık 81 varak eksiktir. Sayfaların koptuğu yerlerde rekabe kayıtları

mevcuttur. Kimi sayfalarda beyitler unutulmuş sonraki sayfalarda hatalar fark edilerek ve derkenarda belirtilerek yeniden yazılmış bu sebeple tertipte hatalar oluşmuştur. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Satırlar çerçevelenmiştir. Çerçeveye sığmayan bazı kelimeler yazılmayıp eksik bırakılmıştır.

Başı: Ra'iyetdür şehā bünyāda mülküñ
Re'āyādan olur ābādı mülküñ

Sonu: Dilüñ çün vāúıf oldı ḥasb-i ḥāle
Yüri mihr ur dehān-ı kıl ü qale

7. Viyana (V) Nüshası: Viyana, National Biblioetek' (Avusturya Milli Kütüphanesi)te Mxt. 426 numarada kayıtlıdır. Müstensihî belli değildir. Beyit sayısı en fazla olan nüshadır. 178x102 mm ebadındadır. S ve B nüshalarında mevcut olduğu halde bu nüshada olmayan birkaç beyit vardır. 208 varak ve her varak 17 satır olarak tertip edilmiştir. Gayet okunaklı olan nüsha yer yer harekelidir; ancak harekelemede az da olsa bazı hatalar mevcuttur. Sayfalar çerçevelenerek (cetvel çekilerek) yazılmıştır. Başlıklandırma S nüshasındakine benzer şekilde yapılmıştır. Çerçeve dışında da pek çok başlık mevcuttur.

Başı: İlahî kıl dilüm āyīnesin şāf
Ki cānum ol cemāli ola vaşşāf

Sonu: Beni muṭrıb şafirüñ birle dām it
Bu dem bir nağmeden kārūm tamām it

8. Kahire Nüshası: Mısır, Kahire'de, Mısır Milli Kütüphanesinde, Edebî Türkî 215 no'lu arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Müstensihî, ve istinsah tarihi belirsizdir. 190x110 mm ebadındadır. Toplam 208 varak olup her sayfada 17 satır vardır. Yazı türü nesihîdir.

9. Türk Dil Kurumu Nüshası: Türk Dil Kurumu Kütüphanesinde Yz. B.20 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. 247 varaktır. Varaklardaki satır sayısı birbirinden farklıdır. Satır sayısı 23 ile 31 arasında değişmektedir. Nüshada satırlar çerçeve içine alınmamıştır. Yazı türü kırma taliktir. 335x 290-195x90 mm. ebadındadır. Mesnevinin başındaki münacat kısmı bu nüshada da yoktur. Süleymaniye nüshasıyla aynı nüshadan istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Süleymaniye nüshasında olmayan beyitlerin tamamı bu

nüshada da yoktur. Başlıklarda renkli mürekkep kullanılmamıştır. Birkaç sayfa hariç okunaklıdır. Varakların tek yüzü yazılmıştır. Başlıklar da siyah mürekkeple yazılmıştır. Nüshanın bazı yerlerinde üzeri karalanan veya çizilen kelimeler net olarak okunabilsin diye derkenara yeniden yazılmışlardır. Ayrıca bazı sayfalarda mesnevideki olayın akışını hatırlatıcı veya kişilerin kim olduğunu açıklayıcı paranteze alınmış kısa notlar vardır. 1532 yılında *Yahya bin Bali* tarafından istinsah edilmiştir. Süleymaniye nüshasının da 1532 yılında *Muhyi bin Bali* tarafından istinsah edildiği dikkate alındığında bu iki müstensihinin kardeş veya aynı kişi olması muhtemeldir.

Başı: Saña ey dil bu aḥvālūndür āfāt
Ki e't-tevhīdu isḳāṭu'l-izāfāt

Sonu: Beni muṭrıb şāfirūn birle dām it
Bu dem bir nağmeden kārūm tamām it

3.2. Metni Kurarken Uygulanan Yöntem

Veyse vü Ramin mesnevisinin metni oluşturulurken söz konusu nüshalardan Bursa nüshası varak sayısındaki önemli eksikliğine rağmen müellif hattı olması sebebiyle çalışmaya dahil edildi. Yine varak ve beyit sayısı itibariyle önemli eksikliği olan Gürün nüshası da daha iyi ve etraflı karşılaştırma yapmaya yardımcı olabileceği düşüncesiyle dikkate alındı. K ve L nüshaları aralarındaki önemli benzerliklere rağmen metni kurarken ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Kahire nüshası, gerek Milli kütüphane yetkilileriyle yaptığımız görüşmelere ve gerekse Kahire'de bulunup bağlantı kurduğumuz kişilerin uğraşısına rağmen temin edilememiştir. Türk Dil Kurumu nüshası ise Süleymaniye nüshası ile aynı nüshadan istinsah edilmiş olduğu için değerlendirmeye alınmadı. Elde edilen toplam nüsha sayısının sekiz olmasından dolayı nüshalar arasında biri hariç ayrıştırma yapma yoluna gidilmedi

Mevcut nüshalar arasında tam bir müellif hattı mevcut değildir. Ayrıca S, V ve L nüshaları güvenilirlik açısından kıymetlidirler. S nüshası istinsah tarihi itibariyle en eski olanı, V nüshası ise beyit sayısı bakımından en hacimli, yazımda ve harekelemede okumaya kolaylık sağlaması bakımından diğer nüshalara göre daha dikat çekicidirler. Ancak bu nüshaların hiç birisi metni kurmak için tek başına yeterli bulunmamıştır.

Durum böyle olunca metni oluşturmak için esas alınacak nüshayı seçmek de bir o kadar zordur. Bu yüzden çeviriyazı metin oluşturulurken bir nüshayı esas alıp diğerleriyle karşılaştırma yöntemi uygulamak yerine bütün nüshalar aynı anda değerlendirilmiştir.

Çeviriyazı metnin oluşturulmasında ve eklerin yazımında farklı teklif ve değerlendirmeleri içeren yazılar da (Avşar-2008; s, 75-111; Köksal-2008) dikkate alınmışsa da büyük ölçüde İsmail Ünver'in makalesi (Ünver-2008) esas alınmıştır.

Metni oluştururken elde edilen bütün nüshalar anlam, vezin, devrin imlası, söz sanatları ve üslup gibi yönlerden karşılaştırılarak şairin söylemek isteyeceği en muhtemel ifadeler tercih edilmiş, diğer nüshaların farkları dipnotlarda belirtilmiştir

Farklar dipnotta gösterilirken de önce metne alınan sözcük veya sözcükler yazılmış, karşısına da farklı sözcükler yazılarak nüshaları da belirtilmiştir (râyı: rââmı L K).

Herhangi bir nedenle okunamayan sözcüklerin yerine sıra noktalar (.....) konmuştur.

Dipnotlar dize içindeki ilgili kelime veya kelimelerin farklı biçimlerini belirtmek üzere dizelerin bölünmemesi için dize sonlarına konmuştur.

Bir beyitte her iki dizede de nüsha farkı varsa bu durumda dipnot üst dizenin sonuna konmuştur. Dize veya beyitlerde birden fazla fark varsa farklar arasına (/) veya ikiden fazlaysa (//) işaretleri konmuştur.

Metni oluştururken anlam veya vezin bakımından kusurlu olan birkaç beyitte metin tamiri yoluna gidilerek, ilave edilen ekler veya sözcükler [ ] işareti içinde yazıldı.

Teknik güçlükten dolayı sadece en tam ve en güvenilir nüshalar olmaları nedeniyle Süleymaniye (S) ve Viyana (V) nüshalarının varak numaraları gösterildi.

Nüsha farklılıkları gösterilirken yanlışlığı kesin olarak bilinen rivayetlerin fark olarak gösterilmemesi görüşüne rağmen (Tanyeri-2005) dönemin ve nüshaların imla özelliklerini yansıtabilmek, metni oluştururken yapmış olabileceğimiz muhtemel yanlışların alternatiflerini de ortaya koyabilmek gayesiyle her türlü farklılık belirtilmeye çalışıldı.

İktibaslar italik ve şairin mahlası koyu yazıldı. Ayet veya hadislerden yapılan iktibaslar her türden okuyucunun daha rahat okuyabilmesi amacıyla metinde Latin harfleriyle yazılırken orijinal yazımlarının da dipnotlarda Arap harfleriyle yazılması

uygun görüldü. İktibasların anlamı çeviriyazıda anlamlandırıldı ve dil anlatım bölümünde iktibaslar bölümünde açıklandı ve bu yüzden metnin altında verilmedi.

Nüshalardaki Farsça başlıkların yazımında en geniş başlık metne dahil edilip diğerleriyle aralarındaki farklar dipnotlarda gösterildi. Başlıklar için dipnot işareti olarak (*) kullanıldı. Ayrıca bu başlıklar Farsçanın Osmanlıcadaki okunuşuna riayet edilerek yazıldı. Orijinal metinde satır aralarında yer alan ve çoğu saki ve mutrıba hitaplardan sonra yazılan başlıklar büyük harflerle, derkenarda yer alan başlıklar ise küçük harflerle yazılmıştır.

Nüshalarda mevcut olmayan başlıklar, beyitler ve kelimeler için dipnotta (-) işaretini koyup yanına da nüshayı sembolize eden harfler yazıldı:

-B L K G / S5b İ6b V6b (başlık)

beyit: -K L S (beyit)

yol: -B G (kelime) vd.

Ayet veya hadis iktibaslarının yer aldığı birkaçı dışında, tamamına yakını Farsça olan başlıklar Latin harfleriyle transkribe edildi. Başlıkların Türkçe anlamları da verilerek okuyucunun başlıklar üzerinden iz sürerek metni daha iyi anlaması sağlamaya çalışıldı.

Orijinal metinde -ub, -üb şeklinde yazılan zarf-fiil eki çeviriyazıda -up, -üp şeklinde yazılmıştır.

imek filinin -idi, -imiş şekilleriyle -ile gibi bazı kelimeler mümkün olduğunca daha güvenilir olabilecek yazma nüshalara sadık kalınarak kendinden önceki sözcüğe bitişik veya ayrı yazılmıştır.

3.3. Metnin Türkiye Türkçesine Aktarılmasında Uyulan Yöntem

Mesneviyi gerek anlam ve gerekse metin olarak bir bütün hâlinde ortaya koymak, ayrıca eski Türk edebiyatı araştırmacıları dışındakilerin de eserden yararlanabilmelerine olanak sunmak amacıyla beyitlerin günümüz Türkçesine aktarılmasına karar verildi. Şüphesiz Lami'î Çelebi'nin eseri yazdığı dönemle günümüz arasındaki yaklaşık beş yüz yıllık zaman dilimi bu eserin diline tam anlamıyla hakim olmayı güçleştirmektedir. Ayrıca beyitleri çevirirken sadece anlamı korumakla, anlam dışı unsurları da açığa çıkarmak arasındaki ikilem ister istemez karşılaşılan ve çeviride çevirmeni belirli bir seçim yapmaya iten nedenler arasındadır. Metin günümüz Türkçesine aktarılırken

mümkün olduğunca beyitleri bire bir çevirme yolu tercih edildi. Bununla beraber bazı beyitlerde bu bire bir çevirinin güç anlaşılır anlamlar oluşturması nedeniyle anlamı korumaya çalışarak daha serbest çeviriler yapılması uygun görüldü. Sadeleştirme yapılırken karşılaşılan zorluklardan biri de bazı sözcüklerin sözlük anlamlarından neredeyse hiçbirinin metnin anlamını aktarmaya yeterli gelmemesidir. Ayrıca pek çok durumda kelimelerin sözlük anlamlarının ikinci, üçüncü, dördüncü anlamlarını dikkate almak durumunda kalındı. Sadece Lexicon English ve Persian- English gibi günümüzden çok önce yazılan sözlüklerde bulabildiğimiz bazı kelimelerin anlamlarını İngilizceden Türkçeye çevirirken de kelimenin anlamından uzaklaşma olasılığımız vardır. Günümüz Türkçesinde tam karşılığı olmayan bazı kavramlar ve sözcükler ise beyitteki anlamın bozulmaması için asli şekliyle çevrildi. Sadeleştirme yapılırken anlamından emin olunmayan cümlelerin sonuna ((?)) işareti konuldu. Kişi adları, dönem kültürünün bazı öğeleri, bazı tasavvufi kavramlar gibi birtakım kelimeler ve ifadelerin anlamlarının çözülmesi, sözlükler dışındaki pek çok kaynağa başvurmayı zorunlu kılmış, bu eserlerin metin içinde bibliyografik künyeleri verilmemiş, bunun yerine bunlar çalışmanın sonundaki bibliyografya bölümünde gösterilmişlerdir.

3.4. Başlıklar Fihristi⁹

	FARŞÇA BAŞLIK	TÜRKÇE ÇEVİRİSİ	NÜSHALAR						
			S	İ	B	L	K	G	V
1.	HĀZĀ VEYSE VÜ RĀMĪN EZ- ĀN-I LĀMĪ'Ī-İ SÜĤAN-ĀFERĪN İ1b B1b L1b K1b	Bu Veyse ve Ramin (Hikayesi), Söze Can Veren Lami'î'nindir.	-	+	+	+	+	-	-
2.	DER-TEVĤĪD Ü TEFRĪD-İ ZĀT- I ĤAĤ KĪ VÜCÜD-I SĀDĪC Ü HESTĪ MUTLAĤEST VE TENZĪH Ü TAKDĪS-İ CENĀB-I VEY EZ TAKYĪDĀT-I EVĤĀM- I 'UĤŪL VE TA'ĤĪDĀT-I EFĤĀM-I FUĤŪL S1b İ2b L2b K2b V2b	Cenab-ı Hakkı Büyüklerin Anlayışlarındaki Düğümlerden ve Akıllıların Vehimlerindeki Bağlardan Tenzih ve Takdis Etme ve Mutlak Varlık ve Mutlak Vücut Olan Cenab-ı Hakk'ın Zatının Tecrid (Masivadan Soyutlama) ve Tevhidi (Birlemesi) Hakkında	+	+	-	+	+	-	+
3.	DER- MA'NA-YI KELĪME-İ ṬAYYĪBE-İ LĀ İLĀĤE İLLALLAH KĪ MŪLĀZEMET-İ VEY SEBEB-İ DEVĀM-I ĀĠĀĤĪ VE MŪCĪB-İ SA'ĀDET-İ NĀ- MŪTENĀĤĪEST Ü MŪSTECLĪB-İ TECELLĪYĀT-I ENVĀR-I İLĀĤĪEST S1b İ2a L3b K3b V3b	İlahi Nurların Yansımalarını Celbeden, Sonsuz Mutluluğun Gereği ve Basiretin Devamlılığına Sıkı Sıkı Bağlanmaya Sebep Olan Kutlu La İlahe İllallah Kelimesinin Anlamı Hakkında	+	+	-	+	+	-	+
4.	Kemā verede fi'l-ḥadişi li-kŭlli şey'in şa[y]kâletün şa[y]kâletü'l- ḳalbi zikru'llah S2b V3b	Hadiste söylendiği gibi her şeyin bir parlatıcısı vardır, kalbin de parıltısı Allah'ı zikretmektir.	+	-	-	-	-	-	+
5.	Kemā ḳāle'n-nebīyyu 'aleyhisselām efḍalu'z-zikri lāilāhe illallah S3a V4b	Salat ve selam üzerine olsun, Hz. Muhammed'in dediği gibi lailahe illallah en faziletli zikirdir.	+	-	-	-	-	-	+
6.	TERĠĪB-İ MŪSTETİR ŞOD AN RĀH BĀ ḤAFĀ-İ ZĪKR-İ LĀ İLĀĤE İLLALLAH FĪ KŪLLĪ VAĤTİN VE ḤĀLİN KEMĀ ḲĀLELLAHU'L-MELĪKŪ'L MŪTE'ĀL VE 'ZKŪR RABBEKE	Her Hal ve Durumda La İlahe İllallah Demek Suretiyle Gizli Zikir Yoluna Teşvik İçin Yüce Allah Şöyle Der: "Rabbini İçinden Yalvararak ve Korkarak Yüksek	+	+	-	+	+	-	+

⁹ Başlıkların tamamı Farsça veya Farsça-Arapça yazıldığından fihristte Türkçe anlamları verilirken sadeleştirme ifadesi yerine çeviri ifadesi tercih edilmiştir.

- Fİ NEFSİKE TAÐARRU'AN VE HİFETEN VE DÜNE'L-CEHRİ MİNE'L-KAVLİ BİL-ĞUDUVVİ VE'L AŞĀL VE TERHİB EZ-ĤĀLET-İ ĀN CEMĀ'ATİ Kİ BE-CEHR U İLĀN-I VEY İSTİCLĀB-I HİTĀM U İSTİCMĀ'-I 'AVĀM KONEND*
S3b İ4b L4b K4b V4b
- Olmayan Bir Sesle Sabah Akşam Zikret.” (Kur'an, 8/205), ve İnsanları Etrafına Toplayabilmek İçin Açık Zikir Yapan Topluluklardan Sakındırma Hakkında
- 7 TAZARRU' U MÜNĀCĀT BE-ĤĀZRET-İ KĀZİYU'L-ĤĀCĀT VE 'ARZ-I NİYĀZ U ZĀRĪ DER-HĀL-İ İBTİHĀL-İ TALEBKĀRĪ
S5a İ5b L6b K6b V6a
- İstekle Allah'a Yalvarma Durumunda Duaları Arz Etme ve İhtiyaçları Gideren Hazreti Alah'a Yalvarma ve Yakarma
- 8 DER- NA'T-I SEYYİD-İ ENBİYĀ VE SENED-İ AŞFİYĀ 'ALEYHİ MİNE'T-TAĤİYYATİ EVFĀHĀ VE MİNE'T- TESLİMĀTİ AŞFĀHĀ
S6a İ6b L7b K7b V7a
- En Halis ve Samimi Selam ve Dualarımızın Onun Üzerine Olduğu, Peygamberlerin Efendisi ve Yüce Kişilerin Dayanağı (Olan Hz. Muhammed) nın Övgüsü
- 9 DER-BEYĀN-I Mİ'RĀC-I ĤİKMET-İ MİNHĀCEŞ Kİ KEMTERİN-İ ŞİKĀR PĀYEEŞ NÜH-ĀSUMĀNEST VE MENZİLGEHEŞ ĤARĪM-İ ŞAĤN-I LĀ-MEKĀN
S7b İ8b L9b K9a V8b
- Miracın Açıklanması, Hikmeti ki Onun En Basit Makamı Dokuz Kat Gök ve Durağı da Mekansızlık Aleminin Harimidir.
- 10 ĤİTĀB-I ZEMİN-BÜS-I SÜDDE-İ FELEK-TEMKİN ĀN ŞEFİÜ'L-MÜZNİBİN VE RAHMETEN Lİ'L ĀLEMİN Kİ ĤĀTEM-İ ĤĀTİMİYYET DER-ENGÜŞT-DĀŞT Ü MÜHR-İ NÜBÜVVET BER PÜŞT
S9a İ10a L11b K11b V10a
- Sırtındaki Peygamberlik Mührü ve Yüzüğündeki Son Peygamberlik Yüzüğüyle Alemlere Rahmet ve Günahlara Şefaatchi Olan ve Gökler Minberinin Hürmetli Hitabı (nın Sahibi Hz. Muhammed)
- 11 SEBEB-İ TAĤRİR-İ İN KİTĀB-I MÜŞKİN-NİKĀB VE BĀ'İŞ-İ TAĤRİR-İ İN ĤİTĀB-I MÜSTETĀB VE ŞİKĀYET EZ NİKĀYET-İ SİPİHR-İ MİĤNET-MEDĀR U HİKĀYET EZ ĠAVĀYET-İ RÜZĠĀR-I
S9a İ10a L11b K11b V10a
- Zamanın Belalarının Saptırışının Hikayesi ve Sıkıntılı Dünyanın Perişanlığından Şikayet ve Bu Hoş Kitabın Yazılış Sebebi

RÜZGÂR

S10a İ11a L11b K11b V11a

- 12 MEDH-İ ŞAHİB-KİRÂN-I Cennetin, Kılıcının ve + + + + + - +
 DEVRÂN Kİ SER-İ SELÂTİN-İ Askerlerinin Gölgesi Altında
 CİHÂNEST VE SER-EFRÂZ-I Korunup, Zamanın
 HAVÂKİN-İ ZEMİN Ü ZAMÂN Olaylarından ve Belalarından
 LÂ ZÂLETÜ'L-CENNETÜ EN Emniyette Olduğu, Zamanın
 TEKUNE MAHFÜZETU TAĞTE Padişahlarının Başı Dik
 ZİLÂLİ SEYFİHİ VE CÜNÜDİHİ Olanı, Dünya Sultanlarının
 ME'MÜNETU 'AN ŞURÜFİ'Z- Önde Geleni ve Devrin Kutlu
 ZAMÂN VE HAYFİHİ (Padişahının)sunun Övgüsü
S14b İ15b B2b L17a K17a V15a
- 13 ZEMİN-BÜS-I SÜDDE-İ İbret Dolu Hikmet İncileri + + - + + - +
 SENİYYE-İ ŞAHİB-KİRÂNİ Kİ Delerek, Türlü Acizlikler,
 KİBLE-İ EHL-İ ZEMİN Ü Utangıçlıklar ve Bazı
 ZAMÂNEST Ü KA'BE-İ İNS Ü Hikmetli Uyarıcı Sözlerle
 CÂN Ü ÂSMÂNİYÂN VE EZ Yeryüzünün ve Gökyüzünün
 RÜY-I HÂKSÂRİ VÜ NÜKTE- İnsan ve Cinlerinin Kabesi ,
 GÜZÂRİ EZ SÜĞANÂN-I Zemin ve Zaman Ehlinin
 HİKMET-ENGİZ-İ BA'Z-I Kıblesi Olan, Kutlu Zamanda
 TENBİHÂT GUFTEN-EST Ü BE- Doğan Kişinin Yüce
 ENVÂ-I 'ACZ Ü ŞERMSÂRİ Makamını Ululama
 BE-ELMÂS-İ ZEBÂN-I
 SÜĞANVERİ DÜRER-İ
 HİKEM-İ PÜR-'İBRET
 SUFTEN
S16a İ17a L19b K19a V17a
- 14 DER-MİDĖAT-I ÂŞAF-I Şerefının İşaretleri ve Yüce + + - + - + +
 HÂZRET-İ SÜLEYMÂN Kİ Değeri Felek Katmanlarının
 DİBÂCE-İ CERİDE-İ DİVÂNEST Sayfalarında Yazılı,;
 Ü SER-DEFTER-İ GÜZİDE-İ Hükmünün ve Emirlerinin
 DEVRÂN LÂ-ZÂLE EN İşaretleri Devrin Divanının
 YEKÜNE ERĖAM-I MECİDE Başlığı Olan, Zamanın
 VE ĖADRİHİ 'ALÂ EVRÂĞ-I Seçkinlerinin En Başta
 ETBÂKİ'L-EFLÂKİ MESTÜREN Bulunanı, Divanların Biricik
 VE A'LÂMU HÜKMİHİ VE Önsözü Süleyman
 EMRİHİ Fİ 'UNVÂN-I Hazretlerinin Vezirinin
 DİVÂNÜ'Z-ZAMÂNI Övgüsü Hakkında.
 MENŞÜREN
S18b İ19b L22a G3b V19b
- 15 DER-FEZÂYİL-İ SÜĞAN Kİ EZ- Hoşluk Şekeristanın + - - + - + +
 YENÂBİ-İ HİKMET CÂRİİST Tutularının ve Güzel Söz
 VE EZ-ŞEVÂYİB-İ KÜDÜRET-İ Söyleme Bülbülleri Olan Söz
 'ARİ VÜ MEDĖ-İ Ustalarının Övgüsü ve
 SÜĞANVERÂN Kİ Tozdan ve Kusurdan Arınmış
 BÜLBÜLÂN-I GÜLİSTÂN-I Hikmet Pınarlarından
 FESÂĞÂTEND Ü TÛTİYÂN-I Söylenen Sözlerin Faziletleri

	ŞEKERİSTÂN-I MELÂHAT S20b L23b G5a V20b	Hakkında						
16	Kemâ kâle'n-nebiyyu 'aleyhi's-selâm el eşrefu mine't-taḥiyyât tuḥefu 'aleyhi e'ş-şiri eşrefu mâ yû'lefu	Peygamberin, üzerine selam olsun, dediği gibi: selamların en güzeli hediyeleşme; sözlerin en güzeli ise şiidir.	+	+	-	-	-	+
	S20b İ21a V21b							
17	Zıkr-i seyyârât-ı Seb'â S21b G7a V22b	Yedi gezegenin bahsi	+	-	-	-	-	+
	Zıkr-i erbâb-ı hamse S22a G7a V22b	Hamse ustalarının bahsi	+	-	-	-	-	+
18	BEYÂN-I İŞK U MAḤABBET Kİ BEZM-EFRÛZ-I 'ÂLEM-İ ERVÂHEST VE CİHÂN-SÛZ-I MERÂSİM-İ EŞBÂḤ S22a İ23a L26a G7b V23b	Benzetme Törenlerinin Cihanı Yakıcısı ve Ruhlar Aleminin Meclisinin Aydınlatıcısı Aşk ve Muhabbet Hakkında	+	+	-	+	-	+
19	SER-ÂĠÂZ-I KİŞŞA-İ VEYSE VÛ RÂMİN Kİ ḤAYRET- ENDÂZ-I KİŞŞA-İ LEYLİ VÛ MECNÛN U ḤUSREV-İ ŞİRİNİST Ü ḤULÂŞA-İ NÂZMHÂ-YI NAZM-ÂVERÂN-I SİHR-ÂFERİN S23a İ23b L27a G8b V23b	Hayret Verici Leyla ve Mecnun ile Hüsrev ve Şirin Hikayelerinin Sihir(li Sözler) Yaratan Nazımların Özü Olan Veyse ve Ramin Hikayesine Giriş	+	+	-	+	-	+
20	Şıfat-ı bahâr ü midḥat-i gülzâr S24a G9b V25a	Baharın ve gül bahçesinin güzelliğinin tasviri	+	-	-	-	-	+
21	Sıfat-ı esb-i rahvâr u midḥat-i raḥş-ı tayyâr S25a V26a	Uçan atın övgüsü ve rahvar atın tasviri	+	-	-	-	-	+
22	Sıfat-ı gülzâr çün ḥuld-ı berîn ü ḥâlet-i izhâr-ı kevâkib-terîn S25b G11b V26b	Parlak yıldızların ortaya çıktıkları zamanın ve cennet gibi gül bahçesinin tasviri	+	-	-	-	-	+
23	DER-BEYÂN-I İYŞ-I İŞRET-İ ŞEHRİYÂRİ VÛ ZEVK U ŞEVK- İ NEV-BAHÂRİ S26a İ28a L31a K22b G12b V27a	İlkbaharın Zevki ve Sefası ve Şahın Yiyip İçip Eğlenmesi Hakkında	+	+	-	+	+	+
24	Şıfat-ı taḥt-ı şâhî vü midḥat-i serîr-i pâdişâhî	Padişahlık tahtının övgüsü ve şahlık tahtının tasviri	+	-	-	-	-	+

S26b V 27b

25	Şıfat-1 meclis K 22b	Meclisin tasviri	-	-	-	-	+	-	-
26	Şıfat-1 süsen-i büyân u midhat-1 meh-rüyân S27b V28b	Ay yüzlü güzellerin övgüsü ve hoş kokulu susenlerin tasviri	+	-	-	-	-	-	+
27	TA'İRİF-KERDEN-İ ŞEHRŪ VŪ DUĖTER-İ NİK-AHTER-İ ĖOD VEYSE BĀNŪ-RĀ BE- ŞEHRİYĀR-İ CŪRCĀN U 'AŞIK GEŞTEN-İ Ū BĀ EFSŪNĀN-I CAZŪ EZ DİL Ū CAN S28a İ30a L33a K24b G14a V29a	Cadının Büyüsüyle Candan ve Gönülden Âşık Olan Cürcan Sultanına Şehru'nun Kendi Bahtı Açık Kızını Tarif Etmesi.	+	+	-	+	+	+	+
28	Cevāb-ı Şehribānū K25b	Şehrubanu'nun cevabı	-	-	-	-	+	-	-
29	Mezemet-i zenān-ı bed-hŷy menkaşat-ı kaħbegān-ı kām-cŷy S29b V30a	Arzu peşine düşen kahpelerin ve kötü huylu kadınların yergisi	+	-	-	-	-	-	+
30	Hŷsn-i ta'bir-i sāl-i Ėurdegī vŷ luğ-ı taĖtīr-i hāl-i pejmürde S29b V30b	Darmadağımık bir hālın hoşluğu ve yaşlılığın yorumunun güzelliği	+	-	-	-	-	-	+
31	Şŷkr-i velāyet ber kĀnŷn-ı ādet S30a V31a	Adet ve alışkanlık üzere anneliğin şŷkrŷ	+	-	-	-	-	-	+
32	Der-sıfat-1 cemāl-i dŷĖterī vŷ midhat kemal-i nīk-ahterī S30a V31a	Bahtı açık bir kızın olgunluğunun övgüsü ve güzelliğinin vasfı hakkında	+	-	-	-	-	-	+
33	Şıfat-1 Ėiřār-ı gerdŷn-medār ŷ midhat-ı kaşr-ı nāmdār S31a V32a	Meşhur bir kalenin ve feleğın, etrafında döndüğü köşkün tasviri	+	-	-	-	-	-	+
34	MŪRACA'T KERDEN-İ ŞEHRİBĀNŪ BE-DĀRŪ'L-EMN- İ H'İŞ EZ BĪM GEZEND-İ ŞEHRİYĀR-I BED-ENDİŞ	Kötü Düşünceli (Behram) Şah'ın Zarar Verme Korkusundan Şehrubanu'nun Kendisinin Güvenlik Beldesine Yönelmesi	+	+	-	+	+	+	+
35	Şıfat-1 nāz u Ėiřve vŷ midhat-1 Ėonc u řīve S33a V34a	İşve ve eda övgüsü ve tavır ve nazın tasviri	+	-	-	-	-	-	+

36	Şıfat-ı hevdec-i felek-tezyîn ü midhat-i 'imârî-i zerrîn S34a V35a	Altından yapılmış ve felek gibi süslü bir oturağın tasviri	+ - - - - - +
37	MÜVAŞELET YAFTEN-İ VEYSE BÂNÜ BÂ ŞEHRÛ VE ‘AĞD-BESTEN-İ MİYÂN-I VEY VEYRÛ S35b İ37b L41b K33a G22b V36b	Veyse ile Şehru'nun Kavuşması ve Veyru'yla Veyse'nin Nikahlanması	+ + - + + + +
38	Vağz-i sūdmenđ ü pend-i dil-bend S37b V38b	Gönlü bağlayan nasihat ve faydalı vaaz	+ - - - - - +
39	FİRİSTÂDEN-İ ŞÂH-I CÛRCÂN- I AŞÛFTE-ĤAL-İ DÂYE-İ ĤOD- RÂ BE-MERV BERÂ-YI TECESSÛS-İ AĤVÂL-İ VEYSE-İ ŞÂĤİB-CEMÂL S38a İ40a L 44b K36a G26b V39a	Perişan Halde Olan Cürcan Şahının Güzellik Sahibi Veyse'nin Durumunu Araştırmak İçin Kendi Dadısını Merv'e Göndermesi	+ + - + + + +
40	Şıfat-ı ĥübî vü midhat-i maĥbûbî S40a V41a	Bir sevgilinin övgüsü ve güzelliğın tasviri	+ - - - - - +
41	İşâret-i meşâ'il-i ĥikmet S40b V41b	Hikmet meselelerinin işaretleri	+ - - - - - +
42	Şıfat-ı ten-i 'uryân ender ĥammâm- ı feleksân S40b V41b	Felek gibi hamamın içindeki çıplak bedenın tasviri	+ - - - - - +
43	RESÛL-FİRİSTÂDEN-İ SULTÂN-I CÛRCÂN MU'BİD ŞÂH-RÂ VÛ ŤALEB-KERDEN-İ PEYVEND-İ ÂN MÂĤ-RÂ S41b İ 43b L49a K40a G30b V42b	Cürcan Sultanının O Ay Yüzlüyle Nikahlanmak İçin Mubed Şah'a Elçi Göndermesi.	+ + - + + + +
44	EFRUĤTEN-İ ÂTEŞ-İ ĤİŞM-I BEHRÂM EZ-DEM-İ SERD-İ MU'BİD-İ BED-RÂM Ü FİRİSTÂDEN-İ RESÛL-İ TÛND- KÂM BÂ CEVÂBHÂ-YI ZEHR- ÂŞÂM S45b İ47b L53b K44b G33b V46b	İtaatsiz Mubed'in Soğuk Ateşinden Behram'ın Öfke Ateşinde Yanması ve Zehirli Cevaplarla Sert Elçisini Göndermesi	+ + - + + + +
	‘AZİMET-İ BEHRÂM-I NÂM- DÂR BE-LEŞKER-İ CERRÂR U HEZİMET-İ MU'BED Ü ŞEHRÛ BÂ VEYSE BE-CÂNİB-İ ĤİŞAR S47b İ49b L56a K47a G36a V48b	Namlı Behram'ın Donanımlı Ordusuyla Kale Tarafına Yönelerek Mubed, Şehru ve Veyse'yi Hezimete Uğratması	+ + - + + + +

45	Tertib-i leşker ü tehcir-i asker S48a V48b	Ordunun düzenlenmesi ve gönderilmesi	+	-	-	-	-	-	+
46	HİŞÂR KERDEN-İ BEHRÂM-I BÎ-DÂD MU'BED ŞÂH U NÎGÂRÎN-RÂ DER-KAL'Â-İ MEHÂBÂD S49b İ52b L58b K49b G38b V50b	Zalim Behram'ın Mahabad Kalesinde Mubed Şah ve Sevgilisi (Veyse)nin Hisarını Kuşatması	+	+	-	+	+	+	+
47	Sıfat-ı hişâr-ı felek-medâr ü hâlet-i kal'a-i nâmdâr S50a V50b	Meşhur kalenin durumu ve gökler gibi hisarın tasviri	+	-	-	-	-	-	+
48	RESİDEN-İ MU'BİD Ü ŞEHRÛ BÂ VEYSE VÛ VEYRÛ BE ŞEHR-İ HERÂT Ü 'ÂŞIK KÛŞTEN-İ FİRÛZ ŞÂH-I BE-ÂN-I HÛSN-İ PÛR-ÂFÂT S53b İ56b L 63a K53b G42a V54b	Veyse ve Veyru'yla Mubed Şah ve Şehru'nun Herat Şehrine Varmaları ve Firuz Şah'ın Afet Gibi Güzelliğe Âşık Olması	+	+	-	+	+	+	+
49	Şıfat-ı bezm-i dil-firûz u midhat-ı 'ayş-ı pür-süz S55b G45a V56b	Yakıcı yeme içmenin övgüsü ve gönül aydınlatici meclisin tasviri	+	-	-	-	-	+	+
50	Mevâ'iz-i dil-pezir ü neşâyih-i lâ-nazir S57b V58b	Benzersiz öğütler ve gönle hoş gelen arzular	+	-	-	-	-	-	+
51	CÂN-DÂDEN-İ VEYRÛ EZ-ZEHRÂB-I FİRÛZ ŞÂH-I TÛND HÛ VE ŞİVEN-KERDEN-İ VEYSE VÛ ŞEHRÛ DER-FİRÂK-I MÂTEM-İ Ü S58a İ61a L68a K58b G47b V59a	Veyru'nun Kötü Karakterli Firuz Şah'ın Zehirli İçkisiyle Can Vermesi ve O Matem Ayrılığında Veyse ve Şehru'nun Yas Tutması	+	+	-	+	+	+	+
52	Sıfat-ı mâtem der-hâlet-i derd u gam S60b G50b V61b	Gam ve dert hâlindeki matem tasviri	+	-	-	-	-	+	+
53	Sıfat-ı mâtem bâ-âlât-ı bezm S61b G51b V63a	Meclisteki aletlerle matem tasviri	+	-	-	-	-	+	+
54	MEŞÂFF-KERDEN-İ BEHRÂM-I ŞAF-DER BÂ-FİRÛZ ŞÂH-I DİLÂVER VE KÛŞTE ŞODEN-İ FİRÛZ ŞAH DERDEST-İ BEHRÂM-I ENCÛM-SİPÂH S62b İ64b L73a K63b G52b V63b	Saflar Yaran Behram'la Yiğit Firuz Şah'ın Ordusunun Sıra Sıra Dizilmesi ve Yıldızlar Gibi Kalabalık Ordusu Olan Behram'ın Firuz Şah'ı Yakalayıp Öldürmesi	+	+	-	+	+	+	+

55	Sıfat-ı rezm u neberd ü hâlet-i ceng-i miñnet-i gerd S63a G53a V64a	Tasa dolu savaşın durumu, kavga ve harbin tasviri	+ - - - - + +
56	İştılâhât-ı ʿilm-i hisâb der-vaşf-ı rezm-i leşker-i encüm-nişâb S63a V64a	Yıldız sayısınca askerin savaşmasının anlatımında hesap ilminin terimleri	+ - - - - - +
57	Mevʿize-i dil-pezir bâ efsâne-i kemân u tîr S64a G106b V65a	Ok ve yay hikayesiyle gönlin kabul ettiği öğüt	+ - - - - + +
58	NİŞESTEN-İ BEHRÂM-I SAF-DER TAHT-İ FİRUZ ŞAH-I NÜHS AHTER Ü ʿÂŞIK KÜŞTEN-İ VEY BE-ŞEMSE BÂNÜ Kİ DUHTER-İ FİRÛZ ŞÂHEST VE DER HÛSN Ü HÛBÎİ HAYRET-İ MİHR U MÂHEST S65b İ67a L76a K67a G107b V66b	Saflar Yaran Behram Şah'ın, Yıldızı Uğursuz (Talihsiz) Firuz Şah'ın Tahtına Geçmesi ve Firuz Şah'ın Güzellikte Ay ve Güneşi Kiskandıran Kızı Şemsebanu'ya Âşık Olması	+ + - + + + +
59	Mezemmet-i ahvâl-i pîrî vü menkuşat-kâr-ı diğerî S66a G108b V67a	Yaşlılığın ve diğer tersliklerin yergisi	+ - - - - + +
60	Der-mezellet-i füsüngeî vü menkabet-i sühan-güsterî S66b L77a G109a V67b	Söz taşımanın ve büyücülüğün alçaklığı hakkında	+ - - + - + +
61	Kelimât-ı tanz-engiz der-vaşf-ı hüsni dil-âviz S67a L78a G109b V68a	Gönlin karıştığı güzelliği anlatmada alaycı ifadeler	+ - - + - + +
62	Sıfat-ı âşub-ı dehr ü hâlet-eyyâm-ı pür-kañr S67b L79a G110a V68b	Kahr dolu hâlin ve feleği karıştırmanın (fitnenin) tasviri	+ - - + - + +
63	Sıfat-ı hüsni cemâl ü midhat-i şunʿ-ı zü'l-celâl S68b L78b G111a V69a	Allah'ın sanatının övgüsü ve yüz güzelliğinin tasviri	+ - - + - + +
64	ʿAşık şoden-i Behrâm-ı nâm-dâr bâ Şemse bânü-yı gülʿizâr K71b	Namlı Behram Şah'ın, gül yüzlü Şemsebanu'ya âşık olması	- - - - + - -
65	ZİFÂF-KERDEN-İ BEHRÂM-I MÜŞTERİ- FER BÂ	Ay Yüzlü Şemse'yle Jüpiter Işıklı (Talihli) Behram Şah'ın	+ + - + + + +

	ŞEMSEBĀNŪ-YI MEH-PEYKER S69b İ70b L81a K72a G60b V70b	Gerdeğe Girmeleri							
66	Şıfat-ı şeb der-şüret-i ʿarūsī vü hayāl-bāzī-i çarḥ-ı fānūsī S70b L82a K72b G61a V71a	Felek fanusunun hayal oyunları ve gelin şeklindeki gecenin tasviri	+	-	-	+	+	+	+
67	Fethi kalʿa-i nihānī vü guşāyiş-i hışn-i şadmānī S71a İ73b L82b K73b G62a V72a	Gizlilik kalesinin fethi ve mutluluk hisarının açılması	+	+	-	+	+	+	+
68	Demdeme-i hikmet ü zenzeme-i himmet S71b L83b G62b K74a V72b	Himmet nağmeleri ve hikmet sözleri	+	-	-	+	+	+	+
69	GİRİHTEN-İ MUʿBED ŞĀH U ŞEHRŪ BĀ VEYSE BĀNŪ EZ TAHTGĀH-I İRĀN BE-KİŞVER- İ TURĀN S72a İ72a L84a K74b G63a V73a	Mubed Şah, Şehru ve Veyse'nin İran'daki Taht Merkezlerinden Turan Ülkesine Kaçmaları	+	+	-	+	+	+	+
70	Ser-āgāz-ı sūz-endāz ez zebān-ı ney-i dem-sāz S72a L 84a G63a V73a	Yanık nefesli neyin dilinden yakıcı anlatıma başlangıç	+	-	-	+	-	+	+
71	Şıfat-ı beriye-i bī-āb u hālet-i bādiye-i pür-tāb S73b L85b K76a G64b V74a	Susuz ve bitkin düşürücü çölün durumunu tasvir	+	-	-	+	+	+	+
72	Vaşf-ı hālet-i ğurbet ü beyān-ı melālet-i kürbet S74a L85ba K76b G65a V74b	Kaygı ve üzüntünün açıklanması ve gurbet hâlinin tasviri	+	-	-	+	+	+	+
73	DĪDEN-İ RĀMĪN ŞĀH BĪN KEYḤĀN VEYSE-İ ĀTEŞİN İZĀR-RA DER-MĪYĀN-I ĀB-I REVĀN VE ʿĀŞİK KÜŞTEN-İ VEY EZ DİL Ü CĀN BE CEMĀL-İ ĀN MĀH-I DEVRĀN S74b İ76b L87a K77b G66a V75b	Keyhan oğlu Ramin Şahın akarsu ortasında ateş yüzlü Veyse'yi görmesi ve o, zamanın ay yüzlü güzeline gönülden ve candan âşık olması	+	+	-	+	+	+	+
74	Şıfat-ı dıraḥt-ı āsumān-raḥt u midḥat-ı sidre-i cīvān-baḥt S75a L87a G66a V75b	Talihli ve gökler gibi yüce sidre ağacının tasviri	+	-	-	+	-	+	+
75	Şıfat-ı nehr çün kevser ü midḥat- zülāl-i rûh-ı perver S75a L87b V76a	Cana can katan pınarın övgüsü ve Kevser gibi nehrin tasviri	+	-	-	+	-	-	+

76	Şıfat-1 sebzezâr ü hâlet-i nevbahâr S75a L87b G66b V76a	İlkbaharın durumu ve yeşilliğin tasviri	+	-	-	+	-	+	+
77	Şıfat-1 mâhiyân-ı dil-cüy ki heme bigâne tab ^c u aşinâ-rüy S75b L88a K78b G66a V76b	Tamamı yabancı yaradılışlı ve tanıdık yüzlü o gönül çekici balıkların tasviri	+	-	-	+	+	+	+
78	Efsâne-guften Veyse bâ-cân-ı pertâb ez zebân ân-ı âb-ı nâb-ı felek-tab S76a L88b K79b G67b V77a	O felek aydınlıklı arı suyun dilinden candan istekle Veyse'nin efsane okuması	+	-	-	+	+	+	+
79	Şıfat-1 havz-ı müdevver ü midhat-i girdâb-ı münevver S75a L88b K78b G67b V77a	İşıltılı girdabın övgüsü ve dairevi havuzun tasviri	+	-	-	+	+	+	+
80	Şıfat-1 tal'at-ı dil-firûz u midhat-i behcet-i cihân-süz S77b L90b K81a G69a V78b	Cihanı yakan güzelliğin övgüsü ve gönül aydınlatıcı yüz güzelliğinin tasviri	+	-	-	+	+	+	+
81	şıfat-ı şâhin çarh-ı âyîn S78a G69b V79a	Felek tertipli şahinin tasviri	+	-	-	-	-	+	+
82	İBTİDÂ-YI KİŞSA-İ İŞK-I RÂMİN Kİ PÜSER-İ HÂN-I TÜRÂN-ZEMİNİST VE SER-DEFTER-İ ŞÂHÂN-I HOŞ-ÂYİN S78b İ80a L91b K82a G70a V79b	Hoş merasimli şahların önde geleni ve Turan ülkesinin hanının oğlu olan Ramin'in aşk hikayesinin başlangıcı	+	+	-	+	+	+	+
83	Şıfat-1 cemâl-i bâ-kemâl ü midhat-i hüsn-i bî-mişâl S79a V80a	Benzersiz güzelliğin övgüsü ve kusursuz yüzün özellikleri	+	-	-	-	-	-	+
84	Şıfat-1 bende-i maqbûl ü midhat-i çâker-i hurrem dil S80b L93b G72a V81a	Kutlu gönüllü hizmetçinin övgüsü ve makbul kölenin tasviri	+	-	-	+	-	+	+
85	Şıfat-1 şehriyârî vü hıdmet-i cihân-dârî S81b L95a K85b G73b V82b	Dünyayı kaplayan hizmetin ve şahlığın tasviri	+	-	-	+	+	+	+
86	MECLİS-İ ÂRÂSTEN-İ RÂMİN VEYSE-RÂ BERÂ-YI MİHMÂNİ BE-ENVÂ ^c -I TEKELLÜFÂT U TEZYİNÂT-I MİHMÂNİ S82b İ84b L96a K87a G75a V83b	Ramin'in Veyse'nin Misafirliği İçin Misafirlik Bezekleri ve Türlü Türlü Gösterişlerle Meclis Düzenlemesi	+	+	-	+	+	+	+
87	Şıfat-1 sarây-ı 'âli vü midhat-i kaşr-ı cennet-havâli	Cennet çevreli köşk ve yüce sarayın tasviri	+	-	-	+	-	+	+

S83a L96b G75a V83b

88	Tertib-i esbāb-ı ʿiṣret ü tezyin-i ʿālat-ı ṣohbet S84b L98b K89a G77a V85b	Sohbet araçlarının süslenmesi ve yeme içme gereçlerinin düzenlenmesi	+	-	-	+	+	+	+
89	Şıfat-ı eṣmār-ı cān-perver ü midḥat-ı fevākih çün gevher S85b L99a G77b V86a	Cevher gibi yemişlerin övgüsü ve can besleyici meyvelerin tasviri	+	-	-	+	-	+	+
90	Tavşif-i sākiyān-ı perī-rüy ü taʿrif-i muṭribān-ı melek-ḥüy S85b L99b K90a G78a V86b	Melek huylu çalgıcıların tarifi ve peri yüzlü sakilerin tasviri	+	-	-	+	+	+	+
91	TEMĀDĪ-İ ṢOHBET-İ RŪZ-I DĪL-EFRŪZ BE-HENGĀM-I ŐĀM-I FERḤUNDE RŪZ VE ʿIŐĖ-BĀZĪ-İ VEYSE VŪ RĀMĪN DER-AN-VAQT-İ ḤURREM-NĪĤĀD U GŪLĪSTĀN-I TEZYĪN S86b İ88b L101a K91b G79b V87b	Gündüzün Gönül Aydınlatan Sohbetinin Kutlu Günün Akşam Vaktine Kadar Devam Etmesi ve Bezenmiş Gül Bahçesinde Şen Yaradılışlı Bir Zamanda Veyse ve Ramin'in Aşk Oyunu Oynaması	+	+	-	+	+	+	+
92	Şıfat-ı Őemʿ-i dil-firŪz u ḥālet-i çerāğ-ı pŪr-sŪz S87a L101b K92a G80a V88a	Yakıcı kandilin durumu ve gönül aydınlatıcı mumun tasviri	+	-	-	+	+	+	+
93	Tavşif-i bezm-i dil-āviz ü taʿrif-i meclis-i Şevk-engiz S87b L102a K92b G80b V88b	Coşku verici ve gönül çekici meclisin tarifi ve anlatılması	+	-	-	+	+	+	+
94	Tazarruʿ vŪ zārī der -ʿarz-ı talebkārī L103a K93b G81a V89b	İsteklilik bildiriyle ilgili inleyiş ve yalvarış	-	-	-	+	+	+	+
95	PEND DĀDEN-İ ŐEHRĪBĀNŪ VEYSE-RĀ DER ḤUŐUŐ-I ʿIŐĖ-I RĀMĪN BE-ŐİYĀNET-İ ʿİFFET Ū ʿİSMET Ū İ-TİŐĀM-I DEVLET-İ DĪN S90a İ91b L104b K95a V91a	Şehribanu'nun Ramin'in Aşkı, Din Devletinin Paklığıyla İffet ve Günahsızlığı Koruma Hususunda Veyse'ye Öğüt Vermesi.	+	-	-	+	+	+	+
96	ḤŪsn-i taḥrīr der-bāb-ı tedbīr S90b L105b K96a G83b V91a	Tedbir işinde anlatımın güzelliği	+	-	-	+	+	+	+
97	Şıfat-ı pend-i dil-bend ez-zebān-ı māder be-ferzend L106b K97a G84b V92b	Anne dilinden evlada (verilen) gönül bağlayıcı nasihatlerin tasviri	-	-	-	+	+	+	+

98	‘ARZ-I İTİŞÂM-I VEYSE-İ PÂKİZE GEVHER PİŞ-İ MÂDER-İ NAŞİHAT-GÜSTER S94a İ95b L109a K99b G87a V95a	Öğüt Veren Annenin Ardından İffetli Veyse’nin Paklık Sunması.	+	+	-	+	+	+	+
99	TALEP-KERDEN-İ RÂMİN VEYSE-RÂ BE-ŞOHBET-İ ŞAHRÂ VÜ ‘AZİMET- KERDEN-İ ÂN SERV-İ DİL- ÂRÂ S96b İ98b L112a K102b G90a V97a	Ramin’in Veyse’yi Kır Sohbeti İçin Talep Etmesi ve Gönül Süsleyici Bir Serviyle (Güzelle) Yola Çıkması.	+	+	-	+	+	+	+
100	‘AZİMET-İ VEYSE BE-DÂ‘VET- İ RÂMİN Ü TERTİB-İ ÂRÂYİŞ Ü TEZYİN S100a İ101b L115a G94a V101a	Veyse’nin Bezenip Süslenmesi ve Ramin’in Davetine Gidişi	+	+	-	+	-	+	+
101	hâlet-i nigârîn der-şîfat-ı tezyîn S100 a G94a	Süslenme özellikleriyle güzelin durumu	+	-	-	-	-	-	+
102	Şîfat-ı hâlet-i gülistân G95a V102a	Gül bahçesinin tasviri	-	-	-	-	-	+	+
103	TERTİB-İ BEZM-İ DİL-ÂRÂ DER-FÜNÜN-I MA‘ÂRİF Ü TEZHİB-İ MECLİS-İ ĞARRÂ DER-ŞÜCÜN-I ZARÂYİF S103a İ104b L118b K108b G97a V103b	Marifet Bilimleri Hakkında Gönül Süsleyici Meclis Düzenlenmesi ve İncelikli Ayrıntısıyla Parlak Meclisin Süslenmesi	+	+	-	+	+	+	+
104	Şîfat-ı bisât-ı bezm endah̄ten vü şatranc-ı mücevher bâhten S103a G97b V104a	Mecliste mücevher satranç (tahtasın)ın hazırlanması ve oyanmasının tasviri	+	-	-	-	-	+	+
105	Şîfat-ı füsün-sâzî der-hâlet-i nerd- bâzî S104b G99a	Tavla oyunu hakkında büyüleyiciliğin tasviri	+	-	-	-	-	+	-
106	KEŞÂNİDEN-İ RÂMİN ENVÂ‘-I Nİ‘METHÂ-YI ELVÂN BER MÜCİB-İ FEİNN TE‘UDDU VE Nİ‘METELLAHÎ LÂ TAHSŪHÂ S105b İ107a L121a K112b G99b V106a	Ramin’in “Allah’ın Nimetlerini Saysanız Onu Sayamazsınız.” (Kur’an 14 / 34). Ayeti Gereğince Çeşit Çeşit Nimetler Çekmesi	+	+	-	+	+	+	+
107	Lugaz-ı bâde-i gül-reng İ108a	Gül renkli şarap (için) lugazı	-	+	-	-	-	-	-

108	Efsün-ı ney-reng der-lugaz-ı bâde-i gül-reng S106b G101a V107b	Gül renkli şarap için lugaz ve ney rengiyle ilgili büyü	+	-	-	-	-	+	+
109	Lugâz-ı çeng-i tarâb-sâz S108a V108b	Eğlence veren çeng için lugaz	+	-	-	-	-	-	+
110	Lugâz-ı def-i ğam-perdâz S108a V109a	Gam giderici def için lugaz	+	-	-	-	-	-	+
111	BER-MUKTEZÂ-YI İN BEYT-İ MESNEVÎ-İ MA'NEVÎ HOŞTERÂN BAŞED Kİ SIRR-İ DİLBERÂN GÜFTE ÂYED DER-HADİŞ-İ DİĞERÂN BEYÂN-I SÜZ Ü GÜDÂZ EZ ZEBÂN-I ÇENG-İ DEF Ü DEM-SÂZ S109a İ110b L125b K115b V110a	Sırdaş Defin ve Çengin Dilinden Yakıcı İfadelerin Güzellerin Sırlarının En Güzel Şekilde Söylendiği Bu Mana Dolu Mesnevi Beyitinin Gereği Üzerine.	+	+	-	+	+	-	+
112	Şerh-i mâfi'l-bâb ez zebân-ı def-i pür-hâl S110a G102a V111a	Çok halli defin dilinden (kapı içinde) konu arasında açıklama	+	-	-	-	-	+	+
113	Şıfat-ı rakqâş u âheng-i bezm-i hâş S111a G102b V111b	Özel meclisin uyumu ve dansçının tasviri	+	-	-	-	-	+	+
114	Şıfat-ı 'uvvâd u nâyî be-ğâlât-ı ra'nâyî S110a G103a V112a	Güzellik halleri ve neyzenle udinin vasıfları	+	-	-	-	-	+	+
115	Kelâm-ı pür-elgâz der-şıfat-ı nây-i dem-sâz S111b G103b V112b	Sırdaş neyin tasviri hakkında lugazlarla dolu söz	+	-	-	-	-	+	+
116	Beyân-ı süz ü güdâz ez-zebân-ı bî-dem-sâz S112a G104a V113a	Sırdaş olmayan dilden yanıp yakılma anlatımı	+	-	-	-	-	+	+
117	Şikâyet-i hâl-i derûn ez zebân-ı 'ud-ı pür-efsün S113a G105a V113b	Büyü dolu udun dilinden kalp hâlinin şikayeti.	+	-	-	-	-	+	+
118	Residen-i vakt-i zâlâm ü tertîb-i bezm-i şâm B3a	Karanlık zamanının ermesi ve akşam meclisinin düzenlenmesi	-	-	+	-	-	-	-

119	ŞOHBET-İ ŞEBÂNE KERDEN VEYSE VÜ RÂMİN VE GÜFTEN-İ MESEL-HÂYI MESTÂNE VÜ RENGİN S113b B3a L131a K120b G57a V114b	Veyse ve Ramin'in Renkli ve Mest Edici Anlatılarla Gece Sohbeti Etmeleri	+ - + + + + +
120	TA'ARRUZ-I NÜMÜDEN-İ PERVÂNE-İ PÜR-SÛZ BE MÎHR-İ ŞEM'-İ MEH RUHSÂR U DİL-FİRÛZ-I MESELHÂ-YI DİL-ÂVİZ Ü NÜKTEHÂ-YI MUHABBET-ENGİZ S116b B4a L134a K124b G59b V117b	(Gönlü) Yanık Pervane'nin Ay Yüzlü Mumun Sevgisine Karşı Taarruz Göstermesi ve Gönülde Asılı Örnekleme ve Sohbet Yaratın Nüktelerin Gönül Aydınlatması	+ - + + + + +
121	EFRUHTEN-İ CEMÂL-İ ŞEM'-İ MEHVEŞ EZ-ŦA'ARRUZ-I PERVÂNE-İ BÎ-DİL Ü DEM-KEŞ S116b B4a L134a K124b G59b V117a	Dertli ve Âşık Pervane'nin Saldırısından Ay Yüzlü Şem'in Güzel Yüzünü Yakması	+ - + + + + +
122	TA'ARRUZ-NÜMÜDEN-İ SER- BÂZ-I SER-EFRÂZ BER- GİRİFTÂRİ-İ DİLÂRÂM-I ŦANNÂZ U FÛSÛN-SÂZ S116b B4a L134a K124a G112a V117a	Yiğit Serefraz'ın Büyücü ve Alaycı Dilaram'ın Tutkunluğu Üzerine Taarruz Göstermesi	+ - + + + + +
123	CEVÂB-I DİLÂRÂM-I GÛL- ENDÂM DER-HEVÂ-YI SER- BÂZ-I SERV-İ HİRÂM S116b B4a L134b K124a G112a V117b	Gül Bedenli Dilaram'ın Salınan Servinin Yiğit Havasında Cevap Vermesi	+ - + + + + +
124	GERDİDEN-İ MÛHRE-İ SER- BÂZ U NÜKTE-ENDÂZ BER- MÎHR-İ ZEYNİ-İ NAKŞ- PERDÂZ U PÜR-NÂZ S117a B4a L134b K124b G112a V117b	Çok Nazlı ve Oyun Kurucu Zeyni'nin Sevgisi Üzerine Nükteci ve Yiğit Mühre'nin Hâlinin Değişmesi	+ - + + + + +
125	GİRİFTÂRİ-İ DİL-İ ZEYNİ-İ FÛSUNGER DER-NAKŞ-I MÛHRE-İ SİHR-GÛSTER S117a B4a L134b K124b G112a V118a	Sihir Yayan Mühre'nin Oyununda Büyücü Zeyni'nin Gönlünün Tutulması	+ - + + + + +
126	DEM-ZEDEN-İ SEHER-İ ŞAFÂ- GÛSTER EZ MÎHR-İ ZÛHRE-İ PÜR-ŞÖHRE VÜ ENVER	Çok Nurlu ve Şöhretli Zühre'nin Sevgisinden Zevkli	+ - + + + + +

	S117a B4a L134b K124b G112b V118a	Seher'in Bahsetmesi						
127	SUHTEN-İ CÂN-I ZÜHRE-İ EFSÜNGER EZ-MİHR-İ SEHER-İ PÜR-ÂZER Ü MÜNEVVER S117a B4b L134b K124b G112b V118a	Çok Nurlanmış ve Ateşli Seher'in Sevgisinden Büyüleyici Zühre'nin Canını Yakması	+	-	+	+	+	+
128	Sevdâgerî-i Şâmî-i pür-sevdâ der-mihr-i Mehlikâ-yı şafâ-efzâ S117a B4b L135a K125a G112b V118a	Zevk artıran Mehlika'nın sevgisindeki aşk dolu Şami'nin alışverişi (sevdalanması)	+	-	+	+	+	+
	KÜSÜF-I CÂN-I MEHLİKÂ-YI PÜR-ZİYÂ DER GAM-I ŞAMÎ-İ MÜŞGİN-HEVÂ S117a B4b L135a K125a G112b V118a	Misk Gibi Arzusuyla Şami'nin Gamındaki Nurlu Mehlika'nın Canının Halelenmesi	+	-	+	+	+	+
129	HAYRÂNÎ-İ ANKÂ-YI ŞÂHİB-İ NÂMÛS EZ-CİLVE-İ CEMÂL-İ TÂVÛS-I FELEK-EFSÛS S117b B4b L135a K125a G112b V118a	Felek Büyülü Tavus'un Güzellik Cilvesine Namus Sahibi Anka'nın Hayranlığı	+	-	+	+	+	+
130	DER -MÂNDEGÎ-İ TÂVÛS-I RA'NÂ DER-PERVÂZ-I HEVÂ-YI ANKÂ-YI BÎ-HEM-TÂ S117b B4b L135a K125a G113a V118b	Eşsiz Anka'nın Arzusuyla Uçmakta Olan Güzeli Tavus'un Kalakalması	+	-	+	+	+	+
131	Âşifttegî-i Nesîm-i dil-guşâ ez hevâ-yi Nev-bahâr-ı cân-fezâ S117b B4b L135a K125a G113a V118b	Cana can katan Nevbahar'ın arzusundan gönül açıcı Nesim'in perişanlığı	+	-	+	+	+	+
132	SER-SEBZÎ-İ CÂN-I NEV-BAHÂR-I FELEK-ŞEMÂYİL EZ-DEM-İ NESİM-İ ŞAFÂ-EFZÂ-YI HÜRREM-DİL S117b B4b L135b K125b G113a V118b	Şen Gönlün Keyiflendiricisi Nesim'in Nefesinden Felek Tabiatlı Nevbahar'ın Canının Tazelenmesi	+	-	+	+	+	+
133	PÜR-CÜŞ-ŞODEN-İ PİYÂLE-İ BÎ-NEVÂ EZ HURÛŞ-I-ŞAHBÂ-YI CÂN-FEZÂ S117b B4b L135b K125b G113a V118b	Cana Can Katan Sahba'nın Coşkusundan Zavallı Piyale'nin Büsbütün Coşması	+	-	+	+	+	+

134	RÜSVÂ-Yİ ŞAHBÂ-YI PERİVEŞ EZ-EFSÛN-I PİYÂLE-İ DEM- KEŞ S118a B4b L135b K125b G113a V118b	Dem Çeken Piyale'nin Büyüsünden Peri Gibi Sahba'nın Mahçup olması	+	-	+	+	+	+	+
135	DİL-EFRÛZÎ-İ RÂMİN DER MÎHR-İ CEMÂL-İ NİGÂRİN S118a B4b L135b K125b 113a V119a	Sevgilinin Yüzünün Sevgisindeki Ramin'in Göntü Aydınlığı	+	-	+	+	+	+	+
136	Sûz u güdâz-ı nigârîn ez şem ^c -i hüsn-i Râmîn S118b B5a L136a K126a G114a V119a	Ramin'in güzel mumundan sevgilinin yanıp yakılması	+	-	+	+	+	+	+
137	BAHTEN-İ GÛY U ÇEVGÂN-I VEYSE VÛ RÂMİN DER- MEYDÂN U GİRİFTEN-İ RÂMİN-İ ĞAZÂL-I GİRİZENDE- RÂ BE-ĞAM-I ÇEVGÂN-I ZERRİN VE BEND- KERDEN-İ NİGÂRİN-İ BEBR-İ DERENDE- RÂ BE-MÎYÂN-BEND-İ KEMEND-ÂYİN S119b B5b L137b K127b G115a V120a	Veyse ve Ramin'in Meydanda Guy u Çevgan Oynaması, Ramin'in Kaçan Bir Ceylanı Altın Çevganının Kıvrımlı Ucuyla Yakalaması ve Sevgilinin (Veyse'nin) Yırtıcı Kapları Kement Gibi Kuşağıyla Bağlaması.	+	-	+	+	+	+	+
138	Şehsüvârî kerden der-şifat-ı rahş-ı tayyâr ü fârisî nümûden der- midhat-i esb-i reh-vâr S119b L137b G115a V120b	Rahvar ve uçan atın övgü dolu tasvirinde biniciliğin gösterilmesi ve yapılması	+	-	-	+	+	+	+
139	Reh-neverdî-i der-şifat-ı 'azm-i meydân ü cân-bâzî der-midhat-ı gÛy u çevgân S120a L138a K128a G115b V120b	Guy u çevgan övgüsünde can oyunu ve oyun alanına gidilen yol gezintisinin tasviri	+	-	-	+	+	+	+
140	Şifat-ı ğubâr-ı bād-peymâ ender 'inân-ı hevâ S122a B7a L140a K130a G118a V122b	Arzu dizginleri üzerinde uçuşan tozların tasviri	+	-	+	+	+	+	+
141	Şifat-ı ğazâl-ı ğrîzende-i cân mânend-i ebr-i rîzende-i bārân S122a B7a G118a V123a	Yağmur dökken bulut gibi canımı kaçırın ceylanın tasviri	+	-	+	-	-	+	+
142	Şifat-ı bebr-i kûh-peyker mişâl-i ebr-i kahr- azer	Kahr ateşli bulut gibi (gelen) dağ yüzlü kaplanın tasviri	+	-	+	+	-	+	+

S122b B7a L141a G118b V123b

143	Şıfat-ı ʿazm-i şikār vü tezyîn-i niğār-ı perî-ruhsâr S123b İ115a B7b L142a K132a G119b V124a	Ay yüzlü sevgilinin süslenmesi ve ava gidişin tasviri	+ + + + + + +
144	Ahvâl-i şikār ü şayd-ı şahârî vü kühsâr G120a V124b	Dağlarda ve sahralarda avlanma ve avın durumu	+ - - - - + +
145	Şıfat-ı izdiḥâm u cemʿiyyet-i ḥaş u âm S124b B8b L143b K133b G121a V125b	Halkın ve seçkinlerin toplanması ve kalabalığın tasviri	+ - + + + + +
146	ĠAMMAZ-KERDEN-İ VEZİR-İ ŞAHİB- ʿARZ-I VEYSE VÜ RÂMİN-RÂ BE HAZRETİ HÂN U SİYASET FERMÜDEN-İ HÂN BE- ḤABSİ RÂMİN DER- KALʿA VÜ BE-KÜŞTEN-İ VEYSE DER-NAZAR-I HALK-I CİHÂN S125b İ117a B8b L144a K134a G121a V126b	Vezerin Veyse ve Ramin’i Han Hazretlerine Şikayet Etmesi ve Hanın Ramin’in Kalede Hapsini ve Veyse’nin Halkın Önünde Ölümünü Emretmesi	+ + + + + + +
147	Sıfat-ı ḥased ü âfet-i çeşm-i bed S125b L144b V126b	Kem gözün belası ve kıskançlığın özelliği	+ - - + - - +
148	Mezemmet-i cibillet-i nâ-pâk ü kabâhat-i ḥisset u imsâk S126a B9a L145a K135a G122a V127a	Cimriliğin kabahati ve kötü huyun yergisi	+ - + + + + +
149	Sühân-rânî-i şeker-i şigerf bâ ʿşılâhât-ı ʿilm-i şarf S126b B9b L145b G123a V127b	Gramer ilminin terimleriyle tatlı şeker gibi söz söyleyicilik	+ - + + - + +
150	Ḥüsn-i kelâm der-sevḳ-i merâm S126b L146a K127a G123a V127b	İstek bildirmede sözün güzelliği	+ - - + + + +
151	Şıfat-ı şâʿirî der-şıfat-ı sāhirî S127b B9b L146b G124a V128b	Büyücülük özellikleriyle şairlik tasviri	+ - + + - + +
152	Tedbîr-i pîr-i ḥiredmend der ḥuşûş-ı ferzend-i dil-bend S128a L147b G124b V129a	Gönül bağlayıcı oğul hakkında akıllı ihtiyarın tedbiri	+ - - + - + +

153	MAŞLAḤAT-GÜZĀRĪ-İ SĀYİR VEZĪRĀN DER-ĀZĀDĪ-İ ĀN SERV-İ DĪL-SĪTĀN S129a İ120b B10b L148b K138b G125b V130a	Gönül Ülkesinin Bir Servisinin Özgürleştirilmesinde Diğer Vezirlerin Arabuluculuğu	+	+	+	+	+	+	+
154	Nekbet-i ğurbet ü miḥnet-i kürbet S129b L149a 149a G126a V130b	Bela sıkıntısı ve gurbet talihsizliği	+	-	-	+	-	+	+
155	Vaşf-ı tābnāk der-şifat-ı tāk S130a L149b G127a	Asma (üzüm kütüğü) tasviriyle ilgili parlak özellikler	+	-	-	+	-	+	-
156	ḤABS-İ RĀMĪN Ü ṬARH-I NĪĠĀRĪN VE ĀVERDEN-İ PERVĀNE-İ FĪRĀḲ-NĀME-İ CĀNĀNE S131a İ123a B12a L151a K141a G128a V132a	Ramin'in Hapsedilmesi, Sevgilisinin Uzaklaştırılması ve Pervane'nin Ayrılık Mektubunu Getirmesi	+	+	+	+	+	+	+
157	Mev'ize der-bī-vefā-yı rūzigār ü taẓallum nümūden ez çarḥ-ı ğaddār B12a	Zalim felekten sızlanmak ve zamanın vefasızlığı hakkında öğüt	-	-	+	-	-	-	-
158	Şifat-ı ḥāme-i müşgīn-ʿimāme vü tertīb-i nāme-i kāfūrī-cāme S133a B13a L153b G130b V134a	Kafur kokulu çerçeveli mektubun düzenlenmesi ve misk kokulu başlığı olan kalemin özellikleri	+	-	+	+	-	+	+
159	RESĪDEN-İ PERVĀNE-İ ŞEB- REV BE-ḤĪDMET-İ RĀMĪN Ü CEVĀB-NĀME FĪRĪSTADEN-İ VEY BE-NĪĠĀRĪN S135b İ127a L156a K146a G133a V136b	Gece Yolcusu Pervane'nin Ramin'in Hizmetine Varması ve Sevgilisine Cevap Mektubu Götürmesi	+	+	-	+	+	+	+
160	İşaret-i be-āhvāl-i ʿankebūt-ı bī-ķūt ki u rā dīde-i şeş-dādeest Ḥayyi Lā-yemut S136b G134a V137b	Sonsuz hayat sahibi Allah'ın altı göz verdiği gıdasız örümceğin durumuna işaret etme.	+	-	-	-	-	+	+
161	Şifat-ı nāme-i kāfūrī-cāme vü ḥālet-i ḥāme-i müşgīn-ʿimāme S136b G134a V137b	Misk kokulu başlığı olan kalemin ve kafuri çerçeveli mektubun özellikleri	+	-	-	-	-	+	+
162	Cevāb-nāme-i Rāmīn be-ḥabāb-ı niġārīn	Sevgilinin aşkına Ramin'in cevap mektubu	+	+	-	-	-	+	+

S138a B15a G135a V138b

163	BEYÂN-I DERD Ü FİRÂK-I RÂMİN Ü DER-ĤAYRET-İ ĤASRET-İ AN NİĞARİN S141a İ132b B16b L162a K152a G138b V141b	Sevgilinin Özleminin Şaşkınlığı ve Ramin'in Ayrılık Derdinin Beyanı	+	+	+	+	+	+	+
164	Ĥitâb-ı hoşter bâ bād-ı seher S142a L164a	Sabah rüzgarıyla daha güzel hitap	+	-	-	+	-	-	-
165	Ĥitâb-ı müstetâb be-şehr-i 'âli- cenab S143b L165b V144b	Kıymeti yüce aya güzel seslenme	+	-	-	+	-	-	+
166	DİVÂNE ŞODEN-İ RÂMİN EZ- İŞK-I NİĞARİN VE TEDBİR-İ ETİBBÂ VÜ ĤÜKEMÂ DER İLÂC-I AN VÂLİH Ü ŞEYDÂ S145a İ136b B18b L167 K157a G142a V146a	Ramin'in Sevgili Aşkından Delirmesi, Doktorların ve Hekimlerin O Şaşkınlık ve Çıgınlık İçin İlaçla Tedbir Almaları	+	+	+	+	+	+	+
167	Güftâr-ı tevhd ki lâzı mest be- tecrîd S145a G142b V146a	Soyutlanma için gerekli olan tevhd sözleri hakkında	+	-	-	-	-	+	+
168	İzhâr-ı necâbet ü ahvâl-i tabâbet S146a L168a G143b V147a	Hekimlik halleri ve temiz soyluluğun görünüşleri	+	-	-	+	-	+	+
169	Şıfat-ı zencir ü hâlet-i kuyûd-ı giriş-gir S146b B19b L168b K158b G144a V147b	Düğümlemiş bağların ve zincirlerin durumu	+	-	+	+	+	+	+
170	BURDEN-İ RÂMİN-İ PÜR- ĤAYRET EZ-DERD U ĤASRET DİVÂNE-İ ĤOD-RÂ BE- ĤİZMET-İ ŞEYĤ-İ KÂMİL Ü MÜKEMMEL VE YÂFTEN-İ Ü ŞİĤĤAT-İ 'ÂCİL Ü ŞÂMİL S148a İ139a B20a L170a K160a G145a V148b	Hasret ve Dertten Dolayı Şaşkınlık İçinde Kalan ve Deliren Ramin'in Olgun ve Mükemmel Bir Şeyhe Götürülmesi, Ani ve Çok Yönlü Şifa Bulması	+	+	+	+	+	+	+
171	Ta'rif-i şeyĤ-i kâmil ü tavşif-i mürşid-i mükemmel S148a İ139b B20b L170b K160b G145b V149a	Mükemmel mürşidin ve şeyhin özellikleri ve tarifi	+	+	+	+	+	+	+
172	Su'âl ü cevâb ber-ķânün-ı Ĥitâb-ı	Güzel hitabın gereği üzerine	-	-	+	-	-	-	-

	müsteşâb B20b	soru ve cevap					
173	AVERDEN-İ PERVĀNE PİŞ-İ RĀMİN-İ DĪVĀNE NĀME-İ CĀNĀNE BĀ BELEKHĀ-YI ŞĀHĀNE S150b İ142a L173a K163a G148b V151a	Çılgın Ramin'in Ardından Pervane'nin Sevgiliye Şahane Hediyelerle Mektup Götürmesi	+	+	-	+	+
174	Cevāb-nāme-i nigārīn be- cenāb-ı Ramīn S152a İ143b B22a L174b G149b V152b	Ramin hazretlerine Veyse'nin cevap mektubu	+	+	+	+	-
175	Kelimāt-ı sih̄r-engīz S52a	Büyüleyici ifadeler	+	-	-	-	-
176	BA'D EZ-ĀMEDEN-İ PERVĀNE BĀ-NĀME-İ NĪGĀRİN EZ- DĪYĀR-I İRĀN-ZEMĪN VE TERTĪB-İ 'URS-KERDEN-İ ĤĀN-I Ū RĀMİN BE-ENVĀ'- ŞÖHRET-ĀYİN S153b İ145a B23a L177a K167a V154b	Pervane'nin İran Diyarından Sevgilinin Mektubuyla Gelmesinden Sonra Han ve Ramin'in Şöhretli Bir Düğün İçin Pek Çok Hazırlık Yapmaları	+	+	+	+	-
177	Tezyīn-i hedāyā-yi şāhī vü tertīb-i tuhfe-i pādīşāhī S154a B23a L177b V155a	Padişahlık hediyelerinin düzenlenmesi ve süslenmesi	+	-	+	+	-
178	Aḥvāl-i şitā vü evşāf-ı sermā S155a İ146b B23a L178b K178 V155b	Kış mevsiminin özellikleri	+	+	+	+	-
179	Şıfat-ı āzer-i sūzān ü ḥālet-i aḥker ü fūrūzān S156a B24a L179b V156b	Parlayan, kor ve yakıcı ateşin özellikleri	+	-	+	+	-
180	SĪPERĪ ŞODEN-İ 'ÖMR-İ KEYḤĀN U GŪZEŞTEN-İ RĀMİN BE-TAḤT-I ḤORĀSĀN S156b İ148b B24a L180a K170a V157b	Keyhan'ın Ömrünü Tamamlaması ve Ramin'in Horasan Tahtına Geçmesi	+	+	+	+	-
181	Şıfat-ı ḥastegī vü ḥālet-i şikestegī S157a İ148b B24b L180b K170b V157b	Kırıklık (halsizlik) durumu ve hastalık özellikleri	+	+	+	+	-

182	İnkılâb-ı çarh-ı gerdân ü ıztırâb-ı devr-i zamân S157a B24b L181a K171a V158a	Zamanın ve dönemin acıları ve döneke feleğin değıştiriciliği	+	-	+	+	+	-	+
183	Vaşıyyet-i naşıhat-amız u pend-i südmend ü dil-âvız S158a B25a L182a V159a	Gönülde yer eden faydalı öğüt ve nasihatle karışık vasiyet	+	-	+	+	-	-	+
184	Şıfat-ı merg-i pür-derd ü gam ve hâlet-i muşîbet-i mâtem S159a B25b L183a V160a	Matem felaketinin durumu ve gam ve dertle dolu ölümün tasviri	+	-	+	+	-	-	+
185	RESİDEN-İ RÂMİN-İ PÜR- HAYRET BE-KEND-İ DÜZDÂN- I KİSVET Ü ŞÜRET S159b İ151a B26a L184a K174aİ V160b	Şaşkınlık İçindeki Ramin'in Hırsız Görünüşlü ve Kılıklıların Diyarına Varması	+	+	+	+	+	-	+
186	Mezemmet-i kıllaşân-şüfi-şüret ü şıfat-ı merdümişân-ı gül-şîret B27b	Şeytan yüzölü insanların tasviri ve sufi görünüşlü kalleşlere yergi	-	-	+	-	-	-	-
187	GİRİFTÂRİ-İ ŞÂH RÂMİN DER- DEST-İ ÂN KAVM-İ ŞEYÂTİN S163b İ155a L188b K178b V164b	Ramin'in O Şeytan Kavmin Elinde Esir Olması.	+	+	-	+	+	-	+
188	Mezemmet-i dervişân-ı şüfi-i düşün ki giriftârân-ı şüret-i düzdân-kisvet S164a L189a V165a	Hırsız kılıklı İkiyüzölü sufi dervişlerinin yerilmesi	+	-	-	+	-	-	+
189	Takrîr-i semâ ^c u rakş u şüfiyân-ı mübtedi ^c ü taşvîr-i vecd ü hâlât-ı müdde ^c iyân-ı muhter ^c İ156b B28b	İftiracı iddiacıların durumu ve coşkunluğa başlayan dervişlerin tasviri, raks ve sema'nın anlatımı	-	+	+	-	-	-	-
190	Zârî-i Râmîn-i müstemend ez-giriftâri kayd u bend S166b İ158a B29b L191b K181b V167a	Zincir ve esarete tutulmaktan (dolaylı) talihsiz Ramin'in inlemesi	+	+	+	+	+	-	+
191	Şıfat-ı şeb-i siyeh-tâli ^c ü giriftârî-ı rüy-ı metâli ^c S167b B30a L193a K182b V168a	Doğuş yerindeki yüzlerin tutulması ve kara talihli gecenin tasviri	+	-	+	+	+	-	+
192	Hıttâb-ı Râmîn bâ şeb-i siyâh ve şikâyet-i vey ez hâl-i pür-tebâh S167b B30a L193a K183a V168b	Ramin'in berbat hâlerinden şikâyet etmesi ve karanlık geceye seslenmesi	+	-	+	+	+	-	+

193	Hiṭāb-ı diğ̃er bā-asmān-ı sitemğ̃er S168a İ159b B30a L193b V169a	Zalim göklere başka bir sesleniş	+ + + + - - +
194	Şikāyet-i Ramīn be-cāh-ı dāğ-dār-ı dil-figār B30b	Gönül yaralıyıcı ve acılı makama Ramin'in şikayeti	- - + - - - -
195	Diğ̃er-ḥiṭāb be-māh-ı pür-tāb S168a L193b	Çok parlak aya bir başka hitap	+ - - + - - -
196	‘Arz-ı zārī vü münācāt-ı be-cenāb-ı k̃āzīyü'l-ḥācāt S169a İ161a B31a L194b K184b V170a	İhtiyaçların gidericisi Allah'a yakarış ve inleyişin sunumu	+ + + + + - +
197	ḤALAŞ-ŞODEN-İ RĀMĪN EZ KAYD U BEND BE- DESTİYĀRĪ-İ BĪHZĀD-I ŞEREFMEND S169b İ161b B31a L195b V170b	Ramin'in Şerefli Behzad'ın Dostluk Eliyle Esirlik ve Zincirden Kurtarılışı	+ + + + - - +
198	GÜZEŞTEN-İ RĀMĪN Ü BEHZĀD EZ-ĀB-I ĀMŪ VŪ RESĪDEN-İ İŞĀN BE- SEBZEZĀR ÇŪN MĪNŪ VE ŞOḤBET-İ KĀLENDERĀN-I ḤOŞ-ĀYĪN U KĀLENDER-İ PĀK ŞODEN-İ RĀMĪN S172a İ163b L197b K188a V173a	Ramin ve Behzad'ın Amu Suyundan Geçmeleri ve Cennet Gibi Yeşillige Ulaşmaları, Hoş Merasimli Kalenderlerin Sohbeti ve Ramin'in Pak Bir Kalender Olması	+ + - + + - +
199	Şıfat-ı āb-ı ĀmŪ vü midḥat-ı ān nehr-i dil-cŪ B32b	Amu Suyunun tasviri ve gönül çekici bir nehrin övgüsü	- - + - - - -
200	Şıfat-ı bahār u midḥat-ı murğzār S173b B33a L199b V174a	Kuşluk (yerinin)un övgüsü ve baharın tasviri	+ - + + - - +
201	Ta‘rīf-i ĩn Kālanderī vü taḥsīn-i pākīze gevherī S173b B33a L200a K190a V174b	Halis cevher gibi bu Kalenderi'nin övgüsü ve tarifi	+ - + + + - +
202	Ta‘rīf-lenger-i felek-niṣān ve tavşif-i tekye-i dervīṣān B33b	Dervişler tekkesinin betimlenmesi ve feleği çağrıştıran tekkenin (imarethanenin) tanımlanması	- - + - - - -
203	Şıfat-ı buğrā-yı ġarrā S175a L201b K191b V176a	Gösterişli buğranın tasviri	+ - - + + +

204	Semā'-ı pür şafā-yı dervīşān ü gül- bang-i hoş-nevā-yı işān S175b B34a L202a V176a	Dervişlerin zevk dolu semaları ve onların hoş nağmeli ilahileri	+	-	+	+	-	-	+
205	RESİDEN-İ RĀMİN BĀ-İN KALENDERİ BE ŞEHRİSTĀN-İ DİL-SİTĀN-I HİRİ S175b İ167b B36b L202a V176b	Bu Kalenderilikle Ramin'in Herat'ın Gönüller Diyarı Büyük Şehrine Varması	+	+	+	+	-	-	+
206	şifat-ı şeh̄r u bāzār u hengāme-i ehl-i kār S177a B35a V178a	İş ehlinin gürültüsü ve pazar ve şehrin tasviri	+	-	+	-	-	-	+
207	PEYVESTEN-İ RĀMİN BE- NĪGĀRİN Ü BESTEN-İ MĪYĀN-I ŞĀN BĀ-NĪKĀH U KĀBİN S179a B36b İ169b L206a K196a V180a	Ramin'in Güzeline Kavuşması Nikah ve Düğün Hediyesiyle Aralarını Bağlaması	+	+	+	+	+	-	+
208	Der-medḥ-i Āşaf-ı ʔaʕzām ü sitāyiş- i vezīr-i muʕazzam S179b B36b L206b K196b V180a	Ulu vezirin ve büyük Asaf'ın (sadrızamın) övgüsü hakkında	+	-	+	+	+	-	+
209	ḥuzūr-ı fakīrī vü server-i ḥaķīrī S180a L207b V181a	Sıradanlığın öncüsü ve fakirliğin huzuru	+	-	+	+	-	-	+
210	Āyīn-i ʕarūs-ı şāhī vü tertīb-i sūr-i pādişāhī B37b	Padişahlık düğününün düzenlenmesi ve şahlık gelininin töreni	-	-	+	-	-	-	-
211	şifat-ı şeb-i ferḥund[e]-i āşār u zīnet-i ecrām-ı envār B38a	Nurlu cisimlerinin süsü ve kutluluk işaretlerin kutlu gecesinin tasviri	-	-	+	-	-	-	-
212	DER-ḤACLE-İ ʕARŪSİ REFTEN- İ RĀMİN U ŞOḤBET-İ ḤAŞ- KERDEN BĀ-NĪGĀRİN S183b İ175a L211a K201a V184a	Ramin'in Gelinlik Örtüsünü Kaldırması ve Sevgilisiyle Özel Sohbet Etmesi	+	+	-	+	+	-	+
213	Perde-bāzī der-fünūn-sāzī S185a L213a V185b	Sanat yapmada perde oyunu	+	-	-	+	-	-	+
214	Beyān-ı zevḳ u ḥālet der-nihāyet-i şevḳ-i vuşlat S186a L214a K194a V187a	Kavuşma arzusunun sonu hakkındaki durumun ve zevkin açıklanması	+	-	-	+	+	-	+
215	BER-MURĀD-KERDEN-İ RAMİN AḤBĀB U AŞḤĀB-I	Ramin'in İsteği Üzerine Kötü Niyetli Vezire Karşı Kendi	+	+	-	+	+	-	+

	<p> H'İŞ Ü LEŞKER-KEŞİDEN BER-VEZİR-İ BED-ENDİŞ S186b İ178b L215a K205a V188a </p>	<p> Dostları ve Sohbetindekilerle Asker Çekmesi </p>							
216	<p> KÜŞTEN-İ MİRÂN-I TÜRÂN VEZİR-İ HİYANETGER-RÂ VE EFGENDEN-İ SER-İ Bİ-SA'ADET-VEY PÂY-I RÂMİN-İ SAF-DER-RÂ S190a İ180b L219a K208b V191a </p>	<p> Turan Beylerinin Hain Veziri Öldürmeleri ve Saadetsiz Başını Saflar Yaran Ramin'i Ayağına Atmaları </p>	+	+	-	+	+	-	+
217	<p> TE'ESSÜF Ü TELEHHÜF Ü PEŞİMÂNİ EZ-GUFTEHÂ-YI ĞAFLET-ENGİZ Ü MİHNET-ÂMİZ-İ PERİŞÂNİ VE MÜCÂNİBET KERDEN EZ-PERESTİŞ-İ SÜHAN-RÂNİ BÂ-TEVECCÜH-İ TÂM BE-ĶIBLE-İ CEM'İYYET-İ 'ALEM-İ Bİ-NÂM U NİŞÂNİ S193a İ185a B43b L222b K212b G156a V194a </p>	<p> Perişanlığın Sıkıntıyla Karışık ve Gaflet Verici Sözlerinden Dolayı Pişman Olup Üzüntü ve Hüzün Duyma; Şan ve Şöhretten Uzak Topluluğun Kiblesine Tam Yönelişle Güzel Söz Söyleyicilikten Uzak Olma </p>	+	+	+	+	+	+	+
218	<p> REFTEN-İ RÂMİN BE-ZİYARET-İ ŞEYH-İ ŞAHİB-TEMKİN Ü YAFTEN-İ TELKİN EZ-DEM-İ CÂN-PERVER-İ AN RÜHÜL-EMİN S195b İ187a B44b L225a K215a V196b </p>	<p> Ramin'in Ağırbaşlı Şeyhi Ziyarete Gitmesi ve O Güven Veren ve Can Besleyen Nefesten Güzel Fikirler Bulması </p>	+	+	+	+	+	-	+
219	<p> Letâfet-i hüsn-i güftar ez-zebân-ı etvâr-ı edvâr S198a V198b </p>	<p> Devirlerin tavırlarının dilinden söz güzelliğinin inceliği </p>	+	-	-	-	-	-	+
220	<p> TELKİN-İ 'ADL Ü DÂD Ü TEBYİN-İ REŞÂD U SEDÂD S198a İ189b B46a L228a K218a V199a </p>	<p> Adalet ve Doğruluğun Telkini ve Hatasızlık Ve Hak Yolunda Yürümenin Açıklanması </p>	+	+	+	+	+	-	+
221	<p> TENBİH-İ LÜZÛM-I SİYÂSET DER-UMÛR-I ŞÂHİ VÛ RİYÂSET S200b İ192a B47a L231a K220a V201a </p>	<p> Başkanlık ve Şahlık İşleri ve Siyasetin Gereklere Hakkında Uyarı </p>	+	+	+	+	+	-	+
222	<p> İştihâh-ı tıb S201b İ193a B47b </p>	<p> Tıp terimleri </p>	+	+	+	-	-	-	-
223	<p> TERĶİB-İ MEŞVERET Ü RÂY-I </p>	<p> Padişahlık İşlerinde </p>	+	+	+	+	+	-	+

- DER-UMÜR-I PĀDİŞĀHĪ VÜ
TERHĪB-İ EZ-ḤOD-PESENDĪ-İ
ḤĀLET-İ ŞĀHĪ
S202B İ194a B48a L233a K221b
V203a
- Düşünmeyi ve Danışmayı
Teşvik Etme ve Şahlık
Hâlimden Dolayı Kendini
Beğenmişlikten Korkutma
- 224 ṬAḤRĪZ-İ PĀDİŞĀ BE-
ḤAŞLET-İ CŪD U SEḤĀ KĪ
SERMĀYE-İ DĪN Ü DÜNYĀST
Ü AḤLĀ PĀYE-İ DERECĀT-I
ḤUKBĀ
S204a İ196a B49a L235a K224a
V205a
- Ahiretin Yüce Derecelerinin
Makamı, Din ve Dünyanın
Sermayesi Olan Cömertlik ve
Bağışlama Hakkında
Padişahın Kışkırtılması
- 225 DER-FAŞLUḤ-L-ḤİṬĀB-I
ḤĀTĪME-İ KĪTĀB VE RŪCŪ-İ
EZ-GŪFTEHĀ-YI NĀ-SEVĀB
BE-CENĀB-I TEVVĀB
S206b İ198a B50a L238a K226b
V207b
- Kitabın Sonundaki Hitap
Bölümü ve Sevapsız
Sözlerden Dolayı Tövbelerin
Kabul Edicisi (Allah'a) Geri
Dönme Hakkında
- + + + + + - +
- + + + + + - +

METİN VE SADELEŞTİRME

**HĀZĀ VEYSE VÜ RĀMĪN EZ-ĀN-I
LĀMĪ'Ī-İ SÜĤAN-ĀFERĪN ***

**BU VEYSE VE RAMİN (HİKAYESİ),
SÖZE CAN VEREN LAMİ'İ'DENDİR.**

mefā'ılün mefā'ılün fe'ılün

1b 1 İlāhī kııl dilüm āyīnesin şāf
Ki cānum ol cemāli ola vaşşāf
2 Muḥabbet şem'ini yak cānum içre
Koma dūd-ı keder imānum içre
3 Burāk it 'aklı mi'rāc-ı yakīne¹⁰
K'uram cevlan toköz çarḥ-ı berīne
4 Olup tā murğ-ı zī-bāl u nevā-sāz
Kılam tāvūs-ı kudsilerle pervāz
5 Vırüp her dem mey-i şevküñle mesti¹¹
Müselmān it bu nefsi-i büt-peresti
6 İdüp gencīne-i 'ışkuñla ma'mūr
Dilüm vīrānesini eyle pūr-nūr
7 Mu'atṭar kııl meşāmum büyuñile
Münevver eyle cānum rüyuñile
8 Şafā peymānesinden āb-ı rü vir
Vefā meyhānesinden pūr-sebū vir
9 Neyāsā derdüñi dem-sāzum eyle
Nevāñi cāna ğam-perdāzum eyle
10 İdüp iksīr-i 'ışkuñ toprağum zer
Ola zer gibi çehrem şem'-i enver
11 Nihādum dürcini gülşen gibi aç
Seher şebnemleri gevherlerin saç
12 Dilüm tūtīsini gūyā-yı 'ışk it
Beyān bezminde sükkerḥā-yı 'ışk it
13 Kılup efsānemüñ bezmīn pūr-efsūn
Semā' ehlini cāndan eyle meftūn
V2a 14 İdüp dürr gibi nazmum neşr-i āfāk¹²
Kevākib gibi kııl kändil-i nüḥ-ṭāk
15 Kılup dībāce aşḥāb-ı dil anı¹³
Ola fihrist-i ebvāb-ı ma'ānī
16 Belāğāt ehline sermāye olsun
Cemāl-i 'aleme pīrāye olsun¹⁴
17 Cihānı mest kılsun cür'asından
Sa'adet fāli gelsün kur'asından

Ya Rabbi! Canım o güzelliğin anlatıcısı
olsun diye gönlümün aynasını saflaştır.
Canımda muhabbet mumunu yak, imanımı
keder dumanı içinde bırakma.
Dokuz göğün zirvesine varmak için aklımı
Mirac-ı yakine binit kıl.
Öyle ki şakıyan kuş olup kutsal tavuslarla
uçayım.
Bu putperest nefsimi aşkının zevkiyle her
an kendinden geçirip Müslüman et.
Yıkık gönlümü aşkının hazinesiyle bayındır
kılıp nurlarla doldur.
Burnumu senin (manevi) kokunla
ıtrlandırıp, canımı da yüzünle nurlandır.
Safa kadehiyle alnımı ak et. İçimi vefa
duygusuyla doldur.
Derdini ney gibi sırdaşım et. Nağmeni
canım için gam giderici kıl.
Aşkının ilacı toprağımı altın etsin; sararmış
yüzüm ışıl ışıl parlansın.
Yaradılış kutumu gül bahçesi gibi aç. Seher
vakti çiğ taneleri (gibi) incilerini saç.
Gönül papağanımı aşk anlatıcısı edip, sanat
meclisinde etkili aşk sohbetleri yaptır.
Hikayemin meclisini büyüdü kıl. Hikayemin
büyüsüyle sema ehlini coştur.
Şiirimi ufuklara inci gibi saçıp, yıldızlar
gibi dokuz gök katmanına kandil et.
Gönül erbabı söze onunla başlasın. Şiirim
mana kapılarının anahtarı (kılavuzu) olsun.
Belagat ehli için sermaye olsun; alemin
(herkesin) yüzünü güldürsün.
(Şiirimin) tortusu dünyayı (herkesi)
kendinden geçirsün. Çekilen kurasında

* Mesnevi başlığı: -S V G / İ1b B1a L1b K1b

Bölüm başlığı: -S İ B L K G V

Başlangıç: İ1b B1b L1b K1b V1b

İlk 32 beyit: -S / İlk 528 beyit: -G

1 burak: burağ İ B V

¹¹ TT 5.6. beyit V

¹² gibi: gib L

¹³ kılup: idüp B

¹⁴ cemāl-i: cemāli K

18	Yüz urup südde-i şāhib-kırāna Güneş gibi şeref vîrsün cihāna ¹⁵	mutluluk çıksın. (Şiirim) talih kaplarına boyun eğip, dünyayı güneş gibi şereflendirsin.
19	Añılsun nāmıyile ʿālem içre Duʿālar eylesünler her dem içre	Dünyada adıyla anılsın. Her an (bana) dualar edilsin.
20	Anı dīvān idinüp pādişehler Baş egsünler görüp şāhib külehler	Padişahlar onu başucu kitabı etsinler. Bu yüceltmeyi görenler önünde baş egsinler.
21	ʿĪbād-ı hāşına olup mübārek ¹⁶ İdünsünler ʿumumen tāc-ı tārek	Saçkinler (onu) kutlu kabul edip, hepsi başlarına taç edinsinler.
22	Ĥuşuşān Āsaf-ı Cemşid-rāya Urup ser kādri irişsün semāya ¹⁷	Özellikle Cemşid görüşlü vezir başvurup kıymetini göklere ulaştırısın.
23	Ĝubār-ı pāyı olup tütīyā-baĥş ¹⁸ Ola gerdūna dün gün rūşenā-baĥş	Ayağının tozu sürmeler sunup, bütün feleğe aydınlıklar bağışlasın.
24	Zemīn turdukça devr itdükçe gerdūn ¹⁹ Bu tertīb olmasun yā Rab diġer-gün	Ya Rabbi! Dünya var oldukça ve felek döndükçe bu gidişat deġişmesin.
25	Tevārīĥ-i cihān yād olduğınca Suĥān bünyādı ābād olduğınca	Cihan tarihi anıldıkça ve söz binası kuruldukça...
26	Disünler dāʿ-i-i sultān Süleymān Eben ʿan-cedd ġulām-ı āl-i Osmān	Sultan Süleyman'ı ve kuşaktan kuşağa Osman oğullarını ansınlar.
27	Feşāĥāt şahınınūñ çābük-süvārī Belāġāt kişverinūñ şehriyārī	Akıcı ve etkileyici söz söyleme(fesahat) meydanının hızlı binicisi, belagat (retorik) ülkesinin sultanı...
28	Şafā meyhānesininūñ dürd-nūşı Ferāġāt tekyesininūñ ĥırĥa-pūşı	Mutluluk meyhanesinin bütün şarabını içen, arınmışlık tekkesinin ĥırkasını giyen (dervîşi)...
29	Muhabbet cürʿasından mest ü şeydā ʿĀzāmet küçesinden rind ü rüsvā ²⁰	aşk tortusuyla kendinden geçeni ve büyüklük köşesinde rint ve rüsvası ...
30	Çerāġ-ı bezm-i ʿışkuñ Lāmiʿ dūr ²¹ Kitāb-ı nazm u neşrūñ Cāmiʿdür	aşk meclisinin kandili, şiir ve düzyazı kitabının Cami'si Lami'î'dir.
V2b	31 İçür sākī şarāb-ı nāb-ı tevĥīd Gide tā cism-i cāndan ĥāb-ı taĥlīd	(Ey) saki! Taklit uykusundan uyanmak için katıksız birlik şarabını içir.
	32 Nevā-yı cāndan it iy muṭrıb āvāz Ĥaĥĥāṭ perdesinden kıl ser-āġāz	Ey çalgıcı! (Artık) hakikat perdesinden giriş yap ve can telinden çalmaya başla.
S1b	DER-TEVĤĪD Ü TEFRĪD-İ ZĀT-I ĤAĤ KĪ VÜCÜD-I SĀDĪC Ü HESTĪ MUTLAĤEST VE TENZĪĤ Ü TAĤDĪS-İ CENĀB-I VEY EZ TAĤYĪDĀT-I EVĤĀM-I ʿUĤŪL VE TAĤĤĪDĀT-I EFĤĀM-I FUĤŪL*	CENAB-I HAKKI BÜYÜKLERİN ANLAYIŞLARINDAKİ DÜĞÜMLERDEN VE AKILLILARIN VEHİMLERİNDEKİ BAĞLARDAN TENZĪĤ VE TAKDĪS ETME VE MUTLAK VARLIK VE MUTLAK VÜCUT OLAN CENAB-I HAKK'IN ZATININ TECRĪD (MASĪVADAN

¹⁵ gibi: bigi İ

¹⁶ olup: olsun V

¹⁷ kādri: kadr İ

¹⁸ Bu mısradan sonra B nüshası 393. beyite kadar eksik. Varak numarası 1b'den 14a'ya geçiyor.

¹⁹ turdukça: durdukça İ

²⁰ ʿazamet: ġarāmet L; ferāġat V / küçesinden: küçesinde K V

²¹ çerāġ-ı: çerāġı V

* -B G / S2b İ3b L2b K2b V3b

		SOYUTLAMA) VE TEVHİDİ (BİRLEMESİ) HAKKINDA	
	33	Sañā ey dil bu aḥvālūñdür āfāt Ki <i>e't-tevhīdu isḳātu 'l-izāfāt</i> ²²	Ey gönül! Bu hal senin için bir yıkımdır. Çünkü, Tevhit kesreti(ekleri) ortadan kaldırır denilmiştir.
	34	Bu ālāyişden olmayınca dil pāk Ne mümkün vācibi cān ide idrāk	Gönül bu gösteriştten arınmayınca can kendisi için gerekli olanı nasıl anlarsın?
	35	Hadesden ḥaḳḳı tenzīh oldı tevhīd Gerekmez kılca deñlü anda taḳyīd	Birleme Allah'ı yeniden var olmaktan uzaklaştırır. Sonradan olmakla kıl kadar ilişki bırakmaz.
	36	Çü şıḡmaz vaḥdeti 'aḳl u ḥayāle Düşürme cānuñı fikr-i muḥāle	Onun bir oluşu akla ve hayale sığmadığı için kendini boş düşüncelerle meşgul etme.
	37	'Uḳūl āşüftedür zatında ḥaḳḳā ²³ Ki <i>küllü 'n-nāsi fir-taşvīri ḥumaḳā</i> ²⁴	Gerçekten onun özelliklerini anlatmakta bütün insanlar hataya düşecekleri için tanıma çabasında akıllarını kaybederler.
	38	Ḥaḳīḳāt bunda 'aḳluñ medḥāli yok Ḥayāl ü fikr ü evḥāmuñ eli yok	Gerçekte buna akıl, düşünce, hayal ve kuruntunun bir katkısı olmaz.
	39	Bunuñ taḥḳīḳi taḳlīd-i nebīdür Bu ma'na ehl-i sünnet mezhebidür	Bunun esası peygamberi taklit etmektir. Bunun anlamı ehl-i sünnet mezhebidir.
	40	Dilerseñ ma'rifet bābında taḥḳīḳ Ne 'emr itdiyse cāndan eyle taşdıḳ	Marifet kapısında hakikati ararsan, (O) ne emretmişse samimiyetle kabul (itaat) et.
	41	Bu bahriñ gerçi oldı ḳa'rı pür dür ' <i>Azīmūn lā-yū'eddā deynuhū</i> dur ²⁵	Bu (anlam) denizinin derinliklerinde inciler doluydu da (Allah),büyük olduğundan onun borcu ödenmez.
	42	Ne fikr eylerse 'aḳl-ı ḥikmet-ārā Cenāb-ı ḳudsidür andan müberrā	Yaratıcının kutsallığı, derin anlamları bezeyen aklın düşündüğü her şeyden daha farklıdır.
	43	Egerçi cümle 'alemdür güvāhı Kemāli vaḥdetiniñ cilvegāhı ²⁶	Her ne kadar bütün alem (Onun) şahidi ve mükemmelliği birliğinin kendini gösterme yeriye de...
S2a	44	Velī sırrı devāyirden biründür Ḳuyudāt-ı ta'ayyünden maşūndur	onun sırrını daireler kapsayamaz. Çeşitlilik görünüşleri onu kapsamına alamaz.
	45	Ne deñlü eyler iseñ fikr-i iḫlāk ²⁷ Olur ḥallūñ ser-ā-ser ḳayd-ı iḡlāk	Ne kadar düşünsen de çözümün tamamen anlaşılmaçlık bağıyla bağlanır.
V3a	46	Bulam şanma buña 'aḳlile rāhı Bu rāhuñ bī-'adeddür iştibāhı	Bu yolu akılla bulacağımı sanma. Bu yolun sayısız benzerleri vardır.
	47	Ne deñlü fehm-i 'aḳl olsa ziyāde ²⁸ Ḳaçar cānuñ ḥulūl-ı ittiḥāde	Aklın kavrayışı ne kadar çok olsa da can birlikte bütünleşmeye doğru koşar.
	48	Gel ey dil çekme cāndan ḳuru ḡayret ²⁹ Naşib-i 'aḳl-ı külldür bunda ḥayret	Ey gönül! Boş yere kuru emek harcama. Bu kavrama şaşkınlığı ancak Cebrail'e kısmet olmuştur.
	49	Bu kesretten şu kim buldı ḥalāsı Gönülden fehm idüp tevhīd-i ḥāşı	Bu kesretten (çokluktan) kurtuluşu bulan kişi, gerçek birliği gönülden kavrayandır.

²² التوحيد اسقاطا لاضافات

²³ Beyāndan taşradur tevhīdi ḥaḳḳā İ L K V

²⁴ كل الناس في التصوير حمافا / taşvīr: tevhīd İ K V

²⁵ عزيمن لا يودي دينه

²⁶ kemāli: kemāl ü V

²⁷ fikr-i iḫlāk: fikre ḫalāk K / ḥallūñ: ḳayduñ S ; ḥükümüñ K

²⁸ fehm-i: fehm ü K / cānuñ: ḳalbūñ L K // ḥulūl-ı: ḥulūl u İ L K V

²⁹ dil:-S / 'aḳl-ı: 'aḳl u S

50	Olur bir mülke cān içinde mālīk Görür hep māsivāyī anda hālīk ³⁰	Can mülküne sahip olan, masivayı (Allah'tan başkasını) yok olmuş görür.
51	Ṭulu ^c eyler dilinden pertev-i hū Pes evvel oldurur āhīr girī o	Gönlünden hu (O, Allah) ışığı doğar. Artık başlangıç da sonrası da o olur.
52	Görünmez ʿālem illā ʿayn-i vāhīd Olur tevḥīdī tevḥīdīnī cāhīd	Vahdet gözüyle dünya görünmez olur. Birliği birlik düşüncesini de yok sayar.
53	Aña kim yok durur ḥaḳḳānī vicdān İder bu ḥāleti ilhāda bürhān	Yokluğuna delil arayan gerçek vicdan sahibi bu durumu inkar etmek için delil bulamaz.
54	Bu ḥālet içre kâşırduṛ işāret Beyānından muʿaṭṭaldur ʿibāret	Bu hāli anlatmaya işaretler yetmez. İfade(ler) açıklamayı boşa çıkarır.
55	İrişür bunda sālīk ʿayn-ı cemʿe Döner cān u dili tābende şemʿe	Salik (tarikah ehli) burada Allah'ın iradesine ulaşır. Camı ve gönlü parıltılı bir muma döner.
56	Olur ekvān ser-ā-ser maḥv-ı muṭlaḳ Hüviyyet maṭlaʿından berḳ urur ḥaḳ	Bütün yaratılmışlar baştan başa mutlak bir yokluk yaşar. Hak (Allah), bütün varlığı kuşatıcılık sıfatının doğuş yerinden şimşek çaktırır.
57	Ne sālīk ḳalır ol demde ne ḥālet Müdebbir ḥaḳ olur gözetmez ālet	Böyle zamanlarda ne salik kalır ne halleri. Hak alele ihtiyaç duymaksızın tedbirini alır.
58	Ḳalır bir nūr-ı bī-pāyān içinde Mişāl-i ḳatredür ʿummān içinde ³¹	Okyanustaki bir damla gibi sonsuz bir nur içinde kalır.
59	ʿAyān olduḳda gün gibi bu aḥvāl Olur bāṭıl ser-ā-ser ḍarb-ı emsāl	Bu haller gün gibi açığa çıkınca bütün özlü sözlerin hükümleri yanlış çıkar..
60	Çü ibṭāl ide kevnī ʿayn-ı vāhīd Muvahḥīd cāhīd olur naʿti lāhīd	Birlik gözü varlığı hükümsüz kıldığı için birliğe inanan inkarcı, inkarcı da onun övücüsü olur.
S2b	61 Elüm tut sākīyā deryāya düştüm Ḳadeḥ şun kim ʿaceb sevdāya düştüm	Ey saki! Denize düştüm elimi tut. Kadeh sun. Çünkü çok tuhaf bir aşka düştüm.
	62 Gel ey muṭrıḅ nevā-yı cān-fezā ḳıl Dilüñ neydür yanup derdile yaḳıl	Ey çalgıcı! Gel de cana can katan nağmeni duyur. Gönlün neydir, dertle yanıp yakıl.
V3b	DER- MA'NA-YI KELİME-İ ṬAYYİBE-İ LĀ İLĀHE İLLALLAH Kİ MÜLĀZEMET-İ VEY SEBEB-İ DEVĀM-I ĀGĀHĪ VE MÜCĪB-İ SA'ĀDET-İ NĀ-MÜTENĀHİEST Ü MÜSTECLĪB-İ TECELLİYĀT-I ENVĀR-I İLĀHİEST *	İLAHİ NURLARIN YANSIMALARINI CELB EDEN, SONSUZ MUTLULUĞUN GEREĞİ VE BASİRETİN DEVAMLILIĞINA SIKI SIKI BAĞLANMAYA SEBEP OLAN KUTLU LA İLAHE İLLALLAH KELİMESİNİN ANLAMI HAKKINDA
	63 Dilerseñ ḥaḳḳa vuşlat iy muvahḥīd Dilüñden ḳoma zıkrī eylegil cidd	Ey Allah'ın birliğine inanan! Allah'a ulaşmak istiyorsan ciddiyetle (çalış) gönlünden zikri düşürme.
	64 Nedür zıkr ol Ḥudānuñ yādı her dem Dilüñden olmaya dūr adı her dem	Zikir nedir? Her an Allah'ı anmaktır. Onun adı gönlünden bir an (bile) uzak olmasın.

³⁰ görür: görüp İ

³¹ mişāl-i: mişāli S İ L K

* ṭayyibe : -S İ

* -B G / S1b İ2a L3b K3b V3b

65 Saña iy dil şeref nām-ı Hüdādur³²
Haḳīḳāt kişverine reh-nümādur

**Kemā verede fi'l-ḥadişi li-küllü şey'in
şa[y]ḳāletün şa[y]ḳāletü'l-ḳalbi
zikru 'llah***

66 Gönül ʔayinesinüñ şayḳalıdur
Saʔadetler kilidinin dilidir
67 Çıḳarmaḳdur gönülden māsiwāyı
Hemān maḥḅub idinmekdür Hüdāyı
68 Dilüñ olmazsa keşretten eger dūr
Ebed vaḥdetten irişmez saña nūr
69 Cihāndan ğıybet itseñ evvel aḥīr
Olur sırr-ı Huda cānuñda zāḥir
70 Gerekmez bir nefes ḳalbüñde ğaflet
Ki tā el vire cāndan uş bu devlet³³
71 Budur ehl-i teberrā vü tevellā
Ki ʔālem gide yekser ḳala Mevlā
72 Bu nūruñ gerçi kim perverdesisin
Velī sen senlügüñle perdesisin
73 Aradan gitmedin senlik şehābı
Tuluʔ itmez ḥaḳīḳāt afitābı
74 Dil ü can çeşmine senlük sebildür³⁴
Ḥayalāt ile aldanmaḳ ḥaleldür
75 Tarīḳ-i zikri ḥaḳḳ itmişdür āsān
Niçün tabʔuñ olur andan hirāsān

**Kemā ḳāle 'n-nebiyyu ʔaleyhisselām
efḍalu'z-zikri lāilāhe illallah****

S3a 76 Egerçi zikre yoḳdur ḥadd u ğāyet
Dinilmişdür velī ḳadir kifāyet
77 Ki ol ser-cümle şuğluñ efḍalidür
Ḳamu ḫāʔāt u virdüñ ekmelidür
V4a 78 Ki terkīb idüp üç harf-i İlahī
Ola meşğül aña her ḳalb-i lāḥī
79 Saña olsun deyu tiryāk-ı mā-fāt
İki baḫş itmiş anı nefy ü işbāt

Ey gönül! Senin için şeref Allah'ın adıdır.
(Onun adı) hakikat ülkesinin rehberidir.

**Hadiste söylendiği gibi her şeyin bir
parlatıcısı vardır, kalbin de parıltısı
Allah'ı zikretmektir.**

Gönül aynasının parlatıcısı ve mutluluk
kilidinin dilidir.

Gönülden masivayı çıkarmak ve hemen
Allah'ı dost edinmektir.

Eğer gönlün kesret (çokluk) fikrinden
arınmazsa sana asla teklik (birlik) fikrinden
nur ulaşmaz.

Dünyadan geçersen Allah sırrı eninde
sonunda canında belirir.

Kalbinde bir an (bile) gaflet olmamalı ki bu
mutluluk sana el versin (seni irşad etsin.).

(Masivadan) uzaklaşıp (Allah'a) yakın
olanlar (kalplerinde) dünyanın tamamen
kaybolup, Allah'ın kaldığı kişilerdir.

Gerçi sen bu nurun kaynağısın ama sen
benlik fikrinle onun perdesisin.

Benlik bulutu aradan kaybolmadan hakikat
güneşi doğmaz.

Benlik, gönül ve can gözüne sebil
(çeşme)dir. Hayallerle aldanmak boşunadır.

Allah, zikir yolunu kolaylaştırmıştır. Niçin
tabiatın(yaradılışın) bu yoldan çekinir.

**Salat ve selam üzerine olsun, Hz.
Muhammed'in dediği gibi lailahe illallah
en faziletli zikirdir.**

Her ne kadar zikrin sayısı ve sınırı yoksa da
güç yettiğince olmalı denmiştir.

Zikir bütün uğraşların en faziletlisi,
ibadetlerin ve anıların en mükemmeliidir.

Üç İlahi harfî bir araya getirip her oyalanan
kalp onunla meşgul olsun.

Elden çıkardığım alışkanlıkların için sana iki
şey bağışlanmıştır: Red ve ıspat.

³² dil: can İ L K V

* كما ورد في الحديث لكل شيء صقالت و صقالت القلب ذكر الله

-İ B L K G / S2b V3b

³³ uş: -İ

³⁴ ü: -S

* كما قال النبي عليه السلام أفضل الذكر لا اله الا الله*

-İ B L K G / S3a V4b

80	Nedür ol iki hişşe lā vü illā Nihān dürcünde hükm-i zīr ü bālā	<i>La ve illa'</i> dan alınması gereken iki ders nedir?. Alt ve üste dair hükümler (orada) gizlenmiştir.
81	Ne cān kim içe şerbet dest-i <i>lā</i> dan Olur pākīze ahlāt-ı sivādan	“ <i>Lā</i> ” elinden şerbet içen kişi masiva karışımının kirinden temizlenir.
82	Țolup cān u dili envār-ı <i>illā</i> ³⁵ Tabi'at içre illet kalmaz aşla	Canı ve gönlü <i>illa</i> ışıklarıyla dolanın yaradılışında asla hastalık kalmaz.
83	Degül şihhat bulur bākī hayātı Țolu hikmet olur zāt u şifātı	Sadece sağlık değil ebedi hayatı da bulur. Şahsiyeti ve hikmetleri sonsuz hikmetlerle dolar.
84	Degül iy cān hemān şām u sehergāh Dilinden bir dem anuñ gitmez Allah	Ey can! Allah adı sadece sabah ve akşam vakti değil hiçbir zaman gönlünden eksik olmaz.
85	Bulup her dem şafālar cām-ı hūdan Çeker destin ser-ā-pā hāy u hūdan	Her an hu (O, Allah) kadehinden zevk bulup hay hudan (boş konuşmalardan) tamamen el çeker.
86	Düşer envār-ı bī- pāyāne cānı Nazır kılmaz virirseñ dü-cihānı ³⁶	Canı sonsuz nurlara düşer. İki cihanı da versen (dönüp) bakmaz.
87	İder dün gün dil ü cān kıblesin haq ³⁷ Şühūd-ı haqda olur maḥv-ı mutlak	Gönlünü ve canını daima Allah' a yöneltir. Hakk'ın görüntülerinde mutlak yok olur.
88	Egerçi bunda yokdur hadd u gāyet Bidāyet menzili olur nihāyet	Her ne kadar buna sayı ve sınır yoksa da başlangıç menzili, (aynı zamanda) bitiş olur.
89	Kaçan kim ide bu burca rücu'ı Kılur āfāka gün gibi tulu'ı	Ne zaman bu burca geri dönse ufukta güneş gibi doğar.
90	Taşarruf anuñ olur kāyinata ³⁸ Yedi seyyāre gibi şeş cihāta	Yedi gezegenin altı yöne yaptığı yönlendirmeyi o bütün kinata yapar.
91	İder bir demde tayy arz-ı basīti Kılur hayrān toquz çarḥ-ı muḥīti ³⁹	Bir anda bütün dünyayı aşar ve dokuz göğü hayran bırakır.
92	Haqīkat oldurur 'ālemde insān Olur devrāna kutb u āfāka sulṭān	Gerçekte alemde insan olan zamanın kutbu ve ufukların sultanı olur.
S3b	93 Alur cānlar cemālinden ziyāyı ⁴⁰ Bulur gözler tozından rüşenāyı	Canlar onun güzelliğinden nur alır. Gözler onun (ayak) tozundan aydınlık bulur.
94	Qademde Hızır olur demde Mesihā Anuñdur mürde diller cānın ihyā ⁴¹	Adım atmakta Hızır gibi (hızlı) ve nefeste İsa gibi ölü gönülleri diriltendir.
V4b	95 Getür sākī şarāb-ı bī-riyāyı Ki vire cāna şevk-i kibriyāyı	(Ey) saki! Cana büyüklerin aşkını veren riyasızlık şarabını getir.
96	Niyazuñ kesme muṭrib kālūñi gör Yüri zāhid bu dem sen hālūñi gör	(Ey) çalgıcı! Yakarışımı kesme (de) sözünü gör. (Ey) zahit! Şimdi yürü de hālını gör.

**TERGİB-İ MÜSTETİR ŞOD AN RĀH
BĀ HAFĀ-İ ZĪKR-İ LĀ İLĀHE
İLLALLAH FĪ KÜLLİ VAKTİN VE**

**HER HAL VE DURUMDA LA İLAHE
İLLALLAH DEMEK SURETİYLE GİZLİ
ZİKİR YOLUNA TEŞVİK İÇİN YÜCE
ALLAH ŞÖYLE DER: “RABBİNİ**

³⁵ Țolup: dolup K

³⁶ kılmaz: şalmaz S

³⁷ dil ü: dil-i S

³⁸ anun olur: olur anuñ L K

³⁹ hayrān: seyrān K

⁴⁰ ziyāyı: şafāyı İ

⁴¹ diller: dil K

ĤĀLİN KEMĀ KĀLELLAHU'L-
MELİKÜ'L MÜTE'ĀL VE 'ZKÜR
RABBEKE Fİ NEFSİKE
TADARRU'AN VE ĤİFETEN VE
DÜNE'L-CEHRİ MİNE'L-ĶAVLİ
Bİ'L-ĠUDUVVİ VE'L-AŞĀL VE
TERĤİB EZ-ĤĀLET-İ ĀN CEMĀ'ATİ
Kİ BE-CEHR U İ'LĀN-I VEY
İSTİCLĀB-I ĤİTĀM U İSTİCMĀ-I
'AVĀM KONEND*

İÇİNDEN YALVARARAK VE
KORKARAK YÜKSEK OLMAYAN BİR
SESLE SABAH AKŞAM ZİKRET." (Kur'an, 8/205), VE İNSANLARI
ETRAFINA TOPLAYABİLMEK İÇİN
AÇIK ZİKİR YAPAN
TOPLULUKLARDAN SAKINDIRMA
HAKKINDA

97	Ķıl iy zākir dil ü cāndan söztüm gūş Ķo zāhir zikri bātından gerek cūş	Ey zikredici (zakir)! Sözümlü can u gönülden dinle. Açık zikri bırak ve gizli zikirle coş.
98	Ne hoşdur suretā olmağ melāmet Kı surren idesin ĥāşıl selāmet	Görünüşte Melameti olup sonuçta esenlik sırrını bulmak ne hoştur.
99	Yürü dün gün erenler yolın izle Bu genci şöyle cān içinde gizle	Haydi! Her zaman erenlerin yolundan git. Bu hazineyi canında gizle.
100	Aña bulmaya şeytān zerre medĥal Degül şeytān melek irgürmeye āl	Şeytan ona (hazineye) girmek için hiçbir yol bulmasın. Hatta melekler (bile) bir düzene giriş(e)mesin.
101	Ĥalaş olup kamu kibr ü riyādan İre behreñ ĥulūs-ı kibriyādan	Her türlü kibir ve ikiyüzlülüğten sıyrılıp büyüklerin kazançlarından payını al.
102	Bu zikrūñ nüktesin fikr eyle bir dem Saña tā zāhir ola sırr-ı müdgām	Saklı sırrın sana açılması için bu zikrin derin anlamlarını bir kere düşün.
103	Bunuñ lafzı 'acebdür bü'l-'acebden Kı hergiz ĥarfinün yok ĥaṭṭı lebden	Hiçbir harfi duyulmadığı için bunun sözü bütün şaşırtıcılardan daha çok şaşkınlık vericidir.
104	Degüldür maḥreci çünkim bunuñ leb Bu zikri her nefis iḥfādur evceb	Bunun (sözün) çıkış yeri dudak olmadığı için herkesin bu zikri gizli yapması gerekir.
105	Görünür gerçi kim müşkil 'avāma Muvāfiğ bu durur amma devāma	Gerçi halka zor görünür. Ama uygun olan buna devam etmektir.
S4a	106 İkinci nüktesi oldur bu zikrin ⁴² Perişān olma cem' it 'ağl u fikrūñ	Bu zikrin ikinci derin anlamı aklı ve fikri toplamaktır.
107	Ne deñlü ĥarfi kim vardur mufaşşal Nazar kılsañ ilāh olur muḥāşşal	Harfleri ayrı olsa da dikkatle bakarsan ortaya ilah (Allah) çıkar.
V5a	108 Dimekdür kim bunun tekrarı her-bār İlāh olmağ gerekdür ĥāşıl-ı kār ⁴³	Bunun her defasında tekrarından kazanç Allah'a ulaşmaktır.
109	Degül tenhā bu ĥikmet lafza cārī Bunuñ maẓmūnıdur hem kevne sārī	Bu hikmet sadece sözle değildir. Bunun anlamı varlığı kuşatır.
110	Bozup düzseñ cihān-ı pür-fenāyı Bulursın ĥāşılı bākī Ĥudāyı	Yoklukla dolu dünyayı bozup yeniden düzenlersen neticede ebedi (olan) Allah'ı bulursun.
111	Ne deñlü olsa envā'ı şu'ünāt ⁴⁴	Nice türlü parlıtlar olsa (bile) her şey geçici

* كما قال الله الملك المتعال واذكر ربك في نفسك تضرعا وخيفة ودون الجهر من القول بالغدو والا صل و ترهيب

-B G / S3b İ4b L4b K4b V4b

⁴² oldur: vardur S

⁴³ ĥāşıl: aḥir S

⁴⁴ şu'ünāt: şüyü'nāt V / hemīn: hemān İ

	112	Ƙamu fānīdürür bākī hemīn zat Üçüncü nüktesi iy merd-i rü'yet Bunu ĥatm itmedür hāyy-ı hüviyyet	(onun) zatı ise bakidir (sonsuzdur). Ey hakkı gören kişi! (Bunun) üçüncü nüktesi Allah'ın bütün varlıkları kuşatan sifatını tanımaktır.
	113	Ĥaĥkâ virüp ser-â-ser kâyinata ⁴⁵ İşaret eylemişdür ġayb-ı zâta	Gerçekten zatının bilinmezliğini baştan başa bütün kainata işlemiştir.
	114	İren bundan fenâ-ender-fenâya Olur mâlik bekâ-ender-bekâya	Bundan yokluk içinde yokluğa kavuşan ebedilik içinde ebediliğe sahip olur.
	115	Ne fikr eylersin iy gaflet esîri ⁴⁶ İdersin zıkr şanup dâr u ġiri	Ey gaflet esiri olan! Zikrin kavga olduğunu sanmakla ne düşünürsün.
	116	Perişân sözleriyle cümle maĥlût Degül içinde biri ĥaĥka merbût	İlgisiz ve tamamı birbirine karışmış ama hiçbiri hakla alakalı olmayan sözler (söylersin).
	117	Sema' vü raĥş u ĥâlet gösterirsın Dem-i naĥş u cehâlet gösterirsın	Sema ve raks halleri gösterip, kusur ve cehalet durumu ortaya koyarsın.
	118	Tutup her dem hevâ vü nefis yolın İdersin el şalub ayak uşülin	Her zaman nefis ve arzu yolunu tutup yanlış yola gidersin.
	119	Dilüñ kibr ü derünüñ 'ucbdan pür Ĥüdâ zıkrî başuñ şalmaĥ degüldür	Gönlün kibir ve kalbin şaşkınlıkla dolu. Allah'ı anmak kafa sallamak değildir.
	120	Dil ehlinüñ olur cānile raĥşı Ki hergiz yokdur anuñ dīnde naĥşı	Gönül ehlinin raksı candan olur ki dinde de asla kusurlu görülmez.
	121	Virüp mihrâba püşt ü rüyı ĥalka Esir olup ridâ vü tâc u delĥa	Omzunu mihraba ve yüzünü halka çevirerek hırka, post ve taca esir olurlar.
S4b	122	Deründan gösterüb ĥâlât-ı vecdi Nedür bu hāy u hüy iy şeyĥ-i necdi ⁴⁷	İçinden coşkunluk halleri gösterirsın ama bu bedevi haykırışları nedir?
	123	Turup ol onda eyler hırkasın ĥâk Düşüp bu bunda ider çehresin ĥâk	Biri bir yanda kalkıp hırkasını parçalar biri de beride yüzünü toprağa sürer.
V5b	124	Bunuñ pür kef dehānı mest ü ĥayrân Anuñ āhı duĥānı âteş-efşân	Birinin ağzı köpüklü ve sarhoş; diğerrinin ahının dumanı ateş saçmakta.
	125	Bu ol kefdan silîler yir ġamile Boyanmış ol bu dūdāsâ demile	Bu o köpükte gamdan tokatlar yer; diğeri ise duman gibi kana boyanmış.
	126	Ĥişâlınden bunuñ zâhir dūrūġı Anuñ bir zerre deñlü yok fūrūġı	Birinin yalanı huyundan belli; diğerrinin (ise) zerre kadar nuru yok.
	127	Ne bu eyler ĥalâyıĥdan edeb şerm Ne ol ĥaĥdan kılor bir şemme âzerm	Ne bu, halktan utanır ne diğeri Allah'tan.
	128	Oluپ mescidleriñ hengāme-ġiri Dil ü cānı ĥamunuñ va'z esîri	Mescitlerin gürültücüsü (laf ebesi) olup, bütün halkın gönlü ve ruhu vaaza esir olmuş.
	129	Severler ĥalkuñ iĥbâlini bunlar Çekerler 'âlemüñ mâlini bunlar	Bunlar halkın kendilerine yönelmesini ve herkesin malından yararlanmayı severler.
	130	İderler şoĥbeti h'ânendelerle Gelürler vecde ĥoş-ġüyendelerle	(şarkı) okuyucularla sohbet edip coşarlar. Güzel söz söyleyenlerle coşkunluğa kapılırlar.
	131	Yanınca uydurup cevĥ-ı 'avāmı ⁴⁸ Varup da'vetlere yirler ĥarāmı	Birtakım basit insanları da yanlarına alıp davetlere gidip haram yerler.

⁴⁵ virüp: virtür İ

⁴⁶ eylersin: idersin İ L K V

⁴⁷ ey: iy V

132	İdüp h̄alvet zenān u emredānı ⁴⁹ Unudurlar h̄udā-yı ğayb-dānı	Kadınlar ve genç oğlanlarla baş başa kalarak her şeyi bilen Allah'ı unuturlar.
133	Bu sözde olmasun hergiz ğümanuñ Bular deccālidür āh̄ir zamānuñ	Bu söylediklerimden asla kuşkun olmasın. Bunlar ahir zamanın deccalarıdır.
134	Egerçi Lāmi ğayret yiridir Bu h̄āletler veli hayret yiridir	Lami'î her ne kadar gayret zamanıysa da bu haller (de) ancak şaşkınlık vericidir.
135	Eger merdiseñ olğıl haqqā meşğül Ne h̄ācet kalbūñ itmek halkā meşğül	Eğer mertsen Allah'la meşgul ol. Kalbini el alemle meşgul etmenin ne gereği var?
136	Sen it kud̄silerile seyr-i gülzār Ço dünyā hırmenin yisün 'elef-h̄'ār	Sen kutsilerle gül bahçelerinde gezin. Bırak dünya harmanını yem yiyecekler yesin
137	Bu dem sākī sañadur 'arz-ı h̄ācāt ⁵⁰ Baña bir cür'adan itdür münācāt	Ey Saki! Şimdi ihtiyacımı sana arz etmekteyim. Bir yudum şarapla yakarışımı sağla
138	Gel iy muṭrıb el ur sözile sāza Ki baş açup götürdüm el niyāza	Ey çalgıcı! Gel de sazı çalıp söyle ki yakarmak için ellerimi açtım.
S5a	TAZARRU' U MÜNĀCĀT BE- HĀZRET-İ KĀZĪYU'L-HĀCĀT VE 'ARZ-İ NĪYĀZ U ZĀRĪ DER-HĀL-İ İBTĪHĀL-İ ṬALEBKĀRĪ*	İSTEKLE ALLAH'A YALVARMA DURUMUNDA DUALARI ARZ ETME VE İHTİYAÇLARI GİDEREN HAZRETİ ALAH'A YALVARMA VE YAKARMA
V6a	139 H̄udāvendā sentüñdür cümle varlık Çomaz nām-ı şerifüñ dilde ṭarlık 140 Çapuñdan ğayrı kanda varayım ben Ṭapuñ koyup kime yalvarayım ben 141 Sentüñdür evvel ü āh̄ir ināyet Kim eyler senden olmazsa hidāyet 142 Ne māni'dür ḥaṭiyyātum 'aṭāña Ne hergiz karşı durur kimse saña ⁵¹ 143 Ezelden ser-nüviştümdür müseccel Ebed faẓluñla kıl her 'uḳdesin ḥal 144 'Aṭā kılduñ ezelden dīn ü imān Çoma aḥirde yağma ide şeyṭān 145 Ne deñlü görse 'abdinüñ ḥaṭāsın Kerīm olan gerü almaz 'aṭāsın 146 Ṭapuñdur cümle ekremden mükerrerem Ne için ben gedā her dem çekem ğam 147 Bu 'ācizlerde yokdur ol bizā'at Ki bir dem saña lāyık ide ṭā'at	Ya Rabbi! Bütün yaratılmışlar senindir. Yüce ismin gönülde darlık bırakmaz. Kapından başka nereye gideyim? Huzurunu bırakıp kime yalvarayım? Önce ve sonra yardım sendendir. Doğru yolu sen göstermezsen kim gösterir? Ne hatalarım senin ihsanına engeldir. Ne de kimse sana karşı durabilir. Alın yazım ezelden tescil edilmiştir. Sonsuz verginle her düğümünü (zorluğunu) çöz. Ta ezelden(beridir) dini ve imanı bana bağışladın. Bundan sonra da şeytanın yagmalamasına fırsat verme. İyilik sahibi ve cömert olan, kulunun kusurunun ne kadar çok olduğunu görse de ikramını geri almaz. Senin makamın en cömert olanıkinden cömertken ben fakir kulun niçin her zaman gam çekeyim? Bu aciz kullarında senin için bir an layıkıyla ibadet edecek birikim yoktur.

⁴⁸ **İ**'de bu beyitin yanında der-kenar olarak şu ifade yer almaktadır: İktirā'u'l-fakr-ı ḳadri **ne lāzım Lāmiic' açmak bu bābı / mezemmet birle fihrist-i kitābı** . Koyu yazılan kısım mesnevinin veznine uymakta ve bir beyit görünümü taşımaktadır.

⁴⁹ zenān u: zenān-ı S İ

⁵⁰ 'arz-ı: 'arz u K

* **-B G / S5a İ5b L6b K6b V6a**

⁵¹ durur: ṭurur V

- 148 Kāmu faẓluñdur iy dānā-yı esrār
Bizüz bir ‘āciz ü zār ü dil-efgār⁵²
- 149 Dilüm feyzüñle kıl gül gibi pür-nūr
Şeherveş tā olam devr içre mesrūr
- 150 İdüp çeşmüm pür-eşk ü sīne pür-süz
Olam ‘ıṣṣkuñla şem‘-āyīn dil-efrüz
- 151 Nesīm-i luṭfuñ idüp her-dem irsāl
Açup gül gibi gönüm beñligüm āl
- 152 Çü vahşet-hāne-i kabr ola menzil
İdinem sengi bālīn bisterüm kil
- 153 Ziyaret idicek cān ten meğākin
Gülīstān eyle kabrüm tīre ḥākin
- S5b 154 Su‘al olduḡda āsān it cevābın⁵³
Müyesser kıl sūḥān faşlu‘l-ḥiṭābın
- 155 Şu dem ki nefheteyni eyleyem gūş
Derūnumdan hevāñile ḳopar cūş
- V6b 156 Ḥālayıḳ olıcaḳ maḥşerde sekrān
Beni ‘ıṣṣkuñla kıl yā Rab ḥayrān
- 157 Yüzün düşdükde gamdan cümle āşī
*Ağışni yevme yuhḥez bi’n-nevāşī*⁵⁴
- 158 Uçup geldükde a‘mālüm berātı
Baña itdükde arz-ı seyyiā‘tı
- 159 Beni rüsvā-yı ‘ām itme Ḥüdüyā
Senüñdür faẓl u iḥsān ü ‘aṭāyā
- 160 Ḳaçan kim vaẓ‘ ola mīzān-ı ā‘māl
Ne kim var ṭartıla eşkāl u icmāl
- 161 Keremden ḳılma cürmüm keffesin pür
Tehī dest olsa nola ḳul senüñdür
- 162 İdicek cısr-i duzeḥden ‘ubūrı
‘İnāyet birle āsān it mürürı
- 163 İdüp tevḥīd nūrın cāna rehber
Geçür ol cisri berḳ-āyīn ser-ā-ser
- 164 Bu nūrile o nārı munṭafī ḳıl
Cehennem hevlini yekser ḥafī ḳıl
- 165 Bu ḥāletler derūnum ḳılsa pür-tāb
Raḥīḳ-i kevserüñden eyle sīr-āb
- 166 Maḳām idüp behişt-i cāvidānī
Cemālūñ birle pür-nūr eyle cānı
- 167 Zīyāfet idicek gülzāruñile
Müşerref eylegil dīdāruñile
- Ey sırları bilen! Her şey senin ihsanıdır.
Biz(ler) aciz, gönlü yaralı ve sızlayan
kullarız.
Gönümü bereketinle gül gibi nurlandır ki
sabah vakti gibi neşeleneyim.
Aşkınla yaş dolu gözlerim ve yanık
gönümle mum gibi gönül aydınlatıcı
olayım.
Her zaman lutfunun rüzgarını estirerek
gönümü gül gibi aç ve benliğimi al.
Menzilim mezar vahşethanesi olduğundan
taşı yastık, kili yatak edineyim.
Canım ve bedenim mezarı ziyaret edince
kabrimin kara toprağını gül bahçesine
dönüştür.
(Sorgu meleklerince)sorguya çekilince
cevaplarımı kolaylaştır. Cevap vermek için
sözlerimi etkili kıl.
İki sorunu duyduğumda içimden sana
kavuşmak arzuları uyandır.
Ya Rabbi! Kulların mahşerde mest olunca
beni aşkınla hayran et.
Bütün isyankar (kul)ların utançtan başı öne
eğilince, suçluların yaka paça götürüldükleri
gün bana yardım et.
Amellerimin beratı verildiğinde ve bana
günahlarım sunulduğunda...
Ya İlahi! Beni halka rezil etme. Her türlü
ihsan, iyilik ve erdem senindir.
Ne zaman amellerin terazisi kurulsa,
şekillerin (görüntülerin) ve özetlerin
teraziye vurulsa...
günahlarımın kefesini ağırlaştırma, lutfet.
(günah kefem) boş bırakılsa ne var? Kul
senindir.
Cehennem (Sırat) köprüsünden geçerken
geçmeyi yardımınla kolaylaştır.
Tevhid nurunu bana rehber ederek Sırat’ı
şimşek hızıyla geçmemi sağla.
Bu (tevhid) nuruyla (cehennem) ateşini
söndür. Cehennem korkusunu tamamen
gizle.
Bu (mahşer) hâli yüreğimi hararetlendirirse
Kevser şarabından ver.
Sonsuz cenneti bana makam et ve cemalinle
canımı nurlandır.
Gül bahçenle ziyafetler verdiğinde beni,
yüzünü göstermekle şereflendir.

⁵² dil-efgār: dil-figār S V

⁵³ olduḡda: olduḡça L K

⁵⁴ اغثني يوم ياخذ بالنواصي Rahman 55/41

- 168 Kılursam cürmden hayret düninde
Şefîc it Aḥmedî maḥşer güninde
- 169 Ola çün zerrece andan şefâcât
Şayılsa cümle cürmüm tañ mı tâcât⁵⁵
- 170 Çün idem iktibās ol nūr-ı pāki
Mehāsā haşriñ olam tābnāki
- S6a 171 Göricek ehl-i maḥşer şād u mesrur⁵⁶
Diyeler Lāmi'cdür maḥla'-ı nūr
- 172 Muḥammed nūrı **Maḥmūdı** idüp bedr
Ne tañ ol gün keremden virse yüz qadr
- V7a 173 Getür sākī kanı şol māye-i cüş
İdem ışkıña tā kim Aḥmedüñ nüş
- 174 Sürüduñ muḥribā uydur usüle
Ki āgāz eyledüm medḥ-i resüle⁵⁷
- Şayet Maḥşer günü şaşkınlık karanlığında kalırsam Hz. Muhammed'i benim için şefaati et.
(Hz. Muhammed) zerre kadar şefaati ederse bütün günahlarım ibadetten sayılırsa şaşılmamalı.
Onun temiz yaradılışlı nurunu ödünç alıp haşir meydanını ay gibi aydınlatayım.
Maḥşerdeki mutlu ve neşeli görünce: "Nurun kaynağı Lami'î'dir." desinler.
Muhammed'in nuru Mahmud'u(Lami'î'yi) dolunay edip o gün keremiyle yüz kadir (kıymet) verse şaşılır mı?
Ey saki! Ahmed'in aşkı için içeceğim şu coşkunluk mayası nerede?
Ey müzisyen! Resulün (Hz. Muhammed'in) övgüsüne başladım. Okuyuşunu makama uydur.

**DER- NA'Ṭ-I SEYYİD-İ ENBİYÂ VE
SENE'D-İ AŞFİYÂ 'ALEYHİ MİNE'T-
TAHİYYATİ EVFÂHÂ VE MİNE'T-
TESLİMÂTİ AŞFÂHÂ***

**EN HALİS VE SAMİMİ SELAM VE
DUALARIMIZIN ONUN ÜZERİNE
OLDUĞU, PEYGAMBERLERİN
EFENDİSİ VE YÜCE KİŞİLERİN
DAYANAĞI (OLAN HZ. MUHAMMED)
NİN ÖVGÜSÜ**

- 175 Şeh-i ḥayl-i rüsul ser-ḥalka-i dîn
İmām-ı enbiyâ kehfü'l mesākîn
- 176 Muḥammed virdi Ḥak nām-ı kerîmin
Livā-yı hamde mencük itdi mîmin
- 177 Çü bağlandı kemer rāh-ı aḥadde
Aḥad Aḥmed qodı nāmın o ḥadde
- 178 O nāmile yazıldı dehre nāme
Melā'ik secde kıldılar o nāme
- 179 Felek ḥırz itdi anı ḥātemine⁵⁸
Güneş denk oldı o naqş-ı nigîne
- 180 Zihî ḥırz u zihî naqş u zihî nām⁵⁹
Ki oldı ḥalka mihri mühr-i İslam
- 181 Şebāsā 'ālemüñ miskîn ḥitāmı
Bulur anuñla dün gün ihtişāmı
- 182 Zihî zāt-ı şerîf ü qadr-i a'lā
Ki ser-gerdānidur 'arş-ı mu'allā
- 183 Ğubār-ı pāyı āb-ı rüy-ı 'ālem
Nesîm-i ḥulqı cennet gibi hoş-dem
- Din halkasının başı, resuller zümresinin şahi, nebilerin önderi, fakirlerin sığınağı!
Allah, yüce adını Muhammed koydu. (İsminin başındaki) mim harfini şükür sancağının işareti kıldı.
Birlik yolunda kemer bağlanınca, bir olan (Allah) o sonuncuya Ahmed adını koydu.
Feleğe o unvanla isim yazıldı. Melekler o isme secde ettiler.
Felek onu yüzüğüne sakladı. Güneş o yüzüğün nakışına denk oldu.
Sevgisi halk için İslamın mührü olan o ne koruma, o ne nakış ve o ne isim.
Alemin geceye benzer zavallı son devri, ihtişamını daima onunla bulur.
O ne şerefli kişilik ve yüce değer ki arşın en yüce yerinin başını döndürmüştür.
Ayağının tozu alemin yüzünün suyu (şerefi) dur. Huyunun esintisi cennet gibi hoş

⁵⁵ tañ mı: nola S

⁵⁶ maḥşer: cennet S

⁵⁷ medh-i resüle: medhu'l-resüle L V

* -B G / S6a İ6b L7b K7b V7a

⁵⁸ felek: melek S

⁵⁹ u: -L

- 184 Zebānı gülşen-i şer' içre bülbül
Cemāli pertevinden reng alır gül
- 185 Felek firūze-i engüştlerini
Rūsūm-ı mihr u meh nakş-ı nigīni
- 186 Şeh-i dīn tahtgāhı 'arş u kürsī
Serān-ı leşkeri İ'sī vü Musī⁶⁰
- S6b 187 Hālīlu 'llah h'ān-sālār-ı bezmi
Emīn-i vaḫy-i ḫaḫ serheng-i 'azmi
- 188 Risālet çarḫınuñ tābende bedri
Celālet tahtınuñ pāyende şadri
- V7b 189 Şehensāh-ı serīr-i *lī ma'allah*⁶¹
Zihī ḫadr u zihī 'izzet zihī cāh
- 190 Tılsım-ı rāyāti *inne fetehna*⁶²
Sipāh-ı nuşreti *innā kefeynā*
- 191 Nübüvvet içre zātıdur cihāngīr
Līvāsı olsa ḫaḫ mı āsumān-gīr
- 192 Beyān-ı mantıḫı vaḫy-i Hūdādur
Rümüzātı işārāt-ı şifādur
- 193 Dışār-ı keşfin eyler *ḫum fe enzir*⁶³
Şiyābı cāmeşüyıdur *fetahhir*
- 194 Cihān u cāna zātı nūr-ı dīde
Cihān içinde cān gibi güzīde
- 195 Vücūdı mışrı cāmī' kāyınāta
Tarīḫi Nīl-i cārī şeş cihātā
- 196 Reh-i 'ışḫında şaḫra cāndan perrān
Dem-i seyrinde dilden sidre hayrān
- 197 Yedi ḫat ḫalka bābında felekler
İderler ḫizmetin dūn gün melekler⁶⁴
- 198 'Aḫāsı ḫırmeninden çarḫa ḫūşe
Nevāli sofrasından dehre tūşe
- 199 Çü bū-yı ḫalkı düşdi dehr içine
Nesīm-i müşk-i şer' irdi Çine
- 200 Çün ol peygamber-i aḫīr zamāndur
Zamān-ı devlet-i 'emn ü amāndur⁶⁵
- 201 Daḫi māyile terkīb olmadın tıyn
Nübüvvet içre idi ḫusrev-i dīn

nefeslidir.

Dili şeriatın gül bahçesindeki bülbüldür.
Gül, rengini onun yüzünün ışıltısından alır.

Gökler, parmağındaki mavi renkli taş, ay ve güneşin şekilleri yüzüğünün nakışdır.

Din şahının tahtının yeri arş ve kürsü makamlarıdır. Askerlerinin komutanları da İsa ve Musa'dır.

Hız. İbrahim, sofracı başısıdır. Allah'ın vahiylerinin güvenilirli (Cebail), büyük çavuşudur.

Peygamberlik göğünün parlak dolunayı, büyüklük tahtının ebedi sadrazamı.

Li maallah (Allah'la aramda öyle anlar olur ki...)tacının şahı! O ne yüce itibar, yüce saygınlık ve yüce makam.

Sancaklarının tılsımı *inne fetehna* (Biz fethettik), yardım askerleri *inne kefeyna*(Biz yeteriz...)’dır.

(Onun) peygamberlik kişiliği bütün dünyayı kaplamaktadır. Sancağı da gökleri kaplarsa buna şaşılır mı?

Konuşmasındaki sanatsallık Allah'ın vahyidir. Belirttikleri şifa işaretleridir.

Keşfin çokluğu *kalk ve uyar...*; gece elbisesi *elbiseni temizle...* ayetleridir.

O dünya ve can için göz nurudur. Cihanda can gibi eşsizdir.

Onun beden şehri tüm evreni kuşatır. Yolu ise altı yöne akan Nil nehridir.

Aşkın yolunda kayalar candan uçmakta, Gezindiği an sidre(en üst makam) içten hayranlık duymakta

Gökler onun kapısında yedi kat halka şeklinde. Melekler de daima ona hizmet etmekte

İkramı, (onun) harmanından feleğe salkımdır. Bağışı, sofrasından azıktır.

Yaradılışının kokusu dünyaya yayıldı. Şeriatının misk rüzgarı Çin'e ulaştı.

O son devrin peygamberidir ve bu yüzden(şimdi) güven, huzur ve mutluluk zamanıdır.

Din sultanı, yaradılış çamuru su ile karışmadan (önce) bile peygamberlik makamındaydı.

⁶⁰ serān: ser-ā-ser K

⁶¹ لي مع الله / ṣāh: cāh V

⁶² انا نحننا (Feth 48/ 1) / انا كفيينا (Hicr, 15/95)

⁶³ قم فانذر (Müdesir, 74 / 1-4) / فطهر (Müdesir, 74 / 1-4)

⁶⁴ Beyit: - B

⁶⁵ devlet-i: devlet ü V

202	Çün oldı evvel āhīr anda bā- hem	Önce ve sonra onda beraber olduğundan o
	‘Aceb mi devre ol māh olsa hātem	ay(yüzlü)son peygamber olsa şaşılır mı?
203	Eger ‘ālemde haylī enbiyādur	Her ne kadar dünyada pek çok peygamber
	Ve ger devr içre çoklar aşfiyādur ⁶⁶	ve nice aziz olmuşsa da,
204	Nübüvvet ruḳ‘asın andan alupdur	peygamberlik, yamasını ondan almış ve
	Velāyet buḳ‘asın andan bulupdur ⁶⁷	velilik, örtüsünü onunla bulmuştur.
S8a	205 Güneş rüyına nisbet bī-ziyādur ⁶⁸	Güneş onun yüzüne oranla yolunun
	Ġubārından rehinüñ kehrübādur	tozundan bir kehribar gibi ışıksızdır.
V8a	206 Vücudı kimyā-yı ‘ālemīndür	Vücudu iki cihanın kimyası, varlığı yerin ve
	Zuhūri revnāḳ-i çarḫ u zemīndür	göğün aydınlığıdır.
207	Ḳamu güftāridur tevḳi‘-i lā-reyb	Her sözü şüphesiz bir buyruktur. Gaybın
	Dem-i esrārīdur dībāce-i ḡayb	önsözü sırlarından bir nefestir.
208	Yetīm iken pederdür ḫalka iy cān ⁶⁹	O, yetimken halka baba olmuştur. Okuma
	Ḳılur ümmi iken t‘alīm- i Ḳur‘ān	bilmezken Kur’anı öğrenmiştir.
209	Vırür iderse dersi ḫikmet içre	Dersi hikmetle vermiş, İsa’yı himmetiyle
	Ḳılur ‘Īsāyı ḫayrān himmet içre	hayran bırakmıştır.
210	Her engüştü ki destinde ḳalemdür	Kalem tutmasa(yazamasa)ne gam? Her
	Ḳalem tutmasa ‘ālemde ne ḡamdur	parmağı bir kalemdir.
211	Aña kim ḫatt-ı ḡayb olupdurur yol	Bilinmezlik yazısı ona yol olmuştur. Eline
	Nedür destine alup kâğıdı ol	kâğıt alması nedir ki?
212	Çü ‘unvān-ı berātīdur elif lām	Beratinın unvanı elif ve lam harfleridir. Bu
	Bu dil-keş nāme yitmez mi aña nām	gönül çekici isim ona nam olarak yetmez
213	Degül mi nāme-i ḳadrine kāfi	mi?
	Aña ḫaḳ kıldı tuḡrā nūn u kāfi	Allah ona nun ve kef harflerini (künn) tuḡra
214	Şuvarmışdur dilin cān ırmaḡından	(imza) olarak verdi. (Bu), onun yüce adı
	Beyān nehidür aḳan barmaḡından	için yetmez mi?
215	Benānıdur çü ḡaybuñ ḫatt-ı güzārı	Gönlünü can ırmaḡından sulamıştır.
	Ñe tāñ levh-i meh olsa dāḡdārı	Parmaḡından akan, beyan (sanatlı anlatım)
216	Münevverken ruḡından ḫāḳ-ı eyvān ⁷⁰	ırmaḡıdır.
	Ḳo çeksün türe-diller miḡnet-i cān	Parmakları, gaybın (gizliliḡin) geçiş yolu
217	Bilürken şāhidin çüb u ḫaşādur ⁷¹	olduḡundan ayın yüzeyini yaralasa şaşılır
	Ol a‘mā lāyıḳ-ı seng ü ašādur	mi?
218	Cemālī nūr-baḡş iken semāya	Köşkünün kemerleri / kubbesi yüzüyle
	‘Aceb mi olmasa cismine sāye	aydınlanmışken bırak karanlık gönüller can
219	Sözi dürrü kıllurken ‘ālemi pür	sıkıntısını yaşasın.
	Dişinden şınsa tañ mı revnaḳ-ı dürr	Tanık olarak çer çöpü bilen kör taşa sopaya
220	Felekden berk şer‘i üstüvārı ⁷²	layıktır.
	Çehār erkānı anuñ çār-yārı	Yüzü göklere nurlar bahşederken, bedeninin
		gölgesinin olmamasına şaşılır mı?
		Söz incileri alemleri doldururken, dişinin
		parlaklığı inci parlaklığını geçse ne var?
		Şeriatının güvenilirliği gökten bile
		saḡlamdır. onun dört unsuru(hava, ateş, su

⁶⁶ çoklar: çok S İ L

⁶⁷ bulupdur: alupdur İ

⁶⁸ ziyādur : şafādur L K

⁶⁹ ḫalka iy cān /cümle ḫalka S

⁷⁰ ḫāḳ-ı: ḫāḳ u L V

⁷¹ şāhidin: şāhidini L; şāhidi K / seng ü: seng-i S

⁷² şer‘i: şer‘ L

- 221 221 Kālan aṣḥābıdur esbāb-ı hāne
Ki hem-tādur nücūm-ı āsumāne
- S7b 222 Hidayet ṣem'idür her biri dīne
Delīl-i şıdkıdır rāh-ı yakīne
- V8b 223 Getür sākī kāmı şol at kulağı
Ki 'azm-i 'arş ider himmet ulağı
- 224 Gel iy muṭrıb girü söz ile sāz it
Nevālar gösterüp 'azm-i hiçāz it

toprak) dört halifesidir.

Evinden nimetlenen geride kalan dostları (ashabı), gökteki yıldızlar gibidir.

Her bir din için doğruluk mumudur. Şüphesizlik yolunun doğruluk delilidir.

Saki, göğe ulaşan yardım elçisi olan şu at kulağı (kadeh) hani, getir!

Ey çalgıcı! Gel de yeniden çalıp söyle. Hicaz makamından nağmeler sun.

**DER-BEYĀN-I MİRĀC-I HİKMET-İ
MİNĤACEŞ Kİ KEMTERİN-İ ŞİKĀR
PĀYEEŞ NŪH-ĀSUMĀNEST VE
MENZİLGEHEŞ ĤARĪM-İ ŞAĤN-İ
LĀ-MEKĀN***

**MİRACIN AÇIKLANMASI, HİKMETİ Kİ
ONUN EN BASİT MAKAMI DOKUZ
KAT GÖK, VE DURAĞI DA
MEKANSIZLIK ALEMİNİN
HARİMİDİR.**

- 225 Meger bir gece kim bād-ı bahārī
Mu'atṭar kılmışıdı rūzigārı
- 226 Cihān olmışıdı yekser şāf u sāde⁷³
Uyurdı āb şahrā-yı şāfāda
- 227 Gözi nergislerüñ varmışıdı ḥ'āba
Dili sünbüllerüñ düşmüşıdı tāba
- 228 Liḥāfında yaturdı gonca-i ḥandān
Kılurdı ḥ'āb içinde bülbül efgān⁷⁴
- 229 Çemenler şalmışıdı ḥāke bister
Anuñçün serv añup ser yatmağ ister
- 230 Bu demlerden o gül-berg-i nübüvvet
Olup ḥandān ruḥı ṭolmışıdı selvet⁷⁵
- 231 Egerçi ḥārzār-ı ehl-i işrāk
Gülāsā eylemişıdı dāmenin çāk
- 232 Velī ol gül-bün-i iclāl u iḳbāl
Olub bülbül gibi ḥoş fāriğü'l-bāl
- 233 Serā-yı Ūmmihānī içre çün āb
Alup nergislerin nūş-ı şeker-ḥ'āb
- 234 Liḥāfın goncaveş kılmışıdı ser-pūş
Yaturdı cām-ı ḥaḳdan mest ü medhūş
- 235 İderdi şöyle cān bağında seyrān
Ki ḳalmışıdı melekler aña ḥayrān
- S8a 236 Bulup cānile yakzān-ı devām o
Anuñçün dirdi ḳalbi lā-benām o
- V9a 237 Yilüp ol dem ḥiṭāb-ı ḥaḳda ta'cīl⁷⁶

Bahar rüzgarı bir gece, zamanı ıtrlandırmıştı.

Dünya baştan başa saf ve sade olmuş, su zevk uykusunda uyumuştı.

Nergislerin gözü uykuya varmış, sümbüllerin gönlü hararetlenmişti.

Gülen gonca yorganında yatar, bülbül uykusunda inlerdi.

Çimenler toprağa döşek sermişti. Bu yüzden servi, başını hatırlayıp yatmak istiyordu.

O peygamberliğin gül yaprağı, bu anlarda gülümsemiş, ruhu gönül rahatlığıyla dolmuştu.

Her ne kadar şirk ehlinin çalılığı, güle benzer eteğini parçalamışsa da...

o talih ve büyüklüğün, gül fidanının gönlü, bülbül gibi rahattı.

Ūmmihani'nin sarayında gözleri tatlı uykuyu su gibi içince...

yorganını gonca gibi başına çekmiş, Hakk'ın kadehinden sarhoş ve kendinden geçmiş olarak yatıyordu.

Can bahçesinde meleklerin kendisine hayran olacağı şekilde geziniyordu.

O devamlı uyanıklık hâlinde olduğu için kalbi la-benam derdi.

Cebrail o anda Hak hitabıyla hızla gelip,

* -B G / S7b İ8b L9b K9a V8b

şikār: -İ L K V

⁷³ u: -S

⁷⁴ efgān: elhān L K V

⁷⁵ ruḥı: ruh S

⁷⁶ yilüp: ṭolup İ;bulup K; bilüp V / ta'cīl: Cibril S // 226-b İrüp bād-ı şabā mānendi ta'cīl S

		Şabā mānend irişdi peyk-i Cibril	saba rüzgarı gibi haber ulaştırdı.
238		Açup rıfkile gül gibi lihāfın	Gül gibi yorganını nezaketle açıp, dedi:
		Yiter kılduñ didi dil i'tikāfın	“Gönül ibadetine devam ettiğin yeter.
239		Demidür nergis-i sir-ābuñı aç	Suya kanmış gözlerini açmanın zamanıdır.
		Yüzi gülsün cihānuñ nūruñı saç	Nurunu saç ki cihanın yüzü gülsün.
240		Ki sensin tāli ^c vü baht-ı dü-‘ālem	Sen iki alemin talihi olduğundan senin bir
		Gerekmez h̄āba varmak saña bir dem	an (bile) uyumana gerek yoktur.
241		Yiter mest oldu cān-ı hūşyāruñ	Uyanık canın yeterince mest oldu. Kalkıp
		Ṭurup cām-ı şafādan yaz hūmāruñ	safa kadehinden mahmurluğunu dağıt.”
242		Şalup gönliñe Hāq şevkin bu hālet	Bu durum gönlüne Allah arzusunu verdi ve
		Uyandı ol gül-i bāğ-ı risālet	o peygamberlik bahçesinin gülü uyandı.
243		Bakup gördi ṭurur peyk-i celili	Allah’ın elçisinin (Cebrail’in) ayakta durup,
		Ṭutar destinde bir raḥşān cemili	elinde parlak bir güzelliği tuttuğunu gördü.
244		Licām u zīn ü ālāti kamu nūr	Eyeri, dizgini ve her aleti nur içinde, almı
		Cebini māha beñzer çehresi hūr	aya yüzü de huriye benzer.
245		Cihān-peymā-yı pāy-i reh-neverdi	Yol giden ayakları dünyayı ölçer. Yerden
		Şalar yirden dil-i gerdūna gerdi	feleğin kalbine kadar toz salar.
246		Meh-āsā her kaçan gösterse cevlan	Ne zaman ay gibi dolaşa dokuz göğü
		Ṭoḳuz çarḫı virür hūrşide meydān	güneşin meydanı eder.
247		Bir adım yedi kişver sür‘atinde	Bir adım yedi ülke aşacak hızda. Şimşek
		Baṭıḍür berḳ anuñ seyri ḳatında	onun hızına nazaran ağır hareketlidir.
248		Didi Cibra’il iy şāh-ı hūceste ⁷⁷	Cebrail ona dedi ki: “Ey kutlu şah! Bu bağlı
		Sañadur muntazır bu raḥş-ı beste	at (binek) senin için hazırlanmıştır.
249		Bu dem ol dem dūrür kim eyleyüp ṭayr	Bu an (göklere) uçarak, Allah’ın cemalini
		Ḳılasın ḫaḳ cemālūñ gün gibi seyir	gündüz gibi seyredeceğin zamandır.”
250		Çün ol büşrāyı kıldı Muştafā gūş	Mustafa, o müjdeyi duyunca, gönül
		Ḳıyām itdi yirinden sīne pūr-cūş	coşkunluğuyla yerinden kalktı.
251		Süvār oldu o raḥşān bād-pāye	O parlak rüzgar ayaklıya (bineğe), binince
		Güneşdür irdi şan evc-i semāya ⁷⁸	sanki güneş göklerin burcuna çıktı.
252		Çün andan hāne-i dīn oldu ma‘mūr ⁷⁹	Din evi orada yapıldığından nur nüktesinde
		Göründi nükte-i nūrda ‘alī nūr	yüce nur göründü.
S8b	253	Melekler oldu göklerden şadā dih ⁸⁰	Melekler göklerden ses verdiler: <i>Her türlü</i>
		Ki <i>subḫānellezī esrā bi ‘abdih</i> ⁸¹	<i>kusur , ayıp ve eksiklikten uzak olan O</i>
V9b	254	Haremdeñ ḳudse ṭutdı çünkim ol rü ⁸²	<i>(Allah) kulunu yürüttü....</i>
		Zemīn itdi yüzün pāyine cārū	O Mekke’den Kudus’e yönelince zemin,
	255	Pūr olup gulḡul-ı şādī cihāna	yüzünü ayağına süpürge etti.
		Ġubār-ı nūr irişdi āsumāna	Mutluluğun gulgul sesi cihanı doldurup, nur
	256	İrüp Aḳşāda cem‘-i enbiyāya	tozu gökleri kapladı.
		İmām oldu ser-ā-ser aşfiyāya	Mescid-i Aksa’ya varıp bütün velilere ve
	257	Çün itdi mescid- i aḳşāyı pūr-nūr	peygamberlere imam oldu.
		Pes andan ḳıldı ‘azm-ı beyt-i ma‘mūr	Mescid-i Aksa’yı nurla doldurunca oradan
			Beyt-i Mamur’a (cennette bir köşk) yöneldi.

⁷⁷ Cibra’il: Cibril V

⁷⁸ evc-i semāya: evc-i hūmāya Ġ

⁷⁹ dīn. zīn Ġ LKV / nūrda: nūr L K

⁸⁰ şadā: şalā L K

⁸¹ نَسَبًا الَّذِي اسْرَى بِعَبْدِهِ (İsra, 17/11)

⁸² çünkim: çünki Ġ L K V / pāyine: yolına Ġ

258	Ƙadem bařdı hemİN mi‘rāc-ı nūra ‘Urūc itdi maƙām-ı māh u hūra ⁸³	Nur merdivenine ayak basar basmaz, ay ve güneş makamına yükseldi.
259	Sürüp pāyine rüyın ƙutb-ı eflāk ⁸⁴ Cemālin eyledi āyİneveř pāk	Göklerin zirvesinin ayağına yüzünü sürerek, (göğün) yüzünü ayna gibi ak pak kıldı.
260	Ƙamer na‘leynini idindi der ber Cemāli devre oldu sİKke-peyker	Ay (onun) ayakkabılarını (çıkartıp) göğsüne bastı. Yüzünün güzelliğı feleğe sİKke parlaklığı oldu.
261	‘Uṭārid hāme gibi indirtip ser Ruḥundan bağladı gül gibi defter	Merkür, kalem gibi baş eğip, (senin) yüzünden gül gibi defter bağladı.
262	Sürürİndan ṭurup raĖř itdi nāhİd Ruḥundan ser-te-ser nūr oldu hūrřİd	Venus sevincinden kalkıp raks etti. Güneş (senin) yüzünün parlaklığından baştan başa nur doldu.
263	İdüp çāvuřluk Behrām-ı řaf-der ⁸⁵ Dir idi <i>tarrİkū</i> iy kavm-i enver	Saflar yaran Behram (Merih), çavuşluk edip: “ Ey nurlu kavim! Yol verin” derdi.
264	Olup Bercīs hurrem dil deminden şerefler hāřıl itdi mağdeminden	Jüpiter’in gönlü sevinçle dolup taştı ve (onun) gelişiyle şerefler kazandı.
265	Zuḥal Hindū řİfat çākerlik itdi ⁸⁶ Eline řem‘ alup mehterlik itdi	Satürn Hindu gibi kulluk etti. Eline mum alıp çavuşluk etti.
266	Alup nūr-ı řevābitden řebāti ⁸⁷ Muḥİt oldu burūc-ı ‘āliyatı	Yıldızların nuruyla karar kılıp, yüce burçları kuşattı.
267	İriip her gökde birçok enbiyādan Ƙonuđlandı selām u merḥabādan	Her gökte pek çok peygamberle selamlaşıp merhabalaşarak ağırlandı.
268	Çü dikdi ‘arřa nūrİndan ‘ařāyı Müřİr oldu ‘ale’l ‘arřı ‘stevāyi ⁸⁸	Göğün zirvesine nurunun esasını dikerek, “emri gök üzerine hakimdir” ayetinin işaretçisi oldu.
269	Çü mülk-i lā-mekānı kıldı menzil Çığardı anda imkan ḥil‘atin bil	Mekansızlık ülkesini durak edinince, imkan kaftanını orada çıkardı.
S9a	270 İrişdi ṭır gibi <i>tarfetü’l-‘ayn</i> ⁸⁹ Zihİ menzilgeh oldur <i>ƙābe ƙavseyn</i>	Menzili olan kabe kavseyn (iki yay aralığı kadar)e göz açıp kapayıncaya kadar ok gibi ulaştı
V10a	271 Nice <i>ƙavseyn</i> ki <i>ev ednāya</i> irdi ⁹⁰ Denādan menzil-i a‘lāya irdi	Öyle kavseyn ki ev edna (daha da az) ya erdi. Yakından (yaklaştıdan) yüce menzile vardı.
272	Gidüp Aḥmedden ol dem mīm- i imkān Aḥad ƙaldı heman ol demde iy cān ⁹¹	Ey can! O anda Ahmed isminden mim harfi düştü ve ahad (bir) kaldı.
273	Gidüp çün perde oldu keşf-i dİdar Muḥammedden Muḥammed oldu bİ-zār	Perde açıldı ve yüz görünür oldu. Muhammed kendinden bezdi.
274	Olup bir demde toğsan biñ tecellİ Virüp her bir tecellİ yüz tesellİ	Bir anda doksan bin görüntü (yansıma) oluştu. Her görüntü yüz teselli verdi.
275	Dönüp ‘aynel-yaĖĖn ḥaĖĖa’l-yaĖĖİne ‘İnāyetler olup ol řāh-ı dİne	Gözle görüp anlama, akıl ve kalple görmeye döndü. Dinin şahına lutufda bulundu.

⁸³ maƙām-ı māh: maƙāmāt İ

⁸⁴ ƙutb: ƙalb V

⁸⁵ çāvuřluk: çavuşveş İ / طرڤو

⁸⁶ Hindū: Hindī K

⁸⁷ nūr-ı: nūrı K V

⁸⁸ علي العرش استيوا A`raf, 7/54; Yunus 10/13; Ra`d 13/2; Taha20/5; Secde, 32/24; Hadid, 57/4)

⁸⁹ طرفت العين / قاب قوسين (Necm, 53/9)

⁹⁰ او ادنا (Necm, 53/9)

⁹¹ demde: yirde L K V

	292	Yem ü kân feyzinüñ sermâyedârı Dilüñdür nüŝa-i kevneyni câmi ^c Zamîrüñ nür-ı hâkdan şems-i lâmi^c	sermayecileridir. Gönlün iki alemin suretini içerir. Gönlün, Allah'ın nuruyla parlayan güneştir.
	293	Nola bir zerre ol nür-ı İlähi ⁹⁶ Dilüñden lem ^c alar urup kemâhi	İlahi nurdan bir zerre senin gönlünde ışıltilar saçsa şaşılmaz.
	294	Yağup şem ^c i zebânın Lâmi^c inüñ Münevver kılsa cânüñ Lâmi^c inüñ	Lami'î'nin dil mumunu yaksa, canını aydınlatsa...
	295	Sañâ itdüğçe irsâl-ı taħiyyât Aña keşf olsa esrâr-ı ħafıyyât	Sana dua ve selam gönderdikçe gizlilik sırları ona (Lami'î'ye) açılssa...
	296	Vücüdün zerreveŝ cezb idüp anuñ Münevver bedri kılsañ âsumânuñ	Onun vücudunu zerre gibi çekip, göklerin nurlanmış dolunayı etsen.
	297	Varup ya ^c ni der-i gerdün-safaña Yüzün gün gibi sürse ħak-i pâna ⁹⁷	Yani, felek (gibi) zevkli kapına varıp, yüzünü güneş gibi ayağının tozuna sürse.
	298	Ğubârın eyleyüp na ^c leynüñüñ tâc Felekveş nola bulsa ħâdr u mi ^c râc ⁹⁸	(Senin) ayaklarının tozunu başına tac edinip, gök gibi yücelik değerini bulsa ne olur?
	299	Mu ^c ağtar kılsa buyuñdan meŝâmın Seher gibi münevver itse ŝâmın	Kokunla burnunu ıtırladırsa, gecesini gündüz gibi aydınlatsa...
	300	Sürüp ol ravzanuñ ħâkine çehre Günü şalsa felekde mâh u mihre	o bahçenin (kabrinin), toprağına yüz sürüp, günü gökteki ay ve güneşe salsa...
	301	Ğubâr-âlud idüp rüyın o secde Getürse cân u dilden anı vecde	O secde, yüzünü toza bulayıp, onu samimiyetle coştursa...
S10a	302	Girbânım idüp gül gibi şad-çâk Disem bülbülleyin medħüñ ħarâbnâk	yakamı gül gibi yüz parça edip, bülbül gibi neşeyle övgünü yapsa.
V11a	303	Sirişk-efşân olup ŝevküñle her-bâr Şehab-âyîn ne var olsam kehrübâr	Her defa arzunla gözyaşları döküp, bulut gibi güzel sözler saçsam ne var?
	304	İdicek tütüya ol ħâk-i pâyı Baña ravzañdan itsün merhabâyı	O ayak tozunu sürme edince, bana bahçesinden (kabrinden) merhaba desin.
	305	Açup ol ravzadan rahmet ħapusın Buyursañ eylesem ħizmet ħapusın	O ravzadan rahmet kapılarını açıp, emretsen de hizmette bulunsam.
	306	Yüzüm cârub kılsam dergêhüñde Ķazansam yüz şuyın ħâk-i rehüñde	Yüzümü dergâhında süpürge edip, yüz suyunu (itibarımı) yolunun tozunda bulsam.
	307	O olup ol dergêhüñ kelb-i ħâķiri Ķacil kılsam felek ŝahñında şiri	O dergâhın basit bir köpeğı olup, felek meydanında aslamı utandırsam.
	308	İlähi ravzası nürından anuñ Münevver kııl dilin ħalk-ı cihânuñ	Ya Rabbi! Onun kabrinin nuruyla cihan halkının gönlünü nurlandır.
	309	Vücüdün rahmet itdüñ kâyinâta Şefâ ^c at eylegil didüñ ^c uŝâta	Vücudunu kainata rahmet ettin. Günahkarlara şefaata et, dedin.
	310	Şefâ ^c at oldı çün işyâna mevķüf Benem ^c âlemde ^c iŝyân ile mevŝüf	Şefaata isyana üstün geldiğı için, alemde isyarla vasıflanan benim.
	311	Ķaķikât ħaķķumuz oldı şefâ ^c at Çü ħaķsın ħaķķı itmezsin izâ ^c at	Gerçekten şefaata hakkımız oldu. Sen doğrusun ve hakkı kaybetmezsin.
	312	Ķadeħ şun sâķiyâ kıılma bahâne Dimez bir kimse anuñçün bahâ ne	Ey saki! Kadeh sun. Bahane bulma. Kimse onun için “ fiyatı nedir?”, demez.
	313	Ķıl iy muğrib nevâ-yı pür- füsünlar	Ey çalgıcı! Büyü dolu nağmeler oku.

⁹⁶ nola: bula L K / lemèalar: bir lemèa İ

⁹⁷ pâna: pâya K

⁹⁸ felekveş: felekdür S / ħâdr-i: ħâdr ü L K V

Demüñden oda yansun erġanūnlar

Nefesinle orglar ateşlere yansın.

SEBEB-İ TAHRİR-İ İN KİTĀB-I
MÜŞKİN-NİKĀB VE BĀ'İŞ-İ
TAHRİR-İ İN HĪTĀB-I MÜSTETĀB
VE ŞİKĀYET EZ NİKĀYET-İ
SĪPĪHR-İ MĪHNET-MEDĀR U
HĪKĀYET EZ ĞAVĀYET-İ
RŪZĠĀR-I RŪZĠĀR*

ZAMANIN BELALARININ
SAPTIRIŞININ HĪKAYESİ VE
SİKİNTİLİ DŪNYANIN
PERİŞANLIĞINDAN ŞİKAYET VE BU
HOŞ KİTĀBIN YAZILIŞ SEBEBİ

- 314 Olup bir niçe müddet hem-demüm ġam
Ferāġāt ūzre olmuşdum muşammem
- 315 Ķabūl- ı inzivā idūp elemden
Derūn uzlet- pezīr olmuşdı ġamdan
- 316 Der-i ġatır sūġāndan beste idi
Ķnālardan dil ū cān ġaste idi
- S10b 317 Gehi reh-zen olurdı faġr u fāġa
Gehi tende bulunmazdı ifāġa
- V11b 318 Ğam-ı evlād olup her-bār ser-bār⁹⁹
Cihāndan miġnet idi ġāşıl-ı kār
- 319 Girībān-ġirūm olsa tañ mı bu ġam
Ki çekmişdür bu derdi enbiyā hem
- 320 Ğam-ı ferzend müşkil ibtilādur
Olursa miġnet olmazsa belādur
- 321 Olup her biri kesb-ılme meşġūl
Beni eyler suᶤāl-ı zerle mesᶤūl
- 322 Dirīġā ġadr-i gevher ġāk olupdur
Ki her ġazzāf bir ġakkāk olupdur
- 323 Düşūp ġadr-i hūner yek-ser kesāda¹⁰⁰
Şalāh ehli olup māyil fesāda
- 324 Cihānuñ revnaġı hezl ūzre oldı
Kemāl ehlin felek ᶤazl ūzre oldı
- 325 Yaşuñ sīmīne baġmaz kimse zersūz
Ķazā şadrına geġmiş her ġadersūz
- 326 Ķulūbın baġlayup imsaġ ū zınnet¹⁰¹
Diler senden ġabūl-ı fażla minnet
- 327 Nişar itseñ suġenden dūrr-i meknūn
İderler genc-veş ġak iġre medfūn
- 328 Virūrsen müfte hep taġġıġ dirler¹⁰²
Bahā umsañ ġamu terzıġ dirler
- 329 Cihānda ol kim erbāb-ı keremdūr
- Bir süreliğine ġam arkadaşım olmuştı ve
her şeyden el etek çekmeye karar
vermiştim.
Elemden uzaklaşmayı kabul edip, ġönūl
ġamdan (sakinip) yalnızlığa çekilmişti.
ġönūl kapısı söze kapanmıştı. ġönūl ve can
insanlardan rahatsız olmuştı.
Bazen yoksulluk ve muhtaġlık yol kesici
olur, bazen bedende iyileşme hāli olmazdı.
Çocukların derdi her defasında başa yük
olmuş, dūnyadan bana kalan sıkıntı
olmuştı.
Bu, peygamberlerin bile çektiġi dert yakamı
yırtsa şaşılır mı?
Oġul derdi zor bir sıkıntıdır. Olursa eziyet,
olmazsa beladır.
Her birisi ilim elde etmekle uğraşıp beni
altın sorusuyla sorumlu tutarlar.
Ne yazık ki cevherin deġeri toprak olmuş,
her çömlekçi bir oymacı olmuştur.
Hūnerin deġeri kıtlığa düşūp, iyilik sahipleri
bozgunculuġa yönelmişti.
Dūnyanın aydınlığı eğlenceden ibaret oldu.
Felek olgun insanları sürer oldu.
Çıkar gözetmeksizin kimse kimse iġin
üzüntū duymaz. Talihsizin başına gelen
kaza olarak kabul görūr.
Kalplerini cimrilik baġladıġı halde, senden
faziletli olduklarını kabul etmeni isterler.
Söz incilerini daġıtsan, hazine gibi yere
gömerler.
Bedava versen hep doğrudur derler. Kıymet
umsan hepsi rızıktır derler.
Dūnyada cömert olanlar benim gibi parasız

* -B G / S10a İ11a L11b K11b V11a

⁹⁹ her bār ser-bār: ser bār her yār S / idi: itdi K

¹⁰⁰ hūner: gevher L K V

¹⁰¹ ġulūbın: ġulūbı L K

¹⁰² dirler: iderler K

	Benüm gibi faķır ü bī- diremdir	fakirlerdir.
330	Kerem kermīn kirm yimiş iremde Kerem diseñ kerem dirler o demde	İrem bağında kerem asmalarını kurtlar kemirmiş. O dönemde kerem istediklerin (döner) senden kerem isterler.
331	İşi dün gün kemāl aşhābınuñ āh Felekveş hāli māl erbābınuñ cāh	Olgunluk sahiplerinin işi daima ah çekmek, zenginlik isteyenlerin hāli ise felek gibi makamdır.
332	Bugün kim gevherüñ hāk oldı ķadri Hüner ehli ʿaceb mi çekse ğadri ¹⁰³	Cevherin kıymetinin toprak olduğu bugün hüner ehli vefasızlık çekerse şaşılmaz.
333	Yüzi hālķuñ ser-ā-ser māla döndi Hüner bāzīķe-i eţfāle döndi	Halkın yüzü tamamen mala döndü. Hüner çocuk oyununa döndü.
S11a	334 Cihānı şöyle tutmuşdur zehārif Şayılr cehle ʿarz itseñ maʿārif	Kıymetsiz şeyler dünyayı o kadar kaplamıştır ki marifet sunsan cehalet sayılır.
V12a	335 Gör āhır şemʿveş ehl-i beyānı Yaķar başına āteşler zebānı	Beyan ehlini (şairleri) gör ki sonunda dilleri başlarında mum gibi ateş yakar.
336	Aķar ırmaķeyin her demde yaşı Ol ırmağuñ ciĝer dāĝında başı ¹⁰⁴	Her an ırmaķ gibi gözyaşları akar. O ırmağın kaynaĝı ciĝer daĝındadır.
337	Ķılurlar hāndeler giryān olursuñ İderler zevķler büryān olursuñ	Onlar güler sen ağlarsın. Onlar zevk içindeyken sen ateşler içinde olursun.
338	Eger hünerile hāl olmazsa eşʿār İderler hāleti yok deyu işʿār	Eĝer şiirler hünerle desteklenmezse onu niteliksiz olarak deĝerlendirirler.
339	Cevāhir gibi kılsañ nazm u inşā ¹⁰⁵ Ħarf yerine geķmez biri aşlā	Cevherler gibi şiir ve nesir yazsan biri (bile) asla harf yerine geķmez.
340	Hüner ʿarz idüp umsañ dest-i müzdi Temāşā eyleñüz dirler bu düzdi	Hüner sunup karşılık elini beklesen, bu hırsıza bakın derler.
341	Hünerden hāşılıuñ çün ola nekbet Kim eyler cān u dilden āna raĝbet	Hünerden kazancın bahtsızlık olunca ona kim içtenlikle raĝbet eder.
342	Bu ahvāli görüp el-ħaķ zamāndan Ķabül-ı ʿuzlet itmişdüm cihāndan	Gerçekten de zamanın bu hālini görüp, dünyadan el ayak çekmişim.
343	Bu gerdişden ķavīʿ ibretde idüm Dil ü cāndan ĝam u ĝayretde idüm ¹⁰⁶	Bu gidişattan çok ders çıkarıp, yürekten dertliydim ve çekemezdim.
344	İdüp zincīr-i fikret birle pā-best Çeküp şuĝl-ı cihāndan ser-be-ser dest ¹⁰⁷	Düşünce zinciriyle ayaĝımı bağlayıp, dünya meşgalesinden büsbütün el çekmişim.
345	ĝam efʿisinden olsam zār u mużtarr Yir idüm faķrden tiryāk-i ekber	Gam yılanından inleyip çaresiz kalsam, en büyük ilacı fakirlikten yerdim.
346	Ne dem kim şunsa zehri nīş-i miħnet Ķılurdum şabr cedvārına minnet	Sıkıntı iĝnesi ne zaman zehir sunsa, sabrın safran köküne minnet ederdim.
347	Yüzüm zer yaşumu sīm itmiş idüm Zamānum derde taķsīm itmiş idüm	Yüzümü altın, göz yaşımı gümüş etmişim. Zamanımı derde bölmüşüm.
348	Derūndan ĝāh sūz u āh u nāle Gehī taķdīre bu ħali ħavāle	Yürekten bazen ah edip inledim bazen yandım. Bazen de bu hāli kadere havale ettim.
349	Belālar şalsa cānı sūz u tāba Dimezdim fūls-i aħmer āfitāba	Belalar canımı ateşe atsa da güneşe kızıl mangır (bakır sikke) demezdim.

¹⁰³ ğadri: ĝavri L K

¹⁰⁴ daĝında: taĝında İ L K V

¹⁰⁵ nazm u inşā: nazm-ı inşā L K V

¹⁰⁶ cāndan: cān L

¹⁰⁷ ser-be-ser: ser-te-ser V

	350	Cihānı tutsa ihsān ebri her-bār Güher olsun el açmazdum şadefvār	İkram bulutu her zaman dünyayı kaplasa da sedef gibi inci olsun diye el açmazdım.
S11b	351	Yakup tozutsa dehri şarşar-ı gam Yakup kül kılsa çarhı āzer-i gām ¹⁰⁸	Keder fırtınası dünyayı yakıp toz içinde koysa, gam ateşi feleği yakıp kül etse de...
V12b	352	Yaşamı gül gibi çāk itmezidüm Şu gibi çehremi hāk itmezidüm	yakamı gül gibi yırtmaz, yüzümü su gibi toprak etmezdim.
	353	İçüp hūn-ābe-i dilden şarābı Yiter dirdüm baña bağrum kebābı	Gönül kanından şarap içip bağrımın kebabı bana yeter derdim.
	354	Deründan kendü hālüm ağlar idüm Ciger ʿisyān odından tağlar idüm	Yürekten kendi hālime ağlardım. İsyān ateşinden ciğerimi dağlardım.
	355	Bu gamlardan olup herdem kemān- gūr ¹⁰⁹	Bu gamlarla her zaman yay tutup, sonunda ahım gönlümden ok gibi çıkardı.
		Çıkardı dilden āhum nitekim tır Tutuşdı dil derūnum oldı pür-tāb ¹¹⁰	Gönlüm tutuştu, yüreğim hararetlendi. Beğnim ateş, gözlerim yaş doldu.
	356	Dimāğum tōldı āteş gözlerüm āb Degül çok derd ü miḥnet kıllet-i māl	Mal azlığı çok dert değil; ama iş yokluğu çok zordur.
	357	Çatı müşkildür ammā faqr-ı aʿmāl Çü bildüm hāşıl olmaz genc-i bī-renc	Sıkıntı olmadan hazine bulunmayacağını anladığımdan kederimi terazi gibi ölçüyordum.
	358	Terāzuvār olmuşdum elem-senc	Meğer zevkle vakit geçiren dostlardan biri sevgi ve vefayla ben değersiz hatırlayıp...
	359	Meger kim biri yārān-ı şafādan Bu hāki yād idüp mihr ü vefādan	kerem edip hüznü dolu evime geldi. Sevinç gösterip sarhoşça geldi.
	360	Keremden külbe-i aḥzāna geldi Meserret gösterüp mestāne geldi	Gönlüden dosdoğru dua edip, bir aşk kitabı verdi.
	361	İdüp dilden duʿāyı şādıkāne Çıkardı bir kitābı ʿāşıkāne	Dedi: “Bu, aşk ve vefa hikayesidir, gönül ehli (bunu) dinlemekten zevkle dolmuştur.
	362	Didi bu kışşa-i Mihr ü Vefādur Semāʿından dil ehli pür-şafādur	Onun adı Veys ve Ramin’dir. Bu zamanda tamamını gören olmamıştır.
	363	Ki ʿunvānidur ānuñ Veys ü Rāmīn Bu devr içinde görmüş yok tamāmın ¹¹¹	Varlığı marifet gibi az bulunur. Cevherleri yıldızlar gibi ışık verir.
	364	Vücūdı maʿrifet-mānend kem-yāb Virür gevherleri encüm-şifāt tāb	Onu Fahrettin-i Cürçani yazdığından irfan sahipleri yüzüne âşıktırlar.
	365	Ki nazm itmişdür anı Faḥr-i Cürçān Cemali ʿāşıkıdur ehl-i ʿirfān	Sana daha önce sultanın emriyle ferman edilmişti.
	366	Saña sâbıkda fermān olmuşıdi Bu yüzden emr-i sulṭān olmuşıdi	Bu büyülerle dolu efsanenin kitabına bütün alem halkı tutkundur.
S12a	367	Ki bu efsāne-i pür-sihr-i efsūn Ki ʿālem ḥalkıdur ḥüsnine meftūn	Rum (Anadolu) tarzıyla nazm edilip, sultan unvanıyla yazılsın.
V13a	368	Olup Rumī ʿibāret üzre manzūm Ola ʿunvān-ı sulṭānile mersūm	Varlığı alemde kalmadığından bu konu mecburen kapatılmıştı.
	369	Vücūdı olmağın ʿālemdə mefkūd Zarūretten bu bāb olmuşıdi mesdūd	Fırsat el verince yardım etmek gerekir. Devrin şahı için hizmet etmek gerekir.
	370	Çü fırsat virdi el himmet gerekdür Şeh-i devrān için ḥizmet gerekdür	

¹⁰⁸ çarhı: çarhın L

¹⁰⁹ her dem : ḫaddüm L K

¹¹⁰ tutuşdı: dutuşdı L K

¹¹¹ tamāmın: bahāmın L K

- 371 Tapuñdan soñra hem ol nazm-ı bākī
Ola devr içre meclislerde sākī
- 372 Kıla şahbā gibi āfākı ser-mest
Semāc ehli cihāndan silkeler dest
- 373 Çün ol yār eyledi bu resme takrīr
Gönül levhine rengi geçdi tahrīr
- 374 Elinden aldum ol zībā kitābı
Götürdüm söz ‘arūsından niķābı
- 375 Temāşā eyledüm hüsni ü cemālin
‘İzār u çeşm u zülf ü haṭṭ u hālīn
- 376 Egerçi çarḥa irmiş şān-ı hüsni
Yoğ ammā zerre deñlü ān-ı hüsni
- 377 Geçilmiş gerçi çok efsün u nīreng¹¹²
Velīkin nazm süst efsāne bī-reng
- 378 Çü görmüş kimse kılmaz merḥabāyı
Hemān hacletden itmiş ihtifāyı
- 379 Tūlūc-ı hüsni şubḥ-ı kāzib imiş
Cihān gizlendiğüyçün rāğīb imiş
- 380 Derūndan meyl-i hāṭır kōpmadı hīç
Görüp hüsni dil ü cān itdi ser pīç
- 381 Hūşuşā ‘uzlet idi cānda merkuz
Ruḥı şem‘inden olmadum dil-efrūz¹¹³
- 382 Didüm ol yāre şimdi hayretüm var
Sūḥān-perdāzlıkdan nefretüm var
- S12b 383 İdüb ṭab‘um tamam eş‘ardan ‘ār
Olubdur virdüm *el-‘ār u ve ‘lā ‘n-nār*¹¹⁴
- V13b 384 Nedür ‘azl-i ğazel ebyāt-ı müşek¹¹⁵
Olur çerḥ-āşiyān sīmurğa bī-şekk
- 385 Yiter hengāme-cūy oldum cihānda
Yiter bīhūde-gūy oldum cihānda
- 386 ‘Urup ‘ilm ü hüner zeyline pençe
İrişdi nazm u nesrüm **bist ü pence**
- 387 Belī gevher gibi söz pūr-bahādūr
Velī ḥaslar öñinde kehrübādūr
- 388 Ḥālāvetden şu cān kim bī-ḥaberdür
Şeker şunsañ helileciden beterdür
- 389 Ne ḥācet artuğ eksük zaḥmet ü renc
Çü henzel birle birdür nār u nārenc
- 390 Ne lāzım eylemek bī-hūde feryād
- Hem o ebedi nazım (eseri) senin huzurundan sonra meclislerdeki devirlerin sakisi olsun. Şarap gibi ufukları sarhoş etsin. Dinleyenler dünyadan el çeker.”
- O dost bu şekilde anlatınca üslubu gönül levhasına yazıldı.
- O güzel kitabı elinden aldım. Söz gelininden örtüyü kaldırdım.
- Yüzünün güzelliğini yanağını, gözünü, zülfünü, benini ve yanak tüylerini seyrettim.
- Her ne kadar yüzünün güzelliği feleğe ulaşmışsa da güzelliğinin zerre kadar çekiciliği yok.
- Pek çok hile ve büyü yapılmışsa da nazm (şiiir) değersiz, hikaye renksiz.
- Kimsenin (esere) bakmadığını görünce utancından hemen gizlemiş.
- Güzelliğinin doğuşu yalancı şafakmış; Herkes, (eser) görülmediği için rağbet edermiş.
- Gönülden hiç samimi yöneliş olmadı. Gönül ve can, güzelliğini görünce baş çevirdi.
- Kısacası canımızda saplanmış olan yalnızlıktı. Gönüm yüzünün mumundan hiç aydınlanmadı.
- O dosta dedim ki: “Şimdi hiçbir şeyle uğraşmıyorum. Şairlikten de nefret ediyorum.
- Tabiatım şiiirden büsbütün utanır ve hep şunu tekrar ederim: Utanmak yakıcı ateş gibidir.
- Gazeli sürgüne gönderip fare yavrusundan söz etmek ne? Şüphesiz ki anka yüce göklerde yaşar.
- Yeter bu dünyada kavga aradığım, boş sözler söylediğim.
- İlim ve sanat eteğine pençe attım. Nazım ve nesir eserlerim yirmi beşe ulaştı.
- Evet, söz inci gibi çok değerlidir. Fakat ot önünde saman kapandır.
- Şirinlikten habersiz olan şu cana şeker sunsan (acı) helilec (bitkisin)den beterdir.
- Az ya da çok sıkıntı ve zahmete ne gerek var. Nar ile narenciye ebu cehil karpuzuna eştir.
- Boş yere inlemeye gerek yok. Bu eski temel, (yıkılacak) ses çıkarmaktadır.

¹¹² efsün u: efsün-ı S İ

¹¹³ efrüz: firüz S V

¹¹⁴ ال عارولا النار

¹¹⁵ Beyit: -L

	Şadā virür hemīn bu köhne bünyād	Bu zamanda her ateş böceği, kendini gökleri yakan güneş sanmaktadır.
391	Bugün devr içre her kirm-i şeb-efrüz	
	Şanur kendüyi mihr-i āsumān-süz	
392	Nice yaqsun kişi meh gibi sīne	Cam, elmastan ayırt edilmedikten sonra insan nasıl ay gibi yürek yakısın.
	Ki fark olmaz güherden ābgīne	
393	Ferāgat üzredür hātır muşammem	Gönlüm inzivaya karar vermiştir. Yüreğim dert, sıkıntı ve kederle doludur.
	Ṭoludur sīne derd ü miḥnet ü ğam ¹¹⁶	
394	Peşīmanem perişān güftelerden	Dağınık sözlerden pişmanım. Söz meclisindeki uyumuşlardan biriyim.
	Benem söz meclisinde ḥuftelerden	
395	Zebān imiş ziyān iy yār-ı ğam-ḥār	Ey gamlı dost! Sen de dilini tutmaya çalış. Dilini tutmamak zararlıdır.
	Dilün ṭut kādır iseñ sen daḥi var	
396	Bu dem söz sükkerin almaz mizācum	Şu anda mizacım söz şekerini almış. Sirkemin ilacı bana yıllarca yeter.”
	Bañā yıllar yiter sirkem ‘ilācum	
397	İşitdi bu sözi çün ol vefādār	O vefalı dost, bu sözü işitince dedi ki: “Ey sırları söyleyen tuti!
	Didi iy ṭūṭi-yi güyā-yı esrār	
398	Revā mı dehre şatmak turş-rūy ¹¹⁷	Bu dünyaya (halka) ekşi yüz satmak uygun mudur? Testiyi doldur acı şarap içelim.
	Mey-i telḥ içelüm pür kıl sebūy	
S13a	399 Dilüñdür çün kilīd-i nazm-ı ‘ālem	Alemin nazımının kilidi senin gönlündür. Neşenin kilit gibi kapalı olması gerekmez.
	Gerekmez ḳuflveş kāmūñda müdgām	
V14a	400 Bu dem bāğ içre kıl iy bülbül āheng	Ey bülbül şimdi, çaylaklar kemiklerimi çeng etmeden, nağmeler oku.
	Zağanlar üstühānuñ itmedin çeng	
401	Sühān ṭütleri gūya gerekdür	Söz tutileri söz söylemelidir. Beyan (güzel söz) meclisinde şekerler gereklidir.
	Beyān bezminde sükkerhā gerekdür	
402	Şunuñ kīm kīsesi pür sīm ü zerdür ¹¹⁸	Kesesi altın ve gümüşle dolu olan kişi niçin içerse içsin hoştur.
	Ne yüzden ‘işret itse ḥübterdür	
403	Anuñ kim desti ni‘metden tehīdür ¹¹⁹	Eli nimetten mahrum olan kişi içmeye (eğlenmeye) çalışsa da devrin aptalıdır.
	Çapınsa ‘ıyşa devrūñ eblehidür	
404	Biḥamdi ʾİlah ḥazineñ pür-güherdür	Allah’a şükür ki hazinen altın doludur. Hüneri ortaya çıkarmak da bir hünerdir.
	Hüner ızharın itmek hem hünerdür	
405	Şavur āfāka ‘ırfān ḥırmenini	İrfan harmanını ufuklara savur ki harman artığı toplananlar eteklerini doldursunlar.
	Pür itsün ḥūşe-çinler dāmenini	
406	Zamīrün Enverī tab‘uñ Senāyī	Ey Lami’i! Gönlün Enveri, yaradılışın Senayi’yken ışığı kesmek yakışır mı?
	Olur mı Lāmi’ kesmek ziyāy	
407	Virür sihrile şuyuñ oda peyvend	Suyun sihirle ateşe varır. Dilinde düğüm ve bağa gerek yoktur.
	Lisānuñda gerekmez ‘uqde vü bend	
408	Yürü dün gün yed-i beyzāñı göster	Yürü de daima beyaz (mucizevi) elini ve kalem değneğinden ejderhanı göster.
	Ḳalem çūpinden ejderhānı göster	
409	Çerāğ-ı düdmān-ı ‘ışksın sen	Sen aşk ocağının kandilisin. Dünya nurunla aydınlansa şaşılır mı?
	Ne ṭañ nūruñdan olsa dehri rüşen ¹²⁰	
410	Bugün incinme çarḥ-ı bī-ḳarāre	Bugün kararsız feleğe incinme. Güneş alemde yıldızsız olur.
	Güneş ‘ālemde olur bī-sitāre	
411	Eridüp ‘ışk odından sīne yağın	Aşk ateşiyle yürek yağını eritip, sayısız

¹¹⁶ B nüshası bu beyitten itibaren devam ediyor.

¹¹⁷ B’de *dehre* kelimesinin üstünde *bañā* sözcüğü yazılmış.

¹¹⁸ kīsesi: şīsesi S

¹¹⁹ ni‘metden: ḥikmetden V

¹²⁰ olsa: itseñ İ B L K V

	Uyarduñ bî-‘aded bezmüñ çerāğın	meclisin mumunu yaktın.
412	Dilüñ ğamdan göyündürmek revā mı	Gönlünü gamla yakmak, yanan mumu söndürmek uygun mudur?
	Yanar şem‘i söyündürmek revā mı	
413	Bu sūzīş saña çün virmez tenezzül	Bu yanıklık senin değerini düşürmezken gönlün ne için titrer?
	Ne için hātırūñ eyler tezelzül	
414	Mu‘aṭṭar kıl cihānı micmer-āyīn	Dünyaya buhurdan gibi hoş kokular saç.
	Münevver eyle söz çarhınuñ ayın	Söz göğünün ayını ışıklandır.
415	Nevā-yı dil-beriden eyle sāzı ¹²¹	Sevgili nağmesiyle sazını çal. Âşıklık kumarından tavla oyna / hokkabazlık et.
	Ḳımār-ı ‘āşıkīden mühre-bāzı	
S13b	416 Ḳanā‘at ḳāfın itdüñ çünki mesken	Kanatın kaf dağımı mesken ettiğinden simurg gibi hırs gözünü kapa.
	Kesil simurğveş ‘ayn-ı tamā‘dan	
V14b	417 Nedür dīnār iki yüzlü münāfīḳ	Dinar (dediğin) nedir: İki yüzlü münafık. Hiç akıl sahipleri ona âşık olur mu?
	Ḥired ehli olur mı aña ‘āşīḳ	
418	Güher didükleri çün kim hünerdür	Cevher dedikleri hünerdir. Hazinesin elmas doludur. öyle ise altına ne gerek var.
	Ne hācet zer hāzīneñ pür-güherdür	
419	Mefāhirden ten olsa cümle ‘üryān ¹²²	Ten bütünüyle övgüden arınırsa canın sırdaşı her an erdem olur.
	Fezāyıldür demādem hem-dem-i cān	
420	Nedimüñ ‘aḳl u danīşdür hemīşe Sühān- perdāzlıḳdur saña pīşe	Sohbet arkadaşın her zaman akıl ve bilgidir. Senin için güzel söz söylemektir.
421	Mesīhā dem bulunur ḥar sözün ḳo	Putperestlerin aptalca sözlerini bir yana bırak Hayat suyu gibi can verici İsa sözleri söyle.
	İçür āb-ı ḥayāt Āzer sözün ḳo	
422	Kelīm-āsā ‘aşāñı ṭūra dikseñ	Asanı İsa gibi Tur dağına diksen (bile) yakarışında hakkıyla samimi ol.
	Münācātuñda ol ḥaḳḳıyla cāndan	
423	Ḳo ṭapsun Sāmīrī gūsālesine	Bırak Samiri, buzağıya tapınsın. Bu ateşli yürek (onu)yakıp kül edecek.
	Yakup kül idiser bu nār-ı sīne	
424	Bu yüzden mevc urup deryā-yı ḡayret ¹²³	Gayret denizi bu şekilde dalgalanınca hayret girdabı seni boğmasın.
	Seni ḡarḳ itmesüñ girdāb-ı ḡayret	
425	Cihān ḥuffāş olursa ḡam degüldür	Dünya yarasa olursa gam değildir. Ay gibi güneşe çok az (bile) yaklaşması mümkün değildir.
	Meh-āsā mihre ḳābīl kem degüldür	
426	Ḳanatlıdur sühān sen ol nevā-sāz	Söz kanatlıdır. Sen nağmecisi ol. Ne zaman ehlini bulsa uçar.
	Bulur ehlin ḳaçan kim ide pervāz	
427	Biḡamdi ‘İllah senüñdür ḥātır-ı pāk ¹²⁴	Allah’a şükür ki senin kalbin temizdir. Niçin şerefini düşüresin.
	Ne için āb-ı rüyın idesin ḥāk	
428	Ne kim dirseñ şehüñ adına dirsın	Ne söylesen şahın adına söylersin. Yanlış (olan) ne diyorsun (ki) özürlerini kabul etmezler.
	Ḳabül itmezler a‘zāruñ ne dirsın	
429	Du‘ādur şāh için naḡmuñ me‘ālī	Şah için şiirin anlamı duadır. (Sen) duacısın duadan geri durma.
	Du‘ācısın du‘ādan olma ḥālī	
430	Ne kim dirseñ ḳabul-ı şāh besdür	Her ne dersin şahın kabulü yeterlidir. Makamınca (söylenen) sözün kabulü kayırılmıştır.
	Ṭapuñdan söz ḳabūlı mültemesdür	
431	Girü bu tuḡfe-i nev şāha varsun	Bu yeni armağan padişaha ulaşsın. Yüzünü toprak ederek dergāha varsın.
	Yüzün ḥāk eyleyüp dergāha varsun	

¹²¹ dil-beriden: dil-rübādan K

¹²² olsa: olur İ B L K V

¹²³ urup: idüp S

¹²⁴ ḥātır-ı: ḥātırūñ L K

	432	‘Uyüb-ı ‘ālemi kılma bahāne Hüner-bīndür şehenşāh-ı zamāne	İnsanların ayıplarını bahane etme. Devrin şahı hünerden anlar.
S14a	433	Çü nām-ı şeh gühervār oldu der-güş ¹²⁵ Deründan baħr-girdār eyledüm cüş ¹²⁶	Şahın adı inci gibi kulakta olunca gönülden deniz gibi coştum.
V15a	434	Olup feyz-i ‘ināyetden meded-cüy ¹²⁷ Sühān çevgānına kıldum dili güy 435 Çeküp ser goncevār estār-ı ceybe Düşüp bülbül gibi gülzār-ı ğaybe 436 Olup pür-berg ü bu Īsī-deminden ¹²⁸ Nevālar eyleyüp cān ‘āleminden 437 Ser-i zānūyı idindi serüm taht ¹²⁹ Açıldı dīdeveş āyīne-i baht 438 Koyup ol köhne tarzı fikr-i reh-rev ¹³⁰ Hemāndem kıldı ‘azm-i kışsa-i nev 439 Hāyāl olup füsün-sāz u dem-āver Hemīn bağladı bir efsāne-i ter 440 Nesīm almış degül bū güllerinden Perīşān dil şabā sünbüllerinden 441 Nevāsı bülbülünñ cān bağışlar Hevāsı demlerinñ cānda işler 442 Ki her bir beytidür bir şem‘-i dil-süz Ĝamından meş‘al-i mehdür siyeh-rüz 443 Mu‘arrā şehdi ğavġā-yı megesden Mülevveş olmamışdur dest-i kesden 444 Ne delmişdür dürin elmās-ı fikret Ne hergiz el urupdur ehl-i hayret 445 Umarum cilve-sāz olduġda her-ġāh Diye ervāh-ı kudsi bārekallah 446 Şu gibi gerçi kim peşmine-püşem Velī āteş- nihād u sīne-cüşem 447 Bu dem nālemden artuġ hem-demüm yoġ Ĝam-ı sākīden ayruġ maħremüm yoġ ¹³¹ 448 Kānı sākī şu iksīr-i ğam u derd Ki imsāk ehlini eyler cüvān-merd S14b 449 Gel iy muṭrıb yiter kılduñ namāzı Şeh için kıl dū‘ā-yı cān-dırāzı	Yardım lutfunu arayıp, gönlümü söz çevganına (deġneġine) top ettim. Yaka örtülerine gonca gibi baş çekip, bülbül gibi bilinmezlik gül bahçesine düşüp... bu İsa nefesiyle yaprakla dolup, can aleminden sesler verdim. Başım, diz üstünü taht etti; bahtımın aynası göz gibi açıldı. O eski tarzı yolculayıp, hemen o anda yeni hikayeye başladı. Hayal, büyücü ve konu bulucu olup, hemen yeni bir efsane bağladı. Rüzgar güllerinden koku almamış. Sabanın gönlü sümbüllerinden dağılmış. Bülbülünün sesi can bağışlar. Nefeslerinin havası cana etki eder. Her bir beyiti gönül yakıcı bir mumdur. Ayın meşalesi gamından kara bahtlı olur. Balı sineġin kavgasından uzaktır. Kimsenin elinden kirlenmemiştir. Ne incin fikir elmasını delmiştir ne (de) hayret ehli el sürmüştür. Her yer cilveli olduktan sonra kutsi ruhların “ Allah hayırlı etsin” demelerini umarım. Gerçi su gibi yününü giymişim; ama ateş yaradılışlı ve yürekten coşkunum. Şimdi iniltimden başka dostum yok. Sakinin gamından başka sırdaşım yok. Saki! Hani şu her şeyden el etek çekenleri gençleştiren, gam ve dert ilacı? Ey çalgıcı! Yeterince namaz kıydın. Padişah için ömür uzatıcı duayı et.
V15b		MEDH-İ ŞAHİB-KİRĀN-I DEVRĀN Kİ SER-İ SELĀTİN-İ CĪHĀNEST VE SER-EFRĀZ-I HĀVĀKĪN-İ ZEMİN Ü	CENNETİN, KILICININ VE ASKERLERİNİN GÖLGESİ ALTINDA KORUNUP, ZAMANIN OLAYLARINDAN VE BELALARINDAN

¹²⁵ B’de bu beyitin altında: ‘muhaşşal idicek şāh adını güş’ dizesi yer almaktadır.

¹²⁶ baħr-girdār: baħr-dār L; baħrvār K

¹²⁷ beyit: -K

¹²⁸ ü: -S / cān: hān L

¹²⁹ idindi: itdi L; idinüp V

¹³⁰ ol: o Ī V / fikr-i: fikre S

¹³¹ ğam-ı: ğamum B

ZAMÂN LÂ ZÂLETÜ'L-CENNETÜ
EN TEKUNE MAHFÜZETU TAĤTE
ZİLÂLİ SEYFİHİ VE CÜNÜDİHİ
ME'MÜNĖTU 'AN ŞURÛFİ'Z-
ZAMÂN VE ĤAYFİHİ*

EMNİYETTE OLDUĞU, ZAMANIN
PADİŞAHLARININ BAŞI DİK OLANI,
DÜNYA SULTANLARININ ÖNDE
GELENİ VE DEVRİN KUTLU
(PADİŞAHININ)SUNUN ÖVGÜSÜ

450	Diyem kimdür saña ol şāh-ı devrān Şeh-i şāhib-kıran <i>Sultān Süleymān</i>	Sana devrin şahının kim olduğunu söyleyeyim: Kutlu taliqli şah, sultan Süleyman'dır.
451	Çokuz şāh-ı cihānuñ yādigārı Yedi tahtuñ emir-i tācdārı	Dokuz cihan sultanının yadigarı, yedi tahtın taç sahibi sultanı!..
452	Bugün rüy-yı zemīnūñ pādīşāhı Felekdür kādri encümdür sipāhı	Bugün yeryüzünün padişahıdır. Kıymeti gökler gibi, askeri de yıldızlar gibidir.
453	Dil-i tīgi kilid-i kufl-ı kişver Bugün yanında ĥāk ü zer berāber	Kılıcının dili ülkenin kilidinin anahtarıdır. Bugün altın ve toprak yanında birdir.
454	Nazirin görmemişdür 'ayn-ı 'ālem Eñ ednā bendesidür Ĥusrev ü Cem ¹³²	Alemin gözü benzerini görmemiştir. Hüsrev ve Cem en sıradan kullarıdır.
455	Sikender bezminūñ āyinedārı Şalar cāmile Cem cānına zārı	İskender, meclisinde aynacıdır. (O), kadehiyle Cem'in canını inleter.
456	Felātun rāyınūñ dem-bestesidür Aristo fikretinūñ ĥastesidür	Eflatun, (Süleyman'ın)düşüncesiyle nefesini bağlamıştır. Aristo, fikrine hasta olmuştur.
457	Ėubār-ı ĥāk-i rāhı irse çarĥa Girür mihr-i cihān-tābile çarĥa	Yolunun toprağının tozu göğe ulaşırsa, dünyayı aydınlatan güneşle feleğe girer.
458	Yedi deryā çokuz gök vaqt-i kīne Bir içim şu gibidür ĥançerine	Yedi deniz, dokuz gök ve kinli zaman hançeri için bir içim su gibidir.
459	İşāret kılsa ebrü-yı kemānı İder gāret dili kevn ü mekānı	Yay kaşı işaret etse, gönlü kainatı yağmalar.
460	Hevādan yaña çün pertāb ider tır Yedi kalkanını çarĥuñ kılar bir	Oku havaya doğru fırlayınca göğün yedi kalkanını bir eder (hepsini delip geçer).
461	Sinānı mārveş püşt-i 'adūdan Çıkarur mührü gögsin gerse düşmen ¹³³	Düşmanı göğüs gerse (karşı dursa)mızrağı düşmanın sırtından yılan gibi mührü çıkarır.
462	Felek-dīv-i sefidin Rüstem-āyın ¹³⁴ Zebūn eyler o Behrām-ı zuĥālgin	O Satürn'ü tutan Behram, beyaz felek devini tutsak eder.
S15a	463 Düzüp şaflar kıla çün kār-zārı Kim añar Rüstem ü İsfendiyārı	Savaş için saf saf asker dizdiğinde Rüstem ve İsfendiyar'ı kim anar?
464	Ĥişār üstine şalsa leşkeri toḃ Felekler kal'asını tutar āşūḃ	Askerleri kaleye top atsa gök kalelerini kargaşa tutar.
V16a	465 Görenler ebrveş dūdın pür-āzer Çekilür ejdehādur çarĥa dirler	Ateş dolu bulut gibi dumanını görenler, "göğe çekilen ejderhadır.", derler.
466	Olur zembüreginden küh-ı Elvend Ser-ā-ser ĥān e-i zembüre-mānend	Zembereğinden bir baştan bar başa eşek arısı yuvası gibi Elvend dağı oluşur.
467	'Adūlardan tüfekler alsa kīnin	Tüfekler düşmanlarından kin alsa

* -G / S14b İ15b B2b L17a K17a V15a

ĥayfih: ĥifetih K

¹³² bendesidür Ĥusrev: Keyĥusrev ü Cem B; bendesi Keyĥusrev L K V

¹³³ mührü: - L K

¹³⁴ sefidin: sepīdin V

	Ṭolı urmuş gibidür yaz ekinin	(düşmanlar), dolu vurmuş yaz ekinine dönerler.
468	Dem ursa âteş-efşân her pıranğı	(Ateşler saçan)her bir prangadan söz açacak olsa yankısı dünyayı tutar.
469	Şalar mülk-i cihân içine yangı	O İlahi nur bu durumuyla yedi tahtın şahı olsa şaşılır mı?
470	Bu âyînile ol nūr-ı ilāhī	Rütbe ve şanıyla varıp Rodos'a ulaşınca korkusu Rus'a ve Macar'a düştü
471	Yedi tahtuñ 'aceb mi olsa şāhı	Sadece Rusların ve Frenklerin değil Macarların da tahtlarını ellerinden aldı.
472	Varup devletle çün Rodos'a düşdi	Putperest (gayr-ı Müslim)lerin kalplerini tamamen kırınca İslam sancağının ucu göğe erdi.
473	Hirāsı Engürüs ü Rusa düşdi	Devrinde Muhammed'in dini güç buldu. Bütün eserleri Ahmed'in mucizeleridir.
474	Ne tenhā mülkini Efrenc ü Rusuñ ¹³⁵	Melekler dokuz göğü minber edinip daima (onun) övgüsünün hutbesini okurlar.
475	Elinden aldı tahtın Engürüsüñ	Deniz (onun) inciler saçan elinden utanır. Yıldızlar, cömertlik bahçesinin çiğ taneleridir.
476	Şınup yek-ser kulüb-ı ehl-i eşnām	Bağışının bereket buharı bulutun mayasıdır. Yaradılış bahçesinin esintisi feleğin eğiticisidir.
477	Göge irdi ser-i rāyāt-ı İslām	Parlak düşünceleri kaza hattının cetveli, hükümlerinin kalemi feleğin eksenidir.
478	Bulup devrinde fer dīn-i Muḥammed	Gökler gibi yüce çadırının ipi parlayan güneşin ışık hüzmeleridir.
479	Ḳamu āsarıdur i'cāz-ı Aḥmed	Can düğümünü çözüp isteğine kavuşmak için cömertliğin sağlam ipini tutar.
480	İdüp dün gün tokuz eflāki minber ¹³⁶	Kahrı feleğin başına ateş yakar. Ağırbaşlılığı ve yumuşaklığı Kaf dağına titretir.
481	Melekler hutbe-i medḥin okurlar	Şarap onun ince fikirlerinden korkar. Kamış, şekerini onun tatlı ifadesinden alır.
482	Kef-i gevher-feşānından ḥācıl yem	(Senin) felek gibi terkiyi tutan gücün, yeni ayı üzengi yapsa şaşılır mı?
483	Kevākib ravzā-i cūdında şebnem	Güneş o yüce değere ulaşamaz. Zafer sabahı askerlerinin öncüsüdür.
484	Buḥār-ı feyz-i luṭfı ebre māye	Felek onun gözünde zerre değildir.. Bahşış olarak dünyayı verse çöp kadar saymaz.
485	Nesīm-i bāğ-ı ḥulḳı dehre dāye ¹³⁷	En sıradan kulu Arap diyarının çavuşudur. İran şahı dergâhında köledir.
486	Kaza ḥatṭına rūşen rāyı mıstar ¹³⁸	Dost düşman (herkes) saysın diye onun
487	Sipihre ḥāme-i aḥkāmı miḥver	
488	Tınāb-i ḥayme-i ḳadri felek san	
489	Ḥuyūṭ-ı pertev-i ḥürşid-i raḥşan ¹³⁹	
490	Emel ḳılmağa cānı 'uḳdesin ḥal	
491	Urur ḥable'l-metīn-i cūdına el	
S15b	480 Yaḳar ḳahrı felek başına āzer	
	Vaḳār u ḥilmi kūh-ı ḳāfı şarşar	
481	İder eḳkār-ı tizinden ḥazer mey ¹⁴⁰	
482	Bulur şirin beyānından şeker ney	
V16b	482 Felek gibi ṭutan fitrāki tābın	
	Degül tañ ḳılsa māh-ı nev rikābın	
483	Güneş irişmez ol ḳadr-i refi'a	
	Zafer subḥı sipāhına ṭali'a	
484	Sipihri zerrece 'aynine almaz	
	Cihānı itse baḥşış çöpce gelmez	
485	'Arab mülkine edna ḳulı mihter ¹⁴¹	
	'Acem sālārı dergāhında çāker	
486	Ri'āyet olsun için dost düşmen ¹⁴²	

¹³⁵ ü: -S

¹³⁶ Bu beyitten sonra B nüshasının varakları eksik ve yırtılmış / hutbe-i: hutbe vü L K

¹³⁷ dāye: vāye L

¹³⁸ rāyı: rāmı L K

¹³⁹ pertev-i: pertev S

¹⁴⁰ beyit: -K /tizinden: türinden S // ḥazer mey: ḥazer İ L /// şeker ney: şeker İ L

¹⁴¹ mülkine: ḳulına S / ḳulı: mülki S

	Kilîdi zerdür anuñ genci āhen	hazinelere demirden, kilidi de altındandır.
487	Olan haşm ebrveş ol āfitāba	O güneşe (ona) bulut gibi düşman olan, her şeyini yer gibi suya akıtır.
	Zemîn gibi şalar rahtını āba	
488	Felek itseydi qahrı rencini şerh	Felek, kahrının sıkıntısını açsaydı, yer Karun hazinelerini (dışarı) atardı.
	Zemin eylerdi qārūn gencini tarh	
489	Cihān halkını hulķı bende eyler	Huyu tüm insanları (kendisine) bağlar.
	Hezārān mürde cānı zinde eyler	Binlerce ölü canı diriltir.
490	Sadā-yı raʿd-ı kūs-ı darb u harbi	Savaş ve vuruş davulunun gök gürültülü sesi bütün doğu ve batı ülkelerini tutmuştur.
	Tutupdur cümle mülk-i şarķ u garbi	
491	Bu qarnuñ ol durur şāhib-kırānı	Bu asrın yüce talihlisi, zeminin ve zamanın kahramanı odur.
	Zemīnūñ hem zamānuñ qahramānı	
492	Sipāhınuñ Hızırdu ab-ı cūyı	Hızır, ordusunun akarsuyudur. Yeşillik, tozundan yepyeni bir yüz bulur.
	Bulur hadrā tozundan tāze rūyı	
493	Şikār için ne dem kim görse kayd ol ¹⁴³	Ne zaman avlanmak istese bir okla iki kartalı avlar.
	Qılur bir tīrile nesreyni şayd ol	
494	İdicek çarha pertāb-ı kemendi	Kemendini göğe fırlattığında felek aslanının boynuna dolar.
	Ŧakar şīr-i felek boynına bendi	
495	Gevezn ü gūre şaymaz tāb u zūrı	Güç ve kuvvette Behram-ı Gur ve aslan yıkan Cem'i yaban eşeği ve geyiğe saymaz.
	Cem ü şīr-efgen ü Behrām-ı gūrı	
496	Elinden şalşa şol dem bāz u şāhīn	Eliyle göğe saldığı atmaca ve şahin feleği serçeye sayar.
	Ŧutar künciške hem-tā çarh şāhīn	
S16a	497 Kiyümersile tahmūrās göreydi	Kiyumers ve Tahmuras görseydi, ayağının tozuna yüzlerini sürerdi.
	Ġubār-ı rāhına yüzler süreydi	
498	Ferīdūn mevkibinden fer alurdu	Feridun (onun) maiyetinde olmakla güç bulurdu. İskender kapısının toprağı olurdu.
	Sikender anda hāk-i der olurdu	
V17a	499 Qomaz medhi maħal fađfūr u fūra ¹⁴⁴	Övgüsü Çin ve Hint sultanlarına yer bırakmaz. ululuğu Timur'u karıncadan sayar.
	Ki sayar şevketi Timūrı mūra	
500	Geyüp ednā kulı gün gibi geñ bōrk ¹⁴⁵	En sıradan kulu güneş gibi geniş bōrk giyip, Efrasiyab'ın adını Türk okur.
	Oqur Efrāsiyābuñ adını Türk	
501	Ĥudāyā bu şehensāh-ı cihānuñ	Ey Allah'ım! Bu, cihanın şahlarşahının, Süleyman gibi yüce kıymetli ve talihli şahın,
	Süleymān-ķadr u şāh-ı kāmranuñ	kadrini gökler gibi ebedi eyle. Yüzünü daima parıltılı kıl.
502	Felekveş ķadrini pāyende eyle	Yeryüzünü mührünün altına verip, parmağındaki yüzüğü halka et.
	Cemālin gün gibi tābende eyle	
503	Zemīni idüben zir-i niğini	Kahramanlar (onun) ayağına yüz sürsün. Yüce talihliler (ayak tozunu) makam edinsinler.
	Felek kıl halka-i engüsterini	
504	Sürüp pāyına yüzler qahramānlar	Hızır ve İlyas daima yakınında olsun. Bütün herkes senin duacın olsun.
	Ŧapusın eylesün şāhib-kırānlar	
505	Qarīnin dün gün idüp Hızır u İlyās	
	Duʿāsın eylesünler cümleten nās ¹⁴⁶	
506	Ĥarāb-ābād-ı ʿālem ola maʿmūr ¹⁴⁷	Alemin harabelikleri, bu yüce soyla birlikte

¹⁴² dost: dost u V

¹⁴³ görse: yiye S İ

¹⁴⁴ fađfūr u: fađfūra S

¹⁴⁵ geñ: dik V

¹⁴⁶ K qarīn olup aña Hızırile İlyās / cümleten: cümle -İ L K

¹⁴⁷ beyit: -K / ola: old S; olsa L

507 Bu ʿālī nesl birle tā dem-i şūr
Getür sākī mey-i halet-fezāy
Ki gaflet derdine idem devāy
508 Nevā kıl muṭribā cān ʿāleminden
Dilüm pür-ḥikmet it ʿİsī deminden

kıyamete kadar bayındır olsun.
(Ey) Saki! halet-efza lalesi gibi şarabı getir
ki gaflet derdine şifa bulayım.
Ey çalgıcı! Can aleminden seslenip,
gönlümü İsa'nın nefesinin hikmetiyle
doldur.

**ZEMİN-BÜS-I SÜDDE-İ SENİYYE-İ
ŞAHİB-KİRÂNİ Kİ QİBLE-İ EHL-İ
ZEMİN Ü ZAMĀNEST Ü KAʿBE-İ
İNS Ü CĀN Ü ĀSMĀNİYĀN VE EZ
RŪY-I ḤĀKİSĀRĪ VŪ NŪKTE-
GŪZĀRĪ EZ SŪḤĀNĀN-I ḤĪKMET-
ENGİZ-İ BAʿZ-I TENBĪHĀT
GUFTEN-EST Ü BE-ENVĀ-İ ʿACZ
Ü ŞERMSĀRĪ BE-ELMĀS-İ ZEBĀN-
I SŪḤANVERĪ DŪRER-İ ḤĪKEM-İ
PŪR-İBRET SUFTEN***

**İBRET DOLU HİKMET İNCİLERİ
DELEREK, TÜRLÜ ACİZLİKLER,
UTANGIÇLIKLAR VE BAZI
HİKMETLİ UYARICI SÖZLERLE
YERYÜZÜNÜN VE GÖKYÜZÜNÜN
İNSAN VE CİNLERİNİN KABESİ,
ZEMİN VE ZAMAN EHLİNİN
KIBLESİ OLAN KUTLU ZAMANDA
DOĞAN KİŞİNİN YÜCE MAKAMINI
ULULAMA**

509 Alā iy heft-kişver pādīşāhı
S16b 510 ʔapuñdur rubʿ-i meskūnūn penāhı
Senüñdür ʔadr-i ʿālī baḥt-ı fīrūz
Felekveş ṭālīʿüñdür ʿālem-efrūz
511 Şeref bendeñ saʿadet çākerüñdür
Ḥudā yārūñ peyām-ber rehberüñdür
V17b 512 Dilüñ āyīne-i ʿālem-nümādur
Derüñüñ āfitāb-ı pür-ziyādur
513 Cihāñüñ müşikāfidür zamirüñ
Cihāñ rāyında kāfidür zamirüñ
514 Güneş rüy-ı münīrinden ḥacīldür¹⁴⁸
Şeref ʔapuñ göginde beste-dīldür
515 Semendüñ naʿlīdür gerdūna efser
Kemendüñ tābıdur devr içre ejder
516 Cihāñ mülkinde sultānlık senüñdür
Cihāñ içre cihāñbānlık senüñdür
517 Uyarmışdur çerāğı ʿaḫluñı ḥaḫ¹⁴⁹
Cemālūñ pertevīdür dehre revnāḫ
518 Felekler ʔuṭb-ı rāyuñ üzre pergār
Ne isterseñ melekler eyler izhār
519 Saña lāzım degül bir emri irşād
Velī tenbīh ider ḥatırları şād
520 ʿAceb mi eyleşem tenbīh-i dil-cū
Süleymānsın benem mūr-ı sühān-gū

Ey yedi ülkenin padişahı! Kapın insan
yaşayan her yerin sığınağıdır.
Yüce şeref, parlak talih senindir. Alemi
aydınlatan gökler benzeyen talihindir.
Şeref, kölen; mutluluk esirindir. Allah,
dostun; peygamber ise kılavuzundur.
Gönlün alemi gösteren aynadır. İçin ışık
dolu güneştir.
Gönlün dünyanın dikkatli inceleyicisidir.
Dünya düşüncesi için gönlün yeterlidir.
Güneş nurlu yüzünden utanır. Büyüklüğün,
kapının göğünde gönlü bağlıdır.
Atının nalı feleğin tacıdır. Zamanın ejderi
kemendinin büklümüdür.
Bu dünyada sultanlık ve hükümdarlık
senindir.
(senin) akıl kandilini Allah yakmıştır.
Yüzünün ışığı dünyayı aydınlatmaktadır.
Gökler, senin yüce düşüncenin üzerindeki
pergeldir. Ne istersen melekler ortaya
çıkarr.
Sana bir iş için yol göstermek gerekli
değilse de uyarı gönülleri mutlu eder.
Gönül çeken (bir) uyarıda bulunsam şaşılır
mı? Sen Süleyman, ben ise söz söyleyen
karıncayım.

* baʿz-ı tenbīhāt: -K // engiz : -S,V
-G B / S16a İ17a L19b K19a V17a

¹⁴⁸ rüy: nūr S İ

¹⁴⁹ çerāğı: çerāğ-ı V

	521	‘Acebdür bu ‘aceb söz bü’l-acebden Edîb alur edeb her bî-edebden	Bu şaşılacak söz en tuhaf sözden bile tuhaftır. Edeb sahibi her edepsizden edep öğrenir.
	522	Tapuñdur ‘ālemüñ çün pādīşāhī Gerek gūş eylemek her dād-ḥāhī	Padişahlık, alemin huzuru olduğundan her şikayetçiyi dinlemek gerek.
	523	Çü yārın Ḥaḫ ide dīvān-ı ‘ālī ¹⁵⁰ Kıla ser-cümle-i ‘ālem keşf-i ḥālī	Yarın Allah yüce mahkeme kurduğunda, alemin tamamı durumu iyice bilir.
	524	Ḥaḫīkāt āfitābı ola peydā Cihān esrārı ser-tā-ser huveydā	Hakikat güneşi ortaya çıkıp, dünyanın sırları baştan ayağa kadar görünür.
	525	Cihān ḥālını şāh-ı baḥr u berre Şorarlar ḫātre ḫātre zerre zerre	(Ey) denizlerin ve karaların şahı! dünya hālını damla damla zerre zerre sorarlar.
	526	Bugün devründe iy şāh-ı mükerrrem Gerek āsüde şol resmile ‘ālem	Ey cömertlik sahibi şah! Bugün zamanında alem o kadar rahat olmalı ki...
S17a	527	Ne pāy-ı pīl kılsun mūrī ḫaste ¹⁵¹ Ne bāz itsün meges perrin şikeste	ne fil karıncayı incitsin ne de şahin sinek kanadını kırsın.
	528	Ra‘iyetdür şehā bünyādı mülküñ ¹⁵² Re‘āyādan olur ābādı mülküñ	Ey şahım! Devletin temeli halktır. Ülkenin bayındırlığı halkla mümkündür.
V18a	529	Ra‘iyyet çün bula ḥüsn-i ri‘āyet ¹⁵³ Şehüñdür zāhir ü bāḫn velāyet	Halk iyi itaat gösterince görünür ve gizli velilik şaha ait olur.
	530	Ne ḥoş dimiş büzürgān-ı sūḥān-senc Ra‘iyyetdür şehiçün leşker ü genc	Sözü tartmasını bilen büyükler ne güzel demişler: Şahın hazinesi ve askerleri halktır.
	531	Vulāt-ı memleket kıлма tuğātı ¹⁵⁴ Ki sirḥān olmaz aḡnāmuñ ḥumātı	Kurt, koyunların gözetici olamayacağından azgın kişileri vali atama.
	532	Ra‘iyyetdür ḳoyun zālīm durur ḳurt Gerekmez ḳurt ḳoyuñla tuta yurt	Halk koyun, zalim ise kurttur. Kurdun koyunla aynı yerde bulunmaması gerekir.
	533	Zevi’l-ensābı her dem eyle mer‘i Ki icrā eylesünler emr-i şer‘i	Şeriat hükümlerini uygulasınlar diye makam sahiplerini her zaman saygıdeğer kıl.
	534	Aña ḫalḳuñ ḳabūl u inḳıyādı Fitenden ḫıfz ider dün gün bilādı	Halkın ona bağlılığı ve onu kabulü her zaman memleketi fitneden korur.
	535	Dilerseñ nūr virmek gökde aya Buyur her hizmeti aşḫāb-ı rāya	Gökteki aya nur vermek istersen, her hizmeti düşünce sahiplerine uygulat.
	536	Ki tedbīr idicek aşḫāb-ı ferheng İder bir iş ki itmez anı biñ ceng ¹⁵⁵	Hüner sahipleri bin savaşıla bile yapılamayacak bir işi tedbirle yapabilirler.
	537	Dir iseñ mülk ü devlet ola ḳāyim ¹⁵⁶ Muḳaddem eyle şulḫı cenge dā‘im	Eğer ülke ve huzur daimi olsun istiyorsan barışı daima savaşa tercih et.
	538	Çü efi zehrini def‘ ide efsün Ne ḫācet sükkerile yimek afyon	Büyü yılan zehrini giderdiğine göre şekerle afyon yemeye ne gerek var.
	539	Çü maḫḫūr-ı Sikender oldı Dārā Ḥaḫāyimiş didi terk-i müdārā	Dara, İskender’in kahrına uğrayınca yüze gülmeyi (farklı görünmeyi) terk etmem hataymış dedi.
	540	Gerekmez mülk ü leşker i‘timādı	Ülke ve askere güvenmeye gerek yok. Her

¹⁵⁰ ḫaḫ ide: ide ḫaḫ S İ L K G

¹⁵¹ pīl: -S ; mūr İ

¹⁵² **G nüshası bu beyitten başlıyor.**

¹⁵³ beyit: -G / çün bula: bula çün L K V

¹⁵⁴ beyit: -K

¹⁵⁵ itmez: kılmaz L G V

¹⁵⁶ dir iseñ: dilerseñ L K

		Hakkuñ 'avnine itgil istinādi ¹⁵⁷			
	541	Hemīşe 'adl u dādi pīşe eyle			zaman Allah'ın yardımını dayanak et.
		Cihānuñ āhirin endīşe eyle			Her zaman adaleti ve doğruluğu ilke edin.
	542	Ola 'ālemde çün adlile yāduñ			Dünya (hayatı)nın sonunu düşün.
		Enūşirvāni unutdura aduñ			İsmin bu dünyada adaletle anılıp,
	543	Bu kavli pīr-i dīhkān hoş dimişdür			Nuşirevan'ı unuttursun.
		Ki şīrīn ber getirmez dāne-i mürr			İranlı bilge bu sözü ne güzel söylemiştir:
S17b	544	Eger cevdür vü ger gendumdür el-ħaķ			Tatlı buğday acı tane getirmez.
		Bıçisersen ne kim ekdüñ muħaķķaķ			Gerçekten de ister buğday ister arpa olsun,
	545	Nedīmüñ her zamān dānā gerekdür			mutlaka ne eksen onu biçeceksin.
		Cihān esrārına bīnā gerekdür			Her zaman sohbet arkadaşın bilginlerden
V18b	546	Ne zībā didi ħikmet bağbāni			olmalı ve dünya sırlarını görebilmeliler.
		Şulansun āb-ı rahmetden revāni			Hikmet bahçivani ne güzel söyledi. Söz,
	547	Gönül sahnı gibi kıl bāguñi pāk			rahmet suyuyla sulansın.
		Ķoma bir çöpçe kāk'im ħār u ħāşāk ¹⁵⁸			Bahçeni gönül avlusı gibi tertemiz kıl. Çöp
	548	Olur berg-i çemen bustāne āsīb			kadar bir çalı çırpının kalmasına izin verme.
		Alur reng-i letāfet sībden sīb			Çimen yaprağı bostan için musibet olur.
	549	Velī ħārī daħi 'add itmezem ħ'ār ¹⁵⁹			Hoşluk rengi elmadan elma alır.
		Gerekdür ħevli-i gülzār için ħār			Fakat, dikenini daħi hor görmem.
	550	Belī tīgiledür şehlik hemīşe ¹⁶⁰			Gülbahçesinin korkusu(korunması) için
		Dem olur cām daħi girtür işe			diken gereklidir.
	551	Sözi şīşeyle dimezven yiri var ¹⁶¹			Evet şahlık her zaman kılıçladır. Bazen işin
		Eger cām u eger āhen yiri var			içine kadeh de girer.
	552	Gereklü mülke merd-i tīg-zendür			Sözü şīşeyle demem; ister kadeh ister
		Ṭarāb ehli erenler içre zendür			demirle olsun, (her şeyin) yeri var.
	553	Nihādumdan Ķopardı bu sürüd od			Ülke için kılıç kullanıcılar gereklidir.
		Ki vīrān eyledi çoķ kişveri dūd ¹⁶²			Eğlence düşkün olan, erkekler içindeki
	554	Odur 'ālemde bünyād-ı imāret			kadıdır.
		Ki ola devrūñde ħatırlar 'imāret			Bu şarkı, tabiatımdan pek çok ülkeyi
	555	Bulan ħāşıl şafāyī cān u dilden			dumana çeviren ateş kopardı.
		Çeker destin binā-yı āb u gilden ¹⁶³			Dünyada yapıcılığın temeli odur. (Onun)
	556	Cihān ħalkını idüp ser-te-ser rām ¹⁶⁴			devrinde gönüller yapılsın.
		Ķevernaķdan ne revnāk gördi Behrām			Can u gönülden zevk bulanlar, ellerini su ve
	557	Ne hoş buyurdı şol bināyī üstād			toprak binasından (insandan) çekerler.
		Ururken Ķaşır için āb üzre bünyād			Bütün dünya halkına boyun eğdiren
	558	Çü bünyādi Ķonuldu bunuñ āba			Behram, Hevernak sarayından ne hayır
		'Ķmāret ola şanma bu ħarāba			gördü?
	559	Bunu fikr eyle iy şulţān-ı kişver			Su üzerine köşk yapmak için temel atan usta
					ne güzel dedi:
					Temeli su üzerine atılan bu harabenin
					yapılacağını sanma.
					Ey ülkenin sultanı! Şunu düşün: Dara'nın

¹⁵⁷ istinādi: 'itīķādi İ

¹⁵⁸ çöpce: ħūbca L

¹⁵⁹ itmezem: 571 itmezüz K

¹⁶⁰ şehlik: şehler İ

¹⁶¹ sözi: sözümi G / yeri var: perivār L K

¹⁶² dūd: rūd L K V

¹⁶³ āb u: āb-ı S İ G

¹⁶⁴ ser-te-ser: ser-be-ser L K

		Ne oldu dār-ı Dārā kaşr-ı kayşer	Yurdu, Kayser'in köşkü ne oldu?
	560	Bihamdi ʾİlah ʾıpuñdur şāh-ı gāzī ¹⁶⁵	(Ey) gazi şah! Allah'a şükür ki makamın dünya liderlerinin baş eğdiği yerdir.
S18a	561	Cihān serverlerinin ser-firāzı	Her ne zaman gaza için belini (kılıç) kuşansan halk, bir aylık yoldan karşılar.
	562	Gāzāyiçün kuşansañ her kaçan bil Bir aylık yola istiḳbāl ider il	Araziler üzerindeki taht ve saray, gökler köşkünün üzerindeki dokuz kubbe senindir.
V19a	563	Senüñdür kaşr u taht-ı ʿarşa-yı ḥāk Tokuz kubbeñdür ol kaşr üze eflāk	Kaza okunu savan dua olduğundan adaletli olup hayır duası al.
	564	Duʿādur çün şavan tır-i kaşāyı Şehā ʿadl idüp al ḥayr-ı duʿāyı	Biliyorsun gönlün güneştir ve sen yeryüzünde Allah'ın gölgesisin.
	565	Güneşdür ḥātırūñ agāhsın sen Ki arz üstünde zıllu ʾİlāhsın sen	Kapın zulüm yerinin bütünüyle ateş olduğu haksızlık hararetinin sığınağıdır.
	566	Kaşuñdur melcaı her ḥarr-i zulmüñ Ki ḥāki cümle oddur berr-i zulmüñ	Hak yolunun delili olan elçilerin şahı, buyurmuştur:
	567	Hidāyet rāhına idüp delālet Buyurmuşdur şehensāh-ı risālet	Şah dünya hâlinde haberdar olmalı ve her zaman Allah'tan korkmalıdır.
	568	Cihān ḥāline şeh vāḳıf gerekdür Ḥüdādan her nefis ḥāyif gerekdür ¹⁶⁶	Elinin altında ister tok ister aç isterse mağdur ve muhtaç olsun bütün halkın halini...
	569	Ḳamu ḥāl-i ḥalāyık tok eger aç Eli altında kimdür zār u muhtaç	bilmeli, ilgi gösterip yardım etmeli ve hakkı batıldan ayırmalıdır.
	570	Bilüp kaydını kayırmak gerekdür ¹⁶⁷ Ḥaḳḳı bātıldan ayırmaḳ gerekdür	Ordunun ve ülkenin iyilik isteyenini olup, ülkeyi ve orduyu kul edinmek gerekir.
	571	Sipah u mülküñ olup nık-ḥāñı Ḳul idünmek gerek mülk ü sipāñı ¹⁶⁸	Adalet dünya ülkesinin mutluluğudur. Gönül ehlinin duası canın muskasıdır.
	572	ʿAdālet devlet-i mülk-i cihāndur Duʿā-yı ehl-i dil taʿvīz-i cāndur	Bu yüzden hükümdarlar bütün ülkeye insaflı yöneticiler atarlar.
	573	Anuñğündür cihānbānlar ser-ā-ser Dikerler mülke münşif kethüdālar	Durumu araştırıp inceleyerek cihan şahını haberdar etsinler diye.
	574	Ki tā teftiş idüp ḥāl-i zamāñı Ḥaberdār ideler şāh-ı cihāñı	(Ey şahım!) Bu işin şah için çöp kadar değeri yoksa da. Allah'a şükür ki akıllı vezirin var.
	575	Bihamdi ʾİlah ʿāḳıl āşafuñ var Degüldür şāha müşkil çöpce bu kār ¹⁶⁹	Her ne emretsen melekler koştururlar. Yardımcın Allah ve peygamberdir.
	576	Ne emr itseñ melekler varıcuñdur Muʿiniñ ḥaḳ peyamber yāricuñdur	Felek Yakub'u işini sen Yusuf yüzlüye devretse şaşılır mı?
	577	Nola eyleyse sen Yusūf-ı cemāle Felek Yaʿḳūbı devr işin ḥavāle	Dünya halkı cömert bir soydan gelen sen yüce şaha, köledir.
S18b	578	Cihāndur bende sen şāh-ı āzīme Kerīm ibnü'l- Kerīm ibnü'l-Kerīme	Bu zamanda makamın Süleyman; ben de övgündeki sözbilir karıncayım.
	579	Bu devrān içre ʾıpuñdur Süleymāñ Benem medhüñde bir mūr-ı sühen-dāñ	Yolunun toprağına güneş gibi yüz vurup, padişahım için daima dua etmek işimdir.
	579	Güneş gibi yüz urup ḥāk-i rāha İşüm dün gün duʿādur pādīşāha	

¹⁶⁵ Bu beyitten itibaren K nüshası on varak eksik

¹⁶⁶ nefis: zamān L V

¹⁶⁷ bilüp: kıluḫ L

¹⁶⁸ mülk ü: mülk-i S

¹⁶⁹ çöpce: ḥūbca L

- V19b 580 Getür sākī şu cām-ı Cem-nihādı
Ki devr-i āşafidür vaqt-i şādī
581 Kıl iy muṭrib sınıuḡ göñlüm ʿimāret
Ki idem midḡat-i şadr-ı vezāret
- DER- MİDḡAT-I ĀŞAF-I ḤAZRET-İ
SÜLEYMĀN Kİ DĪBĀCE-İ CERĪDE-İ
DĪVĀNEST Ü SER-DEFTER-İ
GÜZĪDE-İ DEVRĀN LĀ-ZĀLE EN
YEKŪNE ERḲĀM-I MECDĪHĪ VE
ḲADRĪHĪ ʿALĀ EVRĀḲ-I
EṬBĀKIʿL-EFLĀKĪ MESTŪREN VE
AʿLĀMU ḤŪKMĪHĪ VE EMRĪHĪ FĪ
ʿUNVĀN-I DĪVĀNŪʾZ-ZAMĀNĪ
MENŞŪREN*
- 582 Vezīrā Āsafā gerdūn penāhā
Meh-i ḡurşīd-ḡadr encüm-nigāha¹⁷⁰
583 Saña ḡaḡdan ʿaḡadur ḡadr u devlet
Ki sensin ḡayr-ḡāh-ı mülk ü millet
584 Sürüş-ı ḡaybdur rāyuñ müşiri
Virüpdür ḡaḡḡ saña raʿy-ı müniri¹⁷¹
585 Bulup rāyuñla revnaḡ mülket ü dīn
Münevverdür ser-ā-ser resm ü āyīn
586 Ne dem kim sāye şalsa āfitāba¹⁷²
Dil-i āteş-nihādı döner āba
587 Ḥarāret buldı ḡahruñdan dil āb¹⁷³
Ṭutar cānın ser-ā-ser āteşin tāb
588 Vireydüñ māha mihruñden berāti
Ebed bulurdı noḡsāndan necāti
589 Ḳuşūr-ı ʿāliyātuñdur felek san
Güneş bir şemsedür şaḡfında tābān
590 Riyāzuñ gülşenidür cennet-āyīn¹⁷⁴
Virür ezhāri seyyārāta tezyīn
- S19a 591 Şalāh-ı mülkdür fikr-i zamīrūñ
Şabāh-ı ʿıyddur raʿy-ı münirūñ
592 Süleymān ḡazretinūñ Āşafısın
Ser-efrāzān-ı dehrūñ eşrefisin
- V20a 593 Bugün ser-māye-i ḡullet senüñdür
- Saki! Şu Cem yaradılışlı kadehi getir ki
vezirin devridir ve mutluluk zamanıdır.
Ey müzisyen! Vezirlik makamının
övgüsünü yapmak için kırık gönlümü imar
et.
- ŞEREFİNİN İŞARETLERİ VE YÜCE
DEĞERİ FELEK KATMANLARININ
SAYFALARINDA YAZILI,
HÜKMÜNÜN VE EMİRLERİNİN
İŞARETLERİ DEVRİN DİVANININ
BAŞLIĞI OLAN, ZAMANIN
SEÇKİNLERİNİN EN BAŞTA
BULUNANI, DİVANLARIN BİRİCİK
ÖNSÖZÜ OLAN SÜLEYMAN
HAZRETLERİNİN VEZİRİNİN
ÖVGÜSÜ HAKKINDA.
- Ey vezir, ey Asaf, ey feleğin sığınağı! (Ey)
ay ve güneş kıymetli, yıldız bakışlı!
Sen ülkenin ve halkın hayrını istediğinden
mutluluk ve yüce değer sana Allah'ın
bağışdır.
Gaybın meleği(Cebrail), fikrinin
işaretçisidir. Allah sana parlak fikirler
vermiştir.
Düşüncenle, din ve devlet; her türlü düzen
ve görenek aydınlanmıştır.
Ne zaman ki güneşe gölge salsa, (güneşin)
ateş yaradılışlı gönlü suya döner.
Gönül suyu kahırınla hararetlendi. Canını
baştan başa ateşli parıltı tutar.
Aya güneş (gibi) yüzünden rütbe verseydin,
ebediyen eksikliğinden kurtulurdu.
Felek, (senin) yüceliklerinin köşkleridir
sanırsın. Güneş, (o köşklerin) tavanında bir
bezektir.
Yeşilliklerinin gül bahçesi cennet gibidir.
Çiçekleri gezegenleri süsler.
Devletin esenliği senin kalbi düşüncendir.
Aydınlık düşüncen, bayram sabahıdır.
Süleyman hazretlerinin Asafı (veziri)sın.
Dünyanın en şerefli, başı dik olanı sensin.
Bugün muhabbet sermayesi senindir.

* -B K / S18b İ19b L22a G3b V19b

¹⁷⁰ nigāha: sipāha İ¹⁷¹ raʿy: zemen L G / zihn-i V¹⁷² salsañ: salsa S; çekse İ G¹⁷³ buldı: çekse İ L V / ḡahruñdan: ḡahruñda G¹⁷⁴ cennet: baḡt-ı S

	Felekveş pāye-i devlet sentüñdür	Gökler gibi devlet / talih makamı senindir.
594	Ḥalīl-i şehriyār-ı mülk ü dñsin ¹⁷⁵	Din ve devlet şahının dostusun. Seçkin sultanların sırlarının emanetçisisin.
	Emīn-i sırr-ı sulṭān-ı güzīnsin	
595	Cemālūñden vezāret şadı pür-nūr	Vezirlik makamı yüzünle çok nurlanmış.
	Ḥarāb-ābād-ı ʿālem cümle maʿmūr	Alemin ykıntıları tamamen bayındır olmuştur.
596	Çü nāmuñ virdi İbrāhīm Raḥmān	Allah, adını İbrahim olarak verdiğinden bağ ve bostan senin için savaş ateşidir.
	Saña ḥarb āteşidür bāğ u bustān	
597	Tutıcağ elde tiğ-i āteşini	Ateşli kılıcımı elinde tutunca savaş işini saf altına dönüştürürsün.
	Zer-i ḥālīş kılırsın ḥarb işini	
598	Oķuñ kim çerḥa açdurmaz gözini	Okun feleğe göz açtırmadığı için dünyanın yüzünü siper gibi bükür.
	Siper gibi dūrür dehrūñ yüzini	
599	Olur gürzūñ yilinden Sām sersām	Gürzünün rüzgarından Sam sersem olur.
	Kemendūñden bulur Behrāmlar ārām ¹⁷⁶	Behramlar, kemendinle rahatlık bulur.
600	Yacanur ḥançerūñ şeklinden ejder	Ejder, hançerinin şeklinden sakınır. Değil ejder, parlak güneş bile titrer.
	Ne ejder görse ditrer mihr-i enver ¹⁷⁷	
601	Semendūñ tozını kuḥl idinür çarḥ	Felek, atının tozunu sürme edinir. Askerler cevherinden fiyat koyar.
	Sipāhān cevherinden tarḥ ider narḥ	
602	Kaçan kim açasın ḥāñ-ı Ḥalīlī ¹⁷⁸	Her ne zaman Halil (İbrahim) sofrasını açsan, zamanın nimet çeşmesi olur.
	Olur devr içre niʿmetler sebīli	
603	Felekler pür kılıp niʿmetle zenbil	Gökler, zembilleri nimetle doldurur.
	İrişür mūra gāv u peşşeye pil	Karıncaya öküz, sivrisineğe fil düşer.
604	İren ol ḥişşelerden baḥş-ı gaybe	O hisselerden gaybi bahşış alanlar, dünyada ebediyen fakirliğe tövbe ederler.
	Ebed ʿālemde eyler faḫra tövbe	
605	Dü- ʿālem sāʿilūñ olursa lā yok	İki alem (halkı) dilencin olsa yok, yok.
	Dimezsın dehri virseñ ser-be-ser çok ¹⁷⁹	Dünyayı versen bile çoktur demezsin.
606	Yed-i ʿulyā sentüñdür ʿālem içre	Bu alemde yüce el senindir. Bir anda bütün dünyayı saçarsın.
	Cihānı bezl idersin bir dem içre ¹⁸⁰	
607	Ġanī gider ḫapuñdan bī-nevālar	Nasipsizler, kapından zengin olarak döner.
	Marīz -i faḫra ḫapuñdan devālar ¹⁸¹	Fakirlik hastasının devası makamındır.
S19b	Duʿā-gūyuñ ki dün gün Lāmiʿdür ¹⁸²	Her ne kadar kainatın kanaatkarı ise de duacın her zaman Lamiʿîʿdir.
	Egerçi kāyinātuñ kāniʿdür	
V20b	Değüldür şākī-i luṭf-ı Ḥudā dād	Allah'ın lutfundan şikayet etmek doğru değildir. Fakat çocuklarım onu (lutfu) tutmuştur.
	Velī anı giriftār idüp evlād ¹⁸³	(Kendileri için) gerekli olanı isterler. Gönül ve can ülkesine afetler ederler.
610	Mühimmātını teklīfāt iderler	Huzurun bütün hastaların doktorudur. Bu derdin ona zarar vermesine izin verme.
	Dil ü cān mülkine āfāt iderler	
611	Ḥapuñdur çün ḫabīb-i cümle-emrāz	Sikke yüzlü vezirin dönemi olduğundan ben
	Ḫoma anı helāk ide bu aʿrāz	
612	Çü devr-i āşafıdır sikke-peyker	

¹⁷⁵ şehriyār: şehsuvār S

¹⁷⁶ Behrāmlar: Behrām G

¹⁷⁷ ne: meh S

¹⁷⁸ açasın: çekesin İ

¹⁷⁹ ser-be-ser: ser-te-ser İ L V

¹⁸⁰ cihānı: cihānlar İ L V

¹⁸¹ ḫapuñdan: ḫapuñdur G

¹⁸² ki: -L

¹⁸³ anı giriftār idüp: idüp giriftār anı İ L G V

	Niçün bî-zer olam ben zâr u muẓtar	niçin çaresiz ve inler şekilde altınsız kalayım.
613	Süleymân-ı zamân devrinde ben mür Revâ mıdur olam pâmâl u maẓhûr ¹⁸⁴	Devrin Süleyman'ının dönemindeki karıncayım. Ayak altında kalıp kahrolmam uygun mudur?
614	Virürken sözlerüm tütülene nüş Olam hüdhüdleyin dâ'im nemed-püş ¹⁸⁵	Sözlerim tutilere bile gıda verirken benim hüdhüd gibi daima keçe giymem olur mu?
615	Büzürgân gerçi hâşân-ı cihândur Du'â-yı bî-dilân hırz-ı amândur	Gerçi büyükler dünyanın seçkinleridir. Gönlünden geçenlerin duaları emniyet sığmağdır.
616	Dilerseñ her zamân kıadr-i bülendüñ Du'âsın al faķır u müstemendüñ	Her zaman yüce ve değerli olmak istersen fakirlerin ve dertlilerin duasını al.
617	Sühân sâhirlerinüñ zıkr-i hayrı ¹⁸⁶ Güneş gibi kıılır 'âlemde seyri	Söz büyütülerinin hayırlı anışları alemde güneş gibi dolaşır.
618	Çü naķş-ârâ olalar hâmeyile Cihânı zeyn iderler nâmeyile	(Şairler), kalemlle nakışçı olup, dünyayı kitapla süslerler.
619	Ne meclisde ki bunlar ola sâķı Kıurı efsânedür efsün-ı bâķı	Bunlar hangi mecliste saki olsalar, kalan büyü, kuru efsanedir.
620	Ne söz kim ide bünyâd ehl-i ferheng Kıalur yıllar mişâl-i naķş der-seng	Hüner ehlinin temelini attığı söz, taştaki yazı /nakış gibi yıllarca kalır.
621	Şürâhî tut ki sâķı diye kıulķul Kıala âhreslerin devründe bülbül ¹⁸⁷	(Ey) Saki! Sürahi tut ki kulkul sesi çıkarsın. Bülbül, dilsizlerin devrinde kalsın.
622	Gel iy muṭrıb sühân-perdâzlık kııl Sühân eyyâmıdur ser-bâzlık kııl ¹⁸⁸	Ey müzisyen! Gel de söz ustalığı et. Söz zamandır yiğitlik et.

DER-FEZĀYİL-İ SÜHAN Kİ EZ YENĀBİ-İ HİKMET CĀRİST VE EZ-ŞEVĀYİB-İ KÜDÜRET-İ ĀRİ VÜ MEDĤ-İ SÜHANVERĀN Kİ BÜLBÜLĀN-I GÜLİSTĀN-I FESĀĤĀTEND Ü TŪTŪYĀN-I ŐEKERİSTĀN-I MELĀĤAT*

HOŞLUK ŞEKERİSTANIN TUTİLERİNİN VE GÜZEL SÖZ SÖYLEME BÜLBÜLLERİ OLAN SÖZ USTALARININ ÖVGÜSÜ VE TOZDAN VE KUSURDAN ARINMIŞ HİKMET PINARLARINDAN SÖYLENEN SÖZLERİN FAZİLETLERİ HAKKINDA

S20a	623	Cihân bünyâdı çün kim emr-i kündür Pes evvel dem zühür iden sühândur	Dünya ol emri üzerine bina edilmiştir. Söz ise ondan önce ortaya çıkmıştır.
V21a	624	Sühândan oldu 'âlem mülki âbâd Sühândan urulur her nazma bünyâd ¹⁸⁹	Alem sözle yaratıldı. Her nazımın temeli sözle atılır.
	625	Sühândur cilve-sâz-ı bezm-i 'âlem Sühândur nükte-rân-ı fazl-ı âdem	Alem meclisinin cilvelisi sözdür. Söz, insan erdeminin nüktecisidir.
	626	Sühân cüş itdi çün baħr-ı kıademden Cihan açdı gözün h'âb-ı 'ademden	Söz uğur meclisinden çoşunca dünya gözünü yokluk uykusundan açtı.
	627	Sühân meydâne çün merdâne girdi ¹⁹⁰	Söz, meydana mertçe girince gürültü

¹⁸⁴ olam pâmâl u maẓhûr: ki olam zâr u maẓhûr S

¹⁸⁵ dâ'im: dün gün L V

¹⁸⁶ sâhirlerinüñ: şâkirlarinüñ İ

¹⁸⁷ âherlerin:âhresleri İ L V

¹⁸⁸ eyyâmıdur: hengâmıdur L

* -İ B K / S20b L23b G5a V20b

¹⁸⁹ urulur: uruldı İ L / nazma: bezme İ G V

		Melekveş her biri ‘arş āşiyāndur ¹⁹⁴	edinmişlerdir.
645		İdüp nūr-ı nübüvvet iktibāsın Düzerler söz ‘arūsınūñ libāsın	Peygamberlik nurunu alıp söz gelininin elbisesini dikerler.
646		Çü pey-rev oldu bunlar enbiyāya İkincidür şufūf-ı aşfiyāya	Bunlar peygamberlerin takipçileri olduklarından veliler zümresinin ikincisidirler.
647		Ayağıdur nübüvvet çeşmesinūñ Seridür āb-ı hikmet eşmesinūñ ¹⁹⁵	Peygamberlik çeşmesinin ayağı, hikmet suyunun pınarının başıdır.
648		Nevāmis-i ilāhiden urup dem Olur haırları gül gibi hurrem	İlahi sırlardan bahsedip gönüllerini gül gibi sevinçle açarlar.
649		Ne dem kim añsalar ser fikretiçün Sühān-peymāy olurlar ‘ibretiçün	Ne zaman baş kaygısında olsalar ibret için sözün tartıcısı olurlar.
650		Çü kıddin bunlarūñ fikr ide çenber Olur ol yirde gerdün halka-i der	Düşünmekten boyları çembere dönuşse, felek, o yerde kapı halkası olur.
651		Hayāl evcine çün pervāz iderler ¹⁹⁶ Sühān çarhında hoş şehnāz iderler	Hayal burcuna kanat çırpıp, söz göğünde şehnaz makamını okurlar.
652		Gönül ‘arşında çün tayrān kılurlar İrem gülzārını seyrān kılurlar	Gönül zirvesinde uçup İrem bahçesinde dolaşırlar.
653		Beyān şahnında çün at oynadurlar Dem-i efsūnla bahri kaynadurlar	Beyan (sanatlı anlatım) meydanında at oynatınca büyülu nefesleriyle denizi kaynatırlar.
654		Sühān cāzūlarıdur nazm içinde Bu efsūnlar bulunmaz bezm içinde	Nazımda söz cadılarıdır. Bu büyüler mecliste bulunmaz.
655		Ne dem kim çekseler seyf-i zebānı Olur ta‘viz için hırz-ı amānı	Dil kılıcını çektikleri vakit, emniyet korunağına muska yaparlar.
S21a	656	Beyāndan şalsalar gün gibi şemşir Kılurlar şark u garbı cümle teşhır	Beyan ilminden güneş gibi kılıç çekseler, (bütün) doğuyu ve batıyı büyülerler.
V22a	657	‘Adū vaşfında bunlardur ser-endāz ‘Alemveş olsalar tañ mı ser-efrāz	Bunlar, düşmana karşı korkusuzdurlar. Bayrak gibi dik başlı olsalar şaşılmaz.
	658	Diyār-ı ma‘rifet serverleridür ¹⁹⁷ Gönül divānidur söz leşkeridür	Marifet ülkesinin liderleridirler. Askerleri, gönül divanları ve sözdür.
	659	Sözinden bunlarūñ zannetme sen cerr Gedādur yanlarında şāh-ı Sancār	Sen bunların sözlerinden maddiyat umduklarını sanma. Sultan Sancar (bunların) yanında köledir.
	660	Çü devr içinde bunlar sikke qorlar Günüñ naqşın kızıl manqır oqurlar	Bunlar zamana mühür basarlar. Günün nakışlarını kızıl bakır para sayarlar.
	661	Bular söz kişverinūñ begleridür Felekler huṭbesinūñ minberidür	Bunlar söz ülkesinin beyleridir. Felekler, hutbelerinin minberidir.
	662	Sühān kūsın çü pür-efgān iderler Cihānūñ ‘aqlını hayrān iderler	Söz davulunu inlettiklerinde dünyanın aklını başından alırlar.
	663	‘Alem kaldırsalar şāh-ı beyāndan Geçer qadr-i refi‘ āsumāndan	Beyan (güzel anlatım) dalından sancak kaldırsalar, yücelik değeri gökleri aşar.
	664	İlāhidür bular lāhī degüldür Hevā-yı nefis-i gümrāhi degüldür	Bunlar İlahi yoldadırlar; oyuncu, oyalayıcı ve yolunu bilmeyen nefsin havasında değiller.

¹⁹⁴ melek: felek G

¹⁹⁵ hikmet: rahmet İ

¹⁹⁶ ururlar: iderler S

¹⁹⁷ sürürlarıdur: şulṭānlarıdur İ L G V

- 665 Velī oñlar ki lehvi pīşe eyler
Haqqı kor bātılı endīşe eyler
666 Gezerler derbeder nān-pāre için
Ne qadr olur seg-i āvāre için
667 Olardur cümleten metbu^c-ı gāvūn
Qamunuñ vaşf-ı hāsıdur hümāyūn
668 Hāyālātı fişār u nazmı bī-reng
Dem-i cān yoq quru bir naqş-ı Erteng
669 İdüp güherlerin cehlile zayı^c
Olurlar āb-ı rü-yı hāke bāyi^c
670 Bulardur delle-i muhtāle-i dehr
Firīb-i halk için delāle-i dehr
671 Dizerler dürrleri her mühre ile¹⁹⁸
Ururlar lāfı mihr ü zühre ile
S21b 672 Dem idüp divi havrā gösterürler
Şebi rüz-ı dil-ārā gösterürler
V22b 673 Heves ehli olur hüsine rāgıb
Uşanur olıcaq üç gün muşāhib
674 Aña kim ışk-ı haqdan ire vāye
Qılur efsāneyi efsūna māye
675 Çü haq rāhında ışk ehli mucıddür
Ser-ā-ser zemmi medh ü hezli ciddür¹⁹⁹
676 Dirīgā kim bu kişverde garībüm
Beyābān içre nālān andelibüm

Zikr-i seyyārāt-ı Seb'a *

- 677 Geçer Hāruta şi'rüm sihr-i Zühre
Turunc efsūnuñ oqur mäh u mihr
678 Tıutup destinde nazmum göre Mirrīh
Toqur eflāke encümveş toqur mīh²⁰⁰
679 Uṭāridveş hezelden çün feri yoq²⁰¹
Zuḥaldür tālī'üm bir müşteri yoq
680 Biḥamdi ʾllah degülven hezl-pīşe
Füsün-ı ışkdur rāhum hemişe

Zikr-i erbāb-ı hamse* *

- 681 Hārāb-ı ışkıum u mest-i müdāmum

Fakat, hakkı bırakıp batılı düşünen, oyunu iş edinen bu (diğer) kişiler (şairler)...

Bir ekmek parçası için kapı kapı dolaşırlar. Başiboş köpeğin ne değeri olur ki?

Onların tamamı azgınlara uymuştur. Hepsinin özel vasfı sultana ait oluşlarıdır.

Hayalleri sıkıcı, şiirleri renksiz ve can soluğu olmayan Erteng mecmuasındaki kuru bir resimdir.

İncilerini cehaletle harcayıp, toprak (gibi değersizlik) saygınlığını satarlar.

Dünyanın hileci kadını, halkı aldatan feleğin düşük çöpçatanlarıdır.

İncileri cam boncuklarla dizer, Güneş ve Venüs'ten bahsederler.

Bazen devi, ceylan gözlü kız gibi; geceyi gönül süsleyen gündüz gibi gösterirler.

Gelgeç arzulu olanlar güzelliğine rağbet eder. Üç gün arkadaş olsa usanır.

Ona gerçek aşk nasip olsa efsaneyi büyüyle mayalar.

Âşıklar, Hak yolunda mucit olduklarından bütün kötölemeleri övgü, latifeleri de ciddidir.

Ne yazık ki bu diyarda garibim. Çöldeki inleyen bülbülüm.

Yedi gezegenin bahsi

Şiirim Harut için Zühre'nin sihri gibidir. Aya ve güneşe turunç büyüsunü okur.

Merih, şiirimi görünce elinde tutup dokuz göğe yıldız gibi çivi çakar.

Talihim, müşterisi (Jüpiter'i) olmayan Satürn'dür. Hezl(sövgü)den dolayı Merkür gezegeni gibi ışığı yok.

Allah'a çok şükür sövgü şairi değilim. İşim daima aşk büyüsidür.

Hamse ustalarının bahsi

Aşkla harabım, şarap sarhoşuyum. Candan,

¹⁹⁸ dizerler:683 virtürler S

¹⁹⁹ hezl-i: hezli G

* seb'a: -G

* -B İ L K / S21b G7a V22b

²⁰⁰ toqur: toquruz L G

²⁰¹ hezelden: hezel S

** -B İ L K / S22a G7a V22b

682 Dil ü cāndan mürīd-i şeyh-i cāmum
Çıkarsam nola nazm içinde nāmı
Benem çün bende-i hāş-ı Nizāmī
683 Sözüüm sūzın eger Hüsrev göreydi
Önümde bendeveş yüzler süreydi
684 Zemīnden çarha ırgürdüm nevāyı
Demīdür raqş ura ruh-ı Nevāyī
685 Demādem mürşidümdür hātif-i gayb
Bu bezm içre añılmağ Hātifi ‘ayb
686 Bu fennüñ çün benem ‘ālemde şeyhi²⁰²
‘Aceb midür mürīdüm olsa Şeyhi
687 Çü nazmumdur dil ü cānum gibi şāf
Ne hācet dürd-keşlik eyleyüp lāf
S22a 688 Benem çün sākın-i hum-hāne-i ıışk
Terānemdür müdām efsāne-i ıışk
V23a 689 Baña çün lem‘a-i ıışk oldı rehber
‘Aceb mi **Lāmi’** olsam sūhanver
690 Getür şol cām-ı ıışk-efzāyī sākī
Ki kıomaz dilde ğamdan kıatre bākī
691 Neva-yı ıışkdan kııl muıtrıb āvāz
Ki kııldum ıışk hālinden ser-āğāz

**BEYĀN-I ıIŞK U MAĦABBET Kİ
BEZM-EFRŪZ-I ‘ĀLEM-İ
ERVĀĦEST VE CİHĀN-SŪZ-I
MERĀSİM-İ EŞBĀĦ***

692 Nice vaşf eyleyem ıışk-ı kerīmi
Degüldür şehvet ü meyl-i behīmi
693 Cihāndur cümleten ten cānidur ıışk²⁰³
Felekler topınuñ çevgānidur ıışk
694 Ħayātı ıışkdur cān u cihānuñ
Şebātı ıışkdur kevn ü mekānuñ
695 Ezel şubhında ıışk urup zebāne
Kālem nakş eyledi levh-i beyāna
696 Muıaddem rāyetini dikdi ‘arşa
Pes andan sāyesini şaldı ferşe
697 Dil-i eflāke urdı çünki odı
BuĦār idüp kıopardı dehre dūdı
698 Olup bu dūddan ser-geşte hālī
Felekler oldı fānūs-ı Ħayālī
699 Ne tenhā pertevin nüĦ-ıāka şaldı

kalpten kadeh şeyhinin müridiyim.
Nizami'nin has kulu olduğundan nazımda
şöhrete ermeme şaşılmasın.
Eğer Hüsrev, sözüümün yakıcılığını
görseydi, önümde köle gibi eğilirdi.
Nağmemi yerden göğe ulaştırdım.
Nevayî'nin canının raks edeceği zamandır.
Gaybın seslenicisi her zaman mürşidimdir.
Bu mecliste Hatifi'yi anmak ayıptır.
Bu bilimin alemde hocası ben olduğum için
Şeyhi, müridim olursa şaşılmamalı.
Şiirim gönlüm ve canım gibi saf
olduğundan tortu içip söz söylemeye ne
gerek var.
Aşk meyhanesinde oturduğumdan
şarkılarım daima aşk efsanesidir
Lami'î! Aşk ışığı bana rehber olduğundan
söz ustası olsam şaşılır mı?
(Ey) Saki! Gönülde gamın zerresini bile
bırakmayan, aşkı artıran kadehi getir.
Ey müzisyen! Aşkı anlatmaya başladım.
Aşk şarkılarını seslendir.

**BENZETME TÖRENLERİNİN CİHĀN
YAKICISI VE RUHLAR ALEMİNİN
MECLİS AYDINLATICISI AŞK VE
MUĦABBET HAKKINDA**

Yüce aşkı nasıl anlatayım? (Yüce aşk),
hayvani hislere ve şehvete yönelmez.
Cihan tamamen beden, canı da aşktır. Aşk,
felekler topunun çevganıdır (değneğidir).
Dünyanın ve canın hayatı, kainatın kararı
aşktır.
Ezel sabahında aşk dile etki etti ve kalem
beyan levhasına nakışını yazdı.
Önce sancağını göğe dikti. Daha sonra
gölgesini yere saldı.
Göklerin gönlünü ateşe verince, buharlaşıp
dumanını dünyaya yaydı.
Bu dumanla başı döndü ve felekler,
hayalinin fanusu oldu.
Işığımı sadece dokuz göğe değil (aynı

²⁰² Bu fennüñ çün benüm: Bugün fennüñ benüm İ L K G V

* ‘ālem: ‘avālim L V / ü -L

* -B K / S 22a İ23a L26a G7b V23b

²⁰³ cümleten ten: ser-cümle tendür İ L G V

Ser-ā-ser enfüs ü āfağa şaldı
 700 Felek fülkine virtüp ıztırābı
 Melek mülkine şaldı ferr ü tābı
 701 Çü mevc-i ıışk ile çalkandı bu fülk
 Didi sākinleri *subhāne zi'l-mülk*²⁰⁴
 702 Müzehher eyledi gülzār-ı kıudsi
 Münevver eyledi ebrār-ı ünsi
 S22b 703 Çü cevlān eyledi ol nūr-ı cāvid
 Şafādan raķsa girdi māh u hūrşid²⁰⁵
 704 Fūrūğından çü encüm aldı lem'ca
 Cemāli her birinüñ döndi şem'ca
 V23b 705 Demindendür ruķı oduñ dil-efrüz²⁰⁶
 Ğamındandır dili düduñ siyeh-rüz
 706 'Ataşından olup dün gün dür efşān
 Hevāsıdır iden ebri perişān
 707 Viren oldur derün-ı āba cūşı
 Nihād-ı hāke ārām u hamūşı
 708 Merāyā-yı cihāndan gösterür rü
 Zuhūr eyler hezārān naķş-ı dil-cü²⁰⁷
 709 İdüp cezbeyle mıknaıısı cālib
 Ol eyler şöhet-i pülāda tālib
 710 Hevāsından fūrüzān tal'at-i gül
 Nevāsından pür-efġān cān-ı bülbül
 711 Kılur leylī ruķın mihr-i dil-efrüz
 İder mecnūnı şeb gibi siyeh-rüz
 712 Leb-i şirine sükkerden virür tād
 Çeker şürin anuñ Perviz ü Ferhād²⁰⁸
 713 Meh-i Ken'ānuñ idüp menzilin çāh
 Dil-i Ya'ķubuñ eyler kārını āh
 714 Çü yoķdur ıışk etvārına ġāyet
 Diyem ġüş eylegil bir hoş hikāyet²⁰⁹
 715 Nesīm-i rahmet olursa mededkār
 Kılam naħl-i kalem şāhın ruķeb-bār
 716 Tıtuup hüsine rüyveş mecāzı
 Urup pertev haķikāt söz ü sāzı
 717 Cihānı eyleyem ser-mest ü medhüş
 Taşup deryā-leyin cānlar kıla cüş
 718 Gel iy sāķi müheyyā kııl lisānı
 Ki şeh bezminüñ olam kışşa-h'ānı
 719 Ser-āġāz eyle muırib yine cāndan

zamanda) bütün ufuklara ve canlılara yaydı.
 Felek gemisine ıztrap verip, melek ülkesine
 ışık ve parlıtu verdi.

Bu gemi aşk dalgalarıyla sallanınca
 içindekiler "Mülk sahibini anarız." dediler.

Meleklerin gül bahçesini çiçeklendirdi.
 Dosta sadık olanları nurlandırdı.

O sonsuz nur dolaşınca ay ve güneş zevkten
 dansa başladı.

Yıldızlar, ışığından ışık alınca her birinin
 yüzü muma döndü.

Ateşin yüzü (onun) nefesiyle gönül
 aydınlatır. Dumanın gönlünün kara bahtı
 (aşkın) gamındandır.

İnci daima onun ihsanıyla saçılır. Bulutu
 perişan eden onun havasıdır.

Suyun gönlüne coşkunluk, toprağın huyuna
 sessizlik ve rahat veren odur.

Cihan aynalarından yüz gösterip, binlerce
 gönül arayan nakış ortaya çıkarmıştır.

Çekiciliğiyle mıknaıısı çekip, çelik
 sohbetine talip olur.

Gölün yüzü havasıyla aydınlanır. Bülbülün
 canı nağmeleriyle inler.

Gecenin yüzünü gönül aydınlatıcı bir
 güneşe; Mecnun'un bahtını gece gibi
 karanlıġa çevirir.

Tatlı dudağına şekerden tat verir. Perviz ve
 Ferhat onun kavgasına tutuşur.

Kenan ayının (Yusuf'un) menzilinı kuyu
 edip Yakup'un gönlünün işini ah eder.

Aşk tavırlarının sınırı olmadığından sana
 güzel bir hikaye anlatayım (da) dinle.

Rahmet rüzgarı yardımcı olursa, kalem
 fidanının dalını hurma yüklü kılayım.

Güzelliğini yüz gibi mecazi anlatıp, sözü
 gerçeğe ışıklandırıp,

dünyayı sarhoş edip, şaşkına çevireyim.
 Deniz gibi taşıp,canları coşturayım.

Ey saki! Şah meclisinin hikayecisi olayım
 diye gel de dile hayat ver.

Ey müzisyen! Yine candan (çalmaya) başla
 ve bizi gönül çekici anlatımınla şereflendir.

²⁰⁴ سبحان ذالملك

²⁰⁵ raķsa : kışşa L

²⁰⁶ dil-efrüz: dil-fürüz S G

²⁰⁷ rü: rüy G V / cü: cüy G V

²⁰⁸ şürin: sözün S / Perviz: Şirin S

²⁰⁹ hikāyet: rivāyet G L K

Müşerref kıt bizi dil-keş beyāndan

S23a	SER-ĀĠĀZ-I KİŞŞA-İ VEYSE VÜ RĀMİN Kİ ĤAYRET-ENDĀZ-I KİŞŞA-İ LEYLİ VÜ MECNŪN U ĤUSREV-İ ŞİRİNĖST VE ĤULĀŞA-İ NĀZMHĀ-YI NĀZM-ĀVERĀN-I SİĤR-ĀFERĪN*	LEYLA VE MECNUN, HŪSREV Ū ŞİRİN KISSALARINDAN HAYRET VERİCİ VEYSE VŪ RAMİN HİKAYESİNİN BAŞLANGICI VE BÜYÜLEYİCİ ŞAİRLERİN SÖZLERİNİN ÖZETİ.
V24a	<p>720 Gel iy nāy- hoş-elhān eyle efgān Ki enfāsuñla pŭr-demdŭr dil ũ cān</p> <p>721 Demŭñden sŭhr idersin ‘ālem içre Dŭ kevni seyr idersin bir dem içre</p> <p>722 Mesihā gibi Raĥmānī nefessin Ġam u derd ehline feryād-resensin</p> <p>723 Delŭpdŭr sĭneñi tŭġ-i ciġer-sŭz Açupdur dĭdeñi mĭl-i dil-efrŭz²¹⁰</p> <p>724 Dilŭñde ‘ışk odı yir eylemiřdŭr Senŭñle yār aġız bir eylemiřdŭr</p> <p>725 Sana derdi devā virdi řabĭbŭñ <i>Nefaĥtu fihi min-rŭĥĭ</i> nařibŭñ²¹¹</p> <p>726 Nevāda bŭlbŭl-i řĭrĭn-zebānsın Sŭĥanda řŭĥi-i sŭkker-dehānsın</p> <p>727 Virŭpdŭr ĥaķ saña iy bŭl-heves hoş Sŭkŭn-ı nefisile fetĥ-i nefes hoş</p> <p>728 Boyansa göklere dŭd-ı siyahuñ Ser-ā-ser mihr ũ māhı yaķar āhuñ²¹²</p> <p>729 Tařuñ gibi derŭnuñ řāf u sāde Felek-āyĭn gözŭñ göñlŭñ ġüřāde</p> <p>730 Her engŭřtinde vardur bir hŭner rast Cihāndan bir nefesdŭr saña der-ĥāst</p> <p>731 Derŭnuñdan řopardıķça ġam āvāz²¹³ Ķılur ġaflet yuĥusı çarĥa pervāz</p> <p>732 Demŭñ pŭr-nār-ı sŭzāndur degŭl bād Nihāduñdan anuñçundŭr bu feryād</p> <p>733 Baña devlet yiter diyŭp dem-i dost²¹⁴ Ķabŭl itdŭñ cihāndan bir çuru post</p> <p>734 Virŭrsin āřinālĭķdan ĥaberler Ķılur bĭġāneler egri naşarlar</p>	<p>Ey nefesiyle göñŭllere ve canlara soluk veren (ve) güzel ezgiler çalan ney! Gel!</p> <p>Nefesinle dŭnyayı büyülersin. İki alemi bir anda seyredersin.</p> <p>İsa gibi ilahi bir nefessin. Gamlı ve dertli kişilerin çġlıklarına koşarsın.</p> <p>Sineni ciġerler yakan kılıç delmiştir. Gözŭnŭ göñŭl aydınlatan mil açmıştır.</p> <p>Aşk ateşi göñlŭnde yer etmiştir. Yar seninle aġız birliġi etmiştir.</p> <p>Tabibin, derdi senin için deva olarak verdi. Nasibin “Ben ona ruhumdan ŭfledim” (ayeti)dir.</p> <p>Melodik sŭyeyiřte tatlı dilli bŭlbŭlsŭn. Sŭz sŭylemekte şeker aġızlı tutisin.</p> <p>Ey arzusu çok, Allah sana hoş (bir) nefis dinginliġiyle nefesini açmayı nasip etmiştir.</p> <p>Kara bulutun göklere boyansa ahın, ayı ve güneşi baştan başa yakar.</p> <p>İçin de dışın gibi saf ve sadedir. Gözŭn ve göñlŭn gökler gibi açıktır.</p> <p>Her parmaġında iyi bir marifet vardır. Dŭnyada senin için arzu bir nefestir.</p> <p>Gam, göñlŭnden sesler çıkartıķça, ġaflet uykusu göġe kanat açar.</p> <p>Nefesin solukla deġil, yakıcı ateşle doludur. Yaradılışındaki bu inleyiş bu sebeptedir.</p> <p>“Benim için dostla olunan an mutluluk olarak yeter.” deyip, dŭnyadan bir kuru post kabul ettin.</p> <p>Dostluklardan haber verirsin. Dŭřmanlar ise egri bakarlar.</p> <p>Göñlŭn ve canın ilgilerden kurtulmuştur.</p>
S23b	735 ‘Alāyĭķdan dil ũ cānuñdurur pāk ²¹⁵	

* -B K / S23a İ23b L27a G8b V23b

²¹⁰ dil-efrŭz746: dil-fŭrŭz L V

²¹¹ نفخت فيه من روعي

²¹² āhuñ: oduñ G

²¹³ derŭnuñdan: derŭnuñda S

²¹⁴ diyŭp: diyŭ S

		Nevālar eyleseñ tañ mı tarabnāk	Neşeli nağmeler okusan şaşılır mı?
	736	‘Aceb mi başsalar harfüne engüşt	Harfine parmak bassalar şaşılmaz. Gönül
V24b		Naşib-i ehl-i dildür her zamān müşt	ehlinin nasibi her zaman yumruktur.
	737	Nefis ehline çün dil bağlamışsın	Nefsinin esiri olanlara gönül verip,
		Gönülünden hizmete bil bağlamışsın	içtenlikle hizmet etmeye bel bağlamışsın.
	738	Demüñdür her nefes şūr-ı kıyāmet	Nefesin her an kıyamet gününün surudur.
		İñildüñdür anuñçün pür-‘alāmet	İniltelerin de o günün alametleridir.
	739	Tutup ber-çeşm her emri şafādan	Her emri severek göz üstüne kabul edip,
		Degülsin bir nefes hāli nevādan ²¹⁶	nağmeler yaymaktan bir an uzak değilsin.
	740	Çamu faşlu ¹ -hıṭābuñdur cevāmi‘	Camiler/dört mezhebin fıkıh kitabı, senin
		Demüñden rakş urur ehl-i şavāmi‘	hitabının giriş kısmıdır. Tekke ehli senin
	741	İder meyhāneler nağmeñle cüşı	nefesinle raks eder.
		Şalar ‘uşşāka āvāzeñ hūrüşı	Meyhaneler senin nağmelerinle çoşar. Sesin
	742	Eniñüñdür seniñ ādem deminden ²¹⁷	âşıkları çoşturur.
		Naşib ıssısın Aḥmed ‘āleminden	İnsan, senin nefesinle inler. Hz.
	743	Demüñ güş itse bir dem Zühre sır çeng	Muhammed’in aleminden nasibin var.
		Nevāñiçün ider kudsiler āheng	Zühre (Venüs) bir an sesini işitse çengini
	744	Derünuñdan çeküp köynüklü āvāz	kırar. Melekler sesine uyarlar.
		Bu dem kıl ‘ışk hālınden ser-āgāz	Gönülünden yanık şarkılar okuyup, şimdi
	745	İdenler cān u dilden ol demi güş ²¹⁸	aşkın hallerini anlatmaya başla.
		Cigerden eylesünler mey gibi cüş	O sesini can u gönülünden işitenler, şarap gibi
	746	Sicil iden tevāriḥ-i cihānı ²¹⁹	içten çoşsunlar.
		Bu yüzden eyleyüp sābit beyānı	Dünya tarihini kaydeden, sanatlı anlatımı
	747	Dimiş vāridi Cürçān içre bir şāh	böyle tespit etti.
		Sezā-yı tāc u taht u mülk ü dergāh ²²⁰	Cürçan’da makama, ülkeye, tahta ve taca
	748	Mişāl-i āfītāb-ı ‘ālem-efrüz	layık bir şah olduğunu söylemiş.
		Bülend-aḥter kavī ṭālī‘ cihān-süz	Dünyayı aydınlatan güneş gibi yıldızı yüce,
	749	İşi ‘ālemde gün dün kāmranlık	talihi açık ve dünyayı yakıcı.
		Bahār ebri gibi gevher-feşānlık	Dünyada işi daima mutluluk ve bahar
	750	Ṭarābdan bir nefes olmazdı hāli	bulutu gibi inci saçıcılık.
		Çurup meclis iderdi bezm-i ‘ālī	Bir an için eğlenceden geri durmaz, büyük
S24a	751	Elinden Cem gibi gitmezdi cāmı	meclisler kurardı.
		Şafā vü ‘işretidi şubh u şāmı	Cem gibi elinden kadehi bırakmazdı.
	752	Sürūd-ı muṭribān irmişdi çarḥa	Gecesi, gündüzü zevk ve içmekti.
		Safādan mihr ü meh girmişdi çarḥa	Çalgıcıların şarkıları göğe ulaşır, ay ve
V25a	753	Cihān āsūde olmuşdı elemden	güneş zevkten dönerdi.
		Felekler gümleridi şevk-i demden ²²¹	Cihan elemden kurtulmuştu. Gökler
	754	Gezerdi hil‘at-i emnile her cān	neşeden güm güm öterdi.
		Kimesne görmez idi tigi ‘uryān	Herkes emniyet elbisesi içinde gezerdi.
	755	İdüp engüştü mektübü işāret	Kimse yalın kılıç görmezdi.
			Parmağı bir mektubu gösterse (hemen)

²¹⁵ cānuñdurur: cānuñdur S

²¹⁶ bir nefes: dem-be-dem İ L K G V

²¹⁷ ādem: hikmet S

²¹⁸ ol demi: nāmeni İ

²¹⁹ iden: idüp G

²²⁰ taht u mülk ü: taht-ı mülk-i S

²²¹ şevk-i: şevk u L G V

756 Gelürdi feth-i kişverden beşāret
Ruḥ-ı ḥubān gibi devrinde her dem
Şafādan oda şu olmuşdı hem-dem²²²
757 Zamān ḥükmine idi çarḥveş rām
Cemālī āfītāb u nāmı Behrām²²³

Şıfat-ı bahār ü midḥat-i gülzār*

758 Meger bir rüz kim ʿıyd-ı nev-bahāri²²⁴
Müşerref kılmışıdı rüzigārı
759 Güneş burc-ı şerefdan ṭālīʿ idi
Saʿādet nūrı dūn gün lāmiʿ idi
760 Nühüstden eşer yoğ idi zerre
Şafā gelmişdi yekser baḥr u berre
761 Mesihāveş şabā cān-perver idi
Zamān ḥürrem zemīn müşk-i ter idi
762 Güher-pāş idi her dem ebr-i nīsān
Çemen Hızırđı şular āb-ı hayvān
763 Fūrüzān idi güller şemʿ-mānend
Ururđı gōnceler gūyā şeker ḥand
764 Göz eylerđi gül-i bādāma nerges
Kadeḥ-gīr idi bu şevkile herkes
765 Tūtup laʿlīn piyāle elde lāle
Çemenler üzre olmuşdı ḥavāle
766 Benefşe dürc-i ʿanber göstertirdi
Dehānından güle zer gösterürđi
S24b 767 Zümürürđ cāmeler geymiş çemenler
Külāḥın çarḥa atmış yāsemenler
768 İdüp gül-nār-ı terler zer-feşānı
Od itmışıdı zemīn āsumānı
V25b 769 Semenler beñzedüp meh-tāba ʿarzı
Şafādan eyleridi āba ʿarzı
770 Elinde süsenüñ çinī şürāhī
Zer-i ḥālīşle pür kef-i eḳāḥī
771 Reyāḥīn idi şan firūze-micmer
Ki büyından meşāmm-ı cān muʿaṭṭar
772 Gelüp her yānedan kuşlar ḥurūşa
Şalā iderleridi ʿayş u nūşa
773 Olup sāzile kumrılar hem-āvāz
Sürür-engīz iderlerdi ser-āğāz
774 Açup güftāre tūtiler dehānı

ülkelerin fetih müjdesi gelirdi.
Devrinde güzellerin yanağı gibi, su ateşle
her an arkadaş olmuştu.

Zaman, (onun) ḥükmine felek gibi boyun
eğmişti. Yüzü güneş (gibiydi) ve ismi
Behram'dı.

Baharın ve gül bahçesinin güzelliğinin tasviri

Bir gün ilkbahar bayramı (Nevruz), zamanı
şereflendirmişti.

Güneş şeref burcundan doğmuştu. Mutluluk
nuru daima parlıyordu.

Uğursuzluktan zerre kadar eser yoktu.
Karalar ve denizler büsbütün neşelenmişti.

Saba rüzgarı İsa gibi can koruyucuydu.
Zaman kutlu, zemin ise taze misk
kokusuydu.

Nisan yağmuru her zaman inci saçmaktaydı.
Çimen Hızır/yeşildi ve sular da hayat
çeşmesiydi.

Güller mum gibi parıltılı, goncalar da tatlı
gülüclüydü.

Nergis, bademin gülüne göz ederdı. Herkes
bu coşkuyla kadeh tutardı.

Lale, elinde yakuttan kadeh tutup,
çimenlerin üzerine yayılmıştı.

Menekşe amber kokusunun kutusunu
gösterirdi ve ağzından güle altın gösterirdi.

Çimenler zümrüt elbise giymiş, yaseminler
feleğe külahlarını atmıştı.

Taze gülnarlar altın dağıtırdı ve yer, gökleri
ateşe vermişti.

Yaseminler yeryüzünü dolunaya benzetip,
zemini zevkten canlandırırđı.

Susenin elinde çini sürāhi, papatyaların eli
saf altınla dolu.

Kokusuyla canı ıtırlandıran reyhan sanki
firuze (taşlı) buhurdandı.

Her bir taraftan coşup gelen kuşlar, yiyip
içip eğlenmeye davette bulunurlardı.

Kumrular sazlarla beraber ötüp, neşe
vermeye başlarlardı.

Tutiler söz söylemek için ağız açıp,

²²² od u: oda S / mahrem: hem-dem S

²²³ nāmı: adı İ L G V

* -B İ L K / S24a G9b V25a

²²⁴ rüz: gün İ G / nev-: -L V // müşerref: münevver S

	Dem-i şehdile toylardı cihānı	dünyaya baldan sözlerle ziyafet verirlerdi.	
775	Olup gülzāre karşı mest u hayrān	Perişan bülbül gül bahçesine karşı durup, kendinden geçerek feryat ederdi.	
	Çılurdu bülbül-i şürde efgān		
776	Meger dürrāc idi gūyende-i rāz	Turaç kuşu sanki can özünden seslenerek sırrını söylerdi.	
	Ki eylerdi derūn-ı cāndan āvāz		
777	İdüp her biri bang-i ‘āşıkāne	Her birisi âşık gibi haykırıp, dünyayı (güzel) sesler ve nağmelerle doldururlardı.	
	Pür idi dehr içi şavt u terāne		
778	Semenler Cem serīrin yile virmiş ²²⁵	Yaseminler Cem’in tahtını yele vermiş. Çimenler Nuh’un gemisini sele vermiş.	
	Çemenler Nüh fülkin seyle virmiş		
779	Şabā hizmetde çok yılmış yopurmuş	Saba hizmet etmekte durmadan koşturmuş. Sular bu coşkuyla taşıp köpürmüş.	
	Şular bu cūşile taşmış köpürmüş		
780	Ḥalāyık cümle meftūn idi ‘ıyde	Bütün halk bayramın tutkunu olup, bu kutlu zamanla kıvanç duyarlardı.	
	Çıvanurlardı bu rüz-ı sa‘ide		
781	Kimisinde hevā-yı esb-i tāzi	Kimisinde Arap atının havası, kimisinde guy (polo) oyununun zevki.	
	Kimisinde şafā-yı gūy-bāzi		
782	Kimi gül-çin kimi gül-geşt iderdi	Kimi gül bahçesinde dolaşır kimi gül toplardı. Kimi de dağı ve kırı dolaşırdı.	
	Kimi seyrān-ı kūh u deşt iderdi ²²⁶		
783	Kimisi serv gibi āba māyil	Kimisi servi gibi suyun isteklisi, kimi de kolunu bir servi boylu güzele dolamış.	
	Kimi bir serve kol itmiş ḥamāyil		
S25a	784	Kimi gül gibi kılmış yakasın çāk	Kimisi gül gibi yakasını yırtmış. Kimisi su gibi neşeyle coşmuş.
	Kimi şu gibi pür-cūş u tarāb-ñāk ²²⁷		
	785	Kimi sāz u kimi sözile dem-sāz ²²⁸	Kimi saz kimi de sözle sırdaş. Kimi büyü kimi de efsane uçurmakta.
	Kimi efsūn kimi efsāne perdāz		
V26a	786	Kimi sāgar tūtup manend-i lāle	Kimi lale gibi kadeh tutardı ve kadehin yansıması, yüzünde şimşek çaktırırdı.
	Ruḥundan berç urur ‘aqs-i piyāle		
	787	Kimi mihrile kılmış rüşenālık ²²⁹	Kimi güneşle parlaklık bulmuş. Kimi balıklarla dost olmuş.
	Kimi mähilerile āşinālık		
	788	Kimi eyler şarāb-ı erguvān nūş	Kimi erguvan renkli şarap içer. Kimi erganunun nağmesini dinler.
	Kimi eyler nevā-yı erğanūn gūş		
	789	Kimi bulup bir āhūveş nigārı	Kimi ceylan gibi bir güzeli bulup, su gibi yeşil bir yerin çevresini tutmuş.
	Şu gibi avlamış bir sebze-zārı ²³⁰		
	790	Muhaşşal her taraf pür ‘işret idi	Kısacası her yerde içip eğlenme vardı. Değil şehir, köy bile sohbet yeriydi.
	Degül şehir içi kūy kūy-ı şoḥbet idi		
	791	Bu demler ölçerüp sultānuñ odın	Sultanın ateşi bu zamanlar alevlenip, eğlenmek için şarkılarını seherden okumuştı.
	Seherden ‘ayşa düzmişdi sürūdın		
	792	Şu gibi kılmayup āḥir kararı	Sonunda sabrı su gibi tükendi ve yeşillikler içinde dolaşmak istedi.
	Murād idindi seyr-i sebze-zārı		
	793	Seher-āyīn geyüp nūrāni cāme	Seher vakti gibi nurlu elbiseler giyip, güneş gibi altın sarık sarındı.
	Güneş gibi urundı zer ‘imāme		

Sıfat-ı esb-i rahvār u midḥat-ı raḥş-ı

Uçan atın övgüsü ve rahvar atın tasviri

²²⁵ serīrin: yerin L²²⁶ u: -S²²⁷ cūş u: cūş-ı S²²⁸ K nüshası bu beyitten devam etmekte / sāz u kimi sözile: söz ü kimi sāzile G²²⁹ Beyit: -S²³⁰ sebze-zārı: ḥoş-kenārı İ L G V ; ḥoş nigārı K

tayyār*

794	Buyurdı çekdiler bir esb-i rehvār Tārīdinden tūriğur çarh-ı devvār	Emriyle bir rahvar at getirdiler ki atın sürüşünden dönen gökler durur oldu.
795	Virürdi çarha öndül kılsa tāzı Kıparadı güy-ı mihri itse bāzı	Koşsa feleğe ödül verirdi. Oynasa güneş topunu kapardı.
796	Yürise sebkat iderdi semādan Geçerdi berki atılsa kazādan	Yürüse (bile) göğü arkasında bırakırdı. İstemededen atılsa şimşeği geçerdi.
797	Nice diyem aña taht-ı Süleymān Süleymānlar temāşasında hayrān	Ona nasıl Süleyman'ın tahtıdır diyebilirim ki? Süleymanlar bile seyredince şaşırırlar.
798	Görince şehri-yār ol raşşı hürrem Hıramān yürüyüp mānend-i Rüstem	Şah, o atı görünce sevindi. Rüstem gibi salınarak yürüdü.
799	Hemāndem şıçradı ol bād-pāye Süvār olmuş hümādur ejdehāya ²³¹	O rüzgar ayaklı (süratli at), hemen o anda sıçradı. (Sanki) ejderhaya binmiş bir hüma kuşuydu.
800	Şanasın dīvi rām itmiş perīdür Felek üstinde mihr-i hāveridür	Devi esir almış bir peri, gökteki doğu güneşi sanırsın.
S25a	801 Diyüp gökden melekler yarıcuñ Hağ Cemālūñden irişsin dehre revnağ	Gökten melekler: “Allah yardımcındır; yüzünün güzelliğinden aleme aydınlık gelsin... Dünya durdukça zamanın sultanı ol. Gökler döndükçe bahtlı sultan ol.” dediler.
802	Zemīñ turdukça şulṭān-ı zamān ol Felek döndükçe şāh-ı kāmṛān ol	Şah ata binince, hayranlıklar içindeki asker tıpkı deniz gibi çalkandı.
V26b	803 Çü şāh oldı süvār Allahu ekber Hemīn deryāleyin çalkandı leşker	Önünde ve arkasında nice bey olan kulları durdu. Kul da değil her birisi bir ülkenin şahı.
804	Öñince ardınca kul kul aşdı begler Degül kul her biri bir şāh-ı kişver	Kimisi Rum kayseri, kimi Çin fağfuru, kimi Türk hakanı, kimisi de İran ve Turan'ın sultanı.
805	Kimisi kayser ü fağfūr [u] hağān ²³² Kimisi husrev-i İrān u Turān	Davullar gökler gibi güm güm öttü. Ordunun coşkunluğu feleği kapladı.
806	Felek-āyīn duhuller güm güm ötdi Huruş u cüşı ceşüñ dehri tıtdı ²³³	Zurnaların bağırtısı göğü sağırlandı. Bütün insanlar için ince sesleri susturttu.
807	Ker itdi çarhı şurnālar nefiri Cihān kavmine diñdirdi şafiri	Çanlar feleğin yarığına ot tıktı. Nefesler de feleğin gönlüne ateş vurdu.
808	Ceresler tağdı ot çākine çarhuñ ²³⁴ Dilin od itdi demler gine çarhuñ	İçinde hisarın ay yüzlü güzellerinin bulunduğu, felek gibi binlerce beşik ve tahtirevan...
809	Felekveş nice biñ mehd u ‘amārī İçi pür mäh-rüyān-ı hişārī	Şeker, bal, çerez, ve halis şarap. Kadehler altın ve sürahiler (de) mücevherdir.
810	Şarāb-ı nāb u nuql u şehd ü sükker Kadehler zer şürāhiler mücevher	Felek gibi katar katar sınırsız yük çekildi.
811	Çekilüp bī-‘aded harvār harvār Kaṭār-ender kaṭāridi felekvār	Meclis için, yüklendiğinde felek filini bile hasta edecek kadar çok yük yüklenmişti.
812	Şu deñlü idi bezm ālātu beste Ki ursañ pīl-i çarhı ide hašte	

* -B İ L K G / S25a V26a

²³¹ olmuş: oldı İ L K G V²³² 805a: Kimi fağfūr- ı Çin ü kimi hağān İ L K G V²³³ huruş u: huruşı İ L K G V²³⁴ ceresler: ceres L

- 813 Eger çekseydi anı gāv-ı gerdün
Şıyāydı gerdenin bağrın idüp hūn
814 Ma‘al-kıışsa bu tertūbile sulṭān
İdüp birkaç çadem gül-gešt-i seyrān²³⁵

Eğer felek öküzü onu çekseydi, boynunu kırıp bağırmı kan ederdi.

Hikayeye göre sultan bu düzenle gül bahçesinde dolaşıp birkaç adım attı.

Sıfat-ı gülzār çün huld-ı berīn ü hālet-i izhār-ı kevākib-terīn *

Parlak yıldızların ortaya çıktıkları zamanın ve cennet gibi gül bahçesinin tasviri

- 815 Kılur cennet-şıfat bir bāğı menzil
Ki eşcārı idi tūbā şemāyil
816 Görenler nehrinūñ cūş u şafāsın
Dilinden def ider kevser hevāsın
817 Felekveş her dıraht-ı hoş hırāmi²³⁶
Dilūñ nūzhetgehi cānuñ kıvāmı
S26a 818 Çenārı serv ü gülbīnlerle hem-dest²³⁷
Şarāb-ı şevkden bülbülleri mest
819 Çemenler yāsemenlerle qarışmış
Çeküp şularla dem kuşlar yarışmış
V27a 820 Şabā kapup külāh-ı yāsemīni
Kılur saç yolması dürr-i şemīni
821 Oyuncu başıdur bād-ı sebük- kār²³⁸
Kovalar birbirin eṭfāl-ı ezhār
822 Ağaçlar elleştir berg-i terīle
Çiçekler buluşur bülbüllerile²³⁹
823 Felekveş ṭās bāz olmışıdi ezhār
Kim eyler zīr-i dāmen setr-i envār
824 Başında nergis oynatdıkça kāse
Tutar süsenlerūñ içini ṭasa
825 Şehābdan od kapar ebr-i güher-ıṭz
Gül-efşānlık kılur bād-ı seher-ḥīz
826 Dönüp oynar şular çenberlerle
Yaşıl yaprağdan hañçerlerle
827 Dikilmiş nīzelerde gonca ber-ser
Ayağından aşılmış berg-i terler
828 Meger ister güreşmek serv-i āzād
Ki urmuş el ele baş başa şimşād
829 Riyāhile reyāhīn ṭur ṭut oynar
Çenār el qarşar eyler rakş ‘ar‘ar
830 Zebān-ı hāl olup güyā çemenler
Dir idi bezm idūñ el-ıyşu aḥḍar
831 Getür sākī bahār eyyāmıdur mey

Ağaçları tuba şeklinde olan cennet gibi bir bahçede konakladı.

Nehrinin coşkunluğunu ve zevkini görenler Kevser suyunun arzusunu gönlünden çıkarır.

Güzel salınan her servi ağacı, felek gibi gönlün gezinti yeri ve canın da hoş hâliydi.

Çınarı servi ve gül fidanlarıyla el ele, bülbülleri de coşkunluk şarabıyla sarhoş.

Çimenler yasemin dolu. Kuşlar dem çekmekte sularla yarışmış.

Saba rüzgarı yaseminin külâhını kapıp, kıymetli inciye saç yolması yapar.

Hızlı rüzgar, oyuncu başıdır. Çiçek çocukları birbirini kovalar.

Ağaçlar taze yapraklarla elleştir. Çiçekler de bülbüllerle buluşur.

Çiçekler felek gibi etek altında nurlar örten tas oynarlardı.

Nergis başında kasesini oynattıkça susenlerin içini tasa tutardı.

İnciler dökken bulut, yıldızdan ateş kapar. Sheherden kalkan rüzgar güller saçar.

Sular döne döne, hañçere benzeyen yeşil yapraklarla ve çemberlerle oynar.

Mızrakların başında goncalar dizilmiş. Taze yapraklar ayaklarından asılmış.

Yüksek servi güreşmek ister gibi şimşir ağacıyla el ele, baş başa tutuşmuş.

Reyhanlar ve rüzgarlar tur tut oynarlar. Çınar el çırpar ardıç raks eder.

Çimenler hal diliyle konuşup, “hayat yemyeşildir, meclis kurun.” dedi.

Saki! Bahar günleridir. Gam döşegini gece

²³⁵ gül-gešt-i: gülgešt ü L G V

* -B İ L K / S25b G11b V26b

²³⁶ felek: melek S İ L G V / dilūñ: -L

²³⁷ ü: -S

²³⁸ sebük- kār: sebük-bār G

²³⁹ buluşur: yoluşur L V

832 Kim idem ğam bisātin ŧeb-ŧıfāt tay²⁴⁰
Dem-i nevrūz dur muṭrıb ħurūŧ it
Gūlistān iĉre bŧlbŧllerle cŧŧ it

gibi kaldırmak iĉin ŧarap getir.
Ey mŧzisyen! Nevruz zamanıdır, gŧl
bahĉesinde bŧlbŧllerle coŧ.

**DER-BEYĀN-I ʿİŧŧ U ʿİŧRET-İ
ŧEHİRİYĀRİ VŪ ZEVĶ U ŧEVĶ-İ
NEV-BAHĀRĪ***

**İLKBAHARIN ZEVKİ VE SEFASI VE
ŧAHİN YİYİP İĉİP EĒLENMESİ
HAKKINDA**

833 Ću bu ħālātı gŧrdi ŧāh-ı ʿālem
Buyurdı bezm bŧnyādını ol dem
S26b 834 İnŧp atdan ŧamu begler yŧgŧrdi
ŧeh-i devrān iĉŧn fiʿl-ħāl ŧnŧrdi
835 Bulup bir sidre-i ŧŧbā-ħırāmı
Ki dŧn gŧn ŧāʿat iĉreydi kıyāmı
V27b 836 Gŧneŧ gibi urup ŧaħtında zer-taħt
Ki miŧlin gŧrmemiŧ ĉarħ-ı cŧvān-baħt

Alemin ŧahı bu ħāli gŧrŧnce o an iĉki
meclisinin kurulmasını emretti.
Bŧtŧn beyler attan inip, hızlandı. Zamanın
ŧahı iĉin hemen ilerlediler.
Her zaman ibadet eder gibi ayakta duran
Tuba salınıŧlı yŧksek bir aĝaĉ buldular.
Altında talihi yŧce gŧgŧn, benzerini
gŧrmediĝi gŧneŧ gibi altın bir taht kuruldu.

**Sıfat-ı taħt-ı ŧāhī vŧ midħat-i serīr-i
pādiŧāhī ****

**Padiŧahlık taħtının ŧvgŧsŧ ve ŧahlık
taħtının tasviri**

837 Rumŧz-ı devr-i gerdŧn anda peydā
ŧılısmāt-ı cihān yekser hŧveydā
838 Felek-āyīn suturlāb-ı mŧcevhher
Gŧherler her ŧaraf mānend-i aħter
839 Kılur her pāyesi anuñ ʿurŧca²⁴¹
Taʿazzŧm kŧrsi-i zātŧl-burŧca
840 Dizŧp her yāne zerrīn ŧandeliler
ŧan eṯrāf-ı mehi zeyn itdi aħter
841 Bu yŧzden oldı bir tertīb-i dil-keŧ²⁴²
Ki ħalb-i ĉarħa urdı mihr āteŧ

Feleĝin dŧnŧŧŧnŧn iŧaretleri onda ortaya
ĉıkmıŧ. Dŧnyanın bŧtŧn bŧyŧleri apaĉık
ortada.
Gŧkler gibi mŧcevhher bir usturlap. Her taraf
yıldızlar gibi inciyle dolu.
Onun her bir ayaĝı yukarıya burĉların aslı
olan kŧrsi makamına ĉıkar.
Her tarafa yıldızların ayın etrafını sŧslediĝi
sanılacak kadar altın sandalyeler koydu.
Bŧylece gŧneŧin, feleĝin kalbini ateŧe
verdiĝi gŧnŧl ĉekici bir dŧzen kuruldu.

Sıfat-ı meclis * **

Meclisin tasviri

842 Ćıĝup taħt ŧzre sultān-ı felek-ħadr
ŧeref ehline oldı gŧn gibi ŧadr
843 Bulup zīnet gŧlinden taħt-ı eyvān²⁴³
Yŧz ol deñlŧ gŧrindi bāĝ u buŧān
844 Pes emr idŧp ŧehenŧāh-ı felek-taħt
Cŧvān-sāl u cŧvān-devlet cŧvān-baħt

Gŧkler kadar yŧce sultan taħtına ĉıktı. ŧeref
sahipleri gŧneŧ gibi makam buldu.
Meydandaki taht, gŧlŧyle sŧslenip, baĝı ve
bostanı ŧylece gŧsterdi.
Sonra, felek taħtlı, genĉ, mutlu ve baħtı aĉık
ŧahın emriyle,

²⁴⁰ kim: ki L K V / dey: ŧeb İ

* ŧevĶ u zevĶ: zevĶ-i ŧevĶ S İ

* -B / S26a İ28a L31a K22b G12b V27a

** -B İ L G K / S26b V 27b

²⁴¹ kılur: olur İ

²⁴² oldı bir tertīb: eyleyŧp tertīb S / ĉarħa: ŧāma S K // mihr: mihri V

*** -S İ B L G V / K 22b

²⁴³ taħt-ı eyvan: baħt u İrān L; bāĝ u eyvān V / bāĝ u: bāĝ-ı L V

845	Gözi āhūlarile şīr-i nerler Olup şaf şaf oturdılar berāber	ahu gözlü (güzel)lerle erkek aslanlar saflar hâlinde dizilip beraberce oturdular.
846	Sürāhīveş çeküp gerden her āhū Dil-i şīrāne düşdi cüş-ı yā hū	Her ceylan (güzel), sürāhi gibi boyun çekince aslanların gönlüne ya hu (ya Rabbi) çoşkusu düştü.
847	Ne seyr-i āhuvānden şīrler siner Ne āhularda havf u haşyet-i şīr ²⁴⁴	Ne aslanlar ceylanlara bakmak için siner ne de ceylanlarda aslanların korkusu var.
848	Elinde her mehūñ sāgārdan ahter Başında her nigarūñ zerden efser	Her ay gibi güzelin elinde kadehten bir yıldız, her güzelin başında altın bir taç var.
849	Mey-i telh içdügince şehd-i lebler Muğanniler kılurlardı tarāblar	Bal dudaklar acı şarap içtikçe şarkıcılar neşeler verirdi.
850	Dem-i mül çehreler kıldukça gülgül Tutardı dehri gulgullerle bülbül	Şarabın kanı yüzleri gül rengine çevirdikçe bülbülün bağışmaları dünyaya yayılırdı.
S27a 851	Göğüs gerdükçe her bir şīr-i pür-germ Çekerdi boynın āhūlar olup nerm	Her ateş dolu aslan göğüs gerdikçe ceylanlar gevşeyip boyunlarını uzatırdı.
852	Olup hūnīn ciğer mānend-i lāle Bu āteşden tutuşmuşdı piyāle	Ciğer, lale gibi kanlanıp, kadeh de bu ateşle tutuşmuştu.
V28a 853	Tutup destinde her gül şāgar-ı zer Olup gül-bün gibi meydān girān-ser ²⁴⁵	Her gül, elinde altın bir kadeh tutup, şaraptan dolayı gül fidanı gibi kibirlendi.
854	Şanasın servidi māyil hevādan Tırup rakş urmağ isterdi şafādan	Servinin havadan / arzusundan dolayı zevkten kalkıp raks etmek istediğini sanırdın.
855	İdüp bād-ı seherveş güller efşān Hevā olmuşdı envāryla rahşān	Güller, seherde esen rüzgar gibi saçılınca, hava onların nuruyla aydınlanmıştı.
856	Ney-i dem-sāz idüp bülbülleri māt Dir idi üd <i>fi-t-tehīr-i āfāt</i> ²⁴⁶	Sırdaş ney bülbülleri susturur, ud da geciktirmede tehlike vardır, derdi.
857	Olurdu çeng kıldukça figānı Cüvān-dil şevkden her pīr-i fānī	Çeng inledikçe her fani yaşlının gönlü gençleşirdi.
858	Terān-ı rūda muṭriblar sürüdü İdüp yāri ururdu dehre üdü	Çalgıcılar asıl melodik şarkılarıyla yardım ederek feleğe ateş vururlardı.
859	Rebābı şöyle dem-keşlik iderdi Ki gūş idenlerüñ ‘aqlı giderdi	Rebab işitenlerin aklını başından alacak şekilde nefes çekirdi.
860	Sekiz şavtı idüp taḫrīr bir bir Ġama oḫurdu şeštā çār tekbīr	Şešta (altı telli tambur), sekiz sesle bir bir anlatıp, gama dört tekbir (ayrılık) okurdu.
861	Füsūn-ı erģanūnı kim kılur yād Ki dirdi bu ḫamu āvāzedür bād	Orgun büyüsunü anan, bu seslerin hepsinin bir ah çekiş olduğunu söylerdi.
862	Şafā ehli idüp dil-keş nevālar Nevālar cāne virürdü şafālar	Zevk bilirler gönül dilkeş makamındaki şarkılarla cana nağmeler verirlerdi.
863	Urup rakḫāseler tāvūsı cevlan Kılurdu şāḫ-ı şūḫ-ı servi ḫayrān	Rakkaseler (dansçılar), tavus gibi dolaşıp, servinin uçarı dalını hayran bırakırlardı.
864	Dimāğ-ı cān micmerler buḫūrı ²⁴⁷ Ne micmer müşk ü ‘anberler buḫūrı	Canın şuuru, buhurdanların ; buhurdan da değil, misk ve anberlerin tütüsüdür.
865	Mu‘aṭṭar eyleyüp demler virürdü Nihādı mürde cānı dirgürürdü ²⁴⁸	(tütüsüler), hoş kokular yayıp, huyuyla ölü canları diriltirlerdi.

²⁴⁴ havf u: havf -ı S / haşyet: vahşet G

²⁴⁵ meyden: meydān S

²⁴⁶ في التاخير افات

²⁴⁷ cān: cāna S; cānı L V; cām K

	866	Çün oldı cām-ı meyden kelleler germ Göttürdi çehrelerden devr eli şerm	Kafalar şarap kadehiyle sarhoş olunca, zamanın eli yüzlerden utanmayı kaldırdı.
	867	Tarab āb-ı meyile tazelendi Felekler nağmeden āvāzelendi	Eğlence, şarapla tazelandi. Gökler melodik seslerle doldu.
S27b	868	Çü nevbet būselerden nūşa geldi Cigerden mest-diller cūşa geldi	Sıra öpücükler alıp vermeye gelince, gönlü sarhoş olanlar coşmaya başladı.
	869	Gözi āhūlarile şīr-i nerler Emiş qarış olup sıkdı şekerler	Ceylan gözlülerle, aslanlar canciğer olup güzel sözler söylediler.
V28b	870	Şarābuñ nuqlı şeftāluya düşdi Bu gayretten şekerler şuya düşdi	Şarabın mezesi olmak şeftaliye düştü. Şekerler kıskançlıktan suya düştü.
	871	Tolular narhı yek-ser büse oldı ‘Avaz-ı telhe şeker senbüse oldı	Dolu kadehlerin fiyatı tamamen öpücük oldu. Acımın karşılığı olarak şeker senbuse (tatlısı) oldu.
	872	Şadā-yı būseden her serv-i ra‘nā İdüp her gūşı pür gül-bağ yağma	Her servi boylu güzelin kulağı, öpücük sesinden gülbank yağmaladı.
	873	Ziyāfet kılmağa bülbüllerini Hamāyil bend iderdi kollarını	Bülbüllerin ziyafet vermesi için kollarına muska bağlardı.
	874	Yirinden çün bu şevkile tururdu ²⁴⁹ Hīrāmān serv gibi rakş ururdu	Bu arzuyla yerinden kalkınca salınan servi gibi raks ederdi.
	875	Ne hācet söylemek vaşf-ı dūrūğı Cihānuñ anda idi var u yoğı ²⁵⁰	Yalan yanlış tarif etmenin gereği yok. Dünyanın bütün varı yoğı ondaydı.

Şıfat-ı süsen-i bŷān u midhat-ı meh-rŷān*

Ay yüzlü güzellerin övgüsü ve hoş kokulu susenlerin tasviri

	876	O bezm ehli kamu şehzādelerdi Emīr ü server ü āzādelerdi	O meclistikelerin tamamı şehzade, emir, komutan ve hür insanlardı.
	877	Cemāli her birinüñ mah-ı tībān Ruḥı seyrine cān u dil şitābān ²⁵¹	Her birinin yüzü parlak bir aydır. Can ve gönül, yüzlerini seyretmeye koşmaktadır.
	878	Ser-ā-tā-pā kamu çün şem‘-i enver ²⁵² Kemer-zer müze zer tāt u ḳabā zer	Tamamı baştan sona kadar çok nurlu mumdur. Kemer, çizme, taç ve kumaşın tamamı altındandır.
	879	Olar kim dil-rubā duḫterler idi Şeref nūrın şaçar aḫterler idi	Onlar gönül alıcı kızlardı. Şeref ışığını yayan yıldızlardı.
	880	Bütān-ı Türk ü Rüm u Çīn ü Berber ²⁵³ Benefşe zŷlf ü gül-bŷ u semen-ber	Saçları menekşe, gül kokulu ve göğüsleri yaseminden Berberi, Çin, Türk ve Rum güzelleri
	881	Boyu her birinüñ bir serv-i āzād Perestāri şaçınuñ ŷd u şimşād	Her birinin boyu servi gibidir. Ud ve şimşad ağaçları saçlarının esiridirler.
	882	Cevāhir içre olmuş tenleri güm Görenler dir budur çarḫ-ı pür-encüm	Tenleri elmaslar içinde kaybolmuştur. Görenler: <i>yıldızlarla dolu gök budur</i> , derler.

²⁴⁸ nihādı: nihād-ı S İ V L K

²⁴⁹ çün bu: çünkü K / tururdu: turdu L K

²⁵⁰ var u: vārı K

* **sŷsen-i bŷān: meh-rŷān V**

-B İ L K G / S27b V28b

²⁵¹ u dil: virtir K

²⁵² enver: ḫāver İ L K V; G ‘de **enver** kelimesinin altında ayrıca **ḫāver** de yazılmış.

²⁵³ Türk ü Rüm: Rüm-i Türk S / bŷ u: bŷ-ı S

	883	Cemāli her birinüñ āfet-i cān Şaçı küfri uğrılar dilden imān ²⁵⁴	Her birisinin yüzü can belasıdır. Saçının karası gönülden imanı çalar.
	884	Gözi cāduları āhū-yı hūn-ḥ ²⁵⁵ ār ²⁵⁵ Beñi Hindūları āteş perestār	Gözünün cadıları kan dökücü bir ceylandır ve Hintli (kara) benleri ateşe tapınır.
S28a	885	Yağasından bakanlar sīnesīne Nazar şalmaz seher āyīnesine ²⁵⁶	Yakasın(ın aralığında)dan göğsüne bakanlar sabah aynasına bak(a)mazlar.
	886	Yeñinden seyr idenler sâ'idini Yeñiler cānı içre nūr-ı dīni	Yeninden kolunu görenler canında din nurunun yeniler.
V29a	887	Bu ḥāletler kırup bezm ehlini mest Nice serdārlar götürüldi ber-dest	Bu haller meclistikeleri sarhoş etti. Pek çok komutan el üstünde götürüldü.
	888	Çün olmaz mest olanıñ ḥālī mestür Yüki yitene sultān virdi destür ²⁵⁷	Sarhoş olanın ḥālī gizlenemeyeceğinden sultan, kendisini taşıyamayana izin verdi.
	889	Getür sākī şu cām-ı cān-fezāyı Kim eyler mey-perest ehl-i şafayı ²⁵⁸	Sakı! Şu zevk ehlini içki tutkunu kılan can açıcı kadehi getir.
	890	Çü ḥurşīd itdi muṭrıb şeb beḥeyri Meh-āsā sen de kıl burcuñda seyri	Ey Müzisyen! Güneş iyi akşamlar dedi. Sen de ay gibi burcunda gezin.

**TA'RİF-KERDEN-İ ŞEHRÜ VÜ
DUḤTER-İ NİK-AHTER-İ ḤOD
VEYSE BĀNÜ-RĀ BE-ŞEHRİYĀR-İ
CÜRCĀN U 'ĀŞİK KÜŞTEN-İ Ü BĀ
EFSŪNĀN-I CAZŪ EZ DİL Ü CAN***

**CADININ BÜYÜSÜYLE CAN U
GÖNÜLDEN ĀŞİK OLAN CÜRCAN
SULTANINA ŞEHRU'NUN AÇIK BAHTI
KIZINI TARİFİ.**

	891	Çü devr-i rüz-ı rüşen āḥir oldı Dil-i āfāk zulumet birle ṭoldı	Gün dönerken aydınlık son buldu. Ufukların gönlü karanlıkla doldu.
	892	Kararup şeb felekler çatdı ebrü Şeh-i mağrib zemīn 'arz eyledi rü	Akşamleyin gökler kararup kaş çattılar. Akşam şahı yüzünü arz etti.
	893	Ruḥ-ı kāfūra 'anber perde oldı Felek şahmı kanadilile ṭoldı	Kafurun yüzüne amber perde oldu. Felek meydanı kandillerle doldu.
	894	Sipend-i şāma oldı çarḥ micmer ²⁵⁹ Nesīm-i şeb düttüzdi müşk ü 'anber	Felek akşam çör otunun buhurdamı oldu. Gece rüzgarı mis ve amber kokuları tütsüledi.
	895	Şehile ḳaldı tenhā niçe Bānū Sürerlerdi dem-i 'ıyşı kıvānu	Kadınlar şahla yalnız kalınca içki anımı kıvançla geçirdiler.
	896	Bu virüp büse dest-i pādīşāya Sürüp ol gül yüzün bu ḥāk-i pāye ²⁶⁰	Biri padişahın elini öpüp, diğeri gül yüzünü ayağının tozuna sürerdi.
	897	Olup her birisi efsāne-perdāz Şehenşāhile olmuşlardı dem-sāz	Her birisi bir efsane söyleyip şahlar şahıyla sırdaş olmuşlardı.

²⁵⁴ küfri: gözi K / dilden: dīn ü V

²⁵⁵ cāduları: cāzuları V / hūn-ḥ²⁵⁵ār : Tatar K

²⁵⁶ şalmaz: kılmaz K

²⁵⁷ yitene sultān virdi: bitene sultān didi G

²⁵⁸ kim: ki İ L K V

* u 'āşık geşten o bā efsūnān-ı cazū ez dil ü can: -S

-B / S28a İ30a L33a K24b G14a V 29a

²⁵⁹ çarḥ-ı micmer : micmer āyīn S / müşk ü 'anber: micmer-'ayīn S

²⁶⁰ yüzün: yüzünü İ L K G V / bu: -İ L V

- 898 Şehenşāh bunların efsānesinden
Dem-i dil-keş leb-i mestānesinden
- 899 Be-ğāyet tayyibü'l-vaqt olmuşidi
Dili şevk-i tarabdan tolmuşidi²⁶¹
- 900 Gehi yağma kıldı 'aql u hūşı
Gehi deryāleyin iderdi cūşı
- S28b 901 Görür kim içlerinde bir şeker-leb
Gül-endām u semen-ber sīb-i ğabğab
- V29b 902 Yağar söz yerine sükker dilinden²⁶²
Hāyā eyler güneş reng-i gülinden
903 Nesīminden hacil bād-ı bahārī
Şaçından münkesir 'ud-ı kımārī
- 904 Ruḥı şem'ine meh pervāne olmuş
Şaçın görmüş güneş dīvāne olmuş
905 Ne dem yüz şermile bir ḥande eyler
Dem-i şubḥı kavī şermende eyler
906 Kaya bakışları cān içre işler
Kelāmı mürde cisme cān bağışlar
907 Cemālī 'ıyd u saçı kade beñzer
Ol encümler içinde bedre beñzer
- 908 Virüp ḥüsni dil-i sultāna selvet
Hemāndem eyledi yanına da'vet
909 Şunup destine bir zerrin ayağı
Didi iy ḥüsni ü ḥulkuñ tāze bāğı
910 Ne yirdensin ne cāndandur maḳāmūñ²⁶³
Ne cānsın kim güneşdendir cemālūñ
911 Perī misin ne hoş efsūn idersin
Alup 'aqlum beni mecnūn idersin
912 Lebūñden şehd ü sükker yağdurursın
Sözūñden bezme gevher yağdurursın
913 Beni luḳ u keremden bende kılduñ
Tevāzū'lar idüp şermende kılduñ²⁶⁴
914 Berü şun destūñi cānise ḳasduñ
Ki dünyādan beni mihrūñle kesdūñ
915 Murāduñ mülk ise yāḥūd ḥazīne
Baḳan kimdür anuñ çoğ u azına
916 Baña pāyuñ tozu ol kīmyādur²⁶⁵
Ki 'alem genci çeşmümde hebādur
- S29a 917 Ger olsañ baña dildār-ı dil-efrūz²⁶⁶
Şebüm ḳadr ola rūzum 'ıyd-ı nev-rūz
- Şahlar şahı bunların efsanesinden, mest edici dudaklarından ve gönül çekici nefeslerinden, oldukça güzel vakit geçiriyordu. Gönül eğlencenin coşkusuyla dolmuştu. Bazen akıl başından gider bazen de deniz gibi coşardı. İçlerinde şeker dudaklı, gül endamlı, yasemin göğüslü ve elma çeneli olan birini gördü. Dilinden söz yerine şeker çıkar. Güneş, (yüzünün) gül renginden utanır. Bahar rüzgarı, esintisinden utanır; saçından Kumari (Hint-Comoron) ödü saçından güvenmiş. Yüzünün mumuna ay pervane olmuş. Güneş, saçını görüp delirmiş. Çok çok utanarak bir kez güldüğünde sabah anını iyice utandırır. Kaya (gibi sert) bakışları cana işler. Konuşması ölü bedene can verir. Güzelliği bayrama ve saçları Kadir gecesine, yıldızlar içindeki dolunaya benzer. Güzelliği sultanın gönlüne rahatlık verip, (Sultan), hemen o anda yanına davet etti. Eline altından bir kadeh sunup dedi ki: "Ey güzellik ve yaradılışın taze bahçesi! Nerelisin, makamın kimdendir? Nasıl birisin ki yüzün güneşdendir? Peri misin, ne güzel büyülüyorsun. Aklımı alıp beni mecnun etmekteisin. Dudaklarından bal ve şeker, meclise sözleriyle elmas yağdırırsın. Beni ihsanın ve ikramınla esir ettin. Alçak gönüllülük gösterip utandırdın. Niyetin canımı almaksa elini uzat. Çünkü aşkınla beni dünyadan kopardın. İstedığın ülke veya hazineyse onun azına çoğuna bakan kimdir ki? Ayağının tozu benim için bütün dünya hazinelerinin gözümde hiç olduğu bir kimyadır. Eğer benim için gönül aydımlatan bir sevgili olsan, gecem Kadir ve gündüzüm nevrüz

²⁶¹ tarabdan: şuğīden S

²⁶² dilinden: lebinden K

²⁶³ ne yirdensin ne : ne dilbersin ki İ L K G V

²⁶⁴ kılduñ: -G

²⁶⁵ ol: şol S938

- 918 Seni ser-tâc idinem ʿâlem içre
Şarâb içem elüñden her dem içre
V30a 919 Şeb ü rüz idinüp bānū sarāyum virem
Destüñe mülk ü māl u rāyum²⁶⁷
920 Şehenshāh çün kelāmın āhîr itdi
Nihānī söz ü sâzın zāhir itdi
921 Açup yüz şermile ol cān dehānın
Mükerrer eyledi sükker beyānın

Cevāb-ı Şhribānū*

- 922 Didi iy şehriyār-ı heft-kişver
Ser-i āfāka pāyuñ tozu efser
923 Yaraşur saña mihr olsa perestār²⁶⁸
Ki dün gün çākerüñdür çarḥ-ı devvār
924 Yüzüñden kaḅḅı göz kim olmaz aydın
Ḳararsun rüzı şām-ı miḥnet-āyīn
925 Tozūñ koyup uman kuḥl-ı Sifāhān
Olursa nuşb-ı ʿaynum çıksun iy cān
926 Saʿādet aña kim maḳbūlın oldı
Cihānuñ şāhı ol kim ḳuluñ oldı
927 Ḳanı idüp yüzüm ḥāküñde cārū
Yarasaydum elüñe dökmege şu²⁶⁹
928 Nihāyetsizdür ʿözrüm tãʿatüñde²⁷⁰
Firāvāndur ḳuşūrum ḥizmetüñde
929 Budur evvel ki yār u şevherüm var
Reʿis-i muʿbedān bir pīr erüm var
930 Diyār-ı Merve ḥākımdür ser-ā-ser
Şerīfūl-aşldur sālār-ı kişver
931 Baña düşdi bu yaña ḳuds için yol
Bilürsüz ḳible-i ʿâlem dūrür ol²⁷¹
932 Bu emrūñ fehm idüp farziyyetini
Ḳodum anuñ zarūri ḥizmetini
S29b 933 Şehüñ yanındadır bu nükte fāʿiz
Degül bir dīnde iki ḳible cāyız²⁷²
934 Ne zen kim yire depdi ḥaḳḳ-ı nānı
Nemek-süd olsa ḥoşdur çeşm-i cānı²⁷³

günü olur.

Seni bu alemde başıma taç edineyim. Her an elinden şarap içeyim.

Gece gündüz eş edinip sarayımı, ülkemi, fikrimi ve malımı eline vereyim.”

Şahlar şahı sözünü bitirince gizlediği sözünü açıkladı.

O can, çok çok utanarak ağzını açıp şeker gibi anlatımını tekrarladı.

Şehrubanu'nun cevabı

Şehru dedi: “Ey yedi iklimin padişahı! Ayağının tozu ufukların başına taç olmuştur.

Her zaman esirin olan bu dönen göklerin güneşi sana hizmetçi(kul) olsa yaraşır.

Yüzünden hangi göz ışık almaz? (Varsın) Sıkıntılı gecenin gündüzü kararsın.

Ey can! Ayağının tozu dururken İsfahan sürmesini umarsam gözüm kör olsun.

Kulun olan, dünyaya sultan olur. Kabul ettiğin kişiye ne mutlu!

Bırak yüzümü ayağının toprağına süpürge etmeyi keşke eline su dökmeye yarasaydım.

Senin için katında özrüm sonsuz, hizmetinde kusurum çoktur. (Ancak),

Öncelikle benim ateşperestlerin reisi olan, sevdiğim ihtiyar bir kocam var

Merv ülkesine tamamen hakimdir. Nesebi yücedir ve ülkenin başıdır.

Bilirsiniz ki burası dünyanın kıblesidir ve ben de ibadet amacıyla buraya geldim.

Bu ibadet emrinin gereğini anlayıp kocamın zaruri hizmetini bıraktım.

Bir dinde iki kible olmayacağı anlayışı şahımda fazlasıyla vardır.

Ekmek hakkını bilmeyen bir kadının can gözü tuza batsa layıktır.

²⁶⁶ dil-dār-ı: dil-dār iy L G; dil-dārı V

²⁶⁷ rāyum: vāyum G

*-S İ B L G V / K25b

²⁶⁸ olsa: ola V

²⁶⁹ dökmege: koymaña S

²⁷⁰: tãʿatüñde: ḳatüñde İ L K G V / ḥizmetüñde: tãʿatüñde İ L K G V

²⁷¹ ʿâlem: āfāḳ G

²⁷² ḳible: -L

²⁷³ çeşm-i: cism ü S

	Mezemet-i zenān-ı bed-hūy menkasat-ı kahbegān-ı kām-cūy *	Arzu peşine düşen kahpelerin ve kötü huylu kadınların yergisi
V30b	935 Harīminden ne zen kim ola ser-keş Eger serv ise ur cānına āteş	Ocağına ihanet eden kadın servi gibi olsa bile canına ateş vur.
	936 Mükerrermdür şu zenden kelb-i nā-pāk Ki saçdı āb-ı rūyın hāke bī-bāk	Pis bir köpek (bile) yüz suyunu umarsızca toprağa saçan bir kadından saygındır.
	937 Vefası kahbenüñ olmaz ebed bil Aña kılmaz muhabbet merd-i kāmīl	Bil ki kahpenin vefası çok olmaz ve olgun erkek kahpeye gönül vermez.
	938 İkinci bu ki husrev nev-cüvāndur Aña dem-sāz-ı pirān ziyāndur	İkincisi şah gençtir. Yaşlı bir kadının ona eş olması uygun değildir.
	939 Celīsi tāze bergüñ gül yaraşur Enīsi lālenüñ sünbül yaraşur	Eş olarak taze yaprağa gül; laleye ise sümbül yakışır.
	940 Ruḥum olsa ‘aceb mi verd-i tāze Ki hem-demdür nihālüm ‘izz ü nāza	Fidan boyum naz ve yüceliğe, yanağım da taze güle yoldaş olsa şaşılmaz.
	941 Ne cān kim sürdi ‘ömrin hoşluğuyla ²⁷⁴ Gülünü ‘arz ider mehveşliğiyle	Hayatını hoşlukla sürdüren kişi gülnü de ay yüzülükle sunar.
	942 Elemden çünkü servüm oldı āzād Görüp kıddüm nola reşk itse şimşād ²⁷⁵	Şimşir ağacı bu hālimi görüp kıskansa şaşılmasın. Çünkü servim elemden kurtuldu
	943 Bu sözi dimezem şāhā kıvanu Şorarsañ dirler adum Şehribānū	Sultanıma bu sözleri övünmek için demiyorum. Adımı sorsan Şehribanudur.
	944 Nevāziş kılduğınca līk māder Dir idi mihr idüp şeh-rū-yı hāver	Anne (Şehru), iltifat ettikçe ona sevgi gösterip doğunun şah yüzüsü derdi.
	945 Daḡi tālīc degüldi kevkeb-i şāh Ben irmişdüm şeref burcına çün māh ²⁷⁶	Şahın yıldızı henüz doğmamışken ben ay gibi şeref burcuna ermiştim.
	Hüsni ta’bir-i sāl-i ḥurdegī vü luṭf-ı taḡrīr-i hāl-i pejmürde* *	Darmadağmık bir hālın hoşluğu ve yaşlılığın yorumunun güzelliği
	946 Ruḥum ḥüsniyle gerçi māhı geçdi Hīsābı sālīmüñ pencāhı geçdi	Gerçi yüzüm güzellikte ayı geçtiyse de yaşım da elliye aştı.
	947 Olup kāfura müşgüm şimdi hem-dem Kararmışdur gözüme mihr-i ‘ālem	Misk kokum kafura denktir (fakat) gözüm dünya güneşine kararmıştır.
	948 Gelür nesrin koḡusu güllerümden Semen tarḡ iderüm sünbüllerümden	Güllerimden nesrin kokusu gelir, sümbül (saçımdan) yasemin bahçesi düzenlerim.
	949 Ḥayātum kişt-zārın şanma nevdür Şarardı sebzem evkāt-ı direvdür ²⁷⁷	Hayat tarlamın yeni olduğunu sanma. Ekinlerim sarardı hasat vaktidir.
S30a	950 Gülüm rengīn görüp aldanma şāhum Ki noḡşan üzredür her günde māhum	Gül(yüz)ümün rengini görüp de aldanma. Ayım her gün biraz daha kararmakta.
	951 Mişāli ‘ömrümüñ zāl-i cihāndur	Ömrüm her an taze yüzü ve gencecik görünen şu kocamış dünyaya benziyor.

* * -İ L B K / S 29b V30a

²⁷⁴ ‘ömrin: ‘ömrü İ L K G V

²⁷⁵ görüp: görem G

²⁷⁶ burcına: evcine İ L K G V

* * -İ L B K G / S29b V30b

²⁷⁷ evkāt: āfāk İ

S30b	967	Görenler sīnesini pūr-cevāhir Kuşatmış hāleler dir bedri dā'ir ²⁸⁴	Cevher dolu sinesini görenler dolunayı kuşatan halelere benzetirler
	968	Teni kaçumdan aq sincābdan ter Vücūdın incidür dībā-yı berber	Teni kakum(ak sansar)dan daha ak ve sincaptan daha tazedir. Berberin örtüsü bile onun tenini incitir.
V31b	969	Turuncıdur iki dūr gibi gonca Hezārān āferinler ol turunca	İki inciye benzeyen o gonca dudaklarına ve çenesine binlerce övgüler...
	970	Miyānı mūyına diqqat irişmez Hayāl-i dūr-bīn āna girişmez	Kıl gibi ince beli dikkatle bile görülemez. Uzak hayaller ona yetişemez.
	971	Başiret mūşikāfiyuz yarup kıl Anı fehmi eylemek mümkün degül bil	Basiretin kılı kırk yaran araştırmacılarız. (ama) bil ki onu anlamak mümkün değil.
	972	Çıkarmaz gül gibi destin yeñından Uzatmaz taşra pāyın dāmeninden	Elini gül gibi cebinden, ayağımı da eteğinden dışarı çıkarmaz.
	973	Elif barmaqları māsüre-i āc Başında her birinūñ fındıķı tāc	Elif gibi ince parmakları fildişi borusudur ve her parmağında fındıķı bir taç var.
	974	İki sād-i iki billūr-ı şeffāf Urup her biri nūr-ı şubhdan lāf ²⁸⁵	İki kolu iki şeffaf billur (gibi ak). Her birisi sabah nurundan bahseder.
	975	Ne sāk iki gümüşden mīle beñzer Şafāda berfden aq penbeden ter	Baldırları kardan beyaz, pamuktan tazedir ve gümüşten iki mile benzer.
	976	Perī-āyīn kaçır ādemden ol cān Melekdür āna vāliḥ ḥūr-ı Rızvān ²⁸⁶	Periler gibi insanlardan kaçır. Cennet hurilerinin (bile) hayran olduğu bir melek gibidir.
	977	Elinde gāzsesintūñ sūzeni var ²⁸⁷ Deler bağırn ḥarīrūñ olsa der-kār	Elinde bakışlarının iğnesi var ipeğin bağırnı deldiği bilindir.
	978	Hayāli işler işler ḥūb ü çābūk Geçer naqşı benātūñ-na'şā nāzūk	Güzel ve süratli tasarımsal işlerle uğraşır. İşlemesi ölü kızlara bile etki eder.
	979	Füsūn-ı rişte-i sīmiyle muḥkem ²⁸⁸ İşin altun idüpdür ol perī-dem	O peri nefesli güzel, gümüş ipinin büyüsüyle işini tamamen altın etmiştir.
	980	Qılup Pāzend ü Zendī ders-i taqrīr ²⁸⁹ Çeküp āvāzeler gösterse taḥrīr	Zend ve Pazend(Mecusiliğin kitabı ve tefsiri) den ders okuyup yazdıkça nağmeler okur.
	981	Urur mubedlerūñ cānına odı Sipend-i miḥnet eyler cān-ı ūdı	Ateşperest rahiplerinin canını tutuşturur. Oduğun canını sıkıntı üzerliği eder.
	982	Bileden kendüsin ol servi-i kāmēt İder Zerdüşṭ āyīnince ta'at	O servi boylu güzel kendisini bildi bileli Zerdüşṭ dinine göre ibadet eder.
	983	Çü ūffet içre āteşdür o dilber Şacı gibi geyer müşgīn kabālar	O gönül alan güzel namus içindeki ateştir. Şacı gibi miskten kumaşlar giyer
S31a	984	Degül tañ geyse müşgīn cāme ol māḥ Qı şebdür ma'den-i nūr-ı sehergāḥ	O ay yüzlü miskten elbiseler giyse şaşılmamalı. Sabah aydınlığının kaynağı gecedir.
	985	Qomışdur Veyse adını atası Bugün oldur gözinūñ rüşenāsı	Babası bugün gözünün aydınlığı olan kızının adını Veyse koymuştur.
V32a	986	Ḥaḳīḳāt ol durur cisminde cānı	Gerçekten de (babasının) teninde can gibidir. Bütün dünyayı onun yüzüyle

²⁸⁴ dir: birle İ

²⁸⁵ urup: urur İ L K V

²⁸⁶ ḥūr-ı: ḥūr u İ L K V

²⁸⁷ gāzsesintūñ: gāzsesinden İ L K V

²⁸⁸ rişte-i sīmiyle: riştesiyle şöyle K

²⁸⁹ ders-i: ders ü İ L K V

987 Anuñ yüziyle görür bu cihānı
Bugün yaşı kiçi ʿaqlı uludur
Güneş gibi cemāli bahtlıdur
988 Dimezven şāha yar olmağ revādur
Perestār olmağa dün gün sezādur
989 Egerçi nev-resīde goncedür ol
Nice vaşf eylesem yüz oncadur ol
990 Velī gün günden artup hüsni māhı²⁹⁰
Hacel itmezse tañdur şubhgāhı
991 Hüner añlar dime ʿayb-ı ʿayālin
Beni ço gayriden şor hasbiḫālin
992 Bulunmazsa beyānumdan yüz artuğ
Ne kim varise zecrūñ kıl sözüm yoğ
993 Sözüm şıdķına bu daḫi güvādur
Dil-i şeh nükte-dān u pür-şafādur
994 Toğaldan ol yüzi gün alnı bedr ay
Mehābādı idüpdür menzil ü cāy

**Şıfat-ı hışār-ı gerdün-medār ü midhat-ı
kaşr-ı nāmdār ***

995 Hışārı muḫkem u hışn u ḫeşīndür
Burucu çarḫveş metn-i metīndür
996 Bīnāsı mürtefiç dil-keş hevāsı
Mişāl-i Kaʿbe rükn-i pür-şafāsı
997 Anun çün anda bir kaşr itdüm ābād
Zemīnden irdi evc-i çarḫa bünyād²⁹¹
998 Meh-i nev gibi her tākı muʿallā
Güneş gibi kamu cāmı mücellā
999 Kılup ḫāra vü ḫākin pür-zer ü sīm
Felekvār eyledüm devr ide taḫsīm²⁹²
1000 Çün ol ḫūr u perī-peyker melekdür²⁹³
S31b 1001 Yedi kat kaşr içinde dīde-mānend
Bulupdur perveriş ol nūr-ı dil-bend
1002 Hemīn ol yirde yāri sāyesidür
Bir iki ḫāḫimiyle dāyesidür
V32b 1003 Ki tutup tālīʿin aḫter-şināsān
Didiler oluñuz bundan hirāsān
1004 Bunuñ hüsni olısdur pür-āfet
Görinür āhterinden çok maḫāfet²⁹⁴

görmektedir.

Bugün yaşı küçük aklı yücedir. Güneşi andıran yüzünün güzelliği ise uğurludur.

Her zaman hizmetçi olmaya layıkken şah için sevgili olmaya uygundur demem.

Gerçi yeni yetişmiş bir goncadır ama öyle (güzel) yüzü nasıl anlatsam?

Güzelliğinin ayı(yüzü) gün geçtikçe öylesine artmaktadır ki sabah vaktini utandırmazsa şaşılır.

Ailemin ayıbını hüner olarak anladığımı düşünüyorsan onu benden değil başkalarından sor.

İfadelerimden yüz fazlasını duymazsan ne kadar sıkıntı verirken ver razıyım.

Şah anlayışlı ve zevk bilirdir. Sözümün doğruluğuna bu da şahittir.

O güneş yüzlü ve dolunay alınlı güzel doğduğundan beri Mahabad'ı makam ve menzil edinmiştir.

**Meşhur bir kalenin ve feleğin, etrafında
döndüğü köşkün tasviri**

Hisarı sağlam ve sarptır. Burçları felek gibi dayanıklı ve yüksektir

Binası yüksek, havası gönül çekicidir. Tıpkı safa dolu Kabe gibidir.

Bu yüzden burada bir köşk yaptırıldım ve binası yerden göğün zirvesine ulaştı.

Her kemeri yeni ay gibi yüce ve bütün camları güneş gibi parıltılıdır.

Taşını toprağını altın ve gümüşle doldurup felek gibi kısım kısım çevirdim(dağıttım).

O peri yüzlü huri, melek gibi olduğundan sarayı ay ve güneş gibi göklerde dir.

O gönlü bağlı nurlu (güzel), göz gibi yedi katlı köşkte yetişmiştir.

Denilebilir ki orada dostları gölgesi, dadısı ve bir iki hizmetçisidir.

Yıldızbilimciler dediler ki: 'Bunun talihi kapalıdır ve bundan korkunuz.

Bunun güzelliği çok belalı olacak. Yıldızından pek çok korku görünür.

²⁹⁰ gün: dün İ / māhı: nāmı L

* -İ B L K G / S31a V32a

²⁹¹ irdi evc-i çarḫa: çarḫa irdi evc-i S

²⁹² ide: üzre İ L K G V

²⁹³ ḫūr u: ḫūrī V

1005	Egerçi ser-güzeştüdür pür-ıdbār Sa‘ādetdür naşibi āhır kār	Her ne kadar talihsiz bir macerası olsa da sonunda kısmeti mutluluk olacaktır.’
1006	Çün ol hısn u heşındür çarha hem-tā Kılındı lā-cerem ol māha me>vā	Şüphesiz o sağlam ve müstahkem kale feleğin bir eşi olduğundan o ay yüzlüye yuva yapıldı.
1007	Hümādur kimse pervāzını bilmez Perīdür dāmenine ādem egilmez	(kale), kanadını kimsenin bilmediği hüma kuşu; eteğine insanın eğilip bakamadığı bir peridir.
1008	Nola ol cānı şaķınsam nazardan Nazar hālī degüldür şūr u şerden	O canım kızımı nazardan sakınsam ne var? Nazar kötülükten uzak değil ki.
1009	Mücerrebdür bu söz tekrār tekrār Yavuz gözden dökilür yire eşmār	Bu söz defalarca tecrübe olunmuştur: Kem gözden meyveler yere dökülür.
1010	Nefesden jeng alur mir‘at-i rüşen Kıurur bād-ı muhālif birle gülşen	Parıltılı ayna solukla paslanır. Gül bahçesi ters esen rüzgarla kurur.
1011	Anuñ çün ol nihāl-i servi her-bār Haremnden taşra basmaz pāy-i reftār	Bu yüzden o servi boyulu salınan (kızım) haremden dışarı adım atmaz.
1012	Varup her ayda bir iy şāh-ı devrān O māhı iderüm burcında seyrān ²⁹⁵	Ey devrin sultanı! Ayda bir kez varıp o ay yüzlüyü burcunda ziyaret ederim.
1013	Ruḥı şem‘inden idüp kesb-i nūrı Bulur ḥalvet-serā-yı dil sürürı	Gönlümün yalnızlık sarayı, yüzünün mumundan nur alarak sevinç bulur.”
1014	Muḥaşşal Şehribānū-yı füsün-sāz Bu destānile olup kışşa-perdāz ²⁹⁶	Kısacası efsunlu Şehribanu bu şekilde kissasını anlattı.
1015	Şu deñlü açdı ol efsāneden bāb Ki çeşm-i şehri-yi yāri bağladı ḥ‘āb	O efsaneden o kadar çok söz etti ki şahın uykudan gözünü bağladı.
1016	Tamām idüp sözini aḥır kār Şehūñ pāyına baş indürdi tekrār	Sonunda sözünü tamamlayarak tekrar şahın önünde eğildi.
S32a	1017 İcāzet alup itdi ‘azm-i ḥāne Hezār aḥsent ol ḥulḫ u beyāna ²⁹⁷	Evine gitmek için izin aldı. O ahlak ve anlatıma binlerce övgüler!
1018	Ki virüp kalb-i şāhensāhe temkīn O şehvet āteşini kıldı teskīn	Şahın kalbine ağırbaşlılık verip şehvet ateşini sakinleştirdi.
V33a	1019 Zen iken cünbüş-i merdāne kıldı ²⁹⁸ Hoş efsün u ‘aceb efsāne kıldı	Kadınken erkekçe bir oyun oynadı, büyütlü ve ilginç hikaye anlattı.
1020	Cihān efsānesi mekr ü füsündür Ki her bir faşl u bābı biñ fünündür ²⁹⁹	Cihan efsanesi her bölümü bin bilim içeren hile ve sihirden ibarettir.
1021	Sever efsāneyi her merd-i bī-kār Füsünün añlar olıcaḫ giriftār	Her işsiz (bekar) erkek efsaneyi sever. (Efsaneye) tutulunca büyüsunü anlar.
1022	Yiter kııl Lāmi‘i bu kııl ü kālī Ḥikāyet eyle şahuñ n‘oldı hālī	Lami’i bu dedikoduyu anlatmayı bırak da şaha ne olduğunu anlat.
1023	İdüp efsāneyi dil-keş bahāne Getür ḥikmetler efsünün beyāne	Efsaneyi gönül çekici bir bahane ederek hikmet büyülerinden bahset.
1024	Ḳadeḫ şun sākīyā ḡavgāya düşdüüm ‘Aceb olmaz uzaḫ sevdāya düşdüüm	Ey sakî! İçki sun kavgaya düştüm. Olması güç, acayip bir aşka düştüm.

²⁹⁴ aḥterinden çok: āhterinde çün: S

²⁹⁵ iderem: eylerem K

²⁹⁶ perdāz: pervāz K

²⁹⁷ ḥulḫ u: ḥüsn ü S; ḥulḫ-ı İ

²⁹⁸ itdi: kıldı S / u: -S

²⁹⁹ biñ: bir G

1025 Nüvâz it cānı muṭrıb sāzuñile
Ki rakş eyler dilüm āvāzuñile

Ey müzisyen! Gönlümü sazınla okşa.
Gönlüm nağmenle raks eder.

**MÜRACA'AT KERDEN-İ ŞEHRİBĀNŪ
BE-DĀRŪ-L-EMN-İ H'İŞ EZ BĪM-İ
GEZEND-İ ŞEHRİYĀR-I BED-
ENDİŞ***

**KÖTÜ DÜŞÜNCELİ (BEHRAM) ŞAHIN
ZARAR VERME KORKUSUNDAN
ŞEHRUBANU'NUN KENDİ GÜVENLİK
BELDESİNE YÖNELMESİ**

- 1026 Bu ıışk efsānesinden kıışa-perdāz
Bu yüzden oldu efsūnile dem-sāz
- 1027 Çü menzilgāhına iriřdi Şehrū
Başından mey gözinden uçdı uyhu³⁰⁰
- 1028 Didi kavmine iy yārān-ı ğam-h'ār
Bu bezm-i meyden oldu yirümüz nār
- 1029 Şehenşeh gice ğāyet ser-hoş oldu
Dili pür mihr ü cānı āteş oldu
- 1030 Geçüp ortada söz bī-hadd kem ü kāst
Ne egri söyleyem kaşdı degül rāst
- 1031 Aña efsāneyi idüp pür-efsūn
Yidürdüm sükkerile beng ü afyun³⁰¹
- S32b 1032 Şu deñlü şundum aña mekr idüp cām
Uyutdum 'aqlın alup kām u nā kām³⁰²
- 1033 Budur vehmüm ki ol maḥmūr-ı bed-h'āh
Yerinden türe ḥatır tūra na-gāh
- 1034 Bir olmaz cünbiş ide şehr içinde³⁰³
Bizi rüsvā kıla bu dehr içinde
- V33b 1035 Yeg ol kim yir қarayiken тұravuz
Yüzümüz ağ iken pervāz uravuz
- 1036 Bunu didi hemīn bağladı maḥmil
Revān olup o meh menzil-be menzil
- 1037 Diyār-ı Merve irdi āḥir kār
İrüp il gün şehi kıldı ḥaber-dār
- 1038 Қamu beglerle istiқbāle çıқdı
Meserret sūr u tablın çala çıқdı
- 1039 Şorup ser-tā-қadem aḥvāl-i rāhı
Alup burcına geldiler o māhı³⁰⁴
- 1040 Görüp қaşırını oldu ḥatırı şād
Hücüm itdi hemān 'azm-i Mehābād
- 1041 Hemīn şa'at irüp bir peyk-i ferrūḥ³⁰⁵
Sürüp Bānū öñinde toprađa ruḥ
- 1042 Didi kim dāye-i şulṭān-ı ḥübān
- Bu aşk hikayesini anlatan bu sebeple büyüyle sırdaş oldu.
- Şehrü menziline varıncaya kadar başından sarhoşluk, gözünden uyku gitti.
- Kavmine dedi ki: "Ey gamlı dostlar! Bu içki meclisinden ötürü yerimiz ateş oldu.
- Şahlar şahı geceleyin çok sarhoş oldu. Gönlü aşk ve canı ateşle doldu
- Ortada sayısız söz söylendi. Niçin yalan söyleyeyim. Onun niyeti doğru değil.
- Ona büyü(etkili) efsaneyi anlatarak şekerle afyon ve esrar yedirdim.
- Ona oyun edip o kadar çok içki içirdim ki ister istemez aklını alıp uyuttum.
- O kötü niyetli sarhoşun ansızın kara bir gönülle uyanıp üzerimize gelmesinden... şehrimizde olmayacak bir oyun ederek bizi alemde perişan etmesinden korkarım.
- En iyisi yer karayiken kalkalım ve yüzümüz henüz ak iken kaçalım."
- Bunu söyler söylemez yükünü bağladı, yol alıp pek çok durak aştı.
- Nihayet Merv diyarına vardı. Halk da şahı haberdar etti.
- (Şah) bütün beyleriyle onları karşılamaya çıktı. Sevinç davulu ve borusunu çaldırdı.
- Yol hālini ayrıntısıyla sorup o ay yüzlü Şehrü'yu alıp burcuna getirdiler.
- Köşkünü görünce gönlü şen oldu. Derhal Mahabad'a hareket etti.
- Hemen o anda uğurlu bir elçi gelerek Şehribanu'nun önünde toprağa yüz sürdü.
- Dedi ki: "Güzeller sultanının (Veyse'nin)

* -B / S32a İ34a L37b K29a G19a V33a

³⁰⁰ gözinden: gözden K

³⁰¹ beng ü: beng-i S

³⁰² u: -S

³⁰³ ide: idüp L K G

³⁰⁴ o: ol L

³⁰⁵ hemīn: hemān S

- Du‘ā-yı çākeri idüp ferāvān
 1043 Kūdüm-i hāzret-i Bānūyı bildi
 Yüz urup ben kılı irsāl kıldı
 1044 Tıutup bir hāme-i müşgīn-‘imāme
 Yazup bir nāme-i kāfūrī cāme³⁰⁶
 1045 Durup mühr urdı virdi baña fīl-hāl
 Didi iy peyk-i mehveş murğ-ı zī-bāl
 1046 Kesüp dün gün meh ü hūrşīdveş yol
 İrişdür hāzret-i Bānūya tız ol
 1047 Uş itdüm nāmeveş gam yolların tay
 Götürdüm pāy irürdüm maqşada pey
 1048 Budur ol nāme-i iqbāl-güster
 Didi vü şundı ol murğ-ı haber-ber
 33aS 1049 Kōnuldı kürsi zerrīn peyk oturdu
 Alup Bānū onuñ mührin götürdi
 1050 Dimiş yüzler sürüyüp hāk-i pāye
 Cenāb-ı hāzret-i Bānūya dāye³⁰⁷
 1051 Ki iy fahr-i zamān Bānū-yı devrān
 Bugün tapuñ durur ser-tāc-ı merdān
 V34a 1052 Ne hācet eylemek çok kıl ü kālī
 Meh-i devrānuñ irdi **hefte sālī**

Şıfat-ı nāz u ‘işve ve midhat-ı gonc u şīve*

- 1053 Firāvān eyleyüp nāz u niyāzın
 Bilür oldı yidi seyyāre rāzın
 1054 Kenīzüñ yirine nāhīdi almaz³⁰⁸
 Ta‘azzūzden nazār hūrşīde şalmaz
 1055 Şayar hāke berāber müşterīyi
 Begenmez hizmete hūr u perīyi
 1056 Yerer oldı lebi tūşisi kandi
 Kim eger şehdi şekkerden uşandı³⁰⁹
 1057 Kılur zevk u şafādan idicek cūş³¹⁰
 Bir içim şuyı yüz biñ nāzla nūş
 1058 Baş egmez degme bir zerrīn külāha
 Şalar iklīl-i māhı hāk-i rāha
 1059 Tenine pirehen olur mı vāle
 Batar cismüme dir gül-berg-i lāle
 1060 Bugün kāyil degül mehveş kabāya
 Şayar dībā-yı zībāyı ‘ābāya

- dadısı pek çok dualar etti.
 Banu hazretlerinin (Merv’e) ayak bastığını bildi ve ben kulunu gönderdi.
 Misk kokulu başlığı olan bir kalem tutarak kafur kokulu çevreli bir mektup yazdı.
 Sonra mühür vurup bana verdiğinde dedi ki: “Ey ay yüzlü ve kanatlı kuş gibi olan elçi!
 Daima ay ve güneş gibi yol alarak bunu hazret-i Banuya ulaştır.”
 İşte mektup gibi gam yollarını uçarak, adım atarak maksadı yerine getirdim.”
 O haber getiren kuş (gibi elçi), o talih yayan name budur, diyerek mektubu sundu.
 Altından kürsü konuldu ve elçi oturdu. Banu, mektubu alıp mührünü yüzüne sürdü.
 Dadı demiş ki: “Banu hazretlerinin ayağının tozuna yüzümü süreyim.
 Ey zamanın övüncü, devrin hanımı! Bugün huzurun erkeklerin baş tacıdır.
 Lafı çok fazla uzatmaya gerek yok. Zamanın ay (yüzlüsü)ü yedi yaşına bastı.

İşve ve edanın övgüsü; tavır ve nazın tasviri

- Naz ve yakarışını artırıp yedi gezegenin sırlarını öğrendi.
 Cariye olarak Venüs’ü bile almaz. Tenezzüksüzlüğünden güneşe bakmaz.
 Jüpiter’i toprakla eş tutar. Hizmette huri ve perileri beğenmez.
 Tuti dudağının balı şekerden usandığı için, şekeri yerer oldu.
 Zevk ve sefadandan coşunca bir içim suyu yüz bin nazla içer.
 Sıradan bir altın taca razı olmaz. Ayın tacını yere atar.
 Vale kumaş, teni için gömlek olur mu? Lalenin gül yaprağı bedenime batıyor der.
 O ay yüzlü güzel bugün kaba kumaşına razı değil. Süslü diba kumaşını da aba sayar.

³⁰⁶ hāme: nāme K / cāme: hāme S

³⁰⁷ dāye: vāye G

* -İ B L K G / S33a V34a

³⁰⁸ yirine: almağa S

³⁰⁹ şehdi: şehd ü S

³¹⁰ zevk u: zevk-i S

1061	Kuşansa nāz idüp zerrīn kuşağı Diler cān riştesinden ola bağı	Naz ile altın kuşak kuşansa kuşak bağının can ipinden olmasını ister.
1062	Nigīnin çarḥveş pīrūze ister Meh ü hūrşīdden ser-mūze ister ³¹¹	Yüzüğünü gökler gibi firuze(mavi); ay ve güneşten ser-mūze (çizme) ister
1063	Nevālar gösterüp berg-i hevesden Ṭarıkdı bülbülü ḥabs-i kafesden	Heves yaprağından sesler vererek bülbülü kafes hapsinden darlandırdı.
1064	Kenār-ı cūy ister oldu servi Diler gül-geşt-i şahrular tezervi	Servi boyu ırmak kıyısı ister. Sülün gibi kırdı gül seyrine çıkmak ister.
1065	Seher çün ḥābgāhuñdan uyana Bulur ḥurşīde biñ dürlü bahāne	Sabahleyin yatağından kalktığına güneşe bin türlü bahaneler bulur.
1066	Ḳaçan şām içre kılsa ‘azm-i ḥābı Dile gelmez mehūñ ḥāl-i ḥarābı	Akşamları uyumaya gittiğinde ayın(güzelin) harap hāli dile gelmez.
S33b	1067 Otursa ṭursa ol serv-i ser-efrāz Ḳılur āfāk için pūr-fitne vü nāz	O servi gibi dik başlı oturup kalksa ufukları fitne ve nazla doldurur.
1068	Ten-i nāzūk mīzācı şöyle terdür ³¹² Ki berg-i sebze-i nev nişterdür	Hassas teni ve mizacı taze sebze yaprağını bir neştermiş gibi hissedecek tazeliktedir.
V34b	1069 Ne dem kim ide servi seyr-i gülzār Sehābuñ sāyesini ‘add ider bār	O servi boyulu güzel ne zaman gül bahçesinde dolaşsa bulutun gölgesini yük sayar.
1070	Ḳaçan ḥınaya çekse pā vü destin Şalar gülzāra dehrūñ yüz şikestin	Ellerine ve ayaklarına ne zaman kına sürse gül bahçesine dünyanın yüz kırgınlığını bildirir.
1071	Ḳıla çün nergisini sürme-dār ol Kevākibden alur ḥāb u ḳarār ol	Nergis gözlerini sürmediğinde yıldızlardan uyku ve karar alır.
1072	Terān-ı āb-ı dil-cūdan ter olur Nesīm-i şubḥdan pūr-āzer olur	Gönül arayan ırmağın teranesinden incinir. Sabah rüzgarından hayli rahatsız olur.
1073	Dili bir dem perīşān olsa el-ḥaḳ ³¹³ Ṭolar zūlfine geh barmaḳ geh ayak	Gerçekten gönlü bir an için dağılsa saçına bazen elini bazen ayağını dolar.
1074	Dil ü cānı şeb-āsā düşse tāba ³¹⁴ Küser geh māha gāhi āfitāba	Gönlü ve canı gece gibi yorgun olsa bir aya bir güneşe küser.
1075	Dem olur lāle vü gülden alur reng Yürür bir nice gün ol gonca dil-teng	Bazen lale veya gülden renk alır. O gonca gibi yüreği daralan, birkaç gün (boyunca) yürür.
1076	Ḳovar incindüğinden görse nā-gāh Yanunca sāyesin hem-rāh ol māh	O ay(yüzlü), yanında yürüyen gölgesinden rahatsız olunca (gölgesini)ansızın kovar.
1077	Ser-ā-ṭā-pā vücūdi nāz olupdur Cihān naḳşına ḥarf-endāz olupdur ³¹⁵	Baştan ayağa tüm vücudu naz olmuştur. Dünyanın naḳşına söz atmıştır.
1078	Hezārān itseler mekr ü füsūnlar Anı aldasa olmaz zü-fünūnlar	Fen sahipleri binlerce kez hile ve büyü yapsalar da onu aldatamazlar.
1079	İrüp ḥüsni gibi ‘aklı kemāle Ne yazam her sözidür bir risāle	Güzelliği gibi akıllı da olgunluğa ermiştir. Her sözü bir kitapçık gibidir, nasıl yazayım?
1080	Ben itdüm bildüğümden ‘arz-ı icmāl Göricek añlanur tafşıl-i aḥvāl	Ben bildiklerimi özetle arz ettim. Durumun ayrıntıları da görünce anlaşılır.”
1081	Çü Bānū gördi bu dil-keş beyānı	Banu (dadının) bu gönül çekici anlatımını

³¹¹ beyit: -S İ B L K

³¹² ten-i: teni S

³¹³ Bu ve sonraki beyit TT L K

³¹⁴ beyit: -İ G

³¹⁵ naḳşına ḥarf-endāz: ḥarfine naḳş-endāz S / ḥarfine ḥarf-endāz İ

		Yüz ol deñlü toluþ mihrile cāni	duyunca canı sevgiyle doldu.
	1082	Buyurđı peyke hıf'atler virildi Hezārān bedre sīm ü zer virildi ³¹⁶	Elçiye kumaşlar, binlerce kese altın ve gümüş verilmesini emretti.
S35a	1083	Pes urup mihr-i māder sīneden dem Didi bu burca gelsün māh-ı 'ālem	Annelik sevgisi yürekten dile geldi ve alemin ayı (olan Veyse) buraya gelsin dedi.
	1084	Çü cānumdur niçün tenden ola dūr Gözüme nūr iken benden ola dūr	O benim canımken niçin tenimden; özümün nuruyken ne diye benden uzakta olsun.
V35a	1085	Muķarrerdür çü yok taķdıre tağyır Nedür bu dürlü dürlü fikr ü tedbır ³¹⁷	Takdir (kader) kararlaştırılmıştır ve değiştirilemez. Bu denli tedbir almak ve düşünmek niye?
	1086	Degülseñ ger қаzā hükminde hāyin Қadersiz olma <i>el-maķdūr-ı kāyin</i> ³¹⁸	Eğer kaderin hükümlerine asi değilsen kaderinden geçme. Takdir olan başa gelir.
	1087	Nücüm ehli ki eyler recm-i bi'l-ğayb Sezā-yı recmdür bi-şekk ü bī-reyb	Yıldız falcıları gayb hakkında zanla konuşurlar. Şüphesiz ki (bu hal) zanna uygundur.
	1088	Eger şıdķ ile itmiş olsalar kāl ³¹⁹ Yedi yıldan berü olaydı bir hāl	Eğer gerçekten hakikati söyleselerdi, yedi seneden beri bir şeyler olurdu.
	1089	İdüp gönliyle bu yüzden kelāmı Buyurđı geldi ķullar hāş u 'āmı	Böylece kendi kendine konuştu, seçkin ve sıradan adamlarının gelmelerini buyurdu.
		Şıfat-ı hevdec-i felek-tezyīn ü midħat-i 'imārī-i zerrīn*	Altından yapılmış ve felek gibi süslü bir oturağın tasviri
	1090	Didi şol hevdec-i zerrīn ü mehveş Ki urur mihr-i çarħa naķşı āteş ³²⁰	Şehrü: "Şu nakışları gökyüzündeki güneşe ateş veren aya benzeyen altın hevdecle (deve horgücüne bayanlar için konan oturak)..."
	1091	Çü kıldum 'azm-i ķudsī anuñile Bu cānuñ vardur ünsi anuñile	kutsal yolculuk yaptığımdan canımın ünsiyeti vardır.
	1092	Baña ol hevdec-i zer ten gibidür Cihānı seyr için revzen gibidür	Bu altın oturak(mahfe) benim için tenim; dünyayı seyretmek için pencere gibidir.
	1093	Güneşdür şekli ķadri āsumāndur Hümā-yı devlet için āşiyāndur	Şekli güneş, kıymeti ise gökler gibidir. Devlet Hümāsı (talihi) için yuvadır.
	1094	Anı bir nāķa-i gerdün-nihāda Ki seyri yol kese sür'atde bāde	Onu hızda rüzgarın bile yolunu kesen bir felek huylu dişi deveye...
	1095	Urup taħt-ı Süleymānī gibi şād Sheherden eyleñüz 'azm-i Mehābād	Süleymanın tahtı gibi mutlulukla koyup sabah erkenden Mahabad'a doğru yola çıkınız.
	1096	Bu hevdec birle ol serv-i revānı Alup gelmek gerek siz cisme cānı ³²¹	O servi boylu ve cismime can olan güzeli bu hevdecle alıp gelmelisiniz."
	1097	Diyüp ber dīde begler kıldı taþu Tutuldı cümle ber-ser emr-i Bānū ³²²	Beyler "baş göz üstüne" dediler ve Şehribanu'nun emrine itaat ettiler.

³¹⁶ virildi: -G

³¹⁷ fikr ü: fikr-i S

³¹⁸ ال مقدور كاین

³¹⁹ kāl: fāl L K

* -İ B L K G / S34a V35a

³²⁰ mihr-i çarħa naķşı: mihrī ķalb-i çarħa İ L K G V

³²¹ gerek: -K

³²² Beyit: Çü bu fermānı kıldı Şehribānū / Diyüp ber-dīde begler kıldı taþu İ L K G V

	1098	İdüp şāhāne āyīn üzre tertīb ³²³ Kılup ol mehd-i zerrīn üzre tertīb	Harika bir törenle o altın beşiği düzenlediler.
	1099	Aña gün gibi örtüp la ^l -i dībāc İdindiler felek-mānend ser-i tac	Hevdece güneş gibi yakutî ipek kumaş örttüler. Felek gibi başa tac edindiler.
S34b	1100	Güneş tal ^c atlu hādimler firāvān Kamer zīnet kenizekler hezārān	Güneş yüzü pek çok hizmetçi, hilal takılı binlerce cariyeye...
	1101	Kuşatdılar o zerrīn mehdi yekser Nitekim māhuñ etrāfını aḥter	o altın beşiği ayın etrafındaki yıldızlar gibi tamamen kuşatdılar.
V35b	1102	Ḥarīmīn çünki kat kat eylediler Felekler zīnetin māt eylediler ³²⁴	Hevdecin üstünü kat kat örttüler ve adeta feleğin süslerini soldurdular.
	1103	Meger ol hevdec-i zerrīn idi şem ^c Ki oldu üstine pervāneler cem ^c	Sanki o altın hevdeç etrafında kelebeklerin toplandığı bir mum idi.
	1104	Bu tertibi işidüp vārī şehriñ Olur hātunları sālārī şehriñ	Bu töreni bütün şehir halkı işitti ve beylerin eşleri de...
	1105	Hezārān kerr ü ferr ü şöhretile Nücüm-āyīn ‘acāyib zīnetile	binlerce defa gidiş geliş ve şöhretle yıldızlar gibi şaşılacak bezekle...
	1106	Olup hem-rāh-ı hizmet kıldılar ‘azm Degül hizmet şafa vü ‘işret ü bezm	hizmeti için, ne hizmeti, eğlence yiyip içme ve zevkine yoldaş olmak için yola çıktılar.
	1107	Alup bir nice gün bu resme menzil İrişdi hısn-ı Māhābāda maḥmil	Bu şekilde bir müddet yol aldıktan sonra hediyeler Mahabad kalesine ulaştı.
	1108	Şeh-i hūbāna virdiler peyāmı Sürür-ı nāzla serv-i hırāmı ³²⁵	Güzeller şahına haber verdiler. Salınan servi nazlı bir sevinçle...
	1109	Kıyām idüp yirinden ṭama çıkdı Ḥavāşı birle seyri ‘āma çıkdı	yerinden kalkarak dama çıktı. Yanındaki saygın kimselerle halkı seyretti.
	1110	Görür kim rāh-ı hısn olmuş pür ādem Zemīnden çarḥa ağmış halk-ı ‘ālem	Gördü ki kale yolu yerden göğe kadar insanla dolmuş.
	1111	Başup bir birin encüm vār u dil-şād ³²⁶ Gelürler eyleyüp ‘azm-i Mehābād	Halk yıldızlar gibi (adeta) üst üste ve gönülleri mutlu bir şekilde gelmekte.
	1112	Güneş gibi o hevdec kıldurup ser Ser-i eflāke urmak ister efser	O hevdec güneş gibi baş kaldırarak göğün zirvesine taç vurmak ister.
	1113	Bulup zātu ^l -burūc-āyīn kemālin Bürümüş çarḥ-ı atlasdan cemālin	Burçlar gibi en olgun hale varıp yüzünün güzelliğini atlas feleğiyle bürümüş.
	1114	Güneşdür evce irmek sāzın eyler Hümādur bāl açup pervāzın eyler	(Sanki) burcuna çıkmak isteyen bir güneş ve kanat açıp uçmak isteyen bir hümadır.
	1115	Ya bir şeh-bāzdur pür-zīnet-i kayd ³²⁷ Felek ṭāvūsını kılamak diler şayd	Felek tavusunu avlamak isteyen bezekli bir bağı olan bir şahindir.
	1116	Şeref evcinde gün gibi nişāne Sa‘ādet murḡı için āşiyāne	Şeref burcunda güneş gibi görünür; mutluluk kuşu için yuvadır.
	1117	Görüp bu zīneti ol māh-ı devrān Şalup ser serv[i]gibi kıldı hayrān	O, zamanın ayı bu bezeği görüp servi gibi başını kaldırıp hayran hayran baktı.
S35a	1118	Aña dek kīm hişār ādemle ṭoldı Serāy içi sürür-ı demle ṭoldı	Hisarın içi insanla ve sarayın içi de sevinç anlarıyla doldu.

³²³ idüp: kılup V

³²⁴ eylediler: eyledi G

³²⁵ sürür-ı: sürür u V

³²⁶ u: -S K / eyleyüp ‘azm: ‘azm eyleyüp L K

³²⁷ zīnet-i: zīnet ü L K G

V36a	1119	Ḥaber verdiler ol gün yüzlü aya İnüp hoş bāmdan şahn-ı serāya	O güneş yüzlü aya haber verdiler ve damdan saray meydanına indi.
	1120	Görüp hātunları kıldı hicābı Şaçı gibi çoğ itdi pīç ü tābı	Hatunları görünce utandı. Saçı(nın kıvrımları) gibi sıkıntısı arttı.
	1121	Güli ğarķ-ı ‘araķ oldu ḥayādan Kızardı gün gibi zevķ u şafādan ³²⁸	Gül(yüz)ü edebinden tere battı. Zevk ve sefadan da kızardı.
	1122	Utanup perdelendi dāyesini Nihān itdi güneşden sāyesini	Utatarak dadısının arkasına geçti. Gölgesini güneşten sakladı.
	1123	O hātunlar görüp āzermin anuñ Delāl ü ğunc u nāz u şermin anuñ	O kadınlar onun utancını, güzellik, naz ve edasını görünce...
	1124	Hezārān eyleyüp ikrām u iclāl ³²⁹ Elif kāmetherini kıldılar dāl	Elif gibi boylarını (eĝip) dal (harfî) edip, binlerce saygı ve ikramda bulundular.
	1125	Güneş gibi sürüp pāyına yüzler Didiler iy meh-i tābende-aḥter	Ayaĝına güneş gibi yüz sürerek dediler: “Ey parıldayan ay ve yıldız!
	1126	Du‘alar eyleyüp Bānū-yı devrān Diler kim bāĝ-ı ḥüsnin ide seyrān	Zamanın hanımı dualar edip, güzellik bahçeni seyretmek ister.
	1127	Nihādın hurrem idüp güllerüñden Ala cān bñyını sñnbüllerüñden ³³⁰	Senin gül yüzünle canına neşe katıp, sümbül saçlarından can kokusunu almak ister.
	1128	Münevver ide cānın āfitābuñ Göttür luḫ eyle māhuñdan ḥicābuñ	Güneşe benzer yüzünle canından ışık almak ister. Git de ayından örtüyü kaldır.
	1129	Alup ğitmege sen māh-ı ḥiṣārı Güneş gibi getürdük zer-i ‘amārı	Hisardaki ay olan seni alıp götürmek için güneş gibi katile altınını getirdik.
	1130	Cihānuñ cānısın tendür mekānuñ Güneşsin āsumāndur āṣiyānuñ	Cihanın canısın, mekanın bedendir. Güneşsin; evin göklerde dir.
	1131	Çü ḥüsnüñ şerḥidür dillerde mervi Ḳudümüñden müşerref eyle Mervi	Güzelliĝinin izahı dilden dile söylenir. Ayak basmakla Merv şehrini şereflendir.”
	1132	Pes ol meh daḥi yüz şerm ü edele ³³¹ Niyāz u ‘iṣve vñ nāz u ṫarābla	Bundan sonra o ay yüzlü(Veyse) de nice edep ve utanmayla, yakarış, naz, eda ve sevınçle...
	1133	Şeker aĝzın açup āḥir uṫanu Didi ber-ser ne kim emr itdi Bānū	şeker gibi aĝzını sonunda utatarak açıp dedi: “Banu, ne emr ettiyse baş üstüne.”
S35b	1134	Hemīn kıldı o zerrīn mehdi menzil Süreyyāveş ĝirü baĝlandı maḥmil	Hemen o altından beşıĝe oturdu. Süreyya gibi oturak(hevdec) da baĝlandı.
	1135	Tecellī kıldı çün burcından ol māh Ser-i kühsāra şan ĝün toĝdı nā-ĝāh	O ay yüzlü burcundan görününce sanki daĝların başına ansızın güneş doĝdu.
V36b	1136	Urup şahrāya çün āb-ı revān rñ Yöneldiler diyār-ı Merve toĝru	Kırlara akarsu gibi yüzünü vurup Merv diyarına doĝru yöneldiler.
	1137	Getür sākī baña şol cām-ı nūrı Kı virür ḳalbe cān gibi sürürı	Saki! Bana kalbe can gibi neşe veren şu ışılıtlı kadehi getir
	1138	Vişāl eyyāmıdır muṫrıb nevā ḳıl Demüñden ‘ālem için pür-şafā ḳıl ³³²	Çalgıcı! Kavuşma zamanıdır şarkılar çal. Nefesinle ale mi sefalandır.

MÜVĀŞELET YAFTEN-İ VEYSE

VEYSE İLE ŞEHRU’NUN KAVUŞMASI

³²⁸ zevķ: şevķ İ L K G V

³²⁹ ikrām u: ikrām-ı S İ L K G

³³⁰ bñyını: ḳoḥusın L K G V

³³¹ şerm ü: şerm-i S ; luḫ u İ L V

³³² şafā: şadā İ

**BĀNŪ BĀ ŞEHRŪ VE ‘AKD-
BESTEN-İ MİYĀN-I VEY VEYRŪ***

**VE VEYRU'YLA VEYSE'NİN
NİKAHLANMASI**

1139	Çü yâkîn geldiler serhadd-i şehre Ser-â-ser virmek için dehre şöhre	Şehrin sınırına yaklaştıklarında felege baştan başa ün vermek için...
1140	Beşâret peykini kıldılar irsâl İrişdikde haber Bânüya fi'l-ḥal	müjdecî gönderdiler. Haber Banu'ya erişir erişmez...
1141	Sarâyından çıkup oldu revân ol Sa'âdet atın itdi zîr-rân ol	sarayından çıkarak yola düştü. Sanki mutluluk atını hızlandırdı.
1142	Meh-âsâ mihri istikbâle çıktı Cemâinden mübârek fâle çıktı	Ay gibi güneşi karşılamaya; güzel yüzünden müberek fala çıktı.
1143	İrüp kesb itdi nûrından sürürü Görüp cân u dili buldı ḥuzûrî	(Veyse'nin) yüzünün nurundan sevindi. Görünce canı ve gönlü huzur doldu.
1144	Hemân döndü ṭolup göñli gözi nûr ³³³ Alup kaşırına geldi şâd u mesrûr	Gözü gönlü nur dolarak mutluluk içinde hemen (kızını) alıp köşküne getirdi.
1145	Bu ḥürşîd ile ol kaşır-ı keyânî Düşürdi ḥâke kâdr-i âsumânî	Bu güneş(gibi Veyse'nin gelişiy)le o yüce köşk, göklerin kadrini yere düşürdü.
1146	Çü hevdecden nigârın taşra geldi Harem şahnına servi sâye şaldı	(Şehru'nun) güzeli hevdeçten inip gelince (sanki) harem alanına bir servi gölge saldı.
1147	Güneş gibi ruḥunuñ ferr ü tâbı Utandurdı sipîhr ü âfitâbı	Güneş gibi parlak olan yüzü göğü ve güneşi utandırdı.
1148	Görüp Bânü bu ferr ü tâbı andan Şarâb içmiş gibi cûş itdi cândan	Şehribanu ondaki bu aydınlığı görünce şarap içmiş gibi içtenlikle coştı.
1149	Başup bağına ol şâh-ı cihânî Ten-i dil-ḥaste buldı tâze cânı	(Şehru) o cihan sultanını bağına basınca gönlü hasta canı yeniden can buldu.
S36a	1150 Kılup bâğ-ı cemâlîn seyr o bülbül Ruḥunu büseyile itdi gül gül	O bülbül (Şehru), yüzünün güzellik bahçesini seyrederek (Veyse'nin) yanağını öpücükleriyle güle döndürdü.
V37a	1151 Alup cân bûyını sünbüllerinden Fürûzân oldu rûyı güllerinden	Saçlarından can kokusunu aldı ve gül yüzüyle aydınlandı.
	1152 Alup cânı ruḥundan şem ^c -i enver Öpüp çeşmini kıldı gevher-i ter	(Şehru'nun) canı (Veyse'nin) yüzünden çok ışıklı bir mum aldı. Gözünü öpüp taze cevher addetti.
	1153 Urup başına gün gibi zer-efser Virtüp egnine dîbâ-yı mücevher ³³⁴	Başına güneş gibi altın taç koydu. Sırtına mücevherli kumaşlar giydirdi.
	1154 Gül-âb-âmiz idüp müşk-i terini Taradı mû-be-mû sünbüllerini	Misk kokulu terini gül suyu edindi. Saçlarını tel tel taradı.
	1155 Ziyâ vü zulmeti hem-sâye kıldı Geceyi gündüze pîrâye kıldı	İşığı ve karanlığı komşu, geceyi gündüzün süsü etti.
	1156 Çeküp çeşmine cândan sürme-i nâz Mükeḥḥal nergisin kıldı füsün-sâz	Gözüne candan naz sürmesi çekti. Sürmelenmiş gözünü büyüleyici kıldı.
	1157 Kaşî taḫına virdi vesmeden reng Ki oldu yayḫarasından felek deng	Kemer kaşına rastıkla renk verdi. Felek, seslenmesine ses verdi.

* Yukarıdaki başlık L ve K'da derkenar olarak yazılmış. Asıl metindeki başlık: Firistâniden Cürçân-ı âşüfte-
bâl dâye-i ḥodra ḳḳ L / yâften: -İ G V

* -B/ S35b İ37b L41b K33a G22b V36b

³³³ K: Hemân kim gördi ṭoldı göñli pür-nûr / gözi: -L

³³⁴ dîbâ: dibâc İ L G

- 1158 Şadefveş gūşın itdi ğark-ı gevher
Görüp dem-beste kaldı mäh u ahter³³⁵
- 1159 Aşup zer levhi sîmin sînesine
Güneş gibi seher âyînesine
- 1160 Cevâhirden kılup ‘acı muṭavvaḳ
İdüp cān ‘âlemin pür ferr ü revnaḳ
- 1161 Hasedden cānı hürşidüñ tutuşdı
Nücümüñ ferr ü tābı ḥāke düşdi³³⁶
- 1162 Gümüş barmakların ḥinnadan altun
İdüp ḥüsnini kıldı bir iken on
- 1163 Hilāli hālelerle eyledi zeyn
Nihāli lālelerle eyledi zeyn
- 1164 Tōnatdı şöyle ol mäh-ı zemîni
Ki bozdı naḳş-ı Çîn ü ḥür-ı ‘ayni
- 1165 Görenler zînetin ol dilüñ
Şayardı ḥāke zeynin bustānuñ
- 1166 Çü cānı zāridi ḥüsnine anuñ
Dilerdi oynaya naḳşın cihānuñ
- S36b 1167 Geçüp meh gibi her gün naḳş-ı tāze
Baḳup ḥayrānidi ol serv-i nāza
- 1168 Cemālin eyleyüp eglence cāna
Nazar şalmazdı naḳş-ı gülsitāna
- V37b 1169 Öperdi nergisini geh gülüni
Ḳoḫardı müşgini geh sünbülini
- 1170 Kıvanurdu ruḥın gördikçe cāndan
Alurdu iki ‘âlem ḥaṭṭın andan
- 1171 Seher uyansa zikri Veyse idi
Gece ḥ‘āb etse fikri Veyse idi³³⁷
- 1172 Ḳoyup âyîneveş rüyına rüyın
Tarardı şāne-i müşgile müyın
- 1173 Bunu fikr eyledi bir gün nihānī
Olurken mülk ü māluñ ḥükm-rānı³³⁸
- 1174 Bulup devr içre bir ğam-ḥ‘ār u derḥor
Ḳıla ol māha yār u çift ü hem-ser
- 1175 Didi gönliyle buña hem terāzū³³⁹
Meger hem-şîrem oğlu ola Veyrū
- 1176 Ki hem hem-zādidür hem şāh-zāde
Bugün ḥüsnile mehdendür ziyāde³⁴⁰
- 1177 Perī-rüdur ki cān dīvānesidür
Çerāğ-ı āsumān pervānesidür
- Kulağını istiridye gibi inciyle doldurdu. Ay ve yıldız bu hâli görünce sessiz kaldı.
- Altın levhayı, gümüş göğsüne sabah aynasında görülen güneş gibi asmıştır.
- Fil dişini mücevherlerle bezeyip boynuna astı. Can alemini ışıltılı ve parlak etti.
- Güneşin canı kıskançlıktan tutuştu. Yıldızların ışığı yere düşti.
- Kınayla, gümüş parmaklarını altına çevirip güzelliğini on kat artırdı.
- Hilali halelerle, Fidanı lalelerle süsledi.
- O yeryüzü ayını Çinli güzellerin nakışlarını ve hurilerin güzelliğini bozacak şekilde donattı.
- O gönül ülkesinin bezeğini görenler, bahçenin süsünü hiçe sayardı.
- Canı güzelliğine zar olduğundan, dünyanın tüm nakışlarını harcamak isterdi.
- Her gün ay gibi yeni nakışlar bezeyip o nazlı serviye bakıp hayran olurdu.
- (Veyse'nin) yüzünü canına eğlence edip gül bahçesinin süsüne bakmazdı.
- Bazen gözünü bazen gül yüzünü öperdi. Bir miskini bir saçını koklardı.
- Yüzünü gördükçe candan kıvanç duyardı. İki dünyanın buyruğunu ondan alırdı.
- Sabahleyin uyansa Veyse derdi. Gece uyusa Veyse'yi düşünürdü.
- Ayna gibi yüzüne yüzünü koyup misk kokulu tarağıyla saçlarını tarardı.
- Bir gün içten içe bunu düşündü. Bunca mala ve diyara hükmederken...
- O ay yüzlüye dünyada sevgili, eş ve arkadaş olacak münasip bir dert ortağı bulayım.
- Gönülden dedi ki: “Veyse'nin dengi olsa olsa kızkardeşimin oğlu Veyru'dur.
- Veyru hem şehzadedir hem de kardeş gibidir. Bugün güzelliği aydan da üstündür.
- Canın kendisine tutkun olduğu peri yüzlüdür ki göklerin kandili ona pervanedir.

³³⁵ mäh u: mäh-ı S

³³⁶ ḥāke: yire S

³³⁷ ḥ‘āb itse: uyansa S

³³⁸ mülk ü: mülk-i S

³³⁹ Bu beyitten itibaren G nüshasında 23b'den 24a'ya geçerken sayfanın ve beyitlerin yeri karıştırılmış 1353.

beyite geçilmiş. Metne sonraki varaktan 25a'dan devam edilmiş. / gönliyle: gönülden İ

³⁴⁰ ḥüsnile mehdendür: ḥüsniledür mehden V

- 1178 Rükü^c eyler görüp ebrūsın eflāk
Yüz urup secde eyler ma^cbed-i hāk
- 1179 Seher-āyīn fūrūzāndur cemāli
Nihāli qaddi bulmuş i^ctidāli
- 1180 Virür itdükçe bāzı ol niğū-ḥūy
Felek meydān ü meh çevgān ü ḥūr gūy
- 1181 Sūḥanda kıl yarar tīg-i zebāni
Cevāhir-pāşdur sükker beyāni
- 1182 Bunı didi yirinden tırdı ḥurrem
Varup ^carʒ itdi Mu^bbed şāha ol dem
- 1183 Didi iy şāh-ı rüşen-dil qavī rāy
Ki rāyuñ gün gibidür ^cālem-ārāy
- S37a 1184 Bilürsin Veysemüñ ḥüsn-i cemālin³⁴¹
Ki bulmuşdur kemāl ü i^ctidālin
- 1185 Anuñ ḥavf eylerem āvāzesinden
Bu ḥulq u ḥüsn-i bī-endāzesinden³⁴²
- V38a 1186 Şalup efsānesi āfākā efsūn
Ola şāhān-ı devrān zār u meftūn³⁴³
- 1187 İdüp her biri bir yüzden bir āşüb
Kıla leşkerleri mülki leked-küb
- 1188 Olup miḥnet qarāni ol ḥücümüñ
Didügi ola aşḥāb-ı nücümüñ
- 1189 Yeg oldur kim o māhı bir gün evvel
Kılavuz ^caqd için hemyanları ḥal
- 1190 Bugün ^cālemde hem-seng aña el-ḥāk
Terāzumdan iner Veyrūdur ancaḳ³⁴⁴
- 1191 Ola çün ol iki cān içre peyvend
Kılam bu sihrile yüz fitneyi bend
- 1192 Eger çi kim ol iki serv-i çālāk
Nihal-i tāzedür tıfl-ı hevesnāk
- 1193 Velī bu bendile ārām iderler
Hevādan dillerini rām iderler
- 1194 Ola çün bir budaḳda iki gonca
Virür her birisi revnaḳ yüz onca
- 1195 Didi şeh diñleyüp nola revādur
Maḳarrın olsa mihr ü meh sezādur³⁴⁵
- 1196 Egerçi yoḳ durur taḳdire taḳyīr³⁴⁶
Velī her yirde ḥoşdur ḥüsn-i tedbīr
- 1197 Tırup Şehrū hemāndem cüst ü çālāk³⁴⁷
Getürdi ol iki cāni tarābnāk
- Felekler onun kaşlarını görünce rüku ederler. Toprak tapınağı (onun önünde) yüzünü koyup secde eder.
Yüzünün güzelliği seher gibi aydınlıktır. Fidan boyu da tam ayarındadır.
O iyi huylu oyun oynadıkça felek (ona) meydan, ay çevgan ve güneş de top verir.
Dil kılıcı söz söylemede kıl yarar. Şeker (gibi tatlı)konuşması mücevherler saçır.”
Bunları der demez sevinçle kalkıp Mubed Şah’ın yanına gitti.
Dedi ki: “Ey gönlü aydın ve sağduyulu şah! Fikrin güneş gibi, alemin süsüdür.
Veyse’min kusursuz ve kıvamını bulan yüz güzelliğini biliyorsun.
Onun ölçüye gelmeyen güzelliğinden, huyundan ve sesinden dolayı korkuyorum.
Onun efsanesi(şanı) ufukları büyülemiştir. Devrin şahları ona yanıp tutulurlar.
Her birisi bir şekilde bir kargaşa çıkararak askerlerine ülkede cirit atırırlar.
Yıldız falcılarının söylediklerinin çıkması ve bela hücumunun gelmesi yakın olabilir.
En iyisi o ay yüzlü Veyse’yi bir an önce nikahlayıp keseleri açalım.
Gerçekten de bana göre bugün dünyada onun dengi Veyru’dur.
Onların ikisini bir canda bağlayıp böylece yüzlerce fitnenin önüne geçebiliriz.
Her ne kadar o iki tez canlı servi, taze fidan ve arzulu çocuk iseler de...
bu (nikah) bağ(ıy)la rahat ederler. Gönüllerini arzularına bağlarlar.
Her birisi bir budaktaki iki gonca gibi pek çok süs ve parlaklık verirler.”
Şah dinledikten sonra dedi ki: “Her ne olsa yerindedir. Oturağın ay ve güneş olsa layıktır.
Her ne kadar kader değişmeyecekse de yine de her yerde tedbirli olmak iyidir.”
Şehrü hemen o anda aceleyle ve sevinçle o iki canı getirdi.

³⁴¹ ḥüsn-i: ḥüsn ü İ L K G V

³⁴² ḥulq u: ḥulq-ı S

³⁴³ zār u: zār-ı S

³⁴⁴ iner: inen V

³⁴⁵ meh: -S

³⁴⁶ taḳdire: taḳdirde K / ḥoşdur: ḥoş S

- 1198 Öptüp her birisinin çes̄m-i mestin
Tutup ikisinin gül gibi destin
- 1199 Didi şāhā idüp fikr-i şālāhı
Dem-i hoşdur buyur ‘ağd-i nikāhı³⁴⁸
- 1200 Mübārek vaqt u rüz-ı dil-güşādur³⁴⁹
Dem-i şādī vü hengām-ı du‘ādur
- S37b 1201 Şu demdür kim sa‘ādet eyler ümmīd
Nikāh-ı zühreden teslīs hūrşīd
- 1202 Şeref burcın kılup Bercīs me‘vā
Kuşanmışdur kemer iqbāle Cevzā
- V38b 1203 Koyup pes dīn-i Zerdüşť üzre kābīn
Okundı hutbe oldı resm ü āyīn³⁵⁰
- 1204 Murādın buldı çün kim Şehribānū
İderdi rüz u şeb ‘işret kıvanu
- 1205 Ol iki cān daħi dil-şād u ħandān
Gehi ‘işret kılurdu gāhi seyrān³⁵¹
- 1206 Daħi dem urmamışdı nāz-ı şehvet
Yoğidi ara yirde kār-ı ħalvet
- 1207 Perī ruhsārdan bir niçe ile
Geçerdi günleri bāziçe ile
- 1208 Cihān bāziçesin bilmezleridi
Veħāmet fikrini kılmazarididi

Vaz-i sūdmend ü pend-i dil-bend*

- 1209 Cihān dām-ı belādur dānesi çok³⁵²
Kazā geldükde kuluñ çāresi yok
- 1210 Bu deñlü var ki kul gāfil gerekmez
Ebed ‘işretle ħurrem dil gerekmez
- 1211 Öñinden añlamak hoşdur soñını
Firāset birle divşürmek öñünü
- 1212 Reh-i nefis ü hevā pür şūr u şerdür
Ki her bir ħatvesi yüz biñ ħatardur
- 1213 ‘İlācu’r-rā’sıdur zaħm-āver-i kūş
Demü’l-aħveynidür ħūn-ı Siyāvūş
- 1214 Şifāsı miħnet ü tīmāridür rīş³⁵³
Şafası pür-küdüret nūşıdur nīş
- 1215 Kılur berf ābını ser-māye sermā³⁵⁴

Her birinin gözünden öptü ve gül gibi ellerinden tuttu.

Dedi ki: “Ey şah! Esenliği düşünüp nikahı kıy. Tam zamanıdır.

Gönül açıcı gün ve mübarek bir vakittir. Dua zamanı ve mutluluk andır.

Bu an, Venüs’ün üçüncü gök katında bulunduğu ve nikahıyla güneşin mutluluk umduğu andır.

Cevza (İkizler burcu) şeref burcunu Jüpiter’in üzerine kurup mutluluk kemerini bağlamıştır.

Zerdüşť dinine göre gelinin mehrini verip hutbe okundu ve tören yapıldı.

Şehribanu muradına erince kıvancından gece gündüz yiyip içti.

O iki can da mutlu ve gülümser (vaziyette) kah gezip kah yiyip içtiler.

Henüz şehvet nazı da baş başa kalma durumu da yoktu.

Peri yüzlülerin günleri bir müddet oyunla geçmekteydi.

Dünya oyununu bilmezler ve korkuyu düşünmezlerdi.

Gönlü bağlayan nasihat ve faydalı vaaz

Dünya, danesi çok bir bela tuzağıdır. Kaza gelince kulun çaresi yoktur.

Ancak kul ne gafil olmalı ne de sonsuza kadar yiyip içip şen gönüllü olmalı.

Bir işin sonunu feraset (gözüyle) en başından anlamak en iyisidir.

Arzuların yolu her bir adımda bin tehlike bulunan kargaşa ve kötülükle doludur.

Onun görüşü öldürücü yaraya ilaçtır. Siyavuş’un kanı kardeş kanıdır. (?)

Şifası sıkıntı ve tedavisi yararlıdır. Zevki keder dolu zehir içmektir.

Kış kar suyunu sermaye eder. Sıcakın

³⁴⁷ ü: -S

³⁴⁸ buyur: buyurdı G

³⁴⁹ vaqt u: vaqt-i S

³⁵⁰ oldı: oldem K

³⁵¹ gāhi: gāh V

* -İ B L K G / S37b V38b

³⁵² çok: yok L

³⁵³ miħnet ü: miħnet-i S

³⁵⁴ berf: berç K

		Virür şafrāya şehdi tāb-ı germā	harareti balı safraya verir.
S38a	1216	Ḥumārı hamrı birle tev'emāndur Ne dārū şunsa zehr-i bī-amāndur	Baş ağrısı şarapla ikizdir. Her ne ilaç sunulsa devasız bir zehirdir.
	1217	Çü cānuñ 'illetin bildüñ devā kııl Ġidā-yı nefsdan var ihtimāc kııl	Canın hastalığını bildiğin için şifa ver. Nefsin yolundan kaçın.
	1218	Dilerseñ 'ıyş-ı şāfi 'ömr-i bākī Müdām olmağ gerek cānāne sākī	Ebedi bir ömür ve hâlis içki istersen daima sevgiliye saki olmak gerekir.
V39a	1219	Ki ya'ni rüz u şeb 'ışkile mest ol Sözün şāğı budur kim per-şikest ol	Yani sabah akşam aşk sarhoşu ol. Sözün aslı şudur ki kanadı kırık ol.
	1220	Yüri iy teşne aldanma serāba Olur gencinenüñ yiri harābe	Ey susamış! Seraba aldanma ve yürü. Hazinenin yeri yıkık olur.
	1221	Cihānuñ kārıdur çün kim mükāfāt Diyem gūş eyle birkaç hāl-i āfāt	Mükafat, dünya kazancıdır. Sana birkaç belalı durum anlatayım (da) dinle.
	1222	Getür sākī şu cām-ı zer-nigāri Ki seyr idem anuñla rü-yi yāri	Saki! Şu altın resimli kadehi getir ki onunla sevgilinin yüzünü seyredelim.
	1223	Cemāl-i yārdan muṭrıb nişān vir ³⁵⁵ Ten-i dil-ḥastem için tāze cān vir	Ey müzisyen! Sevgilinin yüzünden işaret ver. Gönlü hasta tenim için taze can ver.

**FİRİSTĀDEN-İ ŞĀH-I CÜRCĀN-I
ĀŞÜFTE-ḤAL-İ DĀYE-İ ḤOD-RĀ
BE-MERV BERĀ-YI TECESSÜS-İ
AḤVĀL-İ VEYSE-İ ŞĀHĪB-CEMĀL ***

**PERİŞAN HALDE OLAN CÜRCAN
ŞAHININ GÜZELLİK SAHİBİ
VEYSE'NİN DURUMUNU
ARAŞTIRMAK İÇİN KENDİ DADISINI
MERV'E GÖNDERMESİ**

	1224	İden bu ġam beyānın bize taḳrİR Bu yüzden eyledi aḥvāli taḥrİR	Bu ġam anlatısını bize bildiren durumu böylece yazdı.
	1225	O şeb kim kıldı Şehrū terk-i bezmi Göçüp Cürcāndan itdi Merve 'azmi	O gece Şehrū meclisten ayrılıp Cürcan'dan Merv'e geldi.
	1226	Şabāḥ olduġda şāhensāḥ-ı ġam-ḥ'ār Uyandı ḥ'ābdan maḥmūr u evkār	Sabah olunca ġamlı şah, mahmur bir şekilde uyandı.
	1227	Gözinde giceki bezmün ḥayāli Dilinde Şhribānūnuñ maḳāli	Gözünde geceki meclisin hayali, dilinde Şehrū'nun sözleri.
	1228	Dimāğı neşve-i meyden müşevveş ³⁵⁶ Derünü Veyse medḥinden pür-āteş	Zihni şarabın neşesinden dağılmış. Gönlü Veyse'nin övgüsüyle ateş dolu.
	1229	Dili pür-şūr u cānı ṭolu sevdā Görünür nesne yok ortada peydā	Gönlü kavga, canı sevda dolu. Ortada ise görünür hiçbir şey yok.
	1230	Bu sözler geh ḥayāl-i ḥ'ābdur dir Gehi efsāneden bir bābdur dir	Bazen bu sözler rüyadır, bazen de efsaneden bir bölümdür, der.
	1231	Muḥaḳḳaḳdur deyu geh ḥayret eyler Geh idüp fikr-i şāhi ġayret eyler	Bazen (yaşadığım) gerçektir diye hayret eder bazen şahça fikirlerdir deyip toparlanır.
S38b	1232	Ḥumārın yazmağı için çār u nāçār Buyurdı yine bezm olmağı tekrār	Sarhoşluğunu dağıtmak için çaresizce yine meclis kurulmasını emretti.
	1233	Şafādan itmedin bir kaç kadeḥ nūş Dil ü cān ile eyler mey gibi cūş	Sefa içinde birkaç kadeh içmeden gönülden ve candan şarap gibi coştı.

³⁵⁵ beyit: -K

* ḥāl: bāl İ L K G V

* -B/ S38a İ40a L 44b K36a G26b V39a

³⁵⁶ neşve: şive K

V39b	1234	Ŧurup seyrān ider gūlzār iini Ĝam-ı dilden idem dir hār-ı rni	Kalkıp gūl bahçesini dolařarak gōnūl gamımdan eĝri dikenini çıkarayım dedi.
	1235	Gōrūr kim gōnūlin açmaz seyr-i gūlzār Dil ũ cāndan olur būlbūlleyin zār ³⁵⁷	Gūl bahçesinde dolařmanın gōnlūnū amadıĝını gōrūnce yūrekte būlbūl gibi inledi.
	1236	ū hātır ola pūr-teřviř ũ meřĝūl ³⁵⁸ Ne būlbūlden ne gūlden haŦt alur ol	Gōnūl karmařık ve meřgul olunca ne būlbūlden ne de gūlden yol alır.
	1237	Ĝam erbābına her dem bil ki iy cān ³⁵⁹ řu āteř gūl dikendūr hār peykān	Ey can! Gamlı kiřiler için her zaman su, ateř; gūl, diken; diken de okun ucudur.
	1238	Derūnuñ tolša řafra-i řehd olur zehr Dem olur kim zūlāl iseñ kılur řahr	Kalbin sarı bal ile dolsa bile zehir olur. Kimi an zūlal (soĝuk ve tatlı pınar suyu) isen kahredici olur.
	1239	Derūn-ı řehde ūn artar bu teřviř Bilenlerden kılur řehrūyı teftiř ³⁶⁰	řahın kalbinde bu karmařık hal artınca bilenlerden řehrū'yu sordurdu.
	1240	Getūrdūp tā kıla peyvend-i 'ahdi Viřāl-i Veyse iūn cidd ũ cehdi	Veyse'ye kavuřmak için çabalamak ve sōzūnū tutmak için (řehrū'yu) getirtmek istedi.
	1241	Ana oĝul olup hūrmetler ide Ĥezārān bezl idūp himmetler ide ³⁶¹	Ona oĝul olarak saygı gōstermek ve binlerce (mal) saçıp yardım etmeyi diledi.
	1242	Urup bařına gūn gibi zer-efser Kıla cismin felekveř ĝarķ-ı gevher	Bařına gūneř gibi altın ta giydirip vūcudunu da felek gibi mūcevherle donatmak istedi.
	1243	Yūz urup cūmle dirler iy řehenřāh Buradan 'azm-i menzil idūp ol māh	řaha (huzuruna), yūz vurup o ay(yūzlū) buradan ayrılmıřtır dediler.
	1244	řūreyyā gibi idūp 'aķd-i maħmil Kılup meh gibi āheng-i menāzil	Ūlker gibi mahfesini baĝlayıp ay gibi menziller kat etmiř.
	1245	Gōūp burcına 'azm itmiř řitābān Uçup gitmiř řanād açup hūmā san	Sanki kanatlanıp uçan bir hūma gibi hızla burcuna gōūp gitmiř.
	1246	İřitdūkde řehenřāh ol peyāmı şanasın şundılar zehrile cāmı	şahlar şahı o haberi işitince sanki (kendisine) zehirli kadehler sundular.
	1247	Firāvān fikr idūp dem-beste kaldı Ĝam u endūh deryāsına Ŧaldı	Sessiz sakin kalıp oldukça dūřūndū. Gam ve ūzūntū içinde kaldı.
	1248	Bu fikri itdi kim mānend-i řarřar ³⁶² řalup ardınca birķa yūz dilāver	Sarsar (rūzgar) gibi birķa yūz yiĝit adamını ardına salmayı dūřūndū.
S39a	1249	Getūrdūp đarbile řehrūyı řehre Murādı ũzre andan ala behre	řehrū'yu zorla řehre getirtip isteĝi ũzere ondan payını almayı dūřūndū.
	1250	Girū fikr itdi kim bu iř haŦādur Bu yūzden rāy-ı cūnbiř nā-revādur ³⁶³	Sonra bu iř hata olur ve bōyle bir oyun fikri uygun olmaz diye dūřūndū.
V40a	1251	Ki řařd-ı hānedān-ı pādīřāhī Dil ũ cān mūlketinūndūr tebahı	Padişahlık hanedanı gōnūl ve canın sıĝındıĝı bir ũlkedir ki kasdetmek olmaz.
	1252	Yaķar mūlki yıķar devlet řarīmin Kiři fikr eylemek hořdur ĝarīmin	Ūlkeyi yakar, devlet yuvasını yıkar. İnsan dūřmanını dūřūnmesi de iyidir.

³⁵⁷ būlbūlleyin: būlbūl gibi İ

³⁵⁸ teşviş ũ: teşviş-i S İ

³⁵⁹ her dem bil ki: bil ki her dem G / hār: ĝonca İ L K G V

³⁶⁰ řehrūyı: Bānūyı S

³⁶¹ ana: ata K /hūrmet:hidmet İ G // hezārān : hazāyin İ V

³⁶² bu fikri: bunu şaşd İ L K G V

³⁶³ rāy-ı cūnbiř : cūnbiř-rāy L K

- 1253 Kaçan yıkılsa bir bünyād-ı ʿālī
Ser-ā-ser pür-ğubār olur havāli
- 1254 Şalup āşub bu nüh-tāk içine³⁶⁴
Tezelzül düşürür āfāk içine
- 1255 Hārīmi belki bir kemter gedānuñ
Kārīnidür serāy-ı pādīşānuñ
- 1256 Dime bī-dest ü pākārın tebehdür³⁶⁵
Hākīkāt her kişi başına şehdür
- 1257 Dilerseñ mülk ü ʿömrüñ ola ābād
Hāzer kıl urma şāhum zulme bünyād
- 1258 Girtü fikr itdi kʿol efsāne-perdāz
Baña bezm içre kim oldı füsün-sāz
- 1259 Yā budur kīm idüp benden hirāsı
Gözetmişdür şarīk-i ihtirāsı
- 1260 Hālāş için özini nāzīkāne
Hep efsün ola ol ʿözl ü bahāne³⁶⁶
- 1261 Sözin rengin idüp peymāneyile
Kuru efsün ola efsāneyile³⁶⁷
- 1262 Bu tağdır üzre incinmek sefehdür³⁶⁸
Hevā-yı nefse yiltenmek tebehdür
- 1263 Luʿāb-ı ʿankebut olur meges-gīr
ʿUkābı dām-ı mūr eyler mi naḥcīr
- 1264 Yā budur kim o sözlerdür şamu rāst
Muḥākkağdur muḥarrer bī-kem ü kāst
- 1265 İdüp peyvend ümīdin açdı rāzı
Kodı nāzı vü ʿarz itdi niyāzı
- S39b 1266 Bu yüzden olıcağ hāl işdür āsān
Yā tırmuş ol yā gitmiş cümle peykān³⁶⁹
- 1267 Velī hoşdur bu aḥvāl ola teftīş
Ki medḥ içinde bī-haddür kem ü bīş
- V40b 1268 İşi dellālenüñ efsün u demdür³⁷⁰
Metāʿın öğmez ādem katı kemdür
- 1269 Hūşūşā analar öz duḥterini
Şeref ehli kılur nahs aḥterīni
- 1270 Muşaddağdur bu söz yoğdur kem ü kāst
Ki ṭabʿı kej olan şīʿrin şanur rāst³⁷¹
- 1271 Kişi bir ʿayba ülfet tutsa yıllar
Hünerden yeg görür anı muḥarrer
- 1272 Eger vārise ol kuluñ dürüğü
- Yüksek bir bina ne zaman yıkılsa çevresi de baştan başa toz duman olur.
- Bu dokuz gök içine fitne salıp ufuklara sarsıntı düşürür.
- Padişah sarayının yakınında belki sıradan bir kulun evi vardır.
- Elsiz ve kazançsız olanlar mahvolmuştur, deme. Hakikatte herkes kendisinin şahıdır.
- Şahım! Ülkenin ve ömrünün daima şen olmasını istiyorsan zulm temeli atmaktan sakın.
- Sonra, o efsane uyduran (Şehru) bana mecliste büyü yaptı, diye düşündü.
- Ya da benden korkarak sakınma yolunu gözetmiştir.
- (Benden) kurtulmak için kendisini nazik bir şekilde özürler ve bahanelerle acındırdı.
- Sözünü kadehle renklendirdi. (Belki de) kuru büyü olan bir efsaneydi.
- Bu, kaderim olanlar için incinmek akılsızlık; nefsin arzusuna uymak yersizdir.
- Örümcek ağı sineği tutar. Karınca tuzağı, Kartalı avlayabilir mi?
- Ya da o sözlerinin tamamı doğrudur. Eksiksiz doğru anlatılmıştır.
- (Evine) kavuşmayı ümit edip sırrını açtı. Nazı bırakıp yalvarmaya başladı.
- Durum böyleyse iş kolaydır. Bütün elçiler ya gider ya da kalır.
- Ancak övgüde eksik ve fazla, sınırsız olduğundan bu hâli araştırmak iyidir.
- Çöpçatanın işi büyü ve üfürüktür. Malını övmeyen kişi büsbütün kötüdür.
- Özellikle de anneler yıldızları bahtsız kendi kızlarını şeref ehli sayarlar.
- Bu söz eksiksiz tasdik edilmiştir ki yeteneksiz olan şiirini doğru sanır.
- Kişi yıllarca bir kusuru hüner kabul ederse şüphesiz onu hünerden daha iyi görür.
- Eğer o kulun yalanı varsa yalanın mum gibi

³⁶⁴ beyit: -K

³⁶⁵ dest ü: dest-i S İ

³⁶⁶ efsüs: efsün İ / ʿözl ü: ʿözl-i S

³⁶⁷ efsāne : fesāne İ

³⁶⁸ incinmek: incitmek K

³⁶⁹ tırmuş : tırılmış İ // ol -İ

³⁷⁰ efsün u: efsun-ı S İ

³⁷¹ şīʿrin: şīʿri İ /kej: kec G

	Dürüğüñ şem ^c vār olmaz fūrūği ³⁷²	ışığı olmaz.
1273	Nemüz aldı o sağ u biz selāmet Ne aldanduk ne hōd çekdük ‘azāmet	Neyimizi aldı? O sağ biz selamet. Ne aldandık ne de ne de büyüklüğümüz eksildi.
1274	Ve ger şıdk ise ‘unvān ol kelāma ³⁷³ Beleklerle idem irsāl-ı nāme	Eğer o sözler doğru ise hediyelerle mektup göndereyim.
1275	Muqarrer fahr iderler hizmetümle Felek pervaz olurlar himmetümle	Kesinlikle hizmetimle övünürler. Himmetimle feleğe uçarlar.
1276	Bunu didi vü düzdi birkaç ādem Kamu ehl-i nazar efsūnda pür-dem	Bunu dedi ve hepsi nazar sahibi ve büyüde de güçlü nefesli birkaç kişi hazırladı.
1277	İdüp öz dāyesin anlarla hem-rāh Nihānī didi iy hāşān-ı dergāh	Kendi dadısını da onlara yoldaş edip gizlice dedi ki: “Ey dergāhın hasları
1278	Kesüp sür ^c atde yol bād-ı şabāya ³⁷⁴ İrūñ hüdhüdleyin mülk-i Sebāya	Süratte sabah rüzgarını geçip hüdhüd gibi Saba ülkesine erin.
1279	Ticāret adın iydüñ Merve vāruñ ³⁷⁵ Cemālin seyr idüñ ol gül ‘izāruñ	Ticaret adıyla Merv’e varın. O gül yanaklının yüz güzelliğini seyredin.
1280	Muṭābık oluban e ^c āle aqvāl Dinüz ol hūsn Belkısından ahvāl	O güzellik Belkısının hallerini eylemlerine uygun sözlerle söyleyiniz.
1281	Aluñ benden cihānı müjdegānī Niderven cāna virmezsem cihānı	Benden dünya müjdelerini alın. (Müjdenize) dünyayı vermeyip (de) ne yaparım?
1282	Urup pāyına şāhuñ cümleten baş Didiler himmet-i şāh olsa yoldaş	Hepsi şahın ayağına baş vurup dediler: “Şahın himmeti bize yoldaş olsun.
S40a	1283 ‘Uḫāb-āyīn idüp pervāz-ı ‘ālī Geltüp yek-ser kılavuz ‘arz-ı hāli	Kartal gibi yüksekten uçup gelerek bütün vaziyeti anlatalım.”
1284	Görüp pes yol yarağın ṭurdılar tiz Binüp her biri bir esb-i şabā-hiz	Sonra yol hazırlığını görüp hemen kalktılar. Her birisi rüzgar hızında bir ata bindi.
V41a	1285 Kılıp tertib hayl ü bār u bungāh Ticāret resmin idüp kesdiler rāh	Hayli yük ve sandık düzenleyip, ticaret adıyla yol aldılar.
1286	İrişüp Merve bir gün ahīr kār İdüp bir hānı menzil çözdiler bār	Sonunda bir gün Merv şehrine varıp bir hanı konak edindiler ve yüklerini çözdüler.
1287	Kılıp hoş dāye şūret-bāzlıklar Tecessüs içre dem-perdāzlıklar	Dadı çok iyi kılık değiştirdi. Casusluk için de hile düzenledi.
1288	Gehī dellāl geh dellāle oldı Füsūnda delletü ^l muhtāle oldı	Bazen tellallık bazen de çöpçatanlık etti. Büyüde hileci bir koketçi oldu.
1289	Gözetdi fırsat-ı eyyām u hengām ³⁷⁶ Komadı girmedük dergāh u ḥammām	(Uygun) bir zaman ve gün fırsatı gözettiler. Girmedik ne hamam ne de dergāh bıraktılar.
1290	Temāşa kıldı ol māhuñ cemālin Hüdānuñ gördi şun ^c -ı ber-kemālin	O ay yüzlünün güzelliğini seyretti. Allah’ın mükemmel sanatını gördü.
1291	Çün oldı maḫşad u maḫşūda vāşıl Murād-ı şehriyāri kıldı hāşıl	Amaca ve arzulanana kavuşup şahın isteği yerine gelince...
1292	Dönüp andan girü Cürcāna geldi Yüz urup dergeh-i sulṭāna geldi	oradan geri dönüp Cürcan’a geldi. Şahın dergāhına gelerek yüz vurdu.
1293	Didi şāhā kelāmum şanma mervi	Şaha: “Sözlerimi elden duyduğumu sanma. Merv şahını gözlerimle bizzat görünce...

³⁷² şem^c-vār: şem^c-veş İ L K

³⁷³ vü ger: eger K

³⁷⁴ bād : peyk İ L K G V

³⁷⁵ iydüñ : idüp İ L K G V

³⁷⁶ beyit: -İ / eyyām u: eyyām-ı S // dergāh u ḥammām: dergāh-ı ḥammām S

- ‘Ayān gördükde çeşmüm şehr-i Mervi
 1294 Temāşā eyledüm bir bārgāhı
 Ki ferşi ‘arşa şalmış tekyegāhı³⁷⁷
 1295 Girtüp dellālelik resmine çālāk
 O dergāh içre itdüm çehremi hāk
 1296 İrişdüm Şehribānū hıdmetine
 Şeh-i hūbān-ı meh-rū hıżmetine
 1297 Urup pāyına ser mānend-i halhāl
 Elin öpdüm mişāl-i yāre pür-hāl
 1298 Teferrüc eyledüm bī-perde rüyın
 ‘İzār u hadd u hāl u çeşm ü müyın

Şıfat-ı hūbī vü midhat-i maḥbūbī *

- 1299 Ne diyem hüsni fikretten biründür
 Ne kim dinildi andan şād füzündür
 S40b 1300 Şaçından tāba düşmüş şām-ı yeldā
 Ser-i hürşide şalmış tābı sevdā
 1301 Ruḥı gül la’li mül nergisleri mest
 Tutar her gāmzesi şemşirdür dest
 V41b 1302 Nihāli servi çekmiş şöyle kāmēt
 Görenler dir ki ḳadd kāmēt ḳıyāmet
 1303 Cebīni levh-i maḥfūz-ı ilāhī
 Serinde kec külāh-ı pādīşāhī
 1304 Yazılmış gāmzesinde hırz-ı seyfi
 Aña cān virmeyen boynına ḥayfī
 1305 Ḳulaḳdan ‘āşıkı dīvānesi gül
 Cemāli şem‘ine pervāne bülbül
 1306 ‘İzārından ḥacil nūr-ı sehergāh
 Yüzün görse bilür eksükliğin māh

İşāret-i meşā’il-i ḥikmet **

- 1307 Bugün ol ruḥları gül zülfi sünbül
 Getürmüş ḥüccet-i devr-i teselsül³⁷⁸
 1308 Dehānı noḳtasıdur cevher-i ferd³⁷⁹
 Zuhūrından sühānuñ cānı pür-gerd
 1309 Heyülā-yı cemāli nāzikāne
 Geyürmüş şüret-i cismini cāne
 1310 Degüldür cismi terkīb-i ‘anāşır

tekkesinin döşemesi arşa yükselen bir dergāha girdim.

Hemen aracı kadın kılığında yüzüzlük ederek o dergāha vardım.

Şehribanu’nun ve ay yüzlü güzeller şahının hizmetine girdim.

Ayağına halhal gibi baş sürdüm. Pek çok durumda elini bilezik gibi öptüm.

Yüzünü, yanaklarını, benini, gözünü ve saçını perdesiz seyrettim.

Bir sevgilinin övgüsü ve güzelliğin tasviri

Nasıl anlatayım? Güzelliği düşünceden daha derindir. Söylenenlerden yüz kat fazladır.

Uzun gece (onun)saçından dolayı takatsiz düşmüş. Karanlık ışığını güneşin başına salmış.

Yüzü gül, dudakları şarap, gözleri baygın. Her bakışı, kılıç tutan eldir.

Servi fidanı öyle uzamıştır ki görenler onun boyu posu kıyamettir der.

Alını Allah’ın takdiratının yazıldığı levha (gibi); başında ise eğri sultanlık tacı var.

Bakışlarında ona can vermeyenin boynuna yazık edecek kılıç korkusu yazılmış.

Gül, kulaktan (duyarak) aşkına divane; bülbül ise onun yüzünün mumuna pervane olmuş.

Sabah vaktinin aydınlığı (onun) yanağından utanır. Ay, yüzünü görse kusurunu fark eder.

Hikmet meselelerinin işaretleri

Bugün o yanakları gül, saçları sümbül (güzel), devrin silsilevi dönüşünün senedini getirmiş.

Ağzının noktası (olan) dudağından söz çıkınca sözün canı incinir.

Yüzünün güzelliğinin özü, nazik bir şekilde cana cisim görüntüsü giydirmiş.

Öz(maya)lerin ve karışımın hayran

³⁷⁷ şalmış : şalmaz İ

* -İ B L K G / S40a V41a

** -İ B L K G / S40b V41b

³⁷⁸ devr-i: devr ü L K G

³⁷⁹ beyit: - L K

Ki hayrān aña a^crāz u cevāhir

olduğu bedeni, unsurların(farklı element veya maddelerin) terkibi değildir.

Şıfat-ı ten-i uryān ender hāmmām-ı feleksān*

Felek gibi hamamın içindeki çıplak bedenin tasviri

	1311	Tenin seyr eyledüm hāmmām içinde ³⁸⁰ Güneşdür çarḥ-ı mīnā-fām içinde	Hamamda seyrettiğim teni (sanki) billur renkli göklerdeki güneştir.
	1312	Muşavver nūra beñzer cümle cismi Görenler dir ki budur cān tılısmı	Bütün bedeni, görenlerin can tılısmı budur dediği tasvir edilmiş bir nura benzer.
	1313	Şafāda gerçi kim mehtāba beñzer Velī lertzānlığı sīm-āba beñzer	Billurlukta dolunaya benzese de titreyişi civaya benzer.
	1314	Ruḥundan olmağın hāmmām maḥrūr Teni beñzer içürür kūrş-ı kāfūr ³⁸¹	Hamam onun yanağından hararet alır. Belli ki teni (hamama) kafuri kurs içirir.
	1315	Ṭutunsa miyzer-i nīli miyāne Virtür yüz şerm mihr-i āsumāne	Nil renkli mizeri (kumaşı) beline sarınsa feleğin güneşini yüzlerce kez utandırır.
S41a	1316	Ol ebr içre teni kim māhveşdür Yakasından gögüñ toğmuş güneşdür	Teni bulut içindeki ay gibidir. (Veya) göğün yakasından doğmuş güneştir.
	1317	Bu miyzer birle ol māhı görenler Didiler rüz u şeb olmuş berāber	Bu miyzer kumaşıyla o ayı görenler gece ve gündüz bir araya gelmiş dediler.
V42a	1318	‘Aceb od urmuş ol serv-i gül-endām Kızup ğarḥ-ı ‘araḥ olmuş o hāmmām	O gül endamlı servi (boylu) öyle bir ateş vurmuş ki hamam kızıp(ısınip) tere batmış.
	1319	Kıyāmetdür meger ol cism-i lertzān Ki encüm eşk-i ‘āşık gibi rīzān	O titrek beden sanki yıldızların, aşığın gözyaşı gibi döküldüğü bir kıyamettir.
	1320	Bu ābuñ adı çün yalñ bedendür Dime od gibi ihrākı nedendür	Bu suyun adı alev bedeni olduğundan ateş gibi yakıcılığı nedendir, deme.
	1321	Yaşayan ṭal‘atin ol şahn-ı ābuñ Adın piştān ḳomış iki ḥabābūn	O büyük su kasesinin(su meydanının) güzelliğini düzenleyen, iki damlanın adını meme koymuş.
	1322	Bilinden ğayrı yoḳ bir kılca noḳsān Dehānıdur nazardan varsa pinhān	Belinden başka kıl kadar bir eksiği yok. Bakıştan saklı bir şey varsa o da ağzıdır.
	1323	İki māhī-i sīm-endām iki sāk Semenden nāzik ü ter penbeden aḳ	İki baldırı yaseminden nazik ve taze, pamuktan ak iki gümüş endamlı balıktır.
	1324	Ser-ā-tā pā vüçüdi nūra beñzer Sarāyı ‘adne kendi ḥūra beñzer ³⁸²	Vücudu baştan ayağa nura, sarayı cennete, kendisi de huriye benzer.”
	1325	Sadefvār urdı şeh çün bu söze gūş ³⁸³ Deründan eyledi deryāleyin cūş	Şah bu sözlere sedef gibi kulak verdiğiinden yürekten derya gibi coştı.
	1326	Belādur odlu demler cān-ı zāre Yaḳar biñ penbe zārı bir şerāre	Ateşli nefesler, inleyen can için beladır. Bir kıvılcımı binlerce pamuksu inleyen (can)i yakar.
	1327	Didi iy dāye efsūnı yiter kıl Dilüm oddur demüñ āheste ter kıl	Şah dedi ki: “Ey dadı! Bu kadar büyü yeter. Gönlüm ateştir, nefesini yavaş yavaş nemiendir.
	1328	Ki şabrum ḥurmenini yile virdüñ	Çünkü, sabrımın harmanını ye;

* -İ B L K G / S40b V41b

³⁸⁰ tenin seyr eyledüm: tenini seyr iden K / güneşdür: güneş dir K

³⁸¹ teni beñzer içürür: tenine içürür şen K / beñzer : - L

³⁸² ‘adne: ‘adn ü İ L K G V / kendi: kendü İ L K G V

³⁸³ şeh çün bu söze : çün söze şeh İ; çün bu söze şeh L K G V / deryāleyin: deryā gibi S

	Sirişkünden cihāmı seyle virdün	gözyaşlarımla dünyayı sele verdin.
1329	Eger çi sözlerüñdür sükker-āmiz	Sözlerin her ne kadar şekerliyse de öd
	Velī şafıramı arturdı kılup tüz	suyumu keskinleştirip artırdı.
1330	Yeter toz saç derūnum yāresine	Yeter, gönlümdeki yaraya toz saç. Bundan
	Dürüş min ba'd derdüm çāresine	sonra derdime çare bulmaya çalış.”
1331	Yüz urup dāye didi iy ser-efrāz	Dadı, şaha boyun eğip dedi ki: “Ey başı
	Şehenşehsin ki yoķ mülküñde enbāz	dik! Sen ülkende bir eşin olmayan şahlar
S41b	1332	Şahısın.
	1332	(Ey) Alemin sultanı! Makamın güneş
	1333	gibidir. Cihan şahları kapında köledir.
	1333	Hanlar, kulun olmaya can atarlar. Senin
	1334	yolunda canlarını kurban ederler.
V42b	1334	Devlet ipini eşsiz kılacak bu bağın benzerini
	1335	kim bulabilir?
	1335	Sen cihan sultanısın. Kuş gibi haber
	1336	götürecek bir elçi ve hediyeler gönder.
	1336	Candan mutluluklar kıl. O melek huyluyu
	1337	sana tereddütsüz verirler.
	1337	Ayağının tozuna yüzlerini sürerler. Binlerce
	1338	lutufla gönderirler.
	1338	Bunun ilacı bir iki gün tahammül etmektir.
	1339	Sabır ağacı, tatlı meyveler verir.
	1339	Ecel gelene kadar iş bitmez. Acele etmekten
	1340	vazgeç. Acele her yerde ecelden sonra gelir.
	1340	Birkaç gün yiyip içip kederden uzak dur.
	1341	Akıl prangasını aşka ayak bağı et.”
	1341	Ey saki! Gönül ve can yeterince hasret
	1342	çektir. Şu hazmı kolay şarabı sun.
	1342	Ey çalgıcı! Dilim belaya uymakta.
		Nefesinle ruhumu şad et.

**RESÜL-FİRİSTĀDEN-İ SULTĀN-İ
CÜRCĀN MUBĪD ŞĀH-RĀ VÜ
TALEB-KERDEN-İ PEYVEND-İ ĀN
MĀH-RĀ***

**CÜRCAN SULTANININ O AY
YÜZLÜYLE NİKAHLANMAK İÇİN
MUBİD ŞAHA ELÇİ GÖNDERMESİ.**

1343	İden bu kışşayı āfāka irsāl ³⁸⁸	Bu kıssayı ufuklara gönderen (anlatan),
	Bu üslüble kıldı ‘arz-ı ahvāl	durumu bu üslub ile arz etti.
1344	Çü söyletdi şehenşeh dāyesini	Şahlar şahı dadısını konuştuğundan
	Tamām aldı dil ü cān vāyesini	gönül ve can da nasibini aldı.
1345	Çağurdup kâtib-i dīvānı fi'l-ḥāl ³⁸⁹	Derhal divan katibini çağırıp dedi ki:

³⁸⁴ yektā: kimyā L G

³⁸⁵ ecelsüz: ecel L K

³⁸⁶ ‘aql-ı: ‘aqlı G

³⁸⁷ şarāb-ı: şu la'l -İ L K G V

* Cürcān: -S İ

* -B/ S41b İ 43b L49a K40a G30b V42b

³⁸⁸ kışşayı: nükteyi V

		Didi kıl şāh-ı Merve nāme irsāl	“Merv şahına mektup gönder.
	1346	Ne kim lāyıkdurur ta‘zīm ü tevķīr	Vakar ve ululama için layık olan her şeyi belagata uygun olarak bir bir yaz.
S42a	1347	Belāgāt birle bir bir eyle taħrīr	Bağlılık üslubuna uyarak kalemin büyüyle gönlünü bağla.
	1348	Ri‘āyet eyleyüp üslūb-ı peyvend	Gönlümden hayli sevgi sunup de ki: Ey feleğin ayı, devrin aydınlığı!
	1349	Füsūn-ı hāmeden kıl gönlini bend	Gece gündüz düşüncem, tabiatım ve isteğim seninle baba oğul olmaktır.
V43a	1350	Dilümden ‘arz idüp mihr-i firāvān	Beni oğulluğuna alıp gönlümü eşsiz inci tanenle (kızınla) mutlu et.
	1351	Eyit iy māh-ı dehr efrüz-ı devrān	O cevher bana eşlerin övücü olsun. Onu başıma güneş gibi, incili taç edineyim.
	1352	Senüñle rüz u şeb fikr ü nihādum	Düşüncemi anladığın için gereğini düzenle. Şifa cevherinin karışımını hazırla.
	1353	Atalıkdur oğullıkdur murādum	Katip sultanın isteğini bildi ve bütün fikrini tamamen anladı.
	1354	Beni bend eyleyüp ferzāneñile	Dua mücevherlerini dağıtıp şahın başına kalem gibi yüz sürdü.
	1355	Dilüm şād it dürr-i yek-dāneñile	Belagat bilimleriyle kalemi şu şekilde büyüleyeyim.
	1356	Baña ol gevher olup faħr-ı ezvāc ³⁹⁰	Ülkenin liderleri mektubumun tutkunu olup ona kalem gibi baş koysunlar.
	1357	Güneş gibi idinem dürretü‘t-tāc	Bunu söyleyip yalnızlığa çekildi ve kalem tavusuna inzıvayı gösterdi.
	1358	Çü bildüñ fikrümü tertibin eyle	(Ama) nasıl tavus! Dilinden kafura miskler saçan yakut çehreli bir kuş.
	1359	Şifānuñ cevheri terkībin eyle	Gölgesinin karası hüma kuşunun gölgesi; yüzünün beyazı yol gösteren sabahtır.
	1360	Çü kātib bildi sultānuñ murādın ³⁹¹	Aşığın gözü gibi kanlı yaşlar saçınca mecliste inciler saçan bir mum olur.
	1361	Ser-ā-ser añladı fikr ü nihādın ³⁹²	Hızır gibi ab-ı hayat yolunu bulur. Zülkarneyn gibi karanlıklara girer.
	1362	Du‘ā gevherlerini idüp işār ³⁹³	Sesi çok büyüdü, yazımı gönül çekici. Baş gam dumanıyla kaplı ve camı ateş dolu.
	1363	Şehüñ pāyına baş urdı kalemvār	Talih burcunun o ne kanatlı kuşu ki kanadı ve kolu ona melekler gibi nur olmuş.
	1364	Didi açup belāgatdan fūnūnı	Uçunca güneş gibi bir anda Habeşistan’dan Anadolu’ya kadar dolaşır.
	1365	İdem hāmeyle şol yüzden füsūnı ³⁹⁴	
	1366	O olup meftūnı serdārān-ı kişver	
	1367	Qoyalar nāmeme hāmem gibi ser	
	1368	Bunu didi vü kıldı ‘azm-i hālvet	
	1369	Qalem fāvūsına gösterdi celvet	
	1370	Niçe tāvūs murğ-ı la‘l-peyker	
	1371	Zebānından şaçar kāfūra ‘anber	
	1372	Sevād-ı sāyesi zıll-ı hümādur	
	1373	Beyāz-ı rüyı şubh-ı reh-nümādur ³⁹⁵	
	1374	Şaçā çün ‘ayn-ı ‘āşık gibi kan yaş	
	1375	Olur bezm içre bir şem‘-i güher-pāş	
	1376	Bulup āb-ı hayāta hıızrveş yol	
	1377	Girür zūlmāta Zü‘lkarneyn gibi ol ³⁹⁶	
	1378	Nevāsı pür-füsūn taħrīri dil-keş	
	1379	Seri pür-dūd-ı ğam cānı pür-āteş ³⁹⁷	
S42b	1380	Zihī zī-bāl-ı murğ-ı evc-i iķbāl	
	1381	Melekvār aña nūr olmuş perr ü bāl	
	1382	Güneş gibi kıılır itdükde teyrān	

³⁸⁹ çağurdup : kığurdup İ L K V / nāme: - L K // Bu ve sonraki beyitler TT K

³⁹⁰ faħr: qadr İ

³⁹¹ G nüshasında sayfa karışıklığından dolayı metin bu beyitten itibaren 24a’dan devam etmekte /ü: -L

³⁹² fikr ü: fikr-i V

³⁹³ işār: irsāl İ / baş: yüz İ

³⁹⁴ hāmeyle: hāmemle L G

³⁹⁵ beyāz-ı: beyāzı S

³⁹⁶ zü ‘l-ķarneyn gibi: zü ‘lķarneyndür K

³⁹⁷ dūd-ı ğam: derd ü ğam K

		Habeşden bir dem içre Rûmı seyrân	
	1365	Muḥaşşal ol süḥan-senc ü füsünger	Kısacası o büyüdü ve sözü tartan (kalem) kamışının tozundan bal ve şeker saçar.
V43b	1366	Şaçup kıl-k-i neyinden şehd ü sükker	(Katip), mektubu tamamlayarak dürdü ve şahın huzuruna getirip sundu.
		Pür idüp nâmeyi dürdi götürdi	(Mektubun) başında sonunda ne olduğu görüldü ve sikke tarzındaki şah mührü vuruldu.
		Ḥuzūr-ı şāha ‘arz itdi götürdi	Sultan o incilerle dolu kutucuğu görünce katibine büyük şeref bahsetti.
	1367	Görüldi evvel āḥir her ne kim var ³⁹⁸	Sonra (bir konudan) bahsettiğinde büyüdü bir cadı gibi düzgün konuşan birini bulmalarını emretti.
		Uruldu mühr-i şāhī sikke-girdār	Felek gibi vakarlı ve heybetli. Güneş gibi sikke görünüşlü ve güzel.
	1368	Görüp ol dürci sulṭān pür le’ālī	Ağzı sedef gibi sıkı bağlı. Gönlü de deniz gibi bereketli.
		Buyurdu kātibe teşrīf-i ‘ālī	Şahın istediği gibi bir sözcü bulundu; kanun ve usule göre ne varsa uygulandı.
	1369	Pes emr itdi bulalar bir süḥanver	Sır söylendi, durumun gereği istendi ve sayısız hediyelerle birlikte, (sözcü) gönderildi.
		Ola dem ursa cāzū-yı füsünger	Hemen o saatte nükteler düzenleyen elçi, hüma gibi kanat açıp uçtu.
	1370	Felek-āyīn vaḳūr u ehl-i ḥaşmet ³⁹⁹	Merv hakimi bu işten haberdar olup meclisin bütün has kullarına emretti.
		Güneş gibi cemīl ü sikke şüret	Elçiye hürmet edip ululamak ve bir aylık yol için karşılamaya çıkıldı.
	1371	Şādef gibi dehānı beste muḥkem	Kabul, saygı ve gözetmeye layık hizmetlerle (elçiyi) getirdiler
		Dili deryā şıfat feyyāz u pür-dem ⁴⁰⁰	Ziyafet işi sona erince mektubu çıkarıp sultana verdi.
	1372	Bulup ol resme bir merd-i süḥan-dān	Mektup, alemin bütün sırlarından haberdar olan Allah’ın adıyla yazılmış.
		Görüldi her ne var ḳānūn u erkān ⁴⁰¹	Feleğin değerini yücelten, ay ve güneşi birbirine yaklaştırıp uğurlu kılan O’dur.
	1373	İdüp bī-ḥadd hedāya birle irsāl	Gerçekten her şeyi çift yarattı. Fakat mutlak eşsiz hakikaten O’dur.
		Dinildi rāz u ıḥmarlandı aḥvāl	Sebepler sorulamayacak zatı eşsiz olduğu için büyüklüğü teklikle benzersiz oldu.
	1374	Hemān sā‘at resūl-i nükte-perdāz	(O) Birdir. Onun ikincisi yoktur. İki alemin yaratılmışları onun ikincisidir.
		Hümā gibi per açup itdi pervāz	
	1375	Olup sālār-ı Merv ol işden āgāh	
		Buyurdu kim ḳamu ḥaşān-ı dergāh	
	1376	Resūlī ‘izzet ü iclāle çıkıdı	
		Bir aylık yola istiḳbāle çıkıdı	
	1377	Getürdiler ḳabūl u ḥürmetile ⁴⁰²	
		Ri‘āyetlerle lāyık ḥizmetile	
	1378	Ziyāfet işi çün pāyāna irdi	
		Çıḳardı nâmeyi sulṭāna virdi	
S43a	1379	Yazılmış nâmenüñ ‘unvānı Allah	
		Ki oldur ‘ālem esrārından āgāh	
	1380	Odur ‘ālī kılan ḳadrin sipihrüñ	
		Sa‘īd iden ḳıranın māh u mihrüñ	
	1381	Ne kim yaradı çift itdi muḥaḳḳaḳ	
		Velī zātıdur el-ḥaḳ ferd-i muṭlaḳ ⁴⁰³	
V44a	1382	Çü yoḳdur zāt-ı bī-çünine hem-tā ⁴⁰⁴	
		Cenābı oldu ferdiyyetle yek-tā	
	1383	Aḥeddür yoḳdurur şānisi anuñ	
		Dü-‘ālem ḥaḳıdır şānisi anuñ	

³⁹⁸ görüldi: göründi İ

³⁹⁹ vaḳūr u: vaḳūr-ı S İ

⁴⁰⁰ feyyāz u: feyyāz-ı S İ

⁴⁰¹ ḳānūn u: ḳānūn-ı S İ

⁴⁰² ḥürmet : ‘izzet S

⁴⁰³ velī: bugün: S İ V

⁴⁰⁴ zāt-ı bī-çünine : zātıyçün nesne İ

- 1384 Şeh-i devrāna artuḡ söz ne lāzım
Ki ‘aql u devlet olmuşdur mülāzım
- 1385 İşāretten cihānuñ rāzın añlar
Dil ü cānuñ niyāz u nāzın añlar
- 1386 Umup şāh-ı cihāndan ḡadr u himmet
Budur ba‘de’t-tehāyā ‘arz-ı ḡidmet
- 1387 Bulup bu iki iḡlīm ittiḡādı
Ṭola gerdūn içi envār-ı şādī
- 1388 İdüp ṭapuñla peyvend-i muḡabbet
Dil ü cāndan ola bend-i muḡabbet
- 1389 Çü ḡāşıl idevüz şevḡile birlik
Ḳıla ḡalḡ-ı cihān zevḡile dirlik
- 1390 Şu gevher kim sañadur nūr-ı dīde
Cihān içinde cān gibi ḡüzīde
- 1391 Ne gevher şeb-çerāḡ-ı āsumāndur
Cihān-efrüz-ı mülk-i cism ü cāndur
- 1392 Degüldür luṭf u mihr-i şāhdan dūr⁴⁰⁵
O gevher virse mehveş ḡāneme nūr
- 1393 Bulurdum maḡdeminden ḡadr u mi‘rāc
Ḳılurdum başum üzre dūrretü’t-tāc
- 1394 İdem ḡāşıl çü bu devlet nüvīdin
Virem destine hep mülkin kilidin⁴⁰⁶
- 1395 Şu kim her nīk ü bedden bā-ḡaberdür
Sa‘ādet ehli vü şāḡīb-nazardur
- 43bS 1396 Ḳaçurmaz gevherini cevherinden⁴⁰⁷
Yaşunduramaz Mehini Müşterīden
- 1397 Ḳarīni lālenüñ nesrīn yaraşur
Nedīmi Ḥusrevüñ Şīrīn yaraşur
- 1398 Kifā‘et mu‘teberdür dīn içinde
Sezāsın ḡözlemek āyīn içinde
- V44b 1399 Celīlü’l-ḡadr olan ister celīli
Asīl ādem diler nesl-i selīli
- 1400 Degül ra‘y-ı cihān-ārāya mübhem
Bilür rüşen bunu şāh-ı mükerrrem
- 1401 Atadan nesl-i pāküm toḡm-ı Cemşīd⁴⁰⁸
Anadan insilākum nücüm u ḡürşīd
- 1402 Esās-ı mülk-i dīn devrümde ma‘mūr⁴⁰⁹
İdüpdür ‘ayn-ı adlüm dehri pür-nūr
- 1403 Cihān içinde şāh-ı kāmḡarum
Hemīn peyvend işinden ‘uḡde-dārum
- 1404 Şeh-i devrān ḡıla çün ‘uḡdemī-ḡal
- Akıl ve mutluluḡun kendisine tutunduḡu zamanın şāḡı için fazla söze yer yok.
- İşaretle cihanın sırrını, ḡönül ve canın naz ve yakarışımı anlar.
- Cihan şāḡından kıymet ve ḡayret umar. Hayır duasından sonra hizmet budur.
- Bu iki ülke, birlik bulsun ve feleḡin içi mutluluk nurlarıyla dolsun.
- Senin huzurunla sevgi baḡı kurulsun. Aşkın baḡı ḡönül ve candan baḡlansın.
- Arzuyla birlik elde edeceḡimizden dünya halkı zevk ile dirlik elde etsin.
- Senin ḡözünün nuru olan şu cevher cihan içinde can gibi seçkindir.
- Ne cevheri, ḡöklerin gecesinin kandili (incisi); beden ve can ülkesinin aydınlaticısıdır.
- Şāḡın sevgisi ve lutfu uzak deḡildir. O cevher, evime ay gibi nur verse...
- ayak basmasından kadir ve miraç bulur, başımın üstünde incili taç edinirdim.
- Mutluluk müjdesini alıp ülkenin bütün kilitlerini eline vereyim.
- Mutluluk ehli ve nazar sahibi olan kişi, iyiden ve kötüden haberdardır.
- Cevherini özünden ayırmaz. Ayını da Jüpiterden gizlemez.
- Lalenin arkadaşı olarak nesrin, Ḥusrev’in sohbetdaşı olarak da Şīrin yaraşur.
- Dinde yararlılığı ve usül içinde layığı ḡözlemek saygıdeḡerdir.
- Kıymeti yüce olan, yüceyi ister. Asaletli insan çocuḡun neslini ister.
- Cihanın süsünün düşünceyi anlaşılmaz deḡil. İkrām sahibi şāḡ, bunu apaçık bilir.
- Atadan temiz neslim Cemşidin soyundan, anadan tuttuḡum yol ise güneş ve yıldızlardır.
- Din yapısının temelleri, devrimde sağlamdır. Adalet ḡözüm dünyayı nurla doldurmuştur.
- Dünyada isteklerine kavuşan bir şāḡım. Aynı şekilde baḡlama işinde düḡümcüyüm.
- Devrin şāḡı düḡümlerimi çözsün ki alem

⁴⁰⁵ luṭf u : luṭf-ı S İ K V / ḡāneme: dīdeme İ L G

⁴⁰⁶ mülkin: mülket K V

⁴⁰⁷ cevherinden: cevheriden V

⁴⁰⁸ nesl :toḡm İ/ toḡm: nesl İ

⁴⁰⁹ mülk-i: mülk ü K

	Bulam ʿālem girih-dār olsa medħal	düğümçü olsa da giriş çıkış yeri bulayım.
1405	Felekler geysel k̄asduṃ çün zırhlar Zırhlardan açā t̄irüm girihler	Felekler bana kasdetmek için zırhlar giyse, okum zırhlardan düğümler açsa...
1406	Huzūr-ı şehde çok söz nā-revādur Muħabbetdür ʿaraz h̄izmet duʿādur ⁴¹⁰	Şahın huzurunda bu kadar çok söz yersizdir. Muhabbetir işaret, hizmet de duadır.
1407	Tamām okundu çün kim nāme-i şāh Bilindi mihre olmuş müşteri māh	Şahın mektubu okunup bitince ayın güneşe müşteri (Jüpiter) olduğu anlaşıldı.
1408	Dilini şāh-ı Mervüñ hayret aldı Ġam u teşvîş deryāsına taldı	Merv şahının gönlünü hayret aldı. Gam ve karmaşa dünyasına daldı.
1409	Didi gönliyle müşkül işe düşdüñ Belā vü mihnet ü teşvîşe düşdüñ	İçinden dedi ki: “Çok zor bir işe; belaya, sıkıntıya ve karmaşık bir hale düştün.
1410	Giriftār-ı ʿasel zenbūra döndüm Belāyı bāl idinmiş mūra döndüm	Bala kapılmış arıya; belayı bal edinen karıncaya döndüm.”
1411	Pes alup nāmeyi Şehrüya geldi ⁴¹¹ Didi devrān bizi girdāba şaldı	Sonra mektubu alarak Şehru’ya gelip dedi: “Devran bizi girdaba salmıştır...”
S44a	1412 Bir iş düşdi ki hergiz çāresi yok Şataşduķ derde kim ġam-h̄ ʿāresi yok ⁴¹²	asla çaresi olmayan bir işe düştük. Dert ortağı olmayan bir derde sataştık.”
1413	Çü Şehrü diñledi şāhuñ sözünü Didi gün gibi ġāk idüp yüzünü ⁴¹³	Şehru şahın sözünü dinlediğinde dedi ki: “Güneş gibi yüzünü toprak edip,
1414	Nedür iy māh-ı ʿālem bunca kayġu Ki çatmışsın qarardup ebrveş rü	Ey alemin ayı! Yüzünü bulut gibi karartarak bunca kaygılı olmak nedir?
V45a	1415 Nice derd ola kim dermāni yokdur Meger defʿi ecel kʿimkāni yokdur	Kovmaya imkan olmayan ecelden başka hangi derd var ki dermanı yoktur.
1416	Göttür ebr-i melāli gün yüzüñden Şeref alsun felekler yıldızuñdan	Sıkıntı bulutunu yüzünden kaldır. Felekler, yıldızından (talihinden) şeref kazansın.
1417	Sikender qadrsin tut Cem gibi cām Demi hoş gör nedür fikr-i ser-encām	Sen İskender kıymetindesin. Cem gibi kadeh tut. Vaktini hoş tut, macera endişesi nedir?”
1418	Didi şeh nidelum çok k̄il ü k̄ālī ⁴¹⁴ Okı şol nāmeyi bil vaşf-ı ġālī	Şah dedi ki. “Bunca söyleneni ne yapalım? Şu mektubu oku da vaziyeti anla.”
1419	Eline şundi şāhuñ nāmesini Didi seyr it belā hengāmesini	(Behram) Şahın mektubunu eline sunup, “bela gürültüsünü seyret”, dedi.
1420	Açup Şehrü çün ol tomanı gördi ⁴¹⁵ Cinān derbāni olmuş māri gördi	Şehru o tomanı açıp cennet kapıcısı olan yılanı gördü.
1421	Cemāli gerçi rengin ü münakkaş ⁴¹⁶ Nihādı l̄ik zehr-āsā pür-āteş	Gerçi yüzü renkli ve nakışlı ama huyu zehir gibi ateş dolu.
1422	Cevābı müşkül ü reddi ġatarnāk Çeküp şabrı yakasın eyledi çāk	Cevabı zor ve reddetmek tehlikeli. Sabredip yakasını parçaladı.
1423	Deründan āh idüp didi nihāni Demümden yakmışam mülk-i cihāni ⁴¹⁷	Gizli gizli yürekte ah edip dedi: “Nefesimle cihan mülkünü yakmışım.

⁴¹⁰ der: -K

⁴¹¹ pes: bes S

⁴¹² şataşduķ: şataşduṃ G V

⁴¹³ idüp: itdi S İ

⁴¹⁴ : nidelum çok: çün nidelum L K

⁴¹⁵ çün: çü V

⁴¹⁶ rengin ü: rengin-i S İ

⁴¹⁷ yakmışam mülk-i: oda yakmışam S İ: yakmışam mülk ü L K G

	1424	Belâyı şatun almışam elimle Ciger şād-pāre kılmışam dilümle	Belayı elimle satın almışım. Ciğerimi dilimle yüz parçaya bölmüşüm.
	1425	Benüm beñzer mişālüm şol ʿuqāba İrüp tūr-i belā düşmiş türāba	Benim hâlim kaza okuyla vurulup toprağa düşmüş kartala benzer.
	1426	Bakup görmüş perini şeh-perîdür Dimiş ben itmişem baña yiridür	Kanadını görmüş ki şah kanadıdır. Ben kendi kendime ettim, layıktır.”
	1427	Çarandı bir zamān fikrine çurdu Elin geh rüy u geh müyına urdu	Bir müddet düşüncesine lanetler edip durdu. Elini bir yüzüne bir saçına vurdu.
	1428	Dönüp didi ki iy şāh-ı felek-taht ⁴¹⁸ Niçün bu nāmeden göñlüñ ola saht	Dönüp dedi ki: “Ey felek tahtlı şah! Gönlün niçin bu mektuptan dolayı katıdır?”
S44b	1429	Muħabbet kaşdın itmiş şāh-ı Cürcān Degül ceng ü cidāl maķşūdı iy cān ⁴¹⁹	Cürcan şahı sevgi (evlilik) niyetindedir. Amacı kavga ve mücadele değil ki.
	1430	İşitmiş Veysemüñ hüsn ü cemālin Tevakku ^c eylemiş şehden vişālin	Veyse'min güzelliğini işitmiş. Şahtan kavuşmayı istemektedir.
	1431	Ĥaber-dār olmamış kim şevheri var Sözünüñ başumuz üzre yiri var	Kocasının olduğundan haberi yoktur. Sözümüzün başımızın üzerinde yeri var.
V45b	1432	Resül-ı şāha çoğ ikram olunsun Yazılsun ʿözüñüz ʿi-lām olunsun	Şahın elçisine pek çok ikramda bulunulsun. Özrümüz de yazılıp bildirilsin.
	1433	Dinilsün kulluğñ devlet bilürdük Müyesser olsa hizmetler kılorduk	Denilsin ki: sana kul olmayı mutluluk bilir, imkan olsa hizmetini görürdük.
	1434	İdüben tütüyā pāyuñ tozını ⁴²⁰ Münevver eyleridük cān gözini	Ayağının tozunu sürme edip can gözümüzü nurlandırırđık.
	1435	Olurduķ devlet işigünde ser-bāz Ururdu topumuz eflāke pervāz	Devlet eşiğinde asker olurduk. Topumuz göklere kadar uçardı.
	1436	Diriğā baht u tali ^c olmadı yār Bugün iķbālimüz gösterdi idbār	Yazık ki bahtımız ve şansımız bize yar olmadı. Talihimiz bize kem talih gösterdi.
	1437	Şu gevher kim aña meyl eylemiş şāh Degüldi gerçi kim zībā-yı dergāh	Şahın gönül verdiği şu cevher gerçi dergāhının süsü değildi.
	1438	Aña qadr idi ol gerdün cenābe Yüz urup itse hidmet ĥāk ü ābe	Felek o hazretin tozuna ve suyuna yüz vurup hizmet etse değer.
	1439	Çılaydı ol ĥaremde rüz u şeb o Şaçın süpürge vü kolın kösegü	O, gece gündüz şahın haremde saçını süpürge ve kolunu ateş eşeleyici edeydi.
	1440	Çazādan ĥayre peyvendi bulundu Tārıķ-ı şer ^c ile bendi bulundu	Kazadan başkasına ilgisi bulundu. Şeriat yoluyla bağı bulundu.
	1441	Güher kim tuta dehri rüşenāsı Çağan kim şınsa bir puldur bahāsı ⁴²¹	Aydınlığıyla feleği kaplayan cevher kırılırsa kıymeti bir pul olur.
	1442	Olur āyīneveş çini kadehler ⁴²² Şikest olduķda ĥākile berāber	Çini kadehler ayna gibi kırılınca toprak gibi değersiz olurlar.
	1443	Elin pākizeler şunmaz şifāle Silinmezler mülevveş dest-māle	Temiz olanlar ellerini testi kırığına sürmez. Kirlenmiş mendile silinmezler.
	1444	Bugün lutuf u keremden olmaya dūr Çıtulsa cürmümüz ĥuzrında ma ^c zūr ⁴²³	Bugün lutuf ve ihsandan uzak olmasın. Kusurumuz varsa da huzurunda mazur

⁴¹⁸ felek-taht: cüvān-baht S

⁴¹⁹ cidāl: cedel V

⁴²⁰ İdüben : İderdüñ İ V

⁴²¹ şınsa: şındı İ L K G V

⁴²² olur :olup S / olduķda: olduķca L K G

	1445	Çü Şehrü virdi bu yüzdeñ cevâbı Didi şeh bu durur rāyuñ şavâbı	görülsün. Şehru bu şekilde cevap verince şah “doğru fikir budur.” dedi.
S45a	1446	Bu üslûbile söz taqrır olundı ⁴²⁴ Cevâbı nâmenüñ taqrır olundı	Söz bu şekilde anlatıldı ve mektubun cevabı yazıldı.
	1447	Şunuldı ol resül-ı nükte-dâne ⁴²⁵ Belekler virilüp oldı revâne	(Mektup) o nüktedan elçiye sunuldu ve hediyeler verilerek gönderildi.
	1448	Cevab-ı nâme çün kim şâha irdi Dilinüñ düdı mihr ü mâha irdi	Mektubun cevabı şaha verilince gönlünün dumanı aya ve güneşe erdi.
V46a	1449	Derünü oldı gayretten fîrüzân Hamiyyetdür haqîkat nâr-ı süzân	Gönlü gayretten parladı. Yakan ateş gerçekte izzet-i nefistir.
	1450	Didi gördüñ mi bu dellâle ‘avret Füsüngler delletü’l-muhtâle ‘avret	Dedi: “Gördünüz mü bu oynatıcı, sihirbaz ve aldatici kadın...”
	1451	Mezâd idüp metâ’in germ-i bâzâr İşi destân u mekr ü haddâc her bâr	pazarlığı kızıştırarak malının fiyatını artırıp sattı. İşi her defasında destan hile ve dalaveredir.
	1452	Çogaldup müşteri efsaneyile ⁴²⁶ Düşürür dâma halkı dâneyile	Efsane anlatarak müşteri artırır. Halkı tane ile tuzağa düşürür.
	1453	Ne ikrârın ne hâd añlar qarârın Utar dehri şalup miñnet-kımarın	Ne söz tutmaktan ne verdiği karardan anlar. Eziyet kumarını yayararak feleği yener.
	1454	Elinden zü-fününlar zâr u meftün ⁴²⁷ Virür barmaq hisâbın okur efsün	Bilginler bile elinden inleyip esir olur. Parmak hesabıyla büyüler okur.
	1455	Bu dem efsün idüp efsânesin gör Şoñında dâm öñdin dânesin gör ⁴²⁸	Bu kez büyü yaptığı efsanesini gör. Sonunda tuzağı başında tanesini gör.
	1456	Benümle el tutuşdı itdi ikrâr Dönüp kılmış bir âher birle bâzâr	Benimle el tutuşup söz verdikten sonra (sözden) dönüp başka bir pazarlık etmiş.
	1457	Aña bir iş idem kim halk-ı devrân İşidüp kıla yekser deng ü hayrân	Ona bütün halkın tamamen şaşıp hayran kalacağı öyle bir iş edeceğim ki...
	1458	Ne hâşıl şîr ü bebrüñ pençesinden Çü âhü gam yimez işkencesinden	Ceylanın, işkencesinden gam yemediği aslan ve kaplanın pençesinden bir şey çıkmaz.
	1459	Neheng itmezse şîr u cenge âheng Neheng imiş yatan deryâda ya seng	Timsah kavga ve gürültüye uymadıktan sonra denizde yatan ha timsahmış ha taş.
	1460	Niçün eyler hevâ evcine pervâz Çü döymez kaz kıgıldısına şehbâz	Şahin, kaz sesine dayanmadıktan sonra niçin havada yükseğe uçar.
	1461	Niçün seng-i melâmetden duram rû ⁴²⁹ Çün oldum anlaruñla hem-terâzu	Melamet taşından(kınanmaktan) niçin ar edeyim? Onlarla aynı tartıdayım.
S45b	1462	Edeb yolın ri’âyet kılmadılar Sa’âdet qarşu geldi bilmediler	Edep yoluna riayet etmediler. Mutluluk önlerine geldi, bilmediler.
	1463	Gerekmez dūna yüz virmek şu deñlü Ki kendin şanup âdem baş çeke o	Kendisini adam sayıp başta gittiğini sanan alçağa bu kadar yüz verilmez.
	1464	Didi buluñ baña bir merd-i hūn-rîz	Dedi ki bana söz söylemekte dili hançer gibi

⁴²³ Hızırunda: hâzretde G V

⁴²⁴ ile: üzre İ

⁴²⁵ nükte-dâne: nükte-râne S İ L K G

⁴²⁶ ile: eyler K

⁴²⁷ zâr u: zâr-ı S / virüp V

⁴²⁸ dâm u öñdin: dâm öñdin S; dâm öñünde İ G

⁴²⁹ beyit: -L K G

	Ola sözde zebānı hañcer-tîz	keskin, kan dökücü birini bulun.
1465	İdem kahr ebri gibi anı irsāl	Onu kahredici bulut gibi göndereyim ve gam tufanında hepsi ayak altında kalsın.
V46b	1466 Ola tūfān-ı ğamda cümle pā-māl ⁴³⁰	Gündüzleri gecelerinden daha da kararıp düğünleri matemlerinden bile beter olsun.
1467	1466 Qarardup günlerini dünlerinden Geçe mātemleri düğünlerinden	Elle açılmayıp dişle çözülmeye çalışılan düğümün dermanı daima devinmektir (uğraşmaktır).
1468	1467 Girih kim gitti elden düşdi dişle Devirmekdür aña dermān hemîşe	Saki! Gayret dumanı ateş koparıyor. Hani şu hikmetli su.
1469	1468 Kanı sākī şol āb-ı hikmet-āmîz Ki gayret dūdı oldu āteş-engîz ⁴³¹	Ey müzisyen! Ciğerden seslen. Nefesinle hasta canımı tazelendir.
	1469 Ciğerden muṭrıbā āvāze eyle Demüñden haste cānum tāze eyle	
	EFRUḤTEN-İ ĀTEŞ-İ HİŞM-İ İTAATSİZ MUBİD'İN SOĞUK	NEFESİNDEN BEHRAM'IN ÖFKE
	BEHRĀM EZ-DEM-İ SERD-İ ATEŞİNDE YANMASI VE ZEHİRLİ	CEVAPLARLA SERT ELÇİSİNİ
	MU·BİD-İ BED-RĀM Ü	GÖNDERMESİ
	FİRİSTĀDEN-İ RESŪL-İ TŪND-	
	KĀM BĀ CEVĀBHĀ-YI ZEHR-	
	ĀŞĀM*	
1470	Çü buñlar gördi kim hışm itdi Behrām ⁴³² Olup fermāna reh-ber kām u nā-kām	Behram'ın adamları Behramın öfkeleniğini anlayınca ister istemez fermanın rehberi oldular.
1471	Bulup ol resme bir merd-i hevesnāk Felek cellādı gibi tünd ü bī-bāk	Bu iş için hevesli, felek celladı gibi korkusuz ve haşin bir adam buldular.
1472	Ser ü mū rîş ü rū adı gibi Zerd Dili āteş sözi yaḥdan gibi serd	Başı, saçı, sakalı ve yüzü adı gibi Zerd (sarı); dili ateş, sözü ise buzdan daha soğuk.
1473	1473 Göricek didi şāh iy merd-i pūr-dil ⁴³³ Bu dem hūn-ı ciğerdür baña hāşıl	Şah (Zerd'i) görünce dedi ki: Ey cesur adam! Şu anda elimde kalan ciğer kanıdır.
1474	1474 Yürü var şāh-ı Merve di dilümden Eger merd ise kırtulsun elümden	Yürü Merv şahına git ve (ona) ağzımla söyle. Eğer yiğit ise elimden kurtulsun.
1475	1475 Girürse od gibi taşdan hışāra Kıla tīgüm vücūdın pāre pāre	Taştan hisara ateş gibi girse kılıcım vücudunu parça parça edecek.
1476	1476 Felek yanumdadur bir berg-i terre Degül meh şaymazum ḥurşidi zerre	Felek nazarımda bir tere yaprağı bile değil. Değil ayı, güneşi bile zerreden saymam.
S46a	1477 Olur gürzüm yilinden sām sersām Kemendüm bendi Behrāmı ider rām ⁴³⁴	Gürzümün yelinden Sam sersam olur. Kemendimin bağı Behram'ı yakalar.
1478	1478 Nehengüñ zehresi şudur demümden Pelengüñ pençesi bī-ferağumdan	Timsahın cesareti kanımdan, kaplanın pençesi vazgeçmeyişimden.
1479	1479 Eyit kim didi şāhensāh-ı 'ālem Çün urduñ 'özü-i ğadr-āmîzden dem ⁴³⁵	De ki: "Alemin şahlarşahı dedi: 'madem vefasızlık özrünü blidirdin...
1480	1480 Eger rüyin ten olsañ kahrım odı ⁴³⁶	eğer bedenin tunçtan olsa kahrımın ateşi

⁴³⁰ ğamda: ğamdan İ L K G V

⁴³¹ dūdı oldu: düşdi ol dem İ

* * -B/ S45b İ47b L53b K44b G33b V46b

⁴³² kim: - L K / kām u nā-kām: kām nā-kām S

⁴³³ şāh: şeh S

⁴³⁴ 1477-b: Kemendi Behrāmı bendi kıllur rām: L K G / ider: kıllur V

⁴³⁵ amiz: amin L

V47a	1481	Eridüp şala cānuñ içre dūdı Çü kılmaduñ ğubār-ı pāyum efser ⁴³⁷ Tenüñden tiğüm āhır alısar ser	dumanımı canına salıp eritecek. Madem ki ayağımın tozunu taç edinmedin sonunda kılıcım başımı vücudundan ayırarak.
	1482	Bugün gūş itmedüñ çün nuş u pendüm Boğazuñ dize yarın kayd u bendüm	Bugün nasihatlerimi dinlemediğin için yarın bağım ve kemendim(öğütlerimi) boğazına dizecek.
	1483	Çü keç fehm eyledüñ fikr-i zamīrüm Seni toğrulda sehmü'l-mevt tīrüm	Gönlümün fikrini eğri anladığından ölüm korkulu okum seni doğrultur.
	1484	Saña göndermiş idüm gerçi nāme ⁴³⁸ Ol işi gönderem iltür tamāme	Gerçi sana bir mektup göndermiştim. Bu işi de gönderip tamamlayalım.
	1485	İşigümden çevürdüñ gerçi kim baş ⁴³⁹ Gözün feth idisersin iricek taş	Her ne kadar eşigimden yüz çevirdiysen de taşım erince gözünü açacaksın.
	1486	Saña şahn-ı sarāyum tarrakdur Bilesin dār-ı dünyā kaç bucağdur	Sarayımın avlusu senin için çok dardır. Dünyanın kaç bucak olduğunu bilesin.
	1487	Kağan özrüñ olur yanumda mağbul ⁴⁴⁰ Ne ebleh diye ol güftäre ma'kül	Özrün yanımda nasıl kabul edilebilir ki? Hangi ahmak bu sözlere makuldur der.
	1488	Ki geldükde bu hürrem şehre Şehrū Öñümde pāy-māl idüp ser ü rū	Şehrü bu şen şehre gelince başı ve yüzü, önümde çiğnenecek
	1489	Baña arz eyleyüp öz duhterini Alup benden kabül engüştelerini	Öz kızını bana arz edip benden kabul parmağımı, işaretini alacak.
	1490	Sürürından göge döñdürdi tācın Aña şan virdiler dünyā harācın	Tacını neşesinden havaya fırlatıp sanki ona dünya haracını verdiler.
	1491	Kağan ol kavlı ü peymān u karararı Kağan imān u imān itibārı	Hani o verdiği sözü ve kararı? Hani imanı ve iman saygınlığı?
	1492	Ne hacet eylemek telbīs ü tezvīr Degül hālī iniden fikr ü tedbīr	Yalan dolana ve farklı görünmeye ne hacet? Düşünce ve tedbir inlemeye engel değil.
	1493	Yā irsāl idesüz Veysemle a'zār ⁴⁴¹ Ya hāzır olasız irdüm każāvār	Ya özürlerinle Veyse'mi gönderirsiniz. Ya da kaza gibi geliyorum. Hazır olursunuz.
S46b	1494	Felek-mānend eyerlenmişdür atum Nücüm-āyīn müheyyādur ğuzātum	Atım felek gibi eyerlenmiştir. Gazilerim yıldızlar gibi hazırdır.
	1495	Geriv-i r'ad-ı kūsüm derd-i serdür Şurā-ı berç-i tiğüm pür-şererdür	Davulumun şimşek gürlütüsü başa derttir. Kılıcımın şimşek ışını kıvılcım doludur.
	1496	Felekveş sā'id ü püştüm kavīdür ⁴⁴² Kemānum nuşretüñ mäh-ı nevīdür	Kolum ve sırtım felek gibi güçlüdür. Yayım yardımın (üstünlüğün) yeni ayıdır.
	1497	Döyer mi türüme dir-i sipihrüñ ⁴⁴³ Deler ol çarğı kalқанını mihrüñ	Göğün zırhı okuma dayanır mı? O feleği ve güneşin kalkanını deler.
V47b	1498	Ziyānuñ fikrini evvelden itgil Nedāmet soñra aşşı eylemez bil	Zararını önceden düşün. Son pişmanlık fayda etmez."
	1499	Mağaşşal bād-ı şarşar gibi pür-kīn İrişdi Merve Zerd-i āteş-āyīn	Özetle ateşvari Zerd kin dolu sarsar (rüzgar) gibi Merv'e vardı.

⁴³⁶ kahrüm: kahrın İ

⁴³⁷ kılmaduñ: kılmadı L K / ğubar-ı pāyum : ayağum tozın İ

⁴³⁸ göndermişidim : göndermişidi İ L K G; gönderdümidi İ V / gönderem: gönderdüm İ L

⁴³⁹ kim :sen İ / gözün: gerek K

⁴⁴⁰ olur: olup S K G / yanumda : katumda İ

⁴⁴¹ Veysem ile :Veyseyle İ L G V

⁴⁴² püştüm: destüm K

⁴⁴³ beyit: - İ

- 1500 Didiler şāh-ı Merve idüp i'lām
Ki iy şāh-ı felek-қadr u melek-kām⁴⁴⁴
- 1501 Bu dem deryādan irdi dūdveş ebr
Nicesi dūdveş ebr āteşin yir
- 1502 Elinde rumħa beñzer nāmesi var
Cidāl içün ‘aceb hengāmesi var
- 1503 Meger kīm hāme-i ef’i zebāndan
Pür olmuş ol varaқ zehr-i beyāndan
- 1504 Ki tumarın gören dir mār-ı bī-cān
Demidür zehr-mānend āfet-i cān
- 1505 Şanasın yāluñ āteşdür hücümü
Yaқar çarħı şerār-ı pür-rücümü
- 1506 Didi şāh itmeñüz siz zūr u bāzu
Oқuñ gelsün görünsün neyse yazu⁴⁴⁵
- 1507 İcāzet oldı geldi **Zerd**-i dil-süz
Dem urdı ibtidādan serd-i dil-süz
- 1508 Çeküp hançerleyin tīg-i zebānı
Firāvān eyledi çarħı’l-lisānı
- 1509 Yılan gibi dilinden şaçdı zehrin
Didi şāhuñ ser-ā-ser hışm u қаhrın⁴⁴⁶
- 1510 Didi Mu’bed ki iy Zerd-i siyeh-dil
Bu şofralar sañadur zehr-i қātıl
- S47a 1511 Ğināyı қо бүlend-i āvāzeyile⁴⁴⁷
Sözüñi söylegil endāzeyile
- 1512 Gözetmek hoşdur ulüvv ehli pesti⁴⁴⁸
Düşecek görmeye қatı şikesti
- 1513 Olanlar hem-қadeh ‘işret sürenle
Dimişler aş tuzıyla tuz uranla
- V48a 1514 Deve dellāli misin yoksa ser-mest
İñende yüksek uçma қıl sözüñ pest
- 1515 Ne ögersin dem-i Behrām-ı gūrı
Ecel görünce қazdı aña gūrı
- 1516 Belā çün kişi başından degül dūr
Niçün tācile şehler ola mağrūr
- 1517 Tұrursa şahibüñ nola yanuñda
Gel iy seg Tañrısı var tavşanuñ da
- 1518 Egerçi şem’e ruğandur viren nūr
Olur ruğanla yine nūrdan dūr
- 1519 Düşüp şıyam dimez misin sebūyı
Boyuñca hūbdur қazmaq қuyuyı
- 1520 Söyünmiş қаhr bādından çerāguñ
Tolu dūd olsa tañ mıdur dimāguñ
- Merv şahına haber verip dediler: “Ey felek gibi yüce ve melek arzulu şah!
Bu kez denizden duman gibi bulut erdi. Çoğu ateş yiyen duman gibi bulut.
Elinde mızrağa benzeyen mektubu, savaş için şaşılması gürültüsü var.
Meğer o mektup sayfası, yılan dilli kalemin ifade zehriyle dolmuş.
Mektubun tomarını gören, cansız yılanın can içinbela olan zehirli nefesidir, der.
Hücumu gür alevli ateş gibidir. Taş dolu kıvılcımları çarhu yakar.”
Şah: “Siz zor kullanmayın. Çağırın gelsin ki ne yazılmışsa anlaşılınsın.” dedi.
İzin çıktı ve gönül yakıcı sertlikteki Zerd gelerek söze başladı.
Dil kılıcını hançer gibi çekerek lisan çarkını döndürdü.
Dilinden yılan gibi zehirler saçtı ve şahın gazap ve öfkesini tamamıyla anlattı.
Mubed: “Ey kara kalpli Zerd! Bu sofralar senin için katledici zehirdir.
Yüksek sesle ırlamayı bırak da sözünü tartarak söyle.
Büyüklik ehlinin, bayağı insanları düşüklerinde kırmamaları gerekir.
İçki içenle kadeh arkadaşı olanlar, aş tuzuyla tuz (da) tuzu vuranla (katanla) demişler.
Sen deve tellalı mısın, sarhoş musun? Şimdi yüksekte uçma, sözünü alçaktan söyle.
Behram-ı Guri niçin övüyorsun ki? Ecel ona mezarını kazdı.
İnsanın başından bela uzak değilken şahlar niçin taçla büyüklenir?
Ey köpek! Sahibin yanında dursa ne çıkar? Tavşanın da tanrısı var.
Her ne kadar muma ışık veren ipiyse de (mum), yine ipiyle ışığından olur.
Düşüp de testiye kırabilirim demez misin? Kuyuyu boyun kadar kazmak iyidir.
Çırağın kahr rüzgarıyla sönmüş. Dimağın duman kaplı olsa şaşılmaz ki.

⁴⁴⁴ iy: ol L K / G: Ki iy felek iy şāh-ı қadr u melek-kām

⁴⁴⁵ görünsün: görülsün İ K; görelüm G

⁴⁴⁶ hışm u: hışm-ı S K

⁴⁴⁷ beyit: -K

⁴⁴⁸ hoşdur: hoşdurur G V / ehli: aşlı S

1521	Sebüktür şalladuñ qadr-i girānum ⁴⁴⁹ Pür āteşdür hāzer kıl dūd mānum	Yüce itibarımı daha hızlı sarstın. Ocağım tamamen ateştir. Çok kork!
1522	Görüp āheste rev āb-ı revānı Derūnın boylamadın atma cānı	Akarsuyun ağır aktığını görünce derinliğini ölçmeden kendini (akarsuya) atma.
1523	Ne deñlü olsa āteş çehre-efrüz Düşer demler ki eyler dehri pür-süz	Ateş ne kadar yüz aydınlatıcı olsa da bazen (etrefa) düşüp dünyayı yakar.
1524	Elindeñ tutanı bī-dest şanma El elden üstün olur pest şanma ⁴⁵⁰	Elinden tutanı elsiz sanma. El elden üstün olur, alçak sanma.
1525	Çü haq-bīn olmaya bir göz muhaqqak Şanur ‘aybın hüner bātil işin haq ⁴⁵¹	Bir göz hakkı göremeyince mutlaka kusurunu hüner, batıl işini de hak sanır.
1526	Hünermend ādemī kim ‘ayb-cūdūr Gerek āyīne olsun saht-rūdūr ⁴⁵²	Hünerli insan, ayna olsa (da) kusur arayan (kişi), asık suratlı der.
1527	Odur ādem ki pür-şerm ola zātı Hüdāyī ola ahlāk u şıfatı	İnsan, zatı ayıpla dolu olsa da ahlakı ve vasfı İlahi olandır.
S47b	1528 Eyit ol şāha kim sensin resūli Cevābın virmişizdür bī-fuzūli	Elçisi olduğun o şaha de ki: cevabını lüzumsuzluğa yer vermeden söylemişiz.
1529	Ne hācet eylemek lāf u güzāfı Ne söz kim söyledük yoqdur hilāfı	Sözü çok fazla uzatmaya gerek yok. Her ne dediysek yalansızdır.
1530	Eger ikrār-ı sābık dirse ol şāh Dimez bir kimse bizden aña bī-rāh	Eğer önceki (verilen) sözden bahsederse bizden hiç kimse ona başka yol yok demez.
V48b	1531 Ne dermān böyle imiş hük-m-i taqđır ⁴⁵³ Şehensāh eylemiş taqsīr-i te’hīr	Çare yok, kaderin hükmü böyleymiş. Bundan sonra günah (Behram) şahındır.
1532	Ṭoludur mülk içi meh-rūlarile Melek tal‘at hilāl ebrūlarile	Dünya melek huylu, hilal kaşlı, ay yüzüleriyle doludur.
1533	Bihāmdillāh degüldür qaht-ı hūbān İder dün gün mezād-ı hüsn-i devrān	Allah’a hamd olsun ki güzel yokluğu mevcut değil. Zaman daima güzeller arz etmekte.
1534	İdinsün kaṅgısın isterse ol şāh Perestār-ı serā bānū-yı dergāh	Şah hangisini isterse sarayının hizmetçisi, dergâhının hanımını edinsin.
1535	Şehūñ yanında gerçi qadrümüz yoq ⁴⁵⁴ Bu deñlü vardurur kim ‘özüümüz yoq	Şahın yanında her ne kadar kıymetimiz yoksa da kusurumuz da yoktur.
1536	Qavīdür ‘özüümüz maqbūl olursa Qalanın şeh bilir ma‘qūl olursa	Kabul edilecek olursa mazaretimiz önemlidir. Şayet makulsa gerisini şah bilir.
1537	‘Iyāl ’llahdur çün kim re‘āyā Görür qaydını Ḥallāqu’l-berāya	Reaya (halk), Allah’ın korumasındadır. Mahlukatı var eden (Allah), halkın ihtiyaçlarını görür.
1538	Çü biz mazlūm olavuz şāh zālīm Qala boynında yıllar bu mezālīm	Bırak biz mazlum, şah zalim olsun da bu zulm yıllarca şahın boynunda kalsın.
1539	Ne lāzım bunca güftār-ı melāmet Cevābuñ döñdi sen sağ biz selāmet	Bunca kınayıcı söze ne gerek var? (Mubed Şah) cevabını verdi: Sen sağ biz selamet.”
1540	Yaz iy sākī şarābuñdan hūmārūm Ki yoqdur senden ayru gam-kūsārūm ⁴⁵⁵	Saki! Senden başka dert ortağım yoktur. Şarabınla oluşan mahmurluğumu dağıt.

⁴⁴⁹ şalladuñ: şalduñ K

⁴⁵⁰ pest: mest V

⁴⁵¹ işin: sözün G

⁴⁵² saht: baht S

⁴⁵³ taqsīr-i : taqsīr ü İ

⁴⁵⁴ yanında: pâyında S

- 1541 Gel iy muṭrıb dilüñ gitdi qarârı
Bize menzilgeh it evc-i hişârı
- Gel ey çalgıcı! Gönlümün kararı gitti.
Hisarın burcunu bize menzilgâh et.

‘AZĪMET-İ BEHRĀM-I NĀM-DĀR
BE-LEŞKER-Ī CERRĀR U
HEZĪMET-Ī MU‘BED Ü ŞEHRŪ BĀ
VEYSE BE-CĀNĪB-Ī HĪŞAR*

NAMLI BEHRAM'IN DONANIMLI
ORDUSUYLA KALE TARAFINA
YÖNELEREK MUBİD, ŞEHRU VE
VEYSE'Yİ HEZİMETE UĞRATMASI

- 1542 Çü Zerd aldı cevābın döndi gitti
Gelüp şulṭāna aḥvāli eyitdi⁴⁵⁶
- 1543 Ğazābdan çeşmi ḥünin ṭasa döndi
Sürürü ‘işretinüñ yasa döndi
- Zerd cevabını alınca dönüp gitti. Sultanın
huzuruna varıp olanları anlattı.
- Öfkesinden gözü kanlı bir tasa, içki neşesi
de yasa döndü.

Tertüb-i leşker ü tehcir-i asker **

Ordunun düzenlenmesi ve gönderilmesi

- S48a 1544 Hemān sā‘at buyurdı cem‘-i leşker
Kıyāmet ḳopdı şan Allahu ekber
- 1545 Ser-ā-ser leşker oldı garḳ-ı cevşen
Şanasın cūşa geldi baḥr-ı āhen
- 1546 Ḳamu bāzūda yā gibi ḳavī püşt
Ḳamu ḍarb içre gürz-āyīn girān muşt⁴⁵⁷
- V49a 1547 Ne leşker her biri bir şīr-i nerre
Ḳavī dil berḳ-i rezm ü ra‘d-ı na‘ra
- 1548 Eger kūhile itseydi neberdi
Kemergāhın ṭutup yirden ḳapardı
- 1549 Çü leşker[i] at arḳasına geldi
Hirāsānın felekler üzre şaldı
- 1550 ‘Alemler şukḳası irdi semāya
Hümāveş şaldı leşker üzre sāye
- 1551 Çü sancaklar açup şeh-per yürüdi
Şanasın gök yüzün ḳuşlar bürüdi
- 1552 Ḳılıçlar bile di dendānı cāna⁴⁵⁸
Yudı oḳlar dehānın tāze ḳāna
- 1553 Ser-ā-ser ceng için leşker ḳuşandı
Ḳılıç gibi kemend ejder ḳuşandı
- 1554 Sebük-rūḥ oldı gürz-i ser-girānlar
Ayaḡ üstine geldi oturanlar
- 1555 Çeküp ḥançerler āteşden zebāne
Od urmaḳ ister di mülk-i cāne
- 1556 Fūrüzān oldı zerrīn güstivānlar
- Hemen o anda asker toplanmasını emretti.
Allahım sen büyüksün. Sanırsın ki Kıyamet
koptu.
- Bütün askerler zırhlara büründü. Sanılır ki
demir denizi coşmuştur.
- Hepsi pazu gücünde yay gibi kuvvetli.
Tamamı vurmada gürz gibi ağır yumruklu.
- (Ama) ne asker! Her biri güçlü yürekli,
yıldırım naralı, savaş şimşeği ve kükreyen
bir aslan.
- (Bu askerler) eğer daḡ ile kavgaya
tutuşsalar, (daḡın) kemerinden tutup
yerinden kaldırırlardı.
- Askerler atlarına bindiklerinde felekleri
aşan korku saldılar.
- Göge eren bayrakların kumaşası askerlerin
üzerine hüma kuşu gibi gölge saldı.
- Sancaklar şah-per açıp yürüyünce sanki
gökyüzünü kuşlar bürür oldu.
- Kılıçlar cana diş bile di. Oklar aḡızlarını
(uçlarını) taze kanla yıkadılar.
- Askerler savaş için baştan başa kılıç gibi
ejder kemendi kuşandılar.
- Sarhoş gürzler tezcanlı oldu. Oturanlar
ayaḡa kalktılar.
- Hançerler ateşten yalımlar çekip can
mülkünü yakmak isterlerdi.
- Altın silahlar parladı. Pehlivanların tamamı

⁴⁵⁵ ayruḳ: artuḳ G

* -B/ S47b İ49b L56a K47a G36a V48b

⁴⁵⁶ aḥvāli: aḥvālin L G

** -İ B L K G / S48a V48b

⁴⁵⁷ ḍarb: ḥarb G

⁴⁵⁸ bürüdi: bile di İ

	Hep odlu şem'e döndi pehlivānlar ⁴⁵⁹	ateşli muma döndüler.
1557	Zırhlar halka der-güş eylediler Duhuller sīneden cüş eylediler	Zırhlar kulakta halka oldular. Davullar yürekten coştular.
1558	Ġeriv-i kūsar tıtdı cihānı Samem-dār itdi güş-ı āsumānı ⁴⁶⁰	Davul sesleri cihana yayılıp göklerin kulağını sağır etti.
1559	Ceresler itdiler şol deñlü feryād Ki mihr itdi felekden āferin-bād	Çanlar o kadar ses çıkardı ki güneş, gökten “āferin olsun!” dedi.
1560	Kemānlar gerdi gerden kaşd-ı rezme Ney-i nāvek hevāsın düzdi ‘azme	Yaylar savaş niyetiyle boyun gerdi. Okun kamışı görev havasına uydu.
48bS	1561 Kılup dilden beyān-ı dār u ġiri Derūndan itdi şurnalar nefiri ⁴⁶¹	Zurnalar savaşı gönülden ilan edip yürekten bağurdular.
1562	İdüp her māh rāyet-i mihre ta‘ne Tokuş sakfına çarhuñ açdı raħne ⁴⁶²	Her ay(yüzlü), güneş bayrağına sövüp gögün dokuz çatısına gedikler açtı.
1563	‘Alemler bağlayup şaf mīl-der mīl Yüridi leşker aķup nitekim Nīl ⁴⁶³	Asker millerce uzunlukta bayraklar bağlayıp, tıpkı Nil nehri gibi aktı.
V49b	1564 Neheng-āyīn olup merdān zırh-püş Urup deryāleyin dem kıldılar cüş	Yiğitler timsah gibi zırhlar giyip deniz gibi coştular.
1565	Cihānı şir-diller kıldı pür-şür Güneş gerd-i sipehden kaldı bī-nūr ⁴⁶⁴	Aslan yürekliler cihanı kavgayla doldurdular. Güneş, askerin tozundan ışksız kaldı.
1566	Şahīlī atlaruñ irdi süheyle Kevākib kaldı hayrān seyr-i hayle	Atların kişnemesi Süheyl yıldızına erdi. Yıldızlar atların gidişine hayran kaldılar.
1567	Yüridi çün ‘alemler açdı şeh-per Zeminden ādemi gökden melekler	Yerden insanlar, gökten de melekler yürüyerek şeh-per (dev kanatlı) sancaklar açtılar.
1568	Bu āyīn ile Behrām-ı zuħalgīn Yaşadı leşkerini encüm-āyīn	Zuhal (Satürn)yıldızlı Behram, askerini yıldızlar gibi yerli yerince düzenledi.
1569	İki gün kılmayup bir yirde menzil Mişāl-i māh idüp tayy-ı menāzil	İki gün bir yerde konaklamadan, ay gibi mesafeleri uçarak...
1570	İrişdi merz-i Merve bir sehergāh Kudūmünden şeh-i Merv oldu āgāh	bir sabah vakti Merv sınırına vardı. Merv şahı (Mubed), onun gelişinden haberdar olup...
1571	Didi yoķdur benüm haylümde ol tāb Anuñla ceng idüp olam zafer-yāb	Dedi ki: “Benim zümremde onunla savaşıp zafer elde edecek güç yoktur.
1572	Şular kim şirile hem-pençe oldu Şıdı bāzūsını pür-rence oldu	Aslanla pençeleşen nicelerinin güçleri kırdı ve büyük derde düştüler.
1573	Çü gördüñ haşma yoķdur kābiliyyet Kuru ġayretdür anda cāhiliyyet	Düşmanı yenecek yeteneğinin olmadığını anlayınca, cehaletle didişmek kuru gayrettir.
1574	Ĥired ehli kaçır her dem ġavīden Za‘if olan firār eyler kavīden	Akıllı insanlar her zaman azgından, zayıf olan da güçlüden kaçır.”
1575	Dilerseñ sağ ola başuñ karındaş Külūħ-endāzla var atma perħāş	(Ey) kardeşim! Başının sağ olmasını istersen taş/kesek atanla kavgaya tutuşma.
1576	Ķıġurdup beglerin didi ra‘iyyet	Milli onuru düşünerek beylerini çağırıp

⁴⁵⁹ pehlivānlar: pehlivān G

⁴⁶⁰ itdi: oldu G

⁴⁶¹ itdi şurnalar: şurnalar kıldı İ ; şurnalar çekdi L K G

⁴⁶² açdı: urdı İ

⁴⁶³ Nīl: seyl İ K V

⁴⁶⁴ kaldı: oldu G / bī-nūr: pür-nūr V

		Tağılmasın idüp fikr-i hamîyyet	“halk dağılmasın.” dedi.
	1577	İtâat şüretin itsünler ızhâr	“İtaat etmiş gibi görünsünler. Çare yoksa kaderin hükmüne rıza göstermek iyidir.
49aS	1578	Rızâ hoşdur kazâ hükmine nâ-çâr ⁴⁶⁵ Ben idüp burc-ı Mâhâbâdı menzil ⁴⁶⁶ Ne eyler seyr idem Behrâm-ı pür-dil	Ben Mahabad kalesini menzil edinip, yiğit Behram’ın ne yapacağımı seyredeyim.
	1579	Çü haşmından dilinüñ yok ferâğî Ne deñlü tura bu yâd ilde yağı	Düşman bu ilde ne kadar dursa da gönlünün ayrılmaya niyeti yok.
	1580	Çü Mâhâbâd ola burcum elem yok Degül Behrâm Cemşîd olsa ğam yok	Mahabad, burcum olduktan sonra sorun yok. Behram değil Cemşid olsa bile gam değil.
V50a	1581	Olursa fi’l-meşel Behrâm şehbâz Kıla mı lâne-i ‘anķaya pervâz	Diyelim ki Behram şahin olursa ankanın yuvasına kadar uçabilir mi?
	1582	Bu dem fırsat anuñsa ğam degüldür Ki peymân-ı felek muhkem degüldür	Şimdi fırsat onda olsa da gam değil. (zira) Feleğın andı güvenilir değildir.
	1583	Bugün tâli‘ aña kıldıysa yâri Murâdıncâ ķo sürsün rûzigârı	Bugün talih ona dost olduysa bırak muradınca devranını sürsün.
	1584	Tutup çevġân ķahr itsün tek ü püy Bu meydân içre bir ay oynasın güy ⁴⁶⁷	Çevgan tutup üstün gelerek koşuştursun. Bu meydanda bir ay guy (top) oynasın.
	1585	Kıvanup bu yalandan ķadr u bahta Nidelüm mâlik olsun tâc u tahta	Bu yalandan ötürü talihinden ve gücünden kıvanç duysun. Ne yapalım, taca ve tahta sahip olsun.
	1586	Vehâmetdür çü zûlmün işi âhir Olur iķbâlinüñ idbârı zâhir	Zûlmün sonu korkulacak bir durumdur ki (zulümle) talihin talihsizliğe dönüşü görülür.
	1587	Çü pîrüz ola tâli‘ pür şeref-baht Bulunur tâc-ı zer-pîrûze gün taht	Talih uğurlu, ve baht şerefle dolu olunca piruze taşlı altın taca taht günü bulunur.
	1588	Çü devlet yâr ola baht eyler ârâm Murâduñca şunar devrân eli câm	Mutluluk dost olunca baht rahat eder. Zaman kadehini isteğe göre sunar.
	1589	Kılup pes ceng-i düşmenden ferâğî ⁴⁶⁸ Hişâriçün görüp muhkem yarağı	Düşmanla savaşımdan sakınıp en emin işi hisara kaçmakta gördü.
	1590	Turup âşüfte-dil Şehrüya geldi Eyitdi Veyse vü Veyrüya geldi	Perişan bir gönülle Şehru, Veyru ve Veyse’nin yanlarına gidip dedi ki:
	1591	Ki tûtdı ‘âlemi tûfân-ı fitne Taşup taşup gelür ‘ummân-ı fitne	“Fitne tufanı alemi tuttu. Fitne denizi taşıp taşıp gelmekte.
	1592	Nice ‘ummân ķara tağlarca mevcî Hâzîz oķur felek burcına evcî ⁴⁶⁹	Feleğın burcunun doruklarını alçak yer sayan, dalgaları kara dağlar gibi olan ne deniz!
	1593	Çekerler demle deryâdan nehengi Şayarlar gurbeye bebr u pelengi	Timsahı sudan nefesleriyle çeker, kaplan ve panteri kedi sayarlar.
	1594	Sipâh u mülk ü mâl olmaz aña sed Kazâsın yine haķ ķıldan kıla red ⁴⁷⁰	Ordu da ülke de mal da ona engel olamaz. Yine de Allah kazasını kullarından uzak etsin.
49-bS	1595	Budur tedbîri şimdî uşbu ķârûñ Açup önince yelken rûzigârûñ	Bu işın tedbiri şimdilik yelken rüzgarlarını önüne açıp...

⁴⁶⁵ hükmine: hükminde G

⁴⁶⁶ ben: pes V

⁴⁶⁷ meydân: devrân S

⁴⁶⁸ ceng-i: mülk ü V

⁴⁶⁹ oķur: olur G

⁴⁷⁰ haķ ķıldan : ķıldan haķ İ L K V

- 1596 İdüp cāndan selāmet mersenin yād
Diyevüz kandedür hıñn-ı Mahābād
- 1597 Çü Bānū diñledi bu gam peyāmın
İdüp dürrile mercān sīm-ḥāmın
- V50b 1598 Akıtdı dīdesinden la'lvār eşk
Kenārın itdi ḥūnīn cūybār eşk
- 1599 Alup bir nice biñ merd-i güzīni⁴⁷¹
Daḡı ol iki serv-i nāzenīni
- 1600 Mahābādı varup melcā' idindi
Şüreyyāveş sipihri cā idindi
- 1601 Bedenler üzre dikdüirdi 'alemler
Tonatdı burc u bārūyı ser-ā-ser⁴⁷²
- 1602 Zeminden çekdüürüp top u tüfengi
Yürüttdi çarḡa ejderlerle cengi
- 1603 Şu deñlü itdi zeyn-i tıḡ ü ḡançer
Ser-ā-ser ḡār-püşt oldı bedenler⁴⁷³
- 1604 Girüp Mu'beddaḡı bir ḡoş kinişte
Şalā itdi muḡān zer-i dehişte⁴⁷⁴
- 1605 Getürdüp ortaya Pazend ü Zendi
İdüp dilden niyāz-ı derdmendi⁴⁷⁵
- 1606 Meded-cūlık idüp vird ü du'ādan⁴⁷⁶
Felekler künbedi toldı şadādan
- 1607 Bu müşkül derde sākī eyle dermān
Ki gam hıñnında ḡabs oldı dil ü cān
- 1608 Gel iy muḡrıb sürüd it sāzuñile⁴⁷⁷
Ki alam menzilüm āvāzuñile⁴⁷⁷

**HİŞĀR KERDEN-İ BEHRĀM-I BĪ-
DĀD MU'BĪD ŞĀH U NĪĠĀRĪN-RĀ
DER-ĶAL'Ā-İ MEHĀBĀD***

- 1609 Hīşārı çün penāh idindi Mu'bed
Ser-ā-pā rezm rāhın eyledi sedd
- 1610 Ḥaber aldı hemāndem şāh-ı Cürcān
Ki Mu'bed Şāh kaçurdu ḡal'aya cān⁴⁷⁸
- 50aS 1611 Sipehden her yaña akıncı şaldı
Sürüp toḡru Mehābād üzre geldi

Esenlik kokusunu candan anarak Mahabad kalesi nerdedir diyelim (?)

Banu bu gam haberini dinleyince gümüşten gözyaşlarını inci mercan gibi saçtı.

Gözlerinden yakut gibi gözyaşı akıttı. Etrafını kanlı gözyaşıyla ırmağa çevirdi.

Birkaç bin seçkin adamını ve o iki nazlı servisini yanına alarak...

Mahabad'a varıp burayı sığınak edindi. Göğü Süreyya gibi makam edindi.

Surların üzerine sancaklar diktirip burçları baştan başa donattı.

Top ve tüfekleri yerlerinden çıkarıp, savaşı ejderlerle feleḡe (yukarı) çıkardı.

O kadar çok kılıç ve hançer süslediler ki bütün bedenler baştan başa diken sırtlı oldu.

Mubed de hoş bir tapınaḡa girdi ve birlik altını için mugana (rahibe) seslendi.

(Mecusilerin kutsal kitapları) Pazend ve Zend'i getirtip yürekten dertli dertli yakardı.

Zikir ve duayla yardımlar diledi ve sesi felek kubbesini doldurdu.

Sakî! Gönül ve canın gam kalesinde tutsak olduḡu bu büyük derde derman eyle.

Ey müzisyen! Gel de sazınla şarkılar çal. Menzilimi sesinle kat' edeyim.

**ZALĪM BEHRAM'IN MAHABAD
KALESİNDE MUBĪD ŞAH VE
SEVGİLĪSĪ (VEYSE)NİN HĪSARINI
KUŞATMASI**

Mubed, hisarı sığınak edinerek savaş yoluna baştan ayaḡa sed çekti.

Cürcan şahı, Mubed Şah'ın kaleye kaçtıḡını hemen o anda haber aldı.

Her tarafa akıncı askerlerini gönderdi. (Kendisi de) doḡru Mahabad'a vardı.

⁴⁷¹ biñ: yüz L K G

⁴⁷² burc u: burc-ı S L K

⁴⁷³ ḡār-puşt: ḡār u püşt İ

⁴⁷⁴ zerd-i: zerd u V (u, harekeyle)

⁴⁷⁵ niyāz-ı: niyāz u S İ

⁴⁷⁶ idüp: kııup L K G V

⁴⁷⁷ ki: kim S

* Mahābād: -L K G

* -B/ S49b İ52b L58b K49b G38b V50b

⁴⁷⁸ Şāh: şeh V

- 1612 Ne gördi bir hişār-ı küh-mānend
Zeminden eylemiş çarhile peyvend⁴⁷⁹
1613 Hirāsān virmekičün şekli halkā
Bir ejderdür ki olmuş halkā halkā⁴⁸⁰

**Sıfat-ı hişār-ı felek-medār ü hālet-i
kal'a-i nāmdār***

- V51a 1614 Görenler dir ki 'anka-yı zamāne
Ser-i kâf üzre itmiş āşiyāne
1615 Bedenler ehrimenlerden urur dem
Ser-i gerdüne çıkmış yirden ādem
1616 Reh-i pür-pīçi güyā mūy-ı zengi
Güzergāhında bād eyler direngi
1617 Kılup pür-āb müşgīn meşkīn iy yār
Suḥub saḳalığ ider anda her bār
1618 Eger burcina çarḥ itse niğāhı
Düşerdi hāke başından külāhı
1619 Felek āhengeri levḥ-i derine
Şevābit toḳumış miḥī yirine
1620 Dil-i mümsik gibi ol āhenīn der
Şayar pūlād-ı çarḥı muma hem-ser
1621 Görüp bu hāli Behrām oldı dil-tenğ
Velī gayret idüp emr eyledi ceng⁴⁸¹
1622 Hişār üstüne şaldı şöyle āşüb
Ki gerdūndan geçerdı toḳlar aşup
1623 Sihām ol resme kıldı evce pervāz⁴⁸²
Ki ḥayrān ḳaldı çarḥ-ı nāvek-endāz
1624 Felāḥanlar idüp sengile cengi
İrişdürdi zeminden çarḥa sengi
1625 Çakup peykānlar āḥen senge her bār
İderdi ra'd u berḳ āşārın ızhār
1626 Mişāl-i çeşm-i ḥübān zīr ü bālā
Ḥadeng ü tīr idi ol ḥışn-ı 'ālā
S50b 1627 Derūndan işleridi naḳb-zenler
Dil-i 'āşıkda güyā fikr-i dil-ber
1628 Bu yüzden iki cānib gice gündüz
Cedel bābın açup yumdurmadı göz
1629 Ḥadeng ü seng idi dün gün muḳarrer
Bu ortalıkda ḥoş varup gelenler

Yerden göge bağlanmış dağ gibi bir kale gördü.
(Kale) şekil olarak korku vermek için halka halka olmuş bir ejder şeklinde yapılmış.

**Meşhur kalenin durumu ve gökler gibi
hisarın tasviri**

(Kaleyi) görenler, zamanın ankası Kaf dağının başını yuva edinmiş derler.
Surlar devlerden ve şeytanlardan dem vurur. (Sanki) insanlar göğün zirvesine çıkmış.
Rüzgar, bir zenci saçını andıran kıvrımlarla dolu (kale) yolundan geçerken (yorulup) dinlenir.
Bulutlar her zaman orada misk kokulu su tulumunu doldurup sakalık ederler.
Gök bile (kalenin) burcuna baksa başından külâhı düşerdi.
Felek demircisi kapının levhasına çivi yerine yıldızları çakmış.
O demirden kapı cimrinin gönlü gibi felek çeliğini muma arkadaş etmiştir.
Behram bu hâli görünce sıkıldı. Fakat gayret edip savaş emri verdi.
Feleği bile aşacak toprak atıp kalenin üstüne kargaşa saldı.
Oklar atan feleğin bile şaşacağı kadar çok oku kale burçlarına uçurdu.
Sapanlar taşlarla savaşıp taşları yerden göge eritirdiler.
Oklar her defasında demir(gibi) taşta çakıp yıldırım ve şimşek görüntülerini yansıtırlardı.
O yüce kalenin aşağısı ve yukarısı güzellerin gözleri gibi kılıç ve oklarla doluydu.
Lağımclar, aşığın gönlündeki sevgili düşüncesi gibi derinlerde çalışırlardı.
İki taraf da böylece savaş kapılarını açarak gece gündüz (birbirlerine) göz yumdurmadılar.
Bu ortamda gidip gelenler daima oklar ve taşlardı.

⁴⁷⁹ eylemiş çarhile: eylemişdür çarḥa V

⁴⁸⁰ ki: kim K

* -İ B L K G / S50a V50b

⁴⁸¹ idüp: kılup İ L K G V

⁴⁸² kıldı: şaldı S

V51b	1630	Egirdüp kal ^c ayı Behrām-ı saf-der Belāyı kıldı gün gündən füzūnter	Saflar yaran Behram, kaleyi kuşatıp belayı gün geçtikçe artırdı.
	1631	İdüp nekkāblar bī-ḥad sītizi Bulundu ol ḥiṣāruñ kah-rīzi	Lağımcılar sınırsız mücadele edip o kalenin su kaynağını buldular.
	1632	Qılup ol kavme qahrı āteş-engīz Yıqup rāhını kesdiler şuyın tīz ⁴⁸³	O kavme ateşler koparan kahırlar edip suyun yolunu yıkıp suyu kestiler.
	1633	Tef ü tābı bu qār-ı dil-figāruñ Qıurutdı güçlerin ehl-i ḥiṣāruñ	Bu yürek yaralayan işin bitkinliği ve harareti kale halkının gücünü kırdı.
	1634	İdüp Mu ^b bed cigerden āteşin dem Gözinde ağlamakdan qalmadı nem	Mubed yürekten ateşli nefesler çıkardı. Ağlamaktan gözünde yaş kalmadı.
	1635	Gelüp Şehrūya āḥir açdı rāzı Döküp ölçüp ser-ā-ser söz ü sāzı	Sonunda gelip sırrını Şehru'ya açtı. Sözüni tamamen ölçüp tartarak...
	1636	Didi bir ḥīle-i fikr itdüm bu kāra Ki yoqdur şimdi andan gayrı çāre	Dedi ki: "Şimdi bu iş için bundan başka çaresi olmayan bir hile düşündüm.
	1637	Bu gice selḥidür māh-ı tamāmuñ Ola çün germ-dil hengām-ı şāmuñ	Bu gece ayın sonudur. Bu yüzden akşam vaktinin gönlü sıcaktır.
	1638	Felekler döneler deryā-yı kıre Karañu ola cālem çeşm-i tīre	Felekler katran deryasına dönsün ve alem kara göze kararsın.
	1639	Qırarup cān-ı düşmen gibi gerdün Ola cāyn-ı adü ḥ [~] ābile meftün ⁴⁸⁴	Felek, düşmanın canı gibi kararınca düşmanın gözü uyku ile bağlansın.
	1640	Hemīn itsün şebihün ḥasma leşker ⁴⁸⁵ İçüp qanlar idüp def ^c -i ataşlar	Asker(imiz) düşmana böylece gece baskını yapsın. Kanlarını içip hararetini söndürsün.
	1641	Şuvarsunlar kılıçlar qanlarından Uşandursun o kavmi cānlarından ⁴⁸⁶	Kılıçlarını kanlarıyla suvarıp, o kavmi canlarından usandırısın.
	1642	Uyanup ḥ [~] ābdan a ^c dā ser-ā-ser İdüp gayret çeküp tīg ü teberler	Bütün düşman uykudan uyanarak gayret edip kılıç ve baltalarını çeksınler.
	1643	Muqarrerdür kılurlar cāzm-i rezmi Zarūrī terk iderler cām-ı bezmi	(Düşmanlar), içki meclisini mecburen terk ederler ve mutlaka savaşa koyulurlar.
51aS	1644	İki leşker idüp cān ile cengi Ola derhem mişāl-i müy-yı zengi	İki ordu zenci saç misali birbirine karışarak can ile cenk edeler.
	1645	Qılup düşmen neberd-i bī-huşāne Qıra el rezmqün mānend-i şāne	Düşman akılsızca savaşarak cenk için tarak gibi elini kırsın.
	1646	Olıcaq iki cānib cenge meşğül Firār için bize āsān olur yol ⁴⁸⁷	İki taraf savaşla meşgul olunca bizim için kaçış yolu açılır.
V52a	1647	Ḥiṣār ehliyile idüp müvāsā Geyelüm cāmeler yekser şeb-āsā	Kale ahaliyle teselli bulup tamamen gece gibi elbiseler giyelim.
	1648	Qarañu gicedür göz gözi görmez Quş uçmaz ser çeküp āhū yügürmez	Karanlık gecedir, göz gözü görmez. Kuş uçmaz, ceylan baş kaldırıp yürümez.
	1649	Qıravol şüretinde şeb-revāne Çıqup dem-sāz olalum bu zamāne ⁴⁸⁸	Karakol /bekçi şeklinde gece yürüyerek bu anın dostu, sırdaşı olalım.
	1650	Ḥiṣāruñ bāb-ı sırrın açdurup tīz	Kalenin gizli kapısını çabucak açtırıp Herat yolunu tutarak kaçalım.

⁴⁸³ rāhını kesdiler şuyın: rāhın şuyunu kesdiler S

⁴⁸⁴ cāyn: çeşm L K G V

⁴⁸⁵ ḥasma: kavme S / idüp: kılup İ L K G V

⁴⁸⁶ uşandursun: uşandıra S G

⁴⁸⁷ olur: ola L K

⁴⁸⁸ olalum: olavuz S

		Tutup rāh-ı Herātı kaçalum biz ⁴⁸⁹		
	1651	Binüp her birimüz bir bād-ı pāye Kesüp sür'atde yol bād-ı şabāya		Her birimiz süratli atlara binip hızda saba rüzgarını geçip yol alalım.
	1652	Qılıp habs-ı 'anādan cānı āzad Selāmet kişverinde olalum şād		Canımızı sıkıntı hapsinden kurtarıp esenlik ülkesinde mutlu olalım.
	1653	Bilürsin kim Herātuñ şimdi şāhı Hükümet-rānı vü şāhib-külāhı		Biliyorsun ki Heratın şimdiki şāhı, hükümranı...
	1654	Birāder-zādemüz Firüz şehdür Bugün gerdün tüvān encüm siyehdür ⁴⁹⁰		kardeşimizin oğlu Firuz Şah'tır. Bugün felek güçlü, yıldızlar (talih) karadır.
	1655	Dilir ü nev-cüvān u pehlivāndur Peleng ü bebr-dil şir-i jiyāndur ⁴⁹¹		Cesur, genç ve pehlivandır. Kaplan ve panter gönüllü, kükreyen bir arslandır.
	1656	Elin şunmaz felek yayına anuñ ⁴⁹² Güneş baş indürür pāyına anuñ		Felek onun yayına elini uzatmaz ve güneş onun ayağına baş eğer.
	1657	Nerīmān nerm olur işitse rezmin Uşadur cāmını Cem görse bezmin		Neriman savaşını duysa yumuşar. Cem onun kadehini görse meclisini dağıtır.
	1658	Qavīdür haşm olamazuz yüze yüz Yeg ol kim yir qarayiken kaçavuz		Güçlüdür onunla yüz yüze düşman olamayız. En iyisi yer karayken kaçalım.
	1659	Bu hāli itmek olmaz şimdi teqbīh Ki bizden yüz çevürdi ehl-i tesbīh		Dua ehli bizden yüz çevirdiği için bu hālimizi şu anda kınamak olmaz.
	1660	Hīşār ehli ser-ā-ser cāna geldi Şusuzluqdan dil-i 'ālem buñaldı		Bütün kale halkı cana geldi. Susuzluktan herkesin gönlü bulandı.
S51b	1661	Quru gayretle tırılmaz başda efser Bulur efser çü devlet yār ola ser		Taç boş emekle başta durmaz. Baş, mutluluk dost olursa tacını bulur.
	1662	Olur renc issi tenhā kırtaran baş ⁴⁹³ Fırar erlikdürür vaqtinde yoldaş		Başını kırtaran sadece sıkıntılı olur. Vaktinde kaçmak yiğitliktir.
	1663	Sürerse ardumuz Behrām-ı pür-dil Cevābın viriser Firüz şehe bil		Yürekli Behram bizim ardımızdan gelirse bil ki cevabını Firuz Şah'a verecek.
V52b	1664	Bu rāy üzre idüp tā şeb tevaqquf 'Adū emrinde itdiler taşallūf ⁴⁹⁴		Bu düşünceyle akşama kadar oyalandılar. Düşmana karşı övündüler.
	1665	Çü şām irişdi zulmet tıtdı dehri Yüzinden dīv-i çarhuñ aqdı zehri		Akşam olup dünyayı karanlık kaplayınca felek devinin yüzünden zehir aktı.
	1666	Meger mihr-i cihān-süzüñ firāqı Dil-i āfāka virdi ihtirāqı		Cihanı yakan güneşin ayrılışı, ufukların gönlünü tutuşturup yaktı.
	1667	Kevākib anda hūnīn dāğa döndü Cihānuñ rüyı müşgīn kana yundı ⁴⁹⁵		Yıldızlar o anda kanlı dağa döndü. Cihanın yüzü misk kokulu kanla yıkandı.
	1668	Felekler başladı odile cenge Duḡāndan rüz rüyı döndü renge ⁴⁹⁶		Gökler ateşle savaşmaya başladı. Dumandan ötürü gündüzün yüzü renk değiştirdi.
	1669	Qarardı cān-ı zālīm gibi 'ālem Dil-i mazlūmveş dehr oldı pür-dem		Ālem, zalimin canı gibi karardı. Dünya, mazlumların gönlü gibi kan içinde kaldı.

⁴⁸⁹ biz: tiz S

⁴⁹⁰ siyeh: sipeh L K V

⁴⁹¹ peleng ü bebr-dil: peleng-i bebr u dil İ

⁴⁹² Beyit İ'de bir beyit yukarıda.

⁴⁹³ olur: bulur V / renc: renç L

⁴⁹⁴ itdiler: kıldılar İ L K G V

⁴⁹⁵ yundı: döndü K

⁴⁹⁶ rüyı: ruhi V

- 1670 Yaturdı bārgāhı içre Behrām⁴⁹⁷
Olup sermest-i h̄'āb itmişdi ārām
- 1671 Bilürdi kim 'adūnuñ yoğ mecālī
Ki çıqup qal'adan ide cidālī
- 1672 Dilinde varidi biñ dürlü sevdā
Anı gördi ki ğavġā oldı peydā
- 1673 Yirinden hışm idüp mestāne turdı⁴⁹⁸
Ne ğavġadur diyü el tige urdı
- 1674 Didiler hışm açup bāb-ı hışārı
Bu dem göz yumup eyler kār-zārı
- 1675 Belā tufānı irdi nāgehāni
Aqıtdı tıġler seyl-i revānı
- 1676 Didi habsümle geldi cāna a'dā
Şalar cān āteş-i sūzāna 'amdā
- 1677 Giriz için çıqup āheng iderler
Ħalāş ümmīdi için ceng iderler
- 1678 Ne kılsunlar helāk olmağ muqarrer
Qıyar cānına her kim ola muztar⁴⁹⁹
- 1679 Mecāl olmayıcağ rāh-ı girīze
Şunar destini ādem tıġ-i tīze
- V53a 1680 Gerek kim yolları ser-bend idesiz
Tutup her birini der-bend idesiz
- 1681 Ola kim Mu'bed ü Şehrū tıtıla
Niġārınile hem Veyrū tıtıla⁵⁰⁰
- 1682 Virüp her birinüñ neyse cezāsın
Muqarrer işlerem işüñ sezāsın
- 1683 Diyüp bu resme kıldı cenge āheng⁵⁰¹
Dil-i a'dāya kıldı yir yüzün teng
- 1684 Sinānlar gösterüp berq-i şahābı
Qılıçlar tīre kıldı māhtābı
- 1685 Siyāh iken cihān aḡter gözine
Felek muhtacken aḡker yüzine
- 1686 Qılıçlardan cihān oldı münevver
Sipihri kıldı nāvekler pür-āhker
- 1687 Süñü dik gelüp her ser-firāza
Ayak başdı cedel destin derāze
- 1688 Qopardı tūr-i bārān dehre tūfān
Şuvardı deşnelerden teşneler cān
- 1689 Tüfekler fındıġı necm-i semāvār
Geçüp çarḡı siperlerden każāvār
- 1690 Felek tāsı şafāqvār oldı pür-ḡün
- Behram, otağında yatıyor, uyku sersemi olup dinleniyordu.
- Düşmanın kaleden çıkıp savaşmaya gücünün olmadığını biliyordu.
- Gönlünde bin türlü sevda vardı. Aniden kavga çıktığını gördü.
- Öfkelenip kendinden geçercesine yerinden kalktı. Kavga neyin nesidir diye kılıcını aldı.
- Dediler: Düşman kalenin kapısını açıp bu kez gözü kara savaşmaktadır.
- Bela tufanı ansızın erince kılıçlar (kanlı) seller akıttı.
- Dedi: "Düşman hapsimle can almaya geldi. Yakan ateşe kastetmek için can gönderir.
- Kaçmak için çıkıp düzen kurarlar. Kurtuluş ümidiyle savaşır.
- Ne yapınlar? Çaresiz kalan herkes ölmesi kesinleşmişse canına kıyar.
- Kaçmaya gücü olmayan kişi elini keskin kılıca sunar.
- Yollarını kesip her birini yakalayıp bağlamalısınız.
- Olur da Mubed, Şehrū, Veyrū ve sevgilim (Veyse) yakalanır.
- Her birinin cezası neyse verip mutlaka bu işin gereğini yaparım."
- Böyle deyip savaş kuralına uydu. Düşmanın gönlüne yer yüzünü dar etti.
- Süngüler kıvılcım şimşeklerini gösterdi. Kılıçlar dolunayı kararttı.
- Dünya, yıldızın gözüne kararmışken, felek (yıldızın) kor yüzüne muhtaçken...
- dünya kılıçlardan dolayı aydınlandı. Oklar feleği korla doldurdu.
- Savaşın uzun eli ayak basınca mızraklar her başını kaldırana dik geldi.
- Ok yağmuru dünyaya tufanlar getirdi. Susamışlar, hançerlerle canlarına su içirdi.
- Tüfeklerin fındığı(mermisi), göğün yıldızı feleği geçiyormuşçasına siperlerden kaza gibi geçtiler.
- Felek taşı şafak gibi kanla doldu. Sanki

⁴⁹⁷ Bārgāhı içre: bārgāh içinde K

⁴⁹⁸ mestāne: merdāne G

⁴⁹⁹ her: şol S

⁵⁰⁰ niġārın ile: niġār ile K

⁵⁰¹ kıldı: itdi İ L K G V

	Şanasın seyl-i hūndan aqđı Ceyhūn	Ceyhun nehri kan seli olup aktı.
1691	‘Adū çün gördi kim şı başdan aşdı Belā vü derd ü gam ‘ummānı taşdı	Düşman suyun baştan aştığını, bela dert ve gam denizinin taşığını görünce...
1692	Neberdi qodı yüz tutdı firāra Gönüldi her biri rāh-ı hışāra	(Mubed Şah’ın askerleri) savaşı bırakıp kaçmaya başladılar. Her biri kalenin farklı bir yolunu tuttu.
1693	Çü hayret gālib idi şeb karañu Ser-ā-ser oldı ol qavm enū yañu	Şaşkınlık, gecenin karanlığını bastırmıştı. O kavim baştan başa şaşırılmıştı.
S52b	1694 Anı kim şandılar rāh-ı zaferdür Düşicek bildiler dām-ı haşardur	Bunun zafer yolu olduğunu sanıp tehlikeli bir tuzak olduğunu (tuzağa) düşünce anladılar.
1695	Şu murgān gibi kim gördükde şı ^{le} qararup dīdesi tütüldü cümle ⁵⁰²	Işık görünce gözleri kararan kuşlar (yarasalar) gibi hepsi yakalandı.
1696	Hışāri kıldılar teslīm nā-çār Girüp zabt itdi Behrām-ı cihān-dār	Çaresiz kaleyi teslim ettiler ve Behram (kaleye) girip zapt etti.
V53b	1697 Buyurdı kıldılar dīvān-ı ‘ālī Gelüp kat kat sipāh oldı hāvāli	(Behram’ın) emriyle yüce divan kuruldu. Ordu bölük bölük gelip (divana) katıldı.
1698	Esīrin her sipāhi ‘arza kıldı Qoyup nefli itā‘at farza kıldı	Her asker esirini arz etti. Vacibi bırakıp farza uydu.
1699	Ser-ā-ser çün ki ‘arz oldı usārā Şeh-i hūrşīd-baht u müşterī-rā	Bütün esirler baştan başa arz olununca; güneş bahtlı, Jüpiter düşünceli Şah...
1700	Buyurdı Mubed ü Şehrūyı teftīş Didi kim qamı ol iki bed-endiş	Mubed ve Şehru’nun aranmasını emretti. Dedi ki: “O iki kötü niyetli nerede?”
1701	Nigārın ile Veyrū noldı qamı ⁵⁰³ Bu dem ızhār idūñ qamu nihānı	Sevgilimle Veyru’ya ne oldu? Hani, neredeler? Şimdi bütün gizlilikleri açığa çıkarın.
1702	Ve ger ne söyledür tīgüm ser-ā-ser Qoñuz kec-rāhı olmuşken berāber ⁵⁰⁴	Onlarla beraber olmuştunuz, eğri yolu bırakın. Yoksa kılıcım her şeyi anlatırır.”
1703	Didiler baş urup iy şāh-ı ‘ālem Felekdür dergehūñ sen māh-ı ‘ālem	Baş eğip dediler ki: “Ey alemin şahı! Dergāhın felektir ve sen ise alemin ayısın.
1704	Felekler döndüğince bahtiyār ol Zemin tırduqça şāh-ı ber-qarār ol ⁵⁰⁵	Gökler döndükçe bahtiyar ol. Dünya durdukça isteğine kavuşan şah ol.
1705	Çü virür şıdқumuz qadr ü hayātı ⁵⁰⁶ Olur mı kizb idüp almaq memātı	Doğruluğumuzla hayat ve şeref buluruz. Hiç yalan söyleyip ölümü göze almak olur mu?
1706	Ne zen seg yegdürür kizb ehli erden Mutī‘üz uşda tīg u uşda gerden ⁵⁰⁷	Değil kadın, köpek bile yalancı erkekten üstündür. (Size) itaatkarız. İşte kılıç işte boynumuz.
1707	Bu deñlü bilürüz kim şāh-ı bed-rāy Şebihūn içün oldı kār-fermāy	Şu kadarını biliriz ki kötü düşünceli (Mubed) Şah, gece baskını için bize emir verdi.
1708	Hemān sāt açup bāb-ı hışāri Yumup göz cümle kılduq kār-zārı ⁵⁰⁸	Hemen o anda kale kapısını açıp savaşa gözü kapalı girdik.

⁵⁰² kararup dīdesi tütüldü cümle: qarardup çihresini tütüldü cümle S; kararup cümlesi tütüldü cümle L K,

⁵⁰³ Beyit: -L K G

⁵⁰⁴ olmuşken: tırurken S İ V

⁵⁰⁵ ber-qarār: kām-kār S

⁵⁰⁶ qadr ü: qadr-i S G

⁵⁰⁷ ehli: ıssı V / u: -S // uşda gerden: uşta gerden L K

⁵⁰⁸ kılduq: kıldı L K G

	1709	Bizi girdāb-ı derd ü kahrā şaldı Selāmet yakasında kendü kaldı	Bizi dert ve kahr girdabına salıp kendisi esenlik yakasında kaldı.
	1710	Ecel dāmında biz olduḡ giriftār Ne kıldı olmadıḡ andan haber-dār ⁵⁰⁹	Biz ecel tuzaḡına düştük ve onun ne yaptıḡından haberdar olamadık.
53-aS	1711	Sarāy ehli bilür bu sırrı iy şāh Degüldür aña bizden kimse āḡāh ⁵¹⁰	Ey şah! Bu sırrı saray ehli bilir. Bizden hiç kimse ondan haberdar deḡil.”
	1712	Getürdüp şeh daḡi ehl-i sarāyı Olardan sordı bir bir mācerāyı	Şah da saray ehlini getirtip olanı biteni onlardan sordu.
	1713	Didiler iy şehensāh-ı felek-taht Ki dün gün çākerüñdür devlet ü baht	Dediler ki: Ey mutluluk ve talihin kendisine esir olduḡu felek tahtlı şahlar şahı!
V54a	1714	Sipāh-ı ḡal'a çün kıldı şebihün Buḡār-ı demle toldı şahn-ı gerdün	Kalenin askerleri gece baskını yaptıklarında felek meydanı solukların buḡusuyla doldu.
	1715	Hişāruñ bāb-ı sırrın açdı añlar Alup māl-ı firāvān kaçdı añlar	Onlar yanlarına pek çok mal alıp kalenin gizli kapısını açıp kaçtılar.
	1716	İdüp ser-cümle terk-i bezm ü remzi ⁵¹¹ Gidüp bildürmediler semt-i 'azmi	Savaşı ve meclisi büsbütün terk edip, gittikleri yeri bildirmediler.
	1717	Didük ketm itmeyüp bir bir olanın ⁵¹² Ḥüdā-yı ḡaybdan bilür ḡalanın	Saklamadan olan biteni bir bir anlattık. Gerisini gizliyi bilen Allah bilir.
	1718	Didi şeh zannum oldur bī-kem ü kāst O keḡ-revler haḡḡuñda didiñüz rāst	Şah dedi ki: Zannımca o yanlış (yolda) gidenler hakkında eksiksiz doḡruyu söylediniz.
	1719	Ānāyet ide ger perverdigārüm Ḳılam şayd anları bir bir umarum	Eḡer Tanrım yardım ederse, onları teker teker avlamayı umuyorum.
	1720	Bulunmazlarsa daḡi ḡam degüldür Vücüdü anlaruñ nesnem degüldür	Bulunmasalar bile ḡam deḡildir. Onların vücudu nesnem deḡildir.
	1721	Hemīn dil-ber firāḡıdur elem-senc Cemālī iştıyāḡıdur ḡam u renc ⁵¹³	Elemimi tartan, sevgiliden ayrı kalmaktır. Gamım ve sıkıntım onun güzel yüzüne karşı arzumdur.
	1722	Şaçıdur 'uḡde 'ömrüm riştesine Ruḡı oddur ḡayātum geştisine ⁵¹⁴	Saçı ömür ipimin düḡümüdür. Yüzü, hayatımın akışının ateşidir.
	1723	Çerāḡum giceler āh-ı nedāmet Hevādārüm seherḡāh-ı melāmet	Mumum, gecelerin pişmanlık ahıdır. Dolaştıḡım yer ise kınanmışlık sabahıdır.
	1724	Vücüdüm nār-ı ḡam ḡayfā kılıp ḡarḡ Şerāb ile serābı itmedüm fark ⁵¹⁵	Vücudumun ḡam ateşi ne yazık ki hararetlendi. Şarap ile serabı ayırt edemedim.
	1725	Düşürdüm 'uḡde-i dendāne elden Ayaḡdan çıkıdum u ḡaldum 'amelden	Çark dişlisini elimden düşürdüm. Kendimi kaybedip (takatsız kalıp) iş yapamaz oldum.
	1726	Velī seyr idüñ ol bī 'aḡl u rāyı Şeh iken kıldılar nāmın gedāyi	Fakat o akılsız ve düşüncesizlere bakın ki namları şahken köleye çıktı.
	1727	Diriḡā keşr idüp ḡürmetlerini Ḳara ḡāk itdiler ḡaşmetlerini	Ne yazık ki haramlıklarını artırıp, büyüklüklerini kara toprak ettiler.
S53b	1728	Gerekmez kişi ḡadrin ide erzān ⁵¹⁶	Kişinin deḡerini düşürmesi gereksizdir.

⁵⁰⁹ kıldı. oldı S

⁵¹⁰ ana bizden kimse: kimse bizden aña S

⁵¹¹ bezm ü: bezm-i S / bezm ü remzi. rezm-i bezmi İ

⁵¹² itmeyüp: itmedük L K G

⁵¹³ iştıyāḡıdur: iştıyāḡumdur S

⁵¹⁴ ruḡı oddur: rūḡıdur od İ

⁵¹⁵ ile: u S G V; - İ

		Gülün hiffet kıılır bergini rīzān	Gülün yaprağını döken hafifliğidir.
1729		Şu kim ehl-i hıreddür sözüüm añlar	Akıl sahipleri sözüümü anlarlar. (Bir işin) başını düşünmeyen sonunda şaşakalır.
		Öñin añlamayan şöñını tañlar	
1730		Cehālet ādeme çoğ iş ider bil	Cahillik insana çok (kötü) işler eder. İşini danışıp bilgiyle yap.
		İşüñi tanışup dānişle itgil ⁵¹⁷	
V54b	1731	Sa‘ādetmend olan pendı işidür	Mutlu kişi, öğüt dinler. Öğüt dinlemek akıllıların işidir.
		Naşīhat diñlemek ‘ākīl işidür	
	1732	Güneş gibi olursa ‘ālem-ārāy	Dünya düşünceleri güneş gibi olursa bildiğinden şaşmayan insan, şüphesiz toprağa düşer.
		Düşer toprağa bī-şekk merd-i hōd-rāy	
	1733	Yavaş ādem kıılır çoğ hūsn-i tedbīr	Yavaş insan pek çok güzel tedbir düşünür.
		Yavuz baş göndürür itine hınzīr	Dik kafalı adam itine domuz gönderir.
	1734	Diyüp Behrām bu yüzden maķāle	Behram bu şekilde konuşup gamını savmak için şaraba yöneldi.
		Şarāba kııldı gam def’in havāle ⁵¹⁸	
	1735	Şun iy sākī şarāb-ı bī-bedelden	Ey saki! Gönül ve can savaş ve kavgadan geçmeden bedel biçilemeyen şarabı sun.
		Dil ü cān geçmeden ceng ü cedelden ⁵¹⁹	
	1736	Gel iy muṭrıb girü ‘azm u ‘ıraq it ⁵²⁰	Ey müzisyen! Gel de Irak makamından çal.
		Gamum çoğdur demüñ pür ihtirāk it	Gamım çoktur nefesin yanık olsun.

RESİDEN-İ MU‘BİD Ü ŞEHRÜ BĀ VEYSE VÜ VEYRÜ BE ŞEHR-İ HERĀT VE ‘ĀŞIK KÜŞTEN-İ FİRŪZ ŞĀH BE-ĀN-I HŪSN-İ PŪR-ĀFĀT*

VEYSE, VEYRU, MUBİD ŞAH VE ŞEHRU’NUN HERAT ŞEHRİNE VARMALARI VE FİRUZ ŞAHIN AFET GİBİ GÜZELLİĞE AŞIK OLMASI

	1737	İden bu guşsa destānın rivāyet ⁵²¹	Bu gam destanını rivayet eden, kıssayı bu şekilde hikayelendirdi.
		Bu yüzden kışşayı kııldı hikāyet	
	1738	Firār itdi çü Mu‘bed şāh u Şehrū ⁵²²	Mubed Şah ve Şehru firar edince Herat şehrine doğru yöneldiler.
		Göneldiler Hirī şehrine toğru	
	1739	İdüp aḥterleyin kaṭ‘ı mesālik	Yıldız gibi yol alıp, felek gibi memleketleri dolaşıp...
		Kılıp gerdün gibi devr-i memālik	
	1740	Şeb ü ruzı ulayup bir birine	gece ve gündüzü birbirine bitiştirip, gam ve derdi biri birine dolayıp...
		Gam u derdi tolayup bir birine	
	1741	Şanurdu sāyesin her biri ādem ⁵²³	her biri gölgesini insan sanıp bir an artlarına bakmaksızın giderlerdi.
		Giderdi bakmayup ardına bir dem	
	1742	İdüp ser-cümle ümmīd-i necāti	Hepsi kurtulmayı ümit edip Herat şehrine kavuşmaya kararlıydılar.
		Muşammem itdiler vaşl-ı Herāti	
S54a	1743	Göründi bir sehergeh qarşurağdan	Bir sabah vakti karşıdan beliren Herat şehri, uzaktan güneş gibi göründü.
		Güneş gibi Hirī şehri ıraqdan	

⁵¹⁶ kişi kadrin ide: ide kişi kadrin S

⁵¹⁷ dānişle: tañişla İ

⁵¹⁸ şarāba: şarābı L K

⁵¹⁹ geçmeden: geçmedi İ L K G V

⁵²⁰ ‘azm u: ‘azm-i V

* be-şehr-i: - L K

-B/ S53b İ56b L 63a K 53b G42a V54b

⁵²¹ guşsa: kışş S

⁵²² Şehrū: Veyrū S

⁵²³ sāyesin her biri: her biri sāyesin G

- 1744 İdüp cān u gönülden şükr-i Yezdān
Hemāndem bī-tevaḳḳuf itdiler cān
- 1745 Ne gördüler ki bir şehri mu‘azzam
Felekveş ḳal‘ası ‘ālī vü muḥkem
- V55a 1746 Bakanlar ḥendeḳī içinde ābe
Şayarlar nüh sipihri bir ḥabābe
1747 Sevādı çeşm-i ḥubān gibi pür-nūr
Ḳamu merdümleri dil-şād u mesrūr
1748 Felek bümına nisbet bir ḥarābe
Güneş düşmiş ḥasedden tef ü tāba
1749 Zülāl-ı pür-şafası ḥayret-i Nīl
‘Uyün-ı çarḥa enhārī çeker mīl
1750 Aḳaydı cennete ol çeşme-i nūr
Yuridi āb-ı kevserden elin hūr
1751 Hevāsı dil-guşā ḥāki mu‘anber
Cinān bağına beñzer şuyı kevser
1752 Maḥallātu ser-ā-pā ḥūr u ḡilmān
Serāy u ḥavz-ı dīl-cū bāḡ u bustān
1753 Felek-āyīn buyūti tāk ber tāk
Cemāl ü ḥüsn içinde mihrveş tāk
1754 Açıp bāzārı içre teng sükker
Lebi mey-gün şanemler devr iderler
1755 Mezādı dem-be-dem ādem perīsi
Meh ü Behrām u Keyvān müşterīsi
1756 Sipihr-āyīn dükānlar kān-ı gevher
Şüreyyāveş yığılmış müşterīler
1757 Teselsül devr-i esvākında zāhir
Ḳalur resminde ḥayrān ‘aḳl-ı māhir
1758 Binālar kim olunmuş anda ‘ālī
Refiūl-ḳadr idi cennet ḥavālī
1759 Ser-ā-ser mermeri āyīne-girdār
Meh ü ḥurşīde her biri nümū-dār
- S54b 1760 ‘Uyün-āsā ‘ibādet ḥāneler pāk⁵²⁴
Ki mihrābına ebrū tāk eflāk
1761 Gül ü reyḥān ḥüsn ü ḥāşākı anuñ
Cinān bustānı şaḥn-ı pākı anuñ
1762 Görüp bu şehri Mu‘bed Şāh u Şehrū
İnüp topraḡa atdan sürdiler rü⁵²⁵
- V55b 1763 Olup Veys ile Veyrū şād u ḥurrem
Didiler yoḳdurur şimden girtü ḡam
1764 Ne bilsün naḳş-ı ḡaybī merd-i sāde
Keder fikrini ḳor vaḳt-i şafāda
- Candan ve yürekten Yezdan’a şükredip
hemen o anda durmadan can attılar.
Ne gördüler? Kalesi felek gibi yüce ve
saḡlam olan muazzam bir şehir gördüler.
Hendeḡi içindeki suya bakanlar, dokuz
göḡü bir damla sayarlar.
Sevdaları güzellerin gözü gibi çok nurlu.
Bütün halkı mutlu ve neşeli.
Felek, topraḡının yanında bir harabe; güneş
hasedinden sıtma olup titremekte.
Sefa dolu pınarı Nil’e şaşkınlık verir.
Irmakları feleḡin gözlerine mil çeker.
O nur çeşmesi cennete aksaydı huriler
(nehrin) Kevser suyundan ellerini
yıkarlardı.
Havası gönül açıcı, topraḡı amber kokulu,
suyu da Kevser olan bir cennet bahçesine
benzer.
Mahalleleri baştan ayaḡa huri ve ḡilman,
bahçelerinde gönül çekici havuzlar ve
saraylar...
Evleri gökler gibi çok kemerli, güzellik
içinde, güneş gibi kubbeli.
Dudakları şarap renkli güzeller Pazar içinde
daracak şekerler açıp dolaşırlar.
Sattıkları daima insan perisi. Ay, Behram
(Merkür) ve Keyvan (Satürn) ise
müşterileri.
Dükkanlar gökler gibi mücevher madeni,
müşterileri (Jüpiter) Süreyya (Ülker) gibi
çok.
Çarşılarının (para) döngüsü ortada.
Maharetli akıl, bu işleyişe hayran kalır.
Orada yapılan yüksek binaların şanı yüceydi
ve çevreleri cennet gibiydi.
Bütün mermerleri ayna gibi ve her biri ay
ve güneşin görünücüsü.
Mihrabına, feleḡin kemerinin kaş olduḡu
İbadethaneleri göz gibi tertemizdir.
Oranın çer çöpü gül ve reyhandır. Tertemiz
meydanı cennet bahçesidir.
Bu şehri gören Mubed Şah ve Şehrū attan
inip topraḡa yüz sürdüler.
Veyse ve Veyru mutlu ve sevinçli olup
“Bundan sonra gam yoktur.”, dediler.
Saf adam, geleceḡin gizli örüntülerini ne
bilsin? Zevk vaktinde sıkıntılı düşüncesini
unutur.

⁵²⁴ ‘ibādet-ḥāneler: ‘ibādet ḥānlar L K İ

⁵²⁵ atdan: -L K G V / rü: ser ü rü L K G V

1765	Çün insân oldı nisyândan ‘ibâret ‘Aceb mi kılsa dil ‘işıyânla gâret	İnsan unutkanlıktan ibaret olduğundan gönül, isyanla yağma yapsa şaşılır mı?
1766	Bir âdem şaldılar Firûz şâha Didiler kapuña geldük penâha ⁵²⁶	Firuz Şah’a bir adam gönderip “kapına sığınmaya geldik” dediler.
1767	Şehensâh idinüp ahvâli ma‘lûm Gehî mesrûr oldı gâhi mehmûm	Şahlar şahı durumu öğrenip kah sevindi kah endişelendi.
1768	Ĥavâşî birle istikbâle çıkdı ⁵²⁷ Firāvân ‘izzet ü iclâle çıkdı	Seçkin adamlarıyla ululamak ve hürmet sunmak için karşılamaya çıktı.
1769	Muşâfat eylediler cân u dilden Nicesiz didi renc-i âb u gilden	Candan ve gönülden kucaklaştılar. (Toz) toprak ve suyun sıkıntısından nasıl oldunuz?”, dedi.
1770	İdüp Mu‘bed daĥi hâlin hikâyet Kılup Behrâmdan bî-ĥad şikâyet ⁵²⁸	Mubed de hâlini anlatıp Behram hakkında sayısız şikayette bulundu.
1771	Ruĥını eyleyüp kan yaşla taĥrîr Ĝam u derd derûnın kıldı taĥrîr	Yüzünü kanlı gözyaşlarıyla yazdı. Dert ise gönlünün hâlini anlattı.
1772	İdüp Şehrû daĥi kan yaş revâne Dem-i âhile od urdı cihâne	Şehru da kanlı gözyaşları aktıp, ah dolu nefesıyla dünyayı ateşe verdi.
1773	Kılup nergislerin ebr-i güher-bâr Yolup sünbüllerini ağladı zâr	Nergis (gibi) gözleri, inci yüklü buluta döndü. Sünbül (gibi) saçlarını yolup inledi.
1774	Gelüp Veyseyle Veyrû daĥi nâlân Enîn ü nâle kıldılar firāvân	Veyse ve Veyru da gelip, uzun uzun ağlayıp inlediler.
1775	Cigerden lâle gibi yana yana Yudılar güllerin eşkile kana	Ciğerden lale gibi yana yana ağlayıp kanlı göz yaşlarıyla gül (yüz)lerini yıkadılar.
1776	İdüp Firûz şeh dilden ĥurûşu Bu demler şaldı cânı içre cüşü	Firuz Şah bu anda gönülden taşıp, canına çoşkunluk saldı.
S55a	1777 Tesellîler virüp bî-ĥadd u gâyet Didi kim derd u ĝam buldı nihâyet	Pek çok teselliler vererek dedi ki: “Dert ve keder son buldu.
	1778 Çü ben leşker çeküp idem neberdi Ėoparam ‘âlemüñ başına gerdi	Ben asker toplayıp savaştığımda alemin başına toz kaldırıyorum.
	1779 Deĝil Behrâm olursa Sâm u Rüstem Kılam rûzını şeb sûrını mâtem ⁵²⁹	Deĝil Behram, Sam ve Rüstem olsa bile gündüzünü gece, düğününü matem ederim.
V56a	1780 Eridem baĝrını pür yağ olursa Tozudam leşkerini taĝ olursa	Baĝrı yağ dolu olsa bile eritirim. Askerleri daĝ olsa bile toz ederim.
	1781 Girürse tıflveş taşdan ĥişârâ ⁵³⁰ Kılam tîĝümle baĝrın pâre pâre	Taştan kaleye çocuk gibi kaçsa bile kılıcımla onu parça parça ederim.
	1782 Çü pür dūd itdi devlet-i dūdmanın Yaĝup ĥâkister idem ĥânedânın	Kavminin devletini dumana bürür, hanedanını küle döndürürüm.
	1783 Şıdı sen serverüñ çün nâm-ı nengîn Uram câmına anuñ ĥahr-ı sengîn	Madem ki senin gibi bir liderin şöhretli adını karaladı. Onun kadehini kahr taşıyla kırarım.
	1784 Güneş gibi tutam çün âteşin tîĝ Duĥânın yile virem nitekim mîĝ	Güneş gibi ateşli kılıçlar tutayım. Dumanını da kara bulut gibi yele vereyim.
	1785 Olursa ĝam deĝil bergeşte tâli‘	Talih tersine dönmüş olsa bile ĝam deĝil. (Güneşin) doğuş yeri her zaman sabit

⁵²⁶ geldük: geldi K G

⁵²⁷ istikbâle çıkdı: istikbâl kıldı İ L K G V / iclâle çıkdı: iclâl kıldı İ L K G V

⁵²⁸ kılup: kılur L K / bî-ĥad :ĥâli S G

⁵²⁹ şeb: - L K

⁵³⁰ tıfl: la‘l V

	Degüldür ber-ķarār emr-i meṭālī ^c	değildir.
1786	Gehi iķbāl ü geh idbār olur yār Felek dün gün döner mānend-i pergār	Felek daima pergel gibi döner. Bazen talih bazen de talihsizlik dost olur.
1787	Hubūt u ric ^c ati çokdur sipihrūñ Gelüp gitmekdür işi māh u mihrūñ	Feleğin inişi çıkışı çoktur. Ay ve güneşin işi gidip gelmektir.
1788	Gerekmez dāyim olmaķ zār u maḥzūn Ciger pür-āteş ü dil ğarķa-i ḥūn	Her zaman inleyip mahzun olmak, gönlü kana bulayıp ciğeri ateş doldurmak gereksizdir.
1789	Niçün eyler kişi y ^c es-i ^c aṭiyye <i>Felīr-rahmāni elṭāfu ḥafiyye</i> ⁵³¹	İnsan niçin lutuf ümitsizliğine düşer. Allah'ın gizli lutufları vardır.”
1790	Muḥaşşal virüp ol şeh çok tesellī Naşihāt eyledi bu resme ḥaylī	Kısacası (Firuz) şah, pek çok teselli verip nice nasihatlerde bulundu.
1791	Velī baķduķça gönlin Veyse aldı Muḥabbet cānını girdāba şaldı	Ancak baktıkça gönlünü Veyse aldı. Aşk, canını girdaba düşürdü.
1792	Nazar āfet dūrür ehl-i hevāya Ķarardup göz düşer dām-ı belāya	Nefsine uyanlar için nazar bir beladır. (Nazar) göz karartıp bela tuzağına düşürür.
S55b 1793	Aña şeh bir nazardan oldı ^c aşık Nitekim şüret-i ^c Azrāya Vāmıķ	Şah Veyse'ye Vamık'ın Azra'nın yüzünü görünce aşık oluşu gibi bir bakışta tutuldu.
1794	Şaçından oldı cānı zār u meftūn Nitekim ṭal ^c at-ı Leylāya Mecnūn	Canı, Mecnun'un Leyla'nın güzelliğine bağlanması gibi, Veyse'nin saçlarına bağlandı.
1795	Görüp bī-perde ol ḥūsn ü cemālī Temāşā kıldı şun ^c -ı zū ^c l-celālī	O güzelliği ve yüzü doğrudan görüp Allah'ın sanatını seyretti.
1796	Lebinde yüz nemek çeşminde biñ nāz Sözi şehd ü boyı serv-i ser-efrāz ⁵³²	Dudağında yüz tuz(tat), gözünde bin naz. Sözü bal, boyu ise dik başlı bir servidir.
V56b 1797	Şaçı boynında müşğīn ^c anberine Güneş zer levḥadur sīmīn berine ⁵³³	Boynundaki saçı anber kokulu misktir. Güneş, gümüşten göğsüne altın levhadır.
1798	Dizilmişdür gülende jāle-mānend Külāhını keç itmiş lāle-mānend	Güldüğünde (dişleri) çiğ tanesi gibi dizilir. Başlığını lale gibi eğri koymuştur.
1799	Taḥammül birle şabrı pīşe kıldı Gönülünden şad-hezār endīşe kıldı	Tahammül ve sabrı huy edinmiştir. Gönlünden yüz bin düşünce geçti.
1800	Ziyāfet kaydını gördürdi fi'l-ḥāl Ķurup bir bezm-i ^c ālī kıldı iķbāl	Derhal ziyafet verdi. Teveccüh edip büyük bir meclis kurdu.
1801	Geçüp hoş şağına Mu ^c bedle Şehrū Oturdı şolına Veyseyle Veyrū	Şağına Mubed'le Şehru, soluna da Veyse ve Veyru geçip oturdu.
1802	Didi Fīrüz şeh iy şāh-ı kişver Ķılalum ^c ayş cem ^c olunca leşker	Firuz Şah dedi ki: “Ey ülkenin padişahı ordu toplanıncaya kadar yiyip içelim.
1803	^c Adū rağmına dün gün bezm olunsun ⁵³⁴ Pes andan soñra ^c azm-i rezm olunsun	Düşmanın inadına daima meclis kurulsun. Daha sonra savaşa tutuşulsun.
1804	Didi Mu ^c bedşehündür cümle fermān Degüldür keṭḥüdālīķ kār-ı mihmān	Her türlü emir Mubed Şah'ındır. Misafirin işi kahyalık değildir.”

Şıfat-ı bezm-i dil-firüz u midḥat-ı ^cayş-ı pür-süz*

Yakıcı yeme içmenin övgüsü ve gönül aydınlatıcı meclisin tasviri

⁵³¹ خفيه الطاف الرحمان فل

⁵³² beyit: -S B İ L K G

⁵³³ berine: yirine L K

⁵³⁴ olunsun: olsun L K

1805	Buyurdı şāh çekdiler simātı Müzeyyen kıldılar şahn-ı neşātı	Şahın emriyle sofralar kuruldu. Neşe meydanını süslediler.
1806	Nuķuller bezme virdi zeyn-i encüm Şahanlar şahn-ı çarhı eyledi güm	Mezeler, meclisi yıldızlar gibi süsledi. Sahanlar felek meydanını yok saydı.
1807	Alup destine sākī zer ayağı Güneş gibi tolandı şol u şağı	Saki eline altın kadehi alıp, güneş gibi sağı solu dolandı.
1808	İçildi hūn-ı düşmen gibi bāde Kadehlar virdiler endūhı bāde	Düşman kamı gibi şarap içildi. Kadehler kederi yele verdiler.
1809	Sürüp bir niçe gün bu resme ʿişret Kılup demler içüp cām-ı meserret ⁵³⁵	Birkaç gün bu şekilde eğlenip sevinç kadehinden içtiler.
S56a	1810 Olup şemʿ-i münevver meclis-efrūz Şebūñ kılbine açdı revzen-i rüz	Nurlanmış mum, gecenin kalbine gündüz penceresi açar gibi meclisi aydınlattı.
1811	Dem-i cān-perveri ʿūd-ı kāmāruñ Yolın urdı nesīm-i nev-bahāruñ	Udun kumru gibi iç açıcı nefesi ilkbahar rüzgarının yolunu tuttu.
1812	Rebāb u erġanūnı eyleyüp gūş Şarāb-ı erġuvānı kıldılar nūş	Rebab ve erganunu dinleyip erguvan renkli şarabı içtiler.
V57a	1813 Neyi inletdiler cān u ciġerden ⁵³⁶ Demi diñletdiler şehd u şekerden	Neyi candan ciğerden inletip nefesi (nağmeyi) bal ve şeker gibi dinlettiler.
1814	Defi ırlatdılar aheng-i demle ⁵³⁷ Kılı depretdiler hoş zīr ü bemle	Defi nefese uygun olarak çaldılar. (Saz) telini hoş pes perdeyle çaldılar.
1815	Dilin bezm ehlinüñ od eylediler Felek saķfını pür-dūd eylediler	Meclistekilerin gönüllerine ateş düşürdüler. Felek kubbesini dumanla kapladılar.
1816	Egerçi şah idi bādeyle mesrūr Velī kılmışdı ʿışk-ı Veyse pür-şūr	Şah her ne kadar şarapla keyifliydiyse de Veyse'nin aşkı onu perişan etmişti.
1817	Ruħı baġına itdükçe nigāhı Ciġerden eyler idi odlu āhı	Yüzünün bahçesine baktıkça ciğerden ateşli ahlak ederdi.
1818	Tutup cān ile güftārına gūşı Mey-i laʿlinden iderdi ħurūşı	Sözüne candan kulak verip yakut renkli şarapla coşardı.
1819	Aña dek kim şarāb u ʿışk-ı dil-ber ⁵³⁸ Alup şabrını şāhuñ kıldı mużtarr	Bir zaman sonra şarap ve Veyse'nin aşkıyla (Firuz) şah dayanamayıp sabrını yitirdi.
1820	Didi Bānūya kʿiy Belķıs-ı sāni ⁵³⁹ Tapuñdur kaşr-ı ʿiffet üzre bāni	Banu'ya dedi ki: "Ey ikinci Belkıs! Huzurun (makamın) iffet köşkü üzerine kuruludur.
1821	Saña duħter deyu ħaķk virmiş aħter Ne aħter āfitāb-ı heft kişver	Allah sana kız diye bir yıldız vermiş. Ne yıldızı, yedi iklimin güneşi!
1822	Peri midür nedür bu şun-ı nādir ʿAṭā kılmış tapuña ħayy u kādir	Hayat veren ve mutlak güç sahibi Allah'ın sana ihsan ettiği bu nadide sanat peri midir, nedir?
1823	Ne dil-keş nāmedür ol meh gibi rūy Ne müşġin ħāmedür bu şeb-şıfat mūy	O ay gibi yüz ne gönül çekici mektuptur. O gece gibi saçlar ne misk kokulu kalemdir.
1824	Nedür bu dürc-i laʿl ü kufl-ı yāķūt	Sinenin talih ve gönlün güç bulduğu bu yakut kilidi ve kutusu (dudaklar) nedir?

* -B İ L K / S55b G45a V56b

⁵³⁵ içüp: için S⁵³⁶ beyit: -G / demi: sözi L K // şehd u şekerden: cān u ciġerden V⁵³⁷ ırlatdılar: ıpratdılar: K,V⁵³⁸ şarāb u: şarāb-ı S,İ / şabrını şāhuñ: şāhuñ qarāruñ İ⁵³⁹ kʿiy: iy L K G

		Ki dil pür-kuvvat andan sîne pür kıt	
1825		Şaçı sünbülleri cāzū-yı dem-sāz Gözi nergisleri mest-i ser-endāz	Sümbül saçları sırdaş bir cadı, nergis gözleri pervasız bir sarhoştur.
1826		Çadi şimşādınıñ reftarı mehveş Lebi tütisünün güftarı dil-keş	Şimşad (Şimşir) boyunun yürüyüşü ay gibidir. Tutıyı andıran dudağının sözü gönül çekicidir.
S56b	1827	Gül-i sırābınıñ ābı güneşden Kemend-i zülfünüñ tabı hābeşden	Taze gülünün parlaklığı güneşten, saçlarının kemendinin kıvrımları Habeşistan'dan.
	1828	Zenehdānı gönüller āşiyānı Boyu cān bağınuñ serv-i revānı	Çenesi gönüllerin evi, boyu can bağının salıman servisidir.
	1829	Cebīni levhi nūr-ı şubhğāhī Ruḥı mehtābı mir'at-ı İlahī ⁵⁴⁰	Alnının levhası sabah nuru, yüzünün ışıltısı İlahi bir aynadır.”
V57b	1830	Yir öpüp didi Bānū iy şehensāh Güneş kollıkcıñ olsun çākerüñ māh	Banu yere kapanıp dedi ki: “Ey şahlar şahı! Güneş zabitan ve ay esirin olsun.
	1831	Bu duḥter kīm okuduñ adın aḥter Kenizüñdür saña vü bize duḥter	Adını yıldız diye çağırduğın bu kız sana hizmetçi, bize ise evlattır.
	1832	Bunuñ hüsnidür iden cānumuz zār Cemālinden cihān ḥalkı dil-efgār	Canımızı inleyen bunun güzelliğidir. Yüzünün güzelliğinden bütün alemin gönlü yaralıdır.
	1833	Yaratmış ḥaḳḳ Te'ālā hüsnin āfet ⁵⁴¹ Cemāli bahre beñzer pür meḥāfet	Allah onun güzelliğini bela olarak yaratmış. Güzel yüzü korku dolu bir denize benzer.
	1834	Şaçından yile virdük ḥānumānı Yıkup yaḳduḳ ḳadīmī dūd-mānı ⁵⁴²	Şaçından dolayı evi barkı yele verdik. Ezeli ocağımızı yakıp yıktık.
	1835	Bu dem zülfi gibi āvāre olduk Düşüp sevdālara ḡam-ḥāre olduk	Şimdi saç gibi avare olduk. Sevdalara düşüp gam yedik.
	1836	Ruḥından oda yaḳduḳ raḥt u baḥtı ⁵⁴³ Ki terk itdik ser-ā-ser tāc u taḥtı	Yüzünden ötürü bahtı, malı ve terk ettiğimiz tacı tahtı ateşe verdik.
	1837	Siyeh ḥālinden oldı rüzumuz şām Şeker la'linden olduk zehr-āşām	Kara beninden ötürü gündüzümüz gece oldu. Şeker dudaklarından zehir içer olduk.
	1838	Dehānıdır cenüñ rāz-ı nihānı Bize teng eyledi bu giñ cihānı	Saklılığın gizli sırrı olan ağzı bize bu geniş dünyayı dar etti.
	1839	Kemānı kaşlarından nātivānuz Ḥadeng-i ḡamzesinden cān-feşānuz	Yay kaşlarından dolayı bitkiniz. Bakışının oklarından ötürü can vermekteyiz.
	1840	Eridi baḡrumuz yaḡı ḡamından Kebāb itdik ciger odlu deminden	Gamından baḡrımızın yaḡı eridi. Ateşli nefesinden ciğerimiz yandı.
	1841	Ruḥı iken cihānuñ māh u mihri Çarañu kıldı çeşmi bize dehri	Yüzü dünyanın ayı ve güneşiyken, gözü bize cihamı karanlık etti.
	1842	Buḡün ḥāşıl ḡamından derd-i serdür Dil-i ḥünin ü çeşm-i pür-seherdür	Bugün gamıyla kazandığımız baş verme kaygısı, kanlı gönül ve uykusuzluktur.
S57a	1843	Cihānı eşk-i ḥūndan seyle virdük Çarār u şabr u hūşı yile virdük ⁵⁴⁴	Dünyayı kanlı gözyaşlarıyla sele; akli, iradeyi ve sabrı yele verdik.
	1844	Eger şāh itmese bu derde dermān ⁵⁴⁵	Eğer şah bu derde derman olmasa ümitsizlik

⁵⁴⁰ mehtābı mir'at: mehtāb-ı mir'at L K; mir'at-ı mehtāb S İ

⁵⁴¹ hüsnin: hüsn-i L K

⁵⁴² yaḳduḳ: yaḳduñ S

⁵⁴³ yaḳduḳ: yaḳduñ S

⁵⁴⁴ virdük: -G

⁵⁴⁵ itmese: itmeye V / eyler: ider S

		Bizi hākister eyler nār-ı hırmān	ateşi bizi kül eder.
	1845	Bilürsin ‘emmüni kim pîr olupdur	Biliyorsun ki amcan yaşlı, kalbi zayıf ve
		Za‘ifü’l-kalb u bî-tedbîr olupdur	tedbir alamaz olmuştur.
V58a	1846	Çü şeyhühet belâ-yı bî-devâdur ⁵⁴⁶	Yaşlılık devasız bir dert olduğundan genç
		‘Înâyet sen cüvân-dilden revâdur	gönüllü olan senden yardım beklemek
	1847	Cenābuñdan mürüvvet umageldük	münasiptir.
		Şehensāhdan fütüvvet umageldük	Büyükliğünden insanlık, şahlar şahından
	1848	Şehensāh didi iy Bānū-yı ‘ālem	mertlik umageldik.”
		Qo kayguyı dilüñ kıl şād u hürrem	Şahlar şahı (Firuz Şah) dedi: Ey alemin
	1849	Bugün Behrāmuñ işin ber-ṭaraf bil	hanımefendisi! Kaygıyı bırak, gönlünü
		Hemīn mihrüñle bizi pür-şeref kıl ⁵⁴⁷	mutlu ve siviçli eyle.
	1850	Ne minnet yiridür gayret bizümdür	Bugün Behram’ın bertaraf edileceğini bil ve
		Hākiqat gözleseñ hayret bizümdür	böylece sevginle bizi şerefendir.
	1851	Bunuñ gibi dem içündür qarābet	Minnete yer yok, gayret bizimdir. Dikkatli
		Ferāgāt fikrin itmekdür ğarābet	gözlemlesen hayranlık da bizdedir.
	1852	Egerçi katre deryādan cüdādur	Akrabalık böyle zamanlar içindir. Şaşılacak
		Ne deñlü yād olursa āşinādur	olan, (yardımdan) kaçınmayı düşünmektir.
	1853	Bu dem idüp şafādan bahrler nüş	Her ne kadar damla, denizden uzaksa da
		Olalum Veysenüñ şevkiyle pür-cüş	anıldığı oranda da yakınlaşır.
	1854	Qarābet yadına içüp kerābe ⁵⁴⁸	Şu anda zevkten denizler içip Veyse’nin
		Virelüm derd u ğam mülkin harābe	arzusuyla coşalım.
	1855	Bunu didi vü kıldı yaqasın çāk	Akrabalık hatırına büyük testi içelim. Gam
		Dizi üstine geldi cest ü çālāk	ve dert ülkesini harap edelim.”
	1856	Elinden yire şaldı zer ayağı	Bunu söyleyip yakasını parçaladı ve hemen
		Hemān mestāne qaldurdu çanağı	dizi üstüne oturdu.
	1857	Didi şevkümle nüş itmek gerek siz ⁵⁴⁹	Altın kadehi elinden yere atıp hemen
		Dil ü cān ile cüş itmek gerek siz	kendinden geçmiş şekilde kadeh kaldırdı.
	1858	Urup her birisi ser pāy-i şāha	Dedi ki: “Neşemle siz de içmeli, can u
		Muṭi‘üz didi emr-i pādişāha	gönülden coşmalısınız.”
S57b	1859	Birünidi çü ḥadden ol tekellüf	Hepsi şahın huzurunda baş eğip, “şahın
		İçen yüz yire urdı bî-tevaqqul ⁵⁵⁰	emirlerine itaatkarız.” dediler.
	1860	Bilür dā‘im sürenler rüziġarı	Bu yapmacıklı gösteriş, haddinden fazlaydı.
		Ṭolu şimdi mi urdı mīvezāri	İçen, durmadan yere yüz vurdu.
	1861	‘Aceb nış-i ğam u derd idi ol nüş	Dünyada devran sürenler her zaman bilirler
		Yıqıldı oturanlar deng ü medhüş	ki dolu, meyveliği şimdi vurmadı.
V58b	1862	Hem evvelden dimişdi şāh-ı pür-ḥāl	O içki acayip bir dert zehiriydi. Oturanlar
		Ki sākī şaklaya dārū-yı kıṭāl	dehşete kapıldı ve şaşkınlığa düştüler.
	1863	Kimüñ olursa sırren qaşd-ı cānı	Ayrıca şah daha önceden sakiye öldürücü
		‘İşāret demlerinden şuna anı ⁵⁵¹	zehri saklamasını söylemişti.
	1864	Çü ḥüsn-i Veyse kıldı şāhı meftün	Kimin canına gizlice kasdetmek niyeti
		Naşibi oldı Veyrünüñ ol afyon	olursa, bir işaretle ona sunulsun.
			Veyse’nin güzelliği şahı esir alınca
			Veyru’nun nasibi de afyon oldu.

⁵⁴⁶ beyit: -K / sen: bes G

⁵⁴⁷ kıl: bil İ G / hemīn: hemān S

⁵⁴⁸ yadına: şevkine G (kelimenin hemen altında **yādına** kelimesi yazılmıştır.)

⁵⁴⁹ şevkümle: şevkile L K

⁵⁵⁰ urdı: kodı V

⁵⁵¹ demlerinden: demlerinde V

- 1865 Ki gördi ıışk işi pâyâne irdi
Tehevür itdi nâ-ħağ kana girdi
1866 Didi çün ıışk içinde yol benümdür
Diken yoldan gidicek gül benümdür
1867 Bilinmez çünki bu kıâr-ı nihânî
Ĥalâyık dir şarâb urmuşdur anı
1868 Ne Şehrünüñ ne şâhuñ ne nigâruñ
Şanıcağ bâdeden aşlın bu kıâruñ
1869 Demümden dilleri olmaz elem-senc
Nüvâzişler kılup bezl eyleyem genc
1870 Baña nefretle nefrîn eylemezler
Karanup eylenüp kîn eylemezler
1871 Çü düşmenden olalar fâriğü'l-bâl
Benümdür Veyse itmez bir kışi kıâl
1872 Bunu fikr itmedi kim ġayret-i ġağ⁵⁵²
Cezâsın sevğ ider her kâre mutlağ

Aşk işinin sona erdiğini görünce öfkelenip haksız yere (Veyru'nun) kanına girdi.

Dedi ki: "Dikenli yoldan gidilerek alınan gül ve aşktaki yol benimdir."

Bu gizli işi kimse bilemez. Herkes: "Onu şarap bu hale getirmiş." der.

Şehru da şah (Mubed) da Veyse de bu işin nedeni olarak şarabı görecekler.

Kana girdiğim için gönülleri gamlanmaz. Merhamet gösterip hazinemi dağıttım.

Bana nefretle beddua etmezler. Sövüp söylenip kin tutmazlar.

Düşmandan dolayı gönülleri rahat olunca Veyse benim olur. Kimse de bir söz söylemez."

(Firuz Şah), Allah'ın (adil) gayretinin her işin cezasını mutlaka vereceğini düşünmedi.

Mevâ'iz-i dil-pezir ü neşâ-yih-i lâ-nazir*

- 1873 Gerekmez kıudreti her yirde ızhâr
Nice ikbâl olur kim virür idbâr
1874 Gözüñi bir dem aç iy merd-i ġâfil
Uyumaz ġün-ı nâ-ħağ şu uyur bil
S58a 1875 Çü mazlumuñ sirişki kıanlı şudur
Saña zâlim niçün kıan içme ġüdur
1876 Nola zâlim itdiğüñ tuymazsa âdem
Bilür ġod cev-be-cev ġallâğ-ı âlem
1877 Cezâñ irer Ĥudâyî nâzirüñ bil
Bugün irmezse yarın ġâzıruñ bil
V59a 1878 Ĥüdâyı dür ider fikrüñ aradan
Urursın ra'ıyı añılmaz yaradan
1879 Nedendür cânınuñ biñ ġam yidüğü
Olur çün ġalığ-ı âlem didüğü
1880 Getür sağı şarâbi kim ġamum var⁵⁵³
Elinden devrüñ ulu mâtemüm var
1881 Gel iy mutrıb ġamdan nevġalar kııl
Demüñ bâd-ı seherdür perde-der kııl⁵⁵⁴

Benzersiz ve gönle hoş gelen öğütler

İktidarı her yerde göstermek gereksizdir. Ne talihler vardır ki talihsizlik verir.

Ey gafil adam! Gözünü bir an için aç. Bil ki su uyur haksızın kanı uyumaz.

Mazlumun gözyaşları kanlı sudur. Ey zalim! Kan içmek senin için niçin huy olmuştur?

Zalimin yaptığından insanların haberi olmazsa ne olur? Alemin yaratıcısı (her şeyi) tek tek bilir.

Seni gözetleyenden ilahi cezanın geleceğini, bugün gelmezse bile yarın (için) hazırda olduğunu bil.

Allah'ı düşüncenden uzak edersin. Düşünürsün de Allah'ı anmazsın.

Canının bunca ġam yemesi nedendir? Alemin yaratıcısının dediğı olur.

Saki! Şarabı getir ki gamlıyım. Devrin elinden büyük matemim var.

Ey müzisyen! Gel de gamdan yas ağıtları oku. Sesin(nefesin) sabah rüzgarıdır, perdeyi kaldır.

CÂN-DÂDEN-İ VEYRÜ EZ-ZEHRÂB-I FİRÜZ ŞÂH-I TÛND-ĤÛ VE ŞİVEN-KERDEN-İ VEYSE VÛ

VEYRU'NUN KÖTÜ KARAKTERLİ FİRUZ ŞAHIN ZEHİRLİ İÇKİSİYLE CAN VERMESİ VE O MATEM

⁵⁵² itmedi: itmegi G

* -İ B L K G / S57b V58b

⁵⁵³ mâtemüm: mâtemim G

⁵⁵⁴ perdeler: perde der İ

ŞEHRŪ DER-FİRĀḲ-I MĀTEM-İ Ū*

AYRILIĞINDA VEYSE VE ŞEHRU'NUN
YAS TUTMASI

1882	Bu mātem kışşasınıñ nevha-sāzı Bu yüzden eyleyüp sūz ü güdāzı ⁵⁵⁵	Bu matem kıssasının ağıtçısı böylece yanıp yakıldı.
1883	Cihān āh-ı seherden çünki yandı Ḥalāyık ḥāb-ı gāfletden uyandı	Dünya sabahın ahından yandı. Halk gaflet uykusundan uyandı.
1884	İrüp ḥurşīd oda virdi cihāne Felekler çehresini yudı kıne	Güneş çıktı ve dünyayı ateşe verdi. Gök, yüzünü kanla yıkadı.
1885	Uzadup şāhsār-ı gül gibi el Şebūñ sünbül saçını yoldı tel tel	(Güneş), gül dalı gibi el uzatıp gecenin sünbül saçlarını tel tel yoldu.
1886	Nücümüñ dökdi eşkin jāle gibi Göğüñ kan itdi bağrın lāle gibi ⁵⁵⁶	(Güneş), yıldızların gözyaşlarını çiğ tanesi gibi döktü. Göğün bağrını lale gibi kanattı.
1887	Götürdi ḥābdan Fīrūz Şeh ser Buyurdi yine meclis bula zīver	Firuz Şah uykudan uyanınca yine meclis kurulmasını (danatılmasını) emretti.
1888	Yazılsun didi cān u dil ḥumārı ⁵⁵⁷ Söyünsün āb-ı meyden sīne nārı	“Gönlün ve canın baş ağrısı dağılsın. Yüreğimizin ateşi şarapla sönsün.”, dedi.
1889	Teğāfül gösterüp Veyrū deminden Didi dil-ḥastayuz Şehrū gamından	Veyru'nun hâlini bilmezden gelip dedi: “Şehru'nun gamıyla gönül hastasıyız.
58bS	1890 Girü cān bāğı meyden tazelensin ⁵⁵⁸ Felekler künbedi āvāzelensin	Can bahçesi şarapla yeniden tazelenin. Felekler kubbesi sesle dolsun.
1891	Uyansun söyleñüz Veyseyle Veyrū Buyursun bezme Mu'bed şāh u Şehrū	Söyleyin, Veyse ile Veyru uyansın. Mubed Şah'la Şehru da meclise gelsinler.
1892	Muḳarrer her biridür mest ü maḥmūr ⁵⁵⁹ Olur maḥmūr olanıñ hāli ma'zūr	Mutlaka her biri sersemlemiştir. Mahmur olanın hâli mazur görülür.”
V59b	1893 Tırup pes her biri mānend-i bīmār Perīşān-ḥātır u maḥmūr u evkār	Her biri hasta gibi, baygın, gönlü dağınık ve sıkıntılı kalktılar.
1894	Çü gördiler ki tolmış sīneler tāb Serāy-ı ḥābe başdan urdılar āb	Sinelere hararet dolduğunu görünce uyku sarayına baştan su vurdular.
1895	Meger Veyrū ki hergiz açmadı göz Ne cünbiş eyledi ne söyledi söz	Ancak Veyru asla göz açmadı. Ne bir söz söyledi ne de hareket etti.
1896	Gelüp bālini üzre Veyse pür-tāb Didi nāzile iy māh-ı cihān-tāb	Veyse, yatağına gelip, nazla dedi ki: “Ey cihani aydınlatan ay!
1897	Başuñ kaldur güneş üstüne geldi Seher nūrın güneş cān içre şaldı ⁵⁶⁰	Güneş doğup yükseldi, başını kaldırdı. Sabah, cana ışığını gönderdi.
1898	Yiter kılduñ şafādan ḥāb-ı nūşı Demidür cām-ı meyden eyle cūşı	Zevk içkisiyle bunca uyuduğun yeter. Şarap kadehiyle çoşmanın zamanıdır.
1899	Şeh-i devrān çekermiş intizārı Seherdür idelüm def-i ḥumārı	Zamanın şahı (Firuz), bizi beklermiş. Sabah vaktidir, mahmurluğumuzu atalım.”
1900	Ne deñlü söyleydiyse Veyse Bānū	Veyse ne kadar konuştuysa da Veyru ne

** zehr-āb: - L K

** -B/ S58a İ61a L68a K58b G47b V59a

⁵⁵⁵ eyleyüp: didi bu İ L K G V⁵⁵⁶ göğün: gönül L gülün K⁵⁵⁷ cān u dil: cān-ı dil: S G⁵⁵⁸ tazelensün: taze olsun: S / āvāzelensün: āvāze tolsun: S // kubbesi: künbedi S⁵⁵⁹ mest ü: mest-i S⁵⁶⁰ güneş cān içre: cihān bağına İ L K G V

	Ne deprendi ne çeşmin açdı Veyrū	gözünü açtı ne de kımlıdadı.
1901	Didi iy ʿiṣvesi çok nāz-pīşe İşüñ pür mekr ü destāndur hemīşe	(Veyse), dedi ki: “Ey nazı ve cilvesi çok! İşin daima hile ve numaradır.
1902	Demidür hūn-ı ejder idelüm nūş Yiter şat dehre şīrüm h̄ʿāb-ı har-gūş	Tam zamanıdır. Ejder kanı içelim. Aslanım! Tavşan uykusunu feleğe sat gitsin, artık yeter.
1903	Baňa küsdüñ gibi şabrum deñersin Yüceldüp kadrüñi boynum añarsın	Bana küsmüş gibisin. Sabrımı deniyorsun. Boynumu anarak değerini yüceltiyorsun.
1904	Uyanmazsañ geñez şimdi тұrayum ⁵⁶¹ Seni ben geñlü geñsüz uyarayum	Rahat uyanmazsan şimdi kaldırıyorum. Ben seni ister istemez uyandırırım.
1905	Şehā bildüm uyanmazsın güzāfın Bunu didi hemān açdı lihāfın	Ey şahım! Anladım ki boşuna uyanmıyorsun.” Böyle söyleyip hemen yorganını açtı.
1906	Elini gül gibi aldı eline Toladı şāh-ı bāzusın beline	Elini gül gibi eline aldı. Kolunu beline doladı.
59aS 1907	Geh ııırdı vü gāh öpdi lebinı Gehi oħşadı sıb-i gabgābını	Dudağımı bir öptü bir ısırdı. Bazen de çenesini okşadı.
1908	Muħaşşal bulmayup ol cānda güftār Şaçı gibi perīşān oldı dildār	Özetle sevgili (Veyse), o candan (Veyru’dan), söz duymayıp saçı gibi perişan oldu.
1909	Didi maħmürsın vardur şudāʿuñ Dimāğıdur bu h̄ʿāb-ı ızıtcāʿuñ ⁵⁶²	Dedi ki: “Sen mahmursun. Başında ağrı olmalı. Bu, yan üstüne yatma uykusunun (sonucu) hissidir.
V60a 1910	Dilüñ urmuş şarāb-ı ergüvānı Ve ger ne ol dem-i pür-cüş kanı	Gönlünü erguvan renkli şarap etkilemiş. Peki o coşkunkluk dolu anlar nerde?
1911	Gözüñ nergisleri nāz uyħusunda Süzülmüşler yatup yaz uyħusunda	Nergis gözlerin naz uykusundalar. Yaz uykusuna yatıp süzölmüşler.
1912	Ruħuñdur çünki verd-i sāye-perverd ⁵⁶³ Buħār-ı meyden olmuş lāle-i zerd	Yüzün gölge verici bir gül olduğundan şarabın buğusuyla sarı laleye dönmüş.
1913	Şarābı çok götürmezmiş mizācuñ Girü bir iki sağardur ʿilācuñ	Bünyen şarabın fazlasına dayanmazmış. Artık bunun ilacı bir iki kadeh içkidir.
1914	Urup hikmetde Cālinusdan dem Hemın тұrdı yirinden zār u pür-gam ⁵⁶⁴	Calinus’un hikmetinden dem vurup, gamlı ve inler vaziyette yerinden kalktı.
1915	Sürüp başına şandallu gül-ābı Döküp ağzına kāfūrī şarābı	Başına sandal kokulu gül suyu sürdü. Ağzına kafurī şarap döktü.
1916	Şunup şīrīn lebinden nūş-ı dārū Dir idi iy revānum kütü Veyrū	Tatlı dudağından ilaç içirip derdi ki: “Ey canımın gıdası Veyru!
1917	Kılayım bağrumuñ cedvārını ħal ⁵⁶⁵ Gözüñ bir dem açup tek kendüñe gel	Bağrımın safranını açayım. Yeter ki sen bir an gözünü açıp kendine gel.
1918	İdeyüm muklemlı tiryāk-i fārūķ Şifā olsun saña tek lā dimek yok	Gözbebeğimi sana panzehir edeyim. Yeter ki sana şifa olsun. Hayır demek yok!
1919	Ezeyim zehremi olmazsa pā-zehr Ki sensüz nūş-ı dārūdur baňa zehr	Sensiz içilecek ilaç benim için zehirdir. Panzehir bulunmazsa ödümü ezeyim.
1920	Devānı bilse idüm kırş-ı kāfur	Ey gözümün nuru! (Hastalığının) devasının

⁵⁶¹ тұrayum: тұrayun G / uyarayum: uyarayun K

⁵⁶² h̄ʿāb-ı: h̄ʿāb u V L K

⁵⁶³ çünki: hūb S / perverd: perver İ // zerd: zer İ

⁵⁶⁴ zār u: zār-ı S

⁵⁶⁵ bağrumuñ: bağrımuñ G

	Fedā idi tenüm iy çeşme-i nūr	kafur tanesi olduğunu bilseydim tenimi feda ederdim.
1921	Qılup bu resme bī-ḥadd sūz u sāzi ⁵⁶⁶ ‘İlāc emrinde dilden cān-güdāzı	Bu şekilde ilaçla ilgili hadsiz oranda acımayla yanıp yakılarak...
1922	Arayup cümle kânün-ı şifāyi ⁵⁶⁷ Qomadı itmedük hiçbir devāyi	bütün şifa kitaplarını arayarak araştırmadık hiçbir deva bırakmadı.
1923	Dem idüp beñzinüñ qanın getürdi Hezārān sihrile cānın getürdi	Bazen yüzünü kanlandırdı. Binlerce sihirle canını koydu.
S59b	1924 Gözün açup didi iy mäh-ı ‘ālem ⁵⁶⁸ Nedür ben bī-dil için bunca biñ ğam	Gözünü açıp dedi: “Ey alemin ayı! Ben gönlünden geçmiş için bunca gamlanmak niye?
	1925 Eridi ten tamām oldı mizācum Degüldür şerbet-i dāru ‘ilācum ⁵⁶⁹	Tenim eridi, sağlığım tükendi. Şifam ilaçlı içecek değildir.
	1926 Eger dār u ḥayāt ābād olaydı Etibbā mergden āzād olaydı	Eğer hayat ve yurt sonsuz olsaydı tabipler ölümden kurtulmuş olurdu.
V60b	1927 Maraž şihḥat-pezīr olmasa iy cān Olur semm-i efāī āb-ı ḥayvān	Ey can! Hastalık, sağlık kabul etmeseydi yılanların zehri ölümsüzlük suyu olurdu.
	1928 Ola çün cān u dil āşüfte aḥvāl Helilec qabz ider ḥarnüb ishāl	Can ve gönül perişan hallere düşünce helilec(bir çeşit müşil) kabız eder, keçiboynuzu ise ishal.
	1929 Şınup ten çünki çıqdı dest ü pādan Ne aşşı qalbe iy cān mūmyādan	Beden tükenip elden ayaktan çıktı. Ey can! Kalp için mummyadan ne fayda?
	1930 Yiter gönlüñ benüm çün pür-melāl it Göneldüm āḥiret ḥaqqın helāl it	Gönlünü benim için kederlendirdiğin yeter. Ben ahirete yöneldim. Hakkını helal et.
	1931 Ben uş gitdüm ne ḥacet bīm ü ümmīd Saña olsun ḥayāt u ‘ömr-i cāvid	İşte ben gidiyorum. Ümit ve korkuya ihtiyacım yok. Senin için sonsuz bir hayat diliyorum.
	1932 Baña çeşm-i bed urdı gerçi kim rāh İraq olsun ṭapuñdan çeşm-i bed-ḥ ⁵⁷⁰ āh	Her ne kadar kem gözler yoluma çıktıysa da kötü arzulu gözler senin huzurundan uzak olsun.
	1933 Baña irdiyse cām-ı mergden cūş Saña olsun şarāb-ı ‘āfiyet nūş	İçki bana ölüm kadehinden coşkunluk verdi ama sana sağlık şarabı olsun.
	1934 Şafā vü ‘ayş u ‘işretler deminde Belā vü derd ü miḥnetler ğamında ⁵⁷¹	Zevk eğlenme ve içki zamanında, bela, dert ve sıkıntılarla dolu gamlarda...
	1935 Şafā-baḥş ola ḥāküm cür ^a ñuzdan Dilüm yād ola devr-i qur ^a ñuzdan	toprağım şarabınızın tortusuyla zevklensin. Gönlüm talihli zamanınızda anılsın.
	1936 İçicek bağı qanın ḥumlaruñ şād Qılasın bu qatīl-ı ışkuñı yād	Küp küp yürek kanlarını mutlu bir şekilde içince bu aşk cinayetini hatırlarsın.
	1937 Gelicek ḥāküm üzre dāmen-efşān Añasın bu ğubāri iy perī şān	Ey peri namlı! Mezarımın toprağı üzerine gelip etek silktiğinde bu tozu (beni) anarsın.
	1938 Dirigā leblerüñden olmadın sīr Baña ḥ ⁵⁷² ān-ı eccl oldı gelü-gīr	Ne yazık ki dudaklarına doymadan eccl sofrası boğazımı tıkadı.
	1939 Benem bāğ-ı vişālüñ içre şol zāğ	Kavuşma bahçesinde bağırı yarım incirin

⁵⁶⁶ qılup: qılur İ / u: -S

⁵⁶⁷ kânün-ı: kânün u İ L K G / hiçbir: hergiz İ L K G V

⁵⁶⁸ mäh: cān İ L K G

⁵⁶⁹ şerbet-i: şerbet ü V

⁵⁷⁰ çeşm: dest S

⁵⁷¹ derd ü: derd-i S

⁵⁷² ḥ⁵⁷²ān: ḥün İ; ḥ⁵⁷²āb G

		Ki nīm encīr bağrın kıldı pür-dāğ	yaraladığı şu karga benim.
1940		Ziyānum irmemişken bāğībāna	Bahçivana bir zararım dokunmamışken
		Dimezdüm kim kıya bu kuşca cāna	(onun) bu kuş gibi canıma kıyacağını düşünmezdim.
60aS	1941	Şeb-i hicrūnde idi sīne pür-tāb	Ayrılık gecesinde sinem capcanlıydı.
		Çün irdüm rüz-ı vaşla eyledüm h ^v āb ⁵⁷³	Kavuşma gününe erince uyudum.
	1942	Dem-i maşşerde kim bīdār olam ben	Yüreğimin kanıyla iyi görüneyim diye
		Dem-i sīnemle hoş der-kār olam ben	maşşer anında uyanık olayım.
	1943	Alam bu intikāmı kātīlūmden	Bu intikamı katilimden alarak gönlümün
		Ten ü cānın yaqam nār-ı dilūmden	ateşiyle bedenini ve canını yakayım.
V61a	1944	Bugün tāt u kabāyī eyledüm terk	Bugün kabamı(kaftan) ve tacımı terk ettim.
		Ṭutam yārın vişālūñ dāmenin berk	Yarın kavuşmanın eteğini sıkı sıkı tutacağım.”
	1945	Bu deñlü didi vü yumdı gözini	Bu kadar söyleyip gözlerini kapadı. O anda
		Hemīn bir āh idüp kesdi sözini	bir ah çekip sustu.
	1946	Ne deñlü idegördi Veyse ibrām	Veyse ne kadar üstüne düştüyse de şefkatle
		Nüvāziş birle sa‘y u cehd u ikdām	uğraşıp çırpındıysa da...
	1947	Nefes gelmek daḥi olmadı hergiz	asla nefes alamadı. Veyse bu hāli görüp aciz
		Görüp bu hāli Veyse oldı ‘āciz ⁵⁷⁴	oldu.
	1948	Yaqasın yırtup itdi āh u efgān ⁵⁷⁵	Yakasını yırtıp ah ederek bağırap çağırdı.
		Ne efgān kıldı bağrın ser-te ser kan	Ne bağırap çağırması, bütün göğsünü baştan başa kanattı.
	1949	Ġamından zār olup ferzānesinūñ	Biriciğinin derdiyle inleyip anasının yanına
		Gelüp pāyīne düşdi anasınūñ	gelerek ayağına eğildi.
	1950	Didi kim bilmezem cānāne noldı ⁵⁷⁶	Dedi ki: “Sevgilime ne oldu bilmiyorum.
		Cemālī gülşeninūñ rengi şoldı	Yüzünün gül bahçesinin rengi soldu.
	1951	Ḥazān bergine döndi ergüvānı	Erguvanı (kanlı yüzü) sonbahar yaprağına,
		Semenler şaḥı oldı za‘ferānı	yaseminlerin dalı safrana döndü.
	1952	Baḡam zārı lebinūñ nīle döndi	Dudağının bakkam(kırmızı) zarı laciverde
		Sirişkinden ‘izārı ḡana yundı ⁵⁷⁷	döndü. Gözyaşlarıyla yüzü kana boyandı.
	1953	Ne açup nergisin baḡar yüzüme	Ne nergis (e benzer) gözünü açıp yüzüme
		Ne gül gibi ḡulağ urur sözüme	bakar ne de gül gibi sözüme kulak verir.
	1954	Yatur bülbul dili dem-beste vü lāl	Bülbul gönlü suskun ve sessiz yatıyor. Bu
		Beni āşüfte-dil kıldı bu aḥvāl	durum benim gönlümü dağıttı.”
	1955	İşidüp bu sözi Mu‘bedle Şehrū	Mubed ve Şehrū bu sözleri işitince dediler
		Didiler verd-i nāzük-ṭab‘ idi o	ki: “O, nazik yaradılışlı bir güldü.
	1956	Nefesden gözgü gibi jeng alurdu ⁵⁷⁸	Soluktan ayna gibi paslanır, buluttan nem
		Bulutdan nem güneşden reng alurdu	güneşten renk alırdı.
S60b	1957	Ne cān kim ‘itiyād ide şafāya	Zevke alışmış bir can, alelaide bir havaya
		Döyer mi degme bir āb-ı hevāya	/arzuya dayanır mı?
	1958	Şarāb içmekde ifrāt eyledi ol	O şarap içmekte ileri gitmişti. Bu selin suyu
		Belā seyl-ābı buldı bāğına yol	onun bağına yol buldu.
	1959	Çü başdan aḡa bend-i cān olur şu	Taşan bir su, ölümsüzlük suyu olsa bile can

⁵⁷³ rüz-ı: rüz u G

⁵⁷⁴ Veyse oldı: oldı Veyse İ L K G V

⁵⁷⁵ āh u: āh-ı S / kıldı bağrın: bağrın itdi S // ser-te-ser: ser-be-ser L

⁵⁷⁶ noldı: oldı L K

⁵⁷⁷ ‘izārı ḡana: ‘izār rengi L K

⁵⁷⁸ gözgü: göz L K / jeng: reng L K

- V61b 1960 Tatalum çeşme-i hayvānımiş o
Ki idmānı meyūñ bī-reyb ü efsūs
Ya felc u sektedür ya şar'a kábūs
- 1961 Tırup pes Mu'bid u Şehrū yirinden
Yanup her biri bu gam āzerinden
- 1962 Gelüp ol cānı gördiler yatur lāl
Tutup her biri destin zār u pür-ḥāl⁵⁷⁹
- 1963 Didiler iy nihāl-i verd-i sīr-āb
Başuñ kaldur gözüñ aç yeter it ḥ'āb
- 1964 Kıyām it kim şehēşeh muntazırdur
Ne kılqarsın ne söylersin ne şırdur
- 1965 Ne deñlü söylediler kılmadı gūs
Cihāndan fāriğ u ser-mest ü ḥāmūs⁵⁸⁰
- 1966 Uyanmağ fikri gitmiş cān u dilden
Elin yumış ser-ā-pā āb u kilden
- 1967 Görürler kim bu serv-i nāz-perverd
Düşüp kalmış teni serd ü ruḥı zerd

Sıfat-ı mātem der-ḥālet-i derd u gam *

- S61a 1968 Sehī servini bükmiş şarşar-ı merg
Hayatı şāḥı kalmış şöyle bī-berg
- 1969 Yañağı güllerinüñ ābı gitmiş⁵⁸¹
Gözi nergislerinüñ tābı gitmiş
- 1970 Çizarı lālesi nilüfer olmuş
Ciger yanmış teni ḥākister olmuş
- 1971 Vedā' itmiş seri bālin ü tāca⁵⁸²
Teni bedrūd kılmış taḥt-ı 'āca
- 1972 Kafesden eylemiş cān murğı pervāz⁵⁸³
Kādīmi āşiyānın özlemiş bāz
- 1973 Şu resme uyumış kim kıanması yok
Ebed şubḥına dek uyanması yok
- 1974 Lebi yāḳut iken pürüze olmuş
Cihāndan sır olup bīrūze olmuş
- 1975 Gözin yummuş cihān sevdālarından
Elin çekmiş zamān gavğālarından
- 1976 Görüp bu ḥālet-i dil-süzı andan
Fiğānlar itdiler derdile cāndan

alır.

Şarabın tiryakiliği hiç şüphesiz ya felç ya kan durması ya sara veya kábustur.

Mubed ve Şehrū bu gam ateşinden yanarak yerlerinden kalktılar.

Gelip o canın (Veyru'nun) suskun yattığını gördüler. Her birisi inleyip kederlenerek elini tuttular.

Dediler: "Ey taze gül fidanı! Başını kaldırıp, gözünü aç. Yeter uyuduğun.

Yerinden kalk, (Firuz) şah bekliyor. Ne kalkıyor ne konuşuyorsun. Bu ne sırdır?

Ne kadar söyledilerse de (Veyru) duymadı. Cihandan kopmuş, suskun ve baygın...

canından ve gönlünden uyanmak fikri gitmiş. Elini baştan ayağa su ve topraktan arındırmış.

Bu nazla beslenen servinin düşüp kaldığını, teninin soğuduğunu ve yüzünün sarardığını gördüler.

Gam ve dert hâlindeki matem tasviri

Fidan gibi boyunu ölüm rüzgarı eğmiş. Hayatının dalı böylece yapraksız kalmış.

Gül yanaklarının tazeliği, nergis gözlerinin ışığı kaybolmuş.

Lale yanağı nilüfere dönmüş. Ciğeri yanmış, vücudu küle dönmüş.

Başı yastığa ve taca, teni fildişinden tahta veda etmiş.

Can kuşu ezeli yuvasını özleyerek kafesten uçup gitmiş.

Hiç doymayacakmış gibi öylesine uyuyor ki ebediyet sabahına kadar uyanacağı benzemiyor.

Dudakları yakutken, firuzeye dönmüş. Cihandan gizlenip biruze taşı(gibi değersiz) /kısmetsiz olmuş.

Gözünü dünya sevdalarına kapamış. Elini zamane kavgalarından çekmiş.

Ondaki bu gönül yakıcı hâli görünce candan dertlenip inlediler.

⁵⁷⁹ zār u: zār-ı S

⁵⁸⁰ u: -S İ L K G

* der : u V

-İ B L K / S60b G50b V61b

⁵⁸¹ ābı: 'alı K

⁵⁸² seri: ser ü S

⁵⁸³ kafesden: nefesden L K

- V62a 1977 İdüp ser-cümle rûyın sâyeveş hâk⁵⁸⁴
Seher-âyîn yaqalar itdiler çāk
- 1978 Hûsûf itdi ruḡ-ı mâhı ṭabanca
Kemişdi incüler billūra rence⁵⁸⁵
- 1979 Görüp ol serv-i ra'nâyı şikeste
Gül ü reyhân yolındı deste deste
- 1980 Bu yaña Veyse vü ol yaña Şehrü
Diyüp vâ-ḥasretâ iy şâh-ı meh-rû
- 1981 Kılup eşk ile mâhı pür-sitâre
Hilâl-âyîn açup ḥurşide yâre
- 1982 Kılurlardı fiğân u âh u zârı
Yaqarlardı sipihr-i bî-ḳarârı
- 1983 Olup Mu'bed daḡi cânile nālân
Ḳopardı bir ṭarafdan âh u efgân
- 1984 Duhulveş dest-i ġamdan döğdi sîne
İrişdi nâleler çarḡ-ı berîne
- 1985 Didi Şehrü ki iy serv-i ḥayâtum
Senüñ öñüñde umardum memâtum
- 1986 Nihâl-i tâze idüñ şahn-ı cânda
Gül-i ḥandân idüñ bâğ-ı cihânda
- 1987 Diriğâ kim 'ömürden yimedini ber
Seni ṭoprağâ şaldı bād-ı şarşar
- 1988 Eyitdi Veyse iy dildâr-ı meh-rû
Diriğâ gülşenümden almadın bû
- 1989 Hümâ idüñ sipihr idi mekânüñ
Dün ü gün sînem idi âşiyânuñ
- S61b 1990 Seni bülbül gibi dâm itdi devrân
Benüm gül gibi bağrum eyledi kan
- 1991 İrişüp bu haber Firüz şâha
İşâret eyleyüp ḡayl u sipâha⁵⁸⁶
- 1992 Gelüp ser-cümle kıldılar fiğânı
Ṭutup feryâd u vâveylâ cihânı
- 1993 Cigerler yaqdılar mânend-i micmer
Ki düğından ġıdâlandı melekler⁵⁸⁷
- V62b 1994 Gül-âb-ı eşk ile her cânı maḥrûr
Eritdi ten nitekim şuda kâfûr
- 1995 Kılup zer taḡta na's-ı tâbnâkin⁵⁸⁸
Yudılar göz yaşıyla cism-i pâkin
- 1996 Şarup gül gibi nûrâni kefenler
İdüp tabütını pür misk ü 'anber
- 1997 Ṭutup el üzre ber-ser eylediler
Ser-i gerdüna efser eylediler
- Hepsi yüzlerini tamamen gölge gibi toprak edip, seher gibi yakalarını parçaladılar.
- Ay tutulması ayın yüzünü tokatladı. İnciler billura sıkıntı bıraktı (verdi).
- Gül ve reyhan o güzel serviyi kırılmış görünce deste deste yolundu.
- Bir yanda Veyse diğeri yanda Şehrü o ay yüzlü için "yazık, yazık!" dediler.
- Gözyaşlarıyla ay (yüzünde) pek çok yıldız oluşturup, güneşe ay gibi yaralar açtılar.
- Ağlayıp inlerlerdi. Kararında durmayan (dönek) feleği yakarlardı.
- Diğeri yandan Mubed de bağırıp çağırır candan inlerdi.
- Göğsünü gamın elinden davul gibi döverdi. İniltileri feleğin zirvesine ulaşırdı.
- Şehrü dedi ki: "Ey hayatımın servisi! Senin önünde ölmeyi umuyordum.
- Can bahçesinde taze fidandın. Cihan bahçesinde açan güldün.
- Yazık ki ömrün meyvesini yiyemeden, fırtına seni toprağa düşürdü."
- Veyse dedi ki: "Ey ay yüzlü sevgili! Gül bahçemi koklayamadın.
- Sen bir hümaydın ve mekânın göklerdi. Yuvan da her zaman kalbimdi.
- Devran seni bülbül gibi tutsak; benim bağrımı da gül gibi kan eyledi."
- Firuz Şah bu haberi duyunca askerlerine işaret etti.
- Hepsi gelip ağladı. Feryat ve inleyişler cihani kapladı.
- Buhurdan gibi ciğer yaktılar. Öyle ki melekler (buhurdanın) dumanından ġıdalandı.
- Kafurun suda erimesi gibi gözyaşının gül/kanlı suyuyla ateşlenmiş her canı eritti.
- Nurlu bedenini altın tahta koyup pak tenini gözyaşlarıyla yıkadılar.
- Gül gibi nurlu kefenler sarıp tabutunu misk ü anberle doldurup...
- elleriyle kaldırıp baş üzerine aldılar. Feleğin başına tac eylediler.

⁵⁸⁴ sâye: bād S İ / itdiler: kıldılar İ L K V

⁵⁸⁵ billura: billurī S

⁵⁸⁶ eyleyüp: eyledi İ L K G V

⁵⁸⁷ ġıdalandı: ġıdâ itdi S

⁵⁸⁸ taḡta: taḡt S

- 1998 Zemīnūñ çāk idüp bağrın felek san
O genci kıldılar hāk içre nihān⁵⁸⁹
- 1999 Du‘ādan eylediler ruḥını şād
Dönüp gıtdiler idüp āh u feryād
- 2000 Bu mātem üzre üç gün gıce gündüz
Fıgān u şıven itdi halk düpdüz
- 2001 Ne tenhā ādemi bu mātem için
Cihān yandı ser-ā-ser bu gam için
- 2002 Tokuz gök geydi çul ebr-i siyehden⁵⁹⁰
Kesildi bet beñiz mihr ile mehden
- 2003 Felekler bağrını kan eylediler
Melekler sevri kurbān eylediler
- 2004 Cıgerden nāle kıldı küh u sahrā⁵⁹¹
Yanup sengüñ dili acıdı deryā

Sıfat-ı mātem bā-ālāt-ı bezm *

- 2005 Olup şūrīde-dil ālātı bezmüñ
Akıtdı hūn-ı dil esbābı rezmüñ
- 2006 Tutuşdı odlu demler birle neyler
Dögüp gögsin kadın def kıldı çenber
- S62a 2007 Bilini bükdi çengüñ āh u efgān
Dilin od itdi gamdan ‘ud-ı nālān
- 2008 Eritdi bağrını şem‘-i dil-efrüz
Nitekim cānını mäh-ı siyeh-rüz
- 2009 Kadehler kana yundı bu elemden
Şürāhinüñ dili hūn taldı gamdan
- 2010 Sipend-i āzer oldı cān-ı micmer
Boyandı düddan saḳf-ı serālār
- V63a 2011 Cenibetler urundı zīn-i ma‘kūs⁵⁹²
Dühüller sīne döğdi nitekim kūs
- 2012 Derūndan kıldı şurnālar fıgānı
Ceresler pür-enin itdi cihānı
- 2013 Siperler rüyın itdi zaḥmdan çīn
Dehān-ı tır pertāb oldı hunin
- 2014 Kemendi tāb-ı gam pīçīde kıldı
Kemānuñ bağrını rencīde kıldı
- 2015 Çeküp itdi ‘alemler cebīni çāk
Yolup saçını kıldı tūğlar hāk
- 2016 Olurken cān u dilden böyle giryān
İderken sīneler derdile büryān
- 2017 Anı gördiler irdi birkaç ādem

Sanki felek, toprağın bağrını yardı da o
hazineyi (Veyru’yu) toprağa gizlediler.

Ruhunu dualarla şad ettiler. Ah çekip
inleyerek dönüp gittiler.

Halk bu matemden dolayı üç gün boyunca
durmadan ağlayıp inledi.

Bu matem ve gamdan dolayı sadece
insanlar değil, bütün cihan ağladı.

Dokuz gök kara bulutlardan elbiseler giydi.
Ay ve güneşin beti benzi karardı.

Göklerin bağı kan oldu. Melekler, öküzü
(boğa burcunu) kurban ettiler.

Dağlar ve ovalar ciğerden inledi. Taşın
gönlü yandı, deniz acı duydu.

Meclisteki aletlerle matemın tasviri

Meclisin aletleri perişan gönüllü olup savaş
vasıtaları gönül kanı akıttı.

Neyler ateşli nefeslerle tutuştu. Def,
göğsünü dövüp boyunu çember etti.

Ah çekişler ve iniltiler çengin belini büktü.
İnleyen udun gönlünü gamdan ateşe verdi.

Gönül aydınlatan mum kara bahtlı ayın
canını eritti.

Kadehler bu elemden kana boyandı.
Şürāhinin gönlü gamdan kanla doldu.

Buhurdanın canı ateş tütsüsü oldu.
Sarayların kubbelerini duman kapladı.

Yedek atlara ters eyerler kondu. Davullar
sinelerini büyük savaş davulu gibi dövdüler.

Zurnalar derinden inledi. Çıngıraklar cihanı
iniltilere boğdu.

Siperler yüzlerini yaradan buruşturdular.
Okun ucu kanla fırladı.

Gamın gücü kemendi büktü. Yayın bağı
incitti.

Sancaklar alınlarını parçaladı. Tuğlar
saçlarını yolup toprak ettiler.

Yürekler dert ile yapıp can u gönülden
böyle ağlarken...

hepsinin canı gamlı, gözü nemli birkaç
adamin yaklaştığını gördüler.

⁵⁸⁹ nihān: pinhān İ L K V

⁵⁹⁰ tokuz: tokuz K / beñiz: beñzer L G; meger K

⁵⁹¹ küh u: küh-ı S İ L K

* -İ B L K / S61b G51b V63a

⁵⁹² cenibetler: cenibes L K

		Kamunuñ çeşmi pür-nem cānı pür-ğam	
2018		İdüp Firüz şāha çehreler hāk Didiler ğamdan idüp yaqalar çāk	Firuz Şah'ın önünde eğilerek ve dertle yaka yırtarak dediler:
2019		Degüldür şehriyārā vaqt-i zārī Şeh-i Cürcān hārāb itdi diyārī	“Ey sultan! Ağlamamın vakti değildir. Cürcan şahı ülkeyi harap etti.
2020		Urup bir yanını mülkler götürdi Cihānı ser-te-ser tütüdi götürdi	Ülkenin bir kısmını vurup aldı. Bütün cihana hakim oluyor.
2021		Amān virmez göz açdurmaz każāvār Ki yir ü gök götürmez leşkeri var	Yere göğe sığmayan askeri kaza gibi, ne aman verir ne göz açtırır.
2022		Şikārın kıovagelmiş bu diyāre Kuşanmış cān u dilden kār u zāre	Avını takip için bu diyara gelmiş. Savaş için bütün arzusuyla kuşanmış.
S62b	2023	Bilüp bu yaña ‘azmin şāh-ı Mervüñ İştmiş bile seyrin māh-ı Mervüñ	Merv şahının buralara geldiğini, Merv'in ay yüzlünün buralarda dolaştığını duymuş.
	2024	Elümnden kanda cān iltür diyüp ol ⁵⁹³ Ser-ā-ser leşkeri yağmaya meşğul	Bütün askeri yağmayla meşguldur. O, (Mubed Şah benim) elimden canını nereye kaçırabilir demiş.
	2025	Eger itmezse şulţān çāre-i kār Olur mülk ü ra‘iyet hālī dūşvār	Eğer sultan bu işe bir çare etmezse halkın ve ülkenin hālī çok zor olur.”
	2026	Kānı şākī şol āb-ı la‘l-i hem-tā ‘Adū kānı gibi nūş idelüm tā	Saki! Hani şu yakut suyunun eşi. (Getir de) düşman kanı gibi içelim.
V63b	2027	Beni öldürdi ğam muţrıb nevā kııl Bir olmaz derde tuş oldum devā kııl ⁵⁹⁴	Müzişyen! Gam beni öldürdü. Şifa sun. Amansız bir derde düştüm derman sun.

**MAŞĀFF-KERDEN-İ BEHRĀM-I
ŞAF-DER BĀ-FİRŪZ ŞĀH-I
DİLĀVER VE KŪŞTE ŞODEN-İ
FİRŪZ ŞAH DERDEST-İ BEHRĀM-
I ENCŪM-SĪPĀH***

**SAFLAR YARAN BEHRAM'LA YİĞİT
FİRUZ ŞAHIN ORDUSUNUN SIRA
SIRA DİZİLMESİ VE YILDIZLAR
GİBİ KALABALIK ORDUSU OLAN
BEHRAM'IN FİRUZ ŞAHI
YAKALAYIP ÖLDÜRMEŞİ**

2028		Şehenşeh kışşayı çün gūş kıldı Şanasın zehr-i kātıl nūş kıldı	Şahlar şahı olayı duyunca öldürücü bir zehir içmiş gibi oldu.
2029		Ki cem‘ olmuş degüldi dāhi leşker Gider elden taħammül kılsa kışver	Daha ordu toplanmış değildi. Beklese ülke elden gidecekti.
2030		Didi cāyiz degüldür hergiz ihmāl Tehevür eyleyüp buyurdi fi‘l-ħal	İhmalde bulunmak asla doğru değildir dedi ve öfkelenerek derhal emir verdi:
2031		Süvār olsun sipāhı her ne kim var ‘Adūyı mülke kıoymamak durur kār	“Askeri olan herkes binip gelsin. Emrim (işimiz) düşmanı ülkeye sokmamaktır.
2032		Budur serdār olanlarda ħamiyyet Ki pāymāl olmadın mülk ü ra‘iyet	Lider olanların ülke ve halk ayaklar altında kalmadan koruma fikri böyledir.
2033		Kıla karşılayup düşmenle cengi Revā görmeye te‘hīr ü direngi ⁵⁹⁵	Gecikmeyi ve ertelemeyi uygun görmeden düşmanı karşılayıp savaşsın.
2034		Ĥazā‘ın kıapusın açdurdi yek-ser Didi kim āhen içündür bugün zer	Bütün hazinelerin kapısını açtırıp: “Bugün altınlarım demir içindir.” dedi.
2035		Çü kıapular açıldı genclerden	Hazinelerin kapıları açılınca altın ve

⁵⁹³ beyit: -K / diyüp: dip S // Bu ve önceki beyit TT L

⁵⁹⁴ tuş: duş K

* -B/ S62b İ64b L 73a K63b G52b V63b

⁵⁹⁵ görmeye: dutmaya S

- 2036 Demür ʔonlar biçildi sīm ü zerden
Sipāhın kıldı düpdüz ğarķ-ı pūlād
Dühüller sīne dōĝdi itdi feryād
- 2037 Hişār itdi demürden odlu cānlar⁵⁹⁶
Şitā-yı āhenīn-ten oldı leşker
- S63a 2038 ʕUķāb-āyīn ʕatup ķanat ķanada
ʕAlemler bāl ü per aʕdı hevāda
- 2039 Ƙopardı nāy-ı rūyīnler fiĝānı
Ki gümletdi zemīn ü āsumānı
- 2040 Yidinci gün diyince iki leşker
Biri birine oldılar berāber
- 2041 Biri deryā-yı ķulzüm biri ʕummān
Ki ķılmışlar dil ü cānile ʔuĝyān
- V64a 2042 Göricek birbirini bī-temehhül
Sunışdılar idişdiler teşāvül

**Sıfat-ı rezm u neberd ü hālet-i ceng-i
miñnet-i gerd***

- 2043 Bulutlar gibi ʔıtdı gökyüzin toz
Yaĝup bārān-ı tīr aʕdurmadı göz
- 2044 Ne diyem vaşfın ol ceng-i ʕāzīmūñ
Günü ʔoĝmışdı aşhāb-ı ʕahīmūñ
- 2045 Ƙomaķ ʕevĝānları olduķça ser-kūb
Döĝerdi güller ʕarĝa olup tob
- 2046 Zebān virüp sinānlar cān alurđı
Gören ol hāleti hayrān ķalurđı
- 2047 Kemān itdükçe ebrūdan işāret
Dil iķliminde tīr eylerdi ĝāret
- 2048 Dehān urup sipeh ĝuşına sūfār⁵⁹⁷
Dir idi furşatı fevt itme zinhār
- 2049 Yaķa yırtup demürden pirehenler
ʕAlemler geydiler ķanlı kefenler
- 2050 Zaĝımlar tīĝden ķan aĝlar idi⁵⁹⁸
Ney-i nāvek ciĝerler ʔaĝlar idi
- 2051 Ƙıķardı arķalardan beyza gönder
İderdi āşiyān başlarda şeş-per

**İştlāhāt-ı ʕilm-i hisāb der-vaşf-ı rezm-i
leşker-i encüm-nişāb***

- gümüştēn demir elbiseler biçildi.
Askerlerini baştan başa ʕeliĝe boĝdu. Savaş
davulları göĝüs dövüp feryat ettiler.
- Ateşli canlar (askerler), kaleyi demir gibi
saĝlamlaştırdı. Asker demir bedenli kış gibi
oldu.
- Bayraklar kartal gibi kanat kanada vurarak,
havada kanat aʕtılar.
- Tunçtan neyler inleyip yeri ve göĝü
gümlettiler.
- Yedinci gün zolunca iki ordu karşı karşıya
geldi.
- Biri deniz, diĝeri okyanus. Her ikisi de
candan ve gönülden coşkunluk içinde.
- Birbirlerini görünce mühlet vermeksizin
birbirinin üstüne yürüdüler.

**Tasa dolu savaşın durumu, kavga ve
harbin tasviri**

- Gökyüzünü bulutlar gibi toz kapladı. Ok
yaĝmuru yaĝdı ve göz aʕtırmadı.
- O büyük savaşı nasıl anlatayım?
Cehennemliklerin günü doğmuştu.
- Sopaları başa vurduķça, güller top olup
ʕarĝa vururdu.
- Mızraklar dil uzatıp can alır, o hāli görenler
şaşıp kalırdı.
- Yay, kaşı hatırlattıkça ok, gönül ikliminde
yaĝmacılık yapardı.
- Okun gezi askerin kulaĝına aĝzını vurup,
“fırsatı asla tepme” derdi.
- Demirden gömlekler yaka yırttılar.
Bayraklar kanlı kefenler giydiler.
- Yaralar, kılıçlardan dolayı kan aĝlardı.
Oklar ciĝerleri daĝlardı.
- Beyaz mızraklar sırttan ʕıķardı. Şeşperler
başları yuva edinirdi.

**Yıldız sayısınca askerin savaşmasının
anlatımında hesap ilminin terimleri**

⁵⁹⁶ demürden: demür S / cānlar: ğanlar: S

* G'de başlık: sıfat-ı rezm

-İ B L K / S63a G53a V64a

⁵⁹⁷ urup sipeh: urup sipeh İ / zinhār: iy yār L K G V

⁵⁹⁸ zaĝımlar: zaĝımdan L K/ ciĝerler: ciĝerden

* -İ B L K G / S63a V64a

	2052	Sinānlar dır˘lar bağrın sokerdi Şalıklar ƙadleri iki bukerdi	Mızraklar zırhların bağrını sokerdi. Salık (şesper)lar bedenleri ikiye bölerti.
	2053	Sipāh-ı cānibeyn itdükçe taṭbık Kemend eylerdi cem˘ ü gürz tefrik ⁵⁹⁹	İki tarafın ordusu karşılaştıkça kement, toplar gürz de ayırırdı.
S63b	2054	Ƙılıçlar tenleri tañşif iderdi Şumār-ı leşkeri taz˘if iderdi	Ƙılıçlar tenleri ikiye bölerti. Askerlerin sayısını iki katına çıkarırdı.
	2055	Virürdi darbı gürzüñ cāna kesri ⁶⁰⁰ Ėarāb olurdu yekser ˘ömr-i ƙaşrı	Gürzün darbesi canı bölerti. Eksilen ömürler tamamen harap olurdu.
	2056	TeĖābül ƙılsa şesper birle bir cān Dağı şığhat yüzün görmek ne imkān ⁶⁰¹	Şesperle karşılaştıran bir canın bir daha sağlık yüzünü görmesinin imkanı yok.
	2057	İdüp el-ƙışsa ceng-i ˘aşıkāne Zemīn ü āsumān boyandı ƙana	Kısacası āşıkane bir savaş yapılarak yer ve gök kana boyandı.
V64b	2058	Urup cān mülketine tiğler od BuĖār-ı demden oldu dehr pür-düd	Hañcerler can evini ateşe verdi. Solukların buğusundan gökler dumanla doldu.
	2059	Bürüyüp odlu demler çarĖ-ı rüyın Baƙırdan taşa döndi mihr-i zerrīn	Ateşli nefesler gökyüzünü bürüdü. Altın güneş, bakırdan tasa döndü.
	2060	Olup ƙanlar revān mānend-i Ceyhūn ⁶⁰² Semek gibi yüzerdi şevr-i gerdün	Kanlar Ceyhun nehri gibi aktı. Felek öküzü (boğa burcu) balık gibi yüzerdi.
	2061	˘Aceb baĖr idi ol Ėūn mevcı ādem Ƙi ĖarĖ-ı Ėayret idi Ėalk-ı ˘ālem ⁶⁰³	Dalgaları insan olan o kan denizi bütün halkı hayrete düşüren acayip bir denizdi.
	2062	Degüldi küşteler ƙābil Ėesāba ⁶⁰⁴ Gezerdi gülleler dönüp Ėabāba	Ölenlerin hesabını yapmak mümkün değildi. Gülleler su damlacığı gibi dolaşırdı.
	2063	Dönüp ırmağa ƙanlar şöyle taşdı Sipihrüñ yidi ƙat burcından aşdı	Kanlar ırmağa dönüp göğün yedinci katından aşacak kadar taştı.
	2064	Bihār-ı Ėūnda yalmanlar yüzerdi ⁶⁰⁵ Uzadup dil süñtüler yalmanurdu	Kan denizinde alevler yüzerdi. Kargılar dil uzatıp yalanırdı.
	2065	Kemānlar ƙıldıđınca tır-i bārān Göğüsler germişidi rezme ƙalkān	Yaylar ok yağmuru yağdırdıkça kalkanlar savaşa göğüs germişti.
	2066	Görür Behrām kim düşmen tayandı ⁶⁰⁶ Dem-i Ėayretle Ėıřm odına yandı	Behram düşmanın direndiğini görünce gayret nefesiyle öfke ateşine kapıldı.
	2067	İki yirden nitekim tiği bāđın Ƙuşandı biline Ėayret ƙuşađın	Gayret kuşağını beline kuşanıp kılıcının bağını iki yerden bağladı.
	2068	İdenler Ėırz-ı seyfiden Ėamāyil ˘Aceb mi olsa cāndan rezme māyil	Ƙılıç korkusundan ötürü muska yapanlar savaşa candan meyletse şaşılmaz mı?
	2069	İdüp pulāda müstağrağ özini Sipehden aldı yüz merd-i güzini	Kendisini çeliğe bürüyüp yüz seçkin askerini de yanına aldı.
	2070	Hemāndem top alup bir yire geldi Özin şancağ-ı düşmen üzre şaldı	Hemen o anda top alarak geldiği yerden düşman şancağının üzerine saldırdı.
S64a	2071	Didi cevşenveş olsa arĖamuz düz	Dedi ki: “Sırtımız zırh gibi örülse zırh

⁵⁹⁹ eylerdi: iderdi İ L K G V / gürz: gürzi İ

⁶⁰⁰ darbı: darb-ı İ / kesri: Ėiri L K G

⁶⁰¹ şığhat: -G

⁶⁰² ƙanlar: Ėūnlar İ

⁶⁰³ ĖarĖ: Ėayr L ; Ėayret K

⁶⁰⁴ degüldi: degüldür L K

⁶⁰⁵ yüzerdi: yunardı G

⁶⁰⁶ Bu beyit G’de 106 a’da. Sayfanın üst tarafında *yukarıdan kağıd 56* yazmaktadır.

		Zırh gibiyüz okdan yummazuz göz	gibiyüz, oktan göz yummayız.”
	2072	Kemānlar ideler çün tîr-i bārān ⁶⁰⁷	Yaylar ok yağdırdıkça düşman askerleri
		Sipāh-ı düşmen olur garq-ı tūfān	(ok)seline kapılır.
	2073	Tutup destinde düşmen gibi yayın	(Behram Şah), yayını elinde düşman gibi
		Yolına kim ki geldi aldı payın	tuttu ve karşısına çıkan herkes (oktan)
	2074	‘Adū haylin biri birine kardı	payını aldı.
		Pes āhîr dem şufūfî iki yardı	Düşman askerlerini birbirine karıştırıp
V65a	2075	Şalup Fîrūz şāhuñ üstine at	sonunda safları ikiye ayırdı.
		Benümdür didi haq virürse şehmāt	Atını Firuz Şah’ın üstüne salıp Hak izin
	2076	Görür Fîrūz şeh kim irdi Behrām	verirse şah mat (zafer) benimdir dedi.
		Depüp atın yürüdi kām u nā-kām	Firuz Şah da Behram’ın yaklaştığını
	2077	Fîrūzān oldı cānı hışm idüp tîz	görünce ister istemez atını sürüp ilerledi.
		Çeküp bir tîg-i āteş-bār u hūn-rîz	Canı öfkeden parladı ve kan dökücü, ateş
	2078	Murād idindi kim Behrāmı fi’l-hāl	yüklü bir kılıç çekti.
		Çalup tîgile ber-ser ide pā-māl	O anda Behram’ın başına kılıç çalıp ayak
	2079	Tamām alup ‘adūdan kīnesini	altına almayı istedi.
		Şovudup rāhat ide sīnesini ⁶⁰⁸	Düşmandan bütün kinini alıp yüreğini
	2080	Çü rezme hāzırū’l-vaqt idi Behrām	soğutup rahatlamak istedi.
		Yirinden itmedin Fîrūz şeh kām	Behram, her zaman savaşa hazır
	2081	Qoyup bir tîr-i dil-dūzı kemāne	olduğundan, Firuz Şah niyeti üzre daha
		Hemāndem haşmını kıldı nişāne	yerinden kıılmıdamadan...
	2082	Çeküp taldurdı hışm u kīnesinden	gönül delici bir oku yayına koyar koymaz
		Ne kalkan geçdi haşmuñ sīnesinden	düşmanına nişan aldı.
	2083	Öñin divşürmedin atdan yıkıldı	Öfke ve kinle oku öyle bir çekti ki
		Hemāndem cānını teslîm kıldı	düşmanının (Firuz Şah’ın) değil kalkanını
	2084	Çü Behrām ide burc-ı kavsi menzil	göğsünü de delip geçti.
		Eger Bercis ola olmaz muqābil	Kendisini toparlayamadan attan yıkıldı.
	2085	Belî vaqt-i nühüset baht-ı fîrūz ⁶⁰⁹	Hemen o anda canını teslim etti.
		Eger hürşîd ola olur sîyeh rûz	Behram (Merih), yay burcunu menzil
			edinince Jüpiter bile dengi olamaz.
			Evet, uğursuzluk anında parlak bir talihe
			sahip (olan) güneş bile olsa kara talihli olur.
		Mev’ize-i dil-pezir bā efsāne-i kemān u	Ok ve yay hikayesiyle gönlün kabul ettiği
		tîr *	öğüt
	2086	Hemānā āh-ı Veyrū idi ol tîr	O ok sanki kaderin yayından fırlayan
		Ki per-tāb itdi anı kavsi taqdîr	Veyru’nun ahıydı.
S64b	2087	Şağın incitme şāhum bî-günāhı	Şahım! sakın ahının oku, can alıcı şimşek
		Ki berq-i cān-sitāndur tîr-i āhı	olan günahsızları incitme.
	2088	Çü kalmaz yirde āhı bî-günāhuñ	Masumların ahı yerde kalmadığından
		Siper olmaz felek olsa penāhuñ	sığınağın felek bile olsa sana siper olamaz.
	2089	Qazā berki gibi bu bî-amān tîr	Bu amansız ok, kaza şimşegi gibi senin
		Senüñ çarhuñ bozup eyler qara yir	göğünü bozup kara yere döndürür.

⁶⁰⁷ tîr-i: tîr ü İ

⁶⁰⁸ şovudup: şoğudup İ L K

⁶⁰⁹ a) Belî Firūz vaqt nühüst taht L / ola: ise L G

* -B İ L K / S64a G106b V65a

	2090	Bugün dime baña karşı turur yok Murādum üzre pertāb eylerem ok ⁶¹⁰	“Bugün karşımda duracak kimse yoktur ve ben okumu istediğim gibi fırlatırım.” deme.
V65b	2091	Ne mazlūma ki tīrūñ rence virdi ⁶¹¹ Hemān öz cānuña işkence virdi	Okun hangi mazlumun canına sıkıntı verdiğiyse aynı şekilde kendi canına işkence etti.
	2092	Bilür iy tīre-dil ehl-i sa‘ādet Özine tīrūñi sehm-i şehādet	Ey kara gönüllü! Mutluluk ehli, okunun kendisi için ölüm sebebi olduğunu bilir.
	2093	Olur ol nāvek-i ney nāy-ı nālān Qılur tā rüz-ı maşşer her dem efğān	O kamyş ok, inleyen bir neye dönüşüp ta ki maşşer gününe kadar figan eder.
	2094	Vücūdun eyleyüp umāc-ı miñnet ⁶¹² Ser-ā-tā-pā ider tārāc-ı miñnet	Vücudunu dertle karıştırıp, baştan ayağa kadar keder yağmalar.
	2095	Sipihrūñ nice biñ katdür kemāni ‘Adedden taşradur tīr-i nihāni ⁶¹³	Göklerin binlerce kat yayı vardır ama gizli oku sayılamaz.
	2096	Seni merkez gibi idüp nişāne Kemīngāhuñda tırımış qaşd-ı cāne	Seni hedef gibi nişan almış ve pusuda durup öldürmek ister.
	2097	Irākdan eyleyüp qaşr-ı mesāfet Göz açdurmayup urur tīr-i āfet	Bela oku, uzak mesafeleri kısaltıp göz açtırmadan vurur.
	2098	Dirīgā cān u dil pūr-zañm u yāre Belā vü miñnetūñ gelmez şumāre	Ne yazık ki can ve gönül yarayla dolu. Bela ve sıkıntı ise sayısız.
	2099	Yine muhkem başarsın rezme pāyūñ Dükendi oñuñ vü yaşıldı yayuñ	Ayağını savaş (alanın)a yine sağlam başarsın. Okun tükendi ve yayın kırıldı (asıldı).
	2100	İnen ok gibi yüksek uçma gāfil Ki toprakdur şoñ ucı saña menzil	İnen ok gibi gafilane yüksekte uçma. (Çünkü) bu okun varacağı son nokta topraktır.
	2101	Qatı yāy gibi güç görme özüñe Şikest irgürmeyesin kendözüñe	Gergin yay gibi kendini çok güçlü görme. Sonunda kendini kırmayasın.
	2102	Qura çün devletūñ yāyın zamāne Murād oñı irer ol dem nişāne	Zamane, devlet / talih yayını kurunca istek oku o anda hedefine varır.
	2103	Dilerseñ alasin ok gibi menzil Yüri fırsat hevāsın gözle iy dil	Ey gönül! Ok gibi yol almayı dilerseñ fırsat havasını gözlemelisin.
S65a	2104	Bugün ok gibi iken kāmētūñ rast Neye toğrulsañ olur bī-kem ü kāst	Bugün boyun ok gibi dosdoğruyken neye yönelsen eksiksiz gerçekleşir.
	2105	Çü yarın qaddūñi devr idiser yāy Ney-i nālānveş olur işiñüz vāy ⁶¹⁴	Yarın boyunuz yay gibi bükülürse inleyen ney gibi her işiniz “vay” (pişmanlık) olur.
	2106	Qosañ ol yaya eşküñden kirişler ⁶¹⁵ Murāduñ üzre oñuñ şanma işler	O yaya gözyaşlarından kirişler koysan, okunun muradınca işleyeceğini sanma.
	2107	Felekler pehlivānın bī-bahāne Başar bu dest-i çenberden zamāne	Zamane, felekler pehlivanını bu devran elinden özürsüz bastırır.
V66a	2108	Hemān ok gibi ol maqşūda ‘āzim ⁶¹⁶ Feleklerle kemān-keşlük ne lāzım	Aynı şekilde o hedefe ok gibi varmak için feleklerle yay çekmenin gereği yok.
	2109	Qalāsūñ yok çü miñnet qabzasından	Sıkıntı kabzasından / sapından kurtuluşun

⁶¹⁰ eylerem: iderem S L K V

⁶¹¹ tīrūñ: gīrūñ K / hemān: hemān İ L K V

⁶¹² umāc-ı: evmāc V / Ser-ā-tā-pā ider: ser-ā-pā ider L; ser-ā-pā eyledün K

⁶¹³ ‘adedden: ‘adūdan İ

⁶¹⁴ olur işiñüz vāy: işūñ olısar vāy İ L K G V

⁶¹⁵ eşküñden: eşküñle İ

⁶¹⁶ hemān: hemān İ L K G V

	Ne umarsın felekler beyzesinden	yokken felekler miğferinden ne umuyorsun?
2110	Ururken hāke rū-mānend sāye Nedür oğ gibi yiltlenmek havāya	Gölgeni yere yüz gibi vururken, ok gibi havaya çıkmaya yeltenmek niçin?
2111	Dirīgā yile virdüñ fikr ü rāyı Yileksüz kalduñ iy merd-i hevāyi	Ey arzusunun esiri olan adam! Ne yazık ki düşünceni yele verip tüysüz kaldın.
2112	Ciger peykān-ı ğamdan toptolu rīş Senüñ cānuñ hevā almış ‘aceb iş ⁶¹⁷	Ciğer gam okuyla tamamen yaralanmış. Senin canın da şaşılacak şey ki havalanmış.
2113	Tapuñdur gerçi dehrüñ pehlivānı Kovaldan Lāmi’ī tīr ü kemānı	(Ey) Lami’i! Ok ve yayı kovduğundan beri feleğin pehlivanı senin huzurundur.
2114	Yiter kıl nükte tīrin dehre efsān ⁶¹⁸ Ne hācet eylemek hātır perişān	Nükte okunu feleğe atmayı bırak. Gönlü perişan etmenin gereği yok.
2115	Naşihat yayını yaş fāriğ ol var Nedür zūr ile kılmağ cāna āzār	Vazgeç de nasihat yayını kır. Cana zorla eziyet etmek de nedir?
2116	Olupdur seng-i hārā kalb-i ‘ālem Ne hārā kal‘a-i pūlād-ı muhkem	Alemin kalbi sert taş, taş da değil çelikten çok sağlam kale olmuştur.
2117	Felek-mānend tīr-endāz olursañ ⁶¹⁹ Oğuñ gibi felek-pervāz olursañ	Felek gibi ok atmak istersen okun gibi gökte uçarsan...
2118	Bu tīriñ anda hergiz yīri yoğdur Eger elmas ola te‘şīri yoğdur ⁶²⁰	Bu okun orada asla yeri yoktur. (Ok), eğer elmas bile olsa hiçbir etkisi yoktur.
2119	Dilerseñ dām olalar dāneyi şaç Fūsünü gizleyüp efsāneyi aç	Tutsak olmalarını istersen dane saç. Büyüyü bırakıp efsaneyi anlat.
S65b 2120	Girü saķı düzet bir tāze bezmi Ki göñlüm kıldı cān mülkine ‘azmi	Saki tekrar yepyeni bir meclis kur. Çünkü gönlüm can ülkesine gitmek istiyor.
2121	Gel iy muṭrıb demüñ āvāzelendür Sürüduñdan dil ü cān tāzelendür	Ey çalgıcı gel de nefesinden ses ver. Nağmelerinle canı gençleştir.

**NİŞESTEN-İ BEHRĀM-I SAF-DER
TAHT-İ FĪRUZ ŞAH-I NÜHS-AHTER
Ü ‘AŞIK KÜŞTEN-İ VEY BE-ŞEMSE
BĀNŪ Kİ DUĞTER-İ FĪRŪZ
ŞĀHEST VE DER HŪSN Ü HŪBŪ
ĤAYRET-İ MĪHR U MĀHEST***

**SAFLAR YARAN BEHRAM ŞAH’IN,
YILDIZI UĞURSUZ (TALİHSİZ)
FĪRUZ ŞAHIN TAHTINA GEÇMESİ
VE FĪRUZ ŞAHIN GÜZELLİKTE AY
VE GÜNEŞİ KISKANDIRAN KIZI
SEMSEBANU’YA AŞIK OLMASI**

V66b 2122	‘Adūsından çü Behrām aldı kīne Şovutdı hūn-ı düşmen birle sīne ⁶²¹	Behram Şah düşmanından kinini alınca düşmanın kanıyla yüreğini soğuttu.
2123	Sipāhuñ kalmayup ayruğ kararı ⁶²² Hemāndem tutdılar rāh-ı firārı	(Düşman) askerinin artık katlanacak güçleri kalmayınca hemen o anda firar ettiler.
2124	Döküp emvāl u esbābı ser-ā-ser Tağıtdı germ bāzārın o leşker	(Firuz Şah’ın) askerleri bütün mallarını bırakıp işlek pazarlarını dağıttılar.
2125	Olur şehsüz sipāhuñ hāli müşkül	Bedenin başsız olamayacağı gibi şahsız ordunun da hāli perişan olur.

⁶¹⁷ almış: itmiş V

⁶¹⁸ tīriñ: sırrın L K

⁶¹⁹ mānend: mānendi L K / gibi: -L // pervāz: endāz K

⁶²⁰ ola: olalar S

* -B / S65b İ67a L76a K67a G107b V66b

⁶²¹ şovutdı: şoğutdı İ L K G

⁶²² kalmayup: kalmaya İ kalmadı V

		Ki bî-ser pâyidâr olmaz beden bil		
	2126	Çü iqbâl eyledi Fîrûza idbâr Gidüp Behrâma kodı her ne kim var		Talih, Firuz Şah'a bahtsızlık oldu ve her nesi varsa Behram Şah'a verdi.
	2127	Zâferden behremend oldı çü Behrâm Bir iki gün o yirde kıldı ârâm		Behram Şah zaferden payını alınca bir iki gün o yerde kalıp dinlendi.
	2128	Haber-dâr oldı Veyrûnuñ deminden Niğârın ile Şehrûnuñ gamından		Veyru'nun ölümünden, Şehru ve sevgilisi Veyse'nin gamından haberdar oldu.
	2129	Buyurdı kûs-ı 'azmî urdılar tîz Herât üstine göçdi ol şabâ hîz		(Mubed Şah), yürüyüş davulunun çalınmasını emretti ve hemen saba gibi Herat'a göçtüler.
	2130	Bilüp bu hâli Mu'bed şâh u Şehrû Didiler baht bizden dönderüp rû		Mubed Şah ve Şehru bu hâli (yenilgiyi) görünce: Talih bizden yüz çevirmiş, dediler.
	2131	Dirîgâ sa'y idüp dün gün helâke ⁶²³ 'Aziz iken felekveş şaldı hâke		(Talih, onlar) gökler gibi yüceyken ne yazık ki daima helak etmek için çalışıp değersiz kıldı.
	2132	Qudüm-ı şûmumuz irdi Herâta Ser-â-ser 'ibret olduk kâ'inâta ⁶²⁴		Uğursuzluk dolu gelişimiz Herat'a vardı. Kainata büsbütün ibret olduk.
	2133	Bu yüzden eyleyüp her biri zârî Zarûrî düşdi gurbet ihtiyârî ⁶²⁵		Bu yüzden her biri inledi ve mecburen gurbete düştüler.
	2134	Olup Behrâmdan gâyet hirâsân Hemândem kıldılar 'azm-i Hôrâsân		Behramdan fazlasıyla korkup derhal Horasan'a doğru yola çıktılar.
S66a	2135	İricek şehre şöhret birle Behrâm Halâyık karşı varup kıldı ikrâm		Behram şehre şöhretiyle varınca halk onu karşılayıp ikramda bulundu.
	2136	Ser urup çehreler pâmâl olundı ⁶²⁶ Ne kim var 'arz-ı mülk ü mâl olundı		Başlar eğilip, yüzler ayaklara kapandı. Ne kadar mal mülk varsa hepsi sunuldu.
	2137	Döküp yaş gibi zer pâyî tozına ⁶²⁷ Şaçıldı rîk-i zer yazı yüzine		Ayağının tozuna gözyaşı gibi altınlar döküp, yüzüne kum gibi altın simler saçıldı.
	2138	Qılup Behrâmı bu tekrîmler ârâm ⁶²⁸ Herât ehline itdi luţf u in'âm		Bu ağarlamalar Behram'ı memnun etti. (Behram da) Herat halkına pek çok bağışta bulundu.
V67a	2139	Qılup hoş istimâlet birle dil-şâd ⁶²⁹ 'Adâlet yüzlerinden eyledi dâd		Hoş tesellilerle gönüllerini memnun etti. Adaletle yüzlerini güldürdü.
	2140	Çü bildi evce irdi baht-ı Firûz İdindi mesnedini taht-ı Firûz		Firuz'un bahtının burcuna erdiğini anlayınca tahtına geçti.
	2141	Güneşdür şan Hemel burcına geçdi Cihâna dest-i ihsânımı açdı		Sanki (Behram) Koç burcuna geçen ve dünyaya da ihsan elini açan bir güneştir.
	2142	'Uţarid kâtib-i divânı oldı Sarâyınuñ Zuhal derbânı oldı		Merkür, divan katibi, Zuhal (Satürn) ise kapıcısı oldu.
	2143	Kemer bağlandı Cevzâ gibi Bercis K'ola hizmetde hevrâ gibi Bercis ⁶³⁰		Jüpiter, hizmette ceylan gözlü güzeller gibi olmak için ikizler burcu gibi kemer bağladı (işe koyuldu).

⁶²³ idüp: ider İ G V

⁶²⁴ olduk: oldı L K / kâ'inâta: kâyinâta V

⁶²⁵ zarûri: zarûret İ L K G

⁶²⁶ olundı: oldı G V

⁶²⁷ yaş gibi zer: zer gibi yaş S

⁶²⁸ Behrâmı: Behrâm İ /ârâm: râm L K G V // luţf-ı: luţf u İ L K V

⁶²⁹ istimâlet birle: istimâletlerle İ L K G V

⁶³⁰ hizmetde: hizmetlere L K / hevrâ: Cevzâ V

- 2144 Öñinde çalmağa çengini Zühre
Tārāb-sāz itdi āhengini Zühre
2145 Kāmer olmağ [i]çün āhīr qarāni
Herātuñ da'vet itdi beglerini
2146 Didi şol devleti idbār bulmuş⁶³¹
Nühüset birle dün ü gün yār olmuş

Venüs yıldızı önünde çengini çalmak için neşeli makamlar çaldı.

En sonunda ayı yakın kılmak(talih) için Herat'ın beylerini davet etti.

Dedi ki: Uğursuzluk, şu devleti talihsizlik bulan (Mubed Şah)ın daima yoldaşı olmuştur.

Mezemet-i aḥvāl-i pīrī vü menkušat-kār-ı diğer*

- 2147 Ki ya'ni şāh-ı Merv-i şom' tāli'
Siyeh-rūz u siyeh dil necmi rāci⁶³²
2148 Uñudur buldugin ser-geşte ḥāli
Degirmende ağarmışdur şakalı
2149 Şakal şanmañ ḥaḳīkat penbedür ol
Tutup gūşın semā'a bağlamış yol
2150 Degül rīşi ağarmış dīdesi hem
Anuñçün kör ü kerdür 'aqlı her dem
S66b 2151 Kaçan kim ādem ola pīr ü fertüt⁶³³
Ḥired bī-ḳuvvet olur rūḥ bī-ḳut
2152 Tıolup enbār-ı cāni ḡalle-i āz
Ḳalır hırşı dehāni çāhveş bāz
2153 Çü çeşmi şīşelerdendür remed-dār
Ne tañ hırş ile olsa dem-be-dem zār⁶³⁴
2154 Olur çün ser-fürü rüsvālīgından⁶³⁵
'Aşāya tayanur a'amālīgından
V67b 2155 İştüm başım alup bunda gelmiş
Veḥāmet sāyesin bu yire şalmış
2156 Ḳudūmı nā-mübārekdür çün anuñ
Getürmüş size aşuben cihānuñ
2157 Anuñ kaçdına geldüm bunda bi'z-zāt
Herāt u şehr-i Cürcān ḳanı heyhāt

Yaşlılığın ve diğer eksikliklerin yergisi

Yani şom talihli, kara bahtlı, kara gönüllü, yıldızı döneke Merv şahı...

başı dönmüş halde bulunduğunu unuttur. Sakalı değinmende ağarmıştır.

Sakal sanmayın gerçekte o bir pamuktur. Kulağını tutup işitmek için yol diye bağlamıştır.

Sadece sakalı değil gözleri de ağarmıştır. Onun için akıllı her an hem kör hem de sağırdır.

İnsan ne zaman yaşlı ve bunak olursa akıl güçsüz, can gıdasız olur.

Can ambarı hırs mahsulüyle dolmuş. Hırsının ağzı kuyu gibi açık kalır.

Gözü şişelerden (camlardan) ağrıdığı için daima hırsından ağlasa şaşılmaz.

Rezilliğinden dolayı başı eğiktir. Körlüğünden dolayı bastona dayanır.

Duydum ki başımı alıp buraya kadar gelmiş ve korku, gölgesini buralara kadar getirmiş.

Onun gelişi uğursuz olduğundan (uğursuzluğu) cihanı aşıp buralara kadar getirmiş.

Ona kasdetmek için bizzat buraya geldim. Cürcan nerede, Herat nerede?

Der-mezellet-i füsūngeri vü menḳabet-i sūḫan-güsteri *

Söz taşımamanın ve büyücülüğün alçaklığı hakkında

⁶³¹ şol: ol İ L K G V

* menkušat: menḳıbet G

*-İ B L K / S66a G108b V67a

⁶³² necmi: bahtı G

⁶³³ ādem ola pīr ü: ola kişi pīri S ; ādem ola pīr-i V

⁶³⁴ zār: çār G V

⁶³⁵ beyit: -S

* der: -V

-İ B K / S66b L77a G109a V67b

- 2158 Dağı şol delletü¹-muhtâle-i dehr
Yılandur iki dillü virdüğü zehr
2159 İşi cādu gibi mekr ü füsündür⁶³⁶
Dili pür hîle cānı pür-fünündür
2160 Degül zen reh-zenidür ʿālemün ol
Ki şeytānidur el-ḥaḳ ademün ol
2161 İnek gibi saġar efsünla ayı
Binicek küpe seyreyler semāyı
2162 Kıurup bir dānenün altında biñ dām
Muḥiti bend idüp bādı kıılır rām
2163 Felekveş kağı piri itse taşvır
Kamer talʿatlu encüm dişlidir dir⁶³⁷
2164 Güneş gibi ögerse bir keli ger⁶³⁸
Bir altun başlu şırma saçlu eyler
2165 Güher dürcidür iki dişlü bir zāl
Şadefveş sözlerine güş urup kıal
2166 Virür ʿifrīt ü ğulün adını hür⁶³⁹
Şer u şüruñ sürür u mātemün sür
2167 Ğürābı şahin okur bümü kıaknüs
Uçurmasında çokdur anuñ efsüs
- S67a 2168 Tuta çün dil döküp avurda bāzār
Metāʿından kıılır āfākı bīzār
2169 İdüp āteş gibi düdü zer-endüd
Urur kıalbine çarḥuñ ğün gibi od⁶⁴⁰
2170 Anı Bānū sarāy idinmiş ol pır
Sarāyın od urup kıılmış kıara yir

**Kelimāt-ı tanz-engiz der-vaşf-ı hüsn-i
dil-āviz ****

- V68a 2171 Dağı ol duġter-i tābende-aġter
Güneş hüsnine çāker bende-i aġter
2172 Gözi cāzuları ehl-i fünündür
Saçı hindüları kıayd-ı cünündür
2173 Ne dem itse şeker-leblerle mey-nüş⁶⁴¹
Kıılmış āteşi āb ile pür-cüş
2174 Cemālinün yayılmış dehre çāvı
Cihān halkı kıılır hülķin müsāvi
2175 Dağı serv-i kıaddi nev-reste imiş
Ğül ile sünbülü hem-deste imiş

- Şu feleġin hileci kadını iki dilinden zehir
akıtan bir yılandır.
İşi cadılar gibi hile ve büyüdür. Ğönlü
dalavereyle camı da fenlerle doludur.
O bir kadın deġil alemin eşkiyasıdır.
Gerçekte erkeklerin şeytamıdır.
Ayı büyüyle inek gibi saġar. Küplere
binince gökyüzünde dolaşır.
Bir danenin altına bin tuzak kurar. Rüzgara
boyun eğdirip çevresini tutsak eder.
Felek gibi hangi yaşlıyı tasvir etse ay yüzlü
ve yıldız dişlidir der.
Eğer bir keli güneş gibi övse altın başlı
sırma saçlı diye tanıtır.
İki dişli bu ihtiyar bir inci kutusudur;
sözlerine istiridye gibi kulak ver.
Cin ve devleri huri; kötülük ve kargaşayı
sevinç, matemi de düġün diye adlandırır.
Kargayı şahin, baykuşu kaknüs diye çağırır.
Onun uçurmasında (abartısında) yalan
çoktur.
Dil döküp avurduyla pazarlığa girişti mi
satış nesnesinden ufukları usandırır.
Dumanı ateş gibi yaldızlayıp göġün kalbine
güneş gibi ateş vurur.
O ihtiyar Şehru'yu sarayına hatun edinerek,
sarayına ateş vurup kara yere çevirmiş.

**Ğönlün karıştığı güzelliġi anlatmada
alaycı ifadeler**

- O, güneşin, güzelliġine esir olduġu
parıldayan yıldız gibi kızının...
cadı gözleri hünerlidir. Hindü saçları da
cinlerle ilintilidir.
Ne zaman şeker dudaklarıyla şarap içse
ateşi su ile çoştururmuş.
Yüzünün güzelliġinin namı aleme yayılmış.
Dünya halkı onun yaradılışına denktir.
Ayrıca servi boyu yeni uzamıştır. Ğül ve
sümbülle el eylemiş (aynı güzellekteymiş).

⁶³⁶ cādu: cāzu V

⁶³⁷ talʿatlu: talʿat bu L K

⁶³⁸ beyit: -İ

⁶³⁹ virür :virüp S İ

⁶⁴⁰ kıalbine çarḥuñ: çarḥuñ kıalbine L K

** -İ B K / S67a L78a G109b V68a

⁶⁴¹ dem: dem ki G

- 2176 Ruḥından ṭalīci ber-geşte mihrüñ
Cemālinden dili yanmış sipihrüñ
- 2177 Gıřiftār-ı ḥusūf imiş hilālī⁶⁴²
Çekermiş çarḥ mihrinden zevālī
- 2178 Nücümüñ bağrı ḥālinden köyünmiş
İzārından çerāğ-ı meh söyünmüş
- 2179 Lebinden toyurmuş ḥalkı cāna
Zebānından yuremiş dehri ḩana
- 2180 Cıgerler ḩanı imiş la¹-i nābı
Şır imiş dişleri dürr-i ḩoşābı
- 2181 Deḩānı ‘ömr naḩdin çarḩa sürmüş
Lebi dürcine devrān mühr urmuş
- 2182 Şaçı bir yidi başlu ejder imiş
Ĝamından sīneler pür-āzer imiş
- 2183 Olanlar zülfi ḩullābında ber-dār
ḩalurmış ḩaşre dek zār u dil-figār
- S67b 2184 Zeneḩdānı belā zindānı imiş
Felek pergārı ser-gerdānı imiş
- 2185 Enārı düşürüp nārenci rence
Şıḩup işkenceler virmiş turunca
- 2186 İdüp müy-ı miyāni cerr-i eşḩāl
ḩııurmuş ḩikmet ehlin deng idüp lāl
- V68b 2187 Kemend-āsā şunup el şaçı bađın⁶⁴³
Serān-ı dehre ṭolarmış ayağın
- 2188 ḩurutmuş nāfenüñ ḩünını nāfı
ḩam itmiş şekl-i nūnı ḩadd-i kāfı
- 2189 Muḩaşşal uş bu evc ṭarrār u mekkār⁶⁴⁴
Bu dem kim muhtefilerdür perīvār
- 2190 Güneş gibi ‘ayān olmaḩ gerekdür
ḩamu ḩālī beyān olmaḩ gerekdür
- 2191 Çü yoḩdur size sūdı bu nihānuñ
‘Ayān idüp ḩıluñ def’in zebānuñ
- 2192 ‘Adūmı zāḩir idüñ dostāne
Müfid olmaz bilüñ ‘övr ü bahāne
- 2193 İşidüp bu ḩıṭābı cümle begler
Şehüñ pāyına düpdüz uruban ser
- 2194 Didiler iy şehensāḩ-ı felek-taḩt
Ki dün gün çākerüñdür devlet ü baḩt
- Yüzünden ötürü talihi alt üst olmuş.
Güzelliğinden göğün gönlü yanmış.
Hilal yüzü ay tutulmasına esirmiş. Gökler
onun güneş (gibi) yüzünden dolayı
kaybolurmuş.
Yıldızların bağrı onun beniyle yanmış.
Yanağından ayın ışığı sönmüş.
Dudağıyla herkese can verirmiş. Dilinin
kanıyla feleği yıkarılmış.
Halis şarabı cıgerlerin kanıymış. Dişleri
taze incileri kırarmış.
Ağzı ömr sermayesini feleğe yollamış.
Felek, dudağının kutusunu mühürlemiş.
Saçı yedi başlı bir ejdermiş. Göğsü
gamından dolayı ateşler içindeymiş.
Saçının çengelinde asılı olanlar mahşere
kadar gönlü yaralı ve iniltili kalırlarmış.
Çenesi bela zindanı; feleğin pergeli başının
dönmesiymiş.
Narı (göğüsleri), portakalı sıkıntıya
düşürmüş. Turuncu sıkıp ona işkenceler
vermiş.
Saçı gibi ince beli ağır yükleri kaldırarak
hikmet sahiplerini şaşırtıp dilsiz edermiş.
Saçının örgüsü kement gibi el sunarak
feleğin başına ayaklarını dolarmış.
Göbeği, nafenin kanını kurutmuş. *Kef* harfi
gibi boyu *nun* harfinin şeklini bükümlü
etmiş.
Kısacası işte bu hileciler ve yankesiciler şü
anda peri gibi gizlenmişlerdir.
Güneş gibi görünür olmak, her durumu
açıklamak gerekir.
Bu gizliliğin size bir faydası yoktur.
Açıklayıp dilinizden gizliliği kovun.
Düşmanımı dostça gösterin. Özür ve bahane
sunmak faydalı olmaz.
Bütün beyler bu hitabı işitip şahın ayağına
doğrulukla baş vurdular.
Dediler ki:“Ey taḩt felek gibi yüce, talih ve
mutluluğun daima kendisine esir olduğu
sultan!

**Sıfat-ı āşub-ı dehr ü ḩalet-eyyām-ı pür-
ḩahr***

**Kahr dolu ḩālın ve feleği karıştırmannın
(fitnenin) tasviri**

⁶⁴² imiş: itmiş İ G

⁶⁴³ bağın: bağı İ L K G V / seran: ser-ā-ser K // ṭolarmış: dolarmış K/// ayağın: ayağı İ L K G V

⁶⁴⁴ uş: - S L K

* -İ B K / S67b L79a G110a V68b

	2195	Bu deñlü kışşadan olduĥ haber-dār Çün oldı feth ü nuşret tâpuña yār ⁶⁴⁵	Fetih ve yardım sana yar olunca biz de olaydan haberdar olduk.
	2196	Ĥaber virdükde ürküp vārı şehriñ ⁶⁴⁶ Taĥıldı germ iken bāzārı şehriñ	Haber erişince bütün şehir halkı korktu ve şehrin pazarı capcanlıyken daĥıldı.
	2197	Düşüp baş kayısı her merd-i kārā Yüz urdı kudreti olan firāra	Herkeste yaşama endişesi oluştu. Gücü olan herkes firar etti.
	2198	Olup anlarda ĥāzır yol yaraĥı Göttürdiler bu kişverden ayaĥı	Onlar da böylece yol hazırlığı görüp bu ülkeden çekip gittiler.
	2199	Diyürek Hind u Sind u Çin ü Māçin Maĥarr idindiler bir gice için	Bir gece oturup Hint, Sind, Çin ve Maçin deyip durdular.
S68a	2200	Bu deñlü şehir içinde söylemişler Ĥorāsāndan yaña ‘azm eylemişler	Şehirde Horasan’a doğru yola çıktıkları söylentisi duyulmuş.
	2201	Şular kim şoylamışlardır şoyını Geçürdüñ didiler Amū şuyını	Bunlar soylarını yüceltmek için Amu (Ceyhun) nehrini geçirtin dediler.
	2202	Egerçi az idi anlarda hem-pā Velī çok kimseden yimezdi pervā	Her ne kadar onların yoldaşı azsa da çok kimseden korkmazlardı.
V69a	2203	Ki ĥalkuñ olmışıdi başı kāyı Ĥamunuñ şaşmışıdi pāy-ı rāyı	Halkta baş kaybetme (ölüm) kaygısı vardı ve herkesin düşünce ayaĥı şaşkındı.
	2204	Yimezdi kimse için kimse derdi Kedi olmışıdi şehriñ şir-merdi	Kimse kimse için gam yemezdi. Şehrin aslan yürekli bile kediye dönmüşü.
	2205	Delük isterdi şu kim gire gide Ola zār-i zeminde āremide	Su bile yer altına girip rahat etmek için kaçacak delik arardı.
	2206	Yilüp her yaña idüp pīç ü tābı Dil-i bād eyler idi ıztırābı	Rüzgarın gönlü her tarafa ıstırapla sıkıntı estirirdi.
	2207	Ĥişār olmışıdi şir ü bebre kühsār Siñüp kalmışıdi künc-i ĥārda mār	Kale aslan ve kaplan için daĥlık olmuş, yılan da mağara köşesinde sinip kalmıştı.
	2208	Periler kaçmış idi dīvlāĥa Vedāc itmişdi kuşlar berg ü şāĥa	Periler cinliğe kaçmışlardı. Kuşlar dala ve yapraĥa veda etmişlerdi.
	2209	Şu kim ‘anķā gibi ururdu lāfi Penāĥ idindi kaçup kūh-ı kāfi	Anka gibi laf edenler kaf daĥına kaçıp burayı sığınak edinmişlerdi.
	2210	Dir idi el-āmān gökden melekler Bu ĥamdan bī-ķarār idi felekler	Felekler bu gamla yerlerinde duramazlardı ve gökteki melekler de insaf dilerdi.
	2211	Kevākib dīdeden dökerdi kan yaş Meh ü ĥür toĥmayayduĥ dir idi kāş ⁶⁴⁷	Yıldızlar gözlerinden kanlı yaşlar dökerlerdi. Ay ve güneş de keşke doĥmasaydı derlerdi.
	2212	Başardı birbirini ĥalk-ı ‘ālem Ĥaçardı gölgesini görse ādem ⁶⁴⁸	Herkes birbirini ezerdi ve görünce gölgesinden (bile) kaçardı.
	2213	İdüp o başlar cengi başa baş Ĥişār içre toĥunmuşıdi taşa taş	O başlar, başa baş bir savaş yapmış ve kalede taşlar birbirine çarpmıştı.
	2214	Peder ferzendini kıoyup kaçardı Biri birine ĥalk uyup kaçardı	Baba oĥlunu bırakıp, halk birbirine bakıp kaçardı.
	2215	Bu ortalıkta onlar dāĥi iy şāĥ Ĥutup Turana ‘azmi rāĥ-ı bī-rāĥ ⁶⁴⁹	Ey şahım! Böyle bir ortamda onlar da Turan’a doĥru...

⁶⁴⁵ yār: kār L K

⁶⁴⁶ virdükde: irdükde V / germ iken: germken L K

⁶⁴⁷ toĥmayayduĥ: toĥayayduk İ

⁶⁴⁸ görse: şanup S

S68b	2216 Firār itmişler açup murğveş bāl Bu miqdār olmuşuzdur vākıf-ı hāl 2217 Tevābî'den velî birkaç cevārî Cemāl u hüsne mānend-i havārî 2218 Şikest olup hevādan bunda qalmış Harem dārān şehūñ qaşrına almış	kuşlar gibi kanat açıp firar etmişler. Biz duruma bu kadar vakıfız. Fakat maiyetindekilerden güzelliğin havarisi gibi birkaç hizmetçi kız... havada kanadını kırıp burada kalmışlar ve harem görevlileri şahın sarayına almışlar.
Sıfat-ı hüsni cemāl ü midhat-i şun^c-ı zü'l-celāl*		Allah'ın sanatının övgüsü ve yüz güzelliğinin tasviri
V69b	2219 Ki var bir duğteri Firüz şāhuñ Cemālî dīde-dūzı mihr ü māhuñ 2220 Bedi'ü'l-hüsndür āfāk içinde Güneşdür berq urur nüh tāk içinde 2221 Dili tatlı sözi mānend-i sükker Lebi ol sükkeri kılmış mükerrer 2222 Semā iden gelür cān ile vecde Görenler rüyın eyler haqqa secde 2223 Zenehdānı qazup 'uşşāk için çāh Kılur Harutı efsünında gümrāh 2224 Dişi gevher lebi yakut-ı ahmer Teni kāfūr u saçı müşk-i ezfer 2225 Çü mehdür hüsni evvānında şemse Kömüş Firüz şeh adını Şemse 2226 Olurmuş ol periler bu melekle Ki rāzı söyleşürlermiş felekle 2227 Bugün esrāra hep vākıfdur ol māh Ki öldür cümletü'l-mülk-i şehensāh 2228 Kāmu zabtındadır māl u hazāne Bilür her qanda kim vardur define 2229 Şehensāh itse andan nola teftiş Ki ehlinden biter 'ālemde her iş 2230 Çü şāh işitdi beglerden cevābı Eyitdi Şemsedür kārūn şavābı 2231 Buyurdi bir niçe hādīm-serālar Alup lutf ile ol şāhı geleler 2232 Haber irdükde ol şāh-ı cihāne ⁶⁵⁰ Hezārān havf idüp oldu revāne S69a 2233 Dil-i pür-derd ü cān-ı bā-gām ile Ser-ā-tā-pā libās-ı mātēmile ⁶⁵¹ 2234 Kılup hidmet elin lutf ile der-ber Gelüp pāyına Behrāmuñ qodı ser	Firuz Şah'ın, güzelliği ay ve güneşin gönlünü delen bir kızı var. (O kız, sanki) ufukların güzellikte eşsiz olanıdır. Dokuz gök içinde şimşekler çakan bir güneştir. Dili tatlı, sözü de şeker gibidir. Dudağı o şekeri (sözü) tekrarlamış. Sema edenler candan coşkunluğa erer. Yüzünü görenler Hakka secde ederler. Çenesi âşıklar için kuyu kazar. Büyüsü Harut'u yoldan çıkarır. Dişi inci, dudağı kıvılcık yakuttur. Teni kafur gibi ve saç da güzel kokulu misktir. Güzellikte aydır ve köşkündeki güneş gibidir. Bu yüzden Firuz şah adını Şemse koymuştur. Periler bu melek (yüzlü) ile olup felekle gizli gizli konuşurlarmış. O ay yüzlü, şahın ülkesinin her şeyini bildiğinden bugün olup biten her şeyden haberdardır. Bütün mal ve hazine kontrolündedir. Nerede define olduğunu bilir. Dünyada her iş ehliyle yapıp ettiğinden şahlar şahı (her şeyi) ondan soruşturmalıdır. Şah beylerden bu cevabı işitince: "Bu işin doğrusu Şemse'dir." dedi. Birkaç harem ağasının o şahı (Şemse'yi) lutf ile alıp gelmelerini emretti. O cihan şahına haber eriştiğinde binlerce korkuyla geldi. Dert dolu bir gönül ve gam dolu bir canla, baştan ayağa bir matem elbisesiyle (geldi.). Hizmet elini lutufla göğsüne götürdü ve gelip Behram'ın ayağına başını sürdü.

⁶⁴⁹ rāh-ı bī-rāh: rāh u bī-rāh İ

* -İ B K / S68b L78b G111a V69a

⁶⁵⁰ irdükde: olduğda İ L K G V / idtip: ile S

⁶⁵¹ serātāpā: serāpā K

2235	Çekildi yüz edeble karşı tırdı Nihāl-i serve kıddi ta'ne urdı	Gayet edeplince karşısına geçip durdu. Boyu servi fidanını yerdı.
2236	Görenler didi kıdd kıamet kıyāmet İrem naħlını māt eyler bu kıamet ⁶⁵²	Görenler bu uzun boy kıyamettir. Bu boy, İrem bahçesinin fidanını mat eder, dediler.
V70a 2237	İdüp şeh dāhi biñ luḫfile ikrām Otursun didi bu serv-i gül-endām	Şah da bin ihsanla ikramda bulunup “bu gül-görünüşlü servi, otursun.”, dedi.
2238	Girü nāz ile baş urup oturdu Cemālinden niḫābını götürdü	Tekrar naz ile şahın ayağına baş sürüp oturdu. Yüzünden örtüsünü kaldırdı.
2239	Egüp başın nihāl-i tāze-mānend Tutup gül gibi gūş ol serv-i dil-bend	O gönüller esir eden (Şemse), başını körpe fidan gibi eğip kulağını gül gibi açıp kulak verdi.
2240	Kızardı dehşetinden lāle gibi Dizildi dürr gülünde jāle gibi	Korkusundan lale gibi kızardı. Gül yüzünde çiğ tanesi gibi inci dişleri dizildi.
2241	Fürüzān ḫüsni od urdı cihāne ⁶⁵³ Zeminden şu'le şaldı āsumāne	Parılayan güzelliği dünyayı ateşe verdi. Alevini yerden göğe gönderdi.
‘Aşık şoden-i Behrām-ı nām-dār bā Şemse bānū-yı gül-‘izār*		Namlı Behram Şah’ın, gül yüzlü Şemsebanu’ya âşık olması
2242	Göricek bir zamān şāh oldu ḫayrān Şarāb-ı la’li cānın kıldı sekrān	Şah, (Şemse’yi) görünce bir müddet hayran kaldı. Yakut renkli dudaklarının şarabı canını sarhoş etti.
2243	Hemīn cānına mihri odı düşdi Derūnından felek-āyīn tutuşdı ⁶⁵⁴	Hemen o anda canına ateş düştü. Gönülden gökler gibi tutuştu.
2244	Didi bu yüz degüldür āb u ḫāki Beşer kılmış Ḥudā bir nūr-ı pāki	Dedi ki: “Bu yüz sudan ve topraktan yaratılmamıştır. Allah arınmış bir nuru insan şeklinde yaratmıştır.
2245	Güneşdür bu felekden yire inmiş Ya ḫūrīdür ki cennetden yayınmış	Bu, gökten yere inen bir güneş veya cennetten gelen bir huridir.
2246	Benüm dün gün dilüm mağmūm u mehmūm Bu meh-rūy çün imiş oldu ma’lūm	Benim uzun süredir gamlı ve düşünceli olmamın, bu ay yüzlü için olduğu anlaşıldı.
2247	Şanurdum ‘aqlum alan Veyse imiş Beni meftūn iden ḫod Şemse imiş ⁶⁵⁵	Aklımı başımdan alanın Veyse olduğunu sanıyordum ama beni meftun eden Şemse’ymiş.
2248	Bugündür gün ḡam-ı ferdā belādur İşi ‘ariflerüñ naḫde şeledür	Gün, bugündür. Yarın endişesi beladır. Ariflerin işi seleyi nakit (akçe) için kullanmaktır.
2249	Dimiş ‘ışkile cānın bend idenler Nebürred ‘ışk rā coz ‘ışk-ı diğer	Canını aşkla bağlayanlar demiş ki: Bir aşkı bir diğer aşktan başkası alıp götürmez.
S69b 2250	Dilinden gitdi lābūd Veyse fikri Derūnın āteş itdi Şemse zikri	Gönlündeki Veyse düşüncesine gerek kalmadı. Şemse’yi anmak, içini ateşlendirdi.
2251	Didi ‘özr idüp iy cān sen bizümsen	Kusur edip dedi ki: “Ey can! Sen benimsin.

⁶⁵² irem: ḫarem İ L K G V

⁶⁵³ oda virdi: od urdı V

* -S İ B L G V / K71b

⁶⁵⁴ tutuşdı: dutuşdı L K / G nüshasında bu beyitten itibaren hikaye diğer nüshalara göre 52 varak geriden, 60a’dan devam etmektedir. 111b’den 112a’ya geçerken sayfanın sol üst köşesinde 52 ..... yukarı bak karşılığı vardır ifadesi yer almaktadır.

⁶⁵⁵ imiş: -G

2252 Ayā sultān-ı hūbān sen bizümsen
 Gider ebr-i melālî gün yüzüñden
 Götür zulmet hicābın yılduzuñdan
 2253 Yeter zülfüñ gibi girdüñ siyāha
 Boyaduñ āsumāmı düd-ı āha
 V70b 2254 Olur zıddıyla her şey gerçi rüşen
 Velî hurrem gerek her demde gülşen
 2255 Gülüp bāğ-ı ruhuñ güller açılısun
 Seherveş dehre envāruñ saçılısun
 2256 Getürdüp niçe yük dibā-yı fāhîr⁶⁵⁶
 Vücüdün eyleyüp garķ-ı cevāhir
 2257 Atasından eger māl u eger genc
 Ne kim kıaldıysa virdi aña bî-renc⁶⁵⁷
 2258 Bir ol deñlü daħi virdi zamīme⁶⁵⁸
 Hezār ahsent ol luṭf-ı ‘azīme
 2259 Firāvān eyleyüp tekrīm şāhı
 Girü burcına emr itdi o māhı
 2260 Koyup ol demde āyīn üzre kābīn
 Ulu begler tıutup yekser rikābın
 2261 İletdiler hārīm-i hāş-ı şāha
 O hürşīdi felekveş bārgāha
 2262 Kānı sākī şu ‘adli cām-ı hūn-rīz
 Ki ‘işret demleridür tıtalum tīz
 2263 Vişāl eyyāmıdır muṭrıb nevā kııl
 Dil ü cān bezmgāhın pür-şafā kııl

**ZİFĀF-KERDEN-İ BEHRĀM-I
MÜŞTERĪ-FER BĀ ŞEMSEBĀNŪ-YI
MEH-PEYKER***

2264 Çü Behrām-ı dil-āver buldı kāmı
 Buyurdı bezm-i hāş u bezl-i ‘āmı
 2265 Üleşdüirdi şu deñlü māl u genci
 Ki fakre tövbe kıldı her dilenci
 S70a 2266 Tıolup envā‘ ni‘metden felekler
 Buħārından ğıdalandı melekler
 2267 İrişdi mūra gāv u peşeye pīl⁶⁵⁹
 Yir ü gök fazladan tıoldurdı zenbil
 2268 Olup şerbetler ırmaķ gibi cāri
 İrtüp sükker mezāk itdi biħārī
 2269 Şuvardı dehri yekser feyż-i cüllāb

Güzeller sultanı! Sen benimisin.
 Keder bulutlarını yüzünden dağıt. Karanlık
 perdesini yıldızından uzaklaştır.
 Saçların gibi karalar bağladığın yeter.
 Gökleri ahının dumanıyla boyadın.
 Gerçi her şey zıddıyla aydınlanır. Ama gül
 bahçesi her zaman şen olmalı.
 Yüzünün bahçesi gülsün ve gülleri açılısun.
 Nurun, sabah vakti gibi saçılısun.
 Nice kıymetli kumaşları getirtip vücudunu
 mücevherlere boğdu.
 Babasından kalan mal ve hazine her ne
 varsa tamamını sorunsuzca Şemse’ye verdi.
 Bir o kadar da fazladan verdi. Öyle büyük
 bağışa binlerce övgü.
 (Behram), Şemse’ye ikramlarda bulundu ve
 o ay yüzlü güzelin yerine geçmesini emretti.
 O anda merasimle nikah akçesini (mehrini)
 verdi ve ulu beyler üzenğisini tuttu.
 O güneş yüzlüyü felek gibi özel odaya,
 şahın özel haremine götürdüler.
 Saki! Şu kan dökücü kadehin eşi nerede?
 Yiyip içme zamanıdır, kadeh tatalım.
 Ey müzisyen! Kavuşma günleridir, çalıp
 söyle. Gönül ve can meclisini zevkle
 doldur.

**AY YÜZLÜ ŞEMSE’YLE JÜPİTER
IŞIKLI (TALİHLİ) BEHRAM ŞAH’IN
GERDEĞE GİRMELERİ**

Yiğit Behram mutluluğu bulunca özel bir
 meclis kurulmasını ve herkese ihsan
 saçılmasını emretti.
 Her bir dilencinin bile fakirliğe tövbe
 edeceği kadar mal ve hazineyi paylaştırdı.
 Gökler türlü türlü nimetlerle doldu.
 Nimetlerin buharından melekler ğıdalandı.
 Karınca’nın nasibine öküz ve sivrisineğe fil
 düştü. Yer ve gök selesini fazla fazla
 doldurdu.
 İçecekler ırmaķ gibi aktı, şekerler denizleri
 bile tatlandırdı.
 Gülsuyunun bereketi feleği suladı. Yer

⁶⁵⁶ dibā-yı: diyārı S / eyleyüp: eyledi L K

⁶⁵⁷ eger: ger V / aña: -G

⁶⁵⁸ virdi: kıldı L K ; itdi V

* -B / S69b İ70b L81a K72a G60b V70b

⁶⁵⁹ bu ve sonraki beyit: -K

- V71b 2286 Anuñçün gizlenür cān gibi ol nūr⁶⁶⁶
Ki çeşm-i bed cemālinden ola dūr
2287 Meger gerdek gicesin bildi eflāk
Ki altun lüceyinlik kırdı çālāk
2288 İdüp kaşırını pür enva^c-ı tezyīn
Bezer altunla bir büthāne-i Çin
2289 Aşar her yaña bir dībā-yı şad-reng
Ki reşk eyler nigaristān-ı Erjeng⁶⁶⁷
2290 Ki ya'ni germ olup bu bezme dilber
Tarabdan ola rüyı şem^c-i enver
2291 Koyup pes cāmı elden şāh-ı Behrām
Güneş burcına 'azm itdi ser-encām⁶⁶⁸
2292 Çü dehrüñ ol idi şahib-kırānı
Gelüp Şemseyle kıldı iktirānı⁶⁶⁹
2293 İrüp ol mäh daği yüz edeble
Hezārān şive vü şūr u şegable
2294 Öpüp şāhuñ elin pāyına düşdi
Cemālī 'akşinüñ āyine düşdi
2295 Murād oqın çü şeh yanında gördi
Sa'adet başını pāyında gördi
2296 Götürdi hākden ol serv-i nāzı
Muḥabbet birle 'arz itdi niyāzı
2297 Şaçı hırzın görüp dem-beste kaldı
Ḥamāyilveş qolın boynuna şaldı
2298 Ki atası ğaminuñ 'özrin itdi
Gehi vāşlı deminüñ şükryn itdi
S71a 2299 Nemek sünnet diyü qable'l-tenāvül
Şekerveş kübleden kıldı tenaqqul⁶⁷⁰
2300 Kılup vird ol cemālüñ öğmesini
El urup çözdü bir bir düğmesini
2301 Hicābı ortadan çün kim götürdi
Götürdi cāme ḥāb üzre getürdi
2302 Gidicek cāmeler ol nūr-ı bāhir⁶⁷¹
Güneş gibi bulutdan oldı zāhir
V72a 2303 Tūlū^c itdi kemāl-i dil-rübāyı
'Ayān oldı cemāl-i kibriyāyı
2304 Zuhūr itdi çün ol nūr-ı muşavver
Qomadı şāh-ı 'ālem öpmedük yir
2305 Olur çün fetḥ için ehl-i nüfūsa
Kilid-i vaşla dendān sīn-i büse
- O nur, kem gözler yüzünün güzelliğinden uzak olsun diye can gibi gizlenir.
Gökler adeta gerdek gecesi olduğunu bilip hemen altın gümüşlük kurdular.
Kasrını çeşit çeşit süslerle ve altınla, bir Çin puthanesi (tapınağı) gibi bezer.
Her tarafa (Mani'nin) Erjeng'deki güzel tasvirlerinin bile kıskanacağı yüz renkli bir kumaş asar.
O gönül alıcı Şemse yüzü sevinçten çok nurlu bir muma dönünceye kadar bu meclise sıcaklık verdi.
Behram Şah kadehi elden bırakıp sonunda güneş burcuna geçti.
Feleğin sahip kıranı (talihlisi) o olduğundan Şemse'nin yanına gelip yakınlaştı.
O ay yüzlü de yüz edeple ve binlerce işve ve naz ve çalımla varıp...
şahın elini öpüp ayağına eğildi. Yüzünün güzelliğinin yansımasıyla ayna düştü.
Behram Şah murat okunu yanında, mutluluk başını ayağında gördü.
O nazlı serviyi ayağa kaldırdı ve sevgiyle ricasını arz etti.
Saçının tılsımını görünce sus pus oldu. Kolunu muska gibi boynuna sardı.
Babasından dolayı özür dileyip bazen de kavuşma vaktinden dolayı şükürler etti.
Yemekten önce tuz sünnettir diye şeker gibi öpücüklerle meze yedi.
O güzel yüzü övdü ve eliyle düğmelerini tek tek çözdü.
Utangaçlığı ortadan kaldırınca çamaşırlarını da çıkardı.
Elbiseler de çıkarılınca o apaçık nur güneşin buluttan sıyırılması gibi görünür oldu.
Gönül kapan güzelin mükemmelliği ortaya çıktı. Gurur duyulacak yüzü görünür oldu.
O betimlenmiş nur ortaya çıkınca alemin şahı (Behram) öpmedik yer bırakmadı.
Dişler, nefis sahiplerinin kavuşma kilidini açması için *busedeki* sīn harfi olur.

⁶⁶⁶ gizlenür: gizlenüp S

⁶⁶⁷ eyler: ider G

⁶⁶⁸ ser-encām: şitābān S

⁶⁶⁹ kıldı: itdi V

⁶⁷⁰ diyü: diyüp V / tenaqqul: tenāvül L K G

⁶⁷¹ cāme: cām K

**Fethi Ʒal'a-i nihānī vü gūşāyış-i hıŷn-i
şadmānī ***

**Gizlilik kalesinin fethi ve mutluluk
hisarının açılması**

	2306	Hemān el urdı ŷeh genc-i nihāna Ʒatup ŷīr u ŷekerveŷ cānī cānā	Şah hemen gizli hazineye dokundu. Süt ve ŷeker karışımı gibi canı cana kattı.
	2307	Vişālī ni'emetinden tā ola sīr Ki ŷīrindür be-gāyet ŷehd-i bā ŷīr ⁶⁷²	Balın, sütle oldukça tatlı oluşu gibi, kavuşma nimetinden doyuncaya kadar (cana can kattı).
	2308	Meger ol yirde idi āb-ı hayvān Ki virdi mürde māhı cismine cān	Sanki ölmüş balığa can veren o ölümsüzlük suyu oradaydı.
	2309	Ʒılıp Behrām pes seyrende ta'cīl Dü-peyker burcına gösterdi taħvīl	Daha sonra Behram aceleyle gidip ikizler burcuna geçti.
	2310	Zafer sancağını idüp ser-efrāz Hücüm-ı Ʒal'a kıldı ol ser-endāz	O, başı dik, zafer sancağını dalgalandırıp kaleye saldırdı.
	2311	Egerçi ol hıŷār u burc u bāru Felek hıŷnına arz eylerdi nīrū	O kale ve burçlar her ne kadar feleğin sarp kalesine kuvvet arz etse de...
	2312	Velī bir cüz'î ceng ile be-nā-kām İrüp ol Ʒal'ayı feth itdi Behrām ⁶⁷³	Behram maksadına erememişken ulaşp basit bir savaşla o kaleyi feth etti.
	2313	MuƷaffal bir tılsım iken nihāde Der-i rahmet gibi oldu kuşāde	Kilitli bir tılsım gibi konulmuşken rahmet kapısı gibi açıldı.
	2314	Zihī dem kim Ʒılıp Ʒaddin kemāne Murād oķın iriŷdürdi nişāne	O an boyunu yay gibi eğerek istek okunu hedefine vardırıdı.
	2315	Şafaķdan oldu pür ser-çeşme-î hūr ⁶⁷⁴ Dem-i ŷubķ irdi rīzān oldu aķter	Güneş pınarı şafaktan doğdu. Sabah oldu, yıldızlar döküldü.
S71b	2316	Meger mest oldılar cām-ı ferahdan Taşup döküldi mey 'adlī Ʒadeķden	Ferahlık kadehinden sarhoş oldular. Şarap adalet kadehinden taşp döküldü.
	2317	Geçüp efsün u demden reng-i nāzik 'Acep naķş oynadılar dehre çāpük ⁶⁷⁵	İnce plan, büyü ve üfürükten geçip feleğe hızlı bir şekilde ilginç hile yaptılar.
	2318	Veyāķod māye-î cān idi ol hūn Ki ŷīr oldu revān mānend-î Ceyķhūn	Yahut da süt olup Ceyhun nehri gibi akan o kan, can mayasıydı.
	2319	Ne hikmetdür ki bir darbile ol ŷīr Aķıtdı kühkenveŷ çeşme-î ŷīr ⁶⁷⁶	Ne hikmettir ki aslan, bir darbeyle dağ gibi süt çeşmesi akıttı.
V72b	2320	Çü ŷāhuñ töldi cānī ķulķul ile Şarıldı ķonca gibi ol ķülile	Şahın canı ŷamatayla dolunca o ķül ile ķonca gibi sarıldı.
	2321	Olupehlū-be-pehlū dūŷ-ber-dūŷ Dil ü cāndan olundu nūŷ-ber-nūŷ	Yan yana, omuz omuza ķönülden ve candan içki üstüne içki içtiler.
	2322	ķülīni çün ŷekerle sūde kıldı ⁶⁷⁷ Ol odı ŷuyla āsūde kıldı	ķülüne ŷekerler ezdi ve o ateşi suyla söndürdü.
	2323	Dilin çün āb-ı ŷādi birle yudı ķīred bīdār oldu nefis uyudı	ķönlünü mutluluk suyuyla yıkadı. Aklı uyandı ve nefsi uyudu.

* -B / S71a İ73b L82b K73b G62a V72a

⁶⁷² bā: ile İ

⁶⁷³ Ʒal'ayı: Ʒal'a'î K

⁶⁷⁴ oldu pür: pür idi K pür L

⁶⁷⁵ çāpük: çābük V

⁶⁷⁶ aķıtdı: aķıdur G

⁶⁷⁷ çün: hūn-ı S İ L K

Demdeme-i hikmet ü zemzeme-i himmet*

- 2324 Çü bulduñ ‘âlemüñ bir dem vefâsın
Sür imdi ol demüñ yüz biñ şefâsın
- 2325 Ki dehrüñ niçe biñ dürlü demi var
‘Acâyib her deminüñ ‘âlemi var
- 2326 Gehi zevk u şafâdur gâh hayret
Gehi cevr ü cefâdur gâh ‘işret
- 2327 Dem olur kim sürersin zevk-i ‘âlem
Gelür dem kim çekersin niçe biñ gam
- 2328 Şafâsınuñ hezârândur ‘anâsı
Bağatursañ müşâheddür fenâsı
- 2329 Çün ola mâtem ü sürî mülâhâz⁶⁷⁸
Bu miñnet-hânedan kimdür alan haz
- 2330 Yir iken günde biñ kez dehrden let
‘Aceb demler sürer aşhâb-ı gaflet
- 2331 Bilürsin vaqt-i merg ol dem ne demdür⁶⁷⁹
Dem-i derd ü gam u qahr u nedemdür
- S72a 2332 Dem oldur kim derünuñ ide pür-hû
Dil ü cân mülkinüñ şâhı ola o
- 2333 Seni senden alup mest ide dâ'im⁶⁸⁰
Cemâl-i yâre hem-dest ide dâ'im
- 2334 Eger çi ‘ömrveş bir demdür ol dem
Bağatursañ iki ‘âlemdür ol dem
- 2335 Cihân içinde el-ħağ dem bu demdür
Qalan demler ser-â-ser derd u gamdur
- V73a 2336 Ne dem olsun o dem kim vire ğaflet
Hiçâbı ref' idicek ire ğaclet
- 2337 Çü hikmet demleridür bî-nihâyet
Olunsun kışşadan bâķi hikâyet
- 2338 Qoyup Behrâmı bu dem vaşl içinde⁶⁸¹
Diyelüm Veyse hecrin râh-ı Çinde
- 2339 Girü sâķi başından başla devri
Ki bağrum hûn idüpdür dehr cevri
- 2340 Kıl iy muṭrıb yine bir nev ser-âğâz
Ki sensin can u dil derdine dem-sâz

Himmet nağmeleri ve hikmet sözleri

- Alemin bir an için vefasını buldun. Şimdi o anın yüz bin zevkini sür.
- Feleğin tülü türlü anları ve her anının şaşılacak manaları var.
- Bazen zevk ve sefadır bazen şaşkınlık. Bazen eziyettir bazen eğlence.
- Bazen dünyanın zevkini sürersin, bazen de bin türlü gam çekersin.
- Sefasının binlerce zahmeti vardır. Bakıp dursan geçiciliği görülmektedir.
- Matem ve eğlence birlikte düşünülünce bu sıkıntı yuvasından kim haz alabilir?
- Gaflet ehli günde bin kez felekten dayak yiyince nasıl sefa sürebilir ki?
- Ölüm anının nasıl bir an olduğunu biliyorsun. Pişmanlık, kahır, gam ve dert anıdır.
- Kalbini gönül ve can ülkesinin şahıyla, “hû” ile doldurduğun an güzel anıdır.
- Daima seni senden alıp (benlikten sıyrıp), kendinden geçirsin ve yarın yüzüne dost etsin.
- O an her ne kadar ömür gibi bir an ise de dikkatle incelesen iki alemdir.
- Dünyada zaman şimdiki zamandır. Diğer zamanlar baştan başa dert ve gamdır.
- Utanmayı kaldırıp, şaşkınlık ve gaflet veren o zaman nasıl bir zaman olur ki?
- Hikmet zamanı sonsuz olduğundan gerisi kıssamızdan hikaye edilsin.
- Behramı kavuşma anında bırakıp, Çin yolundaki Veysenin ayrılığını anlatalım.
- Saki! Feleğin eziyeti bağrımı kanatmıştır. Kadeh doldurup döndürmeye tekrar başla.
- Ey çalgıcı! Yeni bir başlangıç yap. Çünkü can ve gönül derdinin sırdaşı sensin.

**GİRİHTEN-İ MU'BED ŞAH U
ŞEHRÜ BÂ VEYSE BÂNÜ EZ**

**MUBİD ŞAH, ŞEHRU VE VEYSE'NİN
İRAN'DAKİ TAHT
MERKEZLERİNDEN TURAN**

* -İ B / S71b L83b G62b K74a V72b

⁶⁷⁸ mâtem ü : mâtem-i L; mâtemî K

⁶⁷⁹ merg: dem İ

⁶⁸⁰ ide: ola G / cemâl: vişâl L K

⁶⁸¹ Behrâmı: Behrâm İ / diyelüm: kıoyalum S

TAHTGĀH-I ĪRĀN BE-KİŞVER-İ ÜLKESİNE KAÇMALARI
TŪRĀN*

Ser-āgāz-ı sūz-endāz ez zebān-ı ney-i
dem-sāz**

Yanık nefesli neyin dilinden yakıcı
anlatıma başlangıç

2341	Gel iy ney başla bülbülveş fiğāna Cigerden ıışk odıyla yana yana	Ey ney! Ciğerden aşk ateşiyile yana yana bülbül gibi inlemeye başla.
2342	Bu bezm içinde her dem zārı hoşdur Nefes tüt kim neyüñ tekrārı hoşdur	Bu mecliste her zaman inleyişler iyidir. Üfle ki neyin tekrar tekrar dinlenmesi hoştur.
2343	Demüñdür od iden dehrüñ dīlini Degül dehrüñ meh u mihrüñ dilini	Feleğin gönlünü ateşe veren nefesindir. Sadece feleğin değil ay ve güneşin gönlünü de.
2344	Dilinmişdür dilüñ dehr içre ğamdan Delinmişdür yanup sineñ elemden	Gönlün feleğin gamından dilim dilim olmuştur. Göğsün elemden yanıp delinmiştir.
2345	Mesīhā-demsin ihyā eyle dehri Ki cānum aldı dehrüñ zehr-i qahrı	Feleğin kahr dolu zehri canımı aldı. Sen İsa nefeslisin, feleğe hayat ver.
2346	Saña rūhu'l-ıudüsendür çü imdād Bizi luţfuñla kııl ol mülke irşād	Sana Cebrail'den yardım ulaşır. Bizi o makam için ihsanıyla olgunlaştır.
2347	Nefes kat' olmadın rehberlik eyle Ayağ baş tüt elüm serverlik eyle	Nefes kesilmeden (ölmeden) yol göster. Gel de elimizden tutup reislik et.
S72b 2348	Füsün-ı ıışkdan efsāne söyle Dil ü cān sırrını mestāne söyle	Aşkın büyüünden hikaye anlat. Gönül ve can sırrını sarhoşçasına söyle.
2349	Demüñden eylesünler perdeler çāk Simā'undan tırup raqş itsün eflāk ⁶⁸²	Nefesinle perdeler parçalansın. Felekler dinlemeyle kalkıp raks etsinler.
2350	Derüñdan cūşa gelsün mürde-diller Eritsün cānını efsürde diller	Ölü gönüller içtenlikle coşsunlar. Donmuş gönüller de canlarını eritsinler.
2351	Feleklerden melekler diñlesünler İşidüp hür u Rıdvān inlesünler ⁶⁸³	Göklerden melekler huriler ve Rıdvan dinlesin.
V73b 2352	Yakup defler bu oddan sinesin çāk ⁶⁸⁴ Dem-i şevkiyle kılsun çehresin hāk	Defler bu ateşle göğüslerini parçalayıp arzulu nefesleriyle yüzlerini toprak etsinler.
2353	Olunsun kışşalar Mihr ü Vefādan Dögülsün sīneler zevk u şafādan	Mihr ve Vefa hikayeleri anlatılsın. Zevkten ve coşkudan göğüsler dövülsün.
2354	Ayağ üstine gelsün mest olup halk Tolansun meclisi hem-dest olup halk	Halk kendinden geçip ayağa kalksın ve mecliste el ele dolansın (zikir yapsın).
2355	Biri birine girsünler tarābdan Cihān tolsun dem-i şūr u şegābdan	Neşeden birbirine girsinler. Dünya gürültü patırtıyla dolsun.
2356	Kimisi onda kimi bunda düşsün Cihānuñ başına hengāme uşsun	Kimisi o yana kimisi bu yana düşsün. Cihanın başına gürültü üşüşsün.
2357	Tutup ser-keşleri rām eylesünler Hevādan kuşları dām eylesünler	Baş çekenleri tutup boyun eğdirsinler ve gökyüzündeki kuşları avlasınlar.

* -B / S72a İ72a L84a K74b G63a V73a

** endāz: güdāz V

- İ B K / S72a L 84a G63a V73a

⁶⁸² itsün: ursun İ L K G V

⁶⁸³ hür u: hür-i S L G

⁶⁸⁴ çāk: pāk L K G

- 2358 Çü vardur sende kaçnūsī nefesler
Nola yansa bu fānūsī kafesler
- 2359 Demüüdüür sīne-i mecrūḥa merhem
Nefes pāyinde bād iy nāy her dem
- 2360 Bu dem ādem-şıfat sensin muḳarrer
Nefāḥtu fihī mīn-rūhī ye mazḥar
- 2361 Bilen ḳadrin bu şavt-ı müstetābuñ
Eriḥni yā Bilāl oḳur ḥiṭābuñ⁶⁸⁵
- 2362 Çü ṭapuñda bugün iy yār-ı ğam-ḥ̄ār
Sükün-ı nefse feth-i nefesvār
- 2363 Dil ü cān tañ midur müştāḳuñ olsa
Cihān ḥalkı ḳamu ‘uṣṣāḳuñ olsa
- 2364 Boşalduñ çün ḥayālāt-ı cihāndan
Demüñ şirinter olsa tañ mı cāndan
- S73a 2365 Dilüñ gibi açıḳdur dīden el-ḥaḳ
Anuñçün ḳayd yoḳ cānuñda muṭlaḳ
- 2366 Ne dem kim yārdan olsa işāret⁶⁸⁶
Ṭutarsın çeşmüñ üzre pür-beşāret
- 2367 Ḳılursa her nefes egri nigāhı⁶⁸⁷
Ḳomazsın istiḳāmet üzre rāhı
- 2368 Cihāndan bir nefesdür iḥtiyāruñ
Ṭoludur yād-ı ḥaḳdan cān-ı zāruñ
- V74a 2369 Çü maḳbül-ı Süleymān-ı zamānsın
Zebān-āmüz-ı murġān-ı cihānsın
- 2370 Şu dem kim dem çeküp bülbüllenürsün
Murādın üzre bādı ḳullanursın
- 2371 Göñüldeñ ins ü cān fermān-berüñdür
Ḳulaḳdan ‘āşıḳ-ı rāḳş-āvertüñdür⁶⁸⁸
- 2372 Eger eylerse himmet bir dem Āşaf
Ṭuta diyü anuñçün murġlar şaf
- 2373 Gel imdi mürveş ḥidmet ḳuşaġın
İki yirden ḳuşan himmet ḳuşaġın
- 2374 Hikāyet eyle noldı ḥāl-i Veyse
Beyān it bize aşl-ı ḳışsa neyse
- 2375 Bu efsün ḳişverinüñ reh-neverdi
Ki çekmişdür firāvān germ ü serdi
- 2376 Sürüp efsāne raḥşın ḥāme -girdār
Dürüpsüz yollarını nāme-girdār⁶⁸⁹
- 2377 Didi çün Muḳbed u Veyseyle Şehrü
- Sende Kaknūs gibi nefesler olduğundan bu fanustan kafesler (gökler) yansalar şaşılmaz.
Ey ney! Nefesin yaralı gönül için merhem olduğundan her zaman üflenir ol.
Şimdi şüphesiz Ādem gibi “Ben ona ruhumdan üfledim.” hitabıyla şereflenecek sensin.
Bu hoş seslenmenin kadrini bilen, Ey Bilal Habeşi (ezan veya Kuran okuduğu zaman peygamberin rahatladığı gibi) rahatlat! hitabını okur.
Ey gamlı yar! Bugün arzuların dinginliğiyle ve nefes gibi açışla...
gönül ve can seni arzularsa ve cümle cihan halkı senin aşığın olsa şaşılır mı?
Dünya hayallerinden arındın. Nefesin candan daha tatlı olsa şaşılmaz.
Gözün de gönlün gibi açıktır. Bu yüzden canında kesinlikle (dünyaya) bağlılık yoktur.
Sevgiliden haber verici zamanlarda müjdeleri seve seve alırsın.
Bir an için yan baksa, yolu bile yönünden ayırırsın.
Dünyadan tek istediğin bir soluktur. İnleyen canın Hakk’ı anmakla doludur.
Devrin kabul gören Süleyman’ısın. Dünya kuşlarına dil öğreticisin.
Nefes çekip bülbül gibi olduğun şu anda rüzgarı isteğin üzere kullanırsın.
İnsanlar ve cinler buyruklarının gönüllü uygulayıcısı ve iştmeyle oynayacak âşıklardır.
Eğer vezir (Asaf), kuşların kendisi için saf tutmasını bir an himmet ederse...
gel şimdi karınca gibi hizmet ve gayret kuşağımı iki yerden kuşan.
Veyse’nin hâli noldu, anlat. Olayın aslı neyse bize açıkla.
Bu büyü ülkesinin yolunda giden, buranın nice soğuşuna ve sıcakına maruz kalmıştır.
Mektup gibi dürdüğünüz yollarında efsane atını kalem gibi sür.
Dedi ki: Mubed, Veyse ve Veyru Horasan ülkesine doğru yönelmişlerdir.

⁶⁸⁵ ارهني

⁶⁸⁶ olsa: ola İ L K G V

⁶⁸⁷ her: bir G

⁶⁸⁸ raḳş: rāh S

⁶⁸⁹ nāme-girdār: nāmeler dār K

	Urup mülk-i Ḥorāsāndan yaña rū		
2378	Cigerden idüp āh-ı āteş-engiz Geçüp Amu şuyını bādveş tiz		Ciğerden ateşler koparan ahlar edip Ceyhun nehri rüzgar gibi hızla geçtiler.
2379	Döküp göz yaşlarını jāle gibi Yuyup kanile ruḥlar lāle gibi		Göz yaşlarını çiğ tanesi gibi döküp, yüzlerini lale gibi kanla yıkayıp...
2380	Ser ü ten ḥāksār-ı rāh-ı ğurbet Dil ü cān pür-figār-ı derd u miḥnet ⁶⁹⁰		Bütün vücutları gurbet yolunda perişan, gönülleri ve canları dert ve sıkıntı yaralarıyla dolu.
S73b	2381 Ne bir dem ḥāb u ne bir lahza ārām Ne fikr-i çāre ne tedbīr-i encām		Ne bir an uyku ne bir an rahatlık, ne çare düşüncesi ne de son durum önlemi.
	2382 Gidüp bir niçe gün bu resme nāçār Firāvān geçdiler şahrā vü kuhsār		Bu şekilde birkaç gün çaresizlik içinde pek çok çöl ve dağı geçtiler.
	2383 Każādan nāgehān ğüm kıldılar rāh Tutup bir taraf-ı deşti ḥāh nā ḥāh ⁶⁹¹		Kaderin sevkiyle ansızın yollarını kaybettiler. İster istemez bir çöl tarafına yöneldiler.
	2384 Giderken derd ü miḥnet birle şeydā Göründi karşıdan bir ulu beydā ⁶⁹²		Dert ve sıkıntı içinde çılgın bir vaziyette giderken karşıdan engin bir çöl görüdü.
	Şıfat-ı beriye-i bī-āb u ḥālet-i bādiye-i pür-tāb*		Susuz ve bitkin düşürücü çölün durumunu tasvir
V74b	2385 Ne beydā bir rīkistān ser-ā-ser ⁶⁹³ Velī mānend-i ḥākister-i pür-āzer		(Ama) nasıl çöl! Baştan başa kumluk. Ancak ateş dolu bir küllük gibi çöl!
	2386 Eger görseydi merd-i hey‘at-endiş İdinmezdi felek endāzesin iş		Eğer astronomlar (bu çölü) görselerdi göğü ölçmeyi bırakırlardı.
	2387 Dilinden ḥaqq idüp eşkāl-i farzı Zemīne yazmazidi tūl u ‘arzı ⁶⁹⁴		Tahmini şekilleri gönülden çıkarıp yer yüzünün enlem ve boylamlarını yazmazlardı.
	2388 Yanup qahr āteşinden cānı pür-dāğ Qomaz bağrında ğülūñ süzişi yağ		Canı kahr ateşinden yapıp yaralarla dolardı. Yanıklığı devin bağrını eritip yağ bırakmazdı.
	2389 Eger bād itse ol yirden ğüzārı Olup pāyı figār eylerdi zārı		Eğer rüzgar o yerden geçse ayağı yaranır ve inleyip dururdu.
	2390 ‘Aqıq olmuş taşı ḥūn-ı revāndan Zemīni ‘āce dönmiş üstüḥ‘āndan		Taşlar, akan kandan dolayı akike, zemini de kemiklerden dolayı fildişine dönüşmüş.
	2391 Sevādı rīki şeb gibi siyeh-rüz Şerer-mānend zerrātı hevā-süz		Kumun karalığı geceye dönmüş. Tanecikleri, havayı yakan kıvılcım gibidir.
	2392 Serābı berq-zen āyīne girdār ⁶⁹⁵ Dıraḥtistānı yekser şāne-girdār		Serabı şimşek çakmış ayna, ağaçlığı ise tamamen tarak gibi.
	2393 Otu dārū-yı merg ü tūr ü ḥançer Şuyı zehr-i efā‘iden muḥammer ⁶⁹⁶		Otu hançer, kılıç ve ölüm ilacı; suyu yılan zehriyle mayalanmış.

⁶⁹⁰ derd u miḥnet: rāh-ı ğurbet İ L K G V

⁶⁹¹ taraf-ı deşti: tarafa deşti V

⁶⁹² beydā: şahrā L K G

* ḥālet: -G V

* -İ B / S73b L 85b K76a G64b V74a

⁶⁹³ beydā: şahrā L K / velī: dili L, V

⁶⁹⁴ tūl u: tūl-ı S

⁶⁹⁵ beyit: -K

- 2394 Siyeh-bahtān gibi kabkara rahtı⁶⁹⁷
Harīmi rīk ü seng-i hāre tahtı
2395 Ğurābu'l-beyn idi durrāc u būmı
Nesīm-i merg idi bād-ı semūmı
2396 Duḡān-ı āteş-i hayret sehābı⁶⁹⁸
Dil-i ħurşīdi yakmış tef ü tābı
2397 Düşüp ağaçda kuşlar sūz u tāba
Yanup dönmişdi sīḡ üzre kebābe

Eyeri kara bahtlılar gibi kapkara. Haremi kum ve tahtı katı taş.

Baykuşu ve turacı (çıl kuşu) alakargaydı. Sıcak rüzgarı da ölüm esintisi.

Bulutı hayret ateşinin dumanı; sıcaklığı ve harareti güneşin gönlünü yakmış.

Kuşlar ağaçlarda yanıp yakılıp adeta şişteki kebaba dönmüşlerdi.

Vaşf-ı hālet-i gurbet ü beyān-ı melālet-i kurbet*

Kaygı ve üzüntünün açıklanması ve gurbet hâlinin tasviri

- S74a 2398 Görüp ol dīv-lāhı kaldılar lāl
Perişān-ḡātır u āşüfte aḡvāl
2399 Girü derd ile cāndan kıldılar āh
Ne kılşunlar ne ğam-ḡār u ne hem-rāh⁶⁹⁹
2400 Ne var ardına dönmek ihtimāli
Ne ḡod ol yirde şabr itmek mecālī
V75a 2401 Bu miḡnetden yaḡalar eyleyüp çāk
Didiler ḡayretile zār u ğamnāk
2402 Bu derdüñ çāresi bī-çārelīkdür
Belā vü miḡnet ü āvārelīkdür
2403 Bunuñ āḡir devāsı terk-i cāndur
Ki bu miḡnet semūmı cān-sitāndur
2404 Çün oldı derd u ğam gün gündend efzün
Ne dermān eyleseñ biñ dürlü efsün
2405 Biz itdük bize kimden diyelüm dād
Ne aşşı bu ziyāna āh u feryād⁷⁰⁰
2406 Firār itdük çü baht-ı kāmrandan
‘Aceb mi el yuşaḡ eşkile cāndan
2407 Dürüşť idi samūr-ı nerm cāna
ḡoş itdi ḡārdan bister zemāne
2408 Kaçarduk bāliš-i gül-berg-i terden
Bu kez şādüz ḡuru seng ü mederden
2409 Olurken miḡnet-i ser-efser-i zer
Bu dem gör başumuzda yanar āzer
2410 İçerdük üfürüp berf-ābı her-dem
İçerdük şimdi bī-dem bulsavuz semm
2411 Nebāt u şehdi şāfrādur dir idük
Ḗuru nān şimdi helvādur yir idük

O delilik yerini görünce dilleri tutuldu, gönülleri dağıldı ve durumları perişan oldu.

Tekrar dertlerinden ah çektiler. Ne yapabilirler ki? Ne dert ortağı var ne de yoldaşları.

Ne buldukları yerde sabredecek güçleri var ne de geri dönüş ihtimalleri.

Bu sıkıntıdan ötürü yakalarını parçalayıp, gamlı, iniltili ve şaşkın bir vaziyette dediler:

‘‘Bu derdin çaresi çaresizlik, bela, ıstırap ve perişanlıktır.

Bu derdin son çaresi ölümdür. Zira bu sıkıntı rüzgarı can alıcıdır.

Dert ve keder gün geçtikçe arttı. Hangi çareye başvursan bin türlü efsane olur.

Biz kendi kendimize ettik kime sızlanabiliriz? Bu yazık hâlimiz için ah çekip inlemenin faydası yok.

Mutluluk dolu bahtımızdan kaçtık. Gözyaşımızla canımızdan vazgeçsek şaşılır mı?

Zamane, can için yumuşacık samur kürkler varken dikenden yataklar verdi.

Taze gül yapraklı yastığa sızlanırken şimdi kuru taş ve kerpiç bulsak mutlu oluruz.

Başımızdaki altın taçtan sıkılırken şimdi başımızda ateşler yanmaktadır.

Kar gibi soğuk suyu üfleyerek içerken şimdi zehir bulsak tek yudumda içeriz.

Bal ve sebze acı öd suyu derken şimdi kuru ekmek bizim için helva gibidir.

⁶⁹⁶ G: ḡarīmi rīk ü seng-i hāre tahtı

⁶⁹⁷ beyit: -G

⁶⁹⁸ duḡān-ı: duḡānı S G / āteş ü: āteşi K

* * -İ B / S74a L85ba K76b G65a V74b

⁶⁹⁹ ğam-ḡār u: ğam-ḡāre V

⁷⁰⁰ ziyāna: ziyāndan L K

- 2412 anı ol ayş u nüş-ı kāmranī
anı ol azm-i bezm-i şādumānī⁷⁰¹
- 2413 anı ol ara hem-ser aşr u eyvān
Ki Keyvān hācib idi māh derbān
- S74b 2414 anı şol giceler mehveş meşā‘il
anı gündüzler ol rüşen maḥāfil
- 2415 anı şol altun üsküflü güzeller
Ki her biri idi bir şem‘-i enver
- 2416 anı sākilerün cānile cüşı
anı muṭrıblaruñ dilden ḥurüşı
- 2417 Diriġā kim bu dem ebr-i siyeh-rū
Olur semm aġzuma amzurmaya şu
- V75b 2418 Ger itsek giceler miḥnetle reh güm
Bizimçün yamaya bir şem‘-i encüm
- 2419 Bu yüzden eyleseک biñ nāle-i tīz
Bize ses kılmaya bir murġ-ı şeb-ḥīz
- 2420 Sa‘ādet kevkebinden dönderen yüz
Yiridür çekse miḥnet gice gündüz
- 2421 Çü ni‘met adrini bilmeye ādem
o olsun baġrı gibi çeşmi pür-dem
- 2422 Götürmez ādemi nāz u na‘īmi
Velī yiller çeker nār-ı caḥīmi⁷⁰²
- 2423 ılurken derd u ġam şerhine āheng
Ne hoş dimiş bu beyti merd-i ferheng
- 2424 İl eylük ide nedür yaġı dirler
Hemīn koyun götürür yaġı dirler⁷⁰³
- 2425 Diriġa nidelüm oldu olacaġ
Şavulmaz her ne kim tadīr ider Ha
- 2426 Ne kim sev-i ader ḥükm-i azādur
İrişür çāresi uldan rızādur
- 2427 adeḥ şun saiyā ġam cāne irdi
Elüm tut kim belā pāyāne irdi
- 2428 Gel iy muṭrıb ġam āhengin yiter ıl⁷⁰⁴
Demünden cānumı aşıfteter ıl
- Hani o mutluluk dolu yeme içme zamanı?
Hani o sevinç dolu meclis?
- Hani o göġe arkadaş olan, Keyhan’ın
mahçup olduġu ve ayın da kapıcı olduġu
köşkümüz?
- Hani ay gibi meşalelerin yandıġı o geceler
ve hani o aydınlık mahfillerde oturduğumuz
gündüzler.
- Hani her birisi nurlu bir kandil olan şü altın
üsküflü (işlemeli püsküllü örtü) güzeller?
- Hani sakilerle müzisyenlerin candan ve
gönülden coşkusunu?
- Ne yazık ki şimdi kara yüzlü bulut zehir
olup aġzıma su damlatmaz.
- Eġer geceleri sıkıntı içinde yolumuzu
kaybetsek yıldızlar bizim için bir mum
yakmaz.
- Bu yüzden binlerce acı ve keskin sesli
baġırışımız olsa da geceyi uyandıran kuş
bize cevap vermez.
- Mutluluk yıldızından yüz çeviren, gece
gündüz sıkıntı çekse, layıktır.
- Nimetin kıymetini bilmeyen kişinin gözü de
baġrı gibi kanla dolsun.
- İnsanı nazının bolluġu götürmez ama yıllar
cehennem ateşini çeker.
- Dert ve gamı açıklamaya uygun olarak,
bilge adam şü beyti ne güzel demiş:
- “El iyilik etse de yine düşman derler.
Koyun hemen yaġı götürür derler.”
- Ne yazık ki elden bir şey gelmez. Allah her
ne takdir etmişse (baştan) savılmaz.
- Kaderin yönlendirdiġi ve kazanın gereġi
olup kula erişen her şeyin çaresi rıza
göstermektir.
- Ey saki! Kadeh sun ki gam cana dayandı.
Elimi tut, bela son noktaya erdi.
- Ey müzisyen! Gel de gam uyumunu
sonlandır. Nefesinle canımı daha da perişan
et.

**DİDEN-İ RĀMİN ŞĀH BİN KEYḤĀN
VEYSE-İ ĀTEŞİN ‘İZĀR-RA DER-
MİYĀN-I ĀB-I REVĀN VE ‘ĀŞI
KÜŞTEN-İ VEY EZ DİL Ü CĀN BE**

**KEYHAN OĞLU RAMİN ŞAHİN
AKARSU ORTASINDA ATEŞ YÜZLÜ
VEYSE’Yİ GÖRMESİ VE O,
ZAMANIN AY YÜZLÜ GÜZELİNE**

⁷⁰¹ azm-i: azm ü L K G V

⁷⁰² nār: bār L K V

⁷⁰³ yaġı: bāġı L K

⁷⁰⁴ āhengin yiter: āhengini ter L K

CEMĀL-İ ĀN MĀH-I DEVRĀN*

- S75a 2429 Bu yüzden eyler iken āh u zārī
 Kılurken cüst ü cū her bir kenārī
 2430 Göründi qarşudan bir devħa ‘ālī
 Ki olmuş sebzeden cennet ħavāli

Şıfat-ı dıraħt-ı āsumān-raħt u midħat-ı
 sidre-i cüvān-baħt**

- 2431 Felek mānend çetir-i sebze beñzer
 Sütün-ı kām̄eti tūbāya hem-ser⁷⁰⁵
 2432 Şıgar bin ādem artuħ sāyesine
 Ser-i gerdūn irişmez pāyesine
 V76a 2433 İlahī sāyebān rüy-ı zemīnde
 Güneşle raħş urur çarħ-ı berīnde⁷⁰⁶
 2434 Göricek didi Mu’bed Hızırdu bu⁷⁰⁷
 Hemān dem urdılar andan yaña rū
 2435 Sürüp her biri meh gibi tekāver
 İrişdiler o menzilgāha yekser
 2436 Görürler kim dibinde ol dıraħtuñ⁷⁰⁸
 O ħurrem ħātır u āsüde baħtuñ

Şıfat-ı nehr çün kevser ü midħat-zülāl-i
 rüh-ı perver**

- 2437 Aħar bir ‘ayn-ı ‘āşık gibi çeşme
 Aña nisbet güneş bir ħuru eşme
 2438 Cemāli berħ urur mānend-i meh-tāb
 Yanar āyīnedür pār pār degül āb
 2439 Ruħundan gün ħased odına yanmış
 Felekler dūd-ı ħasretten boyanmış
 2440 Yirin āb-ı ħayātuñ zülmet itmiş
 Fırat u Nīle şūrı tōhmet itmiş
 2441 Olup sīr-āb feyzinden ol eṫrāf⁷⁰⁹
 Behiştī sebzeler birle urur lāf

GÖNÜLDEN VE CANDAN ĀŞİK
 OLMASI

Bu şekilde ah çekip inlerken, her bir yeri araştırırken...
 karşıdan her tarafı yemyeşil büyük bir ağaç göründü.

Talihli ve gökler gibi yüce sidre ağacının
 tasviri

Boyu tubayla eş(ti) ve felek gibi yeşil bir kubbesi var(dı).
 Göğün zirvesi ayağına bile ulaşmaz, gölgesine binden fazla insan sıgar.
 Yeryüzünde ilahi bir gölge gibidir. Göğün doruğunda güneşle dans eder.
 Mubed (bu ağacı) görünce: “Bu Hızır’dır.” dedi. Hemen o ağaca doğru gittiler.
 Her birisi ay gibi seğırtip beraberce oraya vardılar.
 O hal’i sevinç dolu ve bahtı sakın olan o ağacın dibinde...

Cana can katan pınarın övgüsü ve Kevser
 gibi nehrin tasviri

kendisine oranla güneşin kuru bir eşme olduğu, âşıkların gözü gibi bir çeşme aktığını görürler.
 (Pınarın) güzelliği dolunay gibi ışık yansıtır. Sanki su değil de par par parıldayan bir aynadır.
 (Çeşmenin) güzelliğinden, güneş kıskançlık ateşiyle yanmış, gökler hasret dumanıyla kaplanmış.
 Bengisunun yerini karanlığa bürümüş. Görünüşü Fırat ve Nil nehirlerini zan altında bırakmış.
 Etrafı (nehrin)bereketiyle suya kanar. (Sanki) Cennet yeşilliklerini anlatır.

* -B / S74b İ76b L87a K77b G66a V75b

** -İ B L / S75a L87a G66a V75b

⁷⁰⁵ sütün-ı: münevver S⁷⁰⁶ güneşle: güneşveş S⁷⁰⁷ didi Mu’bīd; Mu’bīd didi L ; Mu’bīd eydür K⁷⁰⁸ dibinde: dibinden V

*** -İ B K G / S75a L87b V76a

⁷⁰⁹ feyzinden: luṫfından S

Şıfat-ı sebzezâr ü hâlet-i nevbahâr *

- 2442 Çiçeklerden çemenler rüşen olmuş
Riyâz-ı ‘adne hem-tâ gülşen olmuş
- 2443 Kılup nîlüferi mihrün ruhın zerd
Felek-bâzârın itmiş germ iken serd
- 2444 Nücüm-âyîn münevver uķhuvânî
Hâcel kılmuş çemenler âsumânî
- 2445 Semenler birle reyhânlar hem-âgûş
Şular evrâk-ı gülden perniyân püş
- S75b 2446 Kadehler pür kılup müşkile lâle
Şunar devrâne yâkutî piyâle
- 2447 Bu gayretten şakayıķ kana yunmuş
Gögermiş rüy-ı süsen serv uğunmuş⁷¹⁰
- 2448 O şu çekmiş çemen şahnına sūrî
Gül-i sūrînuñ irmiş çarħa nūrî
- 2449 Virüp ol devħe zıllı mâye mâye⁷¹¹
Karışmış şuda hürşîdile sâye

**Şıfat-ı mâhiyân-ı dil-cüy ki heme
bîgâne tab^ç u âşînâ-rüy***

- V76b 2450 Meger kim ‘aks-i evrâkından anuñ
Dili pür-ħüt idi âb-ı revânuñ
- 2451 Kılurlar cüst ü cü idüp tek ü püy
Kamu bîgâne-ıtab^ç u âşînâ-rüy⁷¹²
- 2452 Ne mâhî her biri bir mâh-peyker
Takınmış şağlu şollu tîğ ü hançer⁷¹³
- 2453 Göricek Veyse ol âbuñ şafâsın⁷¹⁴
Unutdı ğurbet ü kürbet cefâsın
- 2454 İnüp atından itdi secde-i şükür
Zülâlî nüşı virdi mey gibi sükr
- 2455 Kılup ol âba gün gibi nigâhı
Yudı âyînesinden gerd-i râhı
- 2456 Çün öpdi dest-i gevher-bârın ol âb
Deründan ditredî mânend-i sîm-âb
- 2457 Çizârı âteşîyle çün tutuşdı
Yüzün hâk eyleyüp pâyına düşdi

İlkbaharın durumu ve yeşilliğın tasviri

- Çimenler çiçeklerle aydınlanmış. Gül bahçesi cennet bağının bir eşi olmuş.
- Nilüferleri güneşin yüzünü sarartmış. Feleğın pazarı sıcakken (canlıyken) soğutmuş.
- Papatyalar, yıldızlar gibi nurlanmış. Çimenler gökleri utandırmış.
- Yaseminlerle reyhanlar kucaklaşmış. Sular gül yapraklarından “perniyan” kumaşı örtünmüş.
- Lale, kadehleri miskle doldurmuş, Dönüşüyle yakut renkli kadehler sunmuş.
- Bu gayretten gelincikler kanla yıkanmış. Susenin yüzü yeşermiş ve servinin aklı başından gitmiş.
- O su çimenliğe neşe vermiş. Kırmızı gülünün nuru da göğe ulaşmış.
- O ağacın gölgesiyle mayalanan suda gölge ve güneş iç içe geçmiş.

**Tamamı yabancı yaradılışlı ve tanıdık
yüzlü o gönül çekici balıkların tasviri**

- Sanki (o ağacın) yapraklarının gölgesinden akarsuyun gönlü balıkla dolmuştu.
- Tamamı yabancı yaradılışlıdır ve sağa sola koşup tanıdık çehre ararlar.
- Balık değiller de sanki her iki yanlarına hançer takınmış ayyüzlü güzeldirler.
- Veyse, o suyun sefasını görünce gurbet ve tasanın eziyetini unuttu.
- Atından inip şükür secdesi etti. Pınarın suyundan içişi şarap gibi sarhoşluk verdi.
- O suya güneş gibi baktı. Aynasını yolun tozundan yıkadı.
- Su (Veyse’nin) inciler saçan elini öpünce gümüş suyu gibi derinden titredi.
- (Su, Veyse’nin) yanağının ateşîyle tutuşunca ayağına kapanıp yüzünü toprak

* -İ B K / S75a L87b G66b V76a

⁷¹⁰ rüy-ı süsen serv: süsen-u ‘ar‘ar S⁷¹¹ zıllı: nūrı S* * tab^ç: tab^çend L K G V / heme: -G

** -İ B / S75b L 88a K78b G66a V76b

⁷¹² u: -S⁷¹³ tîğ: tîr S⁷¹⁴ âbuñ: şuyûñ: S İ

	2458	Dem urdı çünkü ol la'leyn 'inebden ⁷¹⁵ Lebi pür nokta oldı táb-ı tebden	(değersiz) etti. O yakut gibi üzümden bahsedince dudağı sıcağın dolayla noktaya döndü.
	2459	Çü düşdi hâl la'li birle tāba Bu deñlü çok degül tebhāle āba	Dudağı, beniyle beraber hararetlenince sudaki bu kadar uçuk (dudak kabartısı) çok değildi.
	2460	Çü gördi ol zülāli sükker-āmiz Hayādan gül gibi oldı 'arağ rız	O şekerler karışmış pınarı görünce utancından gül gibi çiğ (jale) döktü (terledi).
	2461	Sürüp el-kışsa ol şudan şafālar Bulup ol sidreden dil-keş hevālar ⁷¹⁶	Kısacası su ile sefasını sürüp, o sidre ağacından gönül çekici hava bulup...
S76a	2462	Yatup bir lahza ārām eylediler Karār-ı 'işret-i şām eylediler	biraz yatıp dinlendiler. Akşam içme sevinciyle sakinleştiler.
	2463	Huzūr idüp kāmı kıldı h'ābı Velī ol cānuñ artup pīç ü tābı	Hepsi huzura erip uyudular. Fakat Veyse'nin sıkıntısı arttı.
	2464	Ne deñlü sa'y kıldı gelmedi h'āb Füzün oldı velī cānındağı táb ⁷¹⁷	Ne kadar çalıştıysa da uykusu gelmedi. Üstelik canındaki hararet de arttı.
	2465	İdüp dil-teşnelük 'özrin bahāne ⁷¹⁸ Sıvıydı ara yirden nāzikāne	Susamışlığını bahane ederek nazikçe oradan ayrıldı.
V77a	2466	Olup geh şuya geh hāline hayrān Tutup ol şu kenārın kıldı seyrān	Bazen suya bazen benine hayran olup, o suyun kenarında gezindi.

**Efsāne-ğufte-i Veyse bā-cān-ı pertāb
ez zebān ān-ı āb-ı nāb-ı felek-tāb ***

**O felek aydınlıklı arı suyun dilinden
Veyse'nin arzuyla efsane anlatması**

	2467	Didi nālemler hem-āhengdür bu Gözüm yaşıyla hoş hem-rengdür bu	Dedi ki: "Bu (su) iniltilerimle aynı ahenkte ve gözyaşlarımla aynı renktedir."
	2468	Derünüm derdinün dem-sāzı ancak Dil ü cānuñ 'enā perdāzı ancak	(Bu su) gönlümdeki derdin tek sırdaşı, gönül ve can sıkıntısının gidericisidir.
	2469	Sürür zincirini ser-mest ü şeydā Vücudı ğarğ-ı eşk olmuş serāpā	Zincirini (akışımı) sarhoş ve çılgınca sür(dür)ür. Vücudu baştan ayağa gözyaşıyla dolmuştur.
	2470	'Acep zārı kılan anuñ nesidür Dil-i şüridemün āyinesidür ⁷¹⁹	Acaba onu böyle inleten nedir? (Yoksa), perişan gönlümün aynası mıdır?
	2471	Benümçün döginür taşlarla beñzer Anuñçün ten göğermişdür ser-ā-ser ⁷²⁰	Galiba benim için taşlarla dövünmüş. Bu yüzden teni baştan başa morarmış.
	2472	Dilüm gibi kararı bir nefes yok Eritmiş cānını bir mültemes yok	Gönlüm gibi bir an için kararı yok. Canını eritmiş (ama) bir kayırılan yok.
	2473	Meger āşüftedür āhum yilinden Veyā ser-geştedür miñnet elinden	Ya ahımın yelinden perişan olmuştur veya dert elinden başı dönmüştür.
	2474	Hemīşe yüzi yirde göñli alçağ Mülāyim hātır u hem-demdür el-hağ	Daima yüzü yere bakar ve alçak gönüllüdür. Gerçekten yumuşak gönüllü ve canciğerdir.
	2475	İdüp bu yüzden efsāneyle zārı	Bu sebeple efsaneyle (hikayeyle) inler, göz

⁷¹⁵ çünkü: çünkü S

⁷¹⁶ bulup ol: pür olup G

⁷¹⁷ cānındağı: cānındaki K

⁷¹⁸ dil-teşnelük: dil-küştelik S

* -İ B / S76a L 88b K79b G67b V77a

⁷¹⁹ dil-i: dil ü S

⁷²⁰ çün: -G

Akardı seyl olup çeşmi bîñarı

pınarları sel olup akardı.

**Şıfat-ı havz-ı müdevver ü midhat-i
girdâb-ı münevver***

**İşiltılı girdabın övgüsü ve dairevi
havuzun tasviri**

- 2476 Görür ol yirde bir havz-ı ilâhî
Ki devri hâle şeklinde kemâhi
2477 Düşüp pâyine ol şunuñ bu halhal
O dil-keş şahna virmiş bir ‘acep hâl⁷²¹
S76b 2478 Meger hâtem-şıfat devr-i zamâne
Kazup bir sikkeyi qomış nişâne
2479 Çekerken cedvel ol şu mişl-i hencâr
Dönüp göstermiş anda resm-i pergâr
2480 Devâyir bağlamış şafşâf lar şaf⁷²²
Çeker ol cüy-ı dil-cü şevkden kef
2481 Görüp bî-tîşe ol havzûñ tırâşın
Gelüp ol serv ü kâmet şaldı başın
V77b 2482 Hemân ol havza akdı cân-ı pâki
Ki muğber idi cismi tâbnâki
2483 Miyân bendin el urup çözdü evvel
Didi cân gerdeni olmaz müselsel
2484 Götürdi tâc-ı zerrînin serinden⁷²³
Didi abdâl-ı dehrüm baş açuk ben
2485 Dönüp bir bir çıkardı câmesini
Tağılsun didi gam hengâmesini⁷²⁴
2486 Tutup pirâhenin ol necm-i şâkıb
Yakası maṭla^cını kıldı mağrib
2487 Serinden çıkarup mânend-i miṭna^c
Etegi mağribini itdi maṭla^c
2488 Çü cânı derdile olmuşdı bülbül
Liḥâfın gonceveş çâk itdi ol gül
2489 Çü toğdı berḳ urup bu yüzden ol mâh
Melekler didi gökden Allah Allah
2490 Bulutdan gün gibi oldı ‘ayân ol
Şuyı yakmağ için âteş-feşân ol
2491 Çü üryân oldı ol hurşîd-i tâbân
Degül ten zâhir oldı şüret-i cân
2492 Görüp nürin güneş şermende oldı⁷²⁵
Ser-â-pâ âbveş lertzende oldı
2493 Cihânı yakmasun diyü bu âzer
Tutundı ol güneş biline miyzer

- O yerde, dönüşü tıpkı hale şeklinde olan İlahi bir havuz gördü.
Bu halhal o suyun ayağına düşüp o gönül çekici yere acayip bir hal vermiş.
Sanki yüzük gibi dönen zaman, bir sikkeyi kazıyıp nişan koymuş.
O su, yol gibi cetvel çekerken orada dönüp pergel şeklini almış.
Söğütler daireler şeklinde dizilmişler. O gönül arayan ırmak coşkudan köpüklenir.
O servi boylu havuzun yontusunun keskisiz olduğunu görünce başını çevirdi.
Nurlu (parlak) bedeni toz içindeydi. Pak temiz canı hemen havuza girdi.
Önce eliyle belinin kemerini çözdü ve “can gerdanı bağlı olmaz” dedi.
Altın tacını başından çıkardı ve “Ben feleğin başı açık abdalıyım”, dedi.
Dönüp elbiselerini tek tek çıkardı. “Gam patırtısı dağılsın” dedi.
O karanlığı delen yıldız, elbisesini tutup yakasının doğusunu batı etti.
Başından başörtüsü gibi çıkardı ve eteğinin akşamını sabah etti.
O gül, canı dertten bülbül gibi eden örtüsünü, gonca gibi parçaladı.
O ay böylece ışık çakıp doğunca gökten melekler “ Allah Allah” dediler.
(Veyse, sanki) buluttan güneş gibi çıkıp göründü. Suyu yakmak için ateşler yaydı.
O parlayan güneş (Veyse), çıplak olunca değil bedeni canı bile görünür oldu.
Güneş onun nurunu görünce utandı. Baştan ayağa su gibi titredi.
Güneş, bu ateş dünyayı yakmasın diye beline kemer bağladı.

* * -İ B / S76a L88b K78b G67b V77a

⁷²¹ bir : ki V

⁷²² şafşâflar: şafşâf ile S

⁷²³ zerrînin: zerrîn L zerrîni K

⁷²⁴ didi: diyü S

⁷²⁵ nürin: yüzün L K / oldı: olaydı S

	2494	‘Aceb mi olsa ol hūrī melekveş Şafādan nīme ab u nīme āteş	O huri (Veyse) zevkinden melek gibi yarı ateş yarı su olsa şaşılır mı?
S77a	2495	Meger ol burc-ı ābı idi mīzān Ki miķdār-ı şeb ü rüz oldı yeksān	Sanki o su burcu, gece ve gündüzün uzunluğunu eşitleyen bir terazi (burcu)oldu.
	2496	Cihāna geçmek için naķş-ı zībā Ķarışdırdı sefīd avcuyla mīnā	O billur, dünyaya güzel nakışlar işlemek için beyaz avucuyla suyu karıştırdı (?)
	2497	Dilin kılmağ için çarħuñ dü nīme Kemişdi lāciverdi levħ-i sīme	Feleğın gönlünü ikiye ayırmak için lacivert taşını gümüş levhaya koymuştu.
	2498	Gören nāzūk tenin ol fūta içre Lūceyn sīmdür dir yir pūte içre	O peştemalin içindeki nazik bedenini gören, “potadaki gümüştür” der.
V78a	2499	Ķılur her şeyi çün zıddı ‘ayānter ⁷²⁶ Olur zulumet ile cem ^c nūr derħor..	Her şeyi zıddı çok daha açık belli ettirir. Işığın karanlıkla bir arada olması daha münasiptir.
	2500	Pes andan kendözün ol havza atdı Güneş ser-çeşmesi san nīle batdı	Sonra kendisini havuza atınca sanki güneş pınarı Nil nehrine battı.
	2501	İdicek mihrveş kendüyi pertāb Şu sepdı ‘ālemüñ cāmına ol āb	Kendisini (suya) güneş gibi atınca (o nehir), alemin canına su serpti.
	2502	Hoş açup koynını ser-mest ü pür-şevķ Başup bağrına cāndan eyledi zevķ	Arzulu ve sarhoş bir şekilde koynunu açıp (suyu) candan bağrına basıp zevklendi.
	2503	Ķatup cāmına cān çün hūşa geldi Dirildi mürde iken cūşa geldi	Canına can kattı, aklı başına geldi. Ölüyken dirilip coştı.
	2504	‘Aceb gencine kıldı şuyı cismi Ki saçı oldı ejderveş tılısmı	Bedeni, suyu şaşılası bir hazineye dönüştürdü. Saçı da(bu suyun) ejder gibi tılsımı oldu.
	2505	Bir ejder oldı biñ mār iken ol saç ⁷²⁷ Neheng-āyīn o havzı itdi mevvāc	O saç bir ejderken bin yıla dönuştü. O havuzu timsah gibi dalgalandırdı.
	2506	Pür-encüm oldı şebveş gerçi her tār Ķ Ķara kıldı günin ābuñ Ķamervār	Gerçi her bir teli gece gibi yıldız doluydu.(geceyi aydınlattı) Güneşin ışığını ay gibi kararttı.
	2507	Meger şayd itmek için murğ u māhı Şuya saçdı saçı dām-ı siyāhı	Sanki saçı, kuşları ve balıkları avlamak için suya siyah tuzak(ağ) attı.
	2508	Şaçından çün zırh geydürdi şuya ⁷²⁸ Hazerden girdi māhīler sebūya	Suya saçından zırh giydirdi. Balıklar korkudan testiye girdiler.
	2509	Ne hoş kıldı o gīsū şaħn-ı māyı ⁷²⁹ Müdāħil naķş-ı rūħı vü Ķaťayı	O saçlar, yüzünün ve hatayı kumaşının nakışına karışan suyu ne hoş etti.
	2510	Veyā ābı delürdi diyü ol cān ⁷³⁰ Çeküp zincire kıldı zār u Ķayrān	O can (Veyse), suyun delirdiğini söyleyip bağırıp şaşırarak suyu zincire çekti.
	2511	Birez kim oynadı ol āb içinde Ki cismi yanmışdı tāb içinde	Bedeni harareten yandığı için suyun içinde biraz oynadı.
S77b	2512	Meh-āsā gāh toğdı geh tölundı ⁷³¹ Gehī māhī şıfat yāvü kılındı	Bazen ay gibi doğdu, bazen kayboldu. Bazen de balık gibi gizlendi.
	2513	Pes andan şoñra ol serv-i gül-endām	O servi boylu, gül endamlı daha sonra suda

⁷²⁶ zıddı: zıddın S / ter: ber L K

⁷²⁷ ol: -L K V

⁷²⁸ zırh: girih K

⁷²⁹ māyı: mā’ı S

⁷³⁰ veyā ābı delürdi: ne Ķod ābı delürmiş S

⁷³¹ gāh: geh V

- İdüp bir lahza āb içinde ārām
 2514 Murād idindi kim yekser urup el
 Kıla sünbüllerinüñ ʿuqdesin hal
 2515 Çıkarıdı meh gibi bir şāne-i sīm
 Şeb-āsā saçlarını kıldı takşīm
 V78b 2516 Girih elden gidip çün dişe düşdi
 Perīşān dil olup teşvīşe düşdi
 2517 Kılıp ol ʿuqdelerden servin āzād
 Dilin ol şāne-i şimşād idüp şād
 2518 Girü kaşd itdi kim ol cān-ı ʿālem⁷³²
 Kıla gīsūları bendini muhkem
 2519 Ki her dem eyleyüp çok ʿizz ü nāzı⁷³³
 Şeb ü rüz itmeye dest-i dırāzı
 2520 Bu niyyet üzre ol hüsn āfitābı
 Ruḥundan açduğı sāʿat şehābı
 2521 Görür kim bir şeh-i gerdün-süvāre
 Alup karşısunı eyler nezāre

**Şifāt-ı talʿat-ı dil-firūz u midḥat-i
 behcet-i cihān-sūz***

- 2522 Ruḥundan berķ urur envār-ı şāhī
 Serinde keç-külāh-ı pādīşāhī
 2523 Saçı pirāye-i hüsn ü tarāvet
 Lebi sermāye-i luṭf u ḥalāvet
 2524 Beñüñden dāne-i dil oda düşmiş⁷³⁴
 Hevā-yı sūz-ı ʿışk-ı ʿūda düşmiş
 2525 Münevver talʿat-i mehden cebīni
 Saʿādet hem-reh ü devlet qarīni
 2526 ʿİzārı şubḥı bir māh-ı cihān-tāb
 Ki kılmış çeşme-i hūrşidi bī-āb
 2527 Yed-i beyzā gibi olmuş ʿayān ol
 Velīkin çeşm-i Mūsīden nihān ol
 S78a 2528 Çeküp iʿrāb için kaşı iki med
 Kılur tıfl-ı dile taʿlīm-i ebced⁷³⁵
 2529 Yā nündür ol cebīn altında peydā⁷³⁶
 Ya levḥ-i ruḥları üzre iki rā
 2530 İki çeşmi iki cellād-ı ḥūn-rīz
 Cihān kaşdına çekmiş ḥançer-i tīz

- bir zaman dinlendi.
 Bütün sünbüllerinin örgüsünü el vurup
 çözmek istedi.
 Ay gibi gümüş bir tarak çıkardı ve saçlarını
 gece gibi ikiye ayırdı.
 (Saçının) düğümlerini elle açamayınca
 dişiyile çözdü. Dağınık gönüllü olup
 birbirine girdi.
 Servi (boyunu) o örgülerden kurtarıp
 gönlünü şimşad tarak gibi şad etti.
 O alemin canı, saçlarını tekrar güzelce
 örmek istedi.
 Gece gündüz elini uzatmasın diye daima
 pek çok naz etti.
 O güzellik güneşi bu niyetle yüzünü
 buluttan açtığı saat...
 feleğin sürücüsü bir şahın karşıdan
 kendisine baktığını gördü.

**Cihanı yakan güzelliğin övgüsü ve gönül
 aydınlatıcı yüz güzelliğinin tasviri**

- Yüzünden şahlık nurlarının şimşeği çakar.
 Başında padişahlığın eğri külahı var.
 Saçı güzellik ve gençliğin süsü; dudağı
 ikram ve tatlılık sermayesi.
 Gönlünün danesi beninden ateşe, aşkının
 yanık havası uda düşmüştür.
 Alnı ayın yüzünden daha ışıklı mutluluk ise
 yoldaşı ve yakını.
 Yanağının sabahı güneş pınarını
 susuz(ışsızsız) bırakan, cihanı aydınlatan bir
 aydır.
 O, yed-i Beyza(Hz. Musa'nın beyaz eli)
 gibi görünür ama Hz.Musa'nın gözünden
 gizlidir.
 Kaşı kelime yazımını düzeltmek için iki
 med işareti çekip gönül çocuğuna ebced
 öğretir.
 Alnının altında görünen ya nun harfidir
 veya yanak levhasındaki iki ra harfidir.
 İki gözü cihana kastetmek için keskin
 hançer çeken iki kan dökücü cellattır.

⁷³² kaşd: şıdk K

⁷³³ nāzı: nāz ol İ L K G V / dırāzı : dırāz ol İ L K G V

* -İ B / S77b L90b K81a G69a V78b

⁷³⁴ oda: üzre K / sūz-ı ʿışk-ı ʿışk-ı sūzı L K

⁷³⁵ tıfl-ı dile: dil tıflına İ L K G V

⁷³⁶ cebīn altında: cebīni içre S

- V79a 2531 Ne hançer her biri bir tîğ-i elmās
İder halk-ı cihānuñ ‘arusını yās
2532 Mutavvāk ğabġabı olmış murevvağ
Sanasın bir içim şudur mu‘allağ
2533 Zer-ender-zer serātāpā libāsı
Güneş nūrından eyler iktibāsı
2534 Ruġı Dehhāk özi Cemşide beñzer
Biner bir raġşa kim ħūrşide beñzer
2535 Kalemveş kılsa seyrān dimedın hayy
Kılurdı yolları kâġıd-şıfat tayy⁷³⁷
2536 Nola dinilse ol mihr-i semāya
Süvār olmış ħümādur ejdehāya
2537 Kemān-ı Rüstemi ġüşına çekmiş
Kemend-i ħusrevi duşına çekmiş

Şıfat-ı şahin çarh-ı āyın *

- 2538 Tutar destinde bir şahin cūrāsın
Diler kim şayd ide çarġuñ ħümāsın
2539 Ne şahin şah-bāz-ı çarġ-pervāz
Melekler olmaz seyrine dem-sāz
2540 Eger ‘anka gireydi pençesine
Şataşurdı cihān işkencesine
2541 Felek nesreynini ‘usfūra şaymaz
‘Ukāb-ı āfītābı mūra şaymaz
2542 Kılur māt efseri iklil-i māhı
Ĥücümından ħirāsān murġ u māhı⁷³⁸
2543 ‘Aceb mi meh gibi sīm olsa rengi⁷³⁹
Ki zerdür necmveş pāyında zengi
2544 Gören tābende ol bāz-ı sefīdi
Tulū‘ itmiş şanur şubġ-ı sa‘īdi
S78b 2545 Göricek ol şehī bu māh-ı devrān
Hem itdi ħaşyet ü hem oldı ħayrān
2546 Nazar germ oldı āteş cāne düşdi
Teni āb içre iken dil dutuşdı
2547 Kılup dem-beste bu tīmār-mānend
Şaçın pīçide kıldı mār-mānend
2548 Ki ya‘ni şerm idüp ol māh-pāre
Şeb-āsā saçların kıldı sitāre⁷⁴⁰
V79b 2549 Diyüp ħayfā dil-i ümmīdvāre
Te‘essüf itdi geçmiş rūzigāra
2550 Qanı sākī şol āb-ı zindegāni

- hançer de deġil her birisi bir elmas kılıç.
Cihan halkının düġününü mateme çevirirler.
Halkalı çenesi revak (kemer) şeklini almış.
Bir içim asılmış sudur sanırsın.
Elbisesi baştan ayaġa altından. Güneş
ışığını (bu elbiseden) alır.
Yüzü Dehhak’a kendisi Cemşid’e benzer.
Güneşe (Hurşid’e) benzeyen bir ata biter.
Kalem gibi hareket ettiğinde hay demeden
kâġıt(taki kalem) gibi bütün yolları kateder.
O gökteki güneşe (şaha), ejderhaya binmiş
süvaridir dense yeridir.
Rüstem’in yayını kulaġına, Hüsrev’in
kemendini omzuna almış.

Felek tertipli şahinin tasviri

- Elinde yavru bir şahin tutar (ki) feleġin
ġüma kuşunu avlamak ister.
Ama ne şahin! Göġü uçuran bir şahin!
Melekler bile onunla dolaş(a)maz.
Eġer anka(onun) pençesine düşseydi
dünyanın işkencesine maruz kalırdı.
Felek akbabalarını serçeden saymaz. Güneş
kartalını karıncadan(bile) küçük görür.
Tacı ayın süslü tacını mat eder(soldurur.)
Saldırısından kuşlar ve balıklar korkar.
Rengi ay gibi gümüşi olsa şaşılır mı?
Ayaġındaki zili yıldız gibi sarı(altın)dır.
O ak şahinin parlıtısını gören sabah
güneşinin yükseldiğini sanır
Bu zamanın ay(gibi güzel)’ı o şahı görünce
hem korktu hem de hayran kaldı.
Bakışlar yoğunlaştıkça cana ateş düşti.
Vücudu sudayken gönölü tutuştu.
Nefesi akıl hastası gibi tutuldu. Saçını yılan
gibi kıvrır kıvrır etti.
Yani o ay parçası utanıp saçlarını gece gibi
yıldız yıldız etti.
Ümitli gönlüne ‘ne yazık’ deyip, geçen
günler için üzüldü.
Saki! Hani o dinçlik veren su? Canımı yine
aşk ateşiyle yaktım.

⁷³⁷ yolları: şahıraları İ / şıfat: gibi İ L K V

* -İ B L K / S78a G69b V79a

⁷³⁸ murġ u : murġ-ı S

⁷³⁹ rengi: dengi S / zengi: rengi S

⁷⁴⁰ kıldı: itdi İ L K G V

Ki yakdum yine nār-ı ʿışka cāmı
2551 Gel iy muṭrıb derūndan kıl nevāyı
Ki oldum girü ney gibi hevāyi

Ey çalgıcı! Ney gibi havai oldum.
Nağmeleri gönülden çal.

**İBTİDĀ-YI KİŞŞA-İ ʿİŞK-I RĀMİN
Kİ PÜSER-İ HĀN-I TÜRĀN-
ZEMĪNEST VE SER-DEFTER-İ
ŞĀHĀN-I HOŞ-ĀYĪN***

**BEĞENİLEN ŞAHLARIN ÖNDE
GELENİ VE TURAN ÜLKESİNİN
HANININ OĞLU OLAN RAMİN'İN
AŞK HİKAYESİNİN BAŞLANGICI**

2552 İden bu kışşayı gerdünveş ābād⁷⁴¹
Urup tarhında bu resm üzre bünyād
2553 Dimiş kim ol zamān şāh-ı Ḥorāsān
Bir ulu Ḥusrevīdi adı Keyhān
2554 Bilād-ı şarḡa olup cümle şāh ol
Güneş gibi idi şāhib külāh ol
2555 İrince Çine Ceyhūndan ser-ā-ser
Eli altında idi mülk ü kişver
2556 Kurum kārīm Kırım kışlağı idi
Oğuz Han tağları sulağı idi⁷⁴²
2557 Mülük-ı Türk ü şāhān-ı Moğoluñ
Kamu Tatar u Çağatay Noğoluñ
2558 Ol idi bī-münāziʿ hūküm-rānı
Zamānınuñ şeh-i şāhib-kırānı
2559 Şeb ü rüz işi ʿayş u ʿişret idi
Dem-i rezm olsa şāhib-i ğayret idi
S79a 2560 Çü Hākdan bulmuşıdi kadr u baht ol
Semerkandı idinmişıdi taht ol
2561 Aña haḡ virmişıdi bir oğul pāk
İderdi mihr öñinde çeħresin haḡ
2562 Cemālinden uğurlardı seħer nūr
Şaçından reng alurdı şām-ı deycūr
2563 Urunsa serv-āyīn keç-külāhı
Şır idi gün gibi iklīl-i māhı

Bu hikayeyi felek gibi inşa eden (anlatan),
temelinin üstünde bu şekilde yaptı.
Demiş ki: O zamanlar Horasan'ın şahı ulu
bir hükümdar olan Keyhan'dı.
Doğu'daki bütün şehirlerin şahı ve güneş
gibi taç sahibiydi..
Çin'den Ceyhun'a kadar bütün ülkeler
elinin altındaydı.
Kurum, Karim ve Kırım kışlağı... Oğuz
Han dağları ise sulağıydı.
Moğol şahlarının ve Türk ülkelerinin, bütün
Tatar, Çağatay ve Moğolların...
tartışmasız, hükümdarı ve devrinin bahtlı
sultanı oydu.
İşi gece gündüz yeme içme eğlenmekti.
Savaş zamanı olunca da gayret sahibiydi.
O, gücünü ve bahtını Allah'tan almıştı.
Semerkand'ı (kendisine) taht edinmişti.
Allah ona güneşin huzurunda yüzünü
toprağa sürdüğü hâlis bir oğul vermişti.
Sabah vakti ışığını onun(aydınlık)yüzünden;
akşam ise karanlığını onun saçlarından
alırdı.
Servi gibi eğri başlık giyindiğinde aya
benzeyen tacını gündüz gibi kırardı.

**Şifāt-ı cemāl-i bā-kemāl ü midḡat-i
ḡüsn-i bī-mişāl ****

**Benzersiz güzelliğin övgüsü ve kusursuz
yüzün özellikleri**

V80a 2564 Gözi maḡmūr ḡāb-ālūdelikden
Lebi mey-gün şarāb-ālūdelikden
2565 Kaşı fikri ḡam itmişıdi hilāli
Günüñ mihr-i ruḡındandı zevāli
2566 Büt-i Ferḡār idi iki külāle

Gözü uykuya bulaşmaktan (ötürü) baygın.
Dudağı şarap içmekten şarap rengini almış.
Kaşının düşüncesi hilali bükümüştü. Güneşin
kaybolması onun güneş (gibi) yüzündendi.
İki kakülü makamları lale bahçesi olan

* ʿışk: -S / İ' de başlık: İbtidā-yı kışşā-i ʿışk-ı Rāmīn

* -B / S78b İ80a L91b K82a G70a V79b

⁷⁴¹ veş: - L K

⁷⁴² sulağı: yılağı L K G

** -İ B L K G / S79a V80a

	Ki olmuşdı maķāmı şahn-ı lāle	Ferhar güzelleri idi.	
2567	Kemend-i Rüstem-i destāne beñzer	Saçı Hindistan ülkesinin levendlerine ve destansı Rüstem'in kemendine benzer.	
2568	Levend-i mülk-i Hindustāne beñzer		
	Beni yaķmış ruķı nārında micmer ⁷⁴³	Yanağının ateşinde meclisinin güzelliği hoş kokulu olsun diye beni buhurdan yapmış.	
	Kim ola meclisi ħüsni mu'atтар		
2569	Ĥaķā didüm ruķı mir'at-i cāndur	Yanlış söyledim yüzü can aynasıdır, halkın gözünün karası onda görünmektedir.	
	Sevād-ı çeşm-i ĥalk anda 'ayāndur		
2570	Muĥabbet dağıdır cān sīnesinde	Canı göğsünde sevgi dağıdır veya gönül aynasında misk kokulu noktadır.	
	Yā müşgīn noķta dil āyīnesinde ⁷⁴⁴		
2571	Seĥāda Ĥātem idi bezme Cemşid	Cömertlikte hatem, meclis kurmada Cemşid, savaşıta Rüstem vermede ise güneştir.	
	Veğāda Rüstem idi bezle ĥurşid	Babası (ona) Ramin adını vermişti. Zamanın zevkini sürerdi.	
2572	Atası nāmını virmişdi Rāmīn		
	Sürerdi devr-i gerdün içre kāmın	Daima avlanmaya çıkardı. Dağları ve çölleri dolaşmayı severdi.	
2573	Ėılurđı dā'imā 'azm-i şikāri		
	Severdi seyr-i deşt u kūhsārī ⁷⁴⁵	Pençesinden kurtulan ceylan olmazdı. Kaplan, işkencesinin esiriydi.	
2574	Ĥalās olmazdı āhu pençesinden		
	Zebūn idi peleng işkencesinden	Ne zaman avlanmak için dolaşsa okuyla çölü lale bahçesine çevirirdi.	
2575	Şikār için ne dem kim kılsa geştı	Çölü o denli ok yağmuruna tutmuştu ki çöl baştan başa yağmurluk olmuştu.	
	Ĥadengi lālezār eylerdi deştı	Eğlenme ve yemek için türlü tedbirler alır bazen meclisler kurar bazen avlanırdı.	
S79b	2576	Şu deñlü eylemişdi tūr-i bārān	Bazen ay ve güneş gibi kadeh tutardı. Bazen de işi Behram gibi avlanmaktı.
	Beyābān yekser olmuşdı neyistān	Meğer o gün avlanmaya çıkıp güneşin doğuşuyla beraber her yerde avlanmıştı.	
	2577	İderdi 'ayş için envā' tedbīr	Nazlı bir kuşun peşine bir şahin salıp ardından da atını uçurmuştu.
	Gehī bezm eyleridi gāh naĥcīr	Güneşin sıcağından canı hareretlenip o gönül çekici havuza yönelmişti.	
	2578	Tutarđı gāh mihr ü meh gibi cām	Bu hareretle suya varınca o ay (yüzlü), ansızın su içinden göründü.
	Geh işi şayd idi mānend-i Behrām	Görünce şaştı, baktıkça gönlü hayret içinde kaldı.	
	2579	Meger ol gün kılup 'azm-i şikāri ⁷⁴⁶	O canı susamış suya kanayım derken o su, gönlünü yakıp hareretle doldurdu.
	Seherden avlamışdı her kenārı	Av için şahinler yollarken gönlü güvercin gibi uçtu.	
V80b	2580	Şalup bir nāzenīn murğaya şehbāz	Ejder ve aslan onun elinde tutsakken ansızın
	Sürüp ardınca raĥş itmişdi pervāz		
	2581	Tef-i ĥurşiddin cānı tölup tāb	
	O dil-cū ĥavza cān kılmışdı pertāb		
	2582	İricek anda bu tāb ile nā-gāh	
	Şu içinden tecellī kıldı ol māh ⁷⁴⁷		
	2583	Ol idi kim görüp ĥayretle kıldı	
	Nazar kılduķça göñlin ĥayret aldı ⁷⁴⁸		
	2584	Olam dirken o cānı teşne sīr-āb	
	Yaķup göñliñi ol āb itdi pūr-tāb ⁷⁴⁹		
	2585	Şalarken 'ālemüñ şaydına şeh-bāz	
	Dili kıldı kebūter gibi pervāz		
	2586	Zebūn iken elinden ejder ü şīr	

⁷⁴³ beyit G'de bir beyit aşağıda / kim: ki L K / meclisi: meclis L K

⁷⁴⁴ yā: ne S

⁷⁴⁵ deşt u: deşt-i S

⁷⁴⁶ gün kılup: -kılup L; günde kim K

⁷⁴⁷ içinden: içinde S

⁷⁴⁸ kılduķça: şalduķça İ L K G V

⁷⁴⁹ itdi: -S

	Bir āhū çeşme nā-gāh oldu naḥçir	ceylan gözlü bir güzele esir(av) oldu.
2587	Çü gördi kim ḥayādan ol gül-i ter Olup ġarḳ-ı ʿarāḳ ġün gibi dītrer	O taze gülün, edebinden tere batıp güneş gibi titrediğini gördü.
2588	Tenini şuda yaḳdı nār-ı āzerm Ḳılur nuruñ ḥicābın dūd idüp şerm	Utarma(haya) ateşi tenini şuda yaktı. Nur örtüsünü duman gibi kaldırıp utandırdı.
2589	Yaraşur key diyüp süsen gülile Semen bergin bürür ter sünbül ile	“Susen her zaman gülle münasiptir.”, deyip yasemin yaprağını taze sümbülle bürür.
2590	Teni sīmāba döndi āb içinde ⁷⁵⁰ Anuñçün ḳaldı pīç ü tāb içinde	Vücudu su içinde gümüş suya (civaya) döndü. Bu yüzden şaşkınlık içinde kaldı.
2591	Mürüvvet görmedi şāh-ı muḳaffer Ḳola āb içre ol meh-pāre muḳtarı ⁷⁵¹	Zaferler görmüş şah o ay parçasının şuda çaresiz kalışını insanlığına yedirmedi.
S80a	2592 Zebūnlar pīşesidür dām-ı tezvīr ⁷⁵² Olur mı şīr-merd olan zebūn-ġir	Aldatma tuzağı acizlerin işidir. Aslan (yürekli) adam güçsüzlere tutar mı ?
2593	Nedür ser-māye-i ehl-i fütüvvet Dem-i fırsatda iḥsān u mürüvvet	İnsanlığı olanların sermayesi fırsat anında insanlık ve bağışta bulunmaktır.
2594	Edeb rāhın tutar insān-ı kāmīl Ḳılur ızhār-ı ḳudret merd-i cāhil	Olgun insan edep yolunda yürür. Cahil insan (ise) gücünü gösterir
2595	ʿAcel her yirde āfetdür hemīşe ⁷⁵³ Zafer-yāb-ı cihāndur şabr-pīşe	Ecel her zaman her yerde afettir. Sabırlı olanlar cihanda zafer kazanırlar.
2596	Şu kim şabr ile buldı āb-ı temkīn Virür cūş idicek odına teskīn	Coşkunluk anında ateşini sakinleştirenler ağırbaşlılık suyunu sabırla buldular.
V81a	2597 Egerçi odı idi ol şehūñ germ Velī ser-çeşme-i şabr eyledi nerm	O şahın ateşi her ne kadar kızgın ise de sabır pınarı onu soğuttu.
2598	Tutup tutup yeñilmez gördi yaşın Çevürdi çeşmi gibi ātı başın	Gözyaşlarını tutmaya çalıştıkça yapamadı. Atının başını gözü gibi çevirdi.
2599	Ḥayāsından nazar idüp yabāne Olup ser-çeşmeden yaña revāne	Hayasından başka bir tarafa baktı. Pınardan başka bir yöne yürüdü.
2600	İrişdi ol dıraḥt-ı sāye-dāre Ṭolayu ṭutuban eyler nezāre ⁷⁵⁴	O gölgeli ağaca yürüdü. Etrafını tutup dolaştı(baktı).
2601	Ne gördi bağlu birkaç esb-i rehvar Çözülmiş cā-be-cā esbāb u ḥarvār	Birkaç bağlanmış rahvar at, yer yer çözülmüş yük ve eşya gördü.
2602	Olup ġaflet şarābı birle hem-dest Yatur şāhibleri ḥāb içre ser-mest	Sahipleri gaflet şarabıyla kendilerinden geçmiş şekilde uyuyorlar.
2603	Yakīn bildi ki ol ḥüsn āfitābı Ki menzilgāh idinmiş burc-ı ābı	Anladı ki o güzellik güneşi bu su burcunu menzilgāh(konak) edinmiştir.
2604	Bu seyyārāt-ı devrānuñ biridür Ki bu şu burc-i ḥūt ol müştērīdür	Bu, dolaşan gezegenlerden biridir. Bu su, balık burcu o da Jüpiterdir.
2605	Ḳaçup bu ādemilerden kenāre Perīdür cānı aḳmış çeşmesāre	Bu, insanlardan uzağa kaçan ve çeşmeye akan bir peridir.
2606	Yunar ḥürīdür āb-ı kevşer içre ⁷⁵⁵ Urur cevlan güneşdür gökler içre	Kevser suyunda yıkanan bir huri, göklerde dolaşan bir güneştir.
2607	Göricek bunları ol resme Rāmīn	Ramin bunları bu halde görünce sanki

⁷⁵⁰ döndi: beñzer S

⁷⁵¹ meh-pāre: mehtāb K

⁷⁵² dām-ı: dām u L K

⁷⁵³ hemīşe: her işe L K

⁷⁵⁴ eyler: ḳıldı G V

⁷⁵⁵ yunar: yunur L K

		Cihānuñ hāşıl itdi şanki kāmın	dünyanın bütün mutluluğunu elde etti.
2608	S80b	Hemīn hayline dek cān itdi gitdi İrişüp kışşayı bir bir eyitdi ⁷⁵⁶	Hemen coşkuyla kendi zümresine gitti. Vardığında olayı bir bir anlattı.
2609		Buyurdi kullarından bir şabā-ḥız Açup pervāza şeh-per kuş gibi tiz	Kullarından birine emretti. Rüzgar gibi hızlı, dev kanatlı kuş gibi uçarak...
2610		Olup ol kavmüñ esrārını kâşif Gelüp şāh-ı cihānı ide vākıf	o kavmin sırlarını öğrenip cihan şahını bilgilendirsin diye...
		Şıfat-ı bende-i maqbül ü midhat-i çaker- i hurrem-dil*	Kutlu gönüllü hizmetçinin övgüsü ve makbul kölenin tasviri
2611	V81b	Şehüñ bir bendesi var idi maqbül Sa‘ādetmend ü hurrem-ṭab ^c u hoş-dil	şahın mutlu, sevimli yaradılışı, hoş gönüllü makbul bir adamı vardı.
2612		Nedim-i şāh idi Pervāne adı Felek şem‘i gibi rüşen nihādı	Şahın nedimi(sohbet arkadaşı) idi. Adı Pervane idi. Felek kandili gibi parlak yüzlüydü.
2613		Yimezdi cāniçün pervā cihāndan Şeref-dār idi mihr-i āsumāndan	Can korkusu nedir, dünyada bilmezdi. Göğün güneşi ile şereflenmişti.
2614		Buyursa şāh atardı cānın oda Felek mihrine olmuşdı rubüde	Şah emretti mi canını ateşe atardı. Felek onun güneşine / sevgisine kapılmıştı.
2615		Yanar od idi hizmet ‘āleminde Olurdi dūd şeb-revlük deminde	Hizmet aleminde yanan bir ateşti. Gece yolculuğunda duman olurdu.
2616		Ḳafā-dārı idi şāhuñ melekvar Dönerdi mihri üstine felekvār ⁷⁵⁷	Şahın melek gibi kafadarıydı. Sevgisinden şahın etrafında gökler gibi dönerdi.
2617		Füzün idi dilinüñ mihri mehden Gözün ırmazdı şem‘-i rü-yı şehden	Gönlünün muhabbeti aydan çoktu. Gözünü şahın yüzünün mumundan ayırmazdı.
2618		Degüldi hizmetinden bir nefes dūr Cemāli birleyidi göñli mesrūr	Hizmetinden bir an ayrılmazdı. Gönlünün sevinci şahın yüzünü görmekleydi.
2619		Dönüp ‘ışkıında gündüzler yimezdi Giceler hizmet idüp uyumazdı	Sevgisinden ayrılıp da gündüzler yemez geceler de hizmet edip uyumazdı.
2620		Çü bildi şehriyārınurñ murādın Ser-ā-ser añladı fikr ü nihādın	Şahın ne istediğini ve düşüncesinin tabiatını anladı.
2621		Hemān şıçratdı atın cest ü çālāk İrişdi yil gibi ol yire bī-bāk ⁷⁵⁸	Atını hemen çabuklukla sıçrattı. O yere korkusuzca rüzgar gibi ulaştı.
2622		Çıkup ol māh dāhi havz içinden Nihālın zeyn idüp dībā-yı Çīnden	O ay yüzlü de havuzdan(sudan) çıkıp fidan boyunu Çin ipekleriyle süsledi.
2623		Gelüp Şehrūyı kılmışdı haber-dār Dimişdi ḳalduruñ ser yād ayak vār	Gelip Şehrū’yu(olaydan) haberdar etmiş ve “başımızı kaldırım(kalkın, çünkü) yabancı biri var.”, demişti.
2624		Gerekmez böyle yatmak fāriḡu‘l-bāl Bilinsün yağı mı il mi nedür hāl	“Böyle rahat bir şekilde yatılamaz, el midir düşman mıdır bilelim.
2625		Olur havf u hazer yirinde merḡüb Ki gāfil baş olur Türkide maşlūb ⁷⁵⁹	Korku ve sakınma yerinde olunca iyidir. Zira Türklerde gafil baş asılır.”

⁷⁵⁶ irişüp: irişdi İ / kışşayı: kışşasın L K

* -İ B K / S80b L93b G72a V81a

⁷⁵⁷ dönerdi: dutardı İ

⁷⁵⁸ yel gibi ol yire: ol yire yel gibi L K

⁷⁵⁹ maşlūb: maflūb L K

S81a	2626	Göz açıp bunlar idince nigāhı İrişdi gördiler ol merd-i rāhı	Bunlar göz açıp bakınca yoldan bir adamın geldiğini gördüler.
	2627	Hoş-ādābile idüp kad hamīde Didi kimlersiz iy kavm-i güzīde	(Pervane), edeple eğilip (selam vererek) dedi ki : “Ey seçkin topluluk! Kimsiniz ?
	2628	Bu yād illerde var mı āşināñuz Ki mihr u mehden ancak rūşenāñuz	Bu yabancı elde tanıdığınız var mı? Yüzünüzün aydınlığı sadece ay ve güneşte vardır.
	2629	Ne burcuñ meh gibi seyyāresisiz Ne dürcüñ dür gibi āvāresisiz	Hangi burcun ay gibi gezegenisiniz ? Hangi kutudan inci gibi dağılmışsınız?
V82a	2630	Ne kişverden gelürsüz bāruñuz ne Ne istersiz bu yirde kārūñuz ne	Nereden gelirsiniz yükünüz nedir? Bu yerde ne ararsınız işiniz nedir ?
	2631	Beyān eyleñ üşenmeñ ‘azmiñüzden ‘Ayān söyleñ murād u hurremüñüzden	Yolculuğunuzu anlatın üşenmeyin; isteğinizi ve sevincinizi açıkca söyleyiniz.
	2632	Zehāb u mezhebi gerçi zehēbvār Dimiş ehl-i hıred kim itmeñ izhār	Gerçi akıl erbabı mezhebinizi ve fikrinizi altın gibi belli etmeyin demişler.
	2633	Velī ehline açmak rāzı hoşdur Her işde ādemüñ dem-sāzı hoşdur	Fakat sırrı ehline açmak iyidir. Her işte insanın sırdaşının olması iyidir.
	2634	Ki sizlerden cenāb-ı şāhzāde Ki olsun devlet ü ‘ömri ziyāde	Ömrü ve devleti /mutluluğu uzun olan şehzademiz sizlerin...
	2635	Kılur tekrimiçün teftiş-i aḥvāl Gerek sizden daḥi ta‘zīm ü iclāl ⁷⁶⁰	ağırlama için gerekirse saygı ve ikram için hâlinizi araştırır.
	2636	Uran ehl-i sa‘ādet pāyına ser Olur çarḥile gün gibi berāber	Saadet ehlinin ayağına başını vuran (eğilen), güneş gibi, göklerle beraber olur.”
	2637	Hemān Mu’bed kıyām idüp yirinden ⁷⁶¹ Nişār itdi şenā güherlerinden	Mubed Şah, hemen yerinden kalkarak dua incileri saçtı.
	2638	Didi iy nev-cüvān-ı mekremet-yāb Ki virür çarḥa ḥüsünüñ gün gibi tāb	Dedi ki: “Ey şeref bulmuş genç! Senin güzelliğin göklere güneş gibi parıltı verir.
	2639	Mesihā gibi nutkuñ cān bağışlar Ruḥuñ mihrı derün-ı dilde işler	Konuşman İsa gibi can bağışlayıcıdır. Yüzünün güneşi gönlün derinliğine işler.
	2640	Cemālūñden mübārek ḳalümüz vār Velī devr içre naḥs aḥvālümüz var	Kutlu sözlerimiz yüzünün güzelliğindedir. Ancak bu zamanda uğursuz bir hâlimiz vardır.
S81b	2641	Ḳamu tācirlerüz İrān-zemīnden Bulunduḳ gāfil aḥvāl-i kemīnden	Hepimiz İran diyarından tüccarlarız. Tuzak kuranlara gafil avlandık.
	2642	Ḥitā ‘azmine düzmişdük düzenler Şebīḥūn itdi nāgeh rāh-zenler	Düzenimizi Hıta ülkesine gidecek şekilde kurmuştuk (ama) eşkiyalar ansızın gece baskını yaptılar.
	2643	Ḳamusı muṭrıb-āyīn kīse-perdāz Ecel çengiyle her bir zaḥmı dem-sāz	(Eşkiyaların) tamamı çalgıcı gibi kese düzenleyici. Her bir yarası ecel çenginin sırdaşı.
	2644	Mey-āsā ‘ālemüñ ehl-i ḡarāmı Sürāhi gibi ḥünī vü ḥarāmī	Alemin şarap gibi helak edicisi; sürahi gibi kanlı ve harami.
	2645	Sitiz idenler itdi cānı yağma Giriz ehli serin ḳurtardı tenhā	Kavgaya tutuşanlar canlarından oldular. Sadece kaçanlar canlarını kurtardılar.
V82b	2646	Penāh idüp Ḥüdāy-ı ‘ālemīne Ḳaçageldük bugün Ṭurān zemīne ⁷⁶²	Alemlerin Allah’ına sığınıp bugün Turan ülkesine kaçıp geldik.

⁷⁶⁰ ta‘zīm ü : ta‘zīm-i S

⁷⁶¹ idüp: itdi K G

⁷⁶² zemine: eline L K

- 2647 Degül ma'lumumuz şimden girü hâl
Eger idbār u miñnetdür ger iqbāl⁷⁶³
- 2648 Didi Pervâne iy pîr-i münevver
Bugünden biliñüz baht oldu yâver

Bundan sonra hâlimiz sıkıntı ve talihsizlik mi yoksa mutluluk mu olacak, bilemiyoruz.”
Pervane dedi ki : “Ey nurlanmış ihtiyar! Biliniz ki talihiniz dost olacak.

Şıfat-ı şehriyârî vü hıdmet-i cihân-dârî *

Dünyayı kaplayan hizmetin ve şahlığın tasviri

- 2649 Hümâdur zıll-ı şeh pür-nür olursız
Göricek gün yüzün mesrûr olursız
- 2650 Dil-i feyyâzı baħr-i mekremetdür
Kef-i dür-bârı ebr-i maqsimetdür
- 2651 Ne işârında bir dem telh-gülük
Ne idrârında hergiz turş-rülük
- 2652 Muhîti ğarķ-ı hayret kıldı cûdı
Bugün yanında kʻanuñ yok vücûdı
- 2653 Bulup devrinde anuñ ğadr ü iʻzâz⁷⁶⁴
Kemer ser-ħalkâdur efsar ser-efrâz
- 2654 Egerçi şırveşdür anda pençe
Elinden irmemişdür mûra rence⁷⁶⁵
- 2655 Kelâmı mihre hem-serdür degül mâh
Güle baħş-ı selâtindür zihî şâh
- 2656 Kılur pür-nür deħri mihr-i raʻyı
Zihî şahib-şeref zıll-ı Ğudâyî
- S82a 2657 Cihânuñ câmidur deħrûñ amâni
Kılur devrinde ğerdün zindegâni
- 2658 Şüreyyâ ħüşe-çîn-i ħirmenidür
Meh ü ħürşid mühr-i maħzenidür
- 2659 Zebânıdur kîlid-i genc-i ħikmet
Zamîr-i pâki mihr-i çarħ-ı ħimmet
- 2660 Fûrûĝ-ı mihrdür laʻl-i nigîni
Şuʻâ-ı şubħdur nûr-ı cebîni
- 2661 Olanlar ħizmetin idüp miyân-bend
Nebât zehirse olur ney-i ħand
- V83a 2662 Çü devrândan dün ü gün kâm-rândur
Eñ ednâ baħşîşi mülk-i cihândur
- 2663 Dil ü cânile ğerdün ʻâşıkıdur
Seħer mihrinde ʻabd-ı şâdıķıdır
- 2664 ʻArûs-ı devleti idüpdür aĝuş
İşidür gice gündüz ʻişret ü nüş

Şahın gölgesi hüma gibidir. Nurlanırsınız. Güneş (gibi) yüzünü görünce de mutlu olursunuz.
Feyizli gönlü cömertlik denizidir. İnciyle dolu eli kısmetlenmiş buluttur.
Ne saçıp dağıtmasında bir acı söz var ne de vermesinde asla asık surat.
İhsanı denizi (bile) şaşkına çevirdi. Bugün (denizin), onun ihsanının yanında adı (bile) yoktur.
Halka hâlinde oturanların başı olan kemer ve yüce başlık bulan taç, onun zamanında kıymet ve üstünlük buldular.
Her ne kadar pençesi aslan gibiyse de bir karıncayı bile incitmemiştir.
Sözleri ayın değil, güneşin eşidir. O şah güle sultanların ihsanıdır.
Fikrinin güneşi feleği bile nurlandırır. O ne güzel şeref sahibidir ve Allah'ın gölgesidir.
Dünya'nın güveni ve canıdır. Zamanında felek bile dinçlik bulur.
Ülker yıldızı harmanının döküntüsünün toplayıcısıdır. Ay ve güneş ise mahzeninin mührüdür.
Dili, hikmet hazinesinin anahtarı; temiz gönlü ise korumacı hissin göğündeki güneştir.
Alınının nuru sabah ışığı, yüzüğünün yakutu güneşin nurudur.
Zehirli bitki, hizmetinin kuşağını bağlayanlara şeker kamışı olur.
Felekten her zaman isteğini aldığından en sıradan bağışı dünyadır.
Felek candan ve gönülden onun aşığıdır. Seher vakti, onun sevgisinin yolunda sadık bir kuldür.
Mutluluk gelinini kucaklamıştır, işi gece gündüz eğlence ve yeme içmedir.

⁷⁶³ idbār u: idbār-ı S İ

* -İ B / S81b L95a K85b G73b V82b

⁷⁶⁴ ü: -S

⁷⁶⁵ irmemişdür : irmemiş S / rence: şikence S

- 2665 Sa'âdet murğın idelden şikâr ol
Şeb ü rûz eylemişdür şaydı kâr ol
- 2666 Sarâyınuñ şabâ cârü-keşidür
Güneş kemter kenîz-i mehveşidür
- 2667 İdüp bu resme hoş ta'rîf-i şâhı
Hemîn tıtdı girü geldüğü râhı
- 2668 Gelüp öñiñde şâhuñ sürerdi yüzler
Didi birbirine kim geçdiyse sözler
- 2669 İşidüp şâhuñ oldı hâtırı şād
O sözler kıldı virān göñlin ābād
- 2670 Buyurdu yine ol çālāk-ı dehre
Ki iletüp bunları ser-cümle şehre
- 2671 Ola mihmān-serāy-ı şāha reh-ber
Kıla envāc hizmet hūb u hoşter
- 2672 Didi kim kâr-ı hizmet mu'teberdür
İş aşlın bilür ol kim pîşegerdür
- 2673 İşi ehline işletmek gerekdür
Çü nā-ehl ola terk itmek gerekdür
- S82b 2674 Yazar naqkaş daği māh u hūr-şīd⁷⁶⁶
Velī bir zerre virmez şu'le cāvīd
- 2675 Yapar etfāl daği hāne-i kilden
Şu murğundur ki bağlar lāne kıldan
- 2676 Olur her hizmetüñ ehli muhakkak
Bugün sensin bu hizmet ehli el-ħak⁷⁶⁷
- 2677 Gerek mihmānumuzdur hürmet itmek
Dil ü cānile lāyık hizmet itmek
- 2678 Dimişdür server-i dīn *ekrimuğdayt*⁷⁶⁸
Olur taqşīr-i hizmet eylemek hayf
- V83b 2679 Bu dem kim şaydumuz cevķ-i hümādur
Hemîn terk-i şikâr itmek revādur
- 2680 Ne ħâcet şayd için şīrāne tedbīr
Ġazāl-ı çarhı kıldık çünkü naħçīr
- 2681 Ne lāzım oda yanmaķ zār u maġbūn
Güneş gibi çün itdük işi altun
- 2682 Didi Pervāne k'ey şāh-ı cūvān-baħt⁷⁶⁹
Saña ħurşīd efser āsumān taħt
- 2683 Ne hizmet kim buyurduñ cānum üzre
Ġubāruñ kuħl idem müjġānum üzre
- 2684 Yüzüm cārüb idem hizmetde çālāk⁷⁷⁰
Tutam yirince her fermānuñı pāk
- Mutluluk kuşunu avladığından beri her zaman avlanmayı kendisine iş edinmiştir.
- Saba rüzgarı sarayının süpürgecisi, güneş ay yüzü cariyelerinden daha değerlidir.”
- Şahı bu şekilde tarif ettikten sonra geldiği yoldan geri dönüp gitti.
- (Pervane) gelip şahın önünde eğildi. Aralarında geçen konuşmaları anlattı.
- Şah, (Pervane'yi) dinledikten sonra gönlü memnun oldu. Bu sözler yıkık gönlünü yaptı.
- O, feleğin hızlı binicisine onların(Mubed ve adamlarının) tamamının şehre getirilmesini emretti.
- Şahın misafirhanesine rehber olmayı, daha iyi hizmetler sunmayı (emretti).
- Şah dedi ki : “Hizmet işi saygın bir iştir.İşin aslını bilen kişi sanatkardır.
- İşi ehline vermek gerekir. Eğer ehil değilse vazgeçmek gerekir.
- Ay ve güneş de nakış yaparlar. Ama ışıkları zerre kadar bile sonsuzluk vermez.
- Kumdan evi çocuklar bile yapar. Kuşlar da kıldan ev yaparlar.
- Elbette her işin ehli bulunur. Bugün bu hizmetin erbabı sensin.
- (Onlar) misafirimizdirler. Candan ve yürekten layıkınca hizmet ve hürmet etmeliyiz.
- Din önderi (Hz. Muhammed): “Misafire ikram edin.” demiş. (Misafire) hismette kusur etmek iyi değildir.
- Şimdiki avımız hüma sürüsüdür. Bu yüzden avdan vazgeçmek uygundur.
- Felek ceylanını avladığımızdan aslanlar gibi tedbir almaya gerek yoktur.
- Şaşırmış ve inlemiş olarak ateşte yanmak niye? İşimizi güneş gibi altına çevirdik.”
- Pervane dedi ki : Ey taliqli şah! Gökler senin tahtın, güneş de tacındır.
- Her ne hizmet edersen baş üstüne. Ayağının tozunu kirpiklerime sürme edinirim.
- Yüzümü hizmetin için derhal süpürge edeyim. Her emrini yerine getireyim.

⁷⁶⁶ māh u: māh-ı S

⁷⁶⁷ hizmet: hizmet V

⁷⁶⁸ dimişdür: didi çün L K V

⁷⁶⁹ k'ey: ey İ L K G V

⁷⁷⁰ cārüb idem: cārü idüp L K G V

- 2685 Dil ü cān hizmetüñgün pür-hevesdür
İşâret küşe-i çeşmüñle besdür
- 2686 Gel iy sâkî idüp hoş mîzbânı
Bu dem lutfuñla şun ol nûş-ı cānı
- 2687 Kıl iy muṭrīb nevāñı sükker-âmîz
Demidür cāndan it bezm-i dil-âviz

Gönlüm ve canım hizmetini görmek için arzu doludur. Gözünün ucuyla bir işaret etmen yeter.”

Ey saki ! Gel de layıkane ev sahipliği yap. Şimdi lütfunla o can içkisini sun.

Ey çalgıcı ! Şekerli(tatlı) nağmelerini sun. Gönül çekici meclisini candan kurmanın tam zamanıdır..

**MECLİS-İ ĀRĀSTEN-İ RĀMİN
VEYSE-RĀ BERĀ-YI MİHMĀNĪ BE-
ENVĀ-I TEKELLŪFĀT U
TEZYİNĀT-I MİHMĀNĪ***

**RAMİN'İN VEYSE'NİN MİSAFİRLİĞİ
İÇİN MİSAFİRLİK BEZEKLERİ VE
TÜRLÜ TÜRLÜ GÖSTERİŞLERLE
MECLİS DÜZENLEMESİ**

- 2688 İden bu kışşa bezmin pür zarāfet
Bu yüzden eyledi dehri ziyāfet
- S83a 2689 Tıutup Pervāne emr-i şāhı ber-ser
Uçup kuş gibi ol peyk-i haber-ber
- 2690 İdüp şāhāne çok ta'zīm ü iclāl⁷⁷¹
İrüp göçürdi Muḫbed şāhı fi'l-hāl

Bu hikaye meclisini inceliklerle dolduran felek gibi ziyafeti şöyle anlattı.

Kuş gibi uçarak haberler götüren elçi Pervane, şahın emrini başı üstünde tutup, mükemmel ikram, saygı ve ululamayla hemen Mubed Şah'ı alıp götürdü.

**Şıfat-ı sarāy-ı cālī vü midḫat-i kaşr-ı
cennet-havālī****

**Cennet çevreli köşk ve yüce sarayın
tasviri**

- 2691 Varup kondurdu bir cālī sarāya
Ki şāhıñ hāk okur kāh-ı semāya
- 2692 Atar pertev zemīnden çarḫa nūrı
İdinmiş şemse şakfı māh u hūrı
- 2693 Füsüs-ı ferşi kılmış encümi māt⁷⁷²
Havālisi felek gibi tokuz kat
- V84a 2694 Degül mermer bināsı ḫişt-i zerden
Der ü dīvārı pür tezyīn güherden
- 2695 Ḥarīm-i pāki güyā şāhıñ-ı mīnū
İderdi görse müyın hūr cāru
- 2696 İdüp her güşesinden çeşmeler cüş
Muḫitüñ cānını kılmışdı medhüş
- 2697 Pür itmiş şöyle havzın feyz-i mīz-āb
Ki kalmış çarḫ şādırvānı bī-āb
- 2698 Meger āb-ı ḫayātidi o şular⁷⁷³
Ki olmuşdı nebātı Ḥızra hem-ser
- 2699 Şafā-yı cān fezā-yı dil-guşası

(Pervane, Mubed Şah'ı) avlusu gökteki yıldızları toprak sayan yüce bir saraya konuk etti.

Nuru yerden göğe ışık yayar. Tavanı ayı ve güneşi 'şemse' (tavan bezemesi) edinmiş.

Dekorasyonunun büyüğü yıldızları mat etmişti. Etrafı felek gibi dokuz katlıydı.

Binası mermerden değil, altın tuğladan. duvarları ve kapısı ise incilerle süslenmiş.

Temiz haremi sanki cennet bahçesiydi. Huriler (bu haremi) görseler saçlarını süpürge ederlerdi.

Her köşesinden akan çeşmeler etrafın canını kendinden geçirmişti.

Arkların bereketiyle havuzlar öylesine dolmuştu ki göklerin şadırvanı susuz kalmıştı.

Adeta ölümsüzlük suyu olan o sudan beslenen bitkiler Hızır'a yoldaş idiler.

Gönül açan genişliği canın sefasıdır. Cana can katan havası da gönlün ömrüdür.

* -B/ S82b İ84b L96a K87a G75a V83b

⁷⁷¹ ta'zīm ü: ta'zīm-i S

** -İ B K / S83a L96b G75a V83b

⁷⁷² füsüs-ı: füsüs u S

⁷⁷³ ḫayātidi: ḫayvānidi İ

- Hayât-ı dil hevâ-yı cân-fezâsı
 2700 Görüp şahın İrem olmuşdı pinhân
 Suyundan ‘ayn-ı Kevser zâr u giryân
- 2701 Döşenmiş çevre mağc’adlar müzehheb
 Tekellüflerle mesnedler müretteb
- 2702 Niḥāliler peleng-i ḥufte-mânend
 Semūrî naç’ler zîbâ vü dil-bend
- 2703 Güneş gibi münevver müttekâlar
 Sipih-âyîn mücevher murtekâlar
- 2704 ‘Uḫûlî eyleridi perdeler zâr
 Kılur âvîzeler efkârî ber-dâr
- 2705 Şuturlâb felekveş taht-ı zerler
 Kevâkib gibi vaz’ olmuş güherler
- S83b 2706 Mişâl-i zât-ı kürsî şandalîler
 Kâmu zerrîn ü sîmîn ü mücevher⁷⁷⁴
- 2707 Münevver bir felek her tâb-ḥâne
 Billürîn câmlar mehden nişâne⁷⁷⁵
- 2708 Meger ol kaşrlar ḥuld-i berîndür
 Aña nâzır ‘uyûn-ı ḥür-ı ‘ayndur
- 2709 Aşılmış toplar âyîne girdâr
 Cihân ḥâlini ‘arz eyler felekvâr
- 2710 Kemerler kavse beñzer çarḥa hem-ser
 Kalem gibi sütunlar tîr-peyker
- V84b 2711 ‘İbâdet içre ol râki’ bu kâyim
 Ki ‘âbidler görüp olurdu hâ’im
- 2712 Belinâsı kılur miqyâsı ḥayrân⁷⁷⁶
 Sinimmârı ider etvârı sekrân
- 2713 Girü her kaşruñ etrâfı semenzâr
 Semenzârın tolanmış ḥaṭṭ-ı enhâr
- 2714 Çeküp ser her taraf serv ü şanavber
 Kıyâmet-kaddleri tûbâya hem-ser
- 2715 Düm-i fâvûs idi şan şâḥ-ı gül-nâr Ururdu
 cilveler bâdile her bâr
- 2716 Çenârı rakş-ı dest-efşân iderdi
 Temâşâ ehlini ḥayrân iderdi
- 2717 İdüp ḥünile müşki ḥall şakâyık
 Kılur sihr işlerin ‘arz-ı ḥadâyık⁷⁷⁷
- 2718 Kılup nehri gamlı Nilüñ gözün yaş
 Firâkı birle başmış bağına taş
- 2719 Pes andan soñra çekdi nüzl ü ni’met⁷⁷⁸
- İrem, (sarayın) bahçesini görünce
 gizlenmişti. Suyundan, Kevser pınarı
 ağlayıp durmaktadır.
 Çevresine yıldızlanmış divanlar konulmuş,
 (arkasına) gösterişli kırlentler/yastıklar
 konmuş.
 Halıları uyumuş kaplan gibiydi. Güzel ve
 gönül alıcı samurdan döşekleri (vardı).
 Dayanakları güneş gibi parıltılı.Yükselme
 yerleri (merdivenleri) ise felek gibi
 mücevherli.
 Perdeler akılları zayıflattı. Avizeler
 düşünceleri askıya alır.
 Altın tahtlar felek gibi usturlaptır. İnciler
 yıldızlar gibi yerleştirilmiştir.
 Tamamı altın, gümüş veya mücevherden
 yapılma sandalyeleri Kasyope yıldız kümesi
 gibidir.
 Her ısıtma birimi nurlanmış bir felektir.
 Billur gibi camları ise aydan bir nişandır.
 O köşkler sanki cennet köşesidirler. Ona
 bakan gözler, pınardaki
 ceylanların/hurilerin gözleridir.
 Aynalar gibi asılmış toplar, felek gibi,
 dünyanın hâlini sunar.
 Feleğe eş olan kemerleri yaya benzer.
 Kalem gibi sütunları ok şeklindedir.
 İbadetteymiş gibi rükuya eren ve kıyama
 duran (bu sütun ve kemerleri) gören kullar
 şaşakalırdı.
 Uzunluğu Belinas’ı hayran eder. Tarzı
 ise(mimar) Sinimmar’ın başını döndürürdü.
 Her köşkün etrafı yaseminlik. Nehirlerin
 yatağı yaseminliği dolaşmış.
 Her yerde yükselmiş olan servi ve sanavber
 ağaçlarının boyları tuba ağacına eştir.
 Gülnarın dalı rüzgarın her esişinde cilve
 yapan tavus kuyruğu gibiydi.
 Çınar ağacı el uzatıp dans eder, izleyenleri
 de hayran ederdi.
 Gelincik, kan ile miski tahlil edip, büyüğü
 işlerini bahçeye arz eder.
 (Bahçenin) nehri Nil’i gamlandırıp
 ağlatmış, ayrılığıyla bağına taş basmış.
 Daha sonra türlü türlü yemekler ve nimetler

⁷⁷⁴ zerrîn ü sîmîn: sîmîn ü zerrîn İ L K G V

⁷⁷⁵ nişâne: feşâne L K

⁷⁷⁶ beyit:-K

⁷⁷⁷ sihr işlerin: her gün işin L K G

	Yiterdi dehre yıllar olsa kısmet	sunuldu. Eğer kısmet olsa yıllarca dünyaya yeterdi.
2720	Akıttı şu gibi yük yük şarabı Ezüp kandi sebîl itdi gül-âbı	Su gibi yük yük şarap akıttı. Şekeri ezip gül suyunu sebîl etti.
2721	Yığıldı kand u sükker küh-mānend ⁷⁷⁹ Dizildi şem ^ç ler şan nāy-ı dil-bend	Şeker ve şeker kamışı dağ gibi yığıldı. Mumlar, gönül bağlayan kamış gibi dizildi.
2722	Ne diyem çār-pā kısmına had yok Sürün sürün nücūm-āyīn ^ç aded yok	Nasıl anlatayım? Dört ayaklıların sayısı sınırsız ve sürüleri yıldızlar gibi sayısız.
S84a	2723 Kim eyler yād esbāb-ı neşātı Simāt-ı cevherī zerrīn bisātı	Neşe verici sebepleri, mücevher masayı, altın minderi kim hatırlar?
	2724 Kāmu tertīb ü āyīni şehāne ⁷⁸⁰ Kılındı cümle bī- ^ç özü ü bahāne	Her türlü düzenleme ve tören şahaneydi. Bütün özürler ve bahaneler aradan çıkarılmıştı.
	2725 Tekellüfsüz pes andan şoñra Rāmīn İdüp cāndan zıyāfet ihtimāmın ⁷⁸¹	Ramin bundan sonra özenle ziyafet için (mükemmelliğe) dikkat etti.
	2726 Misāfir-hānesin teşrīf kıldı Mülākāt olmağı teklīf kıldı	Misafirhanesini şerefliendirdi. Görüşüp konuşmayı teklif etti.
	2727 Gelüp pīr itdi evvel dest-būsī Tevazu ^ç larla kıldı ^ç arz-ı būsī	Önce yaşlı (Mubed Şah), gelip el öpünce, (Ramin) tevazu gösterip el öptürmedi.
V85a	2728 Anuñ ardınca Şehrū vü nigārīn İrüp gösterdiler hizmet kararın	Mubed Şah'ın ardından Şehrū ve Veyse de hizmet etme niyetlerini gösterdiler.
	2729 İdüp her birini Rāmīn ri ^ç āyet Dil ü cānile gösterdi himāyet	Ramin her birisini içtenlikle kabul edip kollayacağını gösterdi.
	2730 Çoğ ikrām eyleyüp kıldı keremler Didi ^ç arz itdüñüz demler kademler	(Ramin), onlara pek çok ikramlarda bulunup dedi ki : “Hoş zamanlar ve uğur sundunuz.”
	2731 Geçüp bir tahta pes Rāmīn oturdu Hiçāb-ı vahşeti başdan göttürdi	Sonra Ramin bir tahta geçip oturdu. Başlardan şaşkınlık örtüsünü kaldırdı.
	2732 Alup sağına pīri ^ç izzetile Oturdu şola Şehrū dehşetile	İhtiyar (Mubed Şah)ı saygıyla sağına aldı; Şehrū'da telaş ve şaşkınlıkla soluna oturdu.
	2733 Anuñ yanına ol serv-i ser-efrāz Culūs itdi kılıp yüz şive vü nāz	Şehrū'nun yanına da o servi boylu(Veyse), nice naz ve edayla oturdu.
	2734 Çü virdi şaffa zeyn ol serv-i kāmēt Oturdu fitne vü tırdı kıyāmet	O servi boylu güzel (oturunca), sofrada oturanlar safına süs verdi. Fitne oturdu ve kıyamet kalktı.
	2735 İdüp Rāmīn dañi hoş söze bünyād Şīnuğ hātırlarını kıldı ābād	Ramin'de güzel sözlerin temelini atıp, kırık gönüllerini inşa etti.
	2736 Gehi söyletdi ahvāl-i seferden Ne kim geçmişdürür havf u haşardan	Bazen yolculuklarında ne tür korku ve tehlikeler yaşadıklarını anlattırdı...
	2737 Gehī kişverlerinden şordı ahbār K ^ç olur her yirde bir nev ^ç üzere eřvār	bazen de her yerin farklı özellikleri olur diye ülkeleri hakkında sorular sordu.
	2738 Binüp Muḃbed dañi raḃş-ı füsūna Ururdi söze na ^ç l-i bāzğüne	Mubed de bazen büyü atına binerek, söze uğursuz/ters nallar çaktı.
	2739 Olup efsūnile efsāne perdāz ⁷⁸²	Büyükçe efsaneler düzüp, uygun

⁷⁷⁸ nūzl ü: nūzl-i S,İ / yeller: seyller S

⁷⁷⁹ sükker: şeker S / şem^çler: şemëveş L K

⁷⁸⁰ tertīb ü āyīni: āyīn ü tertībī İ L K G V / bī-^çözü ü bahāne: ^çözü ü bī-bahāne S G

⁷⁸¹ cāndan: ^çālī İ L K

⁷⁸² perdāz: pervāz İ

S84b	2740	Muvâfiķ perdeleden eyleyüp sâz Kılup ʔaḥsîn o lutf-ı bî-şumâre Du‘âlar eyler idi şehriyâre ⁷⁸³	makamlarla anlattı. O(Mubed), sayısız lutufla övgüde bulundu. Şaha(Ramin’e) dualar etti.
	2741	Alup gönlin velî şâhuñ nigârın Nişâr itmek dilerdi cümle vârin	(Ramin), Şahın ve sevgilisi(Veyse)nin gönüllerini alıp, bütün varını(onlar için) saçmak isterdi. O ay yüzünün yüzüne baktıkça ve sözlerine gül gibi kulak verdikçe...
	2742	Nazar kıldıkça ol mâhuñ yüzine Kulağ urdıkça gül gibi sözine	bülbul gibi sevinçli ahlar çekip kendisini (onun için) gölge gibi toprak etmek isterdi.
	2743	Çeküp bülbülleyin âh-ı ʔarâbnâk Dilerdi sâyevar itmek özin ħâk ⁷⁸⁴	Dudakları şarap gibi içki sununca gönünün çoşkusu ney gibi artardı.
	2744	Lebi kıldıkça meyveş ‘arz-ı nüşı Dilinüñ ney-şifat artardı cüşı	Canı buhurdan gibi ateş dolunca, dumanlar kalbinden bahsederdi.
V85b	2745	Olup micmer gibi cânı pür-âzer Derünından dem uçurdu düttünler ⁷⁸⁵	Sevgilisiyle yüz yüze geldikçe gönül ateşi kalbini yakardı.
	2746	Ruḥ-ı cânâne oldukça muķâbil Yakardı sînesini süziş-i dil	Fakat sabr ile bekleyip, gönlüne zorla boyun eğdirirdi.
	2747	Velî şabr ile ârâm eyleridi ⁷⁸⁶ Dilini cebr idüp râm eyleridi	Can ateşinin (Ramin’e) yaklaşmakla güneş gibi fazlalaşıp, durmayıp arttığını hissedince...
	2748	Çü gördi âteş-i cân ʔurmaz artar Güneş gibi olur vardukça berter	dedi ki : “Bunun çaresi içki meclisidir. İçki meclisi güneş, gerisi gölgedir.
	2749	Didi bunuñ devâsı bezm-i meydür Ki bezm-i mey güneş bâkisi feydür	O zaman her ne yapsan mazur görülür. Sevgiliye yakınlık bulsam uzaklaşmam(hor görülmem).
	2750	Ne işlersem olur ol vaķt ma‘zür Bulursam yâre ķurbet olmaya dūr	(Ramin’in) emriyle misafir sofrası serildi. Sultan meclisinin sofrası donatıldı.
	2751	Buyurdu ħ‘ân-ı miḥmâni çekildi Sımât-ı bezm-i sulṭâni çekildi	Çeşit çeşit nimetler sunuldu ki kısmet ehli/paylaşırıcılar bunu düzenleyemezdi.
	2752	Döküldi şol kadar envâ‘-ı ni‘met Ki ʔarḥım idemezdi ehl-i kısmet	
		Tertîb-i esbâb-ı ‘işret ü tezyîn-i ‘âlat-ı şohbet *	Sohbet araçlarının süslenmesi ve yeme içme gereçlerinin düzenlenmesi
	2753	Elinde her mehüñ bir sîm kâse Güneş nürını gelmiş iķtibâsa ⁷⁸⁷	Güneş, sanki ışığını, ellerindeki gümüş kaselerle hizmet sunan ay yüzlülerden almış.
	2754	Sehî kad serviler destinde yekser Çenâr- âsâ zebercedden ʔabaķlar	Servi boylu güzellerin ellerinde çınar gibi zümürten tabaklar var.
	2755	Semen sîmâ gümüş sînilerile Zümürüd ħâşiyet çinilerile	Yasemin yüzlüler gümüş tepsilerle ve zümürten çinilerle...
	2756	Nücüm-âyin taşındı nuķl-ı terler Ser-â-ser bezm içi ʔoldı güherler	yıldızlar gibi taze mezeler taşıdı ve meclis baştan başa incilerle doldu.

⁷⁸³ eyler idi: eylediler K

⁷⁸⁴ sâyevar: sâye-dâr K

⁷⁸⁵ ururdu düttünler: uçurdu düttünler S; ururdu tütüler L K

⁷⁸⁶ eyleridi: eylediler G

* -İ B / S84b L98b K89a G77a V85b

⁷⁸⁷ Günün dönmiş bu ğamından şırı yasa İ

- S85a 2757 Siniler şaḥn-ı gevher-rīze döndi
Cevāriş ferş-i reng-āmīze döndi
2758 Münevver girdeler mānend-i kāfūr
Şu resme nerm idi şan sīne-i hūr⁷⁸⁸
2759 Hezārān meh gibi sīmīn külīçe
Şekerden kırş-ı zerrīn niçe niçe
2760 Kebāb olmuş şu deñlü ördek ü kaz
Ki murğ ‘aql ider gördükde pervāz
2761 Şu deñlü cānver olmuşdı büryān
Ki kalmışdı tennūr-ı çarḥ hayrān
V86a 2762 Dimiş sükker börek senbūseyi қо
Leb-i yāre varup sen būse-yi қо
2763 Tabaklar sīm ü zerden mihr ü mehveş
Billūri kāseler maḥbūb-ı dil-keş⁷⁸⁹
2764 Seher gibi sürāhiler cihān-tāb
Şafaḥ-mānend cānı pūr mey-i nāb
2765 Dizildi iki kıoldan sağ u sola
Hezārān āferīnler ol uşūle

**Şıfat-ı ešmār-ı cān-perver ü midḥat-ı
fevākīh çün gevher***

- 2766 Döküldi ol kadar cins fevākīh⁷⁹⁰
‘Uḳūl-ı kāinātı kıldı vālih
2767 Alup cān būyını andan melekler
Meşām-ı çarḥı tutdı müşg ü ‘anber⁷⁹¹
2768 Leb-i dil-ber gibi şīrīn ruḥablar
Ki hūn itmiş ğamından dil ‘inebler
2769 Şararmış rū-yı ‘aşıḳ gibi ayvā
Kızarmış ḥadd-i cānān gibi elma⁷⁹²
2770 Turunc-ı mihri māt eylerdi narenc
Meger mīzān-ı dehr idi güher-senc
2771 Enārından ‘aḳıḳūñ dürci dil-teng
Alur yāḳūt ‘unnābın görüp reng
2772 Dil ü cānım yaḳar incīri baluñ
Aḳıdur ağızı şuyını zülālūñ
2773 Virür engürü cūş aşhāb-ı nūşa
Ḥurūş-efzā olur erbāb-ı hūşa
S85b 2774 Şekerden ta‘m-ı şeftālūsı şīrīn

Siniler inci saçılan avlulara helvalar da
rengarenk yaygıya dönuştü.

Kafur gibi parlatılmış yufkalar o kadar
yumuşaktı ki hurilerin göğsüdür sanılır.

Ay gibi binlerce gümüşten külçe ve
şekerden pek çok altın sikke ...

Kuşların bile görünce aklını uçuracak kadar
ördek ve kaz kebabı.

Felek tandırının bile şaşacağı kadar çok
hayvandan büryan yapılmıştı.

Börek : “Şeker! Senbuse tatlısını bırak da
varıp yarin dudağına öpücük kondur’ demiş.

Tabaklar ay ve güneş gibi altın ve
gümüşten. Billurdan kaseler ise gönül çekici
bir sevgili gibi.

Sürāhiler seher gibi cihan aydınlatici, içleri
şafak (rengi) gibi halis şarapla dolu.

(Sürāhiler) iki taraftan sağa ve sola dizildi.
Böyle bir tarza binlerce övgüler.

**Cevher gibi yemişlerin övgüsü ve can
besleyici meyvelerin tasviri**

O kadar çok çeşitli meyveler döküldü ki
kainatın aklını şaşkına çevirdi.

Melekler can kokusunu ondan almışlar.
Misk u amber kokusu feleğın burnunu
kapladı.

Güzelin dudağı gibi tatlı hurmalar
gamlarından bağrıları kanlı üzümle...

Ayvā aşğın yüzü gibi sararmış. Elma
sevgilinin yanağı gibi kızarmış.

Narenciye (portakal), güneşin turuncunu
soluklaştırdı. Felek terazisi sanki inciler
tartardı.

Akik kutusunun nardan dolayı gönlü
daralmış. Yakut, hūnnabı görüp rengini
almış.

İncir, balın gönlünü ve canını yakar. Pınarın
da ağzının suyunu akıtır.

Üzümü içki ehline coşkunluk, akıl
sahiplerine de coşku verir.

Şeftalisinin tadı şekerden bile tatlıdır. Gönlü
susamışların canını sakinleştirir.

⁷⁸⁸ nerm: bezm L K G

⁷⁸⁹ maḥbūb-ı: maḥbūb u İ L K V

* -İ B K / S85b L99a G77b V86a

⁷⁹⁰ ol kadar cins: cins ol kadar S

⁷⁹¹ müşg ü: müşg-i S

⁷⁹² add-i: haḫḫ-ı S İ / gibi: gib İ

	Virür dil-teşneler cânına teskîn		
2775	Her emrûdi ki mânend-i güherdür		İnci gibi olan her bir armudunu sorsan bal ve şeker testisi derler.
	Şorarsañ küze-i şehd u şekerdür		
2776	Kim eyler piste vü bādāmını yād		Sofranın fıstığını ve bademini anan kişi bal ve şekerle dolar.
	Ki destinden kıılır şehd u şeker dād		
2777	Nisār oldu reyāhin deste deste		Kokusu misk kokusunu hasta eden deste deste reyhanlar dağıtıldı.
	Ki ıtrı kıldı bŷy-ı müşgi haste ⁷⁹³		
V86b 2778	Yolunmuş sünbülün mŷ-yı siyāhı		Sünbülün siyah saçı yolunmuş. Lalenin yakuttan külāhı alınmış.
	Çapılmış lālenün la'leyn külāhı		
2779	Gülün alup yaqasın hār elinden		Gülün yakası dikenden alınıp gülzar eliyle meclise sunulmuş.
	Şunulmuş bezme hoş gülzār elinden		
2780	Güneş gibi karanfil sikke-peyker		Sikke yüzlü karanfil güneş gibi yanağıyla meclisi aydınlatmış.
	Ruħından meclisi kıılmış münevver		
2781	Olundı şöyle tertīb-i şahāne		Felek meclisinin bile (kendi kusurunu örtmek için) bahane bulacağı kadar mükemmel bir düzenleme yapıldı.
	Ki bezm-i çarħa bulundı bahāne		

Tavşif-i sākīyān-ı perī-rŷy ü ta'rif-i Melek huylu çalgıcıların tarifi ve peri mutrībān-ı melek-hŷy*

2782	Gelüp pes sākīyān-ı māh-sīmā		Daha sonra, güzelliklerinin ışığı meclisi süsleyen güneş gibi ay yüzlü sakiler geldiler.
	Fürŷg-ı ħŷsni mihr-i meclis-ārā		
2783	Ne sākī her biri bir cān-ı ālem		Ne sakisi! Her biri dudağının, hasta gönüllerin derdine ilaç olduğu, alemin candır.
	Lebi dil-ħasteler derdine emsem		
2784	‘Aceb emsem ki virür cāna cānı		Cana can katan şaşılması merhem(olan dudağı), erguvan şarabı gibidir.
	Şanāsın kim şarāb-ı ergŷvāni		
2785	Sözi āb-ı hayāta cān bağışlar		Sözü ab-ı hayata (can suyuna) can bağışlar. Kaya gibi (sert) bakışları cana etki eder.
	Çaya bakışları cān içre işler		
2786	Çutar her biri bir la'lin piyāle ⁷⁹⁴		Her birisi yakuttan kadeh tutar. (Bunu) gören gül dalında lale bitmiştir, der.
	Gören dir bitdi şāħ-ı gülde lāle		
2787	Şunar zerrin-kadeħden lal-i nābi ⁷⁹⁵		Altın kadehten halis yakut(şarap) sunarlar. Halis şarap da değil erimiş yakut.
	Ne lā'li-i nāb yaqut-ı müzābi		
2788	Teselsül gösterüp devr-i zāmāne ⁷⁹⁶		Zaman çarkı dönüp cihana rağmen zevkler sunar.
	Şafālar ‘arż ider rağm-ı cihāne		
2789	İki koldan yürütdiler ayağı		İki yönden kadehi dolaştırıp bir yandan da sağı solu gözlediler.
	Bir elden gözlediler şol u şağı		
S86a 2790	Feraħlar geldi miħnetler göneldi ⁷⁹⁷		İç açıcılık geldi sıkıntılar gitti. Gönülde tanıdıklık (dostluk) oluştu.
	Gönülde aşınālıklar olundı		
2791	‘Aceb mi kılsa cānı bāde bī-ğam		Şarap, canımızı gamsız kılsa şaşılmamalı. Çünkü sevgilinin dudağını anlatır.
	Urur çünkim leb-i cānāneden dem		
2792	Pes andan şoñra ħŷbān-ı meh-āsā ⁷⁹⁸		Bundan sonra ay yüzlü güzeller gibi,

⁷⁹³ bŷy-ı müşgi: misk ü ıdı L K

* -İ B / S85b L99b K90a G78a V86b

⁷⁹⁴ çutar: çutup İ L K G V

⁷⁹⁵ şunar: şunup İ L K G V

⁷⁹⁶ gösterüp: göstertir S

⁷⁹⁷ feraħlar: kadeħler L K / geldi: geldi İ

		Cemāle Yūsuf u enfāse İsā		güzellikte Yusuf, can üflemede(nefeste) İsa gibi...
	2793	Bir ağızdan idüp Davūdī elhān		hep bir ağızdan Davudi nağmeler söyleyip
		Göttürdi rakşa her cānı felek sān		felek gibi raksa başladılar.
	2794	İdüp her cān şükür tengin küşāda		Herkes darlığın genişliğe dönüşüne
		Dil ü cān şürını kıldı ziyāde		şükredip gönlün ve canın lezzetini artırdı.
V87a	2795	Açup ağzını her māh-ı kaşab-püş		Kasab(keten) kumaşla örtünmüş her ay
		Dilinden itdi bezm içini pür-nüş		yüzlü, gönlüyle meclisi içkiye doyuyordu.
	2796	Olup her gonca gül gibi şükufte		Her gonca, gül gibi açılıp, cevherleri
		Qılup gevherleri la'ile süfte ⁷⁹⁹		yakutla deldi.
	2797	Cihān gencinesin yağmaya virdi		Dünya hazinesini yağmalattı. Bütün kalpleri
		Qulüb-ı 'ālemi sevdāya virdi		sevdaya verdi.
	2798	Dem idüp kıldılar nāyuñ dilin od		Nefes üfleyip neyin gönlünü ateşe verdiler.
		Nihādından kopardı āh-ı pür-dūd		(Ney) huyu gereği dumanlı ahlara çekti.
	2799	Meger kim piç-i neydendi piyāle ⁸⁰⁰		Meğer kadeh neyin bükümlerindendi.
		Ki uşul-ı neyden irdi çarha nāle		Neyin tarzından ötürü iniltile göge erdi.
	2800	Pes andan yaqdılar bağrını 'uduñ		Daha sonra udun bağrını, mavi göğün
		Od itdiler lebin çarh-ı kebūdū ⁸⁰¹		gönlünü yaktılar.
	2801	Dögüp gögsini defler kıldı efgān		Defler göğüslerini dövüp bağıştılar. Rebap
		Rebāb oldı yüz urup yire nālān		yere yüz vurup inledi.
	2802	Ŧurup burduqça tanbūruñ kulağın		Tamburun kulağını burup durdukça
		Qopuzlar çatladurlardı tamağın ⁸⁰²		kopuzlar damaklarını çatlatırlardı.
	2803	Semā' eylerdi hūriler semādan		Huriler dinledikçe sema eder, kadehler bu
		Qadehler rakş ururdu bu şafādan		zevkle raks ederdi.
	2804	İşidüp erganūnuñ şavtın el-ħağ		Neyzenler orgun sesini duyunca gerçekten
		Qılurdu ehl-i nāy ağzında barmaq		de (şaşkınlıktan) parmaklarını ağızlarına
				götürürlerdi.
	2805	Şu yüzden eyler idi nāleler çeng ⁸⁰³		Çeng o kadar inlerdi ki Nahid (Venüs)
		Ki nāhid ideridi gökde āheng		gökten (çenge) ayak uydururdu.
	2806	Çü sākī Hızr ola güyende Dāvūd		Hızır saki, Davud şarkıcı(okuyucu) olunca
		Yanup yakılsa tañ midur ney ü 'ud		ney ve ud yanıp yakılsa şaşılır mı ?
S86b	2807	'Aceb bezmidi ol bezm-i țarab-sāz		O coşkunluk dolu topluluk, avazenin yerden
		Ki yirden irmişidi çarha avāz		göge erdiği şaşılacak bir meclisti.
	2808	Mey-i rengin idi țavūs-ı bīmār ⁸⁰⁴		Hasta tavus renkli şaraptı. Güzellerin
		Leb-i hūbān idi ħurmā-yı bī-ħār		dudakları dikensiz hurmaydı.
	2809	Mesihāveş bu bezme cān virürdi		İsa gibi bu meclise can verirdi. Durmayıp
		O gerdūn gibi țurmaz rakş ururdu		felek gibi dönerdi (raks ederdi).
	2810	Göñül rāzına söz el virmişidi		Söz gönül sırrına el vermiş (hocalık etmiş),
		Güzeller birbirine girmişidi		güzeller birbirine girmişti.
	2811	Şunardı ol lebinden sāğar-ı mül		Biri dudağından şarap kadehi sunar, diğeri,
		Virürdi bu şaçından deste-i gül		şaçından gül destesi verirdi.

⁷⁹⁸ pes: bes G

⁷⁹⁹ la'leyle: la'line K

⁸⁰⁰ neydendi: neydendir S G

⁸⁰¹ dilin: lebin S; yirin İ L K

⁸⁰² tamağın: damağın K

⁸⁰³ yüzden: yirden S / gökde: gökden L K V

⁸⁰⁴ İdi: idüp L K

V87b	2812	Göz ucuyla olup alup virişme Arada tercümān idi kirişme	Alış veriş göz ucuyla idi. Cilve ise arada tercümandı.
	2813	Olup kirpikler ok kaşlar kemān-saz Çamu bārīk-bīn u rāst-endāz	Kirpikler ok, kaşlar ise keman düzenindedir. Tamamı ince görüşlü (dikkatli) ve doğru atıcı (nişancı)...
	2814	Bu hāletden cigerler toptolu kan Zahımlar sīneler içinde pinhān	Ciğerler bu halle kanla dolmuş, yüreklerde de gizli yaralar oluşmuştu.
	2815	Derūn odı urup āhīr zebāne ⁸⁰⁵ Nihāni rāzlar geldi zebāne	Yürekteki ateş alevlendi, gizli sırlar dile geldi.
	2816	Çıla başladı her dil derdin ızhār Ki şaklanmaz derūn-ı penbede nār	Her gönül, derdini açığa vurmaya başladı. Pamuk yürekte ateş saklanmaz.
	2817	Belī gün gibi olsa devr-i mey germ Şehāb-āyīn açılır perde-i şerm	Evet ! Kadeh (mecliste) güneş gibi hararetle dönerse , utanma perdesi bulut gibi açılır.
	2818	Aña dek kim gün itdi şeb-beheyri Felekden kıldı tahtu ⁸⁰⁶ l-arza seyri	Gündüzün 'iyi akşamlar' dediği an akşam, gökten yere inmeye başladı.
	2819	Dilin erbāb-ı bezmūñ hayret aldı Münnever bezme zulmet perde şaldı	Meclistikilerin gönlünü şaşkınlık aldı. Karanlıklar, aydınlık meclisi perdeledi.
	2820	Çanı sākī şu rahşān l'al-i pūr-nūr Ki eyler hātır-ı gāmgīni mesrūr	Saki! Şu gamlı gönlü neşelendiren nur dolu parlayan yakut (şarap) hani?
	2821	Şebā hengāmıdur muṭrib nevā kıl ⁸⁰⁶ Cihānı şubh-demveş hoş hevā kıl	Çalgıcı! Akşam vaktidir nağmeler çal. Dünyaya sabah vakti gibi hoş hava (makam) yay.

**TEMĀDĪ-İ ŞOHBET-İ RŪZ-I DİL-
EFRŪZ BE-HENGĀM-I ŞĀM-I
FERĤUNDE-RŪZ VE İŞĖ-BĀZĪ-İ
VEYSE VŪ RĀMĪN DER-AN-VAĖT-
İ ĤURREM-NĪĤĀD U GŪLĪSTĀN-I
TEZYĪN***

**GŪNDŪZŪN GŪNŪL AYDINLATAN
SOHBETİNİN KUTLU GŪNŪN
AKŞAM VAKTİNE KADAR DEVAM
ETMESİ VE BEZENMİŞ GŪL
BAĞESİNDE ŞEN YARADILIŞLI BİR
ZAMANDA VEYSE VE RĀMĪN'İN
AŞK OYUNU OYNAMASI**

S87a	2822	Çü müşgin şaçın itdi gice ber-düş Güneş şeb 'āleminden kıldı rŷy-püş ⁸⁰⁷	Gece misk kokulu saçlarını omuzlarına attı. Güneş, gece aleminden yüzünü örttü.
V88a	2823	Meger kim yine cem ^c olmuş melekler ⁸⁰⁸ Yüzük gizlenbeç oynardı felekler	Meğer melekler yine toplanmışlar. Felekler (de) yüzük saklamaşa oynardı.
	2824	Siyeh-püş olsa řān mı Ĥızır eflāk Ki tıtdı çeşme-i hayvān yüzün hāk	Hayat pınarını (gözünü) toprak kapladığı için mavi gökler siyahlar örtünse şaşılır mı?
	2825	Degül ġam bir gül-i zerd olsa pinhān Çü çarĤuñ şahnı oldu nergisistān ⁸⁰⁹	Gök meydanı nergis bahçesine döndüğünden bir sarı gül saklansa gam değil.
	2826	Felekden gösterüp şeb şekl-i fānŷ Ser-i zaġ üzre gördi per-i řāvŷ	Gece, göklerden fanus şeklini gösterip karganın başının üstünde tavus kanadı gördü.
	2827	Meger kim revzen-i eflākden hūr	Sanki huriler göğün penceresinden yüz

⁸⁰⁵ zebāne: zamāne S

⁸⁰⁶ şebā: şeb K

* -B / S86b İ88b L101a K91b G79b V87b

⁸⁰⁷ 'āleminden: 'anberinden İ L K G V / rŷy: rŷy İ L K V

⁸⁰⁸ yine: gördü İ G V

⁸⁰⁹ çü: ki İ L K V

		Çıkarıdı nice yüz biñ şem ^c -i kâfūr	binlerce kafuri mum çıkardılar.
2828		Degül bağlansa ğam dervāze-i rūz	Gündüzün kapısı kapanırsa gam değil.
		Felekler oldu kaşr-ı ʿālem-efrūz	Gökler dünyayı aydınlatan köşke döndüler.
2829		Nola oldıysa pinhān cām-ı Cemşīd	Cemşid'in kadehi gizlense ne var ? Allah'a
		Bihamdi ʾİllah kıılır meh bezm-i cāvīd	şükür ki ay sonsuz bir meclis kurar.
2830		Degül şeb leyletü'l- miʿrāce beñzer	Akşama değil, Miraç gecesine benzer.
		Şafā vü talʿati kadr-i münevver	Sefası ve güzelliği nurlu Kadir gecesidir.
2831		Ķamer olmuş nedīm-i bezm-i gerdūn ⁸¹⁰	Ay, felek meclisinin nedimi(sohbetçisi)
		Urur yir yir kevākib rakş-ı mevzūn	olmuş. Yıldızlar yer yer(duruma) uygun
2832		Şaçar hoş müşğ ü ʿanber bād-ı çālāk ⁸¹¹	dans ederler.
		Deminden cān bağışlar nafe-i hāk	Hızlı rüzgar hoş misk u amber kokuları
2833		Ceres cunbān olup murğān-ı şeb-ḥīz ⁸¹²	saçar. Toprağın nefesi (miski), nefesiyle can
		Ķılurlar erġanūnveş naġmeler tīz	bağışlar
2834		Egerçi muhtelif āvāzidi hep	Çan çalınca kuşlar uyanıp erganun gibi
		Hevā-yı ıışk ile dem-sāz idi hep	keskin sesli naġmeler yayarlar.
2835		İdüp Dāvūdvar elhān-ı hoşter	Her ne kadar hepsinin farklı farklı sesi varsa
		Oġurlardı Zebūr-ı ıışkı ezber	da aşk havasıyla hepsi arkadaş olmuştı.
2836		Görüp germiyet-i bezmi şehensāh	Davut gibi çok güzel naġmeler şakıyıp, aşk
		Hemīn emr itdi kim huddām-ı dergāh	Zebur'unu ezbere okurlardı.
			Şahlar şahı (Ramin) meclisin hararetini
			(sıcaklığını) görünce hemen hizmetçilerine
			emretti.
		Şıfat-ı şem^c-i dil-firūz u hālet-i çerāġ-ı pūr-sūz *	Yakıcı kandilin durumu ve gönül
			aydınlatıcı mumun tasviri
		2837 Yakup encümleyin şem ^c -i şeb-efrūz	Yıldızlar gibi geceyi aydınlatan mumları
		Münevver eylediler bezmi çün rūz	yakıp meclisi gündüz gibi aydınlattılar.
S87b	2838	Şu resme zīnet oldı şafha-i hāk	Zemin yüzü, görenlerin göklerin yere
		Görenler indi şandı yire eflāk	ineceğini sanacağı şekilde süslendi.
	2839	Nicesi şem ^c bir serv-i semen-ber	Pek çoġu başında lale gibi yakut taç giyen
		Serinde lāle gibi laʿl-i efser ⁸¹³	yasemin göġüslü bir servidir.
	2840	Yanar pār pār cemāli āfitābı	Yüzünün güneşi par par parıldar ve ıışığı
		Ķılır şermende bedri ferr u tābı	dolunayı bile utandırır.
	2841	Serīri Hüsrev-āyīn taht-ı zerrīn ⁸¹⁴	Tahtı Hüsrev'in tahtı gibi altından,
		Şekerden hādesi merġūb u şūrīn	gölücüġü şekerden daha tatlı ve beġenilir.
	2842	Ser-ā-pā nūrdan cismi sirişte	Bedeni baştan ayaġa kadar nurla yoġrulmuş.
		Utanur gün yüzün görse ferişte	Melekler onun güzel yüzünü görseler
V88b	2843	Şaçınuñ bende-i miskīni ʿanber	utanırlar.
		Ezilür lebleri şehdine sūkker	Amber (onın) saçının miskten kölesidir.
	2844	Yaraşur silk-i gevher olsa müyü	Dudaklarının balına şekerler ezilir.
		Ki dürr-i şeb-çerāġ olmuşdı rüyü	Saçı mücevher ipeġi olsa yaraşır. Zira yüzü
			geceyi aydınlatan mum (şeb-çeraġ taşı)

⁸¹⁰ nedīm-i : nedīm ü L K

⁸¹¹ müşğ ü: müşğ-i S

⁸¹² şeb: seher L K

* -İ B / S87a L101b K92a G80a V88a

⁸¹³ laʿl: naʿl S

⁸¹⁴ taht-ı: tahtı G

- 2845 Yüzini kıble kılmış ehl-i ikbāl
O ta'at içre kâ'im fâriğü'l-bāl⁸¹⁵
- 2846 Kıyâmet kıaddi dehrüñ nañl-bendi
Hacil eyler ney-i serv-i bülendi
- 2847 İdenler seyr sîmîn ğabğabını
Şayarlar ħâke çarħuñ kevkebini
- 2848 Görenler şu'le-i ħüsnini rüşen
İderler ışığ olup 'azm-i küllhen
- 2849 'Aceb mi olsa dem dem gözi yaşlu
Olupdur 'ışık odından baĝrı başlu⁸¹⁶
- 2850 Nihâdınunñ anuñçün bendi vardur
Ġam-ı cānānile peyvendi vardur
- 2851 Üzülmişdür cihāndan bu sebeble
Geçer dün ğün demi şür u şaĝabla
- 2852 Muħaşşal çünki meclis oldı pür şem'c
Perişān dilleri şāh eyleyüp cem'

**Tavşif-i bezm-i dil-āviz ü ta'rif-i
meclis-i şevk-engiz ***

- 2853 Buyurdı yine başdan bezm-i tāze
Girü başladılar nāz u niyāza
- S88a 2854 Neyi kânūna dem-sāz eylediler
Sürüd-ı 'ıyşa āĝāz eylediler
- 2855 Yine nergis-leyin başdan tıutup cām⁸¹⁷
Semen-berler 'izārın kıldı gül fām
- 2856 Tıurup raqş itdi serv-āyın güzeller
Okundı şu gibi şirīn ğazeller
- 2857 İdüp hoş peşrevler birle riyevi⁸¹⁸
Geçürdiler feleklerden ğerīvi
- 2858 Dinildi ol kıadar naqş u terāne
Ki ħayret geldi tıurup oturana⁸¹⁹
- V89a 2859 Olup çeşm ü çerāĝ bezm ü meclis⁸²⁰
Güzeller ser-girān mānend-i nergis
- 2860 Nigār-ı gül-'izār u serv-i serkeş
Çün oldı çeşm-i şuñı gibi serhoş
- 2861 Kızardı rüyı meyden lāle gibi
Dizildi dürr gülünde jāle gibi
- 2862 Tıutuşdı cāmı çün cām-ı mülile

olmuştu.

Mutluluk ehli(onun) yüzünü kıble edinmiş.
O, gönül rahatlığıyla ibadet etmekte.

Feleĝin ağaç budayıcısı olan uzun boyu
yüksek boylu serviyi utandırır.

Gümüştēn çenesini seyredenler göĝün
yıldızlarını topraktan(deĝersiz) sayarlar.

Güzelliĝinin ışılıtısını aydınlık görenler, ışık
(fener) edinip külhana(ocaĝa) giderler.

Zaman zaman gözü yaşlı olsa şaşılmasın.
Aşkın ateşinden yüreĝi yaralanmıştır.

Yaradılışının sevgilisinin gamıyla baĝı
vardır.

Dünyadan bu sebeple üzölmüşdür. Zamanı
hep kavga ve kargaşayla geçēer.

Kısacası meclis hep mumla doldu. Şah,
daĝılmış gönülleri bir araya getirdi.

**Coşku verici ve gönöl çekici meclisin
tarifi ve anlatılması**

(Şah) Meclisin tekrar kurulmasını emretti.
Yeniden naza yakarışa başladılar.

Neyi kanuna arkadaş edip eğlenceli
şarkılara başladılar.

En baştan nergis gibi kadeh tutup,
yanaklarını gül rengine çevirdiler.

Servi gibi güzeller kalkıp dans edip su gibi
gazeller okudular.

Peşrevlerle(giriş taksimiyle) ciĝeri hoş edip,
seslerini göklerden aşırıldılar.

O kadar çok şarkı söylendi ki durup oturana
şaşkınlık geldi.

Meclis seçkin bir hal aldı ve güzeller nergis
gibi sarhoş oldu.

Gül yanaklı dik başlı servi gibi sevgili,
alımlı gözü gibi sarhoş olunca...

yüzü şaraptan dolayı lale gibi kızardı. Gül
(yüzünde) çıĝ tanesi gibi inciler dizildi.

Canı şarap kadehiyle tutuşunca, gül
yapraĝını gönöl kanyla yıkadı.

⁸¹⁵ kâ'im: kâyim V

⁸¹⁶ Odundan : elinden L K

* -İ B / S87b L102a K92b G80b V88b

⁸¹⁷ yine: yana İ / nergisleyin: nergis gibi S

⁸¹⁸ peşrevler: pişrev V

⁸¹⁹ tıurup: durup L K

⁸²⁰ bezm ü: bezm-i S,İ / güzeller ser-girān: güzel ser-gerdān L K

- Yudı berg-i gülin hün-ı dilile
 2863 Serinde keç-külâh u bâde der-dest
 Gözi nergisleyin maḥmûr u ser-mest
- 2864 Bir iken ḥüsni olmuşdı hezārân
 Kamu bezm ehlini kılmışdı ḥayrân
- 2865 Dilini ʿışk-ı Râmin eyleyüp od
 Kılurdı şem^c-mânend âh-ı pür-dûd
- 2866 Murâd idindi kʿidüp ʿazm-i ḥalvet⁸²¹
 Dil-i şûrına bir dem vire selvet
- 2867 Ayağ üstine geldi serv-mânend
 Didi baş urup iy şâh-ı Semerkând
- 2868 Müdâm olsun saña bu ʿayş u ʿişret
 Elüñden gitmesün cām-ı meserret
- 2869 Felek sâkî melek güyendeñ olsun
 Selâṭini cihānuñ bendeñ olsun⁸²²
- 2870 İcâzet birle ben dil-ḥasta nâ-kâm
 Kıluyım bir nefes hʿâb idüp ârâm
- S88b 2871 Dögülmüşdür seferden cân-ı zârüm
 Tağıtmışdur elem şabr u qarârüm
- 2872 Bulup bir kûşe idem istirâhat
 Ki olmuşdur derünüm pür cerâhat
- 2873 Serâpâ olmuş idi şeh daḥi od
 Şarâb u ʿışk-ı yâr u nağme-i ʿüd
- 2874 Tutuşmuşdı deründan micmer-âsâ⁸²³
 Düterdi oda düşmiş ʿanber-âsâ
- 2875 Gidüp elden ʿinân-ı ihtiyârı
 Hemândem qarudı dâmân-ı yâri
- V89b 2876 Urup ol gül gibi pâyına başın
 Ağıttı serv önünde kanlu yaşın

Tazarru^c-ı zârî der -ʿarz-ı talebkârî*

- 2877 Didi neylersin iy serv-i ser-efrâz
 Nedür bu deñlü cevri ü işve vü nâz
- 2878 Ruḥuñdur bezme şem^c-i ʿâlem-efrüz
 Şaçuñdandır şebüñ baḥtı siyeh-rüz
- 2879 Lebüñdür meclisüñ küt-ı revânı
 Sözüñdür cāna âb-ı zindegâni
- 2880 Şarâb-ı nâb laʿlûñsüz olur telḥ

Başında eğri (bir) külâh ve elinde kadeh (var). Gözü nergis gibi sarhoş ve kendinden geçmiş.

Güzelliği birken binlerce olmuş, bütün meclisi hayran bırakmıştı.

Gönlünü Ramin'in aşkı ateşe verdi. Mum gibi duman dolu ahlar çekerti.

Karmakarışık gönlüne bir an olsun rahatlık vermek için yalnız kalmayı arzuladı.

Servi gibi ayağa kalkıp baş eğerek dedi ki : " Ey Semerkand Şahı!

Bu eğlenme ve yiyip içme senin için ebedi olsun. Mutluluk kadehi elinden düşmesin.

Felek saki, melekler şarkıcın, cihan sultanları senin kulun olsun.

Ben gönlü hasta izninizle, istemeden olsa birazcık uyuyup rahat edeyim.

İnleyen canım yolculuktan dolayı (adeta) dövülmüştür. Keder sabrımı ve kararımı dağıtmıştır.

Bir köşe bulup dinleneyim. Çünkü kalbim yarayla doludur.

Şah udun nağmesi, sevgilinin aşkı ve şarapla, baştan ayağa kadar yanıp yakılmıştı.

Gönülden buhurdan gibi tutuşmuştu. Ateşe düşmüş anber gibi tüterdi.

İradesinin dizginleri elinden gitmiş, yar eteği hemen eskimişti.

Başımı gül gibi ayağına vurup servinin önünde kanlı göz yaşlarımı akıttı.

İsteklilik bildiriyle ilgili inleyiş ve yalvarış

Dedi ki : "Ey başı yüksekte olan servi! Ne yapıyorsun ? Bu kadar naz ve cilve, (verdiğin) bunca eziyet nedir ?

Meclisi aydınlatan mum, yüzün; gecenin bahtını kara eden, saçındır.

Meclisin canının gıdası dudakların; cana zindelik veren su, sözlerindir.

Yakut dudakların olmayınca halis şarap acılaştır. İçme ayı, yüzün olmazsa son bulur

⁸²¹ idindi: idind İ / kʿidüp: ki idüp İ L K V

⁸²² selâṭini cihānuñ: selâṭin-i cihân L; selâṭin-i cihāndâr K

⁸²³ tutuşmuşdı: dutuşmuşdı L K

* der: -L K G

-S,İ B / L103a K93b G81a V89b

	Meh-i 'işret cemâlün'süz senüñ selḡ ⁸²⁴	(karanlık evresine girer).
2881	Şoğutmaḡ bezmi germ iken revā mı ⁸²⁵	Meclis sıcakken, soğutmak uygun mu?
	Ṭaḡıtmaḡ meclisi senden revā mı	Meclisi dağıtman yaraşır mı ?
2882	Senüñ şevḡüñledür iy mäh-ı 'âlem	Ey alemin ayı! Bu yiyip içme anları ve bu
	Bu bezm-i dil-firüz u 'işret ü dem	gönül aydınlatan meclis sana olan
2883	Ruḡuñ itmezse bir dem 'arz-ı dīdār	arzuyladır.
	Behiştüñ şahn-ı pür-nürı olur nār	Yüzün bir an için kendisini göstermezse,
2884	Gülü cān bülbülünün gün yüzüñdür ⁸²⁶	cennetin (bahçenin) nur dolu alanı ateş olur.
	Göñül tutısınüñ ḡandı sözüñdür	Can bülbülünün gülü (senin) güneş
2885	Ḳararı yoḡ durur devrüñ bilürsin	yüzündür. Göñül tutisinin şekeri de
	Veḡāmetdür şoñı cevrüñ bilürsin	sözündür.
2886	Eser yildür çü fırsat rüzigārı	Biliyorsun ki feleḡin kararı yoktur. Sıkıntı
	Aḡar şudur dem-i 'işret bahārı	vermenin sonu da güçlüktür.
S89a	2887 İnanmaz yile bir dem cān-ı 'aḡıl ⁸²⁷	Fırsat rüzgarı, esen yeldir. İşret zamanının
	Ṭayanmaz şuya illā merd-i ḡāfil	baharı akarsudur.
2888	Ḥayātı ḡod cihānuñ bir nefesdür	(Bu yüzden) akıllı kişi yele bir an bile
	Ḳabülü senden anuñ mültemesdür	inanmaz. Gafil insan suya kesinlikle
2889	Görüp şehden niḡārın böyle iḡdām	dayanmaz.
	Dilin rām eyleyüp gösterdi ārām	Dünyanın kendi hayatı (bile) bir nefestir.
2890	Sürüp pāyına rüy-ı tābnākin	Senin kabul etmen onu kayırmaktır?
	Şunup gül gibi öpdi dest-i pākin	Veyse, şahtan (Ramin'den) böyle bir
2891	Şehenşeh daḡi dilden eyleyüp cüş	yöneliş görünce, gönlünü teslim edip karar
	Çeküp baḡrına ḡoş ḡıldı der-āḡüş	kıldı.
V90a	2892 Dili çün şevḡden olmışdı bülbül	Parlak yüzünü ayaḡına sürdü. Pak elini gül
	Ruḡından buseyile ḡapdı bir gül	gibi öptü.
2893	Ne gül tervende şeftālūyidi ol	Şah (Ramin) da gönülden coşup, Veyse'yi
	Şeker ḡurma vü şehd ālū idi ol	baḡrına basıp kucakladı.
2894	Eritdi baḡrını ḡand u nebātuñ	Gönlü arzusundan ötürü bülbüle dönmüştü.
	Od itdi cānını āb-ı ḡayātuñ	Yüzünden öpücikle bir gül aldı.
2895	O mey şol resme virdi şāha cüşı	(O yanak) gül de deḡil turfanda şeftaliydi.
	Ki şaldı şuya yekser şabr u ḡüşı	Şeker hurma ve bal (gibi) kara erikti.
2896	Cihān ol cüşdan geldi ḡurūşa	Ölümsüzlük suyu canına ateş verdi. Bitkinin
	Girü oldu şalā-yı 'ām-ı nūşa	ve şeker kamışının baḡrını eritti.
2897	Buyurdu şāh maḡzenler açıldı	O şarap şaha, bütün sabrını ve aklını suya
	Gelüp yük yük zer u gevher şaçıldı	verecek kadar coşkunluk verdi.
2898	Yıḡıldı permiyān-ı ḡandehārı ⁸²⁸	O coşkunluktan dolayı cihan da coştı.
	Ki naḡşı māt ider resm-i bahārı	Tekrar herkes içkiye çağrıldı.
2899	Çekildi nife-i sincāb u semmūr	Şahın emriyle bütün hazine kapıları açıldı.
	Ter u nāzik şanasın ḡulle-i ḡūr	Yük yük altın ve mücevherler saçıldı.
2900	Ṭaşındı boḡça boḡça cāme-i zer	Nakışları baharın alametlerini solduran
		Kandehar ipekleri yıḡıldı.
		Çok yeni ve hassas samur ve sincap
		bohçaları getirildi ki hurilerin elbisesi
		sanırsın.
		Nakışları yakut ve inci olan bohçalar dolusu

⁸²⁴ 'işret cemâlün'süz senüñ: 'işretsiz senüñ L mısra -K

⁸²⁵ şoğutmaḡ: sovutmaḡ L K V

⁸²⁶ G nüshasında **gün** kelimesinin üstünde **gül** de yazılmıştır. ; gün: gül İ

⁸²⁷ bir dem cān-ı: yile illā merd-i S / illā merd-i ḡāfil: bir dem cān-ı 'aḡıl S G

⁸²⁸ nayān-ı: nayān u L K

	2901	Tırāzı cümlesinüñ la'l u gevher Şu deñlü geldi nādir tuhfelerden Neşāt esbābı dürr ü sīm ü zerden	altın elbiseler taşındı. Nadir bulunan hediyelerden o kadar çok geldi ki neşenin sebebi altın, gümüş ve inci oldu.
	2902	Döküp encüm ne-höd çarḥ itse erḳām ⁸²⁹ Hesābın idemezdi şubḥ tā şām	Yıldızlar kadar çok olan hediyeleri değil kendisi felek bile sabahtan akşama kadar sayamazdı.
	2903	Ḳamūsın şāh için bir yire derdi ⁸³⁰ Götürdi Muḅbed u Şehrūya virdi	Hepsini şah için bir yere topladı. Götürüp Mubed ve Şehru'ya verdi.
S89b	2904	‘Aṭā kıldı nigāra on kız oğlan Ki her birine biñ cān virseñ erzān	Sevgilisine on tane hizmetçi ihсан etti ki her birisine bin can verilse azdır.
	2905	Ḳamunuñ kaşı yay u kirpigi oḳ Yarağ-ı ḥüsn içinde eksügi yok	Her birisinin kaşı yay ve kirpikleri oktur. Güzellik düzeni içinde kusursuzdurlar.
	2906	Lebinden her birinüñ şehd ü şekker ⁸³¹ Olup hem-kāse ṭa‘m-ı cān uğurlar	Bal ve şeker bunların çanak arkadaşı olup her birinin dudağından can lezzeti çalar.
	2907	Utandırmış meh ü şu‘ārāyı rūyı ⁸³² Ḥacil kılmış şeb-i yeldāyı müyı	Yüzü, ayı ve şairleri; saçı, uzun geceyi utandırmış.
	2908	Semen-ber yāsemen-ten serv-i ḳāmet Ḳıyām idüp ḥıram itse ḳıyāmet	O yasemin göğüslü, yasemin vücutlu ve servi boylunun kalkıp yürümesi kıyamettir.
V90b	2909	Ne açmış devr eli yüzden ḥayāsın Ne vezn itmiş terāzūlar bahāsın	Zamanın eli, ne yüzünden haya perdesini açmış ne de teraziler kıymetini ölçebilmiş.
	2910	Pes andan soñra idüp ‘özre bünyād ⁸³³ Didi iy yañağı gül ḳaddi şimşād	Bundan sonra özür dileyip dedi ki : “Ey gül yanaklı , şimşir boylu !
	2911	Muḳarrer cān u dildür saña der-ḥor Bular şükr ü ḳudümüñdür ser-ā-ser	Senin için layık olan kesinlikle can ve gönüldür. Bunların hepsi senin gelişine şükürdür.
	2912	Ve ger ne ḥizmetüñ bākidür iy cān Nedür sīm ü zer ü yāḳūt u mercān	Ve ey can! Senin için hangi hizmet sonsuzdur? Altın, gümüş, inci ve mercan nedir?
	2913	Ḳılıp bu yüzden el-ḥaḳ sūz u sāzı Firāvān itdiler nāz u niyāzı	Gerçekten bunları söyledikten sonra pek çok naz ve yakarıştta bulundular.
	2914	Aña dek kim ḥorūs-ı şubḥ nāgāh Ḳanat ḳaḳup didi cāndan ‘elāllāh	O ana kadar sabah horozu ansızın kanadını öfkelenirip içtenlikle dedi ki: “Elallah”
	2915	İdüp şeb mürdeler ṭumārını ṭayy Mü‘ezzinden irişdi bang-i yā ḥayy	Gece vakti ölümler, tomarını uçurdu ve müezzinden, Ya Hay (Ey hayat veren) sesi duyuldu.
	2916	Görüp şubhuñ bu yüzden niyyetini Perişān itdi şeb cem‘iyyetini	Akşam, sabahın niyyetinin böyle olduğunu görünce gecenin topluluğunu dağıttı.
	2917	Seḥer rüzūn açup dervāzesini Pür itdi çarḥa mihr avāzesini	Seher vakti, gündüzün penceresini açıp güneşin sesini feleğe yaydı.
	2918	Bürümüşken ruh-ı āfāḳı sevdā Açıldı rūy-ı ‘alem oldı peydā	Ufukların ruhunu karalar bürümüşken, alemin yüzü açılıp görünür oldu.
	2919	Ḥişār üzre urıldı kūs-ı şāhī Yirinden ṭurdı yekser murğ u māhī	Hisarda şahlık davulu vuruldu. Bütün balıklar ve kuşlar yerlerinden kalktı.
	2920	Degül tenhā nigār u şāh-ı ḳişver	Sadece ülkenin şahı(Ramin) ve sevgili

⁸²⁹ erḳām: erḳan G; erkām S L K

⁸³⁰ yire: yirde K

⁸³¹ şekker: sükker İ L K V

⁸³² şu‘ārāyı: ğarrāyı K

⁸³³ ‘özre: ‘özr S

		Yükün tutmuşdı bezm ehli ser-â-ser	(Veyse) değil, meclisteki herkes yükünü tutmuştu.
S90a	2921	Țurup bend itdi rihlet bārını hep Veda ^c itdi koyup dildārını hep	Kalkıp göç yüklerini bağladılar. Sevdiklerini bırakıp vedalaştılar.
	2922	Şeh-i sermest daħi çār u nā-çār Veda ^c -ı yār idüp zār u dil-efgār ⁸³⁴	Sarhoş şah da çaresiz, gönlü yaralı ve inler vaziyette sevgilisine veda etti.
	2923	Göneldi cānı derd u hayretile Kodı yārin firāk u hasretile	Canı dert ve şaşkınlık içinde yöneldi. Yarini ayrılık ve hasret içinde bıraktı.
	2924	Anuñçün rüz u şebdür çarh-ı devvār Ki vaşlınuñ soñ ucı firqatı var	Kavuşmanın sonunda ayrılık olduğu için dönen çark (felek) gece ve gündüzdür.
	2925	Ƙo dünya şöhetin kim şonı betdür Tamāmı devletinüñ cāne letdür	Dünya sohbetini bırak, sonu kötüdür. (Dünya) mutluluğunun tamamı can için dayaktır.
V91a	2926	Yaraşur dehre eylerseñ vedā ^c Ki her peyvendinüñ var inkiñā ^c	Dünyadan vazgeçmek uygundur. Zira her bağının bir kesikliği vardır.
	2927	Şun iy sāki baña cām-ı peyāpey Kim idem şöhet-i dünyā gamın tayy ⁸³⁵	Saki! Bana kadeh getir ki dünya sohbetinin gamını uzaklaştırırım.
	2928	Mü ^c eşşirdür demüñ pend eyle muṭrıb Dilüm bir tārile bend eyle muṭrıb	Ey çalgıcı! Nefesin etkilidir, nasihat et. Gönlümü bir tar'la (saz teliyle) bağla.
PEND DĀDEN-İ ŞEHRĪBĀNŪ VEYSE-RĀ DER HŪŞŪŞ-I İŞĖ-I RĀMĪN BE-ŞİYĀNET-İ İFFET Ü İSMET Ü İTİŞĀM-I DEVLET-İ DĪN*			ŞEHRĪBANU'NUN RAMİN'İN AŞKI, DİN DEVLETİNİN PAKLIĞI, İFFET VE GÜNAHSIZLIĞI KORUMA HUSUSUNDA VEYSE'YE ÖGÜT VERMESİ.
	2929	Ƙaçan kim pāk ü rüşen-dil ola āb Olur āyīneveş cānı cihān-tāb	Su, ne zaman gönlü aydın ve temiz olursa canı , cihanı ayna gibi aydınlatır.
	2930	Ne dürr ü la ^c l kīm pākize cāndur Sezā-yı tēc-ı şāhān-ı cihāndur	Hangi inci ve yakut katıksızsa cihan şahlarının taçlarına layık olur.
	2931	Severler pāk olanlar pāk bāzı Mülevveşden kılurlar ihtirāzı	Pak olanlar sadakatlileri severler. Kirilenmişten kaçınırlar.
	2932	Mağām-ı pāk-bāzāndur nüh-eflāk Olur nā-pāk olanuñ medfeni hāk	Dokuz gök, sadık âşıkların makamıdır. Pak olmayanın yeri topraktır.
	2933	Anuñ kim pāk ola ālemde nāmı Bulur hūrşidveş kadr-i tamāmır	Alemde namı pak (temiz) olan, güneş gibi büsbütün kıymet bulur.
	2934	Odur maḡbül çāker hayy-ı pāke ⁸³⁶ Ki mālīk oldı cān-ı tābnāke	Allah'ın makbul kulu, nurlu bir cana sahip olandır.
	2935	Țariḡ-ı haḡ ser-â-ser pāklikdür ⁸³⁷ İşi ehl-i hevānūñ hāklikdür	Allah yolu baştan başa arınmışlıktır. Heves ehlinin işi ise (toz) topraktır.
S90b	2936	Çü Mu ^b bedşāhdı pīr-i huredmend	Mubed Şah, binlerce düğüm çözmüş akıllı

⁸³⁴ zār u: zār-ı L K G / dil-efgār: dil-figār K G

⁸³⁵ S'de bu dizenin yanında derkenar olarak kırmızı mürekkeple yazılı şu ifade vardır: Kim idem gam bisātin seb-şifat tayy

* Rāmīn: - L K / be-şiyānet: ü şiyānet V //devlet-i: devlet ü G V

-B G / S90a İ91b L104b K95a V91a

⁸³⁶ hayy-ı: hayy u İ V

⁸³⁷ pāklikdür: pāklikdür K / hāklikdür : hāklikdür K

- Hezār itmişdi ḥall-ı ʿuḳde vü bend
 2937 Çoğ itmişdi cihānı āzmāyış
 Seḥerveş cānı idi pür-guşāyış⁸³⁸
 2938 Olup devrānınuñ şeyḥu'l-şuyūḥı
 Qāvı rūşen-dil idi cān-ı şūḥı

Hüsni takrİR der-bāb-ı tedbİR*

- V91b 2939 Didi Şehrūya iy ḥātūn-ı gām-ḥ'ār
 Bugün sensen baña yār-ı vefādār
 2940 ʿAceb aḥvāle dūş oldūḳ cihanda⁸³⁹
 Degüldür bir gām eksük her zamañda
 2941 Qoyup a'dāya yekser tāc u taḥtı
 Şatup şavdıḳ kamu esbāb u rāḥtı⁸⁴⁰
 2942 Huzūrı ahumuzla yile virdük
 Sürürı göz yaşıyla seyle virdük
 2943 Şataşduḳ nice biñ dürlü belāya
 Qarın olduḳ hezārān ibtilāya
 2944 Toğar her günde bir yüzden gām-ı dil
 Felekden derd ü gāmdur bize ḥāşıl
 2945 Bu şeh kim bize bī-ḥad itdi ikrām
 Perişān-ḥātır iken virdi ārām
 2946 Bizi iḥsānı birle bende kıldı
 Firāvān luḳf idüp şermende kıldı
 2947 Elümüz tutdı düşmişken ayakdan
 Meded irdi Hızırveş luḳf-ı ḥaḳdan
 2948 Bizi cezb itdi mihrı ḳatre girdār
 Çıkarđı çarḫa yirden zerre girdār
 2949 Ğubār iken bize ḥürmetler itdi
 Götürdi ḥākden himmetler itdi
 2950 Ḥudā her işde ḳılsun aña yāri
 Ebed olsun cihānuñ şehriyāri
 2951 Cihān turduḳça olsun kām-rān ol
 Bu devrān içre şāḥ-ı Cem-nişān ol
 S91a 2952 Budur zannum ki ol şāḥ-ı muvāfiḳ
 Olupdur Veysemüñ ḥüsine ʿaşıḳ
 2953 Müsel sel kākülinüñ bendesidür
 Mu'arreb çeşminüñ efgendesidür⁸⁴¹
 2954 Dilini gönçesi ḳan eylemişdür
 Hırāmān servi ḫayrañ eylemişdür
 2955 Yakupdur lāleveş bāğrını ḫālī
 Bu denli luḳf u cüdı şanma ḫālī

ve bilge bir şaḫtı.

Dünyada tecrübesi çoktu. Seher vakti gibi canı açıldı.

Zamanın şeyhler şeyhi olup uçarı canının gönlü aydın olmuştu.

Tedbir işinde anlatımın güzelliği

(Mubed), Şehrū'ya dedi ki: "Ey Dertli kadın!" Bugün benim vefalı yarım sensin.

Dünyada şaşılmalı hallere düştük. Gamin eksik olmadığı bir zamanımız yoktur.

Bütün eşyayı, malı satıp savdık. Tacı tahtı düşmana bıraktık.

Huzuru ahımızla yele, sevinci göz yaşıyla sele verdik.

Nice belalara maruz kaldık. Binlerce musibete yakın olduk.

Gönül gamı her gün farklı bir sebeple oluşur. Felekten kārımız dert ve sıkıntıdır.

Bu şah bize sınırsız ikramda bulundu. Gönümüz perişanken rahata erdirdi.

Bizi ihsanıyla kul etti. Bol bol bağışta bulunup bizi utandırdı.

Gücümüz tükenmişken elimizi tuttu. Allah'ın lutfuyla Hızır gibi yardıma ulaştı.

Katre gibiyken sevgisi bizi katre gibi cezb etti. Zerre gibiyken (bizi) yerden göğe çıkardı.

(Biz) Toz gibiy (değersiz)ken bize ḥürmet etti. Topraktan çıkarıp koruyup kolladı.

Allah her işte onun yardımcısı olsun. Ebediyen cihan sultanı olsun.

Dünya var oldukça isteklerine kavuşsun. Bu dünyada Cem gibi bir sultan olsun.

O münasip şahın Veyse'min güzelliğine aşık olduğunu zannetmekteyim.

Zincir gibi halkalı kaküllerinin tutkunu, tercüman gözünün düşkünüdür.

Gonca dudağı gönlünü karatmıştır. Salınan servi boyu, hayran bırakmıştır.

Ben'i, (Ramin'in) bağrını lale gibi yakmıştır. Bu denli lütfunu ve keremini boş

⁸³⁸ idi: -G

* -İ B/ S90b L ve K'da 11 beyit aşağıda L105b K96a G83b V91a

⁸³⁹ dūş: tuş İ G V / bir gām: her gām S

⁸⁴⁰ esbāb u: esbāb-ı S

⁸⁴¹ mü'ebbed: ḫarāmī K

	2956	Kāmū ıışk u hevā germiyyetidür Bu hāletler o mey keyfiyyetidür	sanma. Her şey aşk ve hevesin sıcaklığındandır. Bu haller o şarabın özelliğindedir.
V92a	2957	Şoñın fikr eylemek hoşdur bu kārūñ Ki çokdur inķilābı rūzigāruñ	Feleğin dönüşü çoktur. Bu yüzden bu işin sonunu düşünmek gerek.
	2958	Şular kim maşlahat kıaydın yimişler ⁸⁴² Biñin fikr it birin işleñ dimişler	İş yapmanın bağıni çözenler, bin kez düşün bir kez iş yap demişler.
	2959	Cüvānlık ʿālemi yek-ser hevādur Hevā-yı nefse uymak nā-revādur	Gençlik alemi tamamen hevestir. Nefsin arzusuna uymak doğru değildir.
	2960	Ki bülbül gibi bunlar ney-hevesdür İki gün bezm bir gülşende besdür	Bunlar bülbül gibi gel geç gönüllüdür. Bir gül bahçesinde iki günlük alem yeterlidir.
	2961	Şeb ü rüz işleri hod-kāmlıkdur Öñi ʿişret şoñı bed-namlıkdur	İşleri gece gündüz bencilliktir. Başlangıcı eğlence sonu fenaliktir.
	2962	Қılurlar cidd murādāt el virince Muħabbet ʿarz iderler tā irince	İstekleri el verinceye kadar ciddiyet gösterirler. Muratlarına erene kadar sevgi sunarlar.
	2963	Bir iki gün sürüp zevk u şefāyı Şalup gözden ururlar püşt-i pāy ⁸⁴³	Bir iki gün zevk sefa sürüp, gözden uzaklaşıp tabanları yağlarlar.
	2964	Ne deñlü loķma olsa çerb u şirīn Қılurlar bir niçe kez yine nefrīn	Lokma ne denli yağlı ve tatlı olsa bile yine de çok zaman nefret ederler.
	2965	Қığurdup Veyseyi itgil naşihat ⁸⁴⁴ Uyup sevdāya olmadın fazīħat	Veyse'yi çağırıp sevda edepsizliğine düşmeden nasihat et.
	2966	Çü yokdur penbeyile oyunu oduñ Saña derd ile neyler soñra dūduñ ⁸⁴⁵	Ateşin pamukla oyunu olmaz. (Yoksa) dumanın sonra sana ne sıkıntılar verir.
	2967	Bu şebāzuñ ʿayāndur hod murādı Hümā şaydıdurur fikr ü nihādı ⁸⁴⁶	Bu şahinin (Ramin'in) isteği ortadadır. Fikri ve huyu hüma kuşu avlamaktır.
	2968	Nola gösterse her yüzden müvāsā Murādı bezm-i güldür bülbül-āsā	Görünüşte hep dostluk gösterse ne olur? İsteği bülbül gibi gül meclisidir.
S91b	2969	Şeker yimek diler taτlu dilile Büber şunar bize berg-i gül ile	Tatlı diliyle şeker yemek isterken bize de gül yaprağıyla biber sunar.
	2970	Dilini çerb u şirīn eyleyüp güft Yiyem dir sükkeri pālūdeyi hüft	Dilini tatlı ve semiz söyleyip, şekerini ve pelteyi süzerek yiyeyim der.
	2971	Eli altındayuz çünkim zemīn var Sözi üstündür anuñ çarħ girdār	Yer (zemin) gibi elinin altındayız. Onun sözü felek gibi yücedir.
	2972	Ĥazerdür çāresi geldikçe elden Ki derd-i ser olur hāşıl cedelden	Çaresi elden geldikçe sakınmadır. Mücadele etmekle kazanılan, baş ağrısı olur.
	2973	Ne vardur tāķati pā-yı girīzūñ Ne hergiz kıudreti dest-i sitizūñ	Ne kaçış ayağının gücü vardır ne de asla kavga elinin gücü.
V92b	2974	Ĥuşūsā bilmezüz ĥanūñ rızāsın Құлından yine ĥaķ şavsun kıazāsın	Özellikle de hanın rızasından habersiziz. Yine de Hak kulundan kazasını uzak etsin.
	2975	Bu işlerden dil-i ĥān olsa rencān ⁸⁴⁷ Görinür bize bī-şek āfet-i cān	Hanın gönlü bu işlerden incinirse, hiç şüphesiz bize can belası gözükür."

⁸⁴² Beyit:- L K

⁸⁴³ zevk u: zevk-i İ L K / püşt-i: püşt ü S V

⁸⁴⁴ Veyseyi: Veysene K

⁸⁴⁵ derd ile: sözile L K

⁸⁴⁶ fikr ü: fikr-i L K V

⁸⁴⁷ ĥān: cān S

- 2976 Didi Şehrū ne kim didiñse ħakdur
Şu kim gūş eylemez bāṭıl kulağdur
- 2977 Benüm dāḫi virür gönüm taṇuqlıq
Ki dām u dānedür pür bu konuqlıq
- 2978 Ṭurup pes Veysentiñ yanına geldi⁸⁴⁸
Şaçı gibi kolın boynına şaldı
- 2979 Elini gül gibi aldı eline
Ki taʿlīm ide destān bülbüline

Şehrū dedi ki: “Ne dediysen doğrudur. (Bunları) işitmeyen (ancak) batılın kulağıdır. Bu konukluğun, dane ve tuzak olduğuna benim gönüm de şahitlik yapar.”

Kalkıp Veyse'nin yanına geldi. Sonra kolunu saçı gibi (Veyse'nin) boynuna attı.

Bülbülüne destan öğretmek için elini gül gibi eline aldı.

**Şıfat-ı pend-i dil-bend ez-zebān-ı māder
be-ferzend***

**Anne dilinden evlada (verilen) gönül
bağlayıcı nasihatlerin tasviri**

- 2980 Didi iy ʿarızı gül zülfi reyḫān
Dil ü cāndur seniñ emründe ḫayrān
- 2981 Cemālūñ gönümünüñdür tāze bāğı
Gül ü nergisleyin çeşm u çerāğı
- 2982 Bilürsin ḫāk-i rāḫ olduq meh iken
Gedalık iḫtiyār itdük şeh iken⁸⁴⁹
- 2983 Seniñçün terk olındı taht eger tāc
Seniñçün ser-te-ser mülk oldı tārāc
- 2984 Düşüp derdile bāzār-ı ʿanāya
Çürütdük cümle vārı yok bahāya
- S92a 2985 Şafā nağdin ser-ā-ser ḫarca stürdük
Belā vü derd ü gam kaydını gördük
- 2986 Alan aldı viren virdi ne ise
Düketdük māyeyi boşaldı kīse
- 2987 Qarardup dūd-i zülfüñ gibi baḫtı⁸⁵⁰
Od urup şuya şaldıq cümle raḫtı
- 2988 Bugün kim bu şeh-i devrāna irdük
Ḥaḫīkat mürde iken cāne irdük
- 2989 Elümüz tıtdı bī-pā vü ser iken
Şuwardı cānumuz pür-āzer iken
- V93a 2990 Ğubār-ı rāḫ iken ol mihr-i efser
Götürdi ḫakden idindi hem-ser
- 2991 Şol işler işledi kim fehme şıgmaz⁸⁵¹
Dil ü cān u ḫayāl ü vehme şıgmaz
- 2992 Yakīnüm şöyledür kim bu cüvān-baḫt
Ki mihr efserdür aña āsumān taht⁸⁵²
- 2993 Egerçi ʿālemüñ āzādesidür
Şu gibi servinüñ üftādesidür

Dedi ki “Ey gül yanaklı, reyhan saçlı! Gönül ve can senin emrinde hayran olmuşlardır. Yüzünün güzelliği; gönümün taze bahçesi, gül ve nergis gibi gözü ve ışığıdır. Biliyorsun, ay iken yol tozu olduk. Şah iken kulluğa düştük. Taç ve taht senin için terk edildi. Ülkemiz baştan başa senin için yağmalandı. Dert ile zahmet pazarına düştük. Bütün varımızı yok pahasına sattık. Sefa sermayesini tamamen harcadık. Bela, dert ve sıkıntıyı gördük. Neyse, alan aldı veren de verdi. (Kısacası), sermaye tüketip keseyi boşalttık. Bahtımızı saçlarının dumanı gibi karartıp, bütün varımızı suya attık. Bugün zamanın şahına errmekle aslında ölüyken, cana kavuştuk. Başsız ve ayaksızken elimizi tuttu. Canımız ateşler içindeyken su verdi. (Biz), yoldaki toz iken o tacı güneş olan şah, bizi topraktan kaldırıp arkadaşa edindi. Gönle, hayale, cana vehim ve anlayışa sığmayacak (güzel) işler yaptı. Kendisine güneşin taç, göklerinse taht olduğu bu bahtlı şah, zannımca... Her ne kadar su misali servinin tutkunu ve alemin kayıtsızıysa da...

⁸⁴⁸ ṭurup: tozup S

* -S İ B / L106b K97a G84b V92b

⁸⁴⁹ gedalık: gedalik S L G V

⁸⁵⁰ bahtı: tahtı K / dūd: devr S G

⁸⁵¹ şol işler işledi kim: şol işler kim işledi İ L / şol: şu K

⁸⁵² mihr : -G

- 2994 Cemālūñ ka^cbesinūñ ^cāşıkıdır
Seherveş mihr-i hüsniñ şādıkıdır
- 2995 Hızr-ı dildür müradı āb-ı hayvān
Lebūñden içmek ister çeşme-i cān
- 2996 Egerçi bāb-ı luţfı sed gerekmez
Çü iķbāl ide devlet red gerekmez
- 2997 Tennūrı germ iken şalmak gerek nān
Çü serd oldı ne nān pişer ne büryān
- 2998 Veli nānın yaķar od olıcaķ tīz
Yıķar köprisin āb-ı miñnet-engīz
- 2999 Olanlar nefis elinde halka girdār
Kalurlar kapularda zār u berdār
- 3000 Anuñçün oldı āb-ı rüyı gül hāk
Ki kıldı hār elinden dāmenin çāk
- 3001 Kılursa engebīn cānuñ dil-efgār
Geçersin cān-ı şīrinden meges vār
- S92b 3002 Revā mıdur haţarlı yola gitmek
Gerekmez altun aduñ bakır itmek
- 3003 Hāyā eylerse ruhsāruñ nola ter
Olur gülşen hayādan ğark-ı gevher
- 3004 Var umma bü'l-heveslerden vefāyı
Ki ibnu'l-vaķt olur merd-i hevāyı
- 3005 Hevā serd olsa lābüd yaķ tutar āb⁸⁵³
Ne deñlü olsa sermāda tef ü tāb
- 3006 Nühüset naķş ider māh-ı sa'ıdı
Virür ebr-i siyehe berf-i sefıdı⁸⁵⁴
- V93b 3007 Eser yildür hevāsı nev-cüvānuñ
Aķar şudur şafāsı kāmranuñ
- 3008 İnanur bāde ol kim pür-hevādur
Tayānur şuya şol kim bī-şafādur
- 3009 Nola dönderse ol kıddin kemāne
Murād oķını iltem dir nişāne
- 3010 Taħammül itse tañ mı derd u rence
Bozup kuflı irem dir feth-i gence
- 3011 ^cAceb midür geçinse halka irden
Kıapam dir nīze ile halka yirden
- 3012 Muradı hāşıl olunca uzanur
Bıtıtip el irdügi sā'at uşanur⁸⁵⁵
- 3013 Öñ eyler büselikden söz u sāzi⁸⁵⁶
Açār soñ perdesüzlik birle rāzı
- 3014 Egerçi vaşl-ı bāli nüş-ı cāndur
- yüzünün kabesinin aşığı, güzellik güneşinin seher vakti gibi sadakatlisidir.
- İstedığı ab-ı hayat olan gönül Hızır'ıdır. Dudağından can suyunu içmek ister.
- Her ne kadar lutuf kapısını kapamak, baht mutluluk verince reddetmek gerekme de...
- tandır sıcakken ekmeği pişirmek gerek. Soğuk olunca ne ekmeği pişer ne yanar.
- Ama ateş kızgın olunca ekmeği yakar. Bela çıkaran su, köprüyü yıkar.
- Nefsin elinde halka gibi kalanlar, kapılarda ya asılır veya inleyip dururlar.
- Gülün yüzünün suyu (şerefi) dikenden ötürü eteğini parçaladığı için toprak (değersiz) oldu.
- Bal canını incitirse sinek gibi tatlı canından vazgeçerim.
- Tehlikeli yolda yürümek, altın adını da bakıra çıkarmak doğru değildir.
- Yüzün edebinden ötürü terlerse ne olacak ki? Gül bahçesi edebinden ötürü inciye batar.
- Sen maymun iştahlılardan vefa bekleme. Ona göre yaşayanlar arzularına düşkün olurlar.
- Kışın ne kadar ışık ve ısı olsa da hava soğuk olunca şüphesiz su, buz tutar.
- Uğursuzluk ayın kutlu zamanda oluşunu engeller. Kara buluta beyaz kar verir.
- Genç adamın hevesi esen yel gibidir. Muradına erenin arzusu, akan sudur.
- Heves esiri olan, rüzgara inanır. Suya güvenen kişi safadan uzaktır.
- O kişi istek okunu hedefe atacağım deyip, boyunu yaya döndürse ne olur?
- Dert ve eziyete katlansa şaşılmaz. (Çünkü o), kilidi kırıp hazineyi açayım, der.
- Halka karşı er diye geçinse şaşılır mı? Yerden mızrakla halka alayım der.
- İsteğine kavuşunca uzanıp alır, eli (isteğine) ulaştığında da usanır.
- Önce buselik makamında çalıp söyler, sonunda da sırrını perdeye riayet etmeden söyler.
- Her ne kadar bala kavuşmak cana gıdaysa

⁸⁵³ āb: táb L K

⁸⁵⁴ sefıdı: sepıdı S L K G

⁸⁵⁵ irdügi: virdügi G

⁸⁵⁶ Beyit:-K

- Humārī mey gibi derd-i cihāndur
 3015 Müfferihdür egerçi la'l-i cānān⁸⁵⁷
 Olur artuḡ yinicek āfet-i cān
 3016 Öñi lezzetde şehd-i nāba beñzer
 Şoñi cānuñ yaḡar zehr-āba beñzer
 3017 Felek- mānend 'işmet tāk-ı serdür
 O tāk üstinde yıldızlar güherdür
 3018 Şu kim idindi 'işmet tācın efser⁸⁵⁸
 Felek pāyına urur ḡakveş ser
 S93a 3019 Şalāḡ-ı dīn ḡabā-yı cevherīdür
 Anuñ 'iffet ser-ā-pā zīveridür⁸⁵⁹
 3020 Ne deñlü virse çeşm-i dil ziyāyı
 Aña 'işmetdür iy cān rūşenāyı
 3021 Çü yoḡdur nāmenüñ yüzinde perde
 İki yüzlüdür adı cümle yirde
 3022 Ḥayādan dem-be-dem gül tāze-rüdur
 Edebden kadd-i serv endāze-cüdur
 3023 İnanma bülbülün rengin sözine
 Güler gül gibi devrānuñ yüzine
 V94a 3024 Vefā umma cihān-ı bü'l-hevesden
 Dilün sürmez şafā zerrin ḡafesden
 3025 Ḥalāyık ādemilikden beridür
 Cihānda ādem oldur kim perīdür
 3026 Vefā 'anḡā mürüvvet kīmyādur
 İşi ḡalkuñ ḡuru rīv ü riyādur⁸⁶⁰
 3027 Zamirün eyleyüp āyine-i şāf
 Bugün ol kendü naḡdün birle şarrāf
 3028 Senünçün kimseyi ḡamḡ'ār şanma
 Vefā lāfın uranı yār şanma
 3029 Olur ḡübān-ı dehre her kişi yār
 Veli biñinde olmaz biri yarar
 3030 Bugün vaşluñda olup kāmran ol⁸⁶¹
 Çü hem-pehlü ola mānend-i cān ol
 3031 Muḡarrerdür ki yārin dönderür rüy
 Ki olur nev-hevesler merḡabā-cüy
 3032 Ki bunlardur mişāl-i çāşnī-gīr
 Ḥadup ni'metlerün ḡuzın olur sīr⁸⁶²
 3033 Yeg ol kim gözleyüp ḡadr ü nejāduñ⁸⁶³
 Şikest itmeyesin devrānda āduñ
- da sersemletici şarap gibi dünya derdidir.
 Her ne kadar sevgilisinin yakut dudakları iç
 açıcıysa da can için yeterince bela olur.
 Önce katıksız bala, sonra da camı yakan
 zehirli suyun tadına benzer.
 Günahsızlık (namusluluk) gökler gibi baş
 tacıdır. Yıldızlar da o tacın üzerindeki
 mücevherlerdir.
 Günahsızlık tācını, taç edinenin gökler
 (bile) ayaḡına baş sürer.
 Dinin esenliḡi mücevherden bir elbisedir.
 İffet (ise) baştan ayaḡa kadar onun süsüdür.
 Ey can! Gönül gözü ne kadar ışıklı olursa
 olsun onun aydınlıḡı masumluktur.
 Kitabın yüzünde perde olmadığından adı
 her yerde iki yüzlüye çıkmıştır.
 Gül, hayasından dolayı her zaman genç
 yüzlüdür. Servinin boyu edebinden dolayı
 ölçüyü arar.
 Bülbülün renkli sözlerine inanma. Feleḡin
 yüzüne gül gibi güler.
 İsteḡinin peşinde olan dünyadan vefa
 bekleme. Gönlün altın kafeste sefa sürmez.
 İnsanlar insanlıktan uzaklaşmıştır. Dünyada
 insan olan peridir.
 Vefa anka kuşu, insanlık (ise) kimyadır.
 Halkın işi kuru hile ve iki yüzlülüktür
 Gönlünü pürüzsüz bir ayna edip, bugün
 kendi sermayenle sarraf ol.
 Kimsenin senin için gam yiyeceḡini
 düşünme. Vefadan bahsedeni dost sanma.
 Feleḡin güzellerine herkes yar olur da ancak
 binde birinden fayda gelir.
 O senin yanında can gibi olduğundan bugün
 isteḡine kavuşmuştur.
 O hevesliler rahatlık aradıklarından, yarın
 mutlaka yüz çevirirler.
 Bunlar yemeklerin tadına bakarak doyan
 ahçı başılar gibidirler.
 En iyisi asaletini ve deḡerini dikkate alıp
 adını kirlletmeyesin.

⁸⁵⁷ la'l: vaşl K / yinecek: yiyecek L K

⁸⁵⁸ 'işmet: 'iffet İ

⁸⁵⁹ ser-ā-pā: ser-ā-ser S

⁸⁶⁰ rīv: rüy V

⁸⁶¹ vaşluñda: vaşluñdan L K

⁸⁶² ḡadup: ḡadup her S; ḡutup K

⁸⁶³ ü:-S

	3034	Gider ādem qalur soñunda adı ⁸⁶⁴ Gerekmez kişinüñ nefretle yādı	İnsan gider, sonunda adı kalır. Kişinin nefretle anılması hoş değildir.
	3035	Bu şāh-ı mest kim āşüfte cāndur Cihān içinde dün gün kām-rāndur	Bu sarhoş şah, dünyada her isteğine kavuşan düzensiz biridir.
S93b	3036	Sarāyı toptolu hūr u perīdür Ki her biri cihānuñ dilberidür	Saray, her birisi dünya güzeli olan huri ve peri gibi kızlarla doludur.
	3037	Çü bülbülveş kıla gül-geşt-i bāğ ol İdinür her budağı bir turağ ol	O (Ramin), bahçede bülbül gibi gül seyrine çıkıp her budağı bir durak edindir.
	3038	Qanā'at itmez iken bir gül ile ⁸⁶⁵ Kıla mı sen saçın ter sünbül ile	Bin gülle kanaat etmezken saçları taze sümbül olan seninle yetinir mi?
	3039	İçerken günde yüz biñ dürlü şerbet Ne deñlü ide bir cullāba rağbet	Günde yüz bin türlü şerbet içerken bir gül suyuna ne kadar rağbet edebilir ki?
	3040	Çü bī- hadd ni'met ider 'arz-ı dīdār Qoşusından tıyar ādem perīvār	Yüzünün arzı için sınırsız nimet dağıtır ki insan, peri gibi kokusunu hisseder.
V94b	3041	Bu deñlü vār ki ol şāh-ı füsünger Ki ister ide sen māhı musaḥḥar	Şu var ki o büyücü şah sen ay yüzlüyü büyülemek istiyor.
	3042	Eger cānile gerçek 'aşık ise ⁸⁶⁶ Seḥerveş mihrüñ içre şadık ise	Eğer gerçekten candan âşıkça, seher gibi güneşine sadıkça...
	3043	Olur meh gibi mihrü gün gün efzün Ki kılmaz gerdişin gerdün diger-gün	sevgisi gün geçtikçe ay gibi artar. Felek gibi başka türlü yöne dönmez
	3044	Göñülden dāmen-i vaşluñ tıutup berk Qılursañ vaşla vaşla eylemez terk	Senin kavuşma eteğini içtenlikle sınımsız tutar ve kavuşma istersen asla terk etmez.
	3045	Vişālüñ ḥ'ābı çün girmez eline Tolar himmet kuşağını biline	Kavuşma elbisesi eline geçmediğinden, himmet kuşağını beline dolar.
	3046	Belekler gönderüp ber-resm ü āyīn Qoyup dünya tulusı mehr u kābīn	Tören ve aded üzere hediyeler, dünya dolusu düğün ve nikah akçesi (başlık parası/ mehir) gönderir.
	3047	Qıla la'lüñ şarābından şeker-nüş Yata vaşluñ sarāyı içre medhüş	Yakut dudağının şarabından şeker içsin. Kavuşma sarayında şaşkınca yatsın.
	3048	Çü mehveş yüzüñ ağ elüñ açuğdur Bu rüşen mihre hergiz daḥl yoğdur	Alnın ay gibi ak ve elin açık olduğunda bu parlayan güneşe asla itiraz olmaz.
	3049	Urursa 'işmetüñ zeyline ol çeng Muḥālif perdeden kıl aña āheng	Eğer o (Ramin) namus eteğine çeng çalarsa (el uzatarsa) muhalif perdeden ona ayak uydur.
	3050	Ne deñlü itse 'ışkuñdan ser-āğāz Şaқın olma hevāsı birle dem-sāz	Aşkından ne kadar bahsetse de sakın onun havasına /arzusuna arkadaş olma.
	3051	Ten-i pākizeñi ālüde kılma Dil-i sengineñi pālüde kılma	Ak pak bedenini kirletme, kaskatı kalbini pelteleştirme.
	3052	Yirüñ gül gibi dirseñ olmasun ḥār Yüri çek dāmenüñ kilden naḥl vār	Yerin gül gibi diken olmasın dersen, yürü eteğini balçıktan fidan gibi uzaklaştır.
S94a	3053	Güneş her dem anuñçündür münevver Bulut gibi degüldür dāmeni ter	Güneş, bulut gibi ıslak etekli olmadığından her zaman parıltılıdır.
	3054	Zülāl-ı cān-fezā kim olsa nā-pāk Qılur rüşen-dil iken qadrini ḥāk	Cana can katan pınar kirlenirse, gönlü aydınlıkken değerini yitirir."
	3055	Gettir sāqi mey-i pālüde-girdār	Saki bu bulaşmış gönlü yıkamak için,

⁸⁶⁴ qalur soñunda: soñunda qalur L K / nefretle: nefrīnle L K

⁸⁶⁵ biñ: bir S / güllile: gül güllile İ // saçı: saçın S G

⁸⁶⁶ gerçek: girçek V / ise: -G

3056 Ki yunsun bu dil-i ālūde-girdār
Derūndan eyle muṭrıb şol nevāyı
Ki şalar rakşa cān-ı pā-resāyı

süzülmüş (pelte) gibi olan şarabı getir.
Çalgıcı! Şu ayak uyduran camı raksa salan
bu nağmeyi seslendir.

**‘ARZ-I İ‘TİŞAM-I VEYSE-İ PAKİZE-
GEVHER PİŞ-İ MĀDER-İ NAŞİHAT-
GÜSTER***

**ÖĞÜT VEREN ANNENİN ARDINDAN
VEYSE’NİN İFETLİLİĞİNİ ORTAYA
KOYMASI**

V95a 3057 Niğārın kıldı çün bu şerbeti nüş
Gehi vardı özinden itdi ki cüş
3058 Güli ğarķ-ı ‘araķ oldu hayādan
Kızardı lāleveş bu mācerādan
3059 Egiip ol ḳaddi serv nergisleyin bāş⁸⁶⁷
Aķıtdı dīdesinden cū gibi yaş
3060 Gelüp bülbülleyin āhir zebāne
Cigerden ḳumrı gibi yane yane
3061 Didi iy māder-i müşfik ne dirsın
Baña efsūs idüp efsāne dirsın
3062 Beni mecnūn-ı lā-yā‘kīl mi şanduñ
Hevā-yı küdek ü bī-dil mi şanduñ
3063 Eger az ise yāşum ğam degüldür
Bu deñlü var ki ‘aḳlum kem degüldür
3064 Ne mümkin āb-ı rüyum ḳak idem ben
Gül-i ter gibi perdem çāk idem ben
3065 Degüldür serv-i ‘ḳaddüm bīd lertzān
Ne için eyleyem ḳadrümi erzān
3066 Dilüm deryā vü ‘aḳlumken şadefvār
Şıyam mı gevherüm ḳadrin ḳazefvār
3067 Şu deñlü añlaram rāyum muṭahhar
Düşersem baħre dāmen itmezem ter
3068 Cihān eylerse yüz biñ sihr ü efsün
Umaram olmayam bir dem diğer gün⁸⁶⁸
S94b 3069 Lebümnden ideler nüş az eger çok
Ḳelāl itdüm için ḳānum sözüm yok
3070 Ṭadarsa bir kişi vaşlum şārābın
Didim didim yiñüz bağrum kebābın
3071 Eger bir ḳarfüme ḳorlarsa engüşt⁸⁶⁹
Sözünüz cümle ber-ser uruñuz muşt
3072 Olursa şem‘-i rüyum meclis-efrüz
Ḳılūñ bağrumı nār-ı ğamla pür-süz
3073 Yaḳarsa ḳālüm ol bezm içre micmer

Veyse bu şerbeti içince bazen kendinden
geçip coştu.
Gül yüzü edepten tere battı ve bu olanlardan
dolayı kızardı.
O servi boylu nergis gibi başını eğip
gözlerinden ırmak gibi yaş akıttı.
Sonunda bülbül gibi dile gelip kumru gibi
ciğerden yana yana...
dedi ki: “Ey şefkatli anne neler söylersin?
Bana büyüler edip efsane anlatırsın.
Beni akılsız Mecnun mu sandın. Gönlünden
geçmiş çocuk hevesli mi sandın?
Yaşım azsa da gam değlidir. Şu var ki aklım
da az değildir.
Yüz suyumu (şerefimi) değersiz etmem ve
perdemi taze gül gibi parçalamam mümkün
mü?
Servi boyun söğüt gibi sallanmaz. Ne diye
değeri basitleştireyim ki?
Gönlüm deniz, aklım da inci gibiyken,
cevherimin değerini çömlek gibi kırar
mıyım?
Niyetim o kadar paktır ki denize düşsem
bile eteğimi ıslatmam.
Dünya yüz bin türlü büyü yapsa da umarım
ki bir an için bile değışmem.
Dudağımı az ya da çok öperlerse kanımı
helal ediyorum, içebilirsiniz
(cezalandırabilirsiniz.). Sözüm yok.
Bir kişi bile bana kavuşma şarabını tadarsa
bağrımın kebabını dilim dilim yiyebilirsiniz.
Eğer bir (tek) harfime parmak korlarsa,
sözünüz başım üstüne,
yumruklayabilirsiniz.
Yüzümün mumu meclisi aydınlatırsa,
bağrımı gam ateşiyile yakın.
Yüzümdeki ben, o mecliste buhurdan

* -B / S94a İ95b L109a K99b G87a V95a

⁸⁶⁷ ḳaddi serv: serv-ḳad İ L K G V

⁸⁶⁸ dem: gün İ

⁸⁶⁹ ḳorlarsa: ḳonarsa İ L K G V

- V95b 3074 Tenüm ʿudın idüñ ilķā-i āzer
Nesīminden alırsam bādveş bñ
Olam zülfüm gibi dün gün siyeh-rñ
3075 Baña hem-dem yeter āh-ı sehergāh
Dilerseñ olmasun sāyem de hem-rāh
3076 Urup divāra ğamdan sāyeveş yüz⁸⁷⁰
Kesilem mihr u mehden gice gündüz
3077 Şaçum gibi yüz üzre cümle hizmet
Bilüm gibi gerekmez kılca töhmet
3078 Bu sözler tapuña kāfī degülse
Dilüñ āyīnesi şāfī degülse
3079 Ne yüzden eyledüñse fikret ü rā
Buyur kim bir sözüñe dimezem lā
3080 Ger añlarsañ kadüm servin hevādār
Şu gibi bende çek pāyīni her-bār⁸⁷¹
3081 Dir iseñ gül yüzüñdür āşinā-rñy⁸⁷²
Gül-āb idüp perīveş şīşeye koy
3082 Şaçuñ dirseñ olur hem-dest-i herkes
Degül pāy-ı dırāzın başını kes
3083 Kaddüm gibi cihān bağındayum rāst
Nola zülfümde keçlük olsa der-ķ^vāst
3084 Anuñ haķķı ki Hāllāk-ı cihāndur
Penāh-ı vaḥş u ṭayr u ins ü cāndur
3085 Cenābı pākdür levş-i ḥadeşden
Beridür zātı evşāfı ḥabeşden
S95a 3086 Muṭahhar şerʿi için enbiyānuñ
Münnever ḳalbi haķķı aşfiyānuñ
3087 Hevāsı odı yaksa cānumı pāk
Yüzüm şuyın bu yolda itmezem ḥāk
3088 Hārām olsun baña dünyā helālī
Dilersem aña bī-şerʿ ittişālī
3089 Dilüm odından olsam zār u mehmüm
Anuñ emrine mümkün mi olam müm
3090 Ğam-ı ıışķı kılursa ḳaddümi çeng
Hevā-yı nefse idem şanma āheng
V96a 3091 Delerse sīnemi ney gibi sūzı
Dem-i vaşlum aña olmaya rūzī
3092 İderse baĝrumı sāĝārleyin ḳan
Lebümnden nūş-ı cān itmek ne imkān
- yakarsa, tenimin ud (aĝacı) unu ateşe atınız.
Eĝer rüzgarından koku alırsam, daima saçım gibi yüzü kara olayım.
İsterse gölgem de yoldaş olmasın. Bana dost olarak seher vaktindeki ahlar yeter.
Gamdan dolayı duvara gölge gibi yüz vurup, gece gündüz güneşten mahrum olayım.
Her hizmetim yüzümü örten saçım gibi. Belime benzer kıl kadar ithama gerek yok.
Bu sözlerim senin için yeterli deĝilse, gönül aynan saf deĝilse...
Ne düşünüp, neye niyetlendinse söyle. Bir tek sözüne itiraz etmem.
Eĝer servi boyumu havalı olarak deĝerlendirirsen, eteĝimi her defasında su gibi tutup çek.
Eĝer gül yüzüne herkes aşına olmuştur dersen, gül suyu yapıp peri gibi şīşeye koy.
Saçın herkesle arkadaş olmuş dersen, deĝil uzun ayaĝımı, başımı kes.
Dünya bahçesinde boyum gibi dosdoĝruyum. Saçımda eğrilik isteĝi olsa nedir?
Bunun hakkı, insanların, cinlerin, kuşların ve hayvanların sığınaĝı olan, dünyayı yaratan Allah'tır.
Yüce varlığı fikirden uzaktır. Zatının vasıfları necasetten arınmıştır.
Peygamberlerin şeriatı için akpaktır. Allah'ın safiyetli kullarının kalpleri için nurludur.
Arzusunun ateşi, canımı yakıp arındırsa saygınlığımı bu yolda azaltmam.
Ona, şeriatına uymaksızın baĝlanırsam, dünyanın helali bana haram olsun.
Gönlümün ateşinden iniltili ve düşünceli olsam da, onun emrine mum olmam mümkün mü?
Aşkının gamı boyumu çenge dönüştürürse (bükerse), nefsin havasına uyacağımı sanma.
Ateşi sinemi ney gibi delse bile ona kavuşma zamanım gündüz olmasın (mümkün olmasın).
Baĝrımı kadeh gibi kan etse bile dudaĝımdan can gıdası almasına imkan yoktur."

⁸⁷⁰ ğamdan: ğamdın V

⁸⁷¹ gibi: bigi İ

⁸⁷² gül: gün S

- 3093 Çü Şehrü gördi ol perhîz u andı
Anuñ şıdkına göñlinden inandı
- 3094 Ki evvelden şınamışdı zerini
Bilürdi luţf-ı tab'-ı gevherini
- 3095 Ne deñlü şubh-ı kâzib olsa enver
Degüldür şubh-ı şadıķveş münevver
- 3096 Safâ ehlin bilürler cünbişinden
‘Ayândur kıutlu günler toĝuşından⁸⁷³
- 3097 Belî ‘âlemde her dem süz-ı cāna
Olur āh-ı derün düdı nişāna
- 3098 Kaçan kim nev-cüvān ola hıredmend
Kaḫbül eyler işitse pirden pend
- 3099 Bu kez çün gördi ol imānı Şehrü
Ötüp çeşmini sürdi rüyına rü
- 3100 İdüp pendine cāndan itizārı
Didi iy baĝ-ı ‘ömrüm nev-bahārı
- 3101 İrāĝ olup ḫazān ter güllerüñden
Şabā berg üzmesün sünbüllerüñden
- S95b 3102 Demādem bāĝ-ı ḫüsnüñ tāze olsun⁸⁷⁴
Kadıñ servile hem-endāze olsun
- 3103 Benefşeñ cānları kılsuñ mu‘aḫḫar
Gülüñ itsün göñül şem‘in münevver
- 3104 Murādum ‘işmetüñdür ‘âlem içre
Yürü min-b‘ad ‘ayş it her dem içre⁸⁷⁵
- 3105 Emīn itdüñ beni ḫavf-ı ‘amelden
Velî perhîzi şāhum ḫoma elden
- 3106 Hemīn ḫavfum dem-i ĝafletdür iy cān
Ezelden resmdür insāna nisyān
- V96b 3107 Bilürdi kim idiserdür şeh ibrām⁸⁷⁶
Görinür ‘aḫla düşvār olmamaḫ rām
- 3108 İcāzet virdi kim şāhile geh gāh⁸⁷⁷
Kıla bezm-i ḫarāb şām u seherĝāh
- 3109 Olup cevḫ-i periler bile hem-dem
Kılılar perdeyile ‘işret ü dem
- 3110 Nazardan ideler taḫşil-i selvet
Velî şol şart [i]le k‘olmaya ḫalvet
- 3111 Çü tenhā kıala bir merd ile bir zen⁸⁷⁸
Olur elbette şeyḫān aña reh-zen
- 3112 İki ehl-i hevādur penbe vü od
- Şehrü, Veyse’deki bu sakınmayı ve kararı görünce, onun doğruluĝuna göñülden inandı.
- Çok önceden altınını sınıdığından, cevherinin (kızımın) karakterinin lütfunu bilirdi.
- Şafak öncesi ne kadar aydınlık olsa da sabah vakti gibi aydınlık olamaz.
- Zevk ehlini oyunundan tamırlar. Kutlu gün ise doğuşundan bellidir.
- Evet! Alemde göñül ahının dumanı canın yanmasına her an işarettir.
- Genç adam akıllı olunca, yaşlı (bilge) insandan ne zaman nasihat duysa, dinler.”
- Şehrü bu kez de o inancı görünce (Veyse’nin) gözünü öpüp, yüzünü yüzüne sürdü.
- Nasihati için içtenlikle özür dileyip, dedi ki “Ey ömrümün ilkbaharı!
- Güzellik bahçen her zaman taze kalsın. Boyun serviyle aynı boyda olsun.
- Güz taze güllerinden ırak olsun. Rüzgar, sümbüllerinin yaprağını koparmasın.
- Menekşen canlara hoş kokular saçsın. Gülüñ, göñül mumunu aydınlatsın.
- Bu dünyada (senden) istediğim edebindir. Bundan sonra var her zaman eğlen.
- Beni bu işin korkusundan emin ettin. Ancak, şahım (kızım), yine de tedbiri elden bırakma.
- Ey can (ım kızım)! Korkum, aynı şekilde, gaflet vaktidir. Unutkanlık ezelden beri insanın sembolüdür.
- Şahın ısrar edeceğini ve teslim olmamanın akla güç geleceğini bilirdi.
- Şah ile zaman zaman eğlence meclisleri tertip etmesine izin verdi.
- Perilerle beraber olup perdeyle eğlenerek zaman geçirsinler.
- Bakışmaktan göñül rahatlığı elde etsinler. Ancak yalnız kalmamak şartıyla.
- Bir erkekle bir kadın yalnız kalınca şeytan mutlaka onların yolunu keser.
- Ateş ve pamuk iki heves ehlidir ki bir araya

⁸⁷³ günler: günde L K

⁸⁷⁴ tāze olsun: tāzelensün İ / endāze olsun: endazelensün İ

⁸⁷⁵ içre: -G

⁸⁷⁶ idiserdür şeh ibrām: idiser şeh hoş ibrām S

⁸⁷⁷ ki: her K

⁸⁷⁸ kıala bir: kıalalar: S

	3113	Ṭutar bir yire gelse cān evin dūd ⁸⁷⁹ Bu ruḥṣat birle olup Veyse ber-kām Göñülde eyleridi fikr-i encām	gelince can evinden duman tüter. Veyse bu izinle isteğine nail olup içten içe maceranın sonunu düşünürdü.
	3114	Hücüm itdükçe dilden ʿışk-ı Rāmin Mükedder eyleridi ʿaqlı cāmın ⁸⁸⁰	Ramin'in aşkı gönülden bastırıldıkça, akıl kadehini kederlendirirdi.
	3115	Hevā ölçerdi gāhi āzerini Gehi añardı pend-i māzerini	Bazen arzusu ateşini alevlendirir bazen de annesinin nasihatini hatırlardı.
	3116	Cigerden gāh iderdi āh u nāle ⁸⁸¹ İşin geh ḥaḳḳa eylerdi ḥavāle	Bazen ciğerden ah edip inler, bazen de işini Allah'a havale ederdi.
	3117	Yudardı lāleveş ḳan ḡayretinden Gülerdi gül gibi geh ḥayretinden	Bazen hırsından dolayı lale gibi kan yutar, bazen de hayranlığından gül gibi gülerdi.
	3118	Dökerdi ebrveş geh dideden āb ⁸⁸² Olurdu gün gibi geh cāmı pür-tāb	Bazen gözünden bulut gibi yaş döker, bazen de camı güneş gibi parlardı.
S96a	3119	Gehi çeynerdi ʿunnāb ile fındık Gülin eylerdi geh çimdikle fıstık	Bazen hünnap ile fındık çiğner, bazen de gülünü ezerek fıstık ederdi.
	3120	Yemez içmezdi yatup uyumazdı Dem idüp kimseye rāzın dimezdi	Yiyip içmez, yatıp uyumazdı. Hiç kimseye sırrından bahsetmezdi.
	3121	Ne beñzer buña Rāmin daḡi iy yār Derūnın tīg-i ʿışk itmişdi ḡūn-bār	Ramin de buna (Veyse'ye) benzerdi. Aşk kılıcı bağrından kan akıtmaktaydı.
	3122	İdüp bülbülleyin feryād-ı bī-bāk Ḳılurdu yaḳasın gül gibi şad çāk	Bülbül gibi korkusuzca feryat edip, yakasını gül gibi yüz parça ederdi.
	3123	Demādem cān u dilden āh iderdi Zeminden çarḡa āhı rāh iderdi	Her zaman gönülden ve candan ah çekip, iniltiyi yerden göğe kadar yol edinirdi.
V97a	3124	Söz açmak istese şehd u şekerden ⁸⁸³ Dökerdi gül şuyın bādām-ı terden	Baldan ve şekerden söz açmak istese, taze bademden gül suyu dökerdi.
	3125	Ġamından eşkini itdükçe ḡūn-bār Gözüm aḡrur diyü bağlardı destār	Gözyaşlarını gamından ötürü kanlı akıttıkça gözüm ağrıyor diye sarık bağlardı.
	3126	Çü pür-dūd itdi nār-ı ḡam dimāḡın ʿAceb mi perde-dār itse çerāḡın	Gam ateşi beynini dumanla kapladıkça kandilini perdecı kılsa şaşılmaz.
	3127	Ḳılup kirpiklerin silk-i cevāhir Nişār itmek dilerdi yāre bir bir	Kirpiklerini cevher dizisi yapıp, sevgilisine tek tek dağıtmak isterdi.
	3128	Ḥayālī nergisin bī-ḡāb iderdi Sirişki lālesin sīr-āb iderdi	Hayali nergis (gözler)ini uykusuz bırakır, gözyaşları lalesini suya kandırırdı.
	3129	Ḥayāl-i maḡz iken añā dem-i ḡāb Niçün ururdu bilsem çeşmine āb	Uyku zamanı onun için saf hayal iken gözlerini niçin bu kadar sulandırırdu, bir bilsem.
	3130	Şebihūn itdükçe ʿışk-ı dīlber Ḳılurdu gün yüzün āhile leşker	Güzelin aşkı gece baskını yaptıkça, asker (güzelin aşkı) güneşe benzer yüzüne ah ederdi.
	3131	Kemīn açduḳça cānından ḡam-ı yār İderdi kendü göñli birle peykār	Sevgilinin gamı canına pusu kurdukça, kendi gönlüyle savaşıp dururdu.
	3132	Lebinüñ fikri almışdı nihādın Ne yise bulmaz idi aḡzı ṭādın ⁸⁸⁴	(Veyse'nin) dudaḡını düşünmek bünyesini sarsmıştı. Her ne yese aḡz tadı bulamazdı.

⁸⁷⁹ yire: yirde L K

⁸⁸⁰ Mükedder: mükerrer K

⁸⁸¹ eyler idi : gāh iderdi İ L K G V

⁸⁸² ebrveş geh dideden: dideden geh ebrveş V

⁸⁸³ istese: isteseñ S / şehd: teng İ L K G V // dökerdi: dökerdin S L

3133	Eger içseydi haddin fikr idüp āb Derünün pür kılurdu āteşin tāb	Eğer yanağımı düşünüp su içseydi gönlünü ateşten parıltı doldururdu.
3134	Dili zahmına merhem isteridi ⁸⁸⁵ Ġam-ı cānına maḥrem isteridi	Gönlünün yarasına merhem isterdi. Canının derdine dost arardı.
3135	Zamāndan ola mı fırsat dir idi Niġārın vire mi ruḥşat dir idi	Bu şaşkınlıkla gece gündüz gezerdi. O ay yüzlünün aşkını candan sezerdi.
S96b 3136	Bu ḥayret birle rüz u şeb gezerdi ⁸⁸⁶ O māhuñ mihrini cāndan sezerdi	“Zamandan fırsat olur mu, sevgilimin izni olur mu?”, derdi.
3137	Bugün fırsat durur şun sākiyā cām Ki yārın kim bilür n’olur ser-encām	Ey saki! Bugün fırsat günüdür, kadeh sun. Yarın maceranın ne olacağını kim bilir?
3138	Muvāfiḳdur hevā kıl naġme muṭrib Dem-i fırsat geçer ol bezme rāġib	Ey çalgıcı! Ortam uygundur naġmeler çal. Fırsat vakti geçer, meclise yönel.

**TALEP-KERDEN-İ RĀMİN VEYSE-
RĀ BE-ŞOḤBET-İ ŞAḤRĀ VE
‘AZĪMET-KERDEN-İ ĀN SERV-İ
DİL-ĀRĀ***

**RAMİN’İN VEYSE’Yİ KIR SOHBETİ
İÇİN TALEP ETMESİ VE GÖNÜL
SÜSLEYİCİ BİR SERVİYLE
(GÜZELLE) YOLA ÇIKMASI.**

V97b 3139	Çü birkaç gün bu ḥāl üstine geçdi Ġam u derd u melāl üstine geçdi	Birkaç gün böylece gam, dert ve can sıkıntısıyla geçip gitti.
3140	Ṭutup ṭutup yeñülmez gördi yaşın Ḥayāl-i yārile ḳodı şavāşın	Gözyaşlarını tutmayı başaramayacağını görüp sevgilinin hayaliyle savaşmayı bıraktı.
3141	İdüp Pervāneyi yanına da‘vet ⁸⁸⁷ Buyurdu kıldılar ḳaşrını ḥalvet	Pervane’yi yanına davet etti. Emriyle köşkte yalnız kaldılar.
3142	Didi iy yār-ı ġam-ḥ’ār u vefādār ⁸⁸⁸ Ġam itdi ġiñ cihānı başuma ṭar	Dedi ki: “Ey vefalı ve gamlı dostum! Gam, kocaman dünyayı başıma dar etti.
3143	Zülālüm şehdini şabr eyledi telḥ ⁸⁸⁹ Cemālüm şehrinini mihr eyledi selḥ	Sabır pınarımın balını acılaştırdı. Ak yüzümün ayını karattı.
3144	Dükendi şabrum oldu ṭakatüm ṭāk Ḳarardı dūd-ı āhumdan bu nüh ṭāk	Sabrım tükendi, takatim kalmadı. Bu dokuz gök ahımın dumanıyla karardı.
3145	Ser-ā-ser göñlümi ol māḥ alupdur Hemīn rüsṵā-yı ‘ām olmam ḳalupdur	O ay yüzlü, gönlümü tamamen almıştır. Neredeyse aleme rezil olacağım.
3146	Gözümden uçdı encüm gibi ḥ’ābum Şeb-āyīn ḳalmadı cānumda tābum	Uykum gözümden yıldızlar gibi uçtu. Canımda gece gibi ışık kalmadı.
3147	Güneş gibi derünüm ṭoṭtolu süz Dilüm ‘ışḳ içre bir şem‘-i şeb-efrüz	İçim güneş gibi ateşle dolu. Gönlüm, aşk içinde geceyi aydınlatan bir mum oldu.
3148	Eger var ise çāreñ eyle dermān Ve ger ne derd u ġamdan virürem cān	Eğer çaren varsa sun. Yoksa dertten kederden can vereceğim.
3149	Meded kıl vaşla cānum hecre döymez	Kavuşma için yardım et. Canım ayrılığa,

⁸⁸⁴ bulmaz idi: bulmazdı L K / ṭadın: dādın K

⁸⁸⁵ dili: velī L K

⁸⁸⁶ ḥayret birle: ḥayretlerle L K G V / u: -İ L K

* -B / S96b İ98b L112a K102b G90a V97a

⁸⁸⁷ beyit:- L K

⁸⁸⁸ yār-ı: yār u İ / ġam-ḥ’ār u: ġam-ḥ’ār-ı S G

⁸⁸⁹ beyit: -S

	Dil-i nāzük-mizācum zecre döymez ⁸⁹⁰	nazik mizaçlı gönlüm eziyete dayanmaz.
3150	İki gün daħi hier olursa bākī ⁸⁹¹ Helāk eyler beni yarıñ firākı	Ayrılık iki gün daha devam ederse, yardan ayrı kalmak beni helak edecek.”
3151	Didi Pervāne iy māk-ı dil-efrüz ⁸⁹² Ne ħācet Şem ^c veş bu āh-ı pür-süz	Pervane dedi ki: “Ey gönlü aydınlatan ay! Mum gibi bu ateş dolu aha ne gerek var.
S97a	3152 Gider ebr-i melāli yıldızuñdan Münevver kıl cihānı gün yüzüñden	Keder bulutunu yıldızından uzaklaştır. Dünyayı güneş (gibi) yüzünle aydınlat.
	3153 Bahār eyyāmıdur gül mevsimidür Safā hergāmıdur işret demidür	Bahar günleri ve gül mevsimidir. Zevk ve iĥme zamanıdır.
	3154 Çemenler jalelerden pür tecemmül ⁸⁹³ Felek gibi muraŐŐa ^c hergeh-i gül	Çimenler çiğ taneleriyle süslenmiş; gül çadırı gökler gibi bezenmiş.
V98a	3155 Çiçekler ħ ^v ābgāhından uyanmış Varaqlar Şıbgatu ’llahdan boyanmış ⁸⁹⁴	Çiçekler yataklarından kalkmıŐ, yapraklar Allah’ın boyasıyla boyanmış.
	3156 Őāĥārī naĥ’in itmiş mihr-i zer-düz Felek-mānend dībā-yı dil-efrüz	Sırma işleyen güneş, kırlara felek gibi gönül aydınlatan diba kumaşından bezini sermiŐ.
	3157 Firengi atlasın geymiş karanfil ŐarınmıŐ mihrī dülbendini aĥ gül ⁸⁹⁵	Karanfil frengi kumaşını giymiş. Ak gül Mısır kumaşından tülbentle sarınmıŐ.
	3158 Şular dönmüŐdürür āb-ı ĥayāta Felekler reşk ider Ĥızr-ı nebāta	Sular ab-ı hayata dönmüş. Gökler bitkilerin yeŐilini kıskanır.
	3159 Çemenler ser-te-ser būstan-serādur ⁸⁹⁶ Nevā-keŐ murğlar destān-serādur	Çimenler baştan başa bahçedeki köŐktür. Nağmeci kuşlar destan okurlar.
	3160 Buyur iy āfitāb-ı müşteri-rā Seĥergehden olunsun ^c azm-i Őāĥrā	Ey Jüpiter fikirli güneş! Seher vaktinden itibaren kırdan gidilsin.
	3161 Kurulsun mihr ü mehveş taĥt-ı zerler Nücüm-āyīn niŐār olsun güherler	Ay ve güneş gibi altın tahtlar kurulsun. İnciler yıldızlar gibi saĥılsın.
	3162 İriŐtün çarĥa gönlekler çeküp ser Hevā evcinde aĥsun murğveş per	Gömler baş çekip göge ersin. Göklerin burcunda kuşlar gibi kanat aĥsınlar.
	3163 Urulsun ĥaymeler gerdūna hem-tā Disünler yire inmiŐdür semāvā	Felege eş çadırlar kurulsun. Gökler yere inmiŐtir sanılsın.
	3164 Kuluñ destūruñile bād-girdār Seĥerden Őurup idem ^c azm-i gülzār ⁸⁹⁷	Kulun (Pervane), izinle sabah erkenden rüzgar hızıyla gül bahçesine gitsin.
	3165 Yüzüm ĥāk eyleyüp pāyinde pīrūñ Hezār efsūn idem rāyinde pīrūñ	Yüzümü ihtiyar (Mubed Şah)ın ayağına süreyim. Düşüncesine binlerce büyü yapalım.
	3166 Őapuñdan iyletem bī-ĥadd selāmi ⁸⁹⁸ İdem yirince ^c arz-ı iĥtirāmı	Senin makamından sonsuz selam gönderip, layıkınca hürmetler sunayım.
	3167 Ümīdüm oldurur alup rızāsın Alup tenĥa gelem devlet hümāsın	Rızasını alarak, mutluluk hümāsını (kuşunu) tek başına alıp gelmeyi ümit ediyorum.

⁸⁹⁰ dil-i: velī S L K G

⁸⁹¹ hier olursa: hierān olsa İ

⁸⁹² efrüz: fūrüz S İ K / āh-ı pür-süz: āh u dil-süz L K; āh-ı cān-süz G

⁸⁹³ tecemmül: taĥammül L K

⁸⁹⁴ Şıbgatu ’llahdan: Şıbgatu ’llaha K G

⁸⁹⁵ miŐrī: mihrī S; Őemsī İ

⁸⁹⁶ Bu beyitten itibaren 29 beyit: - L K

⁸⁹⁷ gülzār: dīdār G V

⁸⁹⁸ iyletem: iylettüben İ V / idem: idüp V

- 3168 Tapuñdan himmet ü Haqqdan cināyet
İder hizmetde efsünüm kifāyet
- S97b 3169 Didi vü tırdı yirinden țarābnāk
Kuşandı hizmet için cest ü çālāk
- 3170 Bu sözler arturup şāhuñ sefāsın
Başından tacın egninden kabāsın
- 3171 Çıkardı virdi ol ferhunde cāne
Ki bī-dil eylemez rağbet cihāne
- V98b 3172 Özi bi^cz-zāt kıldı ‘azm-i şahrā
Ki dildār için ola meclis-ārā
- 3173 İdüp birkaç kadem gül-geşt ü seyrān⁸⁹⁹
Bulur cennet-şıfat bir hoş gülistān
- 3174 Kenār-ı cūya virmiş cedvel-āyīn
Kātār-ı lālesi sürhile tezyīn⁹⁰⁰
- 3175 Terān-ı rūdile murğān dem-sāz⁹⁰¹
Kamu berbaştı mişāl u muşrib- āvāz
- 3176 Göricek ol māķāmı şeh begendi
Hemāndem cān atup atından indi
- 3177 Buyurdı kurdılar çetr-i hümāyūn
Ki reşkinden göyüñdi cān-ı gerdūn
- 3178 Tınāb-ı hayme-i ‘anķa nişāne
Felekler üzre kurdı āşiyāne
- 3179 Çekildi çarħa hem-ser sāyebānlar
Ki vaşından muķaşşırdur beyānlar
- 3180 Muħaşşal zeyn idüp meydān-ı bāğı
Çemende kurdılar gül-gūn otağı⁹⁰²
- 3181 Uruldu taħt-ı zerrīnler muķābil⁹⁰³
Degüldür defter itsüñ medħi ķābil
- 3182 Nüküş-ı kāyinātı cümle hāvī^c
Ayān resminde eşkāl-ı semāvī
- 3183 Kevākib gibi vāz^colmuş cevāhir⁹⁰⁴
Ne cevher her biri bir necm-i zāhir
- 3184 Güneş gibi ziyāsı ‘ālem-efrüz
Mu‘ayyen anda sa‘āt-i şeb ü rüz
- S98a 3185 Nücüm ehli idüp şan‘atlerin ħarc
Deķayıķ cümle merķūm u derc⁹⁰⁵ derc
- 3186 Cihān vaşfı şerādan tā süreyyā
Kılınmış anda bir bezm-i müheyyā
- Himmet senden, yardım Allah’tan.
Hizmette büyüüm yeterlidir.”
- Böyle söyleyip sevinçle yerinden kalktı.
Hizmet için aceleyle kuşandı.
- Bu sözler şahın keyfini artırdı. Başından
tacını, sırtından kaftanını...
- gönlünden geçen, dünyaya kıymet vermez
diye çıkarıp o kutlu cana verdi.
- Sevgilisi için meclis kurmak amacıyla
bizzat kıra çıktı gitti.
- Kırda gül seyri için birkaç adım dolaştıktan
sonra cennet gibi güzel bir gül bahçesi
buldu.
- Lale dizileri suyun kenarına cetvel gibi
kıpkızıl süs vermiş.
- Kuşlar, ırmakla aynı melodik ötüşte, hepsi
berbatt (ud, gitar) gibi çalıp söylemede.
- Şah o yeri görünce çok beğendi ve hemen o
anda arzuyla atından indi.
- Emriyle sultan çadırı / otağı kurdular ki
feleğin canı kıskançlıktan yandı.
- Anka kuşunun çadırının ipleri gibi gök
yüzünde yuva kurdu.
- Göge eş, tarif edilemez gölgelikler çekildi.
- Kısacası bahçeyi süsleyip çimenler üzerinde
gül renkli otağ kurdular.
- Karşısına övgüsünün defter defter
yapılmasına olanak olmayan altın tahtlar
vuruldu.
- Kainatın bütün nakışlarını içeren göğün
şekilleri, üzerinde görünür.
- Elmaslar, yıldızlar gibi konulmuş. Elmas da
değil her birisi parlak bir yıldız.
- Işığı güneş gibi dünyayı aydınlatır. Gecenin
ve gündüzün saati ona oranla belirlenmiştir.
- Yıldız bilimciler sanatlarını ortaya koydu ve
bütün ayrıntılar hesaplanıp bir araya
getirildi.
- Dünyanın vasıfları yerden Süreyya (ülker)
yıldızına kadar, hazırlanan mecliste bir yere
toplanmıştı.

⁸⁹⁹ gül-geşt ü: gül-geşt-i S

⁹⁰⁰ lālesi: gülşeni G V / sürhile: sürhile İ

⁹⁰¹ murğān: murğānı V / mişāl: nūvāz V

⁹⁰² gül-gūn: zerrīn S

⁹⁰³ uruldu: urundı İ

⁹⁰⁴ gibi: gib İ / cevāhir: güherler S / ezher: zāhir İ G V

⁹⁰⁵ merķūm: merķūm u V / u: -İ

	3187	Mükemmel ser-te-ser āyīn-i šāhī Bulup resm üzere tertībın kemāhi	Baştan başa mükemmel olan şahlık töreni aynen bu düzen üzere hazırlandı.
	3188	O gülzār oldı cennet gibi tezyīn ⁹⁰⁶ Ki gökden hūr u gılmān didi taḥsīn	O gül bahçesi (adeta) cennet gibi süslendi ve gökteki huriler ve melekler (bahçeye) övgüde bulundular.
V99a	3189	Bu yaña ‘azm idüp Pervāne cāndan Risālet birle šāh-ı kāmrandan	Öte yandan Pervane bahtiyar şahın (Ramin’in) elçisi olarak içtenlikle gidip...
	3190	İrüp Mu’bīdle Şehrū hizmetine Urup her birinüñ rü hizmetine ⁹⁰⁷	Mubed ve Şehru’nun hizmetine girerek her birinin hizmetine yüz sürdü.
	3191	Didi şehzādemüz šāh-ı felek-rāy Ki rāyı gün gibidür ‘ālem-ārāy	Dedi ki: “Düşüncesi dünyanın süsü olan güneş gibi parlak ve gökler gibi (engin) şahımız...
	3192	Bu gün kim šāhn-ı cennetdür her ara Şeherden eylemişdür ‘azm-i šaḥra	her yerin cennet bağı olduğu bugün (şah), seher vaktinden kıra çıkmıştır.
	3193	Taḥiyyatlar kılup cānile ḥadsüz Senālar eyledi dilden ‘adedsüz	Candan sonsuz dualar edip, gönülden sayısız övgülerde bulundu.
	3194	Didi gül mevsimidür vaqt-i ḥurrem Behişt olmuşdurur ser-cümle ‘ālem	Dedi ki: ‘Bu kutlu vakit, gül mevsimi olduğundan bütün alem cennet (gibi) olmuştur.
	3195	Cihān-ı pīr dönmişdür cüvānā ⁹⁰⁸ Zemini nev-‘arūs itmiş zamāne	İhtiyar dünya gençleşmiş, zaman zemini taze geline çevirmiş.
	3196	Gelür cān būyı enfās-ı šabādan Şular gök gibi raḥs eyler şafādan	Saba rüzgarının soluklarından can (hayat) kokusu gelir. Sular zevkten gökler gibi raks eder.
	3197	Gidüp dilden kararı ins ü cānuñ ⁹⁰⁹ Murād eyler temāşāsın cihānuñ	İnsanların ve cinlerin gönüllerinden iradeleri gidip, dünyayı seyretmeyi dilerlerdi.
	3198	Nola şol ḡayret-i hūr u perī-zād Bu gönlün serv-mānend olsa āzād ⁹¹⁰	Bu gönlün servi gibi hür olsa (başı yüksekte olsa), peri kızları ve huriler kıskansa ne olur?
	3199	Dirüp yıldızların yanına mehveş Yir üzere gökleri seyr eylesün hoş	Yıldızlarını ay gibi çevresine toplayıp, yeryüzünden gökleri güzelce izlesin.
	3200	Şüreyyā gibi virsün dehre nūrı Ki šaḥrā cennet olmuşdur o ḥūrī	Cennetten (bir) güzel alan olan o hurî (gibi güzel), göğe Ülker yıldızı gibi ışık versin.
S98b	3201	Şalıncaḡ eylesünler šāh-ı servi Tutup gökden uçursunlar tezervi	Servi dalını salıncak edinsinler. Sülünü gökten tutup uçursunlar.
	3202	Yarışsunlar şafādan şularile Açılsunlar gül-i ḥod-rūlarile	Zevkten sularla yarışsınlar. Yabani güllerle (birlikte) açılınlar.
	3203	Gehī tāvūsveş cevlanlar olsun Gehī kaḡnūs-vār elḡānlar olsun ⁹¹¹	Bazen tavus gibi dolaşsın, bazen de kahnūs gibi güzel nağmeler söylensin.
	3204	Şafā-yı sebze-zārı nūkhet-i gül ⁹¹² Nevā-yı kumrı vü āvāz-ı bülbül	Yeşilliğin (çimenliğin) zevki; gül kokusu, kumru ötüşleri ve bülbül sesleridir.

⁹⁰⁶ L ve K nüshalarında metin bu beyitten itibaren devam etmekte

⁹⁰⁷ hizmetine: hizmetine V

⁹⁰⁸ Cihān-ı pīr dönmişdür cüvānā: Cihān dönmiş ser-ā-ser nev-cüvāna K

⁹⁰⁹ gidüp dilden: gidüp dil L; gidüpdür dilden K

⁹¹⁰ serv: servi V (i harekeyle belirtilmiş.)

⁹¹¹ kaḡnūs-vār : kaḡnūsiveş S

⁹¹² sebze-zārı: sebze-zār ü L K G V / vü: vār K

V99b	3205	Dili divāne eyler cānı medhūş Degül deryā taşup taşlar kıılır cūş	Gönlü deli eder, canı şaşkına çevirir. Değil deniz, taşlar bile çoşar.
	3206	Öter güm güm felek humhāne-mānend Şu zincirin sürer divāne mānend	Gökler meyhane gibi güm güm öter. Su zincirini (akışını) deli gibi sürür.
	3207	İki kıoldan dizilmiş serv ü ‘ār‘ar ⁹¹³ Şıra kıalgır çemen şahnında şarşar	Servi ve arar (ağaçları) iki koldan dizilmişler. Rüzgar, çimenlikte meyveye kalkar (?)
	3208	Şular gizlenbeç oynar bāğ içinde Çiçeklerle yeşil yaprağ içinde	Sular bahçede, yeşil yaprak içindeki çiçeklerle saklambaç oynarlar.
	3209	Şabā öñince mānend-i kebüter Hevāyi taqlalar urur gül-i ter	Saba rüzgarı taze gülün önünde güvercin gibi havalı taklalar atar.
	3210	Olup şularla gam-perdāz u hem-sāz Toludur cūy-ı dil-cū ördek ü kıaz	Gönül çekici ırmak, suyla gam gideren ve sırdaş olan ördek ve kazla doludur.
	3211	Döñüp gün gibi şāhinler hevāya Şalup bāl u perī gerdüne sāye	Şahinler gökyüzünde güneş gibi dönüp, kanatlarıyla göğe gölge salarlar.
	3212	Konulsun nükte gibi şeste dāne Şaçılsun dāmlar āb-ı revāne	Oltaya nükte gibi dane konsun, nehre ağlar saçılınsın.
	3213	Zemīn ü āsumānuñ şaydgāhı Aranup şayd olunsun murğ u māhı ⁹¹⁴	Yerin ve göğün avlağı aransın, kuşlar ve balıklar avlansın.
	3214	Dil ü çeşmin nitekim nergis ü gül Açup seyr eylesün ol şüh u şen gül ⁹¹⁵	Gözün ve gönlün gül ve nergis gibi açıp o uçarı ve sevinçli gülü seyretsin.
	3215	Ki ğurbet kışveri dāruᵑl-ħüzündür Göñül ğāretgeri ħubbuᵑl-vaᵑandur	Gurbet ülkesi hüznün yuvası olduğundan, gönlün yağmalayıcısı vatan sevgisidir.
	3216	Dil-i eᵑfāl olur gül gibi raᵑnā Hevā-yı ħabse bir dem döymez aşla	Çocukların gönlü gül gibi güzel olur. Hapis (kapanıp kalma) havasına bir an (bile) dayanmazlar.
	3217	Derūnı dem-be-dem çün pür-hevesdür Behişt olursa meᵑvāsı kıafesdür	Gönlü her an heves dolu olduğundan, yuvası cennet bile olsa kafes sayılır.
S99a	3218	Yidürseñ tūᵑı gibi cān-ı şīrīn Şafā sürmez kıılır cān ile nefrīn	Tuti gibi tatlı can yedersen (bile); zevk sürmeyip candan nefret eder.
	3219	Temāşādan çü çeşmin beste eyler ⁹¹⁶ Melālet ħāᵑırın dil-ħaste eyler	Seyretmekten gözleri bağlanır. Hüznün, gönlünü hasta eder.
	3220	İlācın şanma şehd ü şekkerile Devāsı seyridür gül-ruᵑhlarile	İlacının bal ve şeker olduğunu sanma. Şifası gül yüzlüleri seyretmektir.
	3221	Bulur çün kim hevāsı üzre hem-dem ⁹¹⁷ Kıılır gül gibi göñlin şād u ħurrem	Arzusu için arkadaş bulacağından, gönlünü gül gibi mutlu ve kutlu eder.
V100	3222	İder her cins hem-cinsiyle pervāz Eger durrāc u bülbüldür ü ger bāz	İster turaç, ister şahin, ister bülbül olsun, her cins kendi cinsiyle uçar.
a	3223	Kamerdür kendünüñ aᵑterleri var Şehenşeh kıaşrınıñ duᵑterleri var	(O) yıldızları olan bir aydır. Şahın köşkünün (güzel kızları) vardır.
	3224	Gül ü reyᵑānleyin hem-dest ü hem-pā Kāmu ser-keş mişāl-i serv-i raᵑnā	Hepsi güle ve reyhana eş olan, latif serviler gibi dik başlıdırlar (uzun boyludurlar).
	3225	Çemen şahnın müşerref eylesünler	Çimenliğı şereflendirsinler. Bitkileri ney,

⁹¹³ serv ü: serv-i S İ L K / şıra kıalgır: şıra kıalgır L K

⁹¹⁴ aranup: arayup İ / olunsun: olsun L K // murğ u: murğ-ı S

⁹¹⁵ şüh u: şüh İ

⁹¹⁶ temāşādan: temāşasın S

⁹¹⁷ hevāsı: herāsı İ

	Nebâtı ney güli def eylesünler	gülü de def edinsinler.
3226	Büküp kıddin nihâl-i nâzenînüñ Kopup tâcın başından yâsemînüñ	Nazlı fidan, boylarını büküp, yaseminin başından tacı koparıp...
3227	Şabâ gibi segirdüp sebzelerde Seküp kebk-i derîveş deşt ü derde	Saba rüzgarı gibi yeşillikler üzerinde koşarak, kırdı ve ovada keklik gibi sekerek...
3228	Kılup saç yolmasın sümbüllerile ⁹¹⁸ El oyunun oynasunlar güllerile	Sümbüllerle saç yoluşmasın ve güllerle el oyunu oynasın.
3229	Uruldu çün şu üzre ‘ömr ‘asâsı Çemenler seyridür lâ-büd hevâsı	Ömür asası su üzerine vurulduğundan arzusu, kuşkusuz çimenlikte gezinmektir.
3230	Yigitlik çağı ğod mehtaba beñzer Geçer kıalmaz bu çağlar aba beñzer	Gençlik çağı mehtaba; bu dağlar akıp giden suya benzer.
3231	Cihânuñ mühleti hem bir nefesdür ⁹¹⁹ Ħakiqat cân hümâdur ten kafesdür	Dünya mühleti bir nefesten ibarettir. Gerçekten, beden kafes: can ise hüma kuşudur.
3232	Uçup bir gün kıalır yirinde bu bâğ Urur bağıruña Ħasret lâleveş dağ	(Hüma kuşu can) bir gün uçar, bu bahçe yerinde kalır ve bağıruña lale gibi hasret yararı vurur.
3233	Bu hây u hüya ol bir laĦza dem-sâz ⁹²⁰ İder sen hay deyince murğ pervâz	Bu patırtı gürültüye bir an için sırdaş ol. Sen hey deyince kuş uçar.
3234	Ne Ħâcet bir dem için bunca biñ ğam ⁹²¹ Demidür eyle şâhum ‘işret ü dem	Bir an için bu binlerce sıkıntıya ne gerek var. Ey şahım! İçip eğlenmenin tam zamanıdır.
S99b	3235 Çü şîrîn añladuñ dehrün murâdın Mey-i telĦ içüben vir ağzı Ħâdın ⁹²²	Feleğın arzusunun tatlı olduğunu anladın. Acı şarap içerek ağzının maden tadını ver.
	3236 Ser ü ten fikrini terk it ne ğamdur Çü fırsat virdi el demdür kıademdür	Baş ve beden düşüncesinden vazgeç, (bu) ne ğamdır? Çünkü fırsat el verdi, zamandır.”
	3237 Çü Mu’bedbu kelâmı eyledi ğüş Didi iy şehd-ğüftâr u şeker nüş	Mubed bu sözleri işitince dedi ki: “Ey bal sözlü ve şeker içici!
V100 b	3238 Beyânüñ çeşme-i cândan urur dem Meger sen Ħızrsın yâ Ħızra hem-dem	Anlatımın can çeşmesinden bahseder. Galiba sen ya Hızır’sın ya da Hızır’ın arkadaşı.
	3239 Kılırsın tâze cân u dil hevâsın Mesihâsın veyâ Ruhul-Ħudussın	Can ve gönül havasını tazelerdirirsin. (Sen), İsa veya Cebrail’sin.
	3240 Bizi sen kıadre irğürmek dilersin Memât ehlini dirğürmek dilersin	Sen bizim değerimizi artırırın. Ölülere can vermek istersin.
	3241 Ne minnet bendeyüz fermân şehüñdür Nedür ten mülki baş u cân şehüñdür	Minnete ne hacet! Biz kuluz, ferman şahındır. Beden ne ki canımız ve başımız şahındır.
	3242 Kılıyam duĦterem kemter kenîzek Ayağı toprağına yarasun tek	(Şahın) kuluyum. Kızım (da) sıradan bir hizmetçidir. Yeter ki ayağının toprağına yarasın.
	3243 Ser ü çeşm üzre emr-i pâdişâhî Sürüp yüzler süpürsün Ħâk-i râhı ⁹²³	Padişahın emri baş göz üstüne. (padişahın ayağına) yüz sürüp yolunun tozunu süpürsün.

⁹¹⁸ beyit: -K / saç: -L

⁹¹⁹ hem: çün İ

⁹²⁰ u: -İ L K G / ider sen: idersin L K

⁹²¹ için bunca: için nice İ

⁹²² Ħadın: Ħatın L; dadın K G

⁹²³ râhı: pâyi L K V

- 3244 Egerçi ser-fürüdür pāyesinde⁹²⁴
Şalınsun servi şāhuñ sāyesinde
- 3245 Güli perverdedür hār-ı gamile
Açılsun mihr-i şehden hem-demile
- 3246 Yakupdur lāleveş bağırmı gurbet
Kül itmişdür vücūdın nār-ı kürbet
- 3247 Güli luṭfı şuyından tazelensün
Nihāl-i kām̄eti endāzelensün
- 3248 Lebi la'li olupdur kehrübā reng
Ruḥı āyīnesi mihr-i semā reng
- 3249 Şalup iḳbāli şāhuñ aña pertev
Münevver bedre dönsün ol meh-i nev
- 3250 Kızarsun cām-ı meyden lāle gibi
Dizilsün dürr gülende jāle gibi
- S100a 3251 Şehūñ mihriyle gevher hāşıl itsün
Çemenden ʿıyş-ı aḫḫar hāşıl itsün
- 3252 Tamām itdi çü Muʿbed ihtirāmı
Didi Şehrūya işitdün peyāmı
- 3253 Eyit ḳandaysa gelsün nūr-ı dīdem
Beden mülkinde cān gibi güzīdem
- V101 3254 Şehensāh eylemiş luṭfile daʿvet
a Varup ḫizmetle bulsun cānı selvet
- 3255 Kenīzeklerle idüp ʿazm-i şāhı
Gözetsün ḫizmet idüp resm-i şāhı
- 3256 Ḳanı sākī şol āb-ı zindegānī
Ki eyler zaʿferānum erguvānī
- 3257 Düzen vir muṭribā ḳānūn-ı bezme⁹²⁵
Ki ṭoḡruldam şafā bezmine ʿazme
- Her ne kadar başı ayağına eğilse de servi
boyu (şahın) gölgesinde salınsın.
- Gülü, gam dikeniyile beslenmiştir. Şahın
sevgisiyle arkadaş olup açılınsın.
- Gurbet, bağırmı lale gibi yakmıştır. Dert
ateşi vücudunu kül etmiştir.
- Gülü (onun) lütfunun suyuyla tazelensin.
Fidan boyu düzgünleşsin.
- Dudağının yakutu kehribar renkli olmuş,
yüzünün aynası gökteki güneşin rengine
(dönmüştür).
- Şahın bahtı ona ışık versin, o yeni ay, nurlu
bir dolunaya dönsün.
- Şarap kadehinden lale gibi kızarsın, gülünce
çiğ tanesi gibi inciler dizilsin.
- Şahın sevgisiyle inciler toplansın. Çimenden
yemyeşil (taptaze) yaşam bulsun.”
- Mubed saygı sunmayı tamamlayınca,
Şehrū’ya dedi ki: “Haberı duydun.”
- Gözümün nuru, beden ülkesinde can gibi
seçkin (olan kızımı)imi çağır.
- Şah, lutf edip, davet etmiş. Varsın, hizmet
etmekle canı dinçlik bulsun.
- Cariyelerle şahın yanına gidip şaha uygun
hizmet etsin.
- Ey saki! “Şu zindelik veren safranımı
erguvan renge dönüştüren su (içki) nerede?
- Ey müzisyen! Meclisin kanununu düzenle
ki zevk meclisine (karşı) kararımı
doğrultayım.

ʿAZĪMET-İ VEYSE BE-DĀʿVET-İ RĀMĪN VE TERTĪB-İ ĀRĀYİŞ Ü TEZYĪN*

- 3258 İşitdi çün bu emri Veysebānū
Yirinden ṭurdı nāz idüp ḳıvanu
- 3259 Kızarup ol gül-i sūrı şafādan⁹²⁶
Ruḥı ḡarḳ-ı ʿaraḳ oldı ḫayādan
- 3260 Dili deryāveş itdi ızṭrābı
Ruḥı gösterdi mevc-i inkılābı⁹²⁷
- 3261 Belī dil ḫālīne āyīnedür rüy⁹²⁸

VEYSE’NİN BEZENİP SÜSLENMESİ VE RAMİN’İN DAVETİNE GİTMESİ

- Veyse bu emri işitince naz edip kıvanç
duyarak yerinden kalktı.
- Gül gibi güzel yakutlu elbiseler giyip, güneş
gibi altın tacını taktı.
- Gönlü, deniz gibi elemlendi. Yüzü değişim
dalgalarını gösterdi.
- Evet,! Yüz, gönül hâlinin aynasıdır. Bir saç

⁹²⁴ ser-fürüdür: servümüzdür L K

⁹²⁵ bezme: bezm İ / ʿazme: ʿazm İ

* -B K / S100a İ101b L115a G94a V101a

⁹²⁶ sūr-ı: sūrı İ

⁹²⁷ mevc: ʿarz S

⁹²⁸ āyīnedür: āyīnedürür L K / nişāndur: nişān-ı S

3262 Nişāndur çeşm-i cāna bir ser-i mūy
Pes āhir eyleyüp yüz şerm ü āzerm⁹²⁹
Kılup serdāne şüret birle dil-germ

Hālet-i nigārīn der-şifat-ı tezyīn*

3263 Geyüp gül gibi hoş la'lin kabālar⁹³⁰
Güneş gibi urundı efser-i zer
3264 Çeküp pāyına bir nārenci mūze
Günü şaldı sipihr-i dil-fürūze
3265 Geyüp çün mūze'i geldi hūrāma⁹³¹
Hilālūñ başmağı atıldı t̄ama
S100 3266 Ser-ā-tā-pā anuñçün yandı ala⁹³²
b Ki bu āl ile 'ālem göñlin ala
3267 Çü mūyı gibi el urdı miyāne⁹³³
Giriş şaldı kemerden mū-yı cāna
3268 Virüp 'anber saçından aña pür-çīn
'Aceb tavk itdi cān būyına müşgīn⁹³⁴
3269 İdüp zūlfini kullāb ol fūsūn-sāz
Kılup yā kaşlarını nāvek-endāz
V101 3270 Düzüp pīrāye-i hūsn āfitāba
b Virüp sermāye-i cān şehd-i nāba
3271 Çeküp nergislerine sürme-i nāz
Hādeng-i gānzēsın idüp kemīn-sāz
3272 Mişal-i serv olup dāmen-keşān ol
Çıkup şu gibi kaşrından revān ol
3273 Süvār oldu bir esb-i bād-pāye
Ki seyri yol keser bād-ı şabāya⁹³⁵
3274 Hümādur şan süvār oldu 'uqāba
Felek üstinde döndü āfitāba
3275 Çü tezyīn buldı andan hāne-i zeyn
Melekler āsumāndan itdi taḥsīn
3276 Çü cevlan eyledi ol bedr-i şākīb
Cevānib oldu yek-ser pür-kevākīb
3277 Muḥaşşal meh-şifat seyyārelerle
Nice seyyāreler meh-pārelerle
3278 Haremde çıkup itdi 'azm-i rāhı
Boyadı āsumānı ḥalkūñ āhı
3279 Eşikten taşra çünkim sāye şaldı

kılı can gözünden işaretir.
Sonunda artık pek çok utanıp, soğuk
görünüşle gönül sıcaklığını gösterdi.

Süslenme özellikleri ve güzelin durumu hakkında

Gül gibi güzel yakuttan kumaşlar giyip
güneş gibi altın taç takındı.
Ayağına portakal rengi bir çizme çekip,
güneşi gönül aydınlatıcı feleğe saldı.
Çizmeyi giyinip salınarak gelince, hilalin
pabucu dama atıldı.
Alemin gönlünü almak için baştan ayağa
kadar kırmızıya boyandı.
Kıl gibi beline elini vurunca, kemerden
canının kılına düğüm eklendi.
Amber, saçından ona kıvrımlar verip miskli
can kokusunu (boynuna) gerdanlık etti.
O büyücü, saçlarını çengel, kaşlarını (da)
yay edip ok attı.
Güneşe güzellik süsü düzüp, halis bala can
sermayesi verdi.
Nergis (göz)lerine naz sürmesi çekip, bakış
okunu pusu kurucu etti.
Servi gibi etek çekici olup, köşkünden çıkıp
su gibi yürüdü.
Gidişi saba rüzgarının yolunu kesen rüzgar
ayaklı bir ata bindi.
Kartala binen hüma kuşu gibi oldu.
Göklerdeki güneşe döndü.
Bezек evi onunla süslenince, melekler
göklerden övgüler dizdi.
O parlak dolunay dolaşınca, her taraf
baştanbaşa yıldızlarla doldu.
Kısacası ay yüzü gezegenlerle, gezegen de
değil ay parçalarıyla...
haremde çıkıp yoluna yöneldi. Halkın
(şaşkınlık) ahı gökleri boyadı.
Eşikten dışarıya gölgesini salınca, kapı,

⁹²⁹ şerm ü: şerm-i S

* -İ B L K V / S100 a G94a

⁹³⁰ gibi: gib L

⁹³¹ mūjeéi: mūjeyi V / t̄ama: dama L K

⁹³² batdı: bandı İ L / yandı S

⁹³³ miyāne: cihāne S

⁹³⁴ tavk itdi cān: tavk eyledi V

⁹³⁵ bād: peyk İ L K G V

- Kapu ağzın açup ardınca kaldı
 3280 Cihān içine düşdi şūr u ğavġā
 Yüzin hāk eyledi yolında şahrā
 3281 Ben-i ādemle yollar tōlmışidi
 Şanasın kim kıyāmet olmışidi
 3282 Şu deñlü izdiġām olmışidi yollar
 Kılamazdı güzer bād-ı füsūnger
 S101a 3283 Aġaçlar başı olmuş irden ādem⁹³⁶
 Urūc-ı çarġa çıkmış yirden ādem
 3284 Yüce yirler muşavver tākā dönmiş
 Aġaçlar sidre-i vaġvaġa dönmiş
 3285 Ne ādem kaldurup yir yir zemīn baş
 Dökerdi ġasretinden gözleri yaş
 3286 Melekler seyre gelmişdi semādan
 Perīler kuş uçurmazdı hevādan
 V102 3287 Güneş dem-beste idi ġayretinden
 a Felek ser-geşte idi ġayretinden
 3288 Bu ġāletlerle ol serv-i semen-ber
 Gelüp çün baġa virdi mihrveş fer
 3289 Ruġundan lāle vü gül kana yundi⁹³⁷
 Sehī ġaddini gördi serv uğundi
 3290 Dil-i gülnāra bir āteş bıraġdı
 Ki gülzārī ġamından oda yaġdı

Şıfat-ı ġālet-i gülistān*

- 3291 Görüp bāġ-ı cemālin ehl-i gülzār
 Temāşā-yı cināndan oldı bī-zār
 3292 Cemāli bāġınuñ ġüsn-i ġarībi
 Giriftār-ı ġam itdi ‘andelībi
 3293 ġırāmı öğredüp tāvūsa cevlan
 Tezervi eyledi refārī ġayrān
 3294 Baġup servine şunuñ cāmı aġdı
 Çemenler nergisi gözden bıraġdı
 3295 Görüp ol kākül-i müşġin nihādı
 Benefşe sünbüle barmaġ tōladı
 3296 Semenler sīnesinden düşdi tāba
 Çizārı virdi nesrīni ġarāba⁹³⁸
 3297 Lebi ġurmāsı ġan yutdurdu nāra⁹³⁹
 Dilini ġonçe gibi şaldı nāra

- (hayranlığından) ağzı açık şekilde ardından
 kala kaldı.
 Dünyaya kavga ve gürültü düştü. Kırklar,
 yolunda yüzlerini toprak ettiler.
 Yollar insanla dolmuş, sanki kıyametler
 kopmuştu.
 Yollar rüzgarın (bile) geçeceği yer
 olmayacak şekilde kalabalıkla dolmuştu.
 Aġaçların başı erkenden insanla dolmuştu.
 Halk (sanki) gök merdivenine çıkmıştı.
 Yüksek yerler resimlenmiş kubbelere,
 aġaçlar ulu çınarlara dönmüş.
 Bırak insanı, yer (bile) zaman zaman başını
 kaldırıp, hasretinden gözyaşları dökerti.
 Melekler gökten (onu) izlemeye gelmişti.
 Periler (görmek için) gökten kuş uçurmazdı.
 Güneş, kıskançlığından sus pus olmuş,
 göklerin şaşkınlıktan başı dönmüştü.
 O yasemin göğüslü güzel, .bu hal içinde
 bahçeye gelip güneş gibi ışık vermişti.
 Lale ve gül, (Veyse'nin) yüzünden ötürü
 kana yıkandı. Servi, (onun) dümdüz boyunu
 görüp, bayılayazdı.
 Gülnar'ın gönlüne gül bahçesinin gamından
 ateşte yakacak bir ateş düşürdü.

Gül bahçesinin tasviri

- Gülbahçesindekiler yüzünün bahçesini
 görünce cenneti seyretmekten rahatsız
 oldular.
 Yüzünün bahçesinin bambaşka güzelliği
 bülbülü, gama esir etti.
 Yürümesi, tavusa dolaşmayı öğretirken
 sülünü hayran etti.
 Servi boyunu görünce suyun canı aktı;
 çimenler de nergisi gözden düşürdü.
 O misk yaradılışlı kakülleri gören menekşe
 sümbüle parmaklarını doladı.
 Yaseminler, göğsünden (dolayı) kıvrıldı.
 Yanağı, nesrini (gülü) harap etti.
 Dudağının hurması nara kan yutturdu.
 Gönlünü gonca gibi ateşe saldı.

⁹³⁶ olmuş irden: olmuşdı pür İ / uruc: buruc İ L K G

⁹³⁷ yundi: döndi G

* -S İ B L K / G95a V102a

⁹³⁸ Çizārı virdi nesrīni: çizārını virdi nesrīni L çizārını virür nesrīn K

⁹³⁹ nāra: zār İ; enāra G / nāra: zāra S

- 3298 Şarardup ğabğabından çehre ayvā
Kızardı dehşet idüp cāndan elma
- 3299 Görür bāğ içre ol hürşid-i tábān
Zemīnden çarĥa irişmiş bir eyvān
- S101 3300 Ne eyvān çarĥveş çetr-i hümāyūn
b Kim aña şemse olmuş mihr-i gerdūn
- 3301 Kemişmiş pençe şevre rīsmānı
Seri üstinde gerdūn sāyebānı
- 3302 ‘Amūdī sidre kūrşī mihr-i tábān
Resenler bāğı zūlf-i hūr u ğilmān
- V102 3303 Çün ol mehveş sürüp eyvāna geldi⁹⁴⁰
b Hūrūş-ı merd ü zen Keyvāna geldi
- 3304 Segirdüp şāha virdiler ĥaberler
Ki irdi ferr u şevket birle dilber
- 3305 Şehūñ ĥod intizār alup kararın
Ĥayāl itmişdi ğamdan cān-ı zārın⁹⁴¹
- 3306 Diküp rāhına nergisveş gözünü
Görem dirdi gelürken gül yüzünü⁹⁴²
- 3307 Belī yol gözlemekden na‘l-girdār⁹⁴³
Ümīd eyler gözün ‘aşıklarūñ çār
- 3308 Pes itdürmişdi ĥāzır yüz tabaĥ zer
Değül zer cümleten yāĥut u gevher⁹⁴⁴
- 3309 Nişar olup seraser maĥdemine
Sürüp hürşidveş yüzler zemīne
- 3310 Periler yüĝrüşüp tıtdı rīĥābı
Atından indi ol ĥüsn āfitābı
- 3311 Yürirdi dergeh-i sultāne toĝru
Meh-āsā menzil-i keyvāna toĝru
- 3312 Çıĥup şeh dergehinden kıldı iĥbāl
Elif ĥaddin ĥam idüp eyledi dāl
- 3313 Nişār itdürdü yine dürr ü gevher
Ne gevher her biri bir necm-i ezher
- 3314 Zer-i sürĥ oldu yek-ser rüy-ı hāmūn
Ĝamından yire geĥdi genc-i Ķārūn
- 3315 Görüp ol lutfı dil-ber geldi vecde
Cemali ka‘besine kıldı secde
- 3316 Pes andan ĥaldırup ser ‘özrin itdi
Bu ĥizmet ni‘metinūñ şükürin itdi
- S102a 3317 Dike tutup çü baĥdı şeh yüzine
Ķulaĝ urdı hem ol şīrīn sözine
- Çenesinden, ayva yüzünü sararttı. Elma, canından dehşete düşüp kızardı.
- O parlayan güneş (Veyse), bahçede yerden göğe kadar bir divanhane gördü.
- Ne eyvanı, gökler gibi (bir) sultan çadırı ki feleğin güneşi ona bir şemse (tavan bezeği) olmuş.
- (Çadırın) ipi boğaya (boğa burcuna) pençe atmış. Felek (ise) başının üstünde gölgecidir.
- Sütunları sidre (gibi); çemberi, parlayan güneş; iplerinin bağı hurilerin ve ğilmanların saçı (olan bir çadır).
- O ay yüzlü (güzel, atını) sürüp bu eyvana gelince, kadınların ve erkeklerin coşkunluğu Satürn’e ulaştı.
- Koşarak şaha gönül çekici (Veyse)nin ululuk ve vakarla geldiğini haber verdiler.
- Bekleyiş, şahın sükunetini almış, gamdan inleyen canını hayal etmişti.
- Gözünü nergis gibi yola dikip, “gelirken gül yüzünü göreyim.”, derdi.
- Evet! Nal gibi yol gözlemekten, âşıkların dört gözünün olmasını ümit eder.
- Yüz tabak altın hazırlatmıştı. Altın da deĝil, tamamı yakut ve elmas.
- (Veyse’nin) gelişi için hepsini dağıtıp, yüzünü, güneş gibi yere sürdü.
- Periler koşuşup üzengiye tuttular. O güzellik güneşi atından indi.
- Ayın Satürn’ün menziline yönelişi gibi padişahın dergâhına doĝru yürüdü.
- Şah, makamından çıkıp karşıladı. Elif (harfi gibi) boyunu eğip “dal” (harfi) etti.
- Yine inciler ve elmaslar dağıttı. Elmas da deĝil her biri parlak bir yıldız.
- Ovanın (kırın) yüzü (zemini) kırmızı altınla doldu. Karun’un hazineleri gamdan yere battı.
- Gönül alan (Veyse), bu baĝışı görünce coştı. Yüzünün kabesine secde etti.
- Daha sonra başını kaldırıp özür diledi. Bu hizmet nimetine teşekkür etti.
- Şah (Veyse’nin) yüzüne dikkatle bakınca, o tatlı sözlerine (de) kulak verdi.

⁹⁴⁰ çün ol mehveş sürüp eyvāna geldi: Sürüp ol meh çü bu eyvāna irdi İ L K G V / geldi: irdi İ L K G V

⁹⁴¹ ğamdan cān-ı zārın: cāndan hāl-i zārın İ

⁹⁴² gül: gün S

⁹⁴³ gözlemekden: gözlemekte S

⁹⁴⁴ yaĥut u: yaĥut-ı S

- V
103a
- 3318 Yakın oldu ki idüp yakasın çāk
Düşüp pâyına ola sâyeveş hāk
- 3319 Görüp dil-ber daği şahuñ cemâlin
Kılup seyrân o luţf-ı ber-kemâlin
- 3320 Şaçup şebnem hayâsı gül yüzünden
Eriyüp gideyazdı kendözinden
- 3321 İki âyîne çün oldu yüze yüz
Görindi her birinüñ tal'ati yüz
- 3322 Olup nûrun 'alâ nûr aşikâra⁹⁴⁵
Gelüp vahdet o nûr-ı bî-şümâra
- 3323 Tecellî itdi bir yüzden ki 'âlem
Ser-â-ser ğark-ı envâr oldu ol dem
- 3324 Pes andan soñra şah-ı müsterî-rây
Didi iy âfitâb-ı 'âlem-ârây
- 3325 Şeref virdüñ sa'âdetler getürdüñ
Ruhuñdan bâğa nûr u fer getürdüñ⁹⁴⁶
- 3326 Kadem rencide kıldıñ yüzüm üzre
Ayağun başma illâ gözüm üzre
- 3327 Ğubâr-ı mağdemüñ şol tütüyâdur⁹⁴⁷
Ki çeşmümde cihân kuşlı hebâdur
- 3328 Cemâlünüñden dil ü cân irdi 'ıyda
Zihî 'izz ü şeref rüz-ı sa'ide⁹⁴⁸
- 3329 Buyur bulsun şeref rüyuñdan eyvân
Kuşürından utansun mihr-i Keyvân⁹⁴⁹
- 3330 Lebüñ hâli şeker tengine tamğa
Dehânuñ dürci cân nağdine yağma
- 3331 'ızaruñ Rûm u zülfüñ Çin ü Mâçin
Beñüñ mülk-i Karaman alnuñ Aydın
- 3332 Şaçunuñ şânesi bād-ı seherdür
Lebüñ peymânesi gül-berg-i terdür
- 3333 Müşerref eyle cân bezmin tarabdan⁹⁵⁰
Felekler gümlösün şür u şeğabdan
- S
102b
- 3334 Ziyâ virsün güneş gibi cemâlün
Eritdi meh gibi cânı hayâlün
- 3335 İdüp dil-ber daği yüz luţf u biñ nâz⁹⁵¹
Kılup dilden hezârân dürlü i'zâz
- 3336 Didi sensin güneş ben sâye iy hân
Şehenşâh eylesün tağdîm-i ihsân⁹⁵²
- Yakasını parçalamak ve gölge gibi ayağına düşüp toprak olmak için yaklaştı.
Veyse de şahın güzel yüzünü görüp o mükemmel ikramını seyrederek...
Edebi, gül yüzünden çiğ taneleri saçtı. Kendisinden geçip eriyecek oldu.
İki ayna yüz yüze gelince her birinin yüzü / güzelliği yüz göründü.
Nur üstüne nur açığa çıkıp sayısız nur bir araya gelip birleşti.
Bir yüzden yansınca, alem o anda baştan başa nura battı.
Bundan sonra üpiter düşünceli şah, dedi ki: "Ey alemin süsü olan güneş!
Şeref verdin, mutluluklar getirdin. Yüzünden, bahçeye nur ve ışıltı getirdin.
Yüzüme basmakla incittiğin ayağını sadece gözümün üstüne basma.
Geldiğin yolun tozu şu sürmedir ki dünyanın diğer sürmeleri gözümde bir hiçtir.
Yüzünün güzelliğinden gönlüm ve canım bayram etti. O kutlu güne ne büyük kıymet ve şeref.
Gel ki eyvan yüzünden şeref bulsun. Güneş ve Satürn kusurlarından utansınlar.
Dudağının yanındaki ben, dudağının darlığına mühür, ağız kutun can sermayesini yağmalar.
Yanağın Anadolu, saçların Çin ve Maçin; Benin Karaman ülkesi ve alında Aydın'dır.
Saçının tarağı seher rüzgarıdır. Dudağının kadehi taze gül yaprağıdır.
Can meclisini sevincinle şerefendir. Gökler, gürültü patırtıdan gürlösün.
Yüzün güneş gibi ışık versin. Hayalin canı ay gibi eritti.
Dilber (Veyse) de nice iyilik ve pek çok naz edip, gönülden binlerce türlü saygı gösterdi.
Veyse) dedi ki: "ey han! Sen güneşsin ben (ise) gölge. Şahlar şahı ihsanını sunsun.

⁹⁴⁵ nûrun (V'de nur'dan sonra iki ötreyle un yazılmış): nûr İ L K

⁹⁴⁶ nûr u : nûr İ; nûr S

⁹⁴⁷ şol: ol İ L K G V

⁹⁴⁸ 'izz : şâd İ L K G V

⁹⁴⁹ mihr ü: mihr-i S V

⁹⁵⁰ cân: gül İ

⁹⁵¹ u: -S

⁹⁵² şehenşâh: şehenşeh V

- V 103b 3337 Ne hācet minnet iy sultān-ı himmet
Muḳarrerdür yüzüm üstine hı̄zmet
3338 Baña çün āb-ı rû bu hāk-i pādur
Süpürsem çeşm ü zülûfle revādur
3339 Benem kem cāriyeñ kaşruñda çün āb⁹⁵³
Yüzüm izüñ ğubārından alur tāb
3340 Niḫāl-i kāmētümdür sāye-ğüster⁹⁵⁴
Sen ol mihr-i sa‘ādet gibi reh-ber
3341 İdüp Rāmīni ḫayrān bu feşāhat
Hemīn ola diyüp ḫüsn ü melāḫat⁹⁵⁵
3342 O māh-ı ḫüsnüñ oldı pişvāsı
Düşüp eyvāne ‘aks urdı ziyāsı
3343 O nūrūñ pertevinden taht u eyvān⁹⁵⁶
Cinān bāğı gibi oldı gülistān
3344 Tekellüf eyledi şāh-ı cüvān-bāht
K’ola ol şāh-ı ḫübān zīver-i taht
3345 İdüp emrine şāhuñ incizābı
Geçüp bir tahta virdi ferr ü tābı
3346 Muḳābil tahta geçdi şāh-ı devrān
Nite kim mihre karşı māh-ı tābān
3347 Perī-rû kızlar oldı bu yaña şaf
Ki mihrinden tutar gerdünda meh def
3348 Melek-ḫû kulları ol yaña şāhuñ
Ḳafāsın bağladılar tahtgāhuñ
3349 Tolar ḫūriyle ğılmān şāhn-ı eyvān
Behiştı unudurđı görse Rıdvan
3350 Getür sāki ḫanı şol āb-ı Kevser
Ki cennetdür çemen ḫavrā güzeller
S103a 3351 Girü muḫrib ser-āğāz it dil-āviz
Ki ‘ālem pür-nevādur ‘işret-engiz
- Ey koruyucu sultan! Minnete ne gerek var. Hizmet etmek kesinlikle mecburiyetimdir.
Benim için şeref, ayağının tozu olmaktır. (Ayağının tozunu) gözüm ve saçlarımla süpürsem yeridir.
Köşkündeki su gibi değersiz cariyeye benim. Yüzüm, aydınlığını izinin tozundan alır.
Gölge eden benim fidan boyumdur. Sen o saat mutluluk güneşi gibi yol gösterici ol.”
Bu konuşma Ramin’i hayran edip, (konuşması) ayın güzelliği gibidir dedi.
O güzellik ayının öncüsü oldu. (Yüzünün) ışığı, yansıyıp eyvana yayıldı.
O nurun ışığıyla taht ve eyvan cennet bağı gibi gül bahçesine döndü.
Bahtlı şah (Ramin), o güzeller şahının tahtı süslemesini istedi.
Şahın emrine uyup bir tahta geçerek (tahta) nur ve ışık verdi.
Zamanın şahı (Ramin) da diğer tahta geçti. Tıpkı güneşin karşısında parlayan ay gibi.
Ayın, aşkından ötürü gökte def tutacağı peri yüzlü kızlar bir (başka) tarafta dizildi.
Şahın melek huylu kulları (da) diğer yanda dizilip taht-makamının etrafını çevrelediler.
Alan, huri ve gılman (gibi kız ve erkekle) dolmuştu ki Rıdvan (bu hâli) görse cenneti unutturdu.
Saki! Şu Kevser suyu hani? Getir. Çünkü çimen ahu gözlü güzellerle (adeta) cennettir.
Çalgıcı! Alem neva doludur. Eğlence (içki meclisi) düzenle. Tekrar cezbedici (nağmeye) başla.

**TERTİB-İ BEZM-İ DİL-ĀRĀ DER-
FÜNÜN-I MA‘ĀRİF Ü TEZHİB-İ
MECLİS-İ ĞARRĀ DER-ŞÜCÜN-I
ZARĀYİF***

**MARİFET BİLİMLERİ HAKKINDA
GÖNÜL SÜSLEYİCİ MECLİS
DÜZENLENMESİ VE İNCELİKLİ
AYRINTISIYLA PARLAK MECLİSİN
SÜSLENMESİ**

- V 3352 Viren bu kışşanuñ bezmine tertib
Bu yüzden eylemiş resmine tezhîb
V 3353 Oturđı tahta çünkim ol iki şāh
- Bu hikayeyi düzenleyen, üslubunu şu şekilde süslemiş.
O iki şah tahtlarına oturunca, güzellik için

⁹⁵³ kem: kemter S

⁹⁵⁴ sāye: fitne S

⁹⁵⁵ diyüp: diyü L K /ḫüsn ü: ḫüsn-i S

⁹⁵⁶ taht u: taht-ı S İ G

* tezhîb: tezhîb K V

-B / S103a İ104b L118b K108b G97a V103b

104a	Birisi hüsne hürşid ü biri mäh ⁹⁵⁷	biri ay diğeri de güneş oldu.
3354	Alup hüsni anuñ mehden haracı Virür gerdün bunuñ hulķına bācı	Onun güzelliği aydan haraç aldı, felek diğerinin huyuna vergi verdi.
3355	Mu‘anber saçları anuñ füsün-sāz Muķavves kaşı bunuñ nāvek-endāz ⁹⁵⁸	Birinin amber kokulu saçları büyülüdür. Diğerinin kavisli kaşları ok atmaktadır.
3356	Anuñ güftarı cāna cān bağışlar Bunuñ nāvekleri cān içre işler	Onun sözleri cana can katar. Bunun ok (bakış)ları cana işler.
3357	O kılmış hālını pirāye mihre Bu itmiş la‘lını sermāye dehre	Biri benini güneşe süs; dudaklarını feleğe sermaye etmiş.
3358	O dürler yağdurur dürc-i güherden Bu şerbetler ezer teng-i şekerden	O, inci kutusundan inciler yağdırır. Bu, şeker (gibi) ağzıyla şerbetler ezer.
3359	Açup her bābdan güftāre rāhı İdüp resmince ādabuñ nigāhı	Her konudan söz açıp, edebe uygun bir şekilde bakışını yöneltti.
Şıfat-ı bisāt-ı bezm-endahten vü şatranc-ı mücevher bāhten*		Mecliste mücevher satranç (tahtasın)ın hazırlanması ve oynanmasının tasviri
3360	Sühandan bezme güherler saçıldı Gül-i ter gibi sözden söz açıldı ⁹⁵⁹	Meclise söz incileri saçıldı. Taze gül gibi sözden söz açıldı. (Laf lafi açtı).
3361	Didi dildāre şāh olup güher-senc Bilür var mı bu ahterlerde satranc	Şah (Ramin) sözden anlayan biri olarak dedi: “Burada satranç bilen var mı?”
3362	İşāret kılsañuz meydāña gelsün Ki haşmı bulunur merdāne gelsün	İşaret edin de meydana çıksın. Rakibi olacak da mertçe çıksın.
3363	Cihān bāziçesidür ‘aķla ser-püş Ola kim idevüz bir dem ferāmüş	(Satranç) akıl için başlık ve dünya oyuncadır. Olur da bir an için unutturuz.
3364	Tarab eyyāmıdur hengām-ı bāzi Koyalum fikret-i dür u dirāzı	Oyun vakti, eğlence zamanıdır. Uzun uzadıya düşünmeyi bir tarafa koyalım.
3365	Şafā na‘ında bir dem sürelüm at ⁹⁶⁰ Ki lu‘bet-bāzdur devrānı kıılır mat	Feleği yenen, hokkabaz (oyunu) olduğundan zevk zemininde biraz at sürelim.
S103 b	3366 Kıla çün çarh-ı kej-rev ferz bendi Geçer biñ şāha bir beydaķla bendi	Eğri gidişatlı felek, veziri tutunca bir piyonla bin şahı yener.
	3367 Urursuñ haķķa ruķ iy ehl-i hibret Yeter aşhāb-ı fil aħvālī ‘ibret ⁹⁶¹	Ey tecrübe sahibi! Hakikate boyun eğersin. İbret olarak fil sahipleri (ashab-ı fil) yeter.
	3368 Virür öñ dāne ğafletden kıılır sāz ⁹⁶² Oyunlar oynar āħir bu zeğal-bāz	Bu hileci önce dane verip gaflete düşürür. Sonra oyunlar oynar.”
V104 b	3369 Tamām itdi çü şāhenşeh murādın Niğārın añladı fikr ü nihādın	Şahlar şahı isteğini ifade edince, sevgilisi düşüncesini ve huyunu anladı.
	3370 Yüz urup didi iy sultān-ı ferruķ Sürer dergāhuña hürşid ü meh rūķ	Yüz vurup dedi ki: “Ey kutlu sultan! Ay ve güneş senin dergāhına yüz sürer.

⁹⁵⁷ biri: virdi L K

⁹⁵⁸ kaşı bunuñ: kaşlarıdır S

* mücevher: -G V

-İ B L K / S103a G97b V104a

⁹⁵⁹ sözden söz: söz sözden İ

⁹⁶⁰ Beyit: - L K

⁹⁶¹ aşhāb: aħvāl L K

⁹⁶² virür: virüp İ L K G

- 3371 Şalaldan naṭṭ-ı dehre devletüñ at
Şeh-i satranc-ı çarhı eyledüñ mât
- 3372 Piyâdeñdür nücüm-ı âsumânî
Kaṭāruñ şır şufûf-ı kehkeşanı
- 3373 Bugün ferzin meh-i peyk-i rehüñdür
Felek pîli esir-i dergehüñdür
- 3374 Bugün sultân-ı devrân devletinde
Ki âlem zerreden kemdür katında
- 3375 Bir aḥter vardurur yanumda meh-rû
Felekveş luṭbet efsünında cārû
- 3376 Kılur menşübesi Leclâcı bed-nâm
Eger şeh şorsa nâmıdır Dilârâm⁹⁶³
- 3377 Olursa emr-i âli uşda nâzır
Buyursun şâh gelsün haşmı hâzır
- 3378 Meger vâridi şâhuñ bir gulâmı
Çıkmışdı bu fen içinde nâmı
- 3379 Huzûr-ı şehde bî-hadd ol yegâne
Haşımlar yeñmişdi gayibâne
- 3380 Laḳab ser-bâz idi adı Serefrâz
Nazîrin görmemiş çarh-ı füsün-sâz
- 3381 Bu fen içinde idi şöyle mâhir⁹⁶⁴
Ki hayrânı idi Hışsa bin Dâhir
- 3382 Âcâyib gözler idi sağ u şolı
Yardı aña şâkird olsa Şulı
- 3383 İşaret kıldı şeh geldi oturdu
Yirine hizmet âdâbın getürdü
- 3384 Getürdüler buyurdu şâh-ı kişver
Müzeḥheb naṭṭ u şatranc-ı mücevher⁹⁶⁵
- V
105a 3385 Biri yakut-ı aḥmer biri elmâs
Ki nûrından kamaşur uṭyün-ı nas
- 3386 Felek naṭṭı anuñ yanında astar
Kevakib dürleri hâkile hemser
- 3387 Niğârın daḥı remz idüp Dilârâm
Gelüp baş urdu şâh önünde ber-kâm
- 3388 Olup haşmına bî-dehşet muḳâbil
Şanasın iki şâhiddür muâdil
- 3389 İki necm-i münevverdür konuşdı
İki haşm-ı dil-âverdür şunuşdı
- 3390 İki leşker tutup şaflar berâber
İki cânibden aḳup geldi leşker
- 3391 Olup beydaḳlar evvel şâha reh-ber
- Devletin / bahtın, dünya zeminine atını
saldığından beri felek satrancının şahını mat
ettin.
- Gökteki yıldızlar piyadeleridir. (Taş)
dizilerin samanyolunun saflarını yarar.
- Bugün vezirin, yolunun elçisinin ayıdır.
Felek fili dergâhının esiridir.
- Ey bugün devletinde, alemin, katında
zerreden daha değersiz olduğu devrin
sultanı!
- Yanımda ay yüzlü bir yıldız vardır ki felek
gibi oyun büyüünde süpürgeçir.
- Oyunu Leclac'ın (bile) namını siler. Şah
adını soracak olursa, Dilaram'dır.
- (Şahın) yüce emri olursa, işte bekliyor. Şah
emretsin rakibi de hazırdır.
- Meğer şahın bir hizmetkarı vardı ki
satrançta nam yapmıştı.
- O eşsiz (hizmetçi) şahın huzurunda sayısız
rakip yenmişti.
- Lakabı Serbâz adı Serefraz'dı. Büyücü felek
benzerini görmemişti.
- Satranç oyununda Hıssa bin Dahir'i bile
hayran edecek kadar maharetliydi.
- Sağı solu iyi kontrol ederdi. Sulî ona şâkird
(öğrenci) olsa değerdî.
- Şahın işaretiyle gelip oturdu. Hizmet
adabını yerine getirdi.
- Ülkenin şahı emretti ve süslenmiş (yaldızlı)
bez ve mücevher satranç getirdiler.
- Biri kıpkızıl yakut diğeri elmas ki nurundan
insanın gözleri kamaşır.
- Felek yaygısı onun yanında astardır.
Yıldızların incileri toprak hükmündedir.
- Sevgili (Veyse) de işaret edince Dilaram da
gelip şahın önünde isteği üzere eğildi.
- Rakibine karşı centilmence oturdu. Sanırsın
ki iki adaletli şahittir.
- (Sanılır ki) iki nurlu yıldız konuştu, iki
yürekli rakip hamle yaptı.
- İki asker birlikte saf tuttu ve iki yönden
asker akıp geldi
- Önce piyonlar şaha kılavuz oldu. (Sonra)

⁹⁶³ şorsa: şora V

⁹⁶⁴ G'de bu beyitin yanında şu derkenar yer almaktadır “ Hışsa bin dâhir El-Hindî iki ..... ol meksür...
meftûh u ..... şatrancuñ vâzi'dür. Şulî daḥı bir ehl-i fazl kimesnedir çok taşnî'âtı vardur. Şatranç-
bâzlıkın meşhurdur. Ebübekr Şulî dirler.

⁹⁶⁵ naṭṭ u şatranc-ı: naṭṭ u şatranc u S; naṭṭ-ı şatranc-ı İ L K

- 3392 Şalındı esb u fıl ü ferz ü ruḥlar
Bu ferzin bend u ol ser fıl olundı⁹⁶⁶
Oyunlar geçdi ḳāl u ḳīl olundı
3393 Serefrāz itmiş iken māta iḳdām
Geçüp manşūbe-i nāzik Dilārām
3394 İdüp ṭarḥ aña bir at u iki ruḥ
Hemān māt itdi ol dildār-ı ferrūḥ
3395 Göricek şāh o bend-i nāzenīni
Aña itdi hezārān āferīni
3396 Olup āzürde cānı Serfirāzuñ
Didi olur öñ oyun künde-bāzuñ
3397 Pes andan eyledi tekrāra iḳdam
Girü ḡālib gelüp yeñdi Dilārām⁹⁶⁷
S 3398 Er oyunu üçe dek deyüp Serefrāz
104b Didi bir dāḫi iy mäh-ı füsün-sāz
3399 İdüp ṭālī^c ināyet baḫt yāri
Bu kez başdı Serefrāz ol niḡārı
3400 Didi luṭfile ol sulṭan-ı ḫübān
Bilürsin gün gibi iy şāh-ı merdān⁹⁶⁸
3401 Şu sır kim anda ^cākıllar utulur
Ki bizden iki sizden bir ṭutulur
V 3402 Ne ^carż idem cenāb-ı kām-yāba
105b Berāber oldı bunlar ol ḫesāba
3403 Şehen-şeh virdi her birine ḫil^cat
Güzeldür key düşe yirine ḫil^cat

Şıfat-ı füsün-sāzī der-ḫālet-i nerd-bāzī*

- 3404 Girü şeh didi iy mäh-ı füsün-sāz
Bu aḫterlerde var mı mühre-endāz
3405 İdüp bir demde lu^cb-ı bī-şümārı⁹⁶⁹
Bu naḫşile utalum rüzigārı
3406 Misāfir-hānedür bu ḳaşr-ı şeşder
Geñez gelmez emel naḫşı mükerrer
3407 Ki bir gün çınrur elden düşüben ṭas
Bizi zār eyler idüp sūrumuz yas⁹⁷⁰
3408 Demidür naḫş-ı dil-keşlerle iy cān
Ḳılalum dil evin reşk-i gülistan
3409 Didi dilber ki iy sulṭān-ı devrān

- fil, at, vezir ve kaleler harekete geçti.
Bu, vezirini bağladı ve fil başkan edildi.
Oyunlar oynandıkça söylentiler çıktı.
Serefrāz mat etmeye yaklaşmışken, Dilaram
ince oyununu oynayıp...
o kutlu dost (Dilaram), ona (Serefrāz'a) bir
at ve iki kale bırakıp, hemen mat etti.
Şah, o nazlı bağı görünce ona binlerce
övgüde bulundu.
Şerefrāz'ın canı acıyıp dedi ki: "İlk oyun
düzenbazın olur."
Bundan sonra oyunun tekrarını istedi.
Dilaram tekrar galip gelip yendi.
Serefrāz: "Ey oyun kuran ay yüzlü"! Er
oyunu üçe kadardır, bir kez daha" dedi.
Talihi yardım edip, bahtı da dostu oldu ve
Serefrāz bu kez Dilaram'ı yendi.
O güzeller sultanı lutf ile dedi ki: "ey
yiğitlerin şahı, gün gibi bilirsin:
Akılların kazanıldığı şu sırrı biliyorsun ki
bizde iki sizde bir sayılır.
Arzusuna kavuşan sultana nasıl arz edeyim?
(Yani) bunlar bu hesaba göre berabere
kaldılar.
Şah her birine süslü elbise verdi. Hediye-
lik elbise, uygun düştüğü zaman güzeldir.

Tavla oyunu hakkında büyüleyiciliğin tasviri

- Şah tekrar dedi ki: "Ey büyü-
lü ay! Bu yıldızlar (kullar) içinde zar atan var mıdır?
Biraz da bu sayısız oyunu oynayıp, bu
oyunla zaman kazanalım.
Bu altı kapılı köşk (bir) misafirhanedir.
Arzuların süsleri (oyunu) yeniden ele kolay
geçmez.
Bir gün tas, elimizden düşüp çınlar,
neşemizi mateme çevirip bizi inletir.
Ey can! Gönül evini, gönül çekici nakışlarla
(bezeyip) gül bahçesini kışkandırmanın
zamanıdır.
Gönül alan (Veyse) dedi ki: "Ey zamanın

⁹⁶⁶ ser fıl: ferzin L K

⁹⁶⁷ gelüp: olup İ L K G V

⁹⁶⁸ merdān: devrān İ

* -İ B L K V / S104b G99a

⁹⁶⁹ lu^cb: lu^cbet G

⁹⁷⁰ eyler: idüp İ L K G

	Olaldan taş-ı gerdün zâr u gerdân	sultanı! Felek taşı inleyip döndüğünden beri...
3410	Ruħuñ naķşından alur çarħ zeyni Rübüdeñ mihr u māħuñ ka ^c beteyni ⁹⁷¹	felek, süsünü yüzünün naķşlarından alır. Ay ve güneşin yönelişleri (iki kabesi) senin tutkunundur.
3411	Kerem mülkinde sulţānsın bugün ferd Toķuz gerdün saña bir taħta-i nerd	Bugün cömertlik ülkesinin tek sultanısın. Dokuz gök senin için bir tavla kutusudur.
3412	Burūc-ı çarħ kim naķşı dü-şeşdür Dili rüşen zāmirüñden genişdür ⁹⁷²	Nakışları dü-şeş olan felek burçlarının gönlü aydınlık gönlünden geniştir.
S 105a	3413 Cıvārı içre şol naķş-ı dil-ārā Bulunmaz nitekim ħüsnine hem-tā 3414 Çıķarmışdur bu fen içinde adı Mehüñ mihr-i ruħındandır güşādı 3415 Cihānuñ nerd-bāzı nāmı Zeyni Felek taş u meh u ħür ka ^c beteyni 3416 Yidi seyyāre lu ^c bından ħaceldür Güşādından toķuz gök beste-dildür	Bu gönül süsleyen naķşın etrafında güzelliğine eş olacak hiç kimse bulunmaz. Bu alanda nam yapmıştır. Ayın doğuşu (onun) yüzünün güneşindedir. Dünyanın tavlacısının adı Zeyni'dir. Felek taşı ve ay'la güneş iki kabesidir.
V106 a	3417 Şehün daħi meger yanında bir ħul Şeb ü rüz olmuşıdı nerde meşğül 3418 Қаçan kim nerd için meydān tutardı Sipihr-i mūhre-gerdānı utardı 3419 Yoğ idi mūhre oyununda nażiri Ĥacel eylerdi lu ^c bı Nerdişiri ⁹⁷³ 3420 Қomışdı şehriyār adını <i>Mūhre</i> Cihān içinde nerd ileydi şöhre 3421 İşāret itdi sulţān ħurdılar nerd Gelüp cüft oldu fi'l-ħāl ol iki ferd ⁹⁷⁴ 3422 Geçincek niçe yüzden �ukde vü ħal Қamer kıldı o necmi Mūhre evvel 3423 İdicek bāzı-i tekrār Zeyni Ĥoş itdürdi edā ³ ħaşmina deyni 3424 İdüp her birine taħsīn-i bī-ħadd ⁹⁷⁵ �Aţālar eyledi şāh-ı mümecced 3425 Қadeħ şun sākıyā ħ�āndur müheyyā Ki bu ħ�ān bādesiz olmaz mūhennā 3426 Zebānuñ depret iy muţrıb şalādur Nevā ħıl dehr pür-berg ü nevādur	Oyunundan yedi gezegen utanıp şaşırır. (Tavla da kapı) açısına dokuz gök gönül bağlamıştır. Meğer şahın da gece gündüz tavlayla meşgul olan bir kulu vardı. Ne zaman tavla oynasa zar gibi dönen feleği yenerdi. Zar oyununda benzeri yoktu. Oyunu Nerdişir'i bile utandırırdı. Şah adını Mühre koymuştu. Dünyada tavla oynamakla şöret olmuştu. Sultanın işaretleriyle tavla (takımını) kurdular. O iki fert (kişi) o anda gelip çift oldular. Pek çok düğüm ve zorluğu aşılınca, Mühre önce o yıldızı ay edindi. Zeyni, oyununu tekrarlayınca, rakibine borcunu güzelce ödetti. Övülmüş şah, her birine sınırsız övgüde bulunup, hediyeler verdi. Ey saki! Kadeh sun ki sofralar hazırdır. Çünkü bu sofralar şarapsız kutlanmaz. Ey müzisyen, dilini oynat, çağrıdır. Dünya, geçinecek şeylerle doludur, nağmeler söyle!

KEŞĀNĪDEN-İ RĀMĪN ENVĀ-İ RAMĪN'İN "ALLAH'IN NĪMETHĀ-YI ELVĀN BER-MŪCĪB- NĪMETLERİNİ SAYSANIZ ONU İ FEİN TE'UDDŪ NĪMETE'LLAHİ SAYAMAZSINIZ." (KUR'AN 14 / 34)

⁹⁷¹ rübüdeñ: rübüde V

⁹⁷² dili: dil-i S

⁹⁷³ G'de bu beyitin yanında şu derkenar yer almaktadır: Erdeşiri bā.....nerdi ol telif itmişdir. Bu sebepten nerdi ana izāfet idüp nerd-işir dirler.

⁹⁷⁴ ferd: merd L K

⁹⁷⁵ idüp: olup İ L K G V

LĀ TUḤṢŪHĀ *

- 3427 Pes andan emr kıldı şāh-ı kişver
Çekildi dürlü ni'metlerle ḥ'ānlar⁹⁷⁶
- S 3428 Göricek ni'met ü ḥ'ānı nigārīn
105b İki meh-rūya kıldı remz-i şīrīn
- 3429 Ki ya'ni ilte şāh-ı kām-yāba
Güneş zer taş t u meh sīm āf-tāba
- 3430 Bumı kaş d itdi ol luḥfı ziyāde
Ki birlikdür ikilik yoķ arada
- 3431 Çü şāhenşehden irdi bunca ni'met
Nedür bizden aña şükrāne ḥizmet
- V106 3432 Gül-āb u müşgile eller yunuldu
b Felek şāhını gibi ḥ'ānlar kōnuldı
- 3433 Döküldi ol kadar envā'-ı ni'met
Yeterdi dehre 'öşri olsa kısmet
- 3434 Virtüp barmaq ḥesābını çörekler
Elin çeynerdi kıymalı börekler
- 3435 Tezerv ü kebk kısmınıñ kebābı
Yañıldur 'aķlı çak başdan ḥesābı⁹⁷⁷
- 3436 Ki bir yanında şahrā-yı sumātuñ
Göge çekmiş serin kūḥ-ı neşātuñ
- 3437 Olup ceddı vü ḥemel şol ḥadde büryān
Ki çoban-ı felek kalmışdı ḥayrān
- 3438 Pilavıñ kūḥveş 'ālī kılalı
Kurulmuş ḥayme-i gerdün-mişālī
- 3439 Tolanmış devrini ruġan ḥarem vār
Meger cennātdur taḥtında enhār
- 3440 Tōlup çinī ḥabaķlar içi buġrā
Felekler şāhınıdur pür-necm-i ġarrā
- 3441 Olup ḥāric ḥayālat-ı beşerden
Meh-i nevler toġar mahiçelerden
- 3442 Şıfatın kaņġı dānā diye bi'z-zāt⁹⁷⁸
Şu deñlü varidi kışm-ı ḥumūzāt
- 3443 Aña kim 'add ider ḥüsn ü bahāyı
Yürekden oynadurdı iştihāyı
- 3444 Tūtop gū gibi me'mūniyye meydān
Zebān ehline eyler çevġān
- S106a 3445 Nola nūr-ı başar tūtsam ġülācı

AYETİ GEREĞİNCE ÇEŞİT ÇEŞİT NİMETLER ÇEKMESİ

- Daha sonra şahın emriyle türlü nimetlerin bulunduğu sofralar serildi.
- Veyse sofrayı ve nimetleri görünce iki ay yüzlüye tatlı bir işaret etti.
- Yani arzusuna kavuşmuş şaha güneş, altın leğen; ay (da) gümüş ibrik sunsun.
- O lutfu çok olan ikiliğin kalkıp birliğin var olduğunu anlatmak istedi.
- Şahlar şahı (Ramin), tarafından bunca nimet sunulduktan sonra bizim ona teşekkür hizmetimiz nedir?
- Gül suyu ve miskle eller yıkandı. Gökyüzü gibi sofralar serildi.
- O kadar çok türlü nimet sunuldu ki onda biri bile feleğe kısmet olarak yeterdi.
- Çörekler parmak hesabını (hile) yapıp, kıymalı böreklerle ellerini çiğnerlerdi.
- Keklik ve sülünlerin kebabı akıl yanıltır. Hesabı baştan yap.
- Ziyafet sahrası bir yanında neşe dağının başını göge çıkarmış.
- O denli oğlak ve kuzu pişirilmişti ki felek çobanı hayran kalmıştı.
- Pilavını dağlar gibi yüce (çok) yapalı, gökler gibi çadır kurulmuş.
- Kadı lokması tatlısı (rugininin) harem gibi devrini tamamlamış, altındaki nehirler (şerbetler) sanki cennettir.
- Çini tabakların içi turna etiyle dolmuş, (sanki) parlak yıldızlarla dolu gök meydanıdır.
- İnsanlığın hayalinin ötesinde olup, küçük aylardan yepyeni aylar doğar.
- Ekşi, turşu türünden o kadar çok vardı ki hangi bilgin onun vasıflarını bizzat söyleyebilir.
- Ona güzellik ve kıymet biçen, arzusunu (iştahını) yürekten oynatırdı.
- Memuniyye tatlısı meydanı top gibi tutup dil ehline çevgan verir.
- Güllacı göz nuru etsem ne var? Çünkü ince

* Keşāniden: keşiden V / envā': bā nevā' S // elvān: -S V /// mücib: ḥasb L K

فان تعدوا نعمت الله فلا تحسوها (İbrahim, 14/31)

-B / S105a İ107a L121a K112b G99b V106a

⁹⁷⁶ ni'metlerle ḥ'ānlar: ni'metler ser-ā-ser S

⁹⁷⁷ 'aķlı: 'aķla S İ G V

⁹⁷⁸ kaņġı: kaņķı L K G

		Ki nāzük perdesin kılmış züçacı	perdeleri (yufkaları) camcı yapmış.
	3446	Ezilür kande görse şehd ü sükker Ki bağı yufkadur fi'l-hāl olur ter ⁹⁷⁹	Bağı yufka olduğundan nerede bal ve şekerin eridiğini görse, hemen ıslanır (ağlar).
	3447	Şekerler qarına bādāmında yok söz Diküpdür hūr-ı ʿin dirler aña göz	Şeker karıştırılmış bademine diyecek söz yok. İri ve güzel gözlü huriler ona göz dikmiştir.
	3448	Ne şirîn yārdur pālūde-i ter Ten-i dil-ber gibi el degse ditrer	Taze palude (helva tatlısı) ne tatlı yarıdır. El değince güzelin bedeni gibi titrer.
V107	3449	Țutup ʿıtrı ʕamunuñ dehr içini a Yile virmişleridi müşg-i çinî	Hepsinin kokusu, dünyayı kaplamıştı. Çin miskini yele vermişlerdi.
	3450	Ne diyem niʿmet envāʿına had yok Fevākih cinsine hergiz ʿaded yok	Nasıl anlatayım? Nimet çeşitlerinin sınırı yok. Meyve türleri asla sayılamaz.
	3451	Turunc u sīb ü bih narenc ü leymün Dökülmüş yire guyā necm-i gerdün	Turunç, elma, ayva, narenciye ve limon. Sanki gökteki yıldızlar yere dökülmüş.
	3452	Nuḩuʿāt u murebbālar firāvān Cevāriş ʕurşalar bī-ḩadd ü pāyān	Haşlanmış gıdalar ve reçeller pek çok. Yuvarlak cevāriş helvası bol bol.
	3453	Eger cemʿ itse devrān biñ debiri Bu inʿāmun yazılmaz biñde biri	Eğer felek bin katip toplasa, bu nimetlerin binde biri yazılmaz.
	3454	İki ʕoldan şalā olup şunuldu İşāretler tekellüfler olundu	İki koldan davetler edildi, zahmetlere girilip ikramlarda bulunuldu.
	3455	Degüldi çün müyesser anda tevkīr Olurlar her birinden çāşnīgir	Orada ağırlama kolay kılınmadığından her birinden tattılar.
	3456	Çü ʕudret olduğı deñlü yenildi Zebān-ı ʿaczile şükri dinildi	Güçleri yettiğince yediler. Acz diliyle şükrettiler.
	3457	Dehān açup ʕamu şirîn zübānlar Duʿālar ʕıldılar götürüldi ḩānlar	Bütün tatlı dilliler ağız açıp, dualar ettiler. Sofralar kaldırıldı.
	3458	ḩıyām itdi hemān ol serv-i ʕāmet Görenler didi ʕad ʕāmet ʕıyāmet	O servi boylu hemen ayağa kalktı. Görenler (bu) boy pos kıyamettir dediler.
	3459	ḩılıp luḩfına şāhuñ āferini ⁹⁸⁰ Nişār itdi şenā gevherlerini	Şahın ikramına övgüler kılıp, övgü incilerini saçtı.
	3460	Didi kim bād-ı luḩf-ı şehriyāri Götürdi ḩāk-i rehden bu ḩubārı	Dedi ki: “Şahın lutfunun rüzgarı, yoldan bu tozu (alıp) götürdü.”
	3461	Ser-i eflāke itdi gün gibi tād Zihī ʿizz ü şeref zī-ḩadr u miʿrād	Göklerin başına güneş gibi taç etti. Kadirli ve Miraçlı o ne kıymet, ne şeref!”
S	3462	İdüp Rāmīñ daḩi bī-ḩadd temelluḩ 106b Tevāzuʿlarla arz itdi taʿalluḩ	Ramin de sonsuz iltifatta bulunup, alçak gönüllülükle bağılılık sundu.
	3463	Didi oldu müşerref taḩt-ı eyvān ⁹⁸¹ Ruḩuñdan gün gibi iy māh-ı tābān	Dedi ki: “Ey parlak ay! Güneş gibi yüzünle alanın tahtı şereflendi.”
	3464	Demüñ rūhuʿl-ḩudüsdür yā Mesīhā Ki diller bezmin itdüñ cāndan ihyā	Nefesin gönüller meclisine can veren ya Cebrail ya İsa’dır.”
	3465	Çü tekrīm işleri buldı nihāyet Ne kim ādāb idi oldu riʿāyet ⁹⁸²	İkram etme işleri son bulunca her türlü görgü kuralına uyuldu.
V	3466	Buyurdu şeh zarāfet yüzlerinden	Şah, yüzlerinden incelik buyurdu ve meclis güzel sözlerle doldu.

⁹⁷⁹ zer: ter İ L K G

⁹⁸⁰ şāhuñ: şāha S

⁹⁸¹ taḩt-ı: taḩt u L K G V

⁹⁸² ādābdı: ādāb itdi L K

107b	Tolup meclis leṭāfet sözlerinden	
3467	Gelüp her tūṭi-i guyā zebāne Kıla bülbülleyin dil-keş terāne	Her konuşan tuti, dile gelip bülbül gibi gönül çekici (dil-keş makamında) şarkılar söylesin.
3468	Ki ya'ni feth olup ebvāb-ı 'irfān Kemāl ü fazlını 'arz ide her cān	Yani irfan kapıları açılınsın, herkes olgunluk ve erdemini sunsun.
	Luğaz-ı bāde-i gül-reng*	Gül renkli şarap (için) lugazı
3469	Ol aḥterler içinde bir kamer-fer Ki virmişlerdi adın Şem ^c -i enver	O yıldızlar içinde bir ay ışığıdır ki adını Şem-i Enver (en ışıklı mum) koymuşlardı.
3470	Leb-i yāḳut u ḥandānī sūḥan-gūy ⁹⁸³ Ruḥ-ı raḥşānı ḥurşīd-i felek-gūy	O gülen yakut dudaklar söz ustası. Parlak yüzü felek topunun güneşi.
3471	Bu ruḥşat olıcaḳ şāh-ı cihāndan Hemāndem şu ^c le urdı tāb-ı cāndan	Cihan şahından bu izin çıkınca hemen o anda can ışığından alevlendi.
3472	Ḳızarup gül gibi germiyyet itdi Fürüzān eyleyüp cānın eyitdi	Gül gibi kızarıp hararetlendi. Canını ısıtıp söyledi:
	Efsūn-ı ney-reng der-luğaz-ı bāde-i gül-reng**	Gül renkli şarap için lugaz ve ney rengiyle ilgili büyü
3473	Nedür ol duḥter-i tābende-aḥter Ki nūrından dil ü cāndur münevver	“O, gönlün ve canın, nuruyla aydınlandığı parlayan yıldızla benzer kız nedir?”
3474	Zülcācı perde içre dīde-mānend 'Arūs-ı lāle-ḥad mehrū-yı dil-bend	Sırçası perdedeki göz gibi, lale yanaklı gelin, gönül bağlayan ay yüzülü güzel.
3475	Ruḥın şīşeyle 'arz eyler perivār Şadefdür dürci 'ālī gevheri var	Yüzünü peri gibi camla sunar. (dudakları) kıymetli incileri olan sedef kutusudur.
3476	Dem-i cān-baḥşi guyā nefḥ-i İsī Fürüzān ṭal'atı şan dest-i Musī	Canlar bağışlayan nefesi sanki İsa'nın nefesi. Parlak yüzü sanki Musa'nın elidir.
S107a	3477 Sürürü ḳalbūñ vü reyḥānı rūḥuñ Serāy-ı dilde miftāḥı fütūḥuñ	Kalbinin neşesi ve yüzünün reyhanı, gönül sarayının ferahlıklarının anahtarı...
3478	Behişt-i şevḳ u zevḳuñ selsebili Yanar āteş velī baḡ-ı Ḥalīlī	Zevk ve arzu cennetinin çeşmesi. Ateşin yandığı İbrahim'in bahçesi...
3479	Nazarda lāle-gün büyü benefşī Çerāḡ-ı āsumān la'l-i bedahşī	Bakışı lale gibi, kokusu menekşedir. Bedahşan yakutu gibi dudağı, göğün kandilidir.
3480	Tenüñ rūḥı durur rūḥuñ şafāsı Ḳılur rüşen gönül beytin ziyāsı	Ruhun zevki, bedenin ruhudur. Nuru, gönül evini aydınlatır.
V	3481 Dir idüm la'l la'l olsaydı seyyāl	Yakut aksaydı yakut derdim. Yıldız hareket etseydi yıldız diye çağırırdım.
108a	3482 Baḥlīlī Hātem eyler pīri bernā Ḥayālī gülşen eyler 'aklı şeydā	Cimriyi Hatem (gibi cömert) eder, yaşlıyı genç. Hayali, gül bahçesi; akli da deli eder.
3483	Ġam-ı dilber gibi telḥ ü şeker-rīz Ḥadd-i cānānveş āb-ı āteş-engīz	Güzel (sevdası) derdi gibi acı ve çok tatlı. Sevgilinin yanağı gibi ateş saçan (fesatçı) su.

* -S B L K G V / İ108a

⁹⁸³ yāḳut-ı ḥandānī: ḥandān u yāḳut İ L K G V

** -İ B L K / S106b G101a V107b

	3484	Demâdem ʿaşr elinden bağı pür-hûn Ki olmuş çehresi pâmâl-ı her dūn	Her zaman devrin elinden bağı kandır. Yüzü her alçaktan dolayı ayak altında kalmış.
	3485	Çeker mahbesler içre erbaʿini ⁹⁸⁴ Dem-i eşkinden özge yok ʿarîni	Hapisler içinde kara kışa katlanır. Kanlı gözyaşlarından başka kimsesi yok.
	3486	Güneşdür lîk mağrîbden toğar ol Şolağdur şağı ʿor her-dem tutar şol	O güneştir ama batıdan doğar. Solaktır. Her zaman sağı bırakıp solu tutar.
	3487	Kümeyt-i çarḥdan tîz ü revāter ⁹⁸⁵ Nihâdı âba beñzer ʿabʿi âzer	Feleğin doru atından çok daha hızlı. Huyu suya, yaradılışı ateşe benzer.
	3488	Gönül ʿandiliniñ tâbende zeyti Şafâ meydânınıñ ser-keş kümeyti	Gönül kandilinin parlak yağı. Zevk meydanının dikbaşı atı.
	3489	Sözün ḥatm itdi çü şemʿ-i dil-efrûz ⁹⁸⁶ Dili aşḥâb-ı bezmüñ oldı pür-süz	O gönül aydınlatan mum, sözünü bitirince meclistekilerin gönülleri yanıp yakıldı.
	3490	Kiyâset ehli bir birine düşdi Anuñla bu bu anuñla tutuşdı ⁹⁸⁷	Anlayış sahipleri birbirine düştü. Hepsini birbiriyle tutuştu.
	3491	Diyyüp şâh âferîn Şemʿüñ sözine Dönüp Pervānenüñ bağıdı yüzine	Şah, Şem'in sözüne <i>âferin</i> deyip, dönüp Pervane'nin yüzüne baktı.
	3492	Hemāndem eyledi Pervāne pervāz Alup geldi mey-i nâb u ʿarab-sāz	Pervane, hemen o anda fırladı ve neşeli ve halis şarabı alıp geldi.
S 107b	3493	Ne mey dârū-yı derd u miḥnet ü ğam Cemâl-efrûz-ı bezm-i Ḥüsrev u Cem	Öyle şarap ki gam, sıkıntı ve dert ilacı. Cem ve Hüsrev'in meclisinin yüzünün aydınlaticısı.
	3494	Fürüzân mihrdür ḥum-ḥâne burcı Diraḥşân laʿldür peymāne dürci	Meyhanenin burcu parlak bir güneştir. Kadeh kutusu ise parlak yakuttur.
	3495	Didi eyleñüz cāndan dil-āvîz Ki cām-ı mey gibidür dehr-i ḥûn-rîz	Dedi ki: "(Ey) gönül çekici güzel! Rahatça yiyip içiniz. Zira kan dökücü felek, şarap kadehi gibidir.
	3496	Ne imiş bildiler remz u işâret Tereddüdler gidüp geldi beşâret	Anlatılmak isteneni anladılar. Tereddütler gitti ve müjdelere geldi.
V 108b	3497	Sûzı şemʿün olup dil-keş bahâne Ḳuruldu yine bir bezm-i şahâne	Şem'in yakıcılığı gönül çekici bir bahane olup, yine şahane bir meclis kuruldu.
	3498	Sürāhiler tutup şaffü'n-niʿâli Baş urup emre itdi imtişâli	Sürâhiler en aşağı yeri tutup, baş eğerek emre uydular.
	3499	Nücüm-âyîn dizildi zer ʿadeḥler Dil ü cān buldı seyrinden ferāḥlar	Altın kadehler yıldızlar gibi dizildiler. Gönül ve can seyretmekten ferahlık buldular.
	3500	Şır idi cāmını görseydi Cemşîd Bozardı bezmini ḥurşîd ü Nāhid	Cemşid görseydi kadehini kırardı. Güneş ve Venüs, meclislerini dağıtırlardı.
	3501	Çü zer memzûclar keşf itdi sâķî Şıġâdı sâʿid-i sîmîni şâķî ⁹⁸⁸	Sakî, altın kokteyller açıp gümüş kollarını sıvadı.
	3502	Şehüñ var idi bir gül-ruḥ gulâmı Şır idi ʿâmeti serv-i ḥırâmı	Şahın gül yüzlü bir hizmetçisi vardı. Boyu salınan serviyi kırardı.
	3503	Ruḥundan reng alurdu verd ü lāle ⁹⁸⁹	Lale ve gül onun yüzünden renk alırdı.

⁹⁸⁴ mahbesler: miḥnetler İ / özge: ayrıḳ İ L K G; artuḳ V // ʿarîni: muʿini İ L K G V

⁹⁸⁵ Beyit: -K

⁹⁸⁶ G nüshası bu beyitten itibaren 88 beyit eksik. / efrûz: firûz K

⁹⁸⁷ anuñla bu: o bunuñla L K

⁹⁸⁸ şıġâdı: şıḥâdı V

⁹⁸⁹ verd ü: verd-i L K V

Leb-i mey-günü lâ'fı adı Piyâle

- 3504 Kaçan kim meclis-i hâs itse Râmîn
Sürerdi bezminüñ meh gibi cāmın
3505 Ayağ üzre gelüp ol serv-i ser-keş⁹⁹⁰
Şunup aldı eline cām-ı mehveş
3506 Çöküp baş urdı pür kıldı ayağı
Yöneldi şola mer'ci tutdı sağı
3507 Kılıp Pervâne evvel şāğarı nüş
Derün-ı dilden itdi bahrveş cüş⁹⁹¹
3508 Didi şāhā cihān ser-bāzuñ olsun
Yoluñda ins ü cān dem-sāzuñ olsun⁹⁹²
3509 Beni yakdı zebān-ı Şem'ci dil-süz
Diyem emrüñle bir söz hātır-efrüz

Luğāz-ı çeng-i tarābsāz*

- S108a 3510 Nedür bernā-sıfat ol şeyh-i fāni
Zebānı yoğ kılar dil-keş beyānı
3511 Murākıblar gibi dün gün eger ser⁹⁹³
Kılar seyrinde hayrān çarh u ahter
3512 Riyāzetden kadīd itmiş tenini
Dil ü cānlar yağar süz u enīni⁹⁹⁴
V 3513 'Urūkı içre yoğdur gerçi xanı
109a Sözi eyler hacil āb-ı revānı
3514 El ucıyla anuñ nabzın tutanlar
Bulur şiryānları zārbin kavīter
3515 Başı kel saçları pāyına irmiş
Kadı okı belā yāyına girmiş
3516 Muḥaddeb arqası şadri muḳa'ar
Girüp ardına zāhrından tutarlar
3517 Zā'if olup tamarlar şöyle zāhir
Şayılr postı üstinde bir bir
3518 Behişt-āsā ruḫı ser-sebz dāyim
Bir ayağ üzre tūbā gibi kāyim
3519 Kazarken gam kadı lāmīnesini
Burup çekmekde her dem kendüsini
3520 Katı pīr olmağın ol şeyh-i kāmīl
Dili etfāl gibi lu'be māyil

Şarap renkli dudağı yakut gibiydi. Adı Piyale idi.

Ramin ne zaman özel meclis kursa, meclisin kadehlerini ay gibi gezdirirdi.

O uzun servi eline altın renkli kadeh alıp sundu.

Çöküp eğildi ve kadehi doldurdu. Sağı gözetip sola yöneldi.

Önce Pervane kadehi içti. Gönülden denizler gibi coştı.

Dedi ki: "Ey Şahım! Dünya halkı askerini; insanlar ve cinler, yolunda sırdaşın olsun.

Gönül yakıcı Şem'in dili beni yaktı. Emrinle gönül aydınlatıcı bir söz söyleyeyim.

Eğlence veren çeng için lugaz

O genç görünümlü fani ihtiyar nedir? Gönül çekici üslubu dili hükümsüz kılar.

Allah'a bağlanmışlar gibi daima baş eğer. Gök ve yıldızlar onu hayran hayran seyredeler.

Vücudunu kanaatten dolayı kuru ve çelimsiz etmiş. İnleyişi ve yanışı gönülleri ve canları yakar.

Her ne kadar damarlarında kan yoksa da sözü akan suyu utandırır.

El ucuyla onun nabzını tutanlar, atardamarlarının vuruşunu daha güçlü bulurlar.

Baş kel, saçları ayaklarına varmış; boyunun oku bela yayına girmiş.

Sırtı kambur, göğsü çukur; koltuğuna girip belinden tutarlar.

Damarlarının zayıflığı öylesine görünür olmuş ki, derisinin üstünde bir bir sayılabilir.

Yüzü cennet gibi daima yemyeşil. Tuba gibi bir ayağının üzerinde duruyor.

Gam boyunun laminesini kazarken o her an kendisini burup çeker (?)

O mürşid şeyh, çok yaşlı olmasına rağmen gönlü çocuklar gibi oynamaya eğilimli.

⁹⁹⁰ serv ü : serv-i L K

⁹⁹¹ bahrveş: ħum gibī L K V

⁹⁹² ser-bāzuñ: dem-sāzuñ LKV / dem-sāzuñ: ser-bāzuñ L K V

* -İ B L K G / S108a V108b

⁹⁹³ eger: egüp V

⁹⁹⁴ süz u: süz-ı L K V

3521 Şi'āra tūtī vü eş'āre bülbül
Tutar āvāz idicek dehri gulğul

İşaret etmede tuti ve şiirler için bülbül. Ses
verdiğinde alemleri gürültü tutar.

Luğāz-ı def-i gam-perdāz*

Gam giderici def için luğaz

3522 Bugün bir gül ruhu yanına almış
Felek gibi meh üzre sāye şalmış
3523 Ruhu şām eylemiş hüsniñi māhuñ⁹⁹⁵
Kara kılmış günini şubḡgāhuñ
3524 Kālander şekli ammā ḡayderī vār
Ser-a-tā-pā teninde ḡalkalar var
S 3525 Üce mi pūr ü bu tıfl-ı Kālander
108b Degül tıfl-ı Kālander pūr-ı ḡayder
3526 Meh-āsā devr-i ḡüsniñüñ zamanı
Cemāli naḡşınıñ ḡayrānı Māni
3527 Hezārān nükteyle cānı hem-püşt
Olur ḡüyā lebine ḡonsa engüşt
3528 Kādini çenber itmiş ḡahr-ı devrān
‘Aceb mi çarḡ elinden itse eḡgān
V 3529 Dilidür āşinā-yı baḡr-i ḡulzüm
109b Öter göḡsi felek-girdār ḡüm ḡüm
3530 Bu böyleyken girü ol māh-ı devrān
Kılur geh raḡş u ḡāḡ emrinde ḡayrān
3531 Derümü çarḡveş pūr-aḡter iken
Terāzū gibi kefi pūr zer iken⁹⁹⁶
3532 Gedāyiler gibi göñli gözi āc⁹⁹⁷
Bir iki manḡıra ‘ālemde muḡtāc
3533 Geḡī ‘üryān olur ḡāḡī nemed-püş
Derūndan ḡāḡ zār u ḡāḡ medḡuş
3534 El üzre tutar iken anı ‘ālem
Urur şu gibi rū ol ḡāke her dem
3535 Cihāndan gerçi çok görmüş şikence⁹⁹⁸
Elinden yimiş üstāduñ ḡabanca
3536 Velī ḡübān-ı devrānveş ḡayāsuz
Zer ü sīm üzre cān virür vefāsuz
3537 Eger ḡüsniñe bñ olsun öḡücü
Yüz artıḡdur yanında bir düḡücü
3538 Çü bu devr iḡre oldur sikke-peyker
‘Aceb mi virse çarb-ı ḡam şafālar
3539 Görüp her bezm-i germi yüz kızardur
Bir iki akçe çeşmini bozardur

Bugün bir gül yanaklıyı yanına almış. Ayın
üzerini gökler gibi gölgelemiş.
Yüzü ayın güzelliğini akşama döndürmüş.
Sabahın gündüzünü karanlık etmiş.
Kalender şekilli ama vücudunda Haydari
gibi baştan ayağa kadar halkalar var.
Bu ihtiyar ve Kalender çocuk, Kalender
çocuğu da deḡil Haydari oḡlu yüce midir (?)
ay gibi güzellik devrinin zamanı; Mani,
yüzünün naḡşının hayranıdır.
Canı binlerce nükteyle sırt sırta. Dudaḡına
parmak konsa konuşur.
Feleḡin kahrı, boyunu çember etmiş.
Feleḡin elinden inlese şaşılır mı?
Gönlü, denizlere aşınadır. Göḡsü felek gibi
ḡüm ḡüm öter.
Bu böyleyken o zamanın ayı, (şahın)
emrinde bazen raks eder bazen de hayran
bırakır.
Kalbi felek gibi yıldızlarla doluyken, eli
terazi gibi altın doluyken...
gözü gönlü dilenciler gibi aç. Alemde bir iki
mangıra muḡtaç.
Bazen çıplak olur, bazen keçe giyer (derviş
olur). Yürekten bazen inler, bazen de
deḡşete kapılır.
Herkes onu el üstünde tutarken o, her
zaman su gibi topraḡa yüz sürer.
Aslında dünyada pek çok sıkıntı çekmiş.
Üstadının elinden tokat yemiş.
Ancak zamane güzelleri gibi hayasız; altın
ve ḡümüş için can veren (bir) vefasızdır.
Eḡer güzelliğini bin kişi bile övse, bir
bulgur tanesi onun için yüzden fazladır.
Bu devrin sikke yüzlüsü odur. Gam darbesi
ona sefa verse şaşılmaz.
Her canlı meclisi görüp yüz kızartır. Bir iki
akçe gözünü bozar.”

* -İ B L K / S108a V109a

⁹⁹⁵ hüsniñi: saçını L K; şubḡını İ V

⁹⁹⁶ kefi: aḡzı S / gibi: gib İ

⁹⁹⁷ gedāyiler: gedālar L K

⁹⁹⁸ çok görmüş : görmüş çok İ L K V

- 3540 Sözüni itdi çün Pervâne āhır
Nigārın eyledi taḥsīn-i vāfir
- S109a 3541 Girü bezm içre düşdi şūr u hālet⁹⁹⁹
Girü her yüzden oldı çok maḳālet
- 3542 Egerçi eyledi ehl-i muḳammā
Bu söz bābında bī-ḥadd remz ü imā
- 3543 Bu sırıruñ müşkili ḥall olmadı hīç
Biri fikr ehlinüñ yol bulmadı hīç
- 3544 Pes āhır zümre-i çengīye dil-ber
Buyurdı eyledi bir çengi der-ber
- V110 3545 Geçüp yanına ol māhuñ hemānā
a Çıkardı meh-liḳā bir def^c-i rānā
- 3546 İdüp erbāb-ı meclis baḥrveş cüş
Şadefveş yumup ağız tıtdılar güş¹⁰⁰⁰
- 3547 Getür sākī şarābı çāre eyle
Yiter dil zevraḳın āvāre eyle
- 3548 Çü muḫrıb mūhlet-i cān bir nefesdür
Pür-efsūn it demüñ efsāne besdür

Pervane sözünü bitirince, Veyse'den çok övgü aldı.

Meclise tekrar kavga ve gürültü hāli düştü. Tekrar her sebepten çok söz söylendi.

Muamma bilenler bu sözle ilgili sayısız işarete ve imada bulduysa da...

bu sırrın zorluğu hiç çözülmedi. Düşünce ehlinin hiçbiri (çözüm) yolu bul(a)madı.

Sonunda o güzel, çengçilere göğüslerinde bir çeng çalmalarını emretti.

O ay yüzlü, o güzelin derhal yanına geçip, güzel bir def çıkardı.

Meclistikiler deniz gibi coşup, sedef gibi ağızlarını kapatıp, kulaklarını açtılar.

Saki şarabı getir ve çare sun. Artık gönül kaygımı başıboş bırak.

Ey müzisyen can mūhleti bir nefestir. Nefesini büyütlü kıl. Efsaneye son ver.

**BER-MUKTEZĀ-YI İN BEYT-İ
MESNEVĪ-İ MA'NEVĪ-İ
HOŞTERĀN-BAŞED Kİ SIRR-İ
DİLBERĀN GÜFTE ĀYED DER-
HADİŞ-İ DİGERĀN BEYĀN-I SŪZ Ü
GŪDĀZ EZ ZEBĀN-I ÇENG-İ DEF Ü
DEM-SĀZ***

Sırdaş Defin ve Çengin Dilinden Yakıcı İfadelerin Güzellerin Sırlarının En Güzel Şekilde Söylendiği Bu Mana Dolu Mesnevi Beyitinin Gereği Üzerine.

- 3549 Beyān iden bu ıışkuñ derd ḥālin¹⁰⁰¹
Bu yüzden defter itmiş kıl ü ḳālin
- 3550 Tarab esbābı çün oldı müheyyā
Tırup sākīler itdi bezmi ihyā
- 3551 Güneş gibi ḳadehler devre döndi¹⁰⁰²
Şürāhī ḳulḳulī gerdūna irdi
- 3552 Yana gül çehreler oldı fūrūzān
Girü bülbüller itdi āh u efḡān
- 3553 Şarāb-ı hoş-güvār u cām-ı zerrīn
Bu tendür şan revān ol cān-ı şīrīn
- 3554 İdüp boynına her gül-ruh saçın tavḳ
Ḳılup ḳumruleyin āvāze pür-şevḳ
- 3555 Ḳamu bezm ehli cāndan cūşa geldi
Feleklerden melekler nūşa geldi

Bu aşk ve dert hâlini anlatan söylentileri kitaba şöyle geçmiştir.

Eğlence sebepleri hazırlanınca sakiler kalkıp meclisi canlandırdı.

Kadehler güneş gibi dönmeye başlayınca sürahinin gürültüsü sona erdi.

Gül yüzler tekrar parladı. Bülbüller yine ah çekip inledi.

Hazmı kolay şarap sanki tendir ve altın kadeh de tatlı candır.

Her gül yüzlü, saçını boynuna dolayıp, kumru gibi coşkun şarkılar söyleyip...

meclistikilerin hepsi(ni) candan coş(tur)du. Melekler gökten içmeye geldi.

⁹⁹⁹ şūr-ı : şūr u L K V

¹⁰⁰⁰ yumup: yummayup K

* ma'nevî: -K

* -B / S109a İ110b L125b K115b V110a

¹⁰⁰¹ ıışk u: ıışkuñ S

¹⁰⁰² döndi: geldi L K ; girdi V / ḳulḳuli: ḡulḡuli L K

S109 b	3556	Hemāndem Zühre baş urup nigārā Şunup kol çekdi ol piri kenāra	Zühre hemen o anda güzele baş vurup o yaşlıyı kenara çekip kolunu uzattı.	
	3557	Dehān açmaz hicābından çü gördi Geçüp ardına hoş burğusun urdı	Utancından ağzını açmadığını görünce arkasına geçip güzelce burgusunu vurdu.	
	3558	Egerçi hoş tutup kılmadı ħarbi Velī ol bī-dili söyletdi ħarbi	Her ne kadar hoş tutup kavga etmediyse de o gönlünden geçmişi söyletti.	
	3559	Gelüp her mūyī ol pīrūn zebāne Ġamından başladı ııřkuñ terāne	O ihtiyarın her kılı dile gelip gamından aşkın şarkısına başladı.	
	V110 b	3560	Düzenler virdi söz bezmine cāndan Pür itdi dehr için dil-keş beyāndan	Söz meclisine candan düzen verip, feleği gönül çekici (dil-keş makamlı) anlatımıyla doldurdu.
		3561	Baş açup ııřk ile meydāna girdi Sūĥan meydānına merdāne girdi	Baş açıp aşk ile meydana çıktı. Söz meydanına mertçe çıktı.
		3562	Didi benven bugün ııřşāka dem-sāz Nevām anuñçün olmuşdur ser-efrāz	Dedi ki: “Bugün âşıkların (uşşak makamının) sırdaşı benim. Nağmem bu yüzden dik başlı olmuştur.
		3563	Ķılup seyr-i ıırāk u İřfehānı ¹⁰⁰³ Ĥicāza itmiş iken ıazm-i cānı	İşfahan ve Irak’ (makamlarını) dolaşıp (çalıp), Hicaz (makamın)a yönelmişken...
		3564	Esīr-i çeng-i ıışk oldum benāġāĥ ıAceb mi cān u dilden eylesem āĥ	ansızın aşk çenginin esiri olduġum için candan ve gönülden ah etsem şaşılır mı?
		3565	Çü seyrān eyledüm zülf-i nigārı Eġüp boynum işimdür āĥ u zārı	Sevgilinin saçını seyredince, boynumu eğip ah edip inlemek işim olmuştur.
3566		Görüp rüyını mihrī yaġdı sīnem Anuñ çün böyle cāndan pür-enīnem	Sinem, yüzünü görüp güneşi yaktı. Bu yüzden böyle içten inlemekteyim.	
3567		Bu eyvān-ı sipenc içre çeküp renc Beni derd u ġam itmişdür nevā-senc	Bu misafirhanede çok sıkıntı çeke çeke, gam ve keder beni nağme ölçücü etmiştir.	
3568		Egerçi reşk-i gülzār-ı bahāram Cigerden lāle gibi dāġ-ı dāram	Her ne kadar baharın gül bahçesini kiskandırsam da ciġerden lale gibi yaralıyım.	
3569		Virtür her dem baña ġam ġüşmāli Neye varur bunuñ bilsem meālī	Gam beni her an cezalandırır. Bunun anlamı nereye varır bir bilsem.	
3570	Baña māhum ne kīn eyler felekler Meger ister ki ħaddüm ide çenber	(Ey) ay yüzlüm! Felekler bana niçin kin tutar? Galiba boyumu çembere dönüştürmek ister.		
S110a	3571	Derūnum nāĥun-ı derd eyleyüp rīř Baña devrān eli geçdi ıaceb iş	Kalbimi, dert tırnaġı yaraladı, feleġin eli bana şaşılacak işler etti.	
	3572	Belüm bükdü ġamuñ bār-ı girānı Esirger yok mı bu āzürde cānı	Gamımın ağır yükü belimi büktü. Bu incinmiş canı koruyan yok mu?	
	3573	Anuñçün böyle ser-efgendeyem ben Ki ıışka boynı baġlu bendeyem ben	Aşka (karşı) boynu baġlı bir köle olduġumdan böyle başı eğiġim.	
	3574	Dil ü cāndan kaçan itsem ser-āġāz Virtür her bir kılum biñ dürlü āvāz	Ne zaman bütün isteġimle yeniden başlasam, her bir kılum bin türlü ses çıkarır.	
V111 a	3575	Sözüm cānlar yaġar köynüklüyem ben Dü-tā ħaddem çü ġamdan yüklüyem ben	Yanık olduġum için sözüm canları yakar. Gam yüklü olduġumdan iki büklüm olmuşum.	
	3576	Dilüm mecrūĥ u cānum pür-nevādūr ¹⁰⁰⁴ İñildüm ıālemi ħtusa revādūr	Gönlüm yaralı ve canım nağme doludur. İñiltilerim alemi kaplasa yeridir.	

¹⁰⁰³ beyit: -K

¹⁰⁰⁴ u: -K /pür: bī K

- 3577 Elemden tende almadı mecālüm¹⁰⁰⁵
Ayağ üstine yo urmağā hālüm
- 3578 Şu kim eyler viřāl-i yāri der-vāst
Bilür ser-cümle güftārum durur rāst
- 3579 Çü gördi Meh-likā çengün fiğānın
Ki yadı ālemün sözile cānın
- 3580 Çeküp aldı eline ol cüvānı¹⁰⁰⁶
Didi kim sende ıl āheng-i cānı
- 3581 Niçün olmayasın bu yolda ser-bāz
Cüvānlar olsa hoşdur pīre dem-sāz
- 3582 Demün rengin ıl iy řirīn řemāyil
Ki olur sāde-diller nasa māyil
- 3583 Çün itdi ol cüvān bu dürleri gūř
Derūndan baħr girdār eyledi cūř

**Őerħ-i mā fi-bāb ez zebān-ı def-i pür-
hāl***

- 3584 Didi şimdi benem ser-ħalkā-i ğam
Anuñçün sīnem oldu zār u pür-dem
- 3585 Yirüm od eylemişdir kül gibi ış
Aceb mi itse beñzüm gil gibi ış
- 3586 Dilümdür çarħveř mihrile pür tef
Yüzüme tañ mı ursam baħrveř kef
- S110 3587 Cihān içre benem ser-geşte řālī¹⁰⁰⁷
b Meh-āsā rüz u şeb ber-geşte řālī^c
- 3588 Dilüm göynüklü sīnem pür belādur
Yaılar yasalar baña revādur
- 3589 Bugün raās-ı dehrem ış elinden
Ötersem nola güm güm ğam yilinden
- 3590 ararmışdur günüm çün mātemile
Dögünsem yiridür dest-i ğamile
- V 3591 Gülerken gül gibi bülbulveşem zār
111b Ki pehlum içre var yüz āhenīn ħār
- 3592 Sipihre egmez iken nāz idüp ser
adüm devr-i ğam itdi şimdi çenber
- 3593 Ruħum arz eylesem ben řūħ u
řengül¹⁰⁰⁸
- 3594 Bugün gül-nāre döndüm tāb-ı ğamdan
atı ser-geşteyem devr-i elemden

Elemden (dolayı) bedenimin dayanacak gücü kalmadı. Ayakta durmaya (bile) hālüm yoktur.

Sevgiliye kavuşmayı isteyen kişi, bütün sözlerimin rast (doğru) olduğunu bilir.

Mehlika çengin bağırışını ve alemin canını sözle yaktığını görünce...

o civanı çekip yanına aldı ve dedi: "Sen de can ahengini kıl.

Niçin bu yolun yiğidi olmayasın. Gençlerin ihtiyara sırdaş olması iyidir.

Ey güzel ahlaklı! Nefesini renkli et ki saf gönüller renkli tarza meyilli olur.

O genç bu incileri işitince yürekten deniz gibi coştu.

**Çok halli defin dilinden (kapı içinde)
konu arasında açıklama**

Dedi ki: Şimdi gam halkasının başi benim. Bu yüzden sinem inilti ve kan doludur.

Aşk, yerimi kül gibi ateş etmiştir. Benzimi toprağā çevirse şaşılır mı?

Gönlüm, gök gibi güneşle hararetlenmiştir. Yüzüme deniz gibi köpük vursam ne var?

Dünyada başi dönmüş talihi olan ve ay gibi gece gündüz alt üst olup doğan benim.

Gönlüm yanık, kalbim bela doludur. Bana yakılar yaksalar (yaralar dağlasalar) yeridir.

Bugün aşk elinden feleğın rakkasıyım. Gam yelinden güm güm ötsem ne olur?

Gündüzüm matemle karardığınan gam eliyle dövünsem yeridir.

Her yanımda yüzlerce demir diken olduğundan gül gibi gülerken bülbul gibi inlerim.

Naz edip feleğē baş eğmezken, gamın devri şimdi boyumu çembere döndürdü.

Ben yüzümü işve ve hoş edayla sunsam gül, nergisi gözüne yaklaştırmazdı.

Bugün gam ateşinden gülnara döndüm. Kederin dolaşmasından başım dönmüştür.

¹⁰⁰⁵ G nüshası bu beyitten devam ediyor.

¹⁰⁰⁶ aldı eline: yanına aldı L K G V

* -İ B L K / S110a G102a V111a

¹⁰⁰⁷ İ nüshası bu beyitten 121-a S ye (306 beyit) kadar yok.

¹⁰⁰⁸ řūħ u: řuh-ı S

3595 Günümden yanariken bedr-i enver
Tenüm ıışık odı kıldı sikke-i zer
3596 Ğam odından çekerven geh şikence
Yirem devrān elinden geh şabanca
3597 Tolu dūd-ı hevāyile dimāğum
Şızırdum āteř-i ıışık ile yağum
3598 Eger olmazsa dildārum hevādār¹⁰⁰⁹
Ururam yire yüz bu derd ile zār
3599 Ne añlar bu ħazīn cānuñ dilinden¹⁰¹⁰
Tābanca yimeyen devrān elinden
3600 Ne bilsün řol ki oldı dārdan dūr
Ne çenber içre Ħallāc idi Manřūr
3601 Şu kim gün gibi eyler çehresin ħāk
Nice çenberde oynar bilür eflāk
3602 Çtün oldı meh-liķā Zühreyle dem-sāz
Zemīnden řāk-ı çarĥa irdi āvāz¹⁰¹¹

Şıfat-ı rakķāř u āheng-i bezm-i ħāř*

S111a 3603 Meger kim bir perī-rūĥ meh-liķāya
Ki şaçı şalmışıdı aya sāye
3604 Nesebde ana bir hemşire idi¹⁰¹²
Ruĥından řal'at-ı meh tūre idi
3605 Nigārın adını virmışıdı Tāvūs
Oķurdı cilve-i řāvūsa efsūs
3606 Kāçan germ olsa meclis rakş ururđı
Şeb-āsā şaçları māĥın bürürđi
V112 3607 Hemāndem gösterüp cevłān-ı řāvūs
a Felek san bir ĥayāl-engīz-i fānūs
3608 İki destine alup çār pāre
Çeküp bir def-i ra'nāyı kenāre
3609 Gehi rakş urđı gāhi çenber oldı
Sipihr-i řal'atı pūr aĥter oldı
3610 Şu deñlü itđi řirinkārlıklar
Özinden kıldı meh bīzārlıklar
3611 Felekler rakşa girdiler şarabdan
Pūr oldı bezm içi řūr u řağabdan
3612 Şehūñ söziyle cānı oda döndi¹⁰¹³
Dili bu odlu demlerden göyüñdi
3613 Yeter bir şu'le şem'-i dil-figāra¹⁰¹⁴
Yaķar biñ penbezārı bu řerāre

Güneşimle en nurlu dolunay yanarken, aşk
ateşi vücudumu altın sikke kıldı.

Gam ateşinden bazen işkence çekerken,
bazen de feleğın elinden tokat yerim.

Zihnim arzu dumanıyla dolu ve aşk ateşiyle
yağımı eritirdim.

Eğer sevgilim havalı olmazsa bu dertle
inleyerek yüzümü yere sürerim.

Feleğın tokadını yemeyen, bu hüznü canın
gönlünden ne anlar?

Sıkıntıdan uzak olan, Mansur'un çemberde
nasıl didiklendiğini ne bilsin?

Güneş gibi yüzünü toprak eden kişi
feleklerin hangi çemberlerde oynadığını
bilir.

(O) ay yüzlü, Venüs'le sırdaş olunca sesi
yerden feleğın kubbesine ulaştı.

Özel meclisin uyumu ve dansçının tasviri

Meğer saçını aya gölge eden peri yüzlü biri,
(o) ay yüzlüyle...

aynı soydandı ve kardeşiydi. Ayın yüzü
kendı yüzünden daha karanlıktı.

Veyse, adını Tavus koymuştu. Tavusun
cilvesine büyü okurdu.

Meclis ne zaman canlansa raks ederdi; gece
gibi şaçları ay'ı kaplardı.

Hemen o anda tavus gibi dolaştığında
sanırsın ki felek hayaller kuran bir fanustur.

İki eline çar-pāre (çalpara) alıp, güzel bir
defi kenara çekerek...

bazen raks etti, bazen çember oldu.
Yüzünün göğü yıldızlarla doldu.

O kadar sevimlilikler etti ki ay kendisinden
usandı.

Gökler sevinçten dansa başladı. Meclis
gürültü patırtıyla doldu.

Şahın sözüyle canı ateşe döndü. Gönlü bu
ateşli nefeslerle yandı.

Gönlü yaralı bir mum için bir alev yeter. Bu
kıvılcım bin pamukluğu yakar.

¹⁰⁰⁹ hevādār: hevāvār G

¹⁰¹⁰ dilinden: elinden K

¹⁰¹¹ řākı çarĥa irdi : irdi řāk-ı çarĥa āvāz L K G V

* -İ B L K / S111a G102b V111b

¹⁰¹² ana: aya K

¹⁰¹³ döndi: yandı L K G

Şıfat-ı ‘uvvād u nāyī be-ḥālāt-ı ra‘nāyī * * Güzellik halleri ve neyzenle udinin vasıfları

	3614	Şehūñ var idi iki hoş-beyānı Cihānuñ dü-fünūn u hem-zebānı	Şahın iki usta anlatıcısı vardı. Dünyanın iki ilmi ve aynı dili konuşanı.
	3615	Birisi nāyī idi biri ‘uvvād Çıkarılmışlardı dehr içre tamām ad	Birisi neyzen diğeri ise udiydi. Dünyada şöhret kazanmışlardı.
	3616	Bunuñ ‘üdi ururdu ‘āleme od O neyden eyleridi dehri pür-dūd ¹⁰¹⁵	Udinin udu alemi ateşe verir, neyzen de neyiyle feleği dumanla kaplardı.
	3617	Bunuñ her tārı eyler cān-fezālīk Her engüştine anuñ reh-nümālīk	Udun her teli cana can katar, her parmağına kılavuzluk ederdi.
	3618	Bunuñ şavtında ‘ālemler fütūhı Anuñ ḥālī <i>nefeḥte fīhi rūḥī</i> ¹⁰¹⁶	Neyin sesinde alemler açılır, onun hāli <i>ben ona ruhumdan üfledim</i> , hālidir.
S	3619	Birisi demde Īsī biri Dāvūd Aña olmuş muşşahar ney buña ‘ūd	Nefeste birisi Īsa, diğeri Davut’tur. Birisi ney diğeri de udla büyülenmiş.
111b	3620	Bunuñ adı Seher mehveş cemālī ¹⁰¹⁷ Anuñ Şāmī şeb-āsā zülf ü ḥālī	Birinin adı Seher’dır ve yüzü ay gibidir. Diğerinin adı Şamī’dır, saçları ve beni gece gibidir.
	3621	Çü dilden urdu nār-ı şeh zebāne ¹⁰¹⁸ İşāret eyledi ol iki cāne	Şahın ateşi gönülden dile gelince o iki cana işaret etti.
	3622	Ki oldum āteş-i‘işkile pür tāb Cıger yandı cevāb idüñ sebük āb ¹⁰¹⁹	Aşk ateşiyle hararetlendim ve ciğer yandı. Hemen suyla karşılık verin.
V	3623	Ki siḥr-i Zühre kıldı cānı hāyim Dem urup iy Seher okı ‘azā‘im	Zühre’nin büyüsü canı susuz bıraktı. Ey Seher, çalıp büyüler oku.
112b	3624	Dilümden meh-lika aldı kararı Ol iy Şāmī bu bezmüñ sākārı	Ay yüzlü, gönlümün sabrını aldı. Ey Şamī bu meclisin sazcısı ol.

Kelām-ı pür-elgāz der-şıfat-ı nāy-i dem-sāz*

Sırdaş neyin tasviri hakkında lugazlarla dolu söz

	3625	Göricek şahdan bu ihtimāmı Hemāndem baş urup diz çökdü Şāmī	Şami, şahtan bu inceliği görünce hemen o anda diz çöküp (şahın ayağına) baş vurdu.
	3626	Eline aldı bir nāzik nihālī Ki servi māt ider ḳaddi ḥayālī	Boyunun hayali, serviye mat eden, nazik bir fidanı eline aldı.
	3627	Cüvān-ı bī-dil ü ḥayrān u bī-dem Ne kim dirseñ tutar çeşm üzre ol dem	Gönlünden geçmiş, şaşkın ve hilesiz genç, her ne desen o anda yerine getirir.
	3628	Taşı gibi derūmı şaf u sāde Siphr-āyīn gözi gönli küşāde	İçi, dışı gibi saf ve arı; gözü ve gönlü gökler gibi açıktır.
	3629	Nazarda bī-zebān u ser büride Tehī dil sīne çāk u kör dīde	Görünüşte dilsiz ve başı kesik, gönlü boş, yüreği yaralı ve gözü kör.

¹⁰¹⁴ şem^c: cem^c G

** -İ B L K / S110a G103a V112a

¹⁰¹⁵ eyleridi: ideridi S

¹⁰¹⁶ *نفخت فيه روجي*

¹⁰¹⁷ bunuñ: anuñ S / zülf-i: zülf ü V

¹⁰¹⁸ zebāne: zebānı K / cāne: cānı K

¹⁰¹⁹ idüñ: idüp L K G V

* -İ B L K / S111b G103b V112b

- 3630 Dehan açdıkça likin ışkı řerħa
Deminden diller olur řerħa řerħa
- 3631 Ser-ā-pā olsa tañ mı derd çün dil
Ki ışka niçe yirden bağlamış bil
- 3632 Dehān-ı yāri le hem-dem dehānı
Beyān eyler zebān-ı bī-zebānı
- 3633 Nevāda bülbü-l-i řirīn-zebān ol
Süħanda tütī-i şeker-dehān ol
- 3634 Hevā-yı tabı güyā serv-i ser-keş
Demī bād-ı semüm-āsā pür-āteř
- S112a 3635 Tenidür şanasın mār-ı füsürde
Hevā germiyyetinden cānı zinde
- 3636 Yılan gibi çü kıvından çıkar ol
Dem-i pür-semmile canlar yaķar ol
- 3637 Demādem ıřkđur cānında yādı
Cihāndan bir nefes dirlik murādı
- 3638 Murādın bildi řāhuñ çünki řāmī
Dil ü cānile gösterdi kıvāmı
- V113 3639 Çeküp hoş piç-i neyden bir piyāle
a Uşül-ı neyle şaldı çarħa nāle
- 3640 Ser-āğāz itdi şavt-ı muıtedilden
Cihān pür-āteř oldı cān u dilden
- 3641 Bülend itdi çü gül-bang-ı nevāyı¹⁰²⁰
Getürdi rakşa aşhab-ı řafāyı
- 3642 Hemāndem cān u dilden yāne yāne¹⁰²¹
Didi gelmez benüm derdüm beyāne

Beyān-ı süz ü güdāz ez-zebān-ı bī-dem-sāz*

- 3643 Derūnumdan kopardıkça ğam āvāz
Baña āheng ider gerdün-ı dem-sāz¹⁰²²
- 3644 Boyansa göklere dūd-ı siyāhum
Felekde mihr u māhı yaķar āhum
- 3645 Çü bağrum tiğ-iışkile delindi
Dilüm pür-dūd olup beñzüm alındı¹⁰²³
- 3646 Kesildüm ışk-ı yāri le her işden
Yimek içmekden ü yād u bilişden
- 3647 Tenüm zerd u dilüm zār olduğı bu
Ki cānum ıřk odından oldı memlū
- 3648 Direm her demde řerħ-i iřtiyākı
Nefes oldukça cismüm içre bākī

Fakat aşkı anlatmak için ağzını açtıkça, söyleyişiyle gönüller parça parça olur.

Aşka fazlasıyla bel bağlamış gönül, baştan ayağa dert içinde olsa şaşılır mı?

Ağzı yarin ağzıyla bir, dilsizin dilini anlatır.

Nağmede tatlı dilli bülbüldür, söz söylemede ağzı şekerli tutudur.

Yaradılışının arzusu adeta dik başlı servi; nefesi samyeli gibi ateş doludur.

Bedeni sanki donmuş yılandır. Camı ise havanın sıcaklığından dolayı dinçtir.

Yılan gibi derisinden çıkınca ateş dolu nefesiyle canlar yakar.

Her zaman canında olan aşktır. Dünyadan tek isteği bir nefeslik murattır.

şami şahın arzusunu anlayınca bütün içtenliğiyle ustalık gösterdi.

Neyin kıvrımından hoş bir kadeh çekip, neyin usulüyle feleği inletti.

Orta sesle (çalmaya) başladı. Dünya candan ve gönülden ateşle doldu.

Nağmelerin sesini artırdıkça zevk ehlini raksa getirdi.

Hemen o anda candan ve yürekten yana yana "benim derdim söze gelmez." dedi.

Sırdaş olmayan dilden yanıp yakılma anlatımı

Gam, yüreğimden sesler kopardıkça, sırdaş felek bana uyum sağlardı.

Kara dumanım gökleri kaplasa, ahım gökte ayı ve güneşi yakar.

Bağrım aşk kılıcıyla delinince gönlüm dertle doldu ve yüzüm tutuldu.

Sevgilinin aşkıyla her işten, yeme içmeden ve anıp bilmekten kesildim.

Canım aşk ateşiyle dolu olduğundan bedenim sarardı ve gönlüm inledi.

Canım bedenimde oldukça her an arzumu açıklarım.

¹⁰²⁰ beyit: - L K

¹⁰²¹ cān u dilden: dilden ol cān G V

* -İ B L K / S112a G104a V113a

¹⁰²² gerdün-ı: gerdün u G

¹⁰²³ dūd: derd L K G V

	3649	Benüm çün yâredür her dem penâhum Niçün egri ola andan nigâhum	Benim sığınmam her zaman yar içindir. Niçin bakışlarım ondan uzak olsun ki?
	3650	Sözün şağı benem ışk ile şayru Dimişler otur egri söyle toğru	Eğri otur doğru söyle demişler. Sözün özü ben aşk ile hasta olmuşum.
	3651	Fiğānum cān u dildendür demādem Nefirūmden uyumaz halkı-ı ʿālem	İniltim her zaman candan ve gönüldendir. Halk bağırtılarımdan uyuyamaz.
S	3652	Bilürler neydüğüm sūz-ı demūmden ¹⁰²⁴ Derūnum hālīn añlarlar ğamumdan	Nefesimin yanığından ne halde olduğumu bilirler. Gamımdan ne halde olduğumu anlarlar.
112b	3653	Ne dem ki görse hālüm ehl-i ğayret ¹⁰²⁵ Dehānında kalur engüşt-i hayret	Gayret sahipleri ne zaman hālimi görse şaşkınlık parmağı ağızlarında kalır.
	3654	Leb-i cānāne urdı cānuma od Derūnumdan düter uş āh-ı pür-dūd	Yarin dudağı canımı ateşe verdi. Bu duman dolu ahım yüreğimden tüter.
V	3655	Ķad-i dil-cūsı beñzüm sāz idüpdür Hevā-yı ışkile dem-sāz idüpdür	Gönül çekici boyu yüzümü saz; aşk havasıyla sırdaş etmiştir.
113b	3656	Bugün dil-ħasteyem derd u ğam içre Müşārün bi'l-benānem ʿālem içre	Bugün gam ve keder içinde gönlü hastayım. Alemde parmakla gösteriliyorum.
	3657	Ķosun biñ kez cihān ħarfūme barmağ Beni olur mı yārūmden ayırmağ	Tüm herkes harfime bin kez parmak koysa da beni yarımden ayırmak mümkün değildir.
	3658	Kim añlar neydügin bu söz ü sāzı Deliklü sīneler bilür bu rāzı	Bu sözün ne olduğunu delinmiş sinesi olanlar bilir.
	3659	Bu dem ışk içre bir sūzende şemʿem Anuñçün ʿāşık-ı her bezm ü cemʿem ¹⁰²⁶	Şimdi aşk içinde yanan bir mumum. Bu yüzden her mecliste ve toplulukta aşığım.
	3660	Çü aħir eyledi Şāmī mağāli ¹⁰²⁷ Hemāndem kıldı Seħer ʿarz-ı cemāli	Şami sözünü bitirir bitirmez hemen o anda Seher, yüzünü arz etti.
	3661	Eline aldı bir ʿud-ı fūsūn-sāz Cigerden çekdi bir göynüklü āvāz	Eline büyülü bir ud aldı. Ciğerden yanık bir ses çıkardı.
	3662	Çü cāndan başladı dil-keş sürüdü Ağıtdı dīdelerden bezme rüdü	Candan gönül çekici (dil-keş) şarkıya başlayınca meclise gözlerinden ırmaklar akıttı.
	3663	Gehi gösterdi ħavlınden ʿameller Gehi sāz ile ħalt itdi ğazeller	Bazen sözle iş yaptı bazen de gazelleri sazla içli dışlı etti.
	3664	Şekerden çāşniler virdi ʿuda ʿAceb terkibler kıldı sūtüde	Uda şekerden tat verip, övgüye acayip terkipler verdi.
	3665	Şu dil-keş perdelerden itdi āĝāz ¹⁰²⁸ Ki itdi perde-i eflāki nā-sāz	Bu dil-keş perdelerden ses vermeye başlayınca feleklerin perdesini uyumsuz kıldı.
	3666	Burup ğüşını ʿuduñ nāzikāne Getürdi cümle endāmın zebāne	Udun kulağını nazıkçe burup bütün endamını dile getirdi.
		Şikāyet-i hāl-i derūn ez zebān-ı ʿud-ı pür-efsūn*	Büyü dolu udun dilinden kalp hālının şikayeti.

¹⁰²⁴ neydüğüm: neydügin S; nidelüm L

¹⁰²⁵ ki görse: kim göre S

¹⁰²⁶ bezm ü: bezm-i S

¹⁰²⁷ mağāli: mağālin K / hemān: hemāndem S / cemāli: cemālin K

¹⁰²⁸ itdi: kıldı L K G V

S113a	3667	Benem didi bugün serdār-ı ‘uşşāk Dil ü cāndan vişāl-i yāre müştāk	Dedi ki: “Bugün âşıkların kumandanı ve sevgiliye kavuşmayı samimice isteyen benim.
	3668	Ser-a tā-pā tenümdür ‘ışka dem-sāz Virür her bir regüm derdile āvāz	Aşkın sırdaşı baştan ayağa kadar benim. Her bir damarım dertli dertli şarkılar okur.
	3669	Dimāğum künbed-i gerdūna hem-ser Doludur dem-be-dem āh u fiğānlar ¹⁰²⁹	Şuurum, feleğin kubbesine eştir. Her an ahlar ve iniltilelerle doludur.
V 114a	3670	Ġam āhengın kılır her mū tenümde Serüm bār-ı girāndur gerdenümde	Her kıl bedenimde gama uyum sağlar. Başım boynumun üstünde ağır yükür.
	3671	Var iken pençe-i şirāne bende Bir āhū çeşme kıldum cānı bende	Bende aslan pençesi varken, canımı bir ceylan gözlüye esir ettim.
	3672	Ġam-ı dilden ne diyem vaşf-ı hālī Yirem miñnet elinden gūşmālī	Hālīmi gönül gamından nasıl anlatayım? Dertle uslandırılmaktayım.
	3673	Delindi tahte-i sīnem gamile Ney-āsā hem-dem oldum nālemile	Yürek tahtam gamla delindi. Ney gibi, iniltimle dost oldum.
	3674	‘Aceb mi inlesem bülbülleyin zār Gül-i sīnemde mīsmār oldı her hār	Bülbül gibi inlesem şaşılır mı? Yüreğimin gülünde her diken bir demir kazık oldu.
	3675	Ne vārdur her nefes yansam yakılsam ¹⁰³⁰ Bu gamdan bilmezem hergiz ne kılsam	Her solukta yanıp yakılsam ne var? Bu dertten ne yapacağımı asla bilmiyorum.
	3676	Cefāyı ol şanem göñlünde yazdı Diriğā sikkeyi mermerde kazdı	O güzel, cefayı gönlünde yazdı. Ne yazık ki mührü mermerde kazıldı.
	3677	Çıkardım ihtiyār ipin elümden Şu‘urum yokdur aşunlar kolumdan	İrade ipini elimden çıkardım. Kolumdan assınlar, şuurum yoktur.
	3678	Elüm çekdüm cihān sevdālarından Gözüm yumdum zamān gavğālarından	Elimi dünya sevdalarından çektim, gözümü zamane kavgalarına kapadım.
	3679	Dilüm pürdür gam-ı cānāneyile ¹⁰³¹ Geçer ‘ömrüm kuru efsāneyile	Gönlüm sevgilinin gamıyla doludur. Ömrüm kuru efsaneyle geçiyor.
	3680	Uram toprağa ser bī-cān mużtarı ¹⁰³² Baña olmazsa hem-pehlü o dil-ber	O gönül alan güzel benimle beraber olmazsa çaresiz, başımı cansızca yere koyacağım (öleceğim).
	3681	İdindüm cāne hicrān nālesin iş Diriğā vaşl şaydurmaz baña diş	Ayrılık iniltisini canıma uğraş ettim. Ne yazık ki kavuşma bana diş saydırmaz.
	3682	Çü zārı idem epsem bilmezem ben ¹⁰³³ Kolumdan aşşalar dem kılmazam ben	İnleyişimi susturmayı bilmiyorum. Kolumdan assalar nefesim çıkmaz.
S 113b	3683	Ciger pür-zañmdur mızrab-ı gamdan ¹⁰³⁴ Dil-fiğārem katı dest-i elemden	Ciğerim gam darbelerinden dolayı yara doludur. Kederin elinden gönlüm çok çok yaralanmıştır.
	3684	Bu āh-ı germi bilmez serd olanlar Ne bilsün derdümü bī-derd olanlar	Bu sıcak ahı, soğuklar (zalimler) bil(e)mezler. Dertsiz olanlar derdimi nerden bilecekler.

Residen-i vaqt-i zalām ü tertīb-i bezm-i

Karanlık olması ve akşam meclisinin düzenlenmesi

¹⁰²⁹ dolu: tolu L K G V

¹⁰³⁰ her: hem S L K

¹⁰³¹ pürdür gam-ı: pür derd u gam L K G V

¹⁰³² ser: yüz K

¹⁰³³ beyit: -B

¹⁰³⁴ beyit: -G

şām*

	3685	Tamām itdi Seher çün sūz u sâzı Yir ehlinüñ göge çıkdı niyâzı	Seher sözünü tamamlayınca yer ehlinin yakarışları göge yükseldi.
V114 b	3686	Didi şeh kandedür ‘Ankâ-yı ser-bâz Gelüp ursun sema evcinde pervâz ¹⁰³⁵	Şah dedi ki: Yiğit Anka nerededir? Gelip göklerin burcuna kanat çırpın.
	3687	İdüp meh gibi mevzün-bâzlıklar Perî gibi hayâl-endâzlıklar	Ay gibi ölçülü işler ve peri gibi hayalcilikler etsin.
	3688	Felekler lu‘betini eylesün deng Hayâl-i dehri kılsun zâr u bî-reng	Göklerin oyuncağını hayran, feleğin hayalini inilti ve renksiz bıraksın.
	3689	Ola kim ‘âlemüñ bāzıçesini Hayâlat-ı gamuñ bir niçesini	Alemin oyuncağını, gam hayallerinin pek çoğunu...
	3690	İdüp bir dem dil ü cāndan ferāmuş Kılavuz hâtır-ı sâfile mey-nüş	bir an için yürekte unutup, saf gönülle şarap içelim.
	3691	Şehşâh itmedin fermānı âhır Gelüp baş urdı ol şehbâz öpüp yir	Şah, emrini tamamlamadan o yiğit, yer öperek gelip baş eğdi.
	3692	Qanad açup hemān mānend-i şehbâz Çıkup evc-i hevādan kıldı şehnâz	Hemen doğan gibi kanatlanıp, evc havasından (makamından) çıkıp şehnaz makamına geçti.
	3693	Mu‘allaqlar urup māh-ı felek san Girü yir üzre inüp itdi cevlān	Sanki gökteki ay (havada) asılı kalıp tekrar yer yüzüne inmişti.
	3694	Şu deñlü eyledi sihrile bāzı Ki māt itdi ‘uqūl-ı hîle-bāzı	O kadar büyüğü oyunlar oynadı ki hileci akılları mat etti.
	3695	Gehi tîğ ü gehi hançerlerle Felek san niçe kat çenberlerle	Bazen kılıç bazen hançerle felek gibi pek çok katmanlarla...
	3696	‘Amüd ü tās u āb ü āzerile Çıkarup cāmesin bir mīzerile ¹⁰³⁶	amud, tas, su, ateşle, elbisesini çıkarıp bir peştemalla...
	3697	Oyunlar oynadı kim vaşfa gelmez Anı kimdür görüp dem-beste qalmaz	tarifi yapılmaz oyunlar oynadı. Onu görüp de (şaşkınlıktan) kim dilini yutmaz?
	3698	İdüp bir demde yüz bin dürlü devrān ‘Uqūl-ı ehl-i bezmi kıldı hayrān	Bir anda yüz bin çeşit devran edip, meclistikilerin akıllarını hayran bıraktı.
	3699	Sürüp el-kışsa bu resm üzre bezmi ¹⁰³⁷ Kılup geh cām u gāhī sāza ‘azmi	Kısacası mecliste bu şekilde bazen kadeh yürütüldü bazen de saz çalındı.
S 113b	3700	Gelüp şeb-i ‘işret ruzı göçürdü Seher bülbüllerin gökden uçurdu	İçki gecesi gündüzü göçürdü. Seher vakti gökteki bülbüllerini uçurdu.
	3701	Gel iy sākī kadeh şun bî-ğodāne Qo h̄‘ābı idelüm bezm-i şebāne	Ey saki! Gel de kendinden geçmişçesine kadeh sun. Uykuyu bırak da gece meclisi kuralım.
	3702	Şeb irdi muṭrıbā efsāne söyle Dilüm efsāneñile bî-ğod eyle	Ey müzisyen! Efsane oku. Gönlümü efsanenle kendinden geçir.

* K’da başlık : şohbet-i şebāne kerden Vīs ü Rāmīn ü goften meşelhā-yı mestāne vü rengīn. Bu başlık S ve L de 17 beyit aşağıda.

* -S İ L K G V / B3a

¹⁰³⁵ semā: hevā B L K G

¹⁰³⁶ G nüshası bu beyitten itibaren 112a’ya (3792. beyite) kadar eksik. Sonraki sayfa 2066. beyitten devam ediyor.

¹⁰³⁷ Beyit: - S L K G V

ŞOHBET-İ ŞEBÂNE-KERDEN-İ VEYSE VE RÂMİN VE GÜFTEN-İ MEŞELHÂ-YI MESTÂNE VÜ RENGİN*

V	3703	Tamâm oldı çü 'ömri bezm-i rûzuñ ¹⁰³⁸	Gündüz meclisinin ömrü son bulunca söz ve saz meclisi akşama ulaştı.
115a		Ulaşdı şâma bezmi sâz u sözüñ	
	3704	Yağup her mâh bir şem'-i dil-efrûz	Her ay, gönül aydınlatan bi mum yakıp, gecenin köşküne bir gündüz penceresi açtı.
		Şebüñ kaşırına açdı revzen-i rûz ¹⁰³⁹	
	3705	Münevver çarha döndi rûy-ı gâbrâ	Yeryüzü aydınlık bir göğe döndü. Kır alanı yıldızlarla bezendi.
		Kevâkibden bezendi şah-ı şahrâ	
	3706	Çılup meş'al ruñın mânend-i meh-tâb	Meşalenin yüzünü dolunaya benzeten fanuslar parlak kapılar açtılar.
		Açup fânûslar tâbende ebvâb	
	3707	Zemîn eflâk-mânend oldı rüşen	Yeryüzü gökler gibi aydınlandı. Gül bahçesi dünyayı nurlar şimşegine çevirdi.
		Cihâni berç-i envâr itdi gülşen	
	3708	Şehüñ varidi bir Hindü gülâmı	Şahın Nesim-i dil-guşa (gönül açan rüzgar) adında Hindu bir hizmetçisi vardı.
		Nesim-i dil-güşâ konmuşdı nâmı	
	3709	Sarây u kaşırnuñ ferrâşı idi	Sarayının ve kasrının döşeyicisiydi. Hangi meclisi donatsa inciler saçardı.
		Ne meclis kılsa gevher-pâşı idi	
	3710	Çü bezm-i şâm ideydi şâh-ı pür-sûz	Çok yanık şah, akşam meclisi kurunca Nesim o an buhurdanları aydınlatırdı.
		Nesim ol dem olurdu micmer-efrûz ¹⁰⁴⁰	
	3711	Çuruldı çünki bu bezm-i şebâne	Bu, gece meclisi kurulunca o eşsiz, bütün içtenliğiyle...
		Hemândem cân u dilden ol yegâne	
	3712	Düütüzdü 'anber ü 'üd-ı kamârî	amber ve kumruların udunu tütsüleyip ilkbahar rüzgarını utandırdı.
		Çacel kıldı nesim-i nev-bahârı	
	3713	Yağup micmerler itdi dehri müşkîn ¹⁰⁴¹	Buhurdanlar yakıp dünyayı misklendirdi. Çin nefesi (miski, bu hâli) görüp suspus oldu.
		Görüp dem-beste kıldı nâfe-i Çin	
	3714	Gıdalandı buğürından melekler	Melekler buharından gıdalandı. Gökler dumanıyla kokulandı.
		Mu'anber oldı düdündan felekler	
	3715	Meger çarç idi fânûs-ı hayâlî ¹⁰⁴²	Sanki gök hayal fanusuydu ve bu dumanla hâli dönmüştü (değişmişti).
		Ki bu düdile gerdân oldı hâli	
S	3716	Çü gördi irdi şâm ol meh şemâyil	O ay yüzlü akşam olduğunu görünce bundan sonra menzile gitmek iyidir, dedi.
114b		Didi min-ba'd hoşdur 'azm-i menzil	
	3717	Nigârnuñ varidi yanında bir mâh	Veyse'nin yanında ay yüzlü biri vardı ki gece gündüz hizmeti...
		Bu idi hizmeti şâm u şehergâh	
	3718	Çaçan kim itse bezm ol naşş-ı Çini	O Çinli resmi (gibi güzel), ne zaman meclis kursa onun elbiseçisi olmağı.
		Olurdu cân u dilden câme-çini	
V	3719	Nigâra naşş işindeydi füsünge ¹⁰⁴³	Veyse'yi süslemede büyücü gibiydi. Veyse ona Nevbahar adını koymuştu.
115b		Çomışdı Nevbahâr adını dilber	

* -İ / S113b B3a L131a K120b (17 beyit yukarıda) G57a V114b

¹⁰³⁸ 'ömri bezm-i rûzuñ : B'de dize: Nihâyet buldı devr-i 'ömri rûzuñ(dizenin hemen üstünde: *Tamâm oldı çü 'ömri devr-i ahîr* cümlesi yer almaktadır.) / devr-i 'ömri rûzuñ L K G V

¹⁰³⁹ kaşırına : kalbine / kaşırına(kelimenin üzerinde) B

¹⁰⁴⁰ micmer: meclis G

¹⁰⁴¹ yağup: yanıp B L K G V / kıldı: kaldı G

¹⁰⁴² idi: itdi L K

¹⁰⁴³ nigâra: nigâr u K

- 3720 Aña remzile dil-ber idüp ĩmā¹⁰⁴⁴
Sefer esbābını kıldı müheyā
- 3721 Yüz urup pes cenāb-ı şāha ol māh
Derūn-ı dilden olup ma'zeret-ĥ^{ah}
- 3722 Baş urup didi şāha ʿıyş-ı bākī¹⁰⁴⁵
Saña nāhīd muṭrıb māh sāķī
- 3723 Mūdām olsun saña bu ʿıyş-ı dil-keş
Elūñden olmasun güm cām-ı mehveş
- 3724 Şüreyyā meş'al-i evvānuñ olsun
Meh ü ĥūr micmere-gerdānuñ olsun
- 3725 Düm-i řāvūsveş fānūs-ı eflāk
Ebed bezmüñde raķş ursun řarābnāk
- 3726 İcāzet birle iy sultān-ı mesrūr
Ĥuzūruñdan şudā'ı idelüm dūr
- 3727 Çoğ itdük şāha küstāĥāne vaż'ı
Ne bilsün bendeler şāhā ne vaż'ı
- 3728 Serümüz çarĥa irdi maķdemüñde
Dü ʿālem zevķin itdik bir demüñde
- 3729 Dimiş ʿādet koyup ehl-i sa'ādet
İcāzet gitmek ü gelmek irādet
- 3730 Münevver-ĥātır olduğ gün yüzüñden
Ĥayāt-ı cāvidān bulduğ sözüñden
- 3731 Egerçi yoğ iken var olduğ iy şāh¹⁰⁴⁶
Yiter şıķlet virüp bār olduğ iy şāh
- S 3732 Çü vālid bendenüñ destūrın aldum
115a Şāhā eglenmemek şartıyla geldüm
- 3733 Buyur ref' idelüm emrūñle bārı
Ki onlar çekmesünler intizārı
- 3734 İşidüp bunı feryād itdi Rāmin
Elinden şaldı ĥayret birle cāmın
- V 3735 Didi cānā gerek verhem yirinde
116a Niçün zaĥm urasın merhem yirinde
- 3736 Derūnum yaķdı bu efsūn-ı pür-dem
Ne dirsın bilmezem iy cān-ı ʿālem
- 3737 Lebūñ okur şekerler üzre efsūn
Ne demdür bu ki kılduñ bağrumı ĥūn¹⁰⁴⁷
- 3738 Ėamuñla ʿıyşumuz telĥ itme iy cān¹⁰⁴⁸
Bu ʿişret māhını selĥ itme iy cān
- 3739 Būrūdet virme germiyyet deminde
Kūdūret kıлма şafvet ʿāleminde
- 3740 Daĥi bezm ibtidāsıdur bu verdāşt¹⁰⁴⁹
- (O), gönül alan, işaretle sefer hazırlıklarının görölmesini söyledi.
- O ay yüzöl, daha sonra, şah hazretlerine baş vurup, gönülden mazaret istedi.
- Şahın önünde eğilip dedi ki: “(Ey) uzun hayatlı! Venüs çalgıcın, ay sakın olsun.
- Bu gönül çekici hayat senin için ebedi olsun. Ay gibi kadeh elinden düşmesin.
- Süreyya yıldızı, sarayının meşalesi, ay ve güneş de buhurdanını çevirsin.
- Göklerin fanusu tavus kuyruğu gibi, sonsuzluk meclisinde sevinçle dans etsin.
- Ey sevinçli sultan! İzinle rahatsızlığı huzurundan uzak edelim.
- Şaha çok küstahça tavrımız oldu. Ey şahım! Köleler nasıl duracaklarını ne bilsinler.
- Gelişinle başımız göğe erdi. İki alem zevkini (seninle) aynı anda tattık.
- Saadet ehli adet koyup demiş ki: “Gitmek izinle, gelmek iradeyledir.
- Güneş gibi yüzünle gönlümüz aydımlandı. Sözüñle ebedi hayat bulduk.
- Ey şah! Yokken var olduk. Size sıkıntı verip yük olduk.
- Ey şahım! Kulunuz, babamdan izin alırken oyalanmamak şartıyla geldim.
- Emrinle bu yükü kaldıralım ki onlar da beklemesinler.”
- Ramin bunu işitince feryat edip, kadehini hayretle yere attı.
- Dedi ki: “Ey can! Acı söz yerinde söylenmelidir. Niçin merhem sürmek yerine yaralar açıyorsun.
- Gönlüm bu kan dolu büyüğü yaktı. Ey alemin canı ne dediğini bilmiyorum.
- Dudağın şekerler üzerine büyü okur. Bağrumı kan ettiğın bu zaman nedir?
- Ey can! Gaminle hayatımızı acılaştırma. Bu içki (eğlence) ayını sonlandırma.
- Sıcaklık anında soğukluk, saflık aleminde keder verme.
- Bu, daha meclisin başlangıcıdır. Kuşluk

¹⁰⁴⁴ dil-ber idüp: idüp ilber V

¹⁰⁴⁵ baş: bes G

¹⁰⁴⁶ olduğ: olduğ V

¹⁰⁴⁷ bağrumı: bağrumuz B V

¹⁰⁴⁸ iy:-B / cān: cānā B

¹⁰⁴⁹ verdāşt: der-dāşt L K

		Ki vakt-i şāma düşdi şohbet-i çāşt	sohbeti akşam vaktine düştü.
3741		Bu ‘ayş ü nūşdan bilsem ne alduñ	Bu yeme içmeden ne aldın, bilmiyorum.
		Meger sinemden od almağa geldüñ	Meğer yüreğimden ateş almaya geldin.
3742		Zebānuñ tîğ idüp bağrum delersin	Dilini kılıç edip bağrımı delersin. Belli ki bizi yok etmek istersin.
		Bizi beñzer helāk itmek dilersin	
3743		Şalındı hizmet-i Şehrüya ādem	Şehru'nun hizmetine adam gönderildi.
		Kılındı bezm-i şāmuñ ‘özri muhkem	Akşam meclisinin özrü iyice bildirildi.
3744		Kerem kıl kalmadı şāhum bahāne	Ey şahım! Kerem et. Bahane kalmadı. Bizi yerden kaldır, şaha yakışır bir lutfet.
		Bizi yirden götür luţf it şahāne	
3745		Sözümü şıma gönülüm gibi iy māh	Ey ay yüzlü! Sözümü gönülüm gibi kırma.
		Kılasın mihrveş ‘azm-i sehergāh	Güneş gibi seher vakti gidesin.
3746		Çü dilber lābesini gördi şāhuñ	Güzel, şahın yalvarışlarını görünce bu özür isteme yakarışlarını dinledi.
		Niyāzın diñledi bu ‘özr-ḥ‘āhuñ	
S	3747	Kıyām itmişken ol fettān-ı ‘ālem	O alemin fitnecisi ayağa kalkmışken, gitmeye kesinkes karar vermişken...
115b		Muqarrer olmuş iken ‘azme muhkem	
	3748	Diyüp fermān-ı şāhı ber-ser ü cān	şahın buyruğunu baş göz üstüne kabul edip, dedi ki: “Sultan her ne emr ederse itaat ederim.
		Mutī‘em her ne kim emr itdi sultān	
	3749	Tapuñdan bir nefes iy şāh-ı kişver	Ey ülkenin şahı! Huzurundan bir an için uzaklaşmak isteyenler cüzam olsunlar.
		Cüzām olsun cüdālîk isteyenler ¹⁰⁵⁰	
	3750	Şu göz kim mihrden olmağ diler dūr	Güneşten uzak olmak isteyen göz nur çeşmesi olsa bile kör olsun.
		Şoğulsun ger olursa çeşme-i nūr	
V	3751	Ne dil kim hizmetüñden hicret ister	Hizmetinden ayrılmak isteyen gönül, ud ve amber olsa bile ateşte yansın.
116b		Oda yansun olursa ‘ūd u ‘anber ¹⁰⁵¹	
	3752	Ne cān kim kaçā devlet efserinden ¹⁰⁵²	Mutluluk tacından kaçan kişinin sıkıntısı başından asla gitmesin.
		Şudā‘ı gitmesün hergiz serinden	
	3753	Bu deñlü var ki iy şāh-ı himāyet	Ey koruyucu şah! Şu kadar ki ben de itaat ikramında bulunayım.
		İdem ben daḥi ikrām-ı ri‘āyet ¹⁰⁵³	
	3754	Ki şol meh-pāre kim Şahbādur adı	Adı Sahba (kadeh) olan şu ay parçasının huyu da yüzü gibi sade ve saftır.
		Cemāli gibi şāfidür nihādı	
	3755	Bu dergehden bir ādem birle iy şāh ¹⁰⁵⁴	Ey şah! Bu dergāhtan bir adamla yoldaş ve ayaktaş olup...
		Hemīn sā‘āt olup hem-pā vü hem-rāh	
	3756	Varup tekrār o māzer hizmetine	tekrar buhurdan gibi ateş dolu olarak o annenin hizmetine varıp...
		O micmerveş pür-āzer hizmetine	
	3757	Diyüp ben ḥāk-i dilden ‘özr-i dil-keş ¹⁰⁵⁵	gönlü toprak olan benden gönül çekici özürler söyleyip, can açıcı güzel haberler getirsin.
		Getürsünler cevāb-ı cān-fezā hoş	
	3758	Ġamumdan olmasun cānı elem-senc	Canı gamımla elemelenmesin. Zira annenin kahrı eziyet ve sıkıntı verici olur.”
		Ki ḳahr-ı māzer olur mihnet ü renc	
	3759	Didi fi’l-ḥāl şeh varsun piyāle	Şah dedi ki: “Piyale hemen gelsin. Bu, o pınara dost olsun.”
		Ki bu yār olsa hoşdur ol zülāle	
	3760	O olup peyk-i revān ol iki bī-gam	O iki gam giderici (gamsız), akan elçi olup,

¹⁰⁵⁰ cüzām: cezā L S

¹⁰⁵¹ olursa: ger olur L K; ger ola B G V

¹⁰⁵² ne: şu B L K V

¹⁰⁵³ idem: idüp S L K V, G / ikrām u: ikrām-ı L K V

¹⁰⁵⁴ dergehden: dergeh B

¹⁰⁵⁵ diyüp ben: diyüben L K / getürsünler: getürsün bir B L K G V

- Getürdiler icāzet mührin ol dem
 3761 Görüp ol ruḥṣatı bezm ehli yandı¹⁰⁵⁶
 Göñüller ḥāba varmışken uyandı
 3762 Yine mey bezmin ābād eylediler
 Sürūd-ı ʿıyṣa bünyād eylediler
 3763 Yana muṭrıblar urdı çenge çengi
 Girü inletdiler yir yir dü hengi
 S116a 3764 Yine ʿüduñ dilin od eylediler¹⁰⁵⁷
 Girü eflāki pür-dūd eylediler
 3765 Çü bu āvāzeler iriṣdi çarḥa
 Olup Nāhīd serḥoş girdi çarḥa
 3766 Getürdi vecde Keyvāni bu ḥālet¹⁰⁵⁸
 Dili eflāküñ oldı pür maḳālet
 3767 Sehī ḳadler ṭurup raḳş urdı çālāk¹⁰⁵⁹
 Gül-i ter gibi oldı yaḳalar çāk
 V 3768 Dimāğ-ı rūḥı bū-yı mey ter itdi
 117a Ruḥ-ı ḥübāni laʿl-ı aḥmer itdi
 3769 Ayağ üstinde her serv-i semen-ber
 Elinde lāle vü gül gibi sāğar
 3770 Güleler kec kırup nāz eyleridi
 Niyāz-efzā ğazeller söyleridi¹⁰⁶⁰
 3771 Çü buldı devr-i mey āḫir teselstül
 Ḥired mülkine ʿarz itdi tezelzül
 3772 Kenār-ı rūd-ı dīl-cū nağme-i ʿūd¹⁰⁶¹
 Ğubār-ı vahşet itdi cāna bedrūd
 3773 Nażar cāsus olup ğammāz ğamze
 İdüp ḳaşlar işāret remz u ğamze
 3774 Degül ancaḳ ḥayāl-i çeşm ü ebrü¹⁰⁶²
 Zebān-ı ḥāl olup her müy pür gü
 3775 Füsünü yār idüp efsāneyile
 Göñülden başladılar ḳāl ü ḳīle
 3776 Alup yanına her cān hemserini
 Söz açup ʿarza ḳıldı gevherini
 3777 Çü ğamdan oldı diller kāseveş püş¹⁰⁶³
 Tolu ḳaldurdu baş baş her lebi nüş
 3778 Göneldi ğamlar ü geldi şafālar
 Olundı cān u dilden merḥabālar
 3779 Buyurdu şāh kim her bir füsün-sāz
 Disünler nükteler dilden açup rāz
- o anda izin mührünü götürdüler.
 Meclistekiler o izni görünce yandı, gönüller
 uykudayken uyandı.
 Şarap meclisini tekrar kurdular, eğlenme
 şarkılarının temelini attılar (okudular).
 Çalgıcılar tekrar çenge el vurdular. Yeniden
 yer yer iki ağırlığı inlettiler.
 Udun gönlünü yeniden ateşe verdiler.
 Gökleri tekrar dumana buladılar.
 Bu sesler göğe ulaşınca, Venüs sarhoş olup
 göğe girdi.
 Bu hal Satürn'ü coşturdu. Göğlerin dili
 sözle doldu.
 Fidan boylular hemen kalkıp raks ettiler.
 Yaralar taze gül gibi parçalandı.
 Şarap kokusu camın şuurunu tazelandirdi.
 Güzellerin yüzünü kızıl yakuta çevirdi.
 Her yasemin göğüslü servi, elinde lale ve
 gül gibi kadehle ayakta bekliyor(du).
 Saçlar kıvrılıp naz ederdi. Yalvarışı artıran
 gazeller söyler(ler)di
 Şarab kadehinin dönüş zincirlemesi son
 bulunca, akıl ülkesine sallantılar sundu.
 Ud nağmesi, gönül arayan ırmak
 kenarı(ydı). Şaşkınlık tozu cana esenlik
 verdi.
 Kaşlar yan bakışı ve kapalı anlatımı işaret
 etti. Bakışlar casus oldu, gamze jurnalci.
 Sadece kaş ve gözün hayali değil, her kıl,
 hal diliyle konuşur.
 Büyüyü efsaneyle dost edip, gönülden
 dedikoduya başladılar.
 Herkes arkadaşını yanına alıp, söz açarak
 incilerini saçtı.
 Gönüller gamdan dolayı kase gibi örtündü
 ve her dudak öpen karşılıklı kadeh kaldırdı.
 Gamlar gitti zevkler geldi. Can u gönülden
 selamlaşıldı.
 Şah her bir (söz) büyücüsünün sırlar açıp,
 gönülden nükteler söylemelerini istedi.

¹⁰⁵⁶ ol ruḥṣatı: bu ḥāletı B

¹⁰⁵⁷ eylediler: eyleyeler L / derd: dūd L K

¹⁰⁵⁸ vecde: çarḥa G

¹⁰⁵⁹ ḳadler: dürler B

¹⁰⁶⁰ efzā :āsā B

¹⁰⁶¹ rūd-ı: rūd u K

¹⁰⁶² ḥayāl-i: ḥayāli G / müy-ı pür gü: her bir ser-i mü G

¹⁰⁶³ veş: - L K

	3780	İdinsün her melek bir hürîyi yâr Olunsun perdedârlıklar perîvâr	Her melek bir huriyi yar edinip, peri gibi perdecilik etsin.
S	3781	Bu dem her rāza kim ola işâret	Her bir sırâ işaret edilen bu anda her türlü
116b		Çamu maqbûldür olunsun beşâret	müjde kabul edilir.
	3782	Şu gün kim vire maqşûdum baña el Kılam ol cān u diller ‘uqdesin hâl	İsteğimin bana el verdiği şu gün canların ve gönüllerin düğümlerini çözeyim.
	3783	Çün olam cāna cān cānāneyile Şekerler nüş idem peymāneyile	Sevgiliyle cana can olup, kadehle şekerler içeyim.
	3784	Bu demden bilüñüz peymānum olsun O yüzden şad-hezâr ihsānum olsun	Biliniz (ki) şimdiden yeminim olsun. Bu yüzden binlerce ihsanım olsun.
V	3785	Çü şāhenshden oldı bu havāle	Şahtan bu gönderi olunca her kişi hemen o
117b		Hemāndem geldi her cān kıl ü kâle	anda söze (dedikoduya) başladı.

**TA‘ARRUZ-NÜMÜDEN-İ
PERVĀNE-İ PÜR-SÜZ BE MİHR-İ
ŞEM‘-İ MEH-RUHSĀR VE DİL-
FİRŪZ-I MEŞELHĀ-YI DİL-ĀVİZ Ü
NÜKTEHĀ-YI MUĞABBET-ENGİZ***

(GÖNLÜ) YANIK PERVANE’NİN AY YÜZLÜ ŞEM’İN AŞKINA KARŞI TAARRUZ GÖSTERMESİ VE GÖNULDE ASILI ÖRNEKLEMELER VE SOHBET YARATAN NÜKTELERİN GÖNUL AYDINLATMASI

	3786	Didi Pervāne ben zār u siyeh-rūz Olurken kendü sevdām ile pür-süz	Pervane dedi ki: İniltili ve kara bahtlı olan ben, kendi sevdamla yanarken...
	3787	Çokundı çeşmüme bir şem‘-i rüşen ¹⁰⁶⁴ Ki itdüm âteş-i ‘ışkıını külhan	gözümde aşk ateşini gül bahçesi edindiğim parlak bir mum dokundu.

**EFRŪHTEN-İ CEMĀL-İ ŞEM‘-İ
MEHVEŞ EZ TA‘ARRUZ-I
PERVĀNE-İ Bİ-DİL Ü DEM-KEŞ****

**DERT ÇEKEN VE ÂŞIK
PERVANE’NİN SALDIRISINDAN AY
YÜZLÜ ŞEM’İN GÜZEL YÜZÜNÜ
YAKMASI**

	3788	Pes itdi Şem‘-i pür-tābende taqrîr Ki hüşnüm eyler iken māha ta‘zîr	Sonra çok parıltılı Şem’ konuştu ki güzelliğim ayı kusurlu kılarken...
	3789	Şalup cānum bir olmaz pîç ü tāba Çam-ı Pervāneden düşdüm hicāba	canımı olmayacak bir sıkıntıya salıp, Pervane’nin gamıyla mahçup oldum.

**TA‘ARRUZ-NÜMÜDEN-İ SER-BĀZ-I
SER-EFRĀZ BER-GİRİFTĀRİ-İ
DİLĀRĀM-I TANNĀZ U FŪSŪN-
SĀZ*****

**YİĞİT SEREFRAZ’IN BÜYÜCÜ VE
ALAYCI DİLĀRAM’IN
TUTKUNLUĞU ÜZERİNE SÖZDE
BASKIN OLMASI**

* pür-süz: siyeh-rūz B / meşelhā-yı dil-āviz ü nüktehā-yı muᖅabbet-engiz -L K V

* - İ / S116b B4a L134a K124b G59b V117b

G nüshası bu başlıktan sonra 112a’dan devam etmekte. Bu sayfanın üstünde ’56 adet yukarı bak karşılığı vardır. kaydı düşülmüştür.

¹⁰⁶⁴ çokundı: doçundı L K / itdüm: idündüm B // külhan: gülşen B L K V

* *bī-dil öB

** - İ / S116b B4a L134a K124b G59b V117a

* **nümüden: -B / ber: be V // tannāz u : -B

*** - İ / S116b B4a L134a K124a G112a V117a

- 3790 Didi ser-bāz bir bāz-ı Ser-efrāz
Hevā evcinde göstermişdi pervāz
- 3791 Hoş oyun oynadı hüsn-i Dil-ārām
Ki bir mansubeyile eyledi rām¹⁰⁶⁵
- CEVĀB-I DİLĀRĀM-I GÜL-ENDĀM
DER-HEVĀ-YI SER-BĀZ-I SERV-İ
ĦİRĀM***
- 3792 Dil-ārām itdi bir taqrīr-i ʿālī
Ki şanmışdum bugün meydānı hālī
- 3793 Şalup at u urup gâfletle şeh rūḥ
Beni māt itdi bir ser-bāz-ı ferruḥ
- S117a **GERDĪDEN-İ MÜHRE-İ SER-BĀZ U
NÜKTE-ENDĀZ BER-MİHR-İ
ZEYNĪ-İ NAQŞ-PERDĀZ U PÜR-
NĀZ****
- 3794 Didi gāltān olup ḥāk üzre Mühre¹⁰⁶⁶
Geçerken naqş-ı luʿbet-bāz-ı mihre
- 3795 Baña bir ṭurfe naqş oynadı Zeynī
Ki zār oldı dil ü cān kāʿbeteyni
- GİRİFTĀRĪ-İ DİL-İ ZEYNĪ-İ
FÜSUNGER DER-NAQŞ-I MÜHRE-İ
SİHR-GÜSTER*****
- V 3796 Didi Zeynī dil-i gerdūmı her-dem
118a Cemālüm naqşı kılmışken rübüdem
- 3797 İdüp bir naqş-ı dil-keş mühre gerdān Dil
ü cānile oldum zār u ḥayrān
- DEM-ZEDEN-İ SEHER-İ ŞAFĀ-
GÜSTER EZ MİHR-İ ZÜHRE-İ PÜR-
ŞÖHRE VÜ ENVER******
- Yiğit Serefraz dedi: “Bir şahin, hava
burcunda uçmuştu.
- Dilaram’ın güzelliği hoş bir oyun oynadı ki
bir oyunla galip geldi.”
- Dilaram, yüceden anlattı: “Bugün meydanın
boş olacağını sanmıştım.
- Kutlu bir yiğit, at gönderip gafletle yüz
vurarak beni mat etti.
- ÇOK NAZLI VE OYUN KURUCU
ZEYNİ’NİN SEVGİSİ ÜZERİNE
NÜKTECI VE YİĞİT MÜHRE’NİN
HALİNİN DEĞİŞMESİ**
- Dedi: “Yuvarlak pullar zeminde yuvarlanıp
aşk oyuncusunun oyununa geçerken...
- Zeyni bana yeni bir oyun oynadı ki gönül ve
canın iki kabesi inledi.”
- SİHİR YAYAN MÜHRE’NİN
OYUNUNDA BÜYÜCÜ ZEYNİ’NİN
GÖNLÜNÜN TUTULMASI**
- Zeyni dedi: “Yüzümün nakışı her zaman
feleğin gönlünü esir almışken...
- Mühre gönül çekici nakış (oyun) edince
gönlüden ve candan inleyip hayran oldum.”
- ÇOK NURLU VE ŞÖHRETLİ
ZÜHRE’NİN SEVGİSİNDEN ZEVLİ
SEHER’İN BAHSETMESİ**

¹⁰⁶⁵ rām: dām B G V

* B: Cevāb-ı dil-ārām-ı ṭannāz be-taʿarruz-ı ser-bāz

* -İ / S116b B4a L134b K124a G112a V117b

** ger dīden-i mühre-i ber-mihri Zeynī-i gam-pervāzB / nükte-endāz: -S

** -İ / S117a B4a L134b K124b G112a V117b

¹⁰⁶⁶ üzre: ile S / naqş-ı: naqşı V // luʿbet-bāz-ı mühre: ser-bāz-ı sipihre B (dizenin üstünde *luʿbet-bāz-ı mühre*)

*** B: giriftāri-i dil Zeynī der-naqş-ı hem-sere vü ser-bāz

*** -İ / S117a B4a L134b K124b G112a

**** B dem-zeden-i seher ez mihr-i zümre-i enver

**** -İ / S117a B4a L134b K124b G112b V118a

- 3798 Seher cânın idüp mihrile âteş
Bu yüzden düd-1 âhı oldı dem-keş
3799 Benem gerçi şafâ-yı cânla şöhre
Veli yaqdı derünüm ıışk-ı Zühre¹⁰⁶⁷

Seher canını güneşle ateşe yaktı. Bu yüzden ahının dumanı nefes çekti.

Gerçi can zevkiyle şöhretli olan benim ama Zühre'nin aşkı kalbimi yaktı.

SUHTEN-İ CÂN-I ZÜHRE-İ SEHER'İN BÜYÜLEYİCİ ZÜHRE'NİN CANININ YANMASI

- 3800 Pes itdi Zühre bu yüzden ser-âgâz
Olurken çarh âhengümle dem-sâz
3801 Seher bir resme kıldı ʿarz-ı şüret
Ki aldı Zührenüñ cânını hayret

Zühre de şöyle başladı: Felek ahengimle sırdaş olunca...

Seher bir şekilde yüzünü arz etti ki Zühre şaşakaldı.

Sevdâgerî-i Şâmî-i pür-sevdâ der-mihr-i Mehlikâ-yı şafâ-efzâ**

Zevk artıran Mehlika'nın sevgisindeki aşk dolu Şami'nin alışverişi (sevdalanması)

- 3802 Didi Şâmî hoş idüp keşf-i râzı
Ben iken mâh-ı hüsnüñ perde-sâzı
3803 Vücüdüm eyleyüp bir meh-lika hâk
Bir efsün ile kıldı perdemî çâk

Şami sırrını açıp dedi ki: "Güzellik ayının perdecisi benken..."

bir ay yüzlü vücudumu toprak edip, bir büyüyle perdemî parçaladı.

KÜSÜF-I CÂN-I MEHLİKÂ-YI PÜR-ZİYÂ DER-GAM-I ŞAMÎ-İ MÜŞGİN-HEVÂ***

MİSK GİBİ ARZUSUYLA ŞAMİ'NİN GAMINDAKİ NURLU MEHLİKA'NIN CANININ HALELENMESİ

- S 3804 Eyitdi Mehlikâ bir kavlı-rüşen
117b 3805 Ki hüsnüm itmiş iken çarhı gülşen
Begenmezken çerâğ-ı şubh-ı bâmı
Dilüm pür eyledi sevdâ-yı Şâmî

Mehlika parlak bir söz söyledi: "Güzelliğim feleği gül bahçesi etmişken..."

sabah vaktinin kandilini beğenmezken, gönlüm Şami'nin sevdasıyla doldu.

HAYRÂNÎ-İ ʿANKÂ-YI ŞAHİB-İ NÂMÜS EZ-CİLVE-İ CEMÂL-İ TÂVÛS-I FELEK-EFSÛS****

FELEK BÜYÜLÜ TAVUS'UN GÜZELLİĞİNİN CİLVESİNE NAMUS SAHİBİ ANKA'NIN HAYRANLIĞI

- 3806 Dehân açup didi ʿankâ-yı pür-derd

Çok dertli Anka ağzını açıp dedi: "Dünyada kendimi tek fert sanırdım.

¹⁰⁶⁷ yaqdı: yaqdur L K

* B: Suhten-i zühre ez mihr-i sihir şafâ-güster

*-İ / S117a B4b L134b K124b G112b V118a

** şabâ-efzâ: -B / şabâ: şafâ L K

** -İ / S117a B4b L135a K125a G112b V118a

***B: Giriftârî-i meh-lika der-gam-ı der şâmî-i pür-sevdâ / cân: hâl V

*** -İ / S117a B4b L135a K125a G112b V118a

**** B: hayrâni-i ʿankâ ez cilve-i cemâli tāvus

**** -İ / S117b B4b L135a K125a G112b V118a

	Şanurdum ʿalem içre kendümi ferd 3807 Felekveş cilve-i ʿāvūsı gördüm Şalup hayrân dil ü cân terkin urdum	Felek gibi Tavus'un cilvesini gördüm, hayran kalıp gönülden ve candan geçtim.
V 118b	DER -MÂNDEĞİ-İ ʿĀVŪS-I RAʿNĀ DER-PERVĀZ-I HEVĀ-YI ʿANĶĀ-YI BĪ-HEM-TĀ*	EŞSİZ ANKA'NIN ARZUSUYLA UÇMAKTA OLAN GÜZEL TAVUS'UN KALAKALMASI
	3808 Çü ʿāvūs itdi söz bezminde cevlân Didi çarḥ idi cevlânümde hayrân	Tavus söz meclisinde dolaşip dedi: "Gezinmeme gök (bile) hayrandı.
	3809 Ururken hoş murādum üzre pervāz Şikār itdi beni ʿanĶā-yı ser-bāz	Güzel isteklerim üzerinde uçarken, korkusuz bir anka beni avladı.
	Āşüftegī-i Nesīm-i dil-guşā ez hevā-yı Nev-bahār-ı cân-fezā**	CANA CAN KATAN NEVBAHAR'IN ARZUSUNDAN GÖNÜL AÇICI NESİM'İN PERİŞANLIĞI
	3810 Nesīm idüp letāfet birle güftār Didi nāgāh iderken seyr-i gülzār	Nesim, nezaketle konuşup dedi: "Gül bahçesinde ansızın dolaşırken...
	3811 Esüp şevĶile bād-ı nev-bahārī Şamu yağmaya virdüm kār u bārī	İkbahar (Nevbahar) rüzgarı coşkuyla esip, bütün kazancı ve ürünü yağmaya verdi.
	SER-SEBZĪ-İ CĀN-I NEV-BAHĀR-I FELEK-ŞEMĀYİL EZ-DEM-İ NESİM-İ ŞAFĀ-EFZĀ-YI HURREM- DİL***	ŞEN GÖNLÜN KEYİFLENDİRİCİSİ NESİM'İN NEFESİNDEN FELEK TABİATLI NEVBAHAR'IN CANININ TAZELENMESİ
	3812 Ter olup Nev-bahār āb-ı şafādan Didi ġarĶ-ı ʿaraĶ olup hayādan	Nevbahar zevk suyundan ıslanıp, hayadan tere batarak dedi:
	3813 Çerāġ-ı çeşm iken nāz u naʿīme Şapıldum bir dem içinde Nesīme	"Naz ve bolluġa gözümü kandil etmişken, bir an için rüzgara (Nesim'e) kapıldım."
	PÜR-CŪŞ-ŞODEN-İ PİYĀLE-İ BĪ- NEVĀ EZ HURŪŞ-I-ŞAHBĀ-YI CĀN-FEZĀ****	CANA CAN KATAN SAHBA'NIN COŞKUSUNDAN ZAVALLI PİYALE'NİN BÜSBÜTÜN COŞMASI
	3814 Gelüp güftāre āḫir dem Piyāle Didi devr içre iken bī-ḫavāle ¹⁰⁶⁸	En son Piyale (kadeh), söze gelip dedi: "Zamanede sıkıntısızken..."
	3815 Bir āteş şaldı cānum içre şahbā Kī tutuşdum güneş gibi ser-ā-pā	Sahba canıma bir ateş düşürdü ki baştan ayaġa kadar güneş gibi tutuştum."

* rana: -B / bī-hem-tā: şahib-i nāmūs B

*-İ / S117b B4b L135a K125a G113a V118b

** B Āşüftegī-i nesīm-i ez hevā-yı nev-bahār / dil-guşā: müşk-bār G V // cân-fezā: hoş rüzgār V

** -İ / S117b B4b L135a K125a G113a V118b

* **B: Ser-sebzī-i nev-bahār ez dem nesīm-i müşk-bār

*** -İ / S117b B4b L135b K125b G113a V118b

**** -İ / S117b B4b L135b K125b G113a V118b

¹⁰⁶⁸ ḫavāle: nevāle: B L K G V

**RÜSVÂ-Yİ ŞAHBÂ-YI PERİVEŞ EZ
EFSÜN-I PİYÂLE-İ DEM-KEŞ***

- S118a 3816 Didi Şahbâ ben idüm gerçi pür-şür
Dem-i dil-berle idüm lik mestür¹⁰⁶⁹
3817 Beni rüsvâ-yı devr idüp piyâle
Bir elden gönlümü kim dirdi ala
3818 İdüp bu sözler ehl-i bezmi yağma
Zemînden çarha irişdi ‘alâlâ
V 3819 İdüp şâh u nigârîn âferîni
119a Muqarrer tutdılar ‘akd-i karîni

**DİL-EFRŪZÎ-İ RÂMİN DER MİHR-İ
CEMÂL-İ NİGÂRİN****

- 3820 Pes andan germ olup şâh-ı felek-râ
Didi bir şîr idüp âheng-i şahrâ
3821 Dilerdi ura şîr ü bebre pençe¹⁰⁷⁰
Yiridi bebr zorından şikence
3822 Dimezdi file peşşe gürge gürbe
Girürdi ejderile çarb u harbe
3823 İderken ‘âlemüñ şayd u şikârın
Alur dil-teşnelik şabr u qarârın
3824 Güneş gibi dil ü cânı tolup tâb¹⁰⁷¹
Diler kim teşne cânın ide sîrâb
3825 Şalar bir nehr-i dil-cû üzre cânı
Ki taşşıl ide ‘ömr-i câvidânı
3826 Görür kim bir gazâl-ı mâh-simâ
Ten-i sîmînin itmiş garğa-i mâ
3827 Olup ol mâha menzil burc âbı
Gazâl-ı mihre şalmış ferr ü tâbı
3828 Şunuñ cânını kılmış ruhları od
Ol âteş üzre olmuş saçları dūd
3829 ‘Atış def‘ine kaçd eylerken ol şîr
Yağup cânın bu âhū itdi naḥçîr¹⁰⁷²
3830 Çeküp zencîre saçı bende kıldı
Gözi bir tîr urup efgende kıldı

**DEM ÇEKEN PİYÂLE’NİN
BÜYÜSÜNDE PERİ GİBİ
SAHBA’NIN MAHÇUP OLMASI**

- Sahba (şarap), dedi: “Ben çok kavga etsem
de güzelin beraberliğiyle saklıydım.
Piyale (kadeh) beni devrin rezili edip,
gönlümü bir elden almak isterdi.”
Bu sözler meclistikeleri yağmalayıp, gürültü
yerden göğe ulaştı.
Şah ve sevgilisi övgüde bulunup, yakınlık
sözünü tuttular.

**SEVGİLİNİN YÜZÜNÜN
SEVGİSİNDEKİ RAMİN’İN GÖNÜL
AYDINLIĞI**

- Felek düşünceli şah bundan sonra
hararetlenip dedi: “Bir aslan çöle uygun
olarak...
aslan ve kaplana pençe atmak isterdi.
Kaplan (onun) elinden işkenceye uğradı.
File sivrisinek, kurda kedi demezdi. Ejderle
kapıştırdı.
Alemin avını ederken gönül susuzluğu
sabrımı ve iradesini alırdı.
Gönlü ve canı güneş gibi sıcaklaşıp, susuz
canını suya kandırmak ister.
Canını sonsuz ömrü elde etmek için gönül
çekici bir nehre yönlendirir.
Gümüş bedeni suya girmiş ay yüzlü bir
ceylan görür.
O ay yüzlüye su, burç olmuş. Güneş (gibi)
ceylanlara ısı ve ışık salmış.
Yanakları suyun canını ateşe vermiş. Saçları
o ateşin üzerinde dumana dönmüş.
O aslan, susuzluğunu gidermek isterken, bu
ceylan, canını yakıp esir etti.
Saçı, (aslanı) zincire çekip esir etti. Gözü
bir ok vurup yaraladı.

*-İ / S118a B4b L135b K125b G113a V118b

¹⁰⁶⁹ dil: -B G

** hem-ser: mihr G

** -İ / S118a B4b L135b K125b 113a V119a

¹⁰⁷⁰ bebre: çarha B L K G V / zorından: rüzından L K

¹⁰⁷¹ tolup: tutup K / ide: ola B

¹⁰⁷² bu: bir L K

S118	3831	Ol āhū bendesin itmezse taḥrīr	O ceylan, esirini azad etmezse nerde
b		Çe Rāmīn şevketi çe şīr-i taşvīr	Ramin'in büyüklüğü nerde aslanın tasviri?
	3832	Olursa rām ol āhū-yı pūr-efsūn	O büyü dolu ceylan boyun eğerse, felek
		Esīrüm ola ejderhā-yı gerdūn ¹⁰⁷³	ejderhası esirim olsun.
Süz u güdāz-ı nigārīn ez şem'-i ḥüsn-i Rāmīn*			Ramin'in güzel mumundan sevgilinin yanıp yakılması
	3833	Çü nevbet dil-ber-i ṭannāze irdi	Sıra nazlı dilbere geldiğinde, sözün
		Sūḥān devri füsūn ü nāze irdi	dolaşımı büyü ve naza erdi.
V119	3834	Olup ebr-i ḥayādan gül gibi ter	Haya bulutundan gül gibi terleyip, meclise
b		Dilinden yağdurup bezm içre sükker	dilinden şekerler yağdırdı.
	3835	Eyitdi bir hümā idüp zuhūrı	Bir hüma kuşu ortaya çıkıp, feleğe güneş
		Güneş gibi virürdi dehre nūrı	gibi nur verirdi.
	3836	Şafā evcinde hoş-pervāz iderdi	Zevk burcunda (makamında) güzelce
		Görüp şahinleri şehnaz iderdi	uçardı. Şahinleri görüp şehnaz ederdi.
	3837	Ne bir dāneyile anı kıldılar dām	Ne bir taneyle onu avlayabildiler ne de
		Ne efsūnile bir kes eyledi rām	büyükyle bir kişi boyun eğdirdi.
	3838	Olup ardınca bāzān-ı şikārı	Av şahinleri ardına düştü. Bir kere (bile)
		Birinüñ düşmedi şaydına bāri	hiçbirinin avına düşmedi.
	3839	Murād idindi serdārān-ı kişver	Ülkenin komutanları gölgesinden nurlar ve
		Alalar sāyesinden nūr u ferler ¹⁰⁷⁴	ışıklar almayı istediler.
	3840	Serine kimsenüñ şalması sāye	Kimsenin başına gölge salmadı. Evet!
		Belī el mi irer mihr ü semāye	Güneşe ve göğe el yetişebilir mi?
	3841	Velī sihr ile bir şah-ı füsūn-sāz	Fakat büyü bir şah, o hüma bu şekilde
		İderken ol hümā bu resme pervāz	uçarken, bir büyüyle...
	3842	Giriftār-ı kafes kıldı idüp şayd	(hümayı) avlayıp kafese kapattı. Alıp
		Alup kaşırına geldi eyleyüp kayd ¹⁰⁷⁵	köşküne getirerek bağladı.
	3843	Dilini çeşmi gibi hasta kıldı	Gönlünü gözü gibi hasta edip, siyah saç
		Siyeh zülfi gibi dem-beste kıldı	gibi bağladı.
	3844	Olursa iltifāt-ı şehle manzūr	O ay yüzlü, şahın iltifatıyla beğenilirse,
		Virür āfāka ol meh gün gibi nūr	ufuklara güneş gibi nur verir.
	3845	Şeref virmezse mihr-i şah ol āye ¹⁰⁷⁶	Şahın sevgisi o aya şeref vermezse o
		Ola bī-māye ol mānend-i sāye	mayasız, gölge gibi olsun.
S119a	3846	Tamām itdi çün ol āfet kelāmı	O afet (gibi güzel), sözünü bitirince herkesi
		Getürdi cūşa cāndan ḥās u cāmı	candan coşturdu.
	3847	Şeh itdi yakasın dāmāne dek çāk	Şah yakasını eteğine kadar yırtıp, ahıyla bu
		Bir āh itdi ki yandı bu nüh-eflāk ¹⁰⁷⁷	dokuz göğü yaktı.
	3848	Bunı yād itdi kim aḥvāl-i gerdūn	Feleğin hâlinin bir anda bin kez değiştiğini
		Olur bir demde yüz bin kez diğēr-gūn	anımsadı.
	3849	Çerāğ-āyīn düşüp süz u güdāze	Mum gibi yanıp yakılıp, içten ah edip
			yakarmaya başladı.

¹⁰⁷³ ola: olur V

* -İ / S118b B5a L136a K126a G114a V119a

¹⁰⁷⁴ alalar: ki alalar B S G V / u: S B G V

¹⁰⁷⁵ eyleyüp: eyledi B

¹⁰⁷⁶ şah: şeh L K

¹⁰⁷⁷ bu nüh : cān-ı B L K G V

- V120 3850 Deründan başladı āh u niyāze
a Dir idi epsem iy şeb tur kerem kııl
Yeter bağrum seher havfile dem kııl
- 3851 Nefes tut urmağıl iy subh-dem dem
Ki eyler bağrumı bu dem demüñ dem
- 3852 Ses itme iy horüs-ı şubhgāhi
Şafā vaqtidür it cāndan nigāhi¹⁰⁷⁸
- 3853 Degüldür iy müezzın vaqt-i temcīd
İrişmez bu şebüñ kadrine biñ ٢d
- 3854 Sitārem tāli^c olmışdur bu gice
Yüri kal iy güneş bir pāre gice
- 3855 Nedür bu sür^catüñ gerdişde iy çarḥ
Teenni hoş durur her işde iy çarḥ
- 3856 İdüp mestāne her yaña nigāhi
Felekler burcına iltürdi āhi
- 3857 Çeküp mānend-i şem^c āteş zebāne
Dir idi cān u dilden yāne yāne
- 3858 Niçün sākı bu dem bed-hülüg eyler
Şürāhiveş delükanlılıg eyler
- 3859 Tolu bābında taşır itmesün hiç
Pey-ā-pey devri teḥḥir itmesün hiç
- 3860 İderken şāh bu yüzden niyāzi¹⁰⁷⁹
Muḥālif kııldı çarḥ āheng-i sāzi
- 3861 Seher ceyb-i ufukdan ser çıkardı
Yeñinden āteşin ḥançer çıkardı¹⁰⁸⁰
- 3862 Cihānuñ bağrumı pür-āzer itdi
Yaşup raḥtın şebüñ ḥākister itdi
- S 3863 Tur iy sākı getir cām-ı şabūhi
119b Ki bu miftāhdur cānuñ fütūhi¹⁰⁸¹
- 3864 Gel iy muḥrib nevāñi eylegil tüz
Ki eyler nāleler murğ-ı seher-ḥız
- Dilsiz bir şekilde derdi ki: Ey gece dur, kerem et. (Ey) gece bağrumı korkuyla kan et.
Ey sabah vakti! Nefesini tut ki bağrum bu an bağrumı kan eder, dem vurma.
Ey sabah horozu! Sesini çıkarma. Zevk vaktidir, candan bak.
Ey müezzin! İlahi söyleme vakti değildir. Bu gecenin gücüne / kadirine bin bayram yetişmez.
Bu gece yıldızım doğmuştur. Ey güneş, yürü de bir parça gece kal.
Ey felek! Dönerkenki bu süratin nedir? Her işte temkinli olmak iyidir.
Sarhoşlar her yana bakıp, ahı gökler burcuna ulaştırırlardı.
Diline mum gibi ateşleri çekip, yürekten yana yana derdi:
“Saki! şimdi niçin kötü huyluluk eder. Sürahi gibi delikanlılık eder.
Kadeh konusunda hiç kusur etmesin. Peş peşe (kadeh) dönüşü hiç ertelenmesin.
Şah böylece yakarırken felek, sazının ahengini aykırı çaldı.
Seher ufukların cebinden başını çıkardı. Yeninden ateşli hançerler çıkardı.
Cihanın bağrumı ateşle doldurdu. Gecenin gerecini yakıp küle döndürdü.
Ey saki! Kalk da şarap kadehini getir. Canı açan, bu anahtardır.
Ey müzisyen! Gel de sesini keskin kıl. Çünkü inleyişler kuşları erkenden kaldırır.

**BAHTEN-İ GÜY U ÇEVGÂN-I
VEYSE VÜ RÂMİN DER-MEYDÂN
U GİRİFTEN-İ RÂMİN-İ ĞAZÂL-I
GİRİZENDE-RÂ BE-ḤAM-I
ÇEVGÂN-I ZERRİN VE BEND-
KERDEN-İ NİGÂRİN-İ BEBR-İ
DERENDE-RÂ BE-MİYÂN-BEND-İ
KEMEND-ÂYİN***

**VEYSE VE RAMİN'İN MEYDANDA
GUY U ÇEVGAN OYNAMASI,
RAMİN'İN KAÇAN BİR CEYLANI
ALTIN ÇEVGANININ KIVRIMLI
UCUYLA YAKALAMASI VE
SEVGİLİNİN (VEYSE'NİN) YIRTICI
KAPLANI KEMENT GİBİ
KUŞAĞIYLA BAĞLAMASI.**

¹⁰⁷⁸ şafā vaqtidür it cāndan nigāhi: şafā evkātıdır kılgıl nigāhi B

¹⁰⁷⁹ şāh: şeh S / niyāzi: süz u sāzi S

¹⁰⁸⁰ yeñinden: bilinden L K

¹⁰⁸¹ bu: - L K / miftāhdur : miftāhdıdurur K

* Rāmın: - L K / miyān: meydān S

* -İ / S119b B5b L137b K127b G115a V120a

V 120b	3865 Çü tıtdı şehsüvār-ı şubḥ meydān Güneş topına gerdün urdı çevgān 3866 Didi bu güy-ı zerdür dehre kāfi ¹⁰⁸² Hezārān güy-ı sīmi itdi maḥfi 3867 Degül çün güy u çevgān mūhre-bāzī Kılur meydān için merdāne sāzi ¹⁰⁸³ 3868 Tıttup yaʿni emīr-i rūza meydān Virür destine zerden güy ü çevgān 3869 Çü Rāmīn gördi āsār-ı sehergāh Zuhūr itdi seherveş eyledi āh 3870 Çeküp birkaç kadeḥ cām-ı şabūḥı Kılup hoş tāze ve ter kalb ü rūḥı	Sabah süvarisi meydana girince, felek güneş topuna çevgan (değnek) vurdu. Dedi: “Bu, binlerce gümüş topu gizleyen feleğe yetecek altın toptur. Top ve değnek mührebaz (hokkabaz) olmadığından, meydanı mert oyunu tutar. Yani meydan gündüz işini tutup, eline altından top ve değnek verir. Ramin seher vaktinin eserlerini görünce ortaya çıkıp seher gibi ah etti. Birkaç kadeh şarap içip, kalbini ve ruhunu hoş ve taze kıldı.
	Şehsüvārī-kerden der-şıfat-ı raḥş-ı tayyār ü fārisī nūmūden der-midḥat-ı esb-i reh-vār*	Rahvar ve uçan atın övgü dolu tasvirinde biniciliğin gösterilmesi ve yapılması
S120a	3871 Buyurdı çekdiler dildāre bir raḥş Ki seyri mihr ü māh gibi şafā-baḥş 3872 Kaçan kim dest ü pāyı salsa çevgān Virürdü çarḥı güy-ı mihre meydān 3873 Muḥīṭ ü merkezi mānend-i pergār ¹⁰⁸⁵ Kılurdı zīr-i pā hengām-ı reftār 3874 Segirdüp kılsa gerdün gibi āheng Koridi sāyesin bir niçe ferseng 3875 Eger fāris ʿinānın itse irsāl Bulurdı menzil-i ʿuqbāyı derhāl 3876 Sırışk-i ğam gibi gül-gün u hoş-rev Yanında sāyedür Şebdīz-i Hüsrev 3877 Şu gibi itse ʿazm-i rāh-ı pūr-gerd Tozın görmezdi gerdün-ı cihān-gerd ¹⁰⁸⁶ 3878 Felek-san ʿarz-ı cevlān itse dehre Dönerdi noḫta-i mevḥūm üzre 3879 Licām ü zīn ser-ā-tā-pā mücevher Şanasın raḥş-ı gerdündür pūr-aḫter	Emriyle sevgiliye, seyretmesi ay ve güneş gibi sefalar bahşeden bir at getirdiler. Ne zaman elini ve ayağını değneğe götürse feleği güneş topuna meydan (olarak) verirdi. Yürüdüğü zaman merkezi ve etrafı pergel gibi ayak altı ederdi. Koşup felek gibi ahenk etse, gölgesini fersah fersah (arkasında) bırakırdı. Eğer at, dizginleri bırakılsa hemen öte alem menziline varırdı. Gam gözyaşları gibi gül renkli ve iyi gidişli. Hüsrev’in şebdizi, yanında gölgedir. Toz dolu yolda su gibi gitse cihanı döndüren felek, tozunu görmezdi Felek, dünyaya gidişini arz etse belirsizlik noktası üzerinde dönerdi. Dizgin ve eğer baştan ayağa kadar altın. Sanırsın ki yıldız dolu felek, atıdır.
	Reh-neverdī-i der-şıfat-ı ʿazm-i meydān ü cān-bāzī-i der-midḥat-ı güy u çevgān**	Guy u çevgan övgüsünde can oyunu ve oyun alanına gidilen yol gezintisinin

¹⁰⁸² bu: bir G¹⁰⁸³ için: çün L K

* -İ K / S119b L137b G115a V120b; Bu ve sonraki başlık B nüshasında 17 beyit aşağıda “Şıfat-ı raḥşan tayyār u midhat-ı esb-i rehvar sūhan-güzārî vü kıssa-rānî der-meydān bā-vaşşāf u aḫvāl-i güy u çevgān” şeklinde başlıklandırılmıştır.

¹⁰⁸⁵ ü: -K¹⁰⁸⁶ gerdün-ı: gerdūnı L

	3880	Didi iy serv-i nāz ravza-i cān Ki hüsniündür çerāğ-ı bāğ u bustān	(Ramin) dedi: “Ey naz servisi, can bahçesi! Güzelliğin, bahçelerin kandilidir.
V121	3881	Bu sa‘at kim çerāğ-ı mihr yandı Siyeh şālî şebüñ altuna bandı	Güneş kandilinin yandığı bu saatte, gecenin siyah şalı altına büründü.
a	3882	Güneş zer topunu meydāne şaldı Kılup çevgān şu‘ā‘ın cāne şaldı	Güneş altın topunu meydana iletti. Değnek ışıklanıp (ışığı) cana gönderdi.
	3883	Şaçun çevgān durur çün gābgabuñ tob Kılalum bizde meydān ‘azmini hūb	Şaçın değnek, çenen top gibidir. Biz de meydanda güzelce yürüelim.
	3884	Bu meh-rūlar dil ü cān oynasunlar Ki ya‘ni gūy ü çevgān oynasunlar	Bu ay yüzlüler gönül ve can oynasınlar. Yani guy u çevgan (polo) oynasınlar.
	3885	Felek kim dün gün oynar gūy u çevgān Kılur yüz bin seri bir demde gālṭān	Felek her zaman guy u çevgan oynadığından bir anda yüz bin başı yuvarlar.
	3886	Çü bir gün kıddümüz çevgān idiser Serümüz gūyveş gerdān idiser	Bir gün boyumuzu çevgan edecek, başımızı top gibi döndürecek.
	3887	Bu dem fırsat bulurken alalum kām Kimüñ ma‘lūmıdur nolur ser-encām	Şimdi fırsat varken zevk alalım. Son durumumuzun ne olacağını kim bilir?
	3888	Murādın bildi çün şāhuñ nigārın Dil ü cāndan virüp yağmaya vārın	Sevgilisi şahın isteğini bilince bütün her şeyini içtenlikle yağma ettirdi.
	3889	Didi ber-çeşm añup çevgānleyin ser Yoluñda gūy-ı cān oynansa der-ḥ‘er	Değnek gibi baş anarak dedi ki: Göz üstüne, yolunda can topu oynansa yakışır.
	3890	Cihānuñ ‘arşası meydānuñ olsun Felek gū māh-ı nev çevgānuñ olsun	Dünya arsası meydanın olsun. Felek top, yeni ay değneğin olsun.
	3891	Semend-i devlet olup zīr-i rānuñ ¹⁰⁸⁷ Şeref çevgānı olsun hem-‘inānuñ	Devlet atı, sürdüğün; şeref çevganı yol arkadaşın olsun.
	3892	Çalup çevgān-ı tīrūñ rūz-ı meydān ¹⁰⁸⁸ Ser-i a‘dāyı kılsun gūy-ı gerdān	Gündüz meydanında kılıç değneğini çalıp, düşmanların başını dönen top etsin.
	3893	Turup ol dem yirinden ol şabā-ḥīz Libāsın geydi kat kat gül gibi tīz	O rüzgar süratli o anda yerinden kalkıp hemen gül gibi kat kat elbisesini giydi.
S20b	3894	Virüp çevgānı şāma topı aya ¹⁰⁸⁹ Süvār oldu hemān ol bād-pāya	Değneği akşama topu aya verip, hemen o rüzgar ayaklıya bindi.
	3895	Şan itdi berķ urup hūrşīd-i raḥşān Sürüp raḥşın ufukdan ‘azm-i meydān	Sanırsın ki parlak güneş, şimşek çakıp, atını ufuktan meydana sürdü.
	3896	Cihān içine şaldı hüsni ḥayret Sipihruñ yaqdı cānın nār-ı ğayret ¹⁰⁹⁰	Güzelliği herkese şaşkınlık verdi. Kıskançlık ateşi feleğin canını yaktı.
	3897	Zeneḥdānı meh-āsā gūy-ı sīmīn İdinmiş şavlecānın nāfe-i çīn	Çenesi ay gibi gümüş (bir) top. Değneğini Çin nafesi (miski) edinmiş.
V121	3898	Ḥam-ı ğīsūları döşinde çevgān Dil ü cān gūyvār öñince gerdān ¹⁰⁹¹	Saçlarının kıvrımı omuzunda çevgan (değnek)dır. Gönül ve can, önünde top gibi döner.
b			

** -İ B / S120a L138a K128a G115b V120b

¹⁰⁸⁷ semend-i: semend ü L

¹⁰⁸⁸ tiğüñ: tīrūñ : S

¹⁰⁸⁹ İ nüshası bu beyitten itibaren devam etmekte. / hemān: hemīn B L K G V

¹⁰⁹⁰ ğayret: ḥasret İ

¹⁰⁹¹ dil ü cān: ḥalāyık İ B V (B’de her iki ifade de yazılmış) G / öñince: ardınca İ

- 3899 Şikest itmiş saçı çevgāni aya
İrürmüş hüsnî topunu semāya
- 3900 Meger kim ʿurvedür ol zülf-i çevgān
Ki dillerdür aña guy-ı girībān
- 3901 Urup çevgān gibi ser pāy-ı şāha
Yöneldi güy-ı gerdān gibi rāha
- 3902 İdüp yanınca şeh ahını çevgān¹⁰⁹²
Kılurdu eşkini pür güy-ı gerdān
- 3903 Melek-ḥu kulları şāh-ı zamānuñ
Perī-rū kızları cān-ı cihānuñ
- 3904 Düzüp şaflar pes ü pīş ü çep ü rāst
Hezārān ziyetile bī-kem ü kāst
- 3905 Yüz urup ʿazm-i meydān eylediler
Dil ü cān güy u çevgān eylediler
- 3906 İricek merkez-i meydāna şultān
Getürdiler buyurdu güy u çevgān
- 3907 Muraşşāʿ şöyle her güy-ı müdevver
Görenler dīr budur çarḥ-ı pür-aḥter
- 3908 Meh-i nev gibi zerden cümle çevgān
Ki mişlin görmemiş gerdūn-ı gerdān
- 3909 Bunı kaşd eylemiş ol şāh-ı devrān
Kaçan kim ide mehveş ʿazm-i meydān
- S121a 3910 Gelüp ortaya her güy urıcaḥ ser
Yiye çün dest-i çevgāndan silīler
- 3911 Şaçılıp encüm-āyīn ol cevāhir
Ala andan gedālar ḥazz-ı vāfir
- 3912 İşāret eyledi pes şāh-ı ʿālem
Mukābil iki şaf oldılar ol dem
- 3913 Anuñ ser-leşkeri ḥurşīd-i raḥşān
Sipehsālārı bunuñ māh-ı tābān
- V 3914 Bu ister қаpa yirden güy-ı māhı
122a O şalmış çarḥa dek çevgān-ı şāhı
- 3915 Birisi māhı çevgānına almış
Biri çevgānı ḥurşīd üzre şalmış
- 3916 Biri zülfine kılmış dilleri ṭob
Biri oynar saʿadet ṭopunu ḥüb
- 3917 Anuñ ʿazmī felek ṭopı gibi tīz
Bunuñ çevgānı māh-āsā dilāvīz
- 3918 Depüp meydāne her bir şehsüvār at
Kılup bāzīde ḥurşīd ü mehi māt
- 3919 Biraz kim güy u çevgān oynadılar
Koyup ortaya ser cān oynadılar
- 3920 İrüp geh қаpdılar ṭopı hevādan
Urup aşurdılar gāhi semādan
- 3921 Gelüp yanına şāhuñ māh-ı ʿālem¹⁰⁹³
- Saçının deĝneĝi ayı kırmış. Güzellik topunu göĝe ulaştırmış.
- O saç deĝneĝi, sanki bir kulptur ki gönüller (de) onun topunun yakasıdır.
- Şahın ayaĝına çevgan gibi baş vurup, dönen top gibi yola koyuldu.
- Şah, yanında ahını çevgan edip, gözyaşını dönen top gibi dolu dolu ederdi.
- Zamane şahının melek huylu kulları, peri yüzlü kızları...
- önüne ardına sağına ve soluna saflar dizdiler. Binlerce eksiksiz ve noksansız bezekle...
- baş eğip meydana yürüdüler. Gönül ve can guy u çevgan (polo) oynadılar.
- Sultan, meydanın ortasına varınca emretti ve bir deĝnek ve top getirdiler.
- Her dönen top öyle süslü ki görenler yıldız dolu gök budur, derler.
- Bütün deĝnekler dönen göklerin, benzerini görmedikleri yeni ay gibi altındandı.
- Zamanın şahı bunu kastetmiş: Ne zaman ki ay gibi meydana yürüse...
- her top ortaya gelip baş vurunca, deĝneĝin elinden tokatlar yer.
- O cevherler yıldızlar gibi saçılır, köleler ondan bol bol haz alınırlar.
- Sonra alemin şahı işaret etti. o anda karşılıklı iki saf oldular.
- Onun askerinin başı parlak bir güneş, bunun askerinin kumandanı parlayan aydır.
- Bu, yerden ay gibi topu kapmak ister, o şahın deĝneĝini göĝe kadar göndermiş.
- Birisi ayı deĝneĝinin ucuna almış. Birisi deĝneĝini güneşe ulaştırmış.
- Birisi gönülleri saçına top etmiş, diĝeri mutluluk topunu güzel oynar.
- O, felek topu gibi hızlı gider. Bunun deĝneĝi gönüle ay gibi asılmış.
- Her bir süvari meydanda at oynatıp, güneşi ve ayı oyunuyla mat etmiş.
- Bir müddet guy u çevgan oynadılar. Ortaya baş ve can koyarak oynadılar.
- Bazen varıp topu havadan kaptılar. Bazen de göklerden aşurdılar.
- Alemin ayı şahın yanına gelip, hizmette boyunu çevgan gibi bükerek...

¹⁰⁹² ahını: ayını İ

	İdüp çevgānleyin h̄idmetde k̄ad h̄am	
3922	Didi luṭfile iy ūltān-ı kiūver ¹⁰⁹⁴	lutufla dedi: Ey ūlkenin ūahı! Bu baū ayağında top olmak ister.
	Diler kim gūy ola pāyuñda bu ser	
3923	Güneū ruḫsāruña ‘arz idemez gū	Güneū, yanağına top sunamaz. Bu kaū hilalin değneğini kırar.
	Hilālūñ ūavlecānın ūır bu ebrū	
3924	ūaçuñuñ her kılı bir ūavlecāndur ¹⁰⁹⁵	ūaçının her kılı bir değnektir. İsteddiği gönül değıl, can topudur.
	Murādı dil degüldür gūy-ı cāndur	
3925	Bedi ^c olmaya iy gün yüzlü māhum	Ey benzeri olmayan güneū yüzlü ayım! Yanında özrüm ahımdır.
	Ki āhumdur yanuñda ‘özr- h̄āhum	
S121	Virüp meydānda mehveū esbe tāzı ¹⁰⁹⁶	Meydanda ay gibi ata tazı verip, seninle bir an top oynasak...
b	Senūñle bir dem itsek gūy-bāzı	
	3927 Gümān yokdur k̄arın olsam sen aya ¹⁰⁹⁷	sen ay yüzlüye yakın olsam, ūüphe-siz topum güneū gibi göğe ulaūır.
	İriūür gün gibi topum semāya	
	3928 Yoluñda çün olam gūy gibi ser-bāz	Yolunda top gibi baū oynatınca, o anda boynumu değnek gibi dik tutayım.
	Kılam çevgānveū ol dem gerden-efrāz	
	3929 Ne yaña eyleseñ gū gibi irūād	Hangi tarafa top gibi yol göstersen, baūımın üzerinde mutlu ve sevinçli olarak gezdireyim.
	Segirdem baūum üzre h̄urrem ü ūād	
V	3930 Didi dilber ki iy sultān-ı devrān	Dilber (Veyse) dedi ki: “Ey devrin sultanı! Güneū sana top, ay çevgan (değnek) sunar.
122b	Saña ūunar güneū gūy māh çevgān	
	3931 Serūñden gitmesün iklīl-i ūāhī	ūahlık tacı baūından gitmesin. Bugün topun, ay çevganını kırsın.
	ūısun topuñ bugün çevgān-ı māhı	
	3932 İriürse cāna yüz biñ d̄arb-ı destūñ	Canıma elinin yüz bin darbesi ulaūsa, kırman beni top gibi döndürmez.
	Beni gūy gibi döndermez ūikestūñ	
	3933 Nedür bir h̄izmet için bu k̄adar gūy	Bir hizmet için bu kadar top nedir? Kim huzurundan top gibi yüz döndürür?
	Tapuñdan gūy gibi kim dönderür rūy ¹⁰⁹⁸	
	3934 Meh-i nevdür bugün destūñde çevgān	Değnek bugün elinde yeni aydır. Felek emrinde top gibi dönmetedir.
	Felekdür gūyveū emrūñde gerdān	
	3935 K̄aūuñ çevgānına kıldum dilüm gūy	Gönlümü kaūının çevganına top ettim. Ey ūahım, her ne emretsen yüz çevirmem.”
	Ne emr itseñ ūahā döndermezem rūy	
	3936 Didi vü ūundı bir çevgāna desti	Dedi ve bir çevgana el attı ki atıūı ay topuna ulaūtırdı.
	Ki gūy-ı māha irgürdi ūikesti	
	3937 Hemāndem raūūını meydāne sürdi	Hemen o anda atını meydana sürdü. Varıp çevganla bir kez topa vurdu.
	İriüp çevgānla bir kez gūyı urdı ¹⁰⁹⁹	
	3938 Aūırdı ‘arūa-i ūahn-ı felekden	Felek meydanının arsasından aūırdı. Melek ūlkesinden övgü ulaūtırdı.
	İriūdi āferin mülk-i melekden	
	3939 Görüp Rāmīn anı ūıçratdı atı	Ramin onu görüp yayı güçlü ok gibi atını ūıçratdı.
	ūol oğ gibi ki ola yāyı k̄atı ¹¹⁰⁰	
	3940 Hevādan irüp urdı ūöyle çevgān	Havadan ulaūıp öyle bir çevgan vurdu ki, dönen top, göğü dokuz dolandı.
	Toğuz tolandı çarhı gūy-ı gerdān	

¹⁰⁹³ ūāhuñ māh-ı ‘ālem: māhuñ ūāh-ı ‘ālem B L K

¹⁰⁹⁴ ūultān-ı kiūver : h̄üsn içre server İ B L K G V

¹⁰⁹⁵ beyit: -G

¹⁰⁹⁶ esbe: esb ü S

¹⁰⁹⁷ gümān yokdur: tereddüd yok B (her iki ifade de yazılmış.)

¹⁰⁹⁸ bir: bu S; -İ

¹⁰⁹⁹ gūyı: māhı S

¹¹⁰⁰ ki: -G

- 3941 Bu sürdü şarka vü ol çekdi ğarbā
Tolaşdı ğuy u çevgān đarb u ğarbe
S122a 3942 Güni ğüy ayı çevgān eylediler¹¹⁰¹
Sipihri deng ü ğayrān eylediler

Şıfat-ı ğubār-ı bād-peymā ender ‘inān-ı hevā*

- 3943 Bu seyr içinde iken ehl-i meydān
Ururken ol iki cān ğuya çevgān
3944 Ne gördiler ki bir toz ğopdı nāğāh
Ki andan sürmelendi dīde-i māh
V 3945 ‘Inān-ı çarğa dek peyveste oldu
123a Hevā evcinde ebr-i beste oldu
3946 Sütün-āsā bu tāk-ı lāciverde¹¹⁰²
Zemīnden çarğa irdi perde perde
3947 Çekilür ejdehādur şanki çarğa
Tutup evc-i hevāyı girdi çarğa
3948 Nedür dirken bu āşüb ü ‘alāmet
Ki peydā oldu āsār-ı kıyāmet
3949 Anı gördiler ol toz oldu kısmeyn
Açıldı ser-te-ser ğün gibi mābeyn

Şıfat-ı ğazāl-ı ğırızende-i cān mānend-i ebr-i rızende-i bārān**

- 3950 Zuhūr itdi bir āhū-yı Tatārī
Gelür yarup ğubār-ı müşk-bārı
3951 Teni ğarğ-ı ‘arağ olmuş serāpā¹¹⁰³
Şanasın ebr-i bārāndur ğüher-zā
3952 Dehān pür-kef ğazāl-ı şubh-mānend
Ya mecnūndur firār itmiş bozup bend
3953 İki çeşm-i mūkahğal ğane yunmuş
ğüherler tābdan Mercāne dönmiş
3954 Zebānın eyleyüp āteş zebāne
Derūmı tābını gelmiş beyāne
3955 Ğalem pāyında ğam erğāmı der-pey
Ğılur kāğıd gibi şahrāları tayy
3956 Müza‘ferken teni mihr u meh-āyīn

Bu doğuya sürdü ve o batıya çekti. Top ve değnek vuruş ve mücadele içinde dolaştı.
Güneşi top, ayı değnek ettiler. Göğü şaşkınlık içinde bıraktılar.

Arzu dizginleri üzerinde uçşan tozların tasviri

Meydandakiler bu seyirdeyken, o iki can topa değnek vururken...
ansızın bir toz kalktığını ve ayın gözünün o tozla sürmelendiğini gördüler.
(Toz), göğün dizginlerine kadar tutuldu. Gök burcunda bağlanmış bulut oldu.
Sütun gibi bu lacivert kemere, yerden göğ'e kadar perde perde ulaştı.
Sanki göğ'e çekilen bir ejderhadır. Gök burcunu tutup, göğ'e ulaştı.
Bu kavga ve işaret nedir derken, kıyamet alametleri görünür oldu.
O tozun iki kısım olduğunu gördüler ve İkisinin arası baştan başa gündüz gibi açıldı.

Yağmur dökten bulut gibi canımı kaçırın ceylanın tasviri

Misk kokulu tozu yarıp gelen bir Tatar ceylanı göründü.
Teni baştan ayağ'a tere batmış. İnci çıkarın bir yağmur bulutu sanırsın.
Sabah ceylanı gibi ağız köpük doludur. Yoksa bağı koparıp kaçmış bir deli midir?
İki sürmeli gözü kanla yıkanmış. İnciler harareten mercana dönmüş.
Dilini ateş yalımı edip, içinin hararetini dile getirmiş.
Kalem (gibi hızlı) ayağında gam rakamlarını ardı sıra kâğıt gibi edip çölleri aşar.
Teni ay ve güneş gibi safralanmışken (sararmışken), misk bulutu vücudunu toza

¹¹⁰¹ ğüni: bu ğüni L K / ayı: -K

* başlık B'de üç beyit aşığıda. / hevā: -G

*-İ / S122a B7a L140a K130a G118a V122b

¹¹⁰² āsā: āyīn İ L K G V

** cān mānend- ebr-i rızende-i bārān: -B / Başlık B'de iki beyit yukarıda.

**-İ L K / S122a B7a G118a V123a

¹¹⁰³ serāpā: serāpāy İ B L K V / zā: zāy İ BL K V

		Ğubār itmiş vücūdın ebr-i müşğīn	bulamış.
	3957	Kemer boynun uzatmış yirde rüyı Dil-i şad-raĥnesiniñ çāre-cüyı	Kemer boynunu uzatmış, yerdeki yüzü yüz gedikli gönlüne çare arıyor.
S	3958	Görüp şāh anı didi virüñüz yol ¹¹⁰⁴	Şah onu görüp dedi: “Yol verin, o nedir bir an için görelim.
122b		Temāşā idelüm bir dem nedür ol	
	3959	Yakīn budur ki der-peydür ‘azīmi Ki şalmış bu kadar cānına bīmi	Anlaşılan, canına bu kadar korku salan, arkasındaki büyüklüktür.”
	3960	Boyanmışken o miskin dūd-ı āha Gelüp toĥruldu bu hoş şāh-rāha ¹¹⁰⁵	O zavallı, ah dumanına boyanmışken, bu şah yoluna (büyük yola) yönelip geldi.
	3961	Şanup ol rāhı maĥlaş uğradı ol Öñin alup aña şeh bağladı yol	O yolu kurtulma yeri sanıp yöneldi. Şah önünü tutup yolunu kesti.
V	3962	Țolayup şāhın anuñ şavlıcāne ¹¹⁰⁶	Boynuzunu onun çevganına dolayıp, top gibi başka yere kaçmasına izin vermedi.
123b		Țomadı қаça топ gibi yābāne	Hemen o anda yanında devlet gibi bağlı / kul olması için bağını belaya çekti
	3963	Hemāndem çekdi bendini gezende K̇ola devlet gibi yanında bende	Bununla güzelin avını uğur edip dedi: “Sevinçliyiz. Allah yardım etsin.”
	3964	Bunuñla fāl idüp şayd-ı nigārı Didi ferĥundeyüz ‘avn ide Bāri	

**Şıfat-ı bebr-i küh-peyker mişāl-i ebr-i
kahr-ı azer***

**Ateşin kahırlı bulutu gibi (gelen) daĥ
yüzlü kaplanın tasviri**

	3965	Buña meşğül iken şāh-ı dil-āver Belürdi rāhdan bir bebr-i şaf-der	Gönül alıcı şah, bununla meşgulken, yoldan saflar yaran bir kaplan belirdi.
	3966	Nicesi bebr-i şafder pīl-mānend Seri künbed teni küh-ı Demāvend	Nice saflar yaran fil gibi kaplan ki başı kubbe, vücudu Demavend daĥı gibi.
	3967	Göreydi nāgeh anı şīr-i şerze Felek şīri gibi eylerdi lerze	Kudurmuş aslan onu ansızın görseydi, felek aslanı gibi titretirdi.
	3968	İki çeşmi şan iki kāse-i hūn Dehān-ı pūr-şerārı ĥufre-i tūn	İki gözünü iki kan çanaĥı san. Kıvılcım dolu aĥzı külhan (ocak) çukuru.
	3969	Egerçi heykeli gerdūna hem-ser Velīkin fi’le āteş ‘azme şarşar ¹¹⁰⁷	Her ne kadar görüntüsü feleĥe eşse de harekette ateş, koşmada sarsar (rüzgar) gibiydi.
	3970	Țaçan kim ĥışm idüp gösterse dendān Erir tābından üsrüb gibi sindān ¹¹⁰⁸	Ne zaman öfkelenip diş gösterse örs, hararetinden kurşun gibi erir.
	3971	Țıla çün çarĥveş pūr ĥalka dūnbāl Urur şīr-i felek cānına çengāl	Çok halkalı kuyruk felek gibi olunca, felek aslanı canına çengel vurur.
	3972	Țoparur taĥları ser-pençeyile Țılur pīli zebūn işkenceyile	Daĥları pençesiyle koparır, fili işkencesiyle alt eder.
	3973	Țıtā mülkinden inmiş idi anda İşi dūn gün şikār idi cihānda	Oraya Hıta ülkesinden gelmişti. İşi dünyada daima avdı.
	3974	Zebān sūhān idi enyāb-ı neb-tīz ¹¹⁰⁹	Dil törpü, azı dişleri nebtiz; tırnakları

¹¹⁰⁴ virüñüz: kim virüñ K

¹¹⁰⁵ bu hoş: hoş bu B L V

¹¹⁰⁶ şāhın: şāhın İ

* B şıfat-ı bebr-i dürende /

* -İ K / S123b B7a L141a G118b V123b

¹¹⁰⁷ velīkin: feemmā B / ‘azme: ‘arza G

¹¹⁰⁸ tābından: tābında L K

S123a	3975	Ser-ā-ser nāḥumı çengāl-ı ħun-rīz Zebūnidi elinden şir ü ejder Muḳābil olamazdı şaff-ı leşker	baştan başa kan dökücü çengeldi. (?) Aslan ve ejder elinden inlerdi. Asker safları karşı koyamazdı.
	3976	Güzer itseydi bir kez bir tarīka O yol münsedd olurdı her ferīka	Bir kez bir yola girseydi, o yol her topluluğa kapanırdı.
	3977	Dehān açup şıḳup kendüyi muḥkem Periler üzre toğruldu hemāndem	Ağzını açıp kendini kaskatı sıktığı anda perilerin (cariyelerin) üzerine doğruldu.
V 124a	3978	Çün irdi gördiler ol nār-ı sūzān Periler oldı rāhundan girīzān	O yakan ateşin geldiğini görünce, periler, onun yolundan kaçtılar.
	3979	Görüp ol şekl ü ‘azm ü ferr ü tābı ¹¹⁰⁹ Ḳamu ḥalḳ içre düşdi ıztırābı	O büyüklüğü, şekli ve gücü kuvveti gören halkın içine sıkıntı düştü.
	3980	Nigārın gördi kim ol bebr-i şaf-der İrişdi kendüye mānend-i ejder ¹¹¹⁰	Veyse o saflar yaran kaplanın kendisine ateş gibi geldiğini görünce...
	3981	Yirinden sıçradı şan berḳ idi ol Çağırđı ra‘d gibi şaḳıdı ol ¹¹¹¹	yerinden şimşek gibi sıçradı. Yıldırım gibi bağırdı.
	3982	Miyān bendin bilinden çözdü fi‘l-ḥāl İdüp ser-ḥalḳa kıldı bebre irsāl	O anda belinin kemerini çözüp başını halka ederek kaplana attı.
	3983	Meger müşgīn saçı gibi o dildār ¹¹¹² Miyān bendin kemer eylerdi her bār	O sevgili, misk kokulu saçı gibi bel bağını her defasında kemer edindi.
	3984	Kemend irüp hemāndem gerdenine ¹¹¹³ ‘Aceb bend itdi ol bebr-i ‘arīne	Kement hemen o anda boynuna varıp o yırtıcı kaplanı yakaladı.
	3985	Kemend ejderleyin idince peyvend Olur ‘aḳdı ecel gibi gelü-bend	Kement ejder gibi bağlanınca. düğümü ecel gibi boğazına dolandı.
	3986	Hemāndem gösterüp raḥşına meydān Urup ḫavūsveş meydānda cevlān	Hemen atına meydanı gösterip, tavus gibi gezdirdi.
	3987	Sürür yanınca bī-cān sāye gibi Virür zillet ten-i bī-māye gibi	Yanında gölge gibi sürüyüp asılsız beden gibi aşığılar.
	3988	O meh bebrile çün meydāne girdi Ḳurūş-ı ḥāzıran Keyvāne irdi	O ay yüzlü, kaplanla meydana girince huzurdakilerin coşkusu Satürn’e ulaştı.
	3989	Zebūn idüp getürdi pāy-ı şāha Teḫayyür virdi sultān u sipāha	Tutsak edip şahın ayağına getirdi. Şahı ve askerleri şaşkına çevirdi.
	3990	Ġazāl avlar bilürler bebr ü şīri Kim işitdi Ġazāl-ı bebr-ġiri ¹¹¹⁴	Ceylan avlayanlar kaplanı ve aslanı bilirler. (Ama) kaplan tutan ceylanı kim işitti.
S 123b	3991	Nişār itdi dilinden şeh cevāhir Gelüp öninde begler öpdiler yir	Şah, gönlünden inciler dağıttı. Beyler gelip önünde eğildiler.
	3992	Melekdür didiler bu māh-ı ruḥsār Melekden tañ mıdur bu resme girdār	Bu ay yüzlü melektir, melekten böyle bir tavra şaşılır mı, dediler.

Şıfat-ı ‘azm-i şikār ü tezyīn-i nigār-ı perī-ruḥsār*

Ay yüzlü sevgilinin süslenmesi ve ava gidişin tasviri

¹¹⁰⁹ sūḥan idi: sūḥandı S

¹¹¹⁰ beyit: -K

¹¹¹¹ ejder: āzer S

¹¹¹² gibi: āyīn B(iki kelime de yazılmış.)İ L K G V

¹¹¹³ beyit: -B K

¹¹¹⁴ irüp: irüp S İ

¹¹¹⁵ bebr: şir B

	3993	Pes andan emr idüp şāh-ı felek-rā Şikār için olundı ‘azm-i şahrā	Bundan sonra şahın emriyle avlanmak için çöle (kıra) gidildi.
V	3994	Sipāh içinde çün oldı şalālar	Askerlere davetler (haberler) iletilince aslan yürekli, ejderhalar kuşandılar.
124b		Kuşandı şir-diller ejdehālar	
	3995	Hemāndem gamzesi gibi o dilber Taķındı saçlu şollu tiğ ü hançer	O güzel, hemen gamzesi gibi sağlı sollu hançer takındı.
	3996	Çü kaşd itdi ki diller ide kurbān Miyān bendini kıldı kış ü kurbān	Gönüller kurban etmeye kastedince, belinin kuşasını kılıcını ve kınını (ok kuburunu) kuşandı.
	3997	Kaşı yayı gibi kurdı kemānın Ki ide tirinüñ cānlar nişānın	Okuyla canlar (a kastetmek) için kaşının yayını kurdu.
	3998	Yed-i beyzāsını kılmağa ızhār ¹¹¹⁶ Kuşandı şubhveş bir tiğ-i hun-bār	Be yaz elini göstermek için sabah gibi kan dökücü bir kılıç kuşandı.
	3999	Şaçınuñ ‘arz için gerdūna bendin ¹¹¹⁷ İdüp pür-halka bağlandı kemendin	Saçının bağını feleğe sunmak için kemendini halka halka edip bağladı.
	4000	Çeküp teng iki yirden zīne muħkem Semendin kıldı ol meh ejdehā-dem	O ay yüzlü, atını ejderha nefesli edip, eyerini çekti ve iki yerden kayışını bağladı.
	4001	Urup başına bir Türkī külāhı O mihr itdi şikest iklīl-i māhı	O güneş yüzlü, başına bir Türk külāhı giyip, ayın tacını kırdı.
	4002	Sipih-r-āyīn siper dūşına şaldı Ki mihr ü meh görüp dem-beste kıaldı	Gökler gibi omzuna siper (kalkan vs) attı ki ay ve güneş görünce suspus oldular.
	4003	Alup destine zerrīn nīzesin ol Hemīn toğrudı şayd için tutup yol	Eline altın mızrağını alıp, hemen ava gitmek için yola koyuldu.
	4004	Düşüp yanına Rāmīn zār u hayrān İdüp ol māhı bu haletle seyrān	Ramin, bu ay yüzlüyü hayranlık içinde seyrederek yanında yürüdü.
	4005	Ki ne mirrīhe beñzerdi ne mihre Ki düşmişdi hirasāmı sipihre	Ne güneşe ne Merkür’e benzerdi. Korkusu göğe düşmüştü.
	4006	Gözinden fehm olup şahib-kırānlık ¹¹¹⁸ Şaçından anlanurdı kahramānlık	Kutluluğu gözlerinden anlaşılıp, kahramanlığı saçlarından belli olurdu.
S124a	4007	Cem-i devrāne şunarken lebi cām Nigāh-ı çeşmi eyler Sāmı ser-sām	Dudağı devrin Cemine kadeh sunarken, gözünün bakışı Sam’ı sersem eder.
	4008	Bu hāletile idüp geşt-i beydā ¹¹¹⁹ Arandı ser-te-ser maħfı vü peydā	Bu halle çölü geçip, gizli ve âşık her yerde arandı.
	4009	İdüp tazīlerüñ yıltarın irsāl ¹¹²⁰ Kılurlar māzi vü istiķbāli hāl	Tazıların ipini bırakıp, geçmiş ve geleceği şimdiki zaman ederler.

Ahvāl-i şikār ü şayd-ı şahārī vü kühsār *

Dağlarda ve sahralarda avlanma ve avın durumu

* başlık B’de üç beyit aşığıda

* S123b İ115a B7b L142a K132a G119b V124a

¹¹¹⁶ kılmağa: itmeye B

¹¹¹⁷ kendüye: gerdūna İ B L K G V

¹¹¹⁸ gözinden: ruħından B(iki sözcük de yazılmış.)

¹¹¹⁹ Beyit İ’de dört beyit aşığıda

¹¹²⁰ Bu ve sonraki iki beyit: - L K / vü: -İ / istiķbāli: müstaķbeli İ V G

* G: ahvāl-i şikār

-S İ B L K / G120a V124b

	4010	Ne tāzi her biri bir esb-i tāzi Uçar kuşdan geçerler vaqt-i tāzī	Tazi da değil her birisi bir Arap atı. Koştukları zaman uçan kuşları geçerler.
V125 a	4011	Bisātnin çekseler arzuñ zirāca Keserler yol sabāveş deşt ü qāca	Yerin döşeğini (yeryüzünü) arşınlasalar, saba rüzgarı gibi çölün ve ovanın yolunu keserler.
	4012	Vedāc-ı mesken idüp cānverler ¹¹²¹ Girtüp meydāne kıldı terk-i serler	Meydana girip başından geçince canavarlar yerlerini terk ettiler.
	4013	Olup pür-cüş şīrān-ı şīkāri Heyāheyden tölup deşt ü şāhāri ¹¹²²	Av aslanları coşup, çöl ve kırlar bağırışlarla doldu.
	4014	Serāpā her taraf uş vardı oldu Mehīb āvāzelerden dehr töldü	Her taraf feleğe kadar baştan ayağa korkunç seslerle doldu.
	4015	Kimi seglerden alup bend ü kaydı Gevezn u gūr u āhū oldu şaydı	Kimi köpeklerin yularını bırakıp geyik, yaban eşeği ve ceylan avladı.
	4016	Kimi idüp kemāndan tīri pertāb Peleng ü şīr bağırn kıldı hūn-āb	Kimi yaydan ok fırlatıp, aslan ve kaplanın bağırnı kan etti.
	4017	Kimi bir lu'bile atup kemendi Kemişdi fehd u düb boynına bendi	Kimi bir hileyle kement atıp, pars ve ayının boynuna bağ atmıştı.
	4018	Kimi nīzeyle kimi harbeyile Kimi taş u çomağdan dārbeyile	Kimi mızrakla kimi harbeyle (kısa mızrakla) kimi taş ve sopa darbesiyle...
	4019	Ele girdi aranup her cevānib Eranibdan se'ālibden 'acāyib	her yer aranıp şaşılacak kadar çok tilki ve tavşan ele geçirildi.
	4020	Kimi şahinlere gösterdi pervāz Şīkāri itdi küleng ü ördek ü qāz	Kimi şahinleri uçurdu. Ördek, kaz, ve turna kuşu avladı.
	4021	Tezerv ü kebki kim yād eyler anda Yetürdi pūşte pūşte her mekānda	Orada sülün ve kekligi kim anar. Her yere yığın yığın ulaştırdı.
	4022	Dönüp yakuta kandan seng-i hāra Şebīh oldu şāhāri lālezāra	Sert taşlar kandan yakuta döndü. Kırlar lale bahçesine benzedi.
	4023	Buḥār-ı hūn çıkup gerdūna irdi Olup seyl-i revān Ceyhūna irdi	Kan buharı çıkıp göğe erdi. (kan) akan sel olup Ceyhun nehrine vardı.
S124 b	4024	Çıkup her bīşeden bir şīr ādem Esīri pençe bebr-i ejdehā-dem	Her ağaçlıktan bir adam çıkıp, ejderha nefesli beş kaplanı esir etmiş.
	4025	O dizmiş bir niçe şīri kemende Bu çekmiş bir niçe āhūyı bende	Biri pek çok aslanı kemendine bağlamış, diğeri pek çok ceylanı yakalamış.
	4026	O dönmiş hūn-ı āhūdan pelenge Bu yāqut aşlamış şāh-ı ḥadenge	O, ceylan kanından kaplana dönmüş. Bu, kayın ağacı dalına yakut aşlamış.
	4027	Boşatmış tūrden bu ca'besini ¹¹²³ Pūr itmiş guşteden ol hegbesini	Biri, ok torbasını boşaltmış. Diğeri heybesini etle doldürmüş.
V125 b	4028	Ḥubārādan bunuñ fitrāki pūr-ḳayd Anuñ mest eylemiş cānın dem-i şayd ¹¹²⁴	Bunun terkisi toy kuşlarıyla bağlı. Onun canını av kanı mest etmiş.
	4029	Ḳılup her biri el-Haḳ cüst ü cūyı Ḳazanmış hūn-ı dedden āb-ı rūyı	Her birisi gerçekten arayış içinde olup, etçil hayvan kanlarıyla itibar kazanmış.
	4030	'İyār-ı dilden idüp 'arz-ı cevher Şuvarmış tūgini ḳanıyā yek-ser	Gönül ayarından cevher sunup, kılıcını kanıyla baştan başa sulamış.

¹¹²¹ beyit: -İ G

¹¹²² çıkup: tölup İ B L K G V / deşt: semt B // deşt-i: deşt ü İ B L K G V

¹¹²³ bu: bir L K /

¹¹²⁴ mest eylemiş cānın: cānını mest itmiş B

4031	Görüp bu resme haylin şāh u dilber Kılup ihsān iderler āferinler	Şah ve Veyse zümrelerini bu halde görünce bağışta bulunup övgü yağdırırlar.
4032	Pes andan baş urup ol tal'atı nūr Didi şāha icāzet birle destūr	Bundan sonra o nur yüzlü şaha baş eğip izin istedi ve dedi:
4033	Yiter dökdüñ bu hūn-ı bī-günāhı Kılalum irmedin şeb 'azm-i rāhı	"Yeter bu günahsız kanımı döktüğün. Gece olmadan yola çıkalım."
4034	Dönüldi şehre çün şayd işi bitdi Dönüp hayline şāh-ı dehr eyitdi	Av işi bitip şehre dönülünce feleğin şahı ekibine dönüp dedi ki:
4035	Buluñ bu bebr için bir kañlı muhkem Görüñ her kayd u bendin cümle bī- gam ¹¹²⁵	"Bu kaplan için sağlam bir kağrı bulun ve iyice bağlayın.
4036	Hoş ol gerdūna bār olup bu yek-bār Çekilsün şehre toğru ejdehāvār	Bu, feleğe bir kez hoş yük olup, ejderha gibi şehre doğru çekilsin.
4037	İdüp ol heykeli şehr ehli seyrān Olalar 'ibret alup deng ü hayrān	Şehir halkı o heykeli seyredip, ibret alarak şaşakalsınlar.
4038	Muhaşşal çünki bu tertīb olundu Hālāyık şehre ser-te-ser göneldi ¹¹²⁶	Kısacası bu düzen kurulunca, halk baştan başa şehre yöneldi.
4039	Çeküp yüz zürile gerdün o bārı İderdi şevrveş cānile zārı	Felek o yükü yüz zorla çekip, öküz gibi candan inlerdi.
4040	Bu kār u bār olup halk içre şöhre Haber irdi hemāndem kavm-i şehre	Bu iş ve yük halk arasında duyuldu. Haber hemen şehir halkına ulaştı.
S 124b	4041 Ki sultān itmedin şayd-ı ded u dām Nigārın eylemiş bir ejderi rām	Sultan, tuzak kurmadan ve yabani hayvan avlamadan sevgilisi bir ejderi avlamış.
	4042 Ne görmüş kimse anı ne işitmiş Ol āhū çeşm şīrāne iş itmiş	Bunu ne kimse görmüş ne işitmiş. O ceylan gözlü, aslan gibi iş etmiş.
	4043 Çü naql itdi bu güftārı haber-ber Ser-ā-ser kavm-i şehr Allahu ekber	Haber getirenler sözü bu şekilde bildirince bütün şehir halkı şaşıp kaldı.

Şıfat-ı izdihām u cem'iyet-i haş u ām*

Halkın ve seçkinlerin toplanması ve kalabalığın tasviri

V 126a	4044 Ayağ üstine geldi pür-'alālā Bedenler ādem oldı zīr ü bālā	Surların altı üstü insanla doldu. Üst odalarda bulunanlar ayağa kalktı.
	4045 Biri birin başup ehl-i nezāre Yapıldı yirde ādemden menāre	Bakanlar birbirini ezdi (izdihām oluştu). Yerde insandan minare yapıldı.
	4046 Pür olup 'avret oğlan saqf-ı her-dār ¹¹²⁷ Temāşā ehli idi naqş-ı divār	Her yerin kubbesi erkekler ve kadınlarla dolmuştu. Seyredenler (sanki) duvardaki nakıştı.
	4047 Yığıldı püşte püşte ādemī zād Finīsı oldı şehrüñ maşşer-ābād ¹¹²⁸	Yığın yığın insanoğlu birikti. Şehrin önü mahşer yeri oldu.
	4048 Temāşā itmekiçün bulmayup yir Felek tamına çıkmışdı melekler	Melekler izlemek için yer bulamayınca felek damına çıkmışlardı.
	4049 Ol 'ifriti görenler kaldı hayrān ¹¹²⁹	O korkunç kaplanı görenler şaştılar. Pek

¹¹²⁵ görün: görüp G

¹¹²⁶ ser-te-ser: ser-tā-ser İ B L K G V

* -İ / S124b B8b L143b K133b G121a V125b

¹¹²⁷ 'avret: 'avret ü K / her-dār: vār K

¹¹²⁸ oldı şehrüñ: şehrüñ oldı İ B G

	Neçesi vireyazdı vehmden cān	çoğu korkudan canını verecekti.
4050	Yüz urup halk-ı cālem hāk-i rāha	Alem halkı yolun toprağına yüz vurdu ve
	Dem-i taḥsīn iriṣdi mihr ü māha	övgüler aya ve güneşe ulaştı.
4051	Ṭurup yollarda barmağıle yek-ser ¹¹³⁰	Herkes yollarda durup parmakla o ay
	O māhı gösterürdi ehl-i kişver	yüzlüyü gösterirdi.
4052	‘Aceb seyr oldı ‘ibretler alındı	Şaşılması bir görüntü oldu, ibretler alındı.
	Hişār üzre beşāretler çalındı	Kalede müjdelere verildi.
4053	Bu şöhretlerle sultan u nigārın	Herkes bu şöhretle sultanın ve sevgilisinin
	İdüp her biri fikr-i kār u bārın	işini ve yükünü düşündü.
4054	Żarūrī eyleyüp āh-ı vedā‘ı ¹¹³¹	Mecburen ayrılış ahını edip, o topluluğu
	Perişān itdiler ol ictimā‘ı	perişan ettiler (dağıttılar).
4055	Ḳanı cālemda bir dem ‘ıyş-ı bākī	Dünyada kavuşmasının ayrılığı olmayan
	Ki olmaya visālinüñ firākı	ebedi bir eğlenme nerede?
4056	Cihān bī-mihr ü gerdün bī-emāndur	Dünya merhametsiz, felek amansızdır.
	Visāl ü hicri dün gün tev‘emāndur	Ayrılık ve kavuşma daima ikizdir.
4057	Sebeb olsun diyü süz u güdāze ¹¹³²	Yanıp yakılmaya sebep olsun diye, devrin
	Düzüldi kār-ı devrān kış u yāze	işi kışa ve yaza dizildi.
S	4058 Ecel ‘ömr ü marāz şıḥḥatle hem-dem	Her zaman ecel hayatla, hastalık da sağlıkla
125b	Ġam u şādī belā ‘ıffetle maḥrem ¹¹³³	iç içe. Gam mutlulukla, bela da iffetle
	4059 Getür sākī ḳanı şol cām-ı bākī	Saki! Şu ebedilik kadehini getir, nerede?
	Ki yaḳdı cānumı cānān firākı	Çünkü sevgilinin ayrılığı canımı yaktı.
	4060 Gel iy muṭrıb ser-āğāz it nevāya	Ey çalgıcı! Canım olmayacak bir belaya
	Ki cānum düşdi bir olmaz belāya	düştüğü için gel de nağmeye başla.
V	GAMMĀZ-KERDEN-İ VEZİR-İ	VEZİRİN VEYSE VE RAMİN’İ HAN
126b	ŞĀHĪB-‘ARĶ-I VEYSE VÜ RĀMĪN-	HAZRETLERİNE ŞİKAYET ETMESİ
	RĀ BE ḤĀZRETİ ḤĀN VE SİYĀSET	VE HANIN RAMİN’İN KALEDE
	FERMÜDEN-İ ḤĀN BE-ḤABSİ	HAPSİNİ VE VEYSE’NİN HALKIN
	RĀMĪN DER-ḲAL‘A VÜ BE-	ÖNÜNDE ÖLÜMÜNÜ EMRETMESİ
	KÜŞTEN-İ VEYSE DER-NAZAR-I	
	ḤĀLḲ-I CĪHĀN*	
	4061 Ḳılan bu derd ü ğam şerḥini taḳrīr ¹¹³⁴	Bu dert ve gam açıklamasını anlatan
	Bu yüzden itdi naḳş-ı hicri taşvīr	ayrılığın hālını şöyle tasvir etti.
4062	Ol iki cāşıḳ-ı dil-dāde her bār ¹¹³⁵	O iki gönül vermiş âşık, her zaman içip
	Bu yüzden eylediler ‘işreti kār	eğlenmeyi iş edindiler.
4063	Ki idüp Veyse vü Rāmīn şeb ü rüz ¹¹³⁶	Veyse ve Ramin gece gündüz zevk, sefa ve
	Şafā vü ‘işret ü ‘ayş u dil-efrüz	eğlenmeyle gönüllerini aydınlattılar.

¹¹²⁹ o: o L K

¹¹³⁰ barmağ: engüşt B(iki sözcük de yazılmış.)

¹¹³¹ āh-ı: āh u S

¹¹³² süz ü güdāze: nāz u niyāze B(ikisi de yazılmış.) / düzüldi: dürüldi İ L K

¹¹³³ maḥrem: tev‘em B(ikisi de yazılı.)

* Rāmīn: - L K / der-ḳal‘a vü be-küşten Veyse der-nazar-ı halk-ı cihān : u küšten şāh-ı ḥübān B

* S125b İ117a B8b L144a K134a G121a V126b

¹¹³⁴ taḳrīr: taḥrīr B

¹¹³⁵ beyit: -B / eylediler: eyler idi İ // ‘işreti: ‘işret L

4064	Gehi bezm ü tarāb geh gūyi bāzī Gehī şayd u şikār ü kelb ü bāzī	Bazen meclis kurup eğlenerek bazen oyun oynayarak, bazen av, köpek ve şahinle...
4065	Neçe gün sürdiler cāmı bu yüzden Cihāndan aldılar kāmı bu yüzden	bir zaman kadehi böylece sürdüler (eğlendiler). Dünyadan bu şekilde mutluluk aldılar.
4066	Aña dek kim hased irdi zamāndan Vefā kim buldı devr-i bī-emāndan	O andan itibaren zamandan kıskançlık ulaştı. Merhametsiz zamandan kim vefa buldu?
4067	Bugün vasl ise yarın hicrdür kār Meserret bahş iken eyler dilüñ zār	Bugün işin kavuşmaysa yarın ayrılıktır. Sevinç bağışlarken gönlünü inletir.
4068	Bu kaçır-ı dil-keş ü bu cām-ı mehveş Anuñçün dün gün olur cāmı āteş	Bu gönül çekici köşk ve bu ay gibi kadehin canı bu yüzden daima ateştir.
4069	Tezelzül üzredür çarhuñ medarı Felābud bir nefes yoqdur qararı	Feleğin mihveri sarsıntı (deprenme) üzerinedir. Şüphesiz bir an için kararı (duracağı) yoktur.
Sıfat-ı hased ü āfet-i çeşm-i bed *		Kem gözün belası ve kıskançlığın özelliği
4070	Hased erbābı dün gündür kemīn-dār ¹¹³⁷ Kılurlar geñ cihānı başuña tar	Çekemez insanlar daima pusudadır. Kocaman cihanı (kişinin) başına dar ederler.
4071	Dil-i ālem yanar dā'im hasedden Āmāretler yıkılır çeşm-i bedden	Alemin gönlü her zaman hasetten yanar. Kötü gözden binalar yıkılır.
4072	Çü bildi āyn haqdur mā-i cārī ¹¹³⁸ Kılur başın döğüp taşlarla zārī	Akan su, (kem) gözün hak olduğunu bildiği için başını taşlarla dövüp inler.
4073	Ne hācet hīle vü efsün ü rīve Yavuz gözden dökülür yire mīve	Hile, büyü ve düzene ne gerek var. Meyve kötü gözden (ötürü) yere dökülür.
S126a	4074 Cihān içre şu kim ehl-i garazdur Dil ü cāmı tolu hūbs u marazdur	Dünyada garaz (kin) sahibi olanların gönlü ve canı hastalık ve fenalıkla doludur.
4075	Meger varidi hānuñ bir vezīri Ol idi rāyınuñ yār u müşīri	Meğer hanın, düşüncesinin dostu ve bildiricisi bir veziri vardı.
V	4076 Geçerdi hayr-hāh-ı mülk ü iklīm Aña itmişdi hān her emri teslīm	Dünyanın ve ülkenin hayırseveri diye geçinirdi. Han her işi ona teslim etmişti.
127a	4077 Kīçiden hācesiydi şehriyāruñ Sühāndānı idi şehir u diyāruñ	Ramin'in küçüklükten hocasıydı. Şehrin ve yörenin söz ustasıydı.
4078	Egerçi togru idi hāna zātı Velī hod-rāy ü bī-rahm idi katı	Kişiliği han için doğruysa da bencil ve merhametsizdi.
Mezemmet-i cibillet-i nā-pāk ü kabāhat- i hīset ü imsāk**		Cimriliğin kabahati ve kötü huyun yergisi
4079	Dilin şeb gibi alup zulmet-i gam Seherveş gülmez idi yüzi bir dem	Gönlünü gece gibi gam karanlığı alır, yüzü seher gibi bir an için gülmezdi.
4080	Uķūbet demlerinde tünd ü tūre	Eza cefa anında haşin ve acımasız, insanlık

¹¹³⁶ beyit -S İ L K G V

* -İ B K / S125b L144b V126b

¹¹³⁷ erbābı dün gündür: erbābıdur dün gün İ B G

¹¹³⁸ bildi: bilür V

** Başlık K'da dört beyit yukarıda, kabāhat: habāset V

** -İ / S126a B9a L145a K135a G122a V127a

	Fütüvvet vakti gelse künd ü hîre	zamanında anlayışsız ve donuk.
4081	Derünü nār-ı sîm ü zerle tağlu Dem-i ihsānda dest-i cūdı bağlu ¹¹³⁹	Gönlü altın ve gümüş ateşiyle dağlanmış, bağış anında cömertlik eli bağlanmış.
4082	İdinmiş sufra h̄ān-ı āsumānı Meh ü hurşid idi inʿam-ı nānı	Göklerin sofrasını sofraya edinmiş. Ekmek ikramı ay ve güneşti.
4083	Görüp bir dāne mūr ağzında nāgāh ¹¹⁴⁰ Añup enbarın iderdi ruḥın kāh	Karıncağın ağzında bir tane görse, yüzünü saman edip ambarlarını anardı.
4084	Ṭaʿāmın bişürürdi h̄ār u ḥasdan Kılurdu cerr bişī cerrin megesden	Yemeğini çer çöple pişirirdi. Sinekten, fazlalığını alırdı.
4085	Dilinde var idi Rāmīne kīne Gamından mihrveş yaqmışdı sīne	Gönlünde Ramin'e kin vardı. Gamından, yüreğini güneş gibi yakardı.
4086	Meger haq bir güher virmişdi aña Ki ḥüsnin görse meh qalurdu tāña	Hak ona bir elmas vermişti ki ay, güzelliğini görse şaşakalırdı.
4087	Sipihri idi cemālinüñ gulāmı Şımışdı ruḥları bedr-i tamāmı	Yüzünün hizmetçisi göklerdi. Yanakları dolunayı eksiltmişti.
4088	Ki Rāmīn şāhla ol serv-i āzād Ulalmışdı olup bir günde hemzād	Ramin Şahla o servi boylu, aynı gün doğup büyümüşlerdi.
4089	Lebīnüñ çünki şirin idi ṭadı Kiçiden Gülşeker qonmuşdı adı	Dudağının tadı tatlı olduğundan küçükken adını Gülşeker koymuşlardı.
S126 b	4090 Nihāl-i serv idi şalınsa qaddi Gülün cānını od eylerdi ḥaddi ¹¹⁴¹	Boyu salınsa servi fidanı gibiydi. Yüzü gülün canını ateşe verirdi.
	4091 Velī atasınıñ aḥvāl-i zişti Maʿtib itmişdi ol hūr-ı behiştı	Fakat babasının fena hâli, o cennet hurisini kusurlu etmişti.
	4092 Vezir ü ḥān çoğ idinmişdi maqşūd Ola Rāmīne ʿaḩd ol dürr-i manzūd	Han ve vezir inci yığını olan Gülşeker'in Ramin'le nikahlanmasını istemişlerdi.
V 127b	4093 Aña Rāmīnden olmayup rızā hīç Ne dem yād itseler eylerdi ser pīç	Ramin bu işi hiç kabul etmemiş(ti), ne zaman bahsedilse yüz çevirirdi.
	4094 Helāk itmişdi bu ḥālet veziri Beḡāyet tūre olmuşdı zāmīri	Bu durum veziri mahvetmişti. Gönlü oldukça kararmıştı.
	4095 Çün oldı ḥāl-i Rāmīnden ḥaberdār Didi buldum bu sâʿat çāre-i kār	Ramin'in hâliinden haberdar olunca dedi: “Şimdi bu işe çare buldum.
	4096 Ki bu işler qamu ḥod-rāylıqdur Öni gaḑlet soñı rüsvāylıqdur	Bu işler tamamen bencilliktir. Başı gaḑlet, sonu rezilliktir.
	4097 Cünün-āmiz olur kār-ı cüvānī Gerekdür pende çekmek dāyım anı	Gençlerin işi delilikle karışıktır. Onlara daima nasihat etmek gerekir.
	4098 Eger pendile olmaz ise tedbīr ʿİlācudur muqarrer bend ü zincir	Eğer nasihatle tedbir bulunmazsa, ilacı mutlaka zincire bağlamaktır.
	Sūḥan-rānī-i şeker-i şigerf bā 'şūlāḩāt-ı ʿilm-i şarf*	Gramer ilminin terimleriyle tatlı şeker gibi söz söyleyicilik
	4099 Bugün el virdi fırsat ki demidür Ki fırsat gözler ol kim ādemidür	Fırsat bugün doğdu. Fırsat gözleyen kişi için tam zamandır.

¹¹³⁹ dem-i ihsānda: der-i ihsān İ; der-i ihsān u L K G V

¹¹⁴⁰ görüp: göreydi (ikisi de yazılı) B

¹¹⁴¹ cānını: yirini İ V; bergini L K

* -İ K / S126b B9b L145b G123a V127b

- 4100 Felâbüd baña min ba'c oldu lâzım
K'olam bâb-ı ta'âddî üzre câzim¹¹⁴²
- 4101 Çün onlar oldu bu ef'âle maşdar
Olam ben dañi taşrifine mazhar
- 4102 Gerek kim olmadın ğam hâli müdgam
Kılam ol illet i'lâlini muhkem
- 4103 Bu işden olmadın biñ fitne müştak İdem
bu şığayı bir bāba mülhāk
- 4104 Kim ola fā vü 'ayn ü lāmı sâlim
Bināsı istiķāmet üzre kâyim

Hüsni kelām der-sevķ-i merām*

- 4105 İdüp pes naşb-ı nefis ol emre muhkem
Yüz urup ğan öninde tırdı pür-ğam¹¹⁴³
- S127a 4106 Didi iy hân-ı devrân şâh-ı şaf-der
Muṭṭ'üñ ğusrevân-ı heft-kişver
4107 Sa'âdet tırrası tâb-ı kemendüñ
Siyâdet efseri na'l-i semendüñ
4108 Olur 'azmüñ işidüp bañr-ı hāmüş
Kılur rāyuñ görüp meh halka der-ğüş
- V128 4109 Küdüretten durur çünkim dilüñ pāk
a Ne tãñ ğün gibi olsa cām-ı idrāk
4110 Gerekdür anda iy şâh-ı felek-râ
Cihân esrârı ser-tâ-ser hüveydâ
4111 Dil-i şâhân sipihr-âyin gerekdür
Mişâl-i mihr 'âlem-bîn gerekdür
4112 Bu dañi hânedür ğün gibi rüşen
Kılupdur ğikmet erbābı müberhen
4113 Ki ğidmetkâr olan ketm itse aĦvâl
Kılur ğizmetde mevlāsına ihmâl
4114 Ħıyânet itmiş olur fi'l-Ħaķıķa
'Uķubetdür cezası bî-daķıķâ
4115 Eger emr ide hân bu dem açam râz
Ġamum çoķdur velikin söyleyem âz
4116 Çü kıldı hân-ı şâfi ol sözi ğüş¹¹⁴⁴
Mükedder olup itdi bañrveş cüş
4117 Didi iy fâzıl-ı pākîze-gevher
Eyit mâ fi'z-zamirüñ cümle hoşter

- Artık bana bundan sonra sınırı aşma (geçişlilik) kapısı (babı)nda kararlı olmam gerekli oldu.
- Onlar bu işlere kaynaklık (master) edince ben de idaresini (tasrifini, çekimlemesini) yapayım.
- Gam hâli *müdgam* (arka arkaya) olmadan o illet (harfini) kaideye bağlamam gerek.
- Bu işten binlerce fitne isteklisi olmadan bu kipi bir bölüme ekleyeyim.
- Kim fe, ayn ve lam'ı (fili, işi) salim (sağlam, at ekiyle çoğul) yaparsa, binası (grameri) doğruluk üzerine ayakta kalır."

İstek bildirmede sözün güzelliği

- Sonra o nefis makamı o işi sıkıya alıp, hanın önünde eğilerek çok gamlı (bir görünüşle) kalktı.
- Dedi: "Ey zamane hanı, saflar yaran şah! Yedi cihanın şahları sana itaat etmekte.
- Kemendinin kıvrımı mutluluk mührüdür. Atının nalı efendilik tacıdır.
- Denizler gayretini işitince durgunlaşır. Ay, fikrini anlayınca kulakta halka olur.
- Gönlün kederle arındığından anlayış kadehi güneş gibi olsa şaşılır mı?
- Ey alemin şahı! Cihan sırlarının tamamının sana belirmesi gerekir.
- Şahların gönlü gökler gibi olmalı. Güneş gibi alemleri görmeleri gerekir.
- Bu da güneş gibi aydınlık bir evdir. Hikmetli kişiler (onu) ıspat etmiştir.
- Hizmetçiler, olan biteni gizleseler, efendilerine hizmette ihmalde bulunurlar.
- Gerçekten ihanet etmiş olurlar. Cezaları da hiç düşünmeksizin eziyettir.
- Eğer hanım emrederse şimdi bir sırrımı açayım. Derdim çoksa da kısaca söyleyeyim."
- Saf han o sözü işitince, kederlenip deniz gibi coştı.
- Dedi: "Ey hâlis elmas gibi faziletli! Gönlündekini, her şeyi güzelce anlat.

¹¹⁴² üzre: birle V

* der: ü L V

-B İ / S126b L146a K127a G123a V127b

¹¹⁴³ ğan önünde tırdı: tırdı ğan önünde S

¹¹⁴⁴ bu: ol İ B L K G V

- 4118 Çü dāyim pāk-ṭāb⁶ ü rast-cānsın
‘Ayān it ol işi kim bī-gümānsın
- 4119 Didi āşaf ki iy sulṭān-ı devrān¹¹⁴⁵
Şeh-i devr ol sipihr olduḡa gerdān
- 4120 Şu meh kim nūr-ı ‘aynuñdur muḡarrer
Ki mihrinden olur cānuñ münevver¹¹⁴⁶
- 4121 Görürsin anuñile bu cihānı
Ruḡınsuz istemezsin cism ü cānı¹¹⁴⁷
- S 4122 Ḳoşup başını serv-āsā hevāya¹¹⁴⁸
127b Dilin şalmıḡ durur dām u belāya¹¹⁴⁹
- 4123 Geçer lehvile dün gün rūzigārı
Def ü nāyiledür her demde kārı
- 4124 Elin çekmiḡ dūrür devlet işinden
Sa‘ādet fehm olunmaz cünbişinden

Daima saf yaratılışlı ve doğru birisin. O işi açıkça anlat. Çünkü sen şüphe edilmezsin.”

Veziir dedi ki: “Ey devrin sultanı! Felek döndükçe dünyada şah ol.

Kesinlikle gözünün nuru olan ve sevgisiyle canının aydınlandığı şu ay yüzlü ki...

bu dünyayı onunla görürsün. Yüzünü görmeden kendi canını ve bedenini istemezsin.

(Ramin), başını servi gibi havaya (arzusuna) uydurup, gönlünü tuzağa ve belaya göndermiş.

Zamanını daima oyunla geçirir. Her zaman işi def ve ney’ledir.

Devlet işinden elini çekmiş. Gidişatından mutlu olacağı anlaşılmaz.

Şıfat-ı şā‘irī der-şıfat-ı sāhirī *

- V 4125 Gelüpdür şehre bir cāzū-yı Bābil
128b Ki şehhār-ı felek olmaz muḡābil
- 4126 Şaçından beste-dil Hārūt u Mārūt¹¹⁵⁰
Gözinden ḡasta cān Cālūt u ālūt
- 4127 Ḥuyūṭ-ı şī‘ri kim yekser *‘ukaddür*
Felek boynında *ḡablun min meseddür*¹¹⁵¹
- 4128 Ḳılur sihri dilini Zührenüñ deng
Lebidüñ aḡlın alır itse nīreng
- 4129 Şeb ü rüz işi *neffāsāt* u efsün¹¹⁵²
İder keydile dün gün dehri meftün
- 4130 Füsünü kīse-perdāz-ı cihāndur
Cemālī fitne-sāz u ins ü cāndur
- 4131 Turunc efsünün eyler ḡabḡabından
Ḳılur cān şaydını sükker lebinden
- 4132 Şaçı sehḡārınuñ her demde iy ḡān¹¹⁵³
Bügüsi çölmegi çāh-ı zeneḡdān
- 4133 Şalar geh ḡālī gibi oda fülful
Dütüzdür zülfi gibi geh ḡaranfül¹¹⁵⁴

Büyücülük özellikleriyle şairlik tasviri

Şehre bir Babil cadısı gelmiş ki felek sihirbazı onun gibi olamaz.

Harut ve Marut’un gönlünü saçıyla bağlamış. Talut ve Calut’un canı (onun) gözüyle hasta olmuştu.

Şiirin ipi tamamen düğümlüdür. Felek, boynunda *hasırdan bir iptir*.

Sihri Venüs’ün gönlünü şaşırır. Büyü yapsa (şair) Lebid’in aklını alır.

İşi gece gündüz üfürükçülük ve büyüdür. Feleği daima hilesiyle bağlar.

Büyüsü cihanın kesecisidir. Yüzünün güzelliği insanların ve cinlerin fitnesisidir.

Çenesinden turunc büyüü yapar; şeker dudaklarıyla can avlar.

Ey han! Her zaman saçının büyücüsünün çömlek büyüü çene çukurudur.

Bazen beni gibi, ateşe karabiber atar. Bazen karanfil, saç gibi tütsülenir.

¹¹⁴⁵ sulṭān: sālār B

¹¹⁴⁶ olur cānuñ: dil ü cānuñ İ

¹¹⁴⁷ cism ü cānı: derkenarda S; cāvidāni S

¹¹⁴⁸ serv-āsā: serv-āyin B

¹¹⁴⁹ dām / derd İ B L K G ,V

* şıfat-ı sāhirī ba engīri şā‘iri B / B’de başlık üç beyit yukarıda. // şıfat: şan‘at V

* - İ K / S127b B9b L146b G124a V128b

¹¹⁵⁰ beste-dil: bestedür K

¹¹⁵¹ عقده (Felak/ 113 /4) حبل من مسد (Tebbet /111 / 5)

¹¹⁵² نفثات (Felak/ 113 /4)

¹¹⁵³ -B / ḡān: ḡān G // çölmegi: çömlegi K /// çāh: çāv K

4134	İnek gibi saġar ayı dem itse Olur ejder saçından erġam itse	Nefesini üflese ayı inek gibi saġar. Rakamlar söylese saçlarından ejder oluşur.
4135	Çü şala oda na'li zülfi bâġı Urur tevsenlerüñ cânına daġı	Saçının düġümü ateşe nal atınca başı sert atların canını yaralar.
4136	Cigerler kıandur hınna-i desti Ki dökmüşdür dem idüp çeşm-i mesti	Elinin kınası sarhoş gözünün kanatıp döktüğü ciġer kanıdır.
4137	Gözünüñ sürmesi Nil-i belâdur Kaşınıñ vesmesi haţı-ı 'anâdur ¹¹⁵⁵	Gözünün sürmesi bela Nilidir. Kaşının rastığı cefa hattıdır.
4138	Geçer yüz reng idüp her dem ruġı al Beyân olmaz dem-i la'lindeki hâl ¹¹⁵⁶	Yüzü her an yüz hile yapar. Dudaġının yanındaki ben anlatılmaz.
S128a	4139 Saçı efsünü müşki yile virmiş Dem-i uşşâkı çeşmi seyle virmiş	Saçının büyüğü miski yele vermiş. Gözü âşıkların kanını sele döndürmüş.
	4140 Eger kıaynatsa çömlek taşta deryâ Binerse küpe uçar tâ semâvâ	Eġer çömlek kaynatsa deniz taşar. Küpe binse göklere kadar uçar.
	4141 Olup şehzâde ol fettâna meftün Kılıpdur tîġ-i 'ışkı baġrını hün	Şehzade o fitneciye tutkun olmuş, aşk kılıcı baġrını kanatmıştır.
V129	4142 Kesüpdür saçları cânın harâca Güneş olursa bakmaz taht u tâca	Saçları canını haraca bağlamıştır. Taht ve taç güneş olsa bile bakmaz.
a	4143 Yolında harc ider ser-cümle mâlı Lebi efsânesidür kıl ü kâli	Bütün malını yolunda harcar. Konuştuġu (hep) dudaġıdır.
	4144 Demâdem zülfünüñ âvâresidür Esir ü bende-i bîçâresidür	Daima saçlarıyla avare olmuştur. Çaresiz (bir) kulu ve esiridir.
	4145 İder anuñla şöġbet şubġ eger şâm ¹¹⁵⁷ Ruġ u zülfinsüz itmez bir dem ârâm	Gece gündüz onunla sohbet eder. Yüzü ve saçları olmaksızın bir an rahat etmez.
	4146 Ben icmâl eyledüm takrîrin anuñ Mufaşşal hân bilür tedbirin anuñ	Ben onun (hâlini) özetle anlattım. Tedbirin ayrıntısını han bilir.
	4147 Diyânet terkidür çün kim hıyânet Hıyânet itmeyüp kıldum diyânet	Hıyanet, dinden çıkmaktır. Hıyanet etmeyerek dinde kaldım."
	4148 Vezîrüñ çün sözün güş eyledi hân Pür oldı ġayretinden sînesi kıan	Han, vezirin sözünü dinleyince yüreġi ġayretinden kan doldu.
	4149 Gözi tâb-ı ġazabdan hîre oldı Dimâġı düd-ı dilden türe oldı ¹¹⁵⁸	Gözü öfkesinden donuklaştı. Aklı gönül dumanından karardı.
	4150 Hemîn Râmîn için emr eyledi hân Hisârüñ kıullesinde bend ü zindân	Han, hemen Ramin'in hisarın kulesinde zindanda tutulmasını emretti.
	4151 Didi çün tutdı ol râh-ı cününü ġatâ fehm itdi 'aql-ı reh-nümünü	Dedi: "O cinnet yolunu tuttuġundan, yol gösterici aklı, yanlış düşündü.

**Tedbir-i pîr-i ġiredmend der ġuşuş-ı
ferzend-i dil-bend***

**Gönül bağlayıcı oġul hakkında akıllı
ihtiyarın tedbiri**

¹¹⁵⁴ düttüzdür zülfi gibi geh: düzer zülfi gibi geh ki K ; düttüzür zülfü gibi geh kıaranfil G

¹¹⁵⁵ 'inâdur: cefâdur B

¹¹⁵⁶ dem-i: dâġi K / la'lindeki: la'lindeġi İ L K G V

¹¹⁵⁷ şöġbet: 'ışret B

¹¹⁵⁸ dehâni: dimâġı İ B L K G V / türe: -L

* pîr: -S G

-İ B K / S128a L147b G124b V129a

	4152	‘İlâcı bend ü zindândur degül pend Ki pendî diñlemez illâ huredmend	İlacı nasihat değil, zindan ve esirliktir. Çünkü akıllıdan başkası nasihat dinlemez.
	4153	Varup hâlvet de çeksün itikâfî Ola kim ide hâşıl-ı kalb-i şâfî	Varıp yalnızlık içinde vaktini geçirsin. Böylelikle saf kalbi elde eder.
	4154	Belî ferzend için pîr-i huredmend Ne kılşa maşlahatdur pend eger bend	Evet oğul için bilge ihtiyarlar ister nasihat ister zincir olsun ne yapsalar esenlik içindir.
S	4155	Kişi çeşmine hergiz bed şanur mı Geñez cânuñdan âdem uşanur mı	Kişi gözünü asla kötü sanır mı? İnsan tatlı canından usanır mı?
128b	4156	Eger konulsa tab‘ı üzre etfâl Dil ü cândan ider idbâra iqbâl ¹¹⁵⁹	Eğer çocuklar yaradılışları üzerine bırakılsalar talihsizliği içtenlikle talih edinirler.
	4157	Şabâvet ‘âleminde ‘aql olur ‘azl ¹¹⁶⁰ Anuñçün gâlib olur her zamân hezl	Akıl çocuklukluk döneminde gider. Bu yüzden her zaman eğlence üstün gelir.
V	4158	Za‘if iken gerek ferzende pâ-bend Kavî olduğa tutmaz bendi ferzend	Çocuk zayıfken ayak bağı gereklidir. Güçlü olunca zinciri tutmaz.
129b	4159	Getürdi çün yigirmiden geçüp diş ¹¹⁶¹ Anuñçün itme baba sîneñi riş	Yirmi yaş dişini çıkardığı için (ey) baba, gönlünü yaralama.
	4160	Ter ü bārîk iken her şâh-ı ra‘nâ Ne kim düzseñ olur nâzük hemânâ	Her güzel dal, taze ve nazik iken, ne dizsen aynı şekilde nazik olur.
	4161	Ulalduğça olur elbette ser-keş Çü bî-bâr oldı ur cânına âteş	Büyüdükçe elbette dik başlı olur. Meyve vermeyince canını atışa ver.
	4162	Çü virmez şâhsârı saña bārı Niçün bār ola ol cânuñda bārı	Dalları sana meyve vermeyince niçin bari canına yük olsun?.
	4163	Çenâr-âsâ kadi servinden el çek O ser-keş olsa sen baş ayağun pek ¹¹⁶²	Çınar gibi servi boyundan el çek. O dik başlı olsa sen ayağınla iyice bastır.
	4164	Şu gibi devr iderken büstânı Ne zîbâ didi hikmet bâğbânı	Bahçeyi su gibi dolaşan hikmet bahçıvanı ne güzel söylemiş:
	4165	Dikenler kim yemiş virmekdür işi Yeg ola servden kim yok yemişi	“İşi yemiş vermek olan dikenler, meyvesi olmayan serviden iyidir.
	4166	Pes andan emr kıldı hân-ı gaddâr O fettânı saçından ideler dâr	Daha sonra o acımasız han o fitneciye saçlarından asmalarını emretti.
	4167	Teni umâc-ı tîr olup ser-â-ser Kılalar aña biñ dürlü belâlar	Vücudu, baştan başa ok için nişan tahtası olup ona bin türlü bela etsinler.
	4168	Yakup âteşle cismin ideler hâk Şer ü şürından ola dehr içi pāk	Bedenini ateşte yakıp kül etsinler, dünya (onun) bağırtı ve gürültülerinden arınsın.
	4169	Külinden sürme idüp ‘ayn-ı ‘âlem Aça ‘ibret gözünü cümle âdem	Herkes külünü gözüne sürme etsin, bütün herkes ibret gözünü açsın.
	4170	Daği bir ehl-i nireng ü füsün-sâz Bu yüzden idüp âheng ü ser-âğâz ¹¹⁶³	Büyücü ve hileciler de bu yüzden uygun bir şekilde yeniden başlasınlar.
	4171	Cihânda kılmaya reh-zenliği kâr Füsünından ola cânile bîzâr	Dünyada eşkiyalığı iş etmeyip büyüyle canı bitkinleşsin.
S129a	4172	Çü âhir eyledi fermânını hân Senüñdür didiler her emr ü fermân	Han fermanını bitirince, “her emir senindir.” dediler.

¹¹⁵⁹ idbâra iqbâl: iqbâl idbâr İ

¹¹⁶⁰ olur : olup B / gâlib olur her zamân hezl: pîşesidür her nefsi-i hezl B / zaman: nefsi İ L K G V

¹¹⁶¹ diş: riş L K / baba:daği BL K

¹¹⁶² serkeş: serdâr S V B / olsa: ise B

¹¹⁶³ âheng ü: âheng-i S

4173	Dilüm bâdeyle sâkî idüben şād Kerem kıl eyle cānum ğamdan āzād	Saki! gönlümü şarapla şenlendir. Kerem et, canımı gamdan kurtar.
4174	Sürüduñ kıl sürür-engiz muṭrıb ¹¹⁶⁴ Demüñ feryād irişdür tız muṭrıb	Ey çalgıcı! Sevinçli şarkılar söyle. Ey çalgıcı! Nefesini feryad edip çabuk ulaştır.
V 130a	MAŞLAHAT-GÜZĀRĪ-İ SĀYİR VEZĪRĀN DER-ĀZĀDĪ-İ ĀN SERV-İ DİL-SĪTĀN*	GÖNÜL ÜLKESİNİN BİR SERVİSİNİN ÖZGÜRLEŞTİRİLMESİNDE DİĞER VEZİRLERİN ARABULUCULUĞU
4175	Viren bu kışsa tertîbine nazmı Siyâset üzre çün gösterdi ‘azmı	Bu kıssayı şiir olarak tertip eden, (kıssanın) akışını siyaset üzre düzenledi.
4176	Didi var idi hānuñ on vezîri Kamusu rāyınuñ fermān-pezîri	Dedi, hanın, tamamı emrinin uygulayıcısı olan vezirleri vardı.
4177	Vezîri a‘zam itdi çün bu kārı Kalanının göyüñdi cān-ı zārı	Başvezir bu işi edince, diğer vezirlerin inleyen canları yandı.
4178	Ağız bir eyleyüp didiler iy hān Zebān çevgān durur söz gūy-ı gerdān	Hepsi ağız birliği edip dediler ki: “Ey hanımız! Dil değnek, söz toptur.
4179	Eger meydān virirse şāh-ı kışver Urup çevgān-ı emre gūyveş ser	Eğer ülkenin şahı izin verirse emir değneğine top gibi baş vurarak...
4180	Diyelüm bir iki söz hāzretüñde Ola maḳbül şāyed devletüñde	şayet makamında kabul edilirse huzurunda bir iki söz söyleyelim.
4181	Ki fermānına hānuñ lā dimez kes Ne kim emr eyleseñ illā dimez kes	Kimse hanın emrine itiraz etmez. Her ne emr etsen kimse aksini söylemez.
4182	Siyâset kim buyurdu şāh-ı devrān ¹¹⁶⁵ Cihān çāker zamāndur bende-fermān	Devrin şahı siyaset buyurdu ki dünya halkı kul, zaman emir kuludur.
4183	Hem oldur muḳtezā-yı devlet ü dīn Ki emr itdi şehenshāh-ı felek kīn	Hem din ve devletin gereği de budur. Feleğin şahlarşahi emr etti ki...
4184	Sezā-yı āteş olur hār olanlar İçer āb-ı revān gülzār olanlar	diken olanlar ateşe layıktır. Gül bahçeleri akarsu içerler.
4185	Velî te‘hîrden irişmez āfet ‘Acelden lākin olur çok maḳāfet	Fakat, ertelemekle bela gelmez. Ancak acele etmekle çok korkular olur.
4186	Te‘ennī aḳl u dīn pīrāyesidür ¹¹⁶⁶ Teennī cān ü dil sermāyesidür	İhtiyatlı davranmak aklın ve dinin süsüdür. İhtiyatlılık can ve gönül için sermayedir.
4187	Dimiş erbāb-ı dīn ol kim ‘aceldür Cehālet birle şeytānī ‘ameldür	Din erbabı demiş ki: “acele olan şeyler, cehaletle şeytani amellerdir.
S 129b	4188 Bu kārı emr kıl teftiş olunsun Aña lāyık ser-ā-ser iş olunsun	Bu işi emredin araştırılsın. Ona (sonuca) uygun iş yapılsın.
4189	Budur mesmū‘umuz ol ḳavm-i idbār ¹¹⁶⁷ Gelüp bu kışver içre çözdiler bār	Duyduğumuza göre o talihsizler bu ülkeye gelip yüklerini çözdüler.
4190	Vaḳāyi‘ dīdelerdür gurbet ehli Ġam ü derd ü belā vü kürbet ehli	Gam, sıkıntı, bela ve endişeler yaşayan gurbet ehli olayların gözleridir.

¹¹⁶⁴ sürür: sürüd S İ B

* S129a İ120b B10b L148b K138b G125b V130a

¹¹⁶⁵ şāh: hān İ B L K G ,V

¹¹⁶⁶ aḳl: cān B / dīn: dil İ L K G V

¹¹⁶⁷ ol: k’ol B

V 130b	4191	Çeküp bî-ḥad belā-yı rūzigārī Penāh idindiler bu hoş diyārī	Devrin pek çok belasını çekip bu güzel diyara sığındılar.
		Nekbet-i gurbet ü miḥnet-i kürbet *	Bela sıkıntısı ve gurbet talihsizliği
	4192	Ki dirler cümlesi şehzādelerdür Esīr-i derd ü ḡam āzādelerdür	Tamamının şehzade olduğunu, bağlarından kurtulmuş, ḡam ve dert esiri olduğunu söylerler.
	4193	Gidüp devlet külāhı serlerinden ¹¹⁶⁸ İrüp nekbet sürülmüş yirlerinden	Mutluluk külāhı başlarından gitmiş, talihsizlik erip yerlerinden sürülmüşler.
	4194	Çü devletmende iḡbāl ide idbār Olur her yaña dönse derd ü ḡam yār ¹¹⁶⁹	Mutluluk ehline talihsizlik talih olursa nereye dönse dert ve ḡam dost olur.
	4195	Eger destinde gevher ide imsāk Çü devlet gide başından olur ḡāk ¹¹⁷⁰	Eğer elması elinde tutarsa mutluluk, elinden gider ve toprak (değersiz) olur.
	4196	Ġarībūñ ḡatırī ḡöynüklü olur Dili derd ü ‘anādan yüklü olur	Garibin yüreği yanık olur. Gönlü dert ve zahmetle yüklü olur.
	4197	Hüner ‘arz itse ‘ayb olur nazarda Bulunur kaçduḡınca şūr u şerde	Hüner sunsa göze ayıp gelir. Patırtı gürültüden ne kadar kaçsa da (kendisini) içinde bulur.
	4198	Ḳarār eylerse miḥnetdür ḡafadār Firār eylerse derd ü ḡam olur yār ¹¹⁷¹	Dursa, sıkıntı dost olur. Kaçsa derdi ve ḡamı yar olur.
	4199	‘Acel ḡılsa irer tūr-i belāya ¹¹⁷² Direng itse düşer dām-ı ‘anāya	Acele etse bela okuna maruz kalır. Gecikse zahmet tuzaḡına düşer.
	4200	Hümāyı pençesinde serçe dirler Dür ü yaḡūt olursa sırça dirler	Hüma kuşu eline geçse serçedir derler. İnci ve yakutu olsa camdır derler.
	4201	Otursa cürm olur ḡurursa ‘isyān İderler niçe olmaz yirde bühtān	Otursa suç olur kalksa isyan. Hiç yere pek çok iftira ederler.
	4202	Çün olmuşlar elemden teng ü tīre Sa‘ādet umagelmüşler bu yire	Dertten dolayı kararıp, darlanmışlardır. Bu yere mutluluk umuduyla gelmişler.
	4203	Şıḡınup zıll-i ‘adl-i şehriyāre İrişmişler atup cān bu diyāre	Şahın adaletinin gölgesine sığınıp, can atarak bu diyara ulaşmışlar.
	4204	Ol āfet kim beyān olundı ḡālī Cināyetden degüldür gerçi ḡālī	Hāli anlatılan o afet (güzel Veyse) aslında cinayetten uzaktır.
S130 b	4205	Olup şehzādenüñ emrine münḡād Diyār ü şehri ḡıldı ‘ışret-ābād	Şehzadenin emrine uyup şehri ve ülkeyi eğlencelik (içki meclisi) yaptı.
	4206	Ḳaḡıḡat ḡözleseñ ma‘zürdür ol Günāhı ḡüsnidür mecbürdür ol	Gerçeḡi gözetirsen onun özrü vardır. Tek günahı mecbur olduğu güzelliḡidir.
	4207	Uyanmış şimdi ḡālī‘ kevkebinden Gelür bŷ-ı leben sükker lebenden	Şimdi talihi yıldızından uyanmıştır. Şeker dudaḡından süt kokusu gelir.
V131 a	4208	Nihāl-i tāzedür ol ḡonce-i ter Ruḡı bāḡ-ı cihāndan yimemiş ber	O taze ḡonca genç bir fidandır. Yüzü dünya bahçesinden meyve yememiştir.
	4209	Hederdür ḡod bilür ḡān cürm-i etfāl	Han kendisi de iyi bilir ki çocukların suçu olmaz. Ceza emri ihmal edilse şaşılmaz.

* -İ B K / S129b L149a 149a G126a V130b

¹¹⁶⁸ devlet külāhı / tāk u sa‘ādet B

¹¹⁶⁹ yār: bār G

¹¹⁷⁰ başından: bir serden B

¹¹⁷¹ eylerse: iderse B L K G V

¹¹⁷² irüp tūr-i: irüp yiter İ G; irer yiter B L K V / tūr-i: yiter L K V // dām: çāh İ B L K G V

4210 ʿUkūbet emri tañ mı olsa ihmāl
Ġaribūñ hem dehān-ı āhıdur od¹¹⁷³
Tutar āh idicek eflāk evin dūd
4211 Atası vardurur bir pīr-i fānī
Münevver rüyı mihr-i āsumānī
4212 Şeref tābān cemālī hilyesinden
Seher ḥandān beyāz lihyesinden

Vaşf-ı tābnāk der-şifat-ı tāk *

4213 Vücüdı şāhsārı tāk-mānend
Egerçi bī-aded olmuş berūmend
4214 Kāmusın ḥarca sürmiş rüzīgārı
Hemīn bu ḥūşe ḳalmış yādigārı
4215 Anuñçün ḡamdan olmuş eşk-bār ol
Belā vü derd ile zār u nizār ol
4216 Kesilmiş ser-te-ser dūnyā işinden
Bükülmüş ḳaddi devrān cünbişinden
4217 Girü bir pīrezen ḥoş māzeri var¹¹⁷⁴
Duḡān-āyīn dem-i pūr-āzeri var
4218 Şebīn mehtāb idüp nūr-ı Ḥudāyı
Dili vird eylemiş şıdḳ u şafāyı
4219 Sehī servini devrān eylemiş çeng¹¹⁷⁵
Ḳılur her tār-ı müyü ḡamdan āheng
4220 Olup çeşmüñle iki göz remeddār¹¹⁷⁶
Ūmīd-i mevt ḳılmış çeşmini çār
4221 Bu iki şāḥuñ ol bir ḡoncesidür¹¹⁷⁷
Ruḥı ḥāṭırları eglencesidür
S 4222 Budur çün dillerinin ḡam-ḡüsārı¹¹⁷⁸
130b Virüp destine nāçār iḥtiyārı
4223 O şāḥ-ı şūḥı ḳılmışlar hevāyī
Sürer ʿālemde ḥoş zevḳ u şafāyı
4224 Nevālar birle her dem fariḡü'l-bāl
Gülüp oynar müdām ol murḡ-ı zī-bāl
V 4225 Egerçi kīm gül-i ter dirler anı¹¹⁷⁹
131b Velī pākīze gevher dirler anı
4226 Degüldür ḥār elinden dāmeni çāk
Hevādan āb-ı rüyın itmemiş ḥāk¹¹⁸⁰

Garibin ahının dumanı ateştir. (Garip) ah edince gökleri duman kaplar.

Yaşlı bir babası vardır ki nurlu yüzü göklerin güneşi gibidir.

Yüzünün güzelliğinden şeref burcu parlar. Seher vakti ak sakalıyla güler.

Asma (üzüm kütüğü) tasviriyle ilgili parlak özellikler

Vücut ağacı her ne kadar verimli olmuşsa da kemer gibi (bükülmüş)...

Zaman her şeyini harcamış. Yadigar olarak sadece bu başak kalmış.

Bu yüzden gamdan gözyaşı dökmüş. O bela ve dertten dolayı inleyip bitkin düşmüş.

Dünya işinden tamamen kopmuş. Boyu zamanın oyunundan bükülmüş.

Bir de yaşlı ve iyi bir annesi var. Duman gibi ateş dolu nefesi var.

Allah'ın nuru gecesini dolunaylı edip, gönlü doğruluğu ve zevki zikir edinmiş.

Felek düzgün boyunu (büküp) çeng etmiş. Her kılının kıvrımı gama uymuştur.

İki göz gözünle iltihaplanmış, ölüm ümidi gözünü dört etmiş.

O bu iki dalın bir goncasıdır. Yüzü gönüllerinin eğlencesidir.

Gönüllerinin gam gidericisi bu olduğundan çaresiz iradeyi eline vermiş...

o uçarı dalı havalı kılmışlar. Dünyada hoşça zevk u sefa sürer.

Her an nağmelerle gönlü rahat. O kanatlı kuş daima gülüp oynar.

Her ne kadar ona taze gül deseler de halis inci de derler.

Dikenin elinden eteği parçalanmışsa da arzusuyla şerefini düşürmemiş.

¹¹⁷³ āhıdur: āhıdurur K

* -İ B K V / S130a L149b G127a

¹¹⁷⁴ māzeri: āzeri B

¹¹⁷⁵ servini: ḳaddini B

¹¹⁷⁶ remed-dār: remedvār L K

¹¹⁷⁷ Bu ve sonraki altı beyit -B

¹¹⁷⁸ dillerinüñ: dilleri ḥod S

¹¹⁷⁹ egerçi kīm gül-i ter: egerçi gül gibi ter S

¹¹⁸⁰ hevādan: od urup İ V

- 4227 Beyān itdük kamu cürm ü haṭāsın
Hemīn šāh-ı cihān bilür ‘aṭāsın
- 4228 O kim šān-ı ‘aṭā vü mekrümetdür
Ġazab vaktinde ‘avf u merḥametdür
- 4229 Çü ehl-i ‘avf içündür nüzl-i cennet
Bu dem ‘avf itse ḥānuñdur ne minnet¹¹⁸¹
- 4230 Bu ḳavlüñ hücceti el-kāzımındır
Şehenşeh nüktedān u söz hemīndür
- 4231 Çü işğa eyledi ḥān bu kelāmı
Begendi cāndan ol pend-i hümāmı
- 4232 Didi ‘avf eyledüm cürmini anuñ
Velī ol fitne-i āḥir-zamānuñ
- 4233 Bu yirde ṭurması cāyız degüldür
Bu işde re’yiñüz fāyız degüldür
- 4234 Bu kişverden sürün gitsün kenāre
Budur ol fitnenüñ def’ine çāre
- 4235 Çü yüz döndermiş anlardan sa’adet
Ne deñlü olsalar ehl-i siyādet
- 4236 Nühüsetdür vücüdi kişver içre
Siyehdür baḥtı çarḥ ü āḥter içre
- 4237 Bu dāru’l-emne idüp ilticāyı
Çün itdiler ḥimāyetden recāyı
- S131a 4238 İdüñ āyīn-i šāhī üzre dirlik
Kı kılışlar dil ü cānile birlik
- 4239 Anuñ kıldum kiçi yaşına rahmet
Daḥı ol iki ulu pīre ḥürmet
- 4240 Vaṭangāh eyleyüp bir merz-i bümü¹¹⁸²
Gidersünler dil ü cāndan hümümü
- V 4241 Du‘ā-yı devletüm vird eylesünler
132a 4242 Seḥā vü ‘avf u luṭfum söylesünler¹¹⁸³
- 4242 Olurlarsa sadāḳat üzre hoş-ḥāl
Bulalar ḥizmetümden ‘izz ü iḳbāl¹¹⁸⁴
- 4243 Buña ḥacet degül itmek yemini
Kı yügrük at arturur yemini
- 4244 Ṭotalum biz fütüvvet rāhını rāst
Ḳılalum luṭf ü iḥsān bī-kem ü kāst
- 4245 Diyārum içre çünkim oldılar zayf
Elümden görmesünler miḥnet ü ḥayf
- 4246 Dimişler eylügen idüp şuya şal¹¹⁸⁵
Yaramazlardan eyelük pendini al
- 4247 Belī ‘ālemde hoş ṭutan garībi
- Bütün günahımı ve hatasını anlattık. Cihan şahı bağışlamasını bilir.
- Kerem sahibi ve bağışlayıcılığın şanından olan şey, öfke anında af ve merhamettir.
- Cennet nimetleri affediciler için olduğundan şimdi affetmek hana aittir, ne minnet.
- Bu sözün dayanağı öfkesini yenenlerdir. Şahlar şahı nükte ve sözden anlar.
- Han bu sözleri dinleyince o sağlam nasihate içtenlikle kulak verdi.
- “Onun suçunu bağışladım. Ama o ahir zaman fitnesinin...”
- Bu yerde durması uygun değildir. Bu işle ilgili düşünceniz gerçeklemez.
- (Onu) bu ülkeden uzak bir yere sürün gitsin. O fitnenin kovulmasının çaresi budur.
- Mutluluk onlardan yüz çevirdiği için, ne kadar beylik sahibi olsalar da...
- varlığı bu ülkede uğursuzluktur. Bahtı gök ve yıldızlar içinde karadır.
- Bu güvenlik diyarına sığınıp, korunmayı ümit ettiler.
- Şahlık usulüne uygun bir dirlik edin ki gönül ve can birliği etsinler.
- Onun küçük yaşına merhamet ve o iki ihtiyara hürmet ettim.
- Sürülmemiş bir yeri toprak edip gönülden ve candan kaygılarımı gidersinler.
- Mutluluk duamı zikir edinsinler. Cömertliğimi, bağışımı ve affımı söylesinler.
- Doğruluk / bağlılık içinde iyi halde olurlarsa, hizmetimden mutluluk ve şeref bulsunlar.
- Bunun için yemin etmeye gerek yok. Hızlı giden at, yemini artırır.
- Biz insanlık yolunu dosdoğru tutalım. Eksiksiz ve fazlasız ikramda ve bağışta bulunalım.
- Ülkemde zayıf oldukları için elimden sıkıntı ve zulüm görmesinler.
- İyilik yap suya at demişler. İyilik öğüdünü de kötülerden al.
- Evet, dünyada garibi hoş tutan her an

¹¹⁸¹ ḥānuñdur: cānuñdur L K

¹¹⁸² eyleyüp: idüben B

¹¹⁸³ luṭfum / cüd B

¹¹⁸⁴ ḥizmetümden: ḥizmetümde S

¹¹⁸⁵ idüp: eyle İ B

4248 Bulur her demde rahmetden naşîbi
 4249 Ğarîb olmasa bir kişverde hoşnûd
 Olur sūdı ziyān ol kişverüñ zūd
 4250 Du‘āsı müstecāb olur ğarîbüñ
 Demî od çeşmi āb olur ğarîbüñ¹¹⁸⁶
 4251 Yağar āh itse bir dem içre dehri
 Sırışki seyle virür kend ü şehri
 4252 Kadeh şun sākîyā hicrile yandum
 Serāpā dūd-ı āhumdan boyandum¹¹⁸⁷
 4252 Kıl iy muṭrıb girü derdile efgān
 Ki āheng-i sefer gösterdi hicrān

**HABS-İ RĀMİN Ü ṬARH-I NİĠĀRİN
 VE ĀVERDEN-İ PERVĀNE-İ FİRĀĶ-
 NĀME-İ CĀNĀNE***

S
 131b
 4253 Gel iy dil nāle kıl hicrān elinden
 Ki yandum baht-ı bī-sāmān elinden
 4254 Ki dün gün çarḥ-ı pür-efsün ü nireng
 Geçer naqş oynayup āfāka yüz reng
 4255 Virür evvel rahîk-ı āşināyı
 Şunar āhırde afyon-ı cüdāyı
 4256 Kılur ön gül gibi gönlünü hürrem
 İder şon lāleveş bağrını pür-dem

**Mev‘ize der-bī-vefā-yı rüzigār ü
 tazallum nümüden ez-çarḥ-ı ğaddār****

V
 132b
 4257 Nesīm-i dil-güşādan cān bağışlar
 Semümüñ āteşinden işler işler
 4258 Virür destine hicrūñ tūg-i hūn-bār
 Kılur vaşl ehlini zār u dil-figār
 4259 Karārdur gün yüzün ebr-i gamile
 Yağar çarḥuñ dilin odlu demile
 4260 Güli bülbülle eyler iki gün yār
 Üçüncü gün kılur bağrını pür-hār¹¹⁸⁸
 4261 Biçer serv-i dırāzuñ kıddine āh
 Kıbā-yı sebz-i ‘ömri teng ü kütāh
 4262 Şarāb-āsā koyup la‘lin libāse
 Enāruñ kanın içer kāse kāse
 4263 Budur dehrüñ demādem serd-hūy¹¹⁸⁹

rahmetten nasibini alır.
 Bir ülkede garip hoşnut olmazsa o ülkenin
 kârı hemen zarar olur.
 Garibin duası kabul edilir. Ahı ateş, gözü de
 su olur.
 Ah etse bir anda feleği yakar. Gözyaşları
 kenti ve şehri sele verir.”
 Ey saki! Kadeh sun ki ayrılıkla yandım.
 Baştan ayağa kadar ahımın dumanıyla
 boyandım.
 Ey çalgıcı! Dertten figan et ki yolculuk
 nağmesi ayrılık gösterdi.

**RAMİN’İN HAPSEDİLMESİ,
 SEVGİLİSİNİN UZAKLAŞTIRILMASI
 VE PERVANE’NİN AYRILIK
 MEKTUBUNU GETİRMESİ**

Gel ey gönül! Ayrılıktan inle ki düzensiz
 bahımın elinden yandım.
 Hile ve büyü dolu felek her zaman ufuklara
 yüzlerce oyun eder.
 Önce halis şarap verir sonra da ayrılık
 afyonunu sunar.
 Önce gönlünü gül gibi sevindirir sonra
 bağrını lale gibi kan eder.

**Zalim felekten sızlanmak ve zamanın
 vefasızlığı hakkında öğüt**

Gönül açan rüzgarla can bağışlar,
 samyelinin ateşinden işler eder.
 Ayrılığın eline kan dökücü kılıç verir.
 Kavuşma ehlini gönlü yaralı ve inilti eder.
 Güneşin yüzünü gam bulutuyla kararır.
 Feleğin gönlünü ateşli nefesiyle yakar.
 Gülü bülbülle iki gün yar edip, üçüncü gün
 bağrını diken eder.
 Uzun servinin boyuna ah edip, ömrün yeşil
 elbisesini dar ve kısa biçer.
 Narın(göğüs) kanını şarap gibi dudağının
 elbisesine koyup, tas tas içer.
 Feleğin kötü huyu her zaman budur. Önce
 gelip sıcak yüzünü gösterir.

¹¹⁸⁶ ğarîbüñ: -G

¹¹⁸⁷ serāpā: ser-ā-ser B

* S131a İ123a B12a L151a K141a G128a V132a

** -S İ L K G V / B12a

¹¹⁸⁸ kılur: ider B

		Gelüp ‘arz eyler evvel germ-rūyı		
	4264	Ƙafadarı bahārınuñ ħazāndur Zamān-ı vaşlı ān-ı bī-emāndur ¹¹⁹⁰		Baharının kafadarı sonbahardır. Kavuşma zamanı merhametsiz bir zamandır.
	4265	Vücüd esbābıdur endīşe-i ‘ömr Tutar ‘āķil ‘ademden tūşe-i ‘ömr		Ömür endişesi vücudun sebepleridir. Akıllı insandan ömür azığımı alır.
	4266	Nazar ƙıl bu sipihr-i pür-sitīze Dönüp ħākūñ virür seylāb-ı tīze		Bu kavga dolu göğē bak ki dönüp toprağı hızlı akan sel suyuna verir.
	4267	Şaķın aldanma dūnyā zīnetine Ki degmez şevķ ü zevķī miĥnetine		Asla dūnya sūsüne aldanma ki zevk ve arzusu sıkıntısına degmez.
	4268	Ola cān murģi çün maĥbūs-ı gerdūn Ƙafes yā ‘ācdan olmuş ya altun		Can kuşu feleğın esiri olduktan sonra kafes altından olsa ne fil dışından olsa ne?
	4269	Odur mülk-i cihānuñ kār-dānı Ġam-ı mevt ile ƙıldı zindegānı ¹¹⁹¹		Dūnyada işbilir kişi ölüm gamıyla dinçlik bulandır.
	4270	Bilüp her laĥza mevti ħāzırı’l-vaķt ¹¹⁹² Olur ‘ibretle dūn gün nāzırı’l-vaķt		Ölüm vaktine her an hazır olmayı bilip daima ibretle vakti gözler.
S132a	4271	Bu esrārı yiter ƙıl Lāmī’i fāş Olupdur ħalk-ı ‘ālem rind ü ƙallāş		(Ey) Lami’i bu sırları açıkladığın yeter. Alem halkı rind ve kalles olmuştur.
	4272	Şafā ‘arz eylesen dirler riyādur Naşihat söylesen bād-ı hevādur		Zevk sunsan ikiyüzlülük derler. Nasihat etsen heves esintisi.
V	4273	Gülerler ağlasañ derd ü gamuñdan Şafā vü ħazız alurlar mātemüñden		Derdinden ve kederinden ağlasan gülerler. Mateminden zevk ve sevinç duyarlar.
133a	4274	O dām eyler bu ħalkı dāneyile Ki pendī ħalt ider efsāneyile		O bu halkı taneyle tuzağa düşürür. Nasihati efsaneyle karıştırır.
	4275	Şayarlar pendī hicrān gibi zehre Alurlar sükkerin sözlerle behre ¹¹⁹³		Öğütü ayrılık gibi zehir sayarlar. Tatlı sözlerden hisse alırlar.
	4276	Gel imdi zehr-i hicrāndan ħaber vir Mey-i telĥ içürüp şehd ü şeker vir		Şimdi gel, ayrılık zehirinden haber ver. Acı şarap içirip bal ve şeker sun.
	4277	Ser-ā-tā-pā beyān it iy sūĥandān Ne ƙıldı Veyse vü Rāmīne hicrān		Ey söz ustası baştan sona açıkla. Veyse ve Ramin’e ayrılık ne yaptı.
	4278	Ĥired kim açdı bu efsāneden bend Didi emr eyledi ħān-ı ĥiredmend ¹¹⁹⁴		Bu efsaneden bağımı açan akıl dedi ki: akıllı han emretti.
	4279	Ĥisārı ƙıldılar Rāmīne me’vā ‘Aceb dām oldı ol murģ-i ĥoş-āvā		Kaleyi Ramin’e yuva ettiler. (Orası) o güzel sesli kuşa acayip bir tuzak oldu.
	4280	Ƙılıp bülbülleyin nağmāt-ı pür-ĥāl Hümā gibi uçarken fāriğü’l-bāl		Bülbül gibi her hālın nağmeleriyle ötüp, hüma gibi gönül rahatlığıyla uçarken...
	4281	Temāşā eyler iken bāğ u rāğı Diriğā kim ƙafes oldı turağı		güzel bahçelerde dolaşırken durağı ne yazık ki kafes oldu.
	4282	Müvekkiller ƙoyup bāb-ı ĥisāra ¹¹⁹⁵ Yasağ itdürdi seyr-i lālezāra		Kalenin kapısına bekçiler koyup lale bahçesini seyrettirmeyi yasaklattı.
	4283	Ki çıkup ƙal’adan bir laĥza ol cān ¹¹⁹⁶		O can, kaleden bir an için çıkıp da ne ava

¹¹⁸⁹ ser-ā-ser: demādem İ B L K G V

¹¹⁹⁰ zamān-ı: zamanı L K

¹¹⁹¹ ħam-ı: ħam u S / ƙıldı: ide B

¹¹⁹² bilüp: bilür İ L K V / olur: ola B

¹¹⁹³ sükkeri: sükkerin B

¹¹⁹⁴ ħān: şāh İ

¹¹⁹⁵ ĥisāra: ĥisārı L K / lāle-zāra: lāle-zārı L K

		Ne ʿazm-i şayd ide ne bezm-i bustān	gidebilir ne çimende meclis kurar.
	4284	Ola gönlüyle kendü ʿāleminde	Gönlüyle kendi aleminde olup tek başına
		Ten ü tenhā gam-ı u demiñde	gamıyla eğlenmekte.
	4285	Eger huşk ola sevdādan mizācı	Eğer mizacı sevdadan kuru olsa gülşekerden
		Ƙılalar gülşekerden ter ʿilācı	taze ilaç versinler.
	4286	İdicek gülşekerden tabı nefrīn	Yaradılışı gülşekerden nefret edecek olsa
		Düzeler yine bir dārū-yı şīrīn	yine bir tatlı ilaç versinler.
S	4287	İçüp ol zehr-i gam define tiryāk	O gam zehrinin atılması için ilaç içip,
132b		Dimāğın ide şūr-ı Veyseden pāk	zihnini Veyse kavgasından arındırsın.
	4288	Degüldür degme dārū ʿışkā dāver	Sıradan ilaç aşk için doğru değildir. Aşk
		Ki kesmez ʿışkı illā ʿışk-ı āher	başka bir aşktan başkası kesmez.
	4289	Pes andan emr kıldı kim şehenşāh	Sonra şah, emretti ki Veyse'yle beraber
		Ne kim Veyseyle vardur Ƙavm-i ħargāh ¹¹⁹⁷	bütün çadır ahālisi...
V	4290	O yirden bağlayup meh gibi maħmil	o yerden ay gibi yükünü bağlayıp Turan
133b		Tutup Ƙuran-zemīn merzinde menzil	ülkesi sınırı yolunu tutup gittiler.
	4291	Çeküp her biri miħnetden elini	Her birisi sıkıntıdan elini çekip, nice köyün
		Yiyeler niçe kendüñ ħāşılını ¹¹⁹⁸	hasılatını yiyeler.
	4292	Olup şağr-ı bilād üstine bekci	Beldelerin geçitlerinde bekçi olup,
		Ƙılalar rifate şıdķı dilekci	doğruluğu yüceliğe dilekçi (şefaatacı) ettiler.
	4293	Gelüp el-Ƙışsa emr-i ħān yirine	Hanın emri yerine geldi, özetle ferman
		ʿAle't-tafşil irüp fermān yirine	yerine geldi...
	4294	Belā vü ğamla maħsūr oldı Rāmīn ¹¹⁹⁹	Ramin bela ve gamla mahsur kaldı.
		Diyār-ı firKate düşdi nigārin	Sevgilisi ayrılık diyarına düştü.
	4295	Ol onda vālih u bu bunda ħayrān ¹²⁰⁰	O orada şaşkın ve bu da burada hayret
		Şeb ü rüz eyleyüp feryād u efġān	içinde. Gece gündüz ah edip inleyerek...
	4296	Ne bir dem ħāb iderlerdi ne ārām	ne bir an için uyurlar ne de rahat ederlerdi.
		Tamām olmışdı kār-ı ħurd ü āşām	Yeme içme işi tamamlanmıştı.
	4297	Meger kim olıcaķ bu ğamdan āġāh	O şah, bu dertten haberdar olunca
		Şalup Pervāneyi dildāre ol şāh	Pervane'yi sevdiğine gönderdi.
	4298	Dimişdi yār olup cānān ğamında	Yar, sevgili gamında olup fırsat anında
		Ħaber-berlük ide fırsat deminde	haber göndersin demişti.
	4299	Ser-encāmına bu kārūñ tutup göz	Bu işin sonunu gözetleyip inleyerek Hakk'a
		Uralar ħaķķa zārī eyleyüp yüz ¹²⁰¹	boyun eğsinler.
	4300	İdüp bu bestekārı azmāyiş	Allah'tan ferahlık erişinceye kadar bu zor
		Aña dek kim ola ħaķdan guşāyiş	işi tecrübe etsinler.
	4301	Duʿādur çünki Ƙufl-ı ġaybe miftāħ	Bilinmezlik kilidinin anahtarı duadır. (Ya)
		Açar rahmet Ƙapusın dinse fettāħ	Fettah (Kulların kapalı işlerini açan)
	4302	Yañup bir gice bu derdile ol şemʿ	zikredilse rahmet kapılarını açar.
		Didi Pervāneye ħūnīn idüp demʿ	O mum bir gece bu dertle yanıp, vaktini
	4303	Ki iy yār-ı vefādār ü hevādār ¹²⁰²	kanlı kılıp Pervane'ye dedi:
		Beni yaķdı serāpā firġat-i yār	“Ey arzulu ve vefalı dost! Yarın ayrılığı
			beni baştan ayaġa kadar yaktı.

¹¹⁹⁶ ol cān: bārı B / ne deşti seyr ide ne kuhsārı B

¹¹⁹⁷ Ƙavm-i: Ƙavm ü G

¹¹⁹⁸ niçe: pençe B

¹¹⁹⁹ Belā vü ğamla: ħişār-ı ğamda L K G / firġate: ġurbete İ

¹²⁰⁰ u: - L K

¹²⁰¹ zārī eyleyüp yüz: zār ile yuyup yüz İ

S133a	4304	Dilüm bî-taĥat itdi miĥnet ü derd Heläküm istemezsün iy cüvân-merd	Sıkıntı ve keder gönlümü güçsüz kıldı. Ey asil insan! Mahvolmamı istemezsin.
	4305	Bu dem cānile ‘azm itmeñ gereksin Diyār-ı yāre dek gitmeñ gereksin	Şimdi candan azmedip yarin diyarına kadar gitmelisin.
	4306	Ġam-ı eyyāmdan olup ĥaber-cüy Varup urmak gereksin pāyına rüy ¹²⁰³	Zamanın gamından haberler arayıp, varıp ayağına yüz sürmelisin.
V 134a	4307	Bilüp ol ĥüsrevüñ ĥālın ser-ā-ser Gerek şāvurvār olmaĥ ĥaber-ber ¹²⁰⁴	O sultanın hâlini büsbütün bilip, şavur gibi haberci olmak gerek.
	4308	Ve ger ne virtürem cānı bu ġamdan Ki cān ĥulkume gelmişdür elemden	Yoksa canıma işleyen bu gamdan ötürü canımı vereceğim.
	4309	Didi pervāne iy şem ^c -i cihān-süz Ruĥuñ gün gibi olsun ‘ālem-efrüz	Pervane dedi: “Ey dünyayı yakan mum! Yüzün güneş gibi alemi aydınlatsın.
	4310	Ne kim emr eyledüñ çeşm-i ter üzere Benümdür ĥāmeveş ĥizmet ser üzere	Her ne emretsen nemli gözüm üstüne. Kalem gibi hizmet etmek benimdir, baş üstüne.
	4311	Beni ĥapuñda bin cānile sultān Bu emr için kılupdur bende fermān ¹²⁰⁵	Sultan beni kapıda bin canımla bu iş için buyruğuna esir etmiştir.
	4312	Yoluñda ser virem sır kılmayam fāş Ki cāndan ĥomışamdur bu yola baş	Yolunda ser verip sır vermem. Bu yola candan baş koymuşum.”
	4313	Didi dildār kim iy yār-ı ġam-ĥār Taĥammül ĥıl ki ben zār ü dil-efġār	Sevgili (Ramin) dedi: “Ey gam ortağı! (bana) tahammül et ki ben gönlü yaralı ve inleyerek...
	4314	Sirişkümlle ezüp çeşmüm ĥarasın Yazam ĥünin dilimüñ mācerāsın	gözyaşlarımla gözümün karasını ezip, kanlı gönlümün macerasını yazayım.
	4315	Ki bu efsünile bir laĥza bārı Varup seyr ide çeşmüm rüy-ı yārı	Bu büyüyle gözüm yarin yüzünü bari bir an için varıp seyretsin.
	4316	Şaçum gibi libās-ı mātēmile Dilümden ola ĥün-efşān ġamile	Saçım gibi matem elbisesiyle gönlümden gamla kan saçılınsın.

**Şıfat-ı ĥāme-i müşġin-‘imāme vü tertīb-
i nāme-i kāfūrī-cāme ***

**Kafur kokulu çerçevli mektubun
düzenlenmesi ve misk kokulu başlığı olan
kalemin özellikleri**

S 133b	4317	Hemāndem ĥıldı ‘azm-i ĥāne ol cān Ķalem řāvūsına gösterdi cevġān	O can hemen o anda han için azmedip kalem tavusunu yürüttü.
	4318	Nice řāvūs-ı Hindustāne server Eli altında Ķin ü Sind ü Berber ¹²⁰⁶	Pekçok Hindistan tavuslarına önder. Ķin Sind ve Berberi ülkeleri elinin altındadır.
	4319	Geçüp kāfura müşk-i terle taĥrīr Düĥān u nūr-ı ‘ışķı ĥıldı tefsīr	Kafura taze miskle yazıp, Aşk nurunu ve dumanını tefsir etti(açıkladı).
	4320	Geyürdi söze ĥil‘atler ĥaşabdan Şekerler tengini tıtdı ruĥabdan	Söze şeker kamışından elbiseler giydirip ağzına hurmadan tatlılar doldurdu.
	4321	Gezüp zülmet diyārın Hızr-mānend	Hızır gibi karanlıklar diyarını gezip, can

¹²⁰² beyit: -S İ L K G V

¹²⁰³ ġam eyyāmdan: ġam-ı eyyāmdan / pāyına: miĥnete İ L K G

¹²⁰⁴ şāvurvār: şāvürveş B

¹²⁰⁵ kılupdur: idüpdür B

* **Bde başlık: şıfat-ı ĥāme vü tertīb-i nāme**

* **-İ K / S133a B13a L153b G130b V134a**

¹²⁰⁶ Ķin ü Sind ü: Ķin Sind ü S ; Sind ü Ķin B; Hind ü Sind G

		Akıtdı çeşme-i cāndan açup bend	çeşmesinin bendini açıp akıttı.	
	4322	Benefşe bağlayup berg-i gülile Semen bağıın ũonatdı sũnbũlile	Gũl yapraklarıyla menekşe bağlayıp, yasemin bahęesini sũmbũlle donattı.	
V	4323	Sũhan ũahnında oynadup semendi	Sũz meydanında at oynatıp, ay gibi	
134b		Meh-āsā kıldı seyr-i bĩ-gezendi	elemsizce dolaştı.	
	4324	Ŕılup ũũŕileyin zāęı sũhandān Beyān kaşırını itdi ũekkeristān	Kargayı tuti gibi sũz ustası tutup beyan kũřkũnũ ũeker tarlası etti.	
	4325	Me‘āni ırmağından açdı bendi Akıtdı ũāmdan Bulęara kandi	Meani ırmağından kapağı açıp ũekeri ũam’dan Bulgaristan’a kadar akıttı.	
	4326	Behişt-āyĩn idũp zeyn-i gũlistān Gũrũp dem-beste kaldı hũr u Rıđvān	Gũl bahęesini cennet gibi sũsledi. Huriler ve Rığvan (melek) gũrũnce hayran kaldılar.	
	4327	Didi evvel anuñ adın ki hağdur Ki her bir harf zikri biñ sebağdur	ũnce her bir harfini sũylemenin bin ders olduğu Allah’ın adını andı.	
	4328	Ŕeb-i hecriste eyler cāne ‘ũzri Ki rũz-ı vařlınuñ biline kadi	Ayrılık gecesiyle canna œzũr bildirir ki kavuşma gũnũnũn kıymeti bilinsin.	
	4329	O virũr hārdan gũl hāreden hār İder kaşrı cihān sũltanların hār	O dikenden gũl, kayadan diken verir. Kaşrı dũnya sũltanlarını al aşağı eder.	
	4330	Cihānuñ oldu ğũn her cānibi gam Bulunmaz degme kez bir cān-ı bĩ-ęam ¹²⁰⁷	Dũnyanın her kũşesi gamlı olduğu için gamsız bir kişi bile bulunmaz.	
	4331	Ŕalar geh Yũsufı zindān-ı kaşre Gehi luşf idũp eyler ũāh dehre ¹²⁰⁸	Bazen Yusuf’u kaşır zindanına atar, bazen de lutf edip dũnyaya ũāh eder.	
	4332	Ŕılur zũn-nũna mahbes bařn-ı hũtũ Kim añlar sırr-ı hayy-i lā-yemũtũ	Balığın karnını Zũnnun’a (Yunus’a) hapishane etti ki œlũmsũz (ebedi) diri Allah’ı anlar.	
	4333	Halĩlin nāra atar zār u giryān ‘Acebdũr mancınığ-ı ğarĥ-ı gerdān	Halilini (Hz. İbrahim’i) ağlar ve iniltili bir ũekilde ateşe atar. Dũnen gũklerin mancınığı ne ũařılısıdır.	
	4334	Ŕeh-i devrān eger oldıysa mahbũs Cihān hālĩ degũldũr cāy-ı efsũs	Eğer devrin ũāhı hapis olduysa, dũnyanın hālĩ bũyũ yeri değildir.	
	4335	Ğũ devletdũr felekveş bende-fermān ¹²⁰⁹ Virũr yolında her dem ins ũ cān cān	Felek gibi (yũce) buyruğuna kul olmak mutluluk olduğundan insanlar ve cinler her an yolunda can verirler.	
S134a	4336	Anuñğũn mahbesi dāru’l-felekdũr Ki dũn gũn hem-demi hũr u melekdũr	Bu yũzden hapishanesi daima hurilerin ve meleklerin birlikte olduğu felektir.	
	4337	Nola ‘İsĩ gibi idũp ‘urũcũ Maķāmı olsa eflākũñ burũcũ	İsa gibi gũklere ğıkıp, makamı gũklerin buręları olsa ne olur?	
	4338	Gũneřdũr ğarĥ-ı ğārũm pāyęāhũ Ŕımıřdur rif’ati iķlĩl-i māhũ	Dũrdũncũ gũęũn rũtbesi yũkseliřiyle ayın tacını kırmış olan gũneřtir.	
V	4339	Bañadur derd ũ ğam kim dehr-i pũr-kaşr Elemden gũnde yũz biñ ięũrtũr zehr	Kaşır dolu feleğin derdi ve gamı benimdir. (Felek) bana her gũn yũz bin zehir içirir.	
135a		4340	Ğıķam toz gibi diyũp ol hisāre Ŧolařdı cān kemend-i āh u zāre ¹²¹⁰	O hisara toz gibi ğıkayım derken, canım ah ve inilti kemendine dolaştı.
	4341	Felek burcına iltem diyũ dũdum Yanar mihrũñle cānum içre odum	Dumanımı felek burcuna iletayım diye, canım aşkının ateşiyle yanar.	

¹²⁰⁷ degmeñũz: lā-cerem B

¹²⁰⁸ dehr: ũũhre L K

¹²⁰⁹ veş: -G

¹²¹⁰ cān kemend-i: cān-ı zārum S / u: -S

- 4342 İderdüm cānı gönlüm gibi pür-tāb
Kılurdum zülfüm āhum gibi kullāb
- 4343 Dikerdüm gün gibi şancağ o burca
Felekden bulsa idüm kılca fūrce
- 4344 Ya feth-i bāb olaydı vaşl-ı yāre
Yā bā'ış ola idi sengisāre
- 4345 Dirigā derd-i bī-pāyāne düşdüm
Ġam odundan ser-ā-tā-pā tutuşdum¹²¹¹
- 4346 Ne rāzum demek için hemdemüm var
Ne derdüm fehmi ider bir mahremüm var
- 4347 Baña her yüzden idbār idüp iqbāl
Benem zülfüm gibi her dem siyeh-ḥāl
- 4348 Şalup toprağa yekser tāt ü taḥt
Kazandum talī'ümden kara baḥt
- 4349 Vatandan dūr u devrāndan ciğer-ḥūn
Vişāl-i yārdan mehcūr ü maḡbūn
- 4350 Mişāl-i şem^c her şeb tā sehergāh
İşüm sūz u güdāz ü girye vū āh
- 4351 Şu resme lāleveş baḡrum kararđı
Ki nilüfer gibi beñzüm şarardı
- 4352 Ġamuñ bādı ḥazān itdi bahārum
Nola kan akşa eşk-i cüybārum
- S 4353 Sehāb-āyīn meger āhum buḡārı¹²¹²
134b Döküp bārān bitürdi lālezārı
- 4354 Ki şaḡar gibi pür-ḥūndur derūnum¹²¹³
Revāndur şem^c-mānend eşk-i ḥūnum
- 4355 Tenümde cān ü ser bār-ı ḡamumdur
Hemīn āhumla yaşum hemdemümdür
- V 4356 Derūnumdan ḡopardı hicr odı dūd
135b Göyündi ḡamla cān-ı mihnet-endūd
- 4357 Sürüldüm gözyaşı gibi nazardan
Naşibüm dembedem ḥūn-ı ciğerden
- 4358 Bu dem zülfüm gibi sergeşte rāyem
Ne kılām neyleyem bī-dest ü pāyem
- 4359 Nigārā ḡusrevā encüm-sipāha
Şeh-i rüy-ı zemīn gerdūn penāha
- 4360 Felek rütbet melek tal'at perī-rüy
Benefşe-ḡaḥḥ ü gül-ḡadd ü semen-büy
- 4361 Ruḡuñsuz dīdem olsa tañ mı bī-nūr¹²¹⁴
Ki oldum çeşm-i bed gibi bu dem dūr
- 4362 Dimezdüm dergehūñden dūr olam ben
- Canımı gönlüm gibi hararetli kılıp,
saçlarımı ahım gibi çengel ederdim.
- Felekden kıl kadar aralık bulsaydım, o
burca güneş gibi sancak dikerdim.
- Ya yare kavuşmak için kapı açılaydı, ya
kayalıḡa (çıkmaya) bir sebep olsaydı.
- Ne yazık ki sonsuz bir derde düştüm. Gam
ateşiyile baştan ayaḡa kadar tutuştum.
- Ne sırrımı anlatmak için dostum var ne
derdimi anlayacak bir samimi arkadaşım .
- Talih bana her sebepten talihsizlik
göstermiş. Ben her an saçım gibi kara
haldeyim.
- Bütün tacı tahtı yere atıp, talihimden kara
baht kazandım.
- Vatandan uzakta ve felekten ötürü ciğerim
kan, yare kavuşmaktan uzak ve şaşkınum.
- İşim, mum gibi her gece sabaha kadar
yanıp yakılmak ve ah edip ağlamaktır.
- Baḡrım o kadar kararđı ki benzim nilüfer
gibi sarardı.
- Derdinin rüzgarı baharımı güze çevirdi.
Gözyaşlarım kan olup ırmak gibi aksa ne
var?
- Ahımın buharı, bulut gibi yağmur döküp
lale bahçesi oluşturdu.
- Yüreḡim kadeh gibi kan doludur. Kanlı
gözyaşlarım mum gibi akmaktadır.
- Canım ve başım bedenimde gam yükümdür.
Gözyaşım ahımla dosttur.
- Ayrılık ateşi yüreḡimden duman çıkardı.
Sıkıntıyla kaplı canım gamla yandı.
- Nazardan gözyaşı gibi sürüldüm. Nasibim
her zaman ciğer kanındandır.
- Şimdi saçım gibi başı dönmüş biriyim. Elsiz
ve ayaksızım. Ne yapayım, ne edeyim?
- Ey sevgili! Ey sultan! Ey yeryüzünün şahı,
feleḡin sığındıḡı!
- Felek rütbeli melek güzellikli, peri yüzlü,
Menekşe tüylü, gül yanaklı, yasemin
kokulu!
- Gözüm yüzünü görmeyince nirsuz olsa
şaşılmasın ki şimdi kem göz gibi nurdan
uzak oldum.
- Huzurundan uzak olacaḡımı ve kapından

¹²¹¹ tutuşdum: dutuştum L K

¹²¹² āyīn: L'de iki kez yazılmış.

¹²¹³ gibi: gib L

¹²¹⁴ dīdem olsa tañ mı : tañ mı olsa dīde B L K

- 4363 Kapuñdan sürülüp mehcür olam ben
Şanurdum mevtümi şanmazdum anı
İdem dirdüm önünde terk-i cānı¹²¹⁵
- 4364 Gül ü nergisleyin āb u hevādan¹²¹⁶
Yüzüm gözüm açılmadın şafādan
- 4365 Bozulup genc-i ümīdden tılısmum
Karam gibi kara toprağa cismüm¹²¹⁷
- 4366 Siyeh saçum gibi bu dūd-ı sevdā
Kara yazu imiş başumda derdā
- 4367 Hızır san bunda çekmiş şandum ābum¹²¹⁸
Alup gelmiş Sikenderveş türābum
- 4368 Felek-bī-mihr imiş encüm siyeh-rüz
Zaman pür-kīn imiş devrān ciğer-süz
- 4369 Ne kılam böyle imiş hükm-i bī-çün
Saña olsun şeker rüzī baña hūn
- 4370 Şehā ben olayım derdüñle pür-süz¹²¹⁹
Sen ol h̄āb içre her şeb tā dem-i rüz
- 4371 Budur korhum ki iy dildār-ı mehcür
Gönülde dūr olur gözden olan dūr¹²²⁰
- 4372 Olup bir tāze meh-rūnuñ nedīmi
Ferāmuş idesin yār-ı kādīmi¹²²¹
- V
136a 4373 Çü şıgmaz bir gönülde iki dil-ber
Gerek kim tarh olam ben zār u muẓarr
- 4374 Olur hūbāna gerçi yār bisyār
Velī biñde biri olmaz vefādār
- 4375 Eger yanuñda h̄ār u ger ‘azīzem¹²²²
Ġubār-ı dergehemi kemter kenīzem
- 4376 Egerçi hüsn-i gülden serv kemdür
Velīkīn rāstı şābit-kağemdür
- 4377 Nola sen ‘ays iderseñ gül-şekerle¹²²³
Geçinem ben daħı hūn-ı ciğerle
- 4378 ‘Aceb mi olsa bu bağ içre her bār
Saña gül baña zehr-i hār-ı ğam-h̄ār
- 4379 Saña olsun demādem gül-şeker nüş
Benüm tolsun dilüm hūn-ı Siyāvüş¹²²⁴
- 4380 Velī her dem bu devr-i ħasret içre
- sürülüp ayrı kalacağımı sanmazdım.
Ölmeyi düşünür bunu düşünmezdim.
Canımı önünde terk edeceğim sanırdım.
- Gül ve nergis gibi su ve havadan dolayı
yüzüm gözüm sefadan açılmadan...
ümit hazinesinden tılısmım bozulup,
bedenimi kara toprağa karayım.
- Sevda dumanı siyah saçım gibidir. Dert,
başumda kara yazıymış.
- Hızır'ın burada suyumu çektiğini ve
toprağımı İskender gibi alıp geldiğini
sandım.
- Felek merhametsiz, yıldızlar kara bahtlı,
zaman kin dolu ve devran ciğer yakıcıymış.
- Ne yapayım, niçinsizlik hükmü buymuş.
Kısmet, sana şeker bana kan olsun.
- Ey şahım! Ben derdinle yanıp yakılayım.
Sen her gece ta gündüze kadar uyu.
- Ey ayrı düşmüş sevgili! Korkum budur ki
gözden uzak olan gönülden uzak olur.
- Genç bir ay yüzlünün sohbetinde olup eski
yarını unutasın.
- Bir gönüle iki güzel sığmayacağından, ben
çaresiz ve dermansız bırakılayım.
- Gerçi güzellere yar çoktur ama binde biri
bile vefalı olmaz.
- Yanımda ister hakir ister aziz olayım,
dergâhında tozum, basit bir kulum.
- Her ne kadar servinin güzelliği gülünkenden
azsa da doğruluğu dağışmez.
- Sen gülşeker yerken ben ciğer kanıyla
geçinsem ne var?
- Bu bahçede her meyve senin için gül ve
benim için de gamlı bir zehirli diken olsa
şaşılr mı?
- Sen her zaman gülşeker (gül tatlısı), iç.
Benim gönlüm de Siyavuş'un kanıyla
dolsun.
- Fakat sen, bu hasret devrinde her an zevk ve
eğlence içinde oldukça...

¹²¹⁵ İdem dirdüm önünde: Kılām önünde dirdüm İ B L K G V

¹²¹⁶ hevādan: hevāsın B

¹²¹⁷ B: kara toprağa karam gib cismüm / karam: karar İ

¹²¹⁸ çekmiş şandum / şandum çekmiş B

¹²¹⁹ olayum: olayın K / şeb tā dem-i rüz: dem tā şeb-i rüz S

¹²²⁰ Gönülden dūr olur gözden olan dūr: Gönül dūr olur gözden olan dūr B

¹²²¹ yār-ı: mihr-i İ B L K

¹²²² h̄ār: ħor K

¹²²³ şekerle: sükerle L

¹²²⁴ dilüm: gözüm G

	Sen olduğça şafâ vü çişret içre		
4381	Unutma eski yârüñ iy sitemger		eski yarini unutma. Ey zalim! En tesirli ilaç eski şaraptır.
	Şarâb-ı köhnedür tiryâk-i ekber		
4382	Nola ki gâh añarsañ ben garîbi ¹²²⁵		Ben garip ve kavuşma zekatından nasipsiz olanı bazen insan ne olur?
	Nisâb-ı vuşlatuñdan bî-naşîbi		
4383	Budur ğam idesin i'râz-ı külli ¹²²⁶		Gam (benden) yüz çevirmendir. Canımın bütün görmezlikten gelmesi gamındandır.
	Ğamından cânumuñ iğmâz külli		
4384	Elinden dehr-i bed mihrüñ hezâr âh ¹²²⁷		Kimse talihsizle yoldaş olmaz. Kötü felek senin sevginin elinden binlerce ah eder.
	Ki olmaz kimse bî-talî'le hem-râh		
4385	Belî ğadr ü şerefdür aşl-ı her kâr		Evet! Her işin aslı yücelik ve şereftir.
	Sa'âdetten bulunur vaşl-ı dildâr ¹²²⁸		Mutluluk sevgiliye kavuşmakla bulunur.
4386	Beni ğam toğrasun mânend-i şimşâd		Gam beni kılıç gibi doğrasın. Senin başın elemden uzak olsun.
	Senüñ sertüñ elemden olsun âzâd		
S	4387	Döşen sen pisteri gül-berg-i terden	Sen yatağımı taze gül yapraklarıyla döşen.
135b		Baňa bâlin yeter seng ü mederden	Bana yastık olarak taş ve kerpiç yeter.
	4388	Sen ol dâim şafâ bâğında dil-şâd ¹²²⁹	Sen daima zevk bahçesinde mutlu ol. Ben gamdan kurtul(a)mazsam da gam değil.
		Degül ğam ğamdan olmazsam ben âzâd	
	4389	Ğamuñdan ideyim ben hün-ı dil nüş ¹²³⁰	Sen her zaman şeker dudaklarınla coş (gül). Ben (ise) derdinden gönül kanı içeyim.
		Sen ol her dem şeker-leblerle pür-cüş	
V	4390	Çü yazup nâmeyi tomanı dürdi ¹²³¹	Mektubu yazıp tomar şeklinde dürünce
136b		Öpüp la'lin lebinden mührin urdı	öpüp yakut dudaklarıyla mührünü vurdu.
	4391	Şaçından şardı barmağına rişte	Parmağına saçından ip sardı ki ona huriyle yoğrulmuş derdin.
		Ki derdin aña ol hürî sirişte	
	4392	Çıkup Pervānenüñ şundı eline	Çıkıp Pervane'nin eline sundu. Dedi ki:
		Didi uçmağ gereksin yâr iline ¹²³²	"Sen yarin diyarına uçmalısın.
	4393	Gözüm yaşı gibi bu dem revān ol	Şimdi gözyaşlarım gibi ak (yürü).
		Alup nāmem kalem gibi devān ol	Mektubumu alıp kalem gibi hızla koş."
	4394	Diyüp baş üstine ol peyk-i çālāk	O hızlı elçi baş üstüne deyip, mutlu ve neşeli bir şekilde gitti.
		Götürdi ayağı şād u tarābnāk	
	4395	Kebüturveş idüp Pervāne pervāz	Pervane güvercin gibi uçup dedi ki: "Bu yolda baş vereyim."
		Eyitdi olayum bu yolda ser-bāz	
	4396	Yidinci gün diyüp buldı hişārı	Yedinci günde kaleyi buldu. Gece oluncaya kadar bekledi.
		Gice olunca kıldı intizārı ¹²³³	
	4397	Getür dil-teşneyem sākī şarābı	Saki! Gönülüm susamıştır, şarabı getir.
		Ciger pür-tābdur içür cevābı	Ciğerim hararetlenmiştir, içki fıçısı içir.
	4398	Oğu muṭrib muḥabbet nāmesini ¹²³⁴	(Ey) Çalgıcı! Aşk mektubunu oku. Zevk anımı tekrar ısıt.
		Girü germ it şafā hengāmesini	

¹²²⁵ ben: bu B

¹²²⁶ idesin: k'idesin K

¹²²⁷ dehr: çarḥ B; devr L K

¹²²⁸ sa'âdetden : sa'âdetle S B (B' de ikisi de yazılı)

¹²²⁹ sen ol dâ'im: pes ol dün gün B; sen ol dün gün L K G V

¹²³⁰ ideyim: ideyin G / dil: ğam S

¹²³¹ dürdi: ṭurdu K

¹²³² gerek sen: gerekdür B

¹²³³ olunca: irince İ B L K G V

¹²³⁴ oğu: oğl S / muḥabbet: miḥnet K // gerü: gine İ; bu dem B

RESİDEN-İ PERVÂNE-İ ŞEB-REV
BE-HİDMET-İ RÂMİN Ü CEVÂB-
NÂME-İ FIRİSTÂDEN-İ VEY BE-
NİGÂRİN*

GECE YOLCUSU PERVANE'NİN
RAMİN'İN HİZMETİNE VARMASI VE
SEVGİLİSİNE CEVAP MEKTUBU
GÖTÜRMEŞİ

- 4399 Hişâr-ı çarḥ çün şebden büründi
Zemîn zālî siyeh şālın urundı
4400 Geyüp ol cān libās-ı şeb-revāne
Hemîn ol hışna dek oldı revāne
4401 Sipih-r-āsā yedi kat bir kemendi¹²³⁵
Kılup bir burca pertāb itdi bendi
S136a 4402 Kābül olmış du'ā gibi hemāndem
'Urūc-ı çarḥ-ı heftüm kıldı bī-ğam
4403 Dil ü cānile tutup her yaña güş
Oturdı bir zamān hayrān u ḥāmūş¹²³⁶
V 4404 Toḫundı nāgehān güşına bir āh
137a Ki odı yirden itdi çarḥa dek rāh
4405 Gelür ardınca zārī vü enīni¹²³⁷
Deler sūzi dil-i çarḥ u zemīni
4406 Didi bu āh u zārī şāhumuñdur
Esīr-i çarḥ-ı miḥnet māhumuñdur
4407 Añup bülbülleyin ol gül-çizārī¹²³⁸
Kāfes içinde eyler āh u zārī
4408 Hemāndem cān atup ol āha toḡru
Yüridi burc-ı kaşr-ı şāha toḡru
4409 Kemend atup yine ol merd-i şeb-ḥiz¹²³⁹
Şarıldı dūda şankim āteş-engīz
4410 Çıķup bāmına kaşruñ itmedi ses
Yüz urdı cāme vāķıf olmadın kes¹²⁴⁰
4411 Kōparup iki cāmı ķodı dīde
Baķup gördi ki ol şāh-ı güzīde
4412 Ten ü tenhā serāyī içre nālān
Dōküp eşkin kılr derdile efğān
4413 Gōñüldeñ şem'e yanar hāl-i zārın
Añup aḡlar o serv-i gül-çizārın¹²⁴¹
4414 İdinmiş āh u eşkin yār u hem-dem
Dutuşmış cān u dilden zār ü pür-ğam
4415 Görüp Pervāne bu ḥāl-i tebāhı

- Felek kalesi geceye bürününce yerin ak sakallı ihtiyarı siyah şālına büründü.
O can, gece yolculuḡu elbisesini giyip, aynı şekilde o kaleye kadar yürüdü.
Felek gibi yedi katlı bir kemendi bir burca atıp (kemendi) burca iliştirdi.
Hemen o anda kabul edilmiş dua gibi yedinci göḡün yukarısına dertsizce çıktı.
Gönülden ve candan her yere kulak verip, bir müddet sessizce ve şaşkınlıkla oturdu.
Ansızın kulaḡına bir ah dokundu ki (ahın) ateşi yerden göḡe kadar yol oluşturdu.
Ardından inilitisi ve ah edişi gelir. Acısı yerin ve göḡün gönünü deler.
Dedi ki: "Bu ah ve bu inleyiş şāhım içindir. Dert feleḡinin esirliḡi ay yüzlüm içindir.
O gül yanaḡı, bülbül gibi anıp kafes içinde ah edip inler.
Hemen o anda o ah sesine doḡru istekle, şāhın köşkünün burcuna doḡru yürüdü.
O gece uyanıḡı yiḡit, tekrar kement atıp, dumanın ateşe karışması gibi kemende sarıldı.
Köşkün damına çıkıp, ses çıkarmadı. Kimse bilmeden cama yüz sürdü.
O iki camı yerinden çıkarıp gözledi, bakıp gördü ki o seçkin şāh...
sarayda tek başına gözyaşlarını dertle aḡlayıp inleyerek dōkmekte.
İnleyen hālini gönülden muma yanar. O gül yanaklı serviyi anıp aḡlar.
Ahını ve gözyaşlarını dost ve sırdaş edinmiş. Candan ve gönülden çok gamlanıp inleyip tutuşmuş.
Pervane, bu harap hāli görünce gönü

* şeb rev: -S / vey: -S

* -B / S135b İ127a L156a K146a G133a V136b

¹²³⁵ āsā: āyīn İ

¹²³⁶ ḥāmūş: medhūş S

¹²³⁷ gelür: gelüp S İ; B'de her iki sözcük de yazılı

¹²³⁸ bülbülleyin: bülbül gibī B L K G V

¹²³⁹ merd: murḡ S İ / engīz: tiz İ B G V

¹²⁴⁰ olmadın: olmadı S

¹²⁴¹ aḡlar o: aḡlardı K / o: -L

	Gidüp dilden taħammül kıldı āhı	dayanamayıp ah etti.	
4416	Derün-ı cāndan itdi nāleler tīz	Yürekten, tıpkı gece kuşları gibi keskin keskin inledi.	
	Nitekim giceler murğ-ı seher-ḥız		
4417	İdüp ol nāleyi Rāmīn daḥi gūş	Ramin bile bu inleyişi duyup, yürekten bunun yüz katı çoştı.	
	Yüz ol deñlü derūndan eyledi cūş		
4418	Ne cānsın didi iy pür-derd ü pür-ğam	Dedi: "Ey dert ve gam dolu olan! Nasılsın ki ah çekip inlemen gönlümü kan etti."	
	Ki kıldı āh u nāleñ sīnemī dem		
S	4419	Nedür hengāmsuz bu āteşīn dūd	Bu zamansız ateşli duman nedir ki ben gönlünden geçmişin canını öd ağacına döndürdü.
136b		Kim itdi cānımı ben bī-dilüñ üd	O kara bahtlı ve inleyen, dertli dertli dedi: "Ey gönül yakan mum! Ben, kulun Pervane'yim.
	4420	Didi derdile ol zār u siyeh-rüz	Elimde yarından mektup; gönlünde ne acayip gürültü vardır.
		Kuluñ Pervāneyem iy şem ^c -i dil-süz	Bugün yolunda canımdan geçip gece gece armağan getirdim.
V	4421	Niğāruñdan elümde nāme vardur	Ey şahım! Bugün yolun her taraftan kapalı olduğunu görünce kemendimle göğe yükseldim.
137b		Derūnında ʿaceb hengāme vardur	Kimsenin tanışlık vermediğini görünce bu ay gibi cama aydınlık verdim.
	4422	Bugün yoluñda idüp terk-i cānı	
		Getürdüm giceyile armağanı	
	4423	Çü gördüm her yañeden bağludur rāh	
		Kemendüm birle ağdum çarḥa iy şāh ¹²⁴²	
	4424	Çü bildüm kimse virmez āşīnālīk	
		Bu mehveş cāme kıldum rüşīnālīk	
	İşāret-i be-āḥvāl-i ʿankebūt-ı bī-kūt ki u rā dīde-i şeş-dādeest Ḥayyi Lā-yemut *		Sonsuz hayat sahibi Allah'ın altı göz verdiği gıdasız örümceğin durumuna işaret ediş.
	4425	Çü ḥaḳ virdi ğamuñdan bana kūtı	Hak bana senin gamından gıda verdiği için bu pencerenin örümceği benim.
		Benem bu revzenüñ ḥoş ʿankebūti ¹²⁴³	
	4426	İdündüm her züçācın nūr-ı dīde	Her camını göz nuru edindim. Vücudunda can perdesi tasvir edilmiştir.
		Muşavver perde-i cāndur teninde ¹²⁴⁴	
	4427	ʿAdedden olsa dīdem tañ mı bīrūn	Gözüm sayı sayamıyorsa şaşılmasın. Başım gamdan ötürü felek gibi dönmüştür.
		Ġamuñ ser-geştesiyem hem-çü gerdün	
	4428	Budur ol nāme diyüp itdi pür-tāb	O mektup budur diye ateş doldu. Cama dokununca sanki ay ışığı şimşek çaktı.
		Ṭoḳundi cāma şan berḳ urdı mehtāb ¹²⁴⁵	
	4429	İdüp şevkile dilden āteşīn āh	Şah, coşkuyla gönülden ateşli ahlar edip, yerinden şimşek gibi sıçradı.
		Yirinden berḳ-āyīn şıçradı şāh	
	4430	Nüzül eylerken ol nūr-ı Ḥudāyı	O ilahi nur inerken güzelce karşılayıp selamladı.
		Ḥoş itdi karşı varup merḥābāyı	
	4431	Açıldı gül gibi pejmürde iken	Perişanken gül gibi açıldı. Ölüyken can zevkine erdi.
		Şafā-yı cāna irdi mürde iken ¹²⁴⁶	

¹²⁴² şāh: mäh İ L K G V

* -İ B L K / S136b G134a V137b

¹²⁴³ ḥoş: bil B

¹²⁴⁴ muşavver: ḥaḳıḳat B (V nüshasında ankebut kelimesinin hemen üstünde *dokunmuş ma'nāsına* kaydı düşünülmüştür.)

¹²⁴⁵ ṭoḳundi: doḳundi L K

¹²⁴⁶ şafā-yı: şafādan İ

Şıfat-ı nāme-i kāfūrī-cāme vü hālet-i hāme-i müşgīn-‘imāme **

Misk kokulu başlığı olan kalemin ve kafuri çerçevesi mektubun özellikleri

	4432	Hemān bağına bağıdı cānı gibi Yir itdi sīnede imānı gibi	Hemen camı gibi bağına bastı. İmanı gibi yüreğinde yer etti.
	4433	Şarīn-i māh olup çün kadre irdi Sürürından felekveş rakşa girdi	Aya yaklaşıp değer bulunca sevincinden felek gibi raks etti.
	4434	Didi Pervāneye iy yār-ı ğam-ḥ̄ār ¹²⁴⁷ Baña isār kılduñ cānı tekrār	Pervane'ye dedi: "Ey gamlı dostum! Bana canımı tekrar verdin.
	4435	Degüldür nāme bu hırz-ı emāndur Ki ta‘vīz-i dil ü ārām-ı cāndur	Bu bir mektup değil, canın rahatı ve gönül muskası olan güvenlik sığınağıdır.
S137a	4436	Meger bu çeşm-i pür-eşküme demidür ¹²⁴⁸ Ki ḥaṭṭı cümle luṭf u merdümīdür	Sanki yazısı hep lutuf ve göz bebeği olan, bu gözyaşı dolu gözün kanıdır
	4437	Sevādı dīde gibi manzar-ı nūr ¹²⁴⁹ Beyāz-ı dil-güşāsı çehre-i ḥūr	Karası göz gibi, nurun görüldüğü yerdir. Gönül açan beyazı hurilerin yüzüdür.
V	4438	Çün açdı nāmenüñ mührini Rāmīn ¹²⁵⁰ Ḥüdānuñ gördi ‘unvānında nāmın	Ramin mektubun mührünü açınca unvan olarak Allah'ın adını gördü.
138a	4439	Gönülde didi iy fettāḥ -ı ‘ālem Ṭapuñdandır küşād u luṭf her-dem	Gönülden dedi ki: "Ey alemin açıcısı! Lütuf ve açıcılık her an makamındandır.
	4440	Öpüp müşkīn ḥaṭṭın oldu güher-pāş Sürüp rüyına dökdü dīdeden yaş	Misk kokulu yazısını açınca cevher saçtı. Yüzüne sürüp gözünden yaş döktü.
	4441	Şarar vehmini idüp çeşm-i terden İdindi tāc-ı ser ḥavf-ı şarardan	Nemli gözünden zarar korkusunu belli edip zarar korkusundan baş tacı etti.
	4442	Pes āḥīr nāme’i a‘mālī gibi Ser-ā-pā göz geçürdü ḥālī gibi ¹²⁵¹	Sonra mektubu işleri gibi baştan sona gözden geçirdi.
	4443	Yanup ol nāmeden şevk āzerine Kalemveş dūd-ı dil çıkdı serine	O mektubun arzusunun ateşine yanıp, gönlünün dumanı kalem gibi başına çıktı.
	4444	Dilin zīr ü zeber kıldı sūtūrı Güher kıldı nisār eşk-i sürürü	Satırları gönlünü alt üst etti. Sevinç gözyaşları inciler saçtı.
	4445	Ne gördü her sözi bir dil-rübādūr Leb-i cānāne gibi cān-fezādūr ¹²⁵²	Bir de gördü ki (mektubun) her sözü gönül alıcı ve yarin dudağı gibi can bağışlayıcıdır.
	4446	Behişt-āsā cemālī pür ḥaṭ ḥāl Dil-i rıḍvāne seyrānında yüz ḥāl ¹²⁵³	Hattı ve noktası cennete benzer yüzü gibi. Gönül hoşluğuyla dolaşmasında yüz hal var.
	4447	Şikāyetler dem-i hicrān elinden Hikāyetler ğam-ı cānān elinden ¹²⁵⁴	Ayrılıktan dolayı şikayetler, sevgilinin gamından ötürü hikayeler...
	4448	Şonulmuş nūkteler tūri kemāne ¹²⁵⁵ Kılınmış ‘āşıkūñ cānı nişāne	Yaylara nūkte okları konulmuş. Aşığın canı nişan alınmış.

* - İ B L K / S136b G134a V137b (Başlık 112 beyit yukarıda benzer haliyle mevcuttur.)

¹²⁴⁷ Pervāneye iy yār-ı ğam-ḥ̄ār: Pervāne-i ğam-ḥ̄āra iy yār İ B L K V

¹²⁴⁸ eşküme: eşküñ B

¹²⁴⁹ manzar / mazhar B (B’de her iki sözcük de yazılı)

¹²⁵⁰ açdı: itdi S / ḥüdānuñ: ḥüzānuñ S

¹²⁵¹ ser-ā-pā göz geçürdü: ser-ā-tā pā oğıdı B

¹²⁵² pür-şafādūr: cān fezādūr İ B L K G V

¹²⁵³ rıḍvāne: ḥurāye B (B’de her iki sözcük de yazılı)

¹²⁵⁴ elinden: dilinden B V

¹²⁵⁵ kemāne: nişāne S / kılınmış: şonulmuş L K

4449 Zehirlerden şekerler çāšnī-sāz
Niyāz içinde yüz bin şīve vü nāz
4450 Alur her hūdesinden bin hūred kām
Niķātından bulur hātırlar ārām
4451 Didi Rāmīn eyā yār-ı vefādār.¹²⁵⁶
Taḥammül kıl egerçi vaqt iken tār
S 4452 Tıutup bir hāme-i ‘anber ‘imāme
137b Yazayum ol şaçı müşkine nāme
4453 Kılup aḥvālīmūñ şerḥini mücmel
Çekem bu eşk-i hūnīmümle cedvel
V 4454 Ki tā kim yüz kızardup ḥizmetinde
138b Ola ḥāşıl-ı murād dil ḳatında

**Cevāb-nāme-i Rāmīn be-ḥabāb-ı
niġārīn***

4455 Ki ya‘ni ḥāsıl idüp surḥ-rūyı
Ola yaşum günāhum ‘özü-cūyı
4456 Bunu didi dilinden kesdi tūmār.¹²⁵⁷
Ruḥından kesdi eşk-i hūnla gül-nār
4457 Añup ser-nāmede nām-ı Ḥudāyı.¹²⁵⁸
Didi oldur viren vaşl ü cūdāyı
4458 Fūrūzān ta‘atin anuñ gül eyler
Bunuñ derdiyle cānın bülbül eyler
4459 Döker eşkini anūn jāle gibi
Bunuñ baġrını yaġar lāle gibi.¹²⁵⁹
4460 Leb-i ḥübānı eyler çeşme-i nūş
Dil-i ‘uşşāġa virtür mey gibi cūş
4461 Zihī Şāni‘ ki şun‘ı bī-ḥa‘ādur
Ser-ā-ser luḫ u ḳahrı pür ‘atādur
4462 Şeh-i ḥübān idüp rencide hāme.¹²⁶⁰
Esīr-i ḳahre yazmış ‘ışk-nāme
4463 Şu resme eyledi bu bendesin şād
Bu ecri bulmaz itse biñ ḳul āzād.¹²⁶¹
4464 Egerçi tāze cān buldum deminden.¹²⁶²
Velī cān yandı cānānuñ ġamundan
4465 Dilüm āteş tenüm ḥākister idi

Zehirlerden şeker çeşnisi, Yakarış içinde
yüz binlerce işve ve naz.
Her nüktesinden bin akıl zevk alır.
Noktalarından gönüller rahatlar.
Ramin dedi: “Ey vefalı sevgili! Her ne
kadar vakit darsa da tahammül et.
Amber kokulu başlığı olan bir kalem tutup,
o misk saçlıya bir mektup yazayım.
Hālimi özetle açıklayıp bu kanlı
gözyaşlarımla cetvel (çizgi) çekeyim.
Gönlüm, huzurunda isteğine kavuşuncaya
kadar hizmetinde yüz kızartayım.

**Sevgilinin aşkına Ramin’in cevap
mektubu**

Yani kızıl (kanlı) yüzü elde edince
gözyaşlarım günahımın özürçüsü olsun.
Bunu söyleyip gönlünden tomarı kesti.
Kanlı gözyaşıyla yüzünden gül ateşi kesti.
Mektubun başında Allah’ın adını anıp, dedi:
“Kavuşmayı ve ayrılığı veren O’dur.
Kiminin parlayan yüzünü gül eder kiminin
canını dertten bülbül eder.
Onun gözyaşlarını çiğ taneleri gibi döker.
Bunun baġrını lale gibi yakar.
Güzellerin dudaklarını içilecek çeşme eder.
Âşıkların gönlüne şarap gibi coşkunluk
verir.
O Allah ki sanatı hatasızdır. Bütün kahrı ve
baġışı ihsan doludur.
Güzeller şahı gücenmiş kalemlerle kahr
esirine aşk mektubu yazmış.
Bu kölesini, karşılığında bin köle azad etse
(bile) zevkine varamayacağı kadar memnun
etti.
Her ne kadar seninle olmakla taze canlar
bulduysam da sevgilinin gamından canım
yandı.
Gönlüm ateş, bedenim küldü. Göz yaşlarım

¹²⁵⁶ yār-ı: yār u K L

* **Derd-nāme-i Rāmīn be-yār-i niġārīn G; Derd-nāme-i Rāmīn be-niġārīn S V**

* **başlık: - İ L K / S138a B15a G135a V138b**

¹²⁵⁷ bunu didi / diyüp bunu B // ruḥından kesdi: ruḥımı kıldı İ B L K G V

¹²⁵⁸ Ḥudāyı: Ḥazāyı S B

¹²⁵⁹ B’de dizeler ters

¹²⁶⁰ idüp rencide nāme / tutup luḫıyla hāme B / hāme: nāme S

¹²⁶¹ bu: ki L K V

¹²⁶² buldum: bulduġ S / cānānuñ ġamundan: sen cānuñ deminden S

- 4466 Gözüm yaşı şu sepmek isteridi
Hevāñ odı şuya şavurdı hāküm¹²⁶³
Od oldı cümle cān-ı derdnāküm
- 4467 Niğārā dilberā āşüb-ı cānā
Ser-i hūbān ü fettān-ı cihānā
- 4468 Gülün cānında ğamzeñ hārḥārı
Dilüñde nergisün çeşmün ḥumārı
- S138a 4469 Nemek-pāş olalı ol şehd-ḥande
Düşüpdür şūr-ı derdüñ cān-ı ḳande
4470 Baña geçmişdür ol zülf ü zeneḥdān
Ĝam-ı hicrūñle dün gün bend-i
zindān¹²⁶⁴
- V 4471 Dil ü cānum giriftār-ı ḳafesdür
139a Ḥayātumdan nişānum bir nefesdür
- 4472 Tenüm nāzik miyānuñ müy idüpdür
Şaçuñ müşgi esir-i büy idüpdür
4473 Olup derd ü ğamuñ peyveste hemdem
Ḳılıpdur ḳaddümi ḳaşuñ gibi ḥam
4474 Ḳara topraĝa gözyaşın ḳarāram
Belā baḥrinde dürr-i vaşl araram
4475 Dilüm ğam tiĝi kesdi ḥāme girdār
Cihāndan yüz çevürdüm nāme girdār
- 4476 Ḳalemdeñ ğayrı yoḳdur hem-zebānum¹²⁶⁵
Ĝamuñ ser-nāmesidür dāstānum
4477 Ḳabaĝum mey gibi ḥün-ābeden pür
İşüm ney gibi her dem āḥ u vādur
4478 Lebün balından ayru zār u maḥrüm
Yanar pervāne-i dil nitekim müm
- 4479 Şaçuñ sevdāyı ḳılmışdur lebün mest
Ĝamuñla dün gün olsam ḥan mı hem-dest
4480 Tolu düd eyledi sevdā dimāĝum
Ki yaḳdum dīde yaĝından çerāĝum
4481 Ḳabāsın şöyle çāk itmiş dürür ten¹²⁶⁶
Bir olmuşdur giribānile dāmen
4482 Güm olmuşdur ğamuñdan cān-ı medhūs
Hemīn bir nāle vü efgān olur ĝüş
4483 Aḳıtsam ḥañ mı miḥnet birle yaşlar
Ki pürdür şahn-ı sīnem ḳanlu başlar¹²⁶⁷
- 4484 Derünüm ğoncaveş pür-ḥün u dil-teng
Gül-i rüyum olupdur zaferān-reng
- su serpmek isterdi.
Arzunun ateşi külümü suya savurdu. Dertli
canım tamamen ateş oldu.
Ey güzel, ey gönül alıcı, ey can kargaşası!
Ey güzeller şahı, dünyanın fitnecisi!
Bakışların gülün canında devamlı istektir.
Nergisin gönlünde gözünün mahmurluĝu
(var).
Derdinin patırtısı o bal gülücüĝe tuz serpeli
şekerin canına düşmüştür.
O saçlar ve çene, ayrılığının gamıyla daima
zindan esiri olmuştur.
Gönlüm ve canım kafes esiridir.
Hayatımdan (tek) işaretim bir soluk (alıp
vermedir).
Bedenim ince belimi kıl etmiş; saçının
miski kokusuna esir etmiştir.
Derdin ve kederin daima dost olup boyumu
kaşın gibi bükümüştür.
Gözyaşını kara topraĝa kararım. Bela
denizinde kavuşma incisi ararım.
Gam kılıcı gönlümü kalem gibi kesti.
Dünyadan name (mektup) gibi yüz
çevirdim.
Kalemdeñ başka konuştuĝum kimse yok.
Hikayem gamın baş adıdır.
Kabaĝım şarap gibi kanlı suyla dolmuştur.
İşim ney gibi her an ah u vahtır.
Dudağının balından ayrıken, inilti ve
mahrumum. Gönül pervanesi mum gibi
yanar.
Saçının karası dudağını mest etmiştir.
Daima derdinle el ele olsam şaşılır mı?
Sevda, beĝnimi dumanla doldurdu ki göz
yağından kandilimi yaktım.
Vücudum elbisesini öyle parçalamıştır ki
eteğimle yakam bir olmuştur.
Korku dolu canım gamından kayıptır.
Böylece bir inleyiş ve bağırtı duyulur.
Gönül meydanım kanlı başlarla dolu
olduğundan dertle gözyaşları akıtsam şaşılır
mı?
İçim gonca gibi kanlı ve gönlüm dardır.
Yüzümün gülü zaferan rengi (sarı)

¹²⁶³ odı şuya: irdi göge B ; irdi şuya İ L K G V

¹²⁶⁴ dün gün bend-i: bu dem bend ü B L K G V

¹²⁶⁵ beyit İ'de beş beyit aşağıda

¹²⁶⁶ beyit: - İ B K / ḳabāsın: ḳayasın L // ten: ḥāk G

¹²⁶⁷ başlar: yaşlar L K

- 4485 Ne kılam her dem ol zülfiyle kıamet
Koparur cāne āşüb u kıyāmet¹²⁶⁸
- S 4486 Hābāb-ı dīdelerden hūn-ı nābı¹²⁶⁹
138b Deñiz kıldum feleklerdür hābābı
- 4487 Kuşansam tīg ejderdür bilümde
Yapışsam günder ef'idür elümde
- V 4488 Yanar āteş durur başumda efser
139b Gözümden çıkdı yaşum gibi gevher¹²⁷⁰
- 4489 Şafāsı yok şarāb-ı lāle rengüñ
Dem-i mātem gelür āvāzı çengüñ
- 4490 Anuñcün şem^cveş cān pür-şererdür¹²⁷¹
Ki her dem içdügüm hūn-ı ciğerdür
- 4491 Hāyātumdan bugün şol resmeyem sīr
Bir içim şu gelür yalman-ı şemşīr
- 4492 Lebūñ gibi dilüm ser-cümle hūndur
Şikestüm derdi şaçuñdan uzundur
- 4493 Bugün hicrūñdeyem bir cāna mālīk
*Le'ellessah yuħeddiş ba^cde zalīk*¹²⁷²
- 4494 Benem dizdār-ı hısn-ı derd ü hicrān
Gice gündüz esir-i kayd-ı hırmān¹²⁷³
- 4495 Bihamdi 'llah şafā evcinde hoş hāl
Uçarsın sen hümāveş fāriğü'l-bāl
- 4496 Hevāñ ardınca şehbāzān-ı devrān
İderler vuşlatuñ şevkiyle tayrān
- 4497 Ne deñlü eyleseñ pervāz-ı eflāk
Olur sāyeñde hoş bir gün dil-i hāk
- 4498 Budur havfum anup devr-i kādīmi
Ferāmuş idesin 'ahd-ı kerīmi
- 4499 İdüp ben bendeñi iy servüm āzād
Gül ü şimşādveş gönlüñ kırup şād¹²⁷⁴
- 4500 Hırmān seyr idüp her bir çemende
Çeküp şu gibi birin dañi bende
- 4501 Hevāsın gözleyüp hoş rüzīgāruñ
Nevāsın unıdup bu cān-ı zāruñ
- 4502 Anuñla baş koşup hemdem olasın
Ġamumdan dem-be-dem bī-Ġam olasın¹²⁷⁵
- S139a 4503 Vefā bābın yazup erbāb-ı himmet
Dimiş kim didiler aşhāb-ı hikmet¹²⁷⁶
- olmuştur.
Ne yapayım? O boy, saçıyla beraber canıma kıyamet ve kavga koparır.
Göz yaşlarımın saf kanları öyle bir deniz oldu ki felekler (o denizin) damlacıklarıdır.
Kılıç kuşansam belimde ejder olur. Göndere (değneğe) yapışsam elimde yılan olur.
Taç, başımda yanan ateştir. Gözümden yaşım gibi inci çıktı.
Lale renkli şarabın zevki yok. Çengin sesi matem sesi (ağıtı) gibi gelir.
Canım her zaman ciğer kanı içtiğim için mum gibi kıvılcım doludur.
Bugün hayatıma o kadar kanmışım ki kılıcın kıvılcımı bana bir içim su gibi gelir.
Gönlüm dudağın gibi tamamen kandır. Kırgınlığının derdi saçından uzundur.
Bugün senden ayrıyken bir cana sahibim. *Belki Allah bundan sonra bir yol gösterir.*
Ayrılık ve dert kalesinin komutanı, mahrumiyet bağının esiri, benim.
Sen Allah'a çok şükür ki zevk burcunda iyi haldesin. Hüma gibi gönül rahatlığıyla uçarsın.
Devrin şahinleri (senin) arzunun ardından kavuşmanın iştiyakıyla uçarlar.
Göklerde ne kadar uçsan, gönül toprağı bir gün gölgende hoş olur.
Korkum budur ki eski zamanı anıp büyük andını unutasın.
Ey servi boylum! Ben kulunu azad edip, gül ve şimşir ağacı gibi gönlünü memnun edip...
Her bir çimenlikte salınarak yürüyüp, su gibi birini de tutup...
güzel günlerin arzusunu gözetip, bu inleyen canın inilmesini unutup...
onunla anlaşıp bir olasın. Gamımla her an gam gidersin.
Himmet (koruma, kollama) erbabı vefa bölümünü yazıp, dediler ki: "hikmet

¹²⁶⁸ āşüb u: āşüb-ı V

¹²⁶⁹ hābāb: hūbāb V

¹²⁷⁰ yaşum: eşküm B

¹²⁷¹ cān: o L K -L

¹²⁷² *لعل الله يحدث بعد ذلك*

¹²⁷³ hırmān: hūbān L K

¹²⁷⁴ B: kırup gül gibi hurrem gönlünü şād

¹²⁷⁵ dem-be-dem: her nefes B / bī-Ġam: bī-dem İ

	4504	Qalem-zen süretin yazduqda mehveş Vefâ nakşına çekmiş hatt-ı dil-keş ¹²⁷⁷	sahipleri demiş ki: Yazıcı, yüzünü ay gibi yazınca gönül çekici hattını vefa nakşına çekmiş.
V	4505	Ki kârı bunların hercâyilikdür 140a Heves-perdâzlık hodrâyilikdür ¹²⁷⁸	Bunların işi kararsızlık, heves düşkünlüğü ve bencilliktir.
	4506	Haqı hâzır gör iy cân eyle insâf ¹²⁷⁹ Niçün ben bendeñe qalbün degül şaf	Ey can! Hakkı her an gözetip insaf et. Ben kuluna (karşı) niçin kalbin saf değil?
	4507	Zebânün âteşin ü sözlerün bād Elinden sen hevâ-yı dilberün dād	Dilin ateşten, sözlerin rüzgardan. Feryadım sen arzulu güzelin elindendir.
	4508	Belî bu hân ki pür nân u nemekdür Devâsı telh eger şîrîn yemekdür ¹²⁸⁰	Evet! Ekmek ve tuzla dolu bu sofranın yemeği tatlı olsa da şifası acıdır.
	4509	Anun haqqı ki halkun hâlıkıdur Qamu erbâb-ı rızkun râzıkıdur	Onun hakkı yaratılmışların yaratıcısı ve bütün rızka muhtaç olanların rızık vericisidir.
	4510	İki âlemde birdür yok şeriki Olur kâfir ana kim dirse iki	İki alemde birdir (tektir), ortağı yoktur. Kim ona iki (benzeri var) derse kafir olur.
	4511	Şu qaddün haqqı kim naql-i haremür Ki togrulukda âlemde âlemür ¹²⁸¹	Şu boyunun hakkı doğrulukta alemde sembol olan harem fidanıdır.
	4512	Şu haddün haqqı kim nür-ı Hudâdur Dil ü cân pertevinden pür-ziyâdur	Allah'ın nuru olan şu yüzünün hakkı gönül ve can ışığından ışıklanmıştır.
	4513	Şu laflün haqqı kim teng-i şekerdür Degül teng-i şeker dürc-i güherdür	Şu dudağının hakkı şeker ağızdır. Şeker ağız da değil, inci kutusudur.
	4514	Şu rüyün haqqı kim gülden tabaqdur Şafâ mirâtıdür muşbâh-ı Haqdur ¹²⁸²	Gülden katmanı olan şu yüzünün hakkı zevk aynasıdır, Hakk'ın kandilidir.
	4515	Şu çeşmün haqqı kim şayyâd-ı cândur Nice şayyâd cellâd-ı cihândur	Şu gözünün hakkı can avcısıdır. Avcı da değil, cihan celladıdır.
	4516	Şu alnün haqqı kim kandil-i haqdur Duâ-yı nür yazılmış varaqdur	Şu alınının hakkı nur duası yazılmış bir sayfa olan Hakk'ın kandilidir.
	4517	Şu hâlün haqqı kim anber-şikendür Şu zülfün haqqı kim müşk-i Hotendür	Şu beninin hakkı amberi etkisiz kılmaktır. Şu saçının hakkı Hoten miskidir.
	4518	Şu eşküm haqqı kim deryâ-yı demdür Şu sînem haqqı kim pür-dağ-ı gamdur	Şu gözyaşımın hakkı kan denizidir. Şu sinemin hakkı gam yarasıyla doludur.
	4519	Şu ışkum haqqı kim cismümde cândur Şu şıdkum haqqı kim günden ayândur	Şu aşkımın hakkı bedenimde candır. Şu doğruluğumun hakkı güneşten daha görünürdür.
S	4520	Şu âhum haqqı kim odlu dühândur 139b âlemdâr-ı burüc-ı âsumândur	Şu ahımın hakkı ki ateşli dumandır. Göklerin burçlarının sancaktarıdır.
	4521	Şu nâlem haqqı kim yaqar felekler ¹²⁸³ Deminden her nefes inler melekler	Şu inleyişimin hakkı ki gökleri yakar. Nefesinden her zaman melekler inler.
V	4522	Cemâlün Kâbesidür kıble-i cân 140a Bugün ışkun durur sînemde imân ¹²⁸⁴	Canın kıblesi yüzünün kabesidir. Bugün aşkın göğsümdeki imandır.

¹²⁷⁶ kim: -G V B

¹²⁷⁷ çekmiş: çekdi İ B

¹²⁷⁸ perdâzlık: pervâzlık L K G V

¹²⁷⁹ iy cân eyle insâf : insâf eyle insâf İ

¹²⁸⁰ devâsı: vefâsı L K

¹²⁸¹ togrulukda: togrulukla S

¹²⁸² B şafâ muşbâhıdır mirât-i haqdur

¹²⁸³ yaqar: yanar İ

4523	Eger hūr u perī ʿarz itse dīdār ¹²⁸⁵ Dil ü cān birine olmaz hārīdār	Eğer hurilerle periler yüzlerini sunsalar gönül ve can birbirinin alıcısı olmaz.
4524	Cehennemdür ʿapuñsuz baña cennet ʒapuñ varken kim eyler ʿadne minnet	Huzurun olmaksızın cennet, benim için cehennemdir. Kapın varken kim cennete minnet eder.
4525	Gülüñden almayup bũ-yı şafāyī ¹²⁸⁶ Benefşeñden kim isterse cüzāyī	Kim, gülünden zevk kokusunu almayıp menekşenden ayrı olmayı istese...
4526	ʒararsun rüyı süñbülveş ʿanādan Çekilsün dili süsenveş ʒafadan	yüzü sıkıntıdan sümbül gibi kararsın. Gönlü susen gibi kafasından çekilsin.
4527	ʿİzāruñ āteşinden çekmeyen ğam Lebũñ peymānesinden urmayan dem	Yanağının ateşinden gam çekmeyen, dudağının kadehinden bahsetmeyenin...
4528	Kesilsün şem-ʿi sūzān gibi başı Mey-āsā ğarğa virsün ʒanlı yaşı	başı yanan mum gibi kesilsin. Şarap gibi, kanlı gözyaşlarına batsın.
4529	Lebũñden ğayrı iden gül-şeker nūş Belā bezminde ʒılsun zehirler nūş	Dudağından başka gülşeker içen, bela meclisinde zehir içsin
4530	Gören ol ğadd ü ʒadd-i dil-sitānı Nider seyr-i gül ü serv-i revānı	O gönül alıcı boyu ve yanağı gören, salınan serviyi ve gül seyrini ne yapar.
4531	Dimāğ-ı cān şağuñdan ʿanberīndür Serāy-ı dil rūğuñdan nağş-ı Çindür	Canın aklı saçının amberidir. Gönül sarayı yüzünün Çin nakışlarıdır (resimleridir).
4532	Cihān içinde iy yār-ı cefākār ʒapuñdan ğayrı bilmem yār u ağyār	Ey zalim yar! Dünyada huzurundan başka dost ve düşman bilmem.
4533	Senũndür bendeki bu cümle varlık Dil ü cāndan gider yāduñla ʒarlık	Bendeki bütün varlık senindir. Seni anmakla gönülden ve candan darlık gider.
4534	Bu yolda gerçi kim mücrim ben oldum Gidüp benlik seni gördüm sen oldum ¹²⁸⁷	Gerçi bu yolda suçlu ben oldum. Benliğim gitti, beni gördüm sen oldum.
4535	ʿAdem h ʿābından iy ʒanz ehli dilber ¹²⁸⁸ Götürdi çünki cān nergisleyin ser	Ey alaycı güzel! Canım yokluk uykusundan nergis gibi baş verdi.
4536	İrince bu dem ʿālem-i ğuşāye Göz açup bağmadum bir meh-liğāye	ferahlık alemine erdiğim bu gece bir ay yüzlüye göz açıp bakmadım.
S140a	4537 Nedür bu lev̄m ü töhmet cāna bilsen Dilũñ rām itmeğe bir çāre ʒılsam	Canıma bu suçlama ve başa kakma nedir bir bilsen? Gönlüne boyun eğdirmeye bir çare bulsam.
4538	Ruğuñdan māha yüz bin ʒaʿne vardur Bugün ğüsnũñde hiç eksik ne vardur	Yüzünden aya bin kınama vardır. Bugün güzelliğinde eksik olan ne vardır?
V	4539 Gül-i tersin semenveş durmağıl ruğ ¹²⁸⁹ 141a Şeker-lebler gerekmez telğ pāsuh	Sen taze gülsün. Yasemin gibi yüzünü çatma. Şeker dudakların acı cevap vermesi gerekmez.
4540	Niçün ʒaşun kemānı pür-girihdür Gelen her kũşeden āvāz-ı zihdür	Kaşının yayı niçin düğümlüdür. Her köşeden yay kirişi sesi geliyor.
4541	ʒaddümçün nāreven dirseñ revādur Ki serv-āsā derūnum pür-hevādur	Boyum için uygun değil dersin yeridir. İçim servi gibi havaidir.
4542	Şalar hecrũñ egerçi cāna ğaynı ¹²⁹⁰	Her ne kadar ayrılığın canımı susatsa da

¹²⁸⁴ ʿığkuñ: mihriñ B L K G

¹²⁸⁵ itse: ide İ B L K G V

¹²⁸⁶ almayup:almayan B eyleyüp K

¹²⁸⁷ B: Seni gördüm gidüp benlik sen oldum

¹²⁸⁸ ehli: ıssı V

¹²⁸⁹ durmağıl: şākil-i İ / durmagil B G V

¹²⁹⁰ B āalar şağuñ egerçi cāna ğaynı / sini: ğaynı İ B L K G V

	Velî kımaz hayālũñ ğayra ‘aynı	hayalin, başka pınar (göz) bırakmaz.
4543	Lebüñ cāmıyła cāndan şöyle mestem	Dudağının kadehiyle öyle sarhoşum ki
	Ĥarābāt içre dirler mey-perestem	meyhanede çok şarap içtiğimi söylerler.
4544	Revādur olsa ğüftārum perīşān	Sözlerim perişan olsa yeridir. Çünkü o
	Ki efsün itdi ol zülf-i perī-şān	dağınık saçlı büyüledi.
4545	‘Aceb mi olsa aĥvālüm dīġer-ġün	Hālīm başka türlü olsa şaşılır mı? Mecnun
	Ki kılluk idemez ‘aklıyła mecnün	(deli), aklıyła kulluk edemez.
4546	Ne ‘özr idem ki ‘özrümdür ġünāhum	Ne özür dileyeyim ki? Her ne kadar ahım
	Egerçi ‘özrüm eyler her ġün āhum	her ġün özür bildirse de özrüm ġünahımdır.
4547	Sözüm yok her ne dirseñ olsun iy cān ¹²⁹¹	Ey can! Her ne dersen tamam, itirazım yok.
	Hemān söylenmesün fermān-ı hicrān	Fakat ayrılık buyruğu okunmasın.
4548	Virürsem ben bu yolda ser degül ġam	Ben bu yolda baş verirsem ġam değıl. Senin
	Tenüñden olmasun bir mū senüñ kem	bedeninden bir kıl eksik olmasın.
4549	Ger olam sen ruĥı ġülzārdan dūr	Eğer sen yüzü ġül bahçesi olandan uzak
	Olam ben ġülden vü sen ĥārdan dūr	olursam, ben ġülden ve sen de dikenden
		uzak olalım.
4550	Bu cānum cisme eylerse vedā‘ı	Bu canım bedene veda ederse, köpeklerinin
	Kilābuñdan kılam def-i şudā‘ı ¹²⁹²	sıkıntısını def edeyim.
4551	Tapuñ olmazsa ger hem-dest u hem-kış	Eğer makamın yoldaş ve elden tutucu
	Ayaġuñ tozu besdür merhem-i rīş	değılse ayağının tozu yarama merhem
		olarak yeter.
4552	Kesilsün ġam degül bu nāy-ı ĥulķum	Gönlün inleyişimle endişelenmesin de
	Dilüñ tek olmasun nālemlē mehmüm	benim yaradılış ney’im kesilsin, ġam değıl.
4553	Olayum ben ġam ü mihnet esīri	Ben ġam ve sıkıntı esiri olayım. Senin içki
	Sen ol ‘işret sarāyınıñ emīri ¹²⁹³	(eğlenme) sarayının sultanı ol.”
S	4554 Tamām idüp çü dürdi nāmeyi şāh	Şah, mektubu tamamlayınca dürüp,
140b	Didi Pervāneye iy yār-ı dil-ĥ‘āh	Pervane’ye dedi: “Ey gönül arzusu dost!
V	4555 Gözüm yaşı gibi bu dem kınad aç	Şimdi gözyaşlarım gibi kanat açıp, gözcüler
141b	Tapuñı dīdebānlar ġormedin kaç	seni ġormeden kaç.
	4556 Kebüter gibi burc-ı yāre dek uç	Güvercin gibi yarin burcuna kadar uç. Saba
	Şabā gibi der-i dildāre dek uç	rüzgarı gibi sevgilinin kapısına kadar ġit.
	4557 Bunu didi çıkardı barmağından ¹²⁹⁴	Bunu söyleyip yüzünü gözyaşı ırmağıyla
	Ruĥın ĥunīn idüp eşk ırmağından	kanlandırarak parmağından çıkardı.
	4558 Eline şundi bir ĥātem ne ĥātem	Eline bir yüzük verdi ki ne yüzük! Cem
	Ki mişlin ġormemiş cānlar virüp Cem	(bile) benzerini ġormeye can verir.
	4559 Tılısm-ı ism-i a‘zam naķş-ı mührü	Mührün nakışı ism-i azam büyüdü. Işıltısı
	Ĥācil eyler ziyāsı māh u mihrü	ay ve güneşi utandırır.
	4560 Deger dūnyāya yaķut-ı nigīni	Yüzüğün yakutu dünyaya değer. Kıymeti
	Bozar kıdri felek engüşterini	gök parmağın bozar.
	4561 Didi iy yār cān-ı ġam-kūsārum	Dedi ki: “Ey ġam ortağı dostum! Acılı
	İdüp ol cāna ‘arz-ı ĥāl-i zārum	hālimi o sevgiliye arz et.
	4562 Beyān-ı derdüm için nāmemi şun	Derdimi açıklamak için mektubumu,
	Nişān-ı mihr için bu ĥātemi şun	aşkımın işareti için bu yüzüğü sun.
	4563 Saña ĥoş kırz-ı cān olup bu ĥātem	Bu yüzük senin için iyi bir can sığınağı
		olup, derdimi kedersizce açıklā.

¹²⁹¹ yok her : yokdur ne B İ L K G V

¹²⁹² kilābuñdan: segānuñdan B

¹²⁹³ sen: pes B

¹²⁹⁴ didi: diyüp B / idüp eşk: kılup la‘l B L K G V

		Kılasın derdimüñ şerhini bî-ğam ¹²⁹⁵	
4564		Çü seyr itdüñ demirdendir hişarum Kılur dün gün belâlar sengsârum	Hisarımın demirden olduğunu gördün. Kayalığım (taşlığım) daima belalar verir.
4565		Bu mahbesden bulursam kılca fırsat Ola mihr-i felekden zerre-ruḥşat	Bu hapis yerinden kıl kadar fırsat bulsam, feleğin merhametinden zerre kadar izin alsam...
4566		Uram hoş başa taşu ya taşu baş ¹²⁹⁶ Siyeh bahtumla ceng idem başu baş	ya başıma taş vurayım ya da başımı taşu vurayım. Kara bahtımla başu baş savaşayım.
4567		İrüp tutam yâ vaşl-ı dâmenin berk Veyâ bu yolda idem başımı terk	Kavuşma eteğini ya erip sıkı sıkı tutayım. Veya bu yolda başımı terk edeyim.
4568		Ğamum çokdur getir sâkî şarâbı Ola kim yapıla gönlüm ḥarâbı	(Ey) Saki! Derdim çoktur, şarabı getir. Olur da harabe gönlümü yapar.
4569		Niyâz it muṭribâ sevdâ füzündür Unut şubhı şeb-i yeldâ uzundur	Ey müzisyen! Yalvar, sevda çoktur. Sabahı unut, gecesi çok uzundur.
S141a		BEYÂN-I DERD Ü FİRÂK-I RÂMİN Ü DER-ḤAYRET-İ ḤASRET-İ AN NİĞÂRİN*	SEVGİLİNİN ÖZLEMİNİN ŞAŞKINLIĞI VE RAMİN'İN AYRILIK DERDİNİN BEYANI
		4570 Gel iy dil ıışka dem eksük degüldür ¹²⁹⁷ Hevâ ehline ğam eksük degüldür	Ey gönül! Aşka gel ki (bir) an eksik değildir. Heves ehline gam eksik değildir.
V	4571	Tolu derd ü 'anâdur 'âlem-i 'ıışk	Aşk alemi eziyet ve dertle doludur. Aşkın nefesini hava sanma, ateştir.
142a	4572	Hevâdur şanma âteşdür dem-i 'ıışk ¹²⁹⁸ Târîkat reh-beridür nür-ı dîndür Ḥâkîkat cisridür râh-ı yakîndür	Dinin nuru, tarikatın mürşididir. Hakikat köprüsüdür, güvenli yoldur.
	4573	Egerçi kahr ider 'aql-ı selîmi Degüldür şehvet-i nefsi behîmî	Her ne kadar sağduyuyu kahretse de hayvani nefsin şehveti değildir.
	4574	Fürüzân gülşenidür ser-te-ser od ¹²⁹⁹ Semenzârı gül ü sünbülleri dūd	Gül bahçesi baştan başu parlayan bir ateştir. Yaseminliği güldür ve sünbülleri dumandır.
	4575	Çerâğ-ı lâlesi dâğ-ı elemdür Sirişk-i jâlesi reşḥât-ı demdür	Lalenin kandili elem yarasıdır. Çiğ tanesine benzer gözyaşları kan damlasıdır.
	4576	Ğam âhengin kılur her dem tıyûrı ¹³⁰⁰ Uçurur gülşen-i dilden ḥuzûrı	Kuşları her an gama uyup gönlün gülbahçesinden huzuru uçurur.
	4577	İrâdet ibtidâdur intihâ derd ¹³⁰¹ Mağâmâtı gehî germ ü gehi serd	Gönül isteği başlangıç, dert sonudur. Makamları bazen sıcak bazen soğuktur.
	4578	Zebûnı 'aqla çünkim reh-nümündür ¹³⁰² Felâbüd anuñ ifrâtı cünündür	Tutsaklığı akla yol gösterici olduğundan onun biraz daha ileri gitmesi deliliktir.
	4579	Bunuñ tavrına yokdur ḥadd ü ğâyet Kulağ ur idelüm ḥâlin hikâyet ¹³⁰³	Bunun tavrına sınır yoktur. Kulak ver de hâlini hikaye edelim.

¹²⁹⁵ bî-ğam: ol dem S

¹²⁹⁶ B V: uram ya başu taşu ya taşu baş

* S141a İ132b B L162a K152a G138b V141b

¹²⁹⁷ dil: cân S; B'de her iki sözcük de yazılı

¹²⁹⁸ dem: ğam K

¹²⁹⁹ beyit: - L K

¹³⁰⁰ kılur: kılup B

¹³⁰¹ ibtidâdur: ibtidâ vü B L K G V

¹³⁰² 'aqla çünkim / çünki 'aql-ı İ B L K G V

	4580	Çün alup nāmeyi Pervāne döndi Kalemveş eşk-i hūndan kana yundi ¹³⁰⁴	Pervane mektubu alıp dönünce kalem gibi kanlı gözyaşından kana boyandı.
	4581	Felek-mānend bir dem yummayup göz İdüp gam yolların tayy gice gündüz	Felek gibi bir an göz yummayıp, gam yollarını gece gündüz aşarak...
	4582	Diyār-ı yāre irdi bir sehergāh Şafā-yı dille kıldı ‘azm-i dergāh	bir seher vakti yarin diyarına geldi. Gönül huzuruyla huzura çıktı.
	4583	Tağılmış raht u baht u kār gördi Der-i dildārı bī-deyyār gördi	Bahtın, yol gerecinin ve işin dağıldığını, sevgilinin yerini kimsesiz gördü.
	4584	Didiler bugün üç gündür ki ol yār Olupdur murğ-ı gerdün gibi tayyār	Dediler ki: “O yar bugün üç gündür, felek kuşu gibi uçmuştur.
	4585	Egerçi hātırı vīrāne gitdi Bu deñlü bilürüz İrāna gitdi	gönlü hayli haraptı. Şu kadarını biliriz ki İran’a gitti.
S	4586	İrişüp nice yüz biñ nāme-berler ¹³⁰⁵ O kişverden getürmişler haberler	Binlerce haberci varıp, o ülkeden haberler getirmişler.
141b	4587	Hemān şeb cümle gördiler yarağı Seher divşürdiler taş u tarağı	Hemen o gece hazırlık görüp, sabahtan taşı tarağı topladılar.
V	4588	Ser ü mūdān yumayup gillerini Atup cān özlediler illerini	Başlarını ve saçlarını kilden arındırmadan istekle ülkelerini özlediler.
142b	4589	Bu deñlü anladuğ icmāl-i hālī Ölüp Behrām kalmış taht hālī	Hâlin özetini bu kadar bildik ki Behram ölmüş ve taht boş kalmış.
	4590	Ulu begler idüp irsāl-ı nāme Özin şāh istemişler hās u ‘āme	Ulu beyler mektup gönderip, kendisini seçkinler ve halk için şah olarak istemişler.”
	4591	Bu kālī güş idüp Pervāne miskin Gehī şād oldı gehi zār u gamgīn	Zavallı Pervane bu sözü duyunca, bir memnun oldu bir kederli ve acılı.
	4592	Dönüp Rāmīne geldi yine pür-gam Bu gamdan dīde pür-nem sīne pür-dem	Yine Ramin’e gam içinde dönüp geldi. Bu gamla gözü yaşlı ve bağı kan içindeydi.
	4593	Beyān itdi ser-ā-ser mācerāyı Didi şāhā dirēg itme du‘āyı	Bütün macerayı anlattı. Şaha dedi: “Duadan vazgeçme.
	4594	Ben uş cānile itdüm ‘azm-i İrān ¹³⁰⁶ Hilāl-āyīn zamīrūñ itme vīrān	İşte ben candan İran’a yöneldim. Gönلünü hilal gibi viran etme.
	4595	Ĥudāvendüm umaram ide tevfiğ Bilüp gün gibi bu aĥvālī taĥkīk ¹³⁰⁷	Umarım ki Allah yardım eder. Bu hâli gündüz gibi araştırıp...
	4596	Yana ol māhdan olup haber-ber İrüp uram ayağūñ tozına ser	o ay yüzlüden haber getirip, ayağının tozuna yüz sürerim.
	4597	Esen kal çekme iñen derd-i yārūñ Eser yil gibi uçdum ben gubāruñ	Yarin derdini çok fazla çekme, esen kal. Ben, (değersiz) tozun, esen yel gibi uçtum.
	4598	Ayağum şınsa bu rāh içre taşdan Girü tūtam tālep rahını başdan ¹³⁰⁸	Bu yolda taştan dolayı ayağım kırılrsa, istek yolunu tekrar en baştan tutayım.
	4599	Bu deñlü didi vü uçdı perīvār Gören ādem şanurdı kim perī var	Bu kadar deyip, peri gibi uçtu. (Onu) gören sanırdı ki kanadı var.
	4600	Qodı Rāmīni derd-i ĥasret içre ¹³⁰⁹	Ramin’i hasret derdinde, yarin hayaliyle hayret içinde bıraktı.

¹³⁰³ idelüm: eylesün B

¹³⁰⁴ hūndan: gamdan B L K G V

¹³⁰⁵ yüz biñ: biñ biñ K / yüz - B L G V

¹³⁰⁶ itdüm: kıldum B / āyīn: āsā B

¹³⁰⁷ bilüp: bilem B

¹³⁰⁸ girü tūtam: tūtam girü B

		Hayali birle yârûñ hayret içre		
	4601	Olup el-kışşa şāhuñ derdi efzûn		Sözün kısası şahın derdi artıp, dert ve
		Melâl ü gamla aĥvâli diger-gün		üzüntüyle hâli başkalaşp...
S142a	4602	Yimekten kaldı içmekden kesildi		yeme içmeden kesildi. Gece gündüz ah
		Şeb ü rüz āh u eşki kār kıldı		çekip ağlamayı iş edindi
	4603	Eriyüp döndi bedr iken hilâle		Dolunayken eriyip hilale döndü. Güneşi,
		Qarîb oldı günü gamdan zevâle		gamdan zevale (yokluğa) yaklaştı.
V	4604	Derûnından bir âteş oldı peydâ		Gönlünden bir ateş çıktı ki sevda dumanı
143a		Dimâg u cāna toldı dūd-ı sevda		canına ve aklına doldu.
	4605	Ĥitâb eylerdi geh çarĥ ü geh aya		Bazen aya bazen feleğe seslenip, bazen de
		Gehi yanardı derdinden şabāya		derdinden saba rüzgarına yanardı.
	4606	Meger bir şeb ki gerdün türe idi		Bir gece felek karanlıktı. Yıldızların gözleri
		Kevākib çeşmi gamdan ĥüre idi		gamdan donmuştu.
	4607	Cihān boyanmışıdı dūd-ı gamla ¹³¹⁰		Dünya gam dumanıyla boyanmış, felek
		Göyünmüşdi felek nār-ı elemle		elem ateşiyile yanmıştı.
	4608	Dilini ʿālemüñ almışdı sevda		Herkesin gönlünü sevda almış, ışıklı
		Bu gamdan neyyirāt olmuşdı şeydâ		cisimler bu gamdan coşmuşlardı.
	4609	Görüp bu hâli Rāmîn-i dil-efrüz		Gönlü aydın Ramin, bu hâli görüp dedi: Ey
		Didi iy türe-cān baĥt-ı siyeh-rüz		canı ve bahtı kara!
	4610	Nedür her şeb baña bu âteşin dâg ¹³¹¹		Her gece bana bu ateşli yaralar, hüma
		Hümā bağrına urmağ çengel-i zâg		bağrına karga çengel (atmak) nedir?
	4611	Niçün gülmez işitmezsın elemden		Niçin elemden gülmez, işitmezsın. Yoksa
		Meger yandun yakıldun sen de gamdan		sende mi gamdan yandın yakıldın.
	4612	Qanı mihruñ eyā ĥun-ĥ̄ār u bed-ĥū ¹³¹²		Ey kötü huylu kan dökücü! Merhametin
		Meger baĥtumsın iy şām-ı siyeh rü		nerede? Ey kara yüzlü akşam! Yoksa
				bahtım mısın?
	4613	Niçün şeb-ĥîzler itmez duʿâyı		Niçin gece kalkanlar dua edip de bu bela
		Ki şavmazlar bu qahr-ı pür-belâyı		dolu kahrı (başımdan) savmazlar.
	4614	Veyā olmuşdurur murğ-ı seĥer-dām		Veya (bunca) zaman geçti bir an (bile)
		Ki bir dem bang kılmaz geçdi hengām ¹³¹³		ötmeyen seher tuzağının kuşu olmuştur.
		Ĥitâb-ı ĥoşter bā bād-ı seĥer*		Sabah rüzgarına daha güzel hitap
	4615	Ne uyursın tır iy bād-ı seĥer-ĥîz		Ey sabah kalkan rüzgar! Ne uyursun, kalk
		Ki öldürdi beni bu dîv-i ĥün-rîz		ki bu kan dökücü dev, beni öldürdü.
	4616	Hevādârisın erbâb-ı vefānuñ		Vefa erbabının hferahlatıcısı, zevk ehlinin
		Feraĥ-baĥşısın aşĥâb-ı şafānuñ		genişlik verenisin.
	4617	Demüñdür beste-ĥâṭırlar küşadı		Nefesin bağı gönülleri açar. Yüzünün
		Cemālüñdür dil-i gamgîne şadı		güzelliği gamlı gönülleri mutlu eder.
	4618	Fürüzāndur demüñden şemʿ-i gülzār		Gül bahçesinin mumu seninle aydınlanır.
		Tesellî senden alur bülbül-i zār		İnleyen bülbül senden teselli alır.
S	4619	Çemen zülfine virürsin tārâvet		Çimenliğe tazelik, ney'in ağzına zevk

¹³⁰⁹ ĥasret: zücret B / ĥayret: ĥalvet İ

¹³¹⁰ dūd: derd K

¹³¹¹ şeb: dem S; B'de her iki sözcük de yazılı

¹³¹² ĥün-ĥ̄ār: zengi B ; ĥün-ĥor K G

¹³¹³ bang: nâle S L K

* -İ B K G / S142a L164a

142b	İdersin nāyuñ ağzuñ pür halāvet	verirsin.
4620	Nesīmüñdür hayāt-ı şubḡāhī ¹³¹⁴	Sabah vaktinin hayatı (senin) rüzgarındır.
	Ḳılur cünbiş demüñden murḡ u māhī	(Senin) nefesinle balık ve kuş eğlenir.
V	4621 Sa‘ādet gencinüñ sensin kilidi	Mutluluk hazinesinin kilidi, beylik ehlinin
143b	4622 Siyādet ehlinüñ berḡ-i ümīdi	ümit şimşeḡi sensin.
	4622 Seher bir dem nefes urmaz demüñsüz	Seher, bir an (bile) nefesin olmaksızın
	Şaḡalmaz hasta cānlar merhemüñsüz	esmez. Hasta canlar merhemin olmadan
	4623 Hemān Rūḡu‘l-ḡudüssin yā Mesīḡā	iyileş(e)mez.
	Ḳılursın mürde-diller cānı ihyā	Sen ya İsa ya da Cebrail’sin. Ölü göntüllerin
4624	Yedi deryāya eylerseñ güzer ger	canını diriltirsin.
	Degül bir ḡatre pāy ü dāmenüñ ter	Eğer yedi denizi geçsen eteḡin ve ayaḡın bir
4625	Virürsın baḡr-ı aḡḡar cismine rūḡ	damla (bile) ıslanmaz.
	Ki sensin bādbān-ı keḡtī-i Nūh	Mavi (yeşil) denizlerin cismine ruh verirsin.
4626	Cemāl-efrüz-ı şem‘i būsitānsın	Nuh’un gemisinin yelkencisi sensin.
	Tutuḡ-bend-i ‘arūs-ı gülsitānsın	Bostanın mumunun yüzünü aydınlatırsın.
4627	Ruḡ-ı gül-berg şevḡüñden fūrüzān ¹³¹⁵	Gül yapraḡının yüzü arzunla aydınlanmış.
	Felek ḡal‘at fūrūḡuñdan dil ü cān	Gönül ve can yüce güzelliḡinden ışık alır.
4628	Aḡarsın ḡ‘ābdan nergis gözini	Nergis gözünü uykudan açarsın. Yaban
	Ḳızardursın gül-i ḡod-rū yüzini ¹³¹⁶	gülünün yüzünü kızartırsın.
4629	Virürsın sünbülün zülfine tābı	Sümbülün saçına kıvrım verirsin. Lalenin
	Şunarsın lāle destine şarābı	eline şarap sunarsın.
4630	Ḳurarsın gülşenüñ la‘līn otāḡın ¹³¹⁷	Gül bahçesine yakuttan otaḡ kurarsın.
	Urursın ḡoncenüñ dil-keş tuvaḡın	Goncanın gönül çekici duvaḡını örtersin.
4631	Şular levḡine geh nakḡāş olursın	Suların levhasına nakış çizersin. Yeryüzü
	Zemīn ferşine geh ferrāş olursın	yayḡısına bezeyici olursun.
4632	Hevāñ odı ḡılur gül yaḡasın ḡāk ¹³¹⁸	Arzunun ateşi gülün yakasını parçalar.
	Demüñden āb-ı rūy-ı lāledür ḡāk	Toprak, (senin) kanından lalenin yüzünün
4633	Çiçeklerden demādem iy seher-ḡız	suyudur (şerefidir).
	Olursun kīse-perdāz ü direm-rīz	Ey seher vakti kalkan! Her zaman
4634	Nişaruñdan dehān-ı ḡonca pür-zer	çiçeklerden keseler yapıp para saçarsın.
	İder bezlüñle güller ḡulle der-ber	Goncanın aḡzı, saçlarından altınla dolu.
4635	Şu gibi bīd lerzandur demüñden ¹³¹⁹	Güller dağıtımınla üzerlerine hulle giyerler.
	Çenār u servi raḡsāndur demüñden	Söḡüt, nefesinle su gibi titrer. Çınar ve servi
4636	Senüñ şevḡüñle olup cānı pür-tāb	seninle raks eder.
	Sürür zincirini dīvāneveş āb	Suyun canı senin arzunla hararetlenip, deli
4637	Hevādāruñ çenār-ı cūybārı	gibi zincirini sürür.
	Du‘ā-ḡūyuñ tezerv-i kūhsārı	Ferahlık yerin ırmak çınarı, duacın ise daḡ
V	4638 Demüñ Rūḡu‘l-ḡudüs olmaḡın iy yār	sülünü.
144a	Nihāl-i bīkr Meryemveş virür bār	Ey yar! Nefesin İsa olmakla taze fidan
	4639 Saña ḡılsa ne ḡañ bülbül sitāyiş	Meryem gibi meyve verir.
		Bülbül sana övgüde bulunsa şaşılır mı?

¹³¹⁴ ḡayāt-ı: ḡayātı S

¹³¹⁵ fūrüzān: ḡarāb-nāk İ B L K G ,V / dil ü cān: dil-i ḡāk İ B L K G V

¹³¹⁶ gül: gil L / ḡod-rū: ḡub-rū B

¹³¹⁷ beyit: K’da bir beyit aḡaḡıda

¹³¹⁸ gül: dil İ

¹³¹⁹ demüñden: demüñdür G

	Bulur senden çü cān-ı gül güşāyiş	Çünkü gülün canı senden ferahlık bulur.
4640	Meger sensin esīr-i zūlf-i cānān	Yoksa sevgilinin saçının esiri sen misin?
	Gezersün deşt ü der üftān ü hīzān	Kırda ve çölde düşe kalka gezersin.
4641	Dilüm gibi qarāruñ yoğ seniñ de	Senin de gönlüm gibi durduğun yok. Senin de dünyada gam ortağın yok.
	Cihānda ğam-kūsāruñ yođ seniñ de	
4642	Ne deñlü bī-qarār ü bī-dil iseñ	Ne kadar kararsız ve gönlünden geçmişsen, dünyadan kazancı olmayan âşıkсан...
	Cihāndan ‘aşık-ı bī-hāşıl iseñ	
4643	Bu dem cānum kudümüñ birle hurrem	şimdi canım gelişle sevinçlidir. Hayırlı gelişle beni şereflelendirdin.
	Beni kılduñ müşerref hayr mağdem	
4644	Ümīdisin çü her ümmīdvāruñ	Her ümitlinin ümidisin. Niçin sevgilinin hâlini anlatmazsın.
	Niçün dimezsın aĥvālin nigāruñ	
4645	Şu ĥāk-i hoş ki ‘ıtr-ı maĥmilüñdür	Hac armağanı kokulu şu hoş toprağın, sevgilinin gelişinden kazancındır.
	Nigāruñ mağdeminden hāşılıñdur	
4646	Niçün çeşmüme kuĥl itmezsün ānı	Onu niçin gözüme sürme edinmezsin. Çünkü can için İsfahan sürmesi, odur.
	Ki oldur cāna kuĥl-ı İsfehān ¹³²⁰	
4647	Helāk oldum beni luţfuñla dirgür	Mahvoldum, beni lutfunla dirilt. Sevgilinin kokusunu ulaştır.
	Vişāl-i yārdan bir büye irgür	
4648	Niçe bir olayım derdile pā-best ¹³²¹	Ne zamana kadar dertten ayağı bağı olayım. Yardım et elimi eteğine erdireyim.
	Meded kıl dāmenine irgürem dest	
4649	Neşāt-ı luţfuñile kıl dilüm şād	Lutfunun neşesiyle gönlümü memnun et. Bu bela zindanından kurtar.
	Bu zindān-ı belādan eyle āzād	
4650	Dimezsün varup aĥvāl-i ĥayātum	Hayatımın hâlini varıp da sormazsın. İşte öldüm bari ölümümü arz et.
	Uş öldüm bāri ‘arz itgil memātum ¹³²²	
4651	Benüm derdüm çün i‘lām eylemezsün ¹³²³	Benim derdimi madem ki anlatmıyorsun. Niçin onun hâlimden bahsetmiyorsun?
	Niçün aĥvālin anuñ söylemezsün	
4652	Nola virseñ dil ucıyla peyāmın ¹³²⁴	Dil ucıyla haber versen, yarım ağızla selamını getirsen ne olur?
	Getirseñ yarum ağızla selāmın	
S	4653 Kerem kıl söyle aĥvāl-i nigārı	Yarin hâlini kerem et, anlat. Daha ne kadar dertten inleyeyim.
143b	Niçe bir ideyüm derdile zārı ¹³²⁵	
	4654 Eger olsaydı tende kılca kudret	Eğer tenimde kıl kadar güç olsaydı, can ve gönülden gayret eder, çabalardım.
	İderdüm cān u dilden ceĥd ü ğayret	
V144	4655 Ayağ altına alup berr ü baĥrı	Karayı ve denizi ayak altına alıp, aramadık köy ve şehir bırakmazdım.
b	4656 Bulurdum ya vişāl-i yāre çāre	Ya sevgiliye kavuşmaya bir çare bulurdum ya da vücudumu parça parça ederdim.
	4657 Ne idem beste dest ü pāy- kudret ¹³²⁶	Elimin ve ayağımın gücünü niçin bağlayayım. Gönül! kendinden geçmiş canı şaşkınlık aldı.
	Gönül sergeşte cānı aldı ĥayret	Sen lutf edip kuluna varsan, ayağının tozuna yüzünü süresin.
	4658 Nola sen luţf idüp benden varasın	
	4659 Diyesin cānumuñ göynüklerinden	Canımın yanıklarımı dağın, taşın

¹³²⁰ B: baña bir zerre mihriñ yoğ mu xanı

¹³²¹ olayum derdile: olayın derdinle K

¹³²² itgil: eyle S

¹³²³ çün: çü L K G V

¹³²⁴ virseñ: dirseñ S / ağızla: ağız yā L K G V

¹³²⁵ derdile: hecriste B

¹³²⁶ idem: kılam B

Şu tağ u taş götürmez yüklerinden¹³²⁷
 4660 Ötüp benden geh elin geh rüyın
 Tutup geh dâmenini gâh müyın
 4661 Gehî pâyına düşüp gâh eline¹³²⁸
 Gehî hoş arķuru varup yolına
 4662 Sırışküm mâcerâsından haber vir
 Ğamınıñ yayķarasından haber vir
 4663 Eyit zâr olduğum zülfi Ğamından
 Dilüm kan tılduğın la'li deminden¹³²⁹
 4664 Ki cānum Ğonceveş tılmışdurur kan¹³³⁰
 Dilüm olmış durur sīnemde peykān
 4665 Şu mey kim āb-ı Ğayvāndur mizācī
 Gelür bu dem baña ağudan acı

Ğıṭāb-ı müstetāb be-şehr-i 'āli-cenab*

4666 Bu yüzden söyleyüp girürdi çarḫa
 Bu kez dönüp ḫıṭāb eylerdi çarḫa
 4667 Dir idi iy cihānuñ perde-bāzı
 Ḫazīn ü ḫasta diller çāre-sāzı
 4668 Senüñdür ḫadr-i 'āli baḫt-ı meymün
 Münevver ṭalı'üñ zātuñ hümāyün
 S144a 4669 Gözüñ her dem açuḫ göñlüñ Ğüşāde
 Dil ü cānuñ kederden şāf u sāde
 4670 Güñüñden oda yanup cān-ı 'ālem
 Demüñden her dem urur şubḫ-dem dem
 V 4671 Bugün devr içre sensin beyt-i ma'cümür
 145a Senüñdür cām-ı rüşen revzen-i nür
 4672 Ṭapuñdur çün meṭāf-ı ehl-i envār
 Ḫapuñı ḫıble idinmişdür ebrār¹³³¹
 4673 Şeref ḫavmine mi'rācuñ virür ḫadr¹³³²
 Hilāli ṭal'atuñ nūrı kıılır bedr
 4674 Öñüñde ḫākdür ehl-i erā'ik¹³³³
 Senüñçün bağlar iḫrāmı melāyik
 4675 Bulup senden şāfālar Merve ḫaḫķı
 İderler hoş du'ālar Merve ḫaḫķı
 4676 Sürüp yüzler iderler 'arz-ı ḫācet¹³³⁴
 Saña iḫbāl ider ehl-i münācāt
 4677 Beni devrüñde niçün ṭāli'-i şom

çekemeyeceği yüklerini anlatasın.

Kulunun bazen elini bazen ayağını öpüp,
 bazen eteğini bazen de saçını tutup...

bazen eline bazen ayağına kapayıp, bazen
 de yolunun karşısına çıkıp...

gözyaşlarının macerasını bildirip, gamının
 gürültüsünden haber ver.

Saçının gamından inlediğimi, dudağının
 kanından gönlümün kan yuttuğunu anlat.

Canım gonca gibi kan dolmuştur. Gönlüm
 göğsümde ok olmuştur.

Karışımı hayat suyu olan şu şarap, bana
 zehirden daha acı gelir.

Kıymeti yüce aya güzel seslenme

Böyle söyleyip feleğe geçerdı. Bu kez
 dönüp göğe seslenirdi.

Derdı: "Ey dünyanın perdecisi! Hüznü ve
 hasta gönüllerin çare bulucusu.

Yüce değer, uğurlu talih senindir. Talihin
 aydınlık, şahsın kutludur.

Gözün ve gönlün her an açıktır. Gönlün ve
 canın kederden arınmıştır.

Alemin camı güneşinden yanmıştır. Sabah
 vakti her zaman senden bahseder.

Bugün zamanın bayındır evi sensin.
 Aydınlık cam ve nur penceresi senindir.

Nur ehlinin tavaf yeri huzurundur. İyilik
 sahipleri kapımı kible edinmişlerdir.

Miracın şeref kavmine yücelik verir.
 Yüzünün nuru yeni ayı dolunay eder.

Taht ehli (padişahlar), önünde topraktır.
 Melekler senin için ihram bağlar.

Merve hakkı için senden keyif bulup güzel
 dualar ederler.

Yüzler sürüp ihtiyaçlarını arz ederler.
 Yakarış ehli sana yönelir.

Uğursuz talih, beni niçin o ayın güneş

¹³²⁷ götürmez: çekmez B İ L K

¹³²⁸ G nüshası bu beyitten itibaren 30 beyit(bir varak) eksik.

¹³²⁹ tılduğın: yutduğın İ L K V

¹³³⁰ ki: bu L K

* -İ B K G / S143b L165b V144b

¹³³¹ ḫıble: kâ'be B

¹³³² Beyit -B

¹³³³ Beyit B'de üç beyit sonra / erā'ik: erāyik L

¹³³⁴ iderler: kıılurlar İ L K V

	O māhuñ gün yüzünden kıldı maħrūm ¹³³⁵	yüzünden yoksun bıraktı.
4678	Nedür baña bu kaçır-ı āhenīn-der	Ey sitemkar! Bedenim taştan değildir. Bana bu demir köşklü kapı nedir?
	Tenüm taşdan degüldür iy sitemger	
4679	Urup şüret gibi dīvāre ruhsār	Suret gibi duvara yüz sürüp, bu köşkte gece gündüz inleyen benim.
	Benem bu kaçır içinde rüz u şeb zār	
4680	İdüp künc-i ğamuñ ‘uzlet nişini ¹³³⁶	Ey şeyh! Gam köşesinin yalnız oturanı edip, kırk (günlük inzivayı) çektirdiğin yeter.
	Yiter çekdüdüñ iy şeyh erbā‘ini	
4681	Olup āteş-feşān kevkeblerüñden	Yıldızlarından ateş saçıp vücudumu yaktığın yeter.
	Yiter yakduñ vücūdum āzerüñden	
4682	Meh-i nev gibi idüp kıddümi hām	Boyumu yeni ay gibi eğip, yüreğimi gam karanlığıyla doldurursun.
	Qılursın sīnemi pür zūlmet-i ğam	
4683	Şafak-mānend bağrum qan idersin	Bağrımı şafak gibi kan edersin. Gönlümü seher vakti gibi yakarsın.
	Seher gibi dilüm büryān idersin	
4684	Bu sergerdānıĝuñ pāyānı yoq mı	Bu başı dönmüşlüğün sonu yok mu? Bu ateşin ve yakıcılığın oranı yok mu?
	Bu sūz u āteşin orānı yoq mı	
4685	Eyā bī-mihr rahmüñ qānde gitdi ¹³³⁷	Ey şefkatsiz! Merhametin nerede? Bu çaresiz âşık sana ne yaptı?
	Sañā bu ‘āşık-ı bī-çāre nitdi	
S	4686 Ser-ā-ser oda urduñ tāt u taħtum	Tacımı tahtımı baştan başa ateşe verdin. Bahtımı ve gericimi yele verdin.
144b	Dem idüp yile virdüñ baħt u raħtum	
	4687 Serüm üstinde gerdān-āsiyāsın	Başımın üstünde dönen değirmen veya arkamdaki bela dağsın.
	Veyā arqamda kuhsār-ı belāsın	
V	4688 Dirigā ten kül oldı yāne yāne	Ne yazık ki vücudum yana yana kül oldu. Kahr ateşi kemiklerime kadar ulaştı.
145b	İrişdi āteş-i qahr üstüñhāne	
	4689 Muħaşşāl iş bu üslüb ile ol şāh	Kısacası o şah bu üslupla her an efsaneler deyip ağlardı.
	Diyüp efsāneler ağlardı her gāh	
	4690 Boyandukça şeb-āsā dūd-ı āha	Gece gibi ah dumanına boyandıkça, aya ve güneşe sızlanırdı.
	Qılurdu serzenişler mihr ü māha	
	4691 Dilerdi ğamzesin añduqça hañcer	Bakışlarını andıkça o büyücü, bağrımı parçalasın diye hañcer isterdi.
	Ki çāk ideydi bağrın ol füsünger	
	4692 Anup nergislerini ağlaridi	Nergis gözlerini anıp ağlar, bünyesini lale gibi dağlardı.
	Nihādın lāle gibi tağlaridi ¹³³⁸	
	4693 Resen isterdi itdüqçe saçın yād	Saçını andıkça canını bela bağından kurtarmak için halat isterdi.
	Kıde bend-i belādan cānın āzād	
	4694 Añup qaşın ‘urūc-ı bām iderdi	Kaşını anıp dama çıkmak, kendisini atıp ilerlemek isterdi.
	Özin pertāb için iqdām iderdi	
	4695 Didükçe qanı ol rüy-ı cihān-tāb	O cihanı aydınlatan yüz nerede dedikçe, canını ateşe atmak isterdi.
	Dilerdi oda cānın ide pertāb	
	4696 ‘İzārın yād idüp düşseydi tāba	Yanağın anıp hararete düşseydi, suya düşüp boğulmak isterdi.
	Boğulmaq isteridi düşüp āba	
	4697 Şalup fikrine servi pāyesini ¹³³⁹	Servinin rütbesini fikrine salıp, gölgesini güneş gibi kovardı.
	Güneş gibi qovardı sāyesini	
	4698 Tefekkür itdüğince ol miyānı	O (ince) beli düşündükçe canı dertten kıl kadar kalırdı.

¹³³⁵ Beyit: - İ B

¹³³⁶ ‘uzlet: ħalvet B

¹³³⁷ ‘āşık: ‘aciz B İ

¹³³⁸ nihādın: derünün B

¹³³⁹ beyit: - L K

		Ƙalurdı t̄ab-ı ğamdan ƙılca c̄anı	
4699		Kemer gibi iki büküp belini Tolardı barmağına kākülünü	Belini kemer gibi ikiye büküp, saçlarını parmağına dolardı.
4700		Meh ü mihrüñ görüp āyīnesini Tezekkür eyler idi sīnesini	Ayın ve güneşin aynasını görüp, göğsünü aklına getirirdi.
4701		Çeküp eylerdi ğamdan yaƙasın çāk İderdi çehresini gül gibi hāk	Yakasını gamdan ötürü çekip parçalar, yüzünü gül gibi toprak ederdi.
S145a	4702	Bir ādem görse ƙaşd-i seng iderdi Ƙatı gönliyle yārtüñ ceng iderdi ¹³⁴⁰	Bir adam görse taş atmak ister, yarin katı gönlüyle savaşmak isterdi.
	4703	Ƙadeh şun sākīyā cān oldu şeydā Dilüm yanup dimāğum t̄oldı sevda	Ey saki! Kadeh sun ki can çılına döndü. Gönlüm yandı, aklım sevdayla doldu / karardı.
V	4704	Gel iy mutrıb demünden ƙıl ʿilācum 146a Ki derd u ğam h̄arāb itdi mizācum	Ey çalgıcı! Dert ve gam, mizacımı harap ettiğinden nefesinle ilacımı ver.

**DĪVĀNE ŞODEN-İ RĀMĪN EZ-İŞĖ-I
NĪĖĀRĪN VE TEDBĪR-İ ETĪBBĀ VÜ
HŪKEMĀ DER ʿİLĀC-I ĀN VĀLĪH Ü
ŞEYDĀ***

**RAMĪN'İN SEVGĪLĪ AŞKINDAN
DELĪRMESĪ, DOKTORLARIN VE
HEKĪMLERİN O ŞAŞKINLIK VE
ÇİGINLIK İÇİN İLAÇLA TEDBĪR
ALMALARI**

4705		Bu hāl üstine geçdi çünkü bir māh ¹³⁴¹ Ƙarardı dīde-i Rāmīne dergāh	Bu şekilde bir ay geçince Ramin'in gözüne dergāh karardı.
4706		Tamām oldu cünün āsarı peydā Dilin ƙıldı h̄ayāl-i yār şeydā	Cinnet emareleri ortaya çıkıp tamamlandı. Sevgilinin hayali, gönlünü deliye döndürdü.
4707		Didi çün ğam beni āvāre ƙıldı Tutup her cāmesin şad-pāre ƙıldı	Gam beni başıboş (serseri) etti diyerek her elbisesini tutup yüz parça etti.
4708		Çıƙardı gönleğin atdı yābāna Ki ten yiter kefen ben mürde-cāna	Ölmüş canım için kefen yeter diye gömleğini çıkarıp bir kenara attı.
4709		Didi atup serinden efserini ¹³⁴² Ƙomañ başumda bu ğam āzerini	Başından tacını atıp dedi: "Bu gam ateşini başımda bırakmayın.
4710		Çü ʿışƙuñ baş açuƙ abdālı oldum Ƙuyūd-ı derd-i serden h̄ālı oldum	Aşkın, başı açık abdalı olduğumdan baş derdinin bağlarından kurtuldum.
4711		Çü pāyum batdı ʿışƙından künūze Niçün pā-bend olur pāyumde müze ¹³⁴³	Ayağım aşkımdan, hazinelere battı. Çizme niçin ayağımda ayak bağı olur.
4712		Benem neyveş miyān-beste ğam u derd ¹³⁴⁴ Elin çeksün bilümden devr-i pür-gerd	Ney gibi beli gam ve dertle bağılıyım. Sürekli dönen felek, elini belimden çeksün.
4713		Şoyundum cümleten ʿuryān-ı ʿışƙam Ƙöyündüm ser-te-ser büryān-ı ʿışƙam	Tamamen soyundum, aşk çıplağıyım. Baştan başa yandım. Aşk büryanıyım.

Ğüftār-ı tevhd̄ ki lāzı mest be-tecrīd*

Soyutlanma için gerekli olan tevhd̄

¹³⁴⁰ yāruñ: -G

* **Başlık G'de bir beyit aşağıda.**

* **S145a İ136b B18b L167 K157a G142a V146a**

¹³⁴¹ Beyit B'de başlıktan önce

¹³⁴² serinden: başından K / başumda: başumuñ B

¹³⁴³ ola: olur B

¹³⁴⁴ Bu ve sonraki on beyit -B / beyit:- L K

* ***-İ B L K / S145a G142b V146a**

- 4714 Gönül bir kıble birdür yârdur bîr
Cihân mülkine didüm çâr-tekbîr
- 4715 Dü-^câlem terkin urdum oluben zâr
Cünûnum baña besdür yâr u ağıyâr
- 4716 Yiter ^cışkı baña genc-i nihânî
Yağup kül eylegör mülk-i cihânî¹³⁴⁵
- S 4717 Uruñ min ba>d âteş baħr u berre
145b Degül ^câlem gözümde berg-i terre
- 4718 Ğam-ı yâri bu dem kim yâr idindüm
Cihânı ser-te-ser ağıyâr idindüm
- V 4719 Ğaťa didüm ser-â-ser her ne kim var
146b Ğaķıķat yârdür hep benven ağıyâr
- 4720 Çü çıķdum aradan ben zâr u mehcür¹³⁴⁶
Gidüp zulmet tecellî eyledi nür
- 4721 Açıldı perde gitdi ğayn aradan
Ğalâş oldu dil ü cân mâcerâdan
- 4722 Birikdi ^cayn-ı ^câşık ^cayn-ı ma'sûķ
Görinür yârdan ğayrı daħi yoķ
- 4723 Müvekiller bu hâli çünki gördi
Hemân ser-cümle cân atup yügürdi
- 4724 İrüp pâyına ħânuñ sürdiler yüz
Didiler miħnet ü âĦvâli düpdüz
- 4725 Çıkup başına ħânuñ dūd-ı sevdâ
İrişdi cân atup sermest ü şeydâ
- 4726 Oğul derdi ^caceb müşķül belâdur
Pezer miskîne ħaķdan ibtilâdur¹³⁴⁷
- 4727 Tıtuşur ħasta olsa nâr-ı ğamdan
Ölürse ħod helâk olur elemden
- 4728 Pezer ħâlin püser efsâne şanur
Bu oda yanmamışdur yâ ne şanur
- 4729 Ne diyem bu belâyı yâne yâne
Ki derdi buñlaruñ sıĝmaz beyâne
- 4730 Bu ħâlin oğlanuñ ħân çünki gördi
İki bögrin tutup cândan böğürdi
- 4731 Külâhın urdı yire kıldı zârı¹³⁴⁸
Deñizler oldu çeşminüñ bıñarı
- 4732 Perîşân-dil oldu cünbişlerinden¹³⁴⁹
Peşimân oldu yekser işlerinden
- S146a 4733 Ziyân-ı câna ğamdan gördi yoķ sūd
Dilini aldı derd-i kâr-ı bihbūd
- 4734 Hemîn emr eyledi geldi eķibbâ

sözlere hakkında

- Gönül bir, kıble bir, yar bir... Dünya derdine elveda dedim.
- Ah edip iki alemde vazgeçtim. Dost ve düşman olarak deliliğim bana yeter.
- Aşkı gizli hazine olarak bana yeter. Cihanı yakıp kül et.
- Bundan sonra karayı ve denizi ateşe verin. Alem gözümde tere yaprağı bile değil.
- Şu anda yarin gamını dost, cihanı (herkesi) baştan başa düşman edindim.
- Yanlışı söyledim. Gerçekte her şey tamamen yarıdır. Yabancı olan benim.
- Ben ayrılıp inleyerek aradan çıktım. Karanlık gitti ve nur göründü.
- Perde açıldı ve hava karartısı kayboldu. Gönül ve can maceradan kurtuldu.
- Aşığın gözüyle sevgilinin gözü bir oldu. Yarden başka görünen yoktur.
- Gözcüler bu hâli görünce hemen aceleyle hana koştular.
- Varıp hanın ayağına yüz sürdüler. Sıkıntıyı ve olanları olduğu gibi anlattılar.
- Hanın başına kara duman çıkıp, çılgın ve kendinden geçmiş şekilde can atarak ulaştı.
- Oğul derdi çok tuhaf, güç bir beladır. Zavallı babaya Allah'tan (bir) beladır.
- (Evlat), hasta olsa, gam ateşinden tutuşur. Ölse kendisi elemde mahvolur.
- Oğul, babanın hâlini efsane sanır. Bu ateşe yanmamıştır; yoksa ne sanır?
- Bu belayı yana yana nasıl diyeyim. Bunların derdi ifadeye sığmaz.
- Han oğlanın bu hâlini görünce iki yanını tutup yürekten bağırdı.
- Külâhını yere vurup, ah etti. Denizler gözünün pınarı oldu.
- (Oğlunun) hareketlerinden gönlü perişan olup, bütün yaptıklarına pişman oldu.
- Can derdine gamın fayda etmediğini görüp gönlünü sağlık derdi aldı.
- Hemen emretti ve doktorlar geldi. Tıpta bu

¹³⁴⁵ kül: ħāk İ G V

¹³⁴⁶ zâr u: zâr-ı S

¹³⁴⁷ ħaķdan: cândan S B (B'de ikisi de yazılı)

¹³⁴⁸ urdı yire: yire urup İ B L K G V / oldu: dökdi V

¹³⁴⁹ Perîşân-dil olup : perîşân oldu ol B / peşimân: perîşân S

V 4735 Didi bu derde çāre var mı tıbbā¹³⁵⁰
147a Didiler cümle iy hān-ı mükerrerem
Mübārek hātırūñ tūt şād u hürrem

İzhār-ı necābet ü aḥvāl-i ṭabābet*

4736 Bugün ḥikmetde ser-ḥayl-i sipihrtüz
Araştālis ü Eflātūn-ı dehrüz
4737 Kılur tedbirimiz Şokratı bende
İder taḥrīrimüz Boqrata ḥande
4738 Dem-i iḥyādayuz yekser Mesīhā
Musahḥar cümle ḳanūn-ı müdāvā
4739 Biḥamdi ʾllah ki ḥāzırdu her esbāb
Ne müşkil var ki olunmaz zafer-yāb¹³⁵¹
4740 Ḳamu derd ü ḡamuñ dermānı vardur
Ecelden ḡayrınıñ imkānı vardur
4741 Bu ḥāletler ser-ā-tā-pā cünündür¹³⁵²
Ki aḥvāl-i cünūn bī-ḥadd fünündür
4742 Bunuñ tıbb içre adı māniyādur
ʿİlācı şerbet-i fāvāniyādur
4743 Ki iḥrāk eyleyüp sevdāyı şafrā
Olur sebʿiyyet üzre ḳaşd u ārā
4744 Mūlaṭṭifler gerek dün gün ḡidāsı
Ne ḥācet şaḳlamak ḥānum devāsı
4745 Çeküp zincire teʿdip eylemekdür
Muraṭıblarla tarṭīb eylemekdür
4746 Virüp müşhil idüp iḥrāc-ı sevdā
Şafā ḥāşıl idince cān-ı şeydā¹³⁵³
4747 Nütūlāṭ u zemādāt ile her bār
ʿİlāc itmek gerek tekrār tekrār
4748 Düzüp ter nuḡmelerden ʿıyş-ı yevmīn
Muḳarrer eyleyüp her gice nevmīn
S 4749 Dimāḡından kılup defʿ-i şaḳāmet
146b Mizācı ḥāşıl idüp istikāmet¹³⁵⁴
4750 Ola evvelki gibi sālīmü'l-ʿaḳl
Kemāl-i şıḥḥatile dāyimü'l-ʿaḳl
V147 4751 Didi hān ḥānumānum hep sizüñdür
b Nedür zer cism ü cānum hep sizüñdür
4752 Uruñ merhem derūnum yāresine
İdüñ tek çāre cānum pāresine¹³⁵⁵

derdin çaresi var mıdır, diye sordu.
Hepsi dedi ki: “Ey ikramı çok han!
Mübārek gönünü mutlu ve sevinçli eyle.

Hekimlik halleri ve temiz soyluluğun görünüşleri

Hikmette bugün dünyada önde geleniz.
Feleḡin Aristo'su ve Eflatun'uyuz.
Tedbirimiz (tedavimiz) Sokrat'ı kul eder.
Yazımız / sağlığa kavuşturmamız,
Hipokrat'ı güldürür.
Can verici nefeste hepimiz İsa'yız. Bütün
şifa verici kanunları ele geçirmişiz.
Allah'a şükür ki her sebep hazırdır. Hangi
zorluk vardır ki yeneni olmasın.
Her derdin dermanı vardır. Ecelden başka
her şeyin çaresi vardır.
Bu haller baştan ayaḡa cinnettir ki cinnet
halleri sınırsız bir bilimdir.
Bunun tıptaki adı *maniyadır*. İlacı dam
koruḡudur.
Safrā sevdāyı akıtıp yok eder ve bu yarılıp
akma üzerine mutedilleşir (?)
Ḡidası daima yumuşatıcılardır. (Ey) Hanım!
Devasını saklamaya ne gerek var.
Zincire çekip terbiye etmektir.
Rutubetlendiricilerle ıslatmaktadır..
Müşhil verip, sevdāyı çıkarılır ve çılgın canı
zevklenince...
her defesinde sargı bezi ve üzüm suyuyla
tekrar tekrar ilaç yapmak gerek.
Günlük içkisini bir içimlik taze içkilerden
hazırlayıp, her gece mutlaka uyutun.
Aklından keyifsizliği atsin, mizacı yolunu
bulsun.
Önceki gibi sağduyulu olsun. Tam bir
sağlıkla aklı daimi olsun.
Han dedi: “Bütün varım sizindir. Altın ne
ki, bedenim ve canım sizindir.
Gönül yarama merhem vurun. Canımın
parçasına bir çare bulun.”

¹³⁵⁰ çāre var mı: var mı çāre İ B L K G V

* -İ B K / S146a L168a G143b V147a

¹³⁵¹ olunmaz: bulunmaz S

¹³⁵² ḥāletler: ḥikmetler İ

¹³⁵³ idince cān: kılınca ṭab^c B / cān: ṭab^c L K

¹³⁵⁴ ḥāşıl idüp: ide ḥāşıl B

Şıfat-ı zencir ü hâlet-i kuyūd-ı girihgîr**

- 4753 Kâmu baş üzre diyüp kıldı tedbîr¹³⁵⁶
Getürdüp urdılar ol şâha zencîr
- 4754 Çü şâfî âb idi tab^c-ı revânî¹³⁵⁷
Anuñçün çekdiler zencîre anı
- 4755 Çü serv-i nâz idi kıdd-i bülendi
‘Aceb mi itse devrân pây-ı bendi
- 4756 Çü şem^c-i meclis-ârâ idi ol hân
Demürlense ayağı tañ mı iy cân
- 4757 Dilinüñ var idi çün kayd-ı cānı
Tenüñ olsa ne ğam bend-i girānı
- 4758 Görüp zincîri ol ser-mest ü şeydâ
Dilinden yine bir şür oldı peydâ
- 4759 Didi ‘ışkile cān peyvendidür bu
Baña ol zülf-i müşkin bendidür bu¹³⁵⁸
- 4760 Terān-ı ‘ışkdan idüp ser-âġâz
Ne hoş âvâzeler virtür tarāb-sāz¹³⁵⁹
- 4761 Benem şol âb-ı dil-cüyü girihgîr
Ki pür-kefdür lebi pâyında zencîr
- 4762 Baña min-ba’d urmaz bād-ı ğam dest
Bu lengerdür tenüm fülkine pā-best
- 4763 Veyâ âhum duġānidür bu zencîr
Ki olmuş zülf-i cānānveş girihgîr
- 4764 Benüm gibi dilin sevdāye virmiş
Ki mecnūnveş biri birine girmiş
- 4765 Tamām oldı çü kār-ı kayd u zencîr
‘İlâc için kıldı r’ây u tedbîr
- S147a 4766 Düzüp sükkerle yakutu müferrih
İdüp şerbetlerin müşkin revāyih
- 4767 Dem idüp şunsalar ol cāna her bār
Düşüp gönline fikr-i la’i-i dildār
- V148 4768 Dir idi hūn-ı dildür baña cüllāb
a Nedür bu nūş-ı dārū cümle zehrāb
- 4769 Görüp cedvārı zülfin yād iderdi
Ki ‘akreb urdı şan feryād iderdi
- 4770 Ğıdasın düzseler şehd ü şekerden
Mu‘aţtar kılsalar gül-berg-i terden¹³⁶⁰

Düğümlemiş bağların ve zincirlerin durumu

- Bütün doktorlar, baş üstüne deyip hazırlığa başladılar. O şahı zincirlediler.
- Canının tabiatı saf su gibi olduğundan onu zincire çektiler.
- Uzun boyu nazlı bir servi olduğundan felek, ayağını bağlasa şaşılır mı?
- O han meclisi süsleyen mum olduğundan ayağı demirlense şaşılır mı?
- Gönlünün cana bağlılığı olduğundan vücudunun ağır bağı olsa ne gam.
- O kendinden geçmiş ve çıldırmış şahın gönlünden yine bir kargaşa çıktı.
- Aşk ile dedi. Bu (zincir) canımı bağlamıştır. O misk saçlığının bağıdır, bu.
- Aşk şarkılarına başlayıp, ne güzel neşelendirici sesler verir.
- Ben bu ayağı zincirli, dudağı köpük dolu dolaşıp duran, gönül arayan suyum.
- Bundan sonra gam rüzgarı bana el süremez. Vücudum gemisine ayak bağı olan, bu çapadır.
- Veya bu zincir, sevgilinin saçları gibi dolâşık ahımın dumanıdır.
- Gönlünü benim gibi sevdaya kaptıran Mecnun misali biri birine girmiş.
- Zincir bağlama işi tamamlanınca ilaç için tedavi uygulandı.
- Şekerle yakutu ferahlatıcı olarak hazırlayıp misk kokulu şerbetler yapıp,
- o cana her sunduklarında sevgilinin dudağının fikri gönlüne düşüp,
- gül suyu benim için gönül kanıdır. Bu tamamı zehir olan ilacı içmek de nedir?
- Cedvarı (zalumba kökünü) görüp saçını hatırlardı. Sanırsın ki akrep sokmuş da bağırıyor.
- Ğıdasını baldan ve şekerden hazırlasalar, taze gül yaprağıyla kokulandırsalar...

¹³⁵⁵ cānum: bağrum S

** -İ / S146b B19b L168b K158b G144a V147b

¹³⁵⁶ kıldı: itdi V / getürdüp urdılar: getürdiler urup İ

¹³⁵⁷ Bu ve sonraki üç beyitte dizeler TT B

¹³⁵⁸ zülf-i: zülfi V

¹³⁵⁹ virtür: eyler B

¹³⁶⁰ kılsalar: itseler İ B L K G V

- 4771 Añup şîrîn kelâmın dilberiniñ
Kılup fikrin o gül-berg-i ıarınıñ
- 4772 Harâretler çeküp cân u ciğerden
Dökerdi gül şuyın bādām-ı terden
- 4773 Yiter dirdi baña bağrum kebâbı
Dilüm sîr-âb ider eşküm şarâbı
- 4774 Olundı mâhâşal ʿâlem ʿilâcı
Tefâvüt kılmadı hergiz mizâcı
- 4775 Maraž gün günden oldı belki efzûn
Ne dârü sûdmend oldı ne efsûn
- 4776 Eñibbâ ʿaciz ü dem-beste kaldı
Dil ü cânın kâmunuñ hayret aldı
- 4777 Yüz urup didiler iy hân-ı devrân
Bu dem oldı ʿilâc emrinde hayrân
- 4778 Aradık cümle kânûn u şifâyı
Hañasuz itdük envâc-ı devâyı
- 4779 Müyesser olmadı şihhat bu cânâ
Ki yoğdur çâre hükm-i âsumâna
- 4780 Mizâc olsa ser-â-ser pür-sekâmet
Aña olmaz müyesser istikâmet
- 4781 Tabiʿat hadden efzûn olsa nâ-hoş
Olur tiryâk zehr ü âb âteş
- 4782 Gelür şîrîn virirseñ mürr ü hâmiž
Olur harîf u mâllih ʿağz u kabız
- S147 4783 Kılur dem-beste ʿağl-ı âlem-ârâ
b Ki sükker ola balğam sirke safrâ
- 4784 Taşarruf nice eyler tabc-ı çâlâk
Çü âteş âb-ı serd ola hevâ hâk
- V148 4785 Çü şihhatden marîzüñ yoğ naşibi
b Şifâ virmez Mesih olsa tabibi¹³⁶¹
- 4786 Çü yoğ bir katre şudan cânâ behre
Döner leb-teşne biñ kez düşse bahre¹³⁶²
- 4787 Çü hân işitdi bu acı kelâmı
Şanasın şundılar zehrile câmı
- 4788 Yakasın yırtup itdi âh u efgân
Didi kim ben baña itdüm ne dermân
- 4789 Ki bir güftâr-ı cân-fersâ işitdüm
Tehevür eyledüm bî-rây iş itdüm
- 4790 Cehâlet birle cânım oda şaldım
Talup gam bahrine hayretde kaldım
- 4791 Gel iy sâki şarâb-ı pür-şifâ suñ
Yiter devrândan oldı bağrimuz hûn
- 4792 Tır iy muṭrib şafâ âhengin eyle
Yiter telh oldı şohbet tatlu söyle
- sevdiğinin tatlı sözünü anıp saçının gül yaprağını düşünüp...
- candan ve ciğerden hararetlenip, taze bademden gül suyunu dökerdi.
- Bağrımın kebapı bana yeter, gönlüm gözyaşına doyar derdi.
- Neticede pek çok ilaç hazırlandı. (Ama) mizacı asla (ilaca) uyum sağlamadı.
- Hastalık belki de her gün biraz daha arttı. Ne ilaç fayda verdi, ne de büyü.
- Doktorlar çaresiz kalıp sus pus oldular. Herkesin gönlünü ve canını şaşkınlık aldı.
- (Hana) yüz vurup (eğilip) dediler: İlaç işinde şimdi şaşır kaldık.
- Her türlü şifayı aradık. Şifanın her türlüşünü hatasızca denedik.
- Sağlık bu cana etki etmedi. Zira göklerin hükmüne çare yoktur.
- Mizaç tamamen bozulsa, ona doğru yolu bulmak kolay olmaz.
- Yaradılış fazlasıyla nahoş olursa, ilaç, zehir ve su (da) ateş olur.
- Acı ve ekşi versen tatlı gelir. Tuzlu ve acı versen kabız eder.
- Alemi süsleyen akli sessiz kalır. Şeker, balgam ve sirke safran olur.
- Ateş, soğuk su; hava da toprak olunca tez canlı tabiatlı olan ne yapsın?
- Hastanın sağlıktan ümidi olmayınca doktoru İsa olsa bile şifa bulamaz.
- Canın bir damla sudan nasibi yoksa denize bin kez düşse (bile) susamışa döner.
- Han bu acı sözleri işitince sanki zehirli kadeh sundular.
- Yakasını yırtıp ah çekip inledi. Dedi: "Ben kendime ettim, ne çare?"
- Canı mahveden bir söz işittim. Korkudan düşüncesizce iş yaptım.
- Canımı bilmezlikle ateşe attım. Gam denizine dalıp şaşkınlık içinde kaldım."
- Ey saki! Gel de şifa dolu şarap sun. Bağrımızın felekten kan olduğu yeter.
- Ey müzisyen! Zevkli zevkli çal. Sohbet yeterince acılaştı, tatlı tatlı söyle.

¹³⁶¹ olsa: olsun B İ L K V

¹³⁶² biñ: bir S İ G V

**BURDEN-İ RÂMİN-İ PÜR-HAYRET
EZ-DERD U HASRET DİVÂNE-İ
HOD-RÂ BE-HİZMET-İ ŞEYH-İ
KÂMİL Ü MÜKEMMEL VE
YÂFTEN-İ Ü ŞİHĖAT-İ ‘ACİL Ü
ŞÂMİL ***

- 4793 Çü hân aldı eṭibbâdan peyâmı
İdüp divân buyurdı bār-ı ‘âmı
- 4794 Didi yandı ciger dermân gerekdür
Ten-i dil-ḥastem için cân gerekdür
- 4795 Gönül den kesmedin ten cân ümizîn
Meded eylen baña dermân ümizîn¹³⁶³
- 4796 Meh ü hür bî-sa‘âdetdür şerefsüz
Meded itmezseñüz ḫaldum ḫalefsüz
- S148a 4797 Bu dem yaşumla mülki seyle virdüm
Ki ‘ömrüm ḫâşılını yile virdüm
- 4798 Çün ola ḫurretü’l-‘aynum remeddâr
Nice dünyāya baḫam ben dil-efgâr
- 4799 Tamâm oldı bu günden ‘işret işi
Düşüp ḫâk ola çün gönülüm yemişi¹³⁶⁴
- V149 4800 Nolur tenden çü cānum ola haste
a 4801 Meh-āsā cām-ı ‘ömrümdür şikeste
- 4801 Ne ‘ayş idem hayātum bağı yandı
Şeb-i miḫnetde baḫrum yağı yandı
- 4802 Ayağ üzre gelüp ol ḫavm düpdüz
Didiler ḫake ser-tā-ser sürtüp yüz
- 4803 Ümīdüñ kesmegil ḫanum du‘âdan
Meded ḫaḫdan ‘ināyet evliyādan

**Ta‘rif-i şeyḫ-i kāmil ü tavşif-i mürşid-i
mükemmel****

- 4804 Bugün mülküñde var bir şeyḫ-i a‘zam
Ki oldur ḫiblegâh-ı ḫalk-ı âlem
- 4805 Mükerrrem Ka‘be gibi âsitānı
Du‘ā miftāḫı deprense zebānı
- 4806 Melekveş gice gündüz dāyimü’s-şavm
Felek-mānend dün gün sālīmü’l-nevm
- 4807 Cemāli çeşm-i rüşen gibi pür-tāb
Felek tākı içinde yiri miḫrāb

**HASRET VE DERTTEN DOLAYI
ŞAŞKINLIK İÇİNDE KALAN VE
DELİREN RAMİN’İN OLGUN VE
MÜKEMMEL BİR ŞEYHE
GÖTÜRÜLMESİ, ANI VE ÇOK
YÖNLÜ ŞİFA BULMASI**

- Han doktorlardan haberi alınca divanını
toplayıp, sıkıntının genel sebebini konuştu.
- Dedi: “Ciğerim yandı, derman gerektir.
Gönlü hasta vücudum için can gerektir.
- Vücut, can ümidini tamamen kesmeden
bana şifa ümidini verin.
- Ay ve güneş şeref burcunda olmasa
mutsuzdur. Yardım etmezseniz halefim
kalmayacak.
- Şimdi gözyaşımın ülkeyi sele verdim.
(Yani) ömrümün kazancını yele verdim.
- Göz nurum göz ağrısı olunca, ben yaralı
gönülle dünyaya nasıl bakarım.
- Yiyip içme işi bugünden itibaren bitti.
Gönlümün yemişi artık toprağa düşmektir.
- Canım hasta olunca benim nedir ki? Ömür
kadehim ay gibi kırılmıştır.
- Nasıl yaşayayım, hayatımın bahçesi yandı.
Dert gecesinde bağrımın yağı yandı.”
- O topluluğun tamamı ayağa kalkıp yere yüz
sürerek dediler:
- “(Ey) hanım! Ümidini duadan kesme.
Yardım Allah’tan ve velilerden.

**Mükemmel mürşidin ve şeyhin özellikleri
ve tarifi**

- Bugün ülkende herkesin kendisine
yöneldiği yüce bir şeyh var.
- Dergâhı Kabe gibi hürmet görür.
Kımıldayan dili dua anahtarıdır.
- Melek gibi gece gündüz daima oruçlu.
Felek gibi hep uykudan emin.
- Güzelliği aydınlık göz gibi nurlu. Yeri felek
kubbesi içinde mihraptır.

* Râmîn: ḫân B İ V / ez derd: ez ser-i derd B

* S148a İ139aİ B20a L170a K160a G145a V148b

¹³⁶³ ümizîn: nüvizîn B

¹³⁶⁴ yemişi: ‘ayşı B

* Başlık B’de bir beyit, K’da iki beyit aşağıda

** S148a İ139b B20b L170b K160b G145b V149a

	4808	Cihānuñ terk idüp vārını cāndan Ṭahāret idüp el yumış cihāndan	Dünyanın bütün varını içten terk etmiş ve arınıp cihandan elini çekmiş.
	4809	Şuvarmış mezra ^c -ı cānın vuzūdan Nezāret hāşıl itmiş āb-ı rūdan	Can tarlasını abdestle sulamış, yüz suyuyla da canlı kılmış.
	4810	Cihān ālāyişinden hātırı pāk Ki her bir barmağı destinde misvāk	Gönlü dünya süslerinden arınmış. Elindeki her parmağı bir misvaktır.
	4811	Elinde ejdehā peyker ʿaşāsı ¹³⁶⁵ Zebūnı her nefes nefes ejdehāsı	Elinde ejderha görünüşlü asası var. Nefs ejderhası her zaman esiridir.
	4812	Aşā-yı dīne idüp iʿtimādı Ser-i zānūya dūn gün istinādı	Din esasına güvenip, daima dizinin üstüne dayanır.
	4813	Şehāb-āyīn geyer gerçi muraqqā ^c Serāpā gün gibi cismi mülemma ^c	Gerçi bulut gibi yamalı elbiseler giyer. Bedeni baştan başa güneş gibi parıltılı.
	4814	Muşallā ide diyüp ol melek-ḥuy ¹³⁶⁶ Zemīn gibi felek pāmāl ider rūy	Felek, o melek huylu (şeyh), musalla etsin diye yer gibi yüzünü çığnetir.
S148	4815	Cihāndan münkaṭı ^c Allaha vāşıl Tevaqqū ^c suz murādı cümle hāşıl	Dünyadan vazgeçip Allah'a ulaşmış, istekleri beklemeden gerçekleşir.
b	4816	Dili āyīne-i sırr-ı ilāhī ¹³⁶⁷ Müşāhid anda nūr-ı ḥaḳ kemāhī	Gönlü ilahi sırların aynası. Hakk'ın nurunu onda olduğu gibi görür.
V149	4817	Eger şehzādeyi iltüp şehensāh Olursa āsitānından meded-ḥ ^ı āh	Eğer şahlar şahı şehzadeyi iletip, dergâhından yardım isterse...
b	4818	Tereddüd yoḳ olur maḳsūda vāşıl Murādı ser-te-ser ʿālemde hāşıl	tereddütsüz isteği yerine gelir. Arzusu tamamen yerine gelir.”
	4819	İşidüp bu sözi ḥān oldı mesrūr Dili ṭoldı şafādan ser-te-ser nūr	Han bu sözleri işitince sevindi. Gönlü zevkten baştan başa nurla doldu.
	4820	Ṭutup şehzādesi destini pes ḥān ¹³⁶⁸ Baş açuḳ yalın ayak mest ü ḥayrān	Han şehzadenin elini başı açık, yalın ayak ve şaşkın (bir şekilde) tutup...
	4821	Düşüp ardına begler sāye girdār Ḳamu dem-beste vü dil-ḥaste vü zār ¹³⁶⁹	beyler de gölge gibi ardına düşüp, hepsi, gönlü hasta, suskun ve ah çekerek...
	4822	Bu āyīnile irüp ḥankāha Boyadılar sipihri dūd-ı āha	bu şekilde tekkeye varıp, gökleri ah dumanıyla kapladılar.
	4823	İcāzet oldı ḥān girüp yüz urdı ¹³⁷⁰ Öpüp destin ayağ üstüne ṭurdu	İzin verilince han, (içeri) girip eğildi. Elini öpüp ayakta bekledi.
	4824	İrüp Rāmīn daḫi sermest ü şeydā Gözi pūr-nem dimāğı ṭolu sevdā	Ramin de çılgın ve kendinden geçmiş şekilde gözü nemli ve akli sevdalı varıp...
	4825	Ḳodı pāyına şeyhūñ yüz sürüp baş Aḳıtdı dīdeden Ceyhūn gibi yaş	şeyhin ayağına baş koyup yüz sürdü. Gözünden Ceyhun nehri gibi yaş akıttı.
	4826	İşāret itdi şeyḫ oturdu Keyḥān Ḳulūbı ḥayret alup ḳaldı ḥayrān	Şeyh işaret edince Keyhan oturdu. Kalpleri şaşkınlık alıp hayran kaldılar.
	4827	Murāḳıb oldı bir dem şeyḫ egüp ser Dilin ilhām-ı ḥaḳ idüp münevver	Şeyh bir an için baş eğip, gönlünü Hakk'ın ilhamıyla aydınlattı.
	4828	Açup çeşmini Rāmīnūñ yüzine	Gözünü açıp Ramin'in yüzüne (baktı).

¹³⁶⁵ elinde: elinden S

¹³⁶⁶ diyüp: diyü G

¹³⁶⁷ āyine-i: āyinesi K

¹³⁶⁸ şehzādesi: şehzādenūñ B / pes: ol K

¹³⁶⁹ B Sürüp yüzler dil ü cāndan olup zār

¹³⁷⁰ ḥān girüp yüz urdı: girdi ḥan oturdu S

Dil ü cānile raḥm itdi özine¹³⁷¹

Suāl ü cevāb ber-ḳānūn-ı ḥitāb-ı müsteṭāb*

- 4829 Eyitdi nitesin iy merd-i ʿāşık
Didi mihr ü vefā içinde şādık
- 4830 Eyitdi nicedür dilden aña yol
Didi dil ḳandedür cānumdurur ol
- 4831 Eyitdi söyle andan bir nişāne
Didi evşāf-ı cān sığmaz beyāne
- S149a 4832 Eyitdi iste bu ḡamdan necātı
Didi kim cānumuñ oldur ḡayātı
- 4833 Eyitdi baña mihrüñden ḡaber vir
Didi evvel ḳademde cān u ser vir
- V 4834 Eyitdi kim nider bī-ser bu cismi
150a Didi genc isteriseñ boz tılısmı
- 4835 Eyitdi söyle ol gencüñ bahāsın
Didi öldürmedür nefes ejdehāsın
- 4836 Eyitdi ejdehānuñ zehri vardur
Didi ʿışkuñ daḡı pā-zehri vardur
- 4837 Eyitdi nice şaklar ʿışk cānı
Didi anuñladur bu zindeḡāni
- 4838 Eyitdi ʿışk ḡod nār-ı belādur
Didi ḡāküñ zer eyler kīmyādur
- 4839 Eyitdi kim olur iksire vaşıl
Didi her kim ki itdi ʿışkı ḡaşıl
- 4840 Eyitdi ne gerek ol şem^c içün cem^c
Didi kibrīt-i rüy u zībaḡ-ı dem^c
- 4841 Eyitdi dem^cı ḡod reşḡat-ı demdür
Didi dirlik bu demsüz pür ne demdür
- 4842 Eyitdi yoḡ mıdur bu rāha pāyān
Didi bī-ḡadd ü pāyāndur reh-i cān
- 4843 Eyitdi anda var mıdur ḡasāret
Didi ḡavfile cem^c olmaz ticāret
- 4844 Eyitdi kim başarur ol sebīli
Didi şol kim ʿināyetdür delīli
- 4845 Eyitdi vuşlatından var mı behre
Didi ol zikre yoḡdur bende zehre
- 4846 Eyitdi ḡıl beyān-ı küfr ü īmān
Didi zülf-i nigār u rüy-ı cānān
- 4847 Eyitdi saña kimdendür bu telḡīn
Didi cānānedendür iy şeh-i dīn
- 4848 Eyitdi nola geḡseñ bu belādan
Didi kimdür geḡen zevḡ u şafādan

Gönülden merhamet etti.

Güzel hitabın gereḡi üzerine soru ve cevap

- Söyledi: Ey âşık adam nasılsın?
Dedi: aşka ve vefaya baḡlıyım.
- Söyledi: Gönülden ona yol nasıldır.?
Dedi: Gönül nedir, o canımdır.
- Söyledi: Ondan bir işaret söyle.
Dedi: Canın vasıfları ifadeye sığmaz.
- Söyledi: Bu ḡamdan kurtuluşu iste.
Dedi ki: Canımın hayatı odur.
- Söyledi: Bana aşkıñdan ḡaber ver.
Dedi: Önce can ve baş ver.
- Söyledi: Bu bedeni başsız kim ne yapsın?
Dedi: Hazine istersen büyüyü boz.
- Söyledi: O hazinenin fiyatını söyle.
Dedi: Nefs ejderhasını öldürmektir.
- Söyledi: Ejderhanın zehri vardır.
Dedi: Aşkın da panzehiri vardır.
- Söyledi: Aşk canı nasıl saklar?
Dedi: Bu dinçlik onunladır.
- Söyledi: Aşkın kendisi bela ateşidir.
Dedi: Topraḡı altın eden kimyadır.
- Söyledi: İksire kim kavuşur?
Dedi: Aşkı kim elde ederse.
- Söyledi: O mum için ne bir araya gelmeli?
Dedi: Yüz yakutu ve gözyaşı cıvası.
- Söyledi: Kendi gözyaşın kan sızıntısıdır.
Dedi: Dirlik bu kan olmadan ne zaman olur?
- Söyledi: Bu yolun bir sonu yok mudur?
Dedi: can yolu sonsuz ve sınırsızdır.
- Söyledi: Onda özlem var mıdır?
Dedi: Korkuyla ticaret bir arada olmaz.
- Söyledi: O sebili kim elde eder?
Dedi: Onun delili yardımdır.
- Söyledi: Kavuşmasından ḡaber var mıdır?
Dedi: O zikir için bende yiḡitlik yoktur.
- Söyledi: İman ve küfrü anlat.
Dedi: Sevgilinin yüzü ve saçıdır.
- Söyledi: Sana bu telkin kimdendir?
Dedi: Ey din şahı! Sevgilidendir.
- Söyledi: bu beladan geḡsen ne olur?
Dedi: Zevk ve sefadan kim geḡer?

¹³⁷¹ itdi: idüp S B

* - S İ L K G V / B20b

S149	4849	Eyitdi çoğ olur ʿışkuñ helāki	Söyledi: Aşkın yıkıcılığı çoktur.
b		Didi hiç eylemez ʿışk ehli bāki	Dedi: Aşk ehli hiç geri durmaz.
	4850	Suʿāl itdükçe ol şeyh-i yegāne	O biricik şah soru sordukça, Ramin âşikça cevaplar verdi.
V	4851	Cevābın viridi Rāmīn ʿâşikāne	Onu hangi sebepten ölçüye vurduysa, ölçüye tamamen uyup kusursuz olduğunu gördü.
150b		Ne yüzden kim anı mīzāne urdı	Bütün ölçüsünde düzen arayıp naktinin ayarını düzeltilmiş gördü.
	4852	Ḳuşūrı yoḡ temāmuʿl-vezn gördi	O tatlı cevaplar şeyhin damağına şeker gibi zevk ve coşkunluk sunar.
	4853	Arayup cümle miʿyārın müretteb	Şarap gibi yürekten coşup, dedi: “Bu, Hızır’ın elinden içmiş.
	4854	ʿAyār-ı naḡdini buldı mühezzeb	Feleğin eli buna bir şarap sunmuş ki kendinden geçirip hayran bırakmış.
	4855	Mezāk-ı şeyḡe ol şīrīn ʿibāret ¹³⁷²	O bilge adam, hana dönüp ah ederek dedi: “Ey kudretli han!
	4856	Virüp şeker gibi zevḡ u ḡarāret	Buna fazlasıyla yazık etmişsiniz. Akıllının adını deli koymuşsunuz.
	4857	Derūndan eyledi mey gibi cūşı	Şimdi söylediği sözleri buna gerçekten Cebrail ilham etmiştir.
	4858	Bu itmiş Hızır elinden didi nūşı	Bütün cevapları can diyarındandır. Delilik bunun canında ne arar.
	4859	Buña bir bāde şunmuş dest-i devrān	Sözleri her an aşkı anlatmaktadır. Bedeni ve canı hikmet hazinelerine dönmüştür.
	4860	Ki olmuş cān u dilden mest ü ḡayrān	Bunun dizginlerini muhabbet eli tutmaktadır. Zincirle tedavi hatalı ve yanlıştı.
	4861	Dönüp ḡāndan yaña ol merd-i dāñā	Şifası sevgiliye kavuşma müjdesi ve sevgilinin dudağının ümididir.
	4862	Didi āh idüp iy ḡān-ı tüvāna	Gönlünü lutufla avlamak gereklidir. Aynı şekilde bağından çözmek gerek.”
	4863	Buña ḡayf eylemişsiz ḡādden efzūn	Sonra dua için el kaldırıp dedi: “Ya Rabbi bu düğümü çöz.”
	4864	Ḳomıḡsız ʿāḡilūñ adını mecnūn	Dua eserleri hemen ortaya çıktı ve o kendinden geçmiş çılgın kendisine geldi.
	4865	Bu sözler kim bu dem ʿarz itdi ḡaḡḡā	Hanın gönlü zevkten aydınlanıp kilidi dua anahtarıyla açıldı.
	4866	Buña Ruḡuʿl-ḡudūs itmişdür ilkā	Pek çok altın yük getirip yağma ettirdi. Bütün halka nimetini paylaştırdı.
	4867	Cevābı mülk-i cāndandır ser-ā-ser	Maksat, zararı kovup, faydayı çekmektir. Ey şahım! altın ve gümüşü dağıt.
	4868	Bunuñ kār-ı cūnūn cānuñda neyler	Tekrar altın tacını başına giyip, şeyhin ayağını öpüp gitti.
	4869	Rümūz-ı ʿışḡdur her dem beyānı	Sevincinden gözü ve gönlü nur dolup, mutlu
	4870	Künūz-ı ḡikmet olmuş cism ü cānı	
	4871	Buña dest-i muḡabbetdür ʿinān-ḡīr	
	4872	ḡaḡā vü sehv idi tedbīr-i zincīr	
	4873	Nüvīd-i vaşl-ı dilberdür devāsı	
	4874	Ümīz-i laʿl-i cānāndur şifāsı ¹³⁷³	
	4875	Dilin luḡfile şayd itmek gerekdür	
	4876	Hemīn itlāḡı ḡayd itmek gerekdür	
	4877	Duʿāyiḡün pes andan ḡaldurup el	
	4878	Didi yā Rabbi ḡıl bu ʿuḡdeyi ḡal	
S150a	4879	Hemān olup duʿā āsārı peydā	
	4880	Özin cemʿ eyledi ol mest ü şeydā	
	4881	Dili pūr-nūr olup ḡānuñ şafādan	
	4882	Açıldı kuflı miftāḡ-ı duʿādan	
	4883	Getürdüp nice yük zer itdi yağma	
	4884	Üleşdürdi cihān ḡaḡına naʿmā	
	4885	ḡarāz ḡün celb-i nefʿ ü defʿ-i ḡarrdur ¹³⁷⁴	
	4886	Şehā bezl it anı kim sīm ü zerdür	
V	4887	Urup başına girü tāc-ı zerrīn	
151a	4888	Dönüp gitdi öpüp şeyḡūñ ayaḡın	
	4889	Sürūrından ḡolup gönli gözi nūr	

¹³⁷² şeyḡe: pīre B

¹³⁷³ cānāndur: dilberdür S

¹³⁷⁴ Beyit: -İ B L K G V

- 4871 Gelüp tahtına geçdi şād u mesrūr
Girü Rāmīne hīl'atler buyurdı
Ne kim ma'şūd-ı cānidur kayurdı
- 4872 Didi ma'lum olunsun hāl-i Veyse
Görilsün ma'rifet kânūmı neyse
- 4873 Olup cān u gönül ma'şūdı haşıl
İdem bu cānı ol cānāne vāşıl
- 4874 Şalup pes her yaña bir peyk-i çālāk
Ser-ā-tā-pā aransun 'arsa-i hāk
- 4875 Bu sözlerden olup Rāmīn dañi rām
İderdi nīme hātır 'işret-i cām
- 4876 Diküp çeşmin yola gūşin kapuya
Varurdu hana ahyānā tapuya
- 4877 Gehi cānına şūr eylerdi zūrı
Kılurdu gāh gayretle şabūrı
- 4878 Gehi cāmīle eglardi dilini
İderdi garq-ı hūn gāhi gülini
- 4879 Gehi sermest olurdu gāh şeydā
Gehi eylerdi seyr-i kūh u beydā¹³⁷⁵
- 4880 Dönüp hānuñ bu gāmdan şuya cānı
Gözinden cūş iderdi bağırı kanı
- 4881 Ne bilsün düşmeyen bu ibtilāya
Bu odı başkoşan bilür hevāya¹³⁷⁶
- S 4882 Getür sākī kanı şol cām-ı şāfi
150b Ki oldur cānumuñ derdine şāfi
- 4883 Dem ur muṭrıb beşāret sözlerinden
Ser-āğāz it meserret yüzlerinden
- ve neşeli bir şekilde tahtına geçti.
Tekrar Ramin'e elbiseler getirilmesini emretti. Canının istediğini verdi.
Dedi: Veyse'nin hâli bilinsin. Marifet neyi gerektiriyorsa yapılınsın.
Can ve gönül isteği yerine getirilip, bu canı o sevgiliye kavuşturayım.
Her tarafa hızlı elçiler gönderip, baştan ayağa her yer aransın.”
Ramin de bu sözlere tav olup, yarım gönülle içki zevki ederdı.
Gözünü yola, kulağını kapıya dikip, arada bir hanın makamına varırdı.
Bazen zoru canıyla kavga ettirir, bazen de gayret edip sabrederdi.
Bazen kadehle gönlünü oyalar, bazen de gülünü kana batırırdı.
Bazen başı döner bazen de çılına dönerdi. Bazen de kırları ve dağları dolaşırdı.
Hanın canı bu gamdan suya dönüp, bağrının kanı gözünden coşardı.
Bu belaya düşmeyen ne bilsin. Bu ateşi arzuya başkoşan bilir.
Saki, hani şu canımın derdine şifa veren saflık kadehi, getir.
- Ey müzisyen! Müjdeli sözlerden bahset. Sevinçli yüzleri anlatmaya başla.

**AVERDEN-İ PERVĀNE PİŞ-İ ÇILGIN RAMİN'İN ARDINDAN
RĀMİN-İ DĪVĀNE NĀME-İ PERVANE'NİN SEVGİLİYE ŞAHANE
CĀNĀNE BĀ BELEKHĀ-YI HEDİYELERLE MEKTUP
ŞĀHĀNE* GÖTÜRMESİ**

- 4884 Meger bir şubḥ kim rüz idi pīrüz
Şeref-baḥş idi mihr-i 'ālem-efrüz
- V 4885 Yüzi gülmişdi ser-tā-ser cihānuñ¹³⁷⁷
151b Tolu nūr idi cānı āsumānuñ
- 4886 Gelürdi būy-ı cān bād-ı seherden
Pür idi şan cihān gül-berg-i terden
- 4887 Beşāret nağmesin eylerdi murğān
Sürūr-engīz idi ser-cümle elhān
- 4888 Segirdüp bir iki kıl şād u mesrūr
- Günün uğurlu olduğu bir sabah, alemi aydınlatan güneş şerefler bahşetmişti.
Cihanın yüzü baştan başa gülmüş, göklerin canı nurla dolmuştu.
Seher rüzgarından can kokusu gelirdi. Sanki dünya taze gül yaprağıyla dolmuştu.
Kuşlar müjde nağmelerini okurlardı. Bütün şarkılar neşe verirdi.
Her birinin yüzü nur kaynağı olan bir iki kul

¹³⁷⁵ beydā: şahrā K

¹³⁷⁶ başkoşan: baş L başaran K

* divāne: ferzāne L K

* -B / S150b İ142a L173a K163a G148b V151a

¹³⁷⁷ ser-tā-ser: ser-ā-ser S

		Cemāli her birinüñ maṭla ^{c-1-nūr} ¹³⁷⁸	mutlu ve memnun koşarak...
4889		Gelüp Rāmīn önünde urdılar ser	gelip Ramin'in önünde eğildiler. Dediler ki:
		Didiler iy meh-i ferḥunde aḥter ¹³⁷⁹	"Ey yıldızı kutlu ay!
4890		Şeref yüzler sürüp ḳapuña geldi ¹³⁸⁰	Şeref, yüzler sürerek kapına; kulun Pervane
		Ḳuluñ Pervāne uş ṭapuña geldi	işte huzuruna geldi.
4891		Nigārından elinde nāmesi var	Elinde (senin) sevdiğinden (bir) mektup
		Degül tenhā 'aceb hengāmesi var	vardır. Yalnız, (o) değil, acayip gürültüsü
4892		Yed-i Beyzā gibi el-ḥaḳ o nāme	vardır.
		Meserret virdi yekser ḥāş u 'āme	Gerçekte o name beyaz el gibi bütün
4893		Getürmüş bile ol deñlü belekler	seçkinlere ve halka neşe verdi.
		Yazılmaz olsa ser-defter felekler	O kadar çok hediyeler getirmiştir ki felekler
4894		İşitdi bu peyāmı ḳünkü Rāmīn	defterin başı olsa yazılmaz."
		Yirinden şıçradı mānend-i şāhīn	Ramin bu haberi işitince şahin gibi yerinden
4895		Şeh-i āfāk varmadın ḳapuya	sıçradı.
		Girüp Pervāne yüz urdı ṭapuya	Ufukların şahı kapıya varmadan, Pervane
4896		Didi şāhā elüñ öpdı nigārın	girip Huzurunda eğildi.
		Çeker pāyuñ ṭozunuñ intizārın	Dedi ki: "Ey şah! Sevgilin elini öptü. Senin
S151a	4897	Hirī şehrine irüp şavletile	ayağının tozunu beklemektedir.
		Atası tahta geçmiş devletile	Babası, ani bir atılışla Herat şehrine varıp
		Olup İrān zemīnūñ ḥükm-rānı	devletle tahta geçmiş.
		Müşerref eylemiş kevn ü mekānı	İran ülkesinin hükümdarı olup, dünyayı
		Otuz gün dehrüñ olmuş pādīşāhı	şerefleştirmiş.
		Pes āḥir selḥe irmiş devr-i māhı	Otuz gün boyunca feleğin padişahı olmuş,
		Çektüp cāndan 'adem mülkine raḥtı ¹³⁸¹	sonra ay'ının devri sona ermiş.
		Ḳomuş dildāre yekser tāc u taḥtı	Yol erzakını yokluk ülkesine çekip, tacı
V	4901	Kim içdi bir içim şu bu cihāndan	tahtı sevgiliye (Veysel'e) bırakmış.
152a		Ki āḥir dem elin yumadı cāndan	Bu dünyadan bir içim su içip de sonunda
		Olup el-ḳışsa şāh İrān zemīne	candan elini yıkamayan kimdir?
		Bugün ḥükm eyler ol māh 'ālemine ¹³⁸²	Neticede İran'a şah olup bugün ay alemine
		Ḳuluñ kim eyledüm pervāz-ı ḥizmet ¹³⁸³	hükmeder.
		İdüp cānile dilden sa'y u himmet	Kulun, hizmet için uçup, içtenlikle çalışıp
		Ḳatup leyl ü nehārı birbirine	gayret eder.
		Ḳadem başdum çü İrān ḳışverine	Gece gündüzü birbirine katıp İran ülkesine
		İrüp rüz-ı mübārek bād-ı tahta ¹³⁸⁴	ayak basınca...
		Ḳarīn oldum urup yüz ḳadr ü bahta	mübarek gün taht rüzgarına erip, yüz vurup
		Şunup ol nāme-i ferḥunde nāmuñ	(baş eğip), yüceliğe ve talihe yakın oldum.
		Şeh-i ḥübāna irgürdüm selāmuñ	O kutlu adın mektubunu sunup, güzeller
		Benüm gün gibi urup başuma tāc	şahına selamını ulaştırdım.
		Geyürdi çarḥvār egnüme dibāc ¹³⁸⁵	Benim başıma güneş gibi taç koyup, sırtıma
			felek gibi kumaşlar giydirdi.

¹³⁷⁸ maṭla^{c-1} nūr: şād u pür-nūr S

¹³⁷⁹ meh-i ferḥunde : meh-i tābende S; şeh-i ferḥunde B

¹³⁸⁰ ḳapuna: ṭapuna B L K / ṭapuna: ḳapuna B L K

¹³⁸¹ Beyit: -K

¹³⁸² māh: meh B,V

¹³⁸³ eyledüm: eylerem G

¹³⁸⁴ urup yüz: yüz urup İ B L K G V

¹³⁸⁵ çarḥvār: çarḥveş İ L K G B V

- 4908 Tenüm kıldı serāpā ğarķ-ı gevher
Açup ol nāmeyi şaçdı güherler
- 4909 Gözünden şol kadar aķıtdı yaşı
Ki laʿl oldu serāyuñ içi taşu
- 4910 İdüp cāndan teħiyyāt u şenāya
Düzüp hānile tapuñçün hedāya
- 4911 Didi ʿözü eyleyüp ben şol ğubārem
Hevā evcinde her dem bī-ķarārem
- 4912 Ki ķalkıp pāy-ı hāndān ķarķa irdüm
Meh ü mihrile dün ğün ķarķa girdüm
- 4913 Eger hʿor u ħakīrem ger ʿazīzem¹³⁸⁶
Ĝubār-ı dergehem kemter kenīzem
- S 4914 Bu yüzden idicek hānuñ ħiṭābın
151b Elūme nāmenüñ şundı cevābın¹³⁸⁷
- 4915 Didi Pervāne iy şulṭān-ı ʿuşşāķ
Budur ol nāme-i pür-derd ü eşvāķ
- 4916 Alup sürdi iki ķeşmine Rāmīn
Cihānuñ hāşıl itdi cümle kāmın¹³⁸⁸
- 4917 Didi iy yār-ı ğam-hʿār u hevā-hʿāh
İşimdür sen gidelden nāle vü āh
- V 4918 Eritdi cism ü cānum nār-ı ümmīd
152b Nitekim berf-i kūhı tāb-ı ħürşīd
- 4919 Ħired āvāre kıldı hūş ğitdi¹³⁸⁹
Dimāğ u dil ķamu fikrin tağıtdı
- 4920 Ne ferḫatdan ḫaberdārum ne ğamdan
Yitürdüm kendözüm derd u elemden
- 4921 Degül ķābil beyān u şerḫe derdüm
Ĝüvādur eşķ-i surḫ ü rüy-ı zerdüm
- 4922 Biḫamdi ʾİllāh ki ğamdan virmedin cān
Yüzüñ ğördüm dil ü cān oldu hāndān
- 4923 Pes açup nāmenüñ baķdı yüzine¹³⁹⁰
Taḫayyür ğeldi bi-ḫadd kendözine
- Cevāb-nāme-i nigārīn be-cenāb-ı
Rāmīn ***
- 4924 Yazılmış nāmenüñ ʿunvānı Allah
Ki olmaz yād iden ol nāmı ğümrah
- Vücudumu baştan ayağa kadar mücevherle
donatıp, o mektubu açıp inciler saçtı.
- Gözünden o kadar çok yaş akıttı ki sarayın
içi yakuta döndü.
- Candan övgü ve dualar edip han ile senin
için hediyeler hazırladı.
- Özür dileyip dedi. Ben gök burcunda her an
dönüp dolaşan tozum.
- Hanın ayağından kalkıp göğe erdim. Ay ve
güneşle daima feleğe girdim.
- İster alçak ve aşāğılık bir kul, ister yüce biri
olayım, kapının tozu ve basit bir
hizmetçiyim.
- Hanın hitabını böylece verip, mektubun
cevabını elime verdi.
- Pervane dedi: Ey aşıkların sultanı! O dert ve
şikayet dolu mektup budur.”
- Ramin (mektubu) alıp iki gözüne sürdü.
Dünyanın bütün lezzetine kavuştu.
- Dedi ki: “Ey gam ortağı ve arzulu dost! Sen
gittiğinden beri işim ah edip inlemektir.
- Canım ve bedenim güneşin ısısının dağdaki
karı eritmesi gibi ümit ateşini eritti.
- Aklım dağıldı, şuurum gitti. Aklım ve
gönlüm bütün düşüncesini dağıttı.
- Ne sevinçten ne de gamdan haberdarım.
Dertten ve sıkıntıdan kendimi kaybettim.
- Derdimi anlatıp açıklamamın imkanı
yoktur. Kızıl gözyaşlarım ve sarı yüzüm
buna şahittir.
- Allah’a şükür ki gamdan ötürü can
vermeden, yüzünü gördüm. Gönlüm ve
canım sevindi.
- Sonra mektubu açıp yüzüne baktı. Çok
büyük bir şaşkınlığa düşti.
- Ramin hazretlerine Veyse’nin cevap
mektubu**
- Mektup, ismini ananın yolunu
kaybetmeyeceği Allah adıyla yazılmış.

¹³⁸⁶ ħakīrem: faķīrem İ

¹³⁸⁷ nāmenüñ şundı: şundı nāmenüñ L K

¹³⁸⁸ cümle / sanki B (B’de her iki sözcük de yazılı)

¹³⁸⁹ kıldı: oldu L K G

¹³⁹⁰ açup: alup K / bi-ḫadd: ḫayli B

* cevāb: -S İ L G V

*-K / S152a İ143b B22a L174b G149b V152b

- 4925 Ol eyler gurre-i ğarrā-yı māhı
Sipihr aḥkāmına tuġrā-yı şāhı
- 4926 Salar nām-ı bülendi çarḥa pesti
Anuñdur taḥtgāh-ı mülk-i hestı
- 4927 Cenābıdur cemī^c kevne ḥākim
Ser-ā-ser dehrüñ esrārına ʿālim
- 4928 Şeh iken birini ḥāk-i reh eyler¹³⁹¹
Birini ḥāk-i reh iken şeh eyler
- S152a 4929 Qıurar deycürdan çetr-i siyāhı
Qılur tābende şem^c-i şubḥgāhı
- 4930 Şeh-i devrān ki kān-ı mekremetdür
Serāpā cismi cān-ı mekremetdür¹³⁹²
- 4931 Şorup dil hastası ḥālin elemden¹³⁹³
Keremler eylemiş nevk-i kalemden
- 4932 Döküp ḥünün sirişki ya^cni ḥāme¹³⁹⁴
Zebān ucıyla yazmış derd-nāme
- 4933 Anup mihrile bŷın ḥāk-i pāsın¹³⁹⁵
Dem-i āteşle ölçermiş hevāsın
- V 4934 Qadehlerle şarāb-ı nāb şunmuş
153a Ta^carrużlar idüp zehr-āb şunmuş

Ayı bir günlük hilal eden, göklerin hükümlerine şahlık tuğrasını çeken O (Allah)dur.

Yüce adı, feleği aşağı kılar. Varlık aleminin taht yeri onundur.

Bütün varlığa hakim olan onun yüce zatıdır. Kainatın bütün sırlarını bilir.

Birini şahken yolun toprağı eder. Birini de yoldaki tozken şah eder.

Karanlıktan siyah çadır kurup, sabah vaktinin mumunu parlatır.

Cömertlik madeni olan şah, bedeni baştan ayağa merhametin camıdır.

Gönül hastasının hâlini kederden sormuş. Kalemin ucuyla ihsanda bulunmuş.

Yani kanlı gözyaşlarını kalem edip, dil ucuyla dert mektubu yazmış.

Ayağının tozunun (benim) kokumu aşkla anıp, ateşli nefesle arzusunu karıştırırmış.

Kadehlerle halis şarap sunmuş. Saldırıp (sataşıp) zehirli sular sunmuş.

Kelimāt-ı siḥr-engīz*

- 4935 Ḥurūf-ı ābdārı ser-te-ser od
Ḥaṭṭ-ı müşgīni kıldı cānı pür-dūd
- 4936 İdüp qandile zeyn evrāk içini
Tolu zehr eylemiş eṭbāk içini
- 4937 Baña isnād idüp cevriyle ta^cnı
Geçer servüñ şehā āzāde ya^cni
- 4938 Alup cüz²-i kināyetden melāmı
Dilüñ od eylemek külli revā mı
- 4939 Ne idi bunca māhum levm ü töhmet
Neden geldi qarışmaḥ nūr u zulmet
- 4940 Niçün güftār-ı telḥ eyler lebüñ ter
İçürmek hoş degül zehrile sükker
- 4941 Egerçi vaşl olur tār-ı güsiste
Velī dönmek ne mümkin tır-i ceste
- 4942 Benem ğamdan bu dem her ḥāle rāzı

Büyüleyici ifadeler

Taze hatları baştan başa ateş, müşgin hattı canı dumanlı (dertli) etti.

Sayfaların içini şekerle süsleyip, derisini zehir doldurmuş.

Bana eziyetle kötülük isnat eder. Ey şah! Yani servin yarsız (mi) geçinir.

Kinayeli söyleyişin bir bölümünden kınanmışlık anlayıp gönlünü tamamen ateşe vermek uygun mudur?

Ey ay yüzlüm! Bu kadar çekiştirme ve suçlama neydi. Niçin nur ve karanlık birbirine karıştı?

Acı sözler niçin dudağına ıslatır. Zehirle şeker içirmek hoş değildir.

Her ne kadar kopmuş ip bağlansa da fırlayan okun geri dönmesi mümkün değildir.

Şimdi gamdan dolayı her hale razı olan benim. Geçen geçti niçin geçmişi

¹³⁹¹ G nüshası bu beyitten itibaren 149b'den 150a'ya geçerken 1287 beyit eksik. Nüshanın varak numaraları ise 167'den 168'e geçmiştir. / reh: rāh V

¹³⁹² cismi cān-ı: cism ü cānı L K

¹³⁹³ elemnden: keremden B

¹³⁹⁴ sirişki: sirişkin B

¹³⁹⁵ ḥāk-i pāsın: ḥāk ü pāsın S ; ḥāk-i pāyın B

* -B L K İ G V / S52a

	Geçen geçti niçün yād ola māzi	hatırlayalım.
4943	Yolumda oldılar gerçi emekdār Lebümdeñ olmadı bir kes nemekdār	Gerçi yolumda emektar oldularsa da hiç kimse dudağımdan tuz almadı.
4944	Benem gül gibi gerçi çāk dāmen Velī mānend-i servem pāk dāmen	Gül gibi eteği yırtılan ben isem de servi gibi eteği temizim.
4945	Meh-āsā yüzüm ağ alnum açuğdur Felekveş kimseden pervām yoğdur	Yüzüm ay gibi ak, alnım açıktır. Gökler gibi, kimseden korkum yoktur.
S152b 4946	Senüñ gam hārı pāyuñ kılsa efgār Benüm sīnemdedür ol hañcer-i hār	Gam dikenini senin ayağını yaralasa da o dikenin harçeri benim yüreğimde.
4947	Senüñ oduñ olursa ‘ālem-efrüz Beni eyler anuñ dūdı sıyeh-rüz	Senin ateşin alemi aydınlatırsa onun (ateşin) dumanı beni kara talihli eder.
4948	Qadüm kim ‘ālem içre hem-seri yoğ Saña serv ise nola ğayradur oğ	Dünyada benzeri olmayan boyum senin için servi ise de başkası için oktur.
4949	Leb-i la‘lüm ki cām-ı lāle-gündur Saña āb-ı hayāt u ğayra hūndur	Yakut dudağımla olan lale renkli kadeh, senin için hayat suyu benim içinse kandır.
4950	Gider ‘uğdeñ ki bu zülf-i giriğ-ğır Senüñçün nāfedür ğayrıya zencir	Bu dolaşık saçlarım senin için misk, başkası için zincirdir. Düğümünü çöz.
V 4951	Yakın bil gün gibi bu rüy-ı mehveş Tapuña güldur ğayra āteş	Apaçık bil ki bu aya benzer yüz, kapın için gül bahçesi başkalarına ise ateştir.
153b 4952	Gözüm gibi nola zülfümse uğru ¹³⁹⁶ Benem qaddüm gibi ‘ışkuñda toğru	Saçlarım gözüm gibi hırsız olsa ne var? Boyum gibi aşkımda doğru olan benim.
4953	Yazanlar ‘ışka şart-ı mihrībānı ¹³⁹⁷ İdüp dībāce terk-i bed-gümānı	Aşk için merhametin şart olduğunu yazanlar, kötü şüpheyi terk etmeyi önsöz etmiştir.
4954	Didi ‘āşık ne deñlü kılsa nehmet Gerekmez ide ma‘şuqına töhmet	Dedi: Âşık ne kadar himmet etse de sevdiğini zan altında bırakmamalıdır.
4955	Odur ‘āqil ki ‘aybı yüze urmaz Odur ‘āşık ki herğiz ‘aybı görmez	Akıllı olan ayıbı yüze vurmaz. Âşık olan ayıbı asla görmez.
4956	Benüm dānā-yı ‘ālemdür güvāhum Beyāndur şubhveş şıdğuma āhum	Dünyanın bilgeleri benim şahidimdir. Ahım sadakatimin apaçık ifadesidir.
4957	Cihāndan ihtiyār itdüm belāñı ¹³⁹⁸ Qabül itdüm kamu cevri ü cefāñı	Dünyadan belanı istedim. Her türlü eziyetini ve sıkıntını kabul ettim.
4958	Fiğānum halkuñ uykusını uçurdu Seher murğını gülşenden göçürdü	Bağırışlarını halkın uykusunu kaçırdı. Seher kuşlarını gül bahçesinden göçürdü.
4959	Yirüm āteş durur taht-ı zer üzre Legendür tolu od tācum ser üzre	Yerim altın taht üstünde ateştir. Tacım başımın üzerinde ateş dolu leğendir.
4960	Dikendür lāle pirāhen tenümde Yılandur heykel-i zer gerdentümde	Lale (motifli) gömlek, vücudumda dikendir. Altın heykel boynumda yılandır.
4961	‘Aceb mi olsa dāğ-ı ğam yirine Bugün göğsümde müşğın ‘anberine	Bugün göğsümde misk kokulu amber yerine gam yarası olsa şaşılır mı?
4962	Bu dem cāmemde her bir düğme-i zer ¹³⁹⁹ Qonulmuş dağ için sinemde āzer	Bugün elbisemde her bir altın düğme yerine, göğsüme yara için ateş konulmuş.
S153a 4963	Anuñçün cāmem olmuşdur mücevher Ki olmuşdur içüm taşum pür-āzer	Elbisem için dışım ateş dolu olduğundan mücevher olmuştur.

¹³⁹⁶ nola zülfümse: olursa zülfüm K / ‘ışkuñda: ‘ışkuñda B

¹³⁹⁷ Beyit -İ

¹³⁹⁸ itdüm: idüp V

¹³⁹⁹ düğme: tüğme V

	4964	Hemīn sūzen-leyin cengüm işümle Direm cān riştesin kessem dişümle	Kavgam iğne gibi hep işimle (işlememle), can ipini dişimle keseyim.
	4965	Baňa şahlık kapuñ derbānlığıdır Gedāñ olmak cihān sulţānlığıdır	Benim için şahlık, kapının bekçiliğidir. Kölen olmak dünya sultanlığıdır.
	4966	Tozuñ hūnīñ gözümün tütüyāsı Çararmış cānumuñ derdüñ ziyāsı	(Ayağının) tozu kanlı gözüme sürmedir. Canımın derdinden ışığı kararmış.
	4967	Tapundan ğayrı yok püşt ü penāhum Ġamuñdur dād-cūy u çāre-ħāhum	Kapından başka sığınağım yoktur. Dilediğim çare ve aradığım ihsan, gamındır.
V 154a	4968	Cinān gülzārı tapuñsuz kafesdür Baňa düzeħ firākuñ nārı besdür	Makamının olmadığı cennet bahçesi kafestir. Cehennem olarak bana ayrılık ateşi yeter.
	4969	Degüldür kayd-ı cān bu taht u efser Gönül her dem kabülün remzin ister	Bu taç ve taht can bağı değildir. Gönül her an senden kabul işareti ister.
	4970	Ne tenhā mülket-i İrān senüñdür Ser-ā-ser bu dil-i virān senüñdür	Sadece İnan ülkesi değil, bu harabe gönül baştan başa senindir.
	4971	Diler cān ide hizmetler tapuñda Ola müşkīn saçum cārū kapuñda	Can, kapında hizmet etmek ister. Misk kokulu saçım kapında süpürge olsun.
	4972	Müjem hārı figār eylerse pāyuñ Ola gül gibi çehrem hāk-sāyuñ	Kirpiklerimin dikenini ayağımı yaralarsa, gül gibi yüzümü toprağına süreyim.
	4973	Diriğā güldür bahtum delili Helāk itmek diler ğam bu zelili ¹⁴⁰⁰	Ne yazık ki bahtımın delili cinlerdir. Gamım bu hakiri yok etmek ister.
	4974	Çü sünbül gibidür āşüfte bahtum Ne tañ nergisveş olsa huftē-bahtum	Dağınık gönlüm sümbül gibi olduğundan, yatmış bahtım nergis gibi olsa şaşılır mı?
	4975	Gül-i hüsnüm durur gerçi Ġudā dād Çaddüm servi degüldür ğamdan āzād	Her ne kadar güzellik gülüm Allah vergisi olsa da servi boyum gamdan uzak değildir.
	4976	Çü derdümdür saçuñ gibi müselsel Ne yüzden nāme yazam ben mufaşşal	Derdim saçın gibi zincirlendiğinden ben nasıl ayrıntılı bir mektup yazayım.
	4977	Ne yüz ağarda hālümnden raqamlar Çaralar geydi saçumdan çalemler	Kalemler saçımdan karalar giydi. Hālimi anlatırken nasıl yüz ağartınlar.
	4978	Çü sensin ħurde-bīn iy nükte-dānum ¹⁴⁰¹ Dehānuñ gibi çarş itdüm beyānum	Ey nüktecim! Sen küçük şeyleri de gördüğünden anlatımımı ağzım gibi kısa kestim.
	4979	Şeb-i hicri ğam itdi gerçi tatvīl Umaram rüz-ı vaşla ola tebdīl	Gam ayrılık gecesini uzattı. Kavuşma gününe dönüşmesini umarım.
S 153b	4980	Dil ü cāndan gidüp bu derd u ğamlar Gelüp şādi ola demler çadimler	Bu dertler ve gamlar gönülden ve candan gitsin ve teşrifler ve sohbetler gelip mutlu olsunlar.
	4981	Urup pāyuña ser şāhib-küleher Ola hāk-i rehün hizmetde şehler	Taç sahipleri ayağıma eğilsin. Şahlar hizmetinde yolunun toprağı olsun.
	4982	Çü Rāmīn eyledi o nāmeyi seyr Aña dek kim yazılmış temme-bīl-ħayr	Ramin bu mektuba bakınca ondan sonra “hayırla bitti.” yazılmış.
	4983	Serāpā şoyunup şükrāne virdi Ten ü tenhā şafādan çarħa girdi	Baştan ayağı kadar soyunup şükürlük verdi. Zevkten feleğe girdi.
V 154b	4984	Şun iy sākī tolular şevk virsün Ki içenler şafādan çarħa girsün	Ey saki! Kadehler sun şevk versin ki içenler keyiften çarħa girsün..
	4985	Ur iy muṭrıb meserret çengine dest	Ey çalgıcı! Sevinç çengini çal ki can ve gönül şevkten sarhoş oldu.

¹⁴⁰⁰ ğam bu zelili: bu ğam sebili B İ L K V

¹⁴⁰¹ nükte-bīn: ħurde-bīn B İ L K V

Ki oldı cān u dil şevķile ser-mest

**BA'D EZ-ĀMEDEN-İ PERVĀNE BĀ-
NĀME-İ NĪGARĪN EZ-DĪYĀR-I
İRĀN-ZEMĪN VE TERTĪB-İ 'URS-
KERDEN-İ HĀN-I U RĀMĪN BE-
ENVĀ-I ŞÖHRET-ĀYİN***

**PERVANE'NİN İRAN DİYARINDAN
SEVGİLİNİN MEKTUBUYLA
GELMESİNDEN SONRA HAN VE
RAMİN'İN ŞÖHRETLİ BİR DÜĞÜN
İÇİN PEK ÇOK HAZIRLIK
YAPMALARI**

- 4986 'Acebdür cünbiş-i gerdün-ı gerdān
Ki almaz bir arār üstine devrān
4987 Gehī gülşen şıfat kāşāne eyler¹⁴⁰²
Gehi bu aşrı āteşhāne eyler
4988 İder bir demde biñ naķz-ı 'azīmet
Aña nuşret virür buña hezīmet
4989 Cihān hāli 'acebdür bü'l-'acebden
Degüldür rāhatı hāli te'ābdan
4990 Zamānuñ pür-'ıberdür inķılābı¹⁴⁰³
Cihānuñ pür-ıkemdür ıztırābı
4991 arāndür 'ursı her dem mātemile
Sürürı yār u hemdemdür ğamile
4992 Bu efser kime virdi ser-bülendi
Ki tahtın ılmadı soñ tahta bendi
4993 İdüp nergis kefin pür-zer bu devrān
Dönüp toprakda eyler kuhl-i ecfān
S154a 4994 Enār-āyīn bu bostān içre iy cān
anı bī-hūn-ı dil bir la'l-i raḫşān¹⁴⁰⁴
4995 Çü yoḫdur bir nefes taḫdīre taḫyūr
Degül uymazsa tañ tedbīre taḫdūr¹⁴⁰⁵
4996 Der-i ümmīd olur ol dem güşāde
Ki cān ye's ide taḫşīl-i murāde
4997 Ne ḫācet ğayrı söz iy ehl-i ḫıbet
Yiter aḫvāl-i Rāmīn ḫalka 'ıbet
4998 Çü ba'de'l-ye's Rāmīn buldı kāmın
Ḥoş ümmīdile dil-şād oldı Rāmīn
V 4999 Meserret eyledi ḫān ol peyāme
155a Buyurdı yazdılar dildāra nāme
5000 Virüp evvel atāsınuñ 'azāsın
Pes andan yazdılar şehlik sezāsın
5001 Olundı her cihetden 'özr-i taḫşūr
ılındı ittiḫād emrinde tedbūr

- Dönen feleḫin hareketi acayıptır. Dönüşü belli bir kararda kalmaz.
Bazen gül bahçesi gibi köşk yapar, bazen bu köşkü ateşhaneye çevirir.
Bir anda bin büyük kurtuluş verirken, birine yardım edip birini yenilgiye uğratar.
Dünya hāli çok tuhaftan da tuhaftır. Rahatı sıkıntıdan uzak değildir.
Zamanın deḫişimleri ibretle; dünyanın ızdırabı hikmetle doludur.
Gelini her an matemle doludur. Sevinci gamla dost ve arkadaştır.
Bu taç kime yücelik verdi de sonunda tahtını tahtaya(tabuta) bağlamadı.
Bu felek nergisin elini altınla doldurup, sonra toprakta kirpiklerine sürme eder.
Ey canım! Bu bostan nar gibidir. Gönül kanı olmaksızın parlayan dudak var mı?
Taktire bir an için deḫişim yoksa da tedbir taktire uymazsa da şaşılmaz.
Ümit kapısının açıldığı o anda can, isteḫini elde etmek için ümitsiz olur.
Ey tecrübe ehli! Başka söze ne gerek var. Ramin'in hāli halka ibret olarak yeter.
Ramin, ümitsizlikten sonra isteḫine kavuştu. İyi ümitlerle mutlu oldu.
Han o habere sevindi. Emriyle sevgiliye (Veyse'ye) mektup yazdılar.
Önce babasının eziyetini daha sonra da şahlıḫa uygun görölmesini yazdılar.
Her bakımdan kusurlar ve özürler bildirildi. Birlik işinde tedbir alındı.

* ba'd-ez: -B L K / ü tertüb: -K L // B: Āmeden-i Pervāne bā-nāme-i nigārīn ez İrān-zemīn ü şādmānī

Rāmīn ü Keyḫān ...'arus kerdēn ...kişver-i turān

* -G / S153b İ145a B23a L177a K167a V154b

¹⁴⁰² B'de dizeler ters

¹⁴⁰³ 'ıberdür: 'ıbretdür K

¹⁴⁰⁴ raḫşān: "andān İ B L K V

¹⁴⁰⁵ uymazsa: olmazsa İ

5002 Belekler düzdiler bî-hadd ü pâyân
Ki 'aql-ı halk-ı 'âlem kaldı hayrân

Sayırsız hediyeler hazırladılar ki herkesin
aklı şaşıp kaldı.

**Tezyîn-i hedâyâ-yi şahî vü tertîb-i
tuhfe-i pâdişâhî ***

**Padişahlık hediyelerinin düzenlenmesi ve
süslenmesi**

5003 İki yüz mihr-i tal'at erkek oğlân¹⁴⁰⁶
Ki olur pîr felek hüsünde hayrân
5004 Hilâl-âyîn urunmuş kec-küleher
Gülâm olur cemâlin görse şehler
5005 Gül evrâkında sünbüller külâle
Tonanmış müşk-i terden sahn-ı lâle
5006 İki yüz mâh-rû Rûmî kenîzek¹⁴⁰⁷
Kâlu nakşında hayrân 'aql-ı zîrek
5007 Kâmu piste dehân u nâr-ı pistân¹⁴⁰⁸
Beri her birinüñ pür-ber çü bustân
5008 Şreyyâ gibi güşî pür-güherden
Mişâl-i hâle zerden tavk-ı gerden
5009 İki yüz rahş-ı tayyâr-ı felek-reng¹⁴⁰⁹
Kâmu hürşîd-i zîn ü mâh-ı nev-teng
5010 Güneş dermânde seyri pâyesinden¹⁴¹⁰
Şabâ dizgin uğurlar sâyesinden
S 5011 Cemâli vaqt-i seyrân her birinüñ
154b Tahayyür bahşî mihr ü müşterîñ¹⁴¹¹
5012 İki yüz daği ister hîz-rân düm¹⁴¹²
Şabâ rev diyü pây u âsmân süm
5013 Dümîndan sâye şalsa âsumâne
Meh ü hürşîde olur tâziyâne
5014 Felek-san çölleri atlas ser-â-ser¹⁴¹³
Fesârî kehkeşân-âyîn mücevher
5015 İki yüz daği gerdün gibi nâka¹⁴¹⁴
Ki beñzer her birinüñ boynı tākā
V 5016 Selîm ü büird bār u nîk-ṭâlîc
155b Bugün gülzârdan bir hâre kâni¹⁴¹⁵
5017 Dil-i 'aşîkleyin sermest ü pür-cüş

İhtiyar feleğin güzelliğine hayran olduğu iki
yüz güneş yüzlü erkek oğlan...
hilal gibi eğri külahlar giyinmiş. Şahlar
yüzlerini görünce hizmetçi olurlar.
Sümbüller gül yaprağında bukledi. Lale
bahçesi taze miskle donanmış.
Uyanık akılların hayran kalacağı iki yüz ay
yüzlü Rumi (Anadolulu) cariyeye...
hepsi fıstık ağızlı, nar göğüslü. Her birinin
göğsü bostan gibi meyve dolu.
Kulakları Süreyya gibi mücevher dolu.
Boynundaki gerdanlık hale gibi altından...
İki yüz felek renkli uçan at, hepsi güneş
eyerli, taze yüklü ay...
Güneş, (atların) hızının derecesinden aciz;
Saba rüzgarı gölgesinden dizgin çalar.
Her birinin yüzü seyir zamanında Güneş ve
Jüpiter'e şaşkınlık bahşeder.
İki yüzü de gökte saba gibi hızlı gitmek için
ayak, tırnak ve kuyruk ister.
Kuyruğundan göklere gölge salsa, aya ve
güneşe kamçı olur.
Çulları felek gibi baştan başa atlas, yuları
Samanyolu gibi mücevher dolu.
İki yüzü de boyunları kemer takına
benzeyen dişi deve (yıldız dizisi) gibi.
Yumuşak ve faydalı yüklü, iyi talihli.
Bugün gül bahçesinden bir dikene
kanaatkar.
Âşıkların gönlü gibi coşku dolu ve

* B Tezyîn-i tuhfe-i şahî vü tezyîn-i peşkeş-i pâdişâhî / şahî: pâdişâhî V // pâdişâhî V

-İ K G / S154a B23a L177b V155a

¹⁴⁰⁶ yüz: biñ B

¹⁴⁰⁷ yüz: biñ B

¹⁴⁰⁸ piste: beste İ ; pistân: bostân İ ; beri: boyı K

¹⁴⁰⁹ yüz: biñ B

¹⁴¹⁰ seyri: kadri B

¹⁴¹¹ bahşî: rahşî İ

¹⁴¹² yüz: biñ B

¹⁴¹³ çulları: culları İ B L K V

¹⁴¹⁴ yüz: biñ B

¹⁴¹⁵ bugün: dili B

		Sülük ehli gibi hayrân u hāmūş ¹⁴¹⁶	kendinden geçmiş. Tarikatçiler gibi hayran ve suskun.
5018		Şadef-girdâr iki yüz dürc-i gevher ¹⁴¹⁷ Kamunuñ içi pür yâkuṭ-ı ahmer	Sedef gibi iki yüz inci kutusu, hepsinin içi kızıl yakut dolu.
5019		Degül zer la'l-i ahmerden kadehler Ki seyrinden olur hâşıl ferâhlar	Altından değil, kızıl yakuttan olan kadehlerin seyrinden / dolaşmasından iç açılır.
5020		Kevâkib reng alur pertevlerinden Utanur görse gerdün gevherinden	Yıldızlar ışıklarından renk alır. Felek, görse cevherinden utanır.
5021		Tabaklar çarhveş pîrüzelerden Şürâhiler mücevher sîm ü zerden	Tabaklar felek gibi firuze taşlarından. Şürâhiler altın ve gümüşle mücevherli.
5022		Fürüzân gün gibi odlu kılıçlar Şu gibi cümleten pâkîze gevher	Kılıçlar parlak güneş gibi ateşli, cevher tamamen su gibi halis / pak.
5023		Kîm añar aṭlas u dîbâ-yı çînî Ki dutmuşdı ser-â-ser dehr içini ¹⁴¹⁸	Bütün dünyayı tutan çinili kumaşları ve atlası kim anar.
5024		Ne anber müşkler kıntar kıntar Ne şandal üdler harvâr harvâr	Amber nedir? Kantar kantar misk kokuları. Sandal ağacı ne ki, ud(öd) ağaçları eşek yüklerince.
5025		Görüp el-kışsa her kaydı kemâhî Kılındı ser-te-ser tertîb-i şâhî ¹⁴¹⁹	Kısacası her işi olması gerektiğince görüp, şahlık işleri baştan başa düzenlendi.
5026		Serâtâpâ çekildi bağlanup bâr Olup kat kat kaṭar-ı kehkeşânvar	Baştan ayağa kadar yük çekilip, bağlandı. Samanyolu gibi pek çok katar olundu.
5027		Diyâruñ fâzıl u mehterlerinden Zamânuñ kâmil ü serverlerinden	(O) diyarın faziletlilerinden ve reislerinden, dönemin kamillerinden ve komutanlarından...
S155a	5028	İdüp bir nice yüz salârı yoldâş Kılıp bu cümleye Pervâneyi baş	birkaç yüz lideri yoldaş edinip, bunların başına da Pervane'yi görevlendirerek
	5029	Diyâr-ı yâre gönderdi müretteb Der-i dildâre gönderdi müretteb	Sevgilinin ülkesine, yarin kapısına düzenli bir şekilde gönderdi.
		Ahṡâl-i şitâ vü evşâf-ı sermâ *	Kış mevsiminin özellikleri
	5030	Didi kim şimdi eyyâm-ı şitâdur ¹⁴²⁰ Henüz eyyâm-ı sermâ nâ-şitâdur	Dedi ki. Şimdi kış zamanıdır. Henüz soğuk günler açıtır.
	5031	Esîr idüp cihân Zâlini Behmen Serâtâpâ kılıpdur kayd-ı âhen	Behmen, cihan Zalını esir edip, baştan sona kadar zincire bağlamıştır.
	5032	Kec ü âhekle urup berf bünyâd ¹⁴²¹ Zemîn rüyin bedendür âb pulâd	Kar, alçı ve kireçle temel atmış, yer yüzü kale, su ise çeliktir.
V	5033	Olupdur regleri rûduñ füsürde ¹⁴²²	Akarsuyun damarları donmuştur. Can ateşi ölse şaşılır mı?
156a		Acab mi cân-ı âteş olsa mürde	

¹⁴¹⁶ hāmūş: medhūş B

¹⁴¹⁷ Bu beyitten itibaren sekiz beyitin B'de sıralanışı farklı

¹⁴¹⁸ dutmuşdı: tutmuşdı L K

¹⁴¹⁹ ser-te-ser: cümleten B

* ahṡâl: evşâf B L K / evşâf: ahṡâl B L K; hengâm İ // vü: der V

-G / S155a İ146b B23a L178b K178 V155b

¹⁴²⁰ eyyâm: hengâm İ B L K V

¹⁴²¹ Beyit - İ

¹⁴²² reg: reng İ

- 5034 Geyerken ebrden sincāb hūrşīd
Kesüpdür ditreyüp cānından ümmīd
- 5035 Bu qorhudan ‘aceb mi iy birāder
Hişārın seng ü āhen itse āzer
- 5036 Bugün yapıdı felek Ceyhuna köpri
Görülmiş mi yem-i gerdūna köpri
- 5037 Meger bād-ı dey idüp ābe kīne
Şıyup rāhına dökdi ābgīne
- 5038 İdüp sermā zemīnden çarha peyvend
Nücüm oda düşer pervāne-mānend
- 5039 Yağar şol resme sermā tenler iy cān
Işındı āteş-i sūzāna devrān
- 5040 Düşüp hīzem-leyin her kişi oda
Dönüpdür cismi āteş üzre dūda
- 5041 Neḥengi kıldı sermā şöyle bī-tāb
Ki dir āteş olaydı kāşki āb
- 5042 Bu āteşden mişāl-i māhī-i şūr
Nemek-sūd oldı yekser bahr-i mescūr
- 5043 Semender hāline murğān ider reşk
Bulutlar āfitāb için döker eşk
- 5044 Bu zaḥmile ne tenhā āb u āzer
Ten-i gerdūn kükredi mihr ditrer
- S
155b 5045 Bulut şanmañ tutan rüy-ı sipihri
Melekler kapladı tennūr-ı mihri
- 5046 Çü pāyın irmedi bu ğam yolından¹⁴²³
Çenāruñ desti düşmişdür qolundan
- 5047 Daqıq-āyīn cihānı berf tutdı
Belādur āsiyā-yı çarḥ öğütđi
- 5048 Gümüş pervāneler her yāñe perrān
Ki oldı şem^c-i ḥur meh gibi pinhān
- 5049 Ne semmūr-ı şeb ü ne қақum-ı rüz
Ne tāb-ı aḥter ü mihr-i cihān-sūz
- V
156b 5050 Kılur şanmañ bu dem sermāye çāre
Çigerlerdür bu ğamdan pāre pāre
- 5051 Şaḳı^ridür bu sermānuñ felekler
Cahīm ister bu hāletden melekler
- 5052 Sefer nār-ı saqardur ‘ālem içre
Ḥuşūşā kim bunuñ gibi dem içre
- 5053 Çiger küşem durur Rāmīn bilürsiz
Dil-i sād-pāremün kāmın bilürsiz
- 5054 Bu eyyām içre müşkil anı irsāl
İder mi nāre ādem cāmı irsāl
- 5055 Bahar irüp çü ‘ālem ola ḥurrem
- Güneş buluttan sincap (kurşun rengi)
giyerken titreyip canından ümidini
kesmiştir.
- Ey kardeş! Ateş bu korkuyla kaleni ateş ve
demirden etse şaşılır mı?
- Felek bugün Ceyhun nehrine köprü yaptı.
Felek denizine köprü yapıldığı görülmüş
mü?
- Meğer kış rüzgarı suya kin tutup, cam
kırarak yoluna döktü.
- Kış, yerden göğe ulaşıp yıldızlar pervane
gibi ateşe düşer.
- Ey can! Kış, tenleri feleğin yanan ateşe
ısınacağı kadar yakar.
- Herkes odun gibi ateşe düşer, bedeni de
ateşin üstündeki dumana...
- Kış, timsahı öyle bitkin düşürdü ki keşke su
ateş olsaydı der.
- Kavga hâlindeki balık gibi bu ateşten bütün
taşkın denizler tuzlandı.
- Kuşlar semenderin hâlini kıskanır. Bulutlar
güneş için gözyaşı döker.
- Bu yarayla sadece su ve ateş değil, feleğin
teni kükredi, güneş titredi.
- Göğün yüzünü tutanın bulut olduğunu
sanmayın. Güneş tandırını melekler kapladı.
- Çınarın ayağı bu gam yoluna ermeyince eli
kolundan düşmüştür.
- Kar bütün dünyayı un gibi kapladı. (Kar)
sanki felek göğünün öğüttüğü beladır.
- Gümüş pervaneler her tarafa uçmakta ki
güneş mumu ay gibi saklanmıştır.
- Ne gece samuru ne gündüz sincabı; ne
yıldızın ışığı ve ne de dünyayı yakan
güneş...
- sanmayın ki bu kışa çare eder. Bu gamdan
ciğerler parça parça olmuştur.
- Felekler bu kışın kırağısıdır. Melekler bu
durumdan cehennemini ister.
- Alemde sefer (etmek), cehennem ateşidir.
Özellikle de böyle zamanlarda.
- Bilirsiniz ki Ramin ciğerimin köşesidir. Yüz
parça olmuş gönlümün mutluluğunu
bilirsiniz.
- Böyle zamanlarda onu göndermek zordur.
İnsan canını ateşe gönderir mi?
- Bahar ersin ve alem neşelensin. Sular
delilikten bahsetmesin.

¹⁴²³ Beyit: -K

Şular dīvānelikden urmaya dem
 5056 İdüp her günde yüz seyr-i gülistān
 Kıla beglerle Ramīn ‘azm-i İrān
 5057 Daḫi bir bu ki idem ‘ursa bünyād
 Kılam faşl-ı şitāyı cennet-ābād
 5058 İdem minḳalleri gülzāre mānend
 Serālar saḳfını gülnāre mānend¹⁴²⁴
 5059 Buḫūr-ı ‘ūd u şandaldan tola çarḫ¹⁴²⁵
 Düḫandan nāfe-i Çinī ola çarḫ
 5060 Bahār-āyīn ola gülşen zemistān
 Ruḫ-ı dilber gibi ateş gülistān
 5061 Sürüp ‘ālem bu ateşden safāyı
 Münevver eyleyem bezm-i şitāyı

**Şıfat-ı āzer-i sūzān ü ḫālet-i aḫker ü
 fūrūzān ***

S156a 5062 Ne ateş āb-ı rüy-ı bezm-i sermā¹⁴²⁶
 Sipihre mihr gibi kān-ı germā
 5063 Niḡār-ı surḫ-ruḫsār u siyeh müy
 Güneş gibi serāpā cümleten rüy
 5064 Şaçından süsen-āsā ḫasta sünbül
 Olupdur bezmi için hār-ı çin gül
 5065 Mişāl-i lāle la‘līn rüy u pür-şerm
 Yüzi ıssı gözi odlu özi germ
 V 5066 Ruḫı dehrüñ çü şubh-ı şādıḳīdür
 157a Nefes ehlinüñ ol gül ‘aşıḳıdır
 5067 Yaḳar ‘ālem çerāḡı gün yüzünden
 Münevverdür dili şeb yıldızından
 5068 Yanar pār pār cemālī āfitābı
 Kılır dehrü münevver ferr ü tābı
 5069 Dil-i micmer şafāsından fūrūzān
 Ğam-ı sevdāsı birle necm-i sūzān¹⁴²⁷
 5070 Vişālinden cemāl-i şem‘ rüşen
 Ḥayālinden derün-ı dīde gülşen
 5071 Hemişe germ-dil mānend-i mestān
 Cemālī ḡayret-i baḡ u gülistān
 5072 Ḳarīn kim olsa ol firūz-baḫte¹⁴²⁸
 Olur ḫāmīse ser-tā-pāy puḫte

Ramin, her gün yüz gül bahçesinde dolaşıp,
 beylerle İran’a gitsin.

Bir de şu var ki, gelin alınca kış mevsimini
 cennete dönüştüreyim.

Patikaları gül bahçesi gibi ve sarayların
 tavanlarını da nar çiçeği gibi bezeteyim.

Felek öd ve sandal ağaçlarının tütsüleriyle
 dolup, dumandan Çin miski gibi olsun.

Kış mevimi bahar gibi ateş de güzelin yüzü
 gibi gül bahçesi olsun.

Herkes bu ateşle zevk sürsün. Kış meclisini
 aydınlatayim.

Parlayan, kor ve yakıcı ateşin özellikleri

Ne ateşi, kış meclisinin yüzünün suyu.
 Feleğe güneş gibi sıcaklık kaynağı.

Kırmızı yanaklı ve siyah saçlı güzel; Yüzü
 tamamen güneş gibi.

Sümbül, saçından susen gibi hasta. Kıvrımlı
 diken, meclis için gül olmuştur.

Yüzü lale gibi yakut renkli ve çok utangaç.
 Yüzü hararetili, gözü ateşli ve özü sıcak.

Feleğin yüzü gerçek sabah gibi olduğundan
 o gül, nefes ehlinin aşığıdır.

Alem (herkes), kandilini güneşe benzer
 yüzüylü yakar. Gönlü gece yıldızıyla
 aydınlanır.

Yüzünün güneşi par par yanar. Işığ ve
 parlaklığı dünyayı aydınlatır.

Buhurdanın gönlü zevkten aydınlanmıştır.
 Sevda gamıyla yanan ateştir.

Mumun yüzü kavuşmasıyla aydınlanmış,
 gözünün içi hayaliyle gül bahçesi olmuştur.

Sarhoşlar gibi daima sıcak gönüllüdür.
 Yüzünün güzelliği bağı ve gül bahçesini
 kıskandırır.

O parlak talihe kim yakın olsa ham ise (de)
 baştan ayağa kadar pişer.

¹⁴²⁴ serālar: ser-ā-ser S

¹⁴²⁵ buḫūr-ı: buḫūr-ı S

* şıfat: tavşif B / ḫālet: ta‘rif B

* -İ K G / S156a B24a L179b V156b

¹⁴²⁶ bezm: cān B / sipihre: sipihr ü İ B L K V

¹⁴²⁷ necm: fehmi B İ L K V

¹⁴²⁸ ḳarīn kim olsa: kim ḳarīn olsa K / olsa: olup İ //ol: - L K

	5073	İrişüp mum ider pūlādı şevki Eridüp şu kıılır hārāyı zevkī ¹⁴²⁹	Arzusu erişip çeliği mum eder. Zevki mermeri eritip su eder.
	5074	Kızır yanına varsa şah eger kul Kamudan fārīg ü āzādedür ol	İster kul ister şah her kim yanına varsa kızır. Herkesten bağımsız ve uzaktır.
	5075	‘Aceb budur ki ol gül yüzlü her-bār Yatur kül öksüzidür yalın u zār	Şaşılacak olan budur ki o gül yüzlü her defasında kül öksüzü olup çıplak ve inler şekilde yatar.
	5076	Bu yüzden eyleyüp āfākı pür-nür Kılam mey bezmin idüp dehri mesrūr ¹⁴³⁰	Bu yüzden ufukları nurla doldurup, şarap meclisi kurarak feleği neşelendirir.
S 156b	5077	Çü tīb-ı āteş ola germi-i mey Ne deñlü serd süret göstere dey	Şarabın sıcaklığı ateşin harareti olsa da, kış ne kadar soğuk yüzünü gösterse de...
	5078	Siz idüñ cidd ü gayret birle ‘azmi Kılasız mülk-i İrān içre bezmi	siz ciddiyet ve gayretle yürüyüp, İran ülkesinde meclis kurasınız.
	5079	Bulup kadr ü şeref olduğda hoş hāl Bahār olmadın idüñ nāme irsāl	Durum güzel oldukça kıymet ve itibar bulup bahar gelmeden mektubu gönderin.
	5080	Görüp Rāmīn için tā yol yarağın Cihāndan hāşıl idem dil ferāğın	Ramin için yol hazırlığını görünceye kadar, dünyadan gönül istirahatini elde edeyim.
	5081	Kadeh şun variken mehl elde sākī Degüldür bir nefes çün ‘ömr-i bākī	(Ey) saki! Elde zaman varken, kadeh sun. Ömrün kalanı bir nefes bile değildir.
V 157b	5082	Nevā kııl muṭribā cān tende iken Ser-āğāz it nefes pāyende iken	Ey müzisyen! Can tende iken nağme sun. (Can) dururken nefese (üflemeğe, söylemeye) başla.

**SİPERİ-ŞODEN-İ ‘ÖMR-İ KEYHĀN
U GÜZEŞTEN-İ RĀMİN BE-TAHT-I
HÖRĀSĀN***

**KEYHAN’IN ÖMRÜNÜ
TAMAMLAMASI VE RAMİN’İN
HORASAN TAHTINA GEÇMESİ**

	5083	Gidüp el-kışsa anlar kaldı Keyhān Yarağ-ı ‘urs için oldı şitābān	Sözün kısası onlar gitti, Keyhan kaldı. Dügün hazırlığı için acele etti.
	5084	Şala itdürdi sālārān-ı dehre Haber irdi ser-ā-ser kend ü şehre	Ülkesinin ileri gelenlerine bildirdi. Bütün şehirlere ve köylere haber gönderdi.
	5085	Ki Keyhān ‘urs-ı cāvīd itmek ister Şebīn kadr ü günin ‘īd itmek ister	Keyhan ebedi bir düğün etmek, ve gecesini Kadir gündüzünü de bayram etmek ister.
	5086	Bugünden rüz u şeb üç ay düğündür Dühüller pür şadādur niçe gündür	Bugünden itibaren üç ay gece gündüz düğündür. Davullar kaç günden beridir ses etmektedir.
	5087	İdüp dilden şalālar nāy rüyın ¹⁴³¹ Cihānuñ diñdirüpdür hāy u hūyın	Ney (düdük), gönülden davetler edip, cihanın bağırtılarını dindirmiştir.
	5088	Kıyāmetler koparır zenc ü şurna Ayağ üstinde yekser pīr ü bernā	Zurna ve zenc (vurmali bir çalgı) kıyametler koparırken genç yaşlı herkes ayağa kalkar.
	5089	Kıılurlar küslar derdile feryād Hörāsān tahtı olmuş mahşer-ābād	Büyük davullar dert ile bağırırılar. Horasan tahtı mahşer yeri olmuş.
	5090	Düşüp halk-ı cihān içine bu cüş	Bu coşku cihan halkı içine düşünce kiminin

¹⁴²⁹ hārāyı: pulādı S İ

¹⁴³⁰ kılam: kıılup B / idüp: idem B

* ‘ömr: - L K

* -G /S156b İ148b B L180a K170a V157b

¹⁴³¹ şalalar: nevālar L K

5091 Kimi āşüfte dildür kimi medhüş¹⁴³²
İdüp bu cüşile hân ıyşu bir şeb
Tenin buldı seher vaktinde pür-teb

Şıfat-ı hasteğī vü hālet-i şikesteğī*

5092 Ser-ā-tā-pā vücūdn haste gördi
Dil ü cānıñ kāvī dem-beste gördi
S157a 5093 Bozulmuş cümleten bildi mizācı
Hayātınunñ tamām olmuş ıılācı¹⁴³³
5094 Ciger tennūrı olmuş ser-te-ser od
Ol od içre yanar ten nitekim ıūd¹⁴³⁴
5095 Segirdem dir dil ü cān illerine
Vedā^c eyler ser ü pā birbirine
5096 Dimāğ āşüfte-hāl ü dīde pür-hūn
Ço iy rūh ecel destinde merhūn
5097 Kadi servini çenber eylemiş derd
Ruḥunuñ lālesi olmuş gül-i zerd
V 5098 Hārāb olmuş çü gördi gülsitānıñ
158a Dili bülbül gibi kesmiş terānıñ
5099 Cigerden eyleyüp bir āh-ı cān-süz¹⁴³⁵
Eyitdi kanı Rāmīn-i dil-efrüz
5100 Diler dil kaddi servin ide seyrān
Ki cān murğına geldi vaqt-i tayrān
5101 Diñüz gelsün cemālin ideyim seyr
Yeter dilden hayālin ideyim seyr
5102 Gözümi gün yüzi pür-nūr kılsun
Dil-i vīrānumı ma^cmūr kılsun
5103 İdüp güyā zebānı bülbülünü
Ço kayum bir nefes müşgin gülünü¹⁴³⁶
5104 Virüp ol büy-ı kudsi birle cānı
Añā teslīm idem mülk-i cihānı

İnkılāb-ı çarḥ-ı gerdān ü ıztırāb-ı devr-i zamān**

5105 Beķā mülkine tartup cümle raḥtı
Çoyup gidem bu fāni tāc u taḥtı
5106 İdüp hūn-ı cigerden dīdemi rūd
Kılam ol menba^c-ı elṭāfa bedrūd

gönlü dağıldı kimi de korku içinde kaldı.
Han bu coşkunlukla bir gece içip, seher
vaktinde tenini ateş içinde buldu.

Kırıklık (halsizlik) durumu ve hastalık özellikleri

Bütün vücudunun hasta olduğunu, gönlünün
ve canının nefesinin bağlandığını gördü.
Bütün mizacının bozulduğunu, hayatının
ilacının bittiğini anladı.
Ciğer tandırı tamamen ateş olmuş. Bedenim
o ateşin içinde öd ağacı gibi yanar.
Gönül ve can illerine gideyim der. Ayak ve
baş birbirine veda eder.
Akıl perişan durumda ve göz kan dolu. Ey
ruh ecel eline rehine bırak.
Dert servi boyunu çembere döndürmüş. Sarı
gül yüzünün lalesi olmuş.
Gül bahçesinin harap olduğunu görünce,
gönlü bülbül gibi nağmelerini kesmiş.
Ciğerden can yakan bir ah edip dedi: Hani
gönül aydınlatan Ramin?
Gönül boyu servisini görmek ister; çünkü
can kuşunun uçmak zamanı geldi.
Söyleyin de gelsin. Yüzünü seyredelim.
Gönülden hayalini seyrettiğim yeter.
Güneş gibi yüzü gözümü nurla doldursun.
Yıkık gönlümü bayındır kılsın.
Dil bülbülünü dile getirip misk kokulu
gülünü bir an koklayayım.
O kutsal kokuyla can verip, bütün dünyayı
ona teslim edeyim.

Zamanın ve dönemin acıları ve döneκ feleğın değiştiriciliği

Bütün yol gerecini ebedilik diyarına tartıp,
bu geçici tacı ve tahtı bırakıp gideyim.
Gözümü ciğer kanından ırmağa döndürüp, o
iyilik kaynağına veda edeyim.

¹⁴³² dildür kimi: dil kimisi L K

* -G / S157a İ148b B24b L180b K170b V157b

¹⁴³³ hayātınunñ: dil ü cānıñ B

¹⁴³⁴ nite: nice S

¹⁴³⁵ cān-süz: dil-süz V

¹⁴³⁶ ço kayum: ço kayum İ B V

** -İ G / S157a B24b L181a K171a V158a

	5107	Ecel çün urdı gūy-ı ʿömre çevgān Felek şahına dek pervāz ider cān	Ecel, ömür topuna çevgan vurunca can, felek meydanına kadar uçar.
	5108	Degül döndermek imkānı müyesser Görürsin her ne kim oldı muḳadder	Kader olan her şeyi geri döndürme imkanı olmadığını görürsün.
	5109	Ḳadıūn tūrin çü yāy itdi zamāne Murād oḳın irer sanma niṣāne	Zamane, boyunun okunu yay (gibi) ettiğinden istek okunun hedefe varacağını sanma.
S	5110	Cihān-ı kīneverden umma mihri Temāṣā eylegil dün gün sipihri	Kin dolu cihandan şefkat umma. Feleği daima seyret;
157b	5111	Urur geh hürmenine ʿālemūn od Ḳılur geh künbed-i āfāḳı pūr-dūd	bazen alemin harmanını yakar, bazen de ufukların kubbesini duman doldurur.
	5112	Nücumuñ hıṣn-ı çarḫ iken revāḳı Çeker her gün bu dāğı ihtirāḳı	Yıldızların kemerleri feleğin kalesiyken bu yarayı her gün çekip tutuşturur.
	5113	Cihānuñ dānesidür ser-te-ser dām Seni dām itmedin çarḫ itmez ārām	Tuzak her zaman dünya tanesidir. Felek seni esir düşürmeden rahat etmez.
	5114	Ne deñlü murğ-ı cānuñ olsa zīrek Ṭutar iki ayağūndan seni bek	Can kuşu ne kadar akıllı olsa da seni iki ayağından sıkıca tutar.
V	5115	Bu dām ile nedür peyvendūn iy cān Bir el öñdin yūri ḳır bendūn iy cān	Ey can! Bu tuzakla bağılılığın nedir? Bir el önden yürü ve bağıyı kopar.
158b	5116	Ola kim bu ḳafesden ḳurtarup ser Cinān pervāzı için açasın per	Olur da bu kafesten başını kurtarıp, cennete uçmak için kanat açasın.
	5117	İṣitdi bu peyāmı çünki Rāmīn Elinden yire çaldı ʿıyṣı cāmın	Ramin bu haberi alınca içki kadehini elinden yere çaldı.
	5118	İriṣdi cān atup hānuñ ḳatına Nazar ṣaldıḳda rüṣen ṭalʿatına ¹⁴³⁷	Hemen aceleyle hanın katına erişti. Aydınlık yüzüne nazar ettikçe...
	5119	Siriṣkin gördi Ceyhun eylemiş hān Elemden bağırı hūn eylemiş hān	hanın gözyaşlarını Ceyhun rmağı, eleminden bağırı kan ettiğini gördü.
	5120	Gülünü soldurup bād-ı hazānı Mükedder olmuş āb-ı zindegānı	Hazan rüzgarı gülünü soldurup, hayat suyu (nu) kederlen(dir)miş.
	5121	Kef-i pāyın öpüp sürdi yüzine Ġubarın tūtiyā ḳıldı gözine	Ayağını öpüp yüzüne sürdü. Tozunu da gözüne sürme etti.
	5122	Didi iy devletüm ātā nedür hāl Zebānın bülbül-āyīn eylemez ḳāl	Dedi: “Ey mutluluğum olan baba! Hâlin nedir? Dilin bülbül gibi söz söylemez.
	5123	Gül-i rüyuñ nedendür böyle bī-reng Ne için gonceveṣ ḳılduñ dilūn teng	Yüzünün gülü niçin böyle renksizdir? Gönlünü niçin gonca gibi daraltın.
	5124	Ne yilden hātıruñ oldı perīṣān Ne gördi çeṣmūn oldı gevher-efṣān	Gönlün hangi yelden dağıldı. Gözün ne gördü de inci saçtı.
	5125	Demūn dūd u dilūn āteṣ nedendür Muzʿafer bu rüh-ı mehveṣ nedendür	Niçin nefesin duman ve gönlün ateştir. Bu ay gibi yüz niçin sararmıştır?
	5126	Niçündür ṣubḫveṣ bu āh-ı serdūn Nedendür mihrveṣ bu rüy-ı zerdūn	Sabah gibi bu soğuk ahın nedendir? Güneş gibi bu sarı yüzün niçindir?
	5127	Hemīn açup gözin hān itdi āhı Didi iy dil göginūn mihr ü māhı	Han gözünü açıp ah etti. Dedi: “Ey gönül göğünün ayı ve güneşi!
	5128	Yāḳın gel ḳoḳayum boynuñı bir dem ¹⁴³⁸ Ki cān pūr-gam olupdur sine pūr-dem	Yaklaş da bir an için boynunu koklayayım. Çünkü canım gam, göğsüm kan dolmuştur.
	5129	Anuñçün āhir itdüm söz ü sāzı	Vücudumun mumu yakıcılığını

¹⁴³⁷ ṣaldıḳda: ṣaldıḳca L K / ḳılıḳda V

¹⁴³⁸ ḳoḳayum: ḳoḳayum B

V 159a	5130	Ki hatm itdi tenüm şem'î güdâzı Uşandı cān u dil peyvend-i tenden Ḥalāş olmağ diler ḥabs-i bedenden	bitirdiğinden sözümü tamamladım. Can ve gönül vücut bağından usandığınan beden hapsinden kurtulmak ister.
	5131	Ben uş yıl gibi geçdim sen esen kal ¹⁴³⁹ Sen ol gūyā ben olsam nola bī-kāl	İşte ben rüzgar gibi geçtim, sen esen kal. Sen konuş. Ben sözsüz kalsam ne olur?
		Vaşiyyet-i naşihat-amîz u pend-i şüdmend ü dil-āvîz *	Gönülde yer eden faydalı öğüt ve nasihatle karışık vasiyet
	5132	Bulur ol ādemi ḳadr-i tamāmı Kim ola pür-şeref ḳāyim-maḳāmı	Makamına çok şeref veren insan yüce bir değer bulur.
	5133	Nola yilden yıkılsa naḥl-i pür-bār Yirinde çün fidānı var ne ḡam var	Meyve dolu fidan rüzgardan dolayı yıkılsa ne olur? Fidan yerinde olduktan sonra ne gam?
	5134	Gülābın aldı gülşenden çü devrān Ḥazān irüp nola ḥāk olsa bustān	Felek gül bahçesinden gül suyunu alınca sonbahar erse ve bostan toprağa dönse ne olur?
	5135	Degül mülk-i cihān çün cāvidānī Ḥoş ol kim ḳıldı ḥüsn-i zindegānī	Dünya mülkü ebedi olmadığından dinçlik güzelliğini bulmak ne güzeldir.
	5136	Ḥayātuñdan ḡaraz 'ilm ü 'ameldür 'Amelden ḡayrısı tül-ı emeldür	Hayatın amacı bilim ve bilimi uygulamadır. Uygulamadan gerisi boş hevestir.
	5137	Ḥaḳīḳāt gözleriseñ bir nefessin Ne için bilsem iy cān pür-hevessin	Gerçekte (iyi) gözlemlersen bir nefes(lik) sin. Ey can! (böyle iken) niçin çok arzulusun?
	5138	Nefes bağlanmadın nefsiñ nefis it ¹⁴⁴⁰ Demādem zıkr-i ḥaḳḳile enis it	Soluğun kesilmeden nefisini hoş et. Daima Allah'ı anarak dost edin.
	5139	Maḥārimden çeküp destüñ ḡazer ḳıl Bu vādiden yumup çeşmiñ güzer ḳıl	Elini haramlardan çek. sakın ha! Bu vadiden göz yumarak geç.
	5140	Dilerseñ 'alem içre ḳadr ü baḫtı Hevā-yı nefse şatma tāc u taḫtı	Bu alemde yücelik ve baht istersen tacını tahtını nefsin arzularına satma.
	5141	Gözüñ aç 'ibret al öñdünkilerden Bugün ḥālüñ ḳıyās it dünkilerden	Gözünü açıp öncükilerden ibret al. Bugün hālini dünkülerle karşılaştır.
S 158b	5142	Şımışdur neçe Cem cāmın bu devrān Virür taḫtuñ yile olsañ Süleymān	Bu felek nice Cem kadehini kırmıştır. Süleyman olsan bile tahtını yele verir.
	5143	İdüp Kisrī cihānbānlıkda tedbīr Cihānı tutamadı urdı zincīr	Kısra hükümdarlıkta tedbir aldı, zincir vurdu. (ama) dünyayı tutamadı.
	5144	Dürüş kim ideler ḡayrile yāduñ Şaḳın añılmasun şerrile aduñ	Çalış ki adını hayırla ansınlar. Sakın adın şerle anılmasın.
	5145	Cihān aḫvālını endişe eyle Dün ü gün 'adl ü dādı pīşe eyle	Dünyanın hallerini düşün. Her zaman adaleti iş edin.
	5146	Ra'ıyyet çün sürüdür şāh çoban Gerek çoban ola dün gün nıgehbān	Halk sürü, şah ise çoban olduğundan çobanın daima gözcü olması gerekir.
V 159b	5147	Anuñçün şāh olan zıll-ı Ḥudādur Ki bābı melce-i ḡarr-ı belādur	Şah bu yüzden Allah'ın gölgesidir. Kapısı da bela ateşinin (kaçış) sığınağıdır.

¹⁴³⁹ geçdim: uçdum S

* S L V: Vaşiyyet-i dil-bend ü pend-i şüdmend

* -İ K G / S158a B25a L182a V159a

¹⁴⁴⁰ nefsiñ: nefsi V

5148	Ferīdūnuñ degüldür hod ferī dūn ¹⁴⁴¹	Feridun'un kendi kuvveti düşük değildir. Feleğin onun gücünü ne yaptığını gör.
5149	Ne kıldı ferrini seyr eyle gerdūn	Bu felek değirmenin, Efrasiyabı un gibi öğüttüğünü kolay, basit görme.
5150	Qolaysınma bu gerdān āsiyābı	Dara'yı suda boğup canını aldı. Kubad'ın bütün varını rüzgara verdi.
5151	Ögüttdi un gibi Efrāsiyābı	Sohrab'a ciğer yakıcı zehirli su verdi. Ne zor (güç) yardım etti ne de parlak talih.
5152	Boğup Dārāyı āba aldı cānın	Neriman bu Zal (yaşlı dünya) elinden yumuşamıştır. Komutanlar elinden ayak altında kalır.
5153	Qubāduñ bāda virdi hānumānın	Bunlardan ibret alıp gözünü aç. Şah iken kendini kul kabul et.
5154	Virtüp Suhrāba zehr-āb-ı ciğer-sūz	Ey canım! Her ne kadar bugün dünyaya sultan olduysan da hikayen yarın ne olur, düşün.
5155	Ne zor itdi meded ne baht-ı pīrūz	Bu saat bu an sur çalınır. Halkın hāli makamından sorulur.
5156	Nerīmān nermdür bu Zāl elinden	Sadece senin ettiğin zulümlerin değil bütün ülkedeki fenalıkların da ortağısın.
5157	Olur serdārlar pāmāl elinden	Ey ülkenin şahı! Ülkende ne kadar iyilik ve kötülük varsa tamamı sana sayılır.
5158	Bulardan ĩbret alup aç gözünü	(Sen) görüş sahibi ol. (çünkü) yol incedir. o yolda cehalet özrü kabul edilmez.
5159	Gedā fikr eyle şah iken özünü	Ülkenin beyi çok olsa ne var? Fakat padişahının bir (tane) olması gerekir.
5160	Bugün olduñ egerçi dehre sultān	Bu kadar deyip bir kez ah etti. Aynı şekilde son sözü de Allah oldu.
5161	Nedür yarın hikāyet fikr it iy cān	Ecel sakisi kadeh doldurup sundu. İster istemez (kadehi) alıp candan içti.
5162	Şu sāt kim şu dem kim şur urulur	Gönülden ve candan rahatlayıp, cihandan ağzı gibi göz yumdu.
5163	Raĥiyet hāli řapuñdan sorulur	Yaşam (eğlenme) gündüzü gece gibi karardı. Ölüm sabahı yıldızını söndürdü.
5164	Degül tenhā senüñ zulmüñ saña řap	Gönülden ve candan ateşli bir duman çekip taca ve tahta tamamen veda etti.
5165	Şerikisin fücūr-ı kişverüñ hep	Ecel kadehini içip damağımı acılaştırdı. Kadehini fena (yokluk) taşına vurup kırdı.
5166	Ne kim mülküñde vardur ĥayr eger şer ¹⁴⁴²	
5167	Şayılr üstüñe iy şah-ı kişver	
5168	Başiret üzre ol kim incedür yol	
5169	Degül ĥözr-i cehālet anda maķbūl	
S159a 5170	Çoğ olsun nola mülküñ kethūdāsı	
5171	Velikīn bir gerekdür pādişāsı	
5172	Bu deñlü didi bir kez eyledi āh	
5173	Hemīn āhır kelāmı oldu Allah	
5174	Ecel sākisi şundi şoldurup cām	
5175	Alup nūş itdi cāndan kām ü nā-kām	
5176	Dil ü cān ile olup āramīde	
5177	Cihāndan ağzı gibi yumdı dīde	
5178	Şeb-āsā rüz-ı ıyşın tūre itdi	
5179	Şabāh-ı mevt necmin ĥīre itdi	
V 5180	Dil ü cāndan çeküp bir āteşin dūd	
160a 5181	Serīr ü tāca yekser kıldı bedrūd	
5182	Ecel cāmın içüp telh itdi kāmın	
5183	Şıdı urup fenā sengine cāmın	
	Şıfat-ı merg-i pūr-derd ü ĥam ve ĥālet-i muşbet-i mātem*	Matem felaketinin durumu ve gam ve dertle dolu ölümün tasviri
5184	Diyār-ı ĥuzlet için yapıdı ĥāne	Yalnızlık diyarı için ev yaptı. Felek burcunu yuva edindi.
5185	Felek burcın idindi āşiyāne	

¹⁴⁴¹ degüldür: degüldİ B L K V

¹⁴⁴² vardur: ola İ ; olur B L K V

* Başlık B'de iki beyit yukarıda: şıfat-ı mātem der-ĥālet-i derd ü ĥam S L V (der: ü V)

* -İ K G / S159a B25b L183a V160a

- 5167 İdüp Rāmīn yakasın şubhveş çāk
Tutuşdı nār-ı āhından nüh-eflāk¹⁴⁴³
- 5168 Siyeh çullar geyüp şeb gibi kıllar
Kevākib gibi ğamdan yandı leşker
- 5169 †Alemler sāye gibi düşdi hāke
Semekden irdi efgānlar simāke
- 5170 İdüp her ādemi bir luftını yād
Felekler tōldı vāveylā vü feryād
- 5171 Belī dār-ı belādur mülk-i dünyā
Memāt üstinedür bünyād-ı maḥyā
- 5172 Çerāğ-ı †ömre çün didi ecel yūf
Tutar dil hānesin dūd-ı teessūf
- 5173 Anuñçün taḫāt-ı †ālem olur taḫ
Ki bu nüh-tāḫ ider ceft olanı taḫ
- 5174 Yıkar pāyın alup serv-i revānuñ
Kıllur baĝrını hūn-āb erguvānuñ
- S 5175 Urur cānına ğamdan lālenüñ dāğ¹⁴⁴⁴
159b Çerāğ-ı çeşm-i nergisde kōmaz yağ
- 5176 Gel iy dil fikr kıll encām-ı kārı
Yiter kılduñ bu †ömr için şümārı¹⁴⁴⁵
- 5177 Muḫīm olmağı ḳo her gün seferdür
Serāy-ı dār-ı dünyā reh-güzerdür¹⁴⁴⁶
- 5178 Nedür bilsem dil ü cāndan ferāğūñ
Bugünden yarın için kıll yarağūñ¹⁴⁴⁷
- 5179 Ža†if ü ḫastadur ten bār-gīri
Bunuñla idemezsin dār u gīri
- V 5180 ḫaḫārludur yoluñ menzıl uzaḫdur
160b Her adım yirde bin dürlü duzaḫdur
- 5181 Hemīşe zīr-rān kıll himmet atın
Sebuk-bār ol dilerseñ cān necātın
- 5182 Şun iy sāḳi şarābı bir ğamum var
Bu devr içre †acāyib †ālemüm var
- 5183 Girü muḫrib ser-āğāz-ı hicāz it
Bu cān āhengini pūr söz ü sāz it
- Ramin sabah vakti gibi yakasını yırttı.
Ahının ateşinden dokuz gök tutuştu.
Hizmetçiler gece gibi elbiseler giydi,
askerler gamdan yıldızlar gibi yandılar.
Sancaklar gölge gibi yere düştü / indi.
Bağırtılar balıktan balıklara ulaştı.
Her kişi bir lutfunu andı, gökler bağırtı ve
gürültüyle doldu.
Evet! Dünya mülkü bela yeridir. Mahyanın
temeli ölüm üstünde atılır.
Ecel ömür kandiline yuh dediği için gönül
evini keder dumani kaplar.
Alemin gücü bu yüzden tükenir ki bu dokuz
kubbe eğik olanı (büküleni) kemer
(takatsız) eder.
Yürüyen servinin ayağını alıp yıkar.
Erguvanın bağırtıyı kan eder.
Lalenin canına gamdan yaralar vurur.
Nergisin gözünün kandilinde yağ bırakmaz.
Ey gönül gel, işin sonunu düşün. Bu ömür
için bu kadar hesap yeter.
Oturmayı bırak. Her gün seferdir. Dünya
yerinin sarayı geçiş yoludur.
Gönülden ve candan vazgeçişin nedir? (Bir)
bilsem. Bugünden yarına hazırlık yap.
Vücut atı zayıf ve hastadır. Bununla kavga
edemezsin.
Yolun tehlikeli, menzilin uzaktır. Her
adımda bin türlü tuzak vardır.
Himmat atını daima hızlı koştur. Canın
kurtuluşunu istersen yükün hafif olsun.
Ey saki! Şarabı sun ki bir gamım var. Bu
devirde şaşılacak alemim var.
(Ey) çalgıcı! Tekrar hicaz makamına başla.
Bu can nağmesini söz ve sazla söyle.

**RESİDEN-İ RĀMİN-İ PÜR-ḤAYRET
BE-KEND-İ DÜZDĀN-I KİSVET Ü
ŞÜRET***

**ŞAŞKINLIK İÇİNDEKİ RAMİN'İN
HIRSIZ GÖRÜNÜŞLÜLER DİYARINA
VARMASI**

- 5184 Çü teslīm itdi cānın hān-ı bī-dil
Behişt-i cāvidānī kıldı menzıl

Gönlünden vazgeçen han, canını teslim
edince, ebedi cenneti yurt edindi.

¹⁴⁴³ tutuşdı: dutuşdı B L K / nār: dūd V

¹⁴⁴⁴ lālenüñ: lāleveş S

¹⁴⁴⁵ için: içre B L K

¹⁴⁴⁶ dünyā: dīnī B

¹⁴⁴⁷ kıll / bil İ; gör B V

* -G / S159b İ151a B26a L184a K174a V160b

	5185	İdüp āyīn-i şāhī üzre tertīb ¹⁴⁴⁸ Rūsüm-ı pādīşāhī üzre tertīb	Şahlık törenine ve padişahlık resmîyetine uygun bir düzenlemeyle...
	5186	Konuldu merķād-i ĥāk içre cismi Didiler ġār olur gencüñ tılısmı	bedeni toprak mezar içine konuldu. Dediler: Hazinenin büyüsi mağara olur.
	5187	Du‘alar eyleyüp yekser dönüldi O genc üstine bekçiler ķonuldu	Dualar edilip tamamen dönüldü. O hazinenin yanına bekçiler görevlendirildi.
	5188	Yidi ġün kıldılar mātem ser-ā-ser Pes āĥīr cem‘ olup mīrān-ı kişver	Yedi ġün boyunca yas tuttular. Sonunda ülkenin beyleri bir araya gelip...
	5189	Geçürdiler gelüp Rāmīni taĥta ¹⁴⁴⁹ Ķıvandı yir ü ġök bu rüz u baĥta	Ramin’i tahta geçirdiler. Yer ve ġök bu ġüne ve talihe kıvanç duydu.
	5190	Ķün oldı kişverüñ şāhib-külāhı Yüzinden buldı revnaķ ferr-i şāhı	(Ramin), ülkenin şahı olunca şahlık süsü yüzüyle parlaklık buldu.
S160a	5191	Behişt-āyīn cihānı kıldı ābād Vilāyet derd ü ġamdan oldı āzād	Dünyayı cennet gibi bayındır etti. Ülke dertten uzak oldu.
	5192	Eli mānend-i ebr-i nev-bahārı Taġıtdı dehre dürr-i şāhvārı	Eli ilkbahar yağmuru gibi feleġe iri inci taneleri daġıttı.
	5193	Ķamu gencineler ķapusın açdı Zer ü sīmi çiçek yirine şaçdı	Hepsi hazinelerin kapısını açtı. Çiçek yerine altın ve ġümüş daġıttı.
	5194	Ĥoyurdu acı ‘üryānı ŋonatdı ¹⁴⁵⁰ Cihānı rāĥat-ı ‘uķbāya şatdı	Aġları doyurdu, çıplakları giydirdi. Dünyayı ahretin rahatına sattı.
	5195	Cihāndan eyledi üç miĥneti kem Biri renc ü biri cevr ü biri ġam ¹⁴⁵¹	Dünyadan üç sıkıntıyı azalttı: gam, zahmet ve eziyet.
V	5196	Daĥı üç ĥāl-i ĥübı kıldı ma‘mūr Biri ‘adl ü biri dād u biri sūr	Yine üç iyi hal oluşturdu: adalet, şenlik ve doğruluk.
161a	5197	Bilür şehlik budur āġāĥ olanlar Ĥutarlar emr-i ĥaġķı şāĥ olanlar	Anlayanlar şahlıġın böyle olduğunu bilirler. Şah olanlar Hakk’ın emrini yerine getirirler.
	5198	Girü başından urdı sūra bünyād ¹⁴⁵² Şanasın ‘ālem oldı mahşer-ābād	Yeniden düġüne başladı. Alemin mahşer yeri olduğunu sanırsın.
	5199	Bunu fikr itdi kim ol şāĥ-ı mestān İdüp ‘işret kıla ĥatm-i zemistān	O kendinden geçmiş şah kış bitinceye kadar eğlenmeyi düşündü.
	5200	Bahār irdükde īrān ‘azmin ide Dil ü cānile cānān ‘azmin ide	Bahar gelince İran’a gitmeyi ve bütün arzusuyla sevgilisine ulaşmayı istedi.
	5201	Bunu fikr itmedi kim kār-ı tedbīr Ĥilāfın gösterir olmasa taġdīr	Sanıların tersine olabileceklerle ilgili tedbir almayı düşünmedi.
	5202	Meger kim ol vezīr-i fitne-ġüster Ki yakmışdı ĥased cānında āzer	Meġer canında kıskançlık ateşleri yanan fitneci vezir...
	5203	Pür idüp kīne vü ĥıķdıle sīne Şehi ġamz itmişidi atasına	yüreġini kin ve düşmanlıkla doldurup, şahı babasına gizlice şikayet etmişti.
	5204	Degüldi ĥāĥırı Rāmīne şāfi ¹⁴⁵³ ġüderdi vaġt ü rüz-ı i‘tisāfi	ġönlü Ramin’e karşı saf değildi. Zulm ġününü ve zamanını beklerdi.
	5205	Ķü yaşdandı ecel yaşduġını ĥān	Han ecel yastıġına yaslandığında (vezirin)

¹⁴⁴⁸ āyīn: ķānūn B

¹⁴⁴⁹ taĥta: taĥta Ī / baĥta: baĥta Ī

¹⁴⁵⁰ beyit: -Ī

¹⁴⁵¹ derd: cevr Ī B L K V

¹⁴⁵² urdı: atdı B’de her iki sözcük de yazılı / sūra: söze L K // şanasın :diyesin B’de her iki sözcük de yazılı

¹⁴⁵³ ĥāĥırı: sīnesi B

		Anuñ oldı firāşı nār-ı sūzān	yatağı yakıcı ateş oldu.
	5206	Hirās eylerdi Rāmīnden beğāyet Bilürdi olsa hān itmez ri'āyet ¹⁴⁵⁴	Ramin'den fazlasıyla korkardı. Han olsa kendisine uymayacağını biliyordu.
S	5207	Bu haşyet odı çün tüşdi içine	Bu korku ateşi içine düşünce Çin fağfuruna
160b		Biti yazdı nihān fağfūr-ı Çīne	(kralına) gizlice mektup yazdı.
	5208	Yüz urup didi iy haqān-ı cālem Ki sensin hükm-rān-ı cinn ü ādem	Bağlılık sunup dedi ki: "Ey dünyanın sultanı! İnsanların ve cinlerin sultanı sensin.
	5209	Cihān cismine sensin cān-ı ümmīd Saña taht-ı āsumāndur tāk-ı hūrşīd	Dünya bedeninin can ümidi sensin. Tacın güneş tahtın ise göklerdir.
	5210	Bugün sensin şehenşeh-i zāmāne Zaman tırduqça şāh ol cāvidāne	Bugün devrin şahlar şahı sensin. Zaman var oldukça ebedi şah ol.
	5211	Budur cārz-ı haqīr ol hāk-i pāye ¹⁴⁵⁵ Ki okur her zerresi hurşīde sāye	Bu değersiz yer (dünya), her bir zerresi güneşe gölge olan o ayağın tozudur.
V	5212	Ġulām-ı südde-i evvān-ı cālī Şeh-i Turan-zemīn Keyhān-ı vālī	Turan ülkesinin şahı, yüce eyvanının eşğinin hizmetçisi, valin Keyhan'ı...
161b	5213	Marāz gāyet mükedder kıldı hālīn Ecel yaşduğunu idindi bālīn	hastalık oldukça kederlendirdi. Ecel yastığını yastık edindi.
	5214	Dem-i ömri bugünlük tañlalıkdur Hemāna kim şudan çıkmış balıkdur	Ömür nefesi bugünlük bitti bitecek. Sudan çıkmış balık gibidir.
	5215	Çü bildi kabiliyyet yok ilāca Vasiyyet itdi hānum taht u tāca	İlacın fayda etmediğini anlayınca taç ve taht için vasiyetini etti.
	5216	Be-gāyet hāl-i kişverdür mükedder Ayağ üstinde serdārān-ı leşker	Ülkenin hāli oldukça bulanıktır. Ordu komutanları ayakta beklemekteler.
	5217	Bugün bir nā-halef ferzendī vardur Cünün u şūr ile peyvendi vardur	Bugün kendisine halef olamayacak, delilik ve kavgayla bağı olan bir oğlu vardır.
	5218	Şatar yüz tacı bir cām-ı şarāba Gider gelmezse hān Turān harāba	Yüz tacı bir şarap kadehine satar. (Çin) Han'ım gelmezse Turan ülkesi harap olur.
	5219	Demādem pīşesi şūr u şegābdur Gice gündüz işi lehv ü şarābdur	İşi her zaman gürültü patırtı, daima oyun ve eğlencedir.
	5220	Ne leşkerden ne kişverden haberdār Hemīn hezl ü gāzeldür kārı her-bār	Ne ülkeden ne askerden haberi vardır. İşi her zaman gazel söyleme ve latifedir.
	5221	Diline taht u tacı eylemez kayd Hevāsı cāyş ü nüş u sohbet ü şayd	Tacın ve tahtın gönlünde yeri yok. (bütün) arzusu yeme içip eğlenme, sohbet ve avdır.
	5222	Eger olmazsa tapuñdan cīnāyet Olur zīr ü zeber bu hoş vilāyet	Eğer makamından yardım gelmezse bu güzel ülke alt üst olacak.
	5223	Alurlar hātem-i mülki idüp rīv Olur taht-ı Süleyman mesned-i dīv	Ülkenin mührünü alıp oyun ederler. Süleyman'ın tahtı cinlerin dayanağı olur.
S161a	5224	Qılur destin dirāz aşüb-ı sevda ¹⁴⁵⁶ Beden sersüz ne deñlü ola ber-pā	Sevdanın kargaşası elini uzun eder. Vücut, başsız ne kadar ayakta kalabilir ki?
	5225	Sa'ādet birle çün haqān irişe ¹⁴⁵⁷ Bu mülk-i mürde cisme cān irişe	Hakan(ım) mutlulukla erişince bu ölü ülkenin bedenine can erişsin.
	5226	Ben uş aḫvāl-i mülki itdüm i'lam Senüñdür emr iy şāh-ı felek-kām	İşte ben ülkenin durumunu bildirdim. Ey felek arzulu şah! Emir senindir."

¹⁴⁵⁴ ri'āyet / cīnāyet B

¹⁴⁵⁵ haqīr / faqīr İ

¹⁴⁵⁶ aşüb-ı: aşüb u B L K V / sevda: gāvğa B // beden sersüz: bedensüz ser L K

¹⁴⁵⁷ haqān: haqān İ

	5227	Bu işden gerçi Rāmīn gāfil idi Ġam-ı ıŝķile dūn gūn ʿāmīl idi	Ramin daima aşk derdiyle meşgul olup her ne kadar bu işten habersiz idiyse de.
V	5228	Vezīrūñ añlamışdı līk rāʿyın	vezirin fikrini anlamıştı. O hainin bozgunculuk edeceğini bilirdi.
162a	5229	Bilürdi kim fesād eyler o hāyın Çün oldı şehriyār-ı mülk-i Turan	Turan ülkesinin şahı olunca (veziri) azledip zindana attırmıştı.
	5230	Qılup ʿazl itmişidi bend ü zindān Dilerseñ tāze şahn-ı kiştzārı	Tarlanın taze kalmasını istersen zarar gelmeden suyu kes.
	5231	Gezend irgürmedin kes cūybārı Ser-endāz olmadın şāh-ı köhendin ¹⁴⁵⁸	Eski daldan çekinmedikçe servi dalından yeni fidan gelmez.
	5232	Nihāl-i tāze gelmez serv bünden Geçer şīr-i cūvāne gürg-i köhne	Yaşlı kurt ne zaman bin tilki oyununa niyetlense genç aslan geçinir.
	5233	Ne dem kāsıd itse biñ efsūn-ı dimne Yaķın bilmişdi çün kim ol qarı kırt ¹⁴⁵⁹	O yaşlı kurt iyi biliyordu ki bu yiğit aslan yurt tutunca...
	5234	Ki bu şīr-i cūvān dil tıtıcaķ yurt Helāk idüp urur bađrına pençe ¹⁴⁶⁰	(kendisini) mahvedip bağrına pençe vurur. Canına yüz türlü işkence eder.
	5235	Qılur cāmına yüz dürlü şikence Hirāsından idüp rübāh-ı bāzı	Korkusundan tilkice oyun edip, önceden hilesini hazırlamıştı.
	5236	Muķaddem kılmışidi hīle-sāzı Hāber irişdi bir gün nāgehāni	Bir gün ansızın bela selinin dünyayı kapladığı haberi ulaştı.
	5237	Ki tufān-ı belā tutdı cihāni Yüridi kişver üzre Hüsrev-i Çin	Çin sultanı (Turan) ülkesine yürüdü. Ülkeyi birbirine vurdu.
	5238	Biri birine urdı mülket için Hāsarat eyledi mülk içre hādsüz	Ülkeye sınırsız zarar verdi. Yıldızlar gibi sayılamayacak kadar çok askeri var.
	5239	Nücūm-āyīn sipāhı var ʿadedsüz Yanar od gibi girdi mülk içine	Yanar ateş gibi ülkeye girdi. Halkı, yakıp Çin miskine çevirdi.
S	5240	Yaķup dönderdi hāķı müşg-i çine Amān bilmez kāmı gāret ehli	Tamamı merhamet bilmeyen yağmacı. Ülkeyi oldukça çok yakıp yıktı.
161b	5241	Diyārı yaķdı yıķdı hayli hayli İşitdi çünki Rāmīn bu peyāmı ¹⁴⁶¹	Ramin bu haberi işitir işitmez kadehi elinden yere bıraktı.
	5242	Qodı fi'l-hāl elinden yire cāmı Hāmiyyet eyledi kim dire leşker	Asker toplayıp bu askerle Çin şahının cevabını vermeyi düşündü.
	5243	Şeh-i Çinüñ cevābın vire leşker Girü didi ki bu seyl-i belādur	Sonra dedi ki: "Bu bela selidir. Onun yolundan (yatağından) ayrılmak uygundur.
	5244	Anuñ rāhından ayrılmāķ revādur Ki ben ʿasker dirince irişür ol	Ben asker toplayıncaya kadar o ulaşır. Etrafı düşman tutar ve yollar bağlanır.
V	5245	Tutar etrāfı düşmen bağlanur yol ¹⁴⁶² Çün iş yitmez kıru gāyretle hāķķā ¹⁴⁶³	Gerçekte kuru gayretle iş bitmez. Canı ateşe atmaya gerek yok.
162b	5246	Ne hācet cānı idem oda ilķā Ki ser sağ olıcaķ efser bulunur	Baş sağ olunca taç bulunur. Allah'ın yardımıyla ülke (de) bulunur.
	5247	Ola çün ʿavn-i hāķ kişver bulunur Hōş ol kim ʿazm idem cānān iline	En iyisi sevgilinin şehrine, gönlümlle can iline gideyim.

¹⁴⁵⁸ olmadın: olmasun S İ L K V

¹⁴⁵⁹ çünkim: bunı B

¹⁴⁶⁰ urur: urup B L K

¹⁴⁶¹ çünki Rāmīn bu peyāmı: bu peyāmı çünki Rāmīn L K / cāmı: cāmın L K

¹⁴⁶² B: Felābud her tarağdan bağlanur yol

¹⁴⁶³ çün: çü V

- Sefer idem gönülden cân iline
 5248 Olam dilden çü kām-ı cāna vāşıl
 Kılām ser-cümle tāt u tahtı hāşıl
 5249 Çü gördüñ hāsıluñ yokdur bir işden
 Gel iy cān kaçma neng ü serzenişden
 5250 Kōo gerdünile iy şaf-der sitīzi
 Yirinde hoş şecā'at bil girīzi¹⁴⁶⁴
 5251 Çü Rāmīn eyledi dilden bu 'azmī
 Buyurdı gördiler esbāb-ı rezmī
 5252 Sipāhī eyleyüp bu kāre meşgūl
 Şikār adını kıldı bir seher ol
 5253 Hāvāş ü hem-dem ü maḥremlerle
 Gönülden şādık u pūr-gamlarile
 5254 Tūtop İrān zemin rāhını gıtdı
 İki üç menzilin rāhuñ bir itdi¹⁴⁶⁵
 5255 Görem diyüp o serv-i dil-sitanı
 Uçup uçup giderdi murğ-ı cānı
 5256 Görüp gam yolların çeşm-i pūr-eşki
 Tūtop tūtop yeñilmezdi sirişki
 S162a 5257 Hāyāl-i yāri idindikçe hem-rāh
 Kōpup kōpup gelürdi sīneden āh
 5258 Hīṭāb idüp hāyāl-i yāre her bār
 Dir idi eyleyüp çeşmini hūn-bār
 5259 Uram gerden gamuñ gerdün olursa
 Şalam cānı yaşum Ceyhūn olursa
 5260 Yolum ger kūh u deryā ola düpdüz
 Kılām ser terkini döndermeyem yüz
 5261 Giderdi gice gündüz dimeyüp ol
 Ne bu menzil durur hergiz ne ol yol
 V 5262 Karīb oldı diyüp İrān nüvīdi¹⁴⁶⁶
 163a Dilin añlardı hoş cānān ümīdi
 5263 Ne söz el-kışşa şāh-ı mihr-fersāy
 Menāzil kat' idüp meh gibi bir ay
 5264 İrişdi nāgehān bir ulu kende¹⁴⁶⁷
 Şifā fehm itdi cān-ı derdmende¹⁴⁶⁸
 5265 Didi bir iki gün olunsun ārām
 Ki te'sīr itdi rāh-ı miḥnet-encām
 5266 Ser-i sevdāmuzuñ sürdük demini¹⁴⁶⁹
 Unutduğ zīr-destānuñ gamını
- Gönülden canın arzusuna ulaşayım. Bütün tacı tahtı elde edeyim.
 Ey can bu işten bir kazancın olmadığını gördüğün için ayıplayıp azarlamaktan kaçma.
 Ey saflar yaran! Felekle kavgayı bırak. Yerinde kaçmayı yiğitlik bil.
 Ramin gönülden bu gayreti edince emriyle savaş hazırlıkları görülmeye başlandı.
 Askeri bu işle meşgul edince bir seher vakti ava çıkıyorum dedi.
 Seçkinler, dostlar ve arkadaşlarla gönülden bağlı ve gamlılarla...
 İran ülkesinin yolunu tuttu. İki üç menzillik yolu bir menzil etti.
 Can kuşu, o gönül ülkesinin servisini göreyim deyip, uçarak giderdi.
 Gözyaşlarıyla dolu gözü gam yollarını görünce ağlamasını tutamazdı.
 Yarın hayalini yoldaş edindikçe yüreğinden ahlal kopup kopup gelirdi.
 Her defasında yarın hayaline seslenip, gözüne kan yükleyip derdi:
 "Gamın felek olursa boyun vurayım. Gözyaşım Ceyhun olursa canımı göndereyim.
 Yolum bazen dağ ve bazen deniz olur. Başımdan geçip yüzümü çevirmeyeyim."
 O, gece gündüz demeden yol giderdi. Yol, ne bu menzilde biter ne de diğerinde.
 İran müjdesi yaklaşıyor diyerek, gönlü sevgilinin (kavuşma) ümidini taşırdı.
 Fazla söze gerek yok. Kısacası sevgiyle tükenen şah, ay gibi bir ay menziller alarak.. ansızın büyük bir şehre vardı. Dertli canı için şifa olduğunu anladı.
 Dedi: "Bir iki gün rahat edilsin. Çünkü sıkıntılı yol (bize olumsuz) etki etti.
 Sevdamızın başını anlattık. Halkın derdini unuttuk.

¹⁴⁶⁴ hoş: bil B / bil: dür B

¹⁴⁶⁵ rāhuñ: 'azmūñ İ L K V

¹⁴⁶⁶ karīb: qarīn İ

¹⁴⁶⁷ ulaşdı: irişdi B İ L K / fehm: kaçd B

¹⁴⁶⁸ derdmende: derdumende V (u harfi harekeyle belirtilmiş.)

¹⁴⁶⁹ Bu ve sonraki beyit -B

**Mezemet-i kallaşan-şüfi-şüret ü şıfat-ı
merdümişân-ı gül-şiret***

**Şeytan yüzlü insanların tasviri ve sufi
görünümlü kalleşlere yergi**

	5267	İdicek hâce hizmetkârını zâr Ne deñlü ola hizmetkâr der-kâr ¹⁴⁷⁰	Efendi hizmetçisini incitince hizmetkar işini ne kadar yapar?"
	5268	Meger ol kendüñ erbâbı müretteb Ne âdem gürg-i merdüm-h'âr idi hep	Meğer o şehrin bütün halkı insan değil insan yiyen kurttular.
	5269	İdüp dün gün şikâr-ı âdemî zâd Kılurlardı şitâ vü şayf için zâd	Her gün insan avını azık edip kış ve yaz için toplardadı.
	5270	Çamu pîr ü cüvân ü hâş ü'âmı Sürâhî gibi hünî ü harâmî	Bütün yaşlısı, genci, seçkini ve sıradanının tamamı sürahi gibi kanlı ve haram yiyiciydi / eşkiyaydı.
	5271	İdüp her biri telbîs-i zarüret Olup âyîne gibi düzd-i şüret	Her birisi zarureten farklı görünüp, ayna gibi hırsız görünüşleriyle...
S	5272	‘Avâmı itmek için murğveş râm ¹⁴⁷¹ Düzetmiş dâne-i tesbihden dâm	halkı kuş gibi teslim almak için tesbih tanesinde taneler yapmışlar.
162b	5273	Çamu sîretde seg şüretde âdem Ururlar hây u hü-yı zikrden dem ¹⁴⁷²	Tamamı görünüşte insan, özde köpek. Zikrin gürültüsünden bahsederler.
	5274	Dili pür-zulmet ü câmî füsürde Çerâğ-ı ‘ilm ü ‘irfân lîk mürde	Gönlü karanlık ve canı donuk. İlim ve sezgi kandili ise sönmüş.
	5275	Muqarrer her birinüñ âsîtüni Riyâ vü şöhret ü bid‘at kemîni	Her birinin eşiği kesinlikle ikiyüzlülük, şöhret ve bidat tuzağıdır.
	5276	Kiminüñ şeb şıfat müşkîn libâsı ¹⁴⁷³ Kiminüñ şubh mânend aq ‘abâsı	Kiminin elbisesi gece gibi kara, kiminin elbisesi sabah gibi ak.
V	5277	Serâpâ kimisi girmiş siyâha Boyanmışlar fenâdan düd-î âha	Kimisi baştan ayağa siyaha bürünmüş, kötülükten ah dumanına boyanmış.
163b	5278	Siyeh geymekle olsaydı yüzi ağ ¹⁴⁷⁴ Gerek bâz-ı sefid olaydı her zâğ	Eğer siyah giymekle yüz ağarsaydı. Her karganın ak şahin olması gerekirdi.
	5279	Ser-â-ser kavm-i ‘uzbet ehl-i kisvet ¹⁴⁷⁵ Geçerler rüz u şeb aşhâb-ı da‘vet	Hepsi görünüş ehli ve bekar olup gece gündüz davet ehli geçinirler.
	5280	Cihânuñ olmağa hengâme-gîri Dil ü câmî çamunuñ va‘z esîri	Cihanın kavgacısı olmak için hepsinin gönlü ve canı vaaz esiri olmuş.
	5281	Riyâset nârı yakmış cânlarını Heva yağmalamış imânlarını	Reislik ateşi canlarını yakmış. Heves, imanlarını yağmalamış.
	5282	Kelâm-ı evliyâyı idüp ezber İderler halka efsünile demler	Evliyaların sözlerini ezberleyip, halka büyülerle üfürükçülük ederler.
	5283	Küşüf u harq-ı ‘âdet gösterürler Özin ehl-i sa‘âdet gösterürler	Kendilerini mutluluğu bulanlardan ve alışkanlıkların özünü bilenlerden gibi gösterirler.
	5284	Çoludur dilleri mekrile tezvîr Olunmaz işleri dillerle taçrîr	Gönülleri hile ve kovuculukla doludur. İşleri dille anlatılmaz.

*-S İ L K G V/ B27b

¹⁴⁷⁰ der-kâr: aña yâr L K

¹⁴⁷¹ râm: dâm İ L K V

¹⁴⁷² u zikr: -İ

¹⁴⁷³ şıfat: gibi B

¹⁴⁷⁴ yüzi: yüzüñ B

¹⁴⁷⁵ ser-â-ser: çamusı B

	5285	Bular din ehlinüñ rehzenleridir Kamu dīn ü diyānetden beridir	Bunlar din ehlinin haydutlarıdır. Tamamı dinden ve dindarlıktan uzaktır.
	5286	Geçerler halka ruhbāniyyetile Hezārān hīle keşf-i niyyet ile ¹⁴⁷⁶	Halka binlerce hile yapma niyetiyle din adamı geçinirler.
	5287	Yakīn geldükde kend ucına sultān Çıkup karşıladı ol kavm-i tuğyān	Sultan (Ramin), kentin ucuna gelince, o azgın kavim çıkup karşıladı.
S163a	5288	Yüz urup didiler mihmānımızsız Müşerref eyleñüz kāsānemüzsiz	Eğilip dediler: “Misafirimizsiniz. Köşkümüzsünüz. Şeref veriniz.
	5289	Ki bizüm işimüzdür mīzbānlık Müsāfirlerle dün gün kāmranlık	Misafir ağırlamak bizim işimizdir. Mutluluğumuz daima misafirlerledir.
	5290	Çü gelmez zerre bizden zīnnet iy kavm ¹⁴⁷⁷ Dil ü candan bizümdür minnet iy kavm	Ey kavim! Bizde zerre kadar cimrilik olmaz. Gönülden ve candan minnet bizimdir.
	5291	Buyurmuşdur peyamber <i>ekrimu’d-dayf</i> ¹⁴⁷⁸ Eger hıdmetde taķşir idevüz hayf	Peygamber: <i>Misafirimize ikram edin.</i> buyurmuştur. Eğer hizmette kusur gösterirsek yazık ederiz.
	5292	Müsāfir-hānemüzdür ni‘met-ābād ¹⁴⁷⁹ K’onun devletle oluñ rahat ü şād	Misafirhanemiz nimet yeridir. Mutlulukla kalıp, rahat ve memnun olun.
V	5293	İdüp şeh dāhı yüz ‘arz-ı beşāret ¹⁴⁸⁰ Göneldi ol yaña k’oldı işāret	Şah da yüzlerce müjde arz etti. İşaret edilince o tarafa yöneldi.
164a	5294	Selīm olan bilür halkı selāmet Ġarīm olan tutar rāh-ı Ġarāmet	Esen olan, halkı da esen bilir. Düşman olan düşmanlık yolunu tutar.
	5295	Düşüp tekrīm ile şāhuñ öñine Kevākib nitekim māhuñ öñine	Cömertlikle ayın yıldızların önüne düşmesi gibi şahın önüne düşüp...
	5296	Getürdiler bir ulu hanķāha Ki ferşi çarhı şayar hāk-i rāha	döşemesi göğü yol tozu sayacak büyük bir tekkeye getirdiler.
	5297	Didiler iy şeh-i ferhunde dīdār Bu mihmān-hānedür firdevs-i envār	Dediler: “Ey kutlu yüzlü şah! Bu misafirhane nurlarla dolu bir cennettir.
	5298	Zemīn ka‘rına geçmişdür esāsı Felek gibi kādīmidür bināsı ¹⁴⁸¹	Temeli yerin altına geçmiştir. Binası felek gibi eskidir.
	5299	Harīm-i kudsveşdür ma‘bed-i pāk Sücüd eyler buña mihrāb-ı eflāk	Kutsal yer gibi temiz bir mabet. Göklerin mihrabı buraya secde eder.
	5300	Olur her yirde gerçi kim münācat ¹⁴⁸² Hākīkī ‘ışka birdür Ka‘be vü Lāt	Her ne kadar her yerde yakarış olsa da Kabe ve Lat hakkı aşta birdir.
	5301	Maķām-ı evliyādur lık bu dār Olur bu yirde bī-hadd keşf-i esrār	Fakat bu yer evliya makamıdır. Bu yerde sayısız sırlar açığa çıkar.
	5302	Gelür şöhet kıılır bir pīrümüz var ¹⁴⁸³ Müsāfirlerle hoş tedbīrümüz var	Gelip sohbet eden bir şeyhimiz, misafirlere karşı güzel çarelerimiz var.
	5303	Hākīkāt kuṭb-ı devrāndur o sultān Döner üstine anuñ çarh-ı gerdān	O şeyh, gerçekte devrin kutbu, ulusudur. Döner gökler gerçekte onun çevesinde döner.

¹⁴⁷⁶ hīle keşf-i: keşf-i hīle L K

¹⁴⁷⁷ bizden zīnnet: zīnnet bizden S

¹⁴⁷⁸ اکرمو الطيف

¹⁴⁷⁹ hānemüzdür: hānemüzde L K

¹⁴⁸⁰ yüz ‘arz-ı beşāret: bu yüzden ‘arz-ı beşāret İ

¹⁴⁸¹ gibi: āsā B

¹⁴⁸² kim münācat: ‘arz-ı hācāt B’de her iki sözcük de yazılı

¹⁴⁸³ gelür: gelüp B

- S
163b
- 5304 Ruḥı zerdür saçı mānend-i kāfur¹⁴⁸⁴
Yanar bir şem^c-i kāfūr^d ol nūr
- 5305 Cemālın seyr idüp mesrūr olursız
Sözün gūş eyleyüp pūr-nūr olursız
- 5306 Gerekdür siz de idüp ḥürmetini
Alasız hoş du^a vü ḥimmetini
- 5307 Didi şeh şoḥbet-i pīrān şerefdür¹⁴⁸⁵
Kılur ser pīç ol kim nā-ḥalefdür
- 5308 Şerefler bulavuz dīdārı ile
Münevver olavuz envārı ile
- 5309 Zihī ḳadr ü sa^cadet ol cüvāne
Ki ḥizmet ide pīrān-ı cihāne¹⁴⁸⁶
- V
164b
- 5310 Pes atından inüp şāh-ı cüvān-baḥt
Çözüldi her ne kim var bār eger raḥt
- 5311 Bu ḥālūñ bilmeyüp keyfiyyetini
Kılup üç gün iḳāmet niyyetini
- 5312 Bisāt-ı emn şaldı ḥanḳāha
Zamān gösterdi ya^cnī renc rāha¹⁴⁸⁷
- 5313 Ne bilsün ḥile-bāz-ı çarḥ-ı gerdān
İder dāneyle her dem dām-ı merdān
- 5314 Ḳadeh şun ^caqlumı dām eyle sākī
Dilüm bir cür^cadan rām eyle sākī
- 5315 Gel iy muḥrib derūndan eyle feryād
Giriftārem ṭapuñdan isterem dād

GİRİFTĀRĪ-İ ŞĀH RĀMĪN DER- DEST-İ ĀN ḲAVM-İ ŞEYĀTĪN*

- 5316 Güneş çün kıldı taḥte^l-arza seyrī¹⁴⁸⁸
Didi gerdūna gündüz şeb beḥeyrī
- 5317 Ḳamer gösterdi yüz kāşānesinden
Çıḳup seyr itdi ḥalvet-ḥānesinden¹⁴⁸⁹
- 5318 Sipihrūñ hanḳāhın kıldı pūr-nūr¹⁴⁹⁰
Cemālinden dil-i şeb oldu mesrūr
- 5319 Mürīdān gibi cem^c olup kevākib
Devāyir bağladı ḳat ḳat cevānib
- 5320 İrüp pīr-i ṭarīḳat dāḥi ol dem
Gelüp Rāmīne didi ḥayra maḳdem
- S164a 5321 İdüp Rāmīn daḥi ta^czīm ü tekrīm

Saçı kafur gibi siyah, yüzü sarıdır. O nur, yanan bir kafuri mumdur.

Yüzünün güzelliğini seyredip neşelenirsiniz. Sözüünü dinleyip nurlanırsınız.

Siz de saygı gösterip, hayır duasını ve himmetini almalısınız.

Ramin dedi: Şeyhlere hizmet etmek şereftir. (Hizmetten) yüz çeviren hayırsız evlattır.

Yüzünden şeref buluruz. Nuruyla aydınlarız.

Cihan şeyhlerine hizmet eden o gence ne mutlu, ne şeref.!

Talihli şah atından indikten sonra ne kadar yükü ve yol erzağı varsa hepsi çözüldü.

Bu durumun ne olduğunu bilmeyip, üç gün kalmaya niyetlendi.

Tekkeye güvenlik yatağı serdi. Yani sıkıntı yoluna ara verdi.

Dönek feleğin hilesini ne bilsin. Her an taneyle insanları tuzağa düşürür.

(Ey) saki! Kadeh sun aklıma tuzak kur. Gönlümü bir tortuya esir et.

Ey çalgıcı! Gel de yürekten seslen. Tutukluyum, makamından insaf beklerim.

Ramin'in O Şeytan Kavmin Elinde Esir Olması.

Güneş yeryüzünün arkasına gitti. Gündüz, feleğe: "Hayırlı akşamlar!", dedi.

Ay, köşküden yüzünü gösterdi. Yalnızlık evinden çıkıp dolaştı.

Göklerin tekkesini nurlandırdı. Gecenin gönlü (ayın) yüzüyle neşelendi.

Yıldızlar müritler gibi bir araya gelip, her taraf kat kat halkalar bağladı.

O anda tarikatin piri de gelip Ramin'e *hayırla geldiniz* dedi.

Ramin de ululayıp, saygı gösterdi (ve) şeyhi

¹⁴⁸⁴ ruḥı zerdür: ruḥındandur K

¹⁴⁸⁵ ḥidmet : şoḥbet S

¹⁴⁸⁶ cihāne: zamāne B

¹⁴⁸⁷ zaman: aman L K

* -B G / S163b İ155a L188b K178b V164b

¹⁴⁸⁸ beyit: -B

¹⁴⁸⁹ ḥalvet: ^cuzlet B'de her iki sözcük de yazılı

¹⁴⁹⁰ Bu ve sonraki beyit: -B

	Ser-ā-ser eylediler pīri taq̄dīm	tanıttılar.
5322	Göricek cümle pīrūñ şūretini Muvāfīk añladılar sīretini	Hepsi şeyhin yüzünü görünce (o görünüşe) uygun karakterini anladılar.
5323	Görüp rīş-i sefīdin şubḥ-mānend Derūnın şandılar mihr-i şerefmend ¹⁴⁹¹	Sabah gibi ak sakalını görünce, içini de şerefli güneş sandılar. .
5324	Ne bilsünler ki ol pīr-i füsūnger Olupdur leşker-i şeytāna rehber	O büyücü şeyhin şeytan ordusunun öncüsü olduğunu nerden bilsinler?
5325	Gönülde yanmadın şem ^c -i hidāyet Görünmez sīret-i ehl-i ğavāyet	Hidayet mumu gönülde yanmadan sapkınlık ehlinin iç yüzü görünmez.
V 165a	5326 Anuñ kim çeşm-i cāmī pūr ziyādur ¹⁴⁹² Dili āyīne-i ‘ālem-nümādur	Onun can gözü ışık doludur. Gönlü alemi gösteren aynadır.
	5327 Münevver olsa dīden nūr-ı haq̄dan Alursın yüz sebaq̄ her bir varaq̄dan	Gözün Hakk’ın nuruyla aydınlansa her sayfadan yüz ders alırsın.
	5328 ‘İnāyet birle bir ‘ayn olsa meftūḥ Aña olur dü-kevnüñ sırrı meşrūḥ	Bir göz (birinin) yardımıyla açılrsa, iki alemin sırrı ona açık olur.
	5329 Olur her yirde nūr-ı Haq̄la nāzır ¹⁴⁹³ Güneş gibi ‘ayān olur q̄amu sır	Her yerde Hakk’ın nuruyla görür. Bütün sırlar güneş gibi açığa çıkar.
	5330 Bilür mekrini şūret ehlinüñ ol Buṭün erbābına zahir dūrür yol	O, görünüş ehlinin hilesini bilir. Yol İç alem ehline görünür olur.

**Mezemet-i dervīşān-ı şūfi-i duşān ki
giriftārān-ı şūret-i düzdān-kisvet***

**Hırsız kılıklı İkiyüzlü sufi dervīşlerinin
yerilmesi**

	5331 Nedür tācında şekl-i şūret-i dāl Oqur egriligin başdan olup dāl	Tacındaki dal görünüşlü şekil nedir? Baştan dal harfi gibi olup eğriliği okur.
	5332 Yüzünüñ q̄arasın başına şarmış Ḥayālātını sevdāyile q̄armış	Yüzünün karasını başına sarmış. Hayatını sevdayla yoğurmuş.
	5333 Ḥaṭ-ı tersā gibi aḥvālī ma ^c kūs Ṭolu koymı şalib ü başı menkūs	Durumu Hıristiyan yazısı gibi ters. Koynu haç dolu ve başı tersine dönmüş.
	5334 Kelāgiken geçinür ḥalka ‘anqa Olur mı zāg ṭāvūs-ı semāvā	Kargayken halka anka diye geçinir. Hiç karga göklerin tavusu olur mu?
	5335 Esīr-i şehvet ü zerq̄ u riyādur Velī zu ^c mınca şāh-ı kibriyādur	İki yüzlülük, hile ve şehvet esiridir. Ama zannınca büyükler şahıdır.
	5336 Ḥüdānuñ düşmeni dīnūñ ‘adūsı Libāsı Engerūsı rīşi Rūsī	Allah’ın ve dinin düşmanı; elbisesi Macar ve sakalı Rus sakalı.
	5337 Serinde tācı vardur q̄ubbe deñlü ¹⁴⁹⁴ Dilinde ma ^c rifet yok ḥabbe deñlü	Başında kubbe kadar taç var, gönlünde damla kadar marifet yok.
S 164b	5338 Yemez içmez geçer güyā melekdür Özi şeytan dili <i>lā-ḥavleden</i> pūr	Melekmiş gibi yemez içmez geçinir. Kendisi şeytan, gönlü sabırsızlıkla dolu.
	5339 Mey-i murdārveş q̄abında q̄aynar Ḥaḳīqāt kendü çalar kendü oynar	Murdar olmuş şarap gibi kabında kaynar. Gerçekte kendi çalar kendi oynar.

¹⁴⁹¹ derūnın: derūndan İ V

¹⁴⁹² çeşm-i cāmī pūr ziyādur : cāmī pūr-nūr-ı Ḥüdādūr B (B’de her ikisi de yazılı)

¹⁴⁹³ ḥaqla: ḥalka L K

* Başlık L’de üç beyit aşağıda./ şūret-i: şūret ü V // kisvet: kisvetend V

*-İ B K G / S164a L189a V165a

¹⁴⁹⁴ serinde: başında B

	5340	‘Uyūnı beste ḥ̣ābına inanur Yolın görmez ‘aşāsına ṭayanur	Gözleri kapalı uyuduğuna inanır. Yolunu görmez esasına dayanır.
	5341	İdüp yüz pāre başında ‘aşāsın Ridāsiyla boğazından aşāsın	Asasını başında yüz parça edip, örtüsüyle boğazından aşāsın.
	5342	Ḍalalet nisbetin idüp zamāne Bulurlar dehre biñ dürlü bahāne	Zamana sapkınlık ilgisi kurup feleğe bin türlü bahane bulurlar.
V 165b	5343	Cihān ḥalkını dūnyādan yığarlar Alup hoş kendüler ṭurmaz yığarlar	Cihan halkını dünya (malın) dan men ederler. Kendileri de güzelce alıp durmadan biriktirirler.
	5344	Dirīgā ‘ālem içre ehl-i şūret Virüpdür i‘tikād u dīne fetret	Ne yazık ki görünüş ehli bu dünyada dine ve inanca güçsüzlük verir.
	5345	Alurlar ḥīle idüp māl-ı ḥalkı Severler cānla ikbāl-i ḥalkı	Halkın malını hileyle alırlar. Halkın (tekkeye) gelişini candan severler.
	5346	Ḥavātinden iderler perdeyi dūr Olur dirler erenlerden nazār nūr	Kadınlardan perdeyi uzak eder, erenlerin bakışı nur olur derler.
	5347	Dem idüp zenleri da‘vet kıılurlar Ḥicāb ehli diyüp ḥalvet kıılurlar	Kadınları davet edip sohbet ederler. Utanıyorlar diye kadınlarla yalnız kalırlar.
	5348	Dem-i şöḥbetlerinüñ şevḳi emred Ḳabül ehlinde dirler yoḳdurur red	Sohbet anında tüysüz delikanlıları arzu edip, kabul makamında olanlarda red yoktur derler.
	5349	Nedür diñ şer‘-i Ahmedle taḥaḳḳuk Daḥi ḥulḳ-ı ilāhiyle taḥalluk	Din nedir? Hz. Muhammet’in şeriatıyla ve İlahi ahlakla ahlaklanmaktadır.
	5350	Bu iki nükte dīnün cāmi‘idir Güneşdür ḥaḳ bu nūr-ı lāmi‘ dür ¹⁴⁹⁵	Bu iki husus dinin toplamıdır. Hak güneş, bu da ışığın nurudur.
	5351	Ne hācet bundan artuḳ keşf-i esrār Bu lem‘ān saña besdür Lāmi‘ vār	Bundan başka sırları açmaya gerek yoktur. Bu parıltılar Lami’i gibi senin için de yeterlidir.
	5352	Girtü efsāneden efsūna sāz it Mezemmet sözlerinden iḥtirāz it	Tekrar hikayeden büyüye geç. Kınayıcı sözlerden vazgeç.
	5353	Eyit şeyh-i mūrāyī šāha nitdi Gelüp ol ebr-i muzlim māha nitdi	İki yüzlü şeyh şaha ne yaptı, söyle. O kara bulut gelip aya ne yaptı?
	5354	Şalāyı ‘ām kııldı kende düpdüz İrüp pāyma şeyḥün sürdiler yüz	Bütün kente haber verdi. (hepsi) gelip şeyhin ayağına yüz sürdü.
	5355	İdüp yanına da‘vet şehriyārı Firāvān itdi luṭf ü i‘tibārı	Ramin’i de yanına davet edip, lutfunu ve saygınlığını artırdı.
	5356	Didi ḳandan gelürsüz kārūñuz ne Ne mülke ‘azm idersiz bārūñuz ne	Şeyh dedi: “Nereden gelirsiniz, işiniz nedir? Hangi ülkeye gidersiniz, yükünüz nedir?”
	5357	Didi Rāmīn ki iy şeyḥ-i velāyet Olup bir ḳavme hoş rehber hidāyet ¹⁴⁹⁶	Ramin dedi: “Ey velilik şeyhi! Bir kavim için hidayet iyi rehber olup,
	5358	Ṭavāf-ı ḳudse cāndan bağlayup dil Ḥiṭādan Şāma ṭutduḳ bār ü maḥmil ¹⁴⁹⁷	kutsal tavafa içtenlikle gönül bağlayıp, Hıta ülkesinden Şam’a kadar yük tutup gittik.
	5359	Bugün iy şeyh-i devrān eyle himmet Müyesser ola tā kim bu ‘azīmet	Ey zamanın şeyhi! Bugün himmet et ki bu yolculuk kolaylaşsın.”
V 166a	5360	Eyitdi ḥayradur çün niyyet-i cān Müyesser ide faḫlı birle Subḥān	Söyledi: “Canın niyeti hayır üzere olunca Allah yardımıyla kolaylaştırsın.”
	5361	Pes andan şeyḥ aşḥābına baḳdı	Ondan sonra şeyh sohbetindekilere baktı.

¹⁴⁹⁵ nūr-ı ḥaḳ bu: ḥaḳ bu nūr-ı B

¹⁴⁹⁶ olup: ola İ

¹⁴⁹⁷ maḥmil: maḥfil B

Hemîn h'ân ü ni'âm şu gibi ağıdı

Sofralar ve nimetler hemen su gibi aktı.

Takrîr-i semâ' u rakş u şüfiyân-ı mübtedi' ü taşvîr-i vecd ü halât-ı müdde'iyân-ı muhteri'

İftiracı iddiacıların durumu ve coşkunluğa başlayan dervişlerin tasviri, raks ve sema'nın anlatımı

	5362	Yunup eller çekildi nüzl ü ni'met ¹⁴⁹⁸ Yinildi lût u put u dürlü ni'met	Eller yıkayıp nimetler ve yemekler getirildi. Leziz yemekler, ciğerler ve türlü nimetler yenildi.
	5363	Zebânın depretüp pîr-i tarîkât Kılup güftâr-ı esrâr-ı haqîkât	Tarikat şeyhi dilini oynatıp, hakikat sırlarından söz açıp...
	5364	Kulüb-ı hâzırâmı şaldı vecde ¹⁴⁹⁹ Hezârân âferin ol şeyh-i necde	hazırdakilerin kalplerini coşturdu. O yücelik şeyhine binlerce aferin.
	5365	Bu hâletlerle hatm idüp ta'amı Ayağ üstine geldi hâs u 'âmı	Bu şekilde yemeği tamamlayıp, seçkinler ve halk ayağa kalktı.
	5366	Olup dilberlerle dest-bâ-dest Kılındı zîkr için bir halka peyvest	Güzellerle el ele tutuşup, bir zikir halkası oluşturuldu.
	5367	Olup birkaçı nevvâh-ı meşâyib İdüp bir niçesi âheng-i râtib	Birkaçı günahların çığırtkanı olup bir kısmı da görevini yaparak...
	5368	Dem-i uşşâk için olup nevâ-sâz 'İrâk u İsfehândan itdi âvâz	âşıkların zikri için ses verip Irak ve İsfahan makamlarından okudu.
	5369	Kılup cândan şüru'-ı nakş u taşnîf Olundı şevk u zevk ahlvâli ta'rîf	Candan bölüm bölüm nakışa başlayıp zevk ve coşkunluk durumları tarif edildi.
	5370	Felekler künbedin tıtdı 'alâlâ Hemân içinde yokdur nâ-telâlâ	Göklerin kubbesini gürültü tuttu. İçinde neredeyse "tralallasız" melodu yoktur.
S	5371	Ter ü rengîn kılındı darbet-i kef ¹⁵⁰⁰ Aña nisbet kuru efsânedür def	El darbeleri (çırpışları) taze ve renkli kılındı. Def ona oranla kuru bir efsanedir.
165b	5372	Çeküp çâk itdiler ceyb u girîbân Düşüp destârlar oldı perîşân	Cepleri ve yakaları çekip parçaladılar. Sarıkları düşüp dağıldı.
	5373	Dönüp pâ küb ü dest-efşân şafâdan Uruldı hoş mu'allâklar hevâdan	Zevkten ayak vuruşları ve el çırpışları havada asılı durur gibi döndü.
	5374	Tutup hoş dest ü pâyile uşûli Tolandılar felekveş sağ u şolı	El ve ayak usulünü tutup, felek gibi sağı solu dolandılar.
	5375	Ser-â-ser ehl-i şöhbet çarha girdi Zemînden şür u gavga çarha irdi	Bütün sohbet ehli halkaya girdi. Gürültü yerden göğe ulaştı.
V	5376	Cigerden mest-diller na're kıldı ¹⁵⁰¹ Ol onda düşdi bu bunda yıkıldı	Gönlü sarhoşlar yürekten nara attı. Biri bir yere düştü diğeri başka yere yıkıldı.
166b	5377	Bu demler birle bir şür oldı peydâ Turanlar oturanlar kıldı şeydâ ¹⁵⁰²	Bu zikirlerle bir gürültü ortaya çıktı ki ayaktakiler ve oturanlar çılgınlaştı.
	5378	Didi Râmîn zihî te'sîr-i şöhbet Ba'îd olmaya bundan haqka kurbet	Ramin dedi ki: "Ne etkili sohbet! hakka yakınlık bundan daha uzak olmasın."
	5379	Ne bilsün merd-i şâfi dil bu hâli	Saf adam ne bilsin bu hâli. Çünkü düşüncesi

* -S L K G V / İ156b B28b

¹⁴⁹⁸ nüzl-i: nüzl ü L K V

¹⁴⁹⁹ hâzırâmı: hazırlarını K; hâzırâmı V

¹⁵⁰⁰ kılındı: -L iderler K / aña: k'aña B

¹⁵⁰¹ cigerden: derûndan B'de her iki sözcük de yazılı / kıldı: urdı S

¹⁵⁰² turanlar: duranlar K

- Ki devrāndan mükedderdür hayālî
 5380 Yaqîn bil şūr-ı nefsanîdür ol hāl
 Ser-â-ser mekr-i şeytânîdür ol hāl
 5381 Hîlâfîdur tarîk-i enbiyānuñ
 Şerî'âtdur sülûkî evliyānuñ
 5382 Çü bu şūr u şafâ pâyâne irdi
 Ne tenhâ ten dimâg u câne irdi¹⁵⁰³
 5383 Kığırdup şeyh-i devrân her ferîki¹⁵⁰⁴
 Bilürsüz didi kânûn-ı tarîki
 5384 GİRÜ āyîniñüz olup ri'āyet¹⁵⁰⁵
 Müsâfirler kamu olsun himāyet
 5385 İdüp ser-cümle ehl-i kende taqşîm
 Olunsun hürmet ü ta'zîm ü tekrîm
 5386 Bizümdür kârbân-sâlar her dem
 Görür hüdâm anuñ kaydını muhkem¹⁵⁰⁶
 S166a 5387 Sürüp yüzler didiler cümle ber-ser¹⁵⁰⁷
 Qalup şeyhile Râmîn gitdi anlar
 5388 Pes iltüp her birin bir beyt-i hâsa
 Mübâşir oldılar kâr-ı hâlâsa
 5389 Olup her sūfi bir mevt-i mefāca
 Tıtuup bend itdi zayfın bî-muḥābā¹⁵⁰⁸
 5390 Şoyup her birinüñ fâhir libâsın
 Geyürdiler ğam u miḥnet pelâsın
 5391 Qamusın bend ü zincîr eylediler
 Ğidâ emrini tedbîr eylediler
 V 5392 Didiler siz bizüm qurbānumuzsuz
 167a Ğidâ-yı cism ü küt-ı cānumuzsuz
 5393 Hüdâdan bize devlet nāgeh irdi¹⁵⁰⁹
 Bu dem qurbānumuzsuz şāh virdi
 5394 Sizi ni'etle ma'mūr idertüz biz
 Ğidâ idüp sizi nūr idertüz biz
 5395 Küyer bu yirde her cān nevbetine¹⁵¹⁰
 Varup ni'et olup şeyhüñ qatına
 5396 Ziyāfet-hānemüzde aşumuzsuz
 Sa'ādetlü 'acāyib başumuzsuz
 5397 Ne deñlü kıldılar feryād u zārı¹⁵¹¹
 Teraḥḥum gelmedi bir câne bāri
 5398 Şafîr-i murĝı gūş itdükçe şayyād
- felekten ötürü bulanmıştır.
 İy bil ki bu hal nefse göre bir gürültü ve tamamen şeytanca bir hiledir.
 Peygamberler yolunun tersidir. Evliyaların yolu şeriattır.
 Bu gürültü ve zevk sona erince sadece beden değil akıl da cana erdi.
 Zamanın şeyhi her önde gelen adamını çağırıp dedi: "Tarikatın kanununu biliyorsunuz.
 Yine ayininize uygun olarak, misafirlerin hepsi saklansın / ağırlansın.
 Hepsini kent halkına bölüştürüp, saygı ve ululama gösterilip ikramda bulunulsun.
 Kervanın başı her zaman bizimdir. Hizmetçiler onu sıkı sıkı bağlar."
 Hepsiz yüzler sürerek baş üstüne dediler. Şeyhle Ramin kaldı, diğerleri gitti.
 Sonra her birini bir özel eve götürüp kurtuluş işinin müjdecisi oldular.
 Her sufi ani bir kalp durgunluğuna girip konuğunu korkusuzca tutup bağladı.
 Her birinin övünç elbisesini çıkartıp, gam ve sıkıntı çulunu giydirdiler.
 Hepsini zincire bağladılar. Gıda işinin tedbirini aldılar.
 Dediler: "Siz bizim kurbanımızsınız. Bedenimizin gıdası ve canımızın azığısınız.
 Bize Allah'tan ansızın mutluluk erdi. Şimdi kurbanımızsınız. Şah (sizi bize) verdi.
 Biz sizi nimetle bayındır, gıda edininip nur ederiz.
 Bu yerde herkes can nöbetini bekler. Nimet olup şeyhin huzuruna varır.
 Ziyafethanemizde aşımızsınız. Mutlu acayip başımızsınız."
 Ne kadar inleyip bağırdıysalar da bir kişi bile merhamete gelmedi.
 Avcı kuşun ötüşünü duydukça gönülden

¹⁵⁰³ dimâg u câne: dimâg câne S İ L K V

¹⁵⁰⁴ kığırdup: kığırdı L K / bilürsüz: bilürsün S

¹⁵⁰⁵ bu ve sonraki beyit -B

¹⁵⁰⁶ görür hüdâm anuñ: biz anuñ görürüz B

¹⁵⁰⁷ sürüp yüzler didiler: didi yüzler sürüyüp B

¹⁵⁰⁸ B konuğın bende çekdi bî-muḥābā

¹⁵⁰⁹ bize: -B L K V / bu dem: bugün B

¹⁵¹⁰ bu yirde her cān: her kimse bunda B

¹⁵¹¹ kıldılar feryād u zārı: eylediler āh u zārı B

		Sürer dilden şafâ cāndan olur şād ¹⁵¹²	zevk sürüp candan mutlu olur.
	5399	Çekerken vaqt-i bismil cān ‘azābın Şayarlar rakşa anuñ iztırābın	Boğazlanmış hayvan can azabı çektiği zaman onun ızdırabını raks sayarlar.
	5400	Ne añlar zīr-i pā hālın zeber-dest Olur kıan içmeden cellādlar mest	Eli üstün olanlar ayak altında kalanın hālinden ne anlar? Cellatlar kan içmekle sarhoş olurlar.
	5401	Temāşā eyle nefsi-i hırsmendi İder mi fikr derd-i gūsfendi	Hırslı nefsi / kişiyi seyret ki koyunun derdini düşünür mü?
	5402	Kılursın zevk idüp biñ murğı büryān Degülsin bir nefes hāline giryān	Bin kuşu zevkinden büryan edersin de bir an bile hāline acımazsın.
	5403	Dimezsın cānı vardur mār u mūrūñ Görürsın dembedem kendü hūzūruñ	Yılanın ve karıncanın canı var demezsin (de) her zaman kendini düşünürsün.
S	5404	İdüp el-kışşa çoğ efsūs u hānde Çeküp Rāmīni daħi kayd u bende	Sözün kısası çok büyü edip gülererek Ramin’i de zincire bağladılar.
166b	5405	Hezār oldı bir iken āh u zāri Ebed kesdi ümīd-i vaşl-ı yāri	Ah çekip inlemleri birken bin oldu. Yare kavuşma ümidini ebediyen kesti.
	5406	Gel iy sākī meded kıl cām-ı Cemden Hālāş it cānumı derd ü elemden ¹⁵¹³	Ey saki! Gel de Cem’in kadehiyle yardım et. Canımı dert ve elemden kurtar.
	5407	Kıl iy mutrib girü bir tāze ver-dāşt Nedür her gün dem-i şām u ğam-ı çāşt	Ey çalgıcı! Bizi yeniden gözet. Her gün (bu) akşam vakti ve kuşluk yemeği gamı nedir?
		Zār-i Rāmīn-i müstemend ez-giriftārī-i kayd u bend*	Tutsak edilip zincirlenmiş olmaktan (dolayı) talihsiz Ramin’in inlemesi
V	5408	Yiter zārılığ itdüñ iy dil-i rīş Cihān içinde ancağ bu degül iş	Ey yaralı gönül! Yeterince inledin. Dünyada tek iş bu değil.
167b	5409	Şeb-i firkat degüldür böyle cāvid Demidür kim dem ura şubh-ı ümmīd	Ayrılık gecesi böyle sonsuz değildir. Ümit sabahından bahsetmenin zamanıdır.
	5410	Revācı peyreviğür her kesāduñ Murādın hağ virür her nā-murāduñ	Her alışveriş durgunluğunun ardından sürüm gelir. İsteğine kavuşamayanın isteğini Allah verir.
	5411	Ümīdüñ kesme kār oldıysa pür-pīç Olur vaqt-i küşād ol hiçden hiç	İş çok karmâşık da olsa ümidini kesme. Hiç olmayacak zamanda o iş açılır.
	5412	Dilerseñ ola āsān emr-i düşvār Yürü cāndan niyāz-ı hağğa düş vār	Güç işlerin kolaylaşmasını istersen, Allah’a yürekten yakar.
	5413	Yürü üstür-dil olma şīrvār ol ¹⁵¹⁴ Bülend it himmetüñ ‘anğa şikār ol	Yürü katır gönüllü değil, aslan gönüllü ol. Gayretini artır, anka avcısı ol.
	5414	Du‘ādur kufıl-ı bāb-ı luţfa miftāh Açılır beste-diller dinse fettāh ¹⁵¹⁵	Lutuf kapısının kilidinin anahtarı duadır. Gönlü bağlı olanlar Fettah (Ey açan) deseler gönülleri açılır.
	5415	Semend-i ‘azme meydān göster iy cān Bugün el-hağ senüñdür güy u çevgān	Ey canım! Yürüyen ata meydanı göster. Bugün guy (top) ve çevgan (değnek) senindir.
	5416	Meh-i nevdür bugün na‘l-i semendüñ	Bugün atının nalı yeni aydır. Ayağının

¹⁵¹² dilden şafâ cāndan: cāndan şafâ dilden B

¹⁵¹³ B: hālāş itgil bizi bizi bu derd u ğamdan

* -G / S166b İ158a B29b L191b K181b V167a

¹⁵¹⁴ Bu ve sonraki beyit beyit TT B L K

¹⁵¹⁵ diller: derler V

		Semā pervāzın it kır pāy-bendün ¹⁵¹⁶	zincirini kırıp gökte uç.
	5417	Gerek menzil-be menzil cān iline	Ay gibi menzilden menzile uçarak
		Uçasın meh gibi cānān iline	sevgilinin diyarına gitmelisin.
	5418	Revān ol ābveş iy cān-ı pür-gerd ¹⁵¹⁷	Ey çok kederli can! Su gibi ak. Dünyayı
		Ġubāruñ görmesün çarḥ-ı cihān-gerd	dolaşan felek, tozunu görmesin.
	5419	Ḳo bülbül gibi efgānı ḥamūş ol	Bülbül gibi figan etmeyi bırak da sessiz ol.
		Bu rengīn nazma gel gül gibi gūş ol	Bu renkli şiiere gel, gül gibi kulak ver.
S167a	5420	Çü şāh u leşker oldı cümle maḥbūs ¹⁵¹⁸	Şah ve askerlerinin tamamı hapsolunca
		Ümidin kesdi her cān ḳaldı me‘yūs	herkes ümidini kesip karamsar oldu.
	5421	Ḳılurlardı şeb ü rüz āh u zārı	Gece gündüz ah edip inlerlerdi. Allah’tan
		Dilerlerdi Ḥudādan faẓl u yārı	yardım ve fazilet dilerlerdi.
	5422	Yanarlardı bu miḥnet āteşinden	Bu eziyet ateşinden yanarlardı.
		Meded isterler idi göz yaşından ¹⁵¹⁹	Gözyaşından yardım isterlerdi.
	5423	Firāk-ı şāhı ḥod ḥiç itmegil yād	Şahın ayrılığını hiç anma. Her zaman ah
		Demādem eyler idi āh u feryād	çekip bağırırdı.
V	5424	Ḳaçan kim nār-ı dilden āh iderdi	Ne zaman gönül ateşinden ah çekse ahının
168a		Zeminden çarḥa düdı rāh iderdi	dumanı yerden göğe kadar ulaşırdı.
	5425	Ne mülk ü māl u tāt ü taht u devlet	Ne mal mülk, ne taç, taht, ne devlet ne de
		Ne ḥod dildāre var ümmīd-i vuşlat	yarin kendisine kavuşma ümidi var.
	5426	Esīr-i ḳayd u bend-i miḥnet ü ḡam	Gam ve sıkıntıya, esirlik zincirine bağlı.
		Ciger büryān ü çeşm ü sīne pür dem	Ciğer yanmakta, gözü ve göğsü kan dolu.
	5427	Gelürken gül tenine ḥār ḥāra	Gül bedenine yürek sıkıntısı gelirken, yatağı
		Kil oldı pisteri bālīni ḥāra	kil ve yastığı da taş olur.
	5428	Yimezken loḳma-ı pür-‘ūd u müşki	Misk ve udla dolu lokma yemezken kuru
		Şekerden hoş görürdi nān-ı ḥuşki ¹⁵²⁰	ekmek şekerden hoş görünürdü.
	5429	Cihānuñ şāhı iken bende oldı	Cihan sultanıyken köle, kıymeti yüceyken
		Refī‘ü’l-ḳadr iken efgende oldı	düşmüşlerden oldu.
	5430	Zebūn iken elinde ejder ü şīr	Ejder ve aslan elinde tutsakken, örümceğe
		Megesveş ‘ankebūta oldı naḥçīr ¹⁵²¹	sinek gibi av oldu.
	5431	Şayarken ḥāke gül gibi otağı	Gül gibi otağı toprak sayarken, ne yazık ki
		Diriḡā ḥār u ḥas oldı yatağı	yatağı çer çöp oldu.
	5432	İrişmişken dem-i cānān nüvīdi	Sevgiliyle birliktelik müjdesi gelmişken
		Derūnından kesildi cān ümīdi ¹⁵²²	içinden can ümidi kesildi.
	5433	Serāpā āteş-i sūzāne düşdi	Baştan ayağa yakıcı ateşe, devası olmayan
		Devāsuz derd-i bī-pāyāne düşdi	sonsuz bir derde düştü.
	5434	El ayak beste vü boynında zencīr	Eli ayağı bağlı ve boynunda zincir.
		Dilinde ‘uḳde-i ‘ışḳ-ı girih-gīr	Gönlünde dolaşık aşk düğümü var.
	5435	Ne derdin dimek için hem-demi var	Ne derdini söylemek için dostu var ne de
		Ne bir cānın esirger ādemi var	canını koruyacak bir insan.
S	5436	Ḳadi servin ḥilāl itdi ḡam u derd	Gam ve keder servi boyunu kürdan (gibi
167b		Rūhı māhın ḥilāl itdi ḡam u derd	ince), dolunay gibi yüzünü hilal etti.

¹⁵¹⁶ semā: felek B’de her iki sözcük de yazılı / hümā V

¹⁵¹⁷ gerd: derd B’de her iki sözcük de yazılı

¹⁵¹⁸ Çü şāh u leşker oldı: çün oldı şāh u yārān İ B; çün oldı şāh u leşker L K V

¹⁵¹⁹ isterler idi: umarlar idi B

¹⁵²⁰ görürdi: gelürdi K

¹⁵²¹ megesveş: megesvār L K

¹⁵²² derūnından: nihādından B’de her iki sözcük de yazılı

5437 Ğam u derd idi rüz u şeb ğıdāsı
Uyutmazdı cihānı āh u vāsı

Ğıdası gece gündüz gam ve kederdi. Ah vahi kimseyi uyutmazdı.

Şıfat-ı şeb-i siyeh-ṭālīc ü giriftārī-i rüy-ı metālīc*

Doğuş yerindeki yüzlerin tutulması ve kara talihli gecenin tasviri

V
168b 5438 Meger bir şeb kararışdı felekler
Deründan nāle eylerdi melekler
5439 Işımaz gülmez idi rüy-ı ʿālem¹⁵²³
Sipihri almış idi zulmet-i ğam
5440 Kevākib oda yanmışdı elemden
Boyanmışdı rüh-ı meh dūd-ı ğamdan
5441 Urulmuş keheşāndan şīre zencīr
Toğunmuş kalb-i çarḥa nāvek-i tūr¹⁵²⁴
5442 Zühāl ruhbān gibi girmiş siyāha
Boyanmış Zühre yekser dūd-ı āha
5443 Ten-i Behrāmı kan tıutup gögermiş
Zemīn ruhsār-ı mihre perde germiş
5444 Metāc-ı Müşteri düşmüş kesāde
Şalāhı ʿālemün dönmüş fesāde
5445 Ğorūs-ı şubhı boğmuş delle-i şeb
Kimün var zehresi kim diye Yā Rāb
5446 Ne temcīd-i İlāhīden eşer var
Ne kūs-ı pādīşāhīden ḥaber var

Feleklerin karardığı bir gece melekler yürekten ah ederlerdi.
Alemin yüzü ışımaz, gülmezdi. Gam karanlığı göğü kaplamıştı.
Yıldızlar elemden ateşe yanmıştı, ayın yüzü gam dumanına boyanmıştı.
Aslana samanyolundan zincir vurulmuş, okun ucu feleğin kalbine dokunmuştu.
Satürn rahipler gibi siyaha girmiş, Venüs ise baştan başa ah dumanına boyanmıştı.
Merkür'ün bedenini kan tutmuş, yeşermiş. Yer güneşin yüzüne perde germiş.
Jüpiter'in malı kıtlığa düşmüş(satılmıyor). Alemin huzuru bozgunculuğa dönmüş.
Gecenin fitnesi sabah horozunu boğmuş. Kimin Ya Rabbi, demeye cesareti var?
Ne İlahi temcidden (sala, ululama) eser var ne padişahlık davulundan haber.

Ḥıṭāb-ı Rāmīn bā şeb-i siyāh ve şikāyet-i vey ez ḥāl-i pūr-tebāh**

Ramin'in berbat hâlimden şikayet etmesi ve karanlık geceye seslenmesi

5447 Görüp bu ḥaleti Rāmīn-i pūr-süz¹⁵²⁵
Didi iy ṭālīc-i şom u siyeh rüz
5448 Nühūset gösterüp gün günden efzūn
Helākümçün okursın her dem efsūn
5449 Egerçi cürmümün yokdur şümārı
Ne kıldum ʿarza itseñ saña bārı¹⁵²⁶
5450 Dilüm tūtisini şalduñ duzāğa
Düşürdüñ cān hümāsın çeng-i zāğa
5451 Baña bu miḥnet ü ğam dek degüldür¹⁵²⁷
Siyeh bahtımsın iy şeb şek degüldür
S168a 5452 Baña bilsem nedür kīnün şeb ü rüz
Qanı bir zerre mihrün iy cihān-süz

Pek yanık Ramin bu hâli görüp dedi: "Ey kara gün ve uğursuz talih!
Her gün biraz daha uğursuzluk gösterip, helak olmam için her an büyü okursun.
Her ne kadar günahım sayılamayacak kadar çoksa da sana yük olacak ne yaptım, arz et.
Gönül papağanımı tuzağa attın. Can hümāsını karganın pençesine düşürdün.
Bu sıkıntı ve keder bana bir hile değildir. Ey gece! Şüphesiz sen kara bahtımsın.
Gece gündüz bana karşı bu kinin nedendir, bir bilsem. Ey dünyayı yakan! Hani birazcık merhametin.

* -İ G / S167b B30a L193a K182b V168a

¹⁵²³ İşimüz: kararış L K

¹⁵²⁴ toğunmuş: doğunmuş B L K

** -İ G / S167b B30a L193a K183a V168b

¹⁵²⁵ pūr-süz : dil-süz İ

¹⁵²⁶ kıldum: itdüm B; itseñ: kılsañ S,B

¹⁵²⁷ baña bu: belā vü V

- 5453 Söyündürdüñ ümîzüm şem'ini āh
Nesîmüñden kanı bûy-ı sehergāh
- 5454 Benüm çünkim helākümdür murāduñ
‘Ayāndur gün gibi fikr-i nihāduñ
- 5455 Bir elden evvel öldür iy sitem-ker
Ne hācet bunca zaḥm-ı tîğ ü ḥaṇçer
- 5456 Ḥaḳīḳat öldürürsin günde şad bār¹⁵²⁸
Yiter kılduñ hevā dārında berdār
- V 5457 Bu zecr ü miḥnetüñ pāyānı yoḳ mı
169a Bu ḳahr u kürbetüñ oranı yoḳ mı

Ḥiṭāb-ı dīger bā-asmān-ı sitemger *

- 5458 Baña çün kılmaduñ tağ üstini bāğ
Yeter ur iy felek dāğ üstine dāğ
- 5459 Geh alup ‘aḳlumı dīvāne kılduñ
Hezārān derd ü miḥnet cāna kılduñ
- 5460 Gehi virdüñ ḥıreddeden behre-i nūş¹⁵²⁹
Geh geldi cūşa dilden cān-ı medhūş
- 5461 Dönüp şunmaḳ ne idi zehr-i ḳātil
Saña bilsem nedür bu işden ḥāşıl
- 5462 Yeterdi baña dāğ-ı bī-naşībi
Belā-yı ḥaşret ü derd-i ‘aztbi¹⁵³⁰

Şikāyet-i Ramīn be-cāh-ı dāğ-dār-ı dil- figār **

- 5463 Neden şalduñ bu girdāb-ı belāya
Düşürdüñ cānı kām-ı ejdehāya
- 5464 Muḥīṭ-āyīn ḳararup yüz çevürdüñ
Götürdüñ fülk-i cānı taşa urduñ
- 5465 Meded itmez süñ iy Ḥızır-ı ḥüceste
Bu girdāb içre ḳaldum dil- şikeste¹⁵³¹

Diger-ḥiṭāb be-māh-ı pür-tāb ***

- 5466 Dönüp andan ḥiṭābın itdi māha¹⁵³²
Nazar ḳıl diyu bu baḥt-ı siyāha
- 5467 Didi kim iy çerāğ-ı rüşenāyı

Ümidimin mumunu söndürdün. Hani rüzgarından seher vakti gelen koku.

Çünkü isteğin benim yok olmamdır. Huyunun fikri güneş gibi ortadadır.

Ey eziyet eden! Bunca hançer ve kılıç yarasına ne gerek var. Bin an önce öldür.

Günde yüz kez öldürürsün. Bela evinde astığın yeter.

Bu eziyetin ve sıkıntının sonu yok mu? Bu kahrın ve tasanın sınırı yok mu?

Zalim göklere başka bir sesleniş

Ey felek bana dağ üstünü bağ etmedin madem, yeterince yara üstüne yara vur.

Bazen aklımı alıp deli ettin. Canıma binlerce dert ve eziyet ettin.

Bazen akıldan içki payı verdin. Bazen de korkuya kapılmış can, gönülden çoştı.

Öldürücü zehri sunmak nedendi? Bilsem ki senin bu işten kazancın nedir?

Nasipsizlik yarası olarak hasret belası ve gurbet derdi bana yeterdi.

Gönül yaralıyıcı ve acılı makama Ramin'in şikayeti

Neden (beni) bu bela girdabına attın. Canımı ejderhanın arzusuna düşürdün.

Denizler gibi kararıp yüz çevirdin. Can gemisini götürüp taşa vurdun.

Ey kutlu Hızır! Yardım etmezsin. Bu girdapta gönlü kırık kaldım.

Çok parlak aya bir başka hitap

Sonra dönüp aya “ bu bahtı karaya nazar et., diye seslendi.

Dedi ki: “Ey aydınlık kandil! Kerem edip,

¹⁵²⁸ şad: her S / belā: hevā S L K V

* B: ḥiṭāb-ı Rāmīn sipihr-i mihr-i pür-kīn

*-K G / S168a I159b B30a L193b V169a

¹⁵²⁹ behre vü: behre-i : B L K V

¹⁵³⁰ derd-i: derd ü L K

*-S İ L K G V / B30b

¹⁵³¹ dil: ben S,B

***-İ B K G V / S168a L193b

¹⁵³² ḥiṭābın: ḥiṭābın V / itdi: kıldı S

		Kerem kıl eyle bir dem āşināyı		bir an için tanıdık ol.
	5468	Bu şām-ı kâhre yok midür sehergâh ¹⁵³³		Bu kahr gecesine bir seher vakti yok mudur? Ey ay! Gönlümden keder pasını sil.
S	5469	Gider dilden keder jengini iy mâh		
168b		Melek mülküñde sensin peyk-i çālāk		Melek ülkesinde hızlı elçi; felek gemisinde neşeli kaptan sensin.
	5470	Felek fülkinde mellâh-ı tarabnāk		
	5471	Güzer kılduğda berr ü baħr u dehre		Kara, deniz ve havada dolaştıkça o güzele /güneşe hâlimi azar azar söylesen.
	5472	Diseñ ol mihre halüm zerre zerre		Gönül yarımı anlatsan, canını dertle eritmiştir desen.
	5473	Derünüm dāğınuñ itseñ beyânın		Ey ümit Hızır'ı! Ömrünü dudağının bereketiyle yenilemek ister, desen.
	5474	Eritmişdür diseñ derdile cānın		Gönlün zevk hazinesinin anahtarı olduğundan ne varsa gamımın gecesine kandil olsun.
	5475	Eyitseñ 'ömrünü iy Hızır-ı ümmîd		Söylesen, o ay (yüzlü) akşamları kiminledir, o nerelerde dolaşır?
	5476	Diler feyz-i lebüñden ide tecdîd		Sen her an yolunu kaybedenlerin kılavuzusun. Sen bu gece feryadımı ulaştır.
	5477	Dilüñdür çün şafâ gencine miftâh ¹⁵³⁴		O şahı hâlimden haberdar etsen, belki o şah esirini kurtarır.
V	5478	Ne var olsun ğamum şāmına mişbâh		Hilal kaşına işaret etsen, kavuşma bayramından müjdelere verseydi.
169b	5479	Diseñ kimüñle aħşamlar o mâhı		Sevgili tutulmuş olduğumu bilseydi şüphesiz Hızır gibi can atardı.
	5480	Nice menzildür anuñ seyrġâhı		(beni), ejderhanın arzusundan kurtarırdı. Bu kuş kadar canımı da bela tuzağından.
	5481	Delîl-i gümhreñsın her nefes sen		Canımı keremiyle mutlu ederdi. Aşk esirini kurtarırdı.
	5482	Olup bu şeb nola feryâd-res sen		Bu hâlime o gözü ve saçı fitneci olan güzel değil, kafirler bile görseler acırlar.
	5483	O şâhı eyleseñ ħalümden āġâh		Aşkının çaresizi olduğumu, saçının arzusuyla kendimden geçtiğimi bildiğinden...
	5484	Esîrin kurtaraydı şâyed ol şâh ¹⁵³⁵		aşkın ve derdinin eteğini sımsıkı tuttuğumdan tacımı ve tahtımı tamamen terk ettim.
	5485	Hilâl ebrüña buyursañ işâret		Yüzünün mumunun pervanesiyim. Hilal kaşının delisiyim.
	5486	Vireydi vaşl-ı 'ıydından beşâret ¹⁵³⁶		Dert ve gamdan inlediğimi bilir. Bu matemle yandığımı nereden bilsin.
	5487	Giriftâr olduğum bilseydi cānân		Korkum budur ki kusur zannıyla gönlünü soğutup başka bir tedbir alsın.
	5488	Atardı şek degüldür Hızırveş cān		Gönlümün gamından dolayı vazgeçtiğini sanıp her yüzü karanın sözüne inansın.
	5489	Ħalâs eylerdi kām-ı ejdehâdan		
	5490	Bu kuşca cānumı dām-ı belâdan		
	5491	Keremden cānumı dil-şâd iderdi		
	5492	Esîr-i 'ışkını āzâd iderdi		
	5493	Degül ol çeşmi fettân zülfi dilber		
	5494	Bu ħalüm görse kâfirler esirger		
	5495	Bilür çün 'ışkınıñ bî-çâresiyem		
	5496	Hevâ-yı zülfinüñ āvâresiyem		
	5497	Çü tıtdum derd ü 'ışkı dâmenin berk		
	5498	Ser-â-ser tâc u tahtı eyledüm terk		
	5499	Cemâli şem'inüñ pervânesiyem		
	5500	Hilâl ebrüsünüñ dīvânesiyem		
	5501	Bilür zâr olduğum derd ü ġamile		
	5502	Ne bilsün yandığum bu mâtémile		
S169a	5503	Budur ħavfum ki idüp zann-ı taķşîr		
	5504	Şovudup dil kıla bir özge tedbîr		
	5505	ġamından göñlümi el çekdi şana		
	5506	Sözine her siyeh-rünüñ inana ¹⁵³⁷		

¹⁵³³ Beytin dizeleri B'de ters sıralı / keder jengini: gider zengini L K

¹⁵³⁴ Bu ve sonraki beytin B'deki sıralanışı S'nin tersi

¹⁵³⁵ ol: o S B

¹⁵³⁶ vaşl-ı 'ıydından: 'ıyd-ı vaşlından B'de her iki sözcük de yazılı

¹⁵³⁷ siyeh-rünüñ: siyeh cānuñ B

	5488	Ola bir bī-dilūñ daḥi nedīmi Ferāmuş ide ğam-ḥ̄ār-ı kādīmi	Başka bir aşğın sohbetinde olup, eski gam ortağını unutsun.
	5489	Müyesser itmesün ḥaḳ ol zamānı ¹⁵³⁸ Beterdür mergden bu zindeġanı	Allah o zamanı bana nasip etmesin. Böyle hayat, ölümden beterdir.
	5490	Bu yüzden eyleyüp çok āh u zārı Revān itdi gözinden cūybārı	Bu yüzden çok çok ah çekip inledi. Gözünden ırmaklar akıttı.
V 170a	5491	Meded yoḳ kimseden cānına gördi Yüzin şüret gibi divāre urdı	Kimseden canına yardım geldiğini görmeyince yüzünü resim gibi duvara çevirdi.
		‘Arz-ı zārī vü münācāt-ı be-cenāb-ı kāzīyü’l-ḥācāt *	İhtiyaçların gidericisi Allah’a yakarış ve inleyişin sunumu
	5492	Didi iy vāhid ü ferd u tüvānā Cihān esrārına bīnā vü dānā ¹⁵³⁹	Dedi: “Ey bir, eşsiz, ve güçlü olan! Cihan sırlarını gören ve bilen!
	5493	‘Alimü’s-sırr u ‘allāmu’l-ḥafıyyāt ‘Azīmü’l-berr ü vehhabu’l-‘aḫıyyāt ¹⁵⁴⁰	(Ey) gizlilikleri ve sırları bilen, ihsanlar başlatılan, keremi büyük Allah’ım!
	5494	Ḳamu fāni hemān bākī ṭapuñdur Ḥaḳıḳī ka‘be-i ‘ālem ḳapuñdur	Her şey fani, baki olan sensin. Gerçekten kapın herkesin yöneldiği yerdur.
	5495	Saña ‘arz-ı derūn ḥācet degüldür Ki ‘ilmüñ ḥāzin-i her cüz ü külldür	İçimizde olanları sana anlatmaya gerek yok. İlmin küçük büyük her şeyin hazinesidir.
	5496	Tapuña ‘ālemüñ rāzı nidādur Enīn-i cān ü dil bang-i derādur ¹⁵⁴¹	Herkes sırrını huzuruna seslendirir. Gönlün ve canın iniltileri çingırak sesidir.
	5497	Güneş gibi ‘ıyāndur ḥāl-i zerrat Cihān ser-cümledür asmānā mir‘at	Zerrelerin hâli güneş gibi bellidir. Dünya bütün göklerin aynasıdır.
	5498	Benüm ḥālüm ki ‘ibredür cihāna Degüldür sālha ḳābil beyāna	Benim hâlim herkese ibrettir. Yıllarca anlatmak mümkün değildir.
	5499	Saña ma‘lum eyā dānende-i rāz Virür her bir ḳılum biñ dürlü āvāz	Ey sırları bilen! Sen biliyorsun ki her bir kılım bin türlü ses çıkarır.
	5500	Giriftār-i belāyem çāre senden Meded ister dil-i şad-pāre senden	Belaya kapılmışım çare sendendir. Yüz parçaya bölünmüş gönül senden yardım ister.
	5501	Zebūnem ejdehā kāmına düşdüm Giriftārem belā dāmına düşdüm	Esirim, ejderhanın damağına düştüm. Tutukluyum. Bela tuzağına düştüm.
S 169b	5502	Esirem ‘acizem bī-dest ü pāyem Ḥaḳīrem bī-kesem āşüfte-rāyem	Esir, aciz ve elsiz ayaksızım. Düşkünüm, kimsesizim, düşüncesi dağıngım.
	5503	Bu dem yüz urdum ol luḫ-ı cemīle Ki bostān eyledi nārı Ḥalīle	Şimdi ateşi Halil’e bostan eden o güzel keremine yöneldim.
	5504	Çeh-i miḫnetden itdi Yūsufı şāh Semek ḳarnından açdı Yūnusa rāh	Yusuf’u sıkıntı kuyusunda (çıkartıp) şah etti. Yunus’a balık karnından yol açtı.
	5505	Ḳılur ḳahruñ semümü ejderi mūr Olur simurġ ‘avnüñ irse ‘usfūr	Kahrının ateşi ejderi karınca eder. Yardımın ulaşsa serçe kuşunu anka eder.

¹⁵³⁸ müyesser itmesün: baña göstermesün B

* **Başlık:** ‘Arz-ı münācāt be-ḥazret-i ḳadıyü’l-ḥācāt S İ ; ‘Arz-ı münācāt be - ḳadıyü’l-ḥācāt: L K V

* **-G / S169a İ161a B31a L194b K184b V170a**

¹⁵³⁹ bīnā vü dānā: dānā vü bīnā İ B L K V

¹⁵⁴⁰ ‘azīm: kerīm B; ‘alīm L K / berr u: sırr u S

¹⁵⁴¹ Enīn-i: enīn ü S İ /derādur: ridādur İ

	5506	Ne cān kim düşe ahruñ penesine Şataşur ālemüñ işkencesine	Kahrının penesine düşen kişi, alemin işkencesine maruz kalır.
V 170b	5507	Anuñ kim luţfuñ oldu āre-sāzı Olur mülk-i cihānuñ ser-firāzı	Lutfunun aresini bulan kişi, dünyanın başı dik, alnı açık insanı olur.
	5508	Ecel āk itmedin ömrüm yakasın Baña cānānemüñ göster liāsın	Ecel ömür yakasını paralamadan bana sevgilimin yüzünü göster.
	5509	İdem tā cānumı urbān öñinde Yüzüm hāk eyleyem ol han öñinde	Ta ki canımı önünde kurban edip, huzurunda yüzümü toprak edeyim.
	5510	Bulup bu şeşder-i amdan küşādı Alam cān-bağş-ı la'linden murādı	Bu gamın altı kapısından açıklık bulup, can bağışlayan dudağından isteğimi alayım.
	5511	Bu yüzden eyleyüp bī-add niyāzı ¹⁵⁴² ābah olunca kıldı sūz u sāzı	Bu şekilde sayısız yakarıştā bulunup, sabah oluncaya kadar yalvarıp durdu.
	5512	Getür sākı Hızırveş geşti-i Nūh Yiter çekdi bu am tūfānını rūh	Saki! Hızır gibi Nuh'un gemisini getir. Ruhun bu gam tufanını çektiği yeter.
	5513	Seher vatidür iy muţrib nevā ıl Demümden bir rama aldı devā ıl	Ey müzisyen! Seher vaktidir, nağme al. Hayatımdan çok az şey kaldı, deva sun.

**ALAŞ-ŞODEN-İ RĀMİN EZ AYD
U BEND BE-DESTĪYĀRĪ-İ BĪHZĀD-
İ ŞEREFMEND ***

**RAMİN'İN ŞEREFLİ BEHZAD'IN
DOSTLUK ELİYLE ESİRLİK VE
ZİNCİRDEN KURTARILIŞI**

	5514	Çü āşār-ı seher itdi zuhūrı Sürüp am zulmetin virdi sürürü	Seher vakti belirmeye başlayınca gam, karanlığımı atıp sevinç verdi.
	5515	Dil-i Rāmīn olup bu şeşden tāb Gelüp eşm-i pür-eşkin bağladı h ^ā āb	Ramin'in gönlü bu arzuyla ışıldayıp uykusu geldi ve gözyaşı dolu gözünü bağladı.
	5516	Ki eyyāmıydı tartup bu azābı Tamām itmişdi yekser urd u h ^ā ābı ¹⁵⁴³	Bu azabı tartmanın günleriydi. Yiyecek ve uykuyu büsbütün tamamlamıştı.
	5517	Görür kim bir felek-kisvet melek-ūy Cüvān-ı Hızır-sīmā şem ^c -i meh-rūy	Felek görünüşlü, melek huyulu, ay yüzlü bir mum gibi, Hızır yüzlü bir genç gördü.
S170a	5518	İdüp ol maħbes-i zulmātı pür-nūr ¹⁵⁴⁴ azīn cānını kıldı şād u mesrūr	O karanlıklar hapsini nurla doldurup, hüzünlü canını mutlu ve sevinçli etti.
	5519	Didi avn irdi adan aç gözünü ¹⁵⁴⁵ Yiter amdan helāk itdūñ özüñü	Dedi: "Allah'tan yardım ulaştı, aç gözünü. Gamdan ötürü kendini mahvettiğin yeter.
	5520	o h ^ā ābı baht u tālī ^c oldu bī-dār Demidür kim kılasın azm-i dildār	Uykuyu bırak. Baht ve talih uyandı. Sevgiliye gitmenin tam zamanıdır."
	5521	Pes alup bend ü zencīrin serāpāy Didi olmak gerek sen rāh-peymāy ¹⁵⁴⁶	Baştan ayağā bütün zincirlerini çözüp, dedi: "Senin yol ölçücü olman gerek."
	5522	Bu hāletden dil-i Rāmīn olup tāb Gözünü açdı pervāz eyleyüp h ^ā āb	Ramin'in gönlü bu halle aydınlanıp, gözünü açıp uykusunu uçurdu.
V 171a	5523	Ne gördi bir cüvān-ı serv-i bālā Libāsı Hızır u üftārı Mesīhā	(Bir de) ne gördü! Uzun boylu bir genç. Elbisesi Hızır gibi ve sözleri de İsa.

¹⁵⁴² eyleyüp: eyledi B

* -G K / S169b İ161b B31a L195b V170b

¹⁵⁴³ tamām: hārām B'de her iki sözcük de yazılı

¹⁵⁴⁴ maħbes: meclis S

¹⁵⁴⁵ avn irdi adan: avn-i hāk irdi İ B V ; iy avn-i hāk irdi L K

¹⁵⁴⁶ gerek sen: gerekdür L K V

- 5524 Yüzi hürşid ü alnı māha hem-ser
Dem-i cān-bahşı rūhu 'Ilaha beñzer
- 5525 El urmuş kayd u zincirine bir bir¹⁵⁴⁷
Ne idi saña bu bend-i belā dir
- 5526 Meger kim olmağın tab'ũñ güher-senc
Bu mārı eylemişler hāzīn-i genc
- 5527 Ümīdüñ kesme iy ehl-i beliyye
*Felīr-rahmāni eltāfu hafīyye*¹⁵⁴⁸
- 5528 Göricek ol mehi Rāmīn-i mehcūr
Güneş gibi derūnı oldı pür-nūr
- 5529 Didi sen kimsin iy Hızr-ı hüceste¹⁵⁴⁹
Ki servüñdür kerem bāğında rüste
- 5530 Yüzüñden berķ urur nūr-ı İlāhī
Kaşuñ mihrābı cānlar secdegāhı
- 5531 Mübārek tal'atüñ ferruḥ cemālūñ
Hümāyun tālī'üñ zībā ḥiṣālūñ
- 5532 Güneş gibi ne burcuñ aḥterisin
Nücüm-āyīn ne dürcüñ gevherisin
- 5533 Meleksin süret-i ādemde elḥaḳ
Hızırsın yā Mesīḥasın muḥaḳḳaḳ
- 5534 Didi ol merd iy şāh-ı yegāne
Ġam u şādī durur dün gün zamāne
- S 5535 Senüñ dün gün eninüñ eyleyüp güş
170b Derūnumdan kılırdum dembedem cūs
- 5536 Dil ü cān süzişüñden oda yandı
Vücūdum dūd-ı āhuñdan boyandı¹⁵⁵⁰
- 5537 Şu zālīm kim her işi pür-ḥazerdür
Baña tıynet tariķinden pezerdür
- 5538 Şorarsañ adımı Bihzād oḳurlar
Nüvāzişden laķab nevşād oḳurlar
- V 5539 Şu günden kim giriftār-ı belāsın
171b Esīr-i miḥnet ü derd ü 'anāsın
- 5540 Ḥalāşuñ fikri idi kār ü bārum
Meded cüy idi her dem cān-ı zārum
- 5541 Senüñçün olmışidüm zār u maḥzūn
Ciger pür-āteş ü dil ġarķa-i ḥūn
- 5542 Bugün bir kende ol zālīmleri hep
Gelüp hoş da'vet itdiler müretteb¹⁵⁵¹
- 5543 Kamusı şevķ u zevķile göneldi
Esāra üzre bekçiler ḳonuldu
- 5544 Ki dirler anda var bir er ocağı
Yaķar ḳandil-i 'arş andan çerāğı
- Yüzü güneşe alnı da aya eş. Can bağıslayan
nefesi Hz. İsa'ya benzer.
- Zincir ve bağına tek tek el sürüp, senin bu
bela bağın neydi, der.
- Sanki yaradılışın mücevher tartıcı olmuş da
bu yılanı da hazinene bekçi koymuşlar.
- Ey keder ehli, ümidini kesme. *Allah'ın gizli
lutufları vardır.*
- Ayrılığa uğramış Ramin o ay yüzlüyü
görünce gönlü güneş gibi nurla doldu.
- Dedi: "Ey uğurlu Hızır! Sen kimsin? Kerem
bağında yeni yetişmiş servisin.
- Yüzünde İlahi nurun şimşegi çıkar. Kaşının
mihrabı canların secde yeridir.
- Görünüşün hayırlı, yüzün kutlu. Talihin
yüce, huyun güzel.
- Güneş gibi hangi burcun yıldızısın.
Yıldızlar gibi hangi kutunun cevherisin.
- Gerçekten insan görüntülü meleksin.
Kesinlikle ya Hızır ya da İsa'sın."
- O mert adam dedi ki: "Ey eşsiz şah!
Zamane her zaman gam ve mutluluktur.
- Her zaman senin iniltilerini işitip, her an
yürekte coşardım.
- Gönül ve can (dertten) yanışımdan ateşte
yandı. Vücudum ahının dumanıyla boyandı.
- İşi daima korku dolu olan şu zalim,
yaradılış yolundan bana babadır.
- Adımı sorsan, Behzad diye; iltifat
kabilinden Nevşad lakabıyla çağırırlar.
- Belaya tutsak olduğun günden itibaren
eziyet, dert ve zahmet esirisin.
- İşim ve yüküm (senin) kurtulmanı
düşünmekti. İnleyen canım her an sana
yardım etmenin yolunu arardı.
- Senin için hüznü ve inilti olmuşum.
Ciğerim ateşliydi ve gönlüm kana batmıştı.
- Bugün o zalimlerin hepsini gelip bir kente
davet ettiler.
- Hepsi zevk ve arzuya gitti. Esirler için de
bekçiler konuldu.
- Orada bir er ocağı olduğu ve göğün
kandilinin mumunu onunla yaktığını

¹⁵⁴⁷ kayd: bend İ B ,L K V / bend: kayd İ B L K V

¹⁵⁴⁸ فلر حمن الطاف خفييه

¹⁵⁴⁹ sen kimsin: kimsin sen K / Hızr: yār V

¹⁵⁵⁰ āhuñdan: āhumdan L K

¹⁵⁵¹ gelüp hoş: ser-ā-ser B

	5545	Nidā idüp ser-ā-ser ḥās u ʿāma Varurlar yılda bir kez ol maḳāma	söylerler. Bütün herkese seslenip (haber verip) senede bir kez o makama varırlar.
	5546	Anuñçün Kaʿbeveş bağlarlar iḥrām Ḳılurlar saʿy iderler cāndan ikdām ¹⁵⁵²	Bu yüzden Kabe gibi ihrama girip, içtenlikle saʿy etmeye koyulurlar.
	5547	Semāʿ eylerler üç gün gice gündüz Füsündur cümlesinüñ kārı düpdüz	Üç gün gece gündüz sema ederler. Hepsinin işi tamamen büyüdür.
	5548	Ḳabalar çāk iderler zār u ḡamnāk Ḳılurlar tenlerin ālüde-i ḥāk	Gamlı ve iniltili bir şekilde elbiselerini parçalarlar. Bedenlerini toprağa bularlar.
	5549	Ki yaʿni dīnlerin tekmīl iderler Cihānuñ mālımı taḥsīl iderler	Yani dinlerinin gereğini yaparlar. Herkesin malını alırlar.
	5550	Tamām olmışdurur dīn ü diyānet Şeb ü rüz işleri kīn ü ḥıyānet	(Güya) din ve dindarlık tamam olmuştur. İşleri gece gündüz kin ve hainliktir.
	5551	Dilümden ḳopmağın bu ḥayra niyyet İderdüm her zamān cāndan ḥamiyyet ¹⁵⁵³	Gönlümü bu işin niyetinden vazgeçirmek için her zaman candan gayret ederdim.
S171a	5552	Pes itdüm bir gün evvelden temārüz ¹⁵⁵⁴ Ki tā olmaya ʿazmümçün taʿarruz	Sonra bir gün önceden gitmem için (bana) baskı yapılmasını diye hastaymış gibi göründüm.
	5553	Göricek hālimi bu resme maʿzūr Didiler çāresidür terk-i maḥzūr	Hālimin bu kadar mazur olduğunu görünce: “Sakıncanı terk etmek, çaredir, dediler.
	5554	İdüp ser-cümle anlar ʿazm-i kārı Baña işmarladılar ḳār u bārı	Onların hepsi işe koyulup bu işi ve zahmeti bana bıraktılar.
	5555	Bilüp bu fırsatı cāndan ḡanīmet Ḥalāşıçün hemīn itdüm ʿazīmet	Bu fırsatı candan ganimet bilip, kurtulmak için hemen kararımı verdim.
V	5556	Bu işler cümlesi kār-ı Ḥüdādur ¹⁵⁵⁵ Dem-i zārī vü āsar-ı duʿādur	Bu işlerin tamamı Allah’ın işidir. Acı çekme anındaki duaların etkisidir.”
172a	5557	Yüz urup didi Rāmīn iy cüvān-merd Cihāndan görmesün hergiz ṭapuñ derd ¹⁵⁵⁶	Ramin eğilip dedi: “Ey yiğit adam! Huzurun asla cihandan dert görmesin.
	5558	Cenābuñdan ki bu iḥsāne irdüm Ḥaḳīḳat mürde iken cāne irdüm ¹⁵⁵⁷	Bu ihsana seninle ulaştım. Geçekten de ölüyken can buldum.
	5559	Baña cān ḳiblesidür gerçi İrān Velī mümkün degüldür terk-i yārān	İran benim için canın kıblesidir ama dostları terk etmek de mümkün değildir.
	5560	Helāk olmuş degüllerse meded ḳıl Bu dem luṭfuñ belā seyline sed ḳıl	Mahvedilmemişlerse yardım et. Bu an bela seline set çek.
	5561	Belī her demde ehl-i faẓl u iḥsān Vücūdından ḳılır taḳdīm-i yārān	Evet! İhsan ve erdem sahipleri her zaman kendisinden önce dostlarına öncelik verir.”
	5562	Didi Behzād iy şāh-ı mürüvvet ¹⁵⁵⁸ Ne kim emr eyledün oldur fütüvvet	Behzad dedi: Ey insanlık şahı! Her ne emrettinse (yaptınsa) insanlık odur.
	5563	Ḳayurma her birine şaldum ādem İrişür cümle ḥāk-i pāye bu dem	Kaygılanma! Her birine bir adam gönderdim. Hepsi şimdi ayağın tozuna ulaşır.”
	5564	Kelāmın itmedin āḥīr o server	O reis sözünü bitirmeden bütün kullar gelip

¹⁵⁵² ikdām: ikrām B L K V

¹⁵⁵³ zaman: nefes B

¹⁵⁵⁴ itdüm: idüp B

¹⁵⁵⁵ Beyit: - L K

¹⁵⁵⁶ gerd: derd İ B L K V

¹⁵⁵⁷ mürde: ölmüş B

¹⁵⁵⁸ mürüvvet: fütüvvet B / fütüvvet: mürüvvet B

	Girüp baş urdılar kullar ser-ā-ser ¹⁵⁵⁹	eğildiler.
S	5565 Görüp şahıñ cemālin oldılar şād Didiler cümle gamdan olduĝ āzād ¹⁵⁶⁰	Gelip şahın yüzünü görünce mutlu oldular. Hepsi dedi: “Gamdan kurtulduk.
171b	5566 Biħamdi ʾllah irüp ħandān řapuña ʿUbūdiyyet yüzin sürdük řapuña	Allah’a şükür ki gülerек huzuruna varıp, kulluk yüzünü kapına sürdük.
	5567 Fedā itmek dilerdük cümle cānı Ki tā ser-sebz ola řaddüñ fidānı	Hepimiz boyunun fidanı yemyeşil (talihli) oluncaya kadar canımızı feda etmek isterdik.
	5568 Hezārān şükr ü minnet kim Ĥüdāvend Duʿāmuz naħlini kıldı berümend	Allah’a binlerce şükürler olsun ki dua fidanımızı bereketli etti.”
	5569 Didi Behzād iy şāh-ı felek-kām Degül cāy tevakkuf vaşt-i ārām	Behzad dedi: “Ey felek arzulu şah! Durup rahat etmenin sırası deĝildir.
	5570 Muşarrer bize bu şeb ol durur ħayr ¹⁵⁶¹ Nücüm-āyīn kılavuz tā seħer-seyr	Bu gece bizim için hayır olan, kesinlikle yıldızlar gibi gün ışınıncaya kadar gitmektedir.
	5571 Hubūt u ricʿāti ħiç itmeyüp yād ¹⁵⁶² Uravuz seyr-i dāʾim üzre bünyād	İniş ve dönüşü ħiç akla getirmeyip, sürekli gidelim.
	5572 Geçüp Āmü şuyını bād-mānend ¹⁵⁶³ Ol ejder birle rāħı idevüz bend	Amuderya nehrini rüzgar gibi geçip, o ejderle yolu kapayalım.
V	5573 Urup İrān zemīne rüy-ı iķbāl Olavuz derd ü gamdan fāriĝüʾl-bāl	İrān ülkesine yüzümüzü çevirip (yönelip), dertten ve gamdan gönlümüzü rahatlatalım.
172b	5574 Olup bu yolda hem-pā vü kılavuz ¹⁵⁶⁴ Çekem řapuñla yekser eyü yavuz	Bu yolda yoldaş ve kılavuz olup, hizmetinde iyiyi ve kötüyü çekeyim.
	5575 Bu zālimler ki oynar dehre řehmāt Şomamışlardurur kend içre bir at	Feleĝe şah mat oynayan bu zalimler, kent içinde bir at bırakmamışlardır.
	5576 Ger onlar fil bend itdiyse merzi Sürüp beydaķ kılalum biz de ferzi	Eĝer onlar sınırı fille tuttuysa biz de piyon sürüp veziri tutalım.
	5577 Hemān maķşüda cāndan ruħ şutalum Bu bendile cihān ʿaķlın utalum	Hemen maksada ulaşmak için kaleyi tutalım. Bu baĝla cihan aklını kazanalım.
	5578 Seher şaş itmedin şebden aramız Şaçalum kimse görmesün şaramuz	Seher geceyle aramızı kesmeden kaçalım (da) kimse karamızı görmesin.”
	5579 Didi Rāmīn idüp çeşmini pür-ħün Yiter bu āh-ı şeb-dīz eşk-i gül-gün	Ramin kanlı gözleriyle dedi: “Bu kadar gül renkli gözyaşı ve gece renkli ah yeter.”
	5580 Didiler cümle iy şāh-ı felek-rāy ¹⁵⁶⁵ Şalem gibi kılalum başumuz pāy	Hepsi dedi ki: “Ey felek düşünceli şah! Başımızı kalem gibi ayak edelim.
	5581 Yoluñda oynayup ser ħāme girdār Çılalum yolları řayy nāme-girdār	Yolunda kalem gibi baş oynatıp, yolları mektup gibi aşalım.
	5582 Giceler yummayup encüm gibi göz ¹⁵⁶⁶ Uralum ħāke yüz gün gibi gündüz	Geceler yıldızlar gibi göz yummayıp, gündüzler de topraĝa güneş gibi gidelim.
	5583 Ümid oldur ki urup başı şaşa Bu kārı iltevüz saʿy ile başa	Ümidim odur ki başı taşa vurarak, bu işi çalışarak başarırız.

¹⁵⁵⁹ baş: yüz İ B L K V

¹⁵⁶⁰ olduĝ: olduĝ K

¹⁵⁶¹ muşarrer: ser-ā-ser B’de her iki sözcük de yazılı

¹⁵⁶² Hubūt-ı ricʿāti ħiç itmeyüp yād: Bu işde idelüm Allahı biz yād K

¹⁵⁶³ beyit K’da on beyit aşıĝıda

¹⁵⁶⁴ yolda: yirde İ

¹⁵⁶⁵ Didiler cümle: didi Behzād K cümle: -L

¹⁵⁶⁶ Bu ve sonraki iki beyit -B

- 5584 Dilüñ hürrem tut iy şulţān-ı kişver
Yiter Behzād olursa bize rehber
- 5585 Bu tedbīr üzre idüp ittifaķı
Siyāk-ı çarĥa virdiler sibākı
- S172a 5586 Qabūl idüp belāyı āb u gīlden¹⁵⁶⁷
Göttürdiler ṭabānı cān u dilden
- 5587 İdüp cān acısından her biri cūş
Ṭabān acısın itdiler ferāmūş
- 5588 Buçuk dem olmayup bir yirde sākin
Urup ling itdiler ḳaṭı emākin
- 5589 Feres-rānlık idüp her bir piyāde
Geçüp meydān virtirdi peyk-i bāde
- V 5590 Getür sāķī şafā devrānidur mey
173a 5591 Hāzer kıl kesme ardın sür peyāpey
5591 Sefer kıl yine muṭrib cān iline¹⁵⁶⁸
Ki ṭoĝruldum bu dem cānān iline
- Ey ülkenin sultanı! Gönlnü mutlu tut.
Behzād'ın bize rehber olması yeter.”
- Bu düşüncede birleşip, feleĝin üslubuna öncelik verdiler.
- Sudan ve topraktan gelecek belayı kabul edip, can u gönülden tabanlarını kaldırdılar (gittiler).
- Her birisi can acısından coşup, taban acısını unuttu.
- Bir yerde yarım an bile kalmayıp, mekanları ayakla geçtiler.
- Her bir yaya at gibi koşarcasına gidip rüzgar elçisini geçirdi.
- Saki! Zevk zamanıdır şarap getir. Peş peşe şarap sun ki arkasını kesme, bundan kork.
- Ey çalgıcı! Yine can diyarına sefer et. Çünkü bu kez sevgilinin şehrine yöneldim.

**GÜZEŞTEN-İ RĀMİN Ü BEHZĀD
EZ-ĀB-I ĀMŪ VŪ RESİDEN-İ İŞĀN
BE-SEBZEZĀR ÇŪN MĪNŪ VE
ŞOĤBET-İ KALENDERĀN-I HOŞ-
ĀYİN U KALENDER-İ PĀK ŞODEN-
İ RĀMİN***

**RAMİN VE BEHZAD'IN AMU
SUYUNDAN GEÇMELERİ VE
CENNET GİBİ YEŞİLLİĞE
ULAŞMALARI, HOŞ MERASİMLİ
KALENDERLERİN SOHBETİ VE
RAMİN'İN PAK BİR KALENDER
OLMASI**

- 5592 Muḥaşşal ol şeb idüp sa'y u pūye
İrildi aşra dek ol ulu şuya¹⁵⁶⁹
- Özetle o gece koşup dininerek ikinci vaktine kadar ulu Amu suyuna varıldı.

**Şıfat-ı āb-ı Āmū vŪ midḥat-ı ān nehr-i
dil-cŪ****

**Amu Suyunun tasviri ve gönül çekici bir
nehrin övgüsü**

- 5593 Ki Amudur cihān içinde adı
Sevādı Nīl ü ḳand-ı Mışr ṭadı
- 5594 Şalar şevķi muḥiṭüñ cānına cūş
Ḳılur mihrī Fırātı ḥalkā der-gūş
- 5595 Derün-ı pāki mir'at-i İlāhī
Ruḥ-ı rahşānī nŪr-ı şubḥgāhi
- 5596 Dil-i dīvāne gibi mest ü medhūş
Demādem 'ayn-ı aşıḳ gibi pŪr-cūş
- 5597 Görüp ol ṭal'atüñ şevķ u şafāsın¹⁵⁷⁰
Ėamından çarḥ-ı Nīl itmiş ḳabāsın
- Cihanda adı Amu'dur. Karartısı Nil, tadı da Mısır şekeridir.
- Arzusu denizin canını coşturur. Sevgisi Fırat'ın kulağında halkadır.
- Pak gönlü, İlahi aynadır. Parlak yüzü sabah vaktinin yüzüdür.
- Deli gönül gibi kendinden geçmiş ve şaşkın. Her zaman aşğın gözü gibi coşku dolu.
- Nil (mavi) renkli gök, o yüzün zevkini ve arzusunu görüp, derdinden elbisesini parçalamış.

¹⁵⁶⁷ Bu ve sonraki üç beyit -B

¹⁵⁶⁸ Beyit K'da: Sefer var yine iy muṭrib nevā kıl / Bu derdlü gönlüme bir dem devā kıl

* -G / S172a İ163b L197b K188a V173a

¹⁵⁶⁹ B: irişdiler seher ol ulu şuya

** -S İ L K G V / B32b

¹⁵⁷⁰ şevķ: zevķ V

	5598	Yüzün dönmiş küstüp arz-ı basīte Kösilmiş pā-dirāz idüp muhīte ¹⁵⁷¹	Yeryüzüne küstüp yüzünü çevirmiş. Uzanıp denize ayak uzatmış.
	5599	Ḥurūşı gūş-ı mähı eylemiş ker Hücūmundan şararmış tal'at-i ḥ ^{ur}	Coşkusu ayın kulağını sağır etmiş. Hücūmundan güneşin yüzü sararmış.
	5600	Lebi sermest uştur gibi pür-kef Ḳaṭār-āsā ṭutar emvācdan kef ¹⁵⁷²	Dudağı deve gibi köpük dolu. Yağmur damlları gibi dalgaların elini tutmuş.
S	5601	Olup kühān-ı mevci küh-girdār Sipihrüñ hevdecin eyler nigūsār	Dalgaların horgücü dağ gibi olup feleğin eyerini baş aşağı eder.
172b	5602	Meger bu mevcden ḳurtarmağa cān Aşılmış rīsmān-ı Delve Keyvān	Meğer Satürn, bu dalgalardan canını kurtarmak için kova (burcu)nın ipine sarılmış.
	5603	Ḥalās için bu girdāb-ı belādan Felek fülkine taḳmış mihr-i yelken	Bu bela girdabından kurtulmak için felek gemisine yelken güneşini takmış.
	5604	Görüp ol ābı Rāmīn oldı ḥayrān Şafāsın eyledi cānyıla seyrān	Ramin o suyu görüp hayran oldu. Seyrederek zevkini çıkardı.
V	5605	Didi Behzāde iy ferrūḥ-ferište Ki sensin āb-ı rahmetden sirište	Behzad'a dedi: "Ey uğurlu melek! Sen rahmet suyuyla yoğrulmuşsun.
173b	5606	Bu deryānuñ ne yüzdendür 'ubūrı Ki kesmiş ser-te-ser rāh-ı mürürı ¹⁵⁷³	Bu denizin öbür tarafına geçişi neredendir? (Nehir), bütün geçiş yolunu kesmiş.
	5607	Bu dem kīm vehm ü ḥavf-ı pīş ü pesdür Girü sen Ḥızr-ı dil feryād-resdür	Şu anda korkular ve vehimler geride kalmıştır. Artık sen gönül Hızır'ı, yardımımıza koşarsın."
	5608	Didi Behzād iy şāh-ı ḥuceste Açılsun himmet it bu rāh-ı beste	Behzad dedi: "Ey kutlu şah! Yardım et de bu kapalı yol açılsın."
	5609	Hemān emr eyledi ashaba ol ḥān Ağaçlar kesdiler bī-ḥadd ü pāyān	Ramin, hemen yanındakilere emretti. Sayısız ağaç kestiler.
	5610	Çatup birbirine bağladı muḥkem Didi ḥavf itme iy şāh-ı mükerrrem	(Ağaçları), birbirine bitiştirip sıkıca bağladılar. Dedi ki: "Ey cömert şah! Korkma!
	5611	Felek fülkine hemserdür bu geşti Bunuñla iderüz āb içre geşti ¹⁵⁷⁴	Bu sal, felek gemisine denktir. Suyun üzerinden bununla geçeriz.
	5612	Bu dem ıslansa pāy u dāmenüñ ger Keremden olmasun şāhā dilüñ ter	Ey şahım! Ayağın ve eteğin şimdi ıslansa gönlün keremden ötürü ıslanmasın.
	5613	'Aceb mi şuya şalşak cümle raḥtı Süleymān gibi virdüñ bāde taḥtı	Bütün yol hazırlığını suya atsak şaşılmaz. Süleyman gibi tahtımı yele verdin.
	5614	Sabā serḥaddidür bu āb-ı hoş-dem Şafā mülkine irdük şād u ḥurrem	Bu iyi dost gibi su, Saba'nın sınırıdır. Mutlu ve sevinçli bir şekilde zevk ülkesine ulaştık.
	5615	Eger ṭūfān-ı Nūh olursa min-ba'd Degüldür gam irişdi sâ'at-i sa'c ¹⁵⁷⁵	Eğer bundan sonra Nuh tufanı olursa gam değildir. Uğur saati geldi.
	5616	Degül tenhā bu cūy arz-ı basīte Keser yol her zaman baḥr-i muhīte	Bu ırmak sadece yeryüzünün değil aynı zamanda denizlerin bile yolunu keser."
	5617	Pes idüp cāmelerden şala yelken ¹⁵⁷⁶ Kürekler vaż' olındı niçe yirden	Sonra sal için elbiselerden yelken yapıp, (salın) birçok yerine kürek koydular.

¹⁵⁷¹ idüp: itmiş İ V

¹⁵⁷² kef: şaf B

¹⁵⁷³ dilden: rāh-ı İ B L K

¹⁵⁷⁴ içre: üzre B L K V

¹⁵⁷⁵ irişdi: irişse S

¹⁵⁷⁶ idüp: andan İ

- S173a 5618 Didi bismi 'llah iy şāh-ı felek-taht
Muvāfiḳdur hevā rehber durur baht
5619 Bu deryā içre çün dilden revānuz
Ḥalāş olduḳ ḥatardan kāmrānuz
5620 Çü yil gibi bu baḫrı idevüz tayy
Ne toz görür 'adū bizden ne ḥod pay
5621 Murād el virdi hoş olduḳ sebük-pāy
Daḫi kılmaz girān-serlik işin rāy
V 5622 Hevā 'İsī-nefesdür Hızr mellāḫ
174a Şafādan per-zenāndur murḡ-ı ervāḫ
5623 İdin meh gibi burc-ı ābı menzil
Güneş gibi görünür uşda sāhil
5624 Murād okını kılduñ çünkü der-ḳavs¹⁵⁷⁷
Nişāngāhuñdur uş gülzār-ı firdevs
5625 Bu çüpīn esbdür şeb-dīz-i baḫrı
Geçe raḫş-ı meh ü gülgün-ı mihrī
5626 Görenler dir bu geştī-yi şināver
Meh-i nevdür meyān-ı baḫr-ı aḫḍar
5627 Kılup el-ḳışsa şāhuñ şevḳini yüz
Geçüp oturdılar ol şala düpdüz
5628 Şabā gibi kılup āb üzre reftār
Belā vü ḡamdan oldılar sebük-bār¹⁵⁷⁸
5629 İdüp baḫrile cāndan āşināyı
Kürekler urdı yekser dest ü pāyı
5630 İdüp bu seyre meh gibi nigāhı
Taḫayyür baḫrına ḡarḳ oldı māhı
5631 O raḫş-ı tīz-pāye dimedin hāy
Hoş İrān sāhilini kıldılar cāy
- Şıfat-ı bahār u midḥat-i murḡzār ***
- S 5632 Çıḳup ser-cümle bir ḥurrem zemīne
173b Ki hem-tāyidi firdevs-i berīne
5633 Çemenler şıbgatu 'llahdan boyanmış
Semenler ḥ'ābgāhından uyanmış
5634 İlāhi sāyebān her bir dıraḫtı
Zebercedden felekveş raḫt-ı taḫtı
5635 İdüp cevllān 'arūsān-ı bahārı
Düm-i tāvūs kılmış sebzearı
5636 Şabā burḳa' götürmüş rüy-i gülden
Cihān olmuş mu'atḫar būy-ı gülden
5637 Kebüter naḡmeger bülbul ḡazel-ḥ'ān¹⁵⁷⁹
- Bismillah dedi. "Ey tahtı yüce şah! Hava uygundur. bahtımız rehberdir.
Bu denizde gönülden gitmekteyiz. Tehlikeden kurtulduk, mutluyuz.
Bu denizi yel gibi geçtiğimiz için düşman bizden ne ayak izi ne de toz görür.
İsteğimiz el verdi, hızlı yürüdük. Bundan sonra kibirliliği düşünmez.
Hava İsa nefesli, Hızır kaptandır. Kuşların canları zevkten kanat çırpılmaktadır.
Ay gibi su burcunu menzil edinin. Sahil, işte güneş gibi görünür.
İstek okunu yaya koyduğün için bu cennetin gül bahçesi hedef noktadır.
Bu, denizin tahtadan yapılmış kara yağız atıdır. Güneşin gül rengini ve ay atını geçer.
Bu suda yüzen gemiyi görenler: "Yeşil denizlerin ortasındaki yeni aydır" derler.
Kısacası şahın coşkusunu yüz kat artırıp, hepsi o sala geçip oturdular.
Saba gibi su üzerinde gidip, bela ve gamdan yüklerini azalttılar.
Denizle candan dost olup hepsi el ve ayaklarıyla kürek çekti.
Balıklar bu gidişe ay gibi bakıp, şaşkınlık denizine battılar.
O hızlı ayaklı ata hay demeden, İnan sahiline ulaştılar.
- Kuşluk (yerinin)un övgüsü ve baharın tasviri**
- Hepsi en yüce cennet gibi güzel bir yere çıktılar.
Çimenler Allah'ın boyasıyla boyanmış. Yaseminler uykularından uyanmış.
Her bir ağacı, tahtının malzemesi felek gibi zebercetten ilahi gölgeliktir.
Bahar gelinleri dolaşıp, tavus kuşunun kuyruğunu çimenlik etmiş.
Saba gülün yüzünden örtüsünü kaldırmış. Cihan, gül kokusundan kokulanmış.
Güvercin nağmeci, bülbul ḡazel okuyucu.

¹⁵⁷⁷ kılduñ: kılduḳ K¹⁵⁷⁸ sebük-bār: sebüksār L K

* İ K G / S173b B33a L199b V174a

¹⁵⁷⁹ Kebüter naḡme-ger bülbul: Kebüterlerle bülbüller K / naḡme: -L

		Oğur her murğ bir mestâne destân	Her kuş mest edici bir destan okur.
	5638	Çılur ter-nağmeler ol āb-ı dil-cū Çurulmuş bezm ü şohbethâne her sū	O gönül çekici su yeni şarkılar okur. Her tarafta meclisler ve sohbet ortamları kurulmuş.
V	5639	Görüp ol cāygāhı şāh-ı bī-dil ¹⁵⁸⁰	Gönlünden geçmiş şah o makamı görünce,
174b		Açup cānı şu gibi kıldı menzil	canı su gibi akıp orayı menzil edindi.
	5640	Kenār-ı āb u şahn-ı cennet-āsā Hevā-yı hūb u yārān-ı muvāsā	Su kenarı ve cennet gibi alanı, güzel havası ve yardımsever dostlar...
	5641	Dönüp Behzāde rüyın didi Rāmīn ¹⁵⁸¹	Ramin yüzünü Behzad'a dönüp dedi: "Bu yerde uyusak ne olur?"
	5642	Nola bu yirde itsek h'āb-ı nūşīn Ki gelsün cisme kuvvet rūḥa rāḥat Olunsun cān u dilden istirāḥat	Bedene güç, cana rahat gelsin. Candan ve gönlünden dinlenelim.
	5643	Şikest oldı ser-ā-ser pāy-ı reftār Bilür herkes degüldür cāy-ı güftār	Yürüyen ayaklarımız tamamen kırıldı. Herkes bilir ki konuşmanın yeri değildir.
	5644	Bu menzilgehde idüp bezm-i şāmı Çılalum yine 'azm-i şubḥ-ı bāmı	Bu konaklama yerinde akşam meclisi kurup sabahleyin yine yürüyelim."
	5645	Didi Behzād iy şāh-ı cüvān-baḥt Saña meh efser olsun āsumān taḥt	Behzad dedi: "Ey talihli şah! Ay senin için taç, gökler de taht olsun.
		Ta'rif-i in Çalenderi vü taḥsīn-i pākīze- gevheri *	Halis cevher gibi bu Kalenderi'nin övgüsü ve tarifi
	5646	Bu yāḳīn yirde bir pīr-i Çalender Felek-āyīn urup bünyād-ı lenger	Bu yakınlarda bir Kalender şeyhi, felek gibi (buraya) demir atmış.
	5647	İşi cānıyla hizmetdür şeb ü rüz Cemāl-i tābnākīdür dil-efrüz ¹⁵⁸²	İşi gece gündüz candan hizmet etmektedir. Nurlu yüzü gönül aydınlatıcıdır.
	5648	Ṭarīk-i terk ü tecrīd üzere sālīk Şafā-yı ḥātır ü 'irfāna mālīk	Terk ve tecrit yolunun yolcusudur. Sezgiye ve gönül saflığına sahiptir.
	5649	Geçüp seksenden ol pīr-i mücerred Bugün yoḳ yetmiş iki milleti red ¹⁵⁸³	O (dünyadan) soyutlanmış şeyh seksenini aşmış. Bugün yetmiş iki millete "red" yok.
	5650	Cihān ḥalkına cāndan mīzbāndur Nevāda bülbül-i şīrin-zebāndur	Herkese candan ev sahipliği yapar. Anlatmada tatlı dilli bülbüldür.
S174a	5651	Gül-āsā sofrası dün gün güşāde Kefinde berg-i sebz ü çehre-sāde ¹⁵⁸⁴	Sofrası her zaman gül gibi açıktır. Yeşil yaprak ve yüz sadeliği elindedir.
	5652	Ṭarīk-i hizmet için bağlayup bil Müsāfirlerle başı hoş durur bil	Hizmet yoluna bel bağlayıp (işe koyulup), misafirlerle başı hoştur, bil.
	5653	Beḡāyet şohbetidür ḥātır-ārā İşi dün gün tevellā vü teberrā	Sohbeti oldukça gönül süsleyicidir. İşi daima (Hakka) yakınlaşma ve (batıldan) uzaklaşmadır.
	5654	Tırāş idüp keder naḳşın ser-ā-ser Dili āyīneveş pāk ü münevver	Keder nakışlarını kazımış gönlü ayna gibi temiz ve aydınlıktır.

¹⁵⁸⁰ şāh: ḥān K, / şāh: -İ

¹⁵⁸¹ Dönüp Behzāde rüyın didi Rāmīn : Didi Behzāde uşbu yirde Rāmīn, B'de her ikisi de yazılı / bu yirde:

bir laḫza; nola bir B'de her ikisi de yazılı

* -İ G / S173b B33a L200a K190a V174b

¹⁵⁸² cemāl-i: cemālī S

¹⁵⁸³ bugün: aña B

¹⁵⁸⁴ çehre-sāde: rü-nihāde B

V 175a	5655	Ṭahāret içre itmiş şöyle himmet Kim itmezler aña bir kılca töhmet	Temizlikte o kadar gayret etmiştir ki ona kıl kadar ayıplamada bulunmazlar.
	5656	İdüpdür bātının mānend-i zāhir Cihān ālāyişinden pāk ü ṭahir ¹⁵⁸⁵	İçini dışı gibi dünya süsünden arındırıp temizlemiştir.
	5657	Ne ṭañ gün gibi olsa sikke şüret Ki yok cānında meh gibi küdüret	Güneş gibi sikke görünüşlü olsa şaşılmamalı. Canında ay gibi keder yoktur.
	5658	Kelāmın itmedin Behzād āḫir İraḳdan iki derviş oldı zāhir	Behzad, sözünü bitirmeden uzaktan iki derviş göründü.
	5659	Şadef-girdār tācı her birinüñ Şafāsın ‘arz ider gevherlerinüñ	Her birinin tacı sedef gibi, mücevherlerinin zevkini sunarlar.
	5660	İrüp luṭfile virdiler selāmı İdüp ‘arz-ı niyāz ü iḫtirāmı	Varıp lutf ile selam verdiler. Saygı ve dua arz ettiler.
	5661	Didiler pīrimüz olup ḫaberdār Müsāfirler ḫudūminden ne kim var	Dediler: “Misafirlerinin gelişiyle ilgili her ne varsa şeyhimiz haberdar olup...”
	5662	Buyurdı idevüz ser-cümle da‘vet Ki mihmān-ḫāneler var pāk ü ḫalvet	hepinizi davet etmemizi emretti. Temiz ve özel misafirhanelerimiz var.
	5663	Kemāl-i şemse irmez zerre noḳşan Olursa ḫāne-i dervīşe mihmān	Güneş, dervişlerin evine misafir olursa tamamlığına eksiklik gelmez.
	5664	Süleymān mūra kılsa iltifātı Daḫi efvūn olur teşṛīf-i zātı	Süleyman karıncaya iltifat etse, kendisi de şereflenmiş olur.
	5665	Muḫarrer ol durur şān-ı necābet Ki da‘vet itseler eyler icābet	Seçkinliğin şanı kesinlikle davet edildiğinde gitmesidir.”
	5666	Didi Rāmīn ne kim oldı işāret Beşāretdür beşāretdür beşāret	Ramin dedi: “İşaret ettiğiniz her şey, müjdedir, müjdedir, müjdedir.
	5667	İṭā‘at bizden ü sizden delālet Dil ü cān ḫāşıl itsün vecd ü ḫālet	İtaat etmek bizden, yol göstermek sizden. Gönül ve can coşkunluk ve nitelik elde etsin.”
S 174b	5668	Olup rehber pes ol iki Ḳalender O menzilden ḫılındı ‘azm-i lenger	O iki Kalender rehber olup, o menzilden demir (çapa) alındı (tekkeye gidildi).
		Ta‘rif-i lenger-i felek-nişān ve tavşif-i tekye-i dervīşān *	Dervişler tekkesinin betimlenmesi ve feleği çağrıştıran tekkenin (imarethanenin) tanımlanması
	5669	Ne lenger bārgāh-ı ḫusrev-āyīn Ḳalır ḫayrān görenler ṭarḫ u resmin	(Ama) ne tekke (fakir sığınağı)! Padişah divanhanesi gibi! Konumunu ve şeklini görenler hayran kalırlar.
	5670	Ḳılur ṭākında her cām-ı dil-ārā Sikender şāha ‘arz-ı mülk-i Dārā	Her gönül süsleyici kadeh, kubbesinde İskender Şaha, Dara’nın ülkesini sunar.
	5671	Bakup ol manzar-ı ‘āli-revāḫa Ḳamer düşmüş hubūṭ u iḫtirākā	Hilal, o yüce kemerlerin görünüşüne bakıp, kaybolup batmış.
V 175b	5672	Ḳabā-yı ḫubbesi gerdūn-ı Mīnā Şafā-yı şuffesi ḫurşīd-i ra‘nā	Kubbesinin elbisesi feleğin sırçası, sofasının zevki hoş güneş gibi.
	5673	Ḥarīm-i pākiniñ derbānı Rıdvān Nesīm-āsā yumış oḫlanı ḫilmān	Rıdvan, pak dergāhının kapıcısı; Gılmanlar, hizmetçileri rüzgar gibi yıkamış.
	5674	Olup perr-i melā‘ik anda cārū	Meleklerin kanatları orda süpürge olup temiz toprağı su gibi yüz gösterir (yansıtır).

¹⁵⁸⁵ pāk ü: cümle İ L K V

* -S İ L K G V / B33b

		Şu gibi hāk-i pāki gösterür rû		
5675		Çerāğından fitil-i şubh-ı handān		Gülen sabahın fitili, (onun) kandilinden. Ay ve güneş sofrasındaki iki ekmek.
		Meh ü hūr şofrası içre iki nān		
5676		Buḥār-ı maṭbahından mihr ü meh sîr		Mutfağının buharından ay ve güneş doyar. Çömleğinin karaltısı feleği katrana döndürür.
		Sevād-ı dīgi gerdünü kıılır kîr		
5677		Çü Rāmîn gördi ol dāru's-selāmı		Ramin o esenlik yerini görünce, baş eğip selam verdi.
		Egüp ser kııldı taḳdīm selāmı		
5678		O cem'î karşılayup müfred-i pîr		Şeyhin bir adamı o topluluğu karşılayıp Kalender tavrı üzere tekbir getirdi.
		Kıılup ṭavr-ı Ḳalender üzre tekbîr		
5679		Alup geldi ḥuzûr-ı pîre yekser		Tamamını alıp pirin huzuruna getirdi. Kalender şeyhi (bunları) görünce ayağa kalktı.
		Ḳıyām itdi görüp pîr-i ḳalender		
5680		Didi hoş geldiñüz ehlā ve sehlā		Dedi ki: "Hoş geldiniz, safa geldiniz. Rahat olun, asla zorlama yoktur."
		Ḥuzûr idüñ tekellüf yokdur aşlā		
5681		Maḳāmın her birinüñ itdi ta'yîn ¹⁵⁸⁶		Ölçülü hareket eden şeyh, her birinin makamını belirleyip şahı yanına aldı.
		Şehi yanına aldı pîr-i temkîn		
5682		Dem idüp ma'rifet gencini açdı		Konuşmaya başlayıp marifet hazinesini açtı. Övgü incilerini saçtı.
		Şenā gevherlerin üstine saçdı		
5683		Açup bāb-ı ṭarīḳat yüzlerinden		Yüzlerinden tarikat kapısını açıp hakikat sözlerine geçti.
		Düḥül itdi ḥaḳīḳat sözlerinden		
5684		Şu deñlü rāz-ı ḥikmet kııldı taḳrîr		Şeyh, hikmet sırrını Ramin'in gönlünü büyüleyecek kadar anlattı.
		Dil-i Ramîni teşhîr eyledi pîr		
S175a	5685	Görüp āyînesin meh gibi ḳābil		Aya benzer aynasını kabul edip karşılığında bilgi güneşini gönderdi.
		Ma'arif şemsini şaldı muḳābil ¹⁵⁸⁷		
	5686	Şehüñ ḥod cān-ı pākin ıışḳ-ı dilber		Güzelin aşkı, şahın pak canını, alakalardan tamamıyla arındırmıştı.
		Alāyıkdan beri kıılmışdı yekser		Çünkü aşk tavrı tamamen arınmışlık, anlayış ve gönül saflığıdır.
	5687	Ki ṭavr-ı ıışḳ külli pāklıkdür		Daha sonra şah, bütün adetini terk edip, iradesini şeyhe kalpten verdi.
		Şafā-yı ḥāṭır ü çalāklıkdür		
	5688	Pes idüp şāh terk-i cümle 'ādet		Hemen dua edip ayağına kapandı. Gönlüne pek çok aynanın görüntüsü düştü.
		Getürdi pîre bāṭından irādet		
V	5689	Niyāz idüp hemîn pāyine düşdi		Hakikat şeyhi şahın elini tutup tarikat adabınca bağına bastı.
176a		Diline ḥāl-i pür-āyîne düşdi ¹⁵⁸⁸		Tıraş edip belini bağladı. Boyunun fidanını gül destesi etti.
	5690	Ṭutup dest-i şehi pîr-i ḥaḳīḳat ¹⁵⁸⁹		Kulağına gizli telkinde bulunup sedef gibi mana incileriyle doldurdu.
		Çeküp bağına ber-resm-i ṭarīḳat		
	5691	Tırāş idüp meyānın beste kııldı		Dervişler kalkıp buğra kaynatı. (Yemeğin) buharından Buhara doydular.
		Nihāl-i ḳaddini gül-deste kııldı		
	5692	Kıılup gūşına telkîn-i nihānı		
		Şadefvār itdi pür-dürri-i me'ānı		
	5693	Ṭurup dervişler ḳaynatdı buğra		
		Ki sîr olur buḥārından Buḥārā		

Şıfat-ı buğrā-yı garrā*

Gösterişli buğranın tasviri

¹⁵⁸⁶ itdi: kııldı B L K V

¹⁵⁸⁷ ma'arif: ḥaḳīḳat B / şıñdı: şaldı B L K V

¹⁵⁸⁸ ḥāl: ṭavr B

¹⁵⁸⁹ ḥaḳīḳat: ṭarīḳat K / ṭarīḳat: ḥaḳīḳat K

* -İ B / S175a L201b K191b V176a

5694	Ne buğra şüret-i kuruş-ı hamîri Şikest eyler dil-i bedr-i münîri	(Ama) ne deve! Hamur yuvarlağı şeklinde. Parlak dolunayın gönlünü kırar.
5695	Piyâzınıñ meh-i nev târ u pûdı Hisâb-ı necmi yañıldur nüñhüdi	Haşlamasının arışı ve argacı(dokuma atkıları) yeni aydır. Nohudu ise yıldız hesabını yanıldır.
5696	İdüp şehdile hal hâşıl kıvamı Revân ezber oğur ni'ne'l-idâmı	Kıvamı balla tutturup, can katık nimetlerini ezberden okur.
5697	İdüp hikmetle hoş terkîbin anuñ Kılup tekbîr ile tertîbin anuñ ¹⁵⁹⁰	Onun karışımını hikmetle güzelleştirip, tekbirle düzenleyip...
5698	Gelüp ortaya bismi 'llah dinildi Şafâ vü şevk ü zevkile yinildi	Ortaya getirildi. Bismillah denilerek, zevk, iştaht ve hevesle yenildi.
5699	Çün andan aldı herkes vâyesini Ten ü cân hâşıl itdi mâyesini	Herkes nasibini alınca can ve beden, mayasını buldu.
5700	Zebân-ı pîrden idüp du'âyı Ser-â-ser kıldılar şükr ü senâyı	Şeyhin dilinden dua edip, tamamen şükür ve övgüde bulundular.
5701	Dürildi sofralar eller yunuldu Semâ'ıñ yir yir esbâbı konuldu ¹⁵⁹¹	Sofra toplandı, eller yıkandı. Sema etmenin sebepleri hazırlandı.
S 175b	5702 Nevâlardan idüp bünyâd-ı a'lâ Felekler künbedi taldı 'alâlâ	Nağmelerden yüce temeller atıldı. Göklerin kubbesi seslerle doldu.
Semâ'-ı pür şafâ-yı dervîşân ü gül-bang- i hoş-nevâ-yı işân*		Dervişlerin zevk dolu semaları ve onların hoş nağmeli ilahileri
5703	Zemînden çarha irdi şavt-ı rengîn Semâ' idüp öşütüdi zühre çengîn	Güzel sesler yerden göğe ulaştı. Venüs sema idip çengini yatıştırdı.
5704	Kudümi pür-tanîn itdi selâsil Şadâlar oldı bu demlerle kanzil ¹⁵⁹²	Kudümü sürekli tınlattı. Bu vuruşlarla sesler kendinden geçti.
5705	Dögüp tañbile defler sînesini Cihândan aldılar gam kînesini ¹⁵⁹³	Defler davullarla göğüslerini dövdü. Dünyadan gamlarının kinlerini aldılar.
V 176b	5706 Zemîn ü âsumân günbürdi taldı Dimâğı 'âlemüñ âşüfte oldı	Yer ve gökler gümbürtüyle doldu. Herkesin aklı dağıldı.
5707	Yanup yakıldılar bir niçe müddet Sükün buldı pes âhîr nâr-ı hiddet	Uzun süre yanıp yakıldılar. Öfke ateşi sonunda söndü.
5708	Tağıldı germ bâzârı semâ'ıñ Teferruğdur soñı her ictimâ'ıñ	Sema'nın canlı pazarı dağıldı. Her toplanmanın sonu ayrılmadır.
5709	İdüp bir küşeyi her kişi melcâ Olup fâriğ düzetdi h'âb için câ	Herkes bir köşeyi sığınak edip, uzaklaşıp uyku için yer buldu.
5710	Kılup Râmîn dañı teskîn tâbı ¹⁵⁹⁴ Zarûrî kıldı bir dem nîme h'âbı	Ramin de sakinlik gücünü buldu. Bir an için yarım uyku uyudu.
5711	Çanı sâkî şu hün-ı dille hem-zâd Baña hem âbdur bu yolda hem zâd	Sakî, hani şu gönül kanıyla eş olan? (O), bu yolda benim için hem sudur hem de azık.

¹⁵⁹⁰ tekbîr: yekser L K

¹⁵⁹¹ yer yer: bir bir K

* -İ K G / S175b B34a L202a V176a

¹⁵⁹² şadâlar: derâlar L K B'de her iki sözcük de yazılı

¹⁵⁹³ aldı gamlar: aldılar gam İ V

¹⁵⁹⁴ kılup: idüp B

5712 Bülend it muṭribā gül-bang-i bezmi
Ki kıldum cem^c-i aḥbābile ‘azmi

Ey çalgıcı! Meclisin zikrini artır. Çünkü dostlar topluluğuyla gittim.

**RESİDEN-İ RÂMİN BÂ-İN
KALENDERİ BE ŞEHRİSTÂN-İ DİL-
SİTÂN-I HİRİ***

**BU KALENDERİLİKLE RAMİN'İN
HERAT'IN GÖNÜLLER DİYARI
BÜYÜK ŞEHRİNE VARMASI**

- 5713 Götürdi ḥ^vābdan çün şubḥ-dem ser
Cihānuñ çehresi oldu münevver
- 5714 Kalendarler idüp cānile tekbir¹⁵⁹⁵
Yatanlar cümle başkaldırdı bir bir
- 5715 Huzūr-ı pīre varup ḥazret-i şāh
Didi destūr-ı ‘azm iy mürşid-i rāh
- 5716 Çü rüşen ḥāṭıruñ esrārdandur
Beyān ḥācet degül ol kim ‘ayāndur
- 5717 Dil ü cān bir nefes tutmaz kararı
İcāzet didigümdür ıztırarı
- S176a 5718 Benümle himmetüñ olursa yoldaş
Uram yüzüm ser-ā-pā olsa yol taş
- 5719 Didi pīr-i tarīkat kārdu rāst
Müyesserdür ne kim oldıysa der-ḥ^vāst
- 5720 Çün itdüñ bu tarīkat ihtiyārın
Kābul itmeñ gerek sen kār u bārın
- 5721 Çeküp dervīşler gün gibi rāyet
Bugünden eylegil seyr-i velāyet
- V 5722 Şehenşehsin yūri tabl ü ‘alemler
177a Yiter olduñ karīn derd ü elemle
- 5723 Götürsünler bile rüşen çerāğı
Görüp māhuñ erisün bağı yağı
- 5724 Alup pervāneveş devrin melekler¹⁵⁹⁶
Periler gibi yaqsunlar aña per
- 5725 Tutup āfāk için āvāz-ı tekbir
Kulüb ehline kılsun cümle teṣīr
- 5726 Gazel-ḥ^vānlık idüp şāmı seherle
‘Ameller eylesüñ āvāzelerle
- 5727 Semā ‘avāzı irüp sem^c-i çarḥa
Zemīnden sūzı düşsün şem^c-i çarḥa¹⁵⁹⁷
- 5728 Demūnden dehr içi āvāzelenstün
Cihān-ı köhne cāndan tazelensin
- 5729 Bu tertibile el-ḥaḥ şāh-ı bī-dil
Şüreyyāvār idüp kaṭ^c-ı menāzil
- 5730 Çeküp cānile bī-ḥadd miḥnet-i rāh
Hirī şehrine irdi bir şehergāh
- Sabah vakti başları uykudan kaldırıncı dnyanın yüzü aydınlandı.
Kalendarler candan tekbir getirdi. Yatanlar teker teker yataklarından kalktılar.
Şah hazretleri şeyhin huzurna varıp dedi: “Ey yolun mürşidi! Gitmek için izin ver.
Gönlünün, sırlarınla aydınlık olduğunu anlatmaya gerek yok. Bu, ortadadır.
Gönül ve can bir an (bile aynı) kararda durmaz. İzin dediğim ihtiyaçtandır.
Himmetin benimle yoldaş olursa yol tamamen taş olsa bile yüz vururum.
Tarikat şeyhi dedi: “İş doğrudur. Ne istenildiyse kolaylaştırılmıştır.
Bu tarikatı benimsediğinden sıkıntısını ve kazancını kabul etmelisin.
Dervişler güneş gibi sancak çekmiştir. Bugünden bağıllık içinde ol.
Şahlar şahısın, sancak ve davulla yürü. Dert ve elemle yeterince yakın oldun.
Parlak kandili de götürsünler. Ay (bunu) görünce bağırının yağı erisin.
Melekler pervane gibi dönüp, periler gibi onda kanatlarını yaksınlar.
Ufukları tekbir sesleri tutup, kalp ehline tamamen etki etsin.
Seher ve akşama gazel okuyup güzel seslerle amel etsin.
Sema'nın sesi göğün kulağına ulaşp yakıcılığı yerden göğün mumuna ersin.
Nefesinle felek yankılsın. Eski dünya içtenlikle tazelenin.
Gerçekten aşık şah böylelikle Süreyya gibi menzilleri aştı.
Candan sayısız yol sıkıntısı çekip bir seher vakti Herat şehrine vardı.

* -K G / S175b İ67b B36b L202a V176b

¹⁵⁹⁵ cān ile: cānuña S

¹⁵⁹⁶ Beyit: - L K

¹⁵⁹⁷ Zemīnden sūzı düşsün şem^c-i çarḥa /Girüp yanuñca mäh u mihr-i çarḥa: B Her ikisi de yazılı

- 5731 Görünüp karşıdan ol şehir-i ma'cümür
Şehüñ kıldı dil ü çeşmini pür-nür
- 5732 Ki şan cennettür ol şehir-i cem-âbâd
Binâsı kal'asınıñ çarh-bünyâd
- 5733 Çekilmiş çarha yirden burc u bâru
Meh ü mihrile sengi hem-terâzu
- S 5734 Dikilmiş âh-ı 'âşıkveş 'alemler¹⁵⁹⁸
176b Hevâ evcinde eyler odlu demler
- 5735 Gören dervâzesi tâkin felekvâr.¹⁵⁹⁹
Hilâl-âyîn olur dem-beste vü zâr
- 5736 Yüz urup secde-i şükür itdi cāndan
Götürdi gün gibi ser bir zamandan
- 5737 Didi Behzâde iy yâr-ı vefâdâr.¹⁶⁰⁰
Beni sermest kıldı şevk-i dîdâr
- V 5738 Yüzünü görmedin nür oldu cānum
177b Dem-i şevk ü şafâdan taldı cānum¹⁶⁰¹
- 5739 Meger kim mev'îd-i dîdârdur bu
Anuñcün meşhed-i envârdur bu
- 5740 Çü ka'bemdür bu şehir-i cennet-âbâd
Tavâf itdür baña sa'yile dilşâd
- 5741 Hâkîkat kıble-i cānum durur bu¹⁶⁰²
Çü şehristân-ı cānānum durur bu
- 5742 Sevâdı dîde gibi çeşme-i nür
Bu şehri görse uçmağ istemez hür
- 5743 Çü şâh itdi derûn hâlini takrîr
Getürdiler hemân gül-bang-i tekbîr
- 5744 Çeküp bülbül gibi elhân-ı dil-keş¹⁶⁰³
Cihân gülzârın itdiler pür-âteş
- 5745 Kudüm ü def ü ta'blüñ bāng ü cüşî¹⁶⁰⁴
Çamu yağmaya virdi şabr u hüşî
- 5746 Şadâlar birle âvâz-ı selâsil
Felek tâkına düşürdi zelâzil
- 5747 Nevâlardan cihân âvâzelendi
Yüzi bu köhne dehrüñ tâzelendi¹⁶⁰⁵
- 5748 İdüp şehriñ bir ucundan dühülü
Gezüp devr eylediler sağ u şolı
- 5749 Muşallâsından idüp ibtidâyı
Didiler şehir kavmine şalâyı
- O bayındır şehir karşıdan göründü. Şahın gönlünü ve gözünü nurla doldurdu.
- O Cem gibi şen şehir sanki cennettir. Kalesinin binası felek temellidir.
- (Kalenin) surları ve burçları yerden göğe çekilmiş. Taşı ay ve güneşle bir ölçüde.
- Aşığın ahı gibi dikilmiş bayraklar, hava burcunda ateşli nefesler oluşturur.
- Kapısının felek gibi kemerini gören, hilal gibi suskun ve inilti olur.
- Eğilip içtenlikle şükür secdesi etti. Biraz sonra güneş gibi baş kaldırdı.
- Behzad'a dedi: "Ey vefalı yar! Yüzünün arzusu benim başımı döndürdü.
- Canım (onun) yüzünü görmeden nur, şevk ve zevkle doldu.
- Meğer burası yüzünü görmek için söz verilen yerdir. Bu yüzden nurlar şehitliğidir.
- Bu cennet gibi bayındır şehir Kabem olduğundan bana gönül mutluluğuyla tavaf ettir.
- Gerçekten burası canımın kıblesidir; sevgilimin büyük şehridir.
- Karası göz gibi nur çeşmesi. Güneş bu şehri görse uçmak istemez.
- Şah, iç hâlini anlatınca hemen tekbirlerle gül-bang (zikir) getirdiler.
- Bülbül gibi gönül çekici (dil-keş) nağmeler okuyup, dünya gül bahçesini ateşle doldurdular.
- Kudum, def ve davulun sesi ve coşkusu bütün sabrı ve aklı yağmaladı.
- Art arda gelen seslerin yankısı felek kubbesine sarsıntı düşürdü.
- Dünya nağmelerin sesiyle doldu. Bu yaşlı dünyanın yüzü tazelandı.
- Şehrin bir ucundan girip sağı solu gezip dolaştılar.
- İbadethanelerinden başlayıp, şehir halkına seslendiler.

¹⁵⁹⁸ 'âşıkveş: 'âşıkdan V

¹⁵⁹⁹ tâkin: taşın V

¹⁶⁰⁰ vefâdâr: hevâdâr B L K V

¹⁶⁰¹ dem-i: dilüm V

¹⁶⁰² Beyit: - L K

¹⁶⁰³ çeküp: kırup V

¹⁶⁰⁴ cüşî: hüşî L K / hüşî: cüşî L K

¹⁶⁰⁵ dehrüñ: deyrüñ B L K V

- S177a 5750 Tıttup bir dem kenār-ı cūybārın
Temāşā itdiler serv ü çenārın
5751 Tıttup şaf bağlamışlar el kıyāma
Ki ėibret hāşıl olur hās u ėāma¹⁶⁰⁶
5752 İdüp andan mađallātını seyrān
Olurlar vaż^c u tertıbine hayrān¹⁶⁰⁷
5753 Mađallātı mağall-i vecd ü hālāt
Ėbādethānelerden let imiş Lāt
5754 Ne mescīd her biri bir beyt-i ma^cmūr
Sipıhr-āyın kanādīlile pūr-nūr
V 5755 Zemīnden ser çeküp her bir menārı
178a 5756 Şikest itmiş kad-i serv ü çenārı
Temāşā itmekiçün çār-sūyı
Pes andan tıtdılar bāzāre rūyı

Şıfat-ı şeh̄r u bāzār u hengāme-i ehl-i kār *

- 5757 Hemān dīvān-ı mağşerdür ne bāzār
Ki ādem kaynaşur mūr u melađvār
5758 ĖŪkūl-ı ins ü cān seyrinde hayrān¹⁶⁰⁸
Ki görse unudur dīvīn Süleymān
5759 İdüp gün gibi hūbān arz-ı dīdār
Egilmış halkıñ ağzı māh-girdār
5760 Fūrūzān la^l gibi kān içinde
Kābā-yı surhile dükkān içinde
5761 Şeker lebler kılıp tūtıveş elhān
Mezād idüp şekerler olmiş erzān
5762 Ne gördiler iricek nāf-i şeh̄re
Buhūr itmiř nesīm-i nāfe dehre
5763 Geçüp dükkāna her bir zülfi micmer
Şatar ėuşşāka ėūd u müřk ü ėanber
5764 Tılandırmağa cān u dil metā^cın¹⁶⁰⁹
Meyāncılar keser ėađdūñ nizā^cın
5765 Ođur hāl-i ruđı efsūn kitābın
Virür kākūlleri barmađ hisābın
5766 Mezād-ı dehr olup Yūsuf-liķālar
Meh ü hūr gibi tırtmaz tırtılır zer
S 5767 Müşekkel h^vāceler ser-cümle der-kār¹⁶¹⁰
177b Metā^c-ı bī-kıyās u pūr-đarīdār

Bir an ırmak kıyısını tutup, servi ve çınarı seyrettiler.

Kıyama durup saf tutarak el bağlamışlar. Halk ve asiller ondan ibret almış.

Daha sonra mahallelerini dolaşıp düzenine ve konumuna hayran oldular.

Mahalleleri niteliklerin ve coşkunlukların yeri. Lat, ibadethanelerden şiddetle çarpılmış.

(Ama) ne mescit! Her biri imar edilmiş bir ev. Gökler gibi kandillerle nurlanmış.

Her bir minaresi yerden baş çekip, servi ve çınarın boyunu kırmış.

Dört tarafı (çarşıyı) seyretmek için ondan sonra pazara yönediler.

İş ehlinin gürültüsü ve pazar ve şeh̄rin tasviri

Pazar değil de sanki mağşer divanıdır. Karınca ve çekirge gibi insan kaynaşır.

Cinlerin ve insanların akılları seyretmeye hayrandır. Süleyman görse cinlerini unuttur.

Güzeller güneş gibi yüzlerini arz ederler. Halkın ağzı ay gibi eğilmış.

Maden içindeki parlak yakut gibi, kıvı elbiseyle dükkān içindeki...

şeker dudaklılar tutiler gibi güzel sesle, şekerlerini peş peşe satıp ucuzlatmışlar.

Şeh̄rin merkezine varınca misk esintisinin dünyaya yayıldığını gördüler.

Saçı buhurdan (gibi kokan) herkesin (güzelin), bir dükkāna geçip aşıklara ud, misk ve amber sattıklarını gördüler.

Araçlar can ve gönül malını dolaştırmak için sözleşme çekişmesini kesmekte.

Yüzünün beni büyü kitabını okur. Kakūlleri parmak hesabı yapar.

Yusuf yüzlüler alemde çok alıcı bulur. Altın, ay ve güneş gibi durmayıp tartılır.

Gösterişli hocaların hepsi aşikaren benzersiz malın alıcısı (olmuş).

¹⁶⁰⁶ olur: ola V

¹⁶⁰⁷ vaż^c: ism B / tertıbine: tedbırine L K

* - İ L K G /S177a B35a V178a

¹⁶⁰⁸ Bu ve sonraki beyit B'de 10 beyit aşağıda

¹⁶⁰⁹ Bu ve sonraki beyit TT B

¹⁶¹⁰ Beyit: -B

	5768	Gezer devr içre mihr hâveriler Çürütmiş re's-i mâlin müşteriler	Doğulu güneş dolaşır gezer. Müşteriler sermayeyi tüketmişler.
	5769	Görüp bu hâli ol şuride-diller Çopardılar figân Allahu ekber	O dağınık gönüller bu hâli görünce Allahu ekber (Allah en büyüktür) diye bağurdılar.
	5770	İdenler ol şafâ gül-bangini güş Hum-ı mey gibi dilden kıldılar cüş	O zevkin zikrini duyanlar şarap küpü gibi gönülden coştular.
	5771	Çoyup herkes işin ardına düşdi O gül-bang üstine hengâme üşdi	Herkes bırakıp işin peşine düştü. O zikir üstüne kavga gürültü koştı.
V	5772	Kimi gül gibi çâk itdi girîbân ¹⁶¹¹	Kimi gül gibi yaka yırttı. Kimi bülbül gibi ah çekip inledi.
178b		Kimi bülbülveş itdi âh u efğân	Şehirde (herkes) dünyada benzeri görülmemiş semaya ve raksa kalktı.
	5773	Semâ' vü rakş türdi şehri içinde Ki mişlin görmemişler dehr içinde	Ahlar ve inilitiler, güzelin köşküne doğru yol alıp, felek burcuna vardı.
	5774	Tutup kaçır-ı nigârından yaña râh Felek burcına irdi nâle vü âh	Kemerler ve kubbeler ses ve yankıyla dolup bütün divan ehli kendini kaybetti.
	5775	Tolup bang u şadâdan tāk u eyvân Çamu dīvâne oldu ehl-i dīvân	O zikirler şahın köşküne ulaştı. Şaşkınlık sırası ay yaradılışlıya düştü.
	5776	Çün ol gül-bang kaçır-ı şâha düşdi Dem-i hayret nihâd-ı mâha düşdi	Dedi ki bu gönül tutan ses candan gelir. Aşk işaretlerinin hâlini anlatır.
	5777	Didi cāndan gelür bu şavt-ı dilgîr İder hâl-i rumûz-ı 'ışkı taqrîr ¹⁶¹²	Bu ah ve bağıriş beni tüketti. Bu güzel anma, tanıdık; sanmayın ki yabancıdır.
	5778	Beni yağmaladı bu âh u feryâd Bu hoş yâd âşinâdur şanmañuz yâd	İsa nefeslilerden eserdir. Akşam duası ve seher vakti ahıdır.
	5779	Ki enfâs-ı Mesîhâdan eşerdür Niyâz-ı şâmi vü âh-ı şehrdür	Bu, ney üflemesi ve ud havasıdır. Bu, şu anda olan arzumdur.
	5780	Dem-i nây u hevâ-yı 'üddür bu ¹⁶¹³ Bilinsün uş bu dem maqsüddür bu	Dermansız Pervane hemen o anda heyecanla yürekte mum gibi tutuşup...
	5781	Hemâdem cân atup Pervâne-i zâr Derûnından tutuşup şem'-i girdâr	hizmet sahiplerinden önce varıp, sancağın dibinde Ramin Şahı gördü.
	5782	İrüp aşhâb-ı hizmetden öñürdi 'Alem dibinde Râmîn şâhı gördi	Zevkten ve arzudan yakasını parçalayıp, ayağına düşüp yüzünü toprağa kapadı.
	5783	İdüp şevk ü şafâdan yakasın çâk Düşüp pâyına kıldı çehresin hâk	Dedi: Bu gönül çekici tavır şaha özgüdür. Ki iniltinin dumanı feleğe ateş vurur.
S178a	5784	Didi şâhânedür bu tavr-ı dilkeş Ki urur dūd-ı nâleñ çarğa âteş	Altından kumaşını çuval edip aydınlığını bulutta gizlemiştir.
	5785	Cuvâlık eyleyüp zerrîn kabañı Bulutda gizlemiştir rüşenâñı	Kıldan külahını gece gibi edip ayın tacının değerini düşürmüştün.
	5786	Şeb-âsâ eyleyüp kıldan külâhuñ Şımıştın kadrini iklîl-i mâhuñ	Boyunun fidanı kırılmamışken kemer yerine yular bağlanmış.
	5787	Degülken kâmetüñ nahli şikeste Meres olmuş kemer yirine beste	Ey din şahı! Niçin ejder kuşandın? Bu halka gibi yular nedir?
	5788	Niçün ejder kuşandun iy şeh-i dîn ¹⁶¹⁴ Nedür bu pâlehang-i halka-âyîn	Ey şahım! Işığa ve nura karanlık bağı derken belinde tennure (Mevlevî eteği) ne
V	5789	Teng-i zulmet okurken tâb u nûra	

¹⁶¹¹ gül gibi çâk itdi: çâk itdi gül gibi K

¹⁶¹² taqrîr: tañrîr B her iki kelime de yazılı

¹⁶¹³ hevâ: nevâ B her iki kelime de yazılı

¹⁶¹⁴ dîn: Çin B

179a	Şehā neyler miyānuñda tennüre	gezer.	
5790	Nedür bülbül gibi bu āh u nāle	Bülbül gibi bu ah çekip inleme nedir? Gönlün niçin lale gibi yandı?	
5791	Neden yandı dilüñ manend-i lāle		
5791	Niçün gül gibi kılduñ cāmeñi çāk	Niçin elbiseni gül gibi parçaladın. Güneş gibi yüzün niçin toprağa bulanmış?	
5792	Nedendür gün yüzüñ ālūde-i hāk		
5792	Didi Rāmīn çü ‘ıışk odına yandum	Ramin dedi: “Aşk ateşinde yandığım için baştan ayağa kadar ahımın dumanına boyandım.	
5793	Serāpā dūd-ı āhumdan boyandum	Hikaye uzun, anlatacak zaman değildir. Felek beni yeterince ağlattı. Sen güldür.	
5793	Hikāyet çok beyān vaḳti degüldür		
5794	Beni devrān yeter ağlatdı güldür	Gönül hālını bırakıp, candan haber ver. Bana sevgilinin sırlarından haber ver.”	
5794	Ḳo dil aḥvālını cāndan ḥaber vir		
5795	Baḥa esrār-ı cānāndan ḥaber vir	Pervane dedi: “Ey cihamı aydınlatan mum! Beni sevgili buraya gönderdi.	
5795	Didi Pervāne iy şem ^c -i cihān-tāb		
5796	Beni dildār kıldı bunda pertāb	Bu yakarış duasına /zikrine kulak verince eski derdi yürekte tazeleni.	
5796	Çü gūş urdı bu gül-bang-i niyāze	Seslerden sırta vakıf olup beni durumu anlamam için gönderdi.	
5797	Derūndan eski derdi oldı tāze	Şimdi o güzeli merakta bıraktım. Bütün arzusuyla beni beklemektedir.”	
5797	Oluḫ āvāzelerden rāze vāḳıf		
5798	Beni gönderdi olam ḥāle kāşıf	Bu kadar deyip sevgiliye (Veyse’ye) gitti. Saba rüzgarı gibi toz kopararak uzaklaştı.	
5798	Ḳodum ḥayretde şimdi ol niğārı	Gözden akan sevinç gözyaşları gibi hızla gitti. Veyse’nin önüne gelip eğildi.	
5799	Baḥadur cān u dilden intizārı	Dedi: “Müjde, ey güzeller sultanı! Devrin hanı mutlulukla ulaştı.	
5799	Bu deñlü diyüp itdi ‘azm-i dildār		
5800	Revān olup tozup gitdi şabāvār	Devlet ve yücelik hüması gölgesini saldı. Mutluluk kendi ayağıyla geldi.	
5800	Sürūr eşki gibi gözden yügürdi	O ay yüzlü, makamından aşkı ümit ederek kapıda yüzünü çöp(değersiz) edip beklemektedir.	
5800	Gelüp dildār önünde çehre sürdi	Yüzünden nur dilenir. Sultan kapısından izin ister.	
S	5801	Didi kim müjde iy sultān-ı ḥübān	İskender gibi değerliyken Kalender olmuş. Bugün her şey Allah için senin kapındadır. (?)
178b	5802	Sa‘ādet birle irdi ḥān-ı devrān	Garipler gibi şaşılmalı tavırla geldi. Hālını görenler sus pus oldu.
	5802	Hümā-yı ‘izz ü devlet sāye şaldı	Veyse bu sözleri duyunca yürekte gözyaşları gibi coştı.
	5802	Sa‘ādet kendü pāyı birle geldi	Başına ve yüzüne şaşkınlığından el vurup yalın ayak, şaşkın ve kendinden geçmişçesine koştı.
	5803	Ḳapuñdan mihr ümīzin idüp ol māḥ	Ay gibi, güneşi karşıladı. Aydınlığı ve ışığı (Ramin’in) yüzünden aldı.
	5803	Ḳurur ḳapuñda idüp çehresin kāḥ	Yüzlerinin güzelliği birbirine yansıyınca,
	5804	Cemālūñden ḳılur deryūze-i nūr ¹⁶¹⁵	
	5804	Diler dervāze-i sultāne destūr	
	5805	Sikender-ḳadr iken olmuş Ḳalender ¹⁶¹⁶	
	5805	Bugün şey ^{li} Ḳlāhi ḳapuñdan eyler	
V	5806	Ġarīb-āyīn ‘aceb ḫavr ile geldi	
179b	5806	Görenler ḥāletin dem-beste ḳaldı ¹⁶¹⁷	
	5807	Niğārın idicek bu sözleri gūş	
	5807	Derūndan eyledi yāşı gibi cūş	
	5808	Ser ü rüyına ḥayretten urup dest	
	5808	Segirdüp pā-bürehne vālih ü mest	
	5809	Meh-āsā ḳarşulayup āfitābı	
	5809	Ruḫundan ḥāşıl itdi ferr ü tābı	
	5810	Çü birbirine ‘aks urdı cemālī	

¹⁶¹⁵ ḳılur: ḳılup B / sultāne: dīvāne İ L K V ; B ihsāne; divāne (B’de her iki sözcük de yazılı)

¹⁶¹⁶ ḳadr: baht B

¹⁶¹⁷ görenler ḥāletin: gören ol ḥāleti B

- Mehüñ naşşı günüñ irdi zevâli
 5811 Dil ü cāndan gelüp her biri vecde
 Biri birine karşı kıldı secde
 5812 Bir idi çünki meşhüdile şahid
 Birikse tañ mı mescüdile sâcid
 5813 Nola mihrâb ikiyse kıble birdür
 Ten ü cān içre bu hâl özge sırdur
 5814 Pes âhîr kıldurup ol secdeden ser
 İdüp ‘arz-ı niyâz Allahu ekber
 5815 Kıoyup elden ser-â-pâ ihtiyârı
 Biri birin kıocup olındı zârı
 5816 Elif kâmetlerini eyleyüp dâl
 Şarıldı birbirine ol iki tâl¹⁶¹⁸
 5817 Görüp ‘ankâyı tāvüs itdi cevlan¹⁶¹⁹
 Seher vaşlından oldı zühre hayrân
 S179a 5818 Hevâsından Nesim-i müşk-bârũñ¹⁶²⁰
 Açıldı bâğ-ı kalbi Nevbahârũñ
 5819 Dil-i Şâmî cemâl-i mehlikâdan
 Tıolup nür u ziyâ güldi şafâdan
 5820 Dilârâmuñ visâlınden Ser-efrâz
 Sürür evcine cāndan urdı pervâz
 5821 Cemâl-i Mühreyi gördükde Zeyni
 Fürüzân oldı mehveş nür-ı ‘aynı
 5822 Getürdi cüşa şahbâyı Piyâle
 Zemînden çarha irdi âh u nâle
 V 5823 Görüp her ‘aşık-ı dil-dâde yârin
 180a Nişâr itdi serâpâ cümle vârin
 5824 Vişâl eyyâmıdur şun sâkiyâ cām
 Ne bilem kim nolur devr-i serencām
 5825 Girü mutrıb nevâ-yı vaşla başla¹⁶²¹
 Nihâl-i serve evrâk-ı gül aşla

aynı noksanı, güneşin eksikliği sona erdi.
 Her biri gönülden ve candan coşup
 birbirlerinin önünde eğildi.

Çünkü görenle görünen birdi. Secde edenle,
 edilen bir olsa şaşılır mı?

Mihrap ikiyse kible birdir. Beden ve can
 içinde bu durum bambaşka bir sırdır.

Sonunda o secdeden başını kaldırıp, duasını
 sundu. Allahu ekber (Ne beğeni)!

Bütün iradesini elden bırakıp birbirlerini
 kucaklayıp ağladılar.

O iki dal, elif harfli boylarını dal harfi gibi
 büküp birbirine sarıldı.

Tavus, Ankayı görüp dolaştı. Zühre
 Seher’in (bu) kavuşmasına hayran oldu.

Misk kokulu Nesim’in havasından
 Nevbaharın kalbinin bağı açıldı.

Şâmî’nin gönlü Mehlika’nın güzelliğinden
 (dolayı) zevkten nurla doldu.

Serefrâz Dilaram’a kavuşmakla neşe
 burcuna sevinçle uçtu.

Zeyni, Mühre’nin güzelliğini görünce
 gözünün nuru ay gibi parıladı.

Piyale kadehi coşturdu. Ah ve inilti yerden
 göğe ulaştı.

Her gönül vermiş âşık yarını görüp, baştan
 ayağa kadar bütün varını dağıttı.

Ey saki! Kavuşma zamanıdır, kadeh sun.
 Maceranın sonu ne olur? Nerden bileyim?

Ey çalgıcı! Kavuşma nağmesine yeniden
 başla. Servi fidanına gül yaprakları aşla.

**PEYVESTEN-İ RÂMİN BE-NİĞARİN
 Ü BESTEN-İ MİYÂN-I ŞÂN BÂ
 NİKÂH U KÂBİN***

**RAMİN’İN GÜZELİNE KAVUŞMASI
 NİKAH VE DÜĞÜN HEDİYESİYLE
 ARALARINI BAĞLAMASI**

- 5826 Gel iy dil şöyle kıl pervâz-ı ‘âli
 Ki alsun cān gözün anuñ hayâlî¹⁶²²
 5827 Çü bâl-i ‘ışk u himmetdür burağũñ
 Bugün ‘arş âşiyânıdur tıurağũñ
 5828 Cınân tāvüsü pervâzuñda hayrân

Ey gönül! Gel de şöyle yüceden uç ki onun
 hayali can gözünü alsın.

Burağın himmet ve aşk kanadı olduğundan
 bugün durağın arşın yuvasıdır.

Cihan tavusu uçuşuna hayrandır.
 Mekansızlık meydanında dolaşırsın.

¹⁶¹⁸ şarıldı: dolaşdı B’de her iki kelime de yazılı

¹⁶¹⁹ itdi: urdı İ B L K V

¹⁶²⁰ hevâsından: liķâsından B

¹⁶²¹ Beyit: - L K

* -G / S179a B36b İ L206a K196a V180a

¹⁶²² alsun: añsun L açsun K

Urursın lā-mekān şahnında cevlan
 5829 İdüp ‘anķalarile seyr-i ķāfi
 Tapuñdur ‘ālemüñ gerdün-meťāfi
 5830 Hāķīķat sensin ol şehbāz-ı lāhūt
 Kim oldı şaydgāhuñ mülk-i nāsūt¹⁶²³
 5831 Kılur nağmeñ bu dem ķaķnūs-girdār
 Cinān gülzārınuñ bülbüllerin zār
 5832 Sözüñ ķandi kılur bebgāyı dil-teng¹⁶²⁴
 Beyānuñdan alur Hızır-felek-reng
 5833 ‘Uķābı himmetüñ uşfura şaymaz
 Felek bālini perr-i mūra şaymaz
 S 5834 Hümā gibi senüñdür zıll-ı iķbāl
 179b Ne tañ gün gibi açsañ nürdan bāl
 5835 Süleymān hāzretinüñ hüdhüdisin
 Tıyūr-ı nazm ü neşrüñ Aħmedisin
 5836 Yiridür nüħ-felek mi‘rācuñ olsa¹⁶²⁵
 Meh ü Hırşid terk-i tācuñ olsa
 5837 Ki ol hāzretde her mūr-ı süħandan
 Bulur himmetle ķadr-i şır-merdān

**Der-medh-i Āsaf-ı ‘azām ü sitāyiş-i
 Vezir-i mu‘azzam ***

5838 Hıuşuşā Āsaf-ı Cemşid rütbet¹⁶²⁶
 Kıla ol mūra dilden zerre rağbet
 V 5839 Geçer hāki ğubārı ķadr-i zerden¹⁶²⁷
 180b Sözi mevzün olur nazm-ı güherden
 5840 Ki hāk-i bārgāhı ķimyādur
 ‘Uyün-ı ‘ālem için tütüyādur
 5841 Şuvarup āb-ı luťfi birle dehri
 Kılur ser-sebz bustān-ı sipihri
 5842 Ğubār-ı pāyı kılta seyr-i gerdün
 Olur hırşid hāyretten diğergün
 5843 Sürenler ķehresin ol bārgāha
 Nazar kılmağ göz açup mihr ü māha
 5844 Uranlar pāyına devlet gibi ser
 Geyer dest-i sa‘ādetden zer-efser
 5845 Çün oldı hāzret-i ķutbile hem-dem
 Mediħi olsa tañ mı vird-i ‘ālem

Ankalarla Kaf dağını dolaşırın. Alemde feleğın tavaf edileceğı yer, senin kapındır.

Gerçekten o ilahi şahin avlağı insanlık ülkesi olan sensin.

Nağmen şimdi kaknüs gibi cennetin gül bahçesinin bülbüllerini inleir.

Sözün şekeri papağanın gönlünü daraltır. Hızır, felek rengini konuşmanla alır.

Himmetin, kartalı serçeden saymaz. Felek, kanadını karıncanın kanadı saymaz.

Hüma gibi mutluluk gölgesi senindir. Güneş gibi nurdan kanat açsan şaşılmaz.

Hız. Süleyman’ın hüdhüdisin. Nazım ve düz yazının Ahmed’isin.

Dokuz gök miracın (yükseleş yerin) olsa; ay ve terk ettiğın taç olsa yeridir.

Ki o huzurda söz ustası (olan) her karınca, (onun) himmetiyle aslan yürekliilerin kıymetini bulur.

**Ulu vezirin ve büyük Asaf’ın
 (sadrızamın) övgüsü hakkında**

Özellikle Cemşid rütbeli Asaf (vezir), o karıncaya gönülden zerre kadar rağbet etsin.

Toprağının tozu altın yerine geçer. Sözü inci dizisinden daha düzenli / ölçülü olur.

Çünkü özel odasının tozu kimya olup halkın gözleri için sürmedir.

Bağışımın suyuyla dünyayı sulayıp, felek bostanını yemyeşil eder.

Ayağının tozu felekte dolaşsa güneş, şaşkınlığından başkalaşır.

O dergāha yüzünü sürenler, göz açıp da aya ve güneşe bakmazlar.

Ayağına devlet gibi baş vuranlar (eğilenler), mutluluk elinden altın taç giyer.

Kutb hazretleriyle beraber olunca herkesin zikri onu övse şaşılır mı?

¹⁶²³ kim: ki L K

¹⁶²⁴ Beyit: -K

¹⁶²⁵ nüħ: kim K -L

* B: Midhat-ı āsaf-ı ‘azām / der: -V

* İ G / S179b B36b L206b K196b V180a

¹⁶²⁶ Cemşid: Şemşid İ / ol mūra: bir hāke V

¹⁶²⁷ hāk-i: anuñ B / sözi mevzün : beyāni ğüb B’de her iki kelime de yazılı // nazm: ‘ıkd B her iki kelime de yazılı

- 5846 Çü buldı şāhdan iclāl-i hūllet
Kılur dūn gün du‘āsın cümle millet
- 5847 Cihān kim pertevinüñ şem‘asıdır
Ruḥın ḥandān iden bir lem‘asıdır
- 5848 Olup dūn gün meh ü hūr gibi rūşen
Cemāl-i kāyinātı ide gülşen¹⁶²⁸
- 5849 İriip bir zerre ol pertevden iḥsān
Olursa **Lāmi** tañ mı feleksān
- S180a 5850 Çü bu dergāha urur gün gibi ser¹⁶²⁹
Ne içün dāmeni olmaya pür-zer
- 5851 Alup her dem yaḳasın dest-i evlād
Revā mı ideler faḳrile feryād¹⁶³⁰
- 5852 Sözüüm ser-cümle gerçi ḥāk-i derdür
‘İyārı himmet-i pāküñle zerdür
- 5853 Bugün tartılsa mīzān-ı zamāne
Veyā urulsa mi‘yār-ı beyāne
- 5854 Görüldükde ḳamu vezn ü ‘iyārı
Güher-sencān-ı devrān ile bārı
- 5855 Serātāpā egerçi ‘aybıdır çok
Eger artuḳ degülse eksügi yok¹⁶³¹
- V 5856 Gel iy dil artuḳ eksük sözleri ḳo¹⁶³²
181a Yürü mīzān-şıfat meyl-i zeri ḳo
- 5857 Nedür zer ḥāk-i rengin iy hünerver¹⁶³³
Ḳo ḥāki bize ḳıl ‘arz-ı hünervler
- 5858 Süḥān sencide vü sengin gerekdür¹⁶³⁴
Füsün efsāneveş rengin gerekdür
- 5859 Yiter lāf eyle ‘ālem cevheridür
Dil ehlinüñ hünerv sīm ü zeridür

Huzūr-ı faḳrī vü server-i ḥāḳrī *

- 5860 Münevverdür güneşden gevher-i faḳr
Sa‘ādet maṭla‘ıdır aḥter-i faḳr
- 5861 Derünü gülsitāndur taşı āteş
Hevāsı āb-ı şāfi gibi dil-keş
- 5862 Bu āteş birledür şem‘iyyet-i dil
Perişānlıgıdır cem‘iyyet-i dil
- 5863 Diyār-ı faḳr pür-emn ü emāndur
Faḳr-i kāmrān şāh-ı cihāndur

Şahtan içten sevgi ve saygı görünce bütün halk daima ona dua eder.

Dünya, ışığının fitilidir. Yüzünü güldüren bir parıltısıdır.

Gece gündüz ay ve güneş gibi parlak olup, kainatın yüzünü gül bahçesi eder.

O parıltıdan bir zerre bağışlayıp, Lami’î de felek gibi olsa şaşılır mı?

Bu dergāha güneş gibi baş vurursa, eteği niçin altınla dolu olmasın.

Evlatlarının her an yakasını tutup, fakirlikle feryat etmeleri layık mıdır?

Gerçi sözüm tamamen kapısının toprağıdır. Ayarı ise hālis himmetinle altındır.

Zamane terazisi bugün tartılsa ya da beyan (etkili anlatım) ölçüsüne vurulsa...

dönemin bolca mücevherler saçan (veziri)ına rağmen...

söylediğimin ayıbı çoktur. fazla dağılse de azda değildir.

Ey gönül gel de eksik ve fazla sözleri bırak. Terazi gibi altına meyletmeyi terk et.

Ey hünerli adam! Altın nedir? Renkli toprak. Toprağı bize bırak da hüner sun.

Söz ölçülü ve ağır olmalı. Büyü efsane gibi renkli olmalı.

Alemin cevheri olan sözü yetecek kadar söyle. Hüner gönül ehlinin altını ve gümüşüdür.

Sıradanlıgım öncüsü ve fakirliğin huzuru

Fakirlik incisi güneşten aydıdır. Yokluk yıldızı mutluluğun doğuş yeridir.

İçi gül bahçesi, dışı ateştir. Havası saf su gibi gönül çekicidir.

Gönlün parıltısı bu ateşledir. Gönüllerin bir araya gelmesi dağılımasıdır.

Fakirlik diyarı güven ve insafla doludur. Mutlu fakir, cihan sultanıdır.

¹⁶²⁸ gülşen: rūşen V

¹⁶²⁹ urur gün gibi: gün gibi urur İ B L K V

¹⁶³⁰ ideler faḳrile: faḳrile ideler L K

¹⁶³¹ eger: bu dem B’de ikisi de yazılı.

¹⁶³² dil: cān B

¹⁶³³ rengin: sengin L K

¹⁶³⁴ sengin: rengin S

* İ B K G / S180a L207b V181a

	5864	Ne derd-i mülk ü māl ü kahr-ı leşker Ne havf-ı düşmen ü pervā-yı kişver	Ne mal mülk derdi, ne asker ne düşman ne ülke korkusu.
	5865	Faḳrūñ meksebet pīrāyesidür Ḳanā'at kīse-i sermāyesidür	Fakirin kazancı süsüdür. Kanaat, sermaye kesesidir.
	5866	Muḳarrerdür hünermend olsa evbāş Şeh-i devrāne egmez degme kez baş ¹⁶³⁵	Ayak takımı kesinlikle hünerli olsa da Şah sıradan insanlara iltifat etmez.
S	5867	Dir iken şāh-ı dīn <i>el-faḳr u faḳr</i> Ne için sevmeyem cānile faḳr	Dinin şahı (Hz Muhammed), fakirlik övüncümdür, derken fakirliği nasıl candan sevmeyeyim.
180b	5868	Bañā faḳrüm yiter iy ḥāce māye Senüñ şalmış ğinā cānuñ belāye	Ey hoca bana sermaye olarak fakirlik yeter. Zenginlik senin canını belaya salmış.
	5869	Dirḡā fikr-i zerden sīne pūr-cūş Ḥisāb-ı āḫiret olmuş ferāmūş	Ne yazık ki kalp altın düşüncesiyle coşmuş. Ahiret hesabı unutulmuş.
	5870	Dilā bu bāba yokdur ḥadd ü pāyān Sözi faşl it dilerseñ ḥizmet-i cān	Ey gönül! Bu bölümün sonu ve sınırı yoktur. Can hizmetini istersen sözü kes.
	5871	Girü efsāne bābından füsün aç Dilüñ debret beyān gevherlerin saç	Tekrar efsane meselesinden büyü aç. Dilini oynatıp, anlatım cevherlerini saç.
	5872	Serāpā kışsa-ı vaşlı tamām it ¹⁶³⁶ Fūrūġı terk idüp aşlı tamām it	Kavuşma bölümünü tamamla. Yalanı bırakıp aslı tamamla.
V	5873	Çün olduñ iltifāt-i şeḥle manzūr Beyān çarḥına vir ḥürşidveş nūr	Şahın iltifatıyla görüldüğün için anlatım feleğine güneş gibi nur ver.
181b	5874	İden bu vaşl şehristānun ābād Urupdur sözde bu resm üzre bünyād	Bu kavuşma şehri kuran sözü bu şekilde temellendirmiştir.
	5875	Şehensāh irdi çün vaşl-ı nigāre Çektüp candan biri birin kenāre	Şahlar şahı sevgiliye kavuşunca birbirini bir kenara çekip...
	5876	Hezārān dürlü idüp söz ü sāzı Dil ü candan idüp 'arz-ı niyāzı ¹⁶³⁷	binlerce türlü söyleşerek gönülden ve candan dua edip...
	5877	Bilüp bu işleri 'ayn-ı 'ināyet İderler vaşla şükr-i bī-nihāyet ¹⁶³⁸	bu işleri aynen yardım bilip, kavuşmadan dolayı sonsuz şükürler ederler.
	5878	Tutup şāhuñ elin āḫir nigārin Dir iy ḥürşid-i çarḥ-ı devlet ü dīn	Sonunda Veys Ramin'in elini tutup der: "Ey din ve devlet feleğinin güneşi!
	5879	Zemīnden çarḥa servüñ şalsa şāye ¹⁶³⁹ Güneş gibi şeref virürsin aye	Servi boyun yerden göğe gölge salsa, aya güneş gibi şeref verirsin.
	5880	Bilürsin ḥānumānum hep senüñdür ¹⁶⁴⁰ Dil ü cān u cihānum hep senüñdür	Biliyorsun ki bütün varlığım hep senindir. Gönlüm, canım ve dünyam hep senindir.
	5881	Keremden baş ayaġuñ yüzüm üzre ¹⁶⁴¹ Ne tenhā yüzüm iki gözüm üzre	Ayağını kereminle yüzüme bas. Sadece yüzüme değil iki gözüme de.
S181a	5882	Olur cān yiri gerçi ḥāne-i dil Yaruşmaz āfitāba lāne-i gil	Gerçi gönül hanesi can yeri olur. Güneşe çamur yuva yakışmaz.
	5883	Nola derviş evin luḫ u keremden	Derviş evini lutfun ve kereminle gelişin ve sohbetinle şerefledirsen ne var?

¹⁶³⁵ devrāne: divāne B

ال فقر و فخر

¹⁶³⁶ tamām: beyān İ

¹⁶³⁷ idüp: kıllup B V

¹⁶³⁸ iderler: kıllurlar B

¹⁶³⁹ B'de beytin dizeleri ters sıralı

¹⁶⁴⁰ K: Bilürsin hep senüñdür ḥānumānum / Senüñdür hep dil ü cān u cihānum

¹⁶⁴¹ Keremden baş ayaġuñ yüzüm üzre: Mübārek ayaġuñ baş yüzüm üzre B (B'de ikisi de yazılı).

		Müşerref eyleseñ demden kademden	
	5884	Olur şāhāne menzil sāye-i bīd Ḥarābatı kıılır maʿmūr hūrşīd	Sөгüt gölgesi şaha yakışır menzil olur. Güneş viraneliği bayındır eder.
	5885	Baş urup didi Rāmīn iy dil-ārām Dil ü cānum durur fermānuña rām	Ramin eğilip dedi: Ey gönül huzurum! Gönlüm ve canım fermanınım esiridir.
	5886	Baña dün gün seg-i küyuñ yatağı Geltür iy reşk-i hūrā ʿadn bāğı ¹⁶⁴²	Ey güneşi kıskandıran! Kapındaki köpeğin yatağı benim için cennet bahçesidir.
	5887	Edeb lāzım durur zayf olsa küstāḥ Ne emrūñ varsa ber-ser ḥāk eger kāḥ	Misafir küstahsa edep gereklidir. İster toprak ister saman (gibi değersiz olayım) ne emrin varsa baş üstüne.
	5888	Ġarīb aʿmā olur rehberlik eyle ¹⁶⁴³ Elüm tüt düşmedin serverlik eyle	Garip kör olur, yol göster. Düşmeden elimden tutup öncülük et.
V	5889	Bulup ḥatırları el-kışşa selvet ¹⁶⁴⁴ Olundı kışşa-güyān ʿazm-i ḥalvet	Özetle gönülleri rahatlık bulup, kıssa anlatanlar yalnız kaldı.
182a	5890	Niğārın eyleyüp Rāmīne irşād Sürüp yüzler öñince ḥurrem u şād	Veyse Ramin'e yol gösterdi. Önünde mutlu ve sevinçli olarak yüz sürdü.
	5891	Getürdi bir serāy-ı tābnāke Ki şayar çarḫı arş ü ferşi ḥāke	Yeri ve göğü toprak sayacak parıltılı bir saraya getirdi.
	5892	Göreydi ḥūr u rıdvan ol maḫāmı Dir idi terk idüp dāruʿs-selāmı	Huriler ve Rıdvan o makamı görseydi, Cenneti terk edip derdi:
	5893	Bugün el-ḥaḫ budur Firdevs-i dīdār Cemālinden cihāndur ġarḫ-ı envār	“Gerçekten bugün görünen cennet burasıdır. Güzelliğinden dünya nurla dolmuştur.”
	5894	Çü Rāmīn şaldı ol firdevse sāye İrişdi gün gibi topı semāya	Ramin o cennete gölge salıp güneş gibi topu göğe erdi.
	5895	Şeref burcında hūrşīd oldı tālīʿ Saʿādet nūrını şaçdı meṭālīʿ	Şeref burcunda güneş doğdu. (Güneşin) doğuş yerleri mutluluk nurunu saçtı.
	5896	Ḥazāyın ḫapusın açup niğārın ¹⁶⁴⁵ Buyurdı ḥalka yağma cümle vārın	Veyse hazinelerin kapısını açtı. Bütün varının halka yağmalatılmasını emretti.
	5897	Getürdüp zer-ḫabā laʿlīn kemerler ¹⁶⁴⁶ Ki seyrinden olur ḥayrān nazarlar	Bakanların görünce hayran oldukları altın elbise ve yakut kemerler getirttiler.
	5898	Nücüm-āyīn muraşşaʿ tāc-ı şāhī Ki şır hūrşīdvār iklīl-i māhı	Şahın ayın tacını güneş gibi kıracak tacı yıldızlar gibi süslüdür.
	5899	İdüp cānile biñ ʿözü-i ḫuşūrı Didi māhum gider dilden fütürı	İçtenlikle kusuru için binlerce özür dileyip dedi: “Ey ay yüzlüm! Gönlünden korkuyu kaldır.
S	5900	Revā mı gün şıvanmaḫ balçığile Otağ-ı ʿadnı tütulmaḫ çığıle ¹⁶⁴⁷	Güneşi balçıkla sıvamak; cennet otağımı çığla tutmak doğru mu?
181b	5901	Barışmaz bir arada zūlmet ü nūr Yaraşmaz ebr-i muzlīm ḫilʿat-i hūr	Karanlık ve güneş bir arada olmaz. Kara buluta huri kumaşı yakışmaz.
	5902	Tazarruʿlarla şoydı pādīşāhı Geyürdi zer-ḫabā vü tāc-ı şāhī	Yakarışlarla padişahı soydu. Altın elbise ve şahlık tacı giydirdi.
	5903	İdüp Behzāde daḫi bī-ḥad iḥsān	Behzad'a da sonsuz lutuf da bulunup bedenini felek gibi inciye batırdı.

¹⁶⁴² iy reşk-i hūrā: -İ

¹⁶⁴³ aemādurur: aemā olur: İ B L K V

¹⁶⁴⁴ bulup: toplu B

¹⁶⁴⁵ açup: açdı V

¹⁶⁴⁶ getürdüp: getürüp L K

¹⁶⁴⁷ tütulmaḫ: tütulmaz B; tütmaḫ K / çığıle: balçığile K

		Tenin ğarķ-ı güher kıldı feleksān	
	5904	Ser-ā-ser kulların şāhuñ ne kim var	Şahın ne kadar kulu varsa tamamı altın elbiseyle nurlara gark oldular.
		Libās-ı zerle kıldı ğarķ-ı envār	
	5905	Buyurdı eylediler bezme bünyād	Emriyle meclis kurdular. Olan biteni tek tek andılar.
		Geçen aĥvāli bir bir kıldılar yād	
V	5906	Şikāyetler idüp firķat ğamından	Ayrılık ğamından şikayet edip kavuşma zamanı için şükrettiler.
182b		Şükürler kıldılar vuşlat deminden ¹⁶⁴⁸	
	5907	Beyān-ı sergüzeşt itdükçe Rāmīn	Ramin macerasını anlattıkça Veyse'nin ciġeri yüz parça oldu.
		Ciger şad-pāre eylerdi nigārın	
	5908	Girü berķ urup envār-ı tecellī	Tekrar tecelli nurlarının şimşeġi çakıp o belalardan teselli verirdi.
		Virürdi ol belālardan tesellī	
	5909	Olurdu ney-şifat gerçi ki feryād ¹⁶⁴⁹	Her ne kadar ney gibi feryatlar edilse de naġmeler hepsini mutlu ederdi.
		Nevālar eyler idi cümlesin şād	
	5910	Añladuķça ğam-ı devr-i serencām ¹⁶⁵⁰	Maceranın dönen ğamını andıkça kadehler dönüp (ġamı) unuttururdu.
		Ferāmuş itdürürdi raķş urup cām	
	5911	Ķılıp ‘avvād ü nāyī naġme cāndan	Udiler ve neyzenler candan naġme çalıp, melekler göklerden raks ederdi.
		Melekler raķş ururdu āsumāndan ¹⁶⁵¹	
	5912	Ķam āhengi virür mi anda rengi	Güneşin saki, Venüs'ün dansçı /çalgıcı olduġu bir yerde ġam havası olur mu?
		Ki ĥürşid ola sākī zühre çengi	
	5913	Bu üslübile üç gün gice gündüz	Bu şekilde üç gün gece gündüz, seçkinler şah ve Veyse göz yummayıp...
		Ĥavāş u şāh u dilber yummayup göz	
	5914	Olundu ‘ayş u ‘işret zevķ u şādī	yenilip içildi; zevk alındı ve mutlu olundu. Dünyaya raġmen muratlarına erdiler.
		Cihān raġmına sürdiler murādı	
	5915	Tamam olduķda üç gün şāh-ı ĥübān	Üç gün tamamlanınca güzeller şahının emriyle bütün divan ehli geldi.
		Buyurdı cümle geldi ehl-i dīvān	
	5916	Ķılıp yanına da‘vet beglerini	Beylerini, askerinin ve ordusunun seçkinlerini yanına davet edip...
		Sipāh ü kişverinüñ yeglerini	
S182a	5917	Didi iy mehterān-ı ehl-i Īrān ¹⁶⁵²	dedi: “Ey Īran ehlinin komutanları! Turan şahı bizi şerefleñdirdi.
		Bizi kıldı müşerref şāh-ı Tūrān	
	5918	Bilürsüz onu kim ĥān ibn-i ĥāndur	Biliyorsunuz ki o, han oġlu handır. Kendisi güneş, sevgisi göklerdir.
		Güneşdür zātı mihrī āsumāndur ¹⁶⁵³	
	5919	Beġāyet luţfinuñ şermendesiyüz	Lutfundan oldukça utanıyoruz. Hepimiz atasının kölesiyiz.
		‘Aţāsınuñ serāpā bendesiyüz	
	5920	Bugün ser-ĥalka-i şāhān iken ol	O bugün şahlar halkasının başıyken bana sarayda dolaşmaktan başka yol yoktur.
		Baña devr-i serādan taşra yoķ yol	
	5921	Ki kār-ı saltanat müşkil ‘ameldür	Çünkü saltanat işi zor iştir. Bazen savaş bazen hevesten vazgeçmektir.
		Gehi rezm ü gehi terk-i emeldür	
	5922	Ķavī merd işidür kişver-sitanlık	Ülke yönetmek güçlü insanın işidir. Kadınların işi nedir? Mutluluktur.
		Nedür kārı zenānuñ kāmürānlık	
V	5923	Bugünden biliñüz kişver anuñdur	Biliniz ki ülke bugünden itibaren onundur.
183a		Nedür kişver bu cān ü ser anuñdur	Ülke ne ki, bu can ve baş da onundur.

¹⁶⁴⁸ kıldılar: itdiler S B

¹⁶⁴⁹ olurdu: iderdi L K / şād: yād İ ; bād L K V

¹⁶⁵⁰ devr: derd İ

¹⁶⁵¹ Melekler: melek ü ĥür B (B’de ikisi de yazılı)

¹⁶⁵² ehl-i:mülk-i B / Īrān: dīvān İ

¹⁶⁵³ mihr: ĳadrī B L K V

	Semā ʿitdi şafādan şeyh ü bürnā	herkes zevkten dans etti.
5944	Dühullar nağmesi āfākı tıtdı	Davulların nağmeleri ufukları kapladı.
	Muḥit-āyīn felekler güm güm ötdi ¹⁶⁵⁷	Gökler deniz gibi güm güm öttü.
5945	Ḳuşūrı kıldılar şol resme tezyīn	Köşkleri o kadar süslediler ki her köşk bir
	Ki her kaşır oldu bir büt-ḥāne-i Çīn	Çin puthanesi oldu.
5946	Şu deñlü aşdılar dībā-yı şad-reng	Yüz renkli kumaşlardan o kadar çok astılar
	Ki zār oldu nigāristān-ı Erjeng	ki Erteng'in Nigaristan'ındaki güzeller
		inledi.
5947	Gülīstān eylediler her maḳāmı	Her yeri gül bahçesi ettiler ki (burayı) gören
	Ki aṅmazdı gören dārū's-selāmı ¹⁶⁵⁸	cenneti anmazdı.
5948	Ṭarab ehli idüp elḥān-ı bülbül	Eğlence ehli bülbül şarkıları okudu. Feleğin
	Felekler gülşenini tıtdı gülğul	gül bahçesi seslerle doldu.
5949	Devām-ı devr-i nūşanūş-ı sāḳı ¹⁶⁵⁹	Sakinin peş peşe içme devri devam ettikçe
	Ḳomadı dilde ğamdan ḳatre bāḳı	gönülde gamın damlası bile kalmadı.
5950	Açıldı sofralardan bezme güller	Meclise sofralardan güller açıldı. Feleğin
	Dimāĝ-ı dehrı tıtdı müşg ü ʿanber ¹⁶⁶⁰	aklını misk ve amber kokuları kapladı.
S183a	5951 Döküldi ol ḳadar envāı nīʿmet	O kadar çok türlü nimet döküldü ki
	Yiterdi dehre yekser olsa ḳısmet	paylaşılsa bütün dünyaya yeterdi.
	5952 Gören her taʿma-i ʿanber-sirişti ¹⁶⁶¹	Her amber yaradılışlı yiyeceği gören, cennet
	Dir idi bu durur nūzl-i behiştı	yemeği budur, derdi.
	5953 Şu deñlü murĝ büryān olmuşıdı	O kadar çok kuş kebabı yapılmıştı ki ateşin
	Ki çeşm-i nār giryān olmuşıdı	gözü ağlamıştı.
	5954 Fuḳāʿ-i pür gülāb u bāde-i nāb	Halis şarap, gül suyu ve dolu biralar,
	Başup bezm ehlini mānend-i seyl-āb	meclistekileri sel gibi bastı.
	5955 Derūndan baḫrveş cūş itdürürdi	Yürekten deniz gibi coşturur; olabildiğince
	Olnca dir dimez nūş itdürürdi	der demez içkiler içtirirdi.
V	5956 Aḳup şerbetlerüñ nehr-i revānı	İçeceklerin akar suyu akardı. Varıp dünyayı
184a	5957 İrüp gark eyledi mülk-i cihānı	boğardı.
	5957 Çü ʿişret demleri pāyāne irdi	Eğlence vakti sona erince hemen o anda
	Hemān sāʿat şeh-i devrān buyurdi	Ramin emretti.
	5958 Ki tıutup tāliʿ-i rüz-ı hümāyūn	Padişahlık gündüzü doğduğu için, kutlu
	Ḳılalar iḫtiyār-ı vaḳt-i meymūn	zamanı seçsinler.
	5959 Bulunduḳda pes ol vaḳt-i şerefmend	O şerefli vakit bulununca, güneş ve ayın
	Meyān-ı māh u ḫurşīd ola peyvend	arasına ulaşılsın.
	5960 Gelüp bir yire dehrüñ feylesofı	Şehrin bütün büyük filozofları bir yerde
	Ne kim var şehrüñ aşḫāb u ḳūfı	toplandı.
	5961 Tıutuldı elde uşurlab u taḳvīm	Yıldızbilimciler ellerinde takvim ve
	Nazar eflāke şaldı ehl-i tencīm ¹⁶⁶²	usturlap tutup gökleri incelediler.
	5962 Bulup vaḳt-i hümāyūn u saʿıdı	Kutlu ve uğurlu zamanı bulup, devrin
	Didiler irdi devrüñ rüz-ı ʿıydı ¹⁶⁶³	bayram günü erdi dediler.
	5963 Hemāndem ittifaḳı kümmel-i dīn	Hemen o anda dinin kamilleri dünyayı

¹⁶⁵⁷ muḥit-āyīn: muḥit-āsā B

¹⁶⁵⁸ aṅmazdı: aṅardı B

¹⁶⁵⁹ devām: müdām B'de ikisi de yazılı / dilde:cānda İ B L K

¹⁶⁶⁰ müşg: bŷy B İkisi de yazılı

¹⁶⁶¹ Bu ve sonraki üç beyit: -B

¹⁶⁶² eflāke / ecrāma B ikisi de yazılı

¹⁶⁶³ devrüñ rüz-ı ʿıydı / saʿdüñ vaḳt-i ʿıdı B ikisi de yazılı

5964 Cihānı kıydılar hūrşīde kâbīn
Atup cān her taraftan muştıcılar
5965 Geçüp birbirini mānend-i ahter
Beşāret birle irdiler serāya
Didiler müjde ol gün yüzlü aya
5966 Sürüp bir niçesi ruḥ pāy-ı şāha
Nikāhı kutluladı pādīşāha

**Şıfat-ı şeb-i ferḥund[e]-i āşār u zīnet-i
ecrām-ı envār ***

S 5967 ‘Adedsüz her birisi yüklenüp genc
183b Terāzūvār oldılar güher-senc
5968 Nikāh u müjde kaydı çünki bitdi
Nigārın bezm-i şeb emrini itdi
5969 Getür sākī kāmı şol cām-ı rüşen
Ki oldur kalb kandiline rūğan
5970 Şeb-i kadr irdi muṭrib kıl niyāzuñ
Ki yaqsun şem^c-i cānı söz u sāzuñ

**DER-ḤACLE-İ ‘ARŪSĪ REFTEN-İ
RĀMĪN U ŞOḤBET-İ ḤAŞ-KERDEN
BĀ NĪGĀRĪN****

V 5971 Çü āhir oldı ‘ıyş-ı rüz-ı pīrüz
184b Şeb itdi şem^clerle bezm-i dil-süz
5972 Degül şeb kadrden yakmış berātı
Şabāh-ı ‘ıyd kılmış şeş-cihātı
5973 Felek kaşrından ebkār-ı sitāre
Çıkup bu seyr için eyler nazāre
5974 Yakup meh micmer-i gerdūnda ‘anber¹⁶⁶⁴
Meşām-ı ‘ālemi kılmış mu‘attar
5975 Şafaqdan çarḥ urınmış al tuvağın
Gülīstān eylemiş ruḥsārı bāğın
5976 İdüp çengini cāndan Zühre der-ber
Tutar def elde her necm-i münevver
5977 Muḥaşşal bu şeb-i ferḥunde içre
Meh-āsā sāt-i tābende içre
5978 Ḥavātīn oluben pervīn-şıfat cem^c
O māhı aldılar ortaya çün şem^c
5979 İrüp muṭriblerüñ āvāzı çarḥa
Semā‘ından melekler girdi çarḥa
5980 İdüp meşşātalar hizmet tapusın
El urup açdılar ziyet kapusın

güneşe gelin hediyesi olarak verdiler.
Müjdeciler her taraftan heveslenip
birbirlerini yıldız gibi geçtiler.
Müjdeyle saraya varıp o güneş yüzlü aya
sevinçli haber verdiler.
Pek çoğu padişahın ayağına yüz sürüp
padişahın nikahını kutladılar.

**Nurlu cisimlerinin süsü ve kutluluk
işaretlerinin gecesinin tasviri**

Her birisi sayısız hazine yüklenip, terazi
gibi mücevher tarttılar.
Nikah ve müjde ilgisi bitince Veyse gece
meclisi kurulmasını emretti.
Saki! Hani şu kalp kandilinin fitili olan
parlak kadeh, getir.
(Ey) Çalgıcı! Kadir (kıymet) gecesini geldi.
Sözün ve sazın cihanın canını yaksın.

**RAMİN’İN GELİNLİK ÖRTÜSÜNÜ
KALDIRMASI VE SEVGİLİSİYLE
ÖZEL SOHBET YAPMASI**

Uğurlu günün eğlencesi bitince gece,
mumlarla gönül yakıcı meclis kurdu.
Değil gecedden Kadir gecesinden Berat’ı
yakmış. Altı yönü bayram sabahı etmiş.
Yıldızların görülmemişleri felek köşkünden
bu seyir için çıkıp bakarlar.
Ay, felek buhurdanında amber yakıp alemin
burnuna hoş koku yaymış.
Gök, şafaktan al duvağını örtmüş. Yüzünün
bahçesini gül bahçesi etmiş.
Venüs, çengini içtenlikle göğsüne almış, her
parlak yıldız elinde bir def tutar.
Kısacası bu kutlu gece içinde, ay gibi
parıltılı saat içinde...
kadınlar Ülker gibi toplanıp, o ayı mum gibi
ortalarına aldılar.
Çalgıcıların sesleri göğe erdi, melekler
işitince göğe gizlendi.
Gelin süsleyiciler hizmet edip (duvağa) el
atarak süs kapısını açtılar.

* -S İ L K G V / B38a

** -B G / S183b İ175a L211a K201a V184a

¹⁶⁶⁴ gerdūnda: gerdūna L K / kılmış: itmiş B V

	5981	Çü gördiler o şun ^c -ı bî-mişâli Temâşâ itdiler ol zülf ü hâli	O benzersiz sanatı görünce o saçları ve beni seyrettiler.
	5982	Çamunuñ ‘aklı şaşup vardı elden Çuruldı el ayak kaldı ‘amelden	Hepsinin akli şaştı, elden ayaktan olup iş göremez oldular.
S184a	5983	Görüp gül gibi destin nakş-perdâz Hacâlet perdesinden eyledi sâz	Nakışlar düzenleyen gül gibi elini görüp, utanma perdesinden saza başladı.
	5984	İdüp büseyle ter pâyına düşdi Elinden şâne vü âyîne düşdi ¹⁶⁶⁵	Öpücükle ıslatıp ayağına düştü. Tarak ve ayna elinden düştü.
	5985	Geçüp ol dest ü pâ hınnâya şad-reng Bozuldı nüşha-i Mâni vü Erteng	O el ve ayak kınaya yüz renk verip Mani ve Erteng’in kitaplarını bozdu.
	5986	Olup zer-hâme her mäsüre-i ‘ac Urundı gülbün-âyîn la‘lden tâc	Her fildişi borusu altından kalem olup gül fidanı gibi yakuttan taç giyinmişti.
	5987	Çeküp kaşı hilâlin vesmegerler ¹⁶⁶⁶ Kemânveş kolları oldı kemerler	Hilalin kaşı rastık çekip, kolları yay gibi kemer oldu.
	5988	Unutdı her ne var efsün u nireng Şınup kavş-ı kuzahveş kaldı bî-reng	Büyü ve hileyle ilgili her şeyi unuttu. Gökkuşağı gibi kırılıp renksiz kaldı.
V	5989	Görüp zülfini şındı şâh-ı şâne Hezâr ahsent o müy-ı çarh şâne ¹⁶⁶⁷	Tarağın dalları saçını görünce kırıldı. O felek (gibi yüce) şanlı kıla binlerce övgü.
185a	5990	Alup meşâtıtanuñ cân u dilin tâb Çekildi aradan mânend-i mehtâb	Gelin bezeyicilerin canını ve gönlünü hararet alıp dolunay gibi aradan çekildiler.
	5991	Meger şarmaşdı yekser dest ü pâyı Ki engüştinüñ olundı ‘uqde hâyı	Meğer bütün eli ayağı, parmağının düğümcüsü olup birbirine dolandı.
	5992	Çarardı sürmenüñ cânı gözinden Kızardı gâze gül gibi yüzünden ¹⁶⁶⁸	Sürmenin canı gözünden dolayı karardı. Allık, yüzünü görünce gül gibi kızardı.
	5993	Sefid ac oldı hayrân-ı ‘izârı Serâpâ şuya şaldı kâr u bârı	Ak ılgın ağacı yanağına hayran olup bütün meyvesini suya döktü.
	5994	Binâ güşından alup nür-ı gevher Nücüm-âyîn ruhın kıldı münevver	Kulak memesinden mücevher nurunu alıp yüzünü yıldızlar gibi nurlandırdı.
	5995	Uruldı heykel-i zer gerdeninden ¹⁶⁶⁹ Tutuşdı lâle pirâhen teninden	Boynundan altın heykel vuruldu. Lale, tenindeki gömlekten dolayı tutuştu.
	5996	Muqâbil oldı çün sîmîn berine Çazandı yüz karasın ‘anberine	Gümüş, göğsüne karşılık gelince amber, yüz karasını kazandı.
	5997	Görüp anı cevâhir kana yundı Delüp bağrın nihâdı şuya döndü	Cevherler onu görünce kana boyandı. Bağrını deldi ve yaradılışı suya döndü.
	5998	Başup bağına taş derdile hâtem Gam-ı engüştü kıldı kıddini ham	Yüzük, derdinden bağına taş bastı ve parmağının gamı boyunu büktü.
	5999	Güneş zer efserinden oda yandı Görüp iklîl-i mâh anı utandı ¹⁶⁷⁰	Güneş, (onun) altın tacından (dolayı) ateşte yandı; ayın tacı onu görüp utandı.
S	6000	O tâcuñ küngürinden burc-ı gerdün Çılup pür-rahne dil oldı dîger gün	Felek burcu o tacın sivri ucundan çok çok delindi ve gönlü bambaşka oldu.
184b	6001	Çü gül gibi serâpâ ala bandı	(Felek), gül gibi baştan ayağa kadar kızıla batınca, gül fidanı bu durumu görüp tutuşup

¹⁶⁶⁵ vü: vār L K

¹⁶⁶⁶ çeküp: görüp B ikisi de yazılı

¹⁶⁶⁷ çarh-ı şâne: cân-feşâne B L K

¹⁶⁶⁸ gâze: gâre L K

¹⁶⁶⁹ uruldı: od oldı B L K V / lâle: vâlih B L K V

¹⁶⁷⁰ utandı: şayandı B

- Görüp gülbün o hâli oda yandı¹⁶⁷¹
 6002 Tutuşdı dehrüñ od düşdi içine
 Göyüñdi düdü irdi müşk-i çine¹⁶⁷²
 6003 Tamâm oldu çü âyîn-i ‘arûsı
 İdüp Rāmīn önünde hāk-i büsı
 6004 Didiler lutf idüp sultān buyursun
 Nigārın muntazırdur han buyursun
 6005 Açıp Rıdvān turur cennet kapusın
 Diler kim idesen sultān tapusın
 V 6006 Güneşsin eyle menzil burc-ı mähı
 185b Ki şeh-bāzuñ felekdür şaydgāhı
 6007 Süleymānuñ olur hem-desti Belkıs
 Şeref virür kırān-ı Mihr ü Bercıs
 6008 İdüp tālī‘ şeref burcına taḥvīl
 Ne hoşdur rüz-ı hicri vaşla tebdīl
 6009 Serāyından revān pes şāh-ı ferruḥ
 Tıttup kaşr-ı nigārinden yaña ruḥ
 6010 Başında çarḥveş şemsi ‘imāme
 Geyüp gülbün gibi zer-beft cāme
 6011 Hırāmān itdi serv-i hulle-püşı
 Derüñdan eyledi şu gibi cüşı
 6012 Öñince ardınca meş‘allerle bekler
 Ne meş‘al her biri mehtāba hemser
 6013 Felek-mānend fānūs-ı ḥayālī
 Ḥayālātı cinān bağı mişālī
 6014 Siphri ğarḫ-ı envār eylediler¹⁶⁷³
 Zemīni şahn-ı gülzār eylediler
 6015 Ḥarīm-i ḥāşa dek varup mürettep
 Du‘ā idüp ‘umūmen döndiler hep
 6016 Kılup ḥādimler istikbāl şāhı
 Nitekim encüm-i tābende mähı
 S185a 6017 Sürüp yüzler ğubār-ı pāy-ı şāha
 Getürdiler o dilkeş bārgāha
 6018 Ki görse ḥaclet eyler ḥacle‘i mäh
 Yaķar şem‘in çerāğından seherġāh
 6019 Fūrüzān ta‘ati gülzāre beñzer
 Cemālī cennet-i dīdare beñzer

Perde-bāzī der-fünün-sāzī*

- 6020 Aşılmış perde-i ‘ālī derine
 Ki naķşı daḥl ider ḥuld-ı berīne
 6021 Ne ancak āşınā vü yāda destūr

yandı.

Ateş tutuşup dünyaya düştü. Yandı ve dumanı Çin miskine ulaştı.

Gelin hazırlama töreni bitince Ramin (gelinin) önünde eğilip sevgi saygı bildirdi..

Dediler sultan lutf edip buyursun. Sevgilin beklemektedir, han buyursun.

Rıdvān kalkıp cennet kapısını açar. Sultana hizmet etmek ister.

(Sen) güneşsin, ay burcunu konak edin. Çünkü şahinin avlağı göklerdir.

Süleyman’ın dengi Belkıs olur. Jüpiter ve Güneşin yaklaşması şeref (uğur) verir.

Talihin şeref burcuna (iyi talihe) geçmesi ve ayrılık gününün kavuşmaya dönüşmesi ne güzeldir!

Kutlu şah, sonra sarayına yürüyüp yarinin köşküne doğru yöneldi.

Başında felek gibi şemsi başlık, gül fidanı gibi sırmalı kumaştan elbise giymiş.

Hulle (kumaşı) örtünmüş (o) servi yürüdü. İçten içe su gibi coştı.

Önünde ve arkasında meşalelerle bekler. Öyle meşale ki her biri dolunaya eş.

Gök gibi hayal fanusu. Hayalleri cennet bahçesi gibi.

Feleği nurlara boğdular. Yeryüzünü gül bahçesi ettiler.

Özel odaya kadar düzenle yürüyüp, tamamı dua edip döndüler.

Hizmetçiler şahı ve aynı şekilde yıldızlar gibi parlayan ayı (Veysel’yi) karşılayıp...

şahın ayağının tozuna yüz sürüp o gönül çekici dergāha getirdiler.

Ay gelini (gerdek) odasını görse utanır. Seher vakti kandilinden mumunu yakar.

Aydınlık yüzü gül bahçesine benzer. Yüzünün güzelliği cennet yüzüne benzer.

Sanat yapmada perde oyunu

Kapısına nakışları cennete girecek yüce perde asılmış.

Bırak tanıdığı tanımadığı o gönül çekici

¹⁶⁷¹ B kabā-yı atlasından çarḥ utandı

¹⁶⁷² irdi: irtip B

¹⁶⁷³ sipihri: cihānı B

* -İ B K G / S185a L213a V185b

		O dilkeş perde virmez bāde destür	perde, rüzgara (bile) izin vermez.
	6022	Dil-i Rāmīn görüp zār oldu anı	Ramin bunu görünce gönlü inledi. Canı
		Çapıldı perdenün nakşına cānı	perdenin nakışlarına kapıldı.
V	6023	Belī her günde çarhuñ perde-bāzı	Evet! Feleğin perdecisi her gün bir
186a		İder bir perdeden āheng-i sāzı	perdeden sazlar çalar.
	6024	Ṭurup Rāmīn didi kim perde hoşdur	Ramin kalkıp dedi ki : “Perde iyidir. Şimdi
		Bu sâ‘at perdeveş yüz yirde hoşdur	yüz, perde gibi yerde olsa hoştur.
	6025	Şu kim gözler dil ü cāndan hevāyı	Gönülden ve candan arzusunu gözleyen, hiç
		İder mi perdeden hāric nevāyı	perdeden başka nağme arar mı?
	6026	Gerekmez perdesüzlik ‘ālem içre	Alemde perdesizlik gerekmez. Özellikle de
		Ḥuşūşā kim bunuñ gibi dem içre	böyle bir zamanda.
	6027	Anuñcün perde-sāz oldu felekler	Felekler her zaman melekler yerini beklesin
		Ki yirin bekleye dün gün melekler	diye perde düzenledi.
	6028	Yidi kat perde içre dīde-mānend	Ey akıllı adam! Can sırrı göz gibi yedi kat
		Olur cān sırrı mahfūz iy hıredmend	perde içinde saklanır.
	6029	‘Asel urunmasa zenbūri perde	Bal peteğin içinde olmasa kıymeti su gibi
		Şu gibi hāk olurdu kādri yirde	yerde olurdu.
	6030	Çü ezhār oldu zīr-i perde mestür	Çiçekler perde altında örtüdüğü için
		Cihānı cennet-āyīn kıldı pūr-nūr	dünyayı cennet gibi nurla doldurdu.
	6031	Eger gösterse hāk bī-perde dīdār	Eğer Allah, yüzünü perdesiz gösterse iki
		Dü-‘ālem mahv olurdu zerre girdār	alem zerre gibi mahvolurdu.
	6032	Çü hāl-i perdeden şāh idi āgāh	Şah, perde hālını bildiği için canı ansızın
		Ḥayāl-i keşf iderken cānı nā-gāh	keşif hayalindeyken...
	6033	Açıldı perde dehri ṭıtdı envār	perde açıldı. dünyayı nurlar kapladı. Bir
		Çıkup bir cevķ hūr-ı serv-i reftār	bölük servi yürüyüşlü güzel çıkıp...
S	6034	Ṭutup gül gibi ber-kef zer ṭabaklar	ellerinde gül gibi altın tabaklar tutup, şahın
185b		Şaçup pāyına şāhuñ la‘l ü gevher	ayağına inci ve yakut saçtılar.
	6035	Sürüp yüzler du‘ālar eylediler	(Ayağına) yüz sürüp dualar ettiler.
		Dil ü cāndan şenālar eylediler	Gönülden ve candan övgüde bulundular.
	6036	Hemāndem irişüp şevķile dāye ¹⁶⁷⁴	Hemen o anda dadı coşkuyla gelip yüzünü
		Yüzin hāk eyleyüp mānend-i sāye	gölge gibi toprak ederek...
	6037	Öptüp yüz biñ edeble pāy-ı şāhı	şahın ayağını yüz bin edeple öptü, padişahın
		Ṭutup gül gibi dest-i pādīşāhı	elini gül gibi tuttu...
	6038	Muķārın itmekiçün mihri māha ¹⁶⁷⁵	ayı güneşe yaklaştırmak için felek gibi o
		Getürdi ol felekveş bārgāha	huzura getirdi.
	6039	Hemāndem Nevbahār ol serv-i nāzı	Nevbahar, o nazlı serviyi hemen o anda
		Ḥırāmān eyledi idüp niyāzı	yakarıp salınarak yürüttü.
V	6040	Yürütdi ‘izzetile şāha karşı	Güneşin aya doğru yürüyüşü gibi yücelikle
186b		Nitekim āfitābı māha karşı	şaha karşı yürüttü.
	6041	Gelüp bir yire iki şāh-ı sermest ¹⁶⁷⁶	Kendinden geçmiş iki şah bir yere gelip gül
		Urup gül şāhı gibi dest- ber-dest	dalı gibi el ele tutuştular.
	6042	Olup cānile māyil birbirine	Birbirlerine candan yönelip kollarına hamail
		İdüp bāzū hamāyil birbirine	(muska, tılsım) bağladılar.
	6043	Ṭolaşdılar hemāndem lāmelifvār	Hemen lam-elif gibi dolaştılar. Sarayı

¹⁶⁷⁴ dāye: pāye S

¹⁶⁷⁵ Beytin dizeleri B’de ters sıralı.

¹⁶⁷⁶ yire: yirde K / şāh: yār B // dest- ber-dest: der-der-dest V

	Dolandılar serāyı mişl-i pergār	pergel gibi dolandılar.
6044	Şarıldılar mişāl-i serv ü şimşād Biribirini çoçdı hurrem ü şād	Servi ve Ardıç gibi sarıldılar. Mutluluk ve sevinç içinde birbirlerini kucakladılar.
6045	Gören ol iki servi böyle pīçān Şanur bir ƣalıb içinde iki cān	O iki serviyi böyle sarılmış (kıvrımlı) gören(ler) bir kalpteki iki can sanır.
6046	Ƥağıldı görüp ol hāli perīler Hemīn ƣaldı şehensāhile dil-ber	Periler o hāli görüp dağıldı. Ramin'le Veyse yalnız kaldılar.
6047	Çü cān-ı meclīs oldı şāf u sāde ¹⁶⁷⁷ Lebāleb eylediler nūş-ı bāde	Meclisin camı saf ve sade oldu. Dolu dolu şarap içtiler.
6048	Bu dem k ^o l şerbeti nūş eylediler Şeker h ^ı ābı ferāmūş eylediler	O şerbeti içtikleri bu an, şeker (gibi tatlı) uykuyu unuttular.
6049	Şarāb u nukle düşdi bezm ü şöhet Dağı bulunmadı bir kāre nevbet	Meclis (beraberlik) ve sohbet şarap ve mezeye düşti. Bu işte sıraya gerek görülmedi.
6050	Düşüp iki ƣarafdan nāz u gonca El oynın geçdiler sīb ü turunca	İki taraftan naz ve gonca düşüp el oyununu elma ve turunca geçtiler.
S186a	6051 Niçe ‘ayş ola bundan bih cihānda Ƥılasın kāmūrānlıƣ bū sitānda	Mutlu olduğun bu yerde dünyada bundan güzel içme (yaşama, eğlenme) mi olur?
6052	Ne havf-ı bağbān u dehşet-i hār ¹⁶⁷⁸ Ne men‘-i māni‘ān u vahşet-i kār	Ne bahçıvan ne diken korkusu! Ne iş şaşkınlığı ve ne de engellerin yasaklanması.
6053	İdüp esmār-ı cān-perver tenaƣƣul Ƥılasın cām-ı la‘linden tenāvül	Ruh besleyen meyveleri meze edip, dudağının kadehinden yiyessin.
6054	Girüp şevƣile cennet gülşenine Serātāpā batup gül hırmenine	Arzuyla cennetin gül bahçesine girip baştan ayağa kadar gül harmanına batasın.
6055	Dükenmez güllerini idesin çīn ¹⁶⁷⁹ Ƥolanup āb-ı dil-cū gibi için	Tükenmez güllerini toplayıp, içini gönül çekici su gibi dolaşıp...
6056	Alup sünbüllerinden büy-ı şāmı Mu‘aƣtar ola cān u dil meşāmı	sümbüllerini koklayıp, gönlün ve canın burnu ıtrılsın.
V	6057 Seni bu dem ƣıluş şeb-tā-seher mest	Seni şimdi gecedен sabaha kadar sarhoş etsin ve her an güllerle el ele olasın.
187a	6058 Budur ‘ālem velī ‘ālemde kem-yāb ¹⁶⁸⁰ Hayālinüñ mişālīdür dem-i h ^ı āb	Alem budur ama alemde az bulunur. Uyku anı hayalin gibidir.

Beyān-ı zevƣ u hālet der-nihāyet-i şevƣ-i vuşlat*

6059	Ne diyem yatdılar ol iki ‘aşık Aña dek kim dem urdı şubh-ı şādık
6060	Alup cān būyın enfās-ı şabādan Çıƣup gül gibi sertāpā ƣabādan
6061	Şeher şevƣiyle sermest ol iki cān Urup hoş cāme-h ^ı āb içinde cevlān

Kavuşma arzusunun sonu hakkındaki durumun ve zevkin açıklanması

Nasıl söylesem? O iki aşık sabaha kadar yattılar.
Saba rüzgarının nefesleriyle can bulup gül gibi, örtülerinden çıkan...
o iki can sabah arzusuyla sarhoş olup gecelikleriyle gezindiler.

¹⁶⁷⁷ cān / bezm B ikisi de yazılı

¹⁶⁷⁸ Beyit: -B

¹⁶⁷⁹ Beyit: -B

¹⁶⁸⁰ Beyit: -B

* nihāyet: nihān S / şevƣ: -S V / Başlık L ve K'da dokuz beyit yukarıda.

* -İ B / S186a L214a K194a V187a

- 6062 İdüp gāhi hübüṭ u geh şu'ūdı
Tutup rāmiḥ pey'ı sa'cdü's-sü'ūdı
- 6063 Güneş taḥvīl-i cevzā idüp āḫir
Ufuḫdan evce irdi nūr-ı bāhir¹⁶⁸¹
- 6064 Çü buldı ḳadr-i ḫürşīd irtifā'ı
Meh itdi menzilet tahtü's-şu'ā'ı
- 6065 Olup nūrun-^calā-nūr āşikāre
Meh ü mihr eyledi keşf-i sitāre
- 6066 Çü buldı baḫt u ḫalī' şevket ü zeyn¹⁶⁸²
Ḳırān itdi şeref burcında sa'deyn
- S 6067 Çü ṭolmuşdı murād oḳı kemāne¹⁶⁸³
186b Şeh itdi ṭable-i sīmi nişāne
- 6068 Urup ol noḳta gibi merkezini
Nihān itdi tamam oḳuñ gezini
- 6069 Müşelleḫ ḳuṭr-ı devr itdi ^camūdı¹⁶⁸⁴
Ki miḳyās ide cān ol meyl-i ^cūdı
- 6070 Zirā'u'n-necm ḳıldı neşri neşre
Beyāz-ı cāme-i ḫ'ābı ṭutdı beşre
- 6071 Aḳıtdı şāḫ-ı mercān ṭalk-ı maḫlūl
Ḳarışdı zībaḳ u zencefr-i maḡsūl
- 6072 Zerāb olup lüceyn-i sīme hem-dem¹⁶⁸⁵
Zuhūr itdi hezārān naḳş-ı ^cālem
- V 6073 Zihī naḳḳāş kim bir ḳatre āba¹⁶⁸⁶
187b Virür şüret-şalar reşk-i āfitāba
- 6074 Pes idüp birbirin cāndan der-āḡūş¹⁶⁸⁷
Ġam-ı dūnyāyı ḳıldılar ferāmuş
- 6075 Sürüp ol bir demüñ yüz biñ şafāsın¹⁶⁸⁸
Gönül den sürdiler hicrān cefāsın
- 6076 Gel iy sākī ^cacāyib ^cālemüm var
Ḳadeḫ şun kim beḡāyet hoş-demüm var
- 6077 Fiḡān ḳıl muṭribā kim ḫ'āba vardum
Ger itmezseñ meded ḡarḳ āba vardum
- Yükselen uğurun ayağına çengel (hançer vs.) atıp tutarak bazen inip bazen çıktılar.
Sonunda Jüpiter, yerini Güneş'e bıraktı ve görünür parlaklık ufuktan göğün zirvesine ulaştı.
Güneş'in kıymeti yükselince ay, menzilini ışığın arkası olarak belirledi.
Çok daha iyi şekilde belirip ay ve güneş yıldızları belirginleştirdi.
İki uğur talih süsünü ve parlıtısını bulunca şeref burcunda yakınlaştı.
İstek oku yayda olunca şah, gümüş tablaya nişan aldı.
Onun nokta gibi ortasını vurup okun gezini tamamen gizledi.
Can o ödağacına yönelişi karşılaştırsın diye sütuna üçlü daire çizdi. (?)
Yıldız mesafesini dudakların yakınlığına düşürdü. Geceliğinin beyazı sivilce tuttu.
Mercan dalı eritilmiş pudra akıttı. Yıkanmış zencefil ve civa karıştı.
Yaldız, gümüş sırmaya arkadaş olup, alemin binlerce görüntüsü ortaya çıktı.
O ne nakışçıdır ki bir damla suya görüntü verip güneşi kıskandırmaya gönderir.
Sonra birbirlerini içtenlikle kucaklayıp dünya derdini unuttular.
Bir anın yüz bin zevkini sürüp ayrılık cefasını gönülden sürdüler (kovdular).
Ey saki! Gel ki şaşılası alemim var. Kadeh sun. Oldukça hoş hâlim var.
Ey çalgıcı! Uykuya vardım, feryat et. Eğer yardım etmezsen suya batırım.

**BER-MURĀD-KERDEN-İ RAMİN
AḤBĀB U AŞḤĀB-I Ḥ'İŞ Ü
LEŞKER-KEŞİDEN BER VEZİR-İ
BED-ENDİŞ**

**RAMİN'İN İSTEĞİ ÜZERİNE KÖTÜ
NİYETLİ VEZİRE KARŞI KENDİ
DOSTLARI VE
SOHBETİNDEKİLERLE ASKER
ÇIKARMASI**

¹⁶⁸¹ ufuḫdan: şerefden B şafaḳdan L K

¹⁶⁸² şevket ü: şevket-i L K

¹⁶⁸³ kemāne: nişāne / sīmi: ^cācı B ikisi de yazılı

¹⁶⁸⁴ ḳuṭr-ı devr: devr-i ḳuṭr V / cān: "alḳ B

¹⁶⁸⁵ Beyit: -K / olup: oldu B V

¹⁶⁸⁶ Beyit -B / virür: virüp S

¹⁶⁸⁷ Beyit: -K

¹⁶⁸⁸ Beyit -B

* -G B / S186b İ178b L215a K205a V188a

6078	Çü gül-bağ itdi murğ-ı şubhğāhī Uyandı uyhusından murğ u māhī	Sabah vaktinin kuşları zikre başlayınca balık(lar) ve kuş(lar) uykularından uyandı.
6079	Yudı gülāb-ı şebnemden yüzini Şafādan açdı ‘abherler gözini ¹⁶⁸⁹	Yüzünü çiğ tanesinin gül suyuyla yıkadı. Nergisler zevkten gözlerini açtılar.
6080	Göttürdi ħ‘ābgāhından güneş ser Felekler tal‘ati oldı münevver	Güneş, yatağından başını kaldırdı, göklerin yüzü aydınlandı.
6081	Ol iki gül budağı kaldırup baş İdüp bülbülleyin şükr-i şeker pāş	O iki gül budağı baş kaldırıp bülbül gibi şeker şükrünü ettiler.
6082	Bilüp ħağdan ħanīmet bu fütūhı ¹⁶⁹⁰ Seher şevkine içdiler şabūhı	Bu açılmayı Allah’tan ganimet bilip seher vaktinin parıltısı şerefine şarap içtiler.
S187a	6083 Dil ü cān tazelendi çün ħadehden ¹⁶⁹¹ Tırup pes şād u ħurrem-dil ferağdan	Can ve gönül kadehle tazelandikten sonra mutlu ve neşeli bir şekilde ferahlayarak kalktılar.
	6084 Buyurdı itdiler dīvān-ı ‘ālī Gelüp cem‘ oldı mīrān u mevālī	(Ramin’in) emriyle yüce divan kuruldu. Beyler ve kullar gelip toplandı.
	6085 Güneş gibi geçüp tahtına sultan Ruğundan nūra batdı řāk u eyvān	Sultan güneş gibi tahtına geçti ve kemerler ve kubbe (onun) yüzüyle nur içinde kaldı.
	6086 Tıran şurdı oturanlar oturdı Şehenşeh perdeyi sözden göttürdi	Kalkan kalktı ve oturanlar oturdu. Şahlar şahı söz perdesini açtı.
	6087 Kef-i ihsānveş açup perde-i rāz Sūħan evcine cāndan kıldı pervāz	Bağış saçan el gibi sır perdesini açıp söz burcuna yükseldi.
V	6088 Nüvazişler idüp bī-ħadd ü ħāyet 188a ħamu erkāna emr itdi ri‘āyet	Sonsuz ve sınırsız iltifatlardan sonra bütün ileri gelenlere itaati emretti.
	6089 Şu hemyānlar ki yıllar beste idi Ėam-ı imsākden dil ħaste idi ¹⁶⁹²	Yıllardır kapalı olan şu keseler cimrilik gamıyla hastalanmışlardı.
	6090 Üleşdürdi açup mīr ü gedāya ‘Aşalar eyledi yoğsul u bāya	(Keseleri) açıp, zengin fakir, bey, köle herkese dağıtıp lütufta bulundu.
	6091 Şalup yüz genc bād-āverdi āba ¹⁶⁹³ Ėisāba almayup şaydı tūrāba	Yüzlerce yel alıcı hazineyi suya salıp hesaba katmadan topraktan saydı.
	6092 Ėılıp bağışle cān-ı deħri dil-şād ¹⁶⁹⁴ Cihān mülkin ser-ā-ser itdi ābād	Bağışıyla feleğin canını mutlu edip, dünya ülkesini baştan başa bayındır kıldı.
	6093 Bu şavli ehl-i dāniş ħoş dimişdür Ki kār-ı ħusrevi dād u dihişdür	Bilginler bu sözü ne güzel demiştir: “Ėüsrev’in (sultanın) işi verip bağışlamadır.”
	6094 Pes andan soñra řāh-ı mekrūmet-şān Didi erkāna iy aşĖāb-ı dīvān ¹⁶⁹⁵	Daha sonra cömert şah, ileri gelen adamlarına divan kurulmasını emretti.
	6095 Biħamdi ‘llah murādāt oldı ħāşıl Velī var iki dürlü ‘uğde-i dil	“Allah’a şükürler olsun ki isteklerimize kavuştuk. Fakat iki türlü gönül düğümü vardır.
	6096 Çü urdı dāmen-i mağşūda cān el Gerek ol ‘uğdeler bir bir ola ħal	Can, arzu eteğine el vurunca o düğümlerin teker teker çözülmesi gerekir.
	6097 Biri tağtum durur dest-i ‘adūda	Biri düşman elindeki tahtımdır. Ayağımla

¹⁶⁸⁹ ‘abherler: ‘anberler K

¹⁶⁹⁰ ħağdan ħanīmet bu: ħağdan bu ħanīmet L ħağdandurur ni‘met K

¹⁶⁹¹ tazelendi: perdelendi S,İ / dil: rü B L K V

¹⁶⁹² imsākden: imsāk ile B

¹⁶⁹³ Beyit: -B

¹⁶⁹⁴ cān-ı deħri: cān deħrini L K

¹⁶⁹⁵ aşĖāb: erbāb B

		Seri olmak gerek pāyumla sūda	kazanıp başı olmam gerek.
	6098	Beni çün ʿışk-ı yār itmişdi pāmāl Yoğ idi serde derd ü miḥnet ü māl ¹⁶⁹⁶	Yarin aşkı beni ayaklar altına aldığından başımda mal ve ülke derdi yoktu.
	6099	Baḥa derd-i ser idi ol dem efser Ne leşker cümle pā-bend idi kişver	O zamanlar benim için taç, başımdaki dertlerdi. Değil asker, bütün ülke ayak bağydı.
S	6100	Çü başdum şimdi devlet pāyını berk ¹⁶⁹⁷ Ser-efraz olmaz iden efserin terk	Şimdi devlet ayağını sıkı sıkı bastığımdan tacımı terk edenin başı dik olmaz.
187b	6101	Bu sergerdende iñen yoğdur ol rāy Ki koyam düşmana mülki serāpāy	Bu başından (vaz)geçmişte şimdi ülkeyi baştan sona düşmana bırakacak düşünce yoktur.
	6102	Ne kişver virmeyem dişine bir taş Düşem pāyına kanda kaçurur baş	Bırak ülkeyi dişimin taşını bile vermem. Nereye kaçarsa peşine düşeyim.
	6103	Gerekdür kim idem tertīb-i leşker ¹⁶⁹⁸ Kılam cānile ʿazm-i feth-i kişver	Ordu kurup bütün gücümle ülkeyi fethetmeye çıkmam gereklidir.
	6104	Hemīn bu kārdir bir ʿazme mevķūf Ki Tūrān kavmidür ʿışkumla meşʿuf ¹⁶⁹⁹	Beni bu işe bağlayan, Turan halkının aşkımla mecnun olmasıdır.
V	6105	Çü ben cüş itdürem deryā-yı Nīle ʿAdūlar yüz süriser pāy-ı pīle	Ben Nil nehrini çoşturunca düşmanlar filin ayağına yüz sürecek.
188b	6106	İder talīʿ şeref şancağını refʿ Kılur tīgüm ʿadūnuñ zulmetin defʿ	Talih şeref sancağını kaldırır. Kılıcım düşmanın zulmünü savar.
	6107	Olur murğ-ı zafer bir tūr elümde ¹⁷⁰⁰ Kilīd-i feth olur şemşīr elümde	Elimde okum bir zafer kuşu, kılıcım ise feth kilidi olur.
	6108	Biri dahī emekdārum olanlar Gerekdür ideler ḥātır münevver ¹⁷⁰¹	Bir de şu var: Benim için emek verenlerin gönüllerinin aydın olması gerekir.
	6109	Benümçün çekdiler gurbette kürbet Bula her biri maṭlūbına ķurbet ¹⁷⁰²	Benim için gurbette sıkıntı çekenlerin her birisini sevdiğine kavuşsun.
	6110	Bugün hep ber-murād olmak gerekdür Kamu ḥurrem nihād olmak gerekdür	Bugün hep isteğimiz üzere olmalıyız. Herkesin sevinçli olması gerekir.
	6111	Ḥuşūşā Ḥızır-dil Behzād-ı şafder Baḥa hem yār-ı cāndur hem birāder	Özellikle de Hızır gönüllü saflar yaran Behzad, benim için hem can dostudur hem de kardeş.
	6112	Bizi şatun alup dest-i ecelden Ol āzād itdi biñ dürlü ḥalelden	Bizi ecelin elinden satın alıp bin türlü sıkıntıdan kurtardı.
	6113	Anuñ iḥsānidur bu ʿömr-i bākī Bugün oldur kerem bezminde sākī	Ömrümün bu kalan kısmı onun lütfudur. Bugün kerem meclisinin sakisi odur.”
	6114	İdüp bu emri güş erbāb-ı dīvān ¹⁷⁰³ Didiler her ne ḥükümüñ varsa ber-cān	Divandakiler bu emri işitince dediler: “Her emrin can üstüne.
	6115	Biḥamdi ʾİlah ki iy sulṭān-ı kişver ¹⁷⁰⁴ Müheyādur kamu esbāb-ı leşker	Ey ülkenin sultanı askerinin her türlü hazırlığı tamamdır.

¹⁶⁹⁶ mülket ü: miḥnet-i S

¹⁶⁹⁷ Beyit: - L K

¹⁶⁹⁸ idem: idüp İ B L K V

¹⁶⁹⁹ kavmidür: ḥalkıdır S

¹⁷⁰⁰ bir: pür L K

¹⁷⁰¹ ideler ḥātır: ḥātır ideler L K

¹⁷⁰² bula: bulup V

¹⁷⁰³ güş erbāb-ı dīvān: çün güş ehl-i dīvān L K / ḥükümüñ: emrūñ B

¹⁷⁰⁴ **G nüshası bu beyitten devam ediyor.**

S188a	6116	Nerīmān olsa haşmuñ olmaya gam Zebūndur destimizde Sām u Rüstem ¹⁷⁰⁵	Düşmanın Neriman olsa bile gam değil. Sam ve Rüstem elimizde tutsaktır.
	6117	‘Adū çeşmine teng idüp cihānı Yoluñda oynayalum baş u cānı	Dünyayı düşmanın gözüne dar edip (senin) yolunda baş ve can oynatalım.
	6118	Bugün kim qadr-i İskender senüñdür Nedür Tūran yedi kişver senüñdür	İskender’in yüceliği bugün senindir. Turan ülkesi ne demek yedi cihan senindir.
	6119	Eyerlenmiş o raḥş ḥāzırūñdur ¹⁷⁰⁶ Sa‘ādet sāyesüñ Haḫ nāzırūñdur	Eyerlenen bu at senin için hazırdır. Mutluluk gölgen, Hak ise yardımcındır (gözetendir).
	6120	‘Alemler şukḫasın açsun yürüsün ¹⁷⁰⁷ Cihānı nūr-ı iḳbālūñ bürüsün	Sancaklar kumaşlarını açsın, yürüsün. Dünyayı talihinin nuru bürüsün.
V 189a	6121	Aḫup deryā-yı Çin İrān zemīnden Nihengān oynayup ḳar-ı kemīnden	Çin denizi İnan ülkesinden aksın, timsahlar derin pusulardan çıkıp oynasın.
	6122	Buyur bir demde dehri ḡarḳa vürsün Ser-i emvācı yirden çarḫa irsün ¹⁷⁰⁸	Emret, bir anda dünyayı boşsun. Dalgalarının ucu yerden göğe varsın.
	6123	Daḫi ol kim vefā ‘ahdın buyurduñ Geçen ḫizmetlerüñ ḳaydın ḳayurduñ	Yaptığı hizmetleri önemseydiğin vefa sözü verdiğin kişinin yaptığı...
	6124	Ser-ā-ser muḳtezā-yı serveridür Dem-i ihsān u şān-ı mehteridür	tamamen liderlik ve askerliğin şanından ve mertliktendir.
	6125	Çü ḫizmet ḫaḳḳını şeh tuta mer‘i Ḳıla yirince emr-i aşl u fer‘i	Şah hizmetin hakkını gözetip hakikatin ve neticenin gereğini yerli yerince yapsa...
	6126	Dil ü cāndan cihānı bende eyler Dü ‘ālem ḫalkını efgende eyler	herkesi kendisine içtenlikle tutkun eder. İki alem halkını düşkünü yapar.
	6127	Urur burc-ı şerefden tāli‘i tāb Olur gerdün-sıfat dün gün zafer-yāb ¹⁷⁰⁹	Talihi şeref burcundan aydınlanır. Daima felek gibi zaferler kazanır.”
	6128	Pes evvel şāh idüp Behzādı taḳdīm Firāvān mal virüp ḳıldı tekrīm	Daha sonra şah ilk önce Behzad’ı takdim edip, pek çok mal vererek ikramda bulundu.
	6129	İdüp ol dem vezir-i ḫāş-ı dergāh Sipehsālarum olsun didi her ḡāh	O anda meclisinin başveziri yapıp: “ Bu her zaman baş komutanım olsun.” dedi.
	6130	Münāsib <i>Şemsebānūdur</i> o māha Ki olmuşdur ḫaram Behrām şāha	O ay yüzlü için münasip olan, Behram Şah’a haram olan Şemse’dir.
	6131	Olup anuñla hemdem ‘işret itsün Pes idüp cem‘-i leşker ḡayret itsün	Onunla beraber olup eğlensin. Sonra asker toplayıp çalışsın.
	6132	Bulup Pervāne hem Şem‘ ile ḳurbet Bugünden eylesünler bezm ü soḫbet	Pervane de Şem’le yakın olsun. Bugünden itibaren meclis kurup sohbet etsinler.
S 188b	6133	İdüp Tāvūs ‘Anḳāyile pervāz Dilārām ile olsun yār Serbāz ¹⁷¹⁰	Tavus, Ankaıyla uçup, Serbaz, Dilaram’la yarsun.
	6134	Uyup bir iki gün bu rüzigāra Nesimi hemdem idüñ Nev-bahāra	Bir iki gün bu zamana uyup Nesim’i Nevbahar’la nikahlayın.
	6135	Tolup ‘ālem ziyā mihr ü vefādan ¹⁷¹¹ Murādın ala Şāmī Mehliḳādan	Alem aşk ve vefayla nurlanıp, Şami Mehlika’dan muradını alsın.

¹⁷⁰⁵ Sām u: şimdi G

¹⁷⁰⁶ beyit: -B

¹⁷⁰⁷ açsun: açup V

¹⁷⁰⁸ Ser-i emvācı: ser-ā-ser mevci K

¹⁷⁰⁹ olur: diler İ

¹⁷¹⁰ olsun yār: kılsun bezm B İki de yazılı

¹⁷¹¹ Beyit B’de bir beyit aşağıda / ziyā: zibā G

	6136	Ƙarīn olup Seher hem Zühreyile Şeref-sāz ola Zeyni Mühreyile	Seher Zühre'yle yakınlaşsın. Zeyni de Mühre'yle şereflensin.
	6137	Çeküp bağına şahbâyı piyâle Gelüp hürrem dil olsun hem çü lâlâ	Kadeh, şarabı göğsüne çekip lale gibi kutlu gönüllü olsun.
V 189b	6138	Bu tertibi idüp şâhı felek-kām Sipāhi cem ^c olunca sürdiler cām	Felek gibi arzusuna kavuşan şah bu düzeni kurup, asker toplayınca kadar kadeh sürdüler.
	6139	O olup her cān ceybi birle hem-dem ¹⁷¹² Şeb ü rüz eylediler ʿıyş-i bī-ğam	Herkes kalbiyle dost olup gece gündüz gamdan uzak olarak eğlendi.
	6140	Cihānuñ hāşıl idüp ʿişretini Unutdılar dil ü cān hayretini	Dünyanın her türlü eğlencesini tadıp gönlün ve canın şaşkınlığını unuttu.
	6141	İdüp Behzād otuz biñ leşker için Ƙılıp hoş âlet-i rezmile tezyīn	Behzad otuz bin asker için iyi savaş aletleri hazırladı.
	6142	Sürüp yüz hāk-i pāy-ı pādīşāha Ser-ā-ser arz-ı leşker itdi şāha ¹⁷¹³	Padişahın huzurunda eğilerek ona askerlerini sundu.
	6143	Hemāndem şāh-ı saf-der terk idüp bezm Buyurdı eylediler rezm için ʿazm	Saflar yaran şah hemen meclisi dağıttı ve emriyle savaş için yürüdüler.
	6144	Çü encüm gibi ʿazm itdi sipāhı Ğubārından büridi mihr ü māhı	Orduyu yıldızlar gibi yürüttü. Ayı ve güneşi (askerin) tozuyla bürüdü.
	6145	Yirinden kopdı şan deryā-yı āhen Alemler çözdü rengāreng yelken	Sanki demir denizi yerinden kalktı ve sancaklar rengarenk yelkenler açtı.
	6146	Sefāin gibi leşker bağlayup şaf Şaçup pīlān-ı cengī bahrveş kef ¹⁷¹⁴	Askerler gemiler gibi saf bağlayıp savaş filleri deniz gibi köpük saçıp...
	6147	Diyār-ı bezmi vīrān eylediler Hücüm-ı mülk-i Tūran eylediler	Meclis yerini yıktılar. Turan ülkesine saldırdılar.
	6148	Kevākib gibi ƙat ^c idüp menāzil ʿAzīmet ƙıldılar menzil-be-menzil ¹⁷¹⁵	Yıldızlar gibi menzilleri aşıp menzilden menzile ilerlediler.
S189a	6149	İrüp deryā-yı ʿAmū sāhiline Aƙıncı şaldılar Tūran iline	Amuderya sahiline erip, Turan ülkesine akıncı gönderdiler.
	6150	İrüp pīr-i ƙalender şāha ol dem ¹⁷¹⁶ Yüzin hāk itdi pāy-ı şāh ol dem	O anda Kalender şeyhi şahın yanına geldi ve şah (şeyhin huzurunda) eğildi.
	6151	Didi şāhā cihān ƙurduƙça vār ol Cihān mülkine şāh-ı kāmƙār ol	(Şeyh), dedi: “Ey şah! Dünya durduƙça var ol. Cihan devletine arzusuna ermiş şah ol.
	6152	Serīrūñ pāyesidür tāk-ı eflāk Tozuñdur āb-ı rüy-ı ʿarsa-i hāk	Göklerin tacı tacının rütbesidir. (Ayağımın) tozu toprağın yüzünün suyudur (itibarıdır).
	6153	Cüvān dildür şehā pīr-i ƙalender Bugün olmak diler bu hayle rehber ¹⁷¹⁷	Ey şah! Kalender şeyhi genç gönüllüdür. Bugün bu zümreye yol göstermek ister.
V 190a	6154	Göttürdüm uşbu niyyet birle sancak Ƙi atum oynadıdur deşt-i Ƙıpçak ¹⁷¹⁸	Bu niyetle sancak göttürdüm ki Kıpçak çölü at oynattığım yerdir.
	6155	ʿAzab haylin baña ƙoş iy şeh-i dīn	Ey din şahı! Yıldızlar gibi önden gidici

¹⁷¹² Bu ve sonraki beyit: -B

¹⁷¹³ arz-ı leşker: leşker arø İ B L K G V

¹⁷¹⁴ saçup: seçüp B

¹⁷¹⁵ ƙıldılar: itdiler G

¹⁷¹⁶ irüp pīr-i: irüp bir L; irüben bir K /şāha ol dem: anda şāha İ B L K G ,V // şāh ol dem: pādīşāha İ B L
K G V

¹⁷¹⁷ gerek: diler İ B L K G ,V

¹⁷¹⁸ deşt-i: deşt ü V

- Ki idem pīṣ-revlük encüm-āyīn
6156 Felekveş devr idüp rüy-ı zemīni
Kemīneñ bilürem her bir kemīni
6157 Cüvān devletsin iy şāh-ı kamer-fer
Bugün peyk-i rehūñ pīr-i qalender
6158 Çeküp tabl ü ‘alem gülbanguñile
Cihānı pür kılam gülbanguñile
6159 Olupdur himmet-i pīrān sentüñle
Huşümet idemez Tūran sentüñle¹⁷¹⁹
6160 Urursa hayl-i haķan baħrveş dem
Degüldür devletüñ çeşminde bir nem
6161 Şehādet kur‘āsın çün cāna şaldum
Bu dem sen şāh için kurbāne geldüm
6162 Cihāndan el yumışdur ten çü yekser
Ayaķ başdum bugün cān terkīn ister¹⁷²⁰
6163 Pes idüp pīre şeh çok luṫ u ikrām¹⁷²¹
Şu deñlü eyledi iħsān u in‘ām
6164 Ruķüm idüp hisāb itseydi aħter
Felekler defteri olurdu ebter
6165 İdüp pīr-i qalender şükr-i na‘mā
Kamūsın kıldı hayl-i şāha yağma¹⁷²²
S 6166 Didi pāyuñ ğubārı baña besdür
189b Hemīn şāha qabulüñ mültemesdür
6167 Ğubāruñ sürmedür ‘ālem gözine
Şeref ‘unvānidur gerdün yüzine
6168 Didi şeh kim kenār-ı āb-ı Amū
Ne kim var kend ü dih ol yirde kamu
6169 ‘Umūmen ola vaķf-ı haş-ı lenger¹⁷²³
Bugünden eyleyüp zaḫtını hoşter
6170 Qalenderler kılalalar harc-ı buĝrā
Hemāndem emr olup yazıldı tuĝra¹⁷²⁴
V 6171 Geçüp ol ābdan pes şāh u leşker
190b İdüp kendini behzāduñ muķarrer
6172 İrüp pīr-i qalender kende evvel¹⁷²⁵
Didi kavmine aħvālī mufaşşal
6173 Bu hāl olduķda kend içinde taķrīr
Kefen pīçide kıldı şeyh-i tezvīr¹⁷²⁶
6174 Baş açuķ yalıñ ayaķ hırķa şad-çāk
Ser-ā-tā-pā olup ālüde-i hāk¹⁷²⁷
- olayım diye azap ordunu yönlendireyim.
Yeryüzünü felek gibi dolaşıp pusudaki her
bir kişiyi düşkün kulun bilirim.
Ey ay ışıklı şah! Bahtı açıksın. Kalender
şeyhi yolunun elçisidir.
Davul ve sancak ile dualar edip cihanı bu
dua ve ilahilerle inleteyim.
Şeyhlerin himmeti seninledir. Turan (ülkesi)
seninle düşmanlık edemez.
Şahın ordusunun deniz gibi coşması
devletinin gözünde bir nem bile değildir.
Şehitlik kurasını cana gönderdiğimden,
şimdi şahım için kurban olmaya geldim.
Bedenim tamamen dünyadan el çektiğinden
bugün canım ısrarla feda olmak ister.
Şah şeyh için çok lütuf ve ikramda bulundu.
O kadar çok ihsan ve nimet sundu ki...
yıldızlar sayılara döküp hesap yapsaydı,
felekler defter olsaydı (yine) eksik kalırdı.
Kalender şeyh nimetlere şükredip hepsini
şahın askerine yağma ettirdi.
(Şeyh) dedi ki: “Benim için şahın beni
ayağının tozu olarak kabul etmesi yeterlidir.
Ayağının tozu herkesin gözüne sürme,
feleğin yüzü içinse şeref unvanıdır.”
Şah dedi ki: “Amuderya nehrinin kıyısında
ne kadar köy varsa tamamı...
vakıf için ayrılсын ve buralar bugünden
itibaren daha iyi bir şekilde tutulsun.
Kalenderler buĝra harcı olarak tutsunlar.
“Hemen o anda bu emir için tuĝra yazıldı.
Daha sonra şah ve askerleri o sudan geçip
Behzad’ın şehrine gitmeyi kararlaştırdılar.
Şehre önce Kalender şeyhi varıp kavmine
her şeyi ayrıntısıyla anlattı.
Bu durum şehirde konuşulunca fitneci şeyh
ölüm korkusu yaşadı.
Başı açık, yalın ayak ve hırkası yüz parça
olarak baştan ayağa toprağa bulaşarak...

¹⁷¹⁹ idemez: eylemez B L K G

¹⁷²⁰ başdum: başdı B G V

¹⁷²¹ B: Şeh idüp pīre bī-hadd luṫ u ikrām / luṫ u: luṫ-ı S İ

¹⁷²² kamūsın / o mālī B İki de yazılı / kıldı: itdi B

¹⁷²³ ‘Umūmen: ‘umuma L K G

¹⁷²⁴ olup: idüp B

¹⁷²⁵ kende: anda S

¹⁷²⁶ şeyh: pīr V

¹⁷²⁷ B: serātāpā vücūdın eyleyüp hāk

- 6175 Hezārān cān u dilden zāriyile
Zen ü ferzend ü kendün vāriyile
- 6176 Gelüp pāyına şahuñ urdılar baş
Akıtdılar şu deñlü dīdeden yaş
- 6177 Zemīn ‘ummānçe-i Amūya döndi¹⁷²⁸
Görüp odlu ciğerler şuya döndi
- 6178 Yüzün kaldurmayup ser-cümle yirden¹⁷²⁹
Didiler uşda tığ ü uşda gerden
- 6179 İdüp cānile istiğfār u zārı
Didiler xanı ‘avf-ı şehriyārı
- 6180 Görüp şah-ı cihān ol āh u vāhı¹⁷³⁰
Ol istiğfār-ı cürm ü ‘özr-ḥ’āhı
- 6181 Didi Behzāde iy yār-ı cüvān-merd¹⁷³¹
Mübārek ḥātırūñdan refte kıl gerd
- 6182 Yüzüñ şuyına cürmin pīr atānuñ
Kamu taqşirin olan mācerānuñ
- 190aS 6183 Bu dem ‘avf eyledüm ser-cümleten bil
Hemān min-ba‘d düşmen fikrini kıl¹⁷³²
- 6184 Görüp bu luṭf-ı iḥsānı o leşker
Du‘ālar itdiler Allāhu ekber
- 6185 Didiler bir günūñ biñ eylesün Ḥaḳ¹⁷³³
Cemālūñ birle vīrsün dehre revnaḳ
- 6186 Degüldür bu kerem maḳdūr-ı ādem¹⁷³⁴
Zihī şān-ı kerem zī-şāh-ı ‘ālem
- 6187 Bu dem sākī ki gönlümdür güşāde¹⁷³⁵
Kanı şol ḥūn-ı düşmen gibi bāde
- V 6188 Gel iy muṭrib idüp şādī demini
191a Ḥaber vir baña düşmen mātēmīni
- şehrin kadın erkek bütün kesimiyle binlerce kez ah edip inleyerek...
gelip şahın önünde eğildiler. O kadar çok ağladılar ki...
yeryüzü Amuderya gölüne, (bu hâli) gören ateşli ciğerler, suya döndü.
Hiçbiri yüzünü yerden kaldırmadı ve dediler ki: “İşte kılıç, işte boyun.”
İçtenlikle ağlayıp tövbe ederek dediler: Şahın affi nerede?”
Cihan şahı (Ramin) o ah vahı, o özür dilemeyi ve suçtan bağışlanma isteğini görünce...
Behzad’a dedi ki: “Ey yiğit dost! Kutlu gönlünden tozu (kederi) kaldır.
Senin hatırına yaşlı babanın suçunu ve kusur dolu macerasını...
şimdi tamamen affettim. Bundan sonra sadece düşmanı düşün.
O asker bu bağışlama yüceliğini görünce dualar edip Allahu ekber, dediler (hayranlık bildirdiler).
Dediler ki: “Allah bir gününü bin etsin. Yüzünün güzelliğiyle dünyaya parıltı versin.
Bu bağışlama, insan gücü değildir. O, alemin şahının ne büyük yüceliğidir.
Ey saki! Gönlümün açık olduğu bu anda düşman kanı gibi olan o şarap nerde?
Ey çalgıcı! Gel de mutluluk havasını çal. Bana düşman mateminden haber ver.

**KÜŞTEN-İ MİRÂN-I TÜRÂN VEZİR-İ
İ HİYÂNİTGER-RÂ VE
EFGENDEN-İ SER-İ Bİ-SA‘ĀDET-İ
VEY PĀY-I RĀMİN-İ SAF-DER-RĀ***

**TURAN BEYLERİNİN HAIN VEZİRİ
ÖLDÜRMELERİ VE SAADETSİZ
BAŞINI SAFLAR YARAN RAMİN’İ
AYAĞINA ATMALARI**

- 6189 Uran bu naḳle mühr-i iḥtitāmı¹⁷³⁶
Bu yüzden yazdı ḳad temme^l-kelāmı
- Bu hikayeye sonuç mührünü vuran sözü şöyle tamamlayarak kesti.

¹⁷²⁸ Beyit: - L K

¹⁷²⁹ kaldurmayup / refē itmeyüp B İki de yazılı

¹⁷³⁰ vāhı: zārı B / 6178-b: Ol isti‘fā-yı cürm-i bī-günāhī S; ki yaḳar dehri od gibi şerārı B

¹⁷³¹ yār: şāh G / refte kıl: olmasun B

¹⁷³² hemān: hemīn B

¹⁷³³ Beyit: -B

¹⁷³⁴ Degüldür bu kerem: didiler bu degül B

¹⁷³⁵ ki gönlümdür / nihādumdur, derūnumdur B

* B G / S190a İ180b L219a K208b V191a

¹⁷³⁶ uran bu naḳle: ki uran naḳle İ

- 6190 Çü hâkan çekdi Turan üzre leşker
İtā'at itdi nāçār ehl-i kişver
- 6191 Şikār adına 'azm itmişdi Ramīn
Ki tā şayd ide İran içre kāmın
- 6192 Bilüp bu hālī sālārān-ı kişver
Zarūrī oldılar hākāna çāker
- 6193 'Amel gelmez ten-i bī-cān elinden
Ayağ başile olur hāmīl-i ten
- 6194 Çü Turān tahtını zābt itdi hākān
Buyurdi mīr ü erkān kıldı dīvan
- 6195 Muḳaddem eyleyüp Rāmīni teftīş¹⁷³⁷
Didi kim n'oldı ol bī-'aql u bī-kīş
- 6196 Didiler ḳahr-ı hākāndan idüp bīm
Şikār adına kıldı terk-i iklīm
- 6197 Pes andan soñra didi ḳanı ol mīr¹⁷³⁸
Ki eylerdi vezāret içre tedbīr
- S 6198 Ol idi şāhib-i rāy u ferāset
190b Didiler emr idüp Ramīn siyāset
- 6199 Zamandır kim yatur zindanda maḳbūs
Ḥayātından ebed 'ālemde me'yūs¹⁷³⁹
- 6200 Didi hākān ki ol Rāmīn-i bedbaḫt
Degüldi çün sezā-yı efser ü taḫt
- 6201 Anuñ gibi vezīri kıldı zindān
Ne kılsun olmayıcaḳ 'aql çendān
- 6202 Kişiden yüz çevürse baḫt u devlet
Olur her rāyı vāy u devleti let
- V 6203 Didi bu dem alup gelsünler anı
191b İşüdüp ḥurrem olsun hāndānī
- 6204 Ne lāyıḳdur anuñ gibi ḥiredmend
Ola bir dem esīr ü mihnet ü bend
- 6205 Didiler cümle ber-ser emr-i hākān
Hemāndem itdi begler 'azm-i zindān¹⁷⁴⁰
- 6206 Alup 'izzetle geldiler serāya¹⁷⁴¹
Girüp baş urdı ol dem ḫak-i pāye
- 6207 Du'ālar eyleyüp hākāna bī-ḫadd
Didi vīrsün saña ḫaḳ ḳadr-i sermed¹⁷⁴²
- 6208 Cihān ṭurduḳça hākān ol cihānda
Demādem kān-ı iḫsān ol cihānda
- 6209 İdüp hākān daḫı bī-ḫadd ri'āyet¹⁷⁴³
Didi zābtuñda olsun bu vilāyet
- Çin hakanı Turan ülkesine asker çekince bütün ülke halkı çaresiz itaat etti.
- Ramin, mutluluğu İran içinde bulmak için ava çıkıyorum diye ayrılmıştı.
- Ülkenin ileri gelenleri bu durumu bilip mecburen hakana kul oldular.
- Cansız bedeninin elinden bir şey gelmez. Vücudun yükü ayak ve başla taşınır.
- Hakan Turan ülkesini alınca beyleri ve ileri gelenleri toplayıp divan kurdu.
- Öncelikle Ramin'i soruşturup dedi: "Bu akılsız ve dinsiz ne oldu?"
- Dediler: "Hakanın kahrından korkup ava çıkıyorum diye ülkeyi terk etti."
- Ondan sonra dedi ki: "O vezirken tedbir alan bey nerede?"
- O, ileri görüşlülük ve düşünce sahibiydi."
- Dediler: "Ramin siyasi bir iş etti.
- Ne zamandan beridir zindanda yatmaktadır. Dünyada hayatından ebediyen ümitsizdir."
- Çin hakanı dedi ki: "O kötü talihtli Ramin taca tahta layık olmadığından ...
- Öyle veziri zindana attı. Akıl olmayınca ne yapsın ki?"
- Mutluluk ve taht bir kişiden yüz çevirirse her düşüncesi ah etmek olur ve mutluluğu azalır.
- Dedi ki: Şimdi onu alıp gelsinler. (Bu haberi) duyup, sevinip gülsün.
- Öyle akıllı birinin zincire ve derde bir an bile esir olması layık mıdır?"
- Dediler ki: "Hakanın her emri baş üstüne." Beyler onu hemen zindandan alıp getirdiler.
- Onu saygıyla alıp saraya getirdiler. O anda girip hakanın ayağına yüz sürdü.
- Hakana bol bol dua edip dedi ki: "Allah sana sonsuz değer versin.
- Dünya var oldukça dünyada hakan ol. Her zaman dünyada bağış kaynağı ol.
- Hakan da ona epeyce hürmet edip dedi ki: "Bu ülke senin kontrolünde olsun.

¹⁷³⁷ iyleyüp: eyledi B L K G / bī-kīş: bed-kīş B

¹⁷³⁸ didi ḳanı: ḳanı didī L K

¹⁷³⁹ ebed: bu dem B

¹⁷⁴⁰ itdi begler: begler idüp S İ

¹⁷⁴¹ izzetle: minnetle B

¹⁷⁴² vīrsün saña ḫaḳ: ḫaḳ saña vīrsün B

¹⁷⁴³ bī-ḫadd: ḫüsñ B

- 6210 Seni Tūrānuñ itdüm hüküm-rānı
Ki sensin bu diyāruñ kārđanı
- 6211 Ra‘ıyyetdür eger erkān u leşker
Bugünden cümleten bilsün seni ser
- 6212 Olup her biri cāndan bende fermān
Huzur itsün serāpā ehl-i Turan
- 6213 Ben uş devletle itdüm Çīne ‘azmi¹⁷⁴⁴
İdüñ yādumla siz Tūranda bezmi
- 6214 Tırup el-kışşa on gün anda hākān
Göçüp gitdi vezīri eyleyüp hān
- S191a 6215 İdüp ser-hadde dek hākāna tekrīm¹⁷⁴⁵
Dönüp geldi vezīr ü ehl-i iklīm
- 6216 Murādı çün vezirüñ hāşıl oldı
O kim melhūzı idi vāşıl oldı
- 6217 Çü arķalandı hākānuñ sözine
Gerüp ķarnın gurūr itdi özine
- 6218 Ser-ā-ser zabt için ehl-i diyārı
İdüp ızhār-ı ferr-i şehriyārı
- 6219 Kimin ķatl itdi kimin hābs kıldı¹⁷⁴⁶
Zarar vehm itdüğini tebs kıldı
- V 6220 İta‘āt kıldı leşker gerçi düpdüz
192a Velī hizmet iderlerdi gönülsüz
- 6221 Güderlerdi ķamu fırsat demīni¹⁷⁴⁷
Añarlardı o şevket ‘ālemini
- 6222 İşitdiler çü Rāmīnin hücümün
Gönül den sürdiler miñnet hümümün
- 6223 Haber aldılar ilden kim şehenshāh¹⁷⁴⁸
İdüp leşker ‘azm-i taht u dergāh
- 6224 Geçüp Āmū şuyın serhadde girdi
Geltir bir aya ķalmaz uşda irdi
- 6225 İdüp techīz Īran leşkerini
Diler zabt ide Turān kışverini
- 6226 Gelüp bir yire hep begler tanışdı
Bu kārūñ fikr idüp sonuñ şanışdı
- 6227 Didiler ķatl idüp bu ķaltabānı
Gerekdür idevüz hāşıl emāni¹⁷⁴⁹
- 6228 Ki zehri eylemişdür zehremüz çāk
Demidür içevüz ķanın çü tiryāk
- 6229 Revā mı idevüz bir hā‘ini hān
Ki her dem pīşesi dökmekdurur ķan
- 6230 Hūşūşā ola Rāmīn gibi şaf-der¹⁷⁵⁰
Bugün hān ibni hān pākīze gevher
- Sen bu ülkenin işbiliri olduğun için seni
Turan ülkesinin sultanı ettim.
- Beyler ve askerlerin hepsi sana tabidirler.
Bugünden itibaren hepsi seni lider bilsinler.
- Her birisi emre koşulsuz uyup bütün Turan
halkına huzur versinler.
- İşte ben yücelikle Çin’e gidiyorum. Siz beni
anarak Turan ülkesinde meclis kurun.”
- Kısacası Çin hakamı orada on gün kalıp,
veziri han ederek göçüp gitti.
- Vezir, Çin hakanına sonuna kadar hürmet
edip dönüp geldi.
- Vezir isteğine ulaşınca düşüncesini
gerçekleştirdi.
- Vezir, hakanın sözleriyle güç bulup kasılıp
kibirlendi.
- Ülkenin bütün halkını kontrol etmek için
sultanın kaçtığına açığa çıkarıp...
- kimini öldürdü kimini hapse attı. Zarar
görebileceğini düşündüklerini sürdürdü.
- Asker görünüşte itaat eder gibi görünüyorsa
da gönülsüzce hizmet ederdi.
- Hepsi fırsat zamanını gözetler ve Ramin’i
anarlardı.
- Ramin’in hücum ettiğini duyunca sıkıntı
kaygılarını gönülden uzaklaştırdılar.
- Ramin’in asker toplayıp divanı ve tahtı için
geldiğini haber aldılar.
- Amu suyunu geçip sınıra girdi. Bir ay
geçmeden yetişti.
- İran askerini silahlandırıp Turan ülkesini
almak istedi.
- Bütün beyler bir yerde toplanıp danıştı ve
bu işin sonunu birlikte düşündüler.
- Dediler ki bu namussuzu öldürüp huzura
ermeliyiz.
- Zehiri ödümüzü parçalamıştır. Şimdi kanını
içmenin tam zamanıdır.
- İşi her zaman kan dökmek olan bir haini
han etmek uygun mudur?
- (Han dediğin) özellikle Ramin gibi yiğit ve
halis cevher gibi han oğlu han olmalıdır.

¹⁷⁴⁴ itdüm: kıldum S

¹⁷⁴⁵ Beyit: -B

¹⁷⁴⁶ ķatl itdi: hābs kıldı G / hābs kıldı: ķatl itdi G

¹⁷⁴⁷ Beyit: -B / añarlardı: ögerlerdi G

¹⁷⁴⁸ Bu ve sonraki iki beyit: -S İ L K G V

¹⁷⁴⁹ idevüz hāşıl: hāşıl idevüz G

	6231	Ezelden hānumuzdur bī-tereddüd Degül hān cānumuzdur bī-tereddüd	Hiç şüphesiz çok önceden hanımızdır. Han da değil canımızdır.
	6232	Şamumuz hurrem idük devletinde ‘Aziz ü hoş-dem idük devletinde	Hepimiz devletinde mutlu, yüce ve hâli vakti yerinde kişilerdik.
	6233	Çü küfrāndur unutmak hâk-ı nānı Ne için beslerüz bu cism ü cānı	Ekmek hakkını unutmak (vefasızlık) küfürdür. Bu bedeni ve canı ne için besliyoruz ki?
	6234	Gerekdür idevüz yoluñda kurbān ¹⁷⁵¹ Anuñ nāniyledür bu cism eger cān	Bu can ve beden onun ekmeğiyle olduğundan yolunda canımızı kurban etmeliyiz.
S	6235	Aradan pes sürüp ehl-i nifākı İdüp bir gice yekser ittifākı ¹⁷⁵²	Daha sonra bozguncuları aradan sürerek bir gece hepsi anlaşılıp...
191b	6236	Serāyı içre başdılar veziri Kılup ol hāyini miñnet esri ¹⁷⁵³	veziri sarayında bastılar ve o haini sıkıntıya mahkum ettiler.
	6237	Çü bī-ħadd dökmişidi hūn-ı nā-ħak Muşayyed olmayup āhına muñlak	Çünkü (çekilen) ahlara kesinlikle aldırış etmeyip haksız yere çok kan dökmüştü.
	6238	Ŧutup cān u tenin bī-ħadd cezāya Kesüp başını dikediler cidāya	Canına ve vücuduna yaptıklarının karşılığını verip başını keserek mızrağa astılar.
	6239	İdüp Rāmīne istikbāl yekser ¹⁷⁵⁴ Kılındı ‘arza-i ahvāl yekser	Hepsi Ramin’i karşılayıp olan biteni anlattılar.
V	6240	Şalup ol başı pāy-ı esb-i şāha ¹⁷⁵⁵ Du‘ā için el açup pādīşāha	O başı şahın atının ayağına atıp padişaha dua etmek için el açtılar.
192b	6241	Didiler devletiñ pāyende olsun ‘Adū pāyuñda ser-efgende olsun	Dediler: “Devletin sonsuz, düşman ise ayağına baş eğici olsun.
	6242	Ser-i düşmen cüdā olsun hemişe Mededkārūñ Hüdā olsun hemişe	Düşmanın başı her zaman uzak, yardımcın ise her zaman Allah olsun.
	6243	Şunup devlet saña her laħza çevgān ‘Adū başını kılsun gūy-ı meydān	Mutluluk sana her zaman çevgan (değnek) sunup düşmanın başını da meydandaki top etsin.
	6244	Revā mı server olmak mülke nāşī Kesilsün hayinüñ her demde başı	Ülkeye tecrübesiz birinin başkan olması uygun mudur? Hainin başı her zaman kesilsin.
	6245	Bu sözlerden dil-i Rāmīn olup şād Didi ħadr u sa‘adetdür Hūdā-dād	Ramin’in gönlü bu sözlerle şen olup dedi: “Mutluluk ve saygınlık Allah vergisidir.
	6246	Aña eğri nazar iden olur kūr Ki virmez mihrveş ebr-i siyeh nūr	Ona eğri bakan kör olur. Kara bulut güneş gibi ışık vermez.
	6247	Başup çün hâk-ı nānı oldı ‘āşī Gelü-gir oldı lābüd ol ma‘āşī	Ekmek hakkını çiğneyip isyancı oldu. (ekmek) şüphesiz o isyankarın boğazında kaldı.
	6248	Belī mihr-i cānān pür mihr ü kīndür ¹⁷⁵⁶ Gehi zenbūr u gāhī engübīndür	Evet! Yarın aşkı kin ve sevgiyle doludur. Bazen bal bazen bal arısıdır.
	6249	Ħayātınuñ hezārān rehzeni var	Hayatının binlerce kılavuzu var. Her ipinin ucunda iğnesi var.

¹⁷⁵⁰ şaf-der: server L K V

¹⁷⁵¹ idevüz: olavuz L K G V /naniyledür: yolunadır İ

¹⁷⁵² kılup: idüp B / yekser: cāndan B

¹⁷⁵³ kılup: idüp B

¹⁷⁵⁴ istikbāl-i: istikbālī K

¹⁷⁵⁵ şalup: k’olup S İ V

¹⁷⁵⁶ mihr: hāl B L K G / cānān: cihān G

		Ser-i her riştesinde süzeni var		
	6250	Nazar kıl bir gül için nev-baharı		Dikkat edersen ilkbahar, bir gül için her ağacın başında yarık oluşturur.
		Şikâf eyler ser-i her-şâhsârı		
	6251	Gel iy dil hil'âtinüñ terkini ur		Ey gönül! Gel de gönül kumaşından vazgeçip son anda kefensiz gül dalını gör.
		Qur âhir dem kefensüz gülbünü gör		
S192a	6252	Harâb ister seni âbâd olursañ		Tabiatın, bayındır olursan seni yıkmak; mutlu olursan üzme ister.
		Qılur gamgîn nihâduñ şâd olursañ		
	6253	Qo bu gendum nümâ vü cev fûrûşı		Bu buğday gösterip arpa satmayı bırak. Salkım gibi dünyanın eskiler giyeni ol.
		Cihânuñ hüşevâr ol köhne pûşı		
	6254	Gider ten câmesin cân hil'âtin gey		Ten kumaşını atıp can kumaşını giy. Melekler gibi iman örtüsüne bürün.
		Melâ'ik gibi imân hil'âtin gey		
	6255	Çıkar ölmezden öñdin bu pelâsı ¹⁷⁵⁷		Ölmeden önce bu çulu çıkar. Bugün güneş gibi elbiselerini nurlandır.
		Bugün hürşidveş nür it libâsı		
	6256	Münevver dil olursan Lâmi'îsin		Gönlü aydın olursan Lami'î (parlak)sin. Öyleyse ne diye nam ve şöret satarsın?
		Ve ger ne nâm u şöret bâyi'sin		
V	6257	Mesihâ menzilin isterseñ iy cân		Ey can! İsa'nın menziline ulaşmak istersen bedenini bulaşmışlıktan arındır.
193a		Tenüñ âlûdelikden eyle 'uryân		
	6258	Har-ı nefsi yeter otlağa şalduñ		Nefis eşeğini otlağa saldıñın yeter. Yem derdiyle suda ve toprakta kaldın.
		'Alaf derdiyle âb u gilde qalduñ		
	6259	Eger ten beslemezseñ fil-mânend		Eğer bedenini fil gibi beslemezsен makamın Cebrail gibi <i>sidre</i> olur.
		Maqâmuñ sidredür Cibril-mânend		
	6260	Cihânuñ ni'metinden eyle perhîz		Her bir lokması sıkıntı veren dünya nimetlerinden perhiz yap.
		Ki her bir loqmasıdur miñnet-engîz ¹⁷⁵⁸		(Dünyanın) yüz yapraklı gülünün bin dikenidir. Bütün hazinelerinin yılanı vardır.
	6261	Gül-i şad-berginüñ biñ hârı vardur		Av için bu gam dolu yollara düşme. İp isterken kuyuya düşme.
		Qamu gencinesinüñ mârı vardur		
	6262	Şikâr için bu pür-gam râha düşme		Can kabesini bırakınca yolda kaldın. Çin'e niyetlenip Babil'de kaldın.
		Resen sevdâsın idüp çâha düşme		
	6263	Qoduñ cân Ka'besin menzilde qalduñ		Amacın gül iken diken oldu. Bela kazığının iyice çak.
		İdüp Çin 'azmini Bâbilde qalduñ		
	6264	Gül iken maqşaduñ har eyledüñ çin		Şeytan elinden kırbaç yer, kazancı bırakıp zarara koşarsın.
		Belâ mismârını pes eyle perçin		
	6265	Yiyüp şeytan elinden tâziyâne		Hırs ve açgözlülük kuyusunu kazdıñın yeter. Şeytanın hilesine aldanıp yoldan çıktın.
		Qoyup sūdı yilersin hâziyâne		
	6266	Yeter hırs u tama' çâhını qazduñ		Varacağın yerin mezar olduğunu bildiğın halde bu taş toprak için bunca altın ve güç isteğini neden?
		Firib-i güle uyduñ yoldan azduñ		
	6267	Bilürken menzilüñdür hâne-i gür ¹⁷⁵⁹		Taş ve toprak derdini çekmenin faydası nedir? Sarayını genişlettin, gönlünü daralttın.
		Nedür seng ü gil için bu zer ü zür		
	6268	Nedür aşşı çeküp derd-i gil ü seng		Karlı su içerek yüreğinin hararetini alırsın (da) ömür suyunun buz tutacağını düşünmezsin.
		Ferah itdün serâyuñ hâşiruñ teng		
S	6269	İçüp berf-âb alursın sîne tâbın ¹⁷⁶⁰		
192b		Dimezsın qutısar yaq 'ömrin âbın		

¹⁷⁵⁷ ölmezden: almazdın G

¹⁷⁵⁸ miñnet: fitne K

¹⁷⁵⁹ Bilürken: bilürsin K

¹⁷⁶⁰ Beyit: -K / 'ömrin âbın: 'ömr-âyin L

- 6270 Geyüp semmurlar her dem dilüñ germ
Dürüşť işin cihānuñ añladuñ nerm
- 6271 Vaşak kürkile olmaz kişi kaplan
Çıkarur postuñ bir gün bu devrān
- 6272 İdüp tezyīn-i ten zer cāmelerle¹⁷⁶¹
Tutarısın ʿālemi hengāmelerle
- 6273 Zen işin işleriken erlenürsın
Muħanneşlik idüp ʿanterlenürsın¹⁷⁶²
- V 6274 Geyüp hoş nīm-ten iy merd-i āmı
193b Kılursın ħalkā ʿarz-ı nā-tamāmı
- 6275 Fiʿālūñden ebed āgeh degülsın
Nedür bu iş emīr ü şeh degülsın¹⁷⁶³
- 6276 Helāli terk idüp saʿyūñ ħarama
Nedür bilsem cevabuñ ħas u ʿāma
- 6277 Şikār-ı pāk kıl şehbāz-ı girdār
Olur kerkeslerūñ maħbūbı murdār
- 6278 Gel iy şāhin yeter kıl şayd-ı murġāb
Seni gözler hevā evcinde ʿuĸĸāb
- 6279 Götürdüñ çünki ser-bend-i külāhuñ¹⁷⁶⁴
Gözūñ aç olma ġāfil gözle rāhuñ
- 6280 Ĥarīs-i māl olup nitseñ gerekdür
Bilürsın kim koyup gitseñ gerekdür
- 6281 Dilūñ pür-kibr idersın āhuñı dūd
Ĥas u ħar ile örtülmez yanar od
- 6282 Ne hoşdur cān yanarken ħande kılmaĸ¹⁷⁶⁵
Cemālūñ şemveş tābende kılmaĸ
- 6283 Çeküp dilden niyāz-ı derdmendi
O düşkünlikde göstermek bülendi
- 6284 Dil ü cāndan gerekdür āşinālık
Ki çehreñ ide ħāşıl rüşenālık
- 6285 Nedür aşşuñ bugün kibr ü riyādan
Utanmazsın cenāb-ı Kibriyādan
- S 6286 Tutarısın elde tesbih iy füsünġer
193a İşūñ dāneyile dām-ı şöhret ü zer
- 6287 Geçüp tıflān gibi oyuncaġile
Şeb ü rüz aldanursın boncuġile
- 6288 Nedür her dem bu aħvāl-i müzahref
ʿİbādet ĸulzüminden ħāşılıñ kef
- 6289 Ķo dünyā cerbişin oddur yanar ol
Çü tutmazsın sözüüm vār ehl-i nār ol
- 6290 Ķanāʿāt eyleyen ħuşĸ ü terile
- Her an samur kürkler giyip gönünü ısıtırsın. Dünyanın işinin yumuşak olduğunu anlamaya çalış.
- Kişi vaşak kürkü giymekle kaplan olmaz. Bu felek her gün postunu çıkarır.
- Altın elbiselerle bedenini süsleyip gürültünle dünyayı kaplarsın.
- Kadın işi yaparken erkeklik taslarsın. kadınsılaşıp sinek gibi olursun.
- Ey halkın adamı! Yarım beden giyip tamamlanmamışı halka arz edersin.
- Yaptıklarından hiç haberdar değilsin. Şah ve sultan değilken bu yaptığım nedir?
- Helali terk ederek haram için çalışırsın. Herkes için cevabın nedir, bilmiyorum.
- Şahin gibi iyi av bul. Akbabaların sevdiği şey mundar olandır.
- Ey şahin! Yeterince kurbaġa avladın, gel. Gök burcunda kartallar seni gözler.
- Külâhının başucunu kaldırdığından gözünü aç, gafil olmayıp yolunu gözle.
- Mal sevdalısı olsan ne yapacaksın? Biliyorsun ki bırakıp gideceksin.
- Gönünü kibirle, ahını dumanla doldurursun. Ateş çer çöple örtülmez, yanar.
- Can yanarken gülümsemek ve yüzünü mum gibi parlatmak...
- gönülden dertli dertli yakarıp o düşkünlükte yücelik göstermek ne güzeldir.
- Dostluk candan olmalı ki yüzün aydınlık bulsun.
- Bugün kibirden ve ikiyüzlülüğten kazancın nedir? Allah'tan utanmaz mısın?
- Ey büyücü! İşin dane gibi elinde tesbih tutup altın ve şöhret tuzaġı kurmaktır.
- Çocuklar gibi oyuncakla oynayıp gece gündüz boncukla aldanırsın.
- Bu yaldızlı hâlin nedir? İbadet denizinden kazandığın (sadece) köpüktür.
- Yanar ateş olan, dünyanın kandil yağından vazgeç. Sözüme kulak vermezsen ateşte yanarlardan ol.
- Kuruya ve yaşa kanaat eden karaların ve

¹⁷⁶¹ tezyīn-i ten: tezyīn teni L K G

¹⁷⁶² İ: nedür bu iş vezir ü şāh degülsın

¹⁷⁶³ emīr: vezir B L K G V

¹⁷⁶⁴ Beyit: -B

¹⁷⁶⁵ ten: cān İ B L K G V

V 194a	6291 Berāberdür şeh-i baħr ü berile Kuru bir derd-i serdür kūs-ı şāhān Kılur nevbet sentüñdür diyüp efġān 6292 Elüñ kendüñde tut devlet dilerseñ Güreşçilik kabul it let dilerseñ 6293 Dilerseñ evliyānuñ himmetini Yürü fehm eyle fakrūñ kıymetini 6294 Şu cerbişden ki od eyler dehānuñ Yeg ol şu kim kılur ħurrem revānuñ 6295 Bu dem sākī şun ol āb-ı revānı Ki feyzi tāze eyler cism ü cānı 6296 Nevā kıl mutribā cān āleminden Ħalaş it gönümüz dünyā ġamından	denizlerin şahıyla (Allah'la) beraber olur. Şahların davulu kuru bir baş ağrısıdır. Sıra sendedir, deyip inler. Mutluluk istersen elini başka yere uzatma. Dayak istersen güreşçiliği seçmelisin. Velilerin yardımını istersen yürü fakirliğin kıymetini anla. Ömrünü mutlu kılan su, ağzını ateş eden şu kandil yağından daha iyidir. Ey saki! Şimdi bedeni ve canı tazeleyen bu akan suyu sun. Ey çalgıcı! Can aleminden ses ver. Gönlümüzü dünya derdinden kurtar.
-----------	--	---

**TE'ESSÜF Ü TELEHHÜF Ü
PEŞİMÂNİ EZ-GUFTEHĀ-YI
ĠAFLET-ENGİZ Ü MİĦNET-ĀMİZ-İ
PERİŞĀNİ VE MÜCĀNİBET-
KERDEN EZ PERESTİŞ-İ SÜĦAN-
RĀNİ BĀ-TEVECCÜH-İ TĀM BE-
KİBLE-İ CEM'İYYET-İ ĀLEM-İ BĪ-
NĀM U NİŞĀNİ ***

**PERİŞANLIĞIN SIKINTIYLA
KARIŞIK VE GAFLET VERİCİ
SÖZLERİNDEN DOLAYI PIŞMAN
OLUP ÜZÜNTÜ VE HÜZÜN DUYMA;
ŞAN VE ŞÖHRETTEN UZAK
TOPLULUĞUN KIBLESİNE TAM
YÖNELİŞLE GÜZEL SÖZ
SÖYLEYİCİLİKTE UZAK OLMA
HAKKINDA**

S 193b	6297 Gel iy murġ-ı seher gül vaķtı geçdi Ħazān irişdi ġulġul vaķtı geçdi ¹⁷⁶⁶ 6298 Yeter bu perdeden olduñ nevā-sāz Hevā-yı mihr-i cāndur naġme perdāz 6299 Zebān āyn-ı ziyāndur gel ħamūş ol Kō hāy u hūyı dilden pür-ħurūş ol 6300 Nefes anuñçün eyler çarġa āheng Ki itmişdür gelü ser-menzilin teng 6301 İderseñ sözleriñçün ākd-i engüşt Nazar itseñ bulursın bād-ı der-müşt 6302 SüĦan bāzārınuñ āvurdı çokdur Cihānuñ genc-i bād āverdi çokdur 6303 Te'emmiil kıl kāmū bād-ı hevādur Hevā-peymālġ iy cān nā-revādur 6304 Yiter kılduñ bu bī-bünyāda tekye İder mi āķil olan bāde tekye	Ey seher kuşu! Gel, gül vakti geçti. Sonbahar geldi, gürültüyle ötme vakti geçti. Bu perdeden sesler verdiğin yeter. Nağmeler düzen, canının aşk arzusudur. Dil zararın ta kendisidir. Gel de sessiz ol. Bağırıp çağırılmayı bırak da gönülden coş. Nefesin feleġe uymasının nedeni, boğazın durak yerinin dar olmasıdır. Sözlerin için parmağını düğümlersen dikkatle baksan yumruğunda olanı görürsün. Söz pazarının çalım ve kurumu çoksa da dünyanın, rüzgarın alıp götürdüğü hazinesi çoktur. Ey can! İyice düşün ki her şey gelip geçicidir. Çok heveslilik uygun değildir. Bu temelsiz yere dayandığın yeter! Hiç akıllı olan, rüzgara güvenir mi?
V 194b	6305 Zebān gösterdüğüçün her yañadan Çekildi süsenüñ dili káfadan 6306 Sükütuñdur fazilet her zamān bil Ferāġ eyyāmıdur vaķt-i ħazān bil 6307 Çemen şahnında seyr it her dıraġtı	Susen her taraftan dilini gösterdiği için dili kafasından koparıldı. Susmanın her zaman erdem olduğunu, güz mevsiminin bırakıp gitme günleri olduğunu unutma. Çimenlikteki her bir ağaca baksan (güzün)

* S193a İ185a B43b L222b K212b G156a V194a

¹⁷⁶⁶ ġulġul: ġaflet K

- Od urup yile virmiş cümle rahtı¹⁷⁶⁷
- 6308 Cihāndan silküp el çün oldı bī-bār
Yimez devrān elinden seng-i āzār
- 6309 Yüri sen daḫi terk it bu nevālī¹⁷⁶⁸
Yiter ol her le'īmüñ pāymāli
- 6310 Dilerseñ her ʔarafdan irmesün seng
Dilüñ ʔut fāriğ ol iy merd-i ferheng
- 6311 Ferāgat küncidür genc-i selāmet
Cihān ğavğāsıdur renc-i ğarāmet
- 6312 Bahar eyyāmınıñ sürdüñ şafāsın
Serāpā añladuñ dehrüñ vefāsın
- 6313 Eger çı sebzveş ħurrem dil olduñ
Velī āşüfte-i āb u gil olduñ
- 6314 Saña bu ʔıyş-i aḫḫar geçdı çok reng
Ki kār-ı çarḫdur rengile nīreng
- 6315 Düzüp müşğın abır-i mağz-perver
Dimāğ-ı ʔālemi kılduñ muʔaḫtar
- 6316 Gül evrākına yazduñ zerle yazu
Mişāl-i ğonca itdüñ ħırz-ı bāzu
- S194a 6317 Çeküp süsenleyin tiğ-i zebānı
Musahḫar eyledüñ mülk-i beyānı
- 6318 Nevālar eyledüñ bülbüllerile
Cihānı zeyn kılduñ güllerile
- 6319 Geçürdüñ ʔışret-i hengām-ı şayfı
Seni niʔmetlerüñ dehr itdi ʔayfı
- 6320 Cihānı ʔoyladuñ turvendelerden
Naḫiller bağladuñ silk-i güherden
- 6321 İdüp ešmār-ı cān-perver nişārın
Aḫıtduñ şehd ü sükker cuybārın
- V195a 6322 Zebāndan çāşni virdüñ beyāne¹⁷⁶⁹
Ḫalāvet irdi senden kām-ı cāne
- 6323 Bişürdüñ niçe yüz biñ dürlü helva
Yidürdüñ ḫalḫa bī-ḫadd menn ü selvā
- 6324 Cevāhir ħırmeninden tüşe düzdüñ¹⁷⁷⁰
Şaʔır ü bürre dürden hüşe düzdüñ
- 6325 Çü pāyız irdi ol tertībi bozdı¹⁷⁷¹
Ḥuyūr āhengin āḫ u vāye düzdi
- 6326 Vedā-ı berg ü bār eyler ağaçlar
Döker gözyaşların şular ser-ā-ser
- 6327 Dili dehrüñ bu ğamdan od olupdur
Dimāğ-ı āsumān pür-düd olupdur¹⁷⁷²
- tamamına ateş vurup her şeylerini rüzgara savurduğunu görürsün.
Dünyadan vazgeçip meyvesiz kaldıklarından felek, elinden eziyet taşları yemez.
Yürü sen de bu kısmeti terk et. Her alçağın ayakları altında kaldığın yeter.
Ey akıllı adam! Hiçbir taraftan taş yemek istemiyorsan dilini tutup vazgeç.
(Dünyayı) terk etme köşesi esenlik hazinesidir. Dünya kavgası borç sıkıntısıdır.
Bahar günlerinin zevkini çıkardın. Bütün dünyanın vefasını anladın.
Her ne kadar yeşillik gibi şen gönüllü olduysan da su ve toprak gibi dağıldın.
Bu yeşil (gösterişli) hayat sana çok hile etti. Hileyle ayar vermek feleğin işidir.
Miskten, beğnin sevdiği kokular hazırlayıp herkese güzel kokular yaydın.
Gül yaprağına altından yazı yazıp koluna gonca gibi, muska edip bağladın.
Dil kılıcını susen gibi çekip sanatlı anlatım ülkesini etkin altına aldın.
Bülbüllerle nağmeler okuyup güllerle dünyayı süsledin.
Yaz mevsiminin içki alemini geçirdin. Felek seni nimetlerine konuk etti.
Taze meyvelerle dünyaya ziyafet verdin. İnci ipinden hurmalık bağladın.
Canın sevdiği meyveleri dağıtıp bal ve şeker ırmağını akıttın.
Dil (anlatım) ile söze zenginlik kattın. Can arzusuna senden tatlılık erdi.
Yüz binlerce çeşit helva pişirdin. Halka sınırsız kudret helvası ve bildircin yedirdin.
Mücevher harmanından azık dizdin. Buğday ve başaktan inci destesi hazırladın.
Güz gelince bu düzeni bozdu. Kuşlar ah vah nağmelerini okudular.
Ağaçlar meyveye ve yaprağa veda ederler. Sular bütün gözyaşlarını dökerler.
Dünyanın gönlü bu gamla ateşlenip göğün beğni dumanla dolmuştur.

¹⁷⁶⁷ urup: olup K

¹⁷⁶⁸ it: -G

¹⁷⁶⁹ zebāndan: zamāndan G

¹⁷⁷⁰ düzdüñ: derdüñ İ

¹⁷⁷¹ bozdı: bozduñ B G /düzdi: düzdüñ B G

- 6328 Yunupdur gülsitānuñ bağı kâne
Dönüpdür rüy-ı bustān za‘ferāne
- 6329 Gel imdi kār-ı devrāndan elüñ çek¹⁷⁷³
Başuñ kaydın görüp baş ayağüñ pek
- 6330 Degülseñ ger bu deyrüñ büt-peresti¹⁷⁷⁴
Hevā aşnāminuñ kanı şikesti
- 6331 Degüldür hāşılı her hūşenüñ bürr¹⁷⁷⁵
Şadef her kıtreden ‘ağd eylemez dürr
- 6332 Bu deñlü yıl gibi yıldüñ yopurduñ
Kuru gerd ü ‘anādur dest-bürdüñ
- 6333 Pür itdüñ la‘l ü gevherden hāzīne
Degül inşāf idicek ābgīne
- S194b 6334 Revā mıdur olurken ğarķ-ı deryā
Kılasın cūylardan şu temennā
- 6335 Cihāndan hāşılıñken bir içim āb
Niçün sergeştesin mānend-i dolāb
- 6336 Kılursın bulduğüñ geh ğasb u geh düzd
Saña bilsem bu işlerden nedür müzd
- 6337 Geyirseñ niçe kat dibā vü eksün
Olur efsāne ‘aql ehline efsün
- 6338 Tūtalum kim hümāyı eyledüñ dām¹⁷⁷⁶
Nedür bu hīle vü tezvirden kām
- V 6339 ‘Arūsüñ oldı tūt biñ bıkı-i ma‘ni¹⁷⁷⁷
195b Ne istersin bu ‘işretlerle ya‘ni
- 6340 Çü rihlet itdi hengām-ı cüvānī
Bu dem pīrāne ser kıl zindegānī
- 6341 Çü virdüñ ol demi gül gibi bāda
koma cān bülbülin kayd-ı ‘anāda
- 6342 Benefşeñ bağı çün oldı semenzār
Bu gülşen yiter itdi bülbülüñ zār
- 6343 Yiter sürdüñ bu gülzār içre kāmı
Saña iy ‘aşık-ı pür-dem revā mı
- 6344 Beyaz-ı şubh iken müy-ı sefidüñ
Kala zulmetde hürşid-ümīdüñ
- 6345 Çü diĳkat idesin dīdeñde bu mū
Kıomaz cānuñda hergiz h‘āba nīrū
- 6346 Ser-i mū süzen iken çeşm-i cāne
Diküpilmek işin terk it cihāne
- 6347 Saña peyvend-i ĳağdur her nefes pes
Hevālardan ta‘alluğ riştesin kes
- 6348 Çü raht-ı sīm ü zer tārāce gitdi¹⁷⁷⁸
- Gül bahçesininin bağı kanla yıkanıp,
bostanın yüzü zaferana(sarıya) dönmüştür.
- Şimdi gel de dünya işinden elini çek. Başımı
düşünüp ayağımı iyice bas.
- Eğer bu kilisenin puta tapıcısı değilsen arzu
putlarımı niçin kırmadın?
- Her başaktan buğday olmaz. Sadef her
damladan inci bağlamaz.
- Rüzgar gibi bu kadar esip geçtin. Elindeki
kumaş kuru toprak ve zahmettir.
- İnci ve yakuttan hazineler topladın. Elmas
sana insaf edecek değil.
- Denize batmışken ırmaklardan su dilemen
doğru mudur?
- Dünyadan kazancın bir içim su iken niçin
başın dolap gibi dönmekte.
- Bulduğunu bazen gasp eder bazen çalarsın.
Bilmem ki senin bu işlerden kazancın
nedir?
- Kat kat değerli kumaşlar giyersin. Efsane
akıl sahipleri için büyü olur.
- Farzedelim ki Hüma kuşunu avladın. (Peki)
bu hile ve arabozuculuktan kārın nedir?
- Farzet ki gelinin bin mana bakiresi oldu. Bu
eğlenmeden ne istiyorsun?
- Gençlik vakti göç ettiğinden bu kez
yaşlılara özgü bir hayat sür.
- O çağı (gençliği) gül gibi rüzgara
verdiğinden can bülbülünü eziyet esiri etme.
- Menekşe bahçen yaseminlik olduğundan bu
gül bahçesinin bülbülünü inlettği yeter.
- Bu gül bahçesinde bu kadar mutluluk yeter.
Ey inleyen âşık!...
- Ak kılın sabah beyazlığındaiken güneş
umudunun karanlıkta kalması uygun mu?
- Dikkat edersen bu kıl gözünde uyumak için
canında asla güç bırakmaz.
- Baştaki kıl(lar) can gözüne iğne ikenilmek
dikip dünya işini terk et.
- Bundan sonra senin için her nefes Hakk’ın
ilgisiyken isteklere bağlanma ipini kes.
- Altın ve gümüş yükü yağmalanınca hocanın

¹⁷⁷² dūd: derd L; şeyh K

¹⁷⁷³ Bu beyit L K V ‘de S’den iki beyit aşağıda.

¹⁷⁷⁴ Bu ve sonraki beyit -B G

¹⁷⁷⁵ hūşenüñ: küşenüñ L K

¹⁷⁷⁶ dām: rām B

¹⁷⁷⁷ biñ: kim S

		Muƙarrer h̄ācelikden h̄āce gitdi	hocalığı kesinlikle gitti.
6349		Heves bisyārdur çün fırsat endek ¹⁷⁷⁹	Arzular çok, fırsat ise pek az olduğu için bu
		Çürüt bu sad-hezārān mālī yek yek ¹⁷⁸⁰	yüz binlerce malı tek tek çürüt.
6350		Cihān hengāmesidür tiz-i bāzār ¹⁷⁸¹	Pazardaki çabukluk dünya gürültüsüdür. Ey
		Sürer bir demde ‘ömrün her çi iy yār	yar ömrünü bir zamana kadar sürdürür.
S195a	6351	Çü bī-sermāye olunmaz ticāret ¹⁷⁸²	Ticaret, sermayesiz yapılamayacağından
		Pes āhīr hāşıl eylersin ḥasāret	sonunda kazancın zarar olacaktır.
	6352	Dilün çün vākıf oldı ḥasb-i hāle ¹⁷⁸³	Gönlün bu konuşmayı iyice anladığı için
		Yürü mühr ur dehān-ı kıl ü kale	yürü de dedikodu ağzını mühürle.
	6353	Ƙalem çek añā kim naḫş-ı hevādūr	Arzu belirtisi olan her şeye çizgi çek.
		Unut ol yārī kim ḡayr-ı Ḥudādūr ¹⁷⁸⁴	Allah’tan başka dost olan her şeyi unut.
	6354	Ḥudā nāmı ola çün derd-i cānuñ ¹⁷⁸⁵	Canının derdi Allah’ın adı olunca
		Yaḫīn envārī maḥv eyler gümānuñ	şüphelerin, nurları mutlaka yok eder.
	6355	Bulup gencīneler bī-renc olursın	Hazineler bulup sıkıntını giderirsin. Terazi
		Terāzu gibi gevher-senc olursın	gibi mücevher tartarsın.
V196a	6356	Güher kāmı olursın bahr-ı girdār	Deniz gibi inci kaynağı olup bereketin iri
		Ƙılur feyzün nişār-ı dürr-i şehvār	taneli (değerli) inciler sağlar.
	6357	Ḥaḫīkatden idersin keşf-i rāzī	Hakikat (mutlak gerçek) sırlarını öğrenirsin
		Ṭufeylün olur esrār-ı mecāzī	ve konuşun mecazi sırlar olur.
	6358	Yaḫār gün gibi çarḫī söz u sāzuñ	Söylediklerin feleği güneş gibi yakar.
		Ḥaḫīkat olur el ḫaḫ her mecāzuñ ¹⁷⁸⁶	Gerçekten de her mecazın hakikat olur.
	6359	Ḥalāş olup dilün ālūdelikden	Gönlün karmaşadan kurtulur. İncelmiş
		İdersün zevḫler pālūdelikden	zevklere varırsın.
	6360	Gel imdi h̄āb-ı ḡafletden gözün aç	Şimdi gel de gaflet uykusundan uyan. Olup
		Geçen aḫvāl için gözyaşların şaḫ	bitenler için gözyaşı dök.
	6361	Egerçi cümle bu şīrin fesāne	Bu tatlı sözler her ne kadar efsane gibi gelse
		Du‘ā-yı ḥusrev içündür bahāne	de şaha dua etmek için bahanedir.
	6362	Çoḡ olur līk ḡüftārūñ fütūrī	Gerçi sözün zayıflığı çok olur ama en iyisi
		Yeg oldur kim idüp ‘ömr-i ḫuşūrī	kusurlardan dolayı özü dilemektir.
	6363	Yazup ḫikmet sözinden bir iki bāb	Hikmet sözünden bir iki madde yazıp şu
		Olup devr içre gün gibi şuturlab	dünyada gün gibi usturlap olup...
	6364	Alanlar irtifā‘ın diye anuñ ¹⁷⁸⁷	onunla değer bulanlar gökler meydanının
		Budur esrārī şaḫn-ı āsumānuñ	sırları budur, desinler.
	6365	Ümīd oldur kim ol naẓm-ı güher-senc	Ümidim her beyiti bir hazine evi olan bu
		Ki her beyti durur bir ḫāne-i genc	inci tartıcı şiir...
	6366	Ola çün kim nişār-ı pāy-ı sultān	sultanın ayağına döküleceği için bütün
		Uşup yağma kıla ser-cümle erkān	beyler atılıp yağmalasın.
	6367	İdüp ehl-i yaban sermāye anı	Bütün yabancılar onu sermaye edinsin.

¹⁷⁷⁸ raht-ı: raht u G

¹⁷⁷⁹ Bu ve sonraki beyit: TT L K

¹⁷⁸⁰ sad-hezārān mālī: şad-hezār āmālī V

¹⁷⁸¹ Bu ve sonraki beyit: -B

¹⁷⁸² Beyit: - L K

¹⁷⁸³ Beyit: - İ B / **G nüshası bu beyitten sonra sona kadar eksik.**

¹⁷⁸⁴ yārī: yādı B L K

¹⁷⁸⁵ derd: vird L K

¹⁷⁸⁶ her: -L bu K

¹⁷⁸⁷ Beyit: -K / alanlar: ālef L

S 195b	<p>6368 Kıla rüy-ı cihān pīrāye anı Bulup yol andan esrar-ı sülûke Ola fihrist eṭvār-ı mülûke</p> <p>6369 Du‘āyı şehle idüp pes tamāmın Uram nāmile mühr-i ihtitāmın</p> <p>6370 Kılām bir şuğle daḥi cānla himmet Diyem efsāne eşğāline temmet</p> <p>6371 Gel iy sākī şarab-ı cān-fezā şun¹⁷⁸⁸ Baña āyīne-i ‘ālem-nümā şun</p> <p>6372 Sürūd-ı ‘ışkā düz mutrıb hevāñı Dil ü cān perdesinden kıl nevāñı</p>	<p>Herkesin yüzünün süsü olsun. O şiirden tarikat sırlarına yol bulup, sultanların üslubuna kılavuz olsun.</p> <p>Şaha dua etmekle onu tamamlayıp ismiyle sonuç mührünü vurayım.</p> <p>Bir iş için de içtenlikle yardım edeyim. Efsane uğraşısına son vereyim.</p> <p>Ey saki! Gel (de) cana can katan şarap sun. Bana dünyayı gösteren ayna (kadeh) sun.</p> <p>Ey çalgıcı! Aşk şarkılarından nağmeler çal. Can ve gönül perdesinden sesler ver.</p>
V 196b	<p>REFTEN-İ RĀMİN BE-ZİYĀRET-İ ŞEYH-İ ŞAHĪB-TEMKĪN Ü YĀFTEN-İ TELKĪN EZ-DEM-İ CĀN- PERVER-İ ĀN RŪḤŪL-EMĪN*</p>	<p>RAMİN’İN AĞIRBAŞLI ŞEYHİ ZİYARETE GİTMESİ VE O GÜVEN VEREN VE CAN BESLEYEN NEFESTEN GÜZEL FİKİRLER BULMASI</p>
S196a	<p>6373 Gel iy seyr-i semenzār eyleyen cān Nola geçdiyse devrān-ı gülistān</p> <p>6374 Giribān-gīr-i ‘aqlum olup ilhām Bu yüzden kıldı dāmen-keşlik ibrām</p> <p>6375 İdüp āḥir kadeḥ bu bezmden nüş Virem āfāka ḥatm-i kışşadan cüş</p> <p>6376 Pes iy cān bülbülü gül gibi güş ol Bu soñ verdāştan gel pür-ḥurüş ol</p> <p>6377 Çü her maḫşūda Rāmīn oldı vāşıl Cihāndan cān murādın itdi ḥāşıl</p> <p>6378 Üleşdüirdi şu deñlü māl u genci Ki yükün tutdı zerden her dilenci</p> <p>6379 Şu deñlü kıldı ḥalka bezl-i na‘ma¹⁷⁸⁹ Ki bağlandı ni‘amdan dest-i yağma</p> <p>6380 Ataluḫ eyleyüp her bir yetīme Tenin ġarḫ eyledi dürr-i yetīme</p> <p>6381 Olup luḫfına ġarḫ ehl-i menāzil Arāmīl oldı ni‘metden ḥavāmīl</p> <p>6382 Çü bī-ḥadd eyledi in‘ām-ı ‘āmın Ḥavāşı birle güş it nitdi Rāmīn</p> <p>6383 Hedāyāyile idüp ‘azm-i ikrām Ṭavaf-ı şeyḫ için bağlandı iḥrām</p> <p>6384 Ki alup sābıka andan du‘āyı¹⁷⁹⁰ Cünūndan ḥāşıl itmişdi rehāyı</p> <p>6385 Münevver kıлмаğ için cān gözini</p>	<p>Ey yaseminlikte dolaşan can, gel! Gül bahçesinin devri geçtiyse ne var?</p> <p>İlham akıl yakamı tutup, etek çekmede böylece ısrarcı oldu.</p> <p>Bu mecliste son kadehi içip kıssanın bitişinden dolayı ufuklara coşkunluk vereyim.</p> <p>Ey can bülbülü! Artık gül gibi kulağımı açıp dinle. Gel de bu son öğretiyile coş.</p> <p>Ramin her isteğine kavuşup dünyada canının istediklerini elde etti.</p> <p>Her dilencinin altın yükünü tutacağı kadar mal ve hazineyi paylaştırdı.</p> <p>Halka o kadar çok nimet dağıttı ki nimetlerden yağma eli bağlanır oldu.</p> <p>Her bir yetime bağıştta bulunup bedenlerini halis iri incilere batırdı.</p> <p>Menzil ehli (Ramin’in) saçısına doyup dul kadınlar nimetle yüklendiler(hamile oldular)</p> <p>Ramin’in halka sonsuz nimetler dağıttıktan sonra beyleriyle ne yaptığını dinle.</p> <p>Hediyeler sunmak ve şeyhe uğramak için ihram bağlandı ve yola çıkıldı.</p> <p>Daha önce ondan dua alıp delilikten kurtulmuştu.</p> <p>Can gözünü aydınlatmak için gelip ayağının tozunu sürme etti.</p>

¹⁷⁸⁸ şun: vir İ B ,L K V

* -G / S195b İ187a B44b L225a K215a V196b

¹⁷⁸⁹ kıldı halka: halka kıldı B L K V

¹⁷⁹⁰ alup: andan B / andan: alup B // rehāyı: hüy hāyı K

		Gelüp kuhl eyledi pāyı tozını ¹⁷⁹¹	
	6386	Ṭavaf itdi yidi kez Ka'be-mānend Şafā-yı sa'yyden oldı şerefmend	Kabe gibi yedi kez tavaf ederek say zevkiyle şereflendi.
	6387	Likāsından münevver oldı cānı Şafā vü şevkden ṭoldı cenānı	Canı yüzüyle aydınlandı. Yüreği zevk ve arzuyla doldu.
V	6388	Öpüp yüzine sürdi dest ü pāyın İşāret itdi şeyh oturdu Rāmīn	Elini ve ayağını öpüp yüzüne sürdü. Şeyhin işaretiyle Ramin geçip oturdu.
197a	6389	Zamāndan şeyh-i devrān kaldırup baş Zebāndan baħrveş oldı güher-pāş	Devrin şeyhi zamandan baş kaldırıp diliyle deniz gibi inciler saçtı.
	6390	Didi iy şāh-ı kişver ħayra maḳdem Şafā geldün eyā serdār-ı 'ālem	Dedi ki: "Ey hayırla gelen şah! Ey alemin komutanı! Hoş geldin.
	6391	Nicesin miħnetinden rūzigāruñ Cefāsından sipihr-i bī-ḳarāruñ	Zamanın sıkıntısından, kararsız feleğin cefasından nasıl oldun?
	6392	Biħamdi ʾİllah ki bārı kıldı yāri Ki pāyān buldı miħnet rūzigārı ¹⁷⁹²	Allah'a şükür ki yükü dost kıldı. Kederli günler sona erdi.
	6393	Müşā'id oldı çün kim tāli-i sa'cd Gerekdür çeşm-i dil fetħ ola min-ba'cd	Uğurlu talih uygun olduğundan gönül gözünün bundan sonra açık olması gerekir.
	6394	Ḳılıp ihrāc-ı dilden cān ğamını Ferāmuş idesin devrān ğamını	Can gamını gönülden çıkarıp felek gamını unutasın."
	6395	Didi Rāmīn eyā şeyh-i yegāne Ki vāḳıfsın rümüz-ı āsmāne	Ramin dedi ki: "Ey eşsiz şeyh! Sen göklerdeki işaretlerden de anlıyorsun.
	6396	Yüzüñden kevkeb-i envār tāli'c Sözüñden meş'al-i esrār lāmi'c	Nurlu yıldızlar yüzünle doğar. Sırlar meşalesi sözleriyle ışklanır.
	6397	Bunuñdur gevher-i dürc-i siyādet Anuñdur aħter-i burc-ı sa'ādet	Beylik kutusunun incisi bunun; mutluluk burcunun yıldızı onundur.
	6398	Cehāletden eritdüm sīne yağın Güneş gibi uyar cānum çerāğın	Kalbimin yağın cehaletten erittim. Canımın kandilini güneş gibi yak.
	6399	Delīlüm ol ki kıldum rāhumı güm Dil ü cān āsumānın ḳıl pür-encüm	Yolumu kaybettiğim için yol göster. Gönül ve can göklerini yıldızlarıyla doldur.
S	6400	Yīter gezdüm belā tihinde ħayrān Baña itdür şafā mışrını seyrān	Bela çölünde şaşkınlıkla yeterince gezdim. Beni zevk şehrinde dolaştır.
196b	6401	Sipihrüñ bir bir esrārın 'ayān it Bu mücmel rāzı tafsīlen beyān it	Feleğin sırlarını bir bir açıkla. Bu özet sırrı ayrıntılarıyla anlat.
	6402	Nedür bu ḳubbeveş çarḫ-ı muḳannen Olur geh şaħnı gülşen gāh külhān	Alanı bazen gül bahçesi bazen ateş ocağı olan bu kubbe gibi şaşmaz felek nedir?
	6403	Ne ħikmetdür ki bu eyvān-ı pür-nür Şatar geh dehre 'anber gāh kāfūr	Bu nurla dolu alanın feleğe bazen amber bazen kafur satmasının hikmeti nedir?
	6404	Nedendür ka'beteyn-i māh u ħürşīd Bu şeş-der-i ḳaşra virür zeyn-i cāvid	Ay ve güneşin iki kabesi nedir ki bu altı kapılı köşke (dünyaya) sonsuz süs verir.
V	6405	Niçüñdür māhtābuñ şem'ı pür-dūd ¹⁷⁹³ Nedendür āfitābuñ şu'lesi üd	Mehtabı niçin çok dumanlı mum olmuştur. Güneşin alevinin ateşi nedendir?
197b	6406	Ne yüzdendür bu ecrāmuñ 'ubūrı Neden eyler felekler kesb-i nūrı	Bu cansız cisimlerin gelip geçişi nedendir? Gökler ışıklarını nereden alırlar?
	6407	Niçün ṭurmaz döner dolab-ı eflāk	Göklerin dolabı niçin durmadan döner.

¹⁷⁹¹ pāyı: izi B

¹⁷⁹² buldı: oldı K

¹⁷⁹³ niçüñdür: niçün B

	Nedendür böyle sākin merkez-i hāk	Yeryüzünün böyle durması nedendir?
6408	Çehar asluñ ne yüzdendür mizācı Fürü'ınuñ nicedür imtizācı ¹⁷⁹⁴	Dört unsurun özelliği nedir? kaynaklarının karışımı nedendir?
6409	Ma'ādin kimden eyler iktibāsı Nedür her biriniñ qadr u kıyāsı	Madenler kimden ödünçlenir? Her birinin değeri ve ölçüsü nedir?
6410	Nebātātuñ nedendür reng ü büyü Neden hāşıl kıılır neşv ü nümüyü	Bitkilerin renkleri ve kokuları nedendir? Büyümelerini sağlayan nedir?
6411	Muqānnen söyle hayvān 'ālemini Mu'ayyen eyle insān 'ālemini	Canlılar alemini ve insan alemini apaçık anlat.
6412	Ten ü cān kişverinden vir haberler Ki rüy u qalbe vire nūr u ferler	Kalbe ve yüze nur ve ışık veren can ve gönül ülkesinden haberler ver."
6413	Didi şeyh iy sipeh-sālār-ı kişver Yaqīn budur ki hāl-i çarḥ u aḥter	Şeyh dedi ki: "Ey ülkenin kumandanı! Yıldızların ve feleğin durumuyla ilgili anlayacağın şudur:
6414	Egerçi 'aqla dün gün reh-nümündür Velī edvār-ı fikretten biründür ¹⁷⁹⁵	Her ne kadar daima akla yol gösterse de düşünceler halkasından daha içtedir.
6415	Anuñçündür beyān idenler andan Ḥalāş olmış degül şekk ü gümāndan	Bu yüzden onu açıklayanlar şüpheden kurtulamamışlardır.
S197a 6416	Bu müşkil çağ ezeldendür müseccel Suṭurlāb-ı ḥıred kıılmaz bunu ḥal	Bu açıklaması zor çağ, ezelden tescillenmiştir: Akıl usturlabı bunu çözemez.
6417	Beyān iden bu ecrām-ı basīti Didiler 'aql u fikr olmaz muhīti	Bu basit cisimleri açıklayanlar dediler ki: Akıl ve düşünce bunları kuşatamaz.
6418	Eger biñ yıl ola ādem raşaddār Olur bu perde keşfinden dili zār ¹⁷⁹⁶	Eğer insan bin yıl gözlemlerse bile gönlü bu perdenin açılmasıyla inler.
6419	Hezārān bāz-ı fikret kıldı pervāz Reh-i hayretde qalup döndiler bāz	Binlerce düşünce şahini uçtu ve hayret yolunda inip döndüler.
6420	Bu sevdāyle yüz biñ yıl fiğān kııl Bu künbedden şadādur hāşılıñ bil	Bu sevdıyla yüz bin yıl inlesen de bu kümbetten kazancın bil ki sestir.
V 6421	Naşībūñ irmedin mülk-i melekten 198a Ḥaber bilmezsin esrār-ı felekden	Melek ülkesinden nasibin ermeden göklerin sırrından haber alamazsın.
6422	Anuñ kim ḥālī dün gün münkālībdür Niçün 'ilminde cānuñ muṣṭarībdür	İlmiyle canı sıkıntıda olanın hālī her zaman değişkenlik gösterir.
6423	Güzer kııl çarḥdan terk it zemīni Ḥadesdür qo ḥavādiş 'ālemini	Göklerde dolaş, yeri terk et. Olaylar alemini bırak, pak değıldir.
6424	Buña fikr eyleyüp 'āqıl ser egmez ¹⁷⁹⁷ Ki bilür 'ilm-i ḥāki ḥāke degmez	Akıllı kişi düşüncesiyle buna baş eğmez. Dünya ilminin toz kadar (bile) değerinin olmadığını bilir.
6425	Urulmuşdur şu üzere çün bināsı ¹⁷⁹⁸ Baqaṭursañ müşāheddür fenāsı	Binası su üzerine kurulmuştur. Dikkat etsen geçiciliği görünür.
6426	Ne peyker kim nigār eyler ḥayālūñ Cemālinden eşerdür zü'l-celālūñ	Hayal edilen her bir güzelin yüzünün güzelliği Allah'ın cemalinden işaret taşır.
6427	Bu 'ālem cümleten ger mağz u ger post ¹⁷⁹⁹	Bu dünya ister kabuk ister öz (iç) olsun

¹⁷⁹⁴ nicedür: nedendür B

¹⁷⁹⁵ edvār: evrād L K

¹⁷⁹⁶ bu: -L her K

¹⁷⁹⁷ buña: buñı B

¹⁷⁹⁸ şu üzere çün bināsı: çü şu üzere bināsı B L K

¹⁷⁹⁹ ger: -L K V

	Küdüürāt u şafā-yı düşmen ü dost	tamamen dost ve düşmanın zevkleri ve kederleridir.
6428	İdicek ser-fürü ceyb-i kümüne Vücüdından bulımazsın nümüne	Gizlenme yakasına uyunca vücudundan örnek bulamazsın.
6429	Olursañ çarhveş pergār-ı ʿālem Muḥāṭ olmaz saña esrār-ı ʿālem	Felek gibi alemin pergeli olursan alemin sırları seni çevrelemez.
6430	Yaḳīn bilgil ki ʿālem bu degüldür Reh-i ʿirfān bu reng ü bû degüldür	İyi bil ki alem, bu alem ve sezgi yolu bu renk ve koku (tarz) değildir.
6431	ʿAdedden mülk-i ḥaḳ ḥāricdür el-ḥaḳ Aña ḥaşr-ı ʿuḳūl irmez muḥaḳḳaḳ	Allah'ın mülkü gerçekten sayılamayacak kadar çoktur. Akıl onu içine alamaz.
6432	Yeg ol kim idesin bu defteri tayy Tut ol rāhı ki ola rehberüñ pey	En iyisi bu defteri dür; rehberinin işaretler olacağı yolu tut.
S 197b	6433 Bunuñ ʿilminde yoḳdur ʿaḳla ḥencār ¹⁸⁰⁰ kuşanma büt-perestān gibi zünnār 6434 Sülukin isteyen ʿirfān yolından ¹⁸⁰¹ Gerek kim çıkmaya sulṭan yolından 6435 Zemin levḥinde yüz biñ çek cedāvil ¹⁸⁰² Ḳalır şu gibi pāy-ı ʿaḳlı der-gil 6436 Gider dilden şehā şekk ü gümānı Yaḳīn erbābınuñ budur beyānı 6437 Ḥaṭ-ı ʿālem ki naḳşı muḥtelifdür Eñ evvel ism-i tuḡrası elifdür	Bu ilimde akıl için kural olmadığından putperestler gibi kuşak kuşanma. İrfan yolunda gitmek isteyen sultan yolundan çıkmaması gerekir. Zemin yüzünde yüz bin cetvel çeksen aklın ayağı su gibi toprakta kalır. Ey şah! gönlünden şüpheleri çıkar. Kesin bilgi ehlinin ifadesi budur: Nakışları farklı farklı olan alem harflerinin tuğrasındaki ilk ismi elif harfidir.
V 198b	6438 Çü andan ikilik kıldı tevellüd Dü ʿālem maḗhar-ı bā oldı lābüd 6439 Toḡup üç ḥaṭdan ebʿād-ı selāse ¹⁸⁰³ Teʿaddüd irdi meşnā vü şülāse 6440 Ḳılursañ cümleñüñ aşlını tefṭiş Yaḳīn bir noḳtadandır bī-kem ü bīş 6441 Tutarasañ noḳta seyrinden ṭarīḳi Virür el saña tevḥīd-i ḥaḳīḳī 6442 Dil ü cān ʿuḳdesin bī-şübhe ḥall kıl Bidāyet hem nihāyet noḳtadır bil 6443 Eger kevneyni eylersen ferāmüš ¹⁸⁰⁴ Mey-i vaḥdet içüp cānun ḳılır ḥoş 6444 Ne ḥācet istemek ḥāricde rāhı Vücüdün bes durur ḳo iştibāhı 6445 Çü bildün nefsüñi Rabbün bilindi Yürü saʿy eyleyüp nefsün bil indi 6446 Şorarsañ şor yolın ʿirfān-ı nefsün ¹⁸⁰⁵ Ki eslemdür rehi bürhān-ı nefsün 6447 Derüñüñ ḥāşıl itsün diyü tenvīr Ḳılam bir bir mebādisini taḳrīr	Ondan ikilik çıkınca şüphesiz iki alem ba harfini gösterdi. Üç çizgiden üçlük boyutları oluştu. İkili ve üçlüler çoğaldı. Hepsinin aslını araştırırsan eksiksiz fazlasız kesinlikle bir noktadan türemişlerdir. Nokta yolunda gidersen gerçek birlik sana el verir (yol gösterir). Gönül ve can düğümünü şüphe etmeksizin çöz. Başlangıç da bitiş de noktadır. Eğer iki alemleri unutursan birlik şarabını içip canını iyi edersin. Başka bir yol istemeye ne gerek var? Şüphelenmeyi bırak. Vücudun yeter. Nefsini bildiğinden Rabbini bildin. Şimdi çalışıp nefsini bil. Nefis yolunun yolunu sorarsan sor. Çünkü nefsin kanıtının yolu en emin yoldur. Kalbini aydınlığı elde etsin diye prensiplerini teker teker anlatayım.

¹⁸⁰⁰ Beyit. -K

¹⁸⁰¹ yolından: yolında L K

¹⁸⁰² yüz biñ çek: çek yüz biñ B

¹⁸⁰³ toḡup: düşüp İ

¹⁸⁰⁴ Beyit: -K / ḥoş: cüş İ V

¹⁸⁰⁵ şor: ger L K /: nefsün: ʿaşḳuñ S

- 6448 İder her kişi bir yüzden sülûkî
Beyân idem saña seyr-i mülûkî
- 6449 Bu sözdür ehl-i haq yanında manşûş
Ki olur her meşrebüñ bir rāh-ı maḥşûş
- S198a 6450 O bilür neydüğünü aḥl-ı nāyuñ
Ki yāridür hevā-yı cān fezāyuñ

Herkes başka bir sebepten ötürü yol gider.
Sana sultanların yolunu açıklayayım.

Her yolun kendine özgü bir yolu olduğu
sözü doğruluk sahiplerinin yanında
açıklanmıştır.

Canı can katan havanın (makamın) yarı
olan, neyin aslının ne olduğunu bilir.

Letāfet-i ḥüsn-i güftar ez-zebān-ı eṭvār-ı edvār*

Devirlerin tavırlarının dilinden söz güzelliğinin inceliği

- 6451 Aña kim vire şevk el gūne gūne
Semā'üñ zevkin añlar dōne dōne
- 6452 Kulağdan nağmenüñ 'uḥṣākı her dem
Olurlar bir nefesden şād u ḥurrem
- 6453 Maḳāmın seyr iden edvār-ı cānuñ
Ne yüzdendür bilür sāzın cihānuñ
- 6454 Şu kim def gibi bağrın odla tağlar¹⁸⁰⁶
Hevādan āteş-āyın naḳş bağlar
- V 6455 Şu kim zabt eyledi kânün-ı 'ıṣṣkı
199a Müdām ezber oğur efsün-ı 'ıṣṣkı
- 6456 Ne cān kim sāz-ı ğam āhengin eyler
Vücüdün derd ü miḥnet çengin eyler
- 6457 Getür sākī şu cām-ı Cem-nümāyı
Ki her meşreb bulur andan şafāyı
- 6458 Girtü bir yüzden it muṭrıb güzārı¹⁸⁰⁷
Ki seyr eṭvārınuñ yoğdur şümārı

Coşkunun çok bakımdan olgunlaştırdığı
kişi, sema etmenin zevkini dōne dōne anlar.

Nağmenin âşıkları her zaman aynı nefesle
kulaktan (dinlemeyle) mutlu ve şen olurlar.

Can yörüngesinin makamında dolaşanlar,
dünyanın düzeninin nasıl olduğunu bilirler.

Bağrını def gibi ateşle dağlayan kişi (ezgi)
havasından ateş gibi nakışlar bağlar.

Aşk kanununu tutan kişi aşk büyüüntü
daima ezber okur.

Gam sazını çalan kişi vücudunu dert ve
sıkıntı çengi eder.

(Ey) saki! Şu her kesimin zevk bulduğu,
Cem'in dünyayı gösteren aynasını
(kadehini) getir.

(Ey) çalgıcı! Tekrar bir geçiş yap ki seyir
tarzının sınırı yoktur.

TELKİN-İ 'ADL Ü DĀD Ü TEBYİN-İ REŞĀD U SEDĀD**

ADALET VE DOĞRULUĞUN TELKİNİ VE HATASIZLIK VE HAK YOLUNDA YÜRÜMENİN AÇIKLANMASI

- 6459 Muḳarrer bil ki iy sultān-ı 'ālem
Cihān tendür tapuñdur cān-ı 'ālem
- 6460 Ḥaḳīḳat sensin ol zıll-ı İlahi
Ki ḥalk-ı 'ālemüñ oldı penāhı
- 6461 Urur mühr-i niğnüñ sikke mihre
Virür berḳ-i cebīnüñ fer sipihre
- 6462 Mu'ayyen bunı gün gibi 'ayān bil
Müberhen söyledi ehl-i beyān bil
- 6463 Gerekli şāha evvel 'adl ü dīndür
Ki ol sermāye-i rāh-ı yaḳīndür¹⁸⁰⁸

Ey alemin sultanı! Kalpten bil ki dünya
vücut, makamın ise dünyanın camdır.

Gerçekten de halkın sığınağı olan o İlahi
gölge sensin.

Yüzüğünün mührü güneşe sikke vurur.
Alnının ışığı göklere ışık verir.

Sanatlı anlatım ehlinin açıkça söylediği bu
sözü gün gibi apaçık bil.

Şah için öncelikle gerekli olan, doğruluk
yolunun sermayesi olan adalet ve dindir.

* Başlık: -İ B L K G / S198a V198b

¹⁸⁰⁶ Beyit: - L K

¹⁸⁰⁷ gerü: yine B

** -G / S198a İ189b B46a L228a K218a V199a

¹⁸⁰⁸ rāh: ehl B

- 6464 Olur mülk-i cihān ‘adlile ābād
Cihānuñ rehzenidür şāh-ı bī-dād
- 6465 Sitem tīginden iy hākīm hāzer kıl
Hedef eyler seni tūr-i seher bil
- S 6466 Şu kim ‘adl ile mülke urdı bünyād¹⁸⁰⁹
198b Degül dünyā ider ‘uqbāsın ābād
- 6467 İdersin mülke çün da‘vā-yı şāhı
Anuñ dād ü dihişdür bil güvāhı
- 6468 Egerçi ‘addür ābādı mülküñ
Ra‘iyyetdür velī bünyādı mülküñ
- 6469 Ra‘iyyet olmasa şāhā ri‘āyet
Esāsından harāb olur vilāyet
- 6470 Çü dihkān vire dil kār-ı huzūra¹⁸¹⁰
Şaladur dāne için mār u mūra
- V 6471 Dimişler şāhlık resmin görenler
199b Cihān mülkinde sultānlık idenler
- 6472 Şehenşehler ki mülke cān gibidür
Çoyundur halk olar çoban gibidür
- 6473 Çü dün gün gürg-i miñnet der-kemīndür
Neden yā Rab dil-i çoban emīndür
- 6474 Anuñ kim nūr-ı şer‘i rehnümādur
Dimiş kim şāhlar zıll-ı Hūdādur¹⁸¹¹
- 6475 Göricek devrden harr-ı belāy¹⁸¹²
İderler aña cāndan ilticāyı
- 6476 Bu ni‘met şükürini it kim muhakkak
Melāz-ı ‘ālemin itdi seni haq¹⁸¹³
- 6477 Şeb ü rüz eyleyüp endişe ‘adli
Şehā itmek gerekdür pīşe ‘adli
- 6478 Zülümdür zulm ider cānuñ siyeh-rüz
Nedür ‘adl aña qandīl-i şeb-efrüz
- 6479 Dilin bir kimsenüñ iniletme şāhum¹⁸¹⁴
Veñāmetdür soñı zulm itme şāhum
- 6480 Bu dem ger gāha şımazsuñ enīni
Kılur bī-dāne ‘ömrüñ hürmenini
- 6481 Haqıkat her kişi başına hāndur¹⁸¹⁵
Dilinde qatrenüñ deryā nihāndur
- 6482 Derün-ı hāline olmaz kimse āgāh
Tutar bir zerre āteş ‘ālemi gāh¹⁸¹⁶
- Dünya adaletle bayındır olur. Zulmetmeyen şāh dünyanın yol göstericisidir.
- Ey egemenliği elinde bulunduran, zulm kılıcından kork. Bil ki seher oku (seni) hedef eder.
- Ülkeye adalet temelini atan kişi sadece dünyasını değil ahretini de bayındır eder.
- Madem ki ülkede şahlık davası güdüyorsun. Bil ki onun tanıklığı verip bağışlamadır.
- Ülkenin bayındırlığı adalettendir ama özü de halktır.
- Halk şaha itaat etmezse ülke temelinden yıkılır.
- Beyin huzurundakilerin çıkarını gözetmesi yılan ve karıncayı daneye çağırmaştır.
- Şahlık işini yapıp dünyada sultanlık edenler demişler ki:
- Şahlar ülkenin canı, halk koyun onlar ise çoban gibidirler.
- Ya Rabbi! Sıkıntı kurdu her zaman pusudayken çobanın gönlü nasıl güvende olabilir?
- Şeriatının nuruyla yol gösterici olan (Hz. Muhammed) demiş ki: Şahlar Allah’ın gölgesidir.
- Felekten belanın yakıcılığını görünce ona içtenlikle sığınrlar.
- Allah seni alemin sığınağı ettiğinden mutlaka bu nimete şükretmen lazım.
- Ey şah! Gece gündüz adaleti düşünüp onu temel uğraşın etmelisin.
- Canı kara güne çeviren zulümdür. Zulüm için adalet etmek geceyi kandille aydınlatmaya benzer.
- Ey şahım! Hiç kimsenin gönlünü inletme. Zulmün sonu korkuludur.
- Eğer şimdi iniltiyi sonlandırmazsan ömür harmanımı dansız bırakırsın.
- Gerçekte her kişi kendi şahıdır. Damlanın gönlünde denizler gizlidir.
- Kimse iç hâlini bilmez. Bazen zerre kadar ateş dünyayı tutuşturur.

¹⁸⁰⁹ mülke urdı: urdı mülke İ B V

¹⁸¹⁰ Beyit: -B

¹⁸¹¹ dimiş kim: dimişler K

¹⁸¹² Beyit: -K

¹⁸¹³ itdi: kıldı İ B L K V

¹⁸¹⁴ iniletme: incitme B

¹⁸¹⁵ Bu ve sonraki altı beyit: -B

¹⁸¹⁶ āteş: āteşler S

- S199a 6483 Dem olur kim çerâğ-ı ʿâlem-efrüz
İder bir şuʿlesinden dehri pür-süz
6484 Ne bunuñ pertevi kılsun dilüñ şād
Ne anuñ süzişinden eyle feryād
6485 Zihī cān kim ola bīnende-i birr
Ola zāhir aña ayīne-i sīrr
6486 Kıla hūlkile şefkat pīşesini
Şeb ü rüz ide raḥm endīşesini
6487 Şu dil bir mūr için kim mihrībāndur
Nişān-ı sıḥḥat-ı imān hemāndur
V200 6488 Çün oldı saña ḥubbu'l-hirreḳ imān
a Gerekdür raḥm ʿabd ü ḥurre iy ḥān¹⁸¹⁷
6489 Eger mūr u meleḫ seng ü giyādur
Arasañ cümle kān-ı kīmyādur
6490 Ne deñlü olsa kıymetdār-ı gevher
Bitürmez āhenüñ kārın muḳarrer¹⁸¹⁸
6491 Ḥaḳīḳat ḥāk ü sengüñ güheri var
Nazar kıl her birinüñ bir yiri var
6492 ʿAdüyiçün iden ḳaşd-ı tebāhı
Tutar zehri için mār-ı siyāhı
6493 Le'im ü bī-gezendi görmegil ḥār¹⁸¹⁹
Gerekdür ḥavli-i gülzār için ḥār
6494 Bir içim şuyı sa'y it içme bī-bāk
Düziserdür gilüñden göze eflāk
6495 Ne deñlü olsa a'dā ḥusrevā rām
Emīn olup deminden itme ārām
6496 Nihāyetsiz olur mülküñ ḡurūrı
Gözüñ aç sāyeden var umma nūrı
6497 Seni taḥt ejder itse tañ mı şāhā¹⁸²⁰
Ki ʿakreb burcıdur taḥt-ı çihil-pā
6498 Dilerseñ rāḥatı āzārı terk it
Gül isterseñ firāşuñ ḥārı terk it
6499 Ra'ıyyet olıcaḳ āsüde ḥāndan
Kılur devlet du'āsın şāha cāndan
S 6500 Şehüñ dīvān-ı ā'māline munzam
199b Olur tā'āti deñlü anlaruñ hem
6501 Anuñçündür ki ʿadl-i sā'āti ḥaḳ¹⁸²¹
Didi yıllık ʿibādetdür muḥaḳḳaḳ
6502 Çü ḥoşnüd ola senden ḥaḳ-ı ʿālem¹⁸²²
Kılur ḥaḳ mesnedin ʿarş-ı mūkerrem
- Bazen bir aleviyle dünyayı tamamen yakan,
alemi aydınlatıcı bir kandil olur.
Ne bunun ışığı gönlünü mutlu etsin, ne de
onun yanışıyla feryat et.
Güzel işleri gören o can, zikir ve erdem
aynasında görünür.
Gece gündüz merhamet edip yumuşak huyla
şefkati iş edinsin.
Bir karınca için şefkatli olan şu gönül aynı
şekilde imanın tamlığının işaretidir.
Ey can! Kediye sevmek bile senin için iman
olduğundan köleye ve cariyeye merhamet
etmek gerekir.
Her ne kadar taş ve otta karınca ve çekirge
varsa da arasan hepsi kimya madenidir.
Mücevherin değeri ne kadar fazla olsa da
demirin işini kesinlikle bitirmez.
Gerçekte toprağın ve taşın cevheri var.
Dikkatle baksan her birinin bir yeri var.
Düşmanımı bozguna uğratmayı düşünen,
kara yılanı zehri için tutar.
Zararsızlık için alcaḳ kimseyi hor görme.
Gülün dayanıklılığı için diken gereklidir.
Bir içim suyu korkmadan içmeye çalışma.
Felekler, topraktan gözüne saçır.
Ey sultan! Düşman ne kadar boyun eğse de
kanından emin olup rehavete kapılma.
Devlet gururu sonsuz olur. Gözünü aç da
gölgeden ışık umma.
Ey şahım! Taht seni ejder etse şaşılmamalı.
Çünkü kırk ayaklı taht, akrep burcudur.
Rahatı istersen eziyet etmeyi bırak.
Yatağının gül olmasını istersen dikenini terk
et.
Halk rahat ve mutlu olursa şah için
içtenlikle mutluluk duası eder.
Onların (halkın) itaati kadar da şahın amel
defterine eklenmiş olur.
Bu yüzden bir saat hakkıyla adalet mutlaka
bir yıllık ibadet gibidir denmiş.
Halk senden memnun kalırsa Allah senin
dayanağını göğün en yüce katı eder.

¹⁸¹⁷ ḥān: cān S

¹⁸¹⁸ kārın: işin S

¹⁸¹⁹ Beyit: -K

¹⁸²⁰ Beyit: -K

¹⁸²¹ Beyit: -K

¹⁸²² senden: şehden B L K V

	6503	Küdüretten dilerseñ mülküñi şāf Gerekdür kārūñ olmak her dem inşāf ¹⁸²³	Ülkenin keder tozundan arınmış olmasını istersen her zaman işini insafla yapmalısın.
	6504	Çü tütduñ mülk ü devlet dāmenin berk ¹⁸²⁴ Giribān-ı tecāvüzden eliñ çek	Devlet ve mutluluk eteğini sıkı tuttuğun an zorbalık eteğinden elini çek.
V 200b	6505	Faķirūñ malına cāyiz degül kaşd Şaħiħ olmaz reginden mürdenūñ faşd	Fakirin malına el koymak, ölünün damarından kan çekmek gibi doğru değildir.
	6506	Ṭama ^c kes ^c ālemūñ sīm ü zerinden Şaķın mazlumūñ āhī āzerinden	Halkın altın ve gümüşüne tamah etme. Mazlumların ah ateşinden sakın.
	6507	Çü efşān ide bī-dil dīdeden āb Kılur ^c azm-i hevā cānuñdağı ḥ ³ āb	Gönlü kırılmış olanlar gözlerinden su saçınca canlarındaki uyku havaya karışır.
	6508	Sirişk-i ğam çü bārān gibi yağa Söyündürür şular koyup ocağa	Gam gözyaşları yağmur gibi yağdığında ocağa su koyup söndürür.
	6509	Elüñi kana şoķmaķdan ḥazer kıl Uyumaz ḥūn-ı nā-ḥaķ ḥaşre dek bil	Elini kana bulamaktan sakın. Haksızlığa uğrayanın kanı mahşere kadar uyumaz.
	6510	Cihān bī-rahm ü devrān kīne-cūdur Sirişki ehl-i derdüñ kañlu şudur	Dünya merhametsiz ve felek kindardır. Dertlilerin gözyaşları kanlı sudur.
	6511	Temāşā eyle ebr-i seyl-bārī ¹⁸²⁵ Kılur cūş idicek deryā diyārı	Coştuğunda her yeri denize ceviren sel yükü bulutu seyr et.
	6512	Ser-ā-ser yiryüzi olsa semenzār Yürime pā bürehne gizlidür ḥār	Yeryüzü baştan başa yaseminlik olsa bile yalın ayak yürüme, diken gizlidir.
	6513	Dil-i şāhān ğazabdan olıcaķ tünd Siyāset tīğini itmeñ gerek künd	Şahların gönlü öfkeyle daralınca siyaset kılıcını ḥaşin etmen gerekir.
	6514	Te ^c emmül birle ḥoşdur kār-ı şāhī Tedārik şa ^c b olur emr-i tebāhī	Şahlık iyice düşünüp taşınmakla iyi olur. Didişmenin gereklerini karşılamak güçtür.
	6515	Peşimānluķ ziyāne aşşı itmez Kesilmiş dest ü ser bir daḥi bitmez	Pişmanlığın zarara faydası yoktur. Kesilen el ve baş tekrar çıkmaz.
	6516	Çü seng-i miḥnet irüp şındı desti ¹⁸²⁶ Ne deñlü bula ziftile dūrüsti	Dert taşı gelip eli kırınca kara sakızla ne kadar iyileşebilir ki?
S200a	6517	Ḥilāf-ı şer ^c -i vāz ^c itme ḥarācı ¹⁸²⁷ Göttür tüccārdan iḥmāl bācı	Şeriata aykırı vergi koyma. Tüccara vergi için çok yüklenme.
	6518	Ne şeh kim vāz ^c -ı kārūn-ı beddür Cezāsı ḥaşre dek la ⁿ -i ebeddür	İşi kötü kanunlar koymak olan şahın cezası ḥaşre kadar ebedi lanettir.
	6519	Nola şāh olduñise ḥalka muṭlaķ Girü sensin muķarrer bende-i ḥaķ	Halk için şah olduysan kesinlikle Allah'ın kulusun da.
	6520	Bugünden fikr kıl mevlā ḥuzūrın Dimāğuñdan çıkar dünyā gurūrın	Bugünden itibaren Allah'ın huzuruna çıkacağımı düşün. Dünya gururunu aklından çıkır.
	6521	Çü kulsın kulluğuñ fikr eyle dāyim Gerekdür ola kul kulluķda kāyim	Kul olduğun için kulluğunu düşün. Kul hep kulluğuyla kalmalı.
V 201a	6522	Nola ṭab ^c -ı revānuñ aķsa rūda Hevā bi ⁿ -nefs māyildür sürūda ¹⁸²⁸	Canının huyu ırmakta aksa ne var? Hava nefsen terennüme meyillidir.
	6523	Bu kārūnı gerekmez her dem icrā	Bu kanunu her zaman uygulamak

¹⁸²³ kārūñ: kār K

¹⁸²⁴ mülk ü devlet: devlet ü mülk L K V / berk: bek B L K V

¹⁸²⁵ Beyit: -B

¹⁸²⁶ irtüp: irdī L K

¹⁸²⁷ Bu ve sonraki beyit: TT L K

¹⁸²⁸ biⁿ-nefs: bi³-ṭab^c V

	Meger kim idesin devletden ibrā	gerekmez. Yoksa mutluluk için aklanmazsın.
6524	Süricek cān u dilden ʿiṣret ü dem Teʿemmül kııl ne gördi cāmdan Cem	Gönülden ve candan eğlenip sohbetler edersin. İyi düşün ki Cem kadehten ne fayda buldu?
6525	Yürütsün dehre tîg-i ʿaḥramānı Añup fikr it Nerīmān-ı zamānı	Dünyada Kahraman'ın kılıcını yürütsün. Devrin Neriman'ını anıp düşün.
6526	Ḳanı ser pençe ile lāf uranlar Ḳanı yumruk döğüp seblet buranlar	Hani güç, kuvvet bahsini edenler? Hani yumruk vurup bıyık buranlar?
6527	Ḳanı Rüstem Ḳanı Zāl ü Ḳanı Sām Ḳamusın loḲma kııldı ejder-i Sām	Hani Rüstem, hani Zal, hani Sam? Ölüm ejderi hepsini bir lokma etti.
6528	Ḳanı Cemşid ü Dehḥāk u Ferīdün Degüldi bunlaruñ aḥir ferī dün	Hani Cemşid, hani Dehhak ve Feridun? Sonuçta bunların iktidarları alçak değildi.
6529	Ḳanı İskender ü Ḳanı Süleyman Yedi iḳlīme olmuşlardı sulṫan	Hani yedi cihana sultan olan İskender ve Süleyman?
6530	Bunuñ taḥtını virdi bāde ʿālem ¹⁸²⁹ Anuñ āb-ı ḥayāt itdi dilin dem	Alem birinin tahtını rüzgara verdi. Zaman birinin gönlünü can suyu etti.
6531	Ser-ā-ser ḥāl-i ʿālem pür ʿiberdür ¹⁸³⁰ Ṭutar ʿibret şū kim ehl-i naẓardur	Dünya hâli baştan başa ibretle doludur. Nazar ehli olanlar ibreti görürler.
6532	Eger ḥükm eyleriseñ Ḳāf tā Ḳāf Ḳadıñ lām olıyardur menzilüñ Ḳāf	Eğer Kaf dağından Kaf dağına hükm edersen boyun lam harfi menzilin de kef harfi gibi olacak.
6533	Cihānuñ mevt iken şāḥib-Ḳırānı Gerekmez dehre lāf-ı ʿaḥramānı	Dünyanın uğurlu talihi ölümken dünya için kahramanlık lafı etmeye değmez.
S 200b	6534 Dü kevnüñ ḥükmī bir sāʿatdür iy ḥān ¹⁸³¹ Ḥiredmendüñ işi ṫāʿatdür iy ḥān 6535 Ḳanı sāḳī şū cām-ı pür-riyāset Ki ḡam defʿinedür tîg-i siyāset ¹⁸³² 6536 Dilüm kııl muṫribā naḡmeñle pür-süz Ki pür-envār ola baḥt-ı siyeh rüz	Ey han! İki alemin hükmü bir saattir. Akıllı insanın işi ibadet etmektir. (Ey) saki! Hani şu siyaset kılıcıyla gamı gideren başkanlık için dolu kadeh? Ey çalgıcı! Kara güne benzer bahtım nurlarla doluncaya kadar gönlümü nağmelerinle doldur.

TENBĪH-İ LÜZŪM-I SİYĀSET DER-UMŪR-I ŞĀHĪ VŪ RİYĀSET*

V 201b	6537 Siyāsetdür ikinci pādīşāha ¹⁸³³ Siyāsetsüz gider ʿālem tebāha 6538 Siyāset gerçī derd-i bī-emāndur Ḥāḳīḳat gözleseñ dārū-yı cāndur 6539 Ḥayāt-efzā durur mergi Ḳışāşuñ Sebebdür rāḥatına ʿam u ḥāşuñ 6540 Siyāset gerçī ifnādur muḲarrer
-----------	--

BAŞKANLIK VE ŞAHLIK İŞLERİ VE SİYASETİN GEREKLERİ HAKKINDA UYARI

Padişah için ikincisi siyasettir. Dünya siyassetsiz bozulmaya gider.
Gerçi siyaset amansız bir derttir. Gerçekte (iyi) gözlemlersen canın ilacıdır.
Kıyas için verilen ölüm, hayat vericidir. (Bu durum) bütün halkın rahatı için gereklidir.
Aslında siyaset tüketicidir. Fakat dünyanın

¹⁸²⁹ virdi bāda: bāda virdi B

¹⁸³⁰ Beyit: -B

¹⁸³¹ ḥān: cān L K

¹⁸³² ḡam: - L K / defʿinedür: defʿinedürür L K

* der-: - L K

* -G / S200b İ192a B47a L231a K220a V201a

¹⁸³³ pādīşāha: pişe şāha İ B L K

- Velī ıslāh-ı dünyādur muḳarrer
6541 Hevā-yı hoş helāk-i māhiyāndur
Velī āb u ḫayāt ins ü cāndur
6542 Dırahtuñ kim dikendür berg ü bārı¹⁸³⁴
Deminden germ-dil kıl cān-ı nārı
6543 Serin kes gürgi çün çekdüñ kemende
Ve ger ne cevı idersin gūsfende
6544 Ḥarāmī murğa ḳoma perr ü bālī
Ki ḳatlı-i rehzenüñ yoḳdur vebālī
6545 İdin bed-kāre ḳarb u ḫabsi pīşe
Sezādur märe seng ü dīve şīşe
6546 El urmasun diriseñ mülke naşī
Kesilsün ḫayinüñ her demde başı
6547 Ḳalem-zen kim ḫıyānet ide mäle
Anuñ kıl tige ıslahın ḫavāle
6548 Devāt-āyın dilin ḳahrile dem kıl
Çeküp şemşir barmağın ḳalem kıl
6549 Gerekmez şāhdan şol ḫadde destür¹⁸³⁵
Ki ḫaddinden tecāvüz ide destür
6550 Ḳarınüñ kim seni ḫaḳdan ider dūr
Demi zulmetdür anuñ ger ola nūr
6551 İrağ olsun diriseñ keydi senden
Cüdā olmaḳ gerekdür cānı tenden
6552 Dilerseñ fitne Ye^ccücine redden
Gerek āhenle çekmek aña seddi
6553 Ḳorunmazise ilden ^carşa-i bāğ
Olur incir-i şirīn ḳurşa-i zāğ
6554 Dir iseñ ^carşa şemşirüñ aşılsun¹⁸³⁶
Buyur müfsidlerüñ başı kesilsün
V 6555 Behişt olursa fısquñ deyrini yıḳ
202a Çü feryād ideler çākine ot tıḳ
6556 Ḳoma ihdās elinde zeyl-i mülki
Zevi^lensāb kıl ser-ḫayl-i mülki
6557 Eger revnaḳ dilerseñ şahn-ı ḫāke¹⁸³⁷
Dil ü cāndan emek çek toḫm-ı pāke
6558 Deninüñ başı irürse semāya
Sayar ḳadrini devrān ḫāk-i pāye
6559 Olur efgendesı nesl-i selilüñ
Götürmez devletin il bī-aşilüñ
6560 Selīm isterseñ iy ḫān mülk bāğın
^cAdū serv olsa turğurma ayağın
6561 Bed-endişüñ derünün pür-gezend it
Eger āb-ı revān olursa bend it
- düzeni için mutlaka olmalıdır.
Güzel hava balıkları mahveder. Ama insanlar ve cinler için can suyudur.
Ağacın yaprağı ve meyvesi dikendir. Ateşin canını nefesinle öfkelenir.
Kurt yakaladığın zaman başını kes. Aksi takdirde koyuna eziyet edersin.
Harami kuşun kanatlanmasına izin verme. Eşkiyanın katlinin günahı yoktur.
Kötü işler edene hapis ve dayak cezası ver. Yılana taş ve cine şişe uygundur.
Tecrübesizler devlet işine karışmasın dersin hainin her zaman başı kesilsin.
Mala hıyanet eden katibin ıslahını kılıcına yönlendir.
Gönlünü divit gibi kahırla kanlandır. Parmağını kılıç gibi çekip kalem et.
Haddinden fazla zorbalık edenler için şahtan izin almaya gerek yoktur.
Yakınındaki kişi seni doğruluktan uzaklaştırıyorsa eğer nur olsa bile sohbeti karanlıktır.
Kötülüğün senden uzak olmasını dilerseñ canı bedenden ayrı tutmalısın.
Fitne Yecüc'ünü reddetmek istersen demirle ona set çekmek gerek.
Bahçe başkalarından korunmazsa tatlı incir karganın yemi olur.
Kılıcın göklere asılsın istiyorsan bozguncuların başlarının kesilmesini emret.
Cennet olsa bile günah kilisesini yık. Feryat edince de yarığına ot tıḳ kapa.
Ülkenin eteğini ortaya çıkarma. Ülkenin ileri gelenlerini makam sahiplerinden seç.
Eğer toprakta tazelik (parlaklık) istersen has tohum için gönülden ve candan emek çek.
Alçağın başı göğe erse de felek onun değerini ayağının tozu kabul eder.
Yeni neslin düşkününü olur. Halk asaletsiz baht vermez.
Ey han! Ülke bahçesinin esen olmasını istersen düşmanın servi de olsa orada tutma.
Kötülük düşünenin yüreğini çok yarala. (Kötülük düşünen)eğer akarsu olsa önüne

¹⁸³⁴ Beyit: -K / kim: -L // dil: -L

¹⁸³⁵ Beyit: -B

¹⁸³⁶ Dir iseñ: dilerseñ K

¹⁸³⁷ beyit: -B

- 6562 ‘Avānı mülke şākın itme serdār¹⁸³⁸
Dilerseñ qadr virmek eyle berdār
- 6563 İdüp her demde biñ qahr-ı şedīdi
Qoma mülküñde cebbār-ı ‘anīdi
- 6564 Anuñ kim qalbidür cehlile mahtüm¹⁸³⁹
Degüldür läyik-ı mersüm-ı ma‘lüm
- 6565 Ki qomaz dilde kesb endişesini
Qılur dün gün başalet pīşesini
- 6566 Yaraşmaz husrev-i iqbāle itlāf
Gerekmez zerre beytü'l-māle israf
- S 6567 Şu cān kim ola nūr-ı nef‘den dūr¹⁸⁴⁰
201b Eger mähise hırmān dāğını ur

Iştılāhāt-ı tıb*

- 6568 El ucıyla tütulmaz nabzı mülküñ
Ki müşküldür beğāyet qabzı mülküñ
- 6569 Çü şafra tendē tuğyānın çoğ eyler
Dil ü cān içre buhrānın çoğ eyler
- 6570 Ola ahlāt çünkim pür-‘ufūnet
Qopar emrāzdan bī-ḥadd ma‘ūnet
- 6571 Eger tınmazsañ ahlāt-ı ḥasīse
Sirāyet eyler a‘zā-yı re‘ise
- V 6572 Ol eyler mülke ıslāh-ı fesādı
202b Qıla müshil virüp def‘-i mevādı
- 6573 Dilerseñ ḥün-ı fāsiddan selāmet
‘İlācı faşd olur yāḥud ḥacāmet
- 6574 Olanlar mihr gibi ‘ālem ārāy
Şuṭurlābın ider kārüre-i rāy
- 6575 Anuñ kim mülke olmaz qalb-i şāfī
Cevāb-ı mergdür dārū-yı şāfī
- 6576 Devā-yı telḥ şehd pür-şafādur
Bu sözler cümle qānūn-ı şifādur
- 6577 Fesād iden mey-āsā pīşesini¹⁸⁴¹
Taşa çal çarḥ olursa şīşesini
- 6578 Şu zen kim qaldura qaydāfeveş baş¹⁸⁴²
Dilin pür zaḥm idüp tūğüñle qıl baş
- 6579 Eridüp ya‘nī gamdan bağı yağın
Söyündür şu qoyup ‘ömri ocağın
- 6580 Vücüdün qahrūñile yoğa dönder

set çek.

İftiracıları sakın ülkeye komutan etme.
(Onlara) değer vermek istersen dar ağacına gönder.

Her an bin şiddetle kahr göster ve inatçı zorbaları ülkende tutma.

Kalbi cehaletle mühürlenene kişiye bilineni anlatmak uygun değildir.

Gönülde kazanç fikrini bırakmaz. Her zaman boş işlerle uğraşır.

Talihli sultana öldürmek yaraşmaz. Devlet malını zerre kadar israf etmek gerekmez.

Fayda nurundan uzak olan kişi ay olsa bile yokluk yarasını vur.

Tıp terimleri

Ülkenin nabzı el ucıyla tutulmaz. Devlet idare etmek oldukça zordur.

Safra vücutta kanı; gönül ve can sıkıntısını artırır.

İltihaplı karışımla hastalıklardan pek çok maunet çıkar (?).

Eğer küçük vücut sıvısı karışımlarını önemsemezsen (diğer) önemli organlara bulaşır.

O, ülkede bozgunculuğu düzeltir. Müshil etkisiyle zararlı maddeyi temizler.

Bozuk kandan huzur istersen ilacı kan aldırma olur.

Alemi güneş gibi süsleyenler, usturlabını düşüncenin göz bebeği ederler.

Devlet için temiz kalpli olmayana şifa verici ilaç olarak ölüm verilmelidir.

Acı ilaç zevk dolu baldır. Bu sözlerin hepsi şifa kanunudur.

İşini şarap gibi bozanın şişesi felek olsa bile taşa çal.

Kaydafa gibi başkaldıran kadının gönlünü kılıcınla yarala.

Yani gamdan bağrının yağın eritip ömür ocağını su koyup söndür.

Vücudunu kahrınla yoka döndür. Eğer

¹⁸³⁸ beyit: -B

¹⁸³⁹ beyit: -İ

¹⁸⁴⁰ beyit: -K

* -L K G V / S201b İ193a B47b

¹⁸⁴¹ Beyit L ve K’da üç beyit aşağıda

¹⁸⁴² Bu ve sonraki iki beyit: -B

	6581	Güneş olursa toğmaduğa dönder Şehā bezm-i neşātuñ yevmi vardur Bisât-ı inbisātuñ kavmi vardur	güneş olsa bir daha doğmayacak hale getir. Ey şah! Neşe meclisinin günü; ferahlık yaygısının sahipleri vardır.
	6582	Degüldür her kişi ihsāna lâyıķ Hemīn gülşen misālīdür ħalāyıķ	Herkes bağışa layık değildir. Halk aynen gül bahçesi gibidir.
	6583	Sezā-yı āteş olur ħār olanlar İçer āb-ı revān gülzār olanlar	Diken olanlar ateşe layıktır. Gül bahçesi olanlar akarsu içler.
S202a	6584	Zer-i ħālīş durur bu ol zer-endūd Bu şaf ü ħışşı gökçek ayırur üd	Bu, saf altın; o ise yıldızlanmıştır. Bu saf olanla karışık olanı en güzel, ateş ayırır.
	6585	Anuñçün emr olundı nehy münker Kılasın def ü men ^c -i bid ^a t ü şerr	Kötülük ve bidatların yapılmaması için yasak ve haramlar emredildi.
	6586	Siyāset ħübterdür her zamānda Siyāsetsüz nizām olmaz cihānda	Siyaset her zaman daha iyidir. Dünyada siyasetsiz düzen olmaz.
	6587	Uyansuz esb-i serkeş rām olur mı Hevāyī murğ demsüz dām olur mı	İnatçı at dizginsiz boyun eğer mi? Uçan kuş hilesiz avlanır mı?
	6588	Ānīdi eyle ber-dār itme āzerm Kemān-ı şaht-ı zihden tiz olur nerm	İnatçı kişiye acıma. Ölüm cezası ver. Kirişi sert yay(ın okun)ansa yumuşak olanı daha hızlı olur.
V 203a	6589	Gerekmez şaha gerçi turş-rülık Olur ħelvā deminde telĥ-gülık	Şaha ekşi yüzülük gerekmez. Acı sözlülük de helva kıvamında olur.
	6590	Dilerseñ kişvertüñ olmak münevver Fesād ehlinden it dehri muṭahhar	Ülkenin aydınlık olmasını istiyorsan dünyayı bozguncu kişilerden temizle.
	6591	Seri gitmezse şem ^u ñ nūr virmez Budandınca rez engür virmez	Mumun başı gitmezse ışık vermez. Üzüm ağacı budanmazsa üzüm vermez.
	6592	Ziyān-ı ten ki her dem sūd-ı cāndur Nażar kılsañ ħayāt-ı cāvidāndur	Bedenin zararı her zaman canın kâridir. Dikkatle incelesen sonsuz hayattır.
	6593	Şu ħāret şaĥibi kim bī-ĥünerdür Başın kes kanın iç defi zarardur	Hünersiz olan yağmacının başını kesip kanını iç ve zararı yok et.
	6594	Ki eyler loķma hengāmında tündi Kılur hoş ħamle eyyāmında kündi	Sertlik anında lokma edip yer. Cesaret bulunduğu zaman iyi hamle yapar.
	6595	Dil ü cānile raĥş-ı pīr ü bed-ĥüy Ĥarīş-i cevdür amma bī-tek ü püy	Kötü huylu ve yaşlı at, bütün arzusuyla arpa ister ama sağa sola koşmaz.
	6596	İrildi noktadan çün pāy-ı per-gār Muĥālif gösterür seyrinde edvār	Pergelin ayağı noktadan uzaklaşınca çiziminde ters dönüşler gösterir.
	6597	Qayursa ĥ ^u āce kār-ı bendegānı Virür endāze-i ĥizmetçe nānı	Efendi, kulların işini kayırsa ekmeği hizmet ölçüsünde verir.
	6598	Ĥiyānet idicek letdür cezāsı ¹⁸⁴³ Çeküp zincire zindāndur devāsı	Hainlik edilince cezası dayak ve devası da zincire bağlayıp zindana atmaktır.
	6599	Dilerseñ seddin ebvāb-ı fütürüñ ¹⁸⁴⁴ Şalāĥın gözle ashāb-ı fücūruñ	Korku kapılarını kapamak istersen günahkarların ıslah edilmesine bak.
	6600	Ezelden böyledür kånūn-ı şāĥī Kınar cürmince her şāĥib günāĥı	Padişahlığın kanunu ezelden beridir böyledir. Her suçluyu suçuna göre cezalandırır.
S 202b	6601	Getür sākī kāmı şol cam-ı rüşen Ki eyler cān u dil kaşrını gülşen	Saki! Şu gönül ve can köşkünü gül bahçesine çeviren parlak kadeh nerede, getir.
	6602	Gel iy muṭrıb bülend it şol nevāyı	Ey çalgıcı! Gel de şu İlahi olgunluk veren

¹⁸⁴³ cezāsı: sezāsı L K V

¹⁸⁴⁴ Beyit: -K

Ki t' alim itdi irşād-ı Hudāyī

nağmeyi seslendir.

**TERGİB-İ MEŞVERET Ü RĀY-I DER
UMŪR-I PĀDİŞĀHĪ VE TERHĪB-İ EZ
ḤOD-PESENDĪ-İ ḤĀLET-İ ŞĀHĪ***

**PADİŞAHLIK İŞLERİNDE
DÜŞÜNMEYİ VE DANIŞMAYI
TEŞVİK ETME VE SAHLIK
HALİNDEN DOLAYI KENDİNİ
BEĞENMİŞLİKTE KORKUTMA**

- V
203b
- 6603 Şehā üçüncü ḥaslet şāh-ı dīne
Temessük itmedür rāy-ı rezīne
6604 Ne deñlü olsa rāyuñ ālem-ārāy
Gerekmez ḥusrevā bī-meşveret rāy
6605 Kılīd-i feth ü nuşret meşveretdür
Devā-yı bīm ü ḥayret meşveretdür
6606 Çü şāvīrhum buyurdı ḥaḳ tebarek¹⁸⁴⁵
Olur bī-meşveret iş nā-mübārek
6607 Zāmīrūñ tūt ki şems-i ḥāverīdür
Dilūñ āyīne-i İskenderīdür
6608 Tutar zülmet ruḥ-ı mihri kimerde
Keder jengi şalar mir'āta perde
6609 Mişāl-i ğurre idüp ḥod-nümāyı
Kılur çok ğarre ḥalkı kendü rāyı
6610 Seni ḥodbīn ider gördüñ çü mir'āt
Eger māh olsa destüñden götür at¹⁸⁴⁶
6611 Çü emri müsteşāruñ mü'temendür
İşüñ bī-meşveret bilsem nedendür
6612 Ğurūrı қо dilüñ olursa huşyār
Ki ḥ'āb içinde olur düzd bīdār
6613 Ki Rüstemden çoğ efvūn idi Sohrāb
Velī kıldı dilin destānla pür-ḥ'āb¹⁸⁴⁷
6614 Neçe şīr-i jiyān ü bebr-girdār
Olur bir ḥārdan cānı dil-efgār
6615 Saña 'ibret yiter iy zūr-pīşe
Cihāndan kışsa-i Nemrūd u peşşe
6616 Nola cevherde olsañ tıg-i ḥūn-riz
Şikest eyler dil-i elmāsı erzīz
S203a 6617 Yiter pençeñle kıl iy şīr-dil cūş
Cihān rūbāḥıdur pür-ḥ'āb-ı ḥargūş
6618 İderseñ i'timādı rāye eyle
Kıyāsāt-ı cihān-peymāye eyle
6619 Ne ḥācet laf urup gerden-keş olmak¹⁸⁴⁸
Vücüduñ ḥāki iken āteş olmak

- Ey şah! Din şahı için üçüncü özellik ölçülü düşünmeye sarılmaktır.
- Ey sultan! Düşüncelerin ne kadar da alem süsü olsa danışmadan iş yapmak gerekmez.
- Yardım için anahtar, şaşkınlık ve korkunun ilacı danışarak iş yapmaktır.
- Kutsal olan Allah, "danışın." buyurduğu için danışmadan yapılan iş bereketli olmaz.
- Farzet ki kalbin, doğu güneşidir. Gönlün İskender'in aynasıdır.
- Güneşin yüzünü bazen karanlık tutar. Keder pası aynaya perde olur.
- Parlaklık gibi kendisini göstererek çoğu zaman düşüncesiyle halkı gaflete düşürür.
- Aynanın seni bencilleştirdiğini görünce elindeki ay olsa bile götürüp at.
- Danışmanın işi güven vermektir. Bilmem ki danışmadan iş yapmak niçindir.
- Gönlün ayık olursa gururu bırak. Hırsız, uyku vaktinde uyanık olur.
- Sohrab, Rüstem'den çok daha üstündü; ama gönlünü destan ve aşırı uyku bitirdi.
- Nice kürek aslan ve kaplan gibinin (insanın) canı bir dikenle yaralanır.
- Ey zorba adam! Dünyada sana ibret olarak Nemrut ve sivrisinek kıssası yeter.
- Cevherde kan dökücü kılıç olsan ne var? Elmasın gönlünü kalay kırar.
- Ey aslan gönüllü! Pençeñle coştuğun yeter. Dünya hafif tavşan uykusundaki tilkidir.
- Sen düşüncene güven. Dünya hayatını ölçen karşılaştırmalar yap.
- Sözle kibirlenmeye vücudun toprakken ateş olmaya ne gerek var?

* vü tezhīb-i ez ḥod-pesendī ḥālet-i şāhī: -İ / ḥālet: ḥāl V
-G / S202B İ194a B48a L233a K221b V203a

¹⁸⁴⁵ شاورهم 2/159

¹⁸⁴⁶ olsa: ola B L K V

¹⁸⁴⁷ pür-ḥ'āb: ḥunāb S İ B V

¹⁸⁴⁸ ḥācet: lāzım İ

	6620	Ne dem kim düşmen için eyleseñ rā Gerekdür ibtidā ³ en hoş müdürā	Ne zaman düşmanla ilgili düşünsen en iyisi başlangıçta farklı görünmektir.
	6621	Hz̄azer kıl eski düşmenden hemişe Ne deñlü lutf u ihsān itse pīşe	Lütuf ve bağışlama işini ne kadar ilke edinsen de eski düşmanından daima sakın.
V	6622	Meşeldür eski düşmen dost olmaz	Atasözüdür: Eski düşman dost olmaz. Kin dolu gönüle hiç kimse çare bulmaz.
204a		Dil-i pür-kīne ʿālem çāre bulmaz	Ülke zorun gücüyle yönetilmez. Dünyada danışarak iş yap.
	6623	Țutulmaz mülk zūr-āverliğıle Yürü ʿālemde dānişverliğıle	Terazi (ölçü), senin için sağlam bir düşünceyken kaba kuvvet kesinlikle gönül sıkıntısı olur.
	6624	Saña re ³ y-ı rezīn iken terāzū Muḳarrer renc-i dildür zūr-ı bāzū	Terazi (ölçü), senin için sağlam bir düşünceyken kaba kuvvet kesinlikle gönül sıkıntısı olur.
	6625	Çekilür çünki efsūnile bende Şehā ʿarz itmemişdüñ zürmende	Ey şah! Kullar büyüdü sözlerle çekilecekken zorbalığı emretmemiştin.
	6626	Çü bir müyle ola bendi kārūñ Nedür def ^c -i kemend-i tābdāruñ	İşin görülmesi bir kılla olunca bükümlü ipi atsan ne olur?
	6627	Uranlar mülk için rāyı şavābı Ḥaḫādūr didiler şāhā şitābı	Ey şah! Devlet için dosdoğru düşünenler aceleciliğin hatalı olduğunu söylediler.
	6628	Niçün eyler şitābı şahibü ^r -rāy Çü rāy-ı rüşenīdür ḫaşm için vāy	Parlak düşünceler düşman için üzüntü verdiği halde düşünce sahipleri niçin acele ederler?
	6629	Çü pāy-ı rāy-ı şāhān ide lağzı ¹⁸⁴⁹ Ser-i mülküñ olur şūrīde mağzı	Şahların düşünce ayağı kayınca ülkenin başının beğini karıştır.
	6630	İş itmez dāniş ehli ḫanişiksız Felek zülmet-serā olur ışiksız	Bilgili insanlar danışmadan iş yapmaz. (Çünkü) felek ışık olmazsa, karanlık içinde kalır.
	6631	Kılan dilden hevā-yı ser-bülendi Țutar cānile rāy-ı ercümendi	Gönülden yüce arzuları olan, içtenlikle saygın düşünceleri benimser.
	6632	Bulur ḫuvvet dü-tā oldukda rişte ¹⁸⁵⁰ Țutar yektā olıcaḫ ʿuḫde rişte	İp iki katlı olunca güç bulur. Tek katlı olunca düğümünler.
	6633	Vuḫūf-ı kişver için saña şāhā Vezīr-i dūr-bīndür çeşm-i bīnā	Ey şahım! Ülkeye hakim olmak için gören göz, uzağı gören vezirdir.
S	6634	Vezīri ola çün şāhuñ mükerrer	Şahın veziri destekçi olunca şah, dünyayı iki gözüyle aydınlık görür.
203b		Dü çeşm ile görür dehri münevver	Ey şah! İleri görüşlü padişahlar vezirlerin öğütlerini dikkate alırlar.
	6635	Şehā kişver-ḫüdāyān-ı kavī-rāy ¹⁸⁵¹ Olur pend-i vezīrānı pezīray	Sultanların durumu akıl gibidir. Seçkin adamlarının özelliği yıldızlar gibidir.
	6636	Mişāl-i ʿaḫldür ḫāl-i selāḫīn ¹⁸⁵² Ḥavāşıdur ḫavās-ı encüm-āyīn	Seçkin kulların akıllı ve bilgin olmalıdır. Seçkinler sıkıntılardan korunmalıdır.
	6637	Ḥavāşuñ ʿaḫil ü ʿālim gerekdür Ḥavās āfātdan sālīm gerekdür	Bayrağının her zaman başı dik (dalgalanır) olmasını istersen ne sıkıntın olsa sırrını düşünce ehliyle paylaş.
	6638	Dilerseñ rāyetüñ dün gün ser-efrāz Ne müşkil düşse ra ³ y ehline aç rāz	Asker gönül birliği içinde olsa sonraki düşünceler güzeldir. (o zaman) bil ki fırsat, şeref ve değer şahımdır.
V	6639	Tedārik ḫüb u leşker olsa yek dil	İnsafı ve dindar şah, Allah'ın izniyle her
204b		Şehūñdür fırsat ü ḫadr ü şeref bil	
	6640	Şeh-i dīn-perver ü inşāf-güster	

1849 beyit: -B

1850 beyit: -B

1851 beyit: -B / pend: bend L K

1852 ʿaḫldür: ʿuḫdedür L K

	Bi-‘avni ’llah olur dāyim muzaffer	zaman başarılı olur.	
6641	Veķāyi’ dīdelerden ōor umūri	İſleri zaman içinde olanların kontrol ettięi olayların gōzūyle sor.	
6642	Ki zābt itmiſdūr aķvāl-i dūhūri	Ey dinin ſāhlar ſāhı! İleri gōrūſlū yaſlılar, milletleri içinde peygamber gibidirler.	
6643	Ki ķavmi içre iy ſāhenſeh-i dīn	Sadece iriyarı (gūlū) olanlarla ilgilenme. Dūnya devi nice Rūstem’i yere yıkmıſtır.	
6644	Peyamber gibidūr pīr-i cihān-bīn	Yiğitlik hāli kesinlikle yalvarıp af dileme sebebidir.	
6645	ķo tenhā seyri olursañ tehemten	Bozguncuların gōnlūnū fırsat bulunca candan duman çıkararak ateſe dōnūſtūrmūſtūr.	
6646	Ŧoludur dehr-i dīv Rūstem-efgen	Ey dīn ſāhı! Gerçekten de dūnyada bencillēęe gerek yok.	
6647	Muķarrerdūr ki hāl-i ķahramāni ¹⁸⁵³	Alemin sūsū olan dūſune bazen dostla bazen de ōlū oen ayakla sırdadır.	
6648	Ki oldur ‘illet-i emn ū emāni	Bilginler bu sōzū ne gūzel demiſler: “Kimseyi bulamazsan bōrkūnle danıſ.”	
6649	Dilin mūfsidleriñ itmiſ dūrūr od	Kōtūlūk dūſunmeyen kiſi gaybın dilidir. Her sōzū Allah’ın tercūmanıdır.	
6650	ū fırsat bula cāndan ķoparur dūd	En kūuk hāli bile gūneſten payını almıſtır. Allah’ın bereketinin damlasıyla dolmuſtur.	
6651	Cihān içinde el-hāķ iy ſeh-i dīn	Hikmet sahipleri bu bahsi açarak dūſune ehlini sınıflandırdığında ſunu demiſler:	
6652	Gerekmez ādemi ħod-gām u ħod-bīn	Kadın gūneſ olsa bile dūſuntūr deęildir. Cemſid bile olsa ūlke için harami olduktan sonra kork.	
6653	Gerek yārile rāy-ı ‘ālem-ārā	Farzedelim ki gūzellikte ceylan gōzlleri bile kıskandırır. Akıl ve dini baſtan baſa eksiktir.	
6654	Gerek hemserle pāy-ı deſt-peymā	Bunların iſleri būyū ve etkidir. ſāh olanın ūlkede her ſeyden haberi olmalı.	
6655	Ne ħoſ dimiſ bu ķavli ehl-i dāniſ	Erenler akıl sōzūne uyarlar. Kadınların dūſuncelerinin tersini yaparlar.	
6656	ū hemser bulmadūñ bōrkūnle anıſ ¹⁸⁵⁴	Bunlar olmadan dirlik olmasa ve dūſunede birlik olmasa ne olur ki?	
6657	Ġarāzsuz kimsedūr ‘gaybuñ liſāni	Bunlar yaradılıſta ocuk gibi olurlar. Akıllarını sūslenmede kaybederler.	
6658	Olur her ķavli ħāķķuñ tercemāni	ſehvet esiri olanlar savaſ iſlerini nerden bilsinler.	
6659	Gūneſden behreverdūr zerre hāli	“Kadın canından kargaſa çıkmadan yeri ya perde veya mezardır.” demiſler.	
6660	Degūldūr feyż-i ħāķdan ķatre hāli ¹⁸⁵⁵	Bu yūzden kadın kılıklı adamın akılı ve bilgisi her zaman az olur.	
S204a	6661	Velī açup bu bābi ehl-i ħikmet	Gerçekte parlak fikir kalbi hikmet bolluęuyla gūl bahçesine eviren kiſinindir.
	6662	Dimiſ rāy ehlini itdūkde ķısmet	
	6663	Degūldūr rāy-zen zen olsa ħurſīd	
	6664	Ġazer ķıl mūlke rehzen olsa Cemſīd	
	6665	Ŧotalum ħūſne reſķ-i ħūr-ı ‘ayndūr	
	6666	Ser-ā-ser nāķıſāt-ı ‘aķl ū dīndūr	
	6667	İſidūr buñlarıñ efsūn u efsūs	
	6668	Gerekdūr ſāh olan mūlkinde cāsūs	
	6669	Erenler kim ururlar ‘aķl lāfın	
	6670	Ŧutarlar zenleriñ rāyı ħilāfın	
V	6671	Nola bunlarsuz olmaz ise dirlik	
205a	6672	Gerekmez līķ rāy emrinde birlik	
	6673	ſābī-mānend olur tıynetde bunlar	
	6674	ķılurlar ‘aķlı gūm ziyetde bunlar	
	6675	ū buñlar oldılar ſehvet eſiri	
	6676	Ne bilsūnler umūr-ı dār u gīri	
	6677	Dimiſler cān-ı zenden ķopmadın ſūr	
	6678	Yiri yā perdedūr yā ħāne-i gūr	
	6679	Anuñiñ zen-ķabi‘at olan ādem	
	6680	Olur her demde ‘aķl ū dāniſi kem	
	6681	O cānuñdur ħāķīķat rāy-ı rūſen	
		Ki ķalbin feyż-i ħikmet kıldı gūlſen	

¹⁸⁵³ muķarrerdūr: muķarrer L K

¹⁸⁵⁴ anıſ: dāniſ L K

¹⁸⁵⁵ ħāķdan: yemden L K

- 6662 Ki rāy ehli kavī-bīnā gerekdür ¹⁸⁵⁶
Emīn ü ‘aḳl ü dānā gerekdür
6663 Gel iy sākī getür cām-ı şafā-baḥş
Ki ḥisset ehlin eyler kimyā-baḥş
6664 Gel iy muṭrib nevā ḳıl itme zīnnet ¹⁸⁵⁷
Ki olmaz luṭf u cūd ehlinde minnet

Düşünce ehli ileri görüşlü, güvenilir, akıllı ve bilgin olmalıdır.

Ey saki! Gel (de) zevkler sunan ve cimrilere kimya sunan kadehi getir.

Ey çalgıcı! Cömertlere minnet olmayacağı için cimrilik etmeyip hoş nağmeler çal.

**TAHRİZ-İ PÂDİŞÂ BE-ḤAŞLET-İ
CÛD U SEḤÂ Kİ SERMÂYE-İ DİN Ü
DÜNYÂST Ü A'LÂ-PÂYE-İ
DERECÂT-I UḲBÂ***

**AHİRETİN YÜCE DERECELERİNİN
MAKAMI, DİN VE DÜNYANIN
SERMAYESİ OLAN CÖMERTLİK VE
BAĞIŞLAMA HAKKINDA
PADİŞAHIN KIŞKIRTILMASI**

- S
204b
6665 Nedür dördüncü lāzım şehriyāre
Şehāvetdür nihān u āşikāre
6666 Ne hoş dimişdür ol kân-ı fütüvvet
Ki şehlikdür ḳamu luṭf u mürüvvet
6667 Cihānbānlık ki yekser dāverīdür
Şehā vü himmet ü nām-āverīdür
6668 Şehā miftāḥıdur bāb-ı cinānuñ
Kilīdidür dehān-ı bed-zebānuñ
6669 İder deryā-dil olanlar ḥurūşı
Nedür kār-ı ḥasīsān ḥod-fürūşı
6670 Esīr-i nām olur aşḥāb-ı nāmūs
Tezeyyündür ḳuru cevln-ı ṭāvūs
V
205b
6671 Ḥar-ı bī-dümdürür şol merdüm-i dūn
Ki māluñ oldı ihmālinde merhūn ¹⁸⁵⁸
6672 Nedür merdümlük a‘ṭāf-ı Ḥudāyī
Şehā vü cūd u elṭāf-ı ‘aṭāyī
6673 Kemāl-i müşk-bū-yı dilberīdür
Ve ger ne cümleten ḳan u deridür ¹⁸⁵⁹
6674 Viren fer cilvedür ṭāvūs -ı bāğa
Döner yolsañ per ü bālin kelāğa ¹⁸⁶⁰
6675 Nedür zer ḥāk-i rengin iy birāder
Anuñ çün itmegil cānuñ ber-āzer
6676 Sever biñ cānla anı merd-i imsāk
Ṭoyuramaz çeşmin illā bir avuç ḥāk ¹⁸⁶¹
6677 Ne zer kim aña urmaz sikke iḥsān
Olur ‘ālemde zernīḥiyle yeksān

Şah için gerekli olan dördüncü şey gizli ve açık şekilde cömertlik yapmaktır.

O insanlık kaynağı ne güzel demiştir: Şahlık tamamen ikram ve cömertliktir.

Sultanlık tamamen adaletli, cömert, yardımsever ve isim bırakır olmaktır.

Cömertlik cennet kapısının anahtarıdır. Kötü dilli ağzın kilididir.

Deniz gönüllü olanlar coşkun olurlar. Cimrilerin kendilerini beğenmişliği nedir?

Namus sahipleri isimleri karalansın istemezler. Tavusun yürüyüşü kuru bir süslenmedir.

Ödünç aldığı malı biriktirmeye çalışan adam kuyruksuz eşek gibidir.

Mertlik, Allah'ın istediği şekilde şefkat edip cömertlik, bağış ve iyilik yapmaktır.

(Mertlik), güzelin mükemmel misk kokusudur. Yoksa kan ve deri değildir.

Bahçedeki tavusa çekicilik veren cilvedir. Tüyünü kanadını yolsan kargaya döner.

Ey kardeşim! Altın dediğin renkli topraktır. Onun için canını ateşe atma.

Cimriler altını bin canla severler; ama gözlerini bir avuç toprak doyurmaz.

Dünyada zırmığıyla (sarı renkle, arsenikle) bütün olan hangi altın, sikke hâline gelince değerlenmez?

¹⁸⁵⁶ Beyit: - L K

¹⁸⁵⁷ zīnnet: ḥiffet K

* taḥrīz: ta‘rīz İ

-G / S204a İ196a B49a L235a K224a V205a

¹⁸⁵⁸ anuñ: māluñ B L K V / ihmālinde: a‘amālinde İ

¹⁸⁵⁹ ḳan u: ḳandur B L K

¹⁸⁶⁰ Döner: döyer L K

¹⁸⁶¹ ṭoyuramaz: doyurmaz K

	6678	Kef-i pür-zer ki ihsāndan cüdādur Düm-i fāvūs a beñzer zer-nümādur	Vermekten uzak olan altın dolu el, altın görünüşlü tavus kuyruğuna benzer.
	6679	Kişiden māl çok kez yüzdürtür post Ne dem bezl itseñ eyler düşmenin dost	Mal, çoğu zaman kişinin postunu yüzdürtür. Ne zaman dağıtsan düşmanını da dost eder.
	6680	Çılur gerdün çü çeşmüñ sürmesin hāk Bir el öñdinden it cān dīdesin pāk	Felek göz sürmesini toprak edindiğinden can gözünü bir el önceden temizle.
	6681	Bugün cem ^c eyledüñ tüt māl-ı kārūn Ne aşşı hāşıl itdüñ hāli vārun	Bugün topladıklarının Karun'un malı olduğunu farz et. Varlığıyla ne kazandın?
	6682	Çılur cem'iyyeti cānuñ perīşān Perīşān it ki cem'iyyet bula cān	Canın, topladıklarınla dağılır. (Malımı) dağıt ki can dirlik bulsun.
S205a	6683	Tütarsañ elde āteş gibi mālī Dilüñ olmaz cihānuñ pāy-mālī	Malı ateş gibi elinde tutarsan gönlün dünyanın ayaklar altında kalmış olmaz.
	6684	İrilmez birre infāk olmayınca Uçulmaz çarha itlāk olmayınca	(Mal) dağıtılmayınca saflığa erişilmez. Mal salıverilmeyince göğe uçulmaz.
	6685	Yed-i ulyā anuñcün oldı efdal Ki itāyile eyler ukdeler hāl	Cömertlik, vermekle düğümler çözüldüğü için faziletli oldu.
	6686	İderseñ rāh-ı hākda mālūñ işār Çılursın rahmet-i hākķile bāzār	Malını Allah yolunda dağıtırsan Hakk'ın rahmetiyle pazarlık edersin.
	6687	Çü ʿayn-ı nef ^c ola uşbu hasāret Niçün iy h ^v āce itmezsin ticāret	Ey hoca! Bu zarar, faydalı olacağı için niçin ticaret yapmazsın.
V	6688	Alur cebrile çün senden zamāne Bu dem yağma kılup cebr eyle cāne	Zamane (halk) senden zorla aldığından şimdi canı yağmalayıp zorluk et.
206a	6689	Tenüñ mähī-şifat dün gün direm dār Giderse bir puluñ cānun olur zār ¹⁸⁶²	Vücudun balık gibi daima dirhem yeri. Bir pulun gitse canın inler.
	6690	Egerçi rüşen ü tābendedür zer Çü şaklırsın gam-efzāyendedür zer	Altın her ne kadar parlak ve ışıltılıysa da sakladığında da gam artırıcı olur.
	6691	Yanar āteş dürtür başuñda zer-tāc Çuru bir şu ^c ledür egnüñde dībāc	Başındaki altın taç, yanan bir ateştir. Süslü kumaş ise sırtındaki alev(dır).
	6692	Kemükler tende çatılmış kafesdür Bu cān bir murğdur k ² adı nefesdür	Kemikler bedende çatılmış kafestir. Bu can, adı nefes olan bir kuştur.
	6693	Bozup kaydın çü bu murğ itdi pervāz ¹⁸⁶³ Müyesser şanma anuñ şaydını bāz	Bu kuş bağını koparıp uçunca onu avlamanın kolay olacağını hiç sanma.
	6694	Dilerseñ ʿizzet ü kadr u tamāmı ¹⁸⁶⁴ Çazan ʿālemde şaʿy it nīk nāmı	Büsbütün bir şeref ve kıymet istiyorsan çalışıp iyi nam kazan.
	6695	Derünuñ ister iseñ ola pür-nūr Dilüñden eyle hırsuñ zulmetin dūr	Gönlünün nurla dolu olmasını istersen gönlünden hırs karanlığını uzak etme.
	6696	Tama ^c çeşmine her saʿāt çeküp mīl Libās-ı mātem-āyīn yaşın it Nīl	Aç göze her zaman mil çekip, göz yaşını matem elbisesi gibi Nil nehri kıl.
	6697	Bilüp her kuruş-ı sīmi kılbe şabun ¹⁸⁶⁵ Hoş isti ^c māl idüp bu çirkden yun	Her gümüş parayı kalbin için sabun bilip iyi yolda kullanarak bu kirden arın.
	6698	Elin yu taş-ı zerden şubh-girdār Yüz ağardup olasın kān-ı envār	Elini altın leğenden sabah gibi yıka. (Böylelikle) nur kaynağı olup yüz ağartasın.
	6699	Olursañ cāme-şüy bu veche hākķā	Gerçekten bu şekilde çamaşırcı olursan gökler senin için miskle sucu olurlar.

¹⁸⁶² giderse bir puluñ: gider olsa olur K / cānuñ olur zār: cān u dilüñ zār İ B L K V

¹⁸⁶³ itdi: ide B L K V

¹⁸⁶⁴ kadr u: kadr-i L V / nīk: nīk ü S

¹⁸⁶⁵ kılbe: kılbe-i S İ V

		Saňa müşkile eflāk ola saġġā		
	6700	Bu ālāyişden itmezseñ dilüñ pāk Olur ʿālemde zerden hāşılıñ hāk		Gönlün bu süslerden arınmazsa dünyada altından kazancın toz toprak olur.
S	6701	Cihān dād u sited bāzārıdur pes		Dünya alış veriş pazarıdır. Eğer alış veriş yapmazsan elini(dünyadan) kes.
205b		Alup virmezseñ andan destüñi kes		
	6702	Toyulmaz cem ^c iderseñ māl-ı dehri Hemīn ƣalur bu mārūñ cānda zehri		Dünya malını doymaksızın toplarsan, (mal) yılanının canında sadece zehri kalır.
	6703	Bu kāfir nefis hārīs-i zerle ƣolmaz Çeh-i dūzah dem-i āzerle ƣolmaz		Bu kafir nefis altın hırsına, Cehennem kuyusu ateşe doymaz.
	6704	Gerekmez rüz u şeb cem ^c eylemek māl ¹⁸⁶⁶ Ki olur ejdehā mār-ı kühen-sāl		Gece gündüz mal toplamaya gerek yok. Şu kocamış yılan bir ejderha olur.
V	6705	Çü yoġdur zerre nef ^c üñ sīm ü zerden Anuñ farkı nedür seng ü mederden		Altın ve gümüşten zerre kadar çıkarın olmadığına göre onun taş ve kerpiçten farkı nedir?
206b				Allah'ın ihsan ettiği malı yığma. Hiç vebali kabul etmek doğru mudur?
	6706	Çün ihsān eyledi hāġġ yığma māl ¹⁸⁶⁷ Revā mıdur ƣabul itmek vebāli		Şahların eli, akan nehir gibi olmalı. (O nehri) asla dilenci ırmağına çevirmemek gerekir.
	6707	Kef-i şāhān gerekdür nehr-i sâyil Gerekmez hergiz itmek nehr-i sâ'il		Malını ve hazineni kapına gelen her dilencinin zengin ayrılacağı şekilde Allah verir gibi ver.
	6708	Ĥudā virür gibi vir māl u genci Ġānī gitsün ƣapuñdan her dilenci		Dağıtmaktan korkmamalısın. Cömertliğin boş yere harcamaktan farkı çok çoktur.
	6709	Ĥazer lāzım durur lākin serefden Sehānuñ farkı bī-haddür telefden		Bir hardal tanesi kadar yersiz ihsan, kesinlikle helale aykırıdır.
	6710	Ki bir Ĥardalca ihsān nā-maħalle Muħālifdür mu'ayyen nām-ı ĥille		Kalpten bil ki Allah'ın cömertliği budur: Yersiz harcamalar varsa boşa gitmiştir.
	6711	Yaġīn bil kim seħāli 'llah olandur Telefdür ger seref bī-rāħ olandur		Cömertliğin bir özelliğini daha diyeyim: O yüce Allah'ın özelliklerindendir.
	6712	Diyem bir şartımı daħı seħānuñ Ki ol ĥulġ-ı ʿazīmidür Ĥudānuñ		Cimriliği içtenlikle terk et. Onda zerre kadar minnete gerek yoktur.
	6713	İdüp hoş cān u dilden terk-i zınnet Gerekmez zerre deñlü anda minnet		Minnet etme ve incitme, ikramı boşa çıkartır. Bu durum güneş gibi apaçıktır.
	6714	İder menn ü ezā ihsānı ebtāl Güneş gibi fūrüzāndur bu aħvāl		İsrafla açılanlar gam ve sıkıntı döşegini döşendiler.
	6715	Serefden eyleyenler inbisātin Döşendiler ġam u miħnet bisātin		Bu eğlenmeyle canlarını çevreleyenler bazen gamlı bazen yorgun olurlar.
	6716	Ƙılanlar cāmı bu sūrile maħşür Olurlar geh melüm u ġaħ maħşür		Cimriliği sevenlerin canı dert ve sıkıntıya kapılır.
	6717	Odur imsāk kim ĥubbinde anuñ ¹⁸⁶⁸ Giriftār-ı ġam u derd ola cānuñ		Ey cimri adam! Gönlünü at terkisine bağlamışsın. Düşüncen nedir?
S206a	6718	Nedür fikrūñ diseñ iy merd-i imsāk Ki itmişsin dilüñ ser-bend-i fitrāk		Elini boynuna sımsıkı bağlayıp her zaman canını gam esiri etmen niye?
	6719	Yedüñ maġlül idüp boynuñda muħkem Nedür bu ƣayd-ı ġam cānuñda her dem		Dünyada her işi adaletle (dengeli) yap. Her zaman terazi gibi yük çekme.
	6720	Terāzüyile ģıl ʿālemde kārı Terāzü gibi her dem çekme bārı		

¹⁸⁶⁶ cem: ĥabs İ B L K V / ki: kim L K V

¹⁸⁶⁷ eyledi: eyledüñ L K

¹⁸⁶⁸ ĥubbinde: cenbinde L K

	6721	Ne iş kim işleseñ fikr ile gel it ¹⁸⁶⁹ Terāzuvār her dem haqqa meyl it	Her ne iş yapsan düşünerek yap. Her zaman terazi gibi doğruluğa meyilli ol.
V	6722	Nice alduñsa ol resm üzre virgil	Nasıl aldıysan aynı şekilde ver. Dünya malının sahipliğinin aracılık olduğunu bil.
207a	6723	Ḥudāvend-i cihān simsārdur bil Alup artuq gerekmez viresin az Olasın derd ü miñnetlerle enbāz	Çok alıp az vermemelisin. (Yoksa) Dertlere ve sıkıntılara ortak olursun.
	6724	Cüvān-merd açıcak hürşidveş h ^v ān Meleklerdür feleklerden senā-h ^v ān ¹⁸⁷⁰	Yiğit adam güneş gibi sofraya açınca, melekler göklerden dua ederler.
	6725	Çü <i>lā israfē fi'l-ḥayr</i> oldu haq söz ¹⁸⁷¹ Aradan çıkısa mümsik tañ mı haqsuz	“Hayırda israf yoktur.” doğru sözdür. Cimri bu arada haksız çıkısa şaşılır mı?
	6726	Degüldür cüd öz kavmine ihsān Gerek vaqt-i seḥā ser-cümle yeksān	Cömertlik sadece kendi kavmine vermekle olmaz. Cömertlik her zaman herkese olmalı.
	6727	Odur merd idicek ihsān demin yād Keremden kimseyi ‘add itmeye yād ¹⁸⁷²	Adam olan, bağışları anıldığında bağışta bulduklarını söylemeyen kişidir.
	6728	İder mi merd olan bezl-i ḥorüsī Ki oldur zenler için cāblüsī	Mert olan, horoz gibi varını dağıtıp kadınlar için yaltaklanmaz.
	6729	İdicek va‘de-i ihsān ü cüdü Ferāmuş itme <i>evfā bil-uhūdı</i> ¹⁸⁷³	Cömertlik ve bağışta bulunmayı vaad edince “Allah’ın ahdini yerine getirin” ayetini unutma.
	6730	Bu çār aşlı kılasın çün ri‘āyet ¹⁸⁷⁴ Senüñdür zāhir ü bāṭın velāyet	Bu dört unsura uyduğunda görünür görünmez bütün velilik senin olur.
	6731	Cihān halkı olur ser-cümle ḥaylüñ Vaḳār u ‘iffet ü temkīn tufeylüñ ¹⁸⁷⁵	Bütün dünya halkı sana tabi olur. Ağırbaşlılık ve edep, konuğun olur.”
	6732	Çü Rāmīn eyledi bu dürleri gūş Güher-zā ṭab‘ı kıldı baḥrveş cūş	Ramin bu sözleri işitince inciler doğuran yaradılışı denizler gibi coştı.
	6733	Öpüp şeyhüñ elin aldı du‘āsın İdindi sürme-i cān ḥāk-i pāsın	Şeyhin elini öpüp duasını aldı. Ayağının tozunu gözüne sürme edindi.
	6734	Geçüp tahtına ‘adli kıldı pīşe ¹⁸⁷⁶ İşi cüd ü seḥā oldu hemīşe	Tahtına geçti ve adaleti ilke edindi. İşi her zaman cömertlik ve ihsan oldu.
S	6735	Ki ḥāk-i pāy-i pīrān tütüyādur ¹⁸⁷⁷ Nühāsuñ altun eyler kīmyādur	Şeyhlerin ayağının tozu sürme ve bakırı altına dönüştüren kimyadır.
206b	6736	Cüvān kim ola hoş-ṭāb‘ u ḥiredmend Ḳabül eyler işitse pīrden pend	Akıllı ve hoş yaradılışlı gençler büyüklerden duydukları öğütleri kabul ederler.
	6737	Ḳadeḥ şun sākīyā devri tamām it Dehān-ı ḳāle mühr-i ihtimām it	Ey saki! Kadeh sunup içki devrini tamamla. Sözün ağzını özenle mühürle.
	6738	Yiter zār oldu bu cānum ḡamuñla Dilüm dem-beste ḳıl muṭrıb demüñle	Ey çalgıcı! Bu canım gamınla yeterince inledi. Gönlümü nağmenle sakinleştir

¹⁸⁶⁹ işleseñ: işleriseñ K / gel: -K

¹⁸⁷⁰ feleklerden: feleklerdür K

¹⁸⁷¹ لخير لا اسراف في ا

¹⁸⁷² itmeye: itmegil K

¹⁸⁷³ اوفوا بالعهدى (Nahl, 16 / 91). Sözleştiğiniz zaman da Allah’ın ahdini (verdiğiniz sözü) yerine getirin.

¹⁸⁷⁴ kılasın çün: çün idesin S

¹⁸⁷⁵ vaḳār: şafā B

¹⁸⁷⁶ ‘adli kıldı: kıldı ‘adli L K V

¹⁸⁷⁷ pīrān / şāhān B

V
207b

**DER-FAŞLU'L-ĤİTĀB-I ĤĀTİME-İ
KİTĀB VE RÜCŪ-İ EZ-GŪFTEHĀ-
YI NĀ-ŞAVĀB BE-CENĀB-I
TEVVĀB***

**KİTABIN SONUNDAKİ HİTAP
BÖLÜMÜ VE DOĞRU OLMAYAN
SÖZLERDEN DÖNMEKLE HAKKA
TEVBE HAKKINDA**

- 6739 Niçe bir Lāmi'î dünyā ğamıdur
Sühān ĥatm oldı isti'fā demidür¹⁸⁷⁸
- 6740 Yiter 'ālemde olduñ kışşa-perdāz
Hümāveş eyle cān evcine pervāz¹⁸⁷⁹
- 6741 Dil ü cāndur esir-i kār-ĥāne
Yüri 'ankā-şifat yap āşiyāne
- 6742 Cihān pür güldür hoş 'uzlet eyle
Tutup şeytānuñı muĥkem let eyle¹⁸⁸⁰
- 6743 Çü yāruñ bulmaduñ yararın iy cān
Ķo cismi eyle dil bāzārın iy cān
- 6744 Tola dāmene pāyuñ kühvār ol
Kesil āgyārdan vār yār-ı ğār ol
- 6745 Olur dīvār-ı 'uzlet saña püşti
Bisāţ-ı nerm bil ĥāk-i dürtüşti
- 6746 Cihānuñ ğamlarından kıl dilüñ şād
Ķuyūd-ı derd ü miĥnetden ol āzād
- 6747 Ĥalāş olğıl riyā-yı pür-zağaldan
Ne ĥāşıl kimyā-yı bī-'amelden
- 6748 Çü 'ilm-i bī-'ameldür zehr-i bī-nüş
'Amel bābın niçün kılduñ ferāmüş
- 6749 Nedür etfālveş meyl-i zeĥārif
Ķomışsın adını cehlüñ ma'ārif
- S207a 6750 'Abeş miĥnet duĥānından Ķararduñ
Ki şem'i ehl-i ĥ'āb için uyarduñ
- 6751 Diriğā oldı ol dūd-ı te'essüf
Çerāğ-ı 'aĳlūñ için nefĥā-i püf
- 6752 Çü toğdı neyyirü'l-şeyb nürü
Dilüñden sür Ķamu ğaym-ı fütürü
- 6753 Olam 'ālemde dirseñ vāşıl-i berr
Yüri kıl zāhirüñle bāţnuñ bir¹⁸⁸¹
- V 6754 Dilerseñ her nefes rüy-ı sefidi
208a Münevver eyle cān-ı pür-ümidi
- 6755 Tenüñ lertzāndur elden ĥāmeyi Ķo¹⁸⁸²
Dürildi çünkü defter-nāmeyi Ķo
- 6756 Firāvān oldı tesvīd-i müzahraf
- Lami'î, dünyā gamı ne zamana kadar. Söz tamamlandı, istifa etmek zamanıdır.
- Alemde kıssa anlatıcısı olduĝun, hüma kuşu gibi can burcuna uçtuĝun yeter.
- Gönül ve can (dünyevi) işlerin esiri olmuştur. Yürü (de) anka gibi yuva yap.
- Dünya bela doludur, yalnızlık köşene çekil. Şeytanını tutup iyice hırpala.
- Ey can! Yararlı dost bulamayınca bedeninden vazgeçip gönlünle pazarlık et.
- Ayaĝın eteĝine dolanınca daĝ gibi ol. Yabancıdan vazgeçip, gerçek dost ol.
- Yalnızlık duvarı senin için dayanak olsun. Çalışma toprağını yumuşak yatak bil.
- Gönlünü dünya gamlarından uzak tutup mutlu et. Sıkıntı ve dert bağlarından kurtul.
- Hile dolu ikiyüzlülükten kurtul. Çalışmadan kimyayı elde etmek nasıl mümkün olur?
- Amelsiz ilim renksiz çiçektir. Amel bölümünü niçin unuttun?
- Çocuklar gibi yapmacıklığa eğilimli olmak niye? Cehaletin adını bilgi koymuşsun.
- Uyuyanlar için mum yakarak boşu boşuna dumanıyla karardın.
- Ne yazık ki o üzüntü dumanı akıl mumum için söndürücü nefes oldu.
- İhtiyarlık güneşi doğduĝu için bütün korku bulutlarını gönlünden sür.
- Şu dünyada günahattan uzak olmak istersen görünüşünle iç durumunu bir et.
- Her an yüz aklıĝı istersen arzu dolu canını nurlandır.
- Bedenin titremektedir, elinden kalemi bırak. Defter dürüldüĝü için kitabı bırak.
- Yapmacık karalamalar çoĝaldı. Sen can sayfalarından kitap yap.

* -G / S206b İ198a B50a L238a K226b V207b

¹⁸⁷⁸ istiĝfā: istiĝfār K

¹⁸⁷⁹ evcine: mülkine S

¹⁸⁸⁰ muĥkem: cehd it L K

¹⁸⁸¹ zāhirüñle bāţnuñ: bāţnuñla zāhirüñ B

¹⁸⁸² Beyit: -K

- Yüri evrāk-ı cāndan bağla muşhaf
6757 Kō eski tarzı resm-i taze bağla
Periṣān olmasun şirāze bağla
6758 Sirişküñ ḥallin it rūyında cedvel
Edim-i dilden it cildin mükemmel
6759 Ne olsun bārkeş ḥaṭṭ-ı ḥaṭādan
Ne çeksün serzeniş tiğ-i cefādan
6760 Kalem-zen kıomasun harfine engüşt
Serine başmasun pā sāye-i müşt
6761 Periṣān itmesün evrağını bād
Cihān turduqça olsun resmi ābād
6762 Gel imdi çün bilindi aşl-ı kışşa
Düriş kim ola cānuñ ehl-i hişşe
6763 Dilüñ tut söyleyüp faşlu-l-ḥiṭābı
Dehānuñ yum yazup temme-l-kitabı
6764 Baña sākī şu yüzden eyle himmet
Diyem sermest olup güftāre temmet
6765 Beni muṭrıb şafirüñ birle dām it
Bu dem bir nağmeden kārüm tamām it
- Eski tarzı bırakıp yeni tarz uygula. Şiraze dağılmasın, bağla.
Gözyaşlarını yüzünde cetvel edip, gönül derisiyle mükemmel cilt yap.
Ne hata hattına katlansın ne de eziyet kılıcıyla azarlansın.
Katip harfine parmak koymasın. Avucunun gölgesi başına ayak basmasın.
Rüzgar (zaman) sayfalarını dağıtmasın. Dünya var oldukça tarzı devamlı olsun.
Gel şimdi kıssanın özü bilindi. Kıssadan hisse almak için çalış.
Seslenme bölümünü söyleyip dilini tut. Kitabın sonunu (temmet) yazıp ağzını kapa.
Saki! Kendimden geçerek sözü bitirmem için bana yardım et.
Ey çalgıcı! Beni ince ve güzel sesinle esir et. Şimdi bir nağmeyle işimi tamamla.

KAYNAKLAR

- Abdulkaki, Muhammed Fuad. El-Mu'cemü'l-Müfehres. Beyrut, 1992
- Acluni, İsmail bin Muhammed. Keşfu'l-Hafa ve Müzülü'l-İlbas.
- Akbayır, Sıddık. Cümle ve Metin Bilgisi, Ankara, 2006
- Akkuş, Metin, Nef'i Divanında Tipler ve Kişilikler, Atatürk Ün. Yay. Erzurum, 1995
- . Osmanlı Kültürünün Tanıtılmasında Edebi Türlerin önemi, (Osmanlı Edebiyatı Araştırmaları). Erzurum, 2000
- . Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası, Edebi Tarzlar ve Türler. Fenomen yay., Erzurum, 2007
- Aksoy, Ömer Asım. Atasözleri ve Deyimler. TDK: yay. Ankara, 1965.
- Aktaş, Şerif. Roman Olarak Hüsn ü Aşk. Türk Dünyası Araştırmaları, Aralık 1983, İstanbul
- . Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş. Akçağ yay., Ankara, 2005
- Ali El Mütteki. Kenzu'l-Ummal. c.1.
- Arslan, Mehmet. Türk Edebiyatında Manzum Surnameler (Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri). Atatürk K.M yay. Ankara 1999.
- Avşar, Ziya. Tenkitli Metin Neşrinde İmla Sorunu Üzerine Yeni Düşünceler ve Öneriler. Turkish Studies, 75-111
- Ayan, Gönül. Lami'î Çelebi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri. Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Konya, 1994
- . Lami'î, Vâmık u Azra. TTK. yay., Ankara, 1998.
- Aydemir, Yaşar-Çeltik, Halil. Redife Farklı Bir Bakış: Divan Şiirinde Ön Kafiye ve Ön Redif. Bilig, yaz 2008, sayı 46.
- Aydın, Fuat. Dinleri Tarihleriyle Okumak. Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007
- Aytaç, Gürsel. Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler. Gündoğan yay., Ankara, 1999.
- . Genel Edebiyat Bilimi. Papirüs Yayınları, İstanbul, 1999.
- Şeyh Gâlib Kitabı (Haz: Beşir Ayvazoğlu). İstanbul, 1995.
- Banarlı, Nihat Sami. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi. MEB. yay., İstanbul, 1971
- Bilkan, Ali Fuat. Divan Edebiyatı Metinlerinin İran Edebiyatı Metinleri ile Mukayeseli Olarak İncelenmesinde Göz Önünde Bulundurulacak Bazı Hususlar. Akademik Araştırmalar Dergisi, sayı 2, 1999, İstanbul.
- Bolat, Ali. Bir Tasavvuf Okulu Olarak Melametilik. İnsan yay., İstanbul, 2003

- Bourneur, Roland-Quellet Real, (Çev: Hüseyin Gümüş), Roman Dünyası ve İncelemesi.
Ankara, 1989
- Boynukara, Hasan. Modern Eleştiri Yöntemleri. Van, 1993
- Browne E.G, A Literary Historia of Persia,
- Buhari, Muhammed bin İsmail. es-Sahih, Nikah
- Burmaoğlu, Sadettin. Bir Bursa Efsanesi, Münazara-i Sultan-ı Bahar Ba-Şehriyar-ı Şita.
İstanbul.
- Cebecioğlu, Ethem, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü. Ankara 1997
- Coşkun, Menderes. Klasik Türk Şiirinde Edebi Tenkid, Şairin Şaire Bakışı. Akçağ yay.,
Ankara 2007
- Çetin, Nurullah. Roman Çözümleme Yöntemi. Ankara, 2004
- Çetişli, İsmail. Mit'ten "Modern Hikaye"ye, "Hikaye"nin Sergüzeşti. Bizim Külliye, S.8,
2001
- Davis, Dick. Vis o Ramin, January 2005, www. ansiclopediairanica.com. (erişim tarihi
05/12/2009)
- Davis, Richard. Greek and Persian Romances. www. ansiclopediairanica.com.(erişim tarihi
05/12/2009)
- Demir, Yavuz. İlk Dönem Hikayelerinde Anlatıcılar Tipolojisi, s.107 (Mieke Bal
Narratology. Introduction to the Theory of Narrative, Toronto 1984, s. 38.)
- Devletşah. Tezkire-i Devletşah (çev: Necati Lugal). Tercüman yay. İstanbul, 1977
- Divan Şiiri Üzerine Metinler. (Haz. Mehmet Kalpaklı), YK. yay. İstanbul, 1999.
- Ebu Avane. Mustahrec, c. II,
- Ece, Selami. Manisalı Cami'nin Vamık u Azra Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sadeleştirme),
Atatürk Üniversitesi, SBE, yayımlanmamış doktora tezi, Erzurum, 2002.
- Modern Öyküleme Teorileri Açısından Mesnevi, Türkiyat Araştırmaları
Dergisi, S. 20, 2002
- Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri. Fenomen yay. , Erzurum, 2008
- Eğri, Sadettin. Vis ü Ramin Mesnevilerinde Kahramanların Özellikleri ve Aşk Anlayışları.
İlmi Araştırmalar Dergisi, sayı. 12, İstanbul, 2001
- Elmalılı Hamdi Yazır, Kuran-ı Kerim ve Yüce Meali, İstanbul, 1996.
- Eraydın, Selçuk. Tasavvuf ve Tarikatlar. Yenidünya yay. İstanbul, 1994
- Esir, Hasan Ali. Lami'î Çelebi Ferhad ile Şirin. KB. yay. (www.kulturturizm.gov.tr, erişim

- tarihi 07.12.2009)
- Şükun, Ziya. Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya, Farsça-Türkçe Lugat, MEB. yay. İstanbul, 1996
- Ferideddin-i Attar. İlahi-name (Çev: Abdalbaki Gölpınarlı). MEB. yay., İstanbul, 1967
- Fildişi, Ali. Hüsn ü Aşk'ta Mektup Tarzı Anlatım. Hece Dergisi, Mektup Özel Sayısı, S. 114/115/116.
- Forster, E.M.. Roman Sanatı. İstanbul, 1982
- Geleneksel Türk Tatlıları Sempozyumu Bildirileri. K:B. Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 51, Ankara 1984
- Gelibolulu Mustafa Ali. Kühü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısmı (Haz: Mustafa İsen). AKM, Ankara, 1994
- Gencevi, Turhan. Bir edebi Eserin Yaratılışı ve Tavsifi: Deh-name "On Aşk Mektubu". (çev: Ayşe Gül Sertkaya), İlmî Araştırmalar, 2001, s.11.
- Gültaş, Ayhan. Halilname. KB. Ankara, 1996
- Gürses Muzaffer. Divan Edebiyatının Bazı Meseleleri ve Lami'î Çelebi, Hayatı, Eseri, Sanat ve Şahsiyeti, Vamık u Azra, Veys u Ramin Mesnevilerinin Tahlil ve Tedkiki. İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi, 1944/45, T.191. İstanbul
- Hidayet, Sadık. Çend Nükte Der-Bare-i Vis ü Ramin. Tahran, 1386.
- İpekten, Haluk. Divan Şiiri Nazım Şekilleri ve Aruz. Dergâh yay., İstanbul, 1999.
- Kanar, Mehmet. Büyük Farsça-Türkçe Sözlük, Birim yay. İstanbul, 1993
- Kanar, Mehmet. Arapça-Türkçe Sözlük. Sav. yay., İstanbul, 2009.
- Kaplan, Mehmet. Türk Edebiyatı Üzerinde İnceleme III (Tip Tahlilleri). Dergah yay., İstanbul, 1991
- Kartal, Ahmet. Klasik Türk Edebiyatının İran Edebiyatı ile Münasebeti Üzerine Düşünceler. Türk Yurdu, Aralık, 1999.
- Kavrukçu, Fatma Zehra. Lami'i Çelebi Veyse vü Ramin. Uludağ Üniv., Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Bursa, 1994
- Kınalızade Hasan Çelebi. Tezkiretü'ş-Şuara. (Haz: İbrahim Kutluk) c.II, TTK, Ankara, 1989
- Kolcu, Ali İhsan. Öykü Sanatı. Salkımsöğüt Yayınevi, Konya, 2006
- Köksal, M. Fatih. Klasik Türk Şiiri Araştırmaları. Akçağ yay., Ankara, 2005
- Metin Tamiri (Usul ve Esaslar, Uygulamalar ve Bazı Teklifler). Divan

- Edebiyatı Araştırmaları Dergisi-1, Güz 2008
- Köprülü, M. Fuat. Avfi. İslam Ansiklopedi, c.3, s.21, MEB. yay.
- Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa. İstanbul'da Buharalı Bir Mutasavvıf Emir Buhari. K.B. yay., Ankara, 1998
- Kut, Günay. Lami'î Chelebi and His Works. Journal of Near Studies. c. 35. s.2, 1976
- . Lami'î. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler / İsimler / Eserler / Terimler, c. 6, s. 67, Dergâh yay. İstanbul, 1986
- . Yazmalar Arasında. Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, Simurg yay., İstanbul, 2005.
- Kutlar, Fatma Sabiha. Mesnevi Nazım Şekline Genel Bir Bakış ve Türk Edebiyatında Mesnevi Araştırmalarıyla İlgili Bir Kaynakça Denemesi. Türkbilig, 2000/ 1 , Ankara
- Külekçi, Numan. Açıklamalar ve Örneklerle Edebi Sanatlar. Akçağ yay., Ankara, 1999.
- . XI-XX. Yüzyıllar El Yazması ve Metinler ve Özetleriyle Mesnevi Edebiyatı Antolojisi. Bakanlar Media, Erzurum, 1999
- Latifi. Tezkiretü'ş-Şuara ve Tabsıratu'n-Nuzema. (Haz: Rıdvan Canım, İnceleme-Metin), AKM, Ankara 2000
- Latîfî. Tezkire. (Haz.: Mustafa İsen), Ankara, 1999.
- Lami'î Çelebi. Nefahatü'l-Üns (Haz: Süleyman Uludağ, Mustafa Kara). Marifet yay., İstanbul, 2008.
- Levend, Ağâh Sırrı. Türk Edebiyatı Tarihi. c. I, TTK yay. Ankara, 1984
- . Siyaset-nameler, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, 1962, (ikinci basım, 1988), TTK. yay, Ankara.
- Macit, Muhsin. Divan Şiirinde Ahenk Unsurları. Akçağ yay. Ankara, 1996.
- Minorsky, Vilademir. Vis ü Ramin a Parthian Romance. Bulletin of the school of Oriental and African Studies, University of London, Vol. 11, No:4 1946, (www.jstor.org erişim tarihi 05/12/2009).
- Molla Cami. Baharistan. (çev: M Nuri Gençosman), Maarif Basımevi, Ankara, 1958
- Moran, Berna. Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış-I. İletişim yay., İstanbul, 1995
- Naskalı, Esko. "İran" maddesi, "II Tarih, 1. Başlangıçtan Müslümanlar Tarafından Fethine Kadar". İslam Ansiklopedisi, c.22, İstanbul, 2000.
- Nizami, Hüsrev ü Şirin. (çev: Sabri Selsevil), MEB. yay., İstanbul, 1967

- Ocak, Ahmet Yaşar. Kalenderilik. Ankara, 1992
- Onay, Ahmet Talat. Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar. Ankara, 1997
- Önal, Sevda. Sebeb-i Teliflerdeki Ortak ve Farklı Temalar. Atütürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S.35, Erzurum, 2007.
- Özkan, Ömer. Osmanlı Toplum Hayatı. Kitabevi, yay., İstanbul, 2007.
- Pala, İskender. Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü. Akçağ yay., Ankara, 1996.
- Parlatır, İsmail. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-II. Yargı yay., Ankara 2007.
- Persian-English Dictionary. Steingass. 1975.
- Pürcevadi, Nasrullah. Can Esintisi, İslam'da Şiir Meta fiziği. İnsan yay., İstanbul, 1998
- Richard C. Clark. Osmanlı Edebiyatı Türk Edebiyatı mıdır? (Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler). İstanbul, 1999.
- Roland Bourner-Real Quellet. Roman Dünyası ve İncelemesi. (çev: Hüseyin Gümüş), Kültür Bakanlığı Yay., Ank. 1989, s.141
- Ruşen Muhammed. Vis o Ramin. Sada-yı Muasır yay. 1386 (2007), Tahran.
- Sağlık, Şaban. Kurmaca Alemin Kurmaca Sözcülerinden Romanda Zaman-Mekan-Tasvir. Hece Dergisi, 65-66-67, 2002
- Saraç, A Yekta. Divan Edebiyatında Hikaye. Hece Dergisi, sayı: 46-47, Ankara, 2000
- Sarıçioğlu, Ekrem. Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi. Fakülte Kitabevi, Isparta, 2002
- Servan de Sugny. Le Musse Ottomane, Geneva, 1853, s.XXI-XXXII, (Türk Şiirinin Kısa Tarihi, Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler, Haz. Mehmet Kalpaklı , s.36,). İstanbul, 1999
- Stanzel, Franz K.. Roman Biçimleri. Konya, 1997
- Stevick Philip. Roman Teorisi. (çev.Sevim Kantarcıoğlu), Ankara 2004
- Şemsettin Sami, Kamus-ı Türki
- Şentürk, Ahmet Atillâ. XVI. Asra Kadar Anadolu Sahası Mesnevilerinde Edebî Tasvirler. Kitabevi. yay. İstanbul, 2002.
- Tanyeri, M. Ali. Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler. Akçağ yay., Ankara1999.
- . Divanlar Üstüne-Eleştiri. Turkuaz yay., İstanbul, 2005
- Tekin, Mehmet. Roman Sanatı (Romanın Unsurları-I). İstanbul, 2006
- Tezcan, Nuran. "Bursalı Lâmi'î Çelebi". *Türkoloji Dergisi* 8. Ankara 1979, 305-343.
- Tirmizi , Sünen, Fiten
- Tokmak, A. Naci. Gürğani. TDV. İslam Ansiklopedisi, c.14, 1996

- Tolasa, Harun. Klasik Edebiyatımızda Divan Önsöz (Dibace)leri; Lami'i Divanı Önsözü ve (buna göre) Divan Şiiri Sanat Görüşü. (Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Makaleler), İstanbul, 1999
- Tökel, Dursun Ali. Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar. Akçağ., yay., Ankara, 2000.
----- . Şiirin Korkusu, Şiirin Kurgusu: Divan Şiirinde Kurgu ve Anlam. Hece Dergisi, 2001.
----- . Divan Şiirine Modern Metin Çözümleme Yöntemlerinden Bakmak. Turkish Studies, vol. 2/3, summer 2007, s. 535-555
- Turkish and English Lexicon. İstanbul, 1978
- Türinay, Necmettin. Klasik Hikâyenin Son Zirvesi: Hüsn ü Aşk. Şeyh Galib Kitabı, İBB yay. İstanbul, 1995
----- . Klasik Romanın “Hikaye-Gu’ları ve Hikaye-Nüvis”leri. Hece, S: 65-66-67, Ankara 2002
- Türk Edebiyatı Tarihi. K.B. , komisyon, İstanbul, 2007.
- Türk Yemekleri (XVIII. Yüzyıla Ait Yazma Bir Yemek Risalesi, haz. M. Nejat Sefercioğlu), KB, yay. Ankara 1995
- Uludağ, Süleyman. Tasavvuf Terimleri Sözlüğü. Marifet yay., İstanbul, 1990.
----- . Aşk. TDV., İslam Ansiklopedisi, c.4., İstanbul, 1991
- Uludağ, Erdoğan. Salaman u Absal. Atatürk Üniversitesi, SBE, yayımlanmamış doktora Tezi, Erzurum, 1998.
- Ünver, İsmail. Arap Harfli Metinlerin Çevirisinde Karşılaşılan Yanlışlar. Turkish Studies, Volume 3/6, 2008.
----- . “Mesnevî”. Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), s. 415
----- . Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. Turkish Studies, Volume 3/6,2008
- Üstüner, Kaplan. Divan Şiirinde Tasavvuf. Ankara, 2007
- Üzgör, Tahir. Türkçe Divan Dibaceleri. K.B. yay. Ankara, 1990
- Gündüz, Şinasi, Yaşayan Dünya Dinleri. TDV. yay., (Zerdüştlük Maddesi), İstanbul, 2008
- Yazıcı, Tahsin. Erdeşir. TDV., İslam Ansiklopedisi, c.11, İstanbul, 1995.
- Yazıcı, Tahsin-Öztürk, Mürsel. “İran” maddesi. “Dil ve Edebiyat, Dil ve Lehçeler”, İslam Ansiklopedisi, c.22., s. 413-416, İstanbul, 2000
- Yıldırım, Nimet. İran Dilleri-I. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi c.6/ sayı 2,

2005

----- . Fars Mitolojisi Sözlüğü. Kabalcı yay., İstanbul, 2008.

Yılmaz, Mehmet. Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler. Enderun yay., İstanbul, 1992.

Yücel, Tahsin. “Öykü ve Gerçeklik”, Öykücünün Kitabı. (Hazırlayan: Feridun Andaç),

Varlık Yayınları, İstanbul, 1999

Zavotçu, Gencay. Divan Edebiyatı, Kişiler-Kişilikler Sözlüğü. Aydın yay., Ankara, 2006.

Zebihullah-ı Safa. İran Edebiyatı Tarihi (Çev: Hasan Almaz). Nusha yay., Ankara, 2002

SONUÇ

Veyse vü Ramin (Vis ü Ramin) mesnevisi klasik Türk edebiyatıyla ilgili, başta tezkireler olmak üzere pek çok eserde adı geçen, edebiyat tarihiyle ilgili kaynaklarda hakkında bilgi verilen ancak bugüne kadar sağlam bir metni ortaya konmayan bir mesnevidir. Bütün mesnevi metnini kuşatacak bir çalışmanın yapılmaması Veyse vü Ramin hakkında söylenenlerin farklılaşmadan tekrarına neden olmuştur. Bu sebeple tarafımızdan ortaya konan metinle eserin daha sağlıklı değerlendirileceği düşünülmüştür. Kaynağı İslam öncesi İran'a -Partlar dönemine- kadar götürülen ve bu bakımdan İran'ın eski anane ve inanışlarının yansıdığı bir eser olan bu aşk hikayesi, İran edebiyatında Cürcani ve Türk edebiyatında da Lami'î Çelebi tarafından yazılmıştır. İki ayrı şairin iki ayrı dönemde ve edebi ortamda yazmış oldukları bu eserler kültürler arasındaki etkileşimi, aşk hadisesine bakışı, Türk ve Fars milletlerinin edebi eserleri yorumlama anlayışlarını değerlendirmek için önemli malzeme sunmaktadır. Türk şairlerin Farsçadan çevirdikleri eserleri kurgulama ve onlara yeni bir biçim verme özellikleri bu eserde de kendisini göstermektedir. Bütün bu telif-tercüme eserler Osmanlı şairlerinin zihniyet ve estetik dünyalarının ortaya konmasına olanak sunacak mahiyettedir.

Lami'î Çelebi'nin Veyse vü Ramin Mesnevisi, İranlı şair Fahreddin Esad Cürcani'nin Pehleviceden Farsçaya aktardığı bir aşk hikayesinin Türkçe'ye serbest çevirisidir. Lami'î Çelebi Türkçeye çevirdiği eseri Farsça aslından farklı olarak kendi hayal ve inanç dünyasında yeniden kurgulamış, dini-mistik anlayışına ters gelen ve ahlaki özelliklerden uzak olan bütün unsurları ayıklamış, eserini şiir poetikasına uygun tarzda ve bir faydaya hizmet edecek şekilde siyasetname ve pend-name türleriyle yoğurarak kaleme almıştır. Bütün bunları yaparken yaşadığı döneme ait bazı inanç, kültür ve toplumsal özellikleri eserine yansıtmıştır.

Veyse vü Ramin mesnevisi büyük ölçüde klasik mesnevi anlayışına bağlı kalınarak yazılmış, ancak aşk mesnevilerinin çoğunda görülen masalsı unsurlardan hayli uzak bir kurguyla biçimlenmiştir. Bununla beraber aşk mesnevilerinin çoğunda görülen ortak motifler, savaşlar ve eğlenceler bu mesnevide de mevcuttur.

Mesnevi aruzun mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün vezninde 6765 beyit olarak düzenlenmiştir. Mesnevide diğer aşk mesnevilerinin pek çoğunda görülen anlatımı tekdüzelikten kurtarmak ve konunun akışını canlı kılmak için yazılan farklı nazım

şekillerine müracaat edilmemiştir. 16. asrın şiir dilinin genel özelliklerinin görüldüğü eserde Arapça ve Farsça kelime yoğunluğu hayli fazladır. Eserde bugünkü Türkçede kullanılmayan ve artık arkaik denebilecek pek çok Türkçe sözcük de kullanılmıştır.

Veyse vü Ramin mesnevisinin temel kurgusu aşktır. Bu aşk beşeri aşktan ilahi aşka doğru yücelen ve kahramanları ideal bir dünyaya doğru sürükleyen bir özelliktir. Tasavvufi niteliğe bürünerek ulvileştirilen bu aşk; kahramanları, kurgunun bir diğer unsuru olan insan-ı kamil seviyesine ulaştırır. Eserin başında Zerdüşt olan Veyse bir Müslüman, eğlence ve av meraklısı Ramin ise aşkta yaşadığı değişimlerle ve müşidlerden aldığı öğretiyle ideal bir âşık, bir sufi ve yönetici olur. Kurgunun “ideal alem” özelliğine bağlı olarak kötüler cezalandırılırken iyiler ödüllendirilir. Bir Müslüman olan Cürcani'nin eserinde yer verilen kardeş evlilikleri, kardeş eşine göz koyma, Mecusiliğe ait hayat anlayışı gibi unsurların Lami'î Çelebi'nin eserinde farklılaşması, iki eserde isimleri aynı olsa da rolleri değişen kahramanlara daha ahlaki ve kabul edilebilir sıfatlar yüklenmesi kurgunun temelindeki aşka Lami'inin bakış açısını göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Klasik Türk edebiyatının İran kaynaklı bu eserinin İran kaynaklı diğer mesnevilerle karşılaştırılması, yine Türkçeye aktarılan bu mesnevi gibi diğer tercüme mesnevilerin de asıllarıyla karşılaştırılmaları klasik Türk şiirinin başlangıcından olgunlaşmasına kadarki sürecin, yaşanan zihni ve kültürel değişimlerin belirlenmesinde etkili olacağı kanaatindeyiz.

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Van'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Van'da tamamladı. 1999 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığında Türkçe / Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği görevine ve Yüzüncü Yıl üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dalı Eski Türk Edebiyatı dalında da yüksek lisans öğrenimine başladı. 2001-2002 yılları arasında yedek subay öğretmen olarak vatani görevini yaptı. 2002 yılında yüksek lisansını tamamladı. 2007 yılına kadar MEB'e bağlı ilk ve orta dereceli okullarda öğretmenlik ve yöneticilik görevlerinde bulundu. 2007-2009 yılları arasında Polonya'nın Poznan şehrinde, Adam Mickiewicz Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Doğu Dilleri-Türkoloji bölümünde öğretim elemanı olarak çalıştı. 2009 şubat ayından itibaren YYÜ, Eğitim Fakültesi, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.